ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

1 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 481

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑԷՔ, — ԱՅՈ ԿԱՄ ՈՉ

«Դրօշակ»ի Նոյեմբերի թիւը լեցուն է գարհուրելի մանրամասնութիւններով, վերջին ձերբակալութեանց առթիւ։

Բոլոր թղթակցութիւններն ու լուրերը կը համեն Հայաստանէն, տալով հարազատ պատկերը կացութեան մը, որ իր նմանը չունի մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ։

Մեր հակառակորդները շարունակելով իրենց վարկաբեկիչ անճարակ խաչակրութիւնը, կը ճգնին հասկցնել թէ Դաշնակցութիւնը դիտմամբ «դժոխք»ի կը նմանցնէ ներկայ Հայաստանը, կուսակցական հաշիւներով։

Թող կարդան եւ դատեն։ Թող թղթատեն «Դրօշակ»ը, այնտեղ հրատարակուած թղթակցութիւնները եւ ականատեսի պատմութիւնները, խրողութիւններն ու թուանշանները, եւ ապացուցանեն թէ սուտ են այդ բոլորը, կամ առնուազն չափազանցուած։

Մենք հրապարակաւ առպարէզ կը կարդանք բոլորին, եւ մանաւանդ անոնց որ կը խօսին քաղաքական կուսակցութեանց անունով, եւ մենաշնորհի վերածեր են հայրենասիրութիւնը։

Մենք ալ, մեր կարգին, կը թղթատենք Հ. Յ. Դաշնակցութեան պաշտօնաթերթը, և, յիշողութիւնները թարմացնելու համար, կը քաղենք շարք մը տեղեկութիւններ, խնկական ակնարկի մը յուշերը.—

1925ի գարնան, կը ձերբակալուին եւ կ'աքսորուին 15—20 հոգի (անունները ալ նշանակուած են)։

1925ի աշնան՝ սրիկայ Խուշոյեանի մը սպանութեան առթիւ, կը ձերբակալուին 14 Սասունցիներ, որոնց դատը կը տեւէ մէկ տարի յետոյ։

Նոյն տարուան Դեկտեմբերին, միայն Երեւանի մէջ կը ձերբակալուին 110 հոգի։ (Այս այն թիւն է զոր «Խորհրդային Հայաստան» խոստովանեցաւ չորս ամիս յետոյ, 1926 Ապրիլին)։

1926 Յունուարին, տեղի կ'ունենան ընդհանուր ձերբակալութիւններ Հայաստանի մէջ։ Բանտ կը նետուին 5-600 հոգի։ Նոտերը ոսկալին բանտն են, կամ աքսորուած Ռուսաստանի խորերը։

1926 Դեկտեմբերին կը ձերբակալուին 50ի չափ Դաշնակցականներ, ընդդիմադիր պոլշեւիկներ և մենշեւիկ երիտասարդներ։

1927 Մարտ 3ին 40 հոգի կ'աքսորուին, ժողովրդային ցոյցի մը մէջ։

Նոյն տարուան Մարտի վերջերը կը ձերբակալուին տասնեակներով զինուորականներ։

1927 Ապրիլ 27ին հարիւրի չափ ձերբակալութիւններ կը կատարուին Հայաստանի զանազան մասերուն եւ Երեւանի մէջ։

Նոյն շրջանին կը ձերբակալուին քանի մը տասնեակ Հայեր ալ Վրաստանի եւ Ռուսաստանի մէջ։

1927 Մայիս 27ին կ'աքսորուին 30 հոգիէ աւելի։

Յունիս 7ին դաղտագողի կ'աքսորեն 7 հոգի։

Իսկ Յուլիսէն ասդին, Օգոստոս եւ Սեպտեմբեր ամիսներու ընթացքին, ծայր կուտայ աննախընթաց հալածանք մը, որուն հետեւանքով բանտ կը նետուին հազարի չափ դժբախտներ, ամէն դասակարգէ, եւ լեռները կը բարձրանան քանի մը հարիւր հոգի։

Այս վերջին բարբարոսութեան մանրամասնութիւնները հրատարակած ենք օրը օրին, և դեռ պատկերը ամբողջական չէ։

Մեր անարժան հակառակորդները կը ծամծմեն, գունէկօրէն կը հայհոյեն, բայց չեն համարձակիր ժխտել իրականութիւնը։

Անոնք իրենց գլուխ՝ պատին կը զարնեն, պատճառը հասկնալու համար։

Եւ, իշխանութիւնը արդարացնելու սորկամտութեամբ, մեղքը նորէն կը բեռցնեն Դաշնակցութեան շալակը։ Կ'ուզեն կատարուած բարբարոսութիւնները հետեւանք համարել Դաշնակցութեան եւ անոր մամուլին «ռէքլամային գործունէութեան» կամ տխրող կասկածամտութեան։

Ապահովաբար Երեւանի վարիչներն ալ գոհ չպիտի մնան այս արքու ծառայութենէն, եւ պիտի գոչեն,— «Տէ՛ր, փրկէ զիս բարեկամներէս, թշնամիներուս հետ գլուխ կ'ելլեմ»։

Չէ՞ որ Երեւան շատոնց «թաղած» է Դաշնակցութիւնը. հետեւաբար վախ չունի անոր «ռէքլամային գործունէութենէն»։

Եւ յետոյ, եթէ քանի մը տասնեակ Դաշնակցականներ կան հազար կալանաւորներու մէջ, հապա ի՞նչ են միւսները,— գիւղացի, բանուոր, անկուսակցական, հակադաշնակցական, ուղեւորից, ընդդիմադիր, զինուոր։ Ի՞նչ է անոնց մեղքը։ Եթէ Հայաստանի Դաշնակցականները կապ ունին արտասահմանի հետ, միւսները ո՛չ Դաշնակցականի երես կը տեսնեն, ոչ ալ յեղափոխական ունին գաղութներու մէջ։ Ի՞նչ է մեղքը Զանգեզուրի գիւղացիներուն։

— Կառավարութիւնը հրամայած է զէնքերը յանձնել եւ անոնք չեն հպատակիր,— կը պատասխանեն։

Այսպէս ալ կը գրեն ու կ'ապացուցանե՛ն։

Եւ հա՛րկ է նորէն բացատրել այս երիցս երանեալ թշուառականներուն, թէ «հայկական» կառավարութիւնը տխմարաբար ինքնասպանութեան կը մղէ հայ ժողովուրդը, եւ իբր այդ՝ անարժան է ո՛ր եւ է վստահութեան կամ համակրանքի։

Իշխանութիւն մը որ իր չորնալիք ձեռքերով մսացու ոչխարներու հօտի մը կը վերածէ հարազատ ժողովուրդը, որ մէկ օրուան մէջ երկու հազար հրացան կը գրաւէ ու կը փճացնէ միայն Գորիսի մէջ (Զանգեզուր), կրնայ ամէն բան կոչուիլ, բայց երբեք՝ հայկական կառավարութիւն։

Պատէ պատ իյնալու պէտք չկայ։ Հայ ժողովուրդի շահերուն համար օգտակա՞ր են այս արարքները.—Ընդհանուր ձերբակալութիւն, աքսոր, զինաթափում։

Պատասխանեցէք.— Այո՛ կամ ոչ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԱՆԵՆՔ»

Այս խորագրով յօդուածաշարքի մը մէջ, Ծնյակեան Նոր Երկիր շաբաթաթերթը դիտել կուտայ (30 Հոկտ.).

— «Մենք տեսանք, որ հայ քաղաքական կուսակցութիւնները, հետեւաբար եւ հայ ժողովրդի մեծամասնութիւնը ձգտում է ունենալ իր անկախ հայրենիքը. տեսանք նաեւ, որ նրանք վճռական բոպէին տատանւում են։ Մի բոպէ թողնենք մեր անկախ լինելու ցանկութիւնը, նրան կապւած համարելով սոսկալի վտանգների հետ եւ համաձայնւենք մեր հարցի երկրորդ տեսակի մի լուծման հետ, այն է ինքնավար Հայաստան ունենալով Ռուսաստանի սահմաններում, ենթադրելով կամ հաւատալով, որ դրանով հայ ժողովուրդը պիտի ազատի այն բոլոր սարսափներից, որոնց կարող է ենթարկւել, եթէ Անկախ Հայաստանի հարց ծնի։ Բայց հարց է, թէ մեր այդ ենթադրութիւնը կամ հաւատքը արդարացի չի՞ լինիր։

«Այսօր, Սովէտական Ռուսաստանում Հայաստանը ունի կուլտուրական լայն ինքնավարութիւն եւ վայելում է նոյն Ռուսաստանի տնտեսական աջակցութիւնը, իր վերաշինութեան գործը աւելի լաւ հիմքերի վրայ դնելու։ Եթէ այդ երկու պայմանների վրայ աւելացնեն երկու պայմաններ էլ, 1— Դեմոկրատական կարգեր, 2—Սահմանների այնքան ընդլայնում, որ կարողանար Հայաստանը բոլոր Հայերին տեղաւորել իր սահմաններում, գուցէ հայ քաղաքական գործիչը այնքան էլ չի տատանւէր եւ համաձայնւէր, որ Հայաստանը մնար ինքնավար մի երկիր Ռուսաստանի սահմաններում եւ վերջնականապէս հայ ժողովուրդը կապէր իր ճակատագիրը ռուս ժողովրդի ճակատագրի հետ։ Բայց դժբաղդաբար սովէտական կարգերը ճարճատում են նախ, ապա նոյն կարգերի ղեկավարները չեն կարող իրենց իշխանութեան տակ գտնւող ժողովուրդներին դեմոկրատական ազատ կարգեր տալ, ո՛չ էլ Մուսթաֆա Քէմալի խաթրը կոտրել, Հայերին տեղաւորելու համար բաւական տեղ տալով Հայաստանի Ինքնավարութեան։ Սովետական Ռուսաստանի տապալումով տակնուվրայ պիտի լինին ե՛ւ սովետական կարգերը եւ հարց է, թէ պիտի գտնուի՞ մի նոր իշխանութիւն, որ անմիջապէս բռնի սովետական իշխանաւորների տեղը եւ երկիրը իր ընդարձակ ամբողջ տարածութեամբ ազատ պահի սպառնացող անիշխանութիւնից եւ կոտորածներից եւ որ ճանաչի Ռուսաստանում ապրող բազմաթիւ ժողովուրդների ինքնավար ապրելու իրաւունքը։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Մոսկուայէն Հոկտ. 30 թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ նոյն օրը երկրաշարժի ցնցումներ տեղի ունեցած են Կովկասեան լեռներու հարաւային մասին մէջ եւ Կասպից ծովուն եզերքը։

ԱՐՏԱԳԱՂԹ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

Ըստ պաշտօնական վիճակագրութեանց, անցեալ սեպտ. ամսուն մէջ Պէյրութէն մեկնող ճամբորդներուն թիւը կը հասնի 3473 հոգիի։

Այս թիւէն 752 հոգի զուտ Լիբանանցի գաղթականներ են, որ զանազան վայրեր մեկնած են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ԾՈՎ. ՔՈՆՏՈՒՐԻՈԹԻՍԻ ԴԷՄ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Կիրակի առաւօտ ժամը 11.30ին, երբ Յունաստանի Հանրապետութեան Նախագահ ծովակալ Քոնտուրիոթիս ինքնաշարժէն դուրս կ'ելլէր Աթէնքի Քաղաքապետարանին առջեւ,—ուր պիտի նախագահէր Յոյն Քաղաքապետներու Համագումարին, Զաֆիրի կուսիս անուն երիտասարդ մը զէնք պարպեց անոր վրայ։ Գնդակը ինքնաշարժի մէկ պատուհանը ծակեց ու մտաւ Նախագահին քունքին մէջ, առանց հանդիպելու ոսկորին։

Հօն գտնուող բազմութիւնը անմիջապէս յարձակեցաւ ահաբեկիչին վրայ եւ քիչ մնաց բզիկ բզիկ ընէր զայն, երբ ոստիկանները հասնելով ազատեցին։ Նախագահը փոխադրուեցաւ հիւանդանոց, ուր գնդակը հանեցին քունքէն, առանց վտանգի։

Զաֆիրի Հոկտեմբեր 18ին Աթէնք հասած էր Լարիսայէն եւ առանձնացած կ'ապրէր պզտիկ պանդոկի մը մէջ։ Քանի մը օր առաջ քիթի գործողութեան ենթարկուած էր։ Մերժեց ո և է յայտարարութիւն ընել ոստիկանութեան՝ առանց փաստաբանի ներկայութեան։

Իր սենեակին մէջ խուզարկութիւններ կատարուելով երեւան հանուեցան համայնավարական գիրքեր ու թուղթեր։ Կ'ըսուի թէ արքայական թուղթեր ալ կային։ Դեռ կարելի չէ եղած հաստատել թէ այս մահափորձը ո՛ր կուսակցութեան գործն է։ Համայնավարները կը յայտնեն թէ Զաֆիրի երբեք իրենց կուսակցութեան չէ պատկանած։

Իշխանութիւնները նախազգուշական ամէն միջոց ձեռք առած ըլլալով, կատարեալ խաղաղութիւն կը տիրէ Աթէնքի եւ ամբողջ Յունաստանի մէջ։ Արտաքին նախարար Միխալաքոփուլոս մամուլին ուղղուած յայտարարութիւնով մը դահլիճին նողկանքը կը յայտնէ այս յարձակման համար եւ կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը ամենախիստ պատիժի պիտի ենթարկէ բոլոր անոնք, որոնք հանրային կարգը խանգարելու ձեռնարկներ կ'ընեն։

ԽՄԲ.— Ասիկա երկրորդ մահափորձն է Հանրապետութեան նախագահին դէմ։ Առաջինը տեղի ունեցաւ 1921ին Աթէնքի մէջ, երբ ծովակալ Քոնտուրիոթիս Ամերիկայի Յոյներուն կողմէ ղրկուած դրամական նուէրները կը բաշխէր Անատոլուի մէջ կռուող զինուորներու ընտանիքներուն։

Պոլսոյ մարդահամարը

Պոլսոյ մարդահամարը, որ սկսած էր Ուրբաթ առաւօտ, վերջացաւ իրիկուան ժամը 22.30ին։ Մարդահամարը, որուն սկսուիլը ծանուցուած էր թմբուկներով, վերջացաւ թնդանօթաձգութեամբ։

Ժողովուրդը, որ գրեթէ 24 ժամէ ի վեր փակուած կը մնար, դուրս խուժեց եւ ուղղակի դիմեց խանութները ուտելիք գնելու համար։ Նախընթաց օր կարգ մը թաղերու մէջ բաւարար չափով հաց գտնել կարելի չըլլալով, կարգ մը միջադէպեր պատահեցան։

Հեռագրի մը համաձայն նոյն օրը տեղատարափ անձրեւ տեղացած եւ մեծ վնասներ պատճառած է։ Քանի մը հոգի խեղդուած են։

«Թայմզ»ի թղթակիցը մանաւոր, որ արտօնութեամբ յաջողած է ամբողջ օրը փողոցները պտտիլ, կը նկարագրէ թէ ինչպէս մեռելութիւն կը տիրէր ամէն կողմ, նոյնիսկ Վոսփորի եւ Ոսկեղջիւրի մէջ, ուր ոչ մէկ շոգենաւ կամ նաւակ կը շարժէր տեղէն, բոլորը խարսխած էին անձայն։

Կ'ըսէ թէ շատ մը Պոլսեցիներ, մանաւանդաբար Հայերը կը կարծէին թէ թուրք իշխանութիւնները յետին նպատակ մը ունին իրենց մտքին մէջ եւ թէ մարդահամարէն չարիք մը պիտի ծնի իրենց համար։ Հայ մը կը կարծէ նոյնիսկ թէ ջարդ մը ծրագրուած է. այդ է պատճառը, որ ժողովուրդը տուները փակուած է։

Մարդահամարը ղեկավարող պելճիքացի ժաքար էնկիւրի կը մնայ եւ Թուրքիոյ բոլոր կողմերէն մարդահամարի արդիւնքները կը կեդրոնացուին իր մօտ։

Ֆաշիստ մեծամասնական

Կիրակի առաւօտ Հռոմ արթնցաւ ֆաշիստ լէգէոնականներու նուագախումբի աղմուկէն։ Ժամը 10ին բոլոր սեւ շապիկաւորները, թիւով 23.000 հոգի, շարուած էին Փայիոլի պողոտային երկայնքը։ Մուսոլինի ֆաշիստ քաղաքապահներու համազգեստով, ձիաւոր եւ շրջապատուած փայլուն սպայակոյտով մը, աչքէ անցուց զանոնք։ Զօրանցքէն յետոյ լէգէոնականները գացին Վիլլա - Կլորիի ձիարձակարանը, ուր դարձեալ զինուորական պատիւներ եղան Մուսոլինիի, մինչ օդանաւերու եւ ղեկաւոր օդապարիկներու տորմիղները երկար թռիչքներ կատարեցին։ Հոն ամպիոնի մը բարձրունքէն դիկտատորը խօսեցաւ խանդավառ ճառ մը.

«Ֆաշիստ յեղափոխութեան հնգամեակը կարելի չէր տօնել աւելի արժանաւոր եւ հանդիսաւոր կերպով, քան այսպիսի հաւաքոյթով մը, ուր անգամ մը եւս կը համախմբուին սեւութեան եւ ժողովուրդին զինեալ ուժերը՝ խանդավառ հայրենասիրութեան եւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ

ԱՊՕՐԻՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ Է

Երեւանի Ազատ Եկեղեցիի 8-9րդ թիւէն.— «Հայաստանի Կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէի նախագահը (Ա. Կարինեան) իր զեկուցման մէջ ապօրինի կազմակերպութիւն անուանած է Էջմիածնի Գերագոյն կոչուած խորհուրդը։ Ժողովը իր միաձայն բանաձեւով կատարեալ հաւանութիւն տուած է նախագահի զեկուցումին։

«Ուրեմն Հայոց եկեղեցին Հայաստանի մէջ չունի օրինաւոր իշխանութիւն (ընդգծումը «Ազատ Եկեղեցի»ինն է)։ Կաթողիկոսը դատամեալ-հիւանդ է, եւ կամայ-ակամայ դերի ինկած Գեր. Խորհուրդին ձեռքը։ Իսկ Գեր. Խորհուրդը՝ ապօրինի կազմակերպութիւն ինքնին, եւ այդպէս ճանչցուած՝ երկրի ամենաբարձր մարմնի կողմէն»։

ՄԱՀ ՄԱՔՍԻՄԻԼԻԷՆ ՀԱՐՏԸՆԻ

Գերման յայտնի հրապարակագիրը մեռաւ Մոնթանա-Վէրմալայի մէջ (Զուիցերիա)։ Նշանաւոր էր իր թերթը «Տի Ցուքունֆթ» (Ապագայ), որուն մէջ նոյն իսկ չէր քաշուեր յարձակիլ Վիլհելմ կայսեր եւ ընտանիքին վրայ։ 1921ին իր մէկ թիւը նուիրած էր թալէաթի սպանիչ Սողոմոն թէհլիրեանի դատավարութեան եւ ջերմ համակիր էր հայկական դատին։

1922 Յունիսին երկու ազգայնամոլ Գերմաններ մահափորձ կատարեցին իր վրայ։ Այդ թուականէն ի վեր դադրեցուցած էր իր թերթը։ Մաքսիմիլիէն Հարտընի մահով կ'անհետանայ Գերմանիոյ ամէնէն տաղանդաւոր եւ ամէնէն յանդուգն մէկ հրապարակագիրը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԻՆԻ

Երեւան հասած է Բագուի գինիի մասնագէտը, Դուբէնին, որ Արտաշատի մէջ պիտի պատրաստէ Սէն-Ռաֆայէլեան գինի։ Մինչեւ հիմա այս գինին կը պատրաստուէր միայն Քիւրդամիրի (Ադրբէջան) մէջ։ Այս գինին նշանաւոր է իր բնալուծական, բժշկական արժէքով։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱԶՄԱԼՈՒԾՈՒԱԾ

Կ'իմանանք թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արեւմտեան Եւրոպայի վերջին Պատգամ. ժողովին կողմէ ընտրուած Վարչութեան չէզոք անդամները հրաժարած են Ուրբաթ օր, մէջտեղ ձգելով միայն Հօկի ներկայացուցիչը եւ ուրիշ մը։

Այս հրաժարման պատճառն է այն հռչակաւոր բանաձեւը, որ քաղաքականութենէ հեռու մնալու պատրուակին տակ, կը ձգտի նոր քաղաքականութիւն մը պարտադրել Հ. Մ. Ը. Մ.ին, «անվերապահ համակրանքով եւ յարակից կարկտաններով»։ Չէզոք անդամները բացատրութիւն պահանջած են այս բանաձեւերու մասին, եւ Հօկի ներկայացուցիչը կակկալուելով, տեղի տուած է ընդհանուր դժգոհութեան եւ կազմալուծման։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄԸ

Այսօր, Երեքշաբթի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի պահեստի խումբը կարեւոր մրցում մը պիտի ունենայ Raincyի պահեստի խումբին դէմ։ Ժամադրավայր Métro Louis-Blanc ժամը 11.30ին։ Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները։

Կիրակիի մրցումին մէջ Ա. եւ պահեստի խումբերը յաղթական ելան։ Մանրամասնութիւնները վաղուան թիւով։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

"ՀԱՅԵՐԸ ԲԱՐԵԿԻՐԹ ՉԵՆ,,

Մեր սա ցիրուցան վիճակին մէջ, ուր կարօտ ենք օտար ժողովուրդներու բարեացակամ հիւրընկալութեան, յաճախ հետաքրքրուած ենք թէ ինչ կը մտածեն Եւրոպացիները հայ ժողովուրդի մասին եւ ինչ տպաւորութիւն թողած ենք իրենց վրայ։

Բացայայտ է որ արեւմտեան ազգերը՝ բոլորովին անծանօթ են մեր պատմութեան, մեր քաղաքակրթական մակարդակին կամ գոնէ, աւելի անծանօթ քան կ'ենթադրէինք։

Շատ շատերը հազիւ պատահմամբ լսած են մեր անունը, այն ալ շաղկապուած ջարդի եւ հալածանքի պատմութիւններու եւ մեծ է թիւը անոնց որոնք կը շփոթեն մեզ Թուրքերուն հետ։ Քիչ շատ ծանօթ ենք միայն այն տարրերուն որոնք հետաքրքրուած են մեր քաղաքական կեանքով — եւ այսպիսիները «Հայասէր» տիտղոսով պատուած ենք, միամտութիւն — եւ անոնց որոնց հետ յարաբերութեան մէջ ենք առեւտրական կամ անձնական այլ կապերով։ Առանց վարանումի պէտք է խոստովանինք որ ընդհանրապէս մեր ներշնչած տպաւորութիւնը հեռու է մխիթարական ըլլալէ։ Պատճառը՝ քաղաքակրթութեան, ընկերային միջավայրի եւ խառնուածքի տարբերութիւնն է որ կայ մեր հարեւաններուն եւ մեր միջեւ. սուր վրայ աւելցուցէք, եթէ կ'ուզէք, այն անհերքելի փաստը որ ամէն տեղ եւ ամէն առեն, պարտուած ժողովուրդը ինչպէս պարտուած անհատը, ենթակայ է անողոք քննադատութեան եւ իր սխալները աչքի կը զարնեն անմիջապէս։

Մասնաւորելով խօսքս Անգլիացիներու մեր մասին ունեցած կարծիքին, աւելորդ չպիտի ըլլար գրի առնել յայտնութիւններ զորս լսած եմ իրենցմէ՝ մեր ազգային բարքերու եւ մեր դաստիարակութեան պակասներուն մասին։

Այս փորձը ընելու առիթ կը ստեղծէ մտերիմ խօսակցութիւն մը անգլիացի բարեկամի մը հետ որուն անունը չեմ ուզեր հրապարակել։

Խնդրեցի բարեկամէս որ մօտէն ծանօթ է մեզի եւ շատ անգամներ մտած է հայկական շրջանակներէ ներս եւ մանաւանդ հետաքրքրուած մեր վերջին տարիներու պատմութիւնով, յայտնել իր տպաւորութիւնները։ Մեր մտերմութիւնը քաջութիւն տուաւ իրեն ծանրանալու միայն մեր վատ կողմերուն վրայ, լո՛ռ անցնելով մեր բարեմասնութեանց վրայէն որոնց ջերմ հաւատացող մըն է։

— Կ'ըղձամ անշուշտ, ըսաւ բարեկամս, որ դուք աշխարհի ամէնէն տանջուած ժողովուրդն էք եւ գոհունակութեամբ կրնամ շեշտել թէ տառապանքը երբեք չէ կրցած ճիտաել այն էական առաքինութիւններուն որոնցմով կրնաք պարծենալ: Սակայն, անվիճար պահելով հանդերձ ձեր ազնիւ կողմերը, յուսահատօրէն թերացած էք մարսելու հանրային դաստիարակութեան եւ տօրհայ կեանքի հետ կապ ունեցող շարք մը երեւոյթներ, որոնք եւրոպական են բառին բուն առումով։ Ձեմ կրնար մեղադրել որ ձեր քաղաքական հմտութիւնը անշուշտ է եւ ձեր ազգային կենսական շահերու պաշտպանումը յաճախ վստահած էք նիւթին վէճերով։ Ձեմ վիճեր կը սխալի՛մ եթէ ըսեմ որ դուք անընդունակ էք համազգային մէկ նպատակի շուրջ համախմբել ամբողջութեամբ, մոռնալով հատուածական բանավէճերը։ Դիտեմ որ ունիք չորս-հինգ քաղաքական կուսակցութիւններ, որոնց իւրաքանչիւրը կը գործէ համաձայն իր հայեցողութեան։ Օրինական հայրենիք մը չունեցող ժողովուրդի մը համար օգտակար չի կրնար ըլլալ այդ պառակտումը։ Լսած եմ որ հայ ժողովուրդի միակ խոյանքն է իր հայրենիքին բացարձակ անկախութիւնը։ Սքանչելի՛, բայց ի՞նչու չէք կրնար այդ կէտին մէջ բոլորդ միասին մտածել.— որովհետեւ չափազանց անհատապաշտ էք, դիւրագրգիռ, անհամբերատ եւ կը սիրէք վէճիլ։

Կը բացատրեմ բարեկամիս որ ճիշդ չէ մեր ներկայ քաղաքական վիճակը վերագրել միայն մեր քաղաքական տհասութեան կամ ներքին անհամաձայնութիւններու եւ թէ մեր ամէնէն մեծ թշնամիները եղած են բարեկամ կարծուած պետութիւնները։

— Միամիտ էք, որ կը սպասէիք թէ Եւրոպան ամէն ինչ ընելու պատրաստ էր ձեր փրկութեան համար։

— Հապա մեր զոհաբերութիւննե՞րը Դաշնակիցներու դատին...

— Չէ՞ որ շնորհակալութեան արժանացաք այդ բոլորին համար, կ'ըսէ խօսակիցս ժպիտով...

Եւ կը զգամ որ հարցումս կը տանջէ զինքը։ Կը փոխենք նիւթը եւ կը հարցնեմ իր կարծիքը Հայերու մասին, իբրեւ անհատ։

— Եթէ չէք վշտանար, պէտք է անկեղծօրէն յայտնեմ որ Հայերդ խորթ էք բարեկրթութեան օրէնքներուն եւ անհոգ՝ այդ մասին։ Եւրոպա կուգաք, գիտութիւն կը մթերէք, կը զարգանաք, մտաւորականներ, արուեստագէտներ, մեծահարուստ առեւտրականներ ունիք, որոնք կրնան մրցիլ երբեմն տեղացիներուն հետ, ուսանողութիւն ունիք համալսարաններուն մէջ եւ հակառակ այս բոլոր առաւելութիւններուն, արեւելեան անտաշ. բերութիւն մը թոյլ չիտար ձեզի սորվիլ կարգ մը նրբութիւններ որոնք անհրաժեշտ են ընկերութեան մէջ ապրող անհատին համար։ Կենցաղավարական պայմաններու անուշադիր մէկը կրնայ սեղիտակցօրէն մեղցնել այն համակրութիւնը որ ստեղծած էր իր շրջանակին մէջ, շնորհիւ իր ուրիշ յատկութիւններուն։ Հանրային վայրերու մէջ ես կրնամ դիւրութեամբ զանազանել Անգլիացի մը Հայէն։

«Հաւատացէք որ կը սիրեմ ձեր ժողովուրդը եւ այդ պատճառաւ կ'ուզեմ որ սրբագրուին այս թերութիւնները, որոնք աններդաշնակ են ձեր բարոյական իմական արժէքներուն հետ»

* * *

Բաժնուեցայ բարեկամէս եւ ճամբան անդրադարձայ իր դիտողութիւններուն վրայ։ Որքան իրաւացի էին իր կարգ մը խօսքերը։ Ձեմ խօսիր հանրային կեանքի եւ քաղաքական զարթօնքի ընթացքին երեւան եկած թերութիւններուն մասին, որոնք երբեք չեն արդարացներ մեր «բարեկամները»։ Անոնք մեր ակամայ սխալները անբարոյական վճիռներով վարձատրեցին։ Լռենք։

Ինչ կը վերաբերի մեր բարեկրթութեան թերիներուն, բոլորովին համաձայն եմ բարեկամիս ակնարկներուն, թէեւ լռեցի երբ իր մօտն էի։

Հիմա կը յիշեմ ուրիշ կարծիքներ նոյն իմաստով, նոյն ոգիով։ Անգլիերէն երգիծաթերթի մը աշխատակիցը որ կը թուի թէ ծանօթ է կարգ մը Հայերու, ամիսներ առաջ այցելած էր Լոնտոնի գորգավաճառներու շուկան եւ իր տպաւորութիւնները կը գրէր իր թերթին։ Հայերը շատ կը խօսին, կ'ըսէր ան, շատ կը խօսին, կը սուլեն, կը կռուին, կ'ագվին եւ տասը տեսակ նիւթ կը շաղկապեն իրարու, հինգ վայրկեանի խօսակցութեան ընթացքին։

Անգլուհի մը, որ տարիներ առաջ աշխատած է հայ վաճառատան մը մէջ, կը պատմէր թէ իր հայ պետն ինչ կոշտութեամբ կը վարուէր իր պաշտօնէութեան հետ։ Ուրիշ մը կը հարցնէր թէ ինչու համար հայ փաթթոնը չի յարգեր իր հայ պաշտօնեան, իսկ հազար կեղծաւորութիւն կը շայլէ անգլիացի բանուորին։ Երրորդ մը կը պնդէր թէ Հայերը կրնան օրական 24 ժամ երգում ընել առանց «քչելու» համար, ինչպէս իր հայ փաթթոնը։ Չորրորդ մը կը բացատրէր իր յուսախաբութիւնը հայ օրիորդէ մը որ կրցեր էր ընկերութեան մէջ անկրթութեամբ պատասխանել իր հարցումներուն։

Կրնայի տակաւին յիշել բազմաթիւ ուրիշ նմոյշներ մեր կենցաղավարական սխալներու եւ դաստիարակութեան պակասին համար։ Փոխանակ կապկօրէն ընդօրինակելու եւրոպական կարգ մը թեթեւսոլիկութիւններ, աւելի լաւ կ'ըլլայ եթէ մեր նոր սերունդը, ճէզ պէնտի սերունդը, ինչպէս կ'որակեն Անգլիացիները իրենցը, աւելի ուշադիր ըլլայ սորվելու կենցաղագիտական անհրաժեշտութիւններ, չարլսթընէն եւ պլէք պաթըմէն առաջ։ Մեր անկեղծութեան չափանիշը անբարեկրթութիւնը եւ կոպտութիւնը չէ երբեք։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԽՄԲ.— Հետաքրքիր էր իմանալ թէ՛ նոյն պայմաններուն մէջ գտնուող կամ քիչ մը դաստիարակուած անգլիացի կամ ֆրանսացի անհատներ ի՞նչ քան կը յարգեն բարեկրթութեան պայմանները...: Ջոջերու եւ ունեւորներու մասին խօսք չունինք:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

ՈՐՈՒՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ 3500 ՀՈԳԻ ԵՒ ԲՈԼՈՐ ՀՈՍԱՆՔՆԵՐԸ, ԲԱՑԻ ՀՕԿԷՆ ԵՒ ՀԱՅ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԷՆ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

Նիւ Եորք, 16 Հոկտ. 1927

Երեք շաբաթէ ի վեր Միացեալ Նահանգներու հայաշատ կեդրոններու մէջ կը սարքուին սգահանդէսներ, Անդրանիկի յիշատակին։

Նիւ Եորքի հայութիւնը, բացի Հօկի, Գեղական Կարմիր Խաչի եւ Հայ պոլշեւիկ կոչուած հատուածներէն, չէր կրնար անտարբեր մնալ։ Շապին Գարահիսարի եւ Շրջանի «Ռազմիկ» Հայրենակցութիւնը նախաձեռնարկ եղաւ կազմակերպելու համազգային մեծ սգահանդէսի մը յանձնախումբը, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան, Ռամ. Ազատ. կուսակցութեանց, Հայ Առաք. եւ Բողոքական եկեղեցիներու, Հայ Կարմիր Խաչի, Բարեգործականի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի։

Հոկտեմբեր 9ի Կիրակին Նիւ Եորքի հայութեան համար ալ սուգի ու յարգանքի օր մը եղաւ։ Կէսօրէ յետոյ ժամը մէկին, Հայ Առաքելական Եկեղեցիին թափօրը սկսաւ ճամբայ ելլել դէպի սրահ։

Թափօրին առջեւէն պարզուած ամերիկեան դրօշի կողքին հայկական եռագոյնն ալ բարձր կը ծածանէր, պաշտպանուած հայ հրացանակիրներով։ Սեւեր հագած ընտիր նուագախումբը մահուան քայլերգներ ածելով, կը յառաջանար։ Յետոյ կուգար սեւ ձի մը, մերկ, որուն կռնակէն կախուած էին զոյգ մը զինուորական մուճակներ։ Անձրեւ կը տեղար, բայց թափօրը կ'անցնէր առանց ազդուելու։

Յետոյ կուգային Մ. Հինդլեանի առաջնորդութեամբ, Դաշնակիցներու բանակին մէջ ծառայող եւ անոնց կողքին կռուող հարիւրէ աւելի հայ զինուորներ, ամերիկեան ցամաքային եւ ծովային տարազներով։

Անդրանիկի թիկնապահներէն կովկասեան տարազով Գ. Ալիքսան Թօփուզեանի առաջնորդութեամբ աչքի կը զարնէր հայ կամաւորներու խումբը, որոնք եղած էին Կիլիկիոյ մէջ. իսկ մեծամասնութիւնը՝ Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանէն Անդրանիկի, Սմբատի, Սեպուհի եւ Սեբաստացի Մուրատի զունդերուն մէջ։ Անմիջապէս յետոյ կուգային Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները կարգապահ հանդիսաւորութեամբ։

Վերջապէս, Սեբաստացիներու Այգ Երիտասարդաց Միութեան կողմէ ինքնաշարժ մը՝ որուն վրայ դրուած էր փոքր թնդանօթ մը սեւերով պատուած։

Քառակուսի սպիտակ պաստառի մը վրայ մեծ ու սեւ գրերով գրուած էր Անդրանիկի անունը եւ անոր տակ՝ մեր նահատակ բանաստեղծ Սիամանթօի հետեւեալ խօսքերը.

«Ես եմ, ես եմ, իմ անունս է Պայքար եւ փախճանս յաղթանակ»:

Ի յիշատակ հերոսին՝ ինքնաշարժ մը ամբողջ ծաղկեպսակներով լեցուն։ Այս ինքնաշարժը իր ետեւէն կը քաշէր հարիւրաւոր կառքեր եւ խուռներամ հետիոտն բազմութիւն մը. Ամերիկեան եւ Հայկական դրօշակներով։

Վերջապէս ժամ մը յետոյ թափօրը հասաւ սգահանդէսի վայրը՝ Հանրածանօթ ու մեծ Քարնէկի Հոլը։

Շատ կարճ ատենուան մը մէջ երկու հազար ութը հարիւր աթոռները բռնուեցան յետոյ, հինգ հարիւրէ աւելի բազմութիւն մըն ալ ոտքի վրայ մնաց մինչեւ վերջը։ Իսկ ուշ մնացողներուն առջին սրահի դուռը փակ ըլլալով, ոմանք փողոցը սպասեցին եւ ուրիշներ ալ ետ դարձան։

Միջանկեալ ըսեմ որ յանձնախումբը պիտի կրնար աւելի մեծ սրահ մը վարձել, եթէ Նիւ Եորքի հայ կրեսոսները որոնք Զօրավարին հետ հաց եւ այլուր ճաշասեղաններու մասնակցած եւ կամ անոր հետ բարեկամական կապեր հաստատած են, քանի մը տոլար տրամադրէին, ծախքերու համար...

Եւ սակայն գործաւոր դասակարգը, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ իր համեստ աջնթերով կրցաւ այսպիսի փառաւոր ու մեծ սգահանդէս մը սարքել։

Ուրեմն մօտաւորապէս 3500 ազատ հանդիսականներ, իրենց կուրծքերուն վրայ Անդրանիկի սեւապատ նկարը կրելով, լեցուած էին սրահը։ Հակառակ այդ հոծ բազմութեան, ոչ մէկ շշուկ։ Երկիւղած լռութիւն մը կը տիրէր սրահին մէջ։

Ժամը երկուքն էր։

Կամաւորները եւ զինուորներ վերջին ծայր կարգապահ՝ միայն իրենց շրթներուն վրայ «Հերոս մռնչեց, սուլթան դողդողաց» ռազմերգը լսելի կ'ըլլար։

Այդ պահուն սրահին բազմութիւնը պահ մը գլխիկոր ոտքի կը կանգնի, ի յարգանս Հայդուկին։

Թափօրը կ'առաջնորդուի դէպի բեմ ու կը բոլորուի Անդրանիկի նկարին շուրջ։ Բեմին կարգադրութիւնը թէեւ անշուք, եւ սակայն յուզիչ էր։

Աջ ու ձախ կը ծածանէին ամերիկեան եւ հայկական խոշոր դրօշակներ։ Բեմին մէջտեղը մարդահասակ իւղաներկ Անդրանիկի նկարը կ'երեւէր, սեւերով շրջապատ։ Անոր քով կովկասեան տարազով կանգնած էին երկու կամաւորներ։ Ու պատկերին առջեւ, բնականէն խոշոր սպիտակ ծաղկեհիւս սուր մը որ նուիրուած էր զինուորական մարմինին կողմէ։

Անհամար ծաղկեպսակներ շարուած էին աջ ու ձախ։

«Այգ»երիտասարդներու միութիւնը բեմին աջ կողմը սեւապատ փոքր թնդանօթ մը դրած էր, իսկ քիչ մը անդին, կէս սեւ ու կէս ճերմակ փոքր վրան մը, զոր Գ. Ալիքսան Թօփուզեանը մասնաւորապէս բերել տուած էր Ուաշինկթընէն։

Զինուորական խումբը եւ կամաւորները իրենց պաշտամունքը կատարելէ յետոյ, բեմին ձախ կողմը իրենց տեղերը գրաւեցին սգահանդէսի նախագահ եւ Ամերիկայի առաջնորդ Տիրայր եպիսկ., ատենախօսները եւ «Նիւ Եորք Թայմզ» թերթի թղթակիցը։

Ատենապետ Գ. Տ. Ասլանեան սգահանդէսը բացուած յայտարարեց։ Տ. Պարգեւ որ, եղած է Անդրանիկի ուսուցիչը, ճառ մը կարդաց։ Ճառէն աւելի ձօն մըն էր, ուղղուած Հայդուկ Անդրանիկին եւ միեւնոյն ատեն խրախուսանք մը ապագայ երիտասարդ սերունդին, քալելու համար հերոսին ճամբէն։

Գ. Եղիշէ Քաջունի որ եղած էր զօրավարին քարտուղարը, քանի մը դրուագներ պատմեց անոր կեանքէն եւ յայտարարեց հետեւիլ իր շաւիղին, ծառայելով Ազատագրութեան սուրբ գործին։

Գ. Վարդան Տիրատուրեան եւ ռամկավարներու ներկայացուցիչ Գ. Տիգինեան իրենց կարգին գնահատեցին Անդրանիկի անցեալը։

Ու ապա Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նիւ-Եորքի կոմիտէին ներկայացուցիչը ընկ. Վ. Ահարոնեան, որ եղած է Անդրանիկի բանակին մէջ, յուզուած շեշտերով, նկարագրութիւնը ըրաւ Անդրանիկի անցեալի կռիւներուն։

Տիրայր եպիսկ. սգահանդէսը փակեց թելադրելով որ հայ երիտասարդները միշտ վառ պահեն ազգային ոգին։ Այս առթիւ հայ մայրերու կոչում ըրաւ, նուիրելու համար իրենց զաւակները Անդրանիկի ճամբուն։

Մոռցայ յիշել թէ Տիկին Մ. Պետիկեան «Իբրեւ Արծիւ սաւառնում ես» երգով, Փրոֆ. Մուկոֆեան ջութակի վրայ գեղեցիկ «սօլօ»յով մը եւ Հայ Երգ հրամշտական միութիւնը ղեկավարութեամբ Գ. Միհրան Թումաճանեանի, քանի մը խմբերգներով իրենց մասնակցութիւնը բերին սգահանդէսին։

Ժամը վեցին ժողովուրդը մեկնեցաւ տխուր ու անձայն։

ՍԱՐԻ ՏՂԱՅ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

«Մարտակոչ»ի աշխատակիցը կը հրատարակէ (7 Հոկտ.) տեսակցութիւն մը Անդրկովկասի Գիւղատնտեսութեան Դրամատան ներկայացուցիչ Իսմաչիլովի հետ, որ քննական պտոյտ մը կատարած է Հայաստանի մէջ.

— Գիւղատնտեսութեան ընդհանուր վիճակը, Հայաստանի մէջ, հետզհետէ կը բարելաւուի: Այս տարի բերքը միջակ էր: Սկսած են զարգանալ գիւղատնտեսական աշխատանքները, առաջին կարգին վրայ՝ ծխախոտի մշակութիւնը, որ հետզհետէ կ'ընդարձակէ իր տարածութիւնը:

Երկրաշարժէն յետոյ Ալեքսանդրապոլ քաղաքին եւ գաւառին վերաշինական աշխատանքները կը կատարուին մեծ թափով: Աղէտեալ գիւղացիութեան վիճակը հետզհետէ կը բարելաւուի շնորհիւ վարկային ընկերութիւններու կատարած փոխատուութեանց:

Սակայն Ալեքսանդրապոլի վարկային ընկերութիւններուն մէջ մեծ թերութիւններ կան: Ահագին թիւով աշխատող անասուն գնած է Հիւս. կովկասէն, մինչդեռ հողային գործավարութիւնը արգիլած էր անասուն բերել այդ շրջանէն: Վերադիր ծախքերն ալ շատ են: Դժբախտաբար, Հայաստանի գիւղատնտեսական դրամատունը 16 ամիս քննութիւն չէ կատարած վարկային ընկերութիւններու մէջ:

Ամբողջ Հայաստանի մէջ, վարկային ընկերութիւններու գիւղացիներու փոխատուութեան գործը շատ գէշ վիճակի մը հասցուցած են: Ընդհանրապէս, մինչ վարկային դրութեան կազմակերպչական աճումը եւ գիւղացիութեան համագործակցութիւնը Հայաստանի մէջ շատ թոյլ է:

ԿԵԱՆՔԸ ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ՄԷՋ

Պաղտատէն կը գրեն մեզի.
Միջագետքի հայ գաղութի
ալ տագնապի մը մատնուած է
ներքին վարչաձեւի եւ Ազգ.
Սահմանադրութեան հարցերուն
առթիւ։ Վերջերս կազմուած
ժողովրդային յանձնախումբ մը,
որ կ'աշխատի պաշտպանել գաղ
թականութեան շահերը եւ իրա
ւունքները։ Ցեղացիները
կը մտածեն այս մասին։ Միջա
գետքի ներքին գործերու
Հրգականը իր մօտ հրաւիրելով
Ջաւէն արքը, արձանագրած
անոր յուսաբանութիւնները
ներքին վարչաձեւին ու Ազգ.
Սահմանադրութեան հարցերուն
սին։

Եւ սակայն վէճը սուր է
ժողովուրդը շատ յուզուած
տեսնելով որ հակազգային
մը բռնած են կարգ մը մարդ
եւ կը գաւաճանեն ազգային իրա
ւունքներուն։

Այսպէս, Ազգ. Քաղ. Ժողով
հայ ժողովը իր վերջին նիստ
հրաւիրած է Լ. Շաղոյեան
իբրեւ գաղթականութեան ներ
կայացուցիչը։ Ցոյց տալով թէ
կառավարութեան հին հրաման
որ 1915ին հրատարակուած
Թուրքերէն թերթի մը մէջ
կը ջնջէր Ազգ. Սահմանադրու
թիւնը, սպառնացած է գործադր
այդ ջնջման հրամանը, եթէ
գաղթականութիւնը պնդէ
պահանջներուն վրայ։

Եւ սակայն Գաղթ. Ցանձնա
խումբը, միշտ համերաշխ
միաբամ, կը պնդէ ժողովուրդի
իրաւունքներուն վրայ։

Ցերեկը մը, Առաժմեայ
քաղաք. ժողովին որսերէն մէկը,
Վ. Հաճեան քահանայ, գաւաճանած
էր ժողովուրդին դատին եւ
իսկ կրօնական կարգապահու
թիւնը ոտքի տակ առած
Ջաւէն արք. կը գրէ գայն
հանայագործելու իրաւունքին
Ցետոյ սակայն խումբ մը
դացիներու դիմումին վրայ
հանային եւ Առաժմեայ
ժողովին խնդրանքին տեղի
լով, կը ներէ։

Ցաջորդ կիրակի, ժողովուրդ
ինքնաբերաբար հաւաքուելով
կեղեցիին բակը եւ քահանայ
պահանջեց որ իր բանելիք
մասին որոշ հաւաստիք
Շաղոյեան, հանդարտեցնել
վուրդը, եւ բացատրելէ յետ
օրուան վիճակը, ապահովել
տուաւ որ իրենց իրաւունք
պիտի պաշտպանէ ին։

Սակայն Ազգ. Սահման
դրութիւնը չէր գործադր
ժողովրդ. Ցանձնախումբը
ջութեամբ մտաւ Առաջնորդ
եւ բացարձակ պահանջ դրաւ
ծագրել Ազգ. Սահմանադրութիւ
նը, լուծել ապօրինի քաղ
Ցանձնախումբին հետ էին
անոնք որ չէին հրաժարած
առ. ժողովէն։ Քահանան
առեն խուսափողական գիրք
բռնելէ յետոյ, խոստացաւ
ժամ յետոյ կամ լուծել
ժողովը, կամ ինք հրաժարիլ
Չորս օրը նորէն գրեց իր
ս ըմը։

Եւ վէճը կը շարունակ
կայն Գաղթ. Ցանձնախումբ
տահ է որ պիտի յաջողի
տալ ժողովուրդին իրաւունք

* *

պարսիկ խորհրդ
որոշումով արգիլուած է
պարսկաստանցիի անցնիլ

ՀԱԼԱԾԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

…(Զանգեզուր) կը գրեն «…»ի.—

Զանգեզուրի ձերբակալու-թիւնների մասին արդէն գրուած է… Նրանք սկսեցին օգոստ… …ին, ամէն տեղ, եւ կատարեցին … խստութեամբ։ Առ այժմ …ած են հետեւեալ թիւերը. …ափանից ձերբակալուած են 47 հոգի, Սիսիանից՝ 204, Գենուա…ից 10, բուն Զանգեզուրից՝ 200։ Ձերբակալութիւնների հետ …ընթաց կատարւում են եւ …սպանութիւններ. Ղափանից աքսորուած … 6 հոգի, Սիսիանից՝ 13, Գեն…ից՝ 7, բուն Զանգեզուրից 30։ Ձերբակալութիւնները այն… …ուժգնութեամբ ու բռնութիւններով կատարեցին, որ ժո…ուրդը աշարեկւեց. շատերը՝ …ողած տուն-տեղ՝ փախան լեռները։ Փախստականների թիւը …000ից պակաս չէ։

Միաժամանակ սկսեցին … խուզարկութիւններ եւ զէնքի …ւում, ժողովրդի ձեռքից խլում …ն, ինչ որ գտնում են։ Ցինաթափութիւնը կատաղի է։ Ըստ Գո…ի պաշտօնական տեղեկութիւնների, ժողովրդից առնուած են՝ … 800 հրացան եւ …ատրճանակ, գնդացիր՝ 1050։ …իսիանից եւ բուն Զանգեզուրից …առնուած զէնքերի ճիշդ քանակը …ի չեղաւ պարզել, բայց …յայտնի է, որ Գորիսում մի օրուայ մէջ փչացուած է մօտ 2000 հրացան։ Առհասարակ, ժողովրդից …ած զէնքերը ոչնչացւում են։ …լշեւիկները այժմ կարող են …ովին հանգիստ լինել. Զանգեզուրցին բոլորովին զինաթափուած է…

Ձերբակալութիւնների եւ զինաթափութեան պատճառը այս… բացատրում են նրանով, որ …հրդային իշխանութիւնը վախենում է դրսի պատերազմից եւ …երսի խլրտումներից, ուստի եւ …զխատում է երկիրը մաքրել …անգաւոր ուժերից։

Հալածանքներ, ձերբակալութիւններ եւ զինաթափութիւն …յ եւ Ղարաբաղում, բայց ո…ց թիւեր չկան։ Միայն Հադրութ…ից ձերբակալուած է 17 հոգի։ …արաբաղի ձերբակալութիւնների …ը վարում է դաշնակ Ղարա…եղեանը՝ Վահան խորէնուն եւ … Շիրինեանին օգնութեամբ։

Ձերբակալութեան եւ զինաթափութեան այս վատ գործում …հրդ. իշխանութեան աջակցում են մի շարք կոմունիստ եւ ոչ-կոմունիստ դաւաճաններ։

Ձերբակալութիւններ կատարւում են եւ մեր հարեւան Ադրբէջանում։ Մինչեւ այժմ ձերբակալուածների թիւը 500ը անցնում է։ Մօտ 700 ադրբէջանցի փախստականներ կան, որոնց մի մասը ապաստանել է հայկական լեռները։

Փախստականներից մօտ 35 հոգի վերադարձած են երկր. Նրանցից 15 հոգու չէկան գնդակահարել է, միւսները նորից փախել են։ Ադրբէջանում բոլշեւիկների ձեռքով գնդակահարուած են 58 հոգի։

Հայ կոմունիստների վերաբերմունքը դէպի Հայերը շատ վատ է։ Ընդհակառակը, Թուրք կոմունիստները լաւ են վերաբերում դէպի Թուրքերը, Նրանք աւելի ազատ են թողնում իրենց ժողովուրդին եւ վերջերս միայն, կենտրոնից ստացուած հրամանի հիման վրա սկսեցին հալածել ու ձերբակալել հարուստներին եւ բէկերին եւ կատարեցին գնդակահարութիւններ։

Հայ եւ Թուրք կոմունիստների փոխադարձ վերաբերմունքը լաւ չէ. կասկածում են իրար վրայ եւ չեն հաւատում միմեանց։ Թուրք կոմունիստները հովանաւորում են մուսավաթականներին եւ, առհասարակ, քաջալերում են ազգային ոգին։ Հայերը՝ ընդհակառակը։

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼԺԻՈՅ ՄԷՋ

Կաթող. պատուիրակ Պալաքեան եպսկ. իր վերջին այցելութեան առթիւ, Պրիւսէլի մէջ թէյասեղան մը տուաւ, ի պատիւ ծանօթ հայրենակիցներուն, բառնալու համար կարգ մը թիւրիմացութիւնները։

Ուրախ ենք յայտարարելու թէ՝ կարելի եղաւ առաջ բերել բաղձալի համերաշխութիւնը Պելժիոյ գաղութին մէջ, որուն անդամները յաճախ բերած են իրենց նիւթական օժանդակութիւնը ազգային ձեռնարկներուն։

Մաղթենք որ այս համերաշխութիւնը տեւական հանգամանք ունենայ եւ միանգամ ընդ միշտ վերջ գտնեն վէճերը։

Ուրախալի էր տեսնել այն սերտ ու համերաշխ գործակցութիւնը որ երեւան եկաւ գաղութիս բոլոր կուսակցութիւններուն եւ միութիւններուն միջեւ Անդրանիկի սգահանդէսին առթիւ։

Այս առթիւ «Յառաջ»ի կը ղրկեմ Պելժիոյ կարեւոր օրաթերթերէն «Կէփլիժի»ին մէկ հայանպաստ յօդուածը Անդրանիկի սգահանդէսին առթիւ, պելժ յայտնի օրագրող Գ. Թուպէր Լէրքէնի ստորագրութեամբ։

Հ. Ցէլոսկի

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ

Կեսարիոյ առաջն. փոխանորդը, որ վերջերս որբանոցին տխուր վիճակը նել կայացուցած էր, Պոլսոյ պատրիարքարանին, հրաժարականն ալ ղրկած է հիմա, նկատելով որ ոչ ոք կ'օգնէ որբանոցին։ Կեսարացի հարուստներ անտարբեր կը մնան։ Մինչդեռ անդին որբանոցը ամսական 800 ոսկի ծախք ունի։ Նոր որբեր դիմում կ'ընեն ընդունուելու համար. 50—60 որբեր պէտք է պիտի ղրկուին՝ իրենց ազգականներուն, 9—10 չափահաս աղջիկներ հիւանդանոց պիտի ղրկուին։ Եւ սակայն դրամ չկայ ոչ միայն ճամբու ծախքի, այլ եւ ուտելիքի։

ԿԵԱՆՔԸ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

ՊԷՅՐՈՒԹ 20 Նոյմ.

ԴՊՐՈՑԸ.— Դամասկոս դպրոցը սկիզբէն ի վեր եղած է իսկական քաոս մը։ Ոչ մէկ լուրջ աշխատանք եւ ոչ մէկ ծիգ։ Երկու ու գացող հոգաբարձուները եղած են անպէտ ու տգէտ եւ կրթական մեքենան վարած են այնպէս ինչպէս իրենց առեւտուրը։

Այս տարի աշակերտներու թիւը 300ը անցած է եւ Հոկտեմբեր 1էն ի վեր դպրոցը բացուած է (՞) արդէն բայց դեռ ո՛չ ուսուցիչները լրիւ են եւ ոչ ալ տնօրէն հրաւիրուած է։

Մինչեւ հիմա, դիմողներէն (գիտենք որ տասնի մօտ դիմողներ եղած են) մէկն ու մէկը յարմար չեղա՜ւ, թէ նորէն մութ խաղեր կան։

Ինչ որ ալ ըլլան պատճառները Դամասկոսի երիտասարդութեան կը մնայ հաստատ ու վճռական միջոցներով հսկել կրթական գործին։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ.— Ժամանակէ մը ի վեր քայքայուած է կարմիր խաչը։ Վերջերս պատրիարքական փոխանորդը խոստացած էր վերակազմել զայն, բայց մինչեւ ցարդ ոչ մէկ քայլ առնուած է այս ուղղութեամբ։

Սուրիոյ մէջ կարմիր խաչի ամենակարեւոր տեղը պէտք է ըլլայ Դամասկոսը, որովհետեւ այստեղ աղքատ ընտանիքներու թիւը շատ ըլլալով, հիւանդութիւնները մեծ աւերներ կը գործեն։ Հապա «կրիփ»ն իսկ ամիսներով մարդիկ անկողին կը պահէ դեղի եւ խնամքի չգոյութեան պատճառաւ։

Օր առաջ կարմիր խաչի վերակազմութիւնը մեծ բարիք մը պիտի ըլլայ Դամասկոսի հայութեան, որ արդէն ծիւրած է ու քայքայուած։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐ — Դամասկոսի մէջ իբր ազգային մարմին կար Նշանաւոր Թաղ. խորհուրդ մը, որ հիմա կազմալուծուած է, իր մեծամասնութիւնը կորսնցուցած ըլլալով։

Դամասկոսի Թաղ. Խորհուրդը իսկական կատակերգութիւն մըն է, այնտեղ կան անոր կամ անոր ձեռքը խաղալիք դարձող խամաճիկներ, որոնք աչքը շինելու տեղ յօնքը կը հանեն։

Անհրաժեշտ է օր առաջ ընտրութիւն նշանակել, որպէսզի Նոր մարմինը զանգուած ունենայ իր կողքին եւ պատասխանատուութիւն՝ իր իւրաքանչիւր քայլին համար։

Ընտրովի մարմինը պիտի կազմակերպէ եւ դպրոցը, եւ կարմիր խաչը եւ՝ բոլոր այն անհրաժեշտ օրկանները որոնք ստիպողական են, կանոնաւորելու համար Դամասկոսի ազգային կեանքը։

Թղթակից

ԽԱԼՔ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Հանրապետական խալք կուսակցութեան վերջին համաժողովի ընթացքին պատրաստուեցաւ կուսակցութեան ծրագիրը, որ միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ եւ վաւերացուեցաւ համաժողովին կողմէ։ Ստորեւ կը հրատարակենք այդ ծրագրին գլխաւոր կէտերը.—

Կուսակցութեան նպատակն է արգելք հանդիսանալ ամէն տեսակ բռնապետական վարչաձեւերու եւ ի գին ամէն բանի պաշտպանել Հանրապետութիւնը։

Կուսակցութեան հիմնական սկզբունքներէն մէկն է խղճի համոզումները զատել քաղաքականութենէն, այսինքն կրօնական եւ պետական գործերը վերջնական կերպով անջատել իրարմէ։ Նկատելով որ հայրենակիցներու միջեւ կապ պահպանելու տեսակէտով մեծ դեր մը կը կատարէ լեզուն, կուսակցութիւնը հիմնական սկզբունք կը նկատէ լեզուի, զգացումի եւ գաղափարի միութիւնը, ապահովելու համար տարածել Թուրք լեզուն եւ մշակոյթը։

Կուսակցութեան անդամ կ'ընդունուին

Ա.— Անոնք որ 18էն վեր տարիք ունին,

Բ.— Վատահամբաւ չեն,

Գ.— Ծանր պատիժներով դատապարտուած կամ բանտարկուած չեն,

Դ.— Ազգային պայքարին դէմ դիրք չեն բռնած, նման կազմակերպութիւններու չեն մասնակցած եւ կ'ընդունին կուսակցութեան սկզբունքները։

Ե.— Իւրաքանչիւր թեկնածու պէտք է յանձնարարուի կուսակցութեան երկու անդամներուն կողմէ։

Խալք կուսակցութիւնը իւրաքանչիւր չորս տարին անգամ մը մեծ համաժողով կը գումարէ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՍԱՎԱՃԱՌԻ ԱՇԿԵՐՏԸ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏՈՒՀԻՆ.— Մսավաճառի մը աշկերտը, Վէօվ, խորտիկ կնիկ մը ունէր, որ դերասանուհի էր։ Զաւակ մը ունեցան։ Երբ փոքրիկը երեք տարեկան եղաւ, մսավաճառ հայրիկը դերասանուհի մայրիկին ըսաւ որ այլ եւս արգիլուած է խաղալ բեմի վրայ։

— Նստէ տունդ, և տղուդ հոգ տար։ Ես հացդ ալ կը բերեմ, միսդ ալ կը բերեմ։

Սակայն, արուեստագիտուհի մայրիկը ոչ հաց կ'ուզէր, ոչ ալ միս։ Այլ՝ փառք ու ծափ։

Ու ծայրը սկսաւ երկար վէճերուն։

Առջի օր, Վէօվ տեսաւ որ տիկինը կը մեկնի թատրոն։ Կատաղութիւնը չկրցաւ զսպել եւ մսավաճառը սպաննեց իր կինը։ Ոչ թէ դանակով, այլ ատրճանակով։ Յետոյ վազեց... բժիշկին։

Երբ բժիշկը ըսաւ թէ մեռած է, մսավաճառը ուզեց անձնասպան ըլլալ։ Բժիշկը արգիլեց, ոստիկանն ալ հասաւ։

Ո՛Վ ՍԷՐ.— Լիոնի մէջ գեղատի աղջիկ մը, Լիւսի, սիրահարուած էր որմնադիրի մը։ Աղջկան ծնողքը համաձայն չէին եւ կը համոզէին աղջիկը, որ քակէ սիրտին կապը, խոստանալով ազնուական երիտասարդ մը։ Աղջիկը յամառ էր։

Ու ծնողքը, վերջապէս, համաձայնեցաւ։

Հարսնիքը տեղի պիտի ունենար Կիրակի։ Հարսնիքէն առաջ, սովորութեան համաձայն, աղջիկը գնաց խոստովանելու եկեղեցի, ուր պիտի գտնուէր փեսացուն եւս։ Իրիկունը ոչ հարսնցուն դարձաւ տուն, ոչ ալ փեսացուն իր մօրը տունը։ Աղջկան ծնողքը կարծեց թէ Լիւսի փեսացուին հետ գացած է, թերեւս տալոզը ոտս պառկելու։

Առտուն, կազմ ու պատրաստ կը սպասէին։ Ոչ հարս երեւցաւ, ոչ ալ փեսայ։ Վազեցին փեսային տունը։ Հոն եւս մտատանջութեան մէջ։ Օր մը գլորեցաւ։ Օր մըն ալ ետեւէն։

Առտու մը, Ռոն գետը եզերք նետեց աղջկան մը դիակը. Լիւսին էր։ Ոչինչ կար, որ ցոյց տար մահուան պատճառը։ Ու չկար դեռ փեսացուն ալ, եթէ ան նետուած չէ Ռոն գետը։

Բայց ինչո՞ւ, ո՛վ սէր։

ԷՐԻԿ ԿՆԻԿ.— Ալֆօրվիլ։ Փօլին չի սիրեր իր ամուսինը։ Ու Փարէ՝ նոյնպէս։ Կ'որոշեն զատուիլ ու բաժնել իրենց ունեցածը։

Սակայն երբ Փօլին, առտուն, աշխատելու կ'երթայ, ամուսինը, Փարէ, կառք մը առած՝ կը տեկուի տանը առջեւ։ Կը սկսի պարպել տունը։ Աղջնակը կը վազէ լուր տալու մօրը։

Փօլին, կատղած կը հասնի։ Կը սկսի կռիւը։ Կատղած, կինը կը կրակէ եւ տեղն ու տեղը կը սպաննէ իր ամուսինը։

ՄՈՒՆԵՏԱԿ.— Գողերը, գիշերը, հասան Զօպուր-Սէն-Թ'Օնօրէ փողոցը, ժամի խանութի մը նկուղը, պատ մը ծակեցին, ձեղուն մը բացին, վեր ցատկեցին, մուշտակի վաճառատուն մը մտան և ցուցադրութիւնները պարպեցին։ Կակուղիկ մուշտակները հարսնիքի գացին։

500,000 ֆրանք կ'արժէին անոնք։

ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ.— Երկու տարեկան աղջնակ մը, Ջինա, պէյլցաւ պզտոտային վրայ, պատուհանին առջեւ կը խաղար արեւին հետ։ Ցանկարծ, ո՜վ դժբախտութիւն, ինկաւ վար։ Գանկը ջախջախուեցաւ ու մեռաւ։

ԳԻՆՈՎԸ.— Քաշ շատ կը խըմէր, շատ կը կռուէր եւ շատ կը ծեծէր իր կինը։ Ու տիկին Քաշ ձգեց տունը եւ վարձեց սենեակ մը, շատ մօտիկը։

Առջի առտու, տիկին Քաշ, պայուսակն առաւ, շուկայ ելաւ։ Քաշ տեսաւ իր կինը։

Գինեխառն արիւնը գլուխը խուժեց, առաւ հրացանը, վար իջաւ, պահուըտեցաւ կառքի մը ետեւ, ուրկէ պիտի անցնէր իր կինը։ Ու կրակեց։ Դժբախտ կինը գետին գլորեցաւ։ Խմողը, յետոյ, հրացանը իր գլխուն ուղղեց եւ սպաննեց ինքզինքն ալ։

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ.— Մարսէյլի մէջ, դարձեալ, դրամատան մը հաւաքիչը, 7000 ֆրանք իր պայուսակին մէջ, կ'անցնէր փողոցէն։

Երկու անծանօթներ յարձակեցան վրան։ Ատրճանակով անդամալուծութեան դատապարտեցին հաւաքիչը, պայուսակը դրին իրենց անութին տակ ու փախան։ Ոստիկան մը տեսաւ ու սկսաւ հալածել։ Մէկը բռնուեցաւ, բայց խենթ կը ձեւանայ հիմա։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"

ՆՈՅԵՄԲԵՐ — (Թիւ 11)

Բովանդակութիւն.— Յամնամեակը (խմբագրական).— Հայկական հարցը եւ հայ բոլշեւիկները (Վ. Սասունի).— Ձերբակալութիւն, բանտ, աքսոր (Աչատ).— Նրանք էլ են տանում... (Փ. Մարտիկեան).— Ազատ Նամակներ (Վ. Սուխումլին.— Ռուս-Անգլիական հակամարտութիւն Արեւելքում (Ա. Արեգեան).— Թուրքիոյ շուրջ.— Թղթակցութիւններ.— կարմիր բռունցքի տակ.— Ձերբակալութիւններ եւ զինաթափում.—

Գին՝ 2.50 ֆրանք

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ, Թէոդիկի։ 1928 (22րդ տարի)։ 656 էջ մանր տառերով եւ պատկերազարդ։ Տպագր. «Մասիս» Փարիզ։ Գին՝ 2 տոլար ամէն տեղի համար։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (103)

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԽՈՄԲ ՇԹԱՈՒԳ

ՆՐԵՒԱՆ Կ'ԵԼԼԷ

Ինչպէս կը տեսնուի, դրութիւնը շիլուած էր եւ ճերմնոքի ներքն իսկ, նկատի ունենալով Քարասոֆ խոմայիլօֆի երկար ամիսներու հաւատարիմ ծառայութիւնները, չէր ծածկած կունսլիխմէն թէ՝ իր կարծիքով, մասը աչքին մէջ մխրճած էր։

Գործը այստեղուանքն էր երբ առտու մը, մինչդեռ քաղաքին մէջ յանձնելի կարգ մը յանձնարարութիւններ կը պատրաստէր, տեսայ որ խանութէն ներս կը մտնէր իմ Շթաուպ։

Բարեբախտաբար մինակ էի։

Ուղղակի քովս եկաւ եւ ցոյց տալով նամակը որ իրեն գրած էի եւ որով իր մասնութիւնը երեսին կուտայի գրան խօսքերով, ըսաւ.

— Ի՞նչ կը նշանակէ այս նամակը, խնդրեմ։

— Բայց կարծեմ բաւական յստակ է, եւ գանգատելու համար, բաւական անհեթեթ ըլլալու էք։

— Ըսել է, իրապէս կը հաւատաք թէ յանցաւոր եմ։

— Անշուշտ, այս մատնութիւնը որո՞ւ կրնար օգտակար ըլլալ, եթէ ոչ ձեզի։

Կատաղօրէն ուսերը թօթուեց։

— Ի՞նչ ապուշ էք, ըսաւ։

— Ինչո՞ւ։

— Ինչո՞ւ, որովհետեւ, եթէ տրամադրելու ձանձրոյթը յանձն առած ըլլայիք, անմիջապէս հասկցած պիտի ըլլայիք թէ՝ ո՛չ կոստանդինովնայի, ոչ ալ Քարասոֆի ձերբակալութիւնը կրնային իմ նպատակներուս ծառայել։

— Ինչպէ՞ս։

— Ա՛հ, կորսնցուցի՞ք ան գեղեցիկ յատկութիւնները, որոնց շնորհիւ աշխարհի լաւագոյն գաղտնի ոստիկաններէն մէկը դարձեր էիք։

— Կը խոստովանիմ թէ չեմ հասկնար։

— Ինչպէ՞ս. չէ՞ք հասկնար թէ՝ այն վայրկեանէն ի վեր որ ձեզի խոստացայ չմիջամտել ձեր գործերուն, ձեր մեղսակիցը կը դառնայի։

— Բնաւ չեմ հասկնար։

— Սակայն, ատկից աւելի տրամաբանական ոչինչ կայ։ Չէ՞ որ ինծի պաշտօն յանձնուած էր բոլոր կարելի միջոցներով արգիլել ձեր գործը։

— Կ'ընդունիմ։

— Ուրախ եմ։ Թոյլ տուէք որ շարունակեմ։ Սթէնիա Կօրայայէն մեկնելէս ի վեր, ես կամ իմ գործակալներս, ո՛ւր է կերպով միջամտեցի՞նք ձեր գործերուն, եւ հոս իսկ, ձեր քով իմ ներկայութիւնս ցոյց չի՞ տար որ եթէ ուզէի, շատոնց է որ ձերբակալուած պիտի ըլլայիք։

— Ահա վերջապէս փաստ մը։ Բայց չի հերքեր Կոստանդինովնայի եւ Քարասոֆի մասին վերագրումներս։

— Դուք սարսափելի մէկն էք։

— Բնաւ. տրամաբանութիւնն իսկ եմ։ Կ'ընդունիմ թէ կրնայիք գիս ձերբակալել տալ...։

— Այո՛, նաեւ Պօպրիքօֆը, Քոպլօֆն ալ։

— Լաւ տեղեկացած էք։ Ինչպէս կը տեսնեմ եւ կը սկսիմ հաւատալ որ, եթէ ուզէիք...

— Ա՛հ, ա՛հ, կը մօտենաք վերջապէս։

— Անշուշտ։ Բայց այս բոլորը դեռ չեն ցուցներ թէ մեր մեղսակիցը եղած էք։

— Յայտնի է որ Մոսկուայի մէջ բնակութիւնը ձեզի չէ եկած, ըսաւ խնդալով։

Եւ նորէն լրջանալով.

— Ձեր մեղսակիցը եղած եմ, սիրելիս, այն օրը որ, երբ Քարասոֆ գիս ազատ արձակեց, զանց ըրի կատարել ձեզի եւ միւսներու մասին պետերուս հրամանները. Նոյնպէս ձեր մեղսակիցը եղայ այն օրը, որ Քարասոֆի ինծի ըրածը յիշելով, ճերմնոքիի գիտցուցի թէ՝ ես՝ իմ Շթաուպ, կ'երաշխաւորեմ Կոստանդինովնայի եւ Խոմայիլօֆի հաւատարմութիւնը։ Վերջապէս ձեր մեղսակիցը եղայ, երբ— երէկ էր,— անձնապէս միջամտելով, ձեր երկու բարեկամներուն անմիջապէս ազատ արձակումը ձեռք ձգեցի։

— Այդ բանը ըրի՞ք, դո՞ւք, գոչեցի շշմած։

— Եւ ինչո՞ւ չէ. ես բնաւ բան չեմ մոռնար, ո՛չ չարիքը, ո՛չ ալ բարիքը։

— Ո՞ւր են անոնք։

— Կարծեմ, եթէ ձանձրոյթը առնէք երթալու, զանոնք պիտի գտնէք ոչ թէ Թվէրսքայա, ուր ձեզի դէմ ծուղակ մը լարուած է, այլ իմ բարեկամներէս մէկուն տունը, Հէրման կօթլիպ, որ թիւ 6, Փօքրովսքի կը բնակի, նոյն անունը կրող ցորանոցին դիմացը. Պատերազմական գործավարութեան մօտ ունեցած իր պաշտօնին շնորհիւ, անձեռնմխելի է ան։

Անոնց նոյն իսկ շնորհակալ ըլլալու, կանչեցի գործատէրը որ հսկէ խանութին վրայ, եւ խենդի պէս, փութացի դէպի Հէրման կօթլիպի տունը...

Կոստանդինովնա եւ խոմայիլօֆ ինծի կը սպասէին։

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ՆՐԻՑԱՆՑ

անպայման համերաշխութեան մթնոլորտի մը մէջ: Ուրիշ կերպ ալ չէր կրնար ըլլալ, որովհետեւ եթէ պաշտօնները տարբեր են, հաւատքը մէկ է — հայրենիքի սէրը, մէկ է նաեւ կամքը — մեծցնել իտալական ժողովուրդը: Բոլորս ալ յաղթանակ կ'ուզենք, բոլորս ալ զինուորներ ենք եւ անխախտ հաւատարմութիւն երդուընցած ենք վեհափառ Թագաւորի անձին: Ինչ որ ալ պատահի, վերջապէս որոշած ենք պաշտպանել մեր ներքին յեղափոխութիւնը եւ Իտալիոյ իրաւունքները աշխարհի մէջ: Ֆաշիսմի վեցերորդ տարին սկսաւ. ամբողջ դար մը ունինք մեր առջեւ, ու մեր թշնամիները, որոնք ամէն կողմ ցրուած են, հագիւ թէ արժանի ըլլան մեր գթութեան եւ մեր խոր անվստահութեան»:

Մուսոլինի վերջացուց իր ճառը գոչագանչելով. «Սեւ շապիկաւորներ, որո՞ւն կը պատկանի Իտալիան»: *Հազարաւոր բերաններ պատասխանեցին՝* «մեզի՛»:

Դաւադրութիւն Պորիս թագաւորին դէմ

Սոֆիայէն Պելկրատի «Փոլիթիքա» թերթին կը հաղորդեն թէ պուլկար իշխանութիւնները գրաւած են մեծաքանակ զէնք եւ ռազմանիւթ: Համայնավարները կ'ուզէին պետական հարուածմը կազմակերպել եւ առաջին առթիւ պիտի սպաննէին Պորիս Թագաւորը:

«Զիչէրին» շոգենաւին գրաւումը

Գահիրէի «Էլ-Ահրամ» թերթը կը գրէ թէ եգիպտական խառն դատարանի որոշումին վրայ գրաւուած է ռուսական 1500 թոնոնոց «Զիչէրին» շոգենաւը, որ 90,000 ոսկիի արժէքով բամպակ բեռցած էր եւ Օտեսա պիտի մեկնէր:

Այս գրաւումը տեղի ունեցաւ խնդրանքին վրայ այն եգիպտական նաւային ընկերութեան, որուն «Քոսմի» շոգենաւը (նախկին «Ինքէրման») վերջերս գրաւուած էր պոլշեւիկներուն կողմէ եւ Օտեսա տարուած:

Արմատական-Ընկերվարականներու ժողովը

Արմատական-Ընկերվարական կուսակցութեան տարեկան համաժողովը վերջացաւ: Վերջին նիստին մէջ ելմտական հարցերու մասին կարեւոր յայտարարութիւններ ըրին փրոֆէսէօր Նոկարօ եւ Ժոզէֆ Քայեօ, որոնք մանաւորաբար պնդեցին ֆրանքի օրինական ամրապնդման վրայ:

Նախկին նախագահ Մօրիս Սարօյի տեղ նախագահ ընտրուեցաւ երեսփոխան Էտուար Տալատիէ:

Կիրակի օր տրուեցաւ մեծ հացկերոյթ մը, որու ընթացքին կարեւոր ճառեր խօսուեցան: Նախագահ Էտուար Տալատիէ պարզեց յառաջիկայ տարուան ընթացքին կուսակցութեան հետապնդելիք քաղաքականութիւնը: Ըսաւ թէ «Ազգային Միութեան» փորձը պիտի շարունակուի մինչեւ նոր ընտրութիւնները:

Թուրք հանրապետութեան տարեդարձը

Անատոլուի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Հանրապետութիւն հռչակուելու տարեդարձը տօնուեցաւ ամբողջ Թուրքիոյ մէջ՝ մեծ հանդիսութիւններով:

Հանրապետութեան նախագահը Ազգային Մեծ Ժողովին մէջ ընդունեց գործավարները, երեսփոխանները, դիւանագիտական մարմինը, քաղաքային ու զինուորական բարձրաստիճան պաշտօնատարները: Յետոյ զինուորները զօրանցք մը կատարեցին Մուսթաֆա Քէմալի առջեւ: Նոյնը՝ նաեւ դպրոցական աշակերտներն ու պոյ-սկաուտները:

Շփոթ կացութիւն Ռումանիոյ մէջ

Ստոյգ լուրեր կը պակսին Ռումանիոյ քաղաքական կացութեան մասին, որովհետեւ գրաքննութիւն կը տիրէ երկրին մէջ եւ արգիլուած է հեռագրական ամէն հաղորդակցութիւն արտասահմանի հետ:

Վիէննայէն հասած լուրերու համաձայն, վարչապետ Պրըթիանօ կացութեան տէրն է եւ ազգային-գիւղացիական կուսակցութիւնը անզօր է ո եւ է լուրջ ձեռնարկի: Մինչ Պուտափէշթէն անգլիական թերթերու կը հեռագրեն թէ Պրըթիանօ կը պատրաստուի մեկնիլ Ռումանիայէն:

Ուրիշ աղբիւրէ մը կը հաղորդեն որ վէճ մը ծագած է Պրըթիանոյի եւ խնամակալ ժողովին միջեւ՝ ռումէն բանակի վերին հրամանատարը նշանակելու խնդրին առթիւ: Վերջապէս կ'ըսուի թէ վարչապետը մտադիր է Հանրապետութիւն հռչակել:

Այս բոլոր լուրերն ալ պէտք է վերապահութեամբ ընդունիլ, քանի որ հաստատելու հնարաւորութիւն չկայ:

Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ իշխան Կարոլի ջերմ կուսակիցներէն զօրավար Թէոտորէսքօ գիշերը ձերբակալուած է իր տան մէջ եւ տունը վերէն վար խուզարկուած է: Կառավարութիւնը արգիլած է ազգային-գիւղացիական կուսակցութեան համաժողովին գումարումը, որ պիտի կատարուէր այսօր:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՔՐԷՏԻ ՖՈՆՍԻԷԻ Հոկտ. 15ի վիճակահանութեան մէջ 100,000ական ֆրանք շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 270.450 (1886ի պարտամուրհակներէն), 420421 (1903էն), եւ 284233 (1911էն):

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կրթական նախարարութիւնը որոշեց իբրեւ երկրորդ լեզու անգլիերէնը գործածել դպրոցներուն մէջ, փոխանակ ֆրանսերէնի:

ՊՈԼՍՈՅ ԹԵՐԹԵՐԸ կը գրեն թէ հարկ տեսնուած է դադարեցնել «Եէնի կավքասիա» թերթը, որ կը հրատարակուէր Ռըսուլզատէի Մուսաւաթ կուսակցութեան կողմէ:

ՊԱՐԻ-ԼԻՈՆ-ՄԱՐՍԷՅԼ գիծին վրայ մասնաւոր կառախումբ մը ընդհարեցաւ սովորական կառախումբի մը հետ: Վեց հոգի մեռան եւ 80 վիրաւորուեցան: Այս առթիւ փաշիսմի հնգամեակի տօնախմբութիւնները տեղի չունեցան Պարիի մէջ:

ՃԱՓՈՆԻ կայսրը կիրակի օր աչքէ անցուց 158 ծովայինական մարտանաւեր: Տողանցքը տեւեց երկու ժամ: Ճափոնի ամէն կողմէն հանդիսականներ եկած էին:

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ վերաբացման առթիւ կիրակի օր Նոթր-Տամի մայր եկեղեցին մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի, նախագահութեամբ կարդինալ Տիւպուայի: Այս սովորութիւնը խիստ երկար ատենէ ի վեր ջնջուած էր:

ԷՄԻԼ ՎԱՆՏԷՐՎԷԼՏ, Պելճիքայի արտաքին նախարարը, շաբաթ օր ամուսնացաւ բժշկուհի Օր. Ժան.Պէքուլթա Պէքմանի հետ: Պսակադրութիւնը տեղի ունեցաւ Փարիզի 8րդ քաղաքապետարանին մէջ:

ՄԻԼԼԵՐԱՆ, նախկին նախագահ Ֆրանսայի հանրապետութեան, կիրակի օր Օռնի նահանգէն ծերակուտական ընտրուեցաւ 845 քուէարկողներու 536 ձայնով:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՑԱՐԴԻՈՂԻ գրական երեկոն, այս Հինգշաբթի ժամը 9ին: Ֆլօրիա: Նիւթն է՝ ցեղին լաւ ինքնագրութիւնները: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մարիամ Նաճարեան (Գէյլուք) կը փնտռէ իր քոյրը Հռիփսիմէ կիրակոսեան կամ Կէօզկերեան որը վերջերս Ֆրանսա եկած է: Տեղեկացնել՝ Near East Reliefի.15 Bld. des Italiens, Paris.

— Վան-Շահրազցի Սեդրակ Աւտոեան, որ պատերազմէն առաջ Իտալիոյ Տրապոլի քաղաքը ըլլալ կը կարծուէր:

Գտնելէ Պօղոսեան.Վան Մրխկնէր գիւղացի, որ 3 տարի առաջ Նգիպտոս Ցակոբ Ջարդարեանի ծխախոտի գործարանն էր: Տեղեկութեան մասին գրել՝ Hagop Avdoyanի. Château le Candillargues par Lansarques (Herault) France.

ՍԱԿԱՐԱՆԸ, ինչպէս երէկ, այսօր եւս փակ պիտի մնայ օրուան տօնին առթիւ:

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927
2 NOVEMRE 1927

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 482

… ԽՕՍՔ

ԻՍԿ ԱՅՍՕ՞Ր…

«Պատէ պատ խփնալու պէտք չկայ։ Հայ ժողովուրդի շահե[րու]ն համար օգտակա՞ր են այս արարքները,—Ընդհանուր ձեր[բակա]լութիւն, աքսոր, գնդակահարում։

Պատասխանեցէք. — Այո կամ ոչ։»

Այսպէս կը վերջացնէինք, երէկ, մեր խմբագրականը։

Այդ առթիւ պարզեր էինք երկու տարիէ ի վեր կատարուած […]ոսափները, թուականներով եւ թուանշաններով։ Կրնանք […] նաեւ զոհերուն անունները, այնքան որքան հասած է մեր […]։ Անհնական բան պիտի ըլլար պահանջել վերջին ամիս[…] հազար կալանաւորներուն բոլոր անունները, նկատի առ[…] տիրող կացութիւնը։

Այս առթիւ, ուրիշ հարցում մը։

Անցեալ տարի, Ա. Ահարոնեանի մէկ յօդուածին վրայ ([Նո]յ. 29ի առթիւ), խումբ մը մտաւորականներ հայրենասիրա[կա]ն պարտականութիւն համարեցին հրապարակային բողոք մը […]ապարակել, եւ իրենց հաւատարմութիւնը յայտնել Երեւանի [կառ]ավարութեան։

Այն ատեն, մենք առիթ ունեցանք կծու խօսքեր ուղղելու […] բողոքը ստորագրողներուն, ոչ թէ Ահարոնեանը պաշտպա[նել]ու, այլ իրենց ուշադրութեան յանձնելու համար այլապէս […] իրողութիւն մը։

«Յանուն հայ մտաւորականութեան» կը խօսէին բողոքող[նե]րը, եւ մենք հարկ դատեցինք հարցնել, երկու խմբագրական[ներ]ով («Յառաջ», 1926 փետր. 17 եւ 19).

— «Ո՞ւր էիք դուք, վաստակաւորներ գրականութեան, գիտու[թե]ան կամ գեղարուեստի, երբ ձեր փառաբանած իշխանութիւնը, […] առոր գրուած, կացինը կ'իջեցնէր կալանաւոր եղբայր[…]րու գլխուն, երբ իթթիհատական գազանութեամբ կ'արօրէր [հա]յ մտաւորականութիւնն ու զինուորականութիւնը, քարերն ան[…] լեզու հանելով…

«… Ո՞ւր էիք դուք, երբ նոյն այդ իշխանութեան մարզպան[նե]րը ոգէտ եւ ամբարտաւան, մէկ հարուածով, պատրաստ «դեկ[րե]տով» կը լղրճէին հայ «Գիրքը», լեզուն եւ ուղղագրութիւնը, կրակի […] ինչ որ երէկուընէ մնացած էր, կը թքնէին ձեր գրչա[կից]ներուն ու գործակիցներուն երեսը։

«… Ո՞ւր էք եւ այսօր, երբ նոյն այդ վարիչները հոգի կուտան […]րդը սփրաշահելու, նոյն իսկ մեր հայրենիքին մէջ Հայը իրա[ւազ]րկելու։»

Այն ատեն, խօսքը չէինք բրած ընդհանուր ձերբակալու[թ]եանց։ Այդ սարսափները կատարուեցան, եւ կը շարունակ[ուի]ն մինչեւ այսօր, իսկ ծանօթ մտաւորականները կը նա[խ]ընտրեն քար լռութիւն պահել…

Անոնք իրար էին անցեր, յօդուածի մը քանի մը բառերուն համար, բայց այսօր իրենց պատեանին մէջ կծկուած կը յօ[…]նջեն, երբ հազար հոգի բանտ է նետուած, երբ ամբողջ ըն[տա]նիքներ արիւն-արցունք կուլան։

Կը թուի թէ, անոնց համար հասարակ ոճիր-արկածի մը [չա]փ ալ արժէք չունին այս դէպքերը։

Կը կարդան ու կ'անցնին։ Կամ կը կարդա՞ն արդեօք.— «Օշական գիւղին մէջ բանտարկուած են 54 հոգի,- բոլորն ալ [գ]ոցուած գոմի մը մէջ, ուր կան անասուններ։ Այդ գոմին մէջ երեք տեղ կրակ (աթար) կը վառեն։ Սաստիկ տաք է։ Անասուններու աղբէն կը բարձրանայ հոտ եւ փոշի։ Կարելի չէ շնչել։ Եղած են ուշաթափութեան դէպքեր»։

Կամ թէ.— «Աղըլ-Թամուր գիւղին մէջ, բացի այս տան[ջա]նքներէն, կը ծեծեն բանտարկեալները։ Տրուած չարչարանք[նե]րէն Սասունցի բանտարկեալ մը մահամերձ է»։

Եւ այսպէս՝ 1925ի գարունէն ի վեր, եւ հետզհետէ աւելի ընդհանրական եւ զանգուածային։

Ու նորէն չարաքաստիկ հարցումը.— Հայ ժողովուրդի շա[հե]րուն համար օգտակա՞ր են այս արարքները։

Պատասխանեցէք դո՛ւք, վաստակաւորներ գրականութեան, [գ]իտութեան եւ գեղարուեստի։

Ինչո՞ւ էք պապանձեր։ Հայրենիքին սէրը չի՞ կրնար գլորել ձեր խղճին վրայ դրուած քարը, որպէս զի երկու բառ արտաբանէք, բողոքի երկու խօսք՝ լրբնաշուրթն փառաբանութիւններէն յետոյ, երկու արտունջ գոնէ բռնութեան զոհերը սփոփելու համար…

Չէ՞ք հաւատար տրուած լուրերուն։

Ուրեմն ասպարէզ իջէք եւ ստուգեցէ՛ք։ Հետազօտեցէք, մարդ ղրկեցէք, հասկցէք ամբողջ իրականութիւնը, եւ եթէ մխիթարական լուր մը առնէք, թող չորնա՛յ Դաշնակցութեան լեզուն, բաւ է որ ժողովուրդը հանգիստ ըլլայ։

Ձեր ճիտին պարտքն է ա՛յս, տարրական, մարդկային ձեռնարկ մը՝ «յանուն հայ մտաւորականութեան»։

Ռամկավար «Արեւ»ին չա՞փ ալ քաջութիւն չունի՞ք արտաբերելու. «Դադրեցուցէք ձերբակալութիւնները։ Մի ընէք որ՝ ուրիշ ամէն տեղ ինքզինք օտար եւ նեղուած զգացող հայ ժողովուրդը իր հայրենիքն ալ իրեն դէմ դաժան եւ անգութ գտնէ։»

Առիւծ կտրեր էիք երէկ, Նոյ. 29ի առթիւ հրատարակուած գրութեան մը խստութեան առթիւ։

Այդ գրութեան հիւսուածքին ու բառերուն ծանրութեան չա՞փ ալ արժէք չունին Հայաստանի ժողովուրդին զարհուրելի տանջանքը՝ ափ մը իշխանաւորներու ձեռքով, աւելի քան հազար մտաւորականներու, բանուորներու, գիւղացիներու, ուսուցիչներու, զինուորներու, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ անկուսակցական, անմեղ քաղաքացիներու խմբական ձերբակալութիւնն ու չարչարանքը, անպաշտպան հայրենիքի մը վայրագ զինաթափութիւնը։

Ո՞ւր էիք երէկ։ Եւ ի՞նչ կը բանիք այսօր, ա՛յ մարդիկ։

Եղածը քանի մը բառ աւելի-պակաս չէ, այլ կապ ունի ամբողջ ժողովուրդի մը ճակատագրին հետ…։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ԿԱՐՄԻՐ ՀՈՒՆՁՔԸ»

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Պէյրութի «Ազդակ»ը կը պարզէ Հայաստանի ձերբակալութիւնները եւ գիտել կուտայ.

— «Մարդ չուզեր հաւատալ այս ոճրային ձեռնարկներուն, երբ պահ մը մտածէ թէ մեր հայրենիքի հիմերը կը քանդուին եւ մեր ժողովուրդը կը վերածուի անհամի հօտի մը, որ դիւրաւ կուլ պիտի երթայ գալիք ամենափոքր վտանգներու առեն։ Բայց դժբախտաբար դառն իրականութիւնը մեզ կը տանի ցարերու եւ սուլթաններու շրջանը, ուր մենք վարժուած էինք նման բռնութիւններ եւ վայրագութիւններ տեսնել օրուան իշխանաւորներէն։

«Այս օրերուն երբ մեր հարեւան Թիւրքերն ու Թաթարները աւելի կը կազմակերպուին եւ կը զինուին, որքա՜ն աններելի ոճիր մըն է զինաթափ ընելու աշխատիլ մեր ժողովուրդը։

Արդեօք ցարին ու սուլթանին, Թալաթին ու Ճէմալին, Թաթարին ու Թիւրքին պակաս թողա՞ծը լրացնել կ'ուզեն մեր անհարազատ բարեկամները։

«Անլուծելի հանելուկ մը կը մնան մեզ համար եղած այս բռնութիւնները։ Նկատենք պահ մը որ ձերբակալուածներուն շատերը «հակայեղափոխականներ» կամ «պուրժուաներ» են, հապա Ամեր. Նպաստամատոյցի ծառայողնե՞րը, պատուելի Աճէմեա՞նը, ծերունի զօրավա՞րը, համայնավար Տիւրքերեաններն ու Յովհաննիսեաննե՞րը, արդեօք անո՞նք ալ դաւադրութիւններ կը պատրաստէին։

«Ի հարկէ ատոնցմէ ոչ մին, ոչ միւսը։ Ոչ մէկ դաւադրութիւն կրնայ գոյութիւն ունենալ Հայաստանի կառավարութեան դէմ, նոյն իսկ այդ ուղղութեամբ մտածում մը իսկ չի կրնար անցնիլ ոեւէ հայու մտքէն։ Եւ այդքան ձերբակալութեանց բնոյթը շատ որոշ կերպով կը ցուցնէ որ որեւէ դաւադրութիւն չի կրնար պատճառ նկատուիլ։

«Երբ մեր երկիրն ու ժողովուրդը կը տուայտին այսօր այնքան ծանր լուծերու տակ, ո՞վ պիտի ըլլայ պատասխանատուն վաղուան վտանգի ու աղէտի օրերուն…։

«Ինչո՞ւ լուռ են մեր հերետիկոսները»։

«ՄԱՐՏԱԿՈՉ» ՄԵՌԱՒ

Թիֆլիսի Մարտակոչ օրաթերթը, Հոկտ. 16էն սկսեալ կը հրատարակուի Պրոլետար, «մասսայական օրաթերթ» անունով։ Առաջին թիւով իսկ կը հրատարակէ խմբագրական մը, «Մեր ուղին», որ կը պարզէ «խոշոր անելիքները»։ Իսկ ուրիշ կ'ըսէ թէ մինչեւ հիմա «Մարտակոչ»ը «ի՞նչ կ'անէր»։ Ան «մերկացնելու է կեղծ սոցիալիստներին, որոնք մարքսիստական ֆրազաբանութեամբ դաւաճանում են բանւորութեան»։

«Զիմի» թէ Մարտակոչն ալ այդ «կեղծ սոցիալիստներու ֆրազաբանութեամբ» ամբաստանուած ըլլայ, տեղը տալով «նորածին թերթին, որ ջախջախելու է բուրժուազիայի դիկտատուրան եւ կապիտալիստների փլատակների վրայ կառուցելու է կոմմունիզմի հոյակապ շէնքը»։

Ո՛ւր բարով, ծուռիկ «Նորածին»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ

Վաղը՝ Հինգշաբթի կը բացուի Խորհրդարանի 1927ի արտակարգ նստաշրջանը, որուն գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ վաւերացնել 1928ի ելմտացոյցը։

Արձակուրդի շրջանին, բազմաթիւ երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ հարցապնդումի առաջարկներ ներկայացուցած են Դիւանին՝ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ զանազան խնդիրներու շուրջ, սակայն վարչապետ Փուանքարէ պիտի պահանջէ ամէն բանէ առաջ քուէարկել ելմտացոյցը, իսկ կարեւոր հարցապնդումներու յատկացնել միայն Ուրբաթ օրերը, ինչպէս սովորութիւն է։ Շատ հաւանական է, որ այս առաջարկը ընդունուի։

Հարցապնդումի առարկայ նիւթերուն մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ Ռաքովսքիի պարագան եւ ֆրանքօ-խորհրդային յարաբերութիւնները։ Ընկերվարականներն ու համայնավարները այս առթիւ խստիւ պիտի քննադատեն կառավարութիւնը։

Վաղուան նիստին մէջ հաւանաբար խնդրոյ առարկայ պիտի դառնայ նաեւ բանտարկուած չորս համայնավար երեսփոխաններուն՝ Մարսէլ Քաշէնի, Տորիոյի, Մարթիի և Տիւքլօի ազատ արձակուելու հարցը։ Այս մասին առաջարկ պիտի ներկայացնեն ընկերվարականները, եւ իրենց ուժ պիտի տան համայնավարները։

Ելմտացոյցի վիճաբանութիւնները պիտի սկսին յառաջիկայ Երեքշաբթի օր եւ մեծ յոյս կայ որ Նոր Տարիէն առաջ կարելի պիտի ըլլայ քուէարկել զայն վերջնապէս եւ ամբողջութեամբ։

Ազգային Մեծ Ժողովի բացումը

«Թան»ի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ազգային Մեծ Ժողովի նոր տարեշրջանը պիտի բացուէր Նոյեմբեր 1ին (երէկ)։ Ըստ Սահմանադրութեան, ժողովը նախ պիտի ընտրէ Հանրապետութեան Նախագահը, յետոյ այս վերջինը պիտի նշանակէ վարչապետը, որ իր կարգին պիտի կազմէ նոր դահլիճը։

Այս տարի ընտրութիւնները ոեւէ անակնկալ չպիտի բերեն, քանի որ ստոյգ է թէ Հանրապետութեան Նախագահ պիտի ընտրուի դարձեալ Մուսթաֆա Քէմալը։ Նոյնպէս շատ հաւանական է որ Ըսմէթ վարչապետ ընտրուի։ Կարելի, նոյնիսկ հաւանական է սակայն որ դահլիճը վերակազմուի։

Ի՞ՆՉ Կ'ՈՒԶԵՆ ԳԵՐՄԱՆՆԵՐԸ

Գերմանիոյ վարչապետ Մարքս Կիրակի իրիկուն Էսսէնի մէջ հրապարակային ժողովի մը առջեւ խօսեցաւ ճառ մը, որուն մեծ կարեւորութիւն կուտան Ֆրանս. թերթերը։

«Զիս կը մեղադրեն թէ, ըսաւ, Հանրապետութեան Նախագահին կոչին անսալով, կազմեցի դահլիճ մը, որուն մէջ ազգայնականներ կան։ Ասիկա հետեւանքն է սոցիալ-դեմոկրատներու այն խաղին, որով անցեալ Դեկտեմբերին տապալեցին նախորդ դահլիճը։ Մէկ տարի է Հանրապետութիւնը մեծապէս զօրացաւ, որովհետեւ կուսակցութիւն մը, որ մինչեւ հիմա բուռն ընդդիմութիւն ցոյց կուտար Հանրապետութեան, ընդունեց աշխատիլ Վայմարի Սահմանադրութեան հիման վրայ։ Միացեալ Դահլիճ կը նշանակէ ոչ թէ կարծիքներու, այլ աշխատանքի համերաշխութիւն։ Արդեօք արտաքին քաղաքականութիւնը ոեւէ փոփոխութիւն կրա՞ծ է՝ ազգայնականներուն կառավարութեան մէջ մտնելովը։ Մնաց որ արտասահմանի մէջ այն համոզումը կայ թէ 1924ի եւ 1926ի նոյն վարչապետով եւ արտաքին նախարարով մերձեցումի եւ խաղաղասէր համաձայնութեանց նոյն քաղաքականութիւնը կը հետապնդուի։

«Գերմանիոյ կողմէ պէտք չէ պատահի բան մը, որ անվստահութիւն արթնցնէ սահմաններուն միւս կողմը։ Դարձեալ կը կրկնեմ այն փաստը թէ աջ կամ ձախ բոլոր կազմակերպութիւնները պէտք է մեծապէս զգուշանան այն բոլոր բաներէն, որոնք ցաւալի հակազդեցութիւններ միայն կրնան ունենալ Գերմանիոյ քաղաքական կացութեան վրայ։

«Մեզի խոստացուածէ յառաջիկայ շաբաթներու ընթացքին քաշել գրաւման զինուորներէն կարեւոր մաս մը եւ արդէն ատոր սկսուած է։ Համոզուած եմ թէ Ֆրանս. կառավարութիւնը ուղղամտօրէն եւ ամբողջութեամբ պիտի կատարէ իր խոստումը։ Այսուհետեւ միշտ պիտի պնդենք թէ իրաւունք ունինք պահանջելու գրաւուած երկիրներու ամբողջական պարպումը հիմա, որ զինաթափութիւնը կատարեալ է. վերջին տարիներու քաղաքականութիւնը լաւագոյն փաստը կը կազմէ թէ գերման ժողովուրդին ամէնէն մեծ մասը խաղաղութիւն կ'ուզէ։

«Նախագահ Հինտէնպուրկի Թաննէնպէրկի մէջ արտասանած ճառը — որուն համամտութիւն յայտնեցինք ես և Պ. Շթրէզէման — զարմանալիօրէն յուզում առաջ բերած է օտար շրջանակներու մէջ։ Պատերազմի յայտարարութեան մէջ մեր պատասխանատուութեան մեղադրանքին դէմ ինքս եւ ուրիշ պատասխանատու դէմքեր անկէ առաջ Հինտէնպուրկէն շատ աւելի յստակ բառեր գործածեցինք։ Կը կարծեմ թէ պատերազմի պատասխանատուութեանց խնդիրը չպիտի կրնայ լուծուիլ մէկ կամ միւս կողմէ արտասանուած ճառերով։ 1914ի աղէտալի պատերազմին տանող ճամբաներն ու յատակագիծերը գիտական

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԻՒՍ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅԵՐԸ

Ռուսիոյ վերջին մարդահամարին համաձայն, Հիւս. Կովկասի մէջ կ'ապրին 200,000 Հայեր, հետեւեալ բաժանումներով, ըստ քաղաքներու.—

Տոն-Ռոստով-Նախիջեւանի եւ Միասնիկեան ինքնավար շրջանակին մէջ կը բնակին 44,504 Հայեր։ Սեւ ծովի շրջանակին, Սոչիի և գիւղերուն մէջ՝ 27,729, Թէրէքի շրջանակ՝ 21,423, Քուպանի շրջան (Կրասնոտար)՝ 21,017, Արմաւիրի շրջան՝ 19198, Մայկոպի ինքնավար շրջան՝ 9801, Վլատիկովկաս՝ 6529, Գրոզնի՝ 5,873։ Մնացեալը զանազան գիւղերու մէջ։

Ամբողջ Ռուսիոյ եւ Ուկրանայի մէջ, ընդհ. գումարով, Հայոց թիւը կ'անցնի 300,000ը։ Ռուսիոյ մէջ, Հայերը ընդհանրապէս հոծ են Մոսկուայի, Սարատովի, Խարքովի, Դոնբասի և Ստալինոյի մէջ։

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Աղեքսանդրիայէն կը գրեն Յուսաբերի (24 Հոկտ.)

— Թեմական ժողովը, որ Ուր. օր պիտի գումարուէր, չկրցաւ գումարուիլ, Թիւթիւնճեան բռնագրաւեց Թեմականի պաշտօնական հրաւիրագիրները եւ կնիքը։ Պատռեց արդէն գրուած հրաւիրագրերը եւ նետեց Թեմականի ատենապետ Մ. Նորատունկեանի երեսին։

Բայց այսօր, շաբաթ, երեկոյեան ժամը 9ին, կարելի եղաւ բանալ Առաջնորդարանի դռները եւ եկեղեցիի մէջ կայացաւ Թեմականի հանդիսաւոր նիստ, երկու քահանաներու մասնակցութեամբ։

Ատենապետ Մ. Նորատունկեան բանալով Թեմական ժողովի օրինական նիստը, ցաւ ու զայրոյթ յայտնեց եղած օրէնքի բռնաբարումներուն համար։

Վ. Աղնաւուրեան յայտնեց թէ խաբուած են զինքը նախորդ ժողովին մէջ եւ շահագործած իր բարեմտութիւնը։

Ժողովը աննկարագրելի խանդավառութեան մէջ չեղեալ ու առօրէն հռչակեց Թեմականի նախորդ «նիստը» եւ տրուած որոշումները։

Անցնելով Քաղաքական ժողովի նոր ընտրութեան, ժողովը ընտրեց նոր Քաղաքականը, անդամակցութեամբ՝ Վահան Աղնաւուրեանի, Լեւոն Շանթի, Գէորգ Զօպանեանի, Տր. Խանջեանի եւ Սուրէն Կէօնճեանի։

Վարդան քահանայ պաշտօնապէս հաղորդեց կառավարութեան նախորդ Քաղաքականի տապալումը։

ԹՈՒՐՔ-ՊՈԼՇԵՒԻԿ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

Բերլինէն կը հեռագրեն.— Մոսկուայի նոր դեսպան Հիքմէթ պէյի նախագահութեամբ պատուիրակութիւն մը Երկուշաբթի օր Պոլիսէն ճամբայ ելաւ դէպի Մոսկուա, տասնամեակի հանդէսներուն ներկայ ըլլալու համար։

«Նէնի Կավկասիա» թերթը փակուեցաւ անոր համար որ հակապոլշեւիկ յօդուածներ հրատարակած էր։ Ասիկա ցոյց կուտայ թէ Թուրքերը ո՛ր աստիճան կապուած են պոլշեւիկներուն հետ եւ թէ անոնք ո՛ր աստիճան կը յարգեն մամուլի ազատութիւնը։

ՁԶՈՒԵԼԻ ՁԱՒԵՇՏԸ

Վերջերս, շատ յաճախ կը կարդանք խորհրդային մամուլին մէջ՝ գժգոհութիւններ եւ հայհոյանք՝ արտասահմանեան հայ «բուրժուազիա»յի հասցէին։

Թէ մեր «բուրժուազիա»ն երբեք իր պատմական բարձրութեան վրայ կանգնած չէ եղեր, շատոնց ապացուցուած է։ Միայն շատ տարօրինակ է, որ այդ տկարութիւնը նոր կը նկատեն Մոսկուաննները։

Կը խոստովանինք. անոնք միշտ ալ թշնամական ընթացք բռնած են «բուրժուազիա»յին հանդէպ եւ սկզբնական շրջանին ոչինչ խնայած են, ոչնչացնելու համար զայն։ Միգուցէ չեն իբենք, որ տնտեսական ճակատի վրայ պարտուեցան եւ ճարահատ, հաշտութեան ձեռք երկարեցին ոխերիմ թշնամիին։ — Եթէ չենք կրնար բնաջնջել, գոնէ օգտագործենք։

Այս նշանաբանին տակ, հարկ եղաւ ամբողջ չորս տարի աշխատիլ, համոզելու համար, որ մեր ազնիւները թակարդ ինկող պտուղներէն չեն։ Հայ «բուրժուազիա»ն ոչ միայն ծուղակը չինկաւ, այլ եւ գործնականօրէն օգտագործեց խորհրդային բարեկամութիւնը։

Նախ, առաւ «իսկական» ազգայնականներ եւ հայրենասէրներ նոր րէքլամ մը շահեցաւ եւ յետոյ, իբրեւ խորհրդային իշխանութեան կուսակից, ստացաւ թուլատուութիւն անխտիր շահուելու տնտեսական շուկան։

Հոգ չէ թէ ատոր համար պէտք էր ճկուել արտասահմանի ազգային ճակատը եւ Չեկայի գործակալ դառնալ։ Ամէն ստորնութիւն կ'ընեն, միայն թէ դրամ մը պահանջէր։ Իսկ պոլշեւիկները աւելի բանէ առաջ քաղքին ռամկավարներուն դրպանները կը նային եւ ոչ թէ զգացումներուն, որոնց երբեք չեն հաւատացած։

Պոլշեւիկներու եւ ռամկավարներու յարաբերութիւնները ճիշդ անըմբռնելի խաղ է։ Ո՞վ զով կը խաբէ, — ահա երկուքին միակ մտահոգութիւնը։ Այդ զաւեշտը, որ այնքան ողբերգական է մեր բազմատանջ աշխատաւորութեան համար, աւելի քան ցայտուն կերպով երեւաց 1923ի աշնան, Երեւանի մէջ, «Հօկ»ի համագումարին առթիւ։

Ճիշդ չորս տարի առաջ էր։ Պետական թատրոնի շէնքին մէջ (Նախկին խորհրդարան) Արամայիս Երզնկեանը ճառով մը ողջունեց արտասահմանի հայութեան ներկայացուցիչ «քաղաքացի» Կարիկեանը եւ յայտարարեց, թէ այդ մեծահամբաւ գաղութային գործչին ներկայութիւնն ապացոյց է, որ խորհ. Հայաստանի եւ արտասահմանի հայութեան միջեւ սերտ կապ է հաստատուած։

Առաջին անգամն էր, որ խորհրդային երկրի մէջ ճառ կ'արտասանուէր առանց «աշխատաւոր» եւ «սոցիալիզմ» բառերուն։ Առաջին անգամն էր, որ համագումար մը կը բացուէր առանց յարձակումներու «կապիտալիզմ»ի ու «կապիտալիստ»ներու դէմ։ Մեր ականջներուն չէինք հաւատար։ Չէ՞ որ քանի մը օր առաջ, նոյն Երզնկեանը, կիներու համագումարին մէջ լուտանք թափելով բուրժուազիայի գլխուն, հաւատաց թէ համագումարը ցրուելէ առաջ, պիտի կարդացուի «կապիտալիստ» Գերմանիայի խորհրդայնացման հեռագիրը։ Ինքը չէր կրնար երեւակայել, որ յեղկոտ փոխարէն Հինտէնպուրկը պիտի իշխէր։

Կարիկեանը ուռած եւ ինքնագոհ, շնորհակալութիւն յայտնեց եւ խոստացաւ Հայաստան փոխադրել իրենց տրամադրութեան տակ եղած բոլոր կապիտալները ու գաւառները։ Մեր բոլորին գլխին միայն անհասկնալի երախտագիտութեան զգացումի արտայայտութիւն կարելի էր կարդալ, երբ Կարիկեանը Հայաստան փոխադրուելիք գումարներու թիւը հասցուց տասնեակ միլիոն ոսկի բարկիլի։

Կարիկեանէն զատ, հայ «բուրժուազիա»ն կը ներկայացնէին Սամսոն Յարութիւնեան, Գուլագեան, Երուանդ Յարութիւնեան եւ Տէր Սահակեան, իրենց մեծամեծ խոստումներով։

Նախագահութեանը գրաւած էր Երզնկեանը, մէկ կողմը ունենալով Կարիկեանը եւ միւս կողմը Ս. Յարութիւնեանը։ Եթէ յանկարծ ներս մտնէին բանուորներ ու աշխատաւոր գիւղացիներ, պիտի կարծէին, թէ թատերախաղ մը կը ներկայացուի։ Ինչպէ՞ս կարելի էր հաւատալ, որ իրենց կառավարութեան անդամը կողք կողքի նստի «պուրժուազիա»ի կենդանի մարդոց հետ։ Եւ ի՞նչ պիտի ըսէին այդ խաբեբայութեան զոհերը, եթէ իմանային այն խնջոյքներն ու գինեխմութիւնները, որոնք տեղի ունեցած էին Փարիզի ու Լոնտոնի մէջ, Երզնկեանի այցելութեան առթիւ։ Ի՞նչ կ'ընէին այդ խեղճերը, եթէ իմանային այն գործակցութիւնը, որ կը շարունակուի արտասահմանի իրենց ներկայացուցիչներուն եւ դասակարգային թշնամիներու միջեւ...։

Սակայն թողունք այդ, միայն արձանագրելով, որ հայաշխատաւորութիւնը արդէն սթափման ճամբուն վրայ է։

Նիստին ընթացքին, կոմունիստներուն տեղ ես կ'ամչնայի, տեսնելով այն ստոր քծնանքն ու շողոքորթութիւնը, որ ցոյց կը տրուէր Կարիկեանին։ Անոր ամէնէն յիմար խօսքը բուռն ծափերու կ'արժանանար, ամէն մէկ հեգնանքը իբրեւ կատակ կ'ընդունուէր, ամէն մէկ երգիծանքը սուր-անոր հասցէին, նոյնիսկ վիրաւորական, հրճուանք կը պատճառէր։

Երբ Կարիկեանը դէպի նախագահական աթոռը կ'երթար, Երզնկեանը թեւը մտած կ'օգնէր՝ բեմի աստիճանները բարձրանալու համար։ Երբ Կարիկեանը բանիք կը փսփսար Երզնկեանի ականջին, վերջինիս երեսին այնպիսի ժպիտ մը կը ծաղկէր, որուն նմանը Արշակ Զօհրաբեանի դէմքին վրայ կարելի է տեսնել։

Բոլորը այդ չէ։ Երբ Կարիկեանը իր շփացումը անպատկառութեան հասցուց, եղաւ մէկը, որ վրդոված բողոքեց, յայտարարելով, թէ գիշատիչ տխրոժակներով Հայաստան եկած «բուրժուա»յին իր ճամբան դժուար չէ ցոյց տալ։ Այս ճշմարիտ խօսքն այնպիսի վրդովում առաջ բերաւ, որ քիչ մնաց Գր. Վարդանեանն ու Երզնկեանը հարկադրեն այդ յանդուգն կոմունիստը (Մաթէոս Դարբինեան) ծնկաչոք ներողութիւն խնդրել։

Իսկ թէ, ժողովի անցուդարձն ինչ ձեւով կը հրատարակուէր, բաւական է օրինակ մը բերել։ — Երբ Գերմանիայի ու Կարպատներու հայ գաղութի ներկայացուցիչ Բժ. Պարոնիկեան իր ճառին մէջ պահանջեց, որ եթէ խորհրդային իշխանութիւնն այդքան պահանջկոտ է, ապա մենք ալ կը պահանջենք, որ գաղութներու մէջ տառապող գաղթականները ներգաղթուին ու Հայաստան մտած գումարները շինարարական գործին յատկացուին, — իսկոյն Երզնկեանը մօտեցաւ ինծի ու ականջիս ըսաւ, որ այդ խօսքերը չարձանագրեմ (ես, «Խորհրդային Հայաստան» թերթին համար կ'արձանագրէի)։

Թաղէոս Աւդալբէկեանի քննադատական ճառն ալ այնպէս էր աղաւաղուած խմբագրութեան կողմէ, որ յաջորդ օրը զանազան գանգատեցաւ ինծի, կարծելով թէ ես եմ սխալ գրի առնող։

Համագումարին վերջը, Կարիկեան ընտրուեցաւ Հօկի փոխ-նախագահ։ Այսպիսով Կարիկեանի փառասիրութիւնը լիովին գոհացուած էր։ Կը մնար որ ան ալ իր խոստումները կատարէ։

Չորս տարի է անցեր։ Շատ Կարիկեաններ գացին Հայաստան ու վերադարձան։ Երզնկեան, Շահվերդեան, Մակինցեան ու Գ. Վարդանեան եկան արտասահման ու գացին։ Ամէն ինչ լաւ է. միայն... դրամը մէջտեղ չկայ։

Եւ չպիտի ըլլայ։ Ատոր համար ալ, շատ աւելի լաւ ու արգիլուած կ'ըլլայ, եթէ Հայաստանի ներկայ վարիչները սեւ խաչ դնելով հայ «բուրժուազիա»յին սպասուելիք օգնութեան վրայ, — իրենց նայուածքը ուղղեն երկրի ներսը։

Պատմութեան ընթացքին, հայ աշխատաւորութիւնը շատ անգամ հրաշքներ է գործեր։ Երբ ան վայելեր է տնտեսական ու քաղաքական ազատութիւն, շատ կարճ ժամանակի մէջ վերաշիներ է իր աւերուած երկիրն ու քանդուած օջախը՝ առանց դրսի օգնութեան։

Մի կաշկանդէք հայ աշխատաւորութեան նախաձեռնութեան ոգին ու շինարար ձեռքերը, եւ ան ձեզ աւելին կու տայ, քան հազարաւոր Կարիկեաններ ու Նանաչեններ։

Վե՛րջ տուէք զզուելի զաւեշտին։

ԱՇՈՏ

ՎԷՊ ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Երգն առողջ սիրտ չունի։
Վէպ չկարդացողը խելք չունի։

Այսպէս կ'ըսեմ, երբ Ցօլմանեանէն գործուած ժայռի մը կռթնած՝ կը կարդամ Ալֆոնս Տօտէի «Ջէքը» (*)։ Ընթերցումս կ'ընդհատէ նարաձադ թիթեռնիկ մը, որ միշտ ձեռքիս եւ կարդացած տողերուս վրայ կը թառի։ Դժան սեւ թաւշագոյն թիթեռ մը առաջին անգամն է որ կը տեսնեմ։ Մերթ ընդ մերթ գիրքս կը գոցեմ, զայն կը վանեմ։ Ան դանդաղօրէն ճամբի մը պէս դողդոջ կ'արշաւէ վրաս, ու մատուըներէս չի բաժնուիր անոր մեղրաբոյր շրթունքը։ Մէկ ժամ կը դիմադրեմ այդ թիթեռին շաղկապեալութեան, վերջապէս ան իր յամառութեամբը ինծի կը յաղթէ. կը գոցեմ գիրքս կը հեռանամ ժայռերէն. անտառէն։ Ես ինքս կը խորհրդածեմ. թիթեռնիկը ձեռքս գերեզմանի ծաղիկ կը կարծէր արդեօք...

Կը շարունակեմ «Ջէքի» ընթերցումս. կանգ կ'առնեմ հետեւեալ տողին առջեւ. «Օր մը, խաւ ծնած էր գողթափայլերը, կը խօսէր իր մօրը վրայ»։ Անշուշտ, թարգմանիչը պէտք էր թարգմանած ըլլար այսպէս. «խաւ ծնած էր գողթափայլը։ Օր մը, կը խօսէր իր մօրը վրայ»։ Թարգմանիչը մաքուր հայերէնի վարպետներէն մէկն էր, սակայն չեմ հասկնար թէ ինչպէս այս երկու հատոր գիրքերուն մէջ շատ տեղ անուշադիր կը մնար մաքուր հայերէն թարգմանութեան։

Ձեզի կարդացէք դուք, մեծահոգի տանջիչներ, որ ամուլ մոքով եւ ապարգիւն մարդանքներով արտաբերեալ գեղեցկութիւնը կ'այլանդակէք. կարդացէք զայն եւ այն ատեն ձեր միջակութիւնը անհամապատասխան պիտի գտնէք գրական բարձունքին։ Կարդացէք որ հասկնաք թէ ինչպէ՞ս Ալֆոնս Տօտէն կը ծիծաղի ձեր հանճարեղ տխմարութեան վրայ։

Դուք, եսամոլներ, կարդացէք նոյն վէպին գիւղացի տ'Արժանթոնի կենսագրութիւնը, դուք պիտի չհամակրիք անոր, վասնզի ան շատախօս է, բանիբուն չադացք մը, միշտ խօսակցութիւնը իր քաջագործութեանց շուրջը կը դառնայ, միշտ խօսակցութեան նախադասութիւնները «ես»ով կը սկսի, վա՛յ թէ ընդմիջուի, կամ զգայ որ ունկնդիրներ չունի։

Կարդացէք կիներ, որ հասկնաք թէ ինչպէս տ'Արժանթոնի նման շատեր ձեր շուքին չին բաժնուիր եւ ձեր երեսն ի վեր կ'ըսեն թէ կիները խելացի մարդոց համար խաղալիք մը եւ ժամանակի կորուստ մը լոկ եղած են։

Վիպասանութիւնը ապականուած բարքերու բժշկարանն է։

Կարդացէք ձեզի եւ դուք ձեր գործերուն մէջ պիտի մտնէք ուղղամտութիւն, պիտի զգուշանաք անիրաւ շահախնդրութենէ, պիտի սոսկաք կեղծիքէ, պիտի հասկնաք որ կը կեղծէ առաջնորդը եւ հպատակը, կը կեղծէ մայրը եւ զաւակը, կը կեղծէ ամուսինը եւ կինը, կը կեղծէ սիրահարը եւ սիրուհին, պիտի հասկնաք որ կատարեալ կամ ճշմարիտ սէրը տեւողական չէ, այլ րոպէական եւ անցողական, երազուած երջանկութիւնը ցնորք մըն է պարզապէս։

Կարդացէք վէպը, կարդացէք ձեզի, եւ այն ատեն պիտի հասկնաք որ ամէն մարդ կը խաբէ եւ կը խաբուի։ Ամէն մարդ ինքզինքը բացարձակ բարութիւն կը կարծէ... մինչդեռ անոր կը յարմարէր Առաքել Սիւնեցիին այս խօսքը. «Պղինձըն ժանգահար գինքն ոսկի կարծէր։»

* * *

Վիպասանութիւնը բարոյական վիրաբուժութիւն մըն է։ Գործողութեան սահմանուած ցաւագարը կը սոսկայ վիրաբոյժէն։ Այսպէս նաեւ բարոյապէս ցաւագար մարդը՝ կը սոսկայ վիպասանութենէն. կրնայ հոնկէ գտնէ իր ապականած հոգիին խղճուելի նկարագրին կենդանի պատկերը։ Գեղարուեստական մէկ գիրքի մէջ յիշած էի Զոլայի "Տեպլարը"։ Մէկը ինծի գրել տուաւ, որ այդ կերպով կրնամ նպաստած ըլլալ զոլայական խենէշ ֆրանսականութեան։ Զարմանքով զինք աչքովս վերէն վար չափեցի։ Ան հասկցաւ թէ ինչպէս մարդ մը որ անձամբ, բարքով եւ նկարագրով կրնար մըցիլ Զոլայի խենէշ դիւցազներուն հետ, նման դիտողութիւն մը կ'ընէր ինծի։

Կարդացէք վէպերը, հոն է հասարակութեան կրթարանը. անոնք որ իրենց կենցաղովը կը գայթակղեցնեն, — պիտի գայթակղին իմ այս խօսքերէս։

Դուք, մայրեր, կարդացէք ձեզի, եւ այն ատեն անսահման եւ անբարոյական սիրոյ պիտի չզոհաբերէք ձեր զաւակները։ Վէպը կեանքի լոյսն է, ով որ կ'առնէ այդ լոյսը, անփորձութեան մութ լաբիրինթոսի մէջ կը մոլորի։

Պատանիներ, կարդացէք վիպական գրքերը, եւ այն ատեն դուք ձեր անկումով պիտի չուզէք փորձ ըլլալ կեանքին, այլ դուք ձեզի ձեր ճակատագրին տէրը պիտի ըլլաք, եւ այն ատեն՝ ապրելու համար, դուք պիտի սիրէք աշխատանքը, դուք ձեզի ձեր հացը ճարելով, սուրբ հպարտութիւնը պիտի զգաք. դուք ինքնին ձեր կամքին տէրը պիտի ըլլաք։ Պատանիներ, մի կարգուիք այն աղջկան հետ որ կ'ամչնայ ձեր աշխատաւորի սեւ ու կոշտ ձեռքը սեղմելու։

Կարդացէք վէպերը, ինչպէս կը կարդաք բժշկարանները. հիւանդութիւններուն տեղեակ մարդ չի հիւանդանար, այլ հիւանդանալէ կը զգուշանայ։ Այսպէս նաեւ վէպ կարդացողը անբարոյականանալէ կը զգուշանայ։

Այս համոզումով, ես իմ առաջին խօսքս կը կրկնեմ.

Երգն առողջ սիրտ չունի։
Վէպ չկարդացողը խելք չունի։

ԱՏՐՈՒՇԱՆ

(*) Թարգմ. Երուանդ Սրմաքէշխանլեան. Պոլիս 1927։

ԹԱՏՐՈՆ

"ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԻՒՆ"

Կիրակի գիշեր, «Մօսիէթէ Սամանթ»ի սրահին մէջ Տրամաթիքի երկրորդ ներկայացումը եթէ հասարակութեան ցոյց տուած շահագրգռութեան տեսակէտէն մխիթարական եղաւ, դժբախտաբար ներկայացուած խաղը եւ խաղարկութիւնը չկրցան լիովին գոհացնել ներկաները։

Վալադեանի «Երջանկութիւն»ը հակառակ իր բարի տրամադրութիւններուն եւ բարոյախօսական մտադրութիւններուն կառուցմով եւ կազմուածքով չէ կրցած հասնիլ իր ձգտած նպատակին, ճնշող պատկերներու եւ տրամաբանօրէն զարգացող իրադարձութիւններուն հարկադրականութեամբ հասնելու համար առաջադրուած բանաձեւին — երջանկութիւնը հարստութեան մէջ չէ։

Աշխատանքով ապրող եւ միջակութեան մէջ երջանիկ ընտանիքի մը մէջ յանկարծ յայտնուող ազգականի մը խոշոր ժառանգութեան բաժինը առիթ կ'ըլլայ — հեղինակին ցանկութեամբ — փորձութեան եւ խռովութեան մթնոլորտի մը վերածել մինչեւ այդ խաղաղ յարկի մը կեանքը։

Լամտարօֆ եւ իր բերած այդ ժառանգութեան բաժինը փորձաքարը կ'ըլլան Տիկին Մանասեանցի ամուսնական հաւատարմութեան, ներմուծելով անոր յարկին տակ չուայտութեան, խաղամոլութեան, նախանձի եւ քայքայիչ տարրերը, եւ վտանգելով՝ պահ մը՝ այդ յարկին երջանկութիւնը, որ կը փրկուի վերջին պահուն տանը պահապան հրեշտակին — Նիկոլ Մանասեանցի մօր՝ պառաւ Նատալիայի իր հարսին վրայ ունեցած բարոյական հեղինակութեամբ։

Նիւթը իր էութեան մէջ հասարակ-տեղիքներու փիլիսոփայութենէ մը վեր չի բարձրանար, եւ տիպարները — հազիւ ուրուագրուած՝ եւ մերթ հակասական ու վարանոտ գիծերով՝ չեն կրնար քօղարկել խորքին ամայութիւնը, առաջամասին վրայ ցցելով ապրող եւ ամբողջական տիպարներու կերպարանքները։

Հեղինակը կը վարէ իր տիպարները ըստ իր ցանկութեան, քմահաճօրէն եւ վարանոտ շարժումներով։ Անոնք կուգան, կ'երթան, կը խօսին, կամ կը լռեն առանց կապակցութեան եւ բնապաշտական մտադրութիւններով։ Եթէ Լամտարօֆի տիպարը կը մնայ համեմատաբար որոշ շրջագծերու մէջ, կամ Նատալիայի կերպարանքը կը տեղաւորուի որոշ պատուանդանի մը վրայ, միւսները կը գեղեւին, իրենց բարոյական գիծերը կը մնան պղտոր ու խառնակ, եւ մենք ստիպուած կ'ըլլանք՝ առեղծուածներու լուծումին վրայ գլխահակ՝ մտածել Վարսենիկի հակասական զգացումներուն, Նիկոլի տարտամ նկարագրին, կամ Արտաւազդի եւ Աշխէնի անհատականութիւններուն վրայ։

Վերոյիշեալ պայմաններով դժուար էր սահուն եւ հետզհետէ զարգացող, տիրապետող խաղարկութիւն մը տալ։ Ոգեւորութեան վազանցուկ պահ մը կը յաջորդէին՝ կառուցուածքներ դաշնակութեան հետեւանքով՝ անկումի եւ խզումի միջոցներ, դժուարին կացութիւն մը ստեղծելով դերակատարներուն։

Գ. Թօլայեան բաւական յաջողութեամբ տուաւ Լամտարօֆի չուայտ տիպարը։ Միայն թէ՝ իր հռետորական ու երգող շեշտը կեղծ կը հնչէր, մինչդեռ որքա՜ն հաճելի պիտի ըլլար — եւ բնական — եթէ ան մնար մեր ճանչցած անհեթեթ թոլան, bon vivant մը՝ առանց ճիգի։

Գ. Նշանեանի Նիկոլը աժգոյն մնաց եւ աննկարագիր, հակառակ դերակատարին ակներեւ աշխատանքին, որ երբեմն յաջողեցաւ կեանքի կայծը հրահրել այդ տարտամ սիլուէթին մէջ։

Տիկ. Ալիքսանեանի մայրը ճշմարտանման եղաւ եւ յաճախ յուզիչ։

Տիկ. Նշանեան Ջանաց
ծել տիպար մը՝ որ եր
պեցաւ, մեղադրանքին մե
մը պէտք է վերագրել հե
կին։

Օր. Անահիտ Աշխէն
Սմաճեանի Արտաւազդը
ռակ իրենց բարեխղճ
— միացին ébauche մը
րուն մէջ։ Գ. Գաբրիէլեան
բաւական հաճելի եւ
էր, որոշ նկարագիր մը
բերումով եւ ապրումով։

* *

Շաբաթ երեկոյ, «Մօսի
Սամանթի» մէջ սրահին մ
Ա. Ակունեի հրաւէրով բան
սեց Գ. Ա. Շահխաթունի,
առնելով Պետրոս Ադամ
կեանքն ու գործը։ Երեկոյ
կը նախագահէր Գ. Արշակ
պանեան, որ բանախօսին
բաժնեց Ադամեանի հա
անձնաւորութիւնը ամփոփ
պով ներկայացնելու գործը։

Սակաւաթիւ, բայց ընտ
հասարակութեան մը առջեւ
մը պատկերացուց մեծ
ուսաստակեան կերպարանք
ւելի մեծցած իր առասպել
եւ գրկանքներու լուսապս
մէջ։

Երկու բանախօսներն ալ
ցող, մտերիմ բառերով ն
կեցին այն ոգեւորման
բերութիւնը, որուն զոհեր
եղած միշտ հայ արուեստա
ները, իրենց կենդանութ
շրջանին։ Գ. Շահխաթունի
բելով երկնդմէջ
ուած նշխարներ Ադամեան
փաստերէն, մանիթեր
ապագային գրական խնա
յուշարձան մը յատկացնել
հոյակապ արուեստագէտի
փառքը պիտի ըլլար
դարպարեկիլ մեծ ազգի

Կը տեղեկանամ թէ Գ.
թիկեան՝ զոր սիրած են
գահայ բեմին համակի
Պրիւսէլէն եկած, մտադիր
տերս բեմադրել եւ
«Փրափ. Պլէնօֆ»ը։

ՀՐ. ԱՆ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԷ

Սոֆիայի «Զօրա» թերթ
Հոկտ. 21ի իր թիւով
կը գանէ Աշխատանքի
թիւնը, որ օտարահպատակ
րուն դէմ դրկած խիստ
գէ մը յետոյ, ուշադ է
եւ օտարահպատակները
ընդունելու հրահանգ

14 Յունիս 1926 հրահանգ
կ'արտօնուի Հոգեռպարագի
Զեխերը, եւ Թուրքմենիա
գործի առնել ու պուլկար
տակ գործաւորներուն հետ
ւատար իրաւունքներով
ունենալ։

26 Հոկտ. 1926ի հրահանգ
նոյն իրաւունքը կը տրուի
բերուն, Նոյեմբ. 1926ի հրահ
գով Յունահպատակներուն
Մայիս 3ի հրահանգով
եան հպատակ եղող հայեր

Թերթը խօսելով այս
հանգներու մասին, կ'ըսէ
Պուլկարիան այսօր ան
դարձած է ու կ'առաջարկ
հրահանգով մը խիստ
ձեռք առնել օտարահպա
գործաւորներուն դէմ, որ
անոնց աշխատիլը
պուլկարահպատակ գործ
բանուորները աշխատելու
կ'ունենան։

ԱՇՈՒՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄ

Մոսկուա, Անդրկովկաս
աշուղները համագումար
կազմեն Թիֆլիսի մէջ
գումարին մասնակցելու
Անդրկովկասի հանրապետ
ներէն հրաւիրուած են
աշուղ։

պիտի կազմակերպ
պոլշեւիկեան յեղափոխ
հրաւիրուած թերթաշ
մրցում։

ՈՒՂՂ.

ԼԵՌՆԷՆ ՔԱՐՈԶ

Հարկաւ դուք ալ տղայ եղած էք բոլոր մեծ մարդերուն պէս եւ փորձած էք վրէժ մը լուծելու համար, հեռուէն՝ անուշմաութի անկիւնէ մը, քար նետել հակառակորդ տղու մը տան պատուհանին, որովհետեւ գաւթ ծեծին վախը կոտրած է ձեր թեւին ուժը: Ու քանի՛ նշմարած էք որ քարը իր տեղը չի հասնիր, — ձեր ուզածն ալ այդ էր արդէն, — այնքա՛ն սաստկացած է ձեր կռիւը: Քաջաբար կռուած էք ապակիին դէմ, մինչեւ որ ձեր շուրջը՝ նետելիք քար չէ մնացած:

Տղայական այս լուրջ հերոսամարտը կը յիշեմ, ամէն անգամ որ կուսակցական ուրացողի մը հանդիպիմ: Կը բաւէ որ մորթը գնէ Հայաստան երթալ, որպէսզի յանկարծ ամենազոյգ լոյսը ծագի մտքին մէջ եւ սկսի իր կուսակցութեան անքաւելի մեղքերը նշմարել: Իսկ եթէ բախտը ուզեց որ հոն մնայ, ապրողն՝ պալատը կը սեպէ հերոսաբար զայն հարուածել աջէն, ձախէն, ետեւէն, առջեւէն, որովհետեւ վստահ է թէ կոտրելիք բան չկայ. հարուածը չպիտի հասնի: Ուզածին չափ թող պոռայ. գիտէ որ լսող չկայ. կամ հանդիպողը, կարդացողը ո՞վ է. իսկ եթէ դիպուածով իմանան, ի՞նչ փոյթ. պատասխանին ժամանակը շատ հեռու է, մինչեւ իրեն չի հասնիր: Հայաստան կոչուած միջնաբերդին մէջ. գոնէ այս մասին, ապահովութիւնը կատարեալ է:

Այս կարգի հերոսներուն մէջ, աշուղբաւ գիրք մը գրաւելու է մի ալն Ա. Ցիրունի. Նախկին ծովակեան որ «Աւետեաց երկիրը մտնել չեղայ, բայց սովորութեան, իր պարտքը կը կատարէ հանդէպ իր նախորդ կուսակցութեան: Բայց սովորականէն դուրս կ'ելլէ հոն ուր կը հասնի պատմութիւններու եւ կը սկսի փսփսալ, ...«եթէ կարգ մը մեծ տարբերու մտայնութիւնը ժամանակակիցնայ (!) մեր շարքերուն մէջ, ինքս առաջինը պիտի ըլլամ *մարքը վերցնողը*»:

Երեւակայեցէք «մուրճ» մը որ Հայաստանէն կը սկսի, կ'երկարի մինչեւ Թուրքիա, կ'անցնի Իտալիա, Պուլկարիա, Ռումանիա, Ֆրանսա, մինչեւ Ամերիկա եւ ամէն ուր որ կուսակցութիւնը հետք մը ունի...:

Խմբատեղծի մը գանկը միայն կրնայ ծնունդ տալ նոյն հրէշին: Եւ այդ քանի երեւակայութիւն, անհրաժեշտ համապատասխան յայտարարութեան մէջ միայն կրնայ տեղաւորուիլ...:

ԽԱՐՏՈՑ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

«Մարճ-Մանգաղ», 20 եւ 23 Հոկտ. թիւերով կը հրատարակէ յօդուած մը, որ կ'աշխատի բացատրել սովետական հողաբաշխութեան մէջ քաղաքականութիւնը, մասնաւորապէս հայ գաղթականներու մասին: Կուտանք կարեւոր մասերը միայն:

Այս տարի հիւս. Կովկասի մէջ պիտի սկսուի հող տալ հայ գաղթականներուն: Տրամադրուած հողերը կը գտնուին Թերէքի, Սալի եւ Ճախտի շրջանները: Սակայն բոլոր գաղթականներն ալ չպիտի կրնան հող ստանալ, որովհետեւ ազատ հողերը չեն բաւեր բոլորին: Հող պիտի ստանան միայն անոնք, որ գաղթած են քաղաքացիական կամ վերջին պատերազմի ընթացքին: Խնայողական նկատումներով, զանազան դասակարգերու պիտի բաժնուին հայ գաղթականները: Այն Հայերը, որոնք գաղթական ըլլալով հանդերձ, երկրագործութեան չեն նուիրուած, հող չպիտի ստանան: Նաեւ պիտի բաժնուին, զանազան խումբերու որոնք պիտի ղրկուին յատկացուած տեղերը որոշ ժամանակներու մէջ: Այսպէս, այս աշնան Հայերէն միայն հազար հոգի հող պիտի ստանան: Միեւնոյն ատեն, հող պիտի յատկացուի անոնց միայն, որ տեղափոխութեան ատեն՝ դիմանալու համար տուն գլուխ ունին 700 ռուբլի: Պետութիւնը, իբրեւ նպաստ, հազիւ 300 ռուբլի միայն պիտի կրնայ տալ:

Հողը պիտի բաժնուի հետեւեալ սկզբունքով: Տրամադրուած հողամասին վրայ որքան հոգի որ հաստատուի, հողը պիտի բաժնուի ըստ անոնց թիւին:

Սալի շրջանին մէջ, ամէն հոգիի պիտի տրուի 4 եւ 14 տեսեատին հող: Ճախտի շրջանը, Օրլովսկիի մէջ պիտի տեղափոխուին վլադիկովկասի գաղթականներէն մաս մը, իւրաքանչիւրը պիտի ստանայ 4 տեսեատին հող: Օրլովսկիի շրջանին մէջ կայ 3 հողամաս, 1ը պիտի տրուի 366 հոգիի համար, Հոս կան ջրհորներ: 2ը պիտի տրուի 132 հոգիի: 3ը պիտի տրուի 324 հոգիի: Բոլոր այս հողամասերը կը գտնուին երկաթուղիի կայարանէն 50—60 վերստ հեռու: Բոլորն ալ յարմար են ցորենի մշակութեան:

Տեղափոխուած գաղթականները ատեն մը տուրք չպիտի վճարեն:

«ՏԱՆԿ» ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Այս տարի «տանկ» հիւանդութիւնը շատ մեծ թափ առած է Լիբանանի բոլոր մասերուն մէջ: Գրեթէ ամէն տուն մուտք գործած եւ ընտանիքի բոլոր անդամներն ալ կարգաւ վարակած է այս հիւանդութիւնը: Բայց հակառակ իր այնքան տարածման, մահուան դէպքեր չկան:

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ.Ի ՕԳՏԻՆ

Կոմիտասեան խնամատար Յանձնաժողովէն ստացանք 1925 Յունուարէն 1927 Յուլիս շրջանի դրամական գործառնութեանց հաշուեցոյցը:

Այդ հաշուեցոյցէն կը տեսնուի որ այդ երկու տարուան միջոցին, Յանձնաժողովը ստացած է 49.425 Փրանք 50 սանթիմ: Այդ գումարին (որուն մէջ հաշուուած է նաեւ Պ. Աբրահամ Ղուկասեանի 5675 Փրի նուէրը՝ Կոմիտաս վարդապետի անտիպ գործերէն երկու տետրի հրատարակութեան համար) ամենափոքր մէկ մասը կը կազմեն Կոմիտաս վարդապետի յարգողներու կողմէ եղած նուիրատուութիւնները: Մեծագոյն մասը կը կազմուի մեր վարպետ երաժշտին գործերու հին ու նոր հրատարակութեանց վաճառման եւ անոր նուիրուած քանի մը համերգներու արդիւնքէն (վաճառումէն՝ 7455 Փր. 45 ս., Նիւ Եորքի մէջ Պ. Թումաճանի կոմիտասեան համերգէն՝ 10,000 Փր., Լոս Անճէլէսի մէջ Պ. Ֆէրահեանի սարքած համերգներէն 11.127 եւ 5402 Փր.): Այս վերջին երկու տարիներուն, մեր մեծանուն ու դժբախտ հայրենակցին դարմանման ծախքերը ուրեմն մեծ մասամբ իր արտադրութեանց տարածումին արդիւնքովն է որ գոցուած են:

Յանձնաժողովիս նպատակը կրկին է. Ա. Հոգալ մեր թանկագին հայրենակցին հիւանդանոցի ծախքերը. Բ. Հրատարակել իր անտիպ գործերը: Իր առողջական վիճակի բարւոքման մասին դժբախտաբար կարող չենք ուրախարար լուրեր տալ. բայց ամէն ոք մեզի հետ համաձայն է անշուշտ թէ մեր ժողովրդին համար նուիրական պարտք մըն է մինչեւ վերջը հոգալ այդ բազմերախտ արուեստագէտին դարմանման ծախքերը: Իսկ իր անտիպ աշխատութեանց հրատարակման ամէն տեսակէտով ազգօգուտ գործը մենք պիտի շարունակենք աւելի քան երբեք եռանդով, խրախուսուած այն ջերմ ընդունելութենէն զոր գտան այն երկու տետրակները որ մեր նախաձեռնութեամբ եւ Պ. Ղուկասեանի օգնութեամբ հրատարակուեցան: Այժմ յանձնաժողովս ունի 23,435 Փրանք 40 սանթիմ. այս գումարին մէկ մասով պիտի հրատարակենք ի մօտոյ անտիպ երգերու նոր փունջ մը, վստահ ըլլալով որ մեր հասարակութիւնը, այդ տետրակն ալ փութալով գնել, անոր տպագրութեան յատկացուած գումարին երեք անգամը պիտի դարձնէ յանձնաժողովիս»:

Յանձնաժողովը կը յուսայ քանի մը տարուան մէջ հրատարակել Կոմիտասի բոլոր անտիպները: Այս առթիւ կը թելադրէ հասոյթի բաժին մը հանել բոլոր այն երեկոյթներէն, ուր Կոմիտասի կտորներ կը տրուին:

Ամէն ձեւով նուիրատուութիւններ պէտք է ուղղուին յանձնաժողովի գանձապահին, Օր. Մարգարիտ Բաբայեանի 17, Rue Denfert-Rochereau, Paris Ve.

ՉԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՐԿԱՏՈՒՆԵՐՈՒՆ

ԼԻՈՆԻ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵՆԷՆ.— *Նշմ. Նախագահութիւնը, Հոկտ 26 թուակիր պաշտօնագրով մը կը հաղորդէ թէ, նկատի առնելով հայ գաղթականներուն կացութիւնը, որոշուած է որ անոնք եւս օգտուին տուրքի թեթեւացումներէն ի մասին* charge de famille*, ճիշդ ինչպէս կ'օգտուին Ֆրանսացի հարկատուները: Միայն թէ այս դիւրութիւնը կը գործադրուի անոնց համար որոնք* réfugiés *են, եւ չի տարածուիր Թուրքիոյ հպատակներուն վրայ, քանի որ Թուրքիա եւ Ֆրանսա այս մասին փոխադարձութեան պայմանագիր չեն կնքած: Պաշտօնագիրը կը յարէ թէ այս մօտ հրահանգներ հաղորդուած են գաւառական իշխանութեանց:*

Մեր հայրենակիցներուն կը մնայ արժեցնել իրենց իրաւունքը, հոգ տանելով որ իրենց անձնագրին մէջ réfugié arménien *նշանակուած ըլլայ:*

(Կնիք)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԽՈՒՄԲԵՐԸ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. եւ Պաճեսի խումբերը յաղթական ելան իրենց մրցումներէն:

Ա. խումբը երեք պահեստիներով դաշտ ելաւ. Ա. կիսախաղին երկուստեք բաւական կոկիկ խաղարկութիւն մը տեղի ունեցաւ: Դատաւորին դիտումնաւոր մէկ սխալին վրայ, փէնալթիով մը Ֆրանսացիք ապահովեցին իրենց Ա. նշանակէտը: Քիչ վերջ անոնց վերջապահին անախորժ մէկ սխալը չվրիպեցաւ դատաւորին աչքէն եւ փոխադարձ *փէնալթիով* մը խաղին արդիւնքը հաւասարեցաւ: Ընկէ յետոյ մերինները գեղեցիկ եւ կանոնաւոր խաղարկութիւն մը ի գործ դրին: Ցաճատին մէկ լաւ *փասին* շնորհիւ Ս. Կարապետեան գլխի կոկիկ դարձուածքով մը ապահովեց Բ. նշանակէտը:

Բ. կիսախաղին Ֆրանսացիները խիստ դժուարին եւ կատաղի խաղ մը ունեցան: Դատաւորին խիստ կողմնակալ ոգին մեծ դեր կը կատարէր, հակառակ հանդիսատեսներուն բուռն բողոքներուն: Ֆրանսացիները յաջողեցան նշանակել իրենց Բ. *կօլը*: Յետոյ մերինները կրկնապատկելով իրենց ջանքերը, գեղեցիկ *փասերով* յառաջացան անոնց բերդին: Այս անգամ Պարոյրի *փասին* վրայ Ս. Կարապետեան զօրաւոր հարուածով մը նշանակեց Գ. եւ յաղթական նշանակէտը: Խաղը վերջացաւ 2ի դէմ 3 նշանակէտով, մեր յաղթութեամբ:

Սոյն խաղին թէեւ անախորժ միջադէպ մը պատահեցաւ, բայց առաջքը շուտով առնուեցաւ: Դատաւորին զգալի կողմնակալութեան չհանդուրժեց մեր խաղացողներէն մէկը եւ հակառակ սպորտի օրէնքներուն, վէճ մը ունեցաւ հակառակորդ խաղացողներէն մէկուն հետ: Կրկին անգամ կը թելադրենք մեր խաղացողներուն որ վերջին ծայր պաղարիւն եւ համբերող ոգի ունենան: Երկու կողմերուն հաւանութեամբ դատաւորին ընտրութենէն վերջ, պէտք է կատարեալ հնազանդութիւն յայտնել անոր, ըլլայ անկարող թէ կարող:

Նոյն օրը Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պաճեսի խումբը կարեւոր մրցում մը ունեցաւ Neuilly-sur-Marne*ի* Ա. խումբին դէմ: Մերինները իրենց ճկուն եւ արագ խաղերով կը գերազանցէին հակառակորդը եւ *փասերու* խաղարկութեամբ էր որ կրցան յաղթական դուրս գալ 2ի դէմ 3 նշանակէտով:

Գ. Գասպարեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՈՃԻՐՆԵՐԷՆ.— Բլիոն կին մը ունէր, որ քիչ մը թեթեւ էր ու հոգիով տկար: Շուտով ենթարկուեցաւ Մարսէլի մը ազդեցութեան: Եւ ամիսը քանի մը անգամ տունէն կը փախէր, միասին անցընելու համար Մարսէլի հետ: Ամէն անգամ ալ, տիկին Բլիոն կը զղջար ու կը վերադառնար տուն: Սակայն վերջերս, քանի ամուսինը, Բլիոն այլեւս չուզեց հանդուրժել: Ու երբ անգամ մըն ալ փախաւ իր կինը, Բլիոն ատրճանակ մը գնեց եւ գնաց սպասելու Փորթ տը Վէրսայլի անկիւնը: Յանկարծ մէթրոյին բերանէն մէկը դուրս ելաւ. կը նմանէր իր կնոջ սիրականին: Մօտեցաւ ու սպառնաց: Երիտասարդը, խենթ կարծելով զայն, հեգնանքով մը անցաւ քովէն: Բլիոն կրակեց եւ գետին փռեց զայն: Երբ ոստիկանատուն տարուեցաւ, հոն խոստովանեցաւ որ չէր զղջացած, որովհետեւ սպաննած էր այն մարդը, որ յափշտակած էր իր պատիւը եւ երջանկութիւնը: Քիչ վերջ, սակայն, երբ վիրաւորը մեռաւ հիւանդանոցին մէջ, ոստիկանատուն բերին զոհին ինքնութեան թուղթերը: Զոհը Մարսէլը չէր: Ոճրագործը կը պնդէր իր աչքերուն վրայ: Հարկ եղաւ ոճրագործը տանիլ այն խանութը, ուր կ'աշխատէր իր կնոջ սիրականը: Մեծ եղաւ զարմանքը, երբ տեսաւ որ իր հակառակորդը ողջ կը պտտէր արճարանին մէջ: Մարսէլ ոճիրին պահուն իր սիրականին մօտն է եղեր: Ոճրագործը պարզապէս անմեղ մը սպաննած էր: Ու երբ համոզուեցաւ, նուաղեցաւ, գետին ինկաւ:

19 ԳՈՂԵՐԸ.— Այս օրերս Փարիզի եղեռնադատ ատեանին առջեւ պիտի դատուին 19 լեհ գողեր, որոնք ամբաստանուած են 6 սպանութեամբ, 68 գողութեամբ եւ ուրիշ եւայլններով: Աւազակապետը, Վլատիմիր Զինէզուք իր անկողինին մէջ ատրճանակի մէկ հարուածով սպաննած է Ալճերիացի մը, յափշտակելու համար զոհին խնայողութիւնները: Զինէզուք կը սպաննէր ոչ միայն գողնալու համար, այլ նաեւ սպաննելու հաճոյքին համար: Նոյն պայմաններուն մէջ կը սպաննէ նաեւ Լեհ մը եւ կը գրպանէ 3000 Փր.: Աւելի խոշոր հունձք մը կատարելու համար, 100,000 Փր. գողնալու նպատակով, իր խումբով կատարեալ ճակատամարտ մը կը մղէ ոստիկաններու դէմ, որոնցմէ մէկը գետին կը փռէ:

Անգամ մը, Զինէզուք, իր ընկերներով կը մտնէ Վէրնէօյլի մէջ, տիկին Բուրթիսի ագարակը: Վախցնելու եւ դրամին տեղը իմանալու համար, կը բանայ կնոջ գլուխը եւ գնդակ մը կը տեղաւորէ դժբախտ կնոջ միսերուն մէջ: Ու երբ կինը խենթի նման կը սկսի պոռալ, Զինէզուք գնդակ մըն ալ կը պարպէ իր զոհին փորին ու կը մեկնի: Կինը կը մեռնի:

Դարձեալ, կը կողոպտէ Վէրսայլի մէկ եկեղեցին: Ու երբ պահապանները կուզան անհանգստացնել զինք, կը սպաննէ մէկը ու կը փախչի:

Ուրիշ առթիւ մը փողոցին մէջ կը սպաննէ իր հայրենակիցը դանակով: Յետոյ գործաւոր մըն ալ, որ «դրամ կը բանէր», ինչպէս լուր առած էր, խմելու կը տանի, կը սպաննէ, եւ գետը կը նետէ:

Այժմ դատարանը ուժով փակած է իր օձիքին: 20 փաստաբաններ խօսք պիտի առնեն այս գողերու խումբին դատին պահուն:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (104)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԻՒՄԱ ՇԹԸՌՈՊ
ՆՈՐԷՆ ԿԸ ՅԱՅՏՆՈՒԻ
ԻՐ ԽՍԿԱԿԱՆ ԴԻՄԱԿՈՎ

— Ինչ որ մեզի կը պատահի, իրօք հրաշալի է, ըսաւ Քարասօֆ, — Նախ դժուարութիւն կրեց զիս ճանչնալու համար իմ նոր ծպտումիս տակ.— կարծես, երազի մէջ եմ. իրօք, անօրինակ է որ Չեկան այնքան համբերատար քննութեան ապացոյցը տուած ըլլայ:

— Ընդհակառակն, շատ դիւրաւ կը բացատրուին այդ բոլորը, պատասխանեցի ժպտելով: Գիտէ՞ք թէ որու կը պարտիք ձեր ազատութիւնը:

— Շիտակը, ո՛չ:

— Պարզապէս իմա Շթաուպին:

— Կարելի չէ, ըսաւ սարսափած:

— Այո՛. դեռ նոր բաժնուեցայ անկից եւ ինքն էր որ ինծի յայտնեց այդ մանրամասնութիւնը: Մնաց որ արդէն, հոս, իր բարեկամներէն մէկուն տանը մէջ չէ՞ք...

— Բայց այն ատեն, ապահով չենք ուրեմն. պէտք է որ անմիջապէս մեկնինք:

— Ես այդպէս չեմ կարծեր. ահա՛ թէ ինչու: Անձնապէս իմա Շթաուպի ինծի ըսածներէն բառ մըն ալ չեմ հաւատար: Եթէ քեզ փրկեց, երախտագիտութեամբ չէր, այլ պատճառով մը զոր չեմ գիտեր բայց շատ չանցած պիտի գիտնանք: Մեզի պէտք ունի, նոյն իսկ աւելի հեռուն ալ պիտի երթամ՝ ըստ իս, եւ կը մաղթեմ որ սխալած ըլլամ,— միայն բանտերնիդ փոխած էք:

— Սարսափելի բան է, պատասխանեց Քարասօֆ. վրդոված ակնարկ մը նետելով վրաս:

— Ինչպէ՞ս եկաք հոս, հարցուցի. ձեզի ո՞վ տուաւ այս հասցէն:

— Ո՛չ ոք. ահա թէ ի՞նչ պատահեցաւ. երէկ, ճաշի պահուն, վրաս հսկող չեկիստը ինծի յանձնեց տոմսակ մը, որուն բովանդակութիւնը աս էր: «Այս իրիկուն, ժամը 9ին ազատ պիտի արձակուիք, ինչպէս նաեւ Կոստանդինովնան: Ձեզ դէմ ձեռք առնուած միջոցներուն համար ձենէ ներողութիւն պիտի խնդրեն: Հաւատալ ձեւացուցէք: Լուպիանքայի հրապարակին վրայ, 127 թիւը կրող ինքնաշարժ մը ձեզի պիտի սպասէ. վարիչին ըսէք միայն հետեւեալը «Գիտցած տեղդ տար մեզ» եւ հոն ուր ձեզ պիտի առաջնորդէ, ապահով պիտի ըլլաք»:

— Ճիշդ այդպէս է, ընդմիջեց Կոստանդինովնա. ես ալ նման տոմս մը ստացայ:

— Ստորագրուած չէ՞ր այդ տոմսակը, հարցուցի:

— Ոչ. բայց նոյնիսկ եթէ սատանային կողմէ ստորագրուած ըլլար, հաւատարմօրէն պիտի հետեւէի անոր պատուէրներուն. քանի որ, ըստ իս, նախ Լուպիանքայէն դուրս ելլելն էր...

— Անշուշտ երբ հոս հասաք ո՞վ ընդունեց ձեզ:

— Տեսակ մը վերակացու, կամ քարտուղար, որ խնդրելով մեկտեղ որ ներողամիտ ըլլանք իր տիրոջ բացակայութեան համար, մեզ հրաւիրեց որ, առաջին յարկը ամբողջովին մեր տրամադրութեան տակ դրուած ըլլալով, ինքզինքնիս մեր տան մէջ զգանք...

— Կ'երեւի նոյն՝ անձն է որ քիչ առաջ զիս ձեր մօտ մտցուց:

— Նոյն ինքն. կը ճանչնա՞ք արդեօք:

— Ոչ. բայց անոր տիրոջը անունը ինծի անծանօթ չէ...

— Ուրեմն գիտէք թէ որո՞ւ տունն ենք:

— Իմա Շթաուպ բարեհաճեցաւ այդ ալ իմացնել ինծի. Հերման Կոթլիպ անունով մէկու մը տունն ենք:

— Ի՞նչ, ըսաւ Կոստանդինովնա, որ տժգունած էր. Հերման Կոթլիպի տո՞ւնն ենք:

Յետոյ, անձկոտ ակնարկ մը նետելով իր շուրջ,

— Ո՜հ, այն ատեն, աւելցուց, նոպոտին իրաւունք ունի. ծուղակը ինկած ենք եւ Իմա Շթաուպ մեր քիթէն բռնած է:

Քարասօֆ եւ ես վրդոված իրարու նայեցանք որովհետեւ գիտէինք թէ, Կոստանդինովնա՝ ոչինչ պատճառով մը իրար անցնող կին չէր:

— Ցանենք, ըսի, պահենք մեր հանդարտութիւնը: Ինչ որ ալ պատահի մեզի, աւելի վատ չի կրնար ըլլալ քան ինչ որ կը սպասէինք Չեկայէն: Կոթլիպ՝ եթէ իրօք այն անձն է որ կը ճանչնամ, Ձերժինսքիի հետ ոեւէ կապ չունի: Անշուշտ լրտես մըն է, բայց դահիճ մը չէ:

— Շիտակը, լաւ չեմ գիտեր պատասխանեց Կոստանդինովնա, եւ կը վախնամ որ...

— Այս Կոթլիպը, ընդմիջեց Քարասօֆ, գերման նախկին սպայ մը չէ՞: Եւ պատերազմի միջոցին ծառայած չէ՞ տեղեկատուութեան բաժնին մէջ:

— Նոյն ինքն:

— Այն ատեն կը ճանչնամ...

Եւ մինչդեռ Քարասօֆ կը խօսէր, գաղտագողի քայլերով մօտեցեր էի դրան: Եւ ինչպէս կը յուսայի, դուռը կղպուած գտայ:

— Ահա՛ ինչ որ կը հաստատէ մեր վախը, ըսի անոնց ուշադրութիւնը դարձնելով այս մանրամասնութեան վրայ, կը մնայ գիտնալ թէ մեզ ի՞նչ պիտի ընեն:

(Շար.)

Թգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ուրջ փնտռտուքներով եւ անկողմնակալ քննութեամբ պէտք է բեւան հանուին։ Այդ քննութեան տալիք վճիռին պէտք է պատակին բոլոր ժողովուրդները, նոյնիսկ եթէ անոնք անպատ ըլլան իրենց։ Գերմանիոյ յանցաւորութեան դէմ կը յայքարինք բարոյականի եւ պատուի տեսակէտէն։ Անկարելի հաշտեցնել ժողովուրդները, քանի ազգեր ու մեծ ընտանիքին մէկ անդամը միւսներու աչքին անարգութեան սիւնին գամուած կը մնայ։ Գերման ազգին պատիւը պահպանելու համար է միայն որ մենք կոչ ըրինք Պատմութեան, ու մեր դիւանները բացինք, որպէսզի պատմագիրները կարենան յստակօրէն պարզել 1914ի աղէտին պատճառները»։

Սովետները եւ զինաթափութիւնը

Ժընեւէն հեռագիր մը ուղղելով Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղար Սըր Էրիք Տրըմմոնտի, կը յայտնէ թէ Խորհրդային Միութիւնը այս անգամ պատրաստ է մասնակցելու զինաթափութեան նախապատրաստական խորհրդաժողովին եւ կը խնդրէ որ ժողովին տեղն ու թուականը յայտնէ։

Ինչպէս կը յիշուի, Խորհրդային Միութիւնը 1926ին մերժած էր մասնակցիլ այդ ժողովին՝ Վորովսքիի սպանութեան պատճառաւ։ Ապրիլ 14ի պայմանագրութեամբ Խորհրդային Միութեան եւ Զուիցերիոյ միջեւ թիւրիմացութիւնները հարթուած ըլլալով, այժմ պատճառ մը չունին չմասնակցելու Զուիցերիոյ հողին վրայ գումարուած ոեւէ ժողովի։

Նոր խորհրդաժողովը տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 30ին Ժընեւի մէջ։

Պոլշեւիկներու ընդհանուր ներումը

Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ պոլշեւիկեան յեղափոխութեան տասնամեակին առթիւ հրատարակուած ներումէն կ'օգտուին միայն բանտերու ոճրագործ տարրերը։ Քաղաքական յանցաւորները, ինչպէս նաեւ գեղծարար առեւտրականներն ու խորհրդային պաշտօնեաները պիտի շարունակեն մնալ բանտի մէջ։

Լէնինկրատի «Փրավտա»ն խօսելով ընդհանուր ներումին վրայ, կ'ըսէ թէ Լէնինկրատի եւ Մոսկուայի բանտերուն մէջ կան 2,000 ոճրագործներ, քահանաներ եւ աւազակներ։ Ասոնց 100էն 50ը ազատ կ'արձակուին։ «Փրավտա» կը կարծէ թէ կառավարութիւնը աւելի լաւ պիտի ընէր այդ ոճրագործները բանտերու մէջ պահելով։ Ցարական սովորութիւն մըն է, կ'ըսէ, ամէն կարեւոր տօնախմբութիւններէ առաջ բանտարկեալները ազատ արձակել, սակայն այս կարգի մարդոց ազատ ձգուելէն ժողովուրդն է որ պիտի տուժէ։

Նախարարական տագնապ Իրաքի մէջ

Պաղտատէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի թէ քաղաքական շրջանակներու մէջ յուզում առաջ բերած է յանկարծական հրաժարումը ելմտական նախարար Զօրավար Եասին փաշա էլ-Հաշիմիի, որ վարչապետ Զօրավար Ճաֆէր փաշա էլ-Ասքէրիի Լոնտոն այցելութեան առթիւ փոխ-վարչապետի պաշտօն կը վարէր։

Անցած շաբաթ դահլիճը խափանեց Շիիներու թերթը՝ «Էլ Նահտա», որ շարունակ կը յարձակէր դահլիճին վրայ, ըսելով որ անիկա մեծամասնութեամբ Սիւննիներէ կազմուած է։ Այս խափանումը մեծ զայրոյթ առաջ բերաւ Շիի շրջանակներու, մանաւանդ Քէրպէլայի մէջ, ուսկից պատուիրակութիւն մը եկաւ Պաղտատ այս մասին բողոքելու համար բրիտանական փոխ-մարզպան Սըր Հէնըրի Տօպսին։ Կ'ըսուի թէ այս վերջինը յանձնարարած է Եասին փաշայի իր որոշումը ետ առնել, սոր վրայ վարչապետը հրաժարեցաւ, յայտնելով թէ փոխ-մարզպանը ո՛չ մէկ իրաւունք ունի Իրաքի ներքին գործերուն խառնուելու։ Փոխ-վարչապետութիւնը ստանձնեց ներքին նախարար Ռաշիտ Ալի պէյ էլ-Գիլանի, սակայն չի կարծուիր թէ դահլիճը քանի մը օրէն աւելի ապրի. գրեթէ ստոյգ կը նկատուի թէ իշխանութեան գլուխ պիտի վերադառնայ Ապտիւլ Մուհսին պէյ էս-Սաատուն։

Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է որ Եասին փաշայի հրաժարումը քաղաքական խաղ մըն է եւ նպատակ ունի ազդել Ազգայնականներուն վրայ ներկայ տագնապալի օրերուն, երբ Լոնտոնի մէջ բանակցութիւններ կը կատարուին անգլեւ իրաքեան դաշնագիրը վերաքննելու համար։

Շաբաթ օր շէյխերն ու ցեղապետները կարեւոր ժողով մը գումարեցին Պաղտատի մէջ եւ հաստատեցին թէ անհրաժեշտ է դահլիճին մէջ փոփոխութիւն մտցնել։

Մեռելոցը

Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ երէկ Փարիզի ամէն կողմը ծաղկած էր։ Սիթէի ծաղիկներու շուկային մէջ հարիւր հազարաւոր քրիզանթէմներ ծախուեցան։ Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր գերեզմանները ընդունեցին այցելութիւնը հազարաւոր ուխտաւորներու, որոնք ծաղիկ տարին իրենց անհետացած սիրելիներու շիրիմին վրայ։ Առաւօտուն Հանրապետութեան նախագահը, վարչապետը, նախարարները եւ պաշտօնական ուրիշ մարմիններ ծաղկեպսակներ դրին Անծանօթ զինուորին վրայ։

Փէր-Լաշէզի, Մոնփառնասի, Մոնմարթրի, Պանեէօի, Իասիի եւ Փանթէնի գերեզմանատուները ընդունեցին բազմաթիւ պաշտօնական եւ անպաշտօն այցելութիւններ։

Լաթիֆէ հանըմ Ֆրանսայի մէջ

Պիարիցէն կը հեռագրեն թէ հոն հասած է Մուսթաֆա Քէմալի նախորդ կինը Լաթիֆէ հանըմ իր հօր հետ։ Ինչպէս կը յիշուի, Մ. Քէմալ երկու տարի առաջ արձակած էր զայն։ Հեռագիրը կ'աւելցնէ թէ Լաթիֆէ հանըմ տակաւին կը սիրէ իր նախկին ամուսինը, որուն զանազան նկարները եւ արձանիկները կը զարդարեն իր սենեակը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆ ՖԷԹՀԻ ՊԷՅ Լոնտոնէն ճամբայ ելաւ իր պաշտօնատեղին դառնալու համար։

ԳԵՐՄԱՆ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴ ՔԷՕՆՆԷՔԷ, որ Քոլոնիայէն ճամբայ ելած էր աշխարհի շրջանը կատարելու համար, Պէնտէր-Ապպասէն Քարաչի հասաւ եւ մտադիր է խաղաղական ովկիանոսը կտրելով Ամերիկա երթալ մէկ թռիչքով։

ՄԵՐ ՊԱՐԳԵՒԸ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ

Համաձայն մեր ծանօթ յայտարարութեան, ստորեւ կը նշանակենք գիրքերու ցանկը, իրենց գիներով։ Ամէն մարդ ազատ է իր ուզած հատորները ընտրելու, համաձայն իր բաժանորդագրութեան.—

1. Իմ Գիրքը, Ա. Ահարոնեանի (20 ֆրանք). 2. Մանչ Աղջիկը, Վ. Մարկրիթի (20 ֆր.). 3. Խորհուրդներու Մեհեանը, Յ. Օշականի (20 ֆր.). 4. Տապլվար, Եր. Օտեանի (7 ֆր.). 5. Մեր Խաչը, Տոքթ. Ս. Սայբիի (8 ֆր.). 6. Մահացու Սէրը, Մ. Կորքիի (3 ֆր.). 7. Գղնձէ քաղաքին պատմութիւնը (3 ֆր.). 8. Հաճըրգի քառեակները (3 ֆր.). 9. Ֆոմա Կորտիէվ, Մ. Կորքիի (15 ֆր.). 10. Մեր Անկախութիւնը, Լ. Շանթի (15 ֆր.). 11. Ընկեր Շահազար, Ն. Պէշիկթաշլեանի (5 ֆր.). 12. Երկու Ամիս Բոլշեւիկեան Բանտում, Բ. Իշխանեանի (13 ֆր.). 13. Սուլամիթ, Ա. Կուպրինի (6 ֆր.). 14. Կրացիէլլա, Լամարթինի (8 ֆր.). 15. Ոսկի Աքաղաղ, Րաֆֆի (10 ֆր.). 16. Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր, Տոքթ. Սեւակի (10 ֆր.). 17. Ազգային Բարերար, Եր. Օտեանի (4 ֆր.). 18. Եղա Նազար, Իսահակեանի (3 ֆր.). 19. Ալպոմ Հէքեաթներու, Շ. Նարդունիի (3 ֆր.). 20. Պատաստանական Խորհուրդ, Եր. Օտեանի (10 ֆր.). 21. Ի՞նչ պատմեց Թրէպոնէմը կամ Սիֆիլիս, Տոքթ. Գրիգորեանի (6 ֆր.). 22. Էջեր Իմ Օրագրէն, Գ. Զօհրապի (6 ֆր.). 23. «Փետրուար 18» (5 ֆր.). 24. Ֆրանսական Զրուցատրութիւն (15 ֆր.). 25. Զարթիր Աստուած, Ա. Ահարոնեանի (2 ֆր.). 26 Ինքնուսուցիչ Ֆրանսերէն Լեզուի, Դաւիթ-Բէկի (10 ֆր.). 27. Կոյսի մը Օրագիրը, Թարգմ.՝ Վ. Սեւանի (5 ֆր.)։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

կը խնդրուի Ռումանիոյ մեր բաժանորդներէն իրենց բաժնեգինները վճարել «Յառաջ»ի գործակալ Յ. Ճգնաւորեանի, Պուքրէշ C. P. 487 :

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Գոյամարտ խումբի ժողովը այս Կիր. կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple. Օրակարգ. խիստ կարեւոր. ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Գոլա-Քոլոմպի մասնաճիւղի բոլոր անդամները, նոյնպէս Անիէր, Պէզոն, Արժանթէօյլ եւ Քոլոմպի շրջաններուն մարզասէր երիտասարդութիւնը կը հրաւիրուի այս շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, 80 Av. Pereire, Asnières, կաթողիկոսական պատուիրակութեան դիւանատունը. տեղի ունենալիք ընդհ. ժողովին։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Bois Colombesի մասնաճիւղի վարչութիւնը նկատի ունենալով ծնողներու կողմէ եղած խնդրանքները, այս անգամ ձեռնարկած է սկաուտական խումբի մը կազմութեան։ Բոլոր անոնք որ կը փափաքին, կրնան դիմել ամէն շաբաթ գիշեր ժամը 8էն վերջ կաթողիկոսական պատուիրակութիւն։

ՑԱՐԴԻՕՂԼ. գրական երեկոն, այս Հինգշաբթի ժամը 9ին։ Ֆօբիա։ Նիւթն է՝ ցեղին լաւի ինքնագրութիւնները։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՊՈՒԼ-ՊՈԼՍԻՅԻ եւ շրջաններու Սահակ-Մեսրոպ գրադարանին հասցէն է՝ Hagop Hissayan, 22 Villa Bouveyrol, Asnières(Seine).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Վան-Շահբազցի Սեդրակ Աւետեան, որ պատերազմէն առաջ խաչոլով Տրապիզոնի քաղաքը ըլլալ կը կարծուէր։

Դանիէլ Պօղոսեան Վանեցի Մըլսկնէշ գիւղացի, որ 3 տարի առաջ Եգիպտոս ցանկը զարդարեան ծխախոտի գործարանն էր՝ ծըշեալներուն մասին գրել՝ Hagop Avdoyanի, Château le Candillargues par Lansarques (Herault) France.

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

(ՆՎԱՍՏԱՒՈՐ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ)

Թոլսթոյի Հաճի Մուրատը 12, Ամուսնութիւնը փարիզի 15 ֆր., Դասափութիւն 15, Պարոն տը Գամոր (2 հատոր) 25, Միրզա եւ Աննա 12, Տք. Շէրպօնի՝ Թ. կոթէի 12, Յավի՝ ժօրժ Սանդ 7, կապուտիկը 5 ֆր., Նոնօ եւ Ցօռօ 8, Սիրոյ խորանին առջեւ 5, երկու ոգի 5, Տք. Մոռօի կղզին 12, Մանկութեանս մտքերը 15, ցիկին բօժէ 5, Սատանային գաւաւը 3, կարմիր մարդոց երդումը 20, Մանօն Լէսքօ 15, Ռաֆայէլ 18, կրացիէլլա 8, Հօճա Նասրէտտին 20, Տապլվար 7, Փանջունի 7, Մակարոյծը 6, Մահացու Սէրը 3, Տք. Մօրի վրէժը 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 10, Ֆաքիր Թահրա 5, Աշըգ Ղարիպ 5, Թօփալ Օսման 5, Երգարաններ՝ 10 ֆր., 6 եւ 5 ֆրանք, Երազահան 6, Բաղդագոյց 10, Ֆրանս. խօսակց. 5 եւ 8 ֆ.։

Բարեկենդանի անկուածները 2, Բոնի ամուսնութիւն 2, Լը Պարպուլիէ 2, Ծոլորեալ ծամբորդը 2, Երանոս աղբար 2, Ամուսնական խնդրանք 2, Կոյր երգչուհին 3, Սքաբէն՝ Մոլիէռի 5, Շողոքորթը 5, ցիկ. Մօնսօրօ 10, Ալօմէ 4, Տրիլբի 5, Համլէթ 10, Օթէլլօ 10, Թագաւոր 10, Նիօբէ 5, Ֆիստօր Նօմնովիչ արքան 8։

Դուրեանի քերթուածները 5, Երգեր ու տաղեր 2.50, Ցաւք եւ Նամականին 8, Իսահակեանի Հայրենի աղբիւրից 30, Լինտրայի Նոճաստանը 7, Օմար Խայեամ 4, Հաֆըզի քառեակները 4։

25 ֆրանքէ աւելի գիրք առնողին 5 ֆր.ի գիրք նուէր, 50 ֆր.է աւելիին 10 ֆր.ի գիրք նուէր, իսկ 100 ֆր.է աւելի գիրք առնողին 15 ֆր.ի գիրք նուէր կը տրուի։ Փօսթի ծախք չառնուիր։ Դիմել հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 51 Bld· Auguste Blanqui, Paris (13e):

ՍԱԿԱՐԱՆԸ երէկ փակ էր օրուան տօնին առթիւ։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շ.	40շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927
3 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 483 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԼՈՒՐԵՐՈՒ առատութեան պատճառաւ այսօրուան խմբագրականը յետաձգուած է:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մուսթաֆա Քեմալ վերընտրուած

Ինչպէս գրեցինք երէկ, Ազգային Մեծ Ժողովը Երեքշաբթի առաւօտ բացուեցաւ Էնկիւրիի մէջ: Առաջին գործը եղաւ Մ. Քեմալը Հանրապետութեան Նախագահ վերընտրել: Ընտրութիւնը կատարուեցաւ միաձայնութեամբ եւ համակրանքի ջերմագին արտայայտութիւններ եղան Ղազիին հանդէպ:

Կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Մ. Քէմալ Ազգային Մեծ Ժողով հասաւ երկար ծափերու մէջ, ու բստ Սահմանադրութեան պաշտօնական երդում ըրաւ: Ցետոյ ճառ մը խօսելով, շնորհակալութիւն յայտնեց այն վստահութեան համար, զոր ժողովը ցոյց տուաւ իրեն հանդէպ՝ Հանրապետութեան Նախագահ վերընտրելով զինք:

Նոր շրջանի պարտականութիւններուն վրայ ծանրանալով, բսաւ.

«Հանրապետութեան ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան ղեկավարիչներն են ապագայի համար՝ արժանապատուութեամբ եւ ուղղամտութեամբ վարել ու կեդրոնացնել Թուրք ազգին ուժերը՝ անոր բարօրութեան եւ բարգաւաճման համար: Թուրք ազգը պէտք է ամէն վայրկեան պատրաստ գտնուի պաշտպանելու իր գոյութիւնը, Հանրապետութեան ուժը եւ ազգին բարձր շահերը ընդդէմ ներքին եւ արտաքին ամէն նկատումներու: Արտաքին ճակատի վրայ բարեկամաբար ուժ պէտք է տալ խաղաղասիրական ջանքերուն, երկրին ներսն ալ՝ խաղաղ զարգացումի»:

Վարչապետ Իսմէթ փաշա երէկ Մուսթաֆա Քէմալի ներկայացուց դահլիճին հրաժարականը: Մ. Քէմալ դարձեալ Իսմէթի յանձնեց Նոր Նախարարութեան կազմութիւնը:

Նոր դահլիճը կարեւոր փոփոխութիւններ պիտի կրէ: Կը կարծուի թէ ծովային եւ երկրագործական Նախարարութիւնները պիտի ջնջուին:

Այս առթիւ ֆրանսական թերթ մը գրել կուտայ.

«Թուրք Նոր վարչաձեւին թէորական սկզբունքին համաձայն, Ազգային Մեծ Ժողովն է գերիշխան եւ Հանրապետութեան Նախագահը պարզապէս անոր ներկայացուցիչն է: Մինչդեռ իրականին մէջ, գործերը քիչ մը տարբեր կ'ընթանան: Մուսթաֆա Քէմալն է իշխանութեան իսկական տէրը: Սեպտեմբերի ընտրութիւնները ասիկա ցոյց տուին շատ պերճախօս կերպով: Այս պայմաններուն մէջ, զարմանալի չէ որ Մուսթաֆա Քէմալի պաշտօնը կը վերանորոգուի միաձայնութեամբ:

Կացութիւնը Ռումանիոյ մէջ

Պուքրէշէն հեռագրի մը համաձայն, Ռումանիոյ մէջ գրաքննութիւնը վերցուած է եւ կառավարութիւնը ամբողջովին տէրն է կացութեան: Կ'ըսուի թէ վարչապետ Պրըթիանօ հրաւիրած է գիւղացի-ազգայնական կուսակցութիւնը՝ մասնակցիլ միացեալ դահլիճի մը եւ նոյն իսկ անոր առաջարկած է նախարարական աթոռներու կէսը: Գիւղացիական կուսակցութիւնը սակայն մերժած է այս հրաւէրը եւ յայտնած է վարչապետին թէ կուսակցութիւնը երբեք չէ փոխած իր դիրքը եւ կը պահանջէ որ՝ կառավարութիւնը հրաժարի, Խորհրդարանը լուծուի եւ նոր դահլիճ մը կազմուի:

Շաբաթ օր մեծ միթինկներ գումարուած են Ռումանիոյ զանազան կողմերը՝ բողոքելու համար Նախկին փոխ-Նախարար Մանուլէսքոյի ձերբակալութեան դէմ:

Կառավարութիւնը ձերբակալած է նաեւ Պանքա Մօտանա Փրանէրի տնօրէնը, որուն մօտ գտնուած էր իշխան Կարոլի մէկ թռուցիկը: Քանի մը տպագրիչներ, որոնք այդ կարգի թռուցիկներ տպած էին, նոյնպէս ձերբակալուած են:

Պաշտօնական զեկոյցներու համաձայն, իշխան Կարոլի կողմնակիցները շատ քիչ են Ռումանիոյ մէջ եւ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը կը մեղադրէ զայն որ կ'ուզէ խռովութիւններ ստեղծել երկրին մէջ:

Պոլշեւիկ կիները ալ զինուոր

«Իզվեստիա» կը հրատարակէ պատերազմական գործավար Վորոշիլովի հետեւեալ ճառը.—

«Կարմիր բանակը միակն է, ուր կիները այրերու հաւասար ոտքի վրայ կը գործեն: Մեր զինուորական ակադեմիային մէջ ութ կիներ դասընթացքներու հետեւելով լրացուցին իրենց շրջանը: Այժմ 72 կիներ ունինք, որոնք հրամանատարի պաշտօն ունին: Զինուորական օդանաւորդներուն մէջ եւս կին մը ունինք: Նոյնիսկ հիմա, խաղաղութեան ատեն, կիները պէտք է պատրաստուին զինուորական ծառայութեան, որուն պիտի կոչուին պատերազմի ժամանակ:

«Յառաջիկայ պատերազմը դասակարգային մահացու պատերազմ մը պիտի ըլլայ: Ահա՛ թէ ինչո՛ւ բոլոր խորհրդային բանուորները եւ մանաւորաբար կիները պէտք է լրջօրէն վերաբերուին պաշտպանութեան խնդրին հանդէպ: Ավիաքիմ (օդանաւի եւ քիմիաբանութեան) կազմակերպութեան մէջ մենք ունինք արդէն կնոջական ուսումնասիրութեան բազմաթիւ շրջանակներ, ուր աշխատող կիները մասնաւոր դասընթացքներու կը հետեւին»:

Վորոշիլով յետոյ մանրամասնութիւններ տուաւ թէ ի՛նչպէս կիները մեծ թիւով կը մասնակցէին վերջերս կազմակերպուած հրացանի եւ ատրճանակի ակումբներուն: Սակայն նշանառութեան մէջ շատ յաջող չեն եւ 100ի վրայ միայն 16 միջին կը շահին:

Վերջացնելով, պատերազմական գործավարը կոչ ուղղեց իր ունկնդիրներուն, որ երթան հեռաւոր գիւղերն ու խրճիթները՝ իբրեւ զինուորական պատրաստութեան մարգարէներ եւ մանաւորապէս կիներու մէջ ոգեւորութիւն արթնցնեն:

Պոլշեւիկեան պառակտումը

«Լ'Էքսէլսիոր» կը գրէ.—

Սթալինական-Թրոցքիական պայքարը շատ սուր փուլի մը մէջ մտած է: Սթալին կանգ չառներ ոեւէ միջոցի առջեւ՝ իր հակառակորդները բնաջնջելու համար: Յայտնի է թէ ընդդիմադիր պետերը հեռացուած են իրենց գրաւած բոլոր պաշտօններէն եւ կասկած չկայ թէ Դեկտեմբերի համաժողովին անոնք նոյն իսկ կուսակցութենէն պիտի վտարուին: Սակայն կը թուի թէ վրացի դիկտատորը աւելի հեռուն կ'ուզէ երթալ:

Ներկայիս Կէփէուի հետ միասին հիւսելու վրայ է ընդարձակ ցանց մը, որուն մէջ մէկ անգամէն պիտի բռնէ ընդդիմադիր բոլոր ազդեցիկ վարիչները եւ ծանր ամբաստանութիւններով դատարան պիտի յանձնէ զանոնք:

Այս առթիւ «Փրավտա»յի հրատարակած զգայացունց յօդուածը ցոյց կուտայ թէ Սթալին ինչե՛ր կը ծրագրէ: Պոլշեւիկեան պաշտօնաթերթը նախ գրել կուտայ թէ ընդդիմադիրները կ'աշխատին ի նպաստ հակայեղափոխականներուն, որոնք անդէտ պզտիկ ճեղքուածի մը կը սպասեն՝ կեղծ դիմակներով անոնց շարքերուն մէջ մտնելու համար: «Փաստեր կան որ, կ'ըսէ, ընդդիմադիրները գիտակցաբար դաշնակցած են այսպէս կոչուած «երրորդ ուժին», «մտաւորական և մանր-քաղքենիական» տարրերուն հետ, որոնք սակայն իրականութեան մէջ յայտնի հակայեղափոխականներ են: Ընդդիմադիրներու եւ սպիտակ-պահակեաններու գործակցութիւնը բացարձակապէս ապացուցուած է: Ընդդիմադիրներու գաղտնի տպարաններուն մէջ աշխատող «անկուսակցականները» ճշմարիտ հակայեղափոխականներ են, որոնք իրենց իսկ խոստովանութեամբ կ'ուզէին օգտուիլ պոլշեւիկեան ներքին պառակտումէն՝ հակայեղափոխական պետական հարուած մը կազմակերպելու համար»:

Պոլշեւիկները Ժընեւի մէջ

Զիչէրինի այն հեռագիրը թէ Խորհրդային Միութիւնը պիտի մասնակցի Ժընեւի զինաթափութեան Խորհրդաժողովին, շատ լաւ տպաւորութիւն առաջ բերած է Ժընեւի մէջ, որովհետեւ ներկայիս Խորհրդային Միութիւնը ունի աշխարհի ամէնէն մեծ, եթէ ոչ ամէնէն զօրաւոր բանակը:

Այս առթիւ գրուած խմբագրականի մը մէջ Մոսկուայի պաշտօնաթերթը «Իզվէսթիա»ն գրել կուտայ թէ յիշեալ խորհրդաժողովին մասնակցելով հանդերձ, Խորհրդային Միութիւնը երբեք միտքէն չանցըներ ընդունիլ Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտին 16րդ յօդուածը, որ կը վերաբերի պարտաւորիչ իրաւախոհութեան:

Այս պայմաններուն տակ Ռուսիոյ որոշումը կը կորսնցնէ իր հետաքրքրութիւնը:

Երկու Մակեդոնացիներ սպաննուած

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ Շթիպի մէջ դարանակալ անծանօթներ ատրճանակով սպաննած են Մակեդոնացի յեղափոխական Վանչա Միխայիլոֆի հայրն ու եղբայրը: Ոստիկանութիւնը իմանալով անմիջապէս սկսած է հետապնդել սպանիչները:

Պելկրատի «Փրավտա» թերթը կը գրէ թէ Պուլկարիոյ մակեդոնական կազմակերպութեան մէջ երկու հակառակորդ հատուածներ կան եւ այս սպանութիւնը կը վերագրէ դաշնակցային հատուածին, որուն պետերէն շատեր, ինչպէս Փանիցա եւ Զաուլլի, ինկան որովհետեւ կը պայքարէին զօրավար Փրոթօկէրօֆի եւ Վանչա Միխայիլոֆի կուսակիցներուն դէմ:

Յեղափոխական շարժում Հնդկաստանի մէջ

Կալկաթայէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը խուզարկած է բազմաթիւ տուներ Կալկաթայի եւ Պէնկալի հիւսիս-արեւելքի ուրիշ քաղաքներուն մէջ: Գրաւուած են փաստաթուղթեր, որոնք ցոյց կուտան թէ խիստ լայն չափով յեղափոխական դաւադրութիւն մը գոյութիւն ունի:

Վերջերս երբ ոստիկանութիւնը ձերբակալած էր կարգը խանգարող խումբ մը երիտասարդներ, անոնց վրայէն գտած էր ծածկագիր նամակներ: Այդ նամակներուն մէջ յիշուած անունները կասկածելի նկատուելով, խուզարկուեցան նաեւ անոնց տուները:

«Մաֆալտա»յի 314 զոհերը

Իտալական շոգենաւային գործակալութեան հրատարակած վերջին թիւերուն համաձայն, «Փրինչիփէսսա Մաֆալտա» շոգենաւին վրայ գտնուող 1259 անձերէն 945 հոգի ազատուած եւ 314 հոգի կորսուած են:

Ա. կարգի ճամբորդներուն կէսը, Բ. կարգիններուն երկու երրորդը եւ Գ. կարգիններուն երեք քառորդը ազատուեցան: Շոգենաւի քսան սպաներէն 9ը եւ 268 նաւաստիներէն 37ը կորսուած են: Անոնց մէջն է նաեւ նաւապետ Կուլի:

Նիւ Եորք — Փարիզ թռիչքը

Ֆրանսացի օդանաւորդներ Քոսթ եւ Լը Պրի, որոնք յաջողեցան Սենեկալէն մէկ թռիչքով Պրազիլիա երթալ, կտրելով հարաւային Ատլանտեանը, առջի օր Պուէնոս-Այրէսէն ճամբայ ելան դէպի Պահիա-Պլանքա:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

«ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՈՐԲԸ»

«Գիր եւ գրականութիւն» խորագրով խմբագրականի մը մէջ, «Ցուսաբեր» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ (22 Հոկտ.)

— «Հազարումէկ Միութիւններ ունինք ու Ընկերութիւններ, ունի՞նք գրականութեան զարգացման նուիրուած ընկերակցութիւն մը: Մարմին մը, որ նիւթական միջոցներ ստեղծելու աշխատի, գրական գործունէութիւնը քաջալերէ, կամ մը պահէ գրուած մտաւորականութեան մէջ: Ունի՞նք Ընկերակցութիւն մը, որ մասնաւորաբար հրատարակչութեամբ զբաղի, ձեռնարկ մը՝ որ երբեք անպտուղ չէ եւ յաջողութեան մեծ հաւանականութիւններ ունի: Հայ ժողովուրդը քիչ շատ կարդացող ժողովուրդ է եւ ան է որ կը սպառէ ամէն ամիս եղած հրատարակութիւնները: Գոյութիւն ունեցող հրատարակչականները, ազգասիրաբար չէ, որ իրենց դրամը ի զուր կը վատնեն: Ինչ որ կը յաջողուի սակայն մէկ հոգիով կամ քանի մը ընկերով, աւելի մեծ չափով կրնայ յաջողուիլ, եթէ կազմակերպուի գործը, եթէ գործին գլուխն անցնին նախաձեռնող անձեր՝ ու Մարմիններ:

«Փարիզի մեր պաշտօնակիցը՝ Յառաջ կ'առաջարկէ Հայ Մշակոյթի Օր մը սահմանել: Տարին մէ՛կ օր գոնէ ազգովին իրարու քով գալու, խօսելու, ոգեւորուելու եւ մտածելու համար հայ գրականութեան մասին: Եւ այդ օրը կ'առաջարկէ Թարգմանչաց տօնի օրը: Գեղեցիկ գաղափար, բայց չի բաւեր միայն գրականութեան մասին մտածել: Բայլ մը աւելի: Հարկ է այդ օրը արդիւնաւորել: Տարին մէկ օր, հայ ժողովուրդը ոչ միայն թող ունկնդրէ եւ մտածէ, այլ եւ թող զոհէ: Ինչպէս Որբերուն Օրը ունինք, երբ ամէն մարդ քիչ ու շատ զոհողութեան բաժին մը կը բերէ, այնպէս ալ կրնանք Գրականութեան կամ Հայ Մշակոյթի Օրն ունենալ:

«Հայ մշակոյթը, հայ գրականութիւնը մեծագոյն որբն է, որբ մը՝ որով կրնանք հպարտանալ, առանց ամենափոքր կասկածի. կրնանք պճնուիլ, եթէ քիչ մը խնամք տանինք:

«Եւ ասոնք անկարելի բաներ չեն»:

«ՀԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ՊԷՏՔ Է ՓԱԿԵԼ»

Թուրք ընթերցող մը կը գրէ Պոլսոյ Աքշամին մէջ.—

«Անցեալ շաբթու գործով Պաքըրքէօյ գացի եւ Հայոց վարժարանին առջեւէն անցայ: Հետաքրքրութենէ մղուած, ուզեցի տեսնել եւ լսել աշակերտները, որ պարտէզին մէջ կը խաղային եւ մարզանք կը կատարէին:

«Տասը վայրկեան սպասեցի և սակայն մէկ հատիկ Թուրքերէն բառ չլսեցի աշակերտներու բերնէն: Տեսայ նաեւ որ հսկողները հայերէն հրամաններով աշակերտները դասարան կ'առաջնորդէին:

«Յետոյ շոգեկառք նստայ: Ինձմէ զատ ուրիշ Թուրք չկար վակոնին մէջ, բոլորը յոյն հայրենակիցներ էին: Աստուա՛ծ իմ, Պաքըրքէօյէն մինչեւ Սիրքէճի ամբողջովին հելլէնական լեզուով կատարեցին իրենց անհամ խօսակցութիւններն ու պաղ կատակները: Յունարէն գիտնալուս համար, կարծեցի թէ Աթէնք կամ Պիրէօն կը գտնուիմ:

«Ամէն օր Վոսփոր կ'երթեւեկեմ: Եթէ կ'ուզէք գիտնալ թէ ի՞նչ կը խօսին շոգենաւը լեցնող Գուզկունճուքցի Հրեաները, օր մը 6ի շոգենաւով ճամբորդեցէք:

«Ճա՞րը: Ամէնէն կտրուկ միջոցն է անմիջապէս փակել այն վարժարանները ուր կը խօսին Թուրքերէնէ զատ ուրիշ լեզու, եւ մասնաւորապէս հայերէն, յունարէն եւ եբրայեցերէն»:

ՖԱՔԻՐԸ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Նիւ Եորքի «Կոչնակ»էն առնելով գրած էինք թէ Ֆաքիր Թահրա պէյ Ամերիկա գացած է: Մինչդեռ Ֆաքիրը այժմ Գահիրէ կը գտնուի եւ յայտարարած է տեղական հայ թերթերուն թէ ինք Ամերիկա չէ գացած երբեք, այլ կարգ մը մարդիկ կը շահագործեն իր անունը՝ պատելով ու ներկայացում տալով Ամերիկայի մէջ: Թահրա ներկայացումներ պիտի տայ Գահիրէի մէջ:

Ս. ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՃԱՐԸ

Պաղեստինի վերջին երկրաշարժին ընթացքին, ազդուած էր նաեւ Երուսաղէմի Ս. Յարութեան տաճարին գմբէթը: Հանրօգուտ շինութեանց երկրաչափներուն կողմէ քննութիւն կատարուելով անհրաժեշտ նկատուեցաւ անմիջապէս նորոգութեան ձեռնարկել, քանի որ վտանգ կը սպառնար:

Գմբէթը առ այժմ փայտէ յենարաններով պիտի ամրացուի, իսկ բուն նորոգութիւնները պիտի սկսին յառաջիկայ գարնան:

ՃԻՆԿԻԶ ԽԱՆԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԸ

«Սընտէյ Էքսփրէս» կը տեղեկանայ թէ փրոֆ. Փէթէր Քոզլօֆ (ռուս), որ հնախուզական ուղեւորութիւններ կը կատարէր Կեդր. Ասիոյ մէջ, գտաւ Ճինկիզ Խանի գերեզմանը, որ կը գտնուի Կոպիի անապատին մէջ, աւերակ Խարա-Խոտօ քաղաքին փլատակներուն մօտ:

Աշխարհակալին ոսկերոտիքը դրուած են ամբողջովին արծաթէ դագաղի մը մէջ, որ կը հանգչի 78 պարտեալ իշխաններու եւ պետերու թագերուն վրայ:

Գերեզմանին գանձերը Եգիպտոսի փարաւոն Թութանխամոնի հարստութեան չափ արժէք մը կը ներկայացնեն:

Ամերիկացի մասնագէտ մը՝ Հէրըլտ Լէմ, կասկածներ կը յայտնէ այս գիւտին վաւերականութեան մասին:

ՌՈՒԹ ԷԼՏԸՐԻ ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

Ամերիկացի գեղանի օդանաւորդուհին օրերէ ի վեր կը պտտի Փարիզի մէջ իր ընկերոջ՝ Ջորջ Հէլտմէնի հետ: Երեքշաբթի օր այցելեց Վերսայլի պալատը: Ամերիկեան եւ ֆրանսական զանազան ընկերակցութիւններ կը շարունակեն հացկերոյթներ տալ իրենց ի պատիւ:

Օր. Էլտըր լաւ յաճախորդ մը դարձած է Փարիզի նորաձեւութեանց տուներուն եւ շարունակ գնումներ կը կատարէ: Երկու օր վերջ շոգենաւ պիտի նստի Շէրպուրկէն՝ Ամերիկա դառնալու համար:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ծանօթ վիպասան Պ. Մօրիս Տէքօպրա, որ շաբաթէ մը ի վեր Պոլիս կը գտնուի, այցելեց Պոլսոյ կեդրոնական բանտը, եւ տեղեկութիւններ առաւ ներքին կազմակերպութեան մասին: Իրեն կ'ընկերանային երկու դասախօսներ, մէկը համալսարանէն, եւ միւսը Կալաթա-Սարայի լիսէէն:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

1928Ի ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԻՒՏՃԷԻ ՆԱԽԱԳԻԾԸ

Ելմտական յանձնաժողովը վերջացուց իր քննութիւնները եւ պիւտճէի նախագիծը պիտի յանձնէ խորհրդարանին։

Ինչպէս նախորդ յօդուածով ըսած էինք, յանձնաժողովի անդամները ոմանք ուզեցին թեթեւ փոփոխութիւններ մտցնել նախագծին մէջ, բայց Փուանքարէ յայտնեց պարզօրէն թէ չի կրնար ընդունիլ ո եւ է զեղչ մուտքի գումարներէն եւ թէ վստահութեան քուէ պիտի պահանջէ, եթէ յանձնաժողովը նոյնութեամբ չվաւերացնէ նախագիծը։ Այդ սպառնալիքը իր նպատակին հասաւ եւ նախագիծը ընդունուեցաւ նոյնութեամբ։

Ներկայացուած նախագիծը կը պարունակէ 42,675 միլիոն մուտք եւ 42,160 միլիոն ելք. ուրեմն թուղթի վրայ կէս միլիարի մօտ յաւելուածական գումար մը կայ, զոր կառավարութիւնը պիտի գործածէ պաշտօնեաներու ամսականներու յաւելումներուն համար, եթէ գանձուին մուտքի բոլոր յօդուածները ։

Եթէ հաշուենք նաեւ պետական հարկերէն զատ գանձուելիք այլեւայլ գումարներ իբր քաղաքապետական, գիւղական, նահանգական եւայլն տուրքեր, Ֆրանսայի ժողովուրդը պիտի վճարէ 1928 տարուոյ ընթացքին, 55 միլիառ ֆրանքի մօտ ահռելի գումար մը։ Ֆրանսայի ընդհանուր բնակչութիւնը հաշուելով 40 միլիոն, մարդ գլուխ կ'իյնայ 1400 ֆրանք, մէջն ըլլալով նորածինէն մինչեւ գառամեալ ծերունին, այր թէ կին։

Բարեբախտաբար այս անհնման եւ ահագին զոհաբերութիւնն անեցաւ եւ պիտի ունենայ տակաւին իր բարերար արդիւնքները, ինչպէս ֆրանքի բարձրացումն ու կայունացումը, ֆրանսական արժեթուղթերու վերարժեւորումը, արտաքին պարտքերու մէկ մասին վճարումը, որով եւ վճարելի տոկոսներու նուազումը եւայլն։

Տոկոսներու նուազման պարագան ահագին կարեւորութիւն ունի, եթէ նկատի ունենանք թէ տարեկան մօտ 30 միլիարդ կը հասնին պիւտճէին մէջ նախատեսուած գումարներն իբր տոկոս եւ գլխավճար (amortissement)։ Եթէ մինչեւ իսկ առկէ զեղչենք ըստ Տօզի ծրագրին Գերմանիոյ վճարած մօտ չորս միլիարը, մնացորդ 26 միլիարը նորէն կը ներկայացնէ պիւտճէի կէսէն աւելին, մինչդեռ 1913ին ամբողջ պիւտճէի մէկ հինգերորդը միայն յատկացուած էր տոկոսի եւ գլխավճարի։ Անգլիոյ հանրային պարտքն ալ նուազ չէ այս գումարէն, բայց Անգլիոյ եկամուտները շատ աւելի մեծ են եւ միայն հարկատուին վրայ չի ծանրանար ամբողջ բեռը։

Ֆրանսական արժեթուղթերու յաւելեալ արժէքին գալով, մօտ 50 միլիառ կը հաշուուի այն տարբերութիւնը զոր շահեցան ֆրանսական պարտաթուղթեր կամ բաժնեթուղթեր ունեցողները։ Այսպէս, օրինակ՝ 400 ֆրանք արժող պարտաթուղթ մը, եթէ անգլիականը 200 ֆրանքէն 2 սթերլին կ'արժէր, այսօր 3 սթերլին կ'արժէ, որովհետեւ 400նոց պարտաթուղթը 375էն նուազ չարժեր այսօր։

Այս ամէնը խնդրին նպաստաւոր կողմերն են։ Կայ նաեւ հակառակը։ Ֆրանքի բարձրացման պատճառաւ, վերջին տարիներու առեւտրական եռուզեռը պակսեցաւ, արտածութիւնը կասեցաւ եւ գործազրկութիւնը վրդովիչ կերպարանք առաւ որոշ շրջաններու մէջ։ Բարեբախտաբար ֆրանքի անկումը նմանեցաւ մարքի անկումին եւ ոչ ալ ֆրանքի բարձրացումը գերմանական ինֆլեյսիոնի հասառատման յախուռն գործողութեան հետեւանքներն ունեցաւ։

Այսուհետ փոփոխութիւնները աւելի մեղմօրէն արտայայտուեցան եւ մեծ վերիվայրումներ չպատճառեցին։

Խնդիր է այժմ թէ պիւտճէի կանխատեսած մուտքերը պիտի գանձուի՞ն իրօք։ Կան շատ մը յոռետեսներ, որոնք 1928ի պիւտճէի հաւասարակշռութիւնը խախուտ կը գտնեն, դատելով 1927ի երրորդ եռամսեակի մուտքերէն։ Արդարեւ թղթատարական եւ երկաթուղային հասոյթներն զգալապէս պակսած են եւ առուծախի տուրքը կարեւոր նուազում մը տուած է Սեպտեմբեր ամսուն։ Այս պատճառներով է մանաւանդ որ Փուանքարէ յամառած է տեղի չտալ զեղչի իրաւացի առաջարկներուն։

Մեծ քաջութիւն է խորհրդարանային ընտրութեանց նախօրեակի մը մերժել զեղչի առաջարկները։ Երբ ամէն կողմէ կուսակցական համաժողովներ իրարու կը յաջորդեն ընտրական պայքարին լաւագոյն կերպով մասնակցելու համար, Փուանքարէ անվհատ եւ առանց իր շուրջը նայելու կը հետապնդէ իր գծած ճանապարհը, ընտրողներուն թողլով դատելու զինքը ոչ թէ իր խօսքերէն, այլ իր գործէն։

* *

Կուսակցական համաժողովներու կարեւորագոյնը — արմատական - ընկերվարական — լմնցաւ Կիրակի եւ Քայեօ խօսեցաւ այնտեղ իր հզօր ճառերէն մէկը, դաշինքի հիմնական քաղաքականութեան մասին, անգամ մը եւս յիշեցնելով ընտրողներուն թէ 1926ի աղէտներուն պատճառը արմատական դաշինքները չէին։ Նշանեց թէ պատերազմէն առաջ Ֆրանսայի պարտքն էր մօտ 31 միլիառ. զինադադարին արդէն 200 միլիառի բարձրացած էր եւ 1924 Մայիս 11ին ալ (արմատականներու յաղթանակին օրը) 300 միլիառի։ Ուրեմն, ըստ «Պլօք Նասիօնալ»ի քառամեայ պաշտօնավարութեան ժամանակ (1914-24) հարիւրին 50 աւելցած էր պարտքը եւ եթէ մենք չենք մեղադրեր զիրենք այս արդիւնքին համար, թող իրենք ալ մեզ չամբաստանեն։

Պատերազմէն վերջ առաջին անգամ 1924էն 26ի արմատական դաշինքներու ժամանակ է որ պետական պիւտճէն յաւելումներ ունեցաւ եւ 1925-26ին Ֆրանսայի պարտքը ոչ միայն չաւելցաւ, այլ եւ պակսեցաւ։

Գալով 1926ի ֆրանքի տագնապին, որուն համար արմատականները պատասխանատու կը բռնուին, Քայեօ ըսաւ թէ ինք միշտ դէմ եղած է դրամագլուխին վրայ դրուելիք տուրքին և աւելցուց թէ այդ տագնապին պատճառը պահպանողականներու վրէժխնդրական պայքարն էր 1924ի իրենց պարտութեան համար, մինչդեռ արմատականներն այսօր իրենց կարելին կ'ընեն ներկայ դաշինքին գործը դիւրացնելու համար։

Ֆրանքի բարձրացման գլխաւոր պատճառներէն մէկն ալ, ըստ Քայեօի, Պանք տը Ֆրանսի վարչական կազմին ամբողջական փոփոխութիւնն էր, արմատական դաշինքներու ժամանակ, ինչպէս նաեւ Տօզի ծրագրին ընդունելութիւնը, որու հետեւանքով 1924էն 1926 տասը միլիառ ստացուած է Գերմանիայէն, մինչդեռ 1919էն 1924 ոչ իսկ մէկ միլիառ գանձուած էր։

Մ. Տ.

ԿԱՐՃԵՑՈՒՑԷՔ ՄԱԶԵՐԸ

Նիւ Եորքի մէջ եպիսկոպոս մը, Հիւզ, քաջութիւնը կ'ունենայ իր հաւատացեալներուն քարոզելու թէ այլ եւս Աւանդը կրնան կարճեցնել մազերը եւ շրջազգեստները, զայլ եկեղեցի հոլանի վիզերով ու ծազիկի զօգաւոր նման բաց թեւերով։

Ինչ քաջութիւն մարգարէութ մը համար։

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՇՈՒՐՋ

Թուրք ընդդիմադիրներու կողմէ Գահիրէ հրատարակուող «Մուսավաթ» թերթի Հոկտ. 16ի թիւին մէջ, Հաֆըզ Իսմայիլ «Թուրքիա եւ Պարսկաստան» խորագրին տակ կը խօսի քրտական վերջին շարժումներու մասին։ Կուտանք կարեւորմասերը.—

Միջագետքէն առնուած լրացուցիչ հեռագրի մը համաձայն, խնդրին էութիւնն այն է, որ Քիւրտ, Հայ եւ Ասորի ապստամբներ յարձակած են թուրք սահմաններուն վրայ, բազմաթիւ սպաներ եւ զինուորներ գերի բռնած եւ գանոնք Պարսկաստան տարած են։

Պոլսէն ստացուած հեռագիրներ այս լուրերը չափազանցելով մէկտեղ, անոր մէջ օտար պետութեան մը մատը կը տեսնեն եւ անառարկելի կերպով ապացուցանել կ'ուզեն թէ պարսիկ բանակն ալ մեղսակից է ապստամբներուն։

Իսկ անոնք, որ դէպքերը դուրսէն տեսնելով կ'ուզեն դատել, բնական կապ մը կը գտնեն Թուրքիոյ մէջ թուրք սպաներուն եւ գերիներուն պարսիկ հեծելազօրքի ձիերու պոչին կապուելով պատերազմական նախարարին կողմէն Շահ Փեհլէվիի ներկայացուելուն եւ Մուսթաֆա Քէմալի Թրակիոյ ճամբորդութենէն հրաժարելով սփոփարար Պրուսա երթալուն միջեւ, ու կ'եզրակացնեն թէ պատերազմի մը նախօրեակին կը գտնուինք։

Այսքա՞ն միայն։ Նորդ մը կարեւոր թերթեր կը գրեն թէ թուրքերը վերջերս Անգլիոյ եւ Իտալիոյ կողմը հակիլ սկսած ըլլալով, Սովետներն են որ Պարսիկները կը գրգռեն. ուրիշներու համաձայն, Պարսիկները քաջալերողներն են Անգլիացիները, որոնք կ'ուզեն քէմալականները բաժնել Ռուսերէն։

Ամէն մարդ կը կարծէր թէ Մուսթաֆա Քէմալի հանրապետական բանակը, որ կը պարծենայ թէ զօրաւոր է եւ յաղթած է եւրոպական պետութեանց, բնաւ չպիտի ընդունի եւ չպիտի մարսէ պարսիկ սպաներու առաջնորդութեամբ ափ մը ապստամբներու յանկարծ թրքական հողին վրայ յարձակիլն ու բազմաթիւ սպաներու եւ զինուորներու գերի տարուիլը, մանաւանդ այս վերջիններուն նախատալից ձեւով ցուցադրուիլը, ու ամէն մարդ կ'եզրակացնէր թէ պատերազմ մը անխուսափելի է, եւ թէ պարսիկները՝ խուսափելու համար աղէտալի պատերազմէ մը, դատապարտուած պիտի ըլլան մեծ զոհողութիւններ եւ հատուցումներ տալ։

Հետեւանքը այսպէս չեղաւ բնա՛ւ, ու հակառակ ընդհանուր կարծիքին, առժամաբար փակուեցաւ ի նպաստ թուրքերուն. կրակին վրայ մէկ թի մոխիր նետուեցաւ։

Մենք կ'ենթադրենք թէ Պարսկաստանի տրուած թրքական ծանուցագիրը շատ ծանր պիտի ըլլայ, անմիջապէս բանակներ պիտի ղրկուին դէպի սահմանագլուխ, թէ Րիզա Շահի կառավարութիւնը պիտի սարսռայ, ինչպէս Շահ Խոմայիլի կառավարութիւնը Սելիմ Ա.ի առջեւ, թէ ըմէթ փաշայի դաշինքը արեւելք պիտի փոխադրէ արեւմտեան ճակատի իր յաղթանակը։ Աւա՜ղ, ենթադրութիւնները պարապ ելան։ Հանրապետութիւնը, որ ազգային ուխտը պատռած էր Մուսուլի խնդրին առթիւ, ապստամբներուն առջեւ նուաստացնող նոր պարտութիւն մ'ալ արձանագրեց։

Ըմէթ փաշայի կառավարութիւնը Րիզա Շահի կառավարութենէն պահանջեց միայն գերի սպաներու եւ զինուորներու ազատ արձակումը։ Այո՛, այսքան միայն։

Եթէ բաղդատենք Սերպիոյ կողմէ վերջերս Պուլկարիոյ տրուած ծանուցագրին հետ, մեր քէմալականներուն Պարսկաստան ղրկած վերջնագիրը շատ վար կը մնայ։ Սերպիա Պուլկարիոյ կերպ ալ չէին կրնար ընել, աւելի խիստ չէին կրնար վարուիլ։

Արդ՜հետեւ զարգերու եւ տեղահանութեանց երեսէն անապատի վերածուած մեր նախրական հայրենիքին այդ մասերը ո՛չ զինուոր ղրկելու կարելիութիւն կայ, ո՛չ ալ կարելի է ապահով ըլլալ Թրակիոյ եւ Միջերկրականի եզերքներուն մասին, քանի՛ այդ կողմերով կը զբաղին։

Հանրապետութեան «զապատայե»ները երբ մէկ կողմէն իրենց քաղաքական տհասութեան երեսէն երկրին մէջ բոլոր տարրերը, իսկ երկրէն դուրս ամէնէն մեծ պետութիւնները իրենց յաւիտենական եւ մեծ թշնամի ըրած են, եւ միւս կողմէն կրօնական, ընկերային, քաղաքական ու տնտեսական անթիւ տագնապներու եւ անիշխանութեան մէջ կը տապլտկին, զաւ ի սիրտ ստիպուեցան Պարսկաստանի հանդէպ իրենց պահանջները նուազագոյն աստիճանին իջեցնել։

Է՛, յետոյ ի՞նչ պիտի ըլլայ։ Եթէ նոյնիսկ Պարսկաստան լռէ, Քիւրտերը պիտի կենա՞ն։ Եթէ վաղը Պալքաններու մէջ փոքրիկ դէպք մը պատահի, Քիւրտիստան գարձեալ գլուխ պիտի ցցէ, ու այս անգամ ո՛չ Իրան ո՛չ ալ Թուրան չպիտի կրնան զինքը կասեցնել կամ տեղը նստեցնել։ Մարդ շատ կարճամիտ պէտք է ըլլայ հաւատալու համար թէ այդպիսի պատերազմիկ ու ջղուտ ազգի մը կրօնքն ու աւանդութիւնները անարգելով եւ վարքերը մէկ օրուան մէջ եւ ամբողջովին կախելով խնդիրը վերջացած կ'ըլլայ։ Ազգ մը, որ պատմութենէն օրինակ չառներ, գոյութեան ի՞նչ իրաւունք կրնայ ունենալ։ Մէկ դարէ ի վեր քանի՜ քանի՜ խնդիրներ, զորս մեր «պապլթիյէ»ի քաղաքականութեամբ եւ մահապատիժներով փակել ուզեցինք, ժամանակը մեզի ի վնաս լուծեց. օրինակ՝ Յունաստանի, Եգիպտոսի, Սերպիոյ, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Մակեդոնիոյ, Ալպանիոյ, Արաբիոյ խնդիրները եւն.։

Սակայն ասոնք բացարձակապետութեան եւ Սահմանադրութեան շրջաններուն կը պատկանին։ Իսկ այսօր ժողովրդավար հանրապետական շրջանի մէջ ենք։ Գլուխնիս «պամպէ» գլխարկներ, կոնակնիս «ֆրաքներ» ունինք, մեր Հանրապետութեան նախագահը ճիշդ Ամերիկայի նախագահին պէս պեխերն անգամ ածիլած է։ կը նշանակէ թէ բոլորովին արդիական ազգ մը եղանք։

Քանի որ այդպէս է, ազգային խնդիրներն ալ արդիական, ամերիկեան մտայնութեամբ պէտք է լուծենք ու կարգադրենք, այլապէս գէշ ընդօրինակողներ կ'ըլլանք։

Լսե՛նք խօսամ եւ արի Քիւրտերուն, որոնք սահմանուած են թուրքերուն հետ միասին ապրելու։ Եթէ գանոնք կորսնցնենք Անատոլուէն, այլեւս մեզի համար երջանկութիւն չկայ։ Եթէ մենք այս խնդիրը մեզի ինքնաստ չլուծենք, ուշ կամ կանուխ Պարսկաստանն ու Միջագետքը մեզի ի վնաս պիտի լուծեն։

ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ

(Խորհրդային թերթերէն)

1775ին Յովսէփ եպիսկոպոս Արղութեանի (Երկայնաբազուկ) միջնորդութեամբ, Եկատերինէ կայսրուհին Խրիմէն հայ գաղթականներ բերելով, բնակեցուց մէկ մասը Տոն գետին ափը, որ կը կոչուի Նոր-Նախիջեւան քաղաք, իսկ միւս մասը՝ շրջակաները ։

Ըստ պաշտօնական վիճակագրութեան, 1780ին քաղաքը ունէր 3000 հոգի, 1897ին՝ 25,020, 1913ին՝ 58,783, 1920ին՝ 55 հազար 266, 1923ին՝ 50,703։ Անցեալ տարուան մարդահամարին՝ 65,000 (4,712 տուն), որոնց 38,313ը՝ Ռուս, 10,056ը՝ Հայ, 660ը՝ Հրեայ, 381ը՝ Լեհ, իսկ մնացեալը զաղթականութեան հոսանքին պատճառով, դեռ կանոնաւորապէս ճշդուած չէ. սակայն եւ այնպէս Հայերը կը կազմեն մեծամասնութիւն։

Քաղաքին դիրքը բարձր է, ծառաշատ, օդը մաքուր, փողոցները կանոնաւոր։ Ժողովուրդը մեծ մասով կը զբաղի վաճառականութեամբ։

Քաղաքին եւ գիւղին բարբառները իրարմէ կը տարբերին։ Փոքրամասնութիւնը միայն գիտէ գրական լեզուն։ Մեծամասնութիւնը կը խօսի լեզու մը, որ դրսեցիներուն անծանօթ է։

1926ին, բոլոր միւս ազգերուն նման, ինքնավարութիւն տրուեցաւ նաեւ հայ գիւղերուն, կազմելով Միասնիկեան ազգային շրջանակ։ Ամբողջ շրջանակը կը բաղկանայ վեց գիւղերէ եւ գիւղական խորհուրդներէ, որոնք կը կոչուին անունովը այն գիւղերուն, ուրկէ գաղթած են բնակիչները։ Այսպէս.—

Թոփտի-կրիմսկի գիւղական խորհուրդը ունի 3 գիւղակ, 1,312 տուն, 7,555 բնակիչ։

Չալթըր՝ 6 գիւղակ, 1,362 տուն, 9,297 բնակիչ։

Մեծ-Սալա՝ 1 գիւղակ՝ 690 տուն, 4,179 բնակիչ։

Սուլթան-Սալա՝ 3 գիւղակ, 325 տուն, 1,790 բնակիչ։

Նիովխա՝ 1 գիւղակ, 287 տուն, 1,350 բնակիչ։

Միասնիկեան՝ 1 գիւղակ, 80 տուն, 554 բնակիչ։

Գիւղերը ջուրի պակասութեան պատճառով, զուրկ են այգիներէ, բանջարանոցներէ, պտղատու եւ նոյն իսկ հասարակ ծառերէ։ Միայն 3 գիւղերու մէջ կան աղբիւրներ, միւս գիւղերը կ'օգտագործեն ջրհորներու ջուրը։ Ժողովուրդը կը զբաղի հողագործութեամբ։ Ունի 55,000 տեսիատին անջրդի, բայց բերրի մշակութեան հող, այնպէս որ իւրաքանչիւր բնակիչի կ'իյնայ 2 տեսիատին հող։ Միջանկեալ պէտք է ըսել, որ Լուկաշինի ջանքերով գիւղացիներուն համար տրուեցաւ բաւականաչափ հող, որ կազմեց նոր գիւղ մը, Կարմիր-Թոփտի, որ ծննդավայրն է Լուկաշինի։

1925—1926ին, մշակուած է 38,463 տեսիատին հող, 23,550 տեսիատինը՝ ցորեն, մնացեալը՝ զանազան բաներ։ Հողը բերրի է, մէկ տեսիատին հողին վրայ կը ցանուի 8-10 փութ, եւ կը հնձուի 80-100 փութ։ Ունին 7 ջրաղացներ, որոնք բոլորն ալ կ'աշխատին։

Նախիջեւանի եւ շրջանին կեդրոնը կը գտնուի Նախիջեւան քաղաքին մէջ։ Այս շրջանակը ունի 10 նախակրթարան, 2317 աշակերտով, 57 ուսուցիչով, եւ զանազան ընթերցարաններ։ Բացուած է գիւղատնտեսական վարժարան մը՝ լայն ծրագիրով։ Կան 36 գիւղատնտեսական համագործակցական մարմիններ, որոնք կը հերկեն աղքատներուն հողերը։

Չալթըր գիւղին մէջ հիմնուած է գործարան մը, որ տարեկան կուտայ 5 միլիոն ալիւր։ Երկ... Թուղթի Մարքի կալուածէն մ... չեւ գիւղերուն կեդրոնը հիմն... է խճուղի մը, ինչպէս նաեւ... գիւղէ գիւղ։

Ծառագուրկ գիւղերուն մ... տնկուած են 35,000 պտղատու... եւ հասարակ ծառեր։ Հիմնուած են 2 հիւանդանոց, 2 շրջ... դարմանատուն, 1 բուժարան, 1 վեներախտի բուժատուն, 2 ... նասնաբուժական կայան, 1 գիւ... ղատնտեսական կայան (ունի եր... կու գիւղատնտես)։ Գիւղերուն մէջ կան 6,768 կթնատու կով, 6,823 եզ, 3,017 ձի, բայց... փոքրիկ անասուններէն։

Եթէ աշխատանք թափ... կարելի է այս անջրդի շրջան... կը օժտել ջրհորներով, հարս... հարստութեամբ եւ մշակել ... գիներ ու չերամապահութիւն... համար մասնաւոր պարտէզն...

Պարսիկ-թուրք միջադէպերուն այս կերպ փակուիլը Քիւրտ ապստամբներու հաշուոյն իբրեւ առաջին յաղթանակ արձանագրուած է. աւելի չմտանենք։

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՏՈՒՆԸ

Հիմնովին բարեփոխուած է վերջերս, Թիֆլիսի Հայ Արուեստի Տան Երաժշտական հասուածի վարչական կազմակերպութիւնը։ Երաժշտական արուեստանոց այլ եւս չունի տնօրէն, այլ ... ժամեայ մարմին մը, որուն կը մասնակցին Ս. Բարխուդարեան (նախագահ), Ա. Ադամեան, Ս. Սաֆարեան, Ա. Տիգրանեան, Վ. Տալեան, Մ. Տիգրանեան–Մարտիրոսեան, Կ. Զաքարեան, Եգիազարեան եւ Յակ. Յովհաննիսեան (պատասխ. քարտուղար)։ Այս մարմինը առժամաբար պիտի վարէ արուեստանոցին գործերը, բարեփոխելով մշակուած ծրագիրը։

Այս առթիւ, երաժշտագէտ Բարխուդարեան հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ արուեստանոցին մասին։

Քանի որ Արուեստանոցը պիտի ըլլայ հանրամատչելի երաժշտանոց մը աշխատաւորներու համար, աշակերտներու ընդունելութեան պահուն նկատի պիտի առնուի մեծամասնութիւնը ապահովել աշխատաւորներու։ Նախկին աշակերտներէն վերարձանագրուած են 180 հոգի։

Առ այժմ արձանագրուած են նորերէն 120 հոգի, որոնց քննութիւնները սկսան։ Դասատուներու կազմը կը մնայ նոյնը։ Երաժշտանոցին կարող աշակերտներուն եւ ուսուցիչներուն մասնակցութեամբ պիտի կազմուի նուագախումբ մը երաժշտական երեկոյթներու համար ։

Իսկ երաժշտական հատուածին մասին, առժամեայ մարմինը կազմած է առաջիկայ տարուան համար ընդարձակ ծրագիր մը, այսպէս.

1.— Ժողովրդական բաժին.— Պիտի կազմակերպուին շարք մը ժողովրդական համերգներ թէ Հայ Արուեստի Տան եւ թէ ... ւորական ակումբներուն մէջ։ Երաժշտական կառքերուն մէջ ալ պիտի տրուին պարզ բացատրութիւններ, ներկայացնելով հեղինակը, նիւթը, ... շրջանը։ Պիտի կազմակերպուին նաեւ դասախօսութիւններ, ... ներ, սաուլիաներ, երաժշտական արուեստի մասին։

2.— Մասնագիտական.— ... դի պիտի ունենան շարք մը ... դրոյցներ, դասախօսութիւններ ... սաուլիաներ եւ համերգներ ... բաժշտական հատուածին ... դամներուն համար, այն նպատակով որ բարձրանայ ... բաժիշտներու ... տական արուեստին ... նոյնէն տիրապետելու ... ւէն, մշակուի ընդհանուր ... ժշտական տեսակէտ մը ... տի հարցերու մասին, ... համագործակցական աշխատ... քի սովորութիւն, ... պակսած է հայ երաժիշտ... անցեալ գործունէութենէն, ... վերջապէս՝ ... միջավայր մը ... աշխատանքներ ... մար ։

3.— Երաժշտա-ազգագրական ... — Կազմակերպել ...

ՀՈՒՄՈՐ

ՄԻՆԵ՞Լ ԹԷ ՉՄԻՆԵԼ

...ումական թերթ մը կը ...ղնէ իր ընթերցողներուն. ...ը կ'ազդէ՞ ձեր յիշողու...։ ...ն վրայ»։

...եւ հրաշալի կերպով ...զէք գործէի՞ անքա՞ն, որքան ...թէ եթէ ափիս մէջ թա... ...աւ դրամ, որչափ որ ...այ մոփիը կը թափեմ ...ը պիտի կրնայի, օրը քա...ը անգամ, Ռուչիլտի ամբողջ ...ութիւնը նուէր ձգել սըր...անի մանչուն։ Բայց որովհե...ը կրնար այդքան առա...ն ըլլալ, երբեք չեմ մոռ...ուրձը իմելէ յետոյ՝ գա...ին մէջ թափել ծխամորճիս ...ը։

...չեմ մոռցած թէ պզտի...մարդիկ էի կաթողիկոս ...ամ. Սահմանադրութեան ...չութի երեսփոխան ըլլալ, ...Բէ. բասուի անունը յսե... ...կպսանին փառքը երա...ն բանատոեղծի ...ից վրաս։ Բայց վրայ ...ն ջարդերը ու վճռեցի ...ը ըլլալ՝ կը կարծէք ...գաւառական, դիւղին ու ...շահաբեր արհեստ է, ...մը, մինչդեռ անհամա...

բույժի մը գործողութիւնը կը դիտէի, զգացի թէ՝ նպատակ փոխելուն վերջը չի գար ու մոռ. դրեցի ո՛չ մէկն ըլլալ, ո՛չ ալ միւսը՝ կը տեսնէք թէ յիշողութիւնս տեղն է։

Կը պատահի որ դրամապանակս տունը մոռնամ, երբ պապալ ըլլայ, կամ մտքէս ելլէ ժամադրութիւն մը, որմէ արդէն խուսափիլ կ'ուզէի։

Կը մոռնամ ընդհանրապէս ինչ որ գործիս չի գար, բայց յիշողութեանս այս տկարութիւնը շատ հին է, պզտիկուց կը սկսի, ծնելէս շատ առաջ։

Ետ ընդհակառակն, կը յիշեմ ինչ որ պէտք է եւ նոյնիսկ ինչ որ մոռնալ կ'ուզէի, գլխաւորաբար այն թէ՝ որոշած եմ գէշ յիշատակ մը տանիլ Աստուծոյ՝ այս աշխարհէն, ուր սակայն կ'արժէ ապրիլ, գոնէ ծխելու հաճոյքին համար։

Երբեք չեմ մոռնար բժիշկը, որ ծխախոտը բերնէն՝ կը խրատէ չծխել ու միշտ պիտի յիշեմ հարիւրնոց ծերուկը, որ դեռ քանի մը ամիսներ առաջ, առողջ եւ երկար ապրելու իր գաղտնիքը կը բանաձեւէր հպարտութեամբ,

— Քիչ ուտել ու շատ ծխել։

ԽԱՐՏՈՒ

ուեցաւ «Մշակ» Բանւորական եւ հանդիսականները մեկնեցան գոհ տրամադրութեամբ։

** Հանդէսէն վերջ ունեցանք ընկերական ժողով մը, ուր կային նաեւ համակիրներ։ Այս առթիւ խօսեցաւ ընկեր Գուլումճեան եւ ունեցանք հինգ նոր ընկերներ, որոնք իրենց երդումի արարողութիւնը կատարեցին հանդիսաւորապէս։

Ա. Տէր-Կարապետեան

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ 30 Հոկտ.— Հոկտ. 29ին Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակցական միութիւնը կազմակերպած էր հանդէս-վիճակահանութիւն մը, 3րդ թաղապետարանի սրահին մէջ։ Ժամանակին կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր սրահ։ Ժամը 9ին հանդէսը բացուած յայտարարեց Պ. Խաչիկ Մկրտիչեան, որ ըսաւ. «Տարօնցին է որ իր հայրենիքի մխացող աւերակներուն վրայ պիտի կանգնէ նահատակներու յիշատակին նուիրուած պանթէոնը ու պիտի ըլլայ ապագայ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի հաւատարիմ գրօշակիրը»։ Նուագախումբը հնչեցուց «Մեր Հայրենիք»ը, որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։ Օրուան բանախօսն էր Պ. Ց. Սրապեան որ շեշտեց Հայրենակցականներու կատարելիք դերը, գնահատեց Տարօնցիներու ձեռնարկը եւ փափաք յայտնեց որ քանակով սակաւաթիւ այս Միութիւնը որակով աւելի զօրաւոր ու անքակտելի կամուրջը ըլլայ բոլոր Տարօնցիներուն համար։

Բանախօսեց նաեւ բնիկ Տարօնցի Պ. Ազրօ Սարգիսեան, ներկայացնելով Տարօնի կեանքը։ Ետքը շեշտեց «Ցոյց ունիմ որ մեր հայրենակիցները աւելի քան երբեք սիրով կապերով պիտի կապուին իրարու, արժեցնելու համար իրենց անունը եւ Մշեցի մնալու միշտ մաքուր Հայ ու իսկական Տարօնցի»։

Գեղարուեստական բաժինէն առաջ տեղի ունեցաւ վիճակահանութիւն մը։ 889 թիւը շահեցաւ հեծելանիւ մը՝ 550 Ֆր. արժէքով։ Ետքը եղան արտասանութիւններ եւ կովկասեան պարեր. պարեց Պ. Վաչէ Ցաքորեան։ Երկրորդ մասին ներկայացուեցաւ «Դդումի վաճառական» ծիծաղաշարժ կատակերգութիւնը։

Հանդէսը վերջացաւ նուագախումբի «Հիմի է՞լ լռենք»ով։

Ց. Նիկողոսեան

-Շամօնի Հօկի մարզական միութեան մասին։

Սէն-Շամօնի հասարակութիւնը շատ լաւ գիտէ որ Հօկի մասնաճիւղը ոչ մէկ ատեն մարզական միութիւն ունեցած է։ 1925ին ֆութպոլի խումբ մը կար, Ցարգացական միութեան հովանաւորութեան տակ, սակայն երկարատեւ կեանք չունեցաւ եւ կազմալուծուեցաւ Զարգ. միութեան հետ։

Ներկայիս այդ հին ֆութպոլիստներէն 2—3 հոգի Հօկի անդամագրուած են եւ իրենք գիրենք ֆութպոլի խումբ կը ներկայացնեն, իբրեւ զարդ ալ «Արագած» անունը պահելով։ Մե՛նք այդ մարզիկներուն որ ոչ կը խաղան, ոչ ալ ժողովներ կը գումարեն։ Ընցեալները այդ երեք մարզիկներէն մէկը կ'ըսէր ինծի

— Փարիզէն հարուստ մը հազար ֆրանք գրկած է, ֆութպոլի խումբ մը պիտի կազմենք...

**

Ցաւալի է Սէն-Շամօնի հայ երիտասարդներուն վիճակը։ Մեծ մասը սրճարաններու եւ սինէմաներու մէջ կ'անցընէ իր կեանքը։ Ոչ մէկ կազմակերպութիւն կը հետաքրքրուի մարզական միութիւն մը գլուխ հանելու։

Մ Թ

բորդ մասին մէջ, այնպէս որ խաղը վերջացաւ հայ խումբին յաղթանակով։

Մեծապէս շնորհաւորելի է Շավիլ-Վիրոֆլէյի այս երիտասարդ խումբը, որ դեռ քանի մը ամիս առաջ կազմուած է եւ արդէն իսկ սկսած է յաղթանակներ շահիլ։ Կիրակիի խաղին մէջ միակ թերութիւնը այն էր, որ իրենց ամբողջ կորովը սպառեցին առաջին կիսախաղին՝ արագ եւ հետ ի հետ խաղարկութեամբ մը, որով եւ խաղին վերջին մասին մէջ չկրցան նոյն եռանդը պահել։

Մասնաճիւղը կազմակերպած է գեղարուեստական ցերեկոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենայ 13 Նոյեմբեր Կիրակի օր, Վիրոֆլէյի Maison des Enfants սրահին մէջ։ Վստահ ենք թէ շրջանի հայութիւնը պիտի ուզէ քաջալերել զիրենք։

Մ. Տ. Ս.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՂԱԶԱՐՈՍ ՄԸ.— Լահէյէն կը հեռագրեն թէ նոր Ղազարոս մը, որ մեռած էր Երկուշաբթի, յանկարծ յարութիւն կ'առնէ երկու օր յետոյ, երբ յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուէր։ Բազմութիւնը հաւաքուած էր դագաղին շուրջ։

Դագաղին մէջէն ձայն մը լսուեցաւ։ Վեր առին կափարիչը։ Ղազարոս աչքերը բացաւ, ճըպռունկը սրբեց, ոտքի կանգնեցաւ եւ ըսաւ.

— Ի՞նչ է պատահեր։

Բոլորն ալ, վախցած, նուաղեցան։ Մարդը գնաց կնոջ ուսէն քաշել եւ ըսաւ.

— Կնի՛կ, ելիր, կերակուր պատրաստէ, անօթի եմ։

Բժիշկները կ'ըսեն թէ երեւութական մահուան մը պարագան է։

ԿՆԻԿ Կ'ՈՒԶԵՄ, ՀԻՄԱ Կ'ՈՒԶԵՄ Լանի մէջ, երիտասարդ Լեհ մը, Ջէլինսքի, որ նշանուած էր հայրենակցուհիի մը հետ, յանկարծ մտածեց որ նշանախօսութեան ժամանակը երկար տեւեց։ Ուզեց անմիջապէս ամուսնանալ։ Եւ գնաց զոքանչին տունը, ու պահանջեց որ հարսնիքը տեղի ունենայ Կիրակի օր։ Բոլորն ալ հողագործ ըլլալով, արտ մը ճակնդեղ ցանած էին։ Եւ զոքանչը ըսաւ որ «Տղաս, ճակնդեղները քաղենք, յետոյ կ'ամուսնանաս։ Շաբաթ մըն ալ սպասէ։ Այս շաբթու ճակնդեղը քաղենք, յաջորդ շաբթու ալ դուն վարդ կը քաղես»։ «Չէ՛, անկարելի է, հարսնիքը այս շաբաթ, ճակնդեղը գալ շաբաթ»։

Զոքանչը անդրդուելի մնաց։ Չէ՞ որ աղջիկը իրն էր։

— Աղջիկս երբ տամ, երկուքդ կը կորսուիք կ'երթաք, ո՛վ ճակնդեղս քաղող չի մնար։

Ջէլինսքի անհամբեր էր,

Նոյնպէս բարկացոտ։ Ու հայհոյեց, հանեց ատրճանակը, հինգ անգամ կրակեց զոքանչին սիրտին, յետոյ հատ մըն ալ իր սիրտին։

Դժբախտ հարսնցուն մինակ մնաց աշխարհի վրայ։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՈՃԻՐ.— Հավանայի մէջ մարդ մը դատապարտուեցաւ մահուան։ Դահիճները զայն նստեցուցին ելեկտրական աթոռին վրայ, կապեցին, թող տուին դժոխային հոսանքը եւ դուրս ելան։ Քիչ վերջ երբ ներս մտան վերցնելու համար դիակը, տեսան որ մեռելը... կը պտըտէր սենեակին մէջ, ելք մը գտնելու համար։

Կատաղի կռիւ մը սկսաւ ողջընցած մահապարտին եւ դահիճներուն միջեւ։ Զինուոր կը խածնէին, գետնէ գետին կը զարնէին։ Վերջապէս դահիճները յաջողեցան զայն մահապարտ եւ նստեցնել ելեկտրական աթոռին վրայ։ Այս անգամ բացին ամէնէն սաստիկ հոսանքը եւ մօտ կէս ժամ ելեկտրականութիւնը հարճատեց մարդուն մարմինին մէջ, ժխրացնելով զայն վերջնականապէս։

ՔԻԹ ՄԸ.— Վոլհայմ անքան տգեղ, սարսափելի տգեղ, որ շարժանկարի ընկերութեան մը տնօրէնը վարձեց զայն իբրեւ դերասան։ Բախտաւոր դերասանին քիթը աւելի նշանաւոր էր, քան իր մարմինին տգեղութիւնը՝ քիթ մը՝ որ սմբուկի (պատինճան) պէս բուսեր էր բերանին վրայ։ Բժիշկ մը ըսաւ որ կրնայ աւելի... տգեղցնել զինք, առանց վնասելու առողջութեան։ Դերասանը աւելի տգեղնալու, և դրամ ստանալու նպատակով, ենթարկուեցաւ գործողութեան մը։ Երբ շարժանկարի ընկերութեան արհեստանոցը վերադարձաւ, ոչ ոք ճանչցաւ զինք։ Այնքան տգեղցած էր, որ շատերը կը սարսափէին իրմէ։ Ընկերութեան տնօրէնը խզեց պայմանագրութիւնը եւ ագատ արձակեց զայն, առարկելով որ պայմանագրութիւնը կնքած էր նախկին սմբուկաձեւ քիթին հետ։

Հիմա դատարանի յանձնուած է այս քիթի հարցը։

ՆԱԽԱՆՁ — Բէլմոնի մօտ գիւղ մը։ Կառապան մը, Ցեմինի, կ'ապրէր իր բարեկամուհիին հետ, որ վերջերս ձանձրանալի դարձած էր։ Հարկ եղաւ բաժնուիլ։ Ու բաժնուելու համար՝ կռիւ մը։ Սակայն կռիւը քիչ մը շատ առաջ գնաց։ Ու, Ցեմինի դանակը մխեց կնոջը ձախ ստինքին մէջ։ Յետոյ իր սիրտին։ Բարեկամուհիին վիճակը ծանր է, իսկ Ցեմինի, թեթեւապէս վիրաւոր, հիմա բանտն է։

ՍՏԱՑԱՆՔ

LE SOLEIL d'AUTOMNE (Poèsie). A. Navarian. Préface. A. Dorchain. Edit. Balentz. Prix 4 francs.

...որ հայ ժողովրդական երգերն ...երաժշտութիւնը հաւաքելու ...գրի առնելու համար, կազ... ժողովրդական գործիքներու ...արածներ ու թանգարաններ ...Հայ երաժշտութեան եւ ...ժշտութեան պատմութեան ...ամիաւորական աշխատանք... ...ղնել գիտական ճամբու ...Անհրաժեշտ նիւթերը հա...ւորելու, այդ ուղղութեամբ ...ղի ունեցող անհատական ...երն ու որոնումները կեն...ացնելու։

...— Արուեստանոցը.— Ղեկավարել Հայ Արուեստի Տան եւ ...աժշտանոցին գործունէութիւնը ...ատակ ունենալով ստեղծելի ...րճել երաժշտական արուես...աշխատաւորներուն։

Այս ընդարձակ ծրագիրը իրագործելու համար, երաժշտ... ...ուածը իր, շուրջը համախմբած է Թիֆլիսի բոլոր հայ ...ժիշտները եւ ընդհանուր ...ճերով զարկ պիտի տրուի, ...երաժշտութեան զարգաց... եւ կապ պիտի հաստատուի ...րական եւ օտար նման մարմիններու հետ։

(«Մարտակոչ», 15 Հոկտ.)

ԻՍԻՒԱՑԷՔ ՕԳՏՈՒԻԼ

«ՅԱՌԱՋ»Ի

...ՐՁԻՒԱԻՈՐ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

...բացուեցաւ ՀՈՒՆՏՈՒԱՐԻ 20էն

ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐԸ ԿԱՆԽԻԿ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ (Յապաղած).— Հոկտ. 23ին քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ տօնուեցաւ «Դաշնակցութեան օր»ը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Փօն տ'Օպնայի շրջանային կոմիտէին. Առաջին խօսքը առաւ ընկ. Մ. Շահպազեան, լայն բացատրութիւններ տալով Ցեղոյ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը։ Արտասանութիւններէ եւ երգերէ յետոյ, բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Մեսրոպ Գուլումճեան որ պարզեց Դաշնակցութեան անցեալն ու ներկան։ Ընկերը գիտել տուաւ թէ «մէկ ու կէս տարի առաջ երբ հոս հանդիպեցայ, մէկ Դաշնակցական չկար, իսկ այսօր շուրջս կը տեսնեմ 50է աւելի Դաշնակցական երիտասարդներ, որոնք իրենց աշխատանքով եւ եռանդով կը տօնեն «Դաշնակցութեան Օր»ը։

Յետոյ կարդացուեցաւ բանաձեւը՝ որ կը բողոքէ Հայաստանի վարիչներուն հակահայ քաղաքականութեան դէմ, կը պահանջէ բանալ հայրենիքի դուռները, կը բողոքէ ձերբակալութեանց եւ գինաթափութեան դէմ։

Բանաձեւը ընդունուեցաւ միաձայնութեամբ։

Ամէնէն վերջը ներկայացուեցաւ դաւեշտ մը։ Հանդէսը փակ-

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՇԱՎԻԼ-ՎԻՐՈՖԼԷՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շավիլ-Վիրոֆլէյի մասնաճիւղի ֆութպոլի խումբը Կիրակի օր մրցեցաւ E. S. Viroflay - Versaillesի Բ. խումբին դէմ Ֆրանսացիներու Վիրոֆլէյի մարզադաշտին մէջ։

Խաղը սկսաւ յարձակողականով մեր խումբին, որ նորս վայրկեան վերջ բրաւ առաջին նշանակէտը։ Այս յաջողութենէն քաջալերուած, մերինները աւելի աշխոյժ սկսան խաղալ, ու տասը վայրկեան չանցած նշանակեցին երկրորդ նշանակէտը։ Գնդակը միշտ Ֆրանսացիներուն բերդին առջեւ էր։ Անոնք ամէն ճիգ կը թափէին մեր բերդին մօտենալու համար, սակայն ի զուր։ Յաջորդ տասը վայրկեանին մերինները յաջողեցան երկու նշանակէտ եւս ընել, ու կիսախաղը վերջացաւ մերիններու յաղթանակով 4-0։

Երկրորդ կիսախաղին Ֆրանսացիները իրենց խումբը զօրացուցին Ա. խումբէն երեք լաւագոյն խաղացողներով եւ կրկնապատկեցին իրենց ջանքերը, սակայն մեր պաշտպանողական գիծը անխորտակելի թումբի մը պէս բացարձակապէս թոյլ չէր տար գնդակին մեր կողմը անցնիլու։ Երկուստեք անկարելի եղաւ սակէ նշանակէտ ընել այս երկ-

ՄԻՇՏ ԿԸ ՍՏԵՆ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ, 31 Հոկտ.— Քանի մը հայատառ թերթերու մէջ զարմանքով կը կարդամ Սէն

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԻՍՄԱ ՇԹԱՈՒՊ

ՆՈՐԷՆ ԿԸ ՅԱՅՏՆՈՒԻ

Կ' ԽՍԿԱԿԱՆ ԴԻՄԱԿԸ

Հազ չպասեցինք գիտնալու համար Հազիւ խօսքս վերջացուցեր էի, դուռը բացուեցաւ, եւ լաւ ...ուած ծառայ մը հարցուց թէ՝ ...ինք ընդունիլ Օրիորդ Իսմա Շթաուպը։

— Այո, անշուշտ, պատասխանեց Քարասօֆ ամենայն հանգիստ նոյնիսկ։

— Անա խօսքը սուտ մը, ըսաւ Իսմա Շթաուպ, ժպտագին ...ս մտնելով։

— Բայց երբեք, պատասխանեց Քարասօֆ. որովհետեւ կ'ապասէի ձեզի անցնելու ինչ որ ըրեր ...մեզի համար եւ թէ որքա՜ն ...ախտապարտ ենք ձեզի։

Շթաուպ կեցաւ քայլ մէկ շարժումով

— Այո՛, ըսաւ, երախտագիտութիւնը զգացում մըն է որուն չեմ հաւատար. ահա թէ ինչո՞ւ, եթէ կ'ուզէք, խօսինք ուրիշ բանի մասին։

— Ի՞նչ բանի մասին, տէ՞ր Աստուած, գոչեց Քարասօֆ որ զգալով թէ կռիւը կը մօտենար, նշանակալից ակնարկ մը նետեց ինծի։

— Օրինակ, Կրեմլին-Կորայայի ձեր պատանդներուն մասին. Ցօպրուչէֆը եւ Քրոփգքին, պատասխանեց, քիչ մը յարձակողական կերպով։

Թէեւ հարուածը ծանր էր, բայց Քարասօֆ յայտնի չըրաւ իր տարիէն սիկարէթ մը առնելով վառեց, յետոյ Իսմա Շթաուպի նայելով ըսաւ.

— Շիտակը կը խոստովանիմ թէ չեմ գիտեր։ Պիտի ընդունիք անշուշտ թէ՝ մեր վերջին... տեսակցութենէն ի վեր, ուրիշ զբաղումներ ունէի... առկից զատ, չխոստացայ ք իմ գործերուս չմիջամտել։

— Խոստանալ եւ կատարել երկու տարբեր բաներ են։ Ասկից զատ, դուք ձեզի հետեւողական չէք. սիրելիս, որովհետեւ եթէ չմիջամտէի ձեր գործերուն, ինչպէս կ'ըսէք. դեռ Լուբյանքայի մէջ եղած պիտի ըլլայիք, ուր շատ հաւանական է, նոյնիսկ ալ — որ այս տաւու իսկ ձերբակալուած պիտի ըլլար— գար ձեզի միանալու։

— Վա՜յ, ըսի հեգնանքով. կ'երեւի քնացած տեղս փրկուեր եմ։

— Մի խնդաք. ձեր դիրքը սարսափելի է որովհետեւ, եթէ Կոմսոլիութի մաքին մէջ կասկած կայ Կոստանդինովեայի եւ Քարասօֆի մասին, նոյնը չէ ձեզի համար։

Եւ բառերը շեշտելով՝

— Հիմա գիտէ թէ ով էք. գիտէ նոյնիսկ— մէջն ըլլալով Շլուսէլպուրկի ձեր գործը— թէ ինչե՛ր ըրած էք ձեր Ռուսիա գալէն ասդին։

— Ո՞վ ուրեմն անոր այդքան լաւ տեղեկութիւններ տուաւ։

— Այդ չեմ գիտեր, բայց գիտեմ թէ մեծ դժուարութեամբ կրցայ ձեր ձերբակալման յապաղումը ստանալ։

— Ինչ որ կը նշանակէ, որ եթէ ձեր պարտադրելիք պայմանները չընդունիմ, այդ յապաղումը...

— Գոյութեան իրաւունք չպիտի ունենայ, ըսաւ կոպտօրէն։

— Ահա՛, ըսաւ Քարասօֆ. կացութիւն մը որ հետզհետէ ծիծաղելի կը դառնայ, որ գոնէ յստակ ըլլալու արժանիքը կը ներկայացնէ. կարծ. երկընտրանքը, որուն առջեւ մեզ կը դնէք,— սպառնալով որ ուրիշ տեղ մը դնէք— կարելի է այսպէս յստակացնել. «քալէ՛ կամ սատկէ՛...» լաւ ուրեմն, Օրիորդ, կը ցաւիմ յայտնելու որ, նոյնիսկ սեթեւեթելնիս գետնանք, չպիտի քալենք։

— Զգոյշ եղէ՛ք, ռռնաց։

— Ինչո՞ւ, հարցուց, զարմացած երեւոյթով։

— Մահը ձեզ կը սպասէ։

— Պա՛հ, այդքա՞ն միայն։ Խնդրեմ, զաղրեցուցէք այդ կատակը, եւ մեզ նկատեցէք ինչ որ ենք... այսինքն ճիշդ ձեր հակառակը։

Իսմա Շթաուպ կապար կտրեցաւ։

— Զափը անցուցիք. գոչեց, եւ չեմ գիտեր թէ ի՞նչ բան գին կը կեցնէ...

Յետոյ հանդարտելով

— Գոնէ մտիկ ըրէք առաջարկներս, որոնք կը փառահեղնեմ որ վարկաբեկիչ չեն։

— Իրա՞ւ, զարմանալի է, քանի որ ձեզմէ կուգայ, բայց նկատի առնելով պարագան որ հազուագիւտ է, կը հաւանիմ մտիկ ընել։

Քարասօֆ այս խօսքերը այնքան արհամարհական հեգնանքով ըսաւ, որ Իսմա Շթաուպ չկրցաւ իր կատաղութիւնը ծածկել։

— Որքա՞ն կ'ատեմ ձեզ։

— Այդքա՞ն։

— Աւելի իսկ, եթէ կարելի է, պատասխանեց, եւ Աստուծմէ շնորհ կը խնդրեմ...

— Ներողութիւն, Օրիորդ, ընդմիջեց Քարասօֆ։ Զայն մեր կռիւներէն դուրս ձգենք եւ գանք մեզ զբաղեցնող խնդրին. կը հաճի՞ք մեզ յայտնել ձեր առաջարկները։

Պահ մը կանգ առաւ. յետոյ՝

— Բայց նախ, որո՞ւ կոմէ կուգան անոնք։

— Ի՞նչ փոյթ, քանի որ բացարձակ լիազօրութիւն ունիմ ձեզի եւ ձեր բարեկամներուն հետ բանակցելու։

(Շար.)

Թրգմ. Մ. ԽՐԻՄԵԱՆ

Թերթ մը կը գրէ թէ Քոսթ «Նունկէսէր-Քոլի» օդանաւով Հար. Ամերիկայի ծայրաքաղաքները պտտելէ վերջ, գալ ամիս Նիւ Եորք պիտի երթայ եւ հոն պատրաստութիւններ պիտի տեսնէ՝ Յունուարի վերջը կամ Փետրուարի սկիզբը Նիւ Եորք—Փարիզ թռիչքը փորձելու համար։

Քոսթ յայտնած է նաեւ թէ յառաջիկային մտադիր է փորձել Փարիզ—Պուէնոս-Այրէս թռիչքը, առանց հանգրուանի։

Շահվէրդեանի յաջորդը

«Ազդարար» կը գրէ.—

Գրած էինք թէ Սաֆրազբէգեան անուն համայնավար գործիչ մը պիտի յաջորդէ Պ. Շահվէրդեանի, իբր առեւտրական ներկայացուցիչ Անգորայի։ Կ'իմանանք թէ նորընտիր ներկայացուցիչը մէկ երկու օրէն Պոլիս կը հասնի, գործի ձեռնարկելու համար։

Սաֆրազբէգեան անծանօթ դէմք մըն է հայկական եւ համայնավար շրջանակներու մէջ։ Կ'ըսուի թէ շատ ալ երիտասարդ է։

Յայտնի չէ նոյնպէս թէ Երեւանի կառավարութիւնը ինչո՞ւ փոխեց իր որոշումը եւ Մելքոնեանի փոխարէն ուրիշ մը ներկայացուցիչ կարգեց։ Զրոյցի մը համաձայն, Վրացիները դէմ արտայայտուած են Մելքոնեանի անուանումին։

Սաֆրազբէգեանի ժամանումէն յետոյ, Պ. Շահվէրդեան Փարիզ պիտի մեկնի։

Եգիպտոսի բերքերը փճացած

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ Սուտանէն մարախի թանձր ամպ մը արշաւած է ամբողջ Եգիպտոսի վրայ, սպառնալով փճացնել բերքը։ Հողագործական իշխանութեան կազմակերպած միջոցները անբաւական են կռուելու համար այս աղէտին դէմ, որովհետեւ հարաւային նահանգներուն մէջ հազիւ մարախի ամպ մը կը փճացուի, նոր մը կը նստի ուրիշ տեղ մը։

Արդէն իսկ եղած վնասները ահագին են։

Նոր վտարումներ Ռուսիոյ մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Կեդր. Վերստուգիչ Յանձնաժողովը վտարած է կարմիր կուսակցութենէն հետեւեալ դէմքերը.— Քաթէրին Ֆէտէրովա, Քարլ Կրունշթայն, իբրեւ թրոցքիականներ, որոնք Մոսկուայի մօտերը հիմնած էին գաղտնի տպարան մը, անհրաժեշտ գործիքները վերցնելով մտաւորականներու կեդր. Ակումբէն։ Այդ տպարանին մէջ տպած էին ընդդիմադիր հոսանքին գաղտնի վաւերաթուղթերը, որոնք պիտի ծառայէին խիստ պայքար մը բանալու կոմունիստ կուսակցութեան վարիչներուն դէմ։

Չինական ճակատին վրայ

«Թայմզ»ի թղթակիցը Փէքինէն կը հեռագրէ թէ հիւսիսային բանակը գրաւեց Ցայ Թէու Փու քաղաքը, որ կը գտնուի Քալկանէն 20 մղոն հարաւ-արեւմուտք։ Հիւսիսայինները եւ կը մղեն թշնամին նանեակ Հօ հովիտին երկայնքէն։

Շանսիի բանակը, որ կը պաշտպանէ Իշա Չէուն, 30 մղոն հարաւ Փէքինէն, յաջողեցաւ քաղաքէն դուրս վռնտել թշնամին։ Հարաւային շրջաններուն հետ երկաթուղիի հաղորդակցութիւնները անխախտ կը մնան, սակայն շոգեկառքերը գիշերը միայն կ'անցնին քաղաքէն, որովհետեւ ցերեկին միշտ հրացանաձգութիւններու կ'ենթարկուին։

Տեղական մամուլը կ'իմացնէ թէ օտար պետութիւն մը, որուն անունը գաղտնի կը պահուի, կառավարութեան ծախած է յածանաւ մը եւ թորփիլահալած մը, որոնք իբր թէ պիտի գործածուին առեւտրական նպատակներու։

Ի՞նչպէս կատարուեցաւ մարդահամարը

Պոլսոյ թերթերը ճետեւեալ մանրամասնութիւնները կու տան մարդահամարի մասին.

Ուրբաթ օր աննախընթաց տեսարան մը կը պարզէր Պոլիսը։ Փողոցները բոլորովին ամայի էին եւ ամէն մարդ իր տունին մէջ կը սպասէր մարդահամարի պաշտօնեաներուն։ Պոլսոյ տարեգրութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով ոչ ինքնաշարժներն ու հանրակառքերը մարդ կոխոտեցին, ոչ կառքերու ընդհարում տեղի ունեցաւ եւ ոչ ալ կռիւ ու սպանութիւն։ Այս տեսակէտով ալ, մարդահամարի օրը բարիք մը եղաւ Պոլսեցիներուն համար։

Մասնաւորաբար զոհ էին այն ընտանիքները, որոնց պետերը սովորութիւն չունէին օրը մինչեւ իրիկուն տունը նստելու. զոհ էին նաեւ ընտանիքի հայրերը, որովհետեւ ուրիշ ուրբաթներու թաղգատամամբ գրեթէ դրամ չծախսեցին։

Սկիւտարի մէջ, Հինգշաբթի գիշեր, չորս թուրք երախաներ ծնան։ Այսպէսով անոնք ալ մարդահամարին մէջ արձանագրուեցան։

Աննախընթաց անձրեւ Պոլսոյ մէջ

Հինգշաբթի աննախընթաց անձրեւ մը տեղաց Պոլսոյ մէջ, ժամը 7.30էն մինչեւ 9.30, անընդհատ եւ ուժգին թափով։ Այս յորդառատ անձրեւի ընթացքին ամէն մարդ ստիպուեցաւ իր գտնուած տեղը մնալ երկար ժամանակ. իսկ անոնք որ կ'արհամարհէին այս վիճակը, ոչ միայն ամբողջովին կը թրջուէին, այլ կը ստիպուէին ջուրերու մէջէն քալել։ Շիշլիէն մինչեւ Համամ երկարող ճամբան իր ամբողջ լայնքով գետակի մը երեւոյթը կը պարզէր։ Հանրակառքերու երթեւեկը խիստ դանդաղ տեղի կ'ունենար եւ շատեր կայաններէ ջուրերու մէջէն կը նստէին հանրակառքերը։ Նոյնպէս բոլորովին անկարելի դարձուցած էր Գարաքէօյ-Պէշիկթաշ երթեւեկը, որ 2 ժամէ աւելի ընդհատում կրեց։ Իսկ Էմին Էօնիւի հրապարակը ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ լիճի մը երեւոյթը կը պարզէր։ Ժամը 10ի շուրջ հազիւ սկսաւ անձրեւը իր թափը դանդաղեցնել, բայց կը շարունակէր տեղալ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՎԼՆԻՔՉԻԼՈՆ առողջական վիճակին մասին. զանազան վարուելէ լուրեր շրջած ըլլալով, փարփի ճիլէն դեսպանատունը պաշտօնական զեկոյց մը կը հրատարակէ զանոնք հերքելու համար եւ կ'աւելցնէ, թէ նախկին վարչապետը առպաքինման շրջանի մէջ է արդէն եւ իր առողջութիւնը ո եւ է վախ չի ներշնչեր։

ԻՏԱԼԻԱՅ մէջ ծնունդները աւելի շատ են քան մահերը։ 1927ի առաջին ութ ամիսներուն ծնունդները եղած են 760,202, մահերը՝ 413,111. անցեալ տարի նոյն շրջանին ծնած էին 787,810 եւ մեռած՝ 45[illegible],8[illegible] հոգի։

Այրի Տիկին Աշուսեակ Սահակեան եւ զաւակունք եւ Տէր եւ Տիկ. Ա. Լարդեան ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն իրենց որդւոյն ու քեռորդւոյն՝

Պ. ԱՇՈՏ ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը Երիտասարդ հասակի մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 4 Rue D'Alençon, Courbevoie.

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Դոյամարտ խումբի ժողովը այս կիր. կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Գէյվիլի ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple. Օրակարգ. խիստ կարեւոր. ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Գիյեանքուրի Զաւարեան խումբի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Շավիլի Արմաւեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին, ընկեր Փափազեանի բնակարանը, 10bis Rue des Trois Champtiers. Օրակարգ. զեկուցում շրջ. ժողովի պատգամաւորէն։ Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պոււա-Քօլոմպի մասնաճիւղի բոլոր անդամները, նոյնպէս Անիէռ, Պէզոն, Արժանթէյլ եւ Քոլոմպի շրջաններու համակիր երիտասարդութիւնը կը հրաւիրուի այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, 80 Av. Pereire, Asnières. կաթողիկոսական պատուիրակութեան դիւանատունը, տեղի ունենալիք ընդհ. ժողովին։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Bois Colombesի մասնաճիւղի վարչութիւնը նկատի ունենալով ծնողներու կողմէ եղած խնդրանքները, այս անգամ ձեռնարկած է սկաուտական խումբի մը կազմութեան։ Բոլոր անոնք որ կը փափաքին, կրնան դիմել ամէն Շաբաթ գիշեր ժամը 8էն վերջ կաթողիկոսական պատուիրակութիւն։

ՑԱՐԳԴՈՂԻ գրական երեկոն, այսօր Հինգշաբթի ժամը 9ին։ Յայտագիր՝ նիւթն է՝ Ցիկին Լասի ինքնագրութիւնները։ Կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները։

ՏԷՍԻՆԻ Սեբաստիոյ Փաթրին գիւղի Հայրենակցական միութեան վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ Հոկտ. 2ին. շահած են հետեւեալ թիւերը. Ա. 250՝ հեծելանիւ մը, Բ. 288՝ գրպանի ժամացոյց մը։ Գ. 303՝ ինքնահոս գրիչ մը. Դիմել՝ Rue Wilson 5, Decines (Isère).

ԳԱՒԻԱ-ՔՕԼՕՄՊԻ եւ շրջաններու Սասնոյ-Մեծոփ գրադարանին հասցէն է՝ Hagop Hissayan, 22 Villa Bouveyrol, Asnières(Seine).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Փօն տ'Օպման, Ա. Դ. Կ.—Թիւր իմացութեամբ մոռցուած է։

Մարսէյլ, Մ. Թ.— Պատմուած դէպքը աւելի շատ գրուցի կը նմանէր եւ մասնաւոր հանդամանք ունէր։

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Ա. Վ. Հ.— Այո։

Շիքակօ, Տքթ. Բ. Գ.— 10 տոլար։

Լանսարք, Ս. Ա.— 50։

Աղեքսանդրիա, Ս. Կ.— 200։ Հաճեցէք ղրկել 1 անգլ. մինչեւ 31 Դեկտ. 1927ի համար։

Ալժէր, Գ. Փ.— 70։ Սկսանք ղրկել։

Ճալէթ, Ժ. Զ.— 70։

Փարիզ, Զ. Չ.— 25։

Պառիպայ, Ս. Ճ.— 70։ Երկուշաբթի թերթ չի հրատարակուիր։

Պառառիծ, Ս. Ա.— 140։

Լափինէ, Ա. Վ.— 36։

Մարսէյլ, Գ. Տ.— 70։

Քան, Ա. Գ.— 50։

Պերլին, Ա. Յ.— 1 անգլ. սկսանք ղրկել։

Նիս, Տիկ. Ա. Վ.— 35 Ֆր., սկսանք ղրկել։

Ցէսին, Օ. Փ.— Ձեր ուզած հասցէն՝ A. Mikaelian, Candia, Crete, Greece.

Չէյսին փոլթլինի. Հ. Մ.— 5։

Վիննէօվ, Գ. Ս.— 20։

Ճալէթ, Յ. Ա.— 70 Ֆրանք։

ՍԱԿԱՐԱՆ
2 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի	100 Mark
Թրքական Թղթ.	L. Tq.
Թրք. ոսկի	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի "	Drachme
Լիր "	Lire
Պելժ. ֆրանք "	Belge
Զուից. "	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Ֆլորին	(Florin)

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
"	II
"	III
Թրքական Լոթ.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ		
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ. 70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 29bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 4 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

4 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 784

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Մ. ՔԵՄԱԼ ԵՒ ՆՈՐ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Էնկիւրիի Ազգային Ժողովի կողմէ Մուսթաֆա Քէմալ փաշայի Հանրապետութեան Նախագահ վերընտրուիլը կանխաւ ապահովուած էր։ Ասիկա պարզ ձեւակերպութիւն մըն էր, քանի որ Ազգային Ժողովը բաղկացած է միայն Խալք կուսակցութեան ներկայացուցիչներէն — միակ օրինական կուսակցութիւնը, որուն անվիճելի պետն ու վարիչն է Մուսթաֆա Քէմալ փաշա։ Ղազին ինք ալ դիկտատոր մըն է, որ յաջողած է իշխանութեան վրայ մնալ շնորհիւ իր կորովին, յանդգնութեան, եւ, պէտք է խոստովանիլ, իր քաղաքական ճկունութեան։

Կարելի է նոյնիսկ ըսել թէ յետ պատերազմեան աշխարհին մէջ Մուսթաֆա Քէմալ միակն է որ կրցած է իրականացնել ամբողջական ու բացարձակ դիկտատորութիւնը, եւ իրեն ի նպաստ հաստատել զօրաւոր վարչաձեւ մը՝ շնորհիւ միայն իր կամքով ստեղծուած ազգային շարժման հրաշքին։ Մոսկուայի մէջ Լէնինի յաջորդները ստիպուած են ենթարկուիլ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին իրաւունքին։ Իտալիոյ մէջ Պ. Մուսոլինի, ֆաշիզմի գերագոյն պետը, ստիպուած է նաշուի առնել ֆաշիստ կուսակցութեան առաջացեալ տարրերը, որոնք կ'արգիլեն իրեն ամէն վերադարձ դէպի անցեալը։ Սպանիոյ մէջ, զօրավար Փրիմօ տը Րիվէրա շատ հոգ կը տանի պահպանելու համար արդիական կառավարութեան մը լական սկզբունքները եւ կը ձգտի նոյնիսկ որոշ ազատականութիւն ցոյց տալ, իր դիրքը զօրացնելու համար։ Մուսթաֆա Քէմալ այս կարգի խղճահարութիւններ չէ ունեցած բնաւ։ Երբեք ուեւէ մէկուն չէ ենթարկուած։ Անիկա դիկտատոր է՝ բառին խիստ առումով, ու հինգ տարուան մէջ ձեռք բերուած արդիւնքին հասնելու համար ուրիշ կերպ ալ չէր կրնար շարժիլ։ Անիկա այն մարդն է որ յանպատրաստից երեւակայելի ամենախոր յեղափոխութիւնը ստեղծեց կրօնական ոգիով թրծուած, հետեւաբար եւ ամէնէն աւանդապաշտ երկրի մը մէջ։ Կարելի է վիճիլ այն հարցին մասին թէ այս յեղափոխութիւնը այնպէս ինչպէս կատարեց, բարի՞ք է թէ չարիք Թուրք ժողովուրդին։ Սակայն անիկա կայ. մարդ պարտաւոր է նկատի առնել զայն իբրեւ իրականութիւն մը, զոր ոչինչ կրնայ հեռացնել Թայքայուած Օսմանեան պետութեան աւերակներուն վրայ. Մուսթաֆա Քէմալ շինեց բոլորովին Նոր Թուրք ազգ մը, իր անփական անհասականութեամբ... ու պրեւին... իր դիրքը զրաւեց. մինչ ամէն բան կարծել կուտար թէ անիկա սահմանուած է անդարմանելի փճացումի։ Ասիկա իրականութիւն է։

Այս գործը բացարձակապէս կեղծ եւ անկայո՞ւն է։ Այդպէս ըսել խիզախութիւն պիտի ըլլար, որովհետեւ մարդ չի կրնար նախատեսել թէ Թուրք հողին վրայ ի՞նչ խոր հակազդեցութիւններ պիտի գործեն այդ յանդուգն քայլերը։ Սկզբունքով կարելի է պնդել թէ յիմար ձեռնարկ է մարդկային ուժերէն վեր մոգական ցուպով մը, բնականոն բոլոր հանգրուանները ցնցելով, բարեփոխել ուղել ժողովուրդ մը, որուն ամբողջ գոյութեան տիրապետած է մինչեւ հիմա իր կրօնական հաւատքին բարոյական զօրութիւնը։ Փորձը պիտի ըսէ մեզի թէ Թուրք ժողովուրդը իրեն պարտադրուած այս նոր կարգերուն ո՛ր աստիճան պիտի յարմարի, առանց սաստիկ ցնցումներու։ Առայժմ կայ գործը Մուսթաֆա Քէմալ փաշայի, ներկայի միակ տէրը Թուրքիոյ մէջ, որ իր բացարձակ իշխանութենէն օգտուելով կ'ուզէ բռնի իրագործել իտէալ մը, ու եւրոպական արդիացման ձգտումները կ'աշխատի հաստատել ամէնէն նուազ ազատական արեւելեան մեթոտներով, այն աստիճան որ Էնկիւրիի կառավարութեան քաղաքական գործը երբեմն շատ վրդովիչ կը թուի, ու կարծես կ'արհամարհէ ամէն սրամարտութիւն.

Շնորհիւ արտաքին ճակատի վրայ իր ձեռք բերած հմայքին, Մուսթաֆա Քէմալ կրցաւ ուզածին պէս շարժիլ երկրին ներսը։ Ո՛չ ոք կրնար լրջօրէն հակառակիլ իր կամքին, եւ անոնք որ աստ փորձն ըրին, անողոք կերպով խորտակուեցան։ Անիկա յեղաշրջեց ամէն ինչ՝ քաղաքական, կրօնական եւ ընկերային մարզերուն մէջ։ Իր գաղափարը այն էր որ բոլորովին Նոր Թուրքիա մը եւ իրապէս արդիական պետութիւն մը ստեղծելու համար պէտք էր հիմնայատակ քանդել անցեալը։

Օսմ. գերդաստանի գահընկէցութիւն, խալիֆայութեան վերացում, շէրիաթի ջնջում, խղճի ազատութեան հռչակում, կնոջ ազատագրութիւնով բարքերու խորունկ բարեփոխում, բազմակնութեան բարձում, ամուսնալուծումի հաստատում, խիստ պատիժներու սպառնալիքին տակ ֆէս կրելու - խորհրդանիշը աւանդապաշտութեան — արգելք, այս բոլորը կատարուեցան հինգ տարիէն պակաս ժամանակամիջոցի մէջ, առանց բարոյական պատրաստութեան, առանց ո եւ է փոխանցման շրջանի։ Մնաց որ Մ. Քէմալի ըմբռնած բռնի միջոցը ուեւ է դիմադրութիւն թոյլ չի տար։

Այսպէս է սիստեմը, որով Մուսթաֆա Քէմալ կ'ուզէ արդիական պետութիւն մը ստեղծել, կազմակերպել ու ամրապնդել։ Թէ, այս սիստէմը կը բխի ռուս համայնավարներու եւ իտալական ֆաշիզմի նոյն սկզբունքներէն եւ թէ անհանդուրժելի է արեւմտեան ուեւէ ժողովուրդի համար, իրականութիւնն իսկ է։ Թուրքիոյ մէջ անիկա յաջողեցաւ պարտադրուիլ՝ յետպատերազմեան միջազգային պայմաններուն հետեւանքով Էնկիւրիի ձեռք բերած արդիւնքներուն շնորհիւ։ Մուսթաֆա Քէմալի քաղաքականութիւնն է՝ պաշտպանել եւ պահպանել Թուրք Հանրապետութիւնը՝ բռնի արդիացնելով զայն՝ դիկտատորական միջոցներով։ Այս քաղաքականութիւնը կրնայ տեւել այնքան որքան պիտի տեւէ Ղազիին անձնական հմայքը։ Անկէ վերջ պիտի գայ ...ը անծանօթին մէջ, որ վախճանն է բոլոր դիկտատորութեանց։

«Թան», 3 Նոյ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՌԱԳՈՅՆԸ

Այս խորագրին տակ Գաճիրէի Յուսաբերը կը գրէ. (27 Հոկտ.).

«Վերջերս նոր խաչակրութիւն մը սկսած են հայ դրօշին դէմ։ Փարիզի հայ մարզական միութիւններուն ձուլման առթիւ, պայման դրուած է, որ հայ դրօշը չգործածուի միջազգային մարզահանդէսներուն մէջ, ինչպէս մինչեւ հիմակ, նկատելով զայն կուսակցական։

«Պարզ է սակայն հետապնդուած նպատակը.— խղել հայ երիտասարդութիւնը եւ հայ պատանութիւնը հայ դրօշէն, խղելու համար զայն անոր պատկերացուցած գաղափարէն։

«Կարելի չէ չվրդովուիլ։ Եւ վրդովումը սկսած է մարզական երիտասարդութեան, Մասնաճիւղերուն եւ սկաուտական խումբերուն կողմէ։ Բողոքի ձայներ կը բարձրանան, ուժով, հպարտ եւ յուզիչ։

«Ամէն ժողովուրդ, որ քաղաքական կեանք ունի, ունի նաեւ իր ազգային խորհրդանշանը,— դրօշը։

Եւ հայը ի՛րը, Եռագոյնը որ կը խօսի հեղեղանման արիւնէն, հայ ժողովուրդի անհնարին ողբումներէն, տենդէն ու տագնապէն եւ նաեւ այն մեծ Երազէն, որ սերունդները ուխտաւոր կը դարձնէ իրեն։

«Այդ Երազը՝ ազգային ազատագրութեան, հայրենի անկախութեան երազն է, որ մեր օրերուն դարձած է բացարձակ անհրաժեշտութիւն եւ կենսական պահանջ, ապրիլ ուզող որ եւ է ժողովուրդի համար։

«Հայ Եռագոյնը, հայ դրօշը, կը խօսի այն ազատ ու անկախ հայրենիքէն, զոր հայ ժողովուրդը ստեղծեց իր մարտնչումներով, եւ որ արիւնի ու դաւադրութեան մէջ խեղդուեցաւ, այնքան եղերականօրէն։

«Պատուելու համար Եռագոյնը, սոխ ու գետնախնձոր տարրերը պէտք է պատռեն նախ հայ ժողովուրդի սիրտը։ Պէտք է խորտակեն նախ հայ ժողովուրդի անկախ ու ազատ ապրելու տենչանքը։

«Հայ Եռագոյնը է՛ եւ պիտի մնայ լուսատու աստղը, ներշնչարանը ապրող ու գալոց սերունդներուն»։

ԱՐԱԲԿԻՐՑԻՆԵՐԸ ԴԷՊԻ ԿՈՎԿԱՍ

Սեբաստիայէն 20 Հոկտ. թուականով կը գրեն Ազգարարի.—

Հոկտ. 17ին հոս հասան 34 Արաբկիրցիներ եւ, պաշտօնական ձեւակերպութիւնները լրացնելէ յետոյ, երէկ Սամսոն մեկնեցան ինքնաշարժերով։

Մեկնողները կը յուսան թէ Սամսոնէն ուղղակի Պաթում եւ անկէ Կովկաս պիտի երթան։ Ասոնք մաս կը կազմեն այն 142 արհեստաւորներուն, որոնց համար մուտքի արտօնութիւն ձեռք բերած էր Արաբկիրի Հայրենակցական միութիւնը, անցեալ տարի չկրցան մեկնիլ, եւ հիմա է որ կ'օգտուին իրենց տրուած հրամանէն։

Տրապիզոնի սովետական հիւպատոսարանին հրահանգուած է վիզէ ընել անցագրերը։ Տեղական իշխանութիւններն ալ ամէն դիւրութիւն ցոյց տուին։

Քանի մը օրէն ուրիշներ ալ պիտի մեկնին, եւ այսպէսով պիտի լրանայ 142 հոգիի ցանկը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԵՄԱԼԻ ՆՈՐ ԿՈՉԸ

Հանրապետութեան նախագահի ընտրութեան առթիւ Մուսթաֆա Քէմալ Թուրք ժողովուրդին կ'ուղղէ կոչ մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ հաստատապէս որոշած է ամբողջ կեանքը նուիրել Թուրք ազգի բարօրութեան։ Կը յիշէ այն գեղեցիկ արդիւնքները որոնք ձեռք բերուեցան Հանրապետութեան հռչակումով ու կ'աւելցնէ.

«Նոր Նստաշրջանին մէջ իմ գլխաւոր աշխատանքս պիտի ըլլայ ապահովել երկրին հանդարտութիւնը, Ազգային Միութիւնը եւ Հանրապետութեան հիմքն ու զօրութիւնը. մեզ առաջնորդող էական սկզբունքն է՝ օրէնքներու գործադրութեան մէջ փնտռել բարօրութեան եւ ապահովութեան ազդակները։ Հանրապետութեան Նախագահը, որ պարզ քաղաքացի մըն է, խստիւ եւ անվարան պիտի գործադրէ իրեն տրուած ուժը՝ պարզապէս օրէնքներու գործադրութիւնը ապահովելու համար։ Հաստատապէս համոզուած եմ թէ հայրենիքի երջանկութեան համար մեր հաւաքական ջանքերը յաջողութեամբ պիտի պսակուին ապագային, ինչպէս անցեալին մէջ։ Պիտի ջանանք ի գլուխ հանել աշխարհի յառաջդիմութեան մէջ մեր ազնիւ ազգին բաժին ինկած գերագոյն աշխատանքը։ Այս պարտականութիւններուն շնորհիւ պիտի պահպանենք եւ աւելի եւս պիտի բարձրացնենք Թուրք ազգին պատուաւոր եւ արժանավայել դիրքը։ Ազգ մը, որ ի հարկին գիտէ աշխատիլ մէկ անձի պէս, անվիճելիօրէն մեծ է եւ արժանի՝ մեծ ապագայի մը»։

Թուրքիոյ նոր ծրագիրները

Վարչապետ Ըսմէթ փաշայի Խալք կուսակցութեան առջեւ պարզած ծրագրին մէջ կ'ըսուի թէ Նոր Թուրքիա պիտի աշխատի զատական մարզին մէջ աւելի շատ ժողովրդավար և արդիական մտայնութիւն մտցնել։ Հանրային կրթութիւնը պիտի կոթնի միակ դպրոցի սկզբունքին վրայ։ Խիստ կարճ ժամանակէն գործադրութեան պիտի դրուի ձրի եւ պարտաւորիչ կրթութիւնը։ Ընդհանուր կրթութեան հաստատութիւններուն կից պիտի բացուին նաեւ արհեստից վարժարաններ։ Համալսարանը, ինչպէս նաեւ բարձրագոյն կրթութեան բոլոր հաստատութիւնները պիտի վերակազմուին այնպիսի ձեւով մը, որ կարենան երկրին պէտք ունեցած գիտնականներն ու մասնագէտները հասցնել։ Թուրքերէն լեզուն պիտի բարեփոխուի այնպիսի ձեւով մը, որ արտայայտութեան լաւագոյն գործիքը դառնայ։ Լատինական տառերու փափուկ խնդիրը խորապէս պիտի ուսումնասիրուի։ Համոզուած ըլլալով որ Օսմ. կայսրութեան կործանումը առաջ բերող մեծ ազդակներէն մէկն ալ ելմտական տագնապն էր, Նոր Թուրքիա մասնաւորապէս ուշադրութիւն պիտի դարձնէ, որ հաւասարակշռուած ելմտացոյցներ ունենայ։ Հաշիւներու հակակշիռը շատ խիստ պիտի ըլլայ։ Միջոցներ ձեռք պիտի առնուին մաքսանենգութեան դէմ կռուելու համար։ Վերջապէս Նոր Թուրքիա պիտի աշխատի լեցնել իր տնտեսական պակասը։

Այս նպատակներու իրագործման համար, Խալք կուսակցութեան ծրագրած անհրաժեշտ աշխատանքներուն մէջ առաջին տեղը կը գրաւեն երկաթուղիներու եւ նաւահանգիստներու շինութիւնը, ծովային առեւտուրի զարգացումը, վարկային հիմնարկութիւններու եւ երկրագործական գործակցականներու կազմութիւնը։ Կարելի եղածին չափ շուտ պիտի ստեղծուի պետական դրամատուն մը եւ ամէն ջանք պիտի ըլլայ, որպէսզի թրքական դրամը միշտ պահէ գնելու իր նոյն արժէքը։

Աշխատաւորականներու մեծ յաղթանակը

Երեքշաբթի օր Անգլիոյ եւ Կալլէսի երկրին 330 շրջանակներուն մէջ տեղի ունեցան թաղապետական ընտրութիւններ, բացի Լոնտոնի շրջանէն։ Գրեթէ ամէն տեղ պահպանողականներն ու ազատականները ճակատ կազմած էին Աշխատաւորական կուսակցութեան դէմ, ընտրութեանց տալով իրական դասակարգային պայքարի հանգամանք։

Աշխատաւորականները տարին խիստ ջախջախիչ յաղթանակ մը։ Ահա՛ ընտրութեանց պատկերը.— Պահպանողականները շահեցան 7 աթոռ եւ կորսնցուցին 78, որով իրենց կորուստն է 71. Ազատականները շահեցան 13 եւ կորսնցուցին 33, որով զուտ կորուստն է 20. Աշխատաւորականները շահեցան 112 եւ կորսնցուցին 12, որով շահեցան 100 նոր աթոռներ։ Անկախներն ալ կորսնցուցին 9 աթոռ։

Աշխատաւորականները մեծապէս քաջալերուած են այս արդիւնքէն եւ յուսալից աչքերով կը սպասեն յառաջիկայ տարուան խորհրդարանական ընտրութեանց, ջախջախիչ նոր յաղթանակ մը եւս արձանագրելու համար։

Ազատականները բոլորովին յուսախաբ եղած են։

Այս յաղթանակով Աշխատաւորականներուն ձեռքը կ'անցնի 750 թաղապետական աթոռներէն 350ը։

Անգլիա եւ Եգիպտոս

Եգիպտոսի վարչապետ Սարվաթ փաշա Երկուշաբթիէն ի վեր Լոնտոնի մէջ կը շարունակէ իր բանակցութիւնները արտաքին նախարար Սըր Օսթըն Չէմպըրլէնի եւ անգլիական

(Շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՅԵՐԸ ԽՐԻՄԻ ՄԷՋ

Մուրճ-Մանգաղ (27 Հոկտ.) կը գրէ.—

Թէոդոսիոյ շրջանին մէջ Հայերը բնակութիւն հաստատած են գլխաւորաբար հետեւեալ գիւղերուն մէջ, Սու-Բաշի, Շէյխ-Մամա, Սամաշ-Էլի, Շէյխ-Էլի, Կրինիչկա, Աղ-Չորա, եւ ուրիշ գիւղեր։ Բոլորը կը կազմեն 150 ընտանիք եւ գաղթականներ են գրեթէ մեծ մասով հասած՝ Տրապիզոնի գիւղերէն, սկսեալ 1894էն։ Ընդհանրապէս պարտիզպաններ են, եւ զարգացում չունին։ Իսկ առողջապահութեան մասին, գաղափար իսկ չունին։

Ճաշի առեն, մէկ ամանէն կերակուր կ'ուտեն, միաժամանակ, 5-10 հոգի, փայտէ դգալներով։ Նոյնքան մարդ ջինի կամ օղին կը խմեն մէկ բաժակով, միշտ աւելցուկը խառնելով իրարու։ Բնակարանները չունին տախտակէ յատակ, մեծ մասը հող է։ Այլեւս կրնաք երեւակայել թէ ո՛րքան փոշի կայ բնակարաններուն մէջ, մանաւանդ որ փոքրիկ պատուհանները միշտապէս ամրափակ են եւ միայն աղօտ լոյս մը ընդունելու կը ծառայեն։ Ասկէ զատ, ի նաեւ որ տունին մէջ բոլոր այ... րերը կը ծխեն։

Ձմեռ գիշերները, երբ այրերը եւ երախաները միասին կը նստին ժամերով, ծուխը կը լեցուի սենեակներուն մէջ։ Գիւղացիները, իրենց տունը շինած ատեն, երբեք չեն խորհիր պատուհանները բանալ արեւէն կողմը։ Սովորական է մէկուն ծխած սիկարը, ծայրը թրջած իսկ ըլլայ, տալ ծխելու ուրիշին, որ հաճոյքով կ'ընդունի ու կը ծխէ։

Երախայ ... համար չեն նայիր ձիւնին ու բուքին, ոչ ալ ամառուան տաքին, ու կը դրկեն մօտ 20 վերստ հեռու քաղաք մը, ուր եկեղեցի կայ։ Ամբողջ օրը մօրմէն զատելով, խեղճ երախային բերանը կը դնեն լաթի մը կտոր, որուն մէջը քիչ մը շաքար կը դնեն և նախ իրենց բերանին մէջ կը թրջեն, փոխան պտուկի։

Երբ մայրը բացակայի, ուրիշ մայր մը իր ստինքները կը դնէ երախային բերնին։ Երբ առոգ ջապահական խօսք մը ըսես, վրադ կը խնդան։

Բարեբախտաբար, առողջարար օդ ունին, զովասուն ու զուլալ ջուրեր, որ կը վերանորոգեն անոնց մարմինը։

ՅԱՇԿԱՁԱԳԻ ՀԱՅՈՑ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

Յաշկաձագէն թղթակից մը կը գրէ՝ Սօն Սաաթի թէ՝ Հայերէն մնացած բաւական լքեալ կալուածներ կան այնտեղ, որոնք նախապէս վարձու կը տրուէին բայց յետոյ ծախուիլ սկսան։ Թղթակիցը կը գանգատի որ այս կալուածները փոխանակ առանձին առանձին ծախուելու, քանի մը տուներ կը միացուին եւ խումբ խումբ կը ծախուին, այնպէս որ ամէնէն աւելի ազդեցիկ անձերու ձեռքը կ'անցնին անոնք, բնակչութեան մէջ հառաչանքներ չգոհունակութեան պատճառ։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԵՏ. ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑԸ

1927 - 1928 տարուան արձանագրութիւններուն համաձայն, Երեւանի Պետական Երաժշտանոցը ունի հետեւեալ դասարանները ըստ գործիքներու. 1. - Դաշնամուրի, 60 աշակերտով, 2.— Մանկավարժական, 50 աշակերտով, 3. — Ջութակի, 48, 4.— Սօլօ, 30, 5.— Փող տաղիր խմբերգներու համար, 30 հոգի, 6.— Նախապատրաստական, 20, 7.— Թաւ - Ջութակի, 18, 8 — Արեւելեան գործիքներու, 18 աշակերտով։

ՆՈՐ ԽՈՒՃԱՊ

Այս խորագրին տակ, Դրօշակ Նոյեմբերի թիւով կը հրատարակէ երկար թղթակցութիւն մը, որուն առաջին մասը կ'արտատպենք ստորեւ.— . ԽՄԲ.

Տարագիր ընկերնե՛ր,

Եթէ սորկացած ու աղճատուած հայրենիքի անմխիթար Ներկան շարունակում է ծակել ձեր սիրտը, եւ նրա փրկութեան օրը ուշանում է հոգեմաշ դանդաղութեամբ, եթէ ապարդիւն հայրենիքի կարօտը անշէջ կրակի պէս այրում է ձեր հոգին եւ օտար երկնքի տակ քարշ էք տալիս ձեր գոյութիւնը լքումի ու արհամարհանքի ենթակայ— արժանաւոր ձեզ, երանի ձեզ։

Եթէ ծովերով ու ովկիանոսներով բաժանուած ձեր հարազատների ու սիրելիների կարօտը կիզող բոցերի պէս խանձում է ձեր սրտերը եւ հայրենի օջախը գէթ մի անգամ եւս տեսնելու անազորոյն բախտը տակաւին խորշում է ձեզնից, եթէ թողել էք անօգնական ու թշուառ ծնողներ, անպաշտպան կին ու երեխաներ, որոնց գորովագութ տեսութիւնն էք երազում արտամաշուկ անձկութեամբ այսքան տարիներ —էլի՛ երանի ձեզ։

Եթէ ապրում էք ծայրայեղ չքաւորութեան եւ սուր կարիքի մէջ, կիսաքաղց ու բոկոտն, եթէ մի կտոր հացի անիծեալ հոգսը աքցանի պէս ճնշում է ձեր ուղեղը եւ հիւանդ ցնցոտիները ծածկում են ձեր մերկութիւնը— դարձեալ երանի ձեզ։

Երանի ձեզ, որովհետեւ դուք չունիք միայն գիտէք՝ ի՛նչ է նշանակում բոլշեւիկեան իշխանութիւն։

Երանի ձեզ, որովհետեւ չէք զգում գանհիկ ու անբարտաւան իշխանաւորների տիրապետութեան ծանրութիւնը, ուր ազատութիւնը զեկավարող է, դաժանութիւնը՝ միջոց, խարդախութիւնը՝ սրբագործուած միջոց։

Որովհետեւ չէք տեսնում բարքերի այլասերումը, ուր ընտանիքը պղծադակուած է, ծնողները՝ կուսաւ, մանուկները՝ պոռնիկ...

Երանի ձեզ, որովհետեւ ձեր շուրջը չեն վխտում վարձու եւ անվարձ լրտեսների անհամար փոհմակներ, ուր սպառնալիքը մշտնջենական է, սարսափը՝ շըշմեցնող, կործանումը՝ մազից կախուած։

Կաթիլ-կաթիլ քամեցին մեզնից ինչ որ դեռ եւս սուրբ էր մնացել մեր մէջ, ինչ որ մարդկային էր։ Անզգայ դիակներ դարձրին մեզ, անկենդ անասուններ, որոնց վրայ իշխում են յարափոփոխ բռնակալներ։

Խորտակեցին մեր կամքը եւ մարդ մեքենաների վերածեցին մեզ։ Ուրանում ենք երէկուայ գաղափարներն ու սրբութիւնները, երբ հարկադրում են, հայհոյում ենք, երբ հրամայում են, մատնում ենք, երբ սպառնում են։

Իսկ դուք, դուք երջանիկ էք, ձեր կեանքն ազատ է, հոգին՝ անկաշկանդ եւ խիղճը մաքուր։ Երանի՛ ձեզ։

* *

Անօրինակ սանձարձակութեան խաւարում։

Հայաստանի ամբողջ տարածութեան վրայ աճա մի ամիս է, ինչ չեկիստների, կոմենդանտների, օսօբիստների(*) եւ այլ լիազօրների միջոցով տեղի են ունենում խուզարկումներ եւ անողոք խուզարկութիւններ եւ զանգուածային ձերբակալութիւններ։ Խուզարկում են ամէն տեղ եւ ամէնքին, ում վրայ կասկածում են՝ գրաւում են բոլոր տեսակ զէնքերի մնացորդները, սկսած որսորդական հրացաններից մինչեւ ատրճանակները, դաշոյնից մինչեւ սուսեր... Ձերբակալւում են այս անգամ ոչ թէ յայտնաբերուած զաղտնի կազմակերպութիւնների անդամները, այլ բոլոր նրանց, որոնք եղել են դաշնակցական կամ համակիր, բոլոր՝ նրանց, որոնք ինքնապաշտպանութեան օրերին զէնք վերցրել են։ Բանտարկում են առանց սեփ,

(*) չեկայի յատուկ գործակալ.

հասակի եւ դասի խտրութեան.— գիւղացիներ, բանւորներ, արհեստաւորներ, առեւտրականներ, հոգեւորականներ, նախկին զինուորականներ, կարմիր բանակայիններ, ուսուցիչ ուսուցչուհիներ, ուսանող-ուսանողուհիներ եւայլն։ Գաւառների եւ քաղաքների բոլոր բանտերը լեցուած են «անվստահելի» բանտարկեալներով, որոնց մաս-մաս ուղարկւում են կամ պիտի ուղարկեն հեռաւոր Ռուսաստան։

Ազգաբնակութիւնը ահ ու սարսափի մէջ է։ Չտեսնուած խուճապի մատնուած. անհամար ընտանիքներ զրկւում են միակ աշխատողներից, անթիւ տնտեսութիւններ դատապարտւում են քայքայման։

Ինչո՞ւ, սակայն, ի՞նչ է պատահել։

«Համաշխարհային կապիտալիզմը», գիշատիչ բուրժուազիան», Ամերիկայից մինչեւ Ճապոնիա, Անգլիայից մինչեւ «եղբայրական» Թուրքիան, Նըրանց հետ «դեղին ինտերնացիոնալը», «ինտեգրալիստները» ու Օտտօ Բաուէրները, Մակդոնալդներն ու Վանդերվելդները, մի խօսքով ամբողջ «յետադէմ» աշխարհը պատրաստւում է յարձակել խորհրդային անմեղ զառների վրայ...

Եւ Խորհրդային Միութեան մի անբաժան մասնիկը՝ Խորհրդային Հայաստանն էլ իր հերթին պէտք է պատրաստ լինի, պարտաւոր է ձեռք առնել բոլոր նախազգուշական միջոցները։ Եւ այդ կողմից նրա վարիչները գեբաղանցում են իրենց եղբայրակիցներին։ Նրանք հազարաւոր միտինգների մէջ հազարաւոր բանաձեւեր են քուէարկում թէ ժողովրդի «խնդրանքով» ու «հրաւէրով» էր, որ բոլշեւիկները եկան հաստատեցին Հայաստանում։ Ոգի ի բոյն աշխատում են մինչեւ վերջին դանակը խլել հայ շինականից եւ քաղաքացուց, իսկ նրա հարեւան վրացին եւ, մանաւանդ թուրքը... Նրանց համար օրէնքը գոյութիւն ունի միայն ձեւականօրէն։ Նրանց մօտ զէնքը մնում է անձեռնմխելի եւ այն էլ ոչ թէ տանը մէկ, այլ շնչին մէկական զէնք...

Հայ բոլշեւիկը չի էլ կամենում մտածել, թէ իր պետական խարխուլ ու բռնազբօսիկ իշխանութիւնը տապալելուց յետոյ ռուս զինւորը հրացանը կը նետէ ուսը եւ քայլերը կուղղէ դէպի Մատուշկա Ռուսաստանը, ինչպէս արաւ 18 թւին, իսկ ցեղային հին հաշիւները կարող են նորից հրապարակ գալ, եւ մէջտեղում հայ ժողովուրդը կը մնայ անզէն ու անպաշտպան։ Այդ նրանց չի հետաքրքրում. «Մեզնից յետոյ ջրհեղեղ» — ահա նրանց ղեկավար նշանաբանը՝ մէկը՝ սկիզբից մինչեւ վերջ։

Եւ արդարեւ, ամէն մէկին յայտնի է, որ բոլշեւիկները պատրաստ են բովանդակ երկիրը զոհաբերել, միայն թէ փրկեն իրենց։ Նրանք, գուցէ, կը հրաժարւէին իրենց քայքայուած արդիւնաբերութեամբ, յետամնաց տեխնիկայով ու կասկածելի բանակներով ամբողջ աշխարհի դէմ դուրս գալու յիմար տարփերից, եթէ համոզուած լինէին, որ իրենց իշխանութեան անկումից յետոյ անվտանգ կը մնայ իրենց ֆիզիքական գոյութիւնը։ Բայց նրանք շատ լաւ գիտակցում են, որ իրենց տիրապետութեան անկումից յետոյ բոլոր ճանապարհները փակ են իրենց առջեւ եւ որ ապաստանելու ոչ մի անկիւն չունեն այս ընդարձակ աշխարհում...

Գիտեն, որ իշխանութիւնը եւ ֆիզիքական գոյութիւնը, իրենց համար, մի զուգորդուած եւ անբաժանելի հասկացողութիւն է, եւ՝ այդ երկու բաները միմիանցից բաժանելը հաւասար է մարդու գլուխը իրանից բաժանելուն։ Ու չենք կասկածում, որ պատերազմի դէպքում խորհրդային իշխանութիւնը մարդկութիւնը պիտի սասանեցնէ, իր բովանդակ դաժանութեամբ եւ անլսելի զարհուրանքներով, որոնց առաջ պիտի նսեմանան Կալիգուլաներն ու Ներոնները...

Սակայն, ի՞նչ հակասութիւն է այդ։ Բանւորա-գիւղացիական կառավարութիւնը ինչո՞ւ է զինաթափ անում իր պաշտպանած դասակարգերին, հէնց, օրինակ, Հայաստանի կառավարութիւնը. չէ՞ որ հայ գիւղացիութիւնը երդւում է մինչեւ արեան վերջին կաթիլը հաւատարիմ մնալ խորհուրդների համար։ Չէ՞ որ այդ գիւղացիութիւնը ընդմիշտ երես էր դարձրել Հ. Յ. Դաշնակցութիւնից եւ այլեւս չպիտի խաբւէր նրանից։ Եւ, վերջապէս, չէ՞ որ հայ գիւղացին իր աչքերով տեսաւ, համակցաւ ու վայելեց խորհրդային կարգերի բերած ազատութիւնը, խաղաղութիւնը, առատութիւնը եւ, մանաւանդ, արար աշխարհը զարմացնող շինարարութիւնը։

Արդ, ումի՞ց է վախենում, ումի՞ց է զգուշանում նա, իր պրոլետարիատի ց, դիտակցութեան եկած գիւղացիութիւնի ց.

Այո՛, նա վախենում է, նա սարսափում է ճիշդ որ գիտակցութեան եկած հայ գիւղացուց, այն գիւղացուց, որին խաբելը հեշտ է, բայց մաքելը դժւար, որի պարանոցը այլեւս անկարող է տանել բոլշեւիկեան ծանրութիւնը եւ որի սրտում վաղուց է կուտակւել սեւ ատելութեան եւ անզուսպ զայրոյթի կրակը։

ՀԱՅԵՐԸ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Ժընեւի հայ գաղութը, 50—60 ընտանիք ունի ամէն հայ գաղութի սովորական կեանքը, այն տարբերութեամբ, որ տեղական ժողովուրդի խաղաղ եւ կիրթ կեանքը իր բարերար ազդեցութիւնը ըրած է անոր վրայ։

Նիւթապէս, կարելի է ըսել, բարեկեցիկ են — առանց արագ հարստանալու մարմաջի, քանի որ ամբողջ Զուիցերիան ձմրատարատեսական երկիր շըլլալով, այդպիսի ոգի մը չի տար։ Բայց ուրիշ երկիրներէ ունի գէթ այն տարբերութիւնը, որ գործերը ընդհանրապէս կ'ընթանան առանց մեծ տարուբերումներու, որով եւ անգամ մը յաջողցուած գործը, նոյնթափ կը պահէ գրեթէ անսայթաք։ Գործարանատէր, վաճառական, բժիշկ, խանութպան եւն. կան նաեւ հասութաառուներ։

Հայերը կեդրոնացած են գլխաւորաբար Ժընեւի մէջ, ուր աչքի կը զարնեն հետեւեալ երեւոյթները

1 Հակառակ քաղաքակրթական ուժեղ միջավայրին, քիչ բացառութեամբ պահած են ազգային լեզուն ու սովորութիւնները եւ նկատելի ձգտում կայ դեռ պահելու ու պահպանելու նաեւ մանուկներու մէջ, որոնք առ ի չգոյէ հայ վարժարանի, զուիցերական դպրոցներու մէջ ստանալով իրենց նախակրթութիւնը, տաւ. կը մոռնան հայերէնը։

2 Հայ գաղութը դեռ սերտօրէն փարած է իր ազգային եկեղեցիին եւ կապուած ազգային սովորոյթներուն։ Քանի մը արհեստներու եւ պարոններու շնորհիւ կազմուած է Եկեղեցասիրաց միութիւն մը, որուն կը մասնակցին որոշ ամսավճարներով համարեա բոլոր Հայերը։ Այս միութիւնն է, որ կեանք ու կենդանութիւն կուտայ գաղութին, հետաքրքրելով ամէնը։ Տարին 2—3 անգամ հոգեւորական մը կը հրաւիրեն, վարձու սրահի մէջ եւ շարժական խորանի վրայ պատարագելու։

Միութիւնը ունի իր վարչութիւնը, կազմուած գործունեայ եւ գաղութի յարգանքը վայելող տիկիններէ եւ պարոններէ, որոնք անձնական աշխատանքով կը մասնակցին գործերուն։

3 Ժընեւի անունին հետ, ամէն գիտակից Հայու համար, կարծես կապուած է Քրաֆթ-Պոնարի անունն ու հոն գտնուած հայ որբանոցը Քրաֆթ Պոնար ամենագործօն եւ Հայէ մը աւելի, կարելի է ըսել, հայութեան, եւ մասնաւորապէս որբանոցի համար ամէնէն եռանդուն անձն է, որու բացառիկ գործունէութեան շնորհիւ կը պահուի այս հաստատութիւնը իր հարիւրէ աւելի երկսեռ որբերով

Այս որբանոցը, որու սկզբնաւորութիւնը կը հասնի մինչեւ 1896 թուականներուն Ըսիոյ մասնաւորապէս Սեբաստիոյ մէջ տեղէն մը վերջ, յետոյ, 1920ին կ'անցնի Պոլիս ու 1922ին կը փոխադրուի Զուիցերիա, հիմնուած է «Հայոց բարեկամ» Զուիցերացիներու նախաձեռնութեամբ։

Որբանոցը ունի երկու բաժանում. փոքրերու եւ մեծերու։ Առաջինը որ կը գտնուի Ժընեւի մօտ Պընեէն գիւղին մէջ եւ ունի իր սեփական շէնքը, նախակրթական մըն է հայ լեզուով, մինչ մեծերունը, որ կը գտնուի Ժընեւի մէջ եւ առաւելապէս բնակարան մըն է վարձու, ուր երկսեռ որբերը կը գիշերեն եւ ցերեկները կ'երթան Զուիցերիոյ կրթական եւ արհեստագիտական հաստատութիւնները, իսկ իրիկունները կը ստանան հայագիտական դասեր։

Որբանոցի ներքին կեանքը տեսլի կամ պակաս նման է ուրիշ որբանոցներու կեանքին, ուստի չարժեր անոր մասին ծանրանալ

Բայց պէտք է ուրախութեամբ շեշտել հոն տիրող ցայտական ոգին, ինչ եղանակով որ զուիցերացի մանուկը զուիցերական քաղաքացի կը կրթուի, նոյն եղանակով ալ հայ մանուկը հայկական դաստիարակութիւն կ'առնէ. գէթ ձգտումը այս է։ Պատանին մինչեւ հաստատութենէն հեռանալը կը խօսի հայերէն, կը սորվի գրագիտական հայերէնը, կը սիրէ հայկական կեանքը, չ'ուրանար հայութենէ, չ'արհամարհեր Հայը իբր փոքր, թշուառ, թափառական ժողովուրդ։ Մինչ մեր շատ մը ուրիշ որբանոցներուն մէջ, մանուկները կը պահուին իբրեւ թէ զուտ մարդասիրական նպատակով առանց նկատի առնելու անոնց ազգային հանգամանքը։ Անոնք ապազգային կրթութիւն կը ստանան յաճախ օտար լեզուով։

Ուսման ծրագիրը ազատ է պետական պարտադիր սեղմիչ հրահանգներէ

Զուիցերական միջավայրի գործնականին յարմար ուսման առաւելապէս հայերէնով եւ հայ ոգիով ատանգուելին համարելք պէտք է շեշտել որբերու կեանքի գործնականին՝ ինքնապաշտ փառնալու հոյակապութիւնն ու արգինքը

Մանուկները նախ կատարելով որբանոցի եւ անոր յարակից բանջարանոցի, [illegible], խոհանոցի եւ ընդհանրապէս բնակարանի ներքին բոլոր աշխատանքները, կը վարժուին սիրել եւ ոչ թէ արհամարհել այդ տնային աշխատանքը, որ կը կազմէ անոնց ապագայ կեանքի սկիզբը, որու շարունակութիւնը պէտք է ըլլայ իրենց սորված մասնագիտութեան կիրարկումը որբանոցէն դուրս։

Որբերը սովորելով իրենց ընդունակութեան յարմար մօտի թէ ձեռքի աշխատանք մը, կեանք կը մտնեն ոչ իբրեւ անվարժ մարգիկ, այլ մարդիկ, որոնց գործը արդէն որոշ է, միայն աշխատութեան տեղ պէտք է գտնեն։ Ըստ անոնք ունին ինքնավստահութիւն եւ ոչ թէ երկիւղ կեանքի անորոշ ապագայի համար։

Դժբախտաբար նիւթական եւ այլ շատ մը պատճառներով ուրիշ բազմաթիւ որբանոցներէն հեռացողներ անգէն կը մտնեն կեանք, խաղալիք դառնալով ամէն պատահմունքի եթէ անոնք ալ որ եւ է գործնական արհեստ ունենային, խումբերով չէին վաճառուիր, իբրեւ հասարակ գործաւոր, այս ու այն գործարանին։

Հայ հասարակութիւնը դեռ պէտք եղած տեղեկութիւնն ու ծանօթութիւնը չունի դժբախտաբար այս հաստատութեան իրական եւ էական արժէքին մասին։ Մինչ պէտք էր որ մասնաւոր ուշադրութիւն դարձնէր եւ իր նիւթական թէ բարոյական աջակցութիւնը չզլանար անոր։

Երանի թէ մեր միւս որբանոցներն ալ այս հաստատութեան ոգին եւ արդիւնքը տային, որդեգրելով սոյն գործնական սկզբունքները։

Որբանոցի տնօրէնը Պ. Գէորգեան, որ երկար ատեն վարած է Դպրոցասէրի վարժարանը Պոլսոյ մէջ, այժմ հոյլ մը հայ եւ օտար եռանդուն ուսուցիչներու եւ ուսուցչուհիներու աջակցութեամբ կը վարէ ամբողջ գործը։

Գ ՎԻՐ ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ

ՅԱՐԴԻՈՂ

ՆԱՀԱՊԵՏ ՔՈՒՉԱԿ

Պ. Արշակ Չօպանեան, անցնող հինգշաբթի, ըրաւ բազմութեան մը առջեւ իր նիւթին հանդէպ ունեցած նախասիրութենէն զգալապէս ոգեւոր, խօսեցաւ քուչակեան բանաստեղծութեան մասին։

Նիւթին անցնելէ առաջ յառաջաբանական ու յուսադրող երեւոյթ է, ըսաւ, որ, Ամերիկայէն մինչեւ Փարիզ, սկսած է հետաքրքրութիւն մը գրականութեան մասին, մէկը ազգային կենսունակութեան ամենաժեծ ապացոյցներէն։ Յետոյ ուսումնասիրուած դասախօսութեամբ մը ներկայացուց Քուչակի արուեստը.

- Միրոյ բանաստեղծն է Քուչակ, եւ յաւիտենական բանաստեղծը։

Երիտասարդութեան ժամանակ կը ճանչնայինք միայն հին կրօնական, միստիք բայց միակողմանի բանաստեղծութիւնը։ Արեւականները կամ Պարսիկները բազմակողմանի գրականութեամբ օժտուած են, մինչդեռ աննկուն կամքով ապրելու տենչացող մեր ցեղը, ինչո՞ւ, Նարեկացիներու հետ, չպիտի ունենար աշխարհիկ զգացումներու արտայայտութիւններ։

Օտարներու կարծիքն էր՝ թէ Հայերը չունին ուրախ ու կենսունակ բանաստեղծութիւն։

—1896ին գացի Վիեննա, Վենետիկ, ուր Միջնադարեան տաղասացներու, Գ. Աղթամարցիի, Յ. Թլկուրանցիի, Ֆրիկի գործերուն քով, արհամարհուած անկիւններու մէջ, գտայ հատ ու կտոր տաղեր, գունագեղ, անկեղծ ու հայկական, «Հայրենի քնար», «Ծաղ հայրենի» խորագիրներու տակ։ Նոյն տարին Փարիզ, գրքոյկ մը գտայ «Հայ երգ» անունով, Թիֆլիս հրատարակուած, որուն յառաջաբանին մէջ նոյն երգերուն տակ Աբրատակէս վարդ. Ցեւկանց կը դնէր Քուչակի անունը։ Այդ բանաստեղծութիւններու շարքը ոմանց կողմէ վերագրուած էր Վանայ Խարականիս գիւղացի Քուչակին։ Սակայն կասկածելի է որ Քուչակը ապրած ըլլայ 16րդ դարուն։ Լեզուն բոլորովին տարբեր է Վանայ բարբառէն, այլ տաղաչափութեամբ ու լեզուով գրեթէ յար եւ նման Ակնայ անտուններուն։ Բայց եւ այնպէս ուզեցի որ մասնաւոր անունով մը մէջտեղ գան անոնք ու այսպէս, վերագրեցինք զանոնք Վանայ Խարականիս գիւղացի Նահապետ Քուչակին։

Մեր պատմութիւնը լեցուն է հանելուկներով։ Քուչակեան բանաստեղծութիւններն ու [illegible] կի հարցն ալ հանելուկ է, [illegible] պէս Խորենացին, Ագաթանգեղոսը, Փաւստոս Բիւզանդացին, մինչեւ Քուչակ 16րդ դարէն [illegible] առաջ ապրած է, բայց ո՛չ 1[illegible] դարէն առաջ, թուրանական [illegible] բաղխումութեան ազդեցութիւ[illegible] իր լեզուին վրայ փաստ է, [illegible] րեւորն այն է, որ գոյութիւ[illegible] նի բանաստեղծութիւններու [illegible] շարք մը, որ մեր բանաստեղծութեան ամէնէն հարազատ [illegible] հայկական արտայայտութիւն[illegible] եւ եթէ անոնք հեղինակութիւնը չեն Քուչակին, ուրեմ[illegible] պատկանին աւելի մեծ հեղինակի մը'— հայ ժողովուրդին։

Էջմիածին, Փարիզ, Վենետիկ եւ Վիեննա գտնուած ձեռագիրներու մէջ, անոնց տարբերինակներուն գոյութիւնը ապացոյց մըն է թէ, անոնք իրենց ժամանակին աւանդաբար տարածուած ու երգուած են ժողովուրդին մէջ, եւ ոչ թէ [illegible] բինակուած միայն մէկ ձեռագր[illegible]

Այս տաղաշարքը կարծեցին շատ աւելի ճոխ է։

Յատկութիւնները.

Ա.— Կուռ ու հակիրճ [illegible] ւելեան թերութիւն է երկարաբանութիւնը։ Բայց հելլենական ճաշակի կատարելութիւն կայ Քուչակի մէջ։

Բ.— Ճիշդ իր ժամանակի լեզուով կը գրէ, պարսկերէնով ու թուրքերէնով խառն աշխարհաբար մը, որ իր [illegible] դեղեցկութիւնը կը կորսնցնէր եթէ որ եւ է ձեւով թարգմանութեան ենթարկուէր։

Գ.— Հայկական տաղաչափութիւն։ Մէկ տաղը կազմուած է 7 վանկէ, (3 4) եւ 5 վանկէ (3 5) Վարպետի համաւաձներ, Հայոց միայն յատուկ, որոնք լեզուն համար հիններուն կողմէ մշակուած են «հայերէն» բառեր ինչպէս թուրքերը ունին իրենց «թիւրքի»ները։

Դ.— Մէջը։ Հիններու [illegible] ը եղած է միշտ սխալ, [illegible] զին ու ցաւագին արտայայտութիւն, մանաւանդ [illegible] ու Կ. Երզնկացիին։ Քուչակին ը բազմակողմանի է։ Իր [illegible] քառեակը սիրային ամբողջ [illegible] մըն է, վարդագոյն, երկնագոյն [illegible] առնական ու հզօր։

Քուչակ ունի ժողովրդական [illegible] խառնուածքը, բարքերու [illegible] մտայնութիւնը արտայայտ[illegible] խրատական բանաստեղծութիւններ։ Ունի պանդուխտի սրտի [illegible] ւաթիւ երգեր, որոնց քով [illegible] չակաւոր «Կռունկն» իսկ [illegible] ժգունի։

Քուչակի սէրը արարական [illegible] պարսկական, թրքական երգերուն նման լկտի չէ։ Եթէ [illegible] յանդուգն է անոր մտածումը, [illegible] գին միշտ մաքուր, ազնիւ ու [illegible] ողջ են զարձեալ։

Ե. Օտարներու հետ ալ [illegible] առնչութիւն ունի Քուչակ [illegible] այս իր ամենամեծ յատկութիւններէն մին է։ Ունի [illegible] մարիտ տաղանդներ, [illegible] Սայաթ Նովա, բայց օտար [illegible] նոյնքան այլ կարդացած, [illegible] ազդեցութեամբ մեծցած, [illegible] գատ չէ ինչպէս Քուչակն է։

Դասախօսը մէջ բերաւ [illegible] կարդաց Քուչակէն քառեակ[illegible] որոնք անկեղծ խանդավառ[illegible] թիւն մը ստեղծեցին։

ՊԻՐՆԱԼԻՐ

ՄՕՐԴԱԿԵՐՈՒԹԻՒՆ - [illegible] (Ամերիկա) հասաւ Մարկ [illegible] Տուայր հոգենաւը, որ կը գա[illegible] թէ ովկիանոսին յատակը [illegible] ընկղմած է ճամբորդական [illegible] շոգենաւ մը, որուն բնակիչ[illegible] մեռած էին։ Նաւաստիներ [illegible] նաւին մէջ կար երկու դիակ[illegible] նաւին մէջ՝ ոսկորներ։ [illegible] կը կարծուի որ, երկու դիակ[illegible] վերջին մնացողներն են եւ [illegible] նոնք ապրած են ուտելով [illegible] ընկերներուն միսը, մինչեւ [illegible] անօթի հասնելով, իրենք [illegible] մեռած են։

ԲԱՐԵՆԻՇ ՄԸ

[illegible] Թղթակցութիւն մը [illegible] կայ նոր բան չկայ:
[illegible] մեր հայրենակիցնե-[illegible] է որ կը կըրակեն [illegible] ինչ որ անցեալ օր, իբր [illegible] մը կը հրամցնէ, — [illegible] մանկավարժու-[illegible] մը ատըրերը:
[illegible] Անգլիացի մը կը [illegible] թէ Հայերը «Շատ ու [illegible] կը խօսին, կը խաբեն, կը [illegible] ն» եւայլն:
[illegible] սակայն հոն սխալ կը [illegible] կրնայ հոս շիտակ [illegible] «բացարձակ ճշմար-[illegible] չկայ»: Միայն ա՛յս [illegible] ճշմարիտ: Ջա-[illegible] համոզել մեր Անգ-[illegible] թէ, չարաչար կը սխալի, [illegible] դատապարտելով [illegible] ներու համար, զորս [illegible] կը նկատենք առաքինու-[illegible] եւ որոնցմէ կը սպա-[illegible] փրկութիւնը:

[illegible] խօսիլ.— Եթէ յանցանք [illegible] ուրիշ քաղաքակիրթ [illegible] չգործացաւ իր երեսփո-[illegible] եւ ծերակուտական [illegible] եւ եղաւ «Ազգերու [illegible] կցութիւն» մըն ալ հիմ-[illegible] ներէք թէ՝ հակասու-[illegible] մէջ չիյնալու համար, չի [illegible] Անգլիացի ըլլալ:

[illegible] խօսիլ.— Խօսքը՝ որ եւ է [illegible] ճշմարտական եւ կենսական [illegible] Ասուած անգամ, [illegible] մը ստեղծեց աշխարհը: [illegible] ուրիշ, որքան շուտ ըլ-[illegible] շատ կ'արտադրէ: [illegible] այս դա-[illegible] եթէ մեր Անգլիացին [illegible] թէ՝ արդարութիւնը դա-[illegible] է, պէտք պիտի ըլ-[illegible] շոգենաւը, շոգե-[illegible] ինքնաշարժը, [illegible] եւայլն, եւ [illegible] բարեկամ է, ին-[illegible] որ եթէ միանք աշ-[illegible] եւ խօսքը՝ մեր բերնէն [illegible] համար գոմէշի դանդա-[illegible]:

[illegible] ու սուտ.— Նպատակը [illegible] միջոցը: Այս տր-[illegible] է եւրոպական [illegible] ընդհան-[illegible] եւ անգլիական քաղա-[illegible] [illegible] ջանանք հետեւիլ մենք [illegible] իբր քաղծրացման ըն-[illegible] սալը: Մեզի համար, [illegible] Նպատակ չէ ի-[illegible] միջոց՝ պատուաւոր [illegible] համար: Իսկ եթէ անոր [illegible] մէջ, երբ եւ իցէ [illegible] նոր, Անգլիացին կը [illegible] թէ՝ չունինք իրենց [illegible] թիւնը:

[illegible]թիւն.— Ամէն հողի [illegible] եւ ամէն աստղի տակ՝ [illegible] բացարձակ յայ-[illegible] է դատապարտելի՛ է, [illegible] ամէն վայրկեան, առիթը [illegible] հաստատելու քա-[illegible] վկայութեան վկաները:

ԲԱՆԻՈՐԻ ՀՈԳԵՐ

ՍԱՐՍԷՅ.— Ասկէ առաջ, մինչեւ երկու տարիէ որ կ'աշխատէի Սիթ-րոէնի ինքնաշարժի գործարանը, Անցեալ տարի գործադրկութեան տագնապէն խուսափեցայ, սակայն այս տարի Օգոստոս 5ին շարք մը գործաւորներու հետ միասին ես ալ հանեցին: Թէեւ առաջին անգամ կ'արձակէին առանց ազգի խտրութեան սակայն վերջը իմացանք որ բոլոր տեղացի գործաւորները տեղաւորուած են, մաս մը իրենց նախկին գործին. մասմըն ալ ուրիշ տեղ:

Օտար գործաւորներէն անոնք որ հայրենիք ունին, մաս մաս գացին ու կ'երթան: Հայ գործաւորներէն անոնք որ ամուրի են եւ կապ չունին փարիզի հետ՝ գիւղերը գացին եւ գէշ աղէկ օրապահիկ մը կը հանեն: Այստեղ մնացողներս հոգ առած ըլլալով. գիւղերը չենք կրնար երթալ, թէեւ շատեր ստիպուած են ամէն ինչ երեսի վրայ ձգել եւ մեկնիլ: Ուրիշներ ալ բազմանդամ ընտանիքի տէր ըլլալով, չեն կրնար գիւղերը երթալ, որովհետեւ ամէն մէկուն ճանապարհի ծախքերը հոգալու վիճակի չեն:

Ու խեղճերը ամէն օր աս կ'առնեն գործարաններու դուռը, քանի մը ժամ սպասելէ վերջ, «Օտար բանուոր չենք ուզեր», կը պատասխանեն եւ այսպէս ամէն օր:

Կը ճանչնամ շատ մը երիտասարդներ որոնք գիմուէն բրած են հպատակութեան համար: Այս տարի անգործութիւն չկայ, բայց օտարներու դէմ շարժումը զգալի է:

Մեր ազգային շրջանակներն ու Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը ի՞նչ կը խորհին այս մասին:

Ն. Ալաջինեան

Եւայլն.— կը նշանակէ ինըպատ մեզի ամէն փաստ:

Եւ դեռ, մեր Անգլիացին որ իր կարգին մեզ կը մեղադրէ անմիաբանութեամբ, իբր Հայոց անկեղծ բարեկամ, պիտի ուրախանայ անշուշտ, երբ ըմբռնէ թէ՝ այս ազգային դաստիարակութեան հետեւանքով, քանի՛ ուսանողը մինչ խուսափին, մենք այնքա՛ն իրար պիտի փնտռենք, իրարու պիտի մօտենանք, համերաշխինք, ապացուցանելու համար Քրիստոսի խօսքը եւ բնագիտութեան օրէնքը թէ՝
«Նման զնմանն սիրէ:»

ԽԱՐՏՈՅ

ՕԳՏՈՒԷ՛ ԱՌԻԹԷՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԵՐԲ ՓՈՂԱՀԱՐԻ ՊԱՇՏՕՆ ՈՒՆԻՆ...

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հոկտ. 20ին, քանի մը տասնեակ հայրենակիցներ հաւաքուած էին, մտիկ ընելու «քայլոնի» գրագիտուհի եւ Հայաստանէն նոր վերադարձող» Տիկ. Զապէլ Եսայեանը:

«Խորհրդային Հայաստանը իր ներկայ վիճակով գոհացում կուտայ մեր ազգային առաւելագոյն փափաքներուն», պատգամեց տիկինը, կարդալով իր ճառը:

«Հայաստանը մաս կը կազմէ մեծ ամբողջութեան մը եւ շնորհիւ այս հանգամանքին Խ. Միութեան ամենամպաստաւորեալ անդամն է: Մինչդեռ առաջ բոլորովին կղզիացած եւ կտրուած էինք արտաքին աշխարհէն եւ մեր խոշոր կարիքներուն առջեւ մեր միջոցները խիստ թոյլ էին, հիմա ամէն պէտքի միութեան անմիջական օգնութիւնը կը հասնի: Հայաստանէն ոչ մէկ սանթիմ կը մտնէ Անդրկովկասի գանձը, մինչ Հայաստան ամէնէն շատ կ'օգտուի անկէ:

«Անդրկովկասեան հանրապետութիւններէն համեմատաբար ամէնէն հարուստը Ազրբէջանն է, որ իր հարստութիւնը եղբայրաբար կը տարածէ դրացի հանրապետութիւններու վրայ:

«Անցեալի առելավառ վիճակը յիշելով ներկայ ազգամիջեան համերաշխութիւնը հրաշք մը կը թուի...

«Առաջ զանազան ազգերու միջոցին միայն գերման եւ ամերիկեան միսիոնարներու նպաստները կը հասնէին, մինչդեռ Լենինականի երկրաշարժը ցոյց տուաւ թէ Հայաստան որքա՛ն կ'օգտուի Խ. Միութենէն: Առաջին անգամ եղբայրական Ազրբէջանն էր որ օգնութեան հասաւ իր Կարմիր Մահիկով եւ հետզհետէ բոլոր խորհրդային հանրապետութիւնները Այնպէս որ, երկրաշարժէն քանի մը օր յետոյ երբ տիկինը աղէտին վայրը հասեր է, երբեք ծանր չարիքի հետեւանքները չէ նշմարեր: Տիկինը պատմեց մասնաւոր յիշելու «եղբայրական Թուրքիոյ» բրած «օգնութիւնը», 300 թոնո ատաղձը, բայց հարկաւ իր ընկերները կը ներեն այս մէկ սխալը:

Յետոյ կարգը եկաւ «խորհրդային շինարարութեան»,— կաշեգործարան, պանրագործարան եւ մանարան, բանուորներու եւ գիւղացիներու հանգստութիւն, աշխատաւորութեան չեղած սէրը հանդէպ տիրող րէժիմին եւ պարտականութեան խոր գիտակցութիւն: Զմոռցաւ նաեւ փառաբանել դրական նոր շարժումը, պատի լրագիրները եւ մոր. զանգուածներու կրթութիւնը (անշուշտ ոչ այլասերումը): Յետոյ խօսեցաւ Ղարաբաղի ինքնավարութեան մասին եւ շեշտեց. Խորհրդային Միութեան մէջ ամէն մարդ իր հայրենիքին մէջ է եւ ոչ մէկ Ղարաբաղցի մտքէն կ'անցնի միանալ Հայաստանի կամ ուրիշ որ եւ է հանրապետութեան»:

Միջնաւորութեան պատասխանելով զանազան հարցումներու, Տիկինը այսպէս յայտարարեց Նախիջեւանի մասին:

Նախիջեւանի ինքնավարութիւնը ոչ մէկ Թրքական վտանգ կը ներկայացնէ, ընդհակառակն այդպէսով Հայաստանէն բեռ մը պակաս կ'ըլլայ:

Բայց ի՞նչ բեռի մասին է որ կը խօսի Տիկինը, ո՞ւր անտեսուած է որ հայրենիքէն թիզ մը հող իսկ աւելորդ նկատուի:

Տիգրան Պայընտըրեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՎԻԷՆ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի մասնաճիւղը Հոկտեմբեր 16ին վերջացուց «ամիքալ» մրցումներու շարքը, իսկ առաջին ախոյեանական մրցումը կատարեց Հոկտեմբեր 30ին, մեր սեփական մարզադաշտին վրայ:

Որոշեալ ժամէն առաջ մեծ բազմութիւն մը փութացած էր դաշտը: Դատաւորն էր Գ. Ֆիռաքի որ մասնաւորապէս Լիէնէն ղրկուած էր: Խաղը սկսաւ Ֆրանսացիներու յառաջապահներու կատաղի մէկ յարձակումով, բայց առանց արդիւնքի: Հակառակ որ հովը անոնց կողմն էր մեզի, մեր տղաքը լաւ դիմադրութիւն մը ցոյց տուին: Մեր յառաջապահները սկսան յառաջանալ իրենց նուրբ եւ ներդաշնակ «փասո»ներով եւ բաւական նեղը դրին հակառակորդ բերդը: Մօտ տասը վայրկեան վերջ [illegible] առանց արդիւնքի: Առաջին կիսախաղը լրանալու երեք վայրկեան մնացած, մեր յառաջապահներուն մէկ բուռն յարձակումով շահեցանք առաջին նշանակէտը: (Հ. Մ. Ը. Մ. 1 — U. S. Tourelloire 0):

Երկրորդ կիսախաղը սկսաւ դարձեալ Ֆրանսացիներու յարձակումով. բաւական սեղմեցին մեր բերդը, առանց արդիւնքի: Բուռն փորձերէ յետոյ, մէկ գեղեցիկ վայրէջքով մը շահեցանք երկրորդ նշանակէտը: Այս արդիւնքին վրայ, Ֆրանսացիները ամէն ջանք թափեցին, մեր մէկ միջնապահին սխալէն օգտուելով, «փէնալթի»ով շահեցան առաջին եւ վերջին նշանակէտը:

Խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթութեամբ 2 - 1:

Այս առթիւ բուռն ծափեր խլեցին մեր մարզիկները, արդարացնելով իրենց վրայ դրուած յոյսը:

∴ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Բ. խումբը նոյն օրը բարեկամական մրցում մը ունեցաւ քաղաքի մարզադաշտին վրայ Touriste Ternes[i] խումբին դէմ, որուն յաղթեց 2 - 0: Հակառակ նորահասներ ըլլալուն, մեր տղաքը լաւ խաղարկութիւն մը ունեցան:

Վիէնի Հայութեան կ'ինայ քաջալերել Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները, նիւթապէս թէ բարոյապէս:

∴ Յառաջիկայ կիրակի Նոյեմբեր 6ին երկրորդ ախոյեանական մրցումը պիտի կատարուի C. B. N. C. Ա. խումբին դէմ մեր դաշտին վրայ:

Մ. Փափազեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՈՒՇԱԴԻՐ ՄԱՅՐԵՐՈՒՆ.— Շալոնի մէջ երկու տարու երախայ մը կը խաղար փողոցը: Եւ ձի մը կը հանգչէր մօտը: Յանկարծ ձին աքացի մը զարկաւ: Հարուածը հանդիպեցաւ երախային ճակտին, որ ջախջախուեցաւ: Երախան մեռաւ:

ՎՐԷ՞Ժ.— Մէցի մօտ գիւղ մը, Ռուս երիտասարդ մը, Ալիպէքօ, առտուն կանուխ, գործարան կ'երթար աշխատելու: Ուքրայնացի մը, Զուք, որ կը լրտեսէր, մօտեցաւ եւ յանկարծ կրակեց երկու անգամ: Ռուսը, ճակատէն եւ փորէն վիրաւոր, ինկաւ գետին ու մեռաւ: Ոճրագործը փախաւ եւ անցաւ սահմանը: Լիւքսեմպուրգ ապաստանեցաւ: Չի գիտցուիր ոճիրին շարժառիթը:

ՎԷՐԹԷՐ.— Նանթի մէջ երգիչ մը, Գիտալ, որ անցեալ իրիկուն տեղական թատրոնին մէջ ներկայացում մը ունէր, խաղէն առաջ քաշուեցաւ իր սենեակը, զոր զարդարեց այնպէս ինչպէս էր Վէրթէրի սենեակը, անձնասպանութեան օրը: Յետոյ, ճիշդ ինչպէս Վէրթէր, անձնասպան եղաւ:

ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄ.— Հիւսիսային մէջ զինակալոր մեծ պարահանդէս մը սարքուած էր: Գողերու խմբակ մը, զոր կը վարէր շիկահեր աղջիկ մը, գնաց պարահանդէսը Զօրս հոգի հակելու համար գիրք բանեցին դրան առջեւ: Ութը հոգի ներս մտան եւ սկսան գտնալ խմբապետուհին, որ կը պարէր երիտասարդի մը հետ, յանկարծ համբուրեց իր ընկերը: Նշան էր տրուած: Գողերն մէկը կրակեց ձեղունին: Պարողները սահմռկեցան եւ փոխանակ շուրջպար դառնալու, սկսան դողդղալ ընել: Ուրիշ գող մը գանձը կարգով շարեց պատին տակ եւ մէկիկ մէկիկ հաւաքեց անոնց դրամապանակներն ու ժամացոյցները: Խմբապետուհին ալ տիկիններուն եւ օրիորդներուն ադամանդները կը ժողվէր: Յետոյ հրաման ըրաւ որ անշարժ կենան:

Իսկ ինք իր խումբով ցատկեց դուրս ու նոյն պահուն կը հասնէր ոստիկան մը: Կրակեցին ու գետին փռեցին զայն: Յետոյ ցատկեցին ինքնաշարժները եւ աներեւութացան:

ՄԱՐԴ ՄԸ ԶԱՐԿԻՆ.— Նիսի մէջ գիշեր եւ հօկայ ապարանքները կը հանգչին մութ ծառերուն մէջ:

Յանկարծ շուները, «Մարգարիտ» ապարանքին մէջ, անհանգուրժելի հաչոց մը արձակեցին: Ապարանքին ծառան, զէնքը ձեռքին, դուռը բացաւ եւ նայեցաւ: Պարտէզին մէջ մարդ մը խենթի պէս ծառերուն եւեւ կ'ապաստանէր, չէր կրնար փախչիլ, ոչ ալ ազատուիլ շուներէն: Ծառան կրակեց անծանօթին վրայ եւ դուռը գոցեց վեր փախաւ: Շուները կը հալածէին մարդը, որ վիրաւորուած էր գնդակէն: Անծանօթը, յուսահատ, քովի ապարանքին պարտէզը ցատկեց: Սակայն չէր կրնար փոզոց ելլել: Ցարկաւ ապարանքին դուռը:

Դուռը բացուեցաւ եւ տանտէրը ձեռքը դուրս հանելով կրակեց անծանօթին վրայ: Այս անգամ, մարդը գետին ինկաւ եւ ալ չելաւ: Սպաննուած էր: Առտուն վրայէն գտնուեցաւ անձնագիրը, Քորպէն անունով եւ առանց գտական հին կասկածելի անցեալի մը: Մաքուր մարդ մը կը թուէր:

ՎԱՅՐԱԳ ՈՃԻՐ.— Երիտասարդ մը, Թոմազէ, որ կը բնակի Փլանգա, վերջերս մտային անհաւասարակշռութեան մը ենթարկուած էր: Անցեալ օր, յարձակեցաւ ութսունամեայ կնոջ մը վրայ, որուն մասին հին սէրաւամտութիւն մը ունէր: Երկու տարի առաջ ուզած էր բռնաբարել: Այս անգամ դանակը ութը անգամ խոթելով կնոջ սիրտը, գետին փռեց, յետոյ բռնաբարեց դիակը: Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց վայրագ ոճրագործը, որ պաշտպանած էր իր հօրը մօտ:

ԳՈՂԵՐՈՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄ.— Գողերն ալ թագաւորութիւն ունին, հետեւաբար պատերազմ կ'ընեն աշխարհակալական, պարժուական նպատակներով:

Այսպէս, Նիքարակուայի մօտ գողերու երկու զօրաւոր խումբեր իրենց սպայակոյտերը հաստատած էին զանազան գիւղերու մէջ եւ շարունակ վէճեր կ'ունենային սահմանները ընդարձակելու խնդրին համար:

Անցեալ օր, մրցակից խումբերը պատերազմի ելան: Շրջակայ գիւղի բնակիչները փախան եւ քաղաքները ապաստանեցան: Ու պատերազմը սկսաւ սարսափելի կատաղութեամբ: Երկու կողմերը մօտ 70 հոգի սպաննել ձգեցին պատերազմի դաշտին վրայ:

ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (105)

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԻՌՄԱ ՇԹԵՈՒՌԻ
ՆՈՐԻՆ ԿԸ ԲԱՑԱՅՆՈՒԻ
Մ. ԽՈՒԵԿԱՆ ԳԻՄԱԿՈՎ

— Ամէն այդպէս է, շարունակեցէք ուրեմն:

— Լաւ ուրեմն, ահա՛, սկսաւ իմ Շեֆ Կոստանդինովիս, [illegible] եւ դուք ազատ էք, կեանքերնիդ ապահով. ազատ էք, նմանապէս արտասահման քաշուելու, [illegible] անուն որ՝

1.— Իմծի յանձնէ [illegible] եւ Քրոփցքին, բայց միայն [illegible] երբ ձեր բնակութեան [illegible] հասնիք եւ այլեւս ցեկայէն [illegible] բան մը չունենաք:

2. Ցոպրուչէֆի եւ Քրոփցքի յանձնումը տեղի պիտի ունենայ Նօսլառի կողմէ անձամբ՝ [illegible] այս սահմ, անոնք իբր [illegible] պիտի պահուին եւ ա-[illegible] լաւ այնմ պէտք է, [illegible].

3.— Կոստանդինովնա եւ Քարասօֆ պատուոյ խօսք պիտի տան որ այլեւս չպիտի պայքարին խորհրդային վարչաձեւին դէմ:

4.— Նօսլառի պատուոյ խօսք պիտի տայ որ նախկին մեծ դուքս Իվան Իվանովիչի հաշւոյն կատարած իր խուզարկութիւնները պիտի դադրեցնէ: Նոյնպէս պիտի խոստանայ անմիջապէս Անգլիա վերադառնալ:

5.— Գայքարի ծերմակ կազմը անմիջապէս պիտի լուծուի:

Քանի խօսք Շեֆսուց կը յայտնէր իր առաջարկները, Քարասօֆի ժպիտը կը շեշտուէր:

Երբ ան վերջացուց,

— Ուրի՞շ. հարցուց:

— Ուրիշ բան:

— Եւ կը կարծէք թէ այդ առաջարկները վարկաբեկիչ չե՞ն:

— Այս կէտին շուրջ, ձեզի հետ վիճաբանութեան մտնելու իրաւունք չունիմ. վարկաբեկիչ ըլլան կամ ոչ, իմ գիտնալիք բանս չէ: Իմ գիտնալիքս այն է թէ կ'ընդունի՞ք

— Ի՞նչ պիտի պատահի եթէ չընդունինք

— Ցաւը պիտի ունենամ ձեզ առաջնորդելու հոն, ուրկէ կուգաք: Բայց կը յուսամ թէ՝ դիք չպիտի բռնադատէք որ այդ ծայրայեղութեան դիմեմ:

Քարասօֆ ոտքի ելաւ.

— Լաւ ուրեմն, բաւ, կը սխալիք յանուն իմ եւ իմ բարեկամներուս, զորս չպիտի անարգեմ՝ հետերնին իսկ խորհրդակցելով,— կը մերժեմ այդ առաջարկները:

— Ձեր վերջին խօ՞սքն է, հարցուց, ինքն ալ ոտքի ելլելով եւ ուղղուելով դէպի դուռը, որ լայնօրէն բացուեցաւ:

Քարասօֆ խոնարհեցաւ առանց պատասխանելու:

— Թո՛ղ ձեր ճակատագիրը գործադրուի:

Կարծես թէ նշանախօսք մը եղած ըլլար տասներկու չեկիստներ խուժեցին այն սենեակը, ուր կը գտնուէինք եւ մարդ գլուխ շորս հոգիի հաշուով, մեզ շրջապատեցին, ձեռքերնիս գելոցելէ յետոյ:

Իմա Շթառուպ երկարօրէն մեզ դիտեց եւ այս միակ խօսքը արտասանեց

Անարդարով

Չեկայի իշխանութեան յանձնուած էինք:

ԱՆՏԱՆԵԼԻ ԱՌԵՋԱՐԿ ՄԸ

Նախորդ գլուխներէն մէկուն մէջ նկարագրեր էի այն զարհուրելի տպաւորութիւնը զոր կրեր էի Չեկայի կեդրոնին մէջ, առաջին այցելութեան մը ընթացքին:

Այդ միջոցին, գոնէ, գիտէի ազատ էի:

Բայց այսօր նոյնը չէր: Երբ ուրեմն, անցորդներու մերթ քինախնդիր, մերթ գթոտ ակնարկներուն տակ, Լուպիանքա փողոցի Չեկայի բանտը հասայ, ոստիկաններու հսկողութեամբ, շատ աւելի գէշ ընդունելութեան մը կը սպասէի:

Մեզ ձերբակալող ոստիկանապետը, որ Պարթուցօֆ կը կոչուէր, իր մարդոց հրաման տուաւ որ Կոստանդինովնան եւ Քարասօֆը նորէն տեղաւորեն այն «Մասնաւոր» խցիկներուն մէջ, ուր նախապէս մնացեր էին եւ որոնցմէ նախորդ օրը դուրս ելեր էին:

Կոստանդինովնա, որ այս անողոք փորձութեան ընթացքին բնաւ չընկրկեցաւ, ինչպէս նաեւ Քարասօֆ, լուռ՝ ձեռքերս սեղմեցին, յետոյ անհետացան բանտին ներսերը

Վերջին անգամն էր որ իրարու ձեռք սեղմեր էինք, որովհետեւ անկէ յետոյ բնաւ զանոնք չտեսայ

Երբ անոնց կողը վերջացուց, Պարթուցօֆ իր մարդոց դառնալով, հրամայեց որ զիս խուցարկելէ եւ իմ չափերս առնելէ յետոյ, զիս տանին «ընկեր» Քրիժակովսքիի քով, որ «շատ կը փափաքի եղեր հետս խօսակցիլ»:

Այս յայտնութիւնը զիս զարմացուց, մանաւանդ որ, գիտէի թէ Չեկայի սովորութեան մէջ չկար այդ կերպ վարմունք:

Որեւէ ամբաստանեալ մը հարցաքննելէ առաջ, չեկիստները կը ձգեն զայն, որ քանի մը շաբաթ, կամ ամիս «հալի»:

Որմէ յետոյ, բարոյապէս ճնշուած եւ մարմնապէս փճացած, խեղճը կը բերեն չեկիստին քով ուրուն պաշտօն տրուած է անոր գործը ուսումնասիրել, այնպէս որ եթէ ան ինքզինքը չժողվէ եւ պաշտպանութիւնը չպահէ, կարելի է զայն արդէն կորսուած նկատել:

Իսկ, Չեկան կը դատապարտէ վարչական եղանակով, այսինքն առանց սովետական արդարութեան ենթարկելու անոնք որ իր ձեռքն են ինկած եւ որուն պաշտպանութիւնը ուրեմն կարելի չէ լլար կանոնաւոր կերպով ապահովել:

(Շար.)

Թարգ. Մ. ՀՐԻՑԱՆՑ

զանազան պետական ղեկավարներու հետ Երէկ առաւօտ Եգիպտոսի վարչապետը մամուլի ներկայացուցիչներուն հաղորդեց թէ շատ գոհ է բանակցութիւններու ընթացքէն։ Սարվաթ փաշա մտադիր է Լոնտոնէն մեկնիլ կիրակի դէպի Ժընեւ, ուսկից շոգենաւ պիտի առնէ Աղեքսանդրիա դառնալու համար։ Մինչեւ կիրակի կը յուսայ վերջնական կարգադրութեան մը գալ անգլիական կառավարութեան հետ՝ վէճի առարկայ բոլոր խնդիրներու մասին։

Եգիպտոսի անգլիական մարզպան լորտ Լոյտ Ճորճ, որ նոյնպէս Լոնտոն կը գտնուի եւ վարչապետին հետ միաժամանակ Եգիպտոս պիտի դառնայ, առջի օր հացկերոյթ տուաւ ի պատիւ Սարվաթ փաշայի։ Ներկայ էին նաեւ Տէր եւ Տիկին Չէմպըլէյն։

Իտալիա, Անգլիա եւ Թանճէր

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» խմբագրականով մը կը պաշտպանէ Մուսոլինիի վերջին շարժումը, որ յայտնի է իր տորմիղին այցելութիւնովը Թանճէրի ջուրերուն մէջ, եւ կ՚ըսէ. «Բոլոր այն պետութիւններուն համար, որոնք շահագրգռուած են Թանճէրի հարցով, իւրաքանչիւրին քաղաքական, տնտեսական ու զինուորական շահերուն տեսակէտէն՝ օտիպողական է կնքել համաձայնութիւն մը, որ ընդունելի ըլլայ ամէնուն համար։ Իտալական տորմիղին այցելութիւնը Թանճէրի առջեւ պէտք է նկատել պարզապէս իբրեւ ուժգին հրաւէր մը, որպէս զի այս հարցին լուծումը այլ եւս անժամանակ չերկարաձգուի»։

Կռիւ աւազակախումբերու միջեւ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Ռուալլա ցեղախումբին երկու հատուածները՝ մրցակից եւ իրարու թշնամի երկու ցեղապետներու հրամանին տակ արիւնալի ընդհարում մը ունեցած են, որու ընթացքին սպաննուած եւ վիրաւորուած են 200 հոգի։

Ժամանակէ մը ի վեր Սուրիոյ եւ Պաղեստինի սահմանին վրայ Տէրաայի շրջանին մէջ ցեղախումբերու անհեդի կռիւներ տեղի կ՚ունենան։ Այս կռիւները կրնան իրենց հակազդեցութիւնը ունենալ Պէտէվի ցեղախումբերու վրայ եւս եւ կը վախցուի թէ լայն ծաւալ ստանան։

Թուրքիա եւ Իրաքի սահմանները

Թուրքիոյ եւ Միջագետքի սահմանները ճշդելու պաշտօն ունեցող յանձնախումբը վերջացուց իր աշխատանքները. Մուսուլի մէջ կայացած երրորդ հաւաքոյթէ մը վերջ՝ Թուրք պատուիրակութիւնը Էնկիւրի վերադարձաւ։ Չորրորդ հաւաքոյթ մը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ տարի Ապրիլ 20ին։

Պալիայի հանքերուն աղէտը

Էնկլիզէն կը հեռագրեն թէ Պալիայի արծաթի եւ կապարի հանքերուն մէջ սկսած հրդեհը կը շարունակուի քանի մը օրէ ի վեր եւ դուրս մարելու համար եղած բոլոր ջանքերը ապարդիւն անցան։ Ճարտարագէտ մը եւ ութ բանուորներ հանքերուն մէջ մնացին օրերով։ Ի վերջոյ կարելի եղաւ դուրս հանել զանոնք. չորսը մեռած, իսկ միւսները նուաղած էին։ Այս վերջինները կարելի եղաւ ազատել, շնորհիւ բժշկական խնամքներու. կրակը ծագեցաւ անցեալ Հինգշաբթի օր։ 17 ժամ վերջ կարելի եղաւ մասամբ մարել, սակայն կարգ մը տեղեր բոցերը կը շարունակեն իրենց աւերները։

Աղէտներու հետեւանքով հանքի արտադրութիւնը 100ին 80 պակսած է եւ գործատէրերը ստիպուեցան ճամբայ տալ 800 բանուորներու։

Կրէյարին խուզը

Նախագահ Ուիլսընի ազգականուհին՝ Տիկին Ֆրանսիս Ուիլսըն Կրէյսըն իր նախկին օդանաւորդ Շթուլցի ճամբայ տալով, պայմանագրուեցաւ մեքենագէտ Պէրնտ Պալքընի հետ։ Ինչպէս կը յիշուի, Պալքըն մէկ անգամ կտրած էր Ատլանտեանը՝ Պըրտի օդանաւով։ Տիկին Կրէյսըն միտքը դրած է անպայման կտրել Ատլանտեանը՝ Ամերիկայէն մինչեւ Քոփէնհակ երթալով։ Իր առէջ առաջուան երեք անյաջող փորձերը երբեք չեն յուսահատեցուցած զինքը։ Հիմա նպաստաւոր օդի կը սպասէ՝ Օլտ-Օրչըրտի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելլելու համար։

Ձերբակալութիւններ Ռումանիոյ մէջ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ գրեթէ ամէն օր, եւ յաճախ օրուան մէջ քանի մը անգամ, ոստիկանական տնօրէնութեան մէջ տեղի կ՚ունենան պատերազմական ժողովներ, որոնց կը մասնակցին Ներքին նախարարը՝ Տուքա, իր խորհրդականը՝ Թամարէսքու, ոստիկանական ընդհ. տնօրէնը, դատական նախարարը եւ պաշտօնական առեւտրական բազմաթիւ անդամներ։ Իսկ խուզարկութիւնները եւ ձերբակալութիւնները կը շարունակուին երկրին ամէն կողմ։

Եաշի մէջ ձերբակալուեցաւ Աքսինթէ, նախկին նահանգապետը, որ ամբաստանուած է իշխան Կարոլին ինպաստ գրքոյկի մը հրատարակութեամբ։ Առտուան ժամը 4ին տպարանին մէջ խուզարկութիւն մը կատարուեցաւ եւ ձերբակալուեցան բազմաթիւ գրաշարներ։ Տպարանին տնօրէնն ու գործերու վարիչները, Մինայիլէսքու, Թինքուլէսքու եւ Սէրպան ձերբակալուեցան։ Ոստիկանութիւնը առտուն ձերբակալեց նաեւ Փէթրիքան, քաղաքապետական ընդհ. ժողովին նախագահը, փոխ Սէավա Փոփովիչին, նախկին երեսփոխան։ Թերթերը կը ծանուցանեն թէ ձերբակալուած է նաեւ Պրատիէր, դրամատան մը պաշտօնեան, այն ամբաստանութեամբ թէ Աքսինթէի գրքոյկէն գնած է հատ մը։

Եաշի նահանգին մէջ, բազմաթիւ քաղաքներու նախկին քաղաքապետներու տուներուն մէջ խուզարկութիւններ կը կատարուին։ Կրովինիցայի քաղաքապետը, Պոքանքա, ձերբակալուեցաւ։

Ձերբակալման հրամանագիր հանուած է նաեւ նախկին երեսփոխան Օմէր Փոփովիչիի դէմ, որ փախաւ։

Թերթերը լայն մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն այն լրտեսութեան մասին, զոր կազմակերպած է կառավարութիւնը, եւ սարսափի վարչաձեւին մասին, որուն նմանը տեսնուած չէր պատերազմէն ի վեր Ռումանիոյ մէջ։ Ոստիկանութեան մասնաւոր կազմակերպութիւնը լրտեսներ կը պտտցնէ սրճարաններուն, թատրոններուն, տպարաններուն եւ խմբագրատուններուն մէջ։ Յաճախ ոստիկանութիւնը յղուած մը հրատարակութենէն առաջ լուր կը ստանայ։ Գաղտնի գրաքննութիւն մը կայ։ Արտասահմանէն հասած բոլոր նամակները կը բացուին ու կը կարդացուին։

ՄԵՐ ՊԱՐԳԵՒԸ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ

Համաձայն մեր նոր յայտարարութեան, ստորեւ կը նշանակենք գիրքերու ցանկը, իրենց գիներով. ամէն մարդ ազատ է իր ուզած հատորները ընտրելու, համաձայն իր բաժանորդագրութեան.—

1. Իմ գիրքը, Ա. Ահարոնեանի (20 ֆրանք). 2. Մանչ Աղջիկը, Վ. Մարկրիթի 20 Ֆր.). 3. Խորհուրդներու Մեհեանը, Յ. Օշականի (20 Ֆր.). 4. Դապլվար, Եր. Օտեանի (7 Ֆր.). 5. Մեր խաչը, Տոքթ. Ս. Մալբէի (8 Ֆր.). 6. Մահացու Սէրը, Մ. Կորքիի (3 Ֆր.). 7. Պղնձէ քաղաքին պատմութիւնը (3 Ֆր.). 8. Հաֆըզի քառեակները (3 Ֆր.). 9. Ֆոմա Կորտիէվ, Մ. Կորքիի 15 Ֆր.). 10. Մեր Անկախութիւնը, Է. Շանթի (15 Ֆր.). 11. Ընկեր Եաժազար, Ն. Պէշիկթաշլեանի (5 Ֆր.). 12. Երկու Ամիս Բոլշեւիկեան Բանտում, Բ. Իշխանեանի (13 Ֆր.). 13. Սուլամիթ, Ա. Կուպրինի (6 Ֆր.). 14. Կրացիէլլա, Լամարթինի (8 Ֆր.). 15. Ոսկի Աքաղաղ, Րաֆֆի (10 Ֆր.). 16. Թժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր, Տոքթ. Սեւակի (10 Ֆր.). 17. Ազգային Բարերար, Եր. Օտեանի (4 Ֆր.). 18. Աղա Նազար, Ի. Ասհակեանի (3 Ֆր.). 19. Ալպոմ Հէքեաթներու, Շ. Նարդունիի (3 Ֆր.). 20. Պատմական Խորհուրդ, Եր. Օտեանի (10 Ֆր.). 21. Ինչ պատմեց թրէքոնէմը կամ Սիֆիլիս, Տոքթ. Գրիգորեանի (6 Ֆր.). 22. Էջեր իմ Օրագրէն, Գ. Զօհրապի (6 Ֆր.). 23. «Թերմիդոր 18» (5 Ֆր.). 24. Ֆրանսահայ Ջրուցատրութիւն 15 Ֆր.) 25. Ջարթիր Աստուած, Ա. Ահարոնեանի 2 Ֆր.). 26 Ինքնուսուցիչ Ֆրանսերէն լեզուի, Դաւիթ-Բէկի (10 Ֆր.). 27. Կոյսի մը Օրագիրը, Թարգմ.՝ Վ. Սեւունի (5 Ֆր.)։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի Ռումանիոյ մեր բաժանորդներէն իրենց բաժնեգինները վճարել «Յառաջ»ի գործակալ Յ. Ճգնաւորեանի, Պուքրէշ C. P. 487.

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԻԼԻԱՅԻ ՄԷՋ

Ղեկավարութեամբ դերասան՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ՝ երգիչ-դերասան Սա Լուսապեանի

Վաղը Շբ. գիշեր ժամը 8.30ին, Bon Théâtreի մէջ, 84 Rue Chape

Կը բեմադրուի ԿԵՏԻ ՏՐԻԼԲԻՆ

Իսկ կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին, նոյն թատրոնին մէջ

ԲՈՆՏԸՆ ՃԻՆՏԸ ՇԷՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՏԵՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ ԽԻՍՏ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ 5 և 3 ՖՐԱՆՔ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Գոյամարտ խումբի ժողովը այս կիր. կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Գէլվիրի ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple. Օրակարգ. խիստ կարեւոր. ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Պլեխանովի Զաւարեան խումբի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին. ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Շավիլի Արդութեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին. ընկեր Փափազեանի բնակարանը, 10bis Rue des Trois Champtiers. Օրակարգ. վերլուծում շրջ. ժողովի որոշումներու. բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Վահագն» ենթակոմիտէին ժողովը կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր-ընկերուհիները, այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, իր հաւաքատեղին մէջ։ Օրակարգը կարեւոր է, ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Իշխան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը 7 Նոյ. Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին. բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է. ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա-Քոլոմպի մասնաճիւղի բոլոր անդամները, նոյնպէս Անիէր, Պէզոն, Արժանթէօյլ եւ Քոլոմպի շրջաններու մարզասէր երիտասարդութիւնը կը հրաւիրուի վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, 80 Av. Pereire, Asnières, կաթողիկէ եկեղեցւոյն մասնաւոր գրասենեակին, տեղի ունենալիք ընդհ. ժողովին։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Bois Colombesի մասնաճիւղի վարչութիւնը հրաւիրելով անդամակցութիւն ունենալով ծնողներուն կոչ կ՚ընէ եղած խնդրանքները, այս անգամ ձեռնարկած է սկաուտական խումբի մը կազմութեան. բոլոր անոնք որ կը փափաքին, կրնան դիմել ամէն Շաբաթ գիշեր ժամը 8էն վերջ կաթողիկոսական սրահին մէջ։

ՊՈՒՐ-ՔՈԼՈՄՊԻ եւ շրջականներու բաժնորդ «Յառաջ» վաճառատեղին հասցէն է՝ Hagop Hissayan, 22 Villa Bouvevrol, Asnières/Seine.

ՎԱԼԱՆՍԻ Զարդանճակի Հայրենակցական Միութեան մասնաճիւղի սարքած վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալները. 175 թիւը՝ սանտրիկ, 247՝ գաշգոյ, 276՝ փողկապ, 191՝ խոհանոց զրէշ, 226՝ շիշ մը օ տը քոլոնիա, 188՝ ժամացոյց, 43 հովանոց, 73՝ զոյգ մը գուլպայ։ Ստանալու համար դիմել ասորոգրով տեղերուն։ Dicran Kayianի, 60 Rue Bouffier, Valence-Drôme.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մահրամաճեան կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի պատարագէն վերջ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի յիշատակ իր ողբացեալ ամուսնոյն ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԱՀՐԱՄԱՃԵԱՆԻ եւ իր վաղամեռիկ աղջկան՝ Օր. ԱՐԱՔՍԻ ՄԱՀՐԱՄԱՃԵԱՆի։

ԱԶԴ

Կիւրլէցիներու Հայրենակցական միութիւնը կազմուած ըլլալով, կը խնդրուի գաւառներու եւ արտասահմանի բոլոր Կիւրլէցիներէն, ուղղակի միութեանս հետ հաղորդակցութեան մտնել հետեւեալ հասցէով. M. Souren Navasarian, 28 Rue Nationale, Billancourt, (Seine), France.

Միութեանս վարչութեան անդամներն են՝ Պ. Պ. Օննիկ Տէմիրճեան, Մանիկ Ճանիկեան, Օննիկ Թոռանեան եւ Տաճատ Ռափայէլեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պրուսայի Սէօլէօզ գիւղացի Մանուկ եւ Յակոբ Յարգինեան եղբայրները, Մանուկ 23 տարեկան է, իսկ Յակոբ 22, 1914ին աքսորուած են. իրենց հօր անունն է Արթին Ամասիացի եւ Սէօլէօզ հաստատուած էր, մօր անունը Վարդենի։ Տեղեկացնել՝ իրենց եղբօր՝ Նիկողոս Յարգինեանի, 5 Rue du Capitaine Ferber. Issy-les-Moulineaux (Seine), France.

Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել։

Հովհաննէս Փոյաճեան Ամասիացի) կը փնտռէ իր հօրաքրոջը աղջիկը, Տիկ. Դաշար Խաչիկեանը և յիշեալին փեսան, Կարինի Ալաչ գիւղէն Սամուէլ Գանտիլեան, որ Փարիզի արուարձանները ըլլալ կը կարծուի, իմացնել՝ Յ. Վարդանեանի՝ 1 Place Pavigne, Romans. Drôme.

— Տիկ. Երանուհի Մուրատեան (Մշոյ Թաղիկ գիւղացի կը փնտռէ իր մայրը Տիկին Եղիսաբէթ Ասեատեան (Ամասիացի), որ երկու տարի առաջ կը բնակէր Լիոն, իր եղբօր Յակոբ Գույումճեանի քով։ Տեղեկացնել՝ Yermouhi Mouradianի, 5 Rue Capitaine Ferber, Issy-les-Moulineaux (Seine

Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ

մեծ, կարող եւ տեղեակ որմ ... պրուզ չինող գործաւորուհիներ։ Դիմել՝ Նրուսանդ Գասպարեանի. 7 Rue de Tournon, 51 թիւ սենեակը, մէթրօ Օտէօն։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ԴՐՕՇԱԿ»Ի Ա. ՀԱՏՈՐԸ, Գ. ԳԻՔՁԱՆԻ

"ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄՏՔԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

ԵՒ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ"

Գին՝ Ֆրանսա եւ գաղութները 8 Ֆրանք, Ամերիկա, Եգիպտոս, Պարսկաստան եւ Անգլիա 50 սէնթ, այլ երկիրներ 9 Ֆր. Դիմել՝ ՅԱՌԱՋի խմբագրատունը՝ L. KÉVONIANի.

փոստի ծախքը մեր վրայ ... կանխիկ

ԳՈՐԳ ՆՈՐՈԳՈՂ

Գորգի նորոգութենէ հասկցող վարպետի մը անմիջական պէտքը կայ.

Ցերեկուան գործ եւ լաւ վճարում։

Քիչ մը ֆրանսերէն գիտնալ անհրաժեշտ է։

Դիմել՝ ժամը 3—7.30,

Պ. DEMIRDJIANի

9 Passage Geoffroy Didelot, (90 Bld. des Batignolles, Paris 17me.

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Տան գործերու վարժ եւ քիչ մը ֆրանսերէն գիտցող սպասուհի մը. Դիմել՝ խմբագրատունս։

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ եւ Հայերէնի հմուտ համալսարանական մը պատրաստ է մասնաւոր դասեր տալ։ Դիւրամատչելի պայմաններով, դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութիւն։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant: H TEURNIER

ՍԱԿԱՐԱՆ

3 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St	
Տոլար,	Dollar	
Մարք (ոսկի)	100 Mark	
Թրքական Թղթ.	L. Tq.	
Թրք. ոսկի	» or	
Մէճիտիէ	Médjidié	
Լեվա 100 հատը	Léva	
Տրախմի	» Drachme	
Լիր	» » Lire	
Պելճ. ֆրանք	» Belga	
Զուից.	» Frc. Suisse	
Լէյ 100 հատը	Ley	
Ֆլորին	(Florin)	

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg	
»	II	»
»	III	
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs	

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

20 ՖՐ.Է ՎԵՐ ԳԻՐՔ ԱՊՍՊՐՈՂԻՆ 5 ՖՐ.ՆՈՑ

ԵՒ 30 ՖՐ.Է ՎԵՐ՝ 10 ՖՐ.ՆՈՑ ԳԻՐՔ ՄԸ ՆՈՒԷՐ

Աղքատին պատիւը 20, Թափառաշրջիկներ 15, Աղջկան մը ... Արիւնի ձորը 1, Զարշըլը Արթին 5, Ոսկէ Լման 3, Արշին մալ ... ալան 6, 8, 10, 12.50, Երգարան 5, 6, 7 ... 10 ... Արա ... 20. Անոյշ 5, Դուրեանի քերթուածները ... Տաղեր եւ նուագներ Ղարիպ 5, Ասպետական 30, Միհրդատ ... 10. Հրաշ նուէրներ ԶԱՐԼՍԹՕՆ 1.50, Լաւութիւնը 7 ... Մեծ ... Փր.-Աւղ. եզոյց 6, Ինքնուսուցիչ զրուցատրութիւն 10, ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի ... ՁՕՀՐԱՊի, ՕՏԵԱՆի ամբողջ գործերը, Լուսանկարչութ... ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՆՑի Հայ երգեր (2 տետր.) 30, Հայ ... 15, Հայ գեղջուկ երգեր 15, ... Հոլին ... (2 երգեր ձայնագր.) 1, ... Պատարագի ... դաւանանքի 50, ինչպէս նաեւ պատկերներ, թատերական գործեր, ... ԱՄՐՅԵԼԻ գիներով

ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ. Դիմել նամակով՝ VAHRAM SEVOIAN Quihou, St. Mandé (Seine).

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 288bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE - NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 5 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

5 NOVEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 485 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն Դրօշակի

Հայ դրամագլխի եւ հայկական սպառած անհուն եռանդի գոհողութեանց գնով ուռճացած ու հարստացած այս քաղաքը հայկական վերածնունդի եւ հայ մտաւոր զարգացման կենտրոնը, ուր վաթսունական թուականներից ի վեր ծնունդ են առել եւ երկարատեւ կեանք ստացել հայկական մամուլի խոշորագոյն ազգակները՝ «Մեղու», «Կռունկ», «Արձագանք», «Նոր-Դար», «Մշակ», «Մուրճ», «Յառաջ», «Հորիզոն», «Աշխատաւոր», «Կովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկերութիւն», «Կովկասի Հայոց Հրատարակչական Ընկերութիւն», Թիֆլիսի Հայ Կանանց Մեղու Ընկերութիւն», «Հայունեաց Ընկերութիւն», Ներսիսեան եւ Յովնանեան դպրոցներ, թատրոն, մամուլ, գրականութիւն, — այսօր խեղճուկ պատկեր է ներկայացնում։ Եւ Թիֆլիսի հայ ազգաբնակութիւնը շատ յոյս կը լինի, եթէ նրան թողնեն հանգիստ, իր վաստակով ապրելու, եթէ նրան նոր, կատարելագործուած ձեւերով, ուղղակի կամ անուղղակի ճանապարհներով չհարկադրեն հեռանալ, իրենց տեղը թողնելով քաղաքի «իսկական տէրերին» — Վրացիներին։

Ազգերի իրաւահաւասարութեան եւ համերաշխութեան անունով երդւող կոմունիստների օրով եւ աչքի առաջ ահա թէ ինչպիսի «հաւասարութիւն» եւ «համերաշխութիւն» է տիրում Վրաստանի եւ Անդրկովկասի մայրաքաղաք Թիֆլիսում։

Նախկին Արտիստական եւ հայ դրամատէրերի սեփականութիւնը եղող թատրոնում շաբաթական վեց օր ներկայացումներ են լինում, — չորս օրը վրացական, մէկ օրը թուրքական եւ մէկ օրը... հայկական, թէեւ քաղաքի ազգաբնակութեան գրեթէ կէսը Հայեր են։ Վրացական թատրոնի տարեկան բիւջէն է 120,000 րուբլի։ Վրացական օպերայի բիւջէն տարեկան 120,000 րուբլի, իսկ հայկականը... 16,000 րուբլի։

Քաղաքի լաւագոյն շէնքերը յատկացուած են վրացական դպրոցներին. Նախկին եկեղեցական-ծխական դպրոցների մեծ մասը եւ խարխուլ նկուղները հայ երեխաներին են յատկացուած. Վրացական դպրոցների ամէն մի դասարանում նստում են 20-22 աշակերտ, հայկական դպրոցներում՝ 50-70։ Վրացական բոլոր դպրոցների ամբողջ բիւջէն հոգում է պետութիւնը, իսկ հայ դպրոցների «աւելորդ» ծախքերը հոգացւում են թոշակներով եւ կամաւոր նուիրատուութիւններով։

Մինչ հայ երեխաների մի ստւար մասը տեղ չլինելու պատճառով զրկւում է դպրոցից, Հայոց առաջնորդարանի շէնքում տեղաւորուած է թուրքական տեխնիկում դպրոցը։ Իսկ Ներսիսեան դպրոցի նոր շէնքը վրացական զօրանոցի է վերածուած։

Վայ քեզ, եթէ Հայ ես կամ գոնէ վրացերէն չգիտես, այդ դէպքում անմխիթար է քո վիճակը, եթէ հարկը պահանջեց գործից մանել Թիֆլիսի որ եւ է հիւանդանոց, երկաթուղային կայարանները, ոստիկանատուն եւայլն։ Խտրականութիւն եւ, մինչեւ իսկ, հալածանք։

Եւ Վրացիք չեն էլ թագցնում իրենց կամքը,— «հեռացէ՛ք մեր երկրից»։

Չեն քաշւում, մինչեւ իսկ, դժւարութիւններ յարուցանել հայ կոմունիստների դէմ, որոնց ըստ յարմարութեան եւ հնազանդութեան ցոյց են տալիս Երեւանի ճանապարհը։

Թիֆլիսի առեւտրական դասը, բարեբախտաբար թէ դժբախտաբար, հայ է։ Տուրքերը նշանակելիս վրացի մեծաւորները առաջնորդւում են միեւնոյն օրէնքով, այսինքն հաւասար չափով տուրքեր են նշանակում թէ՛ հայ եւ թէ՛ վրացի առեւտրականների վրա. սակայն, տարբերութիւնը նրանումն է, որ նշանակելուց յետոյ, երբ վրացին ու հայը դիմում են տալիս տուրքը թեթեւացնելու համար, առաջինի խնդիրը յարգւում է, իսկ երկրորդինը՝ մերժւում։

Այնուամենայնիւ լինենք անկեղծ եւ չուրանանք Վրացիների առաւելութիւնները։ Ամբողջ խորհրդային Միութեան մէջ եթէ կայ մի հետեւողական, ինքնուրոյն եւ գրեթէ անկախ հանրապետութիւն, դա Վրաստանի հանրապետութիւնն է։

Վրաստանում դուք կը տեսնէք իսկական ազգային տիպի պետութիւն եւ ամէն քայլափոխում, պետական ու հասարակական բոլոր գործառնութիւնների վրայ կը նկատէք վրացական կնիք եւ դրոշմ։

Դէօյչլանդ իւբեր ալլէս», — յայտարարում է գերմանացին։ «Վաշա Սաքարթվելօս» — կանչում է վրացին։

Եւ կոյր սիրով սիրում է իր հայրենիքն ու ժողովուրդը։ Ինչ փոյթ, թէ Երրորդ Ինտերնացիոնալի մէջ է համարւում։

Իսկ հայ կոմունիստը...

Եկեղեցու և եկեղեցականութեան դէմ վարած իրենց խելագար պայքարը հայ բոլշեւիկները հասցրին մինչեւ անհեթեթութեան։ Եկեղեցիով ամուսնացողները, կրօնական ծէսով մեռելը թաղողները եւ մկրտութիւն կատարողները, եկեղեցի յաճախողները եւ այլն՝ նկատողութեան առարկայ են եւ, յաճախ, գործազրկութեան ենթակայ։

Մինչ Ադրբէյջանում եւ Վրաստանում վրացի եւ թուրք կոմունիստները կրօնի եւ կրօնաւորների վերաբերմամբ պարկեշտութեան սահմաններից, առհասարակ, դուրս չեն գալիս, երկու ամիս առաջ Էջմիածնում, իմ ներկայութեամբ, հայ կոմունիստներից երկուսը կաթողիկոսին նկատելով՝ ասացին. «քոփակը գալիս է»...

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՆ ՈՐԲԵՐԸ

Հայրենիք կը գրէ թէ Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցի Ոսկեղէն Կանոնի ընթրիքը տեղի ունեցած է Հոկտ. 13ին Նիւ Եորքի մէջ ու այս առթիւ դիտել կու տայ (20 Հոկտ.).

— «Մոզարաբար Նիըր Իսթ Րիլիֆը Ոսկեղէն Կանոնի իր ընթրիքները կու տայ դեկտեմբեր ամսուն։ Եւ եթէ այս տարի ան սկսած է իր քէմփէյնը հոկտեմբերին, ատոր պատճառն այն է, որ այժմ ոեւէ ատենէ աւելի այդ հաստատութիւնը նիւթական ծանր տագնապ մը կ՚ապրի եւ հարկադրուած է արտակարգ միջոցներու դիմել՝ ըստ կարելւոյն շուտ դրամ հաւաքելու համար, որպէսզի կարենայ գէթ նուազագոյն չափով մը իր ստանձնած բարեսիրական մեծ գործը ժամանակ մը եւս շարունակել։

«Նիըր Իսթ Րիլիֆի ներկայ դրամական տագնապը այնքան սուր է, որ լուրջ վախ կայ, թէ ան ստիպուած պիտի ըլլայ շուտով ինքզինքը «հաշուեյարդարի ենթարկել՝ փողոց նետելով մեր այն հազարաւոր որբերը, որոնք տարիներէ ի վեր իր խնամքին ներքեւ կը գտնուին։ Արդէն «կրճատումները» սկսուած են ամէն կողմ աննախընթաց չափերով, եւ ամէն օր Ամերիկեան Նպաստամատոյցը դուրս կը թափէ մեր որբերը Հայաստանի իր որբանոցներէն սկսեալ մինչեւ Յունաստանի որբանոցները։

«Եւ այն պահուն, երբ Խորհրդային կառավարութիւնը Հայաստանէն դուրս կը մղէ հայ որբերը եւ ցրուել կու տայ Խորհրդային օտար երկրամասերու մէջ, Նիըր Իսթ Րիլիֆի որբանոցներուն փակումը ուրիշ հետեւանք պիտի չունենայ, բայց եթէ այն, որ այնքա՜ն զոհողութիւններով պահուած եւ հայ մնացած մեր այդ որբերը եւս պիտի իյնան օտար միջավայրերու մէջ եւ խսպառ պիտի կորսուին մեր ազգին համար։

«Ասիկա պարզապէս պիտի ըլլայ խուլ, անաղմուկ ու անարիւն հայկական նոր ջարդ մը, որ մեզ պիտի զրկէ մեր մատաղ սերունդի, մեր ապագայ յոյսերու մէկ կարեւոր մասէն։

«Մեր հազարաւոր որբերուն միջին տարիքը այժմ, ըստ Նիըր Իսթ Րիլիֆի տուած տեղեկութեանց, 11 է։ Ուրեմն, եթէ 5—6 տարի մը եւս կարելի ըլլայ խնամել մեր որբերը, անոնք պիտի մեծցած ըլլան այնքան, որ պիտի կարողանան ինքնապահ դառնալ։

«Հայ հասարակութիւնը չի կրնար եւ իրաւունք չունի անտարբեր գտնուելու մեր որբերու այս տագնապալի վիճակին հանդէպ ու պարտաւոր է թէ՛ բարոյապէս եւ թէ՛ նիւթապէս օգնել Նիըր Իսթ Րիլիֆին, որ ան ի վիճակի ըլլայ քանի մը տարի եւս խնամել մեր որբերը, մինչեւ որ անոնք այլեւս խնամքի պէտք չեն ունենար։

«Եւ երբ Նիըր Իսթ Րիլիֆը Ամերիկայի մէկ ծայրէն միւսը կը կազմակերպէ Ոսկեղէն Կանոնի կիրակին դրամ հանգանակելու համար, մեր հայրենակիցները գէթ այս տարի ամէն տեղ պէտք է առաջինը ըլլան այդ ձեռնարկներուն օժանդակելու, ով որքան կարող է եւ ինչպէս կարող է»։

ՕԳՏԱՇԱՏ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ

Յառաջի մրցանակաւոր բառանգրութեանը, քանի՞ ուշ չէ։ Տեսնել Դ. էջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐԸ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

Քանի մը ամսուան արձակուրդէ վերջ, Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.10ին բացուեցաւ Երեսփոխանական ժողովը, նախագահութեամբ Ֆէրնան Պուիսոնի։ Ներկայ էին մօտ 500 երեսփոխաններ։ Դահլիճին վերապահուած աթոռներուն վրայ կը տեսնուէին վարչապետ Փուանքարէ, Պրիան, Ալպէր Սարօ, Պարթու, Թարտիէօ եւ Պօքանովսքի։ Նախագահը յիշատակի խօսքեր ըրաւ արձակուրդի ընթացքին մեռած երեսփոխաններուն համար,—Փլանշընօ, Թէվնի եւ Քլարու։ Յետոյ յայտնեց թէ համայնավար երեսփոխան Կաշէնի առաջարկ մը ներկայացուցած է՝ ազատ արձակելու համար այն չորս երեսփոխանները, որոնք մամուլի կամ քաղաքական յանցանքի համար բանտարկուած են։ Ընկերվարական երեսփոխան Շարլ Պարոն եւս նման առաջարկ մը ներկայացուց։ Կաշէնի խօսք առնելով ըսաւ թէ ըստ Սահմանադրութեան խորհրդարանը իրաւունք ունի ազատ արձակելու բանտարկուած երեսփոխանները։

Նախկին պատերազմական նախարար Մաժինօ բողոքեց այս առաջարկին դէմ «յանուն երկրին շահերուն»։

— Բանտարկուած երեսփոխանները, ըսաւ, արդարօրէն դատապարտուած են։ Այդ քարոզութիւններն էին պատճառ որ միջադէպեր պատահեցան, երբ դրօշի տակ կանչուեցան պահեստիները։ Կը հարցնեմ ձեզի թէ ակարութեան նշա՞ն է թէ ընկերականութեան տարօրինակ ըմբռնում մը՝ որով կ՚ուզէք քաջալերել այս պրոպականդը։ Եթէ ընդունուի այս առաջարկը, ատիկա պիտի նկատուի մամուլի ընդհանուր ներում մը, ու կառավարութիւնը իրաւունք պիտի ունենայ ըսելու թէ իրեն համար անկարելի է պաշտպանել բանակը՝ հակազինուորական քարոզութեանց դէմ։ Բանտի մէջ գինուորներ կան։ Անոնք յանցաւոր չեն։ Իսկական յանցաւորները անոնք են որ իրենց անձեռնմխելիութեան վրայ կրթնած, զանոնք անկարգապահութեան մղած են։ Այս մարդիկը կրնան մեր պաշտօնակիցները ըլլալ. ես զանոնք կը նկատեմ օճրագործներ հայրենիքի դէմ»։

Շարլ Պարոն ըսաւ թէ Կաշէն բանտարկուած է անոր համար որ քաջութիւնը ունեցած է իր կարծիքները պարզելու։ Անիկա երեսփոխան ընտրուած է իբրեւ համայնավար՝ իր ծրագրով եւ գաղափարներով. «ուստի գինքը չէ որ կը բանտարկէք, այլ զինք ընտրողները»։

Դատական նախարար Պարթու ըսաւ թէ բանտարկեալներուն յանցանքը մամուլի կամ կարծիքի պարզ ոճիր չէ, այլ ազգային պաշտպանութիւնը վտանգող ոճիր։ Երեսփ. ժողովը ազատ է զանոնք արձակելու, սակայն կառավարութիւնը այդ որոշումը իբրեւ մասնակի ընդհանուր ներում չի նկատեր։

Առաջարկը քուէի դրուելով, Մարսէլ Կաշէնի, Մարթիի, Տօրիոյի եւ Տիւքլոյի առժամաբար ազատ արձակումը ընդունուեցաւ 221ի դէմ 264 ձայնով։ (Կաշէն եւ ընկերները նոյն իրիկունն իսկ ազատ արձակուեցան Սանթէի բանտէն։

Նախագահը յետոյ յայտնեց թէ Դիւանին հաղորդուած են 28 հարցապնդումներ։ Փուանքարէ խնդրեց ժողովէն, որ արձակուրդէն առաջ ընդունուած մեթոտը շարունակուի դարձեալ. այն է՝ հարցապնդումներով զբաղիլ միայն Ուրբաթ օրերը, իսկ մնացեալ օրերը յատկացնել նիւթացոյցի վիճաբանութեան։

Վարչապետը աւելցուց թէ Դեկտեմբերի վերջը կամ Յունուարի մէջ կառավարութիւնը տրամադիր է իր քաղաքական ծրագիրը պարզել ժողովին եւ երկրին առջեւ։ «Բայց, ըսաւ, այդ ծրագրին առաջին յօդուածն է հաւասարակշռուած նիւթացոյցի մը գոյութիւնը»։

Թեր ու դէմ վիճաբանութիւններէ վերջ, երեսփ. ժողովը ընդունեց վարչապետին առաջարկած աշխատութեան եղանակը։ Երեքշաբթի պիտի սկսին նիւթացոյցի վիճաբանութիւնները։

Ծերակոյտի բացումը եւս կատարուեցաւ նոյն ժամուն։ Ներկայ էին նորընտիր ծերակուտականները՝ Միլլան, Իսբալէ եւ Ֆուրքատ։ Նախագահ Փօլ Տումէր կարճ դամբանականներ խօսեցաւ մեռած ծերակուտականներուն համար։ Անոնք են Քասթիյեար, Լընրվէօ, Մօնթէկիւ եւ Ժոնար։

Թուրք նոր դահլիճը

Անատոլուի Գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Թուրք դահլիճը վերակազմուած է հետեւեալ ձեւով։ Ըսմէթ փաշա՝ վարչապետ, Շիւքրի Գայա պէյ՝ ներքին գործավար, Սարաճօղլու Շիւքրի պէյ՝ ելմտական, Թէվֆիք Րիւշտի պէյ՝ արտաքին, Մէհմէտ Էսատ՝ դատական, Ապտիւլ Հալիք՝ Ազգ. Պաշտպանութեան, Պէհճէ՝ հանրօգուտ շինութեանց, Նէճաթի՝ հանրային կրթութեան, Րէֆիք՝ առողջապահական, Րահմի պէյ՝ առեւտուրի եւ երկրագործութեան գործավար։

Ասոնց մէջէն նոր գործավարներն են Շիւքրի Քայա պէյ որ կը ստանձնէ ներքին գործավարութիւնը, եւ Սարաճօղլու Շիւքրի պէյ՝ որ կը դառնայ ելմտական գործավար։ Նախկին ելմտական գործավար Մուսթաֆա Ապտիւլ Հալիք պէյ պատերազմական եւ ծովային (Ազգ. Պաշտպանութեան) գործավար կ՚ըլլայ։ Առաջին անգամ է որ այս գործավարութիւնը կը ստանձնէ ոչ-զինուորական մը։ Առեւտր. գործավար Րահմի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՖՐԱՆՔԼԷՆ-ՊՈՒՅԵՕՆ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻ

Արմատական - ընկերվարական ներու համագումարին ծանօթ որոշումներէն վերջ, այլեւս Ֆրանքլէն-Պույեօնի դիրքը խախտած ըլլալով, Թրքասէր եւ երեսփոխանը հրաժարեցաւ յիշեալ կուսակցութենէն։ Նոյնպէս հրաժարեցաւ Երեսփ. ժողովի արտաքին յանձնաժողովի նախագահի պաշտօնէն, նկատելով որ ատոր կոչուած էր իբրեւ անդամ արմատական-ընկերվարական կուսակցութեան։ Ֆրանքլէն-Պույեօն 25 տարիէ ի վեր կը պատկանէր այդ կուսակցութեան։ Իր օրինակին հետեւելով քաշուեցան նաեւ դարձ մը բարեկամները։

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Շաբաթէ մը ի վեր Անգլիոյ ամէն կողմէն ողողումի ծանր լուրեր կը հասնին։ Անցեալ օր փոթորիկին եւ ողողումներուն զոհ գացած էին մօտ 60 հոգի։ Առջի օր Լոք գետի յորդումէն պատճառաւ ողողուած է հիւսիսային Քըմպըրլէնտի շրջանը։ Անգլիան սկովտիոյ կապող երկաթուղային գիծը ջուրերու տակ մնացած ըլլալով, ճամբան թացնելը սահիպուած են ուրիշ ճամբով երթեւեկել։ Էնտասըրի մէջ խճուղին գետի վերածուած է։ Քարլայլի մէջ քաղաքին մէկ մասը եւ կենդանական պարտէզը ջուրերու մէջ են։

ԻՍՄԻՈՒՑԻՉ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ

Պոլսոյ նախակրթարանի ուսուցիչներէն 40 հոգի պաշտօնի կոչուած են Արեւելեան նահանգներու դպրոցներուն մէջ։ Լաղինէի ուսուցիչներէն մէկ մասն ալ Արեւելեան նահանգներուն մէջ նոյնպէս պաշտօնի կոչուած ըլլալով, մաս առ մաս Պոլիս կը հասնին իրենց պաշտօնավայրերը երթալու համար։

9000 ԼԻԹՐ ՊԷՆԶԻՆԻ ՊԱՅԹՈՒՄ

Առջի առտու Պիյեանքուրի Սալմսոնի ինքնաշարժի գործարանին մէջ սոսկալի պայթում տեղի ունեցաւ ծանր արկած մը։ Պայթում[illegible] մեծ կորուստ չէ հասցուցած, երեք ընդունարաններու մէջ գտնուող մօտ 9.000 լիտր պէնզինի մեծ[illegible] եւ կրակի առաջ բերաւ։ Բարեբախտաբար Պիյեանքուրի եւ Փարիզի հասած հրշէջները մի[illegible] նալով գործարանի հրշէջներուն, յաջողեցան անմիջապէս առաջքը առնել մեծ աղէտի մը։ Պայթումի տեղէն անցնելէն եւ մանկական բարձրանալու[illegible] մինչեւ 50 մեթր հեռուն կը զգացուէր այն որ պէնզինին ջերմութիւնը։ Մէկ ժամ ատամ[illegible] վիջյ վտանգը բոլորովին անհետացած էր եւ շրջակայ շէնքերը չէզոքացուած։ [illegible] պատականներու մէջէն գտնուեցան բոլորովին ածխացած երկու դիակներ. մէկը մեքենագործի պաշտօնեան էր՝ 50 տարեկան ֆրանսացի մը, միւսը պաշտօնեայ մը։

Ոստիկանութիւնը [illegible] քննութիւն մը բացաւ այս արկածին պատճառը երեւան հանելու համար։

ՌՈՒՍ ՅԱՅՏՆԻ ԵՐԳԻՉ Շալիափին կողմէ իր կնոջ՝ բաժանման պարունակութիւններ դէմ բացուած ամուսնալուծման դատը տեսնուեցաւ Մոսկուայի շրջանային դատարանին առջեւ։ Դատը տեւեց 15 վայրկեան. պակաս, որովհետեւ պաշտպանի դատարանները ստիպուած են չ[illegible] չէ ահէ, ամուսնութիւն պահելու [illegible] ամուսիններէն մէկուն ներկայացուցած խնդրանքին վրայ։

Տիկին Շալիափինը ներկայացուցած էր իր ամուսնու կողմէ որ բողոքեց ամուսնալուծման վճռին դէմ։

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

"ԻՐԱՆԸ ՆՈՐ,,

Երկու տասնեակ տարիներու կեանք ունի Պարսկաստանի Սահմանադրութիւնը, որ շատ քիչ նկատելի փոփոխութիւններ մտցուց նախկին դրութեան մէջ։ Անձն քանի զուրկ այս երկիր զուրկ է նաեւ քաղաքական կուսակցութիւններէ։ Թող զարմանալի թուի, որ մեր մօտ պետական կեանքը կ'ընթանայ անհատներու, շատ շատ փոքրիկ խմբակներու ցանկութեամբ։ Նոյն իսկ խորհրդարանային ընտրութիւններու ժամանակ իրականութեան վրայ քաղաքական կուսակցութիւններուն կը փոխարինեն այս կամ այն անհատը, այդ սաթիէ նոր ծնած այս կամ այն խմբակցութիւնը.

Խորհրդարանին մէջ ալ նոյն պատկերն է. զանազան անդամներ կամ 5—10 հոգինոց զանազան խմբակցութիւններ իրենց զիրենք հաւաքած անուանումով կը կազմեն մեծամասնութիւն, որուն վրայ կը կրթնի կառավարութիւնը։ Բնական է, ասիկա շատ կարճատեւ կեանք ունենալով, անոր կուտայ նոր մեծամասնութեան մը՝ նոր կառավարութիւն մը գործի գլուխ բերելու համար։

Քաղաքական որոշ համոզումներու, սկզբունքի բացակայութեան պատճառով գրեթէ բոլոր քաղաքական գործիչները կը շարժին անհատական հաշիւներով։ Այնպէս որ թէ՛ խորհրդարանային խմբակցութիւնները եւ թէ անոնց առաջ բերած կառավարութիւնները միայն յենարան չունենալով, կարճատեւ եղած են եւ ամէն փոքրիկ խնդիր մը կամ որեւէ անհատի անյաջողութիւն մը բաւական է տապալելու զանոնք։

Խորհրդարանի անդամներուն եւ պետական գործիչներուն համար քաղաքական որոշ ուղղութիւն չկար գրեթէ։ Այդ ուղղութիւնը կը փոխարինէր ռուս կամ անգլիական քաղաքականութեան այնքան ծանօթ, այնքան հին ... մարզանքով. մարզանք մը, որուն շատ վարժ են մեր գործիչները եւ յաճախ իրենց խաղերուն կը զոհեն ոչ միայն իրենց կոչումը, այլ եւ շահերը այն հայրենիքին, որու անունով կը խօսին եւ որուն համար ... պատրաստ են իրենց կեանքը վտանգելու ... ճառերով։

Պարսիկ քաղաքական գործիչը պատասխանատու է միայն իր խղճին ու շատ յաճախ միայն եւ միայն իր գրպանին առջեւ, ... որու կը դառնարկէ ... շահերը։ ... փոխելու համար ... է չէ մեծ պատերազմի ժամանակ, «Իրաքը» Պարսկաստանի մէջ կատարուած դէպքերը, կռուող մեծ պետութիւններու ... Վաւերացուած ... պատմական ... վերջին քանի տարուան ընթացքին չենք կրնար ... քաղաքական դէպք մը, որ ... երկու պետութիւններ ... ծրագրուած եւ «հայրենասէր» անհատ գործիչներու միջոցով կեանքի կոչուած չըլլայ։

Կողովուրդը վերէն քշուած է, որու ուղղութեամբ, ժողովուրդը տարած է «յաղթանակներ» ... այս կամ այն ... մէջ ... Արդէն ինքը Սահմանադրութիւնը՝ քանի տարի առաջ ... ծրարով կոտուեցաւ, հող չէ թէ այդ ... օրերուն, Պարսկաստան մտնելով եւ կլիմայական ... ներթափանցելով, ... համաձայնութեան ... կազմէն եւ ... չափաւորութեան։ Մինչեւ նոյն ձեւերով ինկաւ Փաճարներու հարստութիւնը, մինչեւ այն ... բարձրացաւ ... գործերը պարզել ... ժողովուրդի վստահութեան,

տի ապահովէ անոր գերդաստանի գոյութիւնը։ Հակառակ «Իրանը Նոր»ի հիմնադիրներու եւ գաղափարակիցներու կարծիքին, մեր մօտ կրկնուելու վրայ է պատմութիւնը քէմալական «Յոյլք»ի եւ Մուսոլինական «Ֆաշիսմ»ի։ «Իրանը Նոր»ը իր շարքերուն մէջ առնելով պետական հաստատութիւններու պաշտօնէութեան ճնշող մեծամասնութիւնը, ամբողջ երկրին մէջ Րիզա Շահի բոլոր համակիրները, ժողովուրդին մէջ գտնուող կարեւոր ուժերը, իրեն հետ ունենալով զինուորական ուժը ամէն տեղ, կասկած չկայ, որ կարող է դառնալ շատ ուժեղ կազմակերպութիւն մը եւ ապագային խոշոր դեր խաղալ մեր երկրի պետական-քաղաքական կեանքին մէջ։

Այդ նպատակին աւելի հեշտութեամբ հասնելու համար «Իրանը Նոր»ը կ'աշխատի իրեն միացնել, աւելի ճիշդը, իրեն մէջ ձուլել արդէն գոյութիւն ունեցող խմբակցութիւնները։ Առաջին յաջող փորձը կատարուեցաւ Օգոստոսի վերջերը «Իրանը Ջաւան» (Երիտասարդ Պարսկաստան) խմբակցութեան ձուլումով։

Գալստը իր գոյութիւնը ապահովելու համար կուսակցութիւն կը կազմէ։ Պէտք չէ մոռնալ, որ այդ կամ նման կուսակցութիւն մը մեծ զարկ կուտայ նաեւ այս յետամնաց երկրի համար այնքան հրամայական շարք մը բարենորոգումներու՝ տնտեսական, կրթական, զինուորական եւ ուրիշ մարզերու մէջ։ Այդ բարենորոգումները, թէեւ հետու հիմնովին փոխելու Պարսկաստանը, այսուհանդերձ կը կասեցնեն յետամնացութեան աւելի ամրապնդումը։

Միւս կողմէ Շահ Փէհլէվիին հակառակորդները, խմբակցութիւններ թէ անհատներ, ինչպէս ցոյց կուտան կարգ մը նշաններ, կը դիմեն նոյն միջոցին — կազմակերպուիլ մէկ կուսակցութեան մէջ եւ պայքարիլ «Իրանը Նոր»ի դէմ։ Այդ պայքարը սակայն ժողովուրդին մէջ եւ ժողովրդական շահերու համար չէ, որ պիտի մղուի, այլ գահի եւ նախարարական աթոռներու շուրջ. այդ նոյն գահին եւ նոյն աթոռներուն ծարաւի անհատներուն համար։

Ժողովուրդը այս երկրին մէջ ինչպէս ամէն տեղ, իր շահերն ու իր պահանջները ունի, բայց ան իր պիտի կազմակերպուի։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

բայց նոյն ժողովուրդի անունով, առանց քաղաքական կուսակցութիւններու որոշումին ու ջանքերուն, այլ միայն ուժեղ անհատի մը ցանկութեամբ եւ առաջին լաւագոյն ձեւով օգտուելու արտակարգ ընդունակութեան շնորհիւ։ Նոյն եզրակացութեան կը յանգինք, եթէ խորանանք 1922—1927 շրջանին կատարուած քաղաքական անցուդարձերուն, զինուորական բոլոր խոշոր կամ փոքր դէպքերու մէջ։

Շատ փորձեր են կատարուած նոյնիսկ Սահմանադրութենէն առաջ, քաղաքական կուսակցութիւններ հրապարակ բերելու։ Յիշեմ հայազգի պետական գործիչ Միրզա Մալքում Խանի փորձը, այլա դեմոկրատներու քանի մը տարուան աշխատանքը այդ ուղղութեամբ, նոյնիսկ պարսիկ համայնավարներու՝ աւելի քան անյաջող ծնունդն ու վախճանը, մեր օրերուն գոյութիւն ունեցող «Թաջադդոդ» եւայլն։

Այս ուղղութեամբ մեծ ջանքեր է թափած Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ոչ միայն երկրի կեդրոնին, այլեւ հիւսիս եւ հարաւի մէջ. անիկա աւելի քան հիմնաւոր կերպով ... լաւագոյնն է տուած իր ... պարսիկ ազատատէրները մէկ կուսակցութեան մէջ համախմբելու համար։ Պարսկաստանի մէջ գտնուող մեր վեթերան ընկերները ոչ մէկ ջանք եւ աշխատանք խնայած են։ Բոլոր փորձերը սակայն մնացեր են փորձեր, յաճախ առաջ բերուած են անուններ միայն եւ այդ անուններու շուրջ համախմբուած են փոքրաթիւ անհատներ, որոնք անկարող եղած են, եթէ ոչ ամբողջ երկրին գոնէ կեդրոնական վայրերու մէջ առաջ բերել թէկուզ շատ ուժեղ կազմակերպութիւններ, ժողովուրդը կապել իրենց հետ, աշխատանք կատարել, պետական գործերը կուսակցականօրէն ղեկավարել եւայլն։ Ընդհանրապէս շատ խմբակցութիւններ չծնած մեռած են, ոմանք մինչեւ այսօր պահած են միայն իրենց անունը, իսկ տպագրուած ծրագիր-կանոնագիրները դեռ կ'ապրին անշուշտ։

Այժմ նոր փորձ մը կ'ընեն Րիզա Շահ Փէհլէվիի կողմնակիցները։ Հազիւ չորս ամիս առաջ կազմուած է «Իրանը Նոր» կուսակցութիւնը, որու հիմնադիր վարիչներուն մէջ կան աչքի զարնող պետական գործիչներ, ինչպէս պալատական նախարար Թէյմուր Թաշը։ Այս կուսակցութեան կարճատեւ գոյութիւնը կը թելադրէ ըսելու թէ առաջին անգամ է որ Պարսկաստանի մէջ կը հիմնուի ապրելու ընդունակ եւ քաղաքական դեր կատարելու կոչուած խոշոր կազմակերպութիւն մը։

Ահա «Իրանը Նոր»ի նպատակը.

«Պատայել երկրի միութեան եւ անկախութեան համար Փէհլէվի գերդաստանի դրօշակին տակ։ Անկեղծ եւ պարտաճանաչ ... դէպի հայրենիքը եւ Ն. Վ. Շահին։ Զօրացնել նոր ուժերէն Պարսկաստանի մէջ ժողովրդական բարենորոգումներ իրականացնել եւ համար։ Մղել երկիրը դէպի յառաջդիմութիւն եւ երկրատարածութիւն։ Խնդրել պայքար ամէն անհատի դէմ, որ թէ ներքին արդարութիւնները եւ այն տարրերու դէմ, որոնք խաղաղ են եւ սրբելը՝ հիմնական բարենորոգումներու առաջացման եւ երկրի երկրատարածութեան, ժողովրդական ... անկեղծութեան, պարտաճանաչութեան, հայրենասիրութեան եւ բարեխղճութեան սկզբունքները հաստատելու եւ պայքարել նախապաշարումներուն դէմ»։

Ուրիշ խօսքով, կը հիմնուի պետական կուսակցութիւն մը, որ թէեւ ու թէկուզ համախմբելով Փէհլէվի ... ,

LE SOLEIL D'AUTOMNE

A. NAVARIAN Հրատ.՝ Գ. ԳԱԼԻՆՑ

Ցնորակ մը բանաստեղծութիւններու, ֆրանսերէն, 60 էջ։ Ֆրանսացի բանաստեղծ մը, Օ. Ցորչէն, յառաջաբանով մը կը խօսի թէ ինչպէս «բանաստեղծը ոսկի տերեւներէն կը հիւսէ դրասանգ մը»։

Ցորչէն միւրեզեայ բանաստեղծ մըն է, որ կը սիրէ լեզուն, իբրեւ ամէն բան։ Լեզուին կը սպասարկէ այնպէս, ինչպէս քուրմը՝ մեհեանին։ Ու կ'ընդունի թէ, լեզուն է, որ, ոգենալով, պիտի մարմնացնէ ոգին՝ մականուանեալն արուեստ։ Ուրեմն, հաւատացեալ մը, որ գիտէ թէ ձեւն իսկ ունի իր պարունակութիւնը։ Լեզուի վարպետ խաղ մը. գեղեցիկ ճարտարապետութիւն մը, շատ անգամ, աւելի կ'արժեն քան յուզումներու յանձնուած անկողինը, վանդի, վերջապէս, ի՞նչ են զգայութիւնները — հոգեբանախօսական սովորութիւններ։

Ու, այս ճաշակով, Ցորչէն տուած է գեղեցիկ աշխատութիւն մը, L'Art de Vers, որ կուգայ սորվեցնել արուեստին կանչելու եղանակները, բարձրանալով տաղաչափութեան ճարտարապետութեան աստիճաններէն։ Աւելցնենք որ, քիչ մը հին է, մանաւանդ երբ տեսութեամբ կը մօտենայ գունալսողութեան (audition colorée) նորերու ձեւական տեսութեան, կամ, վերջապէս, բոլոր մեր զգայարանքներուն— քիթին, աչքին ու ականջին,— մասնակցութեան՝ բանաստեղծութեան մէջ։ Ցորչէն բաւական կը համարի լեզուն որ կը պտըտի ականջին մէջ։ Եւ այդ ականջ-լեզուն է իր սրբութիւնը.

Ահա այս բանաստեղծն է, որ կը ներկայացնէ, իր լեզուի մարդոց, Ա. Նաւարեանը։

Նաւարեան նոյն ճաշակին մարդն է։ Նրբօրէն երաժշտական լեզու մը, որ, իբրեւ արուեստ գերագոյն զգայարանք, պիտի փոխարինէ, մինա՞կը, մեր զգայութեանց առեւտուրին կանչուած բոլոր ճամբաները։

Այդ լեզուն, նախ, ֆրանսերէն է։ Արդ, հիմա, սովորութիւն է գրագէտներու անձնագիրը տալ համաձայն իրենց լեզուին։ Գրագէտ մը, որ կը գրէ ֆրանսերէն, կը պատկանի ֆրանսական գրականութեան, ու կ'անուանուի ֆրանսացի գրագէտ ... , խորքը — քննադատական մանրամասնութիւն է. Փանայիթ Ըթրաթին՝ ձեզ օրինակ։

Նաւարեան եւս ֆրանսացի բանաստեղծ մըն է։ Հայ գրականութեան՝ խորթ զաւակ։

*
* *

Գիրքին մէջ։

Սոնանաւորներ կան, որ 25 տարեկան են, եւ ուրիշներ՝ որ գեռատի։ Ցարիքոնները, օրուան մտայնութեան հետեւելով, նուիրուած են հայկական ջարդերուն, մարտիրոս Հայաստանին, հարեմներուն ու սուլթանին ընդհանրապէս, քարոզութեան համար գրուած։ Ու նաեւ սոնանաւորներ, նուիրուած՝ արեւելեան մոթիֆներու։ Այդ արեւելքը, սակայն, գիտուած է արեւմուտքցի ճամբորդներու՝ ծրեած ... աչքերուն պիտմակէն։ Այդ Արեւմուտքցիները դեռ նոր կը սկսին ճանչնալ արեւելքը։ Իսկ մենք դեռ չենք ճանչնար, տեսած իսկ չենք։ Հոս թող թոյլ տրուի ինծի վերցնել նաեւ մեծ բանաստեղծներէն մկրտուած մանրոտիկ «բնաբաններ», որոնք կը նստին խորագիրներուն քովէն։ Քերթուածներու հեղինակը ... , հիմա, չախորժիր այս հին նորութենէն։

Սակայն, Նաւարեանի անունը կը շինեն այն կտորները միայն, որոնք գրուած են բանաստեղծօրէն անոնց մէջ, Նաւարեան, կը մերկանայ բոլոր աւելորդ շապիկներէն, եւ իր միտը կը քսէ բնութեան, անկեղծութեամբ գծելով իր սարսուռին ելեւէջները հոգիին թուղթին վրայ։ Իր գիծերը գունաւոր են, խառնուռիկ առեղծագործում մը զգայութեանց։

Ահա՛ Հարսնուկները.

կարմիր ճուռծքը զոր ծովը կ'օրրէ,
Արեւու կաթիլներ, կանանչ գորգին վրայ,
Որոնք կը բողբոջին ծամբոյրին տակ
Ծիրանի արեւին սպայքուն նետերուն։

Սարսռացէ՛ք, հարսնուկներ, հորիզոնէն արիւն կը հոսի,
Եւ մարգ-գորգը, զոր կը թրջէ ծառագայթ մը,
Պիտի ծածկուի ձեր բոցավառ մարմիններով,
Արեւու կաթիլներ, որ կը կայլուռնաք ծամբոյրէն։

Այսպէս են, գեղեցիկ ու գունաւոր, Լուսան ու ֆիլիփիանները, Լուսինին տխրութիւնը, Քալթիւրը։ Նաւարեան ծաղիկի նուրբ նկարիչ մըն է։ Ու միեւնոյն ատեն երաժիշտ մը, որ, ինչպէս Արեւելեան Նուագին մէջ, ջութակի փորձ մը կը կատարէ. Ու ամէնուն վրայ, հանգիստ տխրութիւն մը, եւ Օոսկի տերեւներէն կը հիւսէ իր Աշնան Արեւը.

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿԸ ՏՕՆԵՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Մուրճ Մանգաղի թղթակիցը կը նկարագրէ Մոսկուայի տօնակատարութեան պատրաստութիւնները (27 Հոկտ.)։—

Քաղաքին մէջ կառուցուած են աշտարակներ, կամարներ, ամպհովանիներ։ Մասնաւոր ուշադրութեամբ մը անոնց կը տրուի գեղարուեստականութիւն։

Այդ զարդարանքներուն մէջ առանձին տեղ մը կը գրաւէ Կարմիր Հրապարակը։ Ամբողջ Կրեմլինի պալատը ծածկուած է կարմիր քթանով։ Լէնինի արձանին մօտ կը բարձրանան երկու տասնյարկանի աշտարակներ, մէկը ցոյց կուտայ կոմունիստ կուսակցութեան հաստատումը 10 մեծ երկիրներու մէջ միւսը՝ Խուսիոյ աճումը 10 տարուան ընթացքին։ Սպասկի աշտարակէն մինչեւ Լոբնի քաշուած է երկաթեայ թել, որուն վրայէն պիտի կախուին մեծ տառերով 10 տարի Լէնինի ճամբով խօսքը։ Առեւտրական տան ճակատէն պիտի կախուին հսկայ ցուցակներ՝ խորհրդային արդիւնաբերութեան, ելեկտրականացման, գիւղատնտեսութեան 10 տարուան առաջդիմութիւններուն մասին։ Ամբողջ Կարմիր Հրապարակը պիտի լուսաւորուի ուժեղ զինուորական լուսարձակներով։ Պատմութեան Թանգարանին ճակատին վրայ պիտի պատկերացուի շարժանկար մը, որ ցոյց պիտի տայ «Հոկտեմբեր» ֆիլմը երեք օր անընդհատ։

Խորհրդային Հրապարակին վրայ պիտի կառուցուին խորհրդային իշխանութեան 10 տարուան աշխատանքը պատկերացնող 10 մեծադիր նկարներ։ Ավերկլովեան Հրապարակին վրայ CCCP տառերը կախելու համար պիտի հիմնուի հսկայ կամար մը ... Պուշկին կոչուած տեղը պիտի շինուի փայտէ հսկայ գիրք մը 10 էջով. իւրաքանչիւր երեսին

վրայ պիտի գրուի ... դարգացում մը։

Այս «Հլինաքարութիւն» շուտով կ'աւարտի։ Ցօնական ... րուն պիտի մասնակցի Մոսկուայի ամբողջ ժողովուրդը։ Քաղաքացի ... կերուններուն մասնակցողներ ... առաջնորդեն ժողովուրդը, ... մէնէն առաջ պիտի քալեն ... տեմբերի մարտիկները ... րուն առջեւէն՝ Արիները ... պիտի կեդրոնանան Կարմիր հրապարակին վրայ։ Մեծ շուքով պիտի ունենայ Կարմիր բանակի հանդէսը, որուն համար ... ուած են զինուորական ամենա... պատուիրակութիւններ ... Հրապարակին վրայ ... հրաւիրեալներ, ներսէն ... սահմանէն, տեղ պիտի գրաւեն ... 3 օր պիտի տեւեն այս տօնակատարութիւնները ...

ՀԱՅԵՐԸ ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

Սեբաստիոյ այէն Թղթակից ... հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդէ Գոյսոյ Ազգային ... կիշեալ նահանգի հայ ... թիւին, տնտեսական ... եւ դպրոցներուն մասին.

ՍԵԲԱՍՏԻՈ ՔԱՂԱՔԸ

Պատմական անցեալ ... ունեցող Սեբաստահայութիւնը այսօր կրթական ծանր ... տակ կը տքայ. Երկու ... որ եկեղեցի եւ դպրոց ... 250ի, աւելի երկսեռ աշակերտներ փողոցները թափառ... դատապարտուած են։

Կրթական ցաւերէ առաջ ... 1800ի հասնող Սեբաստահայութիւնը անտեսական ... վրայ այնքան ... պէտք չունի, քանի որ ... յին հրապարակի վրայ կը ... ծեն՝

3 արմտիքի եւ մանիֆակ... րայի վաճառականներ, 1 ... նաւոր, 5 ոսկերիչ եւ ժամագործ ... հիւսն, քարակոփ, ծխախոտ... րին եւ երկաթագործ, 8 ... կար եւ «Թէյմէնեճի», 6 ... ձաղորդ, 4 դերձակ, ... կանանց, 3 սափրիչ ... 30 ջաղացպան եւ ջաղաց... քարի մասնագէտ, 2 ... ճառ, պտղավաճառ, 2 ... սեղէնի եւ խղաններ ... 3 սեփական օթոյի վարիչ ... մեքենագէտ, 8 կլայեկագործ ... 2 թիթեղագործ, 1 ... թակի մասնագէտ, 8 ...

Ասոնց վրայ պէտք է ... ցնել տասնեակ մը հողագործ... ներ. Յիշեալ անձնչան մէկ ... մը բանուորներ եւ հայ ... 60 հոգի նպաստի կարօտ ... կար ու այրիներ են։

Վարժարանը բացուելու ... բացային 150 թոշակաւոր ... կերտներու դիմաց միայն ... նպաստի կարօտներ պիտի ... նենանք, այն ալ մեծ ... որբեր։

ԶԱՐԱ

Հողագործական այս ... 800ի մօտ Հայերը՝ բացի ... մը արհեստաւորներէ եւ ... տրականներէ՝ ընդհանուր ... երկրագործութեամբ կը ... պին եւ գոհ են իրենց վիճակ... սակայն հոն ալ տնտեսական ... աւելի կրթական հոգն է որ ... ղովուրդը կը մտահոգէ ... սոխակէ որ դպրոց ... խորհին. 130 աշակերտներ ... ռանց դպրոցի մնացած են ... դեցին բաց է եւ երեք ... մը երիտասարդներու կողմ ... գեցողութիւններ կը ... ունին. սակայն ի՞նչ օգուտ ... դպրոց մը չունին։ Հոն ալ ... թոշակ վճարելու կարող ... կերտներու վրայ 30 որբ ... ւելցնենք ու անցնինք։

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Կիրակի կէս օրէ վերջ տեղի ունեցաւ փարիզի Տարօն-Տուրուբերան Հայրենակց Միութեան եռամսեայ ընդհանուր ժողովը։

Ատենապետը ժողովը բանալով, խօսք տուաւ մեր հայրենակից Պ. Կարօ Սասունիի, որ մօտ մէկ ժամ խօսեցաւ կարեւոր խնդիրներու շուրջ «Մենք դեռ Տարօնցի չենք, ըսաւ, այդ մեծ անունը կրելու համար պէտք է հետեւինք մեր նախնեաց եւ շարունակենք անոնց սկսած գործը»։ Յետոյ թուեց ընդհանուր պատերազմին իւրաքանչիւր շըրջանէ ազատուողներուն թիւը եւ ըսաւ թէ՝ այսօր Հայաստանի մէջ կ'ապրին աւելի քան 75,000 հայրենակիցներ իսկ արտասահմանի մէջ 25,000, որով ընդամէնը կ'ունենանք աւելի քան 100,000 Տարօն-Սասնոյձորցիներ։

Հեշտեց Միութեան անհրաժեշտութիւնը, յորդորեց եւ պարտականութիւն դրաւ իւրաքանչիւր անհատի վրայ ջանք չխնայել Միութեան յառաջդիմութեան համար։ Եթէ կամք ունենք, ըսաւ, մեր սեփական միջոցներով եւ Միութեան մասնաճիւղերու դրամով Աղեքսանդրապոլի շրջանին մէջ կրնանք դպրոց-որբանոց մը հիմնել, կրթելու համար մեր հազարաւոր անուս մանուկները եւ արհեստ սորվեցնելու համար անոնց։

Այս դասախօսութենէն վերջ, միաձայնութեամբ որոշումներ տրուեցան քանի մը կարեւոր խնդիրներու մասին։ Ատենապետը ժողովը փակեց եւ հայրենակիցները մեկնեցան գոհ եւ ուրախ տրամադրութեան տակ։

Գ. Վարդանեան

Արժանթէօյլ

ՊԱԹՈՒՄԻ ՀԱՅԵՐԸ

«Մուրճ-Մանգաղ» կը գրէ (27 Հոկտ.). —

Պաթումի մէջ կան 900 հայ մանուկներ, որոնք ծարաւ են ուսումի։ Մինչեւ հիմա կարելի չէ եղած դպրոցը կանոնաւորել։ Ամէն ընտանիք ունի 2—3 երախայ, դպրոց կ'ընդունին միայն մէկը, որովհետեւ դպրոցին մէջ տեղ չկայ։ Նոր բաժանումներ կազմակերպելու համար՝ նիւթական միջոցներ չկան։ Քաղաքին մէջ կան թէ Թրքական եւ թէ վրացական դպրոցներ, որոնք շատ կանոնաւոր են եւ ուր կրնան յաճախել բոլոր մանուկները, երբ կ'ուզեն սորվիլ։

Իսկ հայ մանուկները կը մնան առանց դպրոցի, փողոցներու։ Այս դժուար երեւոյթը պէտք է վերագրել տեղական հայկական հաստատութիւններու ...

ՁԱՅՆԻՐ Գ.ԵՒԱՌՈՒՆԻՐԷՆ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ ԳԱՒԱՌԻՆ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ. 2 Նոյ.— Մեր մշտաւորական ընտրանին եւ մանաւանդ բազէս արուեստագէտները շատ քիչ կը մտնեն գաւառը։ Անոնք հաստատուած են եղեր միշտ Փարիզ եւ այդ շքեղ ոստանին դիւթանքներէն չեն ուզած բնաւ բաժնուիլ, իրենց միտքն ու եռանդը ի սպաս դնելու համար բուն ժողովուրդին։ Տարիներէ ի վեր զգալի էր կարող երիտասարդ մտաւորական ուժերու ներկայութիւնը Լիոնի, Մարսէյլի, Վալանսի պէս կեդրոն շրջաններու համար։ Մեր ժողովուրդը արեւի ու երգի, ուրախութեան ու աշխատանքի սէրն ունեցող ժողովուրդ մըն է եղած միշտ։ Հապա թէ ստեղծել է իրեն համար համեստ նիւթական վիճակ մը, եւ ահա փնտռեր է գեղարուեստական հաճոյքներ։

Վերջին բանի մը ամիսներու խանդավառութեան օրեր ապրեցաւ Մարսիլիոյ, Վալանսի եւ Լիոն-Տէսինի հայութիւնը, այդ խանդավառութեան կը պարտին «ՍԷՆ Շամօն, ՍԷՆԹ-Էթիէն եւ ուրիշներ եւ այս շնորհիւ մեր երիտասարդ արուեստագէտներուն՝ Մ. Մարութեան եւ Շ. Սարեանի։ Կարելի չէ չյուզուիլ, տեսնելով այս երկու արուեստագէտները, որոնք ձգած փարթամ Փարիզը, եկեր են գաւառ, եւ կ'ուզեն ժողովուրդը անմասն չպահել գեղարուեստական հաճոյքէ, ներկայացնելով «Հին Աստուածներ»ու, «Նամուս»ի, «Ինկած բերդի իշխանուհին»ի նման հայ թատերական գործեր։

Նոյ. 1ին գերասան Շ.Սարեան Տէսինի մէջ ներկայացուց «Նամուս»ը։ Սինեմայի խոշոր սրահը լեփ լեցուն էր։ Բազմութիւնը ծափերով եւ յուզումի շարժումներով անհամբեր կը սպասէր վարագոյրի վերնալուն։ Ներկայացումը, շնորհիւ Շ. Սարեանի կարճ ժամանակուան մէջ թափած ջանքերուն, անցաւ շատ յաջող, եւ ներկայ բազմութիւնը խանդավառ տպաւորութիւն ստացաւ թէ երիտասարդ դերասանէն եւ թէ միւս սիրողներէն, որոնք կատարեալ ամբողջութիւն մը տուին։ Ժողովուրդի բուռն փափաքին վրայ, Նոյեմբեր 11ին, Շ. Սարեան կրկին Տէսինի մէջ պիտի ներկայացնէ մեր մեծ թատերգակ Լեւոն Շանթի «Հին Աստուածները»։ Իսկ Նոյեմբեր 13ին պիտի խաղայ Թօն-տը Շէրիի մէջ։

Գաւառը կարօտ ունի երիտասարդ մտաւորական ուժերու, իսկ մեր մտաւորականութիւնը միշտ կառչած կը մնայ Փարիզի։

Ա. Սուրէն

ՇԻԼԼԷՐԻ «ԱՒԱԶԱԿՆԵՐ»Ը

ՄԱՐՍԻԼԻԱ. — Դերասան Մարութեան տեղւոյս լաւագոյն ուժերով կազմած է «Տրամաթիք Ստուտիօ» անուն թատերախումբ մը ու որոշած է յաջորդաբար բեմադրել հայ եւ օտար յայտնի թատերագիրներու գործերը։

Խումբը եղանակի առաջին ներկայացումը սկսաւ Շիլլէրի «Աւազակներ»ով, որ տեղի ունեցաւ անցի Շարաթ երեկոյ Լը Պոն թատրոնին մէջ։ Մարութեան յաջողութեամբ կատարեց Ֆրանցի եւ Կարլոսի կրկնակ ու բարդ դերերը, իրապէս ապրելով զանոնք եւ ապրեցնելով ներկաները, իր դէմքի ու աչքի թափանցող խաղերով։ Շատեր Մարութեանը չէին ճանչցած Ֆրանցի դերին մէջ, այնքան յաջող էր ծպտումը։

Իրենց դերերը յաջողութեամբ կատարեցին նաեւ Աղասեան եւ Ազարեան։

Ա. Միլտոնեան

ԴՊՐՈՑ Կ'ՈՒԶԷՆ

«Մուրճ-Մանգաղ» կը գրէ (27 Հոկտ.). —

Վերին-Չիրմկա գիւղը ունի դպրոց մը, չորս դասարանով, ուր կը յաճախեն 84 աշակերտներ։ Աշակերտներու մեծ մասը կուգայ դրացի գիւղերէն, Նրմղով-կայէն եւ Չխիրիէն։

Ցաւալին այն է, որ գիւղը բաժնուած ըլլալով երկու թաղի, ներքին թաղի երախաները, մանաւանդ շատ փոքրերը, չեն կրնար յաճախել վերին թաղի դպրոցը, հեռաւորութեան եւ ճամբաներու անյարմարութեան պատճառով։ Այսպէս մօտ 50 երախաներ կը մնան առանց դպրոցի։ Գիւղացիները կը պահանջեն ուսուցիչ մը, որովհետեւ դպրոցի համար շէնք մը ունին։ Սակայն ուսուցիչին վարձքը պիւտճէի մէջ անցած չէ։ Այս պատճառով գիւղացիները համաձայնեցան ուսուցիչին վարձքը իրենք տալ, բայց պէտք է 900 րուբլի, ինչ որ ծանր է գիւղացիներուն համար։

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ. — Նթէյրկրատի մէջ Գերմանիա) սարսափելի ողբերգութիւն մը։ Հանունախէր, նկարիչ մը, վերջերս մինակ մնաց իր երեք զաւակներուն հետ, որոնց մայրը փախաւ իր սիրականին մօտ։ Յուսահատ հայրը իր երեք զաւակները սաւաններու մէջ կը փաթթէ եւ էմս ջրանցքին մէջ նետելով կը խեղդէ։ Յետոյ կը փորձէ անձնասպան ըլլալ, բայց ուժը կը պակսի եւ ամբողջ գիշերը կը թափառի դաշտերուն մէջ, մինչեւ որ կը ձերբակալուի։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՎ ԸՍԱՅ ՎԱԽՑԱՒ. — Երիտասարդ մը, որ Գովէի մօտակայ ագարակներէն մէկուն մէջ կ'աշխատէր, հեծելանիւը նստած, քաղաքը սինէմա տեսնելու գնաց։ Երբ պիտի վերադառնար, զարնուեցաւ աղջկան մը, որ նուաղեցաւ գետին ինկաւ։ Երիտասարդն ալ, նոյնպէս, լեզուապատառ եղաւ։ Կարծելով որ աղջիկը մեռած է, երիտասարդը փախաւ ագարակ։ Բայց վախնալով որ կուգան կը ձերբակալեն զինք, չուան մը կախեց մարագին գերանէն եւ անձնասպան եղաւ։ Իսկ աղջիկը, որ պարզապէս նուաղած էր, քիչ յետոյ ոտքի ելլելով, մեկնեցաւ էր իր տունը։

ԳՈՂ ՄԸ. — Հարուստ փորթուկէզ մը, որ Նէօյիի մէջ ապարանք մը ունէր, մեռաւ եւ սուգի մէջ ձգեց շքեղ ապարանքը, մինչեւ ժառանգորդներուն ներկայանալը, պահապան դրուած էր հանգուցեալին ինքնաշարժին վարիչը։ Գող մը կարծելով որ մարդ չի բնակիր ապարանքին մէջ, գիշեր մը բանալիով մը բացաւ դուռը, ներս մտաւ։ Յետոյ խորհելով որ գողը թիւնը ցորեկուան լոյսով աւելի լաւ կը կատարուի, հանեց լաթերը, եւ պառկեցաւ ... տեր ննջա... սպասուհիին անկողնին մէջ, կամ թերեւս ի յարգանս պալատա տան տիրոջ անկողինին։ Առաւօտուն, Առաւօտուն սպասուհին մտաւ, ներս պաշտպանելու ... Ինքնավարը առտուն ելաւ, ներբանքին մէջ տեսաւ որ օտար զգեստ մը կայ։ Խուզարկեց գրպանները եւ գտաւ բանալի մը։ Հասկցաւ։ Վազեց ոստիկանատուն։ Ոստիկանները եկան եւ գտան սենեակին մէջ մարդ մը, որ ծրար կը շինէր ապարանքին հարստութիւնները։

Գողը, Սիմոնէ, երիտասարդ տղայ, գլուխը ծռեց ծրարները ձգեց եւ գնաց բանտ։

ՍԷՐ ԵՒ ԽԵՆԹՈՒԹԻՒՆ — Քաթէրին եւ Ցերհան շատ կը սիրէին զիրար, եւ իրենց ծնողքին համաձայնութիւնը առանց ստանալու, փախան Մէգ, ամուսնացան։ Ընդան տարիներ։ Քաթէրին սկսաւ սիրաբանիլ ուրիշներու հետ ալ։ Խելքը թեթեւ էր, քիչ մը։

Ամուսինը, անցեալ իրիկուն, երկար յանդիմանական ճառ մը կարդաց։ Քաթէրին մտիկ ըրաւ։ Երբ ամուսինը պառկեցաւ, Քաթէրին մօտեցաւ սնարին եւ մըրըճանակը պարպեց իր Ցերհանին գլխուն մէջ։

Ոստիկանատան մէջ պատասխանեց.

— Երկար ատեն է, միտքս դրած էի սպաննել։ Վերջապէս յաջողեցայ։

Կը կարծուի թէ Քաթէրին խենթեցած է, շատ սիրելէն յետոյ։

600,000. — Էնֆրէ, որ գանձապահն էր Ապահովագրական Ընկերութեան մը, ուզեց հարստանալ, շատ, շատ։ Ու դրամարկղէն վերցնելով, ինչքան ուզէր, կ'երթար ձիարշաւներու խաղերուն մասնակցիլ։ Շարունակ կը կորսնցնէր։

Ապահովագրական ընկերութիւնը կը տեսնէ որ հետզհետէ իրենց դրամագլուխը կը հատնի, փոխանակ աւելնալու։ Հարկ եղաւ գաղտնի ոստիկան մը պաշտօնի կոչել։ Ոստիկանը ամէն օր կը հետեւէր գանձապահին, որ կը յաճախէր ձիարշաւներուն։ Ամէն կիրակի հազարներով ֆրանք կը կորսնցնէր։ Կանչուեցաւ հարցաքննութեան։ Էնֆրէ ստիպուեցաւ խոստովանիլ թէ երեք ամսուան ընթացքին քաշած էր 600,000 ֆրանք, զոր կորսնցուցած էր։ Գանձապահը յանձնուեցաւ բանտապահին։

ԿԵՑ ՁՈՒԿԸ. — Քարաշիէն յիսնեակ մը ձկնորսներ, ովկիանոսին մէջ, ամբողջ չորս օր կռիւ մղեցին կէտ ձուկի մը դէմ, որ կը կշռէր 10 թոն։ Վերջապէս յաջողեցան սպաննել եւ մեծ դժուարութիւններով ցամաք հանել։ Մեռնելէ առաջ, կէտ ձուկը փսխեց թիթեղեայ տուփեր, ձուկեր, եւ զանազան առարկաներ, միայն Ցօճանը կը պակսէր։

ՕՃՐԱԳՈՐԾ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԸ. — Օրլէանի պողոտային վրայէն Ալիս արագօրէն կը վարէր բեռնատար ինքնաշարժ մը, որ զարնուեցաւ անցորդներուն։ Աղջիկ մը, փուարիէ, մեռաւ հիւանդանոցի ճամբուն վրայ, իսկ ուրիշ հինգ կիներ առաւել կամ նուազ ծանր վէրքեր ստացան եւ փոխադրուեցան հիւանդանոց։

Մեքենավարը, Ալիս, ձեր բակալուեցաւ։

ԲԱՐԻ ՏՂԱՅԻԿ ՄԸ. — Շաթօտէօնի մէջ հարկահաւաք մը, Լըկրա, ունէր ծառայ մը, դեռ պատանի։ Անցեալ օր, հարկահաւաքը նստեր կ'աշխատէր իր գրասենեակին մէջ։ Ծառան յանկարծ մուրճ մը առաւ եւ իջեցուց իր տիրոջ գլխուն։ Կոտրեցաւ... մուրճին կոթը։ Ծառան առաւ ուրիշ առարկայ մը եւ ան ալ հնչեցուց վարպետին գանկին վրայ։ Լըկրայի վիճակը ծանր էր, եւ ինքնապաշտպանութեան վերջին ճիգով մը խածաւ ծառային բթամատը։ Ծառան նուաղեցաւ։ Լըսաւ ոստիկանը, որ ձերբակալեց զայն։ Ծառան կը յայտարարէ թէ վարպետը զինք յանդիմանած ըլլալով, իբրեւ վրէժ, ուզած էր 10,000 ֆրանք առնել ու փախչիլ։ Միայն 10,000, աւելին պէտք չունէր, կ'ըսէր, երբ բանտ կ'երթար։

...ԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ժալովսքի, որ զիս ենթարկելէ յետոյ ինքնութեան սովորական հարցաքննութեան, աւելցուց

— Հաճեցէք նշմարել, Պարոն Նօպօսի, որ ինծի համար ոչինչ այնքան գիւրին է որքան ձեզ մէջտեղէն վերցնելը, Զառանց աւել հետք ձգելու։ Ի՞նչ է ձեր իրաւական դրութիւնը ըստ իս, եթէ հիմնուիմ Լոնտոնի սովետական գեսպանատան կողմէ ձեզի յանձնուած անցագրին վրայ, դուք քաղաքացի Վարինն էք. իբր այն, այսինքն իբր ծագումով ռուս, ենթակայ էք այսօր Ռուսիոյ մէջ կիրարկուած օրէնքներուն։ Բայց կ'ուզեմ ձեր գործը թեթեւցնել եւ անտեսել այս մանրամասնութիւնը, որ արդէն անկարեւոր է բաղդատմամբ ձեր գործած ոճիրներուն։

— Ես ոճի՞ր գործեր եմ, ընդմիջեցի ի՞նչ ամբաստանութեան տակ եմ ուրեմն։

Սկսաւ խնդալ, յետոյ իմ թղթածրարս պրպտելով,

— Նախ, ըսաւ, ձեզ կ'ամբաստանեմ իբր կեղծարար. ձեր ինքնութիւնը կեղծած էք. ինչ որ Ռուսիոյ մէջ մահուամբ կը պատժուի. Հակառակը կրնա՞ք ըսել։

— Ինչ՞ւ, յետո՞յ։

— Ընկից զատ, ամբաստանուած էք քաղաքական եւ զինուորական լրտեսութեամբ. նոյնպէս մահապատիժ։

— Եթէ կարենաք ապացուցանել թէ ես լրտեսութիւն ըրած եմ, կ'ընդունիմ դատապարտութիւնը։

— Կը տեսնենք վերջապէս, ամբաստանուած էք պետական անգործութեան դէմ դաւադրութեամբ, սպանութեամբ եւ սպանութեան մեղսակցութեամբ

— Գրո՞զ. զո՞վ սպաններ եմ։

— Բայց, պատասխանեց աչքերուս մէջ նայելով. եթէ այդ խեղճ Թէոտորվիչը չէր որ...

— Ահա ինչ որ պէտք է ապացուցանել։

— Պիտի ապացուցանենք։

— Ապարէզ կը կարդամ ապացուցանելու, որովհետեւ այդ գործէն բան չեմ գիտեր։

— Պա՛հ. հապա ես որ կը կարծէի թէ ներկայ գտնուած էք սպանութեան։

Անմիջապէս ընդմիջեցի զինքը, փութալով հարուածը ետ մղել.

— Եթէ սպանութեան ներկայ գտնուեցայ, ես չէի ուրեմն զայն գործողը։

Պատասխանս կատղեցուց զայն։

— Ըհ, գոչեց, բռունցքը սեղանին զարնելով, բառերու հետ խաղալու՞ նստած ենք. գգուշացէք, որովհետեւ կրնամ ձեզ անմիջապէս գնդակահարել տալ։

Իմ կարգիս, ակնարկս անոր վրայ սեւեռեցի.

— Բայց, ըսի, այդ կերպով չէ որիմ մեղապարտութիւնս պիտի փաստէք. բռունցքի հարուածը ապացոյց չէ

Վերջացնենք այս խաղը, ըսաւ, եւ գանք մեր գործին։ Գիտեմ թէ ճարպիկ էք. գիտեմ նաեւ թէ՝ երբեք չպիտի խոստովանիք։

— Ատոր պէտքը չեմ տեսներ, ընդմիջեցի։

— Իմ պարտքս է ձեզ ազդարարել թէ պաշտպանութեան վտանգաւոր եղանակ մըն է որ կ'որդեգրէք։

— Կարելի՛ չէ։

Եւ խնդալով աւելցուցի.

— Թերեւս հրաշալի հարցաքննիչ մըն էք, բայց եղկելի հոգեբան մը։ Ինչպէ՞ս արդէն չհասկցաք թէ՝ երբեք նպատակ չունիմ ինքզինքս պաշտպանելու։

— Ուրեմն, կը խոստովանի՞ք թէ յանցաւոր էք։

— Եթէ այդ ձեզ հաճոյք կը պատճառէ։

— Բայց կուտաք որոշում մը, որուն հետեւանքները կրնան շատ մեծ ըլլալ ձեզի համար։

— Կը կարծէ՞ք թէ արդէն ատոնք մտքէս չեմ անցուցած։ Լաւ խաղացող եմ. կորսնցուցի. կը վճարեմ։

Այս յայտարարութիւնս ապշեցուց զինքը։

Թիկնաթոռին վրայ ընկողմանելով, երկու անգամ վերէն վար չափեց զիս յետոյ ըսաւ.

— Ձեզ աւելի ուժեղ կը կարծէի. ձեր թղթածրարը քննելով ձեզ նկատեր էի գործնական մարդ մը. ըսել կ'ուզեմ, մէկը որ շատ ալ տրամադիր չէ իր ուժը վատնել գործի մը մէջ, որ ձախողելու դատապարտուած է. ձեր մէջ կարծեր էի տեսնել այն տիրական յատկութիւնները որոնց շնորհիւ աշխարհի լաւագոյն գաղտնի ոստիկաններէն մէկը եղեր էիք, եւ պիտի կրնայիք ուրիշ տեղ, օրինակի համար, մեր երկրին մէջ, աւելի արդար գործի մը ծառայել եւ անշուշտ, աւելի լաւ վարձատրուիլ...

(Շար.)

Թարգ. Մ. ՆՐԻՑԵԱՆՑ

պէյ միաժամանակ պիտի վարէ երկրագործական նախարարութիւնը։

Նախատեսուած է ջնջել երկրագործական եւ ծովային գործավարութիւնները։ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ եւ միւս գործավարները կը պահեն իրենց նախկին պաշտօնները։

Մուսթաֆա Քէմալ պաշտօնապէս Ազգային Ժողովին հաղորդեց նոր դահլիճին կազմութիւնը։

Թանի Պոլսոյ թղթակիցը այս առթիւ կը հեռագրէ.—

Դահլիճի փոփոխութեան մէջ պէտք չէ տեսնել քաղաքական ոեւէ իմաստ։ Դուրս հանուած նախարարները ոեւէ շնորհազրկութեան չեն ենթարկուած, այլ ուրիշ պաշտօններու կոչուած են։ Նոր դահլիճը կը նմանի նախորդին եւ թէ Էնկիւրիի ներքին ու արտաքին քաղաքականութիւնը ոեւէ փոփոխութիւն չպիտի կրէ։

Հելլէն-սերպ դաշնագիր

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Չորեքշաբթի կէսօրէ վերջ Հելլէն արտաքին նախարար Միխալաքափուլոսի եւ Աթէնքի սերպ դեսպանին միջեւ կնքուեցաւ առեւտրական եւ նաւարկութեան դաշնագիր մը, յարակից զանազան պաշտօնաթուղթերով։ Այս դաշնագրերով պայմանադիր երկու կողմերու քաղաքացիներուն իրաւունքներն ու պարտաւորութիւնները բոլորովին հաւասար գետնի վրայ կը դրուին եւ կ՚ընդունուի ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի յօդուածը։ Կը կարգադրուին նաեւ նաւարկութեան վերաբերեալ խնդիրները եւ հիւպատոսային հարցերը։

Այս կէտերուն շուրջ ծագելիք ոեւէ վէճ պիտի լուծուի իրաւարար Ատեանի մը կողմէ, որուն կազմութիւնը նախատեսուած է դաշնագրին մէջ։ Սահմանի երթեւեկին համար նախատեսուած է 10 քիլոմեդրի գօտի մը։ Նոյնպէս ծրագրուած է առեւտրական սենեակներ եւ դրամատուններ հաստատել Աթէնքի, Սելանիկի, Պելկրատի եւ Սկիւպի մէջ։

Դաշնագրին տեւողութիւնն է մէկ տարի. եւ կրնայ միշտ վերանորոգուիլ։ Հակառակ պարագային պէտք է երեք ամիս առաջ լուր տալ։

Թուրք եւ Խորհրդային եղբայրութիւնը

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը կրկին անգամ պէտք կը տեսնէ շեշտելու թէ Թուրքեւխորհրդային յարաբերութիւնները շատ լաւ ճամբու մէջ են եւ թէ սխալ է որ Չիչէրին հրամայած է Էնկիւրիի դեսպան Սուրիցի Մոսկուա գալու։

Ու կ՚աւելցնէ թէ վերջերս Թուրք Հանրապետութեան չորրորդ տարեդարձին առթիւ Էնկիւրիի կառավարութեան եւ Քալինինի, Ռիքոֆի, Չիչէրինի եւ Քարախանի միջեւ փոխանակուած հեռագիրները ատոր նոր մէկ ապացոյցը կը կազմեն։

Կացութիւնը Ռումանիոյ մէջ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն 3 Նոյ. թուականով.—

Վարչապետ Պրըթիանօ քանի մը օրէ ի վեր հիւանդ ըլլալով չկրցաւ նախագահել այսօրուան նախարարական խորհուրդին։

Ներքին նախարարը մամուլին հաղորդեց երկար զեկոյց մը, որուն կցուած են Մանուէլէսքոյի խնդրին վերաբերեալ զանազան գրութիւններու պատկերներ։ Զեկոյցին մէջ նորութիւն չկայ։ Գալով պատկերներուն, ատոնք Մանուէլէսքոյի անձնական նօթերն են, որ ոեւէ հետաքրքրութիւն չեն ներկայացներ։ Այնպէս որ, հակառակ հանրային կարծիքը հրահրելու համար թերթերու հրատարակած մանաւոր յաւելուածներուն, այս կարծեցեալ յայտնութիւնները բոլորովին պաղարիւնով եւ անկարեւորութեամբ ընդունուեցան։

Յունաստան զրահաւոր կը գնէ

«Ազգամ» կը տեղեկանայ թէ Յունաստան կարգ մը նոր զրահաւորներ եւ ընդծովեաներ ապսպրած է։ Վերջերս Հելլէն ծովային նախարարութիւնը 18 ընդծովեայ ապսպրած է։

Մեծ կարեւորութիւն կը տրուի նաեւ օդային տորմիղներու զօրացումին, որու համար լուրջ միջոցներ ձեռք առած է Աթէնքի կառավարութիւնը։

150 Թուրքեր խեղդուած եւ ձուրը նետուած?

«Ազգամ» կը գրէ թէ Արեւմտեան Թրակիոյ մէջ հելլէն իշխանութիւնները կը շարունակեն բռնութիւններ գործ դնել իսլամներուն վրայ։ Քըրքըլճա Մխրունի մէջ հորի մը մէջէն հանուած են դիակները 150 Թուրքերու, որոնք խեղդուելէ յետոյ հորը նետուած էին։ Բուռն յուզում կը տիրէ Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրք գիւղերուն մէջ։ Ժողովուրդը ահ ու սարսափի մատնուած է եւ չի համարձակիր դաշտային աշխատութիւններով զբաղելու։ Թուրքիայէն Յունաստան ապաստանած փախստական Թուրքերը ամէն տեսակ դիւրութիւններ եւ առանձնաշնորհներ կը վայելեն, ասոր փոխարէն «Քէմալիստ» կը նկատուին եւ հետապնդումներու առարկայ կ՚ըլլան այն բոլոր տեղացի Թուրքերը, որոնք քիչ շատ բարեկեցիկ են։

«Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրք բնակչութիւնը վախի մէջ է. որովհետեւ ամէն տեսակ ոճիրներն ու բռնութիւնները անպատիժ կը մնան։ Ամենաթեթեւ կասկած մը բաւական է, Թուրքի մը աղացն, պատիւն ու կեանքը խորտակելու համար։ Անհանդուրժելի վիճակ մը ստացած է նաեւ Թուրքիայէն եկած գաղթականներու ընթացքը։ Մէկ խօսքով, վախի եւ ահ ու սարսափի օրեր կ՚անցնէ Արեւմտեան Թրակիոյ բովանդակ Թուրք բնակչութիւնը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Թագաւորը, որ Պելճիքա գացած էր, առջի օր Փարիզ վերադարձաւ։ Կայարանը բարի գալուստի գացած էին Հանրապետութեան նախագահին եւ արտաքին նախարարին կողմէ ներկայացուցիչներ։

ՓԱՐԻԶԻ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ դեսպան լորտ Գրիւ [illegible] օրէն պիտի հրաժարի։ Կը կարծուի թէ իրեն պիտի յաջորդէ սըր Էրիք Ֆիփս։

ԶՕՐ. ՓԱՆԿԱԼՕՍ հիւանդ է, բայց կը մերժէ ընդունիլ ոեւէ բժշկական խնամք, որ գինը կը [illegible]։

ՍՊԱՆԻԱՅ Թագաւոր Ալֆոնս ԺԳ. Նափոլի հասաւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. [illegible] խումբի ժողովը վաղը Կիր. կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Նիկոլ Դումանի ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple. Օրակարգ. [illegible] կարեւոր. ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Գիյեանքուրի Զաւարեան խումբի ժողովը առընթերակի առաւօտ ժամը 10ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Ակնունի խումբին ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ առաջ ժամը 9ին, քաղաքի Հայերուն տրամադրուած սովորական սրահը։

Հ. Յ. Դ. Շավիլի Արղութեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը [illegible], ընկեր [illegible] 10bis Rue des Trois Champtiers։ [illegible] ժողովը [illegible]։ Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Իշխան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը 7 Նոյ. Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին. բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է. ներկայանալ անդամատետրներով։

ՀԱՄԱԿԻՐՆԵՐՈՒ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ֆլօրիա ճաշարանը։ Կը խնդրուի հայրենակիցներէ որ անպայման ներկայ գտնուին։ Օրակարգ՝ [illegible] վարչութեան ընտրութիւն։

[illegible]

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պրուսայի Սէօլէօզ գիւղացի Մանուկ եւ Յակոբ Յարդինեան եղբայրները, Մանուկ 23 տարեկան է, իսկ Յակոբ 22։ 1914ին աքսորուած են. իրենց հօր անունն է Արթին Ամասիացի եւ Սէօլէօզ հաստատուած էր, մօր անունը Վարդենի։ Տեղեկացնել՝ իրենց եղբօր՝ Ներկոս Յարդինեանի, 5 Rue du Capitaine Ferber Issy-les-Moulineaux Seine, France.

Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել։

— Հայկազուն Փօյաճեան Ամասիացի) կը փնտռէ իր հօրաքրոջ աղջիկը, [illegible] Խաչիկեանը և յիշեալին փեսան, Կարինի Ալաշ գիւղէն Սամուէլ Գանտիլեան, որ Փարիզի արուարձանները ըլլալ կը կարծուի. [illegible]՝ Յ. Վարդանեանի՝ 1 Pl. Pavigne, Romans, Drôme.

[illegible] Մշոյ [illegible] կը փնտռէ իր մայրը Տիկին Եղիսաբէթ [illegible] (Ամասիացի), որ երկու տարի առաջ կը բնակէր Լիոն, իր եղբօր Յակոբ [illegible] [illegible] Yeranouhi Mon[illegible], 5 Rue Capitaine Ferber, Issy-les-Moulineaux (Seine)

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Պ. Ն. Պօղոսեան և բարեկամները կը շնորհաւորեն Պ. Վարդազոյն Ասարեանի նշանախօսութիւնը ընդ Օրիորդ Վանուհի Թէքըզեանի։

1927 Հոկտ. 14 Մարսէյլ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Արուսեակ Սահակեան եւ զաւակունք իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց որդւոյն և եղբօր Պ. ԱՇՈՏ ՍԱՀԱԿԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ՍԱԿԱՐԱՆ

4 Նոյեմբեր 1927

ՓՐԱՆՔ

		Ֆր
Անգլիա.	L. St.	[illegible]
[illegible]	Dollar	[illegible]
[illegible] 100 Mark		608
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13 50
Թրք. ոսկի	» »	110 40
Մէճիտիէ	Medjidié	10 [illegible]
Լեւա 100 հատը	Léva	15 80
[illegible]	Drachme	33 20
[illegible]	» » Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք	» Belga	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Ֆիորին	(Florin)	[illegible]

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
»	II	[illegible]
	III	[illegible]
Թուրքիոյ երկթ.	Lots turcs	[illegible]

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

«ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ եւ ՎԱՅՐԿԵՆԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ»

Շատ մը բացատրական նկարներով զարդարուած եւ ԱՄԷՆՈՒՆ հասկնալի լեզուով գրուած է։

Գնողները շատ գոհ են, եւ այս մասին շնորհակալական նամակներ ստացուած են։

Գին 10 ֆր., արտ. 75 սէնթ։

Փնտռեցէ՛ք ամէն տեղ։

Նրամով ձեռնարկներուն գաճիզութեան դէպ

Դիմել՝ GURAGOS MOMDJIANի, 48 Boite Postale, St. Chamond (Loire), France.

IMPRIMERIE - MASSIS - [illegible]

208bis, Rue Lafayette Pa[illegible]

Le Gérant : H TEL[illegible]

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 6 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

6 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 486

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՆԻՀՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՆՔ ԵՐԳԵԼՈՎ Կ'ՈՒԶԵՆՔ ԱՊՐԻԼ

Արն էր ուրբաթ, լուս ի Շաբաթ,
Գոթիկ մ'եկաւ Ջրգլու քաղքէն...

Կը թնդայ երգը, մերթ յամր ու անուշ ինչպէս հեքեաթ մը, յետոյ հետզհետէ զայրոյթն եւ չարաշուք, ինչպէս ողբացին աղաղակ մը.

Ուխը կարդաց, քաղցրիկ լեզուէն...
Լուսաւ սրտիկ, կորաւ մայրէն
Քաշուեաւ կարմիր գոյն երեսէն...

Ամբողջ սրահը թաթխուած սրբազան անձկութեամբ, աչք ու ականջ շեշտակի ուղղած երգիչին, կ'ունկնդրէ անզոհացին ասքուածոյ մը.

— Հազա՛ր ափսոս Գոլայց Միրզէն...

Իր հեծկլտացին-պոռթկումներուն մէջ անգամ, այս երգը ունի մեղմերուն լալկան եւ յաճախ արհեստական եղանակը։ Ցաւմերդ մըն է քան ողբ մը։ Վսեմ եւ առնական Տրտունջք մը, որ կը խոցոտէ, բայց և՛ կը փոթորկէ ու կայծեր կը թափէ սիրտերու մէջ։

Եւ ահա միւսը, ամբողջ ժողովուրդի ընդերքէն բխած աղաղակը.

— Հայաստա՛ն, երկիր դրախտավայր...

Բայց պէտք էր լսել Շահ-Մուրատեանը, ա՛յն օրը, Փրթի փունալի սրահին մէջ։

Ու պէտք էր ականջ տալ, մանաւանդ, իւրաքանչիւր ունկնդիրի սրտին, իմանալու համար ամբողջ հմայքն ու խորութիւնը այդ մէկ բառին. «Հայաստա՛ն»։ Ուրացող կամ նեւկող, թթու ազգայնական, քարացած քաղքենի կամ համեստ շինական, բոլո՛րը, բոլո՛րը անձնատուր՝ նոյն կախարդանքին, կը քակէին իրենց լեզուներն, պոռալու համար ամէնէն ուժգին «Կեցցէ՛»ն։

· · ·

Այսպէս ուրեմն, Հայկական Երգը կ'ապրի այս քաքելական աշտանին մէջ ալ, այս լուսացնցուղ եւ համայնակուլ պողոտաներուն վրայ։

Կ'ապրի ու կ'ապրեցնէ, կը սաւառնի ու կը ներգործէ, կ'օրօրէ ու կը սփոփէ։

Փա՛ռք անոր անապատ, անմահական երեւէլիներուն։ Եւ փառք այն ժողովուրդին, որ տակաւին ուժ ունի, այսքան վերիվայրումներէ յետոյ, համբերելու անոր ամէն մէկ բառը, հաւատարմութեամբ պատմելով զայն ամէն երկինքի տակ։

Զարերը երգ չունին», բսած է բանաստեղծը։

Աւելի ճիշտ պիտի ըլլար ըսել — «Վատերը»։

Որովհետեւ, ով որ չի հաւատար իր երկունքին ու ճակատագրին, ըլլայ անհատ կամ ժողովուրդ, ով որ կ'ուրանայ այդ երկուքը, խեղճ ու վատ մըն է։

Ան չունի երգ անարժան է ունենալու եւ պիտի թաղուի առանց երգի։

Կարելի՞ է, երեւակայել գոյութիւն մը աւելի անտանելի և մահ մը աւելի անարգ...

· · ·

Բայց չի բաւեր ունենալ երգը, կամ սիրել զայն։

Իր նախնական վիճակին մէջ, երգն ալ կը մեռնի կամ կ'այլասերի ինչպէս խոպան արտ մը կամ անխնամ ձգուած տունկը։

Լուացոյն պարագային, ան կը մնայ սեփականութիւնը փոքրաթիւ հատուածի մը, եւ անոր հետ ալ կ'անհետանայ։

Ի՛նչ թանկագին գանձեր կորսուած են մինչեւ այսօր, եւ տակաւին ի՛նչ կորուստներ պիտի ողբայինք, առանց Քրիստափոր Կարա-Մուրզաներու, Կոմիտասներու, Սպենդիարներու եւ աւելի նորերուն ջանքերուն ու ստեղծագործ աշխատանքին։

1912ին, հայ երաժիշտ մը, ճամբորդի ցուպը ձեռքը, պտոյտ մը կը կատարէր Բարձր Հայքի գիւղերուն մէջ, ժողովրդական երգեր հաւաքելու համար։ Գայմագամ մը հետաքրքրուելով, երբ կը հասկնայ ճամբորդութեան նպատակը, ապշութեամբ կը հարցնէ. «Մարդ Աստծու, հոգ չունի՞ս գու, որ ելեր ես քանի մը «Լէյլի» կամ «հօյ նար»ներ ժողվելու համար կը յոգնիս»։

Համբերութեամբ, չարչարանքով հաւաքուած եւ դաշնաւորուած այդ «լէ լէ» ու «հօյ նար»ներն են որ մեր եղբայրներուն աւիշ կը կաթեցնեն այսօր, ու ճառագայթներ կը ցանեն մեր հոգիներուն մէջ, այս խորթ ափերուն վրայ, Փարիզէն մինչեւ Ամերիկա։

Եւ անոնց շնորհիւ է որ, կը նորոգուի ու կը ծաւալի այս ժողովուրդին հաւատքը՝ իր ճակատագրի մասին։

Հարստացած ու թարմացած Արուեստի շնորհներով, այդ նախնական գոհարները տարագիր բազմութիւններուն հետ կը պատցնեն հայ ժողովուրդի հարազատ ոգին, անոր մանկունակ ծիծաղն ու անսեթեւեթ ողբը, անոր անուշ օրօրն ու անհեղամտութեան ճակատագիրը, անոր պայծառ սէրն ու անխարդախ փիլիսոփայութիւնը, անոր աշխատանքի տենդն ու լեռներ գլորելու հաւատքը։

Ի՞նչ կ'ընենք մենք, աւելի զարգացնելու համար Հայ Երգը։

Մասնակի ճիգեր։ Անհատական ձեռնարկներ։ Տարին քանի մը անգամ՝ համերգ։ Տեղ տեղ՝ այդ շնորհէն ալ զրկուած են։ Եւ աւելի յաճախ՝ օտարներն են որ կ'օգտուին եւ կը քաջալերեն, իբրեւ տարաշխարհիկ նորութիւն։ Քանի մը տարի առաջ, Պելժիոյ քաղաքները կը թնդային հայկական համերգներով, շնորհիւ Կոմիտասեան սանի մը։ Այդ սաներէն ուրիշներ ալ իրենց վարպետին ճամբէն կը քալեն զանազան երկիրներու մէջ, Եգիպտոսէն մինչեւ Ամերիկա։ Եւ դեռ բոլլ մը արուեստագէտներ վառ կը պահեն ճրագը, Փարիզի եւ մասնաւորապէս Ամերիկայի մէջ։ Բոլորն ալ՝ անձնական նախաձեռնութեամբ։

Իսկ մենք, ի՞նչ կ'ընենք իբրեւ ժողովուրդ։

Մենք՝ որ երգելով կ'ուզենք ապրիլ։
Կամ կ'ապրինք, միայն երգեր լսած ատեն...։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՊԻՏԻ»ՆԵՐԸ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը խմբագրականի մը մէջ քննելով Երեւանի վարիչներուն շռայլաբան խոստումները, երեւան կը հանէ անոնց անտամէջ հանգամանքը (27 Հոկտ.).

— «Չէ՞ք հաւատար։ Կարդացէք Հայաստանի Կեդր. Գործադիր Կոմիտէի նիստին տրուած զեկուցումները վերաշինութեան, տնտեսական հեռանկարներու եւ արտադրութեան զարգացման մասին։ Բոլոր զեկուցանողները, Սաքօ Համբարձումեանն ալ մէջը, գեղեցիկ ծրագիրներ ներկայացուցած են, մշակուած ու պատրաստուած խնամքով։ Բայց ոչ մէկ ծրագիր, եօթը տարուան ընթացքին, կործանողութեան դրուած չէ, կամ եթէ դրուած է, չէ ամբողջացած։ Շիրկանալը կիսաւարտ կը մնայ, Երեւանի հիդրօկայանը դեռ չէ ամբողջացուած. Ղափանի պղնձահանքերը կը մնան նախնական վիճակի մէջ, վերաշինական ձեռնարկները առուներու եւ ճամբաներու սալայատակումին մէջ ամփոփուած են։ Գաղթականութիւնը դեռ չէ զետեղուած եւ 1923ին Յունաստանէն գացածները դեռ հող չեն ստացած։

«Գիւղացիութեան տնտեսական վիճակը հասած է յուսահատական չափերու։ Դժգոհ են իրենք՝ բանուորները, որոնց անունով կ'երդնուն կոմիսարները։ Դժգոհ են զինուորականութիւնը, ուսանողութիւնը, չէզոք մտաւորականութիւնը, զբոսութիւնը ու հայ պոլշեւիկները։

«Այս անվերջ դժգոհութիւններուն մէկ պատասխան՝ ունի Հայաստանի կառավարութիւնը,— Պիտի ընենք, պիտի կարգաւորենք։ Ահա այս չնական պատասխանն է որ կուտան եօթ տարիէ ի վեր, առանց կարմրելու եւ ամօթահար ըլլալու։

ՔՐՏԱԿԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

Մասնաւոր աղբիւրէ կը հաղորդուին հետեւեալ լուրերը.—

Էնկիւրիի Ազգ. Ժողովի ընտրութիւններուն մէջ Վան նահանգի բնակչութիւնը փորձեր է ընտրել քիւրտ հայրենասէր մը, բայց Քէմալ հեռագրական կարգադրութեամբ մերժած եւ իր թեկնածուն հրամայած է ընտրել։

Տեղահանութեան օրէնքի գործադրութեան ձեռնարկած են նաեւ Բայազիտի եւ Վանի շրջաններուն մէջ։ Սուրիա և Պարսկաստան ապաստանած քիւրտ հայրենասէրներու ընտանիքները եւ ազգականները հաւաքելով ճամբայ հանած են դէպի արեւմտ. Անատոլու, բայց Պիթլիսի եւ Տիգրանակերտի ճամբաները կտրուած ըլլալով քիւրտ հրոսախումբերու կողմէ, վերադարձուցած են զանոնք։ Դէպի Անատոլիա քշուած են Տիգրանակերտի քիւրտ բնակչութեան ամբողջ արուները, մինչեւ 15 տարեկան։ Համաձայն տրուած պաշտօնական յայտարարութեան, ընտանիքներու տեղահանութիւնը պիտի սկսի Նոյեմբեր 1էն՝ իրենց աքսորուած ամուսիններուն քով դրկուելու պատրուակով, սակայն բացի իրենց բնակարաններէն, ուրիշ ոչ մէկ բան կը թողուն առնելու իրենց հետ։ Ճիշտ ու ճիշտ Հայերու տեղահանութեան սիստէմով կը կատարուի ամէն բան...

Թուրք կառավարութիւնը Իւէվանծաղ ապաստանած նշանաւոր ցեղապետ Սմկօին հրաւէր ուղղած է Թուրքիա վերադառնալու, անոր խոստանալով տալ Շէմտինեան գաւառը, պաշար, զէնք եւլն.։ Իրենց խոստումը «ազնուօրէն» կատարելու հաւաստիք տուած ըլլալու համար, պատուիրակներուն հետ Ղուրան մը կը դրկեն՝ կնքուած Թուրք կառավարութեան կնիքով...

Սմկօն, վերջապէս կը թուի թէ քիչ մը խելօքցած եւ հասկցած թրքական դաւերը եւ խոստումներու արժէքը, կը մերժէ վերադառնալ եւ ետ կը դրկէ Ղուրանը։

Ջիլանի աշիրէթը նորէն ապստամբեր է եւ մեծ վնասներ է պատճառած թրքական ուժերուն։ Մասիսի լանջերու ապստամբներէն օգնական ուժեր են դրկուած Քիւրտերուն։ 200 զինուորէ բաղկացած քրտական առաջապահ մը Գիւրժօ կոչուած կիրճին մէջ ջարդ մը տուած է զօրքերուն։

Թուրքերը Սեպտեմբերի վերջերուն Ջիլանցիներու դէմ իբր թէ յարձակումներ կատարելու ձեւով ցոյց կ'ընեն, սակայն նոյն միջոցին մեծաքանակ ուժեր կը կեդրոնացուին Մասիսի ապստամբական բանակին դէմ եւ Մասիսի ստորոտը գտնուող քրտական գիւղերը աւերի եւ թալանի կ'ենթարկեն։ Ապստամբները անմատչելի բարձրութիւններէն կը յարձակին թրքական ուժերու վրայ, կը սկսի կատաղի ճակատամարտ, որ կը տեւէ հինգ օր։ 5րդ գիշերը Քիւրտերը կը յաջողին ջարդել Թրքական ուժերու թեւերը եւ նետել զանոնք դէպի Բայազիտ։ Եկող ուղտապաններ կը պատմեն թէ Բայազիտի փողոցները լեցուած են անխնամ վիրաւոր ասկերներով... Միեւնոյն ժամանակ Հայտարանցի ցեղապետ Էգօ իր 350 ձիաւոր ուժերով զուրէն տաճկական սահմանը անցնելով կ'ասպատակէ Բերկրի, Արաղա եւ Բայազիտի դաշտերու մէջ ապրող թաթար նորեկ մուհաճիրներու գիւղերը. վերջինները սարսափահար կը փախչին դէպի սահմանագլուխը։ Նոյն քրտական ուժերը զերի կը բռնեն նաեւ Բայազիտի ժանտարմայի [illegible] տարը եւ մէկ նահիէ միւտիրի, զորս կը գլխատեն եւ գլուխնին կը դրկեն թրքական ուժերու հրամանատար Օսման Նուրի փաշային։ Վերջինս կատղած կը հրամայէ ջարդել Ջիլան շրջանի շուրջ գտնուող քրտական գիւղերու խաղաղ բնակչութիւնը։

Ղարգոնի Փէնջինար աշիրէթը նոյնպէս ապստամբեր է, ինչպէս նաեւ Ուաշկոթան աշիրէթը, որ Տաւրոս լեռներու մէջ երեք տարիէ ի վեր պայքար կը մղէ։ Վերջերս անոնք խոշոր յաղթութիւն մը շահած են։ Խլուաճէն կոչուած կիրճի մէջ կը ջարդեն Թրքական 2500 զինուոր եւ մինչեւ վերջին մարդը անձնատուր կ'ընեն... Զանազան վայրերէ եկած օգնութեամբ, Քիւրտերը իրենց գործողութիւնները կը զարգացնեն եւ մինչեւ Ձարդին կը յառաջանան։ Շարք մը պաշտօնեաներ եւ ասկերներ կ'անցնին Քիւրտերու կողմը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիա 13 միլիոն բնակիչ ունի՞

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն նոյեմբեր 4 թուականով. — Վիճակագրութեան Ընդհ. Տնօրէնութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հոկտեմբեր 28ին տեղի ունեցած մարդահամարը տուած է հետեւեալ արդիւնքները.—

Ամբողջ Թուրքիոյ բնակչութիւնն է, բացի Պոլիսէն, 12.142,000 հոգի։

Պոլսոյ բնակչութիւնը կը հաշուուի 800,000էն մէկ միլիոն։ Էնկիւրիի բնակչութիւնն է 74,784 հոգի։

Պատերազմէն առաջ Թուրքիոյ բնակչութիւնը կը կարծուէր 20 միլիոն, մէջն ըլլալով Հայերը, Սուրիա, Միջագետք եւ Պաղեստին։

Ռէուֆ պէյ Մուստաֆա Քէմալի դէմ

Նախկին վարչապետ Ռէուֆ պէյ, որ ներկայիս Փարիզ կը բնակի, Մ. Քէմալի ճառին առթիւ հետեւեալ նամակը գրկած է Թայմզի.

«Կարդացի Պոլսոյ ձեր թղթակցին գրկած բոլոր հեռագիրները Հանրապետութեան նախագահ եւ Խալք կուսակցութեան վարիչ Մուստաֆա Քէմալի ճառին մասին։ Այդ բոլորին մէջ Ղազին Քեազիմ Քարապէքիր փաշայի, Ռէֆէթ փաշայի, Ալի Ֆուատ փաշայի եւ իմ մասիս կը խօսի ո՛չ միայն իբրեւ մարդիկ, որոնք ոեւէ ծառայութիւն չեն ըրած անկախութեան պատերազմին ատեն, այլ կ'ամբաստանէ մեզ թէ դժուարութիւններ յարուցած, Սուլթանութիւնը պաշտպանած եւ այս ձեւով աշխատած ենք անիշխանութիւն ստեղծել երկրին մէջ։ Ասկէ զատ իբրեւ յետաշրջական եւ քրտական ապստամբութեան պատճառ կ'ամբաստանէ Յառաջդիմասէր կուսակցութիւնը, զոր մենք կազմած էինք՝ միակ նպատակ ունենալով հաստատել լուրջ ժողովրդավարութիւն մը եւ արգիլել անձնական դիկտատորութիւն մը, որ ամէն ժամանակ եւ ամէն տեղ կը յանգի ազգային աղէտի։

«Մուստաֆա Քէմալ փաշա, որ ազգային անկախութեան պայքարին մէջ Թուրք բանակը դէպի յաղթանակ առաջնորդեց, իր անունին հմայքն ու փառքը օգտագործելով դիկտատորութիւն մը հաստատեց, ու ես ցաւով կը նկատեմ թէ՝ վերջին քանի մը տարիներու կեղեքումներն ու զեղծումները արդարացնելու համար, անիկա կը խեղաթիւրէ պատմական կարեւոր դէպքեր։ Յառաջիկային մտադիր եմ հրատարակելու փաստաթուղթեր, որոնք պիտի լուսաբանեն պատահած դէպքերը։ Այսօր Թուրքիոյ մէջ խօսքի եւ խղճի ազատութիւն չկայ, սակայն դիկտատորը եթէ թոյլ տայ ինծի հրատարակել այդ փաստաթուղթերը եւ հրապարակով խոստանայ թէ անոնց մէջ յիշուած անձերը ո՛չ պիտի հալածուին, ոչ ալ պիտի սպաննուին, ուրախ պիտի ըլլամ այդ հրատարակութիւնները ընել Թուրք մամուլին մէջ։»

.. Խալք կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Սաֆֆէթ պէյ Թայմզի ուղղուած հեռագրով մը կը պատասխանէ Խալիտէ Էտիպ հանըմի յիշեալ թերթին մէջ Մուստաֆա Քէմալի դէմ գրած յօդուածին։ Հրատարակուելիք փաստաթուղթերը, կ'ըսէ, ջախջախիչ պատասխանը պիտի տան հանըմին։

Թուրքիա եւ Իտալիա

«Ճիօրնալէ տ'Իթալիա»ի խմբագրապետ Վիրճինիօ Կայտա, որ սերտ կապ ունի Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան հետ եւ վերջերս մասնաւոր պաշտօնով Հռոդոս դրկուեցաւ, իր մէկ յօդուածին մէջ հետեւեալը կը գրէ Թուրքիոյ մասին.

«Թուրքիա առեւտրական ամէն յարաբերութիւն կտրած է Անատոլուի եզերքին եւ Երկոտասան կղզիներուն միջեւ։ Ցատկանշական նպատակներ վերագրելով Իտալիոյ, Թուրքիա բազմաթիւ զօրքեր կեդրոնացուցած է Անատոլուի եզերքին վրայ։ Իտալիա երբեք միտքէն չանցըներ Թուրքիոյ վրայ յարձակիլ։ Ֆրանսական եւ հելլէնական գործակալները գրգռութիւններ կ'ընեն, Թուրքիան վտանգաւոր խաղի մը մղելու համար։ Թուրքիա պէտք է ետ կենայ իր յամառ ազգայնականութենէն, որով Իտալացիները միշտ թշնամի կ'երեւակայէ»։

Հանրապետութիւն Ռումանիոյ մէջ?

«Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը կը հաղորդէ որ ներկայիս Ռումանիան երկաթէ ձեռքերով կը կառավարեն Պրըթիանօ եղբայրները։ Մէկը կ'ուզէ վարկաբեկել արքայական ընտանիքը, մինչ միւսը դիկտատորի հովեր կ'առնէ։

Խստիւ կը հետեւին արքայական ընտանիքի շարժումներուն եւ թոյլ չեն տար Մարի թագուհիին եւ իշխանուհի Էլէնայի՝ Պուքրէշէն մեկնիլ, վախնալով որ անոնք կարօլի կողմը պիտի անձնին։

Այն պահուն որ Մանուէլէսքօ ձերբակալուեցաւ սահմանին վրայ, իշխանուհի Էլէնա նպատակ ունէր Իտալիա երթալ՝ իշխանուհի Աննա տը Ֆրանսի ամուսնութեան ներկայ ըլլալու համար։ Բայց բաւեցաւ իրեն թէ Ռումանիոյ մէջ մանուկներու անզամայլածութեան համաճարակ կը տիրէ եւ թէ մանուկ թագաւորը Միհայիլ կրնայ վարակուիլ։

(Արեւելեան շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՖԱՇԻՍՄԻ ՀՆԳԱՄԵԱԿԸ

(Թարգմանութիւն իտալերէնէ)

Ֆաշիզմը թեւակոխեց վեցերորդ տարին։

Բովանդակ Իտալիոյ մէջ, գիւղին թէ քաղաքին մէջ, տօնուեցաւ յաղթութեան հնգամեակը։ Կուսակցութեան առաջնորդները քաղաքներու մէջ փառաբանեցին կուսակցութիւնն ու պետը, վեր հանեցին հինգ տարիներուն կատարուած աշխատութիւնը եւ առաջադրեցին նոր յաղթանակներ։

Հնգամեակի առթիւ «Ցուչէ»ն յայտարարութիւն մը ուղղեց սեւ շապիկաւորներուն. «Հինգերորդ անգամ ըլլալով կը վերադառնայ պատմական թուականը, որ կը թրթռացնէ մեր սիրտերը, կը հրահրէ մեր յոյսերը, կը նուաստացնէ մեր անզօր թշնամիները»։

Պաշտօնական հրատարակութիւն մը գոյց կուտայ հինգ տարիներու աշխատութիւնը, երկաթուղիներու, ճանապարհներու, գործարաններու շինութիւնները։ Ֆաշիզմը իր բաժինն ունեցած է ամէն կալուածի մէջ։ Ընտրուած չէ նոյն իսկ մարմնակրթանքը, կազմակերպուած է ընդարձակ կրկէսներ, նպաստած է հանրային յիշատակարաններու բարձրացման, ազգային մատենագիրներու գործերուն հրատարակման։

Օտար թերթերը կը բացատրեն թէ կառավարութիւնը միջամտեց վարձքերու զեղչման համար, ելմտական ուժեղ քաղաքականութեամբ բարձրացուց լիրէթը, աւելցուց գործերին արտադրութիւնը, մօտիկ է ամ տալ անտառաբուծութեան, ջուր հայթայթել անջրդի գիւղին։ «Դեռ բազմաթիւ խոչընդոտներ կան մեր առջեւ, բայց պիտի հարթենք ամէնքն, կը յայտարարէ Ցուչէն ուժեղ լաւատեսութեամբ մը։ Ան քիմօրէն համոզուած է որ պիտի տիրէ ֆաշիզմը, պիտի տեւէ տասնեակ տարիներ եւ միշտ յաղթական պիտի ըլլայ ամէն պայքարի մէջ։

Սակայն ֆաշիզմը միայն իր մէջ հաւատք ունի իտալիոյ մէջ։ Ֆրանսա եւ Պելճիքայի բանուորներ հրամանի կը սպասեն. Նրանք պայքարները գադրած, ընդդիմադիրները լուած խօսքով յափշտակելով իր կատարողութիւն մը, երազրնկած է հետեւիլ «Ցուչէ»ին։ «Ան մեր լաւագոյն արահետն է, կը գոչէ ֆաշիստներու կուսակցութեան, անոր պիտի հետեւինք մինչեւ մահ»։ Հօծ ամբոխը կը ծափահարէ խելայեղ։

Պատմութեան ընթացքին միշտ փառաբանուած են յաղթականները, ինչպէս որ միշտ երկրպագուներ գտած են Անգլիացի վիպագիր Վերիտոր Հիւկոյի Նաբոլէոն Պոնափարթէին, Ալէքսանդրին եւ յետոյ Ռանչեսթերի ազատական օրէնքին նման եղբայրութեան ուղղելով կը պանծացնէ Մուսոլինին եւ իր գործը։ Անգլօսաքսոն տարրը [illegible] կանգնած է ողբերգութիւն ֆաշիզմով։ Արդահատանքի այսպիսի յայտարարութիւն մը միայն կը բերէն [illegible] յաղթութեան հանդէպ։

Քիչ անգամներ պետական անձ մը այնքան արագ բարձրացած է որքան Մուսոլինի։ Անիկա չունէր ոչ ազնուական ծագում, ոչ դրամական ուժ, ոչ ալ զինուորական հանրածանօթ պայմաններ։ Նպաստեցին անոր բայց վիճակներ ու առանձին պայմաններ, [illegible] դաշնակցութեան, որով Ան հետեւի յարատեւօրէն որոշ ծրագրի մը, որոշ նպատակի մը։ Երկրագործման հինգ տարի վեր կը տեւէ աճէ, եւ յոգնութեան նշաններ չեն երեւիր տակաւին, որովհետեւ մէկ միլիոն պատանիներ կը կրթուին ֆաշիզմի սկզբունքներով, կը սորվին առանց առարկութեան հնազանդիլ պետերուն եւ պետին։

Երեք տարի առաջ ֆրանսական մամուլ Պելիքոս Կրոնարխուսթը ֆաշիզմի տագնապը վաղանցուկ երեւոյթ մըն է, կը գրէր, մեր պատմական կեանքին մէջ ստուեր մըն է եւ պիտի անհետանայ շուտով։ Երեք տարին ի վեր կը տեւէ սակայն ֆաշիզմը։ Անվիճելի է թէ պայքարող ուժերը կը տիրեն վարանոտ տարրերուն եւ թէ յաղթականները կը գրեն պատմութիւնը։ Գաղափարները գատարկութիւններ կը մնան, բնազանցական էութիւններ՝ եթէ չյենուն զօրութեան ոգիի եւ կազմակերպուած ուժի։ Իտալիան պատերազմի խռովքէն ետք կ'ուզէր կառավարուիլ եւ վերացական բառերու շուրջ հարեւանցի վիճաբանութիւններէ ձանձրացած՝ կը փափաքէր ունենալ որու ուղղութեամբ ուժեղ կառավարութիւն մը։ Ազնուական ու քաղքենի նպաստեցին «Ցուչէ»ին, գիտնալով հանդերձ որ ան ծայրայեղ ձախակողմեան մըն էր երբեմն։

Խօթանասուն տարիներ առաջ իտալիոյ վարչապետ մը, Մասսիմօ տ'Ազէլիօ, ըսեր էր. «Իտալիան կազմուած է, պատրաստելու է իտալացիները»։ Անոր երեք քառորդ դար ետք, իտալիոյ աշխարհահաքական միութենէն ետք, Մուսոլինի կը կրկնէ նոյն կարգախօսը։ Ֆաշիզմի նպատակն է իտալացիներուն բարոյական միութիւնը։ Պարտադրել ժողովուրդին ազգային խէալ մը, հայրենիքի պաշտամունքը, վարժեցնել նուիրապետական կարգերու յարգանքին եւ ուժեղ կարգապահութեամբ մը [illegible] [illegible], դարձնել աշխատութեան եւ պայքարի բանակ մը, որուն վերին հրամանատարն է պետութիւնը։

Այս կարգապահութեան սկըսած է վարժուիլ ժողովուրդը. հակաֆաշիստական մտաւորականութիւնը Անոնք որ դեռ երէկ հակամարտ ուժերը կը կազմէին, մանաւանդ Հռոմի գրաւման տարեդարձին, լսեցին փառաբանութեան խօսքեր եւ տխուր պարագաներու [illegible]։

Այս իրականութեան վրայ, Մուսոլինի յայտարարեց թէ [illegible] վրայ.— Ֆաշիզմը իր առջեւ ունի ամբողջ քսաներորդ դարը։

ՀԵԹՈՒՄ

ՆՇՈՒԱՐՔ ՄԸ ՄԵՐ ՄԵԾ ՄԵՌԵԼՆԵՐԷՆ

ՀՍԿՈՒՄ

Քակէ մազիդ խուրձը ոսկի – ծեղու,
Որ պլլուին պարանոցիդ [illegible] – պէն,
Ուսիդ, մէջքիդ փաթթուելով քեզ նման.
Մեխիդ վրայ իբրեւ բոյն մը բո – ցերու։

Մերկ. խոլոխ. շքեղ օծոցին վրայ պառկէ դուն,
Եւ մետաքսէ գուլպաներդ պա – հելով.
Երազ հիւսէ, քնացիր դէմս մու – վրդով.
Ես ըսպասեմ այսահարի պէս ամ – թռուն։

Կեցի՛ր այդպէս որ իմ հոգւոյս մէջ ապեմ,
Քայտերը. էջերը. թռչելումը գի – ծերուդ.
Ցիշեմ անդրաւանքի հոս հին ցըր – ուած բիծերուդ.
Քող որ ինքզինքս անով խաբեմ խաբեմ։

ԳՐԻԳՈՐ Յ. ՀՐԱՉ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Բ.

Վերջերս վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտար որ Փարիզ իր շրջակայքով ունի մօտաւորապէս 40.000 նկարիչ։ Անշուշտ այս բոլորը իսկական արուեստագէտներ չեն կրնար ըլլալ. բայց որքան ալ զեղչելու ըլլանք թիւը անոնց, անպայման կարելի է գտնել գոնէ յիսուն ընտիրներ որոնք գիտեն լաւ նկարել, հանրածանօթ են իրենց արուեստովը, ուժեղ զգացում կը ներշնչեն։ Մէկ բառով՝ վարպետներ են։ Բայց միթէ կրնա՞ն այդ յիսունն ալ արուեստի պատմութեան անցնիլ։

Բնաւ երբեք։

Եթէ իւրաքանչիւր շրջան նոյն իսկ քանի նկարիչ պատմութեան տայ՝ հսկայական ծաւալ կը ստանայ անիկա։

1880էն 1910 հազիւ կը մնան հինգ նկարիչներ միայն,— Քլօտ Մոնէ, Սէզան, Ռընուառ, Վան Կոկ եւ Տէկաս։

1910էն 1920 Մաթիս, Վլամէնք, Փիքասօ, Ուտրիլօ. իսկ մեր օրերուն՝ Փասքէն եւ Քիսլինկ։

Մտենալով Անիւականներու, ըսենք անմիջապէս որ անոնք առանց բացառութեան ոչ մէկ հետաքրքիր նորութիւն կը բերեն միջազգային նկարչութեան, հետեւաբար՝ արուեստի պատմութեան։

Կրնանք հիանալ իրենց վրայ, կրնանք ընդունիլ իւրաքանչիւր իրրեւ մէկ մէկ մեծ տաղանդ։ Կարելի է պատահիլ որ իրենց կեանքը հավէն, ձիւնին եւ ստոնամանիքին զէմ անցուցած ըլլան, ինչպէս կը գրէ թղթակցութեան մը մէջ Մախոխեան։ Բայց բաւական չէ այդ բոլորը։ Իրապէս ստեղծագործելու համար, պէտք է տառապիլ, հոգեբանական ծիրերգութենէ անցնիլ։ Այսպէս Սէզան զաւաթը դրած սեղանին վրայ, երբ ժամէն գինիէ վերջ կը հեռանար՝ գիծերն ալ փոխադարձաբար կը ձեւափոխուէին։ Հետեւաբար հասուն այն չէր՝ ինչ որ մտովն կը տպաւորէր, ու սկսաւ անհուն փնտռտուքը, տալու համար նախ խորքը ու այսպէս արուեստն ներս իրմով խորանարգապաշտութիւնը ծնունդ առաւ։

Քլօտ Մոնէ իր կեանքը մաշեցուց լոյսը ուսումնասիրելով։

Տէկաս Միքանիզմը բերաւ նկարչութեան մէջ։ Բայց ի՞նչ կը բերէ մեզի Ազատեան մը, Փաշման մը կամ Բաբայեան մը։ Ոչինչ։ Հարիւրներով կան իրենց պէս Նասիոնալի սալոնին մէջ։

Կ'ընդունինք որ մեր իրականութեան համար խոշոր արժէքներ են, բայց ոչ միջազգային գետնի վրայ։

Այժմ մօտենանք իւրաքանչիւրին առանձին-առանձին։

Շարլ Ազատեան.— Պզտիկ ազնիւ մը գիծանկարէն զատ ցուցադրած է ծովեզերեայ անկիւններ, համակ մտերմիկ զաղջութեամբ լեցուն։ Որպէս նիւթ՝ բոլորին մէջ ալ ջուրի կտոր մը, աւազ եւ մարդկային կերպարանք, որուն համար միօրինակ պիտի ըսուէր։ Բայց տեսականօրէն գեղագիտական հիմունքէ մը առաջնորդուած է, որ [illegible] կը հասնի ու գինք անկումէ կը փրկէ։

Ազատեանի նկարներուն մէջ ջուր եւ աւազը իրենց որոշ անփոփոխ գոյնը չունին, անոնք ենթակայ են ամբողջութեամբ արեգակին։ Արեւ կը կաթկթէ իր բոլոր նկարներէն։ Եթէ ենթադրուի իւրաքանչիւր պատկերէ մէկ մէկ պզտիկ մաս փրցնելու ըլլանք՝ թէեւ նիւթը մէկ, բայց պահերու զանազանութիւնը, լոյսերու բաշխումը տարբեր է։

Ազատեանի համար ըսողներ կան թէ արդիական է։ Արդիականութիւնը կը կայանայ նոր խօսք արտասանելու մէջ։ Մենք իր արժանիքները ժամանակին հանդերձ, ըսենք թէ հայ իրականութեան համար թէեւ երեւոյթ են իր նկարելու կերպերը. բայց առանց վաղուց օտարներու կողմէ կիրարկուած արդէն պատմութեան գիրկն են հանգչած։ Առանցմէ մէկն ալ, որպէսզի բնութենէն ստացուած տպաւորութիւնները իրենց ամենաչնչին հարազատութեամբ մէջ ներկայացուին՝ Ազատեան ուղղակի տեղւոյն վրայ, աշխատելու արագ միջոցներով զանոնք կտաւին կը փոխանցէ։

Ազատեան խիղախութիւնը սիրող արուեստագէտ է. չի սիրեր սեղմուած հարուածներ ու մանաւանդ ներկերուն յստակութիւնը անաղարտ կերպով կտաւին անցընելու մտահոգութեամբ փոխանակ վրձինի couteau à peindre կը գործածէ, առով նկարը կը շքաւորուի լայնօրէն երեւցած գիծերով։

Օր. Արմէնիա Բաբայեան.— Կը ցուցադրէ գիծանկար, նատիւր-մորթ եւ ներքնանկար։ Բոլորին մօտ նախ մշուշոտ պարունակ մը, որ էօժէն Քարիէէն կուգայ. լոյսի աղօտ զատաստ թափանցկութիւն, որ երգ մըն է ինքն իրմով։ Գոյները համեստ են եւ հեռու յանդգնութիւններէ։ Դիմանկարները թէեւ լուսանկարային են, բայց ծփացող մշուշ մը եկած հրապոյր հաղորդած է։ Շատ յաջող աշխատութիւններ են ներքին տեսարանները իրենց առարկաներու անմիջական տպաւորութեամբ։ Մփացող խաղաղութիւն մը ամէն մէկ իրի վրայ իր արուեստին նկարագիրը կը կազմէ։ Իր երկու paysage-ները անյաջող փորձեր են։

Վարդան Մախոխեան.— Չորս նկար։ Անիկա կը ներկայացնէ ծովը՝ երբեմն երազուն վերջալոյսներով, տեղ մը անեղ, ուրիշ անկիւն մը հանդչած մառաուղ մը ծղերքին՝ պզտիկ կամանով մը ծղերուած ու այդ բոլորին մէջ ամէն տեղ զգլխիչ հառաջ հորին։

Պարզ է նկարներուն արտայայտութիւնը, հանդարտ, միօրինակ ու գորշագոյն ստուերով մը ծածկուած։

Իր արուեստին խորքը կը կազմէն շարժականութիւն (mouvement), կշռոյթ, ռունագեղութիւն, հաշտեցուցիչ դասաւորում (առով կէս մը դասական), ու առանց բոլորին մէջէն ներբինէն գիծերու համադրութիւն կամ ձեւերու ստեղծագործութիւն։

Գործին նկարագիրը հին է, կեանքէ մեկուսացած։ Անիկա սկիզբ է առած պլխաւորաբար դասականներու մօտ եւ անցած յաջորդաբար իրապաշտներուն, տպաւորապաշտներուն։

Նկատի ունենանք նախ թէ որեւէ դպրոցի յատուկ ամբողջական տարրեր չենք գտներ իր արուեստին մէջ, բայց անոնցմէ որոշ գիծեր առնելէ եւ իւրացնելէ վերջ յաջողած է շինել իրեն յատուկ գետին մը, որ մեզի չի խանդավառեր բայց գեղ զգացումներով կ'ապրեցնէ։

Մախոխեանի նոյնիսկ պզտիկ մէկ աշխատութիւնը բաւ է որ անհատական երկար պահեր իր առջեւ կանգնած պահէ ու առինքնէ։ Կա կը պարտի միայն իր զգայնոտ բանաստեղծ հոգիին։ Նկարներուն մէջ ինկած անեղ ժայռի կտորներ, կոհակներ, մենաւորութիւնը փոխանակ մեզ սարսափեցնելու՝ կը մտերմացնեն ինչ որ հակառակն է Այվազովսկիի մօտ։ Վերջինը յուսահատութիւնը, փլուզումը, մահն է որ կը ցանէ իր նկարներուն մէջ, բայց Մախոխեան միշտ խաղաղութեամբ մը, պզտիկ լոյսի նշոյլով մը կ'ապաւորցնէ զանոնք։

ՀՐԱՆՏ ՊԱԼՈՒԵԱՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հասցէի փոփոխութեան համար մեզի դիմող մեր բաժանորդներէն կը խնդրենք անպայման հաղորդել նախ հին հասցէն։ Հասցէն գրել՝ ֆրանսերէն, որոշ եւ ճիշդ։

ՔՐՏԱԿԱՆ ԼՈ՛ ԼՈ՛ՆԵՐԷՆ

ՇԵԱՐԷ ԽԱՆԱՍՈՐ Է

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԿՌԻՒԸ

Լօ՛, լօ՛, քաջեր, ես վիրաւոր եմ,
Շուտով կը մեռնիմ, վերջին խօսքս լսեցէք.
— Ընդարձակ Խանասորի դաշտը, տափարակ դաշտ է,
Մարդահասակ կանաչով ու հազարագոյն ծաղկունքով.
Գետն ու աղբրակը արծաթ-յստակ են,
Եկէք Մազրիկցիք, ելէ՛ք, ջուրները կը հոսին,
Բուերը վայել սկսան, նշանը շատ գէշ է,
Արաւուլի լեռը մութ ու տուման է.
Աղբի՛ւր, դու գլգլա՛, գնա՛,
Գետակ, դու գլգլդա՛, գնա՛,
Կ'ըսեն՝ Ֆէտային է եկեր, լեռները չոքիր։

Լօ՛, լօ՛, պրա՛ (եղբայր),
Շէն, առատ Խանասորի դաշտը, հին դրախտի տեղն է,
Շարաֆ պէկի կոնը (վրան) ծերմակ, դաշտին մէջտեղն է,
Քրքական զօրանոց, դուռ բաց-դատարկ է.
Ֆէտային մահ բերեր, մեր ծոց կը կոխէ.
Եամա՛ն խատէ (Աստուած) փրկէ՛, կռիւը սաստիկ է,
Կռուէ՛, Մազրիկ կռուէ՛, Նիկոլն է եկեր,
Արփին-Բիրդի ելաւ, կնիերը կը վառուին,
Չաւա՛ր, տարէք Պաշգալէ, ասկեար Թող դրկեն.
Կաքաւ, դու քարայրը մտիր. Արծիւ, Ցերիկայ լեռը փախիր.
Ֆէտայիի գնդակին կարկուտը կը տեղայ.
Ֆէտայիի սէրտէրը Ինճիլ (աւետարան) կը կարդայ.
Շարաֆ պէկը փախաւ. Գիւլնազ մի՛ դողար,
Ֆէտային նամարդ չէ, կանանց ձեռք չի տար։

Լօ՛, լօ՛ կըրմանջ (քիւրտ).
Աւերակ Խանասորի դաշտը, անհիման տեղ է.
Օդն ու ջուրը կ'ըսեն, անմահութեան գեղ է.
Մազրիկ ցեղը ջնջուեցաւ, ալ ի՞նչ կը սպասէք.
Դիմացէք Մազրիկցիք, քաջ կարծն է մեր դէմ.
Մօսինի ցըւերուցը, ականջ կը ծակէ.
Ֆէտայիի խէնչալը, մեր սիրտեր կը խոցէ.
Խանասոր մոխրացաւ, ո՞ւր ես Նամարտ Թոմ (Թուրք)
Քրդութին լեղապատառ ծորերը ինկաւ.
Ֆէտային յաղթական տաղեր կը կանչէ,
Պաշգալէի վայրին ասկեար չճամբեց,
Եամա՛ն, վիրաւոր եմ, մրմուռըս գէշ է.
Ֆէտային կուրմանջէն վրէժ կը լուծէ։

Մութը սեւ ու ահաւոր դաշտը ամայի,
Դիակները ուռած, տաքէն արեւէն.
Մազրիկ կոտորուեցաւ, Խմտաւը չհասաւ,
Պատրիկներու եւ կանաչի վրայ, դրացիներու արիւնը լերգացաւ
Ու հիմա, Ցալմասսէն—վան ճամբուն եզերքներկու խաշոր քարերը
տակը մեծ կռիւին Նազլը (ճէքեան կը պատմեն.
Մէկը՝ քանի ջան Ֆէտայու ոսկորները կը պահպանէ. միւսը՝ Մազրիկ ազնիւ ցեղի կտրիճները գրկած կուլայ.
Անցո՛րդ, կանգ ա՛ռ, երկու քար բեր Երիցածորի եւ խանասորի
ձորերէն. եւ այդ երկու քարակոյտերուն վրայ նստէ։
Նստէ՛ աղբիւրին քով Մալաճազա ըրէ (խօկա՛).
Ցէ որ հերսին ազգը չին հալցներ,
«Ողորմի՛» ըսէ հայ Ֆէտայիին ու Մազրիկցի մեր քաջերուն։

Թարգմ. ԱՉԳԻՆ

Ծանօթ.— Խանապատի, Խանասորէն Սալմաստ տանող ճամբուն վրայ ձոր մըն է։ Երիցածորը Խանասորէն Աղբակ տանող ճամբուն մուտքը։

ՀԱՅԵՐԸ ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

Շար. երէկի թիւէն եւ վերջ)

ԿԻՄԻՐԷԿ

Ահա ուրիշ անտեսուած գիւղաքաղաք մը՝ 400 Հայերով, բոլորն ալ երկրագործ, մանաւանդ տեղացի ժողովուրդին հետ խնամիական կապերով կապուած Կէմէրէկը աւելի հանգիստ է։

Եկեղեցի փնտռող չկայ եւ պէտք ալ չունին, սակայն դըպրոցի մը բացման կամ մօտաւոր քաղաքի մը դպրոցը ղրկելու համար 80 աշակերտներ ունին, որոնց 20ը միայն նպաստի կարօտ։

Ներկայիս քանի մը տղաք Թուրք վարժարանները կը յաճախեն, Ծնողները փորձանքը միացած են. այնպէս որ տեղատեսապէս լաւ վիճակի մէջ գտնուող Կէմէրէկի հայութիւնն ալ սիրթի կը սպասէ տարագրութեան ցուպը ձեռք առնելու, ի գին ամէն զոհողութեան։

ԳՈԶՃԻՀԻՍԱՐ

Սեբաստիոյ շրջանի ամենաբախտաւոր գիւղաքաղաքն է. փոքրաթիւ հայութիւնը բաց ի կրթական հոգէն ուրիշ ցաւ մը չունի։

Բաց ի մէկ երկու առեւտրականներէ, միացեալները տիպար երկրագործներ ու լաւ անասնաբոյծ-մեղուաբոյծներ են. այնպէս որ ամէն մարդ նստելու տուն մը եւ ուտելու հաց մը ունի։

Տեղացի հայ թէ Թուրք հայրենակիցներու յարգանքը վայելող «չասուչ»ին շնորհիւ ամէն մարդ իր կալուածներուն տիրացած, որին ու այրին անտեսուած չեն։

Գաշիրատ Միրախոտ-Պալայի. զակ-Բրաբիզի Հայերու թիւ 350ի կը հասնի և 70է աւելի երկսեռ աշակերտներ ունին որոնք եւս առանց դպրոցի [illegible] լով կը սպասեն որ գոնէ [illegible] բասաի մէջ վարժարան [illegible] բացուի և իրենք ալ օգտուին [illegible]։

Հոն ալ 50 թոշակաւորներ վրայ 20 որբեր աւելցնենք [illegible] անցնինք։

ԳԱՆՆԱԼ

Նոյն հողերէ կը [illegible] Գանկալի հայութիւնն ալ, [illegible] ուսման ծարաւ 100 երկսեռ [illegible] չակերտներու ապագային [illegible] նացող կրթական հոգը, կը [illegible] պէ որ տուն տեղ եղող [illegible] նակիցներ դպրոց գտնուող [illegible] ջանքեր փոխադրուին։

Հայրենակիցներու գործն [illegible] վարող արտգաւ ու բանիմաց [illegible] լու մը շնորհիւ այդ կողմի [illegible] յերը գրեթէ տնտեսական [illegible] պայմաններու մէջ կը գտնուին [illegible] ու եթէ մասամբ իրենց պզտիկ [illegible] ները դպրոց ղրկել յաջող [illegible] զմուար թէ զաղթելու մասին [illegible] խոր հին։

Գանկալ—Թոզ Արմաւ [illegible] շագեղ Եառասարի հայութեան [illegible] թիւը 650ի կը հասնի [illegible] կազմակերպուած թաղական [illegible] թիւն կամ աղքատախնամ [illegible] մին մը չունին, սակայն Գան[illegible] լարնակ բանիմաց ազգայի[illegible] շնորհիւ, իրենց բոլոր գործ[illegible] կանոնաւորուած եւ համերաշ[illegible] րէն կը գործակցին ու կ[illegible] խրարու 100 աշակերտ[illegible] 30ը որբ, միացեալները [illegible] կեցիկ են։

ՍԻՎԱՆ

Երկրագործական կեդր[illegible] է Ուլաշը, որուն հողը խիստ [illegible] րբեր է. այնպէս որ այդ [illegible] նին մէջ ապրող 520 հայ[illegible] տնտեսական վիճակը լաւ է [illegible]

...ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՍԱՆՈՅՑ ՋՈՐԷՆ

...ափներ քուներ մամուռ
...բոր խորքս խագեր սամուռ
...ռոպղունցից ծաղկի նըման
...րոպաքին ինքն ...

...փրեւ կեռաս ու նուշ,
...կ իրպայ ծէնիկն անուշ,
...կիթառ Թող լուռ եղնին,
...մայլ եարիս ծէնին։

...ափներ քուներ եսիթ,
...կ'երթայ մէջն ի լին խիթ,
...ու հոգիս Թող փուշ եղնին
...ծինսամոռ աչքը եղնին։

...ուսարկցի՝ *Եղ. Տարօնեան*

...քանի մը դաղթական ընտա...
...երթ, որոնք սեփական հող...
...ի եւ կը ծառայեն ուրիշնե...
...սուոր

...րայուշ 250, Փաշագեղ 70, ...Մաղաբա 80, եւ գանա... ...վիւղերու մէջ ապրող 120 ...երու մէկ մասը կը խորհի ...ղիկ. Նախ դպրոց չկայ, յե... ...չառնեն առանց հողի մնա... ...ած են։

...ժողովուրդին գործերը վարող ...անոնք վիճակով հետաքրքր... ...մարմնի մը պակասը ...կ'ըլլայ որ շատեր օ... ...երանան, եւ կամ ակամայ դէ... ...Պոլիս կամ այլուր գաղթեն։ ...40 երկսեռ պզտիկներու 40ը ...վիճակի չէ Թոշակ տալու, եթէ ...ընտանիք դպրոց մը ունենայ։

...ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

	Անձ	Ի վիճակի	Որբ
...րայուշ	1800	150	100
...գեղ	800	100	30
...ղեկ	400	60	20
...ղաբար	350	50	20
...անա	650	70	30
...ուշ	520	40	40
...գումար՝	4250	470	240

...նաւասիկ այսպէս Սեբաստ... ...իոյ շրջանի բնիկ հայու... ...թիւը 4520ի կը հասնի, ...որոնց 710 երկսեռ մանուկներ, ...որոնք բոլորն ալ առանց դպրոցի են մնացեր։ Նկատելով որ ...710 պզտիկներէն 470ը ի վիճակի են Թոշակ տալու, եւ դպրոց մը բացուելու պարագային ...միայն 240 որբեր ձրի ուսում ...պիտի առնեն, կը փութանք ը... ...ել թէ առանց ալ մէկ մասը ...ակիրկան միջոցներով հոգալ ...կարելի պիտի ըլլայ, բաւ է որ ...ժողովուրդը վերաբացուի։

...Վերը յիշուած հայաբնակ ...գիւղերու մէջ դատ դպրոց... ...ներ բանալ կամ այդ մասին ...խօսիլ ցնորք մըն է։ Միայն, ...եթէ Սեբաստիոյ մէջ վարժա... ...րան մը բացուի, այդ շրջանի ...ծնողքն ալ կ'օգտուին անիմէն։ ...Եւ պէտք է ըսել թէ, հոս ...վարժարան մը բացուելու պարագային ...տեղացի 150 Թոշակաւոր... ...ներու վրայ կ'աւելնայ գիւղե... ...րէն եկող 100է աւելի Թոշակաւորներ, եւ 250 Թոշակաւորներու կողմէն պզտիկ գոհողութիւնով մը կարելի կ'ըլլայ 100 որբեր ալ ունենալ, եւ 350 ...երկսեռ աշակերտներով նախակրթարան մը բանալ։

ԾԻԾԱՂ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստան. — Գաղութներէն գալիք 1200 հոգին ընդունելու համար՝ պատրաստութիւններ տեսնուեցան կէս մը բանալու երկրին մուտքի դռները. իսկ անոնց տեղ հայթայթելու համար, հոտեւի դռնէն 12.000 հոգի դուրս հանուեցան։

— Դուրսէն 1500 հոգի եւս կարենալ ընդունելու համար ուրոշուեցաւ ներսէն նոյնքան մարդ տեղաւորել... Հայաստանի Նոր գաղթավայրերէն՝ Սիպերիոյ խոբե։

Թուրքիա. — Գ. Արեւեան կարգուեցաւ Օր. Լուսինեանի հետ. պսակի արարողութիւնը կատարեցին՝ պատրիարքէն զատ, բոլոր եպիսկոպոսները, վարդապետները, սէրտէքէնեն ու տիրացուները։ Համազգային այս մեծ դէպքին բոլոր հանդիսատեսները յիշատակելու համար, Թերթերը քանի մը համարներու պէտք ունեցան։

Յունաստան. — Նոր լսուեցաւ թէ Մալլըմեան եպսկ. մասներ է պաշնակցութիւնը։ Դէպքը շատ հին է. պէտք է արձանագրել անցեալ տարուան պատմութեան մէջ։

Իրանսա. — Պալաքեան եպսկ. Մարսիլիացիներու կողմէն ընտրուեցաւ ֆերոպայի ընդհ. Հայոց Առաջնորդ։ Հիւ ի հիւ կը սպասուի որ Մարսիլիոյ օրինակին հետեւին նաեւ Լիոն, փարիզ, գերլին, վիեննա, Պրիւքսել, Անվէրս, Լոնտոն եւ Մանչէսթր։

Ամերիկա. — Տէր եւ տիկին Գերկինեան՝ այցելեցին Տէր եւ տիկին Կարմիրեանի։

— Տիկին Մէյրի Կիրակոս՝ մանչ զաւակ մը պարգեւեց իր ամուսնին Գ. Ջոն Կիրակոսի. նորածինը կոչուեցաւ Հէրրի։

Գաղութը որոշեց այս կարեւոր դէպքերը ոսկի տառերով արձանագրել ժամանակակից պատմութեան մէջ։

Չինաստան. — Այս երկրին մէջ բնակող մեր միակ հայրենակիցը Ցանկ - Ցունկ Հայկունի, գաղութին մէջ վառ պահելու համար ազգային ոգին, որոշեց Չինաստանի ընդհ. Միութիւն մը կազմել եւ այս առթիւ կոչ ուղղեց աշխարհի բոլոր Հայերուն։ Գ. Ցանկ-Ցունկ Հայկունի Ամերիկեան Յուսանեան նախագահն ընտրեց ինքզինքը եւ սեկրետար սումանենց նաեւ ատենադպիր, քարտուղարի, գանձապահի եւ ժողովականի ազգասիրական ծանր պաշտօնները։ Մեր օրէն Թերթ մը պիտի հրատարակէ։

— Միւս գաղութներուն մէջ, յիշատակութեան արժանի՝ ոչ իսկ կռիւ կայ։

ԽԱՐՏԱՇ

ՕԳՏՈՒԷ ԱՌԻԹԷՆ

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿԻ ՄԸ ԲՈՂՈՔԸ

Թէեւ քիչ մը ուշ, բայց մարզական երդումս պարտք կը դնէ իմ վրայ, բողոքի արդար ձայնս բարձրացնելու՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի շուրջը սարքուած խաղերուն առթիւ։

Հօկերու կեդրոնաւոր անդամները եւ հայկական գրոշակը նախատողները՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամ չեն կրնար ըլլալ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը քաղաքականութեամբ չիզբաղիր։ Գասնուէն մորթով անկէ ներս սպրդող պոլշեւիկները Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունը կը պղծեն եւ կը մոլորեցնեն ճշմարիտ մարզիկները։ Անոնք Թող իրենց եռանդը գործածեն Երեւանի իշխանութեան քով, ուր Հ. Մ. Ը. Մ.ի ամէնէն ընտիր վաստակաւորը, քաջարի Վահան Ձերազ եղբայրս աքսորի ճամբաներուն վրայ տանջելու տարին դարձեալ, երկրորդ անգամ ըլլալով։

Վահան Ձերազի աքսորն ու տանջանքները ո՛չ միայն մեր անխօս լեզուները կը բանան, այլ մեր բողոքին կը միացնեն հայ մարզական սերունդի նահատակ ներկայացուցիչներու անունները, որոնք զոհ գացին Թրքական բարբարոսութեան, եւ որոնց տարաբախտ յիշատակը դեռ Թարմ է մեր սգաւոր հոգիներուն մէջ։ Նաւարշ Քրիստեանը, Գալուստ Արխանեանը, Հայկ Ճօլոլեանը, Գէորգ Քէրէստէճեանը, Երուանդ Նշանեանը, Կարապետ Զաքարեանը եւ այնքան ուրիշները բաւական չե՞ն, որ հիմա Վահան Ձերազներն ալ կը ձերբակալէք, եւ չարչարանքէ չարչարանք կ'առաջնորդէք։ Դուք ի՞նչ երեսով Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունին տակ ապաստանելու փորձեր կ'ընէք։

Հայ մարզիկներն ու արիներն ամէնքը միասին կը բողոքեն Վահան Ձերազը աքսորող եւ հալածող իշխանաւորներուն եւ անոնց արտասահմանի վճարեալ սպասաւորներուն դէմ։

Դո՛ւրս եւ հեռո՛ւ Հ. Մ. Ը. Մ.էն բոլոր խարդախները։

Մեր ասպարէզը գեղախաղն ու վազքն է, ազնիւ մրցումն ու մարմնակրթանքը, ազգային նկարագիրն ու բարոյականը։

Ով որ մեզի պէս չի մտածեր, թշնամի է Հ. Մ. Ը. Մ.ին։

Իսկ Հօկի խաբեբաներուն՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վրայ սարքած յաղթանակի մասին անձապաբանքով Երեւան քաշուած հեռագրին ի պատասխան եւ ի վարձատրութիւն ճամբայ հանուած աժան բայց «ոսկեզօծ բաժակը», լաւ է որ պոլշեւիկները իրենց կարմիր գլխուն զարնեն, եւ մեզ ալ հանգիստ ձգեն մեր մարզանքով ու եռացոյնով, եթէ չեն ուզեր որ աւելի կարուկ միջոցներու դիմենք հին ու նոր բոլոր մարզիկներս։

ԽՈՒՅԻԿ ՈՒԹԷՆԵԱՆ
(Նմբաղեր՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մ.հիւղի ֆութպոլի պահեստի խումբին)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄ

Այսօր, Կիրակի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փահեստի խումբը կարեւոր մրցում մը պիտի ունենայ F. C. P. St. Mandeի Ա. խումբին դէմ։ Այս խումբը Patronnageի Ա. դասակարգին կը պատկանի եւ կարեւոր յաղթանակներ տարած է։ Յաղթած է ռուսական Ա. խումբին։ Այս անգամ մեր Փահեստի խումբը շատ ուժով հակառակորդի մը դէմ պիտի գտնուի։ Ժամադրավայր Փորթ տը Վէնսէն ժամը 1.30ին։ Կը հրաւիրուին Փահեստի խումբի բոլոր խաղացողները։

Գ. Գ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏՆՐՈՒԿԻՆ ՍԷՐԸ.— Քանի ագարակներէն մէկուն մէջ, Տիկ. Ռիւպի քով, կ'աշխատէր ծերունի հողագործ մը, Օկիւսթ եղբայրը։ Մերունին, հակառակ իր 56 տարիներուն, սիրահարած էր իր տիրուհիին, Տիկ. Ռիւպի։ Տիկինը գիտէր որ զինք կը սիրէր Օկիւսթ եղբայրը, բայց կը զուարճանար, առանց երազը իրագործելու դժբախտ սիրահարին։

Ու սիրահար ծերուկը, յուսահատ, անցեալ գիշեր, ատրճանակով անձնասպան եղաւ տիկին Ռիւպի սենեակին պատուհանին տակ։

Տիկին Ռիւպ լսեց ատրճանակին ձայնը եւ արթնցուց մայրը.

— Մա՛յր, դրաւ կը դնեմ որ Օկիւսթ եղբայրը անձնասպան եղաւ։

Իրաւ ալ, յաջորդ առտու, պատուհանին տակ սառեր էր ծերուկին դիակը։

ԱՍՏՈՒԱԾ ԵՐԵՐԷՆ ՊԱՀԷ.— Շարժանկարի աստղերէն հունգար արուեստագիտուհինէիա տը Փութթի, որ Ամերիկա կը գտնուէր, Պերլին հասաւ խաղալու համար գերմանական ընկերութեան մը հաշւոյն։ Լիա դրամատէր մը ունէր, որուն հետ կ'ապրէր։ Անցեալ գիշեր, ուշ ատեն, վերադարձան տուն։ Սատրիկ ջղայնացած էին երկուքն ալ։ Դրամատէրը բարեկի կ'անուանէր Լիան, եւ կը փնտռէր աւելի անարգ անուն մը վիրաւորելու համար իր համանուհին։ Լիա բորբոքած, առանց նոյնիսկ պատուհանը բանալու, նետուեցաւ պատուհանէն դուրս։ Սպակիները ջարդուփշուր Թափեցան վար։ Լիա եւս ինկաւ բակին մէջ։ Ոտքին ոսկորները կոտրեցան։ Մարմինը ծակ ծակ եղած էր ապակիներէն։ Հարկ եղաւ անմիջապէս փոխադրել հիւանդանոց եւ գործողութիւն մը կատարել։

Լիա, ասկէ առաջ նման փորձ մը կատարած էր, յուսահատական վայրկեանի մը վար նետուելով պատուհանէն։ Առաջին այդ փորձին, կարելի եղաւ ազատել զինք, այս անգամ ալ Թերեւս կարելի ըլլայ բժշկել, իսկ երրորդ անգամին համար՝ Աստուած պահէ։

ՍԻՐՈՅ ՈՃԻՐ. — Լիլ մէջ հողագործի մը կինը, Տիկ. Պրիւլէ, որ երեք զաւակներ ունէր, ամուսինը կը խաբէր եւ Պելճիքացիի մը հետ կը սիրաբանէր։ Գաղտնիքը երեւան ելաւ տունը մոռցուած նամակի մը պատճառով։ Փաթարիկէ մը յետոյ, ամուսինը ներեց եւ տունը խաղաղեցաւ։ Տարի մը յետոյ, երիտասարդ ծառայ մը կանչեցին տունը։ Տիկին Պրիւլէ սիրահարեցաւ ծառային. լաւ սենեակ, լաւ ուտելիք։ Աղջիկը, օր մը, յանկարծ տուն եկաւ, սենեակ մտաւ. մայրը անխոստովանելի դիրքի մը մէջ էր։ Զգեց մայրն ու ծառան, փախաւ հօրը մօտ, պատմեց։ Սարսափելի փոթորիկ մը։ Ծառան ճամբուեցաւ։ Շաբաթ մը վերջ սպաննուեցաւ Պրիւլէ. խարնդրյուով պայմաններու տակ։ Կասկածի վրայ ձերբակալուեցան տիկին Պրիւլէ եւ իր սիրական ծառան։

ՄԱՐԴ-ԿԱՊԻԿ.— Ուեսնիփէկի մէջ, այս օրերուս, կը գտնուի մարդ կապիկ մը, որ ամբաստանուած է թէ 22 աղջիկներ ու կիներ սպաննած է։ Դատարանը լեցուած էր աննախընթաց բազմութեամբ մը, ընդհանրապէս կիներ, որոնք դուռներէն ներս մտնելու պահուն, պատռած էին իրենց զգեստները։ Մարդ-կապիկը, առանց յուզումի, կը դիտէր հետաքրքիր կիները եւ կը խնդար, երբ շատեր կը գանգատէին թէ իրենց ոտքին վրայ կոխած են։ Մտիկ բրաւ, առանց հետաքրքրութեան, եւ առանց կարեւորութիւն տալու, ամբաստանագիրը, որ կը պատմէր թէ ի՛նչպէս լլկած եւ յետոյ խեղդած է կիները։ Կիները հկան հաստատելու ոճիրները։ Մարդ կապիկը աչքը տնկած էր կնոջ մը, որ կը ժողվէր ծակ պայուսակէն Թափած կազինները։ Ու քահ-քահ կը խնդար վրան։

Դատարանը որոշեց կանչել մարդ-կապիկին հօրաքոյրը կինը եւ ազգականները, լսելու համար անոնց պաշտպանողականը։

ՈՃԻՐ.— Յուրմեի մէջ քաղաքապետին օգնականը, Սոսյէ, ննջասենեակին մէջ նստեր լրագիր կը կարդար, քեռորդին յանկարծակի ներս խուժեց եւ երկու անգամ հրացան արձակեց։ Յետոյ դէնքը դարձուց Սոսյէի, անոր աղջկան ու սպսուն, բոլորն ալ վիրաւորելով ծանրապէս։

Ու հեծելանիւով փախաւ։ Ոստիկանութիւնը լուր առաւ եւ ինքնաշարժով հետապնդեց զայն ու ձերբակալեց։

Ոճրագործը երբեք զղջում չյայտնեց, այլ խոստովանեցաւ թէ վրէժը լուծած էր, որովհետեւ մօրեղբայրը կերած էր իր ժառանգութիւնը։

ԱՐԻՒՆ.— Տըվրէ, անցեալ գիշեր, կը պտտէր ժարի փողոցին մէջ, ուր լոյսերուն տակ աղջիկներ կը պտտին եւ անցորդներուն Թեւին վրայ կը Թառին։ Աղջիկ մը, ցատկռտելով, առջեն ելաւ։ Տըվրէ հեռացուց, Թիթեռնիկը չհեռացաւ։ Այն ատեն Տըվրէ բերանը բացաւ, ծանր խօսք մը ըսաւ, ձեռքը բացաւ, ապտակ մը զարկաւ։ Հեռուէն կը սպասէր աղջկան բարեկամը, Թիքֆին, որ միջամտեց։ Եւ կռիւը սկսաւ մանչ մանչու դէմ։ Հեռուէն Վասլէթ, այդ պահուն, ուրիշ կնոջ մը հետ կռիւի էր բռնուեր։ Օգնութեան հասնելու ժամանակ չմնաց։ Թիքֆին տապրակի պէս փռուեցաւ իր ոտքերուն տակ։

Տըվրէ կողերը կլորած էր տղուն։ Երբ Վասլէթ տեսաւ որ Տըվրէ կը մօտենայ եւ դէնք կայ ձեռքը, ատրճանակը պարպեց օդին մէջ։ Ոստիկանները չերեւցան։ Այն ատեն, վախնալով որ Տըվրէ կը յարձակի, ուզեց կանխել եւ կրակեց։ Գնդակը ծակեց վիզը Տըվրէի, որ ինկաւ գետին։

Հասան ոստիկանները։ Հաղեւալք էր Տըվրէն։ Փոխադրեցին զայն անմիջապէս հիւանդանոց, իսկ միւսները, աղջիկ ու տղայ, բանտ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Յառաջի Հոկտ. 30 Թիւին մէջ, Մարսէյլի ձեր Թղթակիցը կը գրէր, Գաւառական Ժողովի մէկ նիստին առթիւ. «Չորս տարի առաջ ֆրանսական կառավարութեան կողմէ մասնաւորապէս Խլմիրի աղէտեալներուն համար նուիրուած 80,000 ֆրանքը, անհատներու քով շահագործուելէ յետոյ, 70,000ի իջնելով կը մնայ Բարեգործականի սնտուկը, որպէս զի հոն ալ սառնայ պէտք եղած գունաւորումները։ Անհանդուրժելի է այս խաղը»։

Թղթակիցը պէտք էր կարդացած ըլլար Թերթերուն մէջ, մասնաւորապէս տեղական Հայ Սիրտին մէջ այդ գումարին շահագործութեան մանրամասն հաշուետուութիւնը եւ ինքզինքին խնայէր չարամտութիւն մը։ Այն անհատները որոնց ջանքերուն շնորհիւ եւ մեծ դժուարութիւններէ վերջ գանձուած էր ոչ թէ 80,000, այլ ճիշտ 71,138 Փր. 05, ոչ թէ չորս տարի առաջ, այլ ճիշտ 1925 Մարտ 5ին, այն ձեւով շահագործած էին այդ գումարը, որ երբ զայն յանձնեցին իրր աւանդ, Բարեգործականին 1926 Հոկտ. 5ին, բարձրացած էր 74,578 Փրանք 75ի։

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԱՐԱՄԵԱՆ
(Դանձապետ՝ Եկ. Շին. Յանձ.ին

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 107

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԱՆՑԻԹՍԵԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

Այս խօսքը, որքան ալ պատիւ բերէր, որոշ առաջարկ մը կը ներկայացնէր, եւ հետեւաբար իմ ամբողջ ուշադրութիւնս կը հրաւիրէր.

— Դժուար գիտնալու եմ թէ ինչ ըսել կ'ուզէք, ըսի անմիջապէս ինծի «փոխանցո՞ւմ» մը կ'առաջարկէք։

— Այսինքն շատ պիտի գաւնի եթէ ձեզի դժբախտութիւն մը պատահէր կը նայիմ թէ արդեօք ինչո՞ւ չէ՞յ բարուոքելու վիճակ մը, զոր շատ ողբալի կը գտնեմ..

— Ըստ ձեզ, ի՞նչ կրնայ ըլլալ այդ միջոցը

Քրիմալովսքի, խորապէս մտահոգ կեցած յետոյ յանկարծ, ձեռքը վեր առաւ եւ իր Թափանցող աչքերը ինծի ուղղելով՝

— Ցեսնենք, ըսաւ, ինչո՞ւ մեր ծառայութեան մէջ չպիտի մտնէք եղեր. նախ մեր միջեւ այլեւս անցեալի խնդիր չպիտի մնայ, եւ յետոյ, ձեզի համար, առանձնաշնորհեալ վիճակ մը պիտի ստեղծէինք, նախանձելի շատ մը տեսակէտներով..

Իրր թէ՝ կարծը խածած ըլլայի հարցուցի.

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք։

— Պատերազմի ատեն, Անգլիոյ փոխ-լրտեսական կազմակերպութեան մէջ չէի՞ք։

— Այո, բայց չեմ գիտեր թէ այդ ինչո՞վ կրնայ ձեզ շահագրգռել

— Այդ շրջանակին մէջ, անշուշտ յարաբերութիւններ ունենալու էք տակաւին։

— Հարկա՛ւ։ Նոյնիսկ շատ բարեկամներ ունիմ։

— Ուրեմն, շատ լաւ. եւ եթէ քիչ մը բարեկամեցողութիւն ցոյց տալ գիտնաք պիտի համաձայնինք իրարու հետ

Եւ մինչեւ մերժումի շարժում մը կը փորձէի.

— Այո՛, անշուշտ, ըսաւ, պիտի տեսնէք թէ առաջարկս ձեզ վիրաւորող սեւէ հանգամանք չունի։

Բանալով իր առջեւ դրուած Թղթածրարը, ցուցանակ մը առաւ, կարդաց եւ ինծի զգանելով ըսաւ.

— Եթէ ինծի տրուած տեղեկութիւններուն հաւատամ, բոլոր այն ազգերուն մէջ գորս կ'առնէք, մասնաւորաբար կը գտնուի Գերմանիան

— Ճիշդ է։

— Ուրեմն կրնամ եզրակացնել որ որ՝ եթէ կարենայիք անոր պէտ խաղ մը խաղալ, բնաւ չպիտի փափաքէիք Շիտակ է

կատարելապէս։

— Կը կարծեմ նաեւ որ՝ եթէ կարենայիք իմա Շթառւպի գործը կարգադրել

— Չպիտի ձգձգէի, այդ մասին ո՛չ մէկ կասկած։

— Լաւ ուրեմն, ճիշդ այն պատճառաւ, որ այս մասին մտքիս մէջ ո՛չ մէկ կասկած կայ, կ'առաջարկեմ մտնել Չեկային մէջ, իբր «Գերմանիոյ դէմ գործունէութեան ճիւղին պետ»։

Կը խոստովանիմ թէ՝ այս առաջարկը որու՛ չէի սպասեր, ապշեցուց զիս։

Քրիմալովսքի վերսկսաւ.

— Դիտեցէք թէ ձեզմէ չեմ խնդրեր բան մը, որ ձեր երկրին վնասէ. նոյնիսկ աւելի, եթէ անոնք կերեւան պատուոյ խօսք կուտամ ձեզի որ մեր միջեւ բնաւ Անգլիոյ խօսքը չպիտի ըլլայ, միայն Գերմանիայով պիտի զբաղինք։

— Շիտակը, ըսի, բան չեմ հասկնար

Եւ աչքերուն խորը նայելով.

Այս բոլոր իրադարձութիւններուն մէջ, ըսի, ո՞ւր կը մնայ Ռափոլլոյի դաշնագիրը։ Ուրեմն, Ռուսիա եւ Գերմանիա խզեցի՞ն այն դաշինքը որ գիրենք կը կապէր.

- Ռափոլլոյի դաշնագի՛րը, ըսաւ խնդալով Ռափոլլոյի դաշնագի՛րը. բայց մեր աչքին անիկա որեւէ արժէք չի ներկայացներ. Չիչերինի կողմէ ստորագրուած է։

— Այսի՞նքն։

— Այսինքն թէ՝ այս պահուս, Ռուսիոյ մէջ միայն մէկ ստորագրութիւն կայ, որ արժէք կը ներկայացնէ։

- Որն է այդ

Ձերժինսքիինը

Եւ շեշտելով բառերը

Արտաքին եւ ներքին քաղաքականութեան մէջ, մէկ մարդ կայ որ խնդիրները կը քննէ, կ'որոշէ եւ կը վճռէ։ Այդ մարդը Ձերժինսքին է. Մնացեալը ամբողջ «աչք-կապուք» է։

ՁԵՐԺԻՆՍՔԻԻ ՀԵՏ

— Ինչ որ քեզի կ'ըսեմ, այնքան ճշմարիտ է որ, ըսաւ Քրիմալովսքի, այն պարագային որ մեր միջեւ համաձայնութիւն գոյանայ, ահա ձեր ազատ արձակման հրամանագիրը, ստորագրուած Ձերժինսքիի կողմէ։

Եւ ինծի երկարեց պաշտօնական տպագիր մը՝ բազմաթիւ կնիքներով ծածկուած եւ հարցուց.

— Ի՞նչ կ'որոշէք։

Մէկ ակնարկով՝ հրամանագիրը քննեցի. Քրիմալովսքիի ըսածները ճիշդ էին։

— Սովորութեանս մէջ չկայ, պատասխանեցի, Թեթեւօրէն յանձնառութիւն ստանձնել, եւ այս բոլորը, դուք ալ պիտի ընդունիք թէ՝ կը պահանջեն որ քիչ մը խորհիմ։

— Անշուշտ։

Թրգմ. Ռ. ԵՐԻՑԵԱՆ

(Շար.)

Ռուսէն ժողովուրդը բոլորովին անտարբեր կը վերաբերուի եւ պատրաստ է հպատակելու, եթէ Պրիթիանօ եղբայրները Հանրապետութիւն հռչակեն, եթէ երբեք իշխան Կարոլ չուզէ գործել։

Զօրաբանակ մը շարունակ կը հսկէ մայրաքաղաքին վրայ։

Սովի նշաններ Ռուսիոյ մէջ

Ռիկայէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն 3 Նոյեմբեր թուականով.— Նկատելով որ Մոսկուայի պետական Նպարեղէնի մթերանոցներուն առջեւ պոչ»երը կ'աւելնան, խորհրդային կառավարութիւնը հրահանգներ տուաւ որ իւրաքանչիւր անձի տրուած ուտեստեղէնի քանակը սահմանափակուի։ Սակայն ասիկա պատճառ դարձաւ աւելի երկնցնելու «պոչ»երը, որովհետեւ մէկ տունէ մէկի տեղ հազար հոգի կը հաշուուին, որովհետեւ մէկ տունէ մէկի տեղ քանի մը հոգի կ'երթան գնումներ ընելու։ Մասնաւոր խանութները անսպառելի դեռ պաշար ունին, սակայն իրենց գիները աւելի բարձր են։

Գաւառներէն շատ ցորեն չի հասնիր այլ եւս, որովհետեւ յեղափոխութեան տասնամեակին առթիւ հրատարակուած «պատմական յայտարարութիւն»ը ոչ միայն շնորհներ կը խոստանայ քաղաքի բնակիչներուն, այլ կ'արտօնէ գիւղացիները որ բարձրացնեն իրենց ցորենին գինը։ Ուստի գիւղացիները կը սպասեն որ այդ յայտարարութիւնը սկսի գործադրութեան դրուիլ ու կը պահեն իրենց ցորենները, ըսելով. «Ինչո՞ւ պիտի ծախենք մեր ցորենը, երբ 40 փութով մէկ զոյգ կօշիկ միայն կրնանք գնել»։

«Փարիզ-Թայմզ» ալ կը տեղեկանայ թէ խորհրդային իշխանութիւնները ամէն ճիգ կը թափեն տասնամեակի առթիւ եկած օտար այցելուներուն աչքէն ծածկելու համար Ռուսիոյ խեղճ վիճակը։ Մինչեւ հանդիսութեանց վերջանալը, Մոսկուայի փողոցներուն մէջ դեգերող 2000 դատարկապորտ մանուկներ քաղաքէն դուրս մասնաւոր շէնքերու մէջ պիտի պատսպարուին։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է գործազուրկներու 218 պետեր եւ գաւառ փոխադրած զանոնք։

Սուրիոյ Ազգայնականները խաղաղասէր

«Թայմզ»ի Հայֆայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Սուրիոյ ազգայնականները վրդովուած այն յամառ զրոյցներէն թէ Սուրիոյ եւս Լիբանանի պէս Սահմանադրութիւն մը պիտի տրուի, պատուիրակներ ղրկեցին Պէյրութ, ուր խորհրդաժողով կը գումարուի։ Այս առթիւ մարզպանին ներկայացուցին յիշատակագիր մը, որ խմբագրուած է շատ մեղմ ոճով մը։

Յիշատակագրին մէջ Ազգայնականները նախ բացարձակ կերպով իրենց գոհունակութիւնը կը յայտնեն Ֆրանսայի հետ բարեկամական գործակցութեան համար, եւ կը զգուշանան ո եւ է ակնարկութիւն ընելէ Լիբանանի կցուած հողերը վերադարձնելու փշոտ խնդրին մասին։ Միւս կողմէ սակայն անոնք հաստատ կը մնան ազգայնական ծրագրի հիմնական կէտերուն վրայ, ու միաժամանակ կը քննադատեն մարզպանին վերջին ծրագրին մութ կէտերն ու պակասները։

Այս յիշատակագիրը ցոյց կուտայ թէ, կ'ըսէ թղթակիցը, ազգայնականները ի վերջոյ հասկցած են թէ անօգուտ է այլ եւս ապստամբական միջոցներու դիմել եւ թէ աւելի իմաստուն է ազգային ցանկութեանց հասնիլ խաղաղ միջոցներով։

Տասնամեակի ձեռնարկները կը սկսին

Այսօր կիրակի պաշտօնապէս կը սկսին պոլշեւիկեան յեղափոխութեան տասնամեակի հանդէսները։ Մոսկուա, Լենինկրատ եւ միւս քաղաքները արդէն տօնական երեւոյթ առած են։ Մոսկուայի մէջ բազմաթիւ տուներ դրօշակներով եւ կանաչներով զարդարուած են։ Գեղարուեստական զարդասիւներ եւ կամարներ շինուած են զանազան հրապարակներու վրայ, խորհրդանշելու համար անցնող տասը տարուան պատմական զանազան վայրկեանները։ Յեղափոխութեան հետ կապ ունեցող բազմաթիւ առարկաներ ցուցադրուած են։

Մասնաւորապէս Լենինկրատ նկարչագեղ եւ պատկառազդու տեսարան մը կը ներկայացնէ։ Նախկին Պալատի հրապարակին վրայ ցոյց կը տրուին Ձմեռնային Պալատին գրաւումը խորհրդանշող պատկերներ։ Պատմական «Արշալոյս» յածանաւը խարսխած է Նէվայի վրայ, ճիշդ այնտեղ, ուսկից 10 տարի առաջ առաջին ռումբը արձակեց Ձմեռնային Պալատին վրայ։ Ֆինլանտական կայարանին մօտ դրուած է թաւալուն հսկայ երկրագունդ մը, որուն Խորհրդային Միութիւնը ներկայացնող մասը միայն լուսաւորուած է։

Մոսկուա հասած են բազմաթիւ օտար բանուորական պատուիրակութիւններ, գիտնականներ եւ քաղաքական գործիչներ։ Բանուորական պատուիրակութիւններ ղրկած են Անգլիա, Ֆրանսա, Գերմանիա, Մ. Նահանգներ, Չեխօսլովաքիա, Զուիցերիա, Աւստրալիա, Արժանթին, Մեքսիկա, Ուրուկուէյ, Շիլի, Չինաստան, Ճափոն եւ Հնդկաստան։

Թուրքիայէն եւ Պարսկաստանէն հասած են երեսփոխաններ. իսկ Աֆղանիստանի կրթական Նախարարութիւնը ղրկած է երկու ներկայացուցիչներ։

Շնորհաւորութիւններ Մ. Քէմալի

Անատօլու գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Հանրապետութեան Նախագահ Մ. Քէմալ փաշա Հանրապետութեան Դ. տարեդարձին առթիւ շնորհաւորական հեռագիրներ ստացաւ Պարսկաստանի շահէն, Աֆղանիստանի էմիրէն, Եգիպտոսի Ֆուատ թագաւորէն և խորհրդային միութեան Նախագահ Քալինինէն։ Նոյնպէս բարեկամական հեռագիրներ փոխանակուած են մէկ կողմէ Ռիւքթի եւ Ըսմէթ փաշայի, միւս կողմէ Չիչերինի, Քարախանի եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի միջեւ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՏԷՄԻՆԷՆ կը գրեն թէ Չորեքշաբթի օր Պ. Արամ Յակոբեան հեծիլանիւով անցած ատեն, ճամբան ինքնաշարժի մը կը զարնուի եւ գլխէն ծանրապէս կը վիրաւորուի։ Փոխադրուած է Օթէլ Տիէօ հիւանդանոցը։

ՀԱՑԻՆ ԳԻՆԸ 1 ֆր. 95ի պիտի ծախուի Հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ։

ՕՐ. ՇՈՒՔԹ ԷԼՍԸՐ եւ Հարաւ Ամերիկայի երեք շաբթուան [illegible] մեկնեցաւ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Առնուվիլ-լէ-Կոնէսի «Ռազմիկ» խումբի դասախօսական ժողովը՝ այսօր 6 Նոյեմբ. Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին, 22 Rue du Parc։ Կը խօսի ընկեր ՍԱՐԳԻՍ։

Հ. Յ. Դ. Գոյամարտ խումբի ժողովը այսօր կիր. կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Իշխան» ենթակոմիտէի ընդ. ժողովը վաղը Երկուշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին. բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է. ներկայանալ անդամատոմսերով։

ՀԱՃԸՆՑԻՆԵՐՈՒ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ֆլօրիա ճաշարանը։ Կը խնդրուի հայրենակիցներէ որ անպայման ներկայ գտնուին։ Օրակարգ՝ Կանոնագրի վաւերացում եւ վարչութեան ընտրութիւն։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Հրանտ Սիմոնեանէ իր հասցէն հաղորդել «Յառաջ»ի։

ՄԱՐԱՇՑԻ Աղամ Ազամեան խմբագրատունս կը հրաւիրուի։

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ եւ հայերէնի հմուտ համալսարանական մը պատրաստ է մասնաւոր դասեր տալ դիւրամատչելի պայմաններով։ Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութիւն։

ՍԱԿԱՐԱՆ

5 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		
Անգլիա.	L. St.	[illegible]
Տոլար.	Dollar	25 47
Մարք (ոսկի) 100 Mark		607 75
[illegible]		[illegible]
Թրք. ոսկի	" "	110 40
Մէճիտիէ	Médjidié	10 00
Լէվա 100 հատը	Léva	18 50
Տրախմի "	Drachme	33 20
Լիր "	" Lire	138 95
Պելճ. ֆրանք "	Belga	355 25
Զուից. "	Frc. Suisse	491 —
Լէյ 100 հատը	Ley	15 75
Ֆլորին	(Florin)	1027 50

ԱՐԺԷԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.	[illegible]	—
" II	2040	—
" III	1720	—
Թուրքի երկթ. Lots turcs	475	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ		
	Տարեկան	Վեց ամիս
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	[illegible]	[illegible]
ԻՏԱԼԻԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]	[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ	[illegible]	[illegible]

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

8 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 487 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ

Խորհրդային աշխարհը ցնծութեան մէջ է. Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տասնամեակին առթիւ (7 Նոյեմբեր)։

Ամիսներէ ի վեր սարքուած տօները սկսան կիրակի օր, 6 Նոյեմբեր, իբրեւ ճրագալոյցը պոլշեւիկեան յեղափոխութեան։ [illegible] յեղափոխութեան շրջան է, եւ մարդիկ չափ ու սահման չեն ճանչ[նար] [illegible] մեծը սաստկացնելու, գոյները խտացնելու եւ յաղթա[կան] [illegible] ունեցնելու համար։

Ամիսներ տեւեցին պատրաստութիւնները։ Տակաւին ամիս[ներով] պիտի լսենք փառաբանութեան երգեր եւ ճարտասանա[կան] [illegible] մարգանքներ, մինչեւ որ վարագոյրը գոցուի եւ գետնէն [illegible]ուած սարքերը իջնեն հողին վրայ, դէմ դիմաց անողոք իրա[կա]նութեան հետ։

Ի պատիւ պոլշեւիկ առաջնորդներուն, պէտք է շեշտել որ [illegible] աննախընթաց էր անոնց թափն ու վճռականութիւնը, [illegible] պահուն։ Ատոր մէջ ալ՝ իրենց յաջողութեան [գաղտ]նիքը։

Եթէ, Կերենսկի պարտուեցաւ առաջին հարուածը տալէ յե[տոյ], պատճառը այն է որ չունէր կորուկ խոյանք, եւ ձեռքը [illegible] վճռական կէտին։

Լենին ունէր այդ արժէքը։ Տոկուն եւ յամառ, սահմանա[կ]ի բայց հաստ, ան կրցաւ օգտուիլ բախտորոշ վայրկեանէն, [illegible] ապստամբութեան ազդանշանը տուաւ, արդէն պատ[րաստ] էր մինչեւ ծայրը երթալու։

Ան չէր ճանչնար միջոցներու խտրութիւն։ Ապացոյց՝ իր [illegible] խօսքերը, որոնք հանգանակն են իր յաջորդներուն, ամէն [տ]եղի եւ ամէն ժամանակի համար.

«Յարգեցէք յանկարծակիի բերել թշնամին, օգտուիլ այն [illegible] ցրուած են իր ուժերը։ Ամէն օր յաջողութիւն մը [illegible] համար բարոյական գերազանցութիւնը»։

Այդպէս ալ կ՚ընեն ժառանգորդներն ու հետեւորդնե՛րը, մին[չեւ] այսօր։

Հակառակ տասը տարուան միահեծան եւ սանձարձակ տի[րա]պետութեան, խորհրդային իշխանութիւնը աւելի քան մտա[հոգ] է, եւ կը ջանայ «յանկարծակիի բերել թշնամին», օգտուիլ [illegible] ճեղքերէն, եւ «ամէն օր յաջողութիւն մը» խլել կամ ա[illegible] որպէսզի շարքերը չկհատին, այլ մանաւանդ մոռնան [illegible] իրականութիւնը։

Ի՛նչ խօսք որ, տասը տարի յետոյ, չարաչար յուսախաբ [են] ոչ միայն բազմութիւնները, այլ եւ համայնավարները ի[րե]նք։ Այն ինչ որ կը հռչակէին ու կը սպասէին, չէ իրականա[ցա]ծ ոչ իսկ մէկ տասներորդ համեմատութեամբ։

Աշխարհը ցնցուեցաւ ռուսական փոթորիկէն։ Ամբողջ ժո[ղովուրդ]ներ, առջի բերան, ոգեւորուեցան յեղափոխութեան ալի[քէ]ն սպասելով «Նոր խօսք»ին։ Կարծուեցաւ թէ այդ հսկայ [ե]րկրէն պիտի հոսի անխարդախ շունչ մը, — այն որ նա[հա]տակներ էին աշխատաւորական տեսաբանները եւ այն ինչ որ [illegible]ացեր էինք ռուսական վէպերուն մէջ։

Ափսո՛ս։ Պոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը, հակառակ իր կա[տ]արած գլխագին փլուզումներուն, ու մանաւանդ հակառակ իր հռչակած նշանախօսքերուն, մնանկացաւ ոչ միայն գործ[ով], այլ եւ բարոյապէս։

Այո՛, երբեք այնքան անբարոյացած չէր յեղափոխական [շ]արժում մը, որքան պոլշեւիկեանը։

Յեղափոխութեան պոռնկացումը սկսաւ պոլշեւիկներէն, եւ [illegible] ճարտարարուեստի վերածուեցաւ անո՛նց շնորհիւ։

Հազար փառաբանական տաղ և տասը հազար վակոն թխա[ծ] [illegible] գրականութիւն՝ չեն կրնար հերքել այս մէկ հատիկ իրո[ղ]ութիւնը, անողոք եւ անվիճաբանելի։

Արդարեւ, ազգերու պատմութեան մէջ հազիւ թէ արձա[նագր]ուած ըլլայ այնքան գարշելի հակասութիւն խօսքի եւ գործի, որքան տեսանք վերջին տասը տարուան ընթացքին, երբեւ ալրիւնք Լէնինի հանգանակին։

Դիւանագիտական մութ եւ ստոր խաղեր՝ ինչքան կ՚ուզէք։ Անարգ սակարկութիւններ և կապակցութիւններ՝ հազարներով։

Հալածանք՝ ուղեկից շարքերու դէմ, բայց գինակցու[թ]իւն ջարդարարներու, մոլլաներու, էմիրներու եւ խաներու հետ։ Ոտնահարում՝ տարրական ազատութեանց, բայց սան[ձ]արձակ ազատութիւն՝ սպանելու, դաւելու, գնդակահարելու։ [Ոտնահար]ում՝ իր թաթին տակ ինկած ժողովուրդներու ազ[գ]ային բնական տենչերուն, բայց արծարծում ուրիշներու կրօ[նա]կան, թէ ազգայնական, մոնկոլեան, անասնական եւ հա[կ]աշխատաւորական կիրքերուն։ Միլիոնաւոր անապաստան երա[խ]աներ եւ անամուսին կիներ անյատակ թշուառութեան մէջ, [ե]ւ հազարաւոր կարմիր «չինովնիկ»ներ յղփացած՝ ազնուապե[տ]ական ոճիրներով, սարդանաբաղեան կերուխումներով եւ թր[ք]ավարի շուայտութեամբ։ Իշխանաատտ վերաբերում՝ խոնարհ[ներ]ու, իսկապէս աշխատաւոր բազմութիւններու, խաղաղ և շի[ն]արար ժողովուրդներու հանդէպ, բայց գետնաքարշ զարպաս՝ [ո]րուան հզօրներուն առջեւ, Մուսթաֆա Քէմալէն մինչեւ Մու[ս]օլինի, մինչև Լոնտոնի և Նիւ Եորքի սակարանի միջնորդները։

Եւ այս ամէնուն վերեւ՝ քինախնդիր և դաւադիր նայուածք մը իր լուծին տակ ինկած բազմութիւններու գլխուն...

Միշտ անհաբեկ սեվական մորի ի փրկութեան մղձաւանջէն։

Լա՛ւ կ՚ըլլար քիչ մըն ալ ա՛յս կէտերուն վրայ ուղղել տասնամեակի կոչնականներուն ուշադրութիւնը, երբ ցնդին գինովութեան փրփուրները...։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՍԱՐՍԱՓԻ ՇՐՋԱՆԸ

Պէյրութի Ազդակը խօսելով պոլշեւիկեան տասնամեակին մասին, կը ծաղկէ խորհրդային միութեան, մասնաւորապէս Հայաստանի մէջ տիրող սարսափի քաղաքականութիւնը (29 Հոկտ.).

— «Պոլշեւիզմի փորձառութեան առաջին տարիներուն, յեղափոխութեան խորացումով կ՚արդարացնէին իշխանաւորները իրենց նախճիրը։ Ի՞նչն է պատճառը, որ տասը տարիներ անցնելէ վերջ, կրկին նոյն մեթոտներով է որ կ՚ուզեն կառավարել ընդարձակ երկիր մը։ Տասը երկար տարիներու գործնական փորձառութիւնը ինչո՞ւ չկրցաւ սիրելի դարձնել նոր իրաւակարգը զանգուածներու աչքին։

«Ի՞նչն է պատճառը, որ աքսորն ու գնդակահարութիւնները, ոչ միայն այլեւս սարսափ չեն ազդեր ընդդիմադիր հոսանքներուն, այլեւ գրգիռ կը հանդիսանան աւելի ամուր կենալու պատնէշին վրայ։

«Եւ վերջապէս, որո՞ւն է յանցանքը, երբ միատեսակ ճանչցուած ու երկաթեայ տիսիպլինով ղեկավարուող համայնավար կուսակցութիւնը իր տասնամեակը կը տօնէ անհաւր ճեղքուածքով՝ թրոցքիներու եւ բազմաթիւ այլ ականաւոր պետերու արտաքսումով։

«Եւ ահա, երբ անմիջական օղակը ռուսական դիկտատուրային, գժբախտ Հայաստանն ալ կը թեւակոխէ սարսափի նոր շրջան մը։ Հարիւրաւոր ձերբակալեալներ կը տանջուին չեկայի զնդաններուն մէջ, ուրիշներ կ՚աքսորուին Ռուսաստանի սառնամանիքները։ «Դրօշակ»ի եւ «Յառաջ»ի թղթակիցները անհուր պատկերներով կը նկարագրեն տիրող սարսափը։ Եթէ աննախընթաց չէ ձերբակալութիւններու թիւը, այլ է պատկերը, զոհերու դիմագծին վրայ։ Տարիներէ ի վեր Դաշնակցականներն էին հալածանքի առարկայ, որոնք հակառակ ռուսական սարսափներուն օրէ օր աւելի ուժեղացան, իրենց ազդեցութիւնը տարածեցին, մտաւորականութեան եւ երիտասարդ սերունդին վրայ։ Այսօր Դաշնակցականներու հետ նոյն զնդանները կ՚արդարացուին ընդդիմադիր պոլշեւիկներ, հաւ ու կինտ ռամկավարներ, որոնք չգիտեն ինչ թիւրիմացութեամբ Հայաստան են ինկած, Էսէրներ, Դէմոկրատներ եւ չէզոք սարքեր, մէկ խօսքով ամէն անոնք, որոնք պոլշեւիկ չեն, բայց կը ներկայացնեն մտքի կամ բարոյական արժէք։

«Եւ այս բոլորը՝ համայնավարական դիկտատուրայի տասնամեակի նախօրէին։

«Կարմիր մոլուցքն է որ իր վերջին թափը կը պոռթկայ, հրացանի վերջին փամփուշտը կ՚արձակէ, վայրկեան մը աւելի մնալու համար պատմութեան թատերաբեմին վրայ»։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի ֆութպոլի Ա. խումբը յաղթեց F. C. Dyonisienի Ա. խումբին՝ 1ի դէմ 4 նշանակէտով։ Փաթիսոյի խումբն ալ յաղթեց St. Mandéի Ա. խումբին 0ի դէմ 4 նշանակէտով։ Մանրամասնութիւնները վաղուան թիւով.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆրանքօ-Եուկոսլաւ բարեկամական դաշնագիրը

Պելկրատէն կը հեռագրեն.—

Քաղաքական շրջանակները մեծապէս շահագրգռուած են այն լուրերով թէ մօտ ատենէն բարեկամական դաշնագիր մը պիտի կնքուի Ֆրանսայի եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ։ Թերթերը երկար յօդուածներ կը նուիրեն այս խնդրին։ Ֆրանսական դեսպան Տար ներկայացաւ արտաքին նախարար Մարինքովիչի, որուն հետ երկարօրէն տեսակցեցաւ։

Դիւանագիտական շրջանակները կը կարծեն թէ Պելկրատի կառավարութիւնը տեղեկութիւն տուած է անգլիական կառավարութեան՝ կնքուելիք դաշնագրին մասին։ Նոյնիսկ դաշնագրին պատճէնը հաղորդած է Հռոմի։

Մարինքովիչ ներկայացած է թագաւորին։ Խօսակցութիւնը դարձած է այս դաշնագրին մասին, զոր ստորագրելու համար շուտով Փարիզ պիտի մեկնի արտաքին նախարարը։

Վրեմէ թերթի դիւանագիտական աշխատակիցը կը գրէ այս առթիւ.—

«Դաշնագիրը երբեք ուղղուած չէ Իտալիոյ դէմ։ Անիկա յղացուած է Ֆրանսայի կողմէ Ռումանիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ հետ կնքուած դաշնագիրներուն ոգիով, այսինքն խաղաղութիւնը պահպանելու փափաքով։ Ցանկանք միրը չէ, եթէ Իտալիոյ եւ մեր միջեւ յարաբերութիւնները խանգարուեցան։ Մեր յարաբերութեանց ներկայ վիճակը պարզապէս հետեւանքն է մեր դրացիի բռնած դիրքին։ Ֆիումայի դաշինքին կնքուելէն առաջ գոյութիւն ունեցող բարեկամական քաղաքականութիւնը եւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները զօրացուցած էին երկու երկիրներու միջազգային կացութիւնը եւ Եւրոպայի այդ մասին մէջ վստահութեան մթնոլորտ մը ստեղծած։ Այս քաղաքականութիւնը կրնայ փոխուիլ, բայց ատոր համար պէտք է որ Հռոմի կառավարութիւնը բոլորովին եւ անկեղծօրէն փոխէ իր տեսակէտը։»

Ռո՞ւս պիտի օգտուին ներման

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ ընդհանուր ներման մասին կառավարական հրամանագիրը հրատարակուեցաւ։ Մահապատիժին տեղ դրուած է տասը տարուան բանտարկութիւն եւ գոյքերու գրաւում։ Մէկ տարիէ աւելի բանտարկութեան դատապարտուածներու պատիժին մէկ երրորդը պիտի ներուի։ Մինչեւ վեց ամիս դատապարտուածները բոլորովին շնորհի պիտի արժանանան։ Անմիջապէս ազատ պիտի արձակուին մէկ տարի բանտարկութեան դատապարտուած զինուորներն ու նաւազները։ Քաղաքացիական պատերազմի սկիզբէն մինչև 1923 Յունուար 1 զանազան դատարաններու եւ վարչական մարմիններու կողմէ դատապարտուած աշխատաւորներու պատիժը պիտի ջնջուի։ Չեկայի կողմէ դատապարտուածներէն անոնք որ իրենց պատիժին երկու երրորդ մասը կրած են արդէն, ներման պիտի արժանանան։ Սպիտակ բանակներու բոլոր նախկին սպաներու և զինուորներու անունները պիտի ջնջուին այն մասնաւոր ցանկէն, ուր արձանագրուած էին։

Ներումէն չեն օգտուիր գործօն անդամները այն քաղաքական կուսակցութեանց, որոնց նպատակն է տապալել խորհրդային վարչաձեւը, ոչ ալ անոնք, որոնք պետական դրամները գեղծումով ամբաստանուած են։ Աղքատ դասակարգը զերծ պիտի ըլլայ դատական եւ վարչական զանազան տուգանքներէ։

«Իվնինկ Սթանտարտ» կը տեղեկանայ թէ ներման արժանացողներու ընդհանուր թիւը կը հասնի 20.000 հոգիի։ 100 րուբլիէն պակաս չվճարուած տուգանքները պիտի ջնջուին։ Առաջին անգամ դատապարտուած ամբաստանեալները անմիջապէս պիտի ձգուին։ Ցարական նախկին սպաները ամէն ամիս պիտի ներկայանան Կէփէուի գրասենեակները։ Վերոյիշեալ 20.000ին մէջ կան մեծ թիւով գողեր, աւազակներ եւ քաահաններ։

Պոլշեւիկ գործակալ մը ձերբակալուած

Փարիզի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց պոլշեւիկեան գործիչ Հիւմպէր-Տրօզը։ Յիշեալը բնիկ Զուիցերիացի է, 36 տարեկան եւ նախապէս բողոքական քարոզիչ եղած է, յետոյ մտած է պոլշեւիկեան շարքերուն մէջ։ Պատերազմի ընթացքին գործօն մասնակցութիւն ունեցած է Ցիմմերվալտի եւ այլ խորհրդաժողովներուն։ Ժամանակէ մը ի վեր լատին երկիրներու համար Գ. Միջազգայինի քարտուղարի պաշտօնը կը վարէր։ Անցեալ տարի Յունիսին անգամ մը վտարուած էր Ֆրանսայէն։

Վերջերս ոստիկանութիւնը տեղեկացաւ թէ Հիւմպէր Տրօզ դարձեալ յաջողած է Փարիզ մտնել, 1928ի ընտրութեանց առթիւ կարծիքի փոխանակութիւններ ունենալու համար ֆրանսական համայնավար կուսակցութեան հետ։ Պանդոկին մէջ արձանագրուած էր իբրեւ Ֆրանսացի, ծնած Զուիցերիոյ սահմանին վրայ գիւղի մը մէջ։ Ոստիկանութիւնը կրցաւ երեւան հանել իր ինքնութիւնը եւ սահմանէն դուրս վտարել զինքը։

Սուրիոյ ապստամբները յուսահատ

Թայմզ ի թղթակիցը Երուսաղէմէն կը հեռագրէ, թէ Խայրէտտին Յաթթահ, Սուրիոյ ապստամբական շարժումի վարող-

Եւ[illegible] շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ

ՄԱՐՕ ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆ «ՇԱՆԹԱԺԻՍՏ»

Փարիզի հնչակեան օրկան «Նոր Երկիր»ի մէջ կը կարդանք (6 Նոյ.).

Հնչակեան կուսակցութեան մէջ պատասխանատու պաշտօններ վարած հեղինակաւոր ընկեր մը, որ վերջերս խորհրդ. երկիրներէն դուրս ելած է, իր Հոկտ. 12 թուակիր նամակովը կը յայտնէ թէ՝ պոլշեւիկները դատարան յանձնած են Մարօ Նազարբէկեանը, իբրեւ «շանթաժիստ»։

Տիկին Մարօ Նազարբէկեան, ուրիշ վեց Հնչակեաններու հետ [illegible] կովկասի Գործադիր «[illegible]» յայտարարութեամբ «լուծեալ» հռչակեցին Հնչակեան կուսակցութիւնը կովկասի մէջ։ Թէեւ այդ խմբակին չը յաջողեցին, կը գրէ մեր ընկերը, ոչ միայն ոեւէ մասնաճիւղ, այլ ոչ մի շարքային ընկեր, անհատապէս [illegible] հայ պոլշեւիկների կողմից այդ ոչինչ յայտարարութեանը պաշտօնական ձանգամանք տուեց եւ «լուծման» իրենց իրաւունքն համարեց եւ հակառակ մեր բողոքներին, մեր գործունէութիւնը արգիլեց»։

Պոլշեւիկները Հնչակեան կուսակցութիւնը քանդելու համար Մարօ Նազարբէկեանն ու ընկերները իբրեւ գործիք ծառայեցնելէ յետոյ, այժմ զանոնք դատարան կը յանձնեն իբրեւ «շանթաժիստ»ներ։

Այս է վախճանը պոլշեւիկներու գարշապարներուն տակ սողացող բոլոր դաւաճանութիւններուն։ Ուրացող ու մանգաղով, թագով ու բրիչով ցնցիչութեան սպառնալիքներ կարդացող Թալեաթներուն թո՛ղ գիտնան, որ որքան յուռութ նախորդնան, այնքան պիտի արհամարհուին իրենց պոլշեւիկ մեծերէն եւ օրին մէկը դատարան պիտի յանձնուին իբրեւ շանթաժիստներ, դրամաշորթներ, գաղափարի շահագործողներ, ու անոնց կրունկներուն տակ պիտի ճզմուին իբրեւ պժգալի որդեր։

Ի՞ՆՉ ՕՐԵՐՈՒ ՀԱՍԱՆ

Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը որոշած ըլլալով իր պաշտօնեաներուն նոր հագուստներ բաշխել, քաղաքապետը հրահանգած է, որ պաշտօնեաները քիչ մը աւելի հոգ տանին իրենց արդուզարդին։ Գրասենեակի տնօրէն Ապտիւլրահման էֆ., թիւրիմացութեամբ մը, քաղաքապետութեան հրահանգը պաշտօնեաներուն հաղորդած ատեն կը պատուիրէ որ նոր հագուստ ստանալու առթիւ պէտք է ածիլեննան իրենց պեխերն ու մօրուքները։ Ասոր վրայ, նոր հագուստի սիրոյն, քաղաքապետարանի բոլոր սեննեկապաները կ՚ածիլեն իրենց պեխերն ու մօրուքները։

Նոյն օրինակին կը հետեւին քաղաքապետական ոստիկանները, հրշէջ զինուորները, երթեւեկի պաշտօնեաները եւ նոյնիսկ... աւելածուները։

ԴԱՏ ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Ֆրէզնոյի (Քալիֆորնիա) Եունայթըտ պէնքըրթամարտը դատ բացած է Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան 85 անդամներուն դէմ, 8000 տոլարի չէքի մը առթիւ։

Այս խնդիրը կապ ունի երկու տարի առաջ ծագած կռիւի մը հետ, ուր ռամկավար «Նոր Օր» թերթին խմբագիրը եւ կուսակցութեան ներկայացուցիչները իրար անարգեցին եւ ծեծեցին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հպարտ էի, երբ անցեալ օր Galeries G. Petitի շէմքը կոխեցի հայ արուեստագէտների ցուցահանդէսին այցի։

Հայրենական ու հարազատ մթնոլորտի հաճոյքն է բռնում քեզ, ի տես ցեղիդ հոգեւոր ճիգի այս բարձր գեղեցկութեան։

Մեզ հասակակից ու դեռ երէկ բախտակից, այսօր՝ բախտաւոր ժողովուրդներից ո՞րը կարող է արուեստի այս սքանչելի խիզախութիւնը ցուցադրել։ Տիեզերական այս ոստանի մէջ, ուր հզօր ու տիրական արուեստի օլիմպեան սեղանին բազմելու համար պէտք է ատուած լինել, հայ արուեստագէտներ յանդուգն ու շքեղ խոյանքով օտար արուեստից իսկ իրենց բաժին շողքերն են շողթել։

Ա՜հ, իմ բեղուն, իմ ծով Հայրենիք, ի՜նչ հարուստ, ի՜նչ փառքերով է քո ծոցը։

* *

Հայ Արուեստագէտների Միութի՜ւն…

Հրաշք է այս։

Լուսաւոր, սրտապարար մի փաստ՝ մեր այս խռովքի ու ցաւի օրերին։

Մեր հայրերը ողբացել են իրենց անմիաբանութիւնը. մենք, նրանց արժանաւոր զաւակները, չլռակեան ու Թշւառ, ամէն օր ըզգում ենք իրար. անգամ մեր ցեղային նուիրական իմաստին քննող ժամերքներ են հասնում եւ վէս ու քաւթ ճակատներ կան, որ մեր ազգային եռազոյնի տակ իսկ խոնարհել չը գիտեն։

Հին հրէշ է այս, որ մեր ցեղական կառուցուածքն է կրծել։

Եւ յանկարծ, Հայ Արուեստագէտների Միութի՜ւն։

Հրաշք է այս, որ պատիւ է բերում մեր ուխտաւորական վարպետներին, որոնք «Անի»ի, կախարդիչ անուան հովանու տակ, իրենց եւ մեր հայրենի փառքն են ցուցադրել այս օտար աշխարհում՝ իրենց միահամուռ ու հայրենաբաղձ կամքով, որպէս մի հատիկ ընտանիքի զաւակներ։

Հայ Արուեստագէտների Միութի՜ւն…

Սրտապարար տեսարան է. գէթ մի անգամ մեր առհմային անմիաբանութեան դրեւի հրէշն է տապալուած Արուեստի կուռ ղարշապարին տակ։

* *

Ջաւակը փնտռող մօր պէս, ակնկէ-ակնկէ նայեցի այդ գործերին։

Ու՜ չորս պատերից ցայտող լոյսերի ու գոյների խաղերը՝ արուեստի թրթռուն ու զուարթ մի ծով՝ ազդ էութիւնդ է օրօրում հայրենի հէքեաթի պէս։

Արուեստը հայրենիք չունի…

Ունի՛։

Ցեղի հոգին ու խառնուածքը ամէն արուեստի ոսկէ պատուանդանն է, եւ նրա ներքին կրակը։

Ս. Խաչատրեանից զուրս գրեթէ ամէնքի սիւժէն խորթ է ու օտար. ի՞նչ փոյթ. ամէն տեղ հայկական խառնուածք կայ, ինչ եւ աւելու լինի օտար մամուլը։

Այս կրկոտ՝ թափը վրձինի, անհամբեր, յաճախ յանդուգն ու միշտ ջլուտ կամ տրտում, զերազանցապէս ազգային է, հարազատ ու մտերիմ։ Ահա խաչուն փուշտանը՝ կախարդիչ մի քուրմ, որ անյագ իրերի հոգին գիտէ բանալ մոգական վրձինով, և որի խօչեղ ծաղիկները մահից առաջ քեզ պատմում են գաղտնիքը մահու։ Ի՜նչ տրտմութիւն ցեղի, եւ ի՜նչ գեղեցկութիւն վշտի։

Եւ այս՝ ցասկոտ Մախոխեանը, որ իր ցեղային տանջանքի ծովն է փշրում անհրապուրեան նզովուած ժայռերի վրայ։

Այս՝ ակնախտիղ գոյների ծովը, որ Խաչատրեան գիտէ փոթորկել եւ մեր ազգային հոգու վաղվեան ու ալեծուփ ներդաշնակութեան պատկերը վեր հանել։ Այս՝ կրակ ու բոց լոյսերը Այվազեանի, որ մտաւոր ու թրթռուն մարմիններն են թրծում լոյսի պէս։ Ու այս ներհուն և մեղամաղձիկ Նալպանդեան, որ վճիտ արուեստի բարձրագոյն ուղղութիւնն է ճախրում։

«Tant que durent la honte et la misère» (1).

Եւ այս զարմանալին Էսկարճահին, որ փողոցների ցաւի, տրտմութեան ու լուռ հեգնանքի գաղտնիքը գիտէ փռել անհորիզոն ու պղտոր հայեացքների, ու թախտի մորակած ճակատների կնճիռների մէջ. այս գրաշաքական Ալխազեանը, որ ձիւնի վրայ իսկ կապտաւուն կրակ է մաղում եւ որի ծառերը ձիւնձմրանը վառւում են բոսոր բոցերով կերոնների պէս, եւ որի «Ճերմակ Ճամբան» դէպի կրակէ երազն է տանում։

Ջեմ չարունակում. արուեստի գնահատանք չէ գրածս, այլ պարզ այցելուի կարծիք ուստի բաւ է որ ասեմ, թէ՝ բոլոր այս սիրուն գործերի մէջ, նկար թէ քանդակ, մեր առհմային խառնուածքը կայ, մեր հողիների յաճախ անզիտակից տրտմութեան մայթքումը, երազականն ու խոհունը, լոյսի, կրակի ծարաւը— արդարութեան ծարաւը։

Զուր չէ, որ գանհեճի մուտքին մօտ Հայոց Հայրիկն է բազմած…

* *

Թող ներեն ինձ, սակայն, հայ արուեստագէտները, բայց ես բնաւ չը հասկացայ իմաստը իրենց ֆրանսերէն յայտարարութեան թէ, «նպատակ չունին յատուկ ազգային ներշնչումով արուեստ ցուցահանելու»։

Եւ ճիշտ այս տողերն են, որ օտար քննադատներ քօղարկուած զոհունակութեամբ որպէս յանկերգ կրկնեցին։

Ցաւ է ինձ այդ։ Նախ ճշմարիտ չէ եւ եթէ ճշմարիտ իսկ լինէր, հայ արուեստագէտը պիտի լռութեամբ անցնէր։

Վտարանդի ու անճար ստարականը կարող է մոռնալ իր խեղճութիւնն ու ցաւը անհիւրընկալ զոնների առջեւ. արուեստագէտը սակայն, թէկուզ հիւրընկալուած, միշտ էլ հզօր է, ու նա ամենեւին պէտք չունի քաշուելու ո՛չ օտար երկնքի պաղ թոխպից, ոչ անհաբաղատ յօնքերի թանձրութիւնից եւ ոչ խստասիրտ հայեացքների ցրտութիւնից։

Արուեստը միշտ տէր է։

Անողորմ հայրենիքից վտարուած՝ նա կրկնակի հզօր է

Ե՛ւ իր անխառն գեղեցկութեամբ,

Ե՛ւ իր ապրած տառապանքի վեհութեամբ։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

1) Միքել Անգելօ։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ ՄԸ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Սելանիկէ Ալիքը կ'իմանայ թէ շուտով Պուլղարէն Սելանիկ կը հասնի այն շոգենաւը, որ Հայաստան պիտի փոխադրէ մուտքն արտօնուած հայ գաղթականները։

Հայաստան մտնելու իրաւունք պիտի ունենան այն գաղթականները, որոնք նախապէս արձանագրուած են Պակասանեւթեան տեղ նորեր պիտի արձանագրուին։ Անոնց հետ Հայաստան պիտի մեկնին նաեւ այն «անբաղձալի» Հայերը, զորս յոյն կառավարութիւնը աքսորած էր։ Սելանիկի ոստիկանութիւնը հեռագրով Սելանիկ կանչած է աքսորեալները, որպէս զի կարգադրեն իրենց գործերը, մինչեւ մեկնումը շոգենաւին։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ ՎԱԽ…

Պոլսոյ մէն կը հաղորդեն թէ կարգ մը գիւղերու մէջ վագրեր երեւան եկած են, ահ ու սարսափ մատնելով գիւղացիները։ Շրջակայքի բնակիչները կը խորհին խմբական որսորդութեան ելլել, վագրերը ոչնչացնելու համար

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

(Թղթակցութիւն)

ԳԱՀԻՐԷ, 24 Հոկտ.

Վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին Աղեքսանդրիոյ քաղաքական ժողովի շրջանակէն ներս կը նշմարուին կարգ մը երեւոյթներ, որոնք կասկածելի դարձուցած էին մեր կարգ մը ընկերներուն անհատական եւ կուսակցական բարոյականը։

Եգիպտոսի Հ. Յ. Դ. կեդր. կոմիտէն որ արթուն կը հսկէր, տեսաւ որ, Ցոլեմաք Թիւթիւնճեանի գլխաւորութեամբ մեր կարգ մը ընկերները կը ձգտին Աղեքսանդրիոյ ազգային իշխանութիւնը իրենց սեփական շահերու մէջոց դարձնել։ Ժամանակին անհրաժեշտ խրատներ, յորդորներ եղան, փրկելու համար կուսակցութեան պատիւը։

Եւ սակայն, Ցոլեմաք Թիւթիւնճեան իր խմբակին հետ գինովցած ապագայ նիւթական հաւանականութիւններով անզգուշօրէն մեացեր։ Կոմիտէն նկատի ունենալով վաղուան բարոյական անկումը, որ Դաշնակցական նկատուած քաղաքական ժողովի իր ընկերներէն պիտի փոխանցուէր կուսակցութեան, Հոկտ. 10ին պաշտօնապէս եւ ընդմիշտ իր շարքերէն վտարեց Ցոլեմաք Թիւթիւնճեանը, Ցակոբ Նալբանդեանը եւ Վաչէն Գասպարեանը։

Ցոլեմաք Թիւթիւնճեան օգտուելով Թեմական ժողովի Ա. եւ Բ. ատենապետներու բացակայութենէն, «Ցեղեկատու գիտակի հրաւէրով Դաշնակցութենէն վտարուած եւ իրեն ենթարկուած կարգ մը երեսփոխաններու հետ Հոկտ. 2ին գումարեց Թեմական ժողով մը եւ իր ատենապետութեամբ ընտրեց նոր «Քաղաքական ժողով» մը։

Այս ընտրութենէն քանի մը օր վերջ, երբ բացակայ երեսփոխաններ վերադարձան եւ տեղեկացան կատարուած հակաօրինական եւ հակասահմանադրական կարգադրութեան, բուռն կերպով բողոքեցին ինքնակոչ «Քաղաք. ժողով»ին կազմութեան դէմ, եւ պահանջեցին անոր հրաժարումը։

Սակայն «Քաղաք. ժողով»ի նոր «ատենապետ» Ցոլեմաք Թիւթիւնճեան, արհամարհելով Թեմականի անդամներուն օրինաւոր ու արդար բողոքը, աշխատեցաւ ի գին բոլոր զոհողութիւններու իր ազդեցութեան տակ պահել Աղեքսանդրիոյ ազգային իշխանութիւնը

Կանսարժակութիւնն ու կամայականութիւնը այնքան յառաջ գացին, որ ինքնակոչ «Քաղ. ժողով»ը որոշեց լուծել Թեմականը եւ կատարել նոր ընտրութիւն, բան մը որ ոչ մէկ Սահմանադրութիւն կ'ներէ։

Այս ապօրինութեան դէմ, Աղեքսանդրիոյ գիտակից երիտասարդութիւնը արդարօրէն յուզուեցաւ։

Ուրբաթ օր 21 Հոկտ. իրիկուան ժամը 6ին Թեմականի անդամները իրենց հետ ունենալով քանի մը ականաւոր անձեր, գացին առաջնորդարան, փոխքին անգամ ըլլալով ազդարարելու Ց. Ցոլեմաք Թիւթիւնճեանին որ վերջ տայ իր արկածախնդրական յանդգնութեան։

Այս անգամ Ցոլեմաք Թիւթիւնճեանը սկսաւ լուտանքներ թափել, յանուն ժողովուրդի շահերուն, ժողովուրդէն իսկ ընտրուած Թեմականի անդամներուն, որոնք յաջորդեցին։

Կոխի ընթացքին Ցոլեմաք Թիւթիւնճեան եւ «Քաղաք. ժողով»ի անդամները իրենց դասը առին եւ փախուստ տուին առաջնորդարանէն, ազգային իշխանութեան տէրերուն յանձնելով ամէն բան։ Այսպիսով արդէն խախտած ազգային իշխանութիւնը եւ Թեմականը տէր դարձան ազգային իրաւունքներուն։

Առօրին եւ ինքնակոչ «Քաղ. ժողով»ին սուտ խաղերը եւ անոր քմահաճ որոշումները - տնօրէն ընկեր Պետրոս Աղբալեանի եւ ուսուցիչ Հ. Շէմսի պաշտօնանկութիւնը եւ ապիկար ու քծնող նոր ուսուցիչներու մուտքը վարժարանէն ներս — ընդհանուր յուզում յառաջ բերին աշակերտութեան մէջ եւ աշակերտութիւնը Հոկտ. 21ին դասադուլ հռչակեց, պահանջելով հրաժարեցուած տնօրէնը։ Հոկտ. 22ին առաջնորդարանի մէջ գումարուեցաւ Թեմականի հանդիսաւոր նիստը, երկու քահանաներու մասնակցութեամբ։

Ատենապետ Պ. Մ. Նորատունկեան բացաւ Թեմական ժողովի օրինական նիստը, ցաւ ու զայրոյթ յայտնեց որոշ բանսարկութիւններուն համար Պ. Վ. Աղնաւորեան յայտարարեց թէ նախորդ նիստին մէջ շահագործուած է իր բարեմտութիւնը եւ այսպէս ժողովը խանգարուած օրէն չեղեալ եւ ապօրէն հռչակեց Թեմականի նախորդ «նիստ»ը եւ տրուած որոշումները։

Կատարուեցաւ Քաղաք. ժողովի նոր ընտրութիւն եւ ընտրուեցան Վահան Աղնաւորեան, Լեւոն Շանթ, Գէորգ Զօպանեան, Ֆրանկիւլ Խանճեան եւ Ռուբէն Կէօնճեան։ Ցավարդան քահանայ պաշտօնապէս հաղորդեց կառավարութեան նախորդ «Քաղաքականի» տապալումը եւ նորընտիր Քաղաքականի օրինաւոր կազմը։

Այսօր Դաշնակցութենէն վտարուած Ցոլեմաք Թիւթիւնճեան, իր շարաշահ արբանեակներով վերջնականապէս հեռացաւ ազգային Առաջնորդարանէն։

Նորընտիր Քաղաքական ժողովը այս առաւօտ ժամը 9ին, Առաջնորդարանին մէջ գումարեց իր առաջին նիստը եւ քմահաճօրէն հրաժարեցուած տնօրէն ընկեր Պետրոս Աղբալեանը եւ ուսուցիչ ընկեր Հ. Շէմսը վերակոչեց իրենց պաշտօնին։

700 երկսեռ աշակերտներ խանդավառ ծափերով ընդունեցին իրենց տնօրէնն ու ուսուցիչը եւ այս առթիւ Քաղաք. ժողովի ատենապետ՝ Վ. Աղնաւորեան եւ տնօրէն Պ. Աղբալեան ճառեր խօսեցան։

Ցոլեմաք Թիւթիւնճեան իր արբանեակներով ներկայիս կը թափառի ոստիկանատուններուն շուրջ, մատնելով ծանօթ հայրենակիցներ, մինչդեռ Ուրբաթ իրիկուան կռուին առեն կը գոռգոռար եւ թագուհին կը խնդրէր։ Զէնքի տակ է իր զաւածանութեան փաստն ալ, երկար ցուցակ մը, յուանկարուած։

Ցաւալի է արձանագրել այս խայտառակութիւնը, որուն խեղաթիւրած գերակատարը, Ցոլեմաք Թիւթիւնճեան արդէն տարիներ առաջ Դաշնակցութենէն վտարուած էր, ու տարիներ շարունակ պաշտպանել էր, դարձեալ մտաւ շարքերէն ներս, առանց փոխելու իր նկարագիրը։

Երէկ, Վահան Գասպարեան ընկերակցութեամբ Ցոլեմաք Թիւթիւնճեանի երբ ոստիկանատունէն կ'ելլէր, տեսաւ կարգ մը հայրենակիցներ, որոնք կը յիշատակէին գիրենք։ Ցանդանքին վրայ բըռնուած Վահան Գասպարեան, լալով կը մօտենայ անոնց եւ ներողութիւն խնդրելով կը խոստովանի իր արարքները եւ իրերու պատճառ ցոյց կու տայ Ցոլեմաք Թիւթիւնճեանը, որ խոստացեր է իրեն լաւ ամսականով պաշտօն մը տալ, եթէ գիւղացներ իր զաւազրութիւնը եւ տէր դառնար Աղեքսանդրիոյ ազգային իշխանութեան։

Հոր փողոցները, իրենք իրենց հորին մէջ։ Մութ ու կասկածելի տիպարներ վտարուեցան թէ Դաշնակցութենէն եւ թէ ազգային իշխանութենէն։

Հ. Յ. Դ. կեդր. կոմիտէին վճռական ընթացքը գնահատուեցաւ եգիպտահայ գաղութին կողմէ լիամ կավար շրջանակներու իսկ գնահատեցին Դաշնակցութեան կազմակերպական ոգին, որ ցոյց կու տայ միշտ անվերապահ ընթացք, ազգային շահերուն դէմ զաւադրողներուն, ըլլան անոնք Դաշնակցական թէ հակառակորդ։

ԳԷՈՐԳ ԱՐԱՄԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԾՈՎՈՒՆ ՔՄԱՅՔՆԵՐԸ

Սեպտեմբերի ընթացքին երկու ծովային աղէտներ վրդովեցին պահ մը կարգ մը երկիրներու խաղաղ կեանքը. ծովային թայֆուն մը ապառակեց Փիլիփեան կղզիներու ափերը աւեր ու մահ սփռելով իր ճամբուն վրայ։ Աւելի առաջ, Սեպտեմբեր 12ին, ծովախաղացք մը, անակնկալ կատաղութեամբ աւրեց ամբողջ ճափոնի ափերը, իր վիթխարի ալիքներուն տակ ընկղմելով մէկ միլիոն հէկթար հող. 5000է աւելի շէնքեր. 10,000է աւելի մեռեալներ, 3000ի մօտ վիրաւորեալներ կը հաշուուին։

Այս երկու աղէտներուն պատճառները տարբեր եղած են սակայն։ Առաջինը պարզ թայֆուն մը, ուրականը մը եղած է պարզապէս (typhon), մինչ ճափոնի Բիու-Սիու կղզին սակնուվրայ ընող փոթորիկը ծովուտոյց (raz de marée) կոչուած երեւոյթն է, որ որքան հազուագիւտ, բայց եւ նոյնքան աւելի աղիտաբեր է։

Ծովային թայֆուններու մասին անցեալ տարի բացատրած եմ Ֆլորիտեան թերակղզիի վրայ Միամիի աղէտին առթիւ. թայֆունը օդային ուժգին յորձանքներու կողմէ կչռուած ալիքներու հոսանք մըն է, որ առաւելապէս կը պատահի արեւադարձային օրերուն (Մարտ 21ի եւ Սեպտեմբեր 21ի շուրջը), այրեցեալ գօտիի պատկանող երկիրներու ափերուն վրայ, որովհետեւ ցամաքի եւ ծովի մթնոլորտներուն հաւասարակշռութիւնը կը խախտի արեւու շրջումով։

Ծովուտոյցին պատճառը թաքնուած է երկրիս խորը. երկրաշարժները միշտ ցամաքամասերուն վրայ չեն պատահիր, այլ յաճախ անոնք կը ցնցեն ծովերուն կամ ովկիանոսներուն յատակը, պատահական կէտի մը վրայ։ Բնական է որ ծովուն յատակին այդ ցնցումը կը փոխանցուի ծովու ջուրի զանգուածին. ընդծովեայ երկրաշարժին ուժգնութեան համաձայն, ճիշտ այդ կէտին վրայ հեղուկ զանգուածը նախ կ'ուռի եւ կարելի է ըսել լեռնանման, ամենի ալիք մը կը կազմէ. ճիշտ այդ բարձրացող ալիքին շուրջ, շրջանակի մը ձեւով ծովը կը ցածնայ, կը խոռոչանայ, ու այդ վիթխարի ալեծփանքը համակեդրոն շրջանակներու ձեւով կը սկսի տարածուիլ, ընդլայնիլ ու թաւալիլ ամէն ուղղութեամբ, ճիշտ այնպէս ինչպէս խաղաղ ջուրի մը մակերեսին նետուած քար մը յառաջ պիտի բերէր համակեդրոն շրջանակներու վէտվէտում մը։ Ծովուտոյցը նոյն այդ երեւոյթն է, բայց շատ աւելի հսկայական եւ ընդարձակ համեմատութիւններով եւ նոյնքան ուրենթաց արագութեամբ։ Օրինակ, հաշուուած է որ այդ ալիքներու արագութիւնը ժամը կը հասնի 750-800 քիլոմեթր, ինչ որ շատ եւ կը ձգէ մեծաձեւ սաւառնակի արագութիւնը։ 1883ին թափուած Ջաւա ծովուտոյցը 12 կտրեց ամբողջ ովկիանոսը եւ անոր բերած ալիքները երկու զգալի եղան Ֆրանսական ափերուն վրայ։

Այս տեսակ ծովածփանքներու կեդրոնը — ընդծովեայ երկրաշարժին սաստկագոյն կէտը եթէ կը գտնուի ովկիանոսի բացը, ափերէն շատ ... բնական է որ յառաջ եկած ... մակերեսի ալիքները ... ունելով կը մեղմանան ... կորսնցնեն իրենց թափը։

Բայց երբ երկրաշարժի ... ցնցումի ծայրագոյն կէտը ... ափերուն կամ նաւահանգիստ ... բաւ մօտ է, հետեւանքը ... լայ անսպասելի աղէտ մը ... նաւահանգիստին ջուրը ... կարծ կը քաշուի դէպի ... նաւերը իրենք զիրենք կը ... նեն յատակի տիղմին ... Բայց հազիւ քանի մը ... վայրկեան անցած, անս ... կուտակ ալիք մը կը խոյ ... թաւալի, կը փշրէ նաւ ... գիտերն եւ քաղաքին վրա ... զոյները կ'ողողուին, նաւե ... նեւուին շէնքերուն վրայ ... ներ տեղի կուտան, անսպասելի ... այդ պատահարը կը խլէ ... խեղդել բազմաթիւ մարդիկ։

Բիչ վերջը, ալիքը ... այլ եւս, ծովը ակնթարթի ... մէջ քարուքանդ ըրած ... դարերու աշխատանքը, ... իր միապաղաղ, խաղաղ ... ւոյթը։

Իր այդ պատմական ... պոնի 1775ի ծովուտոյցը ... միացած երկրաշարժին, ... քանդ ըրաւ քաղաքը ... մարդկային կեանք զոհ ... իր կատաղութեան։

Ճափոնի այս տարուան ... տը յարեւմտեան երեւոյթ ... որ կը պատահի երբեմն ... կամ պակաս ուժգնութեամբ ... ափերուն վրայ, որովհետեւ ... փոնական կղզիները երկրի ... կերեսին անհաւասարակշիռ ... շրջանակը կը կազմեն, ... երկրեայ կրակը, հողը ... օդը յաճախ բուռն ... կ'ունենան, եւ պիտի ... կեն ունենալ, մինչեւ ... կայուն հաւասարակշռութեան ...

Նոյնքան անհանգիստ ... յարակից շրջանակ մըն է ... լանտեան ովկիանոսի ... որ կը տարածուի Ասորական ... նարեան և Մատէրի կղզիները ... շուրջը։ Այս երկրամասն ... կաւին իր կայուն հաւասար ... ռութիւնը չէ գտած, ... շերտերը, երկրի ծալքերը ... րեմն երբեմն գալարումներ ... նենան, կը տեղատուի ... տեղափոխուին եւ յառաջ ... բերեն այն խորքի ալիքներ ... րոնք զգալի են Ֆրանսական ... Պրըթանիի ծովափներուն ...

Երկրիս կեղեւը կարծրանալ ... չափ ապահով կռուան մը ... բեմ։ Իր խաւերուն մէջ կը ... տարուի ներքին բուռն երկունք ... մը, որուն տկար արձագանգ ... են, երկրաշարժները եւ ծով ... տոյցները։

Փ. ՍՄԱՍԵԱՆ

ՆՈՊԷԼԻ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Ռուլկական թերթ մը ... կարծէ թէ Նոպէլի գրական ... թեան մրցանակը այս տարի ... տի տրուի խոշոր վիպագիր ... Կրացիա Ցելէտտայի։ Գրագէ ... հին 55 տարեկան է, 20 ... կանին հրատարակեց քիթ ... ներու հաւաքածոյ մը իր ... րէն թարգմանուած են նաեւ ... յերէնի։ Երգիծ է խանար ... գիւղական հոգիներու, մեծ ... կութիւններով ու անձնական ... պարզուկ ահ մը եւ ... տաղանդ։

ՕԳՏԱԿԱՐ

Յառաջի մրցանակաւոր ... նեգրութենէն, բանի ...

Տեսնել Դ. էջ։

ԽՈՒՌԱՂ

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

...բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը ...ոյ սխալ է, քանդելով ընել ...յեղափոխական անցեալին ...ութիւնները, բայց մեր ալ շեշ... երբ երբ Հայաստանի մէջ, ...ըէ քան չէ ... որ արդա... ...ինչին իրենց սկզբունքը եւ ո... քան մը պէտք էր ցոյց ...ժողովուրդին, սկսան քան... ...ազգային ամէն յոյս:

...օր մըն ալ նշմարեցին ...յեղափոխական ն... ...ին, չէին կրնար ալարծե. ...իրենց ազգայնասէտ գոր... ...ութեամբ. աւա՜ղ: Եթէ ...կը նշանակէր քանդել ...ջարդել, պատմութիւնը լե... ...նման դէպքերով. պէտք ...ին փրկել յեղափոխու... ...պատիւը—քանդելիք բան ...ուելու էր: Փնտռեցին եւ ...մըն ալ (այդ օրը լոյս ցաթեց ...ներուդէմքերէն ինկան ...վրայ. տեսան որ սեւա... ...կզիրը՝ անով աղօթեր ու ...էր գիւղացին. աղտոտ ...անով ծայրերը ու ...էր բանւորը. տի... «դաշնակ»ները անով ...անցեալ ու գալիք Հա... ...փառքերը ու կը պղ... ...միտքերը. պէտք էր ...ու գործեցին յաջողու... ...թեամբ:

...բոլշեւիկները սրբագրծում ...լեզուին վրայ կատար... ...յեղափոխական աշխատ... ...ոչ ոք անդրադար... ...անոր առաւելութիւններուն ...մէկ քանին.

Տնտեսական. — Խնայողու... ...ժամանակը որ տղան պի... ...ունենէր ուղղագրական ...կրնայ օգտակար ...յատկացնել ցեխայի ...

Լեզուական. - Նորակերտ ... բառեր յաջողութեամբ ...ու համար, մասնա... ...պէտք է, ինչ որ ...կը դարձնէ աղուոր ... ...պարտադիր...

Մտաւորական — Նոյն բա... ...համար, աղան ...է մասնաւոր ուշա... ...ենթարկել գանոր... ...թեան զօրացում:

Դաստիարակութեան.— Պոլշեւիկ ու... ...այլեւս պէտք չունի ...մանկավարժութեան ...դիմելու, խելքի ...համար անառակի... ...անմիջապէս զայն պատ... ... աննման ցաւով. ...որ կարդ մը նոր բա... ...կարդալ տալ ...լոկ շատափոսները լաւ... ...դաստիարակելու համար. ...մը *Խորհրդային Հայաս*... ...կոկորդի ցաւը անխու... ...է

Քաղաքական.— Այս ընթաց... ...Հայաստանցին մոռնայ ...ին լեզուն, կառավարութիւնը կրնայ այդ օր հանգիստ քնա... նալ. գաղութները՝ իրենց պարժուա եւ յետադիմական գրականութիւնով չպիտի կրնան վարակել երկիրը:

Բայց Հայաստանի վարիչները եթէ կ'ուզեն ժամ առաջ հասնիլ առաւելագոյն արդիւնքին, վարանելու չեն արմատական միջոցի մը առջեւ. պէտք է անմիջապէս կտրեն լեզուները անոնց, որոնք լեզուական յեղափոխութիւնը յղացան յետոյ, որը քանի մը անգամ, երասխ սրակաւ, ծառեր արտասանել տան անոնց. եւ անոնց բերնէն ելած ամէն մէկ բառ արձանագրելով, իբր նորութիւն պարտադրեն հայ գրականութեան:

Այս կերպով, գոնէ իսկապէս յեղափոխական նորութեան մը օրինակը տուած կ'ըլլան աշխարհի եւ պատմութեան:

ՄԱՐՏԻ

ՌՈՒՍ ԱՆՀԱՅՐ ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ

Մոսկուայի փողոցները լեցուած են անհայր երախաներով

Այժմ երբ կը տօնուի պոլշեւիկեան յեղափոխութեան տարեդարձը եւ զանազան պատուիրակութիններ կը հասնին Մոսկուա, կառավարութիւնը կ'ուզէ աչքէ հեռացնել փողոցի ծաղիկները: Դժուար հարց, շա՜տ է «փոքրձուած» հաւաքել «անապաստան երախաները», ոչ տղաքը կ'ուզեն կառավարութեան խնամքը ոչ ալ կառավարութիւնը կ'ուզէ զբաղիլ անոնցմով

Այս տօնական օրերուն, սարսափազդարար փորձ մը պիտի կատարուի, սակայն, հաւաքելու

Փրաւտա (18 Հոկտ.) կը գրէ թէ այս անհայր տղոց թիւը վերջերս շատցած է: Շատերը կուգան հարաւային գաւառներէն: Ամէն տարի 5—7,000 հոգի կը հաւաքեն, զրկելու համար գպրոց կամ գործարան: Խիստ արգելք մը պիտի դրուի, որ դուրսէն «Նոր-իեր» չմտնեն Մոսկուա

«Իզվէսթիա» եւս (16 Հոկտ.) կ'աւելցնէ թէ, Սեպտեմբերէն մինչեւ Հոկտեմբերի կէսը, հազարէ աւելի տղայ հաւաքուած է փողոցներէն: Մասնաւոր կազմակերպութիւն մը պիտի հետապնդէ զանոնք: Հրաման տրուած է ձերբակալել այն տղաքը, որ ճամբայ ելած են դէպի Մոսկուա

Այսպէս է, որ Մոսկուա կը տօնէ իր կարմիր օրերը.

ՅՈԲԵԼԵԱՆ ՄԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Լոնտոնի մէջ Յանձնախումբ մը կազմուած է, տօնելու համար Պ. Սմբատ Քէչէճեանի բեմական գործունէութեան 45 ամեակը 18 Դեկտ. Կիրակի ցերեկ ժամը 3ին, Century թատրոնին մէջ: Այս առթիւ պիտի բեմադրուի յոբելեարին հեղինակած «Զէրիտէ փողոցի կարուհին», թատերգութիւն 3 արար:

Յանձնախումբին անդամներն են Պ. Պ. Յակոբ Քէչեաեան, Ներսէս Կիւլպէնկեան, Սուրէն Ճըրճըրեան, Կարապէտ Տիլպէր, Հրանդ Մազլըմեան:

Հեռագիր, նամակ եւայլն ուղարկել՝ Mr. H. Mazlumian, 6 Victoria Avenue, Bishopsgate, London, E. C. 2

Պ. Քէչէճեան, հակառակ իր թափառական կեանքին, անխոնջ վաստակաւոր մը եղած է հայկական թատրոնի եւ երաժշտութեան, Իզմիրէն Պոլիս եւ մինչեւ Եւրոպա, մասնաւորապէս զուրգուրալով Զուհաճեանի գործերուն վրայ: Իբրեւ տնեւտրական ալ միշտ հոգածութիւն ունեցած է բեմի մարդոց համար, շնորհիւ իր ժիր բնաւորութեան:

ՊՐԻՒՍԷԼԷՆ մեզ կը տեղեկացնեն թէ Եգիպտոսի Ֆուատ Ա. Թագաւորին Պելճիքա այցելութեան առթիւ տեղի ունեցած պաշտօնական ընդունելութիւններուն մասնակցիլ հրաւիրուած է նաեւ մեր բարեկամ եւ հայրենակից Պ. Վ. Խորասանճեան, իբրեւ պատուիրակ Անվէրսի Armement Deppe *շոգենաւային մեծ ընկերութեան եւ իբրեւ հիմնադիրը* Compagnie d'Entreprises Commerciales en Egypte *պելժիական անանուն ընկերութեան, որուն վարչական ժողովի նախագահն ու վարիչ պատուիրակն է միանգամայն:*

Հանդիսութիւնները տեղի ունեցած են Քաղաքապետարանի եւ Եգիպտական դեսպանատան մէջ: Իսկ Պելժ-Եգիպտական յարաբերութեանց խմբակցութեան կողմէ Salle Noble*ի մէջ տրուած հացկերոյթին առթիւ, Պ. Խորասանճեան նախկին վարչապետ Պ. Թէօնիսի կողմէ ներկայացուած է Ալպէր եւ Ֆուատ թագաւորներուն եւ Պելճիքայի Գահաժառանգ իշխանին: Հացկերոյթէն վերջ, Ֆուատ թագաւորին մասնաւոր փափաքով մեր հայրենակիցը առանձին տեսակցութիւն մը ունեցած է, որու ընթացքին թագաւորը մեծապէս հետաքրքրուած է Պ. Խորասանճեանի վարած ու ներկայացուցած, ծովային թէ առեւտրական ընկերութիւններու Եգիպտոսի գործունէութեամբ:*

ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ին հետ, ընտիր գիրքեր ալ պիտի ստանաս, տարեկան կամ վեցամսեայ բաժանորդագրուելով մինչեւ գինը 31

ՅԱՆՈՒՆ ԻՊՆ ՍՈՒՈՒՏԻ...

Հիճազի թագաւորը, Իպն Սաուտ, հրովարտակով մը արգիլած է այն եղանակը, որ իր երկրին անունը կիսած է եւ կը կոչուի Յազ: Արգիլած է նաեւ Յազ-պանտ նուագելու բոլոր գործիքները, ձայնագիրները (կրամոֆոն), թղթախաղերը, ճատրակը, տոմինոն, տապեղը (թավլու, անուշահոտութիւնները, մարդկային արձանները, երախաներու խաղալիքները եւ ըմպելիները:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆԸ

Երուսաղէմէն կը հաղորդեն.— *Ինչպէս յայտնի է Մելքոնեան նուիրատուութենէն Երուսաղէմի ժառանգաւորաց վարժարանին համար տարեկան 1000 եգիպ ոսկիի մշտնջենական եւ հաստատուն եկամուտ մը ապահովուած աշակերտութեան վերի երկու դասարաններու սաները պիտի կոչուին «Մելքոնեան Սաներ»:*

Մելքոնեան Սաներու այդ երկու դասարաններու բացումը կատարուած է Հոկտ. 9ին ժառանգաւորաց վարժարանի սրահին մէջ՝ խօսեցան վարժարանին տեսուչը՝ Մեսրոպ եպիսկ Նշանեան, Բաբգէն եպիսկ եւ պատրիարք Դուրեան Արքեպիսկոպոս

Երուսաղէմի Դպրեվանքի եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ կատարուած է Ընդրանիկի յիշատակին:

ԾՈՎԷՆ ՔԱՐԻՒՂ

Պաքուի նաւահանգիստին հարաւակողմը, Կասպից ծովուն մէջ, քարիւղ պարունակող հողամասէն 25 տեսիադին տարածութիւն մը թումբերով անջատուելով կը ցամքեցուի: Ջուրը պարպելու փորձը յաջող կ'ընթանայ: Հաւանաբար մինչեւ նոր տարուան սկիզբը աշխատանքները կը վերջանան:

Յառաջիկայ տարի 200 տեսիադին ծովամաս մը պիտի ցամքեցուի, որուն համար 2 միլիոն 400,000 րուբլի նախատեսուած է:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՐՁ. ԴՐԱՄԱՊԱՆԱԿ ՄԸ— *Շան զ'Էլիզէի պողոտային վրայ ինքնաշարժները ժապաւէնի պէս կը քակուին վեր ու վար: Չկայ ուրիշ տեսէ աղմուկ:*

Ոստիկան մը կայներ էր մայթին վրայ ու կը դիտէր ինքնաշարժները, որոնք լուռ, կարժառ պէս կը դառնան: Ոտքին զարնուեցաւ փոքրիկ պայուսակ մը ձեռքի: Վերցուց: Բացաւ: Նայեցաւ: Սիրտը սկսաւ զարնել եւ ոտքերը դողալ: Ի՞նչ կար: Թանկագին մարգարտեայ մանեակ մը, պտուղ պտուղ բազմաթիւ ադամանդներ, 35.000 Ֆր. եւ հասցէ մը:

Քարի ոստիկանը, ծոցը դրաւ տաքուկ դրամապանակը, որ վառեց սիրտը: Քիչ յետոյ տարաւ ոստիկանատուն

Կը փնտռուի տէրը, որ կը կոչուի Միս Ժաքոպ Քլար:

ՉԿՆՈՐՍՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ— *Պիարիցի մօտ, երեք անխոհեմ Սպանիացիներ, ձկնորսութեան գացին ծովեզերքի մը վրայ, որ նշանաւոր է իր վտանգներով: Հոկայ ու սուր ժայռեր կան հոն, որոնք սանդի նման կը ծակեն ու կը կըտրեն մարմինը ձկնորսներուն: Հոն միշտ կատղած է ծովը, որ թեւը կը վերցնէ եւ այդ ժայռ սանդերուն կը զարնէ ձկնորսները:*

Սպանիացիները քաջութիւն համարեցին ուլականջ որսալ այդ սուր ժայռերուն վրայէն: Արդէն հեռուէ ուլականջները առատ են հոն, անոնք գորշ ծաղիկներու նըման կը ծեփեն ժայռերուն տախտակները:

Նաւակը կը մօտենար ժայռերուն: Ցանկարծ ծովը եփ ելաւ: Ալիքները խենթի նման կը կըռուէին, կը զարնուէին ու կը ջարդուէին: Նաւակը փշրուեցաւ ժայռերուն վրայ: Աղիողորմ ճիչեր լսուեցան: Ծովեզերքէն ամուր նաւ մը ղրկուեցաւ օգնութեան համար: Ափսո՜ս, որսորդները ջարդ ու փշուր եղած էին:

ԽԵՂԴՈՒՈՒԵՑԱՆ— *Շամօնիքսի մէջ, ութը տարեկան երախայ մը գետին մէջ ինկաւ: Մեծ մայրը, տիկին Սուլիէ, իր թոռան օգնութեան հասնելու համար գացեց ջուրը, սակայն չյաջողեցաւ դիմադրել գետին հոսանքին: Ու մեծ մայրը ու թոռը խեղդուեցան:*

ՄԵՌԵԼԸ ՇԱՐԺԵՑԱՒ— *Պօզանսոնի գերեզմանին մէջ փոսապեղները գրկեցին դագաղ մը, գուրը իջեցնելու համար: Ցետոյ թիերով հող պիտի նետէին դագաղին վրայ, երբ աղմուկ մը լսեցին դագաղին մէջէն: Կարծես մեռելը ձեռքով կը զարնէր տախտակին: Ցուղարկաւորները փախան խաչակնքելով, փոսափորները կծիկը դրին թիերը նետելով, քահանան կրունկը դարձուց ու չուեց՝ քղանցքը ժողվելով եւ փակեղը ձեռքը առնելով:*

Քիչ յետոյ եկաւ բժիշկը: Բացին դագաղը: Մեռելը լաւած էր յարիտենապէս:

ՃԱՐՄԱՆԱԼԻ ԴԱՏ ՄԸ— *Մոնփէլիէի եպիսկոպոսը իր ինքնաշարժին համար երիտասարդ մեքենավար մը ունէր: Ու Մոնփէլիէի լուսարարն ալ երիտասարդ աղջիկ մը ունէր: Երիտասարդ տղան ու աղջիկը սիրեցին զիրար: Եպիսկոպոսը յօժար չէր:*

— *Քեզի ի՞նչ, կը հարցնեն:*

— *Աստուած գիտէ, կը պատասխանէ եպիսկոպոսը:*

Սակայն աղջիկն ու տղան կ'որոշեն անպայման ամուսնանալ: Եպիսկոպոսը կը կանչէ լուսարարը եւ կ'ըսէ.

— *Եթէ աղջիկդ ամուսնանայ մեքենավարիս հետ, քեզի կը ճամբեմ:*

— *Քեզի ի՞նչ, կը հարցնէ լուսարարը:*

— *Աստուած գիտէ, կ'ըսէ եպիսկոպոսը:*

Սակայն լուսարարը չի համաձայնիր ու կ'արգէ աղջիկն ու տղան: Ու եպիսկոպոսն ալ կը ճամբէ լուսարարը:

Բայց լուսարարը չուզեր հեռանալ եկեղեցիէն: Մարդը, այսքան տարի է, համբաւ է շահեր, սէր է մշակեր ծաղիկի պէս պըլպլացնելու համար մոմերը: Եպիսկոպոսը դատ կը բանայ լուսարարին դէմ: Ու լուսարարը եպիսկոպոսին դէմ: Դատարանը կ'որոշէ, որ լուսարարը երկու ամսուան մէջ հեռանայ եկեղեցիէն, իսկ քանի մը օր վերջ պիտի որոշէ, լուսարարին պահանջին համաձայն, վնասուց հատուցումի խնդիրը.

ՀԱՑՐԱՍՊԱՆԸ.— *Ռոշ-լա-Մոլիէրի մէջ, խման ցիֆօ անուն երիկուն կինը կը ծեծէր: Աղջի օր ալ սկսաւ փետտել կնոջ մազերը: Ցցան, ժան, այլ եւս չկրցաւ հանդուրժել: Ցարձակեցաւ հօրը վրայ, գետին ձգեց զայն, եւ 14 անգամ դանակը խոթեց հօրը կուրծքին:*

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ ՄԱՍԻՆ

Անհաւատալի տարին կը մօտենայ «Փարիզահայ Նուագախումբ»ի ցրուելուն, ու մենք ստորագրեալներս ոչ մէկ հրաւէր ստացած ենք ժողովի կամ դասի: Պ. Մանուկեան որ նախագահն էր նուագախումբին, վերջին օրը կը յայտարարէր թէ «երբ յարմարութիւն մը գտնենք, կոչ կ'ուղղենք բոլորիդ թերթով եւ նամակով: Տասնըհինգ օր վերջն ալ վարչական ժողով տեղի պիտի ունենայ»: Եւ դեռ կը սպասենք:

Իսկապէս ցաւալի է այս վիճակը: Արդեօք դրամական խնդի՞ր կայ, կամ Պ. Մանուկեան որ կոկիկ գումար մը փոխ էր տուած նուագախումբի ընկերութեան, չկրցա՞ւ ետ առնել զայն: Ցետոյ, մեզի ծանօթ չէ թէ ինչ գոյացաւ հանդէսներէ եւ նուիրատուութիւններէ:

Լաւ պիտի ըլլար հրապարակային լուսաբանութիւն մը տալ կամ ժողով գումարել, փրկելու համար այս ձեռնարկը, որ կարեւոր դեր մը պիտի կատարէ ազգային ոգին վառ պահելու համար:

Վ. եւ Ն. Քէօսէեաններ, Հ. Մանավեան, Վ. Ցոփիկեան, Մ. Կիւրեղեան:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (108)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՃՆՐՃԻՆԱՔԻՒ ՀԵՑ

— *Նախ, կ'ուզէ՞ք թոյլ տալ որ հարցում մը ուղղեմ ձեզի:*

— *Հրամմեցէք:*

— *Քիչ առաջ, ինչո՞ւ ինծի յայտնեցիք թէ դեռ յարաբերութիւն կը պահե՞մ անգլիական տեղեկատուութեան գրասենեակին հետ:*

— *Որովհետեւ, այս պարագային այդ յարաբերութիւնները կրնան թանկագին նկատուիլ անոնց շնորհիւ, կրնայինք իմանալ թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ Կրեմլինոյ մէջ: Պատրաստ ենք ձեզի առաջարկելու ինչ վարձ որ ուզէք, որպէսզի կարենանք լաւագոյն կերպով վարձատրել ձեր օժանդակները*

— *Եթէ լաւ հասկցայ ձեր առաջարկութիւնը, այսինքն, այնինքն Մոսկուայէն է որ պիտի վարեմ այս ստասարկութիւնը*

— *Այո՛, այդպէս:*

Չեմ կարծեր որ այդ պայմաններով կարենամ ընդունիլ ձեր առաջարկը, որովհետեւ այս տեսակ պարագաներու մէջ, սովորութիւն ունիմ լաւ եւ արժէքաւոր նկատելու այն տեղեկութիւնները զորս ես ինքս կը քաղեմ ու կը ստուգեմ:

— *Այդ գէշ*

— *Ինչո՞ւ համար. ո՞ւր տեսեր էք որ գաղտնի ոստիկան մը, որեւէ խուզարկութիւն կատարէ հեռուէն*

— *Սա կայ որ.. ահա. ինչո՞վ պիտի կրնաք երաշխաւորել թէ Ռուսիայէն դուրս ելլելէ յետոյ, պիտի յարգէք ձեր յանձնառութիւնները եթէ*

Կեցաւ. պահ մը վիզ գիտեց. յետոյ վճիռ մը տուած ըլլալու ձեւեր մը առնելով, իր թղթածրարէն մէկ քանի նոր թուղթեր հանեց եւ շարունակեց

Եթէ չյօժարիք ստորագրել սա թուղթը.

Ձեռագիր մը երկարեց ինծի, որուն ահա ճիշդ բովանդակութիւնը.—

«Ես, ստորագրեալս, կը հաստատեմ թէ կը պատկանիմ արտաքին գործավարութեան կազմուած՝ չեկայի արտաքին քաղաքականութեան մասնաճիւղին:

«Ասկից զատ, կը հաստատեմ թէ՝ դրամի փոխարէն, անոր յանձնած եմ զինուորական եւ դիւանագիտական վաւերաթուղթեր, զորս հայթայթած եմ Անգլիոյ Պատերազմական նախարարութենէն»:

Այսպէս ուրեմն, այս աւազակը ոչ միայն կ'ուզէր զիս սպաննել, այլ նաեւ անպատուել:

Իրօք, ի՞նչ պիտի պատահէր, եթէ այս թուղթը ստորագրելու չափ խենթ կամ վատ եղած ըլլայի:

Իմ պատասխանութեանս չափն կարելի եղածին չափ մեծ աղմուկ բարձրացնելով, զիս պատժելէ յետոյ պիտի կրնային պատասխանել հասարակաց կարծիքին.

— *Բայց նոպօտին միայն իբրեւ դաւադիր չէր որ դատապարտուեցաւ, այլ պատժուեցաւ որովհետեւ դրամի փոխարէն եւ ինքնաստ մեզի իր երկիրը մատնելէ յետոյ, մեզ ալ մատնեց:*

Եւ ապացուցանելու համար, եղածին պէս այս թուղթը պիտի հրատարակէին:

Ասոր ի՞նչ պիտի կրնային պատասխանել ազգականներս ու բարեկամներս

Ինչպէ՞ս պիտի կրնային պաշտպանել իմ յիշատակս,

ԴԱՒԱՃԱՆԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿԸ

Չկրցայ զսպել կայրոյթս եւ թուղթը պատռելով, կտորները անոր քիթին բերնին նետեցի:

Ահա պատասխանս ըսի

Դէմ դէմին կորած էր...

— *Կարծեմ, աւելցուցի, այս տեսակցութիւնը երկար տեւեց եւ թէ*

— *Իրօք, ա՛լ իրարու ըսելիք բան մը չունինք, պատասխանեց, առանց երեսս նայիլ համարձակելու: Այլեւս խօսքը դահիճին է.*

— *ՕՉ Դեռ, ըսաւ ձայն մը մեր ետեւէն:*

Ետեւ դարձանք եւ դրան սեմին, մէկզի առնելով օթոցը որուն ետեւ ծածկուած էր մինչեւ այն ատեն, մարդ մը երեւցաւ:

Այս մարդը Չերճինսքին էր, Ռուսիոյ տէրը եւ դահիճը:

Ամէն տեղ անոր պատկերները տեսած ըլլալով, դժուարութիւն չկրեցի զայն ճանչնալու:

Գիտնալով թէ արդէն դատապարտուած եմ, զայն տեսնելուս որեւէ յուզում չզգացի:

Անոր կերպարանքին մէջ սակայն, հանդարտեցնող բան մը չկար ընդհակառակն, յայտնի էր թէ հազիւ կրնար իր զայրոյթը զսպել:

Պահ մը զիս դիտելէ յետոյ.

— *Բոլոց տեսնուելու, տեսայ եւ լսեցի, ըսաւ:*

— *Աստուծոյ պէս, ըսի հեգնանքով:*

Անհամբերութեան շարժում մը ըրաւ, յետոյ շարունակեց.

Լսեցի ձեր խօսակցութիւնը եւ կը խոստովանիմ թէ ձեր բարկութեան պատճառ, չկրցայ հասկնալ. ի՞նչ է որ ձեզմէ ուզուածը:

— *Պարզապէս իմ անուանարկումս*

— *Ոչ՛ւ. կարգ մը պայմաններով, ձեզի կը շնորհեն ձեր յանցանքներուն ներումը եւ փոխարէն կը խնդրեն որ յանձնառութիւն մը ստորագրէք:*

— *Ինչ որ բնաւ չպիտի ստորագրեմ.*

— *Թող այդպէս ըլլայ. կը խոստովանիմ թէ՝ մինչեւ ատիճան մը կը հասկնամ եւ կ'ընդունիմ ձեր դժկամակութիւնը, ստորագրելու համար այդքան կարեւոր թուղթ մը. Համաձայնութեան ուրիշ միջոցներ չեն պակսիր. կ'ուզէ՞ք որ միասին քննենք զանոնք:*

(Շար.)

Թրգմ. Մ. ՆՐԻՑԱՆՑ

հրէն մէկը, արաբական թերթերուն գրկուած շրջաբերական ամակով մը կը յայտնէ թէ, որոշած է հպատակութիւն յայտնել ֆրանսական իշխանութեանց։ Նախկին ապստամբապետը յայս որոշումին պատճառ ցոյց կու տայ այն թէ՝ պէտք եղած օժանդակութիւնը չէ ստացած Սուրիացի գաղթականներու կոմիտէէն, որուն կեդրոնը կը գտնուի Երուսաղէմ։

Խայրէտտին Ֆաթթահ եւ իր 33 ընկերները Նաֆայէն երանս. շոգենաւ մը նստելով պիտի երթան Սուրիա, ուր պիտի օգտուին ընդհանուր ներումէն։

Ամերիկա կը պատրաստուի

Նախագահ Գուլիճ վաւերացուց ծրագիր մը, որուն համաձայն 40 միլիոն տոլար կը յատկացուի նոր տիպի յածանաւեր շինելու համար։ 40 միլիոն տոլարի այս նոր վարկը կապ չունի ամերիկեան ծովակալութեան մէջ նաւատորմին յատկացուած ծախսերուն հետ։

Ողողումներ Մ. Նահանգներու մէջ

Միսիսիփիի աննախընթաց ողողումներէն վերջ, Միացեալ Նահանգներուն մէջ նոր ողողումներ ահագին վնասներ կը պատճառեն։ Ողողուած են Մասաչուսէթսի, Նիւ Հէմշայրի եւ Վըրմընթի նահանգներուն մեծ մասը։ Վըրմոնթի նահանգին մէջ ջուրի ձնշումներէն պայթեցաւ Մոնթփելիէրի խումբը եւ ջուրերը մինչեւ ութ մեդր բարձրացան։ Ջուրերուն մէջ խեղդուեցան շատեր, որոնց կարգին նաեւ Վըրմոնթի փոխ-կառավարիչ Ճէքսըն։ Ո՛չ միայն բազմաթիւ գիւղեր ողողուած են, այլ եւ կտրուած են հաղորդակցութեան ճամբաները խճուղի եւ երկաթուղի։

Օդանաւեր կը սաւառնին աղէտեալ վայրերուն վերեւ կացութիւնը քննելու համար։ Անոնց քաշած լուսանկարները ցոյց կու տան տուներ, ագարակներ ու գործարաններ, որոնց տանիքներն ու ծխնելոյզները միայն կ՚երեւան, խորտակուած կամուրջներ, փլած ճամբաներ, լիճի վերածուած ընդարձակ դաշտեր։ Ծառերուն վրայ լքուած կը մնան անհամար ինքնաշարժ կառքեր, որոնք չեն կրցած շարունակել իրենց ճամբան հեղեղին պատճառաւ։ Ողողուած քաղաքներու փողոցները ջրանցքի երեւոյթ ունին եւ բնակիչները նաւակներով կ՚երթեւեկեն։

Ուէնտըրի մէջ 1000 հոգի առանց ապաստանի մնացած են։ Ճարտարարուեստի հասատատութիւնները մէկ միլիոն տոլարէ աւելի վնաս ունին։

Ըմպելի ջուրի բոլոր խողովակները քանդուած են։ Լոուէլ քաղաքի բնակիչները շրջակայ լեռները փոխադրուած են։ Պլէթլպորոյի մէջ Քընէքթիքըթ գետը խորտակած է իր թումբը եւ մէկ վայրկեանի մէջ 100.000 խորանարդ ոտք ջուր կը թափէ փողոցները։

Մասաչուսէթսի մէջ Պէքէթ գիւղը ամբողջովին քշուած է։ Պոսթընի կաթը հայթայթող անասնաբուծական շրջանը ամբողջովին ողողուած է։

Հըտսըն գետը կը բարձրանայ եւ Նիւ Եորք քաղաքն իսկ վտանգի տակ է։

Քանատայի մէջ տեղատարափ անձրեւներ ողողած են Քէպէքի եւ Նիւ-Պրունսուիքի շրջանը։ Վեց հոգի մեռած են։ Կորուստները քանի մը միլիոն տոլարի կը հասնին։

Մինչեւ հիմա Միացեալ Նահանգներու ողողումներուն զոհ գացած են 200 հոգի։ Վնասն է 100 միլիոն տոլար։

Կացութիւնը դեռ վտանգաւոր է։

Արագութեան մրցանիշը

Իտալացի օդանաւորդ Մարիօ տի Պեռնարտի Վենետիկի մօտ Լիտոյի մէջ իտալացի, անգլիացի, ամերիկացի եւ ֆրանսացի օդանաւային կցորդներուն ներկայութեան յաջողեցաւ ժամական 477 քիլոմեդր 876 մեդր արագութեամբ թռիչք կատարել, կոտրելով նախորդ մրցանիշը, որ կը պատկանէր իրեն՝ 416 քիլոմեդրով։

Տի Պեռնարտի յաջողեցաւ նոյնիսկ երկու անգամ 504 քիլ. 672 մեդր արագութեան հասնիլ, սակայն այդ արագութիւնը չկրցաւ շարունակել նախապէս սահմանուած հեռաւորութեան վրայ։

Մարդ-կապիկը մահուան դատապարտուած

Քանատայէն կը հեռագրեն թէ նէլսըն մականուանեալ «Մարդ-կապիկ»ը, որ երկու կիներ սպաննած էր շատ խժդուժ կերպով եւ բռնաբարելէ վերջ խեղդած էր 18 կիներ եւ աղջիկներ, մահուան դատապարտուեցաւ։ Մահապատիժը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Յունուար 13ին։

Ստալին Տրոցքիի դէմ?

Համայնավար կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրոյին անդամ Մոլոթոֆ Մոսկուայի մէջ ճառ մը խօսելով ըսաւ թէ Կէ-Կէ-Պէուն (Չեկա) ձեռք անցուցած է կարգ մը փաստեր թէ Տրոցքի եւ ընկերները յարաբերութիւններ կը մշակեն խորհրդային Ռուսիոյ թշնամի տարրերուն հետ եւ երեւան հանած է գինուորական դաւադրութիւն մը։

Ընդդիմադիրները մահափորձ մը ծրագրած էին Ստալինի դէմ։

Տասնամեակի հանդէսները

Պոլշեւիկեան յեղափոխութեան տասնամեակի հանդէսները սկսան Մոսկուայի Սովետին հանդիսաւոր մէկ նիստով, որուն կը մասնակցէին կառավարութեան անդամներն ու օտար պատուիրակութիւնները։ Նիստը գումարուեցաւ Մեծ Թատրոնին մէջ։ Պաստառի մը վրայ դրուած էր Լէնինի կիսարձանը, որուն վերեւ կը փայլէր լուսաւոր աստղ մը։ Ռըխարին ճառ մը խօսեցաւ համայնավար կուսակցութեան կողմէ։ Կոմինտէրնի անունով, Հանրի Պարպիւս՝ յանուն օտար պատուիրակութեանց, նաեւ օտար համայնավար կուսակցութեանց ներկայացուցիչները, որոնց մէջ Մըրֆի, Սաքլաթվալա, Քլարա Ցէտքին եւ Վայեան-Քուտիւրիէ։ Փարիզի Կոմմունային վեթերան Անթուան եւս խօսեցաւ։

Ֆուաս բազաւոր Եգիպտոս կը դառնայ

Եգիպտոսի Ֆուադ թագաւորը վաղը առաւօտ ժամը 9:10ին մասնաւոր [illegible] կը մեկնի [illegible], ուրկից պիտի նստի արքայական «[illegible]» [illegible]

ՄԵՐ ՊԱՐԳԵՒԸ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ

Համաձայն մեր [illegible] յայտարարութեան, ստորեւ կը նշանակենք գիրքերու ցանկը, իրենց գիներով։ Ամէն մարդ ազատ է իր ուզած հատորները ընտրելու, համաձայն իր բաժանորդագրութեան։

1. Իմ գիրքը, Ա. Ահարոնեանի (20 ֆրանք). 2. Մանչ Աղջիկը, Վ. Մարկոսեանի 20 ֆր.). 3. Խորհուրդներու մեհեանը, Յ. Օշականի (20 ֆր.). 4. Տապլվար, Եր. Օտեանի (7 ֆր. 5. Մեր խաչը, Տոքթ. Ս. Սալբիի (8 ֆր.). 6. Մահացու մեղքը, Մ. Կորքիի (3 ֆր.). 7. Պզնձէ քաղաքին պատմութիւնը (3 ֆր.). 8. Հաֆըզի քառեակները (3 ֆր.). 9. Ֆոմա Կորտիէֆ, Մ. Կորքիի (15 ֆր.). 10. Մեր Անկախութիւնը, Լ. Շանթի (15 ֆր.). 11. Ընկեր Ճանիզար, Հ. Պէշիկթաշլեանի (5 ֆր.). 12. Երկու Ամիս Պոլշեւիկեան բանտում, Բ. Իշխանեանի (13 ֆր.). 13. Սուլամիթ, Ա. Կուպրինի (6 ֆր.). 14. Կրացիէլլա, Լամարթինի (8 ֆր.). 15. Ոսկի Աքաղաղ, Րաֆֆի (10 ֆր.). 16. Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր, Տոքթ. Սեւակի (10 ֆր.). 17. Ազգային բարերար, Եր. Օտեանի (4 ֆր.). 18. Աղա Նազար, Ի. Աստուածատրեանի (3 ֆր.). 19. Ալպոմ Հէքեաթներու, Շ. Նարդունիի (3 ֆր.). 20. Պատասխանատու խորհուրդ, Եր. Օտեանի (10 ֆր.). 21. Ի՞նչ պատճառ թոքախտը կամ սիֆիլիս, Տոքթ. Գրիգորեանի (6 ֆր.). 22. Էջեր իմ օրագրէն, Գ. Չօհրապի (6 ֆր.). 23. «Փետրուար 18» (5 ֆր.). 24. Ֆրանսահայ Զբօսաշրջութիւն (15 ֆր.). 25. Ջարթիր Աստուած, Ա. Ահարոնեանի 2 ֆր.). 26 Ինքնուսոյց ֆրանսերէն լեզուի, Դաւիթ-Բէկի (10 ֆր.). 27. Կոյսի մը օրագիրը, Թարգմ.՝ Վ. Սեւունի (5 ֆր.)։

"ԱՅԳԵԿՈՒԹՔ,,

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ ՀԱՅ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Խմբագրութեամբ՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ, Վ. ՇՈՒՇԱՆԵԱՆԻ եւ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

Պատրաստութեան մէջ է եւ շուտով մամուլի կը յանձնուի գրական մեծ ժողովածու մը, որ պիտի հիւրընկալէ մասնաւորապէս 1914էն յետոյ հրապարակ եկած բոլոր մեր երիտասարդ գրական ուժերը, առանց ո՛րեւէ խտրութեան։

Հաւաքածոն պիտի ըլլայ պատկերազարդ, եւ պիտի ջանայ տալ 600 մեծադիր էջերու մէջ հայ նորագոյն գրականութեան հարազատ պատկերը։ Արդէն դիմում եղած է գրեթէ բոլոր երիտասարդ գրողներուն, որոնց ձեռագիրներուն մեծ մասը հասած է։

Ուշացողներէն կը խնդրուի շտապել։ Իսկ անոնք, որ որեւէ մտադրումի հետեւանքով մասնակցութեան հրաւէր չեն ստացած, կրնան ձեռագիր, լուսանկար եւ կենսագրական նօթեր ղրկել հետեւեալ հասցէին.

«Այգեկութք»ի խմբագրութիւն՝ Journal «HARATCH», 208bis Rue Lafayette, Paris (10me).

ԵՂԱՆԱԿԻ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐՆԵՐՈՒ

Պարերը կը ղեկավարէ Ս. Թերզեան (Սաքօ)

Նոյ. 19 Շաբաթ գիշեր, Salle des Fêtes, Mairie de XVme մէթրօ Vaugirardին դիմացը. Ժամը 8.30էն մինչեւ կէս գիշեր

Սմոքինկը պարտաւորիչ չէ։ Մուտք 7 ֆր. Վեստիէրի ծախք չկայ

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՄԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Սինէմա Նովելթիի մէջ

Դերասան ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ իր տէօրին խումբով

Կը ներկայացնէ ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹի հռչակաւոր

"ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ"Ը

ԳԻՆԵՐԸ 5 եւ 3 ՖՐԱՆՔ

ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՀԻՄԱԿՈՒՆԷ ՁԵՐ ՏՈՄՍԵՐԸ

Նոյն ներկայացումը 13 Նոյեմբ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, պիտի կրկնուի Թօն տը Եէրի Ս. Սալ Փուժօնի մէջ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

— Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Դշ. երեկոյ ժամը 8.30ին, Դրօշակարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայրենակցական միութեան ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին 40 Rue de Belleville.

Ամսոյս 26ին Շաբաթ երեկոյ գեղարուեստական երեկոյթ, 120 Rue de Belleville. Մանրամասնութիւնները շուտով

ԿԵԼԻՖՈՐՆԻԱՅԻ ՖՐԷԶՆՈՅԻ ԳԻՒՂԵՆԱԿԱՆ [illegible] յայտնի է որ Բարեգործական Միութեան ձեռքով երկրին մէջ կը կառուցուի Գաբրիէլ Թայրաննորը։ Այս [illegible] [illegible] ամէնէն գեղեցիկ [illegible] կազմածներու, [illegible] անօթները երկրորդ շուրջ պատրաստական դրկեց, Բարեգործականը դիմած էր Փարիզեան մեծ տուներու։ Այդ տուներէն Լիոնի Թօն-Մարշէ տունն է որ ամէնէն աժան գինը առաջարկած է, յուսագոյն ապրանքը տալով հանդերձ, քանի որ գործը բարենպաստ հասատութեան մը կը վերաբերի։ Այդ կերպով, Բարեգործականը 50.000 ֆրանքի խնայողութիւն մը ունեցած է։

Բարեգործական Միութեան նախագահը, Պօղոս Նուպար փաշա, յանուն կեդրոնական վարչական ժողովին, շնորհակալութեան նամակ մը ուղղած է Թօն-Մարշէի տնօրէն Գ. Փիէնոմի, որ այնքան բարեացակամութիւն եւ համակրանք արտայայտած էր այս մարդասիրական գործին վերաբերմամբ։ (ՆՈՒԷՐ)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԻՆ ՇԱՄՈՆ, Կ. Մ.— 30։
ՎԱԼԱՆՍ, Զարթ. Հ. Մ— 5։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— 570։
ԹԱՒՐԻԶ. Տ. Մ. Զ.— 10։
ԻԻԺԻՆ, Բ. Գ.— 35։
ԼԻՈՆ, Ն. Շ.— 80։
ԳՐԱՍԷԹՐԸ, Ի. Զ.— 30։
ՏԷՐՈՒԶՎԻԼ, Կ. Տ.— 70
ՎԻՐՏ, Մ. Կ.— 105։
ՄԱՐՍԷՅԼ Մ[illegible] Մ.Ա.

— Ձեր հասցէին դրկուած թերթերը վերադարձուցին «Inconnu» մակագրութեամբ։ Հաճեցէք հասցէնիդ որոշ եւ ճիշդ գրել։

[illegible]

ԹԷՈԴԻԿԻ 1928Ի

"ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ,

Կուռ բովանդակութիւն, մանրատառ 656 էջ, շքեղ տպագրութեամբ ու լուսատիպ եւ գունագեղ պատկերներով գեղեցկագոյն նուէրը կաղանդի առթիւ։ Գին՝ 50 ֆրանք

Դիմել՝ հեղինակին. 208bis, Rue Lafayette.

ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ ԵՒ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ

ավենիւ կամպէթայի մօտ, մէթրօ St. Fargeauէն քանի մը քայլ, 1 Rue Darcy շէնքին մէջ անմիջապէս տրամադրելի են՝ տարեկան 2100էն 2600 ֆրանքի։ Մուտք, սենեակ եւ խոհանոց, բոլորովին յարկաբաժիններ ու սենեակներ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, օդային կապ, ելեկտրականութիւն, եւ ամէն յարմարութիւն։

Սենեակներու կահաւորման համար պիտի վճարուի միանուագ գումար մը։

Դիմել ուզողին վերի հասցէին

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐՈՒ

ՁՈՒԼԱՐԱՆ «ԾԵՐՈՒՆԵԱՆ»

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1887ԻՆ

Ձուլարանս օժտուած ամենավերջին սիսթէմ մեքենաներով կը ձուլէ հայերէն եւ թուրքերէն ամէն տեսակ տառեր լաւագոյն եւ տոկուն մետաղի գործածութեամբ։

Ամերիկեան չափերով տառեր եւս կը ձուլուին մասնաւոր խնդրանք վրայ միայն։

Ձուլարանս կը ծախէ նաեւ տպագրական կազմարարական մեքենաներու, գործիքներու եւ ամէն տեսակ պիտոյքներու, տպագր. թուղթ, մելան, pâte à rouleau, պղինձ գիծ եւայլն, որոնք կը հայթայթէ ֆրանսական ձանձ տուներէ.

Գրել եւ ամէն ապսպրանք ուղղել հետեւեալ հասցէով

V. VARTANOFF, 24 rue Campo-Formio, Paris 13e

ՋԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

20 ՖՐ.Է ՎԵՐ ԳԻՐՔ ԱՊՍՊՐՈՂԻՆ 5 ՖՐ.ՆՈՑ

ԵՒ 30 ՖՐ.Է ՎԵՐ՝ 10 ՖՐ.ՆՈՑ ԳԻՐՔ ՄԸ ՆՈՒԷՐ

Աղքատին պատիւը 20, Թափառաշրջիկներ 15, Աղջկան մը սիրտը [illegible], Արեւուն ծոցը 4, Զարթօնք Ասիոյ 5, Ուշ լինի 3, Արշին մալ ալան 1, [illegible] 6, 8, 10, 12.50, Երգարան 5, 6, 7.50, 10, 25, Սրբու Լոյս [illegible] 20, Անոյշ 5, Դուրեանի քերթուածները 5, Տաղք եւ նամականին 8, [illegible] Ղարիպ 5, Աւետարան 30, Թխապարզ 30, Հօճա Նասրէտտին 1, ՁԱՐԼԻԹՕՆ 1.50, Լաւթինը 7.50, Մուրացկաններ 7.50, Շողոքորթ Փր. Ուղեցոյց 6, Ինքնուսոյց գրուցատրութիւն 10, ԱՀԱՐՈՆԵԱՆի ԵՐԿԵՐ, ԶՕՀՐԱՊի, ՕՏԵԱՆի ամբողջ գործերը, Լուսանկարչութիւն, ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՆՑի Հայ երգեր (2 տետր.) 30, Հոգեւոր Հայ երգեր 15, Հայ գեղջուկ երգեր 15, բոլորը նօթաներով, Հայկի եւ Բելի [illegible] (2 երգեր ձայնագր.) 1, Ձայնագրեալ երգեր Ս. Պատարագի 1 [illegible] Դաւանանքի 50, ինչպէս նաեւ զաւեշտներ, թատրոնական գործեր, նոր դէմքեր, բառարաններ, բժշկական գիրքեր, բոլորը ԱՆՄՐՑԵԼԻ գիներով

ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ։ Դիմել նամակով՝ VAHRAM SÉVOUNI 5 rue Quihou, St. Mandé (Seine).

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

126, Rue du Faubourg St. Denis

Metro: Gare de l'Est — Téléphone Nord 84-04

Ընդունելութեան ժամեր՝ Ամէն օր 2.30-7.30—Կիրակի եւ տօն օրեր [illegible]

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Ցէր եւ ցնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ՚ընդունի Դշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 3—5. Քիթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երկ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 1—3։ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19։ Կիրակի, 9—12

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ CAUCASE FILS

ՕՆՆԻԿ ԳՕՃԱՊԸՅԸՔԵԱՆ

10, RUE RAMPAL, BELLEVILLE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ, ՀԱՄԵՂ ԵՒ ԱԺԱՆ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ԱՆԳԱՄ ՄԸ ՀԱՄՈԶՈՒԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Դերձակ ԼԵՒՈՆ ՊՈՒԼԷՋԻԿՃԵԱՆ

կը ծանուցանէ իր յաճախորդներուն թէ իր նախկին տեղէն փոխադրուած է՝

57 RUE CLIGNANCOURT, Métro: Château Rouge կամ Barbès

Ձեր ձմեռուան հագուստը ապսպրեցէք առաջ, անգամ մը դիմեցէք իրեն, ետքէն չզղջալու համար։

Ձեւի անմրցելի շքեղութիւն,— Կերպին նորաձեւութիւն.— Մաքուր կար. Տոկուն կերպասներ.— Վճարումի դիւրութիւններ

ԱՅՍ ԲՈԼՈՐԻՆ ՀԵՏ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԲՈՒՐԴ

ՆՈՐ ԵՒ ՀԻՆ ԳՈՐԳ ՇԻՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ամէն տեսակ եւ զանազան գոյներով խիստ դիւրամատչելի գիներով բուրդ պիտի գտնէք ՅԱԿՈԲ ՓԻՆԱՃԵԱՆԻ [illegible] մթերանոցը, 31 Rue St-Lazare. Tél. Trudaine 68-29 մէթրօ։ Nore-Sud: Notre Dame de Lorette.

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՌԻԹ

Ծախու է 200 մեդր հող, Փարիզի դուռէն 10 վայրկեան հեռու, օդասուն դիրքի վրայ։ Մեկնումի պատճառով կը ծախուի իրական գինէն շատ պակաս արժէքով։ Դիմել՝ խմբագրատուն։

ԾԱԽՈՒ Է

Փիյեանքուրի մէջ «Արարատ» ճաշարանը. կը տրուի նաեւ վարձու։ Պայմանները շատ դիւրամատչելի են։

Փափաքողները դիմեն Թադէոս Թորոսեանի, 11bis Rue d'Amiens, Billancourt (Seine).

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

«ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ եւ ՎԼԱՑԻՐԻՆ ՆԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ»

Շատ մը բացատրական նկարներով զարդարուած եւ ամենուն հասկնալի լեզուով գրուած է։

Գները շատ զոհ են, եւ այս մասին շնորհակալական նամակներ ստացուած են։

Գին 10 ֆր., արտ. 75 սէնթ։ Փնտռեցէ՛ք ամէն տեղ։

Գրավաճառներուն զեղչ կայ։

Դիմել՝ GUIRAGOS MOMDJIAN, 48 Boite Postale, St. Chamond (Loire), France.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ՏՈՒՆ գործերու վարժ եւ գիշ մը [illegible] գիտցող աղջիկ մը. Դիմել՝ խմբագրատուն.

Գործ կը փնտռէ

Արեւելեան կերակուրներու մասնագէտ խոհարար մը. Դիմել՝ խմբագրատուն։

ՍԱԿԱՐԱՆ

7 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլին.	L. St	[illegible]
Տոլար.	Dollar	[illegible]
Մարք ոսկի 100	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	" or	[illegible]
Մէճիտիէ	Medjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Leva	[illegible]
Տրախմի "	Drachme	[illegible]
Լիր " "	Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք	Belge	[illegible]
Զուից. "	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Ֆլորին	(Florin)	[illegible]

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
"	II	[illegible]
"	III	[illegible]
Լոտ Թիւրք	Lots turcs	[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris 10
Le Gérant: H. TEURNIER

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]	
ԵԳԻՊՏՈՍ	[illegible]		
ԻՏԱԼԻԱ	[illegible] ֆրանք		
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]	[illegible]	
ԵՒՐՈՊԱ	[illegible]	200ֆ.	

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

9 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 488 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԳՈՆԷ ԼՌԵՑԷՔ

Հաւատարիմ՝ իրենց սարկական բնազդին, ռամկավար թերթերը ճղակտոր կ'ըլլան, արդարացնելու համար Հայաստանի ժողովուրդին բռնի զինաթափումը։

Բացատրեցինք, «ի պէտս զարգացելոց», եւ մանաւորապէս այն մարդոց, թէ այն ինչ որ Հայաստան կը կոչենք, վերջնապէս կազմակերպուած, ապահով, ազատ եւ անկախ պետութիւն մը չէ, այլ հարկատու գաւառապետութիւն մը, կամ ոստիկանական տեսչութիւն մը։

Ըսինք թէ «հայկական զինվիզիան» խեղճուկրակ համբանք մըն է, եւ մանաւանդ ենթակայ՝ Մոսկուայի, ընդհ. սպարապետութեան, որ կրնայ ուզած ատենը տեղափոխել ուժերը, պարզել ամբողջ Կովկասը, ինչպէս եղաւ 1917ին։

Աչակերտի մը դաս տալու պէս պատմեցինք թէ՝ արեւմուտքի ամուր, վերջնապէս ձեւաւորուած անկախ պետութեանց մէջ մարդիկ պէտք չունին ոչ զէնքի, ոչ ալ մարզանքի, քանի որ կայ բանակ, կան պետական պաշտպանութեան բոլոր միջոցները։ Ոչ միջցեղային ընդհարումներու վտանգը, ոչ ալ յարձակման վախը կը սպառնան Ֆրանսայի, Գերմանիոյ կամ Իտալիոյ։ Իսկ արտաքին արշաւանքի կամ պատերազմի պարագային, ամբողջ ազգը զինուոր է, եւ սպառազինութեան առջեւ ամէն դիւրութիւն կը վայելէ։

Շեշտեցինք, վերջապէս, թէ մէկ օրէն միւսը փոթորիկներ կը սպառնան ամբողջ Ռուսաստանի, գոնէ Կովկասի, եւ առանձնապէս Հայաստանի։ Հետեւաբար, կ'ապրի եւ կը դիմանայ ա՛ն որ ինքզինքը պաշտպանելու միջոց ունի, վտանգի պահուն։

Անօգո՛ւտ։ Մարդիկ սարէն-ձորէն կը ճառեն, ապացուցանելու համար թէ պետութիւնն է որ պիտի ստանձնէ այդ հոգը։

«...օրկի մը բնակչութիւնը զինելու կամ զինաթափ ընելու խնդիրը կը պատկանի երկրին կառավարութեան եւ ոչ ուրիշ մէկուն»։ (Արեւ, 18 Հոկտ.)

Իր չար բախտէն, նոյն այդ խմբագրականին մէջ, Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը իմաստութեան ապացոյց մը կուտայ, առանց զգալու։

Կը բացատրէ թէ, «թաթարական վտանգը գոյութիւն կ'ունենայ այն օրը ուր ժողովուրդը ինքն իր գլխուն կը թողուի» եւ կ'ուզէ որ մենք ալ համոզուինք ասոր։

Մենք շատո՛ւնց համոզուած ենք այդ մասին։ Իսկ իրենք հաստատ երաշխիք ունի՞ն թէ այդ օրը չպիտի գայ, թէ առաւել ժողովուրդը ինքն իր գլխուն չպիտի թողուի...։

Լա՛ւ կ'ըլլար այս կէտն ալ բացատրել, հոգ չէ թէ ոլորմոլոր, ծամծմելով։

Ուրիշ թերթ մը, Հայաստանի ոստիկանական տեսչութիւնը համարելով արդէն կազմակերպուած պետութիւն, կառավարութեան «բացարձակ իրաւունք» կուտայ զէնքերը հաւաքելու։ Միեւնոյն ատեն, «փրովոքասիոն» կը նկատէ՝ այն լուրը թէ Արքէջեան ոչ միայն չի հաւաքեր զէնքերը, այլ և նորեր կը բաշխէ։

Քանի մը անգամ գրեցինք եւ նորէն կը յանձնարարենք, — փոխանակ իմաստութիւն ծախելու Սէնի ափերուն վրայ եւ վիճելու արիւն-արցունքով գրուած թղթակցութիւններու վաւերականութեան վրայ, գացէ՛ք տեսէք, եւ յետոյ ապարէք ի-ներ։ Ճամբան բաց է, մանաւանդ ձեզի համար։ Անցագիր մը առէք, ճամբու ծախք ճարեցէք եւ գացէք ձեր սեփական աչքերով եւ ականջներով ստուգեցէք ինչ որ կը գրուի Երեւանէն, ձերբակալութեանց, զինաթափման եւ՝ յարակից դագանութեանց մասին։

Սովորական պարագայ մը չէ այս, որպէսզի անտարբեր կենաք։ Ամբողջ ժողովուրդ մը հալածանքի ենթարկուած է, Մոսկուայի հրամանով կամ առանց անոր գիտութեան։ Հարիւրաւոր հայրենակիցներ կը տքան բանտերու մէջ, ուրիշներ՝ կը թափառին սարէ սար։ Ընտանիքներ կը հիւծին աննկարագրելի թշուառութեան մէջ։ Հայաստանի ժողովուրդը կ'անիծէ իր վարիչները։

Հեքեաթ չեն ասոնք։ Զարհուրելի ողբերգութիւն մ', տեղի կ'ունենայ Հայաստանի մէջ, մանաւանդ անցեալ Յուլիսէն ի վեր։ Ինչո՞ւ չէք հետաքրքրուիր, ինչո՞ւ չէք պրպտեր, ինչո՞ւ չէք բողոքեր, եւ բազկաթոռին վրայ նստած՝ «հերքումներ», կամ լուսաբանութիւններ գրի կ'առնէք, պատգամներ կ'արձակէք, ամէնէն առաջ՝ Երեւանի Չեկային ծիծաղը շարժելով, իբրեւ անմիտ եւ անբարոյական խամաճիկներ։

Ահաւասիկ հրապարակաւ առաջարկ կը կարդանք ձեզի.— Գացէք տեսէք թէ ի՛նչպէս կը խաղան անճար ժողովուրդի մը ճակատագրին հետ։ Ձեր նպատակը չէ՞ վարկաբեկել Դաշնակցութիւնը։ Ի՛նչ աւելի թանկագին պատեհութիւն, քան այս պարագան։ Եթէ կարենաք փաստերով հերքել հրատարակուած տեղեկութիւնները, ծանր դաս մը տուած պիտի ըլլաք Դաշնակցութեան։

Ինչո՞ւ կեցեր էք։ Ինչո՞ւ չորս պատի մէջ քաշուած շանթարոզ կը կարդաք։

Իսկ եթէ անկարող էք այսքան մարդկային — չենք ըսեր հայրենասիրական — պարտականութիւն մը կատարելու, գոնէ լռեցէք։

Լռեցէ՛ք, որովհետեւ այս ընթացքով դուք կը դառնաք մեղսակիցներ կամ ոճրագործներ։ Եւ այն ատեն, ոչ միայն բանտերու եւ աքսորի մէջ չարչարուած զոհերը, այլ և Հայաստանի ամբողջ ժողովուրդը իրաւունք ունի թքնելու ձեր երեսը։

Կը բաւէ, կը բաւէ՛, այսքան գետնաքարշ սարկութիւն։ Ոչ Պոլիս ենք, ոչ ալ Ինկիւրի։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՀ ՈՒ ԴՈՂԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տասնամեակին նուիրուած խմբագրականի մը մէջ, Հայրենիք դիտել կուտայ (31 Հոկտ.).

— «Ամէն պարագայի տակ, չարագուշակ եւ խիստ բնորոշ է, որ Խորհրդային կառավարութիւնը իր իշխանութեան տասնամեակը հարկադրուած է տօնել ընդհանուր ահուսարսափի մէջ՝ բանտերը լեցնելով տասնեակ հազարաւոր ընդդիմադիրներով, որոնց մէջ նաեւ բազմաթիւ բոլշեւիկներ։

«Այնին. Խորհրդային իշխանութեան տասնամեակը տեղի կ'ունենայ անպիսի քաղաքական պայմաններու մէջ, երբ այդ իշխանութեան յաղթանակին նպաստած մեծագոյն բոլշեւիկ ղեկավարները՝ Տրոցկի, Զինովիեվ եւ ուրիշներ իրենց կուսակցութենէն իսկ դուրս քշուելու վտանգին տակ են, ստիպուած ըլլալով «ստորերկրեայ» դաւեր նիւթել ստալինեան տիրող խմբակին դէմ, որ կը սպառնայ արեան մէջ խեղդել բոլշեւիկեան շարքերէն անգամ գլուխ բարձրացնող ընդդիմադրութիւնը։

«Իշխանութիւն մը, որ իր տասնամեայ տարեդարձի օրերուն իր գոյութիւնը պաշտպանել կարենալու համար կը հարկադրուի նոյնիսկ բանտերէն դուրս թափել քրէական յանցաւորները, այդ բանտերը քաղաքական հակառակորդներով եւ անգամ ընդդիմադիր ընկերներով լեցնելու համար, չի կրնար երբեք լաւատես ըլլալ իր մօտիկ ապագայի նկատմամբ։

«Ահա թէ ինչու, հակառակ Խորհրդային իշխանութեան տասնամեակին, ոչ ոք կրնայ ըսել, որ այդ իշխանութիւնը այսօր աւելի ամուր է, քան էր տաս տարի առաջ, երբ տեղի կ'ունենար բոլշեւիկներու յաղթական յեղաշրջումը։ Այսօր նոյնիսկ շատ աւելի քան տաս տարի առաջ, բոլշեւիկներու իշխանութիւնը կրթնած է միայն բիրտ ուժի վրայ, եւ առանց ահուսարսափի, առանց ընդհանուր ահաբեկումի՝ ան բացարձակապէս ի վիճակի չէ իր գլուխը պահել մէկ օր իսկ։

«Ասոր համար է ահա, որ հոկտեմբերեան յեղաշրջման տասներորդ տարեդարձը բոլշեւիկ իշխանաւորները կը պատրաստուին տօնել պաշարման վիճակի մը մէջ իրենց դէմ ունենալով եւ՝ արտաքին ամբողջ աշխարհը, եւ՝ Խորհրդային Միութեան ժողովուրդները, եւ՝ նոյնիսկ իրենց ընկերներու մէկ կարեւոր մասը...»

ԱՇԽԱՐՀԻ 13 ՄԵԾ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

Վերջին մարդահամարին առթիւ, կուտանք աշխարհի ամէնէն շատ բնակիչ ունեցող 13 քաղաքները, իրենց բազմամարդութեան կարգով.—

Լոնտոն ունի՝ 7,776,168 բնակիչ, Նիւ-Եորք՝ 6,103,384, Պերլին՝ 4,000,000, Փարիզ 3,000,000, Թոքիօ՝ 2,270,000, Վիէննա՝ 1,842,000, Պուէնոս-Այրէս՝ 1,722,000, Օսաքա՝ 1միլ 634,000, Մոսկուա՝ 1,600,000, Փէքին՝ 1,350,000, Պուտափէշթ՝ 1,180,000, Ռիօ տը Ժանէյրօ՝ 1,000,000 Սիտնէյ՝ 1,108,000, Կ. Պոլիս՝ 850,000։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հաճի Սամիի հրոսախումբին դատը

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Պոլսոյ մէջ սկսած է դատավարութիւնը Հաճի Սամիի հրոսախումբին, որուն անդամներէն քանի մը հոգի վերջերս Իզմիրի մէջ ձերբակալուած եւ Պոլիս բերուած էին։

Հարցաքննութիւնները երեւան հանեցին, որ հրոսախումբին նպատակն էր՝

1.— Սպաննել Մուսթաֆա Քէմալը։

2.— Իթթիհատ-Թէրագգը կուսակցութեան կարգ մը անդամներուն օժանդակութեամբ ըմբոստութիւն յարուցանել Թուրքիոյ կարգ մը մասերուն, մանաւանդ Քիւրտիստանի մէջ, ուր Վէհիպ փաշա պիտի ստանձնէր ապստամբական շարժման ղեկավարութիւնը։

3.— Վերահաստատել Սուլթանութիւնը՝ գահ բարձրացնելով Խալիֆա Ապտիւլ Մէճիտը։

Կ'ըսուի թէ հեյլէն կառավարութիւնը կը քաջալերէր այս հրոսախումբին գործունէութիւնը։

Թուրքիա ո՛րքան բնակիչ ունի

Վիճակագրութեան Ընդհ. Տնօրէն Գ. Ժաքար հետեւեալը յայտարարած է.

390 կուսակալութեան եւ գաւառակի կեդրոններ իրենց մարդահամարի արդիւնքը հեռագրով իմացուցած են վիճակագրութեան Ընդհ. Տնօրէնութեան։ Տնօրէնութիւնը այս հեռագրերը քննած եւ գումարը կատարելով ճշդած է թէ 12 միլիոն 942.000ի կը հասնի Թուրքիոյ բնակչութեան թիւը, բացի Պոլիս քաղաքէն, որուն բնակչութեան թիւը 800.000էն մինչեւ 1 միլիոն կ'ենթադրուի։

«Թայմզ»ի հրատարակած մէկ հեռագրին համաձայն, Պոլսոյ բնակչութեան թիւն է 810.000, իսկ Թուրքիոյ մնացեալ մասին՝ 12,940,000, որով ամբողջ Թուրքիոյ բնակչութիւնն է 13.750,000։

Միւս կողմէ «Թան»ի թղթակիցը կը հաղորդէ որ պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, Պոլիս 700.000 բնակիչ միայն ունի։

Որն է ճիշդը։

Երբ Պոլսոյ մասին ճշգրիտ տեղեկութիւն չկայ, ամբողջ Թուրքիոյ մասին տրուած թիւերը պէտք է վերապահութեամբ ընդունիլ։

«Պողպատէ Ձեռք»ը Իզմիրի մէջ

Իզմիրի մէջ Նոյեմբեր 2ի առտուն ժամը 9էն խիստ տարօրինակ պարունակութեամբ յայտարարութիւն մը տեսնուած է Պէյլէր փողոց Տոքթ. Պախթիեար պէյի բնակարանին պատին վրայ։ Ոչ ոք համարձակած է յայտարարութեան մօտենալ եւ կարդալ. ոմանք հեռուէն միայն կարդացեր են։ Ի վերջոյ լուր տրուած է ոստիկանութեան, որ յայտարարութիւնը փրցնելով քննութեան ձեռնարկած է։

Ահա՛ պատճէնը խնդրոյ առարկայ յայտարարութեան.—

«Իբր առաջին ազդարարութիւն, «Պողպատէ Ձեռք» ընկերութիւնը մեր երկրին մէջ օտար լեզու խօսող Հրեաներուն կը յանձնարարէ իրենց բնակած երկրին լեզուն սորվիլ ու խօսիլ։ Հակառակ պարագային ան յանձն կ'առնէ պատիժներ տնօրինել։

«Ցինէմայի ծանուցումները երկու լեզուով կը գրուին, ասիկա կը նշանակէ թէ Թուրքիոյ հողը երկու ընկեր ազգերու կը պատկանի։ Բացարձակապէս չենք ընդունիր ասիկա։

«Մենք, ըլ մասնաւոր եւ սերտ կապերով միացած ենք, միայն հայրենիքին բարիքներ ապահովելու եւ ազգին օժանդակելու համար, մօտ ատենէն պիտի ապացուցանենք թէ շղթաներն անգամ կրնանք խորտակել»։

«ՊՈՂՊԱՏԷ ՁԵՌՔ»

Հոկտեմբեր-Նոյեմբեր 1927

Այս տողերուն կը յաջորդէ նկարը բռունցքի մը, որու ձախ կողմը կը տեսնուի անընթեռնելի կնիք մը։ Կնիքին վրայ եւս «Պողպատէ Ձեռք» ստորագրութիւնը դրուած է։

Մուսուլի քարիւղը եւ Ամերիկացիները

Նիւ Եորքէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ ամերիկեան հինգ կարեւոր քարիւղի ընկերութիւններ յաջողած են Մուսուլի քարիւղը շահագործելու խնդրին մէջ կարեւոր բաժին մը ստանալ։ Բանակցութիւնները տեւած են երկար ամիսներ, յաճախ խզումի սպառնալիքներով։ Այդ ընկերութիւններն են՝ Նիւ Ճըրզիի Սթանտարտ Օյլը, Նիւ Եորքի Սթանտարտ Օյլը, Փան-Էմէրիքըն Փէթրոլիոմը, Աթլանթիք Ռիֆայնինկ ընկ.ը եւ Կոլֆ Օյլ Քորփորէյշընը։ Ասոնք պիտի գործակցին Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Հոլանտայի խմբակներուն հետ, ղեկավարութեամբ Թըրքիշ Փեթրոլիոմ ընկ.եան, յիշեալ շրջանը շահագործելու համար։

Ըստ կայացած համաձայնութեան, շահէն 100էն 25ական պիտի ստանան՝ հոլանտական խմբակ մը (Ռոյըլ Տըչ Շէլ), անգլիական խմբակ մը (Անգլօ-Փըրժիըն Օյլ), ֆրանսական խմբակ մը (առանձին ընկերութիւն մը)։ Ասկէ զատ մօտ օրէն պիտի կազմուի ուրիշ խմբակ մը՝ վերոյիշեալ ամերիկեան հինգ ընկերութիւններէ, որ պիտի ստանայ մնացեալ 100էն 25ը։

Այս ծրագրին հետ զուգահեռաբար մտադրութիւն կայ 4-500 մղոն երկարութեամբ խողովակներու գիծ (pipe - line) մը շինել Մուսուլէն Միջերկրական, որ պիտի անցնի Սուրիայէն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ ՀԱՅ ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐ

Նիր Իսթ Ռիլիֆի օժանդակ յանձնախումբերէն մէկուն նիստին մէջ, Նիւ-Եորք, երկրորդ ընդհ. քարտուղար Մր. Վօրխս ներկայացուցած է իր վերջին ուղեւորութեան տեղեկագիրը՝ Մերձաւոր Արեւելքի կրթական, կրօնական եւ ընկերական վիճակներուն վրայ։

Մր. Վօրխս այս անգամ այցելած է Եգիպտոս, Պաղեստին, Սուրիա, Յունաստան եւ Ֆրանսա, եւ տեսակցութիւններ ունեցած է բազմաթիւ ղեկավարներու եւ եւ մտաւորականներու հետ, եւ աւելի մօտէն ծանօթացած է հայ գաղութներու կացութեան եւ պէտքերուն։

Մր. Վօրխսի ընդարձակ տեղեկագրին մէջ կայ կէտ մը որ խոր տպաւորութիւն մը թողուցած է ժողովին հայ ունկնդիրներուն վրայ։

Խնդիրը կը վերաբերի այն չափահաս որբերուն, մօտաւորապէս 10,000 հոգի, որ արձակուած են Ռիլիֆի հաստատութիւններէն եւ որ հիմա կը գտնուին հետեւեալ երկիրներու մէջ — Սուրիա եւ Լիբանան (3,500), Պաղեստին (100), Եգիպտոս (1700) Յունաստան (3700), Ֆրանսա (900)։ Ըստ սեռի համեմատութիւնն է՝ 5,900 մանչ եւ 4000 աղջիկ։

Ռիլիֆի պաշտօնէութիւնը, իւրաքանչիւրը իր շրջանակին մէջ կ'աշխատի հսկելու այդ նախկին սաներու վրայ, որպէսզի անոնց վարքն ու բարքը չխաթարուին միջավայրի ազդեցութեամբ։ Բայց, ինչպէս տեղեկագրին մէջ ալ կ'ըսուի՝ կարելի չէ նոյն իսկ պատահական այցելութիւն սալ անոնց որ կը գտնուին կեդրոններէ հեռու, մանաւանդ իրարմէ անջատ, ինչպէս է՝ յունական Մակեդոնիոյ եւ Ֆրանսայի ագարակներուն մէջ։

Այս խնդրին նկատմամբ յայտնուած կարծիքներուն եզրակացութիւնը այն էր թէ՝ ասդին անդին ցրուած չափահաս որբերը հրահանգելու եւ սրտապնդելու միակ միջոցն է մամուլը։ Եւ Ռիլիֆի վերին պաշտօնեաները, իրենք ալ, դիտած են որ հայ մանչերն ու աղջիկները այդ օտար երկիրներու եւ ժողովուրդներու մէջ՝ անձկալից կարօտով կը կարդան հայերէն թերթեր ու գրքեր, եթէ ձեռքերնին անցնի։

ՊՈԼՍՈՅ ՓՈՂՈՑՆԵՐԸ

Մարդահամարի առթիւ կազմուած Թուարկութեան յանձնախումբին նախագահ Օսման Նուրի պէյ յայտարարած է թէ Պոլսոյ մէջ տասը հազար փողոցներ կան, որոնց-առանձին անուններ կը տրուին։ Հրկիզեալ վայրերուն համար ալ անուններ եւ ցուցանակներ պատրաստուած են, որոնք շուտով պիտի զետեղուին։

Բերայի անունը փոխուելու մասին նոյն անձնաւորութիւնը ըսած է թէ Բերա (Պէյ օղլու) ընդհանուր թաղամասի մը անունն է եւ չի կրնար փողոցի մը միայն տրուիլ։ Այս պատճառաւ, մեծ պողոտային անուն դրուած է, զայն կոչելով Իսթիքլալ ճամբան։

Օսման Նուրի պէյ ըսած է նաեւ որ այդ թաղամասը Պէյ օղլու կոչուած է շատ հին ատենէ ի վեր, որովհետեւ ժամանակին, Թագսիմի զօրանոցին տեղը վենետիկցի իշխան մը կը բնակի եղեր։

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Պոլշեւիկեան հակազդուլթեամբ, ընկերվարական յեղափոխութիւնը, բառին իսկական իմաստով, դրամատիրական իրաւակարգին փոխանցումն է դէպի ընկերվարական իրաւակարգ։ Առաջին ցնցումէն պրոլետարիատը տէր կը դառնայ իշխանութեան, սեփականազրկութեան կ'ենթարկէ շահագործողները եւ կ'ոչնչացնէ անոնց դիմադրութիւնը։ Յետոյ կը սկսի արդէն նոր իրաւակարգի աճման օրկանական բնաշրջումը։

Ուրեմն, բանի ուժով եթէ կործանենք հին իրաւակարգը իր տնտեսութեան հետ մէկտեղ եւ ամէն ինչ սկսինք նորէն, կարելի է հաստատել ընկերվարութիւն՝ առանց նկատի առնելու, թէ արդեօք ատոր համար հասունցա՞ծ են տնտեսական, ընկերային, քաղաքական, հոգեբանական ու այլ տուեալները։

Շատ ճիշդ է նկատեր Լէնինը, թէ յետամնաց երկրի մը մէջ, ուր իշխանութիւնը փտած է եւ պուրժուազիան ալ թոյլ ու անկազմակերպ, դիւրին է ապստամբիլ։ Բայց յեղափոխութիւնը առաջ տանելու համար կան շատ դժուարութիւններ եւ հազար անգամ անհրաժեշտ է զգուշութիւն ու շրջահայեցութիւն։ Անոր կարծիքով իմաստութիւն է դիւանագիտօրէն շարժիլ, նահանջելն ու համբերել։

Այդ իմաստութեան յանդիման Լէնինը հոկտեմբերեան յեղաշրջումէն երեք տարի յետոյ, երբ ռազմական կոմունիզմն իր կործանարար հետեւանքներով, երկիրն ու կուսակցութիւնը գրեթէ եր անելի մէջ։ Բայց ուշ էր, որովհետեւ բանի ուժի պաշտամունքն արդէն իր գործը տեսած էր, հոկտեմբերը հին իրաւակարգի հետ ոչնչացուցեր էր նաեւ արդիւնաբերութեան ու արտադրութեան բոլոր միջոցները։ Ռուսիոյ տնտեսութիւնը հաշմանդամ էր դարձած, որովհետեւ պոլշեւիկները անոր երակները կտրեր էին։

Ուրիշ ելք չկար, եթէ ոչ հրաժարիլ մօգական գաւազանի հրաշքներուն հաւատալէ եւ նորէն ետ երթալ դէպի այն կարգերը զորս ոչնչացնելու համար ամէն ինչ տակն ու վրայ էին բրած ու միլիոնաւոր մարդոց արիւն թափած։

Փրկութեան ուղին՝ տնտեսական նոր քաղաքականութիւնն էր։

Այս նոր դրութիւնը կը ջնջէ պոլշեւիկեան տեսութեան այն մասը, թէ ընկերվարութեան հասնելու համար բաւական է որ «պրոլետարիատը» իշխանութեան գլուխն անցնի՝ ու խորտակէ շահագործողները։ Հետեւաբար ընկերվարութեան հասնելու համար պէտք է զարգացած եւ մեծապէս ծաւալած արդիւնաբերութեամբ տնտեսութիւն ունենալ եւ ոչ թէ առերակներու ու գիւղերու կոյսերու իսկ տնտեսութեան զարգացման իր երկաթեայ անյեղլի օրէնքները, որոնց դէմ երթալ կը նշանակէ հրբեք չհասնիլ ընկերվարութեան։

Այս ընկերվարական իրաւակարգ հաստատելը կը պահանջէ օրգանական բնիայք։ Ակսյն այնպիսին, որ ամէն մէկ նոր վիճակ բխի նախորդէն եւ պայմանաւորուի նախորդով։ Իսկ այդ յաջողութեամբ առաջ տանելու համար, անհրաժեշտ է, որ մարդը հասնի իր աշխատաւնակութեան ու աշխատանքի արդիւնքի առաւելագոյն չափերուն։ Այս ալ հնարաւոր է այն պարագային, երբ լիակատար ազատութիւն կը վայելէ անհատի ու հասարակութեան ինքնագործութիւնն ու նախաձեռնութեան ոգին։

Արդեօ՞ք տնտեսական նոր քաղաքականութիւնը կը կազմէ՞ «նոր իրաւակարգի ջնման օրգանական բարեշրջման» փուլերէն մէկը։ Պոլշեւիկները կը պատասխանեն այո՛, քանի դեռ երկրին մէջ գերիշխողը պետական տնտեսութիւնն է որ հիմքն է ընկերվարական տնտեսութեան։

Թէ այդ ցնորք է, արդէն կ'ապացուցանեն իրենք ընդդիմադիրները։ Եւ թէ «Նէփ»ը գործելակերպ չէ, այլ շրջափոխութիւն դէպի դրամատիրական կարգերը, կը հաստատէ այն իրողութեամբ որ պոլշեւիկները հետզհետէ նորանոր զիջումներ կ'ընեն թէ գիւղի եւ թէ քաղաքի դրամատիրական տարրերուն ինչքան կ'ուզէ, թող պուխարինը պոռայ, թէ՝ բաւական է ինչքան «Նէփ»ը առաջ գնաց եւ ժամանակ է արդէն զայն զարձնելու հակառակ ուղղութեամբ։ Ինչո՞ւ են այդ բնելու Ստալին, երբ երկրի ներքը կը տիրէ չտեսնուած քաոս ու խառնաշփոթ, աղքատ ալ պոչ բանել սկսեր են։

Բոլորովին տարբեր են 1917ի, 1921ի եւ ներկայ պայմանները։ Մէկկամ է «Նէփ»ը չի տար սպասուած արդիւնքը, որովհետեւ երկրին իշխանութիւնը դիկտատորական է եւ առեւտուրն ալ պետական մենաշնորհ։

Միւս կողմէ չեն կարող «Նէփ»ը վերցնել, քանի որ ներկայիս միջազգային տնտեսական վիճակը դրամական է եւ Ռուսիոյ տնտեսութիւնն ալ ըլլալով անոր մէկ մասնիկը՝ ուզէ չուզէ, պիտի երթայ անոնց ճամբով իսկ ծայրայեղ պարագային իր տնտեսութիւնը պիտի պայմանաւորէ միւսներուն հետ։

Այսպէս է պատմութեան վճռակը, հակառակ Ստալինի ցանկութեան,— թէ՝ խորհրդային տնտեսութիւնը եւ շինարարութիւնը պէտք է զարգանայ հակասելով դրամատիրականին։

Իսկ պետական տնտեսութեան գերակշռութիւնն ալ յառաջ կը բերէ շարք մը չարիքներ ու հակասութիւններ։ Եթէ Եւրոպայի մէջ մասնաւոր առեւտուրի սխալը կարող է չտեսնել չուկան, առանց շօշափելիօրէն խախտելու երկրի տնտեսական դրութիւնը — ապա խորհրդային երկրի ամէն մէկ սխալ խիստ կ'անդրադառնայ ժողովրդի եւ պետութեան տնտեսութեան վրայ՝ որովհետեւ կառավարութիւնն ինքն է որ մասնաւոր ծրագրով կը ղեկավարէ ամբողջ արտադրութեան ընթացքը։

Պարզ է, որ մինչեւ հիմա խորհրդային իշխանութիւնը աւելի շատ սխալներ է բրած քան ճիշդը։ Յետոյ, ապրանքը պետութեան վրայ շատ սուղի կը նստի, որովհետեւ բացի պահանջուած սովորական ծախսերէն, անհրաժեշտ դրամ կը վատնուի գրասենեակային հսկայ կազմը պահելու համար եւ պաշտօնէութիւնն ալ չհաշուած ըլլալով թէ սուղ կը գնէ եւ թէ իրացումներ կ'ընէ։ Հասկնալու համար թէ արժէքին ինչ յաւելում տեղի կ'ունենայ, կը բաւէ բանալ «Պրավդա»յի 1925 նոյեմբերի թիւը (որը խաշուածանքի մէջ չեմ նշանակած)։ Եւ կարդալ հետեւեալը.— Պետառեւտուրը ծախած է Գրիշինսկիի բանւորական գլ. ծախսականին 2659 րբ. 37 կոպէկի ապրանք, որը իրեն արժած է 2127 րբ. 49 կոպէկ։ Գործակցականը այդ ապրանքը կը գնահատէ 3159 րուբլի 37 կոպէկ. աւելցնելով նաեւ 39 րուբլի մաքսը։ Այդ նոյն ապրանքը Գործակցականը բանւորներուն կը ծախէ 5186 րուբլի 13 կոպէկի։ Այդ ապրանքը մինչեւ սպառողին ձեռքը հասնիլը, իր հիմնական արժէքին վրայ հարիւրին 153 յաւելում կրած է...

Յիշենք մէկ երկու օրինակ.—

Քանի որ ներածումը եւ արտածումը պետութեան ձեռքը կը գտնուին, ուրեմն կրնայ առեւտրական կշիռը դարձնել ելքի կամ մուտքի կողմը։ Հիմա, եթէ արտածումը ուժեղացնէ եւ կշիռը մուտքի կողմը դարձնէ, այդ կը բարձրացնէ գիւղատնտեսական մթերքներու գինը, սղութիւն առաջ բերելով քաղաքին մէջ, ուրով եւ կը դժուարանայ բանւորներու եւ պաշտօնեաներու ռոճիկի խնդիրը։ Իսկ եթէ ներածման ուժ տայ, բաց կ'ունենայ, ինչ որ կ'ազդէ դրամի ընթացքին վրայ՝ յառաջ բերելով ընդհանուր տագնապ։ Եթէ առեւտուրը ազատ ըլլար, աւելի դիւրին էր ներքին եւ արտաքին շուկաներու մէջ հաւասարակշռութիւն ստեղծել։

Կոմունիստական կուսակցութեան առջեւ միշտ հարց է դրուած զարկ տալ առաջին հերթին գիւղատնտեսութեան, թէ արդիւնաբերութեան։ Եթէ առաջինը ուժեղանայ, ապա գիւղի վիճակն այնպէս է, որ կրնայ շատ արագ զարգանալ նաեւ «Նէփ»ի ժամանակ իսկ պոլշեւիկները ամէնէն շատ ատկէ կը սարսափին։ Ըսել է զատ, պետութիւնը ստիպուած կ'ըլլայ արտադրութեան բոլոր միջոցները գիւղէն բերել, ուրեմն աւելի գերի դառնալ դրամատիրական արդիւնաբերութեան։

Իսկ եթէ խոշոր արդիւնաբերութիւնն ուժեղացնէ, առով նախ ետ կը մնայ 120 միլիոննոց գիւղացիութեան տնտեսութիւնը, որ շատ կենսական նշանակութիւն ունի Ռուսիոյ համար։ Յետոյ, արդիւնաբերութեան ուժեղացումը կը պահանջէ խոշոր գումարներ զորս իշխանութիւնը չունի։ Իսկ գուրսէն ալ խոշոր դրամագլուխներ ներս չեն մտներ, որովհետեւ շահագործման համար չկայ համապատասխան իրաւակարգ։ Իսկ այդ հնարաւորութիւններ ստեղծելը՝ կը նշանակէ հրաժարիլ դիկտատուրայէն։

Մէկ խօսքով, գիւղատնտեսութեան զարգացումը կ'ուժեղացնէ գիւղի սեփականատիրական տնտեսութիւնը։ Արդիւնաբերութեան զարգացումն ալ վերջ ի վերջոյ կը պահանջէ քաղաքական զիջումներ։

Ասոր հետ մէկտեղ, ներկայ իրաւակարգով, առաջին պարագային շահագործման պիտի ենթարկուի՝ արտադրող գիւղացին եւ սպառող բանւորը։ Երկրորդ պարագային՝ արտադրող բանւորը եւ սպառող գիւղացին։

Այս բոլորին հետեւանքն այն է, որ նոր տնտեսական քաղաքականութիւնը դիկտատուրային ու Կենտկոմներուն օրով շարք մը երկսայրի փակուղի է դրած կոմունիստ առջեւ։ Ասոր եւ այդ կուսակցութեան ներքին ճգնաժամի գլխաւոր պատճառներէն մէկը՝ եթէ ոչ ամէնաէականը։

Ալ չեմ խօսիր այն մասին, թէ ինչպէս «Նէփ»ը յանձնապէս քաղքենի սկզբունքներ է մտցուած խորհրդային իրաւակարգի, կենցաղի, մշակոյթի տնտեսութեան, արուեստի ու բարոյականութեան մէջ։

Այսքանն ալ բաւական է համոզուելու համար, թէ որքան խախտուած է պոլշեւիկեան տեսաբան պուխարինի «ընկերվարական յեղափոխութեան» տեսութիւնը, որովհետեւ այդ յեղափոխութեան յաջողութիւնը կը պահանջէ սկիզբ այնտեղէն, զոր պոլշեւիկները ձգեր են իբրեւ «չեղեալ» գործ։

Հոկտեմբերեան տասը տարուան տիրապետութեան բազմաթիւ բացասական արդիւնքներէն մէկը պարզելով, մեր նպատակն էր ցոյց տալ՝ թէ ինչպէս պէտք չէ կատարել ընկերվարական յեղափոխութիւնը։

Ս.Շ.ՈՏ

ԽՈՐՏԱԿՈՒԱԾ ՀԱՆՃԱՐ ՄԸ

ՀԱՅՆՐԻԽ ՖՈՆ ՔԼԱՅՍԹ

1777 — 1811

Գերման գրականութեան պատմութիւնը, Կէօթէի եւ Շիլլերի հսկայ ոգիներու կողքին ունի նաեւ խորտակուած հանճարներու, լքուած տաղանդներու շարք մը, որոնց մասին քիչ բան իմացուած է Գերմանիոյ սահմաններէն դուրս։ 17րդ դարէն մինչեւ Նիցչէի հասնող դժբախտ ճակատագիրներու այս կարաւանը իր յուզումնալի պատմութեամբ գերման գրականութեան կարեւոր մէկ մասը կը կազմէ։ Ասոնցմէ կան որ զեղխ ու փոթորկայոյզ կեանքի մը հոսանքին յանձնուած՝ վաղահաս մահ մը ունեցած են, կան ալ որ մտային խաւարման մէջ իրենց օրերը վերջացուցած են։ Ամէնէն դժբախտը, Քլայսթ՝ իր ձեռքով իսկ կտրած է կեանքի թելը։

Հայնրիխ ֆոն Քլայսթ, որուն ծննդեան հարիւր-յիսունամեակը այժմ մասնաւոր գուրգուրանքով մը կը տօնուի բովանդակ Գերմանիոյ մէջ, ծնած է 18 Հոկտ. 1777ին Ֆրանքֆորթ-ան-տէր-Օտէրի մէջ։ Իր մանկական օրերուն իսկ ի յայտ բերած վաղվոռուն, ջղային ու դիւրագրգիռ բնաւորութիւնը, դառնութիւններով ու յուսախաբութիւններով լեցուն իր կեանքի ընթացքին, իր ձեռքին մէջ դրած է նաեւ վերջապէս անձնասպանի ատրճանակը։ Իր հանճարին համապատասխան փառաւորութեամբ մը ներշնչուած այս ծայրայեղ ոգին կարճ բայց յուզումնալի կեանքի մը ընթացքին անցած է շատ մը բովերէ. եղած է զինուորական, ուսանող, պաշտօնեայ, օրագրող. սակայն միշտ անյաջող, առանց բարեկամի, ճամբուած իր սիրուհիներէն, արհամարհուած նոյն իսկ իր ծնողքէն։ Ջնանչցուած, չգնահատուած հանճարի մը դժբախտ ճակատագիրը։ Ճամբորդած է դէպի Փարիզ, Զուիցերիա եւ Իտալիա։ Բայց ի զո՛ւր։ Կեանքի շարունակական անյաջողութիւններն ու նիւթական թշուառութիւնը զինքը մղած են ի վերջոյ անձնասպանութեան։ 21 Նոյ. 1811ին Փոցտամի մօտ Վանզէյի լճափին վրայ իր վերջին մտերմուհիին՝ Հանրիէթ Ֆօկէլ անուն հիւանդոտ ու յուսահատ կնոջ մը հետ միասին անձնասպան եղած է։ Նախ սպաննած է իր բարեկամուհին ու երկրորդ գնդակն ալ իր սիրտին ուղղած։ Ճիշդ այդտեղ կանգնած շիրիմ մը կը յայտնէ տրամին վայրը ու զոհերուն գերեզմանը։

∴

Քլայսթ՝ Կէօթէի, Շիլլերի Կրիլփառցըրի եւ Հէպէլի հետ միասին գերման թատերական գրականութեան ամէնէն հզօր հանճարն է։ Իր թատերախաղերէն «Բէթխէնըն ֆոն Հայլպրոն» ը «Փէնթէզիլէա»ն եւ «Հոմպուրկի Իշխանը», հակառակ կարգ մը թերութիւններու կը յաւնեն թատերագրի իր հանճարեղ ոգին։ Իր նիւթերու ընտրութեամբ Քլայսթ կը պատկանի վիպական դպրոցին. ապետական նկարագիրներու եւ առաքինութեանց զմայլող մը ան յաճախ կը մատնէ խորհրդաւոր ու երազուն հոգիի մը զգացումները։

Քլայսթի տրամներուն ամէնէն ժողովրդականն է «Բէթխէնըն ֆոն Հայլպրոն»ը, իսկ գլուխ գործոցն է «Հոմպուրկի Իշխանը», իսկ «Փէնթէզիլէա»՝ իր հանճարի ամէնէն ուժեղ ու մոլեգին արտայայտութիւնը։ Յառաջ համառօտիւ կը վերլուծենք այս երեք տրամները։

«Բէթխէնըն ֆոն Հայլպրոն».— Բէթխէնըն, զինագործի մը խորթ աղջիկը՝ նոյն ատեն հարազատ աղջիկն է Կայսեր, որ առանց իր ինքնութիւնը յայտնելու, գաղտնաբար, յարաբերութիւն ունեցած է իր մօրը հետ։ Ամէն փորձութիւններէ հեռու, համեստ յարկի մը տակ ապրած այս աղջիկը, իր մանկամարդ տարիքին մէջ յանկարծ անբացատրելի սատամկութեամբ կը սիրահարուի Կոմսի մը, որուն հետ իր ամուսնութիւնը անկարելի է, տրուած ըլլալով երկուքին միջեւ գոյութիւն ունեցող դասակարգի տարբերութիւնը։ Մանկամարդ կոյսը բուռն տարփանքէ մը մղուած՝ ամենուրեք կը հետապնդէ ազնուականը, թէեւ այս վերջինը իրեն հետ արհամարհանքով կը վարուի ու մտադրած է բարձրատոհմիկ աղջկան մը հետ ամուսնանալ։ Բէթխէնըն իր մրցակցուհիին լարած թակարդներէն անգիտակցաբար խոյս կուտայ ու երբ վերջապէս իր ինքնութիւնը կը յայտնուի իբր Կայսեր դուստր, ազնուականը զինքը կնութեան կ'առնէ։

«Հոմպուրկի Իշխանը» — Նափոլէոնի դէմ գերման իշխաններու մղած պայքարի ընթացքին, Հոմպուրկի իշխանը, հակառակ Կայսրընտիր իշխանի հրամանին Ֆէրպէլլինի մօտ թշնամիի վրայ յարձակած ու զայն պարտութեան մատնած է՝ Պատերազմական ատեանը, սակայն, առանց ճակատամարտի նպաստաւոր ելքը նկատի առնելու, զինքը անհնազանդութեամբ ամբաստանուած ու մահուան դատապարտած է։ Իշխանը իր արարքին արդարացումը կը պահանջէ՝ ըսելով որ ճակատամարտի հրամանը տրուած է պարտականութիւն մրկատարելու համոզումով։ Նոյն ատեն այն ճակատագրական բոպէին քնաշրջիկի յափշտակութեան մէջ գտնուած ըլլալը կը խոստովանի։ Իշխանին ներում կը շնորհուի ու կ'ամուսնանայ Կայսրընտիր իշխանին աղջկան հետ։

«Փէնթէզիլէա» — Փէնթէզիլէա՝ ամազոններու թագուհին, իր կարիճ ընկերուհիներուն հետ յաղթած է թէ՝ հելլէններուն եւ թէ՝ Տրովադացիներուն։ Միայն թէ, ըստ չաստուածներու պատգամին, ան պարտաւոր է ամուսնանալ միայն այն մարտիկին հետ որ իր հետ ունեցած մենամարտի ընթացքին իր ձեռքը ինկած պիտի ըլլայ։ Փէնթէզիլէա, կնամարտիկներու ամէնէն գեղեցիկն ու զօրաւորը, սակայն, բուռն կիրքով սիրահարուած է Աքիլլէսի զոր ամենուրեք կը հետապնդէ, զայն իբրեւ վայրի ղազան մը իր ցանցին մէջ ձգելու համար։ Միւս կողմէ Աքիլլէս ալ թագուհին ձեռք անցընելով զայն Հէքթորի բախտին արժանացնել կ'ուզէ։ Բայց հրապուրուած կնոջ անսովոր գեղեցկութենէն, կը հետեւի անոր։ Փէնթէզիլէա կը փոխարինէ Աքիլլէսի սէրը, չմոռնալով նոյն ատեն իր սրբահարին յանձնարարել իր ընկերուհիներուն մօտ ծածկել իր պարտուած ըլլալը։ Կեղծիքը շուտով երեւան կ'ելլէ ու Փէնթէզիլէա իր ընկերուհիներուն կշտամբանքին վրայ կատղած ու զայրացած՝ իր շուներու ու վայրի ղազաններու վոհմակները կ'արձակէ Աքիլլէսի վրայ, որոնք բզիկ բզիկ կ'ընեն սիրահարներէն։ Ջղային ու կատղած կինը իր սիրահարին եղերական վախճանէն վերջ միայն կ'անդրադառնայ իր սխալին ու յուսահատութենէ մոլեգնած կը մեռնի առանց զէնքի ու միայն իր վշտի սաստկութենէն։

Կ. ՖԷՏՐՈՍԵԱՆ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Աթէնքէն կը գրեն թէ ... մէջ առաջարկ ... ոչնչել դուրս ... համայնավար կուսակցութեան ... նախարարները չեն ... նած։ Նոր խորհրդարանին ... սիսի կատարուի։

Ոստիկանութեան ընդհ... մանատար Զօր. Փէզաս ... ծակ տեղեկագիր մը ... ցուցած է, համայնավար... դէմ կռուելու համար ... էական մասերը.—

Բոլոր երկիրներու մէջ ... նաւոր սպասարկութիւններ ... որոնք սխառէմատիկ կերպով ... հետապնդեն օտար կազմակերպ... տարրերը։ Մէկէ աւելի ... ճառներ կան, որոնք անհրաժեշտ ... կը դարձնեն գոյութիւնը ... մակերպութեան մը, որ ... կի ըլլայ կառավարութեան ... մադրել կացութեան ... կան պատկերը եւ անոր ... ռել միջոցներ դէմ զինելու համար ... հաւանական քանդիչ ... ներու։ Կանխապահպանական ... ճառներ՝ արգիլելու համար ... ռճրագործներու մ... բութիւնն ներս, ինչպէս ... շատ աւելի ընդհանուր ... ճառներ, որոնք ... սիտի պաշտպանեն օտար ... պագանդի դէմ։

Մասնաւորապէս Յունաստանի համար.— որ միշտ ... եւ կը շարունակէ ըլլալ ... պրոպագանդներու ... տը, երկիր մը՝ որուն ... ընկերային վարչաձեւը ... պետական գոյութիւնը ... րէջ աշխատանքներու ... կէտ կը դառնայ — հրամայ... կան պահանջ է մասնաւոր ... հովութեան մարմինի ստեղծում...

Յունաստանի համայնավար ... հասանքներ, դժբախտաբար ... երկրի սահմաններուն մէջ ... յութիւն ունեցող ընկերային ... անտնտեսական վարչաձեւը ... մաբնավար վարչաձեւով մը ... խարինելու ձգտումը չէ որ ... այն ունին։ Անոնք կ'ուզեն ... անդամայն երկրին կարեւոր ... մասը — Մակեդոնիան եւ ... մտեան Թրակիան ... ինքնավար պետութիւն մը ... ծելու համար։ Հարցը ... յին զաղափարներու ... ներու շուրջ չէ որ կը ... ալ աշխատանքի մը՝ ... ձգտի հայրենիքը քանդել

Օտար ազգութիւններ ... ապահովաբար, Յունաստան ... մէջ կրնան գտնել՝ ներքին ... ուտարութիւններ ստեղծելու ... մաղիր տարրեր, հետապնդելու ... համար քաղաքական նպատակ... ներ, որոնք ոչ մէկ կապ ... պետութեան ընկերային ... թեան հետ։ Այս տարրերը ... համայնավար կազմակերպ... թիւններն են։ Այս կազմակերպ... թեանց գործունէութեան ... օտար կաճկածելի շարժառիթ... մուտն հսկելու անհրաժեշտ... թիւնը կը կազմէ հիմը՝ ... կան ապահովութեան ... մարմին մը ստեղծելու ... օրինագծին։

Գործադիր ոչ մէկ ... ունենայ այս պաշտօնա... Ներկայ գոյավիճակը ... պիտի փոխուի։ Այս պաշտօնա... տունը մօտէն պիտի ... միայն, ընդհանրապէս ... ծելի նկատուած գործակալներ... շարժումներուն։

Բայց ամէնա ... բնական է որ պահանջը ... ուէր մասնագործելու ... պաշտօնատուներ ... րէն, որոնք իրենց պաշտօնակ... հանգամանքը կը հաստատ... տար պրոպագանդային ... համայնավար գաղափար... քարոզիչները դառնալու ...

ԽՈՒԹԱՂ

ՄԻԲՋԻՆ ԹԷ ՄԱՆԳԱՂԻՆ ՑԱԿ

Մերկրգային իշխանութիւնը … իր տասնամեակը: Այս … Մոսկուայի մէջ՝ կը ներ- … են տասը պատկերներ, … տասը տալու ան գոր- … ութիւնը յատկանշող:

… կ-ոգին՝ առաջարկենք … գեղարուեստական ծրա- … եթէ ուշ չէ:

Ա. Փառքեր.— Մուրճ մը՝ … կախուած, տակը՝ բոլոր … որոնց գլխուն իջած է, … խելու համար գաղափա- … ծնող կամեր

Բ. Մանգաղը որ գործելու … նմանակ չի ճանչնար- … անընդհատ ամառ ու … գարուն եւ աշուն.

Դասակարգային պայքարը

Գ. Երկրին ներս.— կմախք- … անոնց որ ինկան մուրճին … մանգաղին տակ. դէպին վրայ … ոսկորէ գիրերով. «փա՛ռք … յաղթութեան»:

Դ. Երկրէն դուրս.— Գ. Մի- … Ծնրադիր՝ Թափի Հոր- … թին առջեւ:

Ե. Խաղաղութիւնը.— Լէնինի … բերնով կը փորձէ … ժայթքել հրաբուխի եւ … վրայ. մուխը միայն կը … իսկ կրակը կ'իյնայ … երկրին վրայ:

Զ. Ազատութիւնը … մը վրան՝ Մայր-Հայաս- … շուրջը շղթայ մը՝ որուն … չեն տեսնուիր:

Է. Եղբայրութիւնը.— կայէնի …

Ը. Հաւասարութիւնը.— վերը՝ … խորհուրդը եւ … սեղանի մը … ամբոխը քրտինք … ընդարձակ աւազանի … մէջ. բանուոր-խեղճերը … համար:

Թ. Ճշմարտութիւն. … բոլոր գործարանները քան- … անոնց քարերով, շին- … բանտ մը, ամ- … որուն ճակատին վրայ … է. «Թուղթը ազատ … չունի»:

Ժ. Պոլշեւիկեան յեղափո- … խութիւնը.— ցերմակ արջ մը՝ … վանդակի մէջ:

Այս ծրագրին մէջ, որ եւ է … յոյս չունիմ:

Բայց վստահ եմ թէ՝ օր մը … վարձատրութեան մը կ'ար- … խորհրդային իշխա- … կողմէ, եթէ անոնց … իմամ:

ԽԱՐԶՈՅ

ՀՈՅԱԿՈՅՆ ՕԼԻՄՊԻԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Ներակայութիւն ելեւմտական յանձնաժողովը վաւերացուց ո- … փիական խաղերուն յատ- … կացուած վարկը, որ կը հասնի 2 միլիոն ֆրանքի:

ՕԴՏՈՒԵՑԷ՛Ք

Յառաջի մեցանակաւոր բաժ- … քանի՛ ուշ չէ: … ցանկը տեսնել Դ. էջ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Այս օրերս մեծ աղմուկ հա- նած է Դաշնամիներու յանձ- նաժողովին վճարման ընդհանուր գործակալ Փարքըր Կիլպըրթի հոկտ. 20 թուակիր յիշատակա- գիրը՝ Գերմանիոյ վճարելու կա- րողութեան մասին Կիլպըրթ այս յիշատակագիրը պատրաս- տած էր գերման ելմտական նա- խարարութեան խնդրանքով՝ «Գերմանիոյ ուշադրութիւ- նը հրաւիրելու համար այն վտանգներուն վրայ, որոնք, իր կարծիքով, կրնան առաջ գալ գերման տնտեսութեան եւ Տօըսի ծրագրին գործադրութեան հա- մար, Գերմանիոյ ելմտական եւ վարկային ներկայ քաղաքակա- նութեան հետեւանքով:

Յիշեալին համաձայն, մօտ ա- տէնէն տնտեսական տագնապ մը անխուսափելի է Գերմանիոյ մէջ:

Գերման կառավարութիւնը պէտք եղածին պէս չսահմանա- փակելով իր ծախքերը, կը վտանգէ իր ելմտացոյցին կա- յունութիւնը, մինչ Փորձագէտ- ներու ծրագրին համաձայն, Գեր- մանիոյ վերականգնումին ան- կիւնաքարը կը կազմէ ելմտա- ցոյցին հաւասարակշռութիւնը:

Ներկայիս կացութիւնը թե- թեւօրէն բարւոքած է հասոյթ- ներու յաւելման եւ գործադրկու- թեան նուազումին հետեւանքով: Սակայն գործերու մէջ ո եւ է հակազդեցութիւն հաւանաբար պիտի պակսեցնէ հասոյթները եւ պիտի աւելցնէ ծախքերը՝ գոր- ծադրկութեան առթիւ տրուելիք նպաստներուն հետեւանքով:

Այս պայմաններուն տակ, ժամանակը չէ ելմտացոյցին վրայ աւելցնելու տեւական նոր ծախքեր:

Ընդհանուր առմամբ, գեր- ման կեդրոնական կառավարու- թեան եւ ուրիշ հանրային իշ- խանութեանց կողմէ ձեռք առ- նուած միջոցները տնտեսական կեանքին վրայ իրենց հակազ- դեցութեամբ կոչուած են արտա- դրութեան ու վաճառման գի-ները բարձրացնելով ապրուստի սղութիւն առաջ բերել: Գիներու բարձրացման ձգտում կայ արդէն մասամբ՝ կանազան զբլ- խաւոր նիւթերու վրայ դրուած բարձր մաքսերու պատճառով: Ատիկա աւելի եւս պիտի շեշ- տուի, եթէ ինչպէս հիմա հաւա- նական կը թուի, մէկ կողմէն առհասարակ աշխատավարձերը բար- ձրացուին, միւս կողմէ եր- կաթուղիի գիներն ալ բարձրա- նան:

Այս բոլոր միջոցները կը ձգ- տին աւելցնել արտադրութեան գիները:

Փարքըր Կիլպըրթ յետոյ ման- րամասնօրէն կը քննէ Թագ- ... հետապնդած քաղա- քականութիւնը եւ միւս դրամա- տուններու անոր հակառակ ըռ- նած ընթացքը ու կ'եզրակացնէ որ եթէ այս ընթացքով շարու- նակուի, հետեւանքը գէշ պիտի ըլլայ: Ուստի անհրաժեշտ է հե- տապնդել «նախի քաղաքա- կանութիւն մը, որ հիմնուած ըլ- լայ կանոնաւոր տնտեսական զարգացման մը սկզբունքներուն վրայ, խուսափելով չարաշար գործածել պետական դրամները:

Գերմանիոյ ելմտական նա- խարար Գէօհլէր պատասխանե- լով Փարքըր Կիլպըրթի, կ'ըսէ թէ համաձայն է իրեն հետ այն կէտին շուրջ թէ՝ անհրաժեշտ է զարգացնել Գերմանիոյ բոլոր արտադրողական ուժերը:

Դրամական կայունութենէն ի վեր տնտեսական բարւոքումը ցոյց կուտայ թէ Գերմանիոյ կնքած ներքին եւ արտաքին փոխառութիւնները ... նպատակներու գործածուած են: Արտաքին փոխառութիւնները՝ համեմատելով իբր գրաւ դը- րուած արժեթուղթերուն եւ ար- տադրութեան հետ՝ մտահոգու- թեան ո եւ է պատճառ չեն տար:

Անոնք կը համապատասխանեն Գերմանիոյ նիւթական ... Գերմանիոյ տնտեսական քաղա- քականութեան նպատակը պէտք է ըլլայ երկու կողմն ալ պակ- սեցնել առեւտրական կշիռը:

Յուլիս ամիսէն ի վեր ար- տածման պակասը 100էն 16 նուազած է: Ամէն պարագայի տնտեսական տագնապի վախ չկայ:

Գերմանիոյ արտածումները աւելի եւս պիտի շատնան, եթէ պահանջատէր երկիրներու շու- կաները բացուին գերման ապ- րանքներուն առջեւ, առոր հա- մար ալ մաքսային պատնէշնե- րը պէտք է վերցուին:

Միւս կողմէ Գերմանիոյ նե- րածումները պիտի պակսին, եթէ աւելնայ երկրագործական ար- տադրութիւնը, այդ ալ կարելի է՝ երբ շատնան երկրագործու- թեան յատկացուած դրամա- գլուխները:

Նախարարը յետոյ տեղեկու- թիւններ կուտայ գերման քա- ղաքներու եւ նոր համայնքնե- րու ելմտական կացութեան վրայ:

Եզրակացնելով կ'ըսէ թէ Գեր- մանիա բացարձակապէս կապ- ուած կը մնայ Լոնտոնի համա- ձայնութեանց: Նոյնպէս Տօըսի ծրագիրը կը նկատէ իբրեւ մի- ջոց մը հատուցման խնդիրը լու- ծելու եւ կ'ուզէ ուղղամտօրէն գործադրել զայն: Ու կը յուսայ թէ միւս պետութիւններն ալ պիտի աջակցին իրեն առոր մէջ:

ՀԱՅԵՐԸ ՔՈՐՖՈՒԻ ՄԷՋ

Քորֆուէն կը հաղորդեն թէ, … հայութիւնը հետզհետէ կը հեռանայ անկէ, գլխաւորա- բար դէպի Մարսիլիա ճամբոր- դելով:

Միս Պըրծրսի հաստատու- թեան մէջ պտնուողներէն զատ, հազիւ այժմ 5—6 հայ ընտա- նիքներ մնացած են: Ասոնցմէ զատ կան 20 — 30 որբեր ալ, որոնք իբր արհեստաւոր կ'աշխատին այնտեղ: Ասոնց ա- մէն կերպով կ'օգնեն ու հոգա- ծութիւն ցոյց կուտան Պատ. Ճէճիզեան եւ իր տիկինը:

ՊԱՅՔԱՐԸ ԿՈՄՈՒՆԻԶՄԻ ՄԷՄ

Ցունաստանի ոստիկանու- թեան ընդհ. քարտուղարը Գ. Փէցաս վարչապետին յանձնեց՝ կոմունիստները հետապնդելու համար պատրաստուած մաս- նաւոր օրինագիծը:

Կոմունիստներու դէմ ձեռք առնուած միջոցներուն հետ զու- գահեռաբար, կառավարութիւնը որոշած է կտրուկ եւ արմատա- կան միջոցներ ձեռք առնել, ար- գիլելու համար քոմիթաճիական հրոսախումբերու մուտքը հելլէն հողէն ներս:

Այս որոշումը գործադրելու համար, վարչապետը հրահան- գեց պատերազմական նախա- րար զօր. Մազարաքիսին ան- միջապէս Մակեդոնիա մեկնիլ:

Բավալալէն կ'իմացնեն թէ, անցեալ օր ձերբակալուած կոմունիստները աքսորուած են Կիկլադեան կղզիները:

Հակառակ ձեռք առնուած մի- ջոցներու եւ երկարատեւ խու- զարկութեանց, ոստիկանութիւնը դեռ չէ կրցած ձերբակալել, աք- սորելու համար փնտռուած համայնավարները: Եւ յանձնա- րարուած է որ թափեն անհրա- ժեշտ ջանքերը, փախստական- ները գտնելու եւ ձերբակալելու համար:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Ինչպէս գրուած էր, Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մաս- նաճիւղի Ֆութպօլի Ա. խումբը կարեւոր յաղթանակ մը տարաւ F. C. Dyonisienի Ա. խումբին դէմ 1—4 նշանակէտով:

Ֆրանսական խումբը Փարիզի լաւագոյն խումբերուն կարգին կը պատկանի եւ կարեւոր յաղ- թանակներ տարած է: Հակա- ռակ անձրեւոտ օդին, մեր խում- բը երկու պահեստիներով դաշտ ելաւ: Ա. կիսախաղին պնդակը երկուստեք տարուբերուելէ յե- տոյ, Ս. Կարապետեան յաջո- ղեցաւ զօրաւոր հարուածով մը Ա. նշանակէտը շահիլ, որմէ յե- տոյ Ֆրանսացիները կրկնա- պատկելով իրենց ջանքերը, յաջողեցան շահիլ մէկ նշանա- կէտ:

Բ. կիսախաղին մերինները աւելի եռանդով եւ յաղթելու կամքով սկսան շարունակել խաղը: Տաճատին փասով Ս. Կարապետեան հարուածեց՝ ա- պահովելով Բ. նշանակէտը: Տասը վայրկեան վերջ նոյն Ս. Կարապետեան զօրաւոր հար- ուածով մը ըրաւ Գ. նշանակէտը: Այս արդիւնքէն վերջն էր որ մերինները շատ նուրբ եւ ա- րագ խաղարկութեամբ մը կա- տարելապէս նեղ վիճակի մը մատնեցին հակառակորդ բան- ակը: Ֆրանսացիները իրենց սեղ- մուած վիճակին մէջ կարծէ ջանքեր կ'ընէին արգիլելու մեր յառաջապահներուն յառաջխա- ղացումը: Աչառի մէկ լաւ փասին շնորհիւ Ս. Կարապետեան չոր- րորդ անգամ ըլլալով գնդակը մտցուց անոնց բերդին մէջ: Ֆրանսացի բերդապահը ժամա- նակ չունեցաւ զայն նշմարելու եւ մրցումը վերջացաւ 1ի դէմ 4 նշանակէտով մերիններուն յաղ- թութեամբ:

Գնահատելի խաղարկութիւն մը ունեցան մեր խաղացողները եւ կրցան մեծ եռանդով ու յաղ- թելու կամքով շարունակել խա- ղը: Մեր պաշտպանողական գի- ծը իր ամուր եւ փորձառու խա- ղերով մեծ դեր ունեցաւ այս յաղթանակին մէջ: Մասնաւո- րապէս բերդապահ Տէվէճեանի, Մկրտիչի, Գամէրի եւ Հրայրի ջանքերը գնահատութեան ար- ժանի էին: Յառաջապահներու գծէն Ս. Կարապետեան՝ մեր ա- մենալաւը՝ ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս նշանաւոր էր իր նուրբ խաղով եւ զօրաւոր հարուած- ներով: Աջ եւ ձախ ծայրերը, Գարոյր եւ Տաճատ՝ մեր սպա- սածէն աւելի լաւ խաղարկու- թիւն մը ունեցան, իրենց ճար- պիկ եւ արագ խաղով գնահա- տելի էին: Աչառ եւս գնահատե- լի էր իր արագ եւ անվախ խա- ղով:

Նոյն օրը Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պահեստի խումբն ալ յաղթա- նակ մը տարաւ St. Mandéի Ա. խումբին դէմ 0—4 նշանա- կէտով: Պահեստի խումբը որ ճկուն եւ ճարպիկ խաղացողներէ կը բաղկանայ, եռանդուն խա- ղարկութիւն մը ունեցաւ: Ա- պայ խոստմնալից տղաքներ են, որոնք իրենց շարունակական խաղերով յառաջիկային պիտի կարողանան Ա. խումբին կազ- մին մէջ տեղ գրաւել:

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕՁԸ ՄԷԹՐՈՅԻՆ ՄԷՋ.— Փորթ Վէրսայլի մէթրոյին սան- դուղներէն օձ մը վար կը սողար, սարսափի մատնելով անցորդները: Մարդ մը, որ կենդանի կը խաղ- ցնէր տօնավաճառներուն մէջ, սա- կառի մը մէջ դրած էր հսկայ օձ մը, որ երբ տեսաւ շնիկի մը անցնիլը, յարձակեցաւ վրան եւ վիրաւորեց զայն: Ցետոյ սողալով, ջուրի պէս քալեց սանդուղներէն վար: Ոստիկանները հասան եւ վե- րարկու մը նետելով վրան, յաջողե- ցան կապել:

ՆՐԱԽԱՑ ՄԸ ՆՈՒԱՑԱՆ.— Ընէսիի մէջ, Բօֆիիի բնտանիքը ցորեկին ճաշի էր նստեր: Անոնց մօտ կ'եռար կաթսայ մը, ուր կը պատրաստուէր խոզերուն կերա- կուրը: Երկու տարեկան երախայ մը արկածով ինկաւ կաթսային մէջ: Երախան մեռաւ:

ԿՆՈՋ ՀԱՄԱՐ.— Ալպոյ փողոց: Անցորդնե՜ր, մէկը դէպի վար, միւսը դէպի վեր, վերջ չունի, մի հարցներ:

Ցանկարծ, երիտասարդ մը, մատներուն մէջ ատրճանակ մը կրակեց խենթի պէս, հինգ ան- գամ: Ու երիտասարդ մը, գլխէն վիրաւոր, թաւալեցաւ ու ինկաւ: Մեռած էր: Ոճրագործը չփախաւ, սպասեց որ ոստիկանները գան եւ զինք առաջնորդեն ոստիկանատու- նը յայտարարեց թէ չէ կրցած հանդուրժել իր կոՀին խաբէու- թիւններուն եւ սրիկայութիւննե- րուն, սպաննած է զայն խանդոտու- թեան վայրկեանի մը մէջ:

Զոհը կը կոչուի Ցոմէնիքօ, Իտալացի ինչպէս ոճրագործը, նա- խապէս ընկերացած են իրարու ա- … համար, … Ցոմէ- նիքօ, փոխանակ խնլքը գործին տալու, տուած էր ընկերոջը՝ Հուամ- պէրթօյի կնոջ: Հումպէրթօ, դրա- մական ու պատուոյ հարցերուն մէջ խաբուած ըլլալը տեսնելէ յետոյ, սպաննած էր զայն:

ՈՐՍԸ ՍԱՒԴԻ ՆՈՑԱՆ.— Վիլ- մոնպլի մէջ, Ֆօվէ հազկերոյթի կանչեց իր բարեկամները, Շնար եւ Ժամէն: Երբ փորերը կշտացան, որոշեցին որսի երթալ մօտակայ անտառին մէջ, ուր որսը արգիլ- ուած է:

Դժբախտաբար հաւեր կան հոն, բայց պահապաններ ալ կան: Ա- ռաջին իսկ հրացանաձգութեան, պահապանները վազեցին հասան: Գիրկընդխառն կռիւ մը տեղի ունեցաւ, որ շատ երկար տեւեց, արիւն քրտինք մտան բոլորը, եւ վերջապէս պահապանները յաջո- ղեցան ձերբակալել որսորդները, դրին իրենց անձնական կառքին մէջ եւ տարին բանտ:

ՈՎԿԻԱՆՈՍԸ ԿՏՐԵՑ ՄԷԿ ԹՌԻՉՔՈՎ.— Ամերիկացի աղ- ջիկները շատ հետաքրքրական են: Ինչե՞ր չեն ըներ, կան որ Նիւ Եորքէն կը թռչին ուղղակի Փարիզ, առանց իրենց մօրը, — եւ եթէ ամուսնացած են, — ի- րենց ամուսինին լուր տալու: Ուրիշներ ալ աւազակախումբե- րու պետ դարձած են:

Օրիորդ Պարրէթ չէր կրնար ովկիանոսը կտրել օդէն: Ուստի գտաւ միջոցը: Շիշ մը առաւ, իր հասցէն գրեց ու դրաւ մէջը: Ցետոյ նետեց ծով, Նիւ Եորքի առջեւ: Սպասեց տարի մը:

Առտու մը նամակ մը ստա- ցաւ Շէրպուրկէն ձկնորս մը կը գրէր թէ օրիորդին շիշ-նաւակը հասած է Շէրպուրկ, ողջ առողջ: Օրիորդը ուրախութենէն ցատ- կեց, ուրեմն իր շիշն ալ կտրած էր ովկիանոսը, մէկ թռիչքով: Այժմ շիշին կը մնայ պատմել իր ոդիսականը:

ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»իդ ճեա. ընտիր գիր- քեր ալ պիտի ստանաս, տարե- կան կամ վեցամսեայ բաժանոր- դագրուելով մինչեւ դեկտ. 31:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (109)

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՃԱՇԱՐԱՆԸՒՆ ՀԵՑ

Ցխս հրաւիրեց, որ քովի սեն- եակը երթամ իրեն հետ. իր սե- ղանին առջեւ տեղ գրաւեց, զիս իր դէմը նստեցուց եւ անմիջապէս անցաւ գործի:

— Համաձայնութեան մի- ջոցներուն մէջ ըսաւ, կայ հատ մը, որ չի կրնար ձեզ անտարբեր ձգել: Դիտէք թէ ձեզի հետ մէկտեղ, մեր հին բարեկամիս կոմսին տան մէջ ձերբակալուեցան նաեւ քա- րտուղար եւ կոստանդինովնա: Կ'են- թադրէք անշուշտ թէ ինչ բախ- տի պիտի արժանացնեմ զիրենք:

Պահ մը կանգ առաւ, յետոյ … թէ կը … ….

— Ի՞նչ պիտի ըսէիք եթէ զանոնք շնորհի արժանացնէի:

— Անհունօրէն երախտապարտ պիտի ըլլայի ձեզ հանդէպ, բայց չեմ տեսներ թէ…

— Չէ՞ք տեսներ, պարագ, ոտ- քի ելլելով, որ ձեզի միջոց մըն ալ կուտամ, վերջինը, որու շնորհիւ պիտի կրնաք փրկուիլ ձեր կացու- թենէն…

— Ո՜հ, լա՛ւ, ըսի, ձեր մեղ- սակցին կողմէ առաջարկը քիչ ա- ռաջ ուրիշ կերպով ներկայացուե- ցաւ: Ուրիշ խօսքով, կեանքս ինծ կը շնորհէք, պայմանաւ որ մատ- նեմ. բայց զիս ձեր ձեռքին տակ ունենալու համար, իբր պատանդ՝ բանտին մէջ կը պահէք քարտուղարը եւ կոստանդինովնան: Զիս որո՞ւ տեղ կը դնէք. եւ ինչպէ՞ս կրցաք ենթադրել թէ պիտի կրնաք նման ծուղակի մը մէջ ձգել զիս:

— Հաւատացէք թէ՝ ծուղակ չկայ եւ եթէ հաւատարմօրէն ծա- ռայէք

— Պա՜հ, որո՞ւ կը հաւատա- ցնէք թէ՝ դուք Ֆէլիքս Ճերճինս- քի՝ գերմանիոյ թշնամի էք՝ ձեր բոլոր շարժումները, ձեր բոլոր խօս- քերը հակառակը կը հաստատեն. եւ եթէ համարձակիք…

— Ի՞նչ պիտի ընէիք

— Պիտի ըսէի թէ.— որով- հետեւ այդ է համոզումս,— դուք աւելի գերման էք քան նոյնինքն Ս…

Ցեղէն վեր ցատկեց:

— Եթէ ձեզի հաստատեմ թէ, ըսաւ ինծի հակելով, աւելի վատ թշնամի մը չունիմ քան այն՝ ո- րուն անունը տուիք…

Զարմացած իրեն կը նայէի, որովհետեւ յանծիս չէի կրնար հա- ւատալ՝ ան շարունակեց.

— Հաւատացէք որ այդպէս է. նոյն իսկ աւելի առաջ կ'երթամ: Ըսէք այնքա՜ն կ'ատեմ Գերմա- նիան, որքան կը սիրէի երէկ:

— Կարելի՞ է գիտնալ թէ ին- չու

— Որովհետեւ Ս… որ, կը խոս- տովանիմ թէ իմ վարպետս եւ բա- րեկամս եղաւ, համագերմանա- կան խմբակին ձեռ քի խաղալիքն է:

— Շատ ուշ էք հասկցեր:

— Անշուշտ բայց լաւ գոր- ծելու համար, մարդ բնաւ ուշ մնացած նկատելու չէ ինքզինքը:

— Թոյլ տուէք որ ընդմիջեմ ձեզ ինչ կապ ունի Ս… ի գէմ.

Սարսռաց, յետոյ, այլանդակ ակնարկ մը նետելով ինծի, ըսաւ.

— Կուզէի որ թղթախաղը բաց խաղանք լա՛ւ. մանաւանդ որ եթէ իմ ծառայութեանս մէջ չմտնէք, ակից մեկնելէ յետոյ, պիտի երթաք տանջուելու, կրնամ ուրեմն ձեզի հետ բաց սրտով խօ- սելու հաճոյքը շնորհել ինքզին- քիս: Ս…ի դէմ երկու գանգատ ունիմ.

1. Սովետական Ռուսիոյ դէմ կազմակերպած է ամէնէն ա- հարկու գործակցութիւնը:

2.— Զայքովսքիի գործը մէջտեղ հանեց, որպէս զի շինծու Մեծ դքսուհիի մը հետ ամուս- նացնելէ յետոյ գերման իշխան մը, զայն Ռուսիոյ գահը բարձ- րացնէ:

— Բայց. Տիկին Ցօրիցքիի մասին է որ կը խօսիք, գոչեցի:

— Վա՛յ, այդ գործէն լուր ունիք ուրեմն:

— Կարգ մը մանրամասնու- թիւններ միայն գիտեմ

— Լաւ ուրեմն. ահա թէ ի՞նչ երեւակայեց Ս.: Զեմ գիտեր ինչ- պէս, գտեր է կին մը, Զայքովսքի եւ ոչ թէ Ցօրիցքի անունով, որ զարմանալի կերպով կը նմանի Մեծ Դքսուհի Անասթազիայի եւ մտածեր է Զայքովսքին ներկայա- ցնել իբր Մեծ Դքսուհին եւ եթէ յաջողէր մեզ տապալել, զայն պի- տի դնէր Ռուսիոյ գահին վրայ, իշխանի մը հետ կարգելէ յետոյ

— Բայց. վստա՞հ էք թէ այդ տիկին Զայքովսքին՝ նոյն ինքն Մեծ. Դքսուհին չէ:

— Բացարձակապէս եւ ահա թէ ինչո՞ւ:

Ոտքի ելաւ եւ թաքնուած եր- կաթեայ արկղիկ մը բանալով, անկից տուփ մը հանեց, զայն դրաւ իր գրասեղանին վրայ. յետոյ ըսաւ:

— Նման պարագաներու մէջ, երկու փաստեր աւելի կ'արժեն քան մէկ փաստը: Արդ՝ ո՛չ միայն մատ- նագրոշմները տարբեր են…

— Ներողութիւն, ինչպէ՞ս կր- ցաք իսկական Մեծ-Դքսուհիին նշանները ձեռք անցնել:

Խորամանկ կերպով ժպտեցաւ.

— Զեզմէ զատ, ուրիշ ոեւէ մէկուն պիտի պատասխանէի. գաղտ- նի՛ք. բայց ձեզի չպիտի կրնամ նոյնը ընել: Երբ Էքաթէրինպուրկի մէջ բանտարկուած էր, կայսերա- կան ընտանիքը ենթարկած էր մեր լաւագոյն ոստիկաններէն մէկուն հսկողութեան: Անոր շնորհիւ է որ կրցած եմ անոնց իւրաքանչիւրին մատնագրոշմը ունենալ:

(Շար.)

Թրգմ. Մ. ՆՐԻՑԱՆՑ

Բանակցութիւնները կնճռոտեցան Սըր Հէնրի Տէթէրտինկի եւ Նիւ Եորքի Սթանտարտ Օյլ ընկերութեան միջեւ ռուսական քարիւղ գնելու մասին ծագած վէճին պատճառաւ։ Սակայն այժմ բոլոր դժուարութիւնները հարթուած են։

Մուսուլի շրջանին քարիւղը շահագործելու իրաւունքը Իրաքի կառավարութենէն ստացաւ Թըրքիշ Փէթրոլիըմ ընկերութիւնը, որուն հիմնադիրն է հայ դրամատէր մը (Ծ. Խ.— Գալուստ Կիւլպէնկեան) եւ որուն կը պատկանի արտադրուած քարիւղին 100էն 5ը, իր մենաշնորհի բաժինը։ Այս ընկերութիւնը բացարձակ իրաւունքներ ունի շահագործելու 24 կառր հողի քարիւղները, չորս քառակուսի մղոն տարածութեամբ եւ հինգ տարուան ընթացքին։

Թղթակիցը կ՚աւելցնէ որ տակաւին երկու շաբաթ առաջ, Թըրքիշ Փեթրոլիըմ ընկերութիւնը քարիւղի կարեւոր աղբիւր մը գտաւ։

Տասնամեակի տօնախմբութիւնները

Երկուշաբթի օր Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցան աննախընթաց հանդէսներ։ Կարմիր հրապարակին վրայ Լէնինի դամբարանին առջեւ զօրանցք կատարեցին կարմիր բանակէն 30.000 զինուորներ։ Զօրանցքին կը նախագահէր Քալինին, որ ըսաւ. — Ամբողջ աշխարհի ոյժերուն դէմ էր, բայց մենք մեր ուժը զգացուցինք ամբողջ աշխարհի։

Քալինինի ճառը ողջունուեցաւ Կրէմլինէն արձակուած թնդանօթներով. հետեւազօրքերը թանձր մուխի մէջէն կը քալէին, գլուխնին դրած ֆրանսական տիպի գլխանոցներ. կովկասեան հեծեալազօրքը սուսերամերկ կ՚արշաւէր, ետեւէն կուգային թնդանօթաձիգները։ Ամէնէն վերջ կուգային թիւրքմէն հեծեալները եւ զինուորական նուագախումբերը։

Զօրանցքէն վերջ սկսաւ քառորդ միլիոն աշխատաւորներու թափօրը։ Առջեւէն կը տարուէր կանաչ կտաւէ երկգլխանի հսկայ վիշապ մը. գլուխներէն մէկը կը ներկայացնէր սըր Օսթըն Չէմպըրլէյնը, ակնոց մը աջ աչքին, միւսը՝ Մուսոլինին։

Քաղաքի շատ մը մասերուն մէջ Թրոցքիի կողմնակից ընդդիմադիրները փորձեցին ցուցարարներու ուշադրութիւնը հրաւիրել, սակայն ընդհանուր ծիծաղի եւ թշնամական վերաբերումի արժանանալով, փութացին քաշուիլ։

«Իւմանիթէ» կը գրէ թէ թափօրին մասնակցող աշխատաւորներուն թիւն էր մէկուկէս միլիոն։ Գիշերը ամբողջ քաղաքը լուսազարդուած էր եւ ժողովուրդը լեցուց թատրոնները, ուր յոբելեանական հանդէսներ կը տրուէին։

Նոր խուճապ Պերլինի սակարանին մէջ

Երկուշաբթի օր Պերլինի սակարանին մէջ առաջ եկաւ կարեւոր անկում մը, որ շուտով խուճապի վերածուեցաւ։ Կարգ մը արժեթուղթեր 100էն 13էն մինչեւ 46 անկում ունեցան։ Այս անկումը կը վերագրուի Փարքըր Կիլպըրթի յիշատակագրին եւ այդ առթիւ արտասահմանի, մասնաւորապէս Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ տրուած մեկնութիւններուն։

Կիլպըրթի յիշատակագիրը արդէն իր ազդեցութիւնն ունեցած է Գերմանիոյ մէջ։ Ելմտական նախարարը միջոցներ ձեռք առած է կարեւոր խնայողութիւններ ընելու համար։

Կլոզէլի մնացորդները վաւերական

Եօթը գիտնականներէ բաղկացած միջազգային յանձնախումբը Շաբաթ օրուընէ ի վեր պեղումներ կը կատարէ Վիշիի մօտ՝ Կլոզէլի ծանօթ հողին վրայ։ Երեւան հանուեցան կարգ մը առարկաներ, որոնց հոմէական շրջանէն մնացած ըլլալուն մասին՝ հաստատ նշաններ կան։ Կը կարծուի թէ գտնուած հնութիւնները բոլորն ալ վաւերական են։

Ամերիկայի ողողումները

Միացեալ Նահանգներու մէջ բազմաթիւ շրջաններու ողողումը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ։ Ջուրերը կը խուժեն դէպի ճարտարարուեստի կեդրոնները եւ աղէտները իրար կը յաջորդեն։ Ջուրի ճնշումին տակ ամէն օր նոր թումբեր կը պայթին եւ ջուրերը քշելով իրենց առջեւ հանդիպած ամէն բան, կը յառաջանան դէպի քաղաքները։ Կարելի չէ գուշակել թէ ո՛րքան պիտի տեւեն ողողումները, որովհետեւ բարձունքներու վրայ անձրեւն ու ձիւնը կը շարունակեն։

Սփրինկֆիլտի մէջ 10.000 հոգի առանց ապաստանի մնացած են։ Գլխաւոր ճամբաները ողողուած են եւ պրուարձանները ջուրերու տակ են։ Ուինուսքիի շրջանին մէջ 62 հոգի խեղդուած են։

Ամէն կողմէ լուրեր կը հասնին թէ ջուրերը փճացուցած են բազմաթիւ գործարաններ, երկարատեւ գործադրկութենէ կը վախցուի։ Նիւ Հէմփշայրի մէջ բոլոր գործարանները կանգ առած են՝ փոխադրութեան ճամբաներու փակուելուն հետեւանքով եւ նահանգին չորս հինգերորդ մասը կղզիացած է աշխարհի մնացեալ մասէն։

Մինչեւ հիմա մասամբ քանդուած են ստո քսան քաղաքներ։

Պոսթընի մէջ կացութիւնը շատ գէշ է։ Երկաթուղային հաղորդակցութիւնները խզուած ըլլալով, սովէ կը վախցուի։ Ներկայիս ուտելիքի-նիւթերուն 100էն 90էն գրկուած է։

Յարձակում մը պոլշեւիկներուն դէմ

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ մօտ երեք հարիւր հակապոլշեւիկ ռուսեր գիշերանց յարձակում գործեցին խորհրդային հիւպատոսարանին վրայ։ Պոլշեւիկ պաշտօնեաները ինքնապաշտպանութեան դիմեցին ատրճանակներով, սպաննեցին մէկ եւ վիրաւորեցին տասը հոգի։

Կիւսթավ Հէրվէի նոր կուսակցութիւն

Կիւսթավ Հէրվէ, յայտնի նախկին ընկերվարականը, որ պատերազմէն ի վեր դաւանափոխ եղած է և «Լա Վիքթուար» թերթին մէջ ազգայնամոլ քաղաքականութիւն կը վարէ, «Ազգային ընկերվարական» անուն կուսակցութիւն մը կազմեց եւ առաջարկեց իջաւ՝ անձամբ եւ հրապարակով քարոզելու համար իր գաղափարները։ Երէկ գիշեր Վակրամի սրահին մէջ տուաւ իր առաջին դասախօսութիւնը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՍՓԻՆԻՈՆ նախկին ելմտական նախարարը, Բադալու, Կոլ ժանիոյ մէջ Փոթթիչէլլիի մէկ նկարը գնեց 5.200.000 ֆրանքի։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ երկրաշարժին աղէտեալներուն համար մինչեւ հիմա հանգանակուած է 18.000 անգլ. ոսկի 2,232.000 ֆրանք)։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ Պարիս ժամանած Սոֆիա վերադարձաւ։

ՄԵՐ ՊԱՐԳԵՒԸ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ

Համաձայն մեր ծանօթ յայտարարութեան, ստորեւ կը նշանակենք գիրքերու ցանկը, իրենց գիներով։ Ամէն մարդ ազատ է իր ուզած հատորները ընտրելու, համաձայն իր բաժանորդագրութեան.—

1. Իմ Գիրքը, Ա. Ահարոնեանի (20 ֆրանք). 2. Մանչ Աղջիկը, Վ. Մարկրիթի 20 ֆր.). 3. Խորհուրդներու մեհեանը, Յ. Օշականի (20 ֆր.). 4. Դապլփաչ, Եր. Օտեանի 7 ֆր.). 5. Մեր խաչը, Տոքթ. Ս. Մալբիի (8 ֆր.). 6. Մահացու Սէրը, Մ. Կորքիի (3 ֆր.). 7. Պզտիկ քաղաքին պատմութիւնը (3 ֆր.). 8. Հայրըգի քառեակները (3 ֆր.). 9. Ցոմա կորտիէվ, Մ. Կորքիի 15 ֆր.). 10. Մեր Անկախութիւնը, Լ. Շանթի (15 ֆր.). 11. Ընկեր Շահազար, Ն. Պէշիկթաշլեանի (5 ֆր.). 12. Երկու ամիս Բոլշեւիկեան բանտում, Բ. Իշխանեանի (13 ֆր.). 13. Սուլամիթ, Ա. Կուպրինի (6 ֆր.). 14. Կրացիէլլա, Լամարթինի (8 ֆր.). 15. Ոսկի Աքաղաղ, Րաֆֆի (10 ֆր.). 16. Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր, Տոքթ. Սեւակի (10 ֆր.). 17. Ազգային Բարերար, Եր. Օտեանի (4 ֆր.). 18. Աղա Նազար, Իսահակեանի (3 ֆր.). 19. Այպոմ Հէքեաթներու, Ն. Նարդունիի (3 ֆր.). 20. Պատմատանական խորհուրդ, Եր. Օտեանի (10 ֆր.). 21. Ինչ պատմեց Թրէքոնէմը կամ Սիֆիլիս, Տոքթ. Գրիգորեանի (6 ֆր.). 22. Էջեր իմ օրագրէն, Գ. Ջօհրապի (6 ֆր.). 23. «Փետրուար 18» (5 ֆր.). 24. Ֆրանսահայ Զրուցատրութիւն 15 ֆր.). 25. Ջարթիր Աստուած, Ա. Ահարոնեանի 2 ֆր.). 26 Ինքնուսուցիչ Ֆրանսերէն լեզուի, Դաւիթ-Բէկի (10 ֆր.). 27. Կոյսի մը Օրագիրը. Թարգմ.՝ Վ. Սեւունի (5 ֆր.)։

ՕՐ. ՎԵՀԱՆՈՅՇ ՏԻՒՅՄԼՃԵԱՆ
եւ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԳԱՐԱՊՕՂՈՍԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԵՑԱՆ

6 Նոյ. 1927. Անտոնի ե. Կանն

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ՅԱՌԱՋԻ գրական երեկոն վաղը Հինգշաբթի. իրիկուն։ Հ. Թաշճեան կը ներկայացնէ վաշեան Տէրեանը կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները։

Վ. Ռ. Մ. Վիճէնի մասնաճիւղին կազմակերպած վիճաբանութիւնը այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, իր ակումբին մէջ։ Այս առթիւ պիտի ըլլան կատակերգութիւն մը երգեր եւ արտասանութիւններ։ Մուտքը 1 Ֆրանք։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՎՐԻԽՍԷԼ, Լ. Հ.— Համաձայն ենք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կաթողիկոսական պատուիրակութեան գիւանէն կը հաղորդեն մեզի. -

Չինաստանի Հոնկ-Քոնկ քաղաքի բնակիչ Տիար Արմենակ Թլւթխիւնճեանի կինը Տիկ. Գէաթրիս Թիւթիւնճեան, ստացուած տեղեկութեան համաձայն, իր հիւանդութեան դարմանումին համար կը գտնուի եղեր Փարիզի հիւանդանոցներէն միոյն մէջ։ Ցիշեալ տիկին Գէաթրիսը անձամբ ճանչցող եւ կամ որ հիւանդանոցը գտնուած ըլլալու մասին որեւէ տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրենք բերանացի կամ գրաւոր իմացնել կաթողիկ. Պատուիրակութեան, 80 Ave. Pereire. Asnières (Seine).

— Ակնայ Ալպուչխա գիւղէն, Տէր Եղիազարեան Գողոսի կինը Տիկին (Հաճիխաս) Թագուհի Տէր Եղիազարեանը, տարագրութեան ատեն կորսնցուցած ըլլալով իր եղբայրը ու 4 զաւակները, որոնց անունները ու նկարագրութիւնը ստորեւ նշանակուած են, յիշեալները անձնապէս ճանչցող եւ կամ ուր գտնուած ըլլալու մասին որեւէ տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի բերանացի եւ կամ գրաւոր կերպով իմացնել վերի հասցէին։

1. Յարութիւն Տէլպէրեան 32 տարեկան։ 2. Հռիփսիմէ Տէր Եղիազարեան 20 տարեկան շէկ մազերով կլոր եւ սպիտակ դէմք։ 3. Միքայէլ Տէր Եղիազարեան 18 տարեկան մութ շէկ մազերով որունքին ետեւը սեւ նշան մը ունի։ 4. Հայկանուշ Տէր Եղիազարեան 16 տարեկան թուխի վրայ սեւ մազերով։ 5. Գէորգ Տէր Եղիազարեան 13 տարեկան սպիտակ, թուխ մազերով։

ՍԱԿԱՐԱՆ

8 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	03
Տոլար,	Dollar	25	47
Մարք (ոսկի) 100 Mark		608	—
Թրքական Թղթ. L. Trq.		13	53
Թրք. ոսկի	» or	110	40
Մէճիտիէ	Médjdié	10	00
Լէվա 100 հատը Léva		18	50
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր »	» Lire	139	—
Պելճ. ֆրանք »	Belga	355	—
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատը	Ley	15	75
Ֆլորին	(Florin)	1027	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Փր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.	3370	—
» II »	2040	—
» III »	1720	—
Օսմանեան երկաթ. Lots turcs	175	—

Գործ կը փնտռէ

Արեւելեան կերակուրներու մասնագէտ խոհարար մը՝ խմբագրատունէն։

IMPRIMERIE - MASSIS - ED TIGRE
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	«	20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն | 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

10 NOVEMRE 1927

… ՏԱՐԻ ԹԻՒ 489

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԲՈՅՆԸ

Այսօր կը հրատարակենք անգլիացի հազարապետի մը ու…ասիրութիւնը՝ Սուրիոյ հայ գաղթականներու տեղաւոր…ն մասին։

…նախապէս ալ առիթ ունեցած ենք գիտել տալու թէ՝ այս …ական գործով աւելի շատ օտարները կը հետաքրքրուին, … մենք։

…Ինչպէս շատ մը բաներ, այս ծրագիրն ալ ձգեր ենք օտար… բարեհաճութեան։ Կը սպասենք որ անոնք ուսումնասի… որոշեն, գործադրեն։

…կը կարծենք թէ մեր ընթերցողները որոշ գաղափար ունին …մասին, քանի որ ոչ միայն օրը օրին տեղեկութիւններ եւ …ուսումնասիրութիւններ հրատարակած ենք, այլ եւ քանի մը …թղթակցութիւններով բացատրած՝ ծրագրին արժէքը։

…Որոշուած է Սուրիոյ եւ մանաւանդ Պէյրութի կայան…ն քան հազար գաղթականներ տեղաւորել ծովեզերեայ …ններու մէջ, կարելի եղածին չափ հեռու մաղձոտական բաղ…ներէ, եւ համախումբ։ Ծախք նախատեսուած է 120-125 …ար ոսկի, — մարդ գլուխ վեց ոսկի։

Ինչպէս կը հաստատէ անգլիացի հազարապետն ալ, այս …մարին գրեթէ կէսը պատրաստ է։ 25,000 ոսկին տուած …Լիբանանի կառավարութիւնը, 3000 ոսկին՝ Ազգերու Դաշ…ակցութիւնը, 5500 ոսկի՝ բարեգործական միութիւններ։ Հո…ար իշխանութիւնը կը յուսայ 25,000 ոսկին ալ ստանալ …րիոյ կառավարութենէն։ Լոնտոնի մէջ հանգանակութեան …արկած են զանազան մարդասիրական հաստատութիւններ, … Ամերիկեան Նպաստամատոյցը սկզբունքով հաւանած է …000 տոլար տրամադրել։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, արդէն քսան ընտանիքներ տե…ուած Ռաս-էլ-Այն, իբրեւ ընկեր-հողատէր, հարիւր …ընտանիքներ՝ Անտիոքի մօտ, 600 ընտանիքներ՝ Իսքէնտէրունի …ին եւ Ալէքքիններու սահմանին վրայ եւայլն։ Երբ դրամ …ուի, հազար ընտանիք պիտի տեղաւորուի Հալէպ-Իսքէն…ունի ճամբուն վրայ, 220 ընտանիք՝ Դամասկոս-Հալէպ …ուն վրայ, եւ որոշ թիւ մըն ալ՝ Իսքէնտէրունի չորնալիք …ներու հողին վրայ։

Այս հողերուն դրամը պիտի վճարուի տասը տարիէն։ Ե… …պէս կը հաստատէ հազարապետն ալ, հայ գաղթականները …ութիւն չպիտի քաշեն իրենց պարտքը հատուցանելու, …ի որ արդէն տեղաւորուած ընտանիքները բարգաւաճ վիճակ …ին, իբրեւ չարքաշ եւ արտադրող տարրեր։

Անհաւասիլ սփոփարար պատկեր մը, մեր այնքան լալկան …ութիւններուն մէջ։

Անշուշտ անխառն հաճոյքով մը չէ որ կ՚արձանագրենք … տեղեկութիւնները, երբ գիտենք թէ կարելի էր Հայաստան …ել այս ցիրուցան բազմութիւնները, փոխանակ զանոնք …պէս հաստատելու օտար հողի վրայ։

Ի՞նչ օգուտ, որ մեզի տրուած չէ մեր զգացումներուն եւ …ձանքին համաձայն կարգադրել գործերը։

1921էն ի վեր Ներգաղթ կը պահանջուի աշխարհի բոլոր …ներով։ Արտասահմանի մամուլը արտաճմլիկ մանրամաս…ութիւններով կը նկարագրէ տարագիր բազմութիւններու …պանքը, ֆիզիքական եւ բարոյական հիւծումը, նոր սե…ին այլասերումը։ Այն երկիրները որ հայ գաղթականներ …ած էին, անդադար երեսի կը զարնեն անոնց կերած …ը, եւ կը պահանջեն հեռացնել։

Դէպի հրկի՞ր։ Բայց, ո՛չ լսող կայ, ո՛չ հասկցող։

Երեւանի Ներքին գործավարութեան գաղթականներու բաժ… վիճակագրութեան համաձայն, 1922ի սկիզբէն մինչեւ …ին վերջը արտասահմանէն Հայաստան են գացած 17,452 …թականներ։ Իսկ վերջին մարդահամարը հաստատեց որ …ւոյն հարիւր հազար հոգի պակսեր են, թէեւ տարին …000 ծնունդ կ՚աւելնայ։

Աչքի առջեւ բերէք այս պատկերը եւ եթէ սիրտ ունիք, …ներ տուէք հայրենիքի կարօտէն տանջուած գաղթականին։

Այո՛, վերջերս երեք հարիւր հոգի գացին Պոլսէն, ամբողջ …էկ տարի հրամանի սպասելէ յետոյ։ Ու լուր կայ թէ 1200 …ոգի ալ պիտի երթան Յունաստանէն,— դարձեալ աւելի քան …էկ տարի առաջ վիզա ստացողներ։

Իսկ յետո՞յ։ Իսկ միւսնե՞րը։

Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը հրամա…ծ է առաջնորդարանին՝ հող գնել եւ տեղաւորել կայաններուն …էջ խռնուած 15,000 գաղթականները։ Ճամբաներ պիտի բաց…ին, կայաններ պիտի քանդուին, իսկ հաշիւ եղած է որ գե…ին մը գնելու եւ գոնէ երկու հազար խրճիթ շինելու համար …նուազն 25,000 ոսկի պէտք է։

Կը մնայ որ օտար մեծահարուստ մը կամ դրամատէրներու …կերութիւն մը վարձու առնէ այս գաղթականները եւ …ործածէ զանոնք ագարակի մը մէջ, իբրեւ միջնադարեան …րտեր…։

Չէ՞ որ Լիբանանի նորակազմ բոյնն ալ օտարները կը ձե…ւորեն, մեզի ձգելով միայն հառաչանք եւ մաղթանք։

Որո՞ւ հոգ մտածել այս կարգի խնդիրներու մասին, երբ …երին է հայրենասիրական պարտականութիւնը կատարել …մարիշահրմ չօք եաշա» գոչելով…

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ԵՍ ԻՄ ԱՆՈՒՇ…»

«Մարճ-Մանգաղի» վերջին թիւներուն մէջ վէճ մը կայ։ Ազատ Վշտունի, որ խմբագրութենէն հանուած է հիմա, քննադատելով կովկասահայ վարժարաններու ուսուցիչները, որոնք կազմուած են «Թաֆֆի եւ Անտոնեանի գաղափարախօսութեամբ», դժգոհութիւն կը յայտնէր նաեւ Սուրխաթեանի պատրաստած դասագիրքերուն մասին, որոնց մէջ «ոչ-պրոլետարական նիւթեր գետեղուած են»։

Իսկապէս, մեր հայ կարմիր բանդէտները շատ չփոթած են վերջերս, տեսնելով ամէն բանի մէջ ոգի մը, որ անպայման կոմունիստական չէ։ Տրուած ըլլալով այս իրողութիւնը, բանդէտները կը նկատեն թէ, օրինակ՝ դասագիրքերու մէջ, «էական նիւթերու ընտրութիւնը չէ, այլ անոնց մարքսիստօրէն պարզաբանութիւնը աշակերտներուն առջեւ»։ Սակայն, կ՚աւելցնեն դժգոհները, ի՞նչպէս մարքսիստօրէն պարզաբանել նիւթ մը, որ կը դաւաճանէ։ Օրինակի համար, կ՚ըսեն, ի՞նչպէս պարզաբանել Եղիշէ Չարենցի «Ես իմ անուշ…» տաղը։ Այդ տաղը պրոլետարական չէ, կը պոռան ոմանք եւ կը պատմեն միջադէպ մը. անցեալ տարի, Նոյեմբեր 29ի տօնին օրը, հանդէսի մը մէջ երբ արտասանելի տաղերու կարգին կը գրուի «Ես իմ անուշ…»ը, ուսուցիչը կը բողոքէ։ «Ե. Չարենց պրոլետարական բանաստեղծ չէ» կ՚ըսէ։ Ուրիշ մը կը պնդէ թէ Սուրխաթեան իր դասագիրքին մէջ «պրոլետարական բանաստեղծ» ներկայացուցած է զայն։ Մէկն ալ կը պնդէ թէ Ա. Վշտունի չի կրնար ըմբռնել պրոլետարական բանաստեղծութիւնը։

Ո՛չ, «Ես իմ անուշ…»ը ո՛չ պրոլետարական է, եւ ոչ ալ արտասանելի, կ՚ըսեն։

Բայց կարելի՞ է հարցնել արդեօք, որ եթէ Չարենց այդ տաղն ալ չունենար, ալ ի՞նչով բանաստեղծ կ՚ըլլայ։

ՈՐԲԵՐԸ ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՆ

Ազդակ կը գրէ (3 Նոյ.)

— Պէյրութի Բէլէնեան որբանոցը մեծ յուզումի մէջ է։ Ազնիւ անունով 17 տարեկան որբուհիի մը հանդէպ գործադրուած զազանային վերաբերումը պատճառ դարձած է որ ամբողջ որբանոցը եւ շրջանաւարտ որբերը ըմբոստանան։ Բոլորն ալ կը պահանջեն անմիջական հեռացումը Տնօրէնին, Տնօրէնուհիին եւ ուրիշ պաշտօնեայի մը։ Որբերը որոշած են ամէն գինով պաշտպանել իրենց քոյրերուն արժանապատուութիւնը։ Շրջանաւարտ որբերու վարչութիւնը հեռագիրով բողոքած է Գահիրէի Կեդրոնին, կրկնելով իրենց պահանջը, նոյնպէս երկար տեղեկագիրով մը մանրամասնութիւն տալով դէպքին մասին։

ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒՆ ՕՐԻՆԱԿ

Ճիւնիէի մէջ (Լիբանան) Հայ Աւետարանականներն ու Լուսաւորչականները կրթական գետնի վրայ միանալով կազմած են հոգաբարձութիւն մը, որ կը կառավարէ միացեալ դպրոցը։

Դպրոցը ունի մօտ 130 երկսեռ աշակերտ, մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժիններով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նոր կախաղաններ Թուրքիոյ մէջ

Թայմզի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ Նոյ. 7 Թուականով.—

Պոլսոյ Եղերնաղատ ատեանը մահուան դատապարտեց Հաճի Սամիի հրոսախումբին երեք անդամները, որոնք անցեալ Օգոստոսին Իզմիրի մօտ ձերբակալուած էին. մէկ հոգի ցկեանս բերդարգելութեան դատապարտուեցաւ, իսկ հինգերորդը ազատ արձակուեցաւ։ Ասոնք ամբաստանուած էին թէ Յունաստանէն գաղտնօրէն Թուրքիա մտած են Ղազի փաշան սպաննելու նպատակով ու բռնուած էին իրենց զէնքերով եւ ռումբերով։ Հինգ ամբաստանեալներէն ո՛չ մէկը ուրացաւ կամ ընդունեց իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւնը։

Ի՞նչէր պիտի ըլլէ թուրք նոր դահլիճը

Վաքըթի խմբագրապետ եւ Արդուինի երեսփոխան Մէհմէտ Ասըմ պէյ ծանուցանելով կը գրէ Թուրք նոր դահլիճին մասին.—

Նոր դահլիճին մէջ ամէնէն առաջ ուշադրութիւն կը գրաւէ Մուսթաֆա Ապտիւլխալիք պէյի Ազգային Պաշտպանութեան գործավար անուանումը։ Նախորդ գործավար Րէճէպ պէյէն դահլիճէն դուրս աւելի մեծ օգուտներ կը սպասուին։ Արդէն երկար ատենէ ի վեր բանակին հրամանատարութեան վերաբերեալ եւ վարչական մասերը անջատուած էին, առաջինը յանձնուած էր ընդհ. սպայակոյտի Նախագահութեան, իսկ Ազգային Պաշտպանութեան փործավարութիւնը ստանձնած էր միայն բանակին վարչական բաժինը։

Ուշագրաւ է Ներքին գործավարութեան մէջ կատարուած փոփոխութիւնը։ Ճէմիլ պէյի տեղ պաշտօնի կոչուեցաւ Շիւքրի Գայա պէյը, որ իր ուսումը Եւրոպայի մէջ առաջ տարած և ասկէ առաջ եղած է արտաքին եւ երկրագործական գործավար։ Այս անգամ Ներքին գործավար կարգուեցաւ, որովհետեւ Նահանգներու Վարչութիւնը կանոնաւորելու համար պէտք կար անխոնջ և համբերատար պաշտօնատարի մը։ Շիւքրի Գայա պէյի Ներքին գործավար կարգուիլը ցոյց կուտայ թէ, այլ եւս ժամանակը եկած է զինուորական իշխանութենէն քաղաքային իշխանութեան փոխանցելու համար Արեւելեան նահանգներու բարենորոգման ծրագիրը, որուն ձեռնարկուած էր Շէյխ Սայիտի ըմբոստութենէն ի վեր։

Կարեւոր է նաեւ Սարաճ Օղլու Շիւքրի պէյի ելմտական գործավար կարգուիլը։ Տնտեսական գետնի վրայ իր ցոյց տուած գործունէութիւնը շարունակելու համար, կառավարութիւնը պէտք է լուծէ դրամի, վարկի եւ պիւտճէի խնդիրները։

Գալով ծովային գործավարութեան ջնջումին և երկրագործական եւ առեւտրական գործավարութիւններու միացումին, այս որոշումները գործադրուած են՝ պիւտճէի խնայողութեան պատճառով։

Աքշամի խմբագրապետ Նէճմէտտին Սատըգ պէյ ալ, որ Սվազի երեսփոխան ընտրուած է, այս մասին կը գրէ.—

«… Կատարեալ հանդարտութիւն եւ անդորրութիւն հաստատուած է երկրին մէջ։ Կառավարութիւնը՝ այլ եւս պէտք չունի օգտուելու այն բացառիկ իրաւասութենէն որ տրուած էր իրեն՝ Հանրապետութեան ամրապնդման օրէնքով։ Նոր դահլիճը մեծ կարեւորութիւն պիտի տայ նաեւ տնտեսական խնդիրներու. մէկ կողմէ տնտեսական բարձրագոյն խորհուրդ մը պիտի կազմուի. միւս կողմէ լրջօրէն պայքար պիտի մղուի՝ ապրուստի սղութեան դէմ։ Ասկէ զատ, Ըսմէթ փաշա մեծ թափով պիտի շարունակէ նաեւ իր երկաթուղիի քաղաքականութիւնը։ Կառավարութիւնը մեծ ուշադրութիւն պիտի դարձնէ նաեւ ջուրի քաղաքականութեան, եւ պիտի աշխատի օգտուիլ բոլոր գետերէն, որոնք հարստութեան աղբիւրներն են երկրին համար։ Կարելի չէ սակայն հրաշքով երջանկութեան ծաղիկներ բուսցնել այն հողերուն վրայ, որոնք դարերով երեսի վրայ մնացած են, մանաւանդ որ ամէն կողմ աւերակ եւ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը աղքատ է։ Միամիտ գործ է կարծել թէ կարելի է 200 միլիոն պիւտճէով քանի մը տարիէն դրախտի վերածել հսկայ երկիր մը»։

Ֆրանքօ-սերպ դաշնագիրը

Այսօր Փարիզի մէջ պիտի ստորագրուի ֆրանքօ-սերպ բարեկամական դաշնագիր մը, որուն համար բանակցութիւնները սկսած էին 1923ին։ 1924ին Իտալիա մէջ մտաւ եւ Սերպիոյ հետ կնքեց Հռոմի դաշնագիրը, որով ֆրանքօ-սերպ բանակցութիւնները ընդհատուեցան։ 1926ի Մարտին, երբ արտաքին նախարար Նինչիչ Փարիզ եկաւ, կազմուեցաւ դաշնագրի մը նախագիծը, որ սակայն չստորագրուեցաւ, որովհետեւ Սերպիա միշտ զգուշացաւ Իտալիան վշտացնող քայլեր առնելէ։ Ժամանակ մը յոյս կար թէ Ֆրանսա, Իտալիա եւ Եուկոսլաւիա պիտի յաջողին միասին կնքել դաշնագիր մը, որ Ադրիականի համար տեսակ մը Լոքարնօ պիտի դառնար. սակայն այս գաղափարը չքալեց՝ Ներկայ վայրկեանը յարմար նկատուեցաւ ֆրանքօ-սերպ դաշնագիրը կնքելու, որովհետեւ այժմ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ յարաբերութիւնները շատ սերտ են եւ ուստի կասկած կարելի չէ ունենալ թէ դաշնագիրը ուղղուած է Իտալիոյ դէմ։

Դաշնագիրը նախ փոխադարձ բարեկամութիւն կը հաստա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԻՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ մարդահամարը հետեւեալ արդիւնքը տուած է կուսակալութեանց մէջ.—

Արտուին 89,630, Էտիրնէ 150,889, Էրթօղրուլ (Պիլէճիկ) 114,045, Օրտու 120,084, Իզմիր 532,009, Էսկիշէհիր 154,195, Երզնկա 143,970, Ատանա 227 հազար 652, Աֆիոն 258,741, Ագսէրայ 127,224, Խարբերդ 132 հազար 299, Ամասիա 111,145, Անթալիա 206,270, Ուրֆա 208,539, Այտըն 211,604, Իգտիր 91,031, Պայազիտ 103,062, Պիթլիս 90,309, Տէնիզլի 237 հազար 066, Րիզէ 163,059, Զօնկուլտաք 267,965, Պոզիւք 208,628, Թէքիրտաղ 132,120, Պուրտուր 82,436, Տիարպէքիր 191,303, Սպարթա 144,804, Հէքքեարի 25,016, Չորում 227 հազար 599, Չանղըրը 156,588, Ճէպէլիպէրէքէթ 108,057, Սամսոն 273,283, Թոքատ 263,618, Սղերդ 101,637, Սվազ 337,741, Սարուխան 372,562, Տրապիզոն 293,052, Ղազի Այնթապ 213,381, Կարս 205,464, Քըրքլար էլի 109,342, Շապին Գարահիսար 108,529, Գարասի 420,712, Գասթէմունի 335,600, Գըրշէհիր 157,064, Կեսարիա 250,490, Գոճա էլի 286,670, Գոնիա 502,228, Քէօթահիա 303,641, Կիւմիւշխանէ 121,907, Կիրասոն 116,117, Մարտին 188 հազար 277, Մերսին 120,811, Մարաշ 184,958, Մէնթէշէ 174 հազար 222, Մալաթիա 305 հազար 785, Նիյտէ 166,576, Վան 75,193, Պրուսա 399,545, Տարտանէլ 183,533, Պոլու 217 597, Էրզրում 270,873, Սինոպ 146,055։

ՇԱՀՎԷՐԴԵԱՆԻ ՅԱՋՈՐԴԸ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐ ՄԸՆ Է

«Ազգարար» կը գրէ.—

Ցայտնի է թէ Պ. Դ. Շահվէրդեանի փոխարէն, Անդրկովկասի առեւտրական ներկայացուցիչ կարգուած է Սաֆրազբէգեան անուն համայնավար մը։ Թիֆլիզի «Զարիա Վոստոկա» պաշտօնաթերթէն կ՚իմանանք թէ Սաֆրազբէգեան համայնավար ընդդիմադիր պետերէն մէկն է, եւ վերջերս յայտարարութիւն մը ստորագրած է կուսակցութեան վարիչներուն դէմ։

Ազատուելու համար անկէ, Անդրկովկասի վարիչները կ՚որոշեն հեռացնել զայն, եւ այս պատճառաւ Պոլիս կը ղրկեն, իբր առեւտրական ներկայացուցիչ։

Սաֆրազբէգեան ծանօթ է իբր ծայրայեղ ձախ, եւ թշնամի ազգային ամէն տեսակ արժէքներու։ Ան եւ իր ընկերները կը մեղադրեն Երեւանի կառավարութիւնը թէ պէտք եղածին չափ խստութեամբ չի վարուիր ազգային մտայնութեան դէմ։

Նոյն «քաղաքավարութեամբ» հեռացուցած են նաեւ Արսէն Եսայեան (Տրապզոնցի), Շահսուվարօֆ եւ չորրորդ մը։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԶԻՆՈՒՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յունարէն թերթերը կը գրեն թէ՝ այն Հայերը որոնք զինուորական տարիքը թեւակոխած են, եւ թէ մինչեւ յառաջիկայ Դեկտ. ամիսը արտասահման չեն մեկնած, յոյն նորագիրներու հետ միասին պիտի զինուորագրուին։

Կառավարութիւնը նախապէս հրամանագրով մը հպատակ ընդունած էր 17—22 տարեկանը թեւակոխած երիտասարդները, ինչպէս նաեւ նորածին երախաները։

ՄԱՔՍԻՄԻԼԻԷՆ ՀԱՐԴԷՆ

Հարդէնի մահով, որուն մասին գրեց «Յառաջ», կ'անհետանայ վերջին քառասնամեակի գերման հրապարակագրութեան խոշորագոյն ներկայացուցիչը եւ մէկը հայ ժողովուրդի անշահախնդիր բարեկամներու ցանցառ փաղանգէն։

Հարդէն լրագրական ասպարէզ մտաւ ուխտունական թուականներուն, Պերլինի «Volkszeitung» (ժողովրդական լրագիր) օրաթերթին միջոցով, զոր կը ղեկավարէր ծանօթ ռամկավարական հրապարակագիր Կարլ Ֆոլրաթ։

Այն պահուն ռամկավարականները Գերմանիոյ մէջ, սակաւաթիւ ու անկազմակերպ, քաղաքական տեսակէտէն ոչ մէկ կարեւորութիւն կը ներկայացնէին. «Ձախակողմեան կեդրոնը» տակաւին գոյութիւն չունէր ու խորհրդարանի մէջ, ոչ ալ դուրսը։ Հարդէն իր յօդուածներով, որոնք շուտով իրենց վրայ դարձուցին հանրութեան ուշադրութիւնը. մեծապէս նպաստեց այդ հոսանքին մակընթացութեան։

Իր կուռ, ինքնայատուկ ոճը, յանդուգն ու անկաշառ բնաւորութիւնը կարճ ատենի մէջ այնպիսի հռչակ բերին Հարդէնին, որպիսին ունեցած չէր ժամանակակից հրապարակագիրներէն ոչ մէկը։ Շուտով ան հիմնեց իր սեփական շաբաթաթերթը (Zukunft «Ապագայ»), որուն շուրջը կարողացաւ խմբել հոյլ մը առաջնակարգ գրողներու։

Հարդէնի պայծառութիւնը աւելի բացորէն կ'ամէր եւ հասաւ իր գագաթնակէտին, երբ հրապարակագիրը խիզախ պայքար սկսաւ Վիլհէլմ Բ.ի շրջապատին դէմ, ընդյառաջ եւ կայսեր անձին Ալաքեան ապահովեց Հարդէնին բխեմարկի բարեկամութիւնը. ու վեհապետին շնորհէն զրկուած «երկաթէ վարչապետը» մինչեւ իր կեանքին վերջը սերտ յարաբերութիւններ կը պահպանէր Zukunft-ի մեծատաղանդ խմբագրին հետ։

Հարդէնի կարեւորագոյն գործը Koepfe («Գլուխներ») անունով իր գիրքն է, ուր հաղուագիւտ վարպետութեամբ գծուած են կարգ մը գերման գործիչներու նկարագիրները։

Չափազանց յատկանշական է Հարդէնի հայասիրութիւնը։ Մինչ փրեսանէ կամ ֆորեա, կամ մինչեւ իսկ Լէփսիուս, հայասէր դարձան՝ շփուելով յաճախ Հայերու հետ, որոնք շարունակ անոնց կը մատակարարէին անոնց այդ զգացումին, Հարդէն իր համակրանքը տուաւ մեր ժողովուրդին տեսակ մը ներքնահայեցողութեամբ. ու միշտ ալ, երբ հայութիւնը պէտք կ'ունենար օգնութեան, ան հրապարակ կուգար իր հուժկու խօսքով ինքնաբերաբար առանց որեւէ դրդումի։

Հարդէնի հետաքրքրութիւնը Հայերու մասին սկսաւ մանաւանդ խանասոր արշաւանքէն, որուն նկարագրութիւնը Zukunft մէջ տուած էր, իբրեւ ականատես, գերման վիպասան եւ հրապարակագիր Հանս Ֆիշէր (Դոկտ Ապամ)։ Այնուհետեւ Հարդէն չէր զլանար ամէն պատեհ առիթով բարձրացնելու իր ձայնը ի նպաստ Հայերու։

Անգնահատելի ծառայութիւն մատոյց Հարդէն հայկական դատին, մանաւանդ Թալէաթի սպանութեան եւ Թեհլիրեանի դատավարութեան ատեն։ Շաբաթ չէր անցներ, որ Zukunft մէջ յօդուած մը չերեւար այդ գործին շուրջ։ Իսկ դատավարութեան նախօրէին Հարդէն իր թերթին ամբողջ թիւը նուիրած էր Թեհլիրեանին եւ հայութեան։

Անկէ քանի մը ամիս յետոյ, անզուգական գործիչը հարկադրուեցաւ վերջնապէս հրաժեշտ տալ գերման հրապարակագրութեան։

Ինչպէս յայտնի է, պատերազմէն վերջ գերման ծայրայեղ ազգայնականները (Փոտսդամեան) գերմանիոյ ղեկավարութեան պատասխանատուները ազատական շրջանակներու մէջ, սպաննեցին ականաւոր քաղաքական գործիչներ Էրցբերգերը եւ Ռաթէնաուն։ Հարդէն, որ խիզախօրէն կը ձաղկէր կուրացած մոլեռանդները, ինքն ալ եւս շուտով եղաւ անոնց կողմէ կազմակերպուած մահափորձին զոհը։ Ու, ապաքինելով տասնեակ վէրքերէն, չուզեց ոչ միայն աշխատիլ, այլեւ ապրիլ հոն, ուր իր գրչին դէմ դաշոյնով կը պայքարէին։ Ընդունելով Զուիցերիա, ան կը շարունակէր իր գրական գործունէութիւնը, աշխատակցելով անգլիական եւ հոլանտական թերթերու վերջին ատենները, սակայն, կ'երազէր վերադառնալ հայրենիք եւ նորէն սկսիլ Zukunft հրատարակութեան։ Բայց իր ուժերը այլեւս սպառած էին...

Մինչեւ օրս ալ կը յիշեմ իր անուշ ժպիտը, որ տարօրինակ պիտի թուէր անոնց, որոնք տեսած չէին զինքը ու միայն կարդացած էին իր թոյն ժայթքող յօդուածները։

Թալէաթի սպանութեան դատավարութենէն յետոյ, բարեկամի մը հետ ներկայացանք Հարդէնին՝ յայտնելու Հայերու երախտագիտութիւնը եւ, իբրեւ յիշատակ, նուիրելու Ճ. Չերազի(?) ծանօթ ուսումնասիրութիւնը հայկական ճարտարապետութեան մասին։

— Աւելի աւելի լաւ բան չէիք կարող ընտրել, ասաց Հարդէն, առնելով գիրքը եւ գուրգուրանքով թերթելով,— վասնզի գեղեցիկ գրքեր շատ կը սիրեմ, ու յետոյ՝ այս գիրքը ամէնէն ակներեւ ապացոյցներէն մէկն է բարձր մշակութային կարողութեան ձեր ազգին, որուն փայլուն ապագայի մասին ես աներկբայելի համոզում ունիմ։ Վստահ եղէք, հեռու չէ այն օրը, երբ հայ ժողովուրդը երականացած պիտի տեսնէ իր իտէալը։

Ռ. ԼԵՌՈՆԵԱՆ

ՊՈՒՐՃԱԶԸ ԱՌԱՆՑ ԴՊՐՈՑԻ

Պուրճազէն կը գրեն.

Այսօրեր 180է աւելի հայ մանուկները փողոցը մնացած են. անոնք ալ օտար վարժարանները կը յաճախեն, որովհետեւ դպրոց չունինք։

Անկէ առաջ դպրոց կար, բայց վերջերս գոցուեցաւ պուլկար կառավարութեան կողմէ։

Պատճառը ուրիշ տեղ մի՛ փնտռէք. այլ մեր ապիկարութեան, եւ քիչ մըն ալ ինկած բարբերուն մէջ։

Ինչպէս Ռուսճուքի մէջ, հոս ալ քանի մը աղաներ են պատճառը դպրոցին փակուելուն։ Անցեալ տարի, պետական ընտրութեան առթիւ, կ'անցրնէ Պուրկազի Հայկազեան վարժարանը եւ դրաւոր գիտոզութիւն կ'ընէ, ըսելով որ պէտք է լրացնել տեսնուած թերիները։

Փոխանակ անմիջապէս պէտք եղածը ընելու, աղաները ոչ իսկ կը հետաքրքրուին։ Կ'անցնին ամիսներ եւ հրահանգը կը կրկնուի։ Նորէն նոյն խոր անտարբերութիւնը։ Ասոր վրայ, կառավարութեան հրամանով կը փակուի վարժարանը։

Եւ դպրոցին նստարանները ամիսէ մը ի վեր ձգուած են եկեղեցիին պատին տակ, արեւին եւ անձրեւին ներքեւ...

ՀԱՅԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՀԱԶԱՐԱՊԵՏԻ ՄԸ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այս յօդուածը գրողն է, հազարապետ Ի. Վ. Փօլսըն՝ Նիւ Մէնի The Near East and India թերթին մէջ (Հոկտ. 20)։ Ամբողջութեամբ կը թարգմանենք իր կարեւորութեան համար։

Սուրիական բռնուռութեան նուաճումէն եւ հոգատարութեան շրջանին մէջ աւելի խաղաղ պայմաններու վերահաստատումէն ի վեր, ֆրանսական իշխանութիւնները իրենց ուշադրութիւնը դարձուցած են բազմաթիւ հայ գաղթականներու վրայ, որոնք Կիլիկիոյ 1921ի ֆրանսական պարպումէն յետոյ Սուրիոյ ծովեզերքը իջած էին եւ երկար ատեն կը սպառնային անհագին հոգի աղբիւր մը ըլլալ հօգատար պետութեան։

Ակներեւ է թէ, այս հարցի լուծման ճամբուն վրայ Սուրիոյ մարզպան Պ. Փոնսոյի ըրած ջանքերէն, ցարդ տուած նիւթական օժանդակութեանէն եւ տալիքէն դատելով, Ֆրանսացիները խնդիրը կը նկատեն քաղաքական խիստ կարեւոր հարց մը, չմոռնալով անոր մարդասիրական հանգամանքը։

Անոնք կը զգան թէ Ֆրանսայի շահը կը պահանջէ որ Հայերը չստիպուին իրենց ճակատագիրը միացնել խորհրդային Ռուսիոյ հետ, այն միակ պետութեան հետ՝ որ ցարդ հիւրընկալած էր Հայերը եւ կամ գէթ անուանական հնարաւորութիւնը տուած էր ինքնավար համայնքի ձեւին տակ ապրելու (Երեւանի կամ Հայաստանի խորհրդային հանրապետութեան մէջ)։ Անկէ զատ, Ֆրանսացիները կ'ըմբռնեն թէ վերջին տարիներուն Սուրիոյ մէջ ապրող Հայերու մեծամասնութեան խղճալի վիճակը ոչ միայն հանրային առողջապահութեան համար լուրջ վտանգ մը կը կազմէ քաղաքներու եւ աւաններու մէջ, այլ և պատճառ կ'ըլլայ հսկայ աշխատանքի մը վատնուելուն եւ բնական դժգոհութեան աղբիւր մը կը դառնայ երկրի մը մէջ՝ ուր ֆրանսական իշխանութիւնը ժողովրդական ըլլալէ դուրս ամէն ինչ է։ Պ. Փոնսոյի նպատակն է քաջալերել Սուրիոյ տնտեսական բարգաւաճումը եւ ձախողութեան մատնել հակառակ ամէն արգելք, ինչ որ կը խորհի թէ խաղաղութեան պահպանման համար ամենաապահով միջոցն է։

Հայկական հարցը որոշապէս կը նկատէ խնդիր մը՝ որ առնուած քայլերուն եւ գործադրուելիք միջոցներուն համաձայն, կրնայ կա՛մ քաջալերել, յառաջացնել բարգաւաճումը եւ կամ ձախողեցնել ու հարուածել, հետեւաբար, Լիբանանիսկամուտէն 25,000 ոսկիի ծախսելու ծրագիր մը արտօնած է եւ կը պատրաստէ նոյնքան մասնակցութեան մը առնել նաեւ Սուրիական կառավարութենէ։ Տնտեսական պարագ մը կը յուսայ տնտեսական պահանջք մը իրականացնել։

Թէեւ Ֆրանսացիները 1923-ին 50 միլիոն ֆրանք ծախսեցին հայ գաղթականներու օգնութեան համար եւ ամէն կարելին ըրին տարբեր միջոցներով ալ օգնելու, եւ սակայն իրականութիւնը այն է թէ այս դժբախտ ժողովուրդին մէկ մեծ մասը տակաւին յուսահատական կոչուելու ատրճան գէշ պայմաններու տակ կ'ապրի։ Սուրիոյ մէջ ընդամէնը 80,000 Հայեր կան։ Անոնց շատերը լաւ կ'ընեն զանազան գիւղեր և քաղաքներ ցրուելով ամբողջ շրջանին մէջ. եւ սակայն Պէյրութի, Հալէպի եւ Իսքէնտէրունի գաղթակայաններուն մէջ խռնուածները դժուարին խնդիր մը կը ներկայացնեն։ Պէյրութի մէջ՝ ուր 21,000 Հայեր կան (1925ի Դամասկոսի ապստամբութենէն փախածներով միասին), գաղթակայանը ծովեզրը կը գտնուի։ Հեռուէն տեսարան մըն է՝ տեսնել վթղթէ, թիթեղէ, հազարումէկ տեսակ փայտի կտորներէ եւ թիթեղէ շինուած այդ տնակները։ Տեսարան մը՝ որ կը պատկերացնէ աղքատութեան ոչ աւելի ոչ պակաս վայրի մը մէջ բնակութիւն հաստատել հարկադրուած մարդկային արարածներու յուսահատական ճիգն ու հնարամտութիւնը։ Այս գաղթակայանը ձմեռը ցուրտ կ'ընէ ու անձրեւի հոսանքին ենթակայ է, իսկ ամառը սարսափելի տաք կ'ընէ, ջերմային ու վատառողջ։ Իսքէնտէրունի մէջ ուր 6000ի մօտ գաղթականներ կը գտնուին, գրեթէ նոյն պայմանները կը տիրեն եւ աւելին ըլլալով, մալարիայի ենթակայ ճախճախուտքի մը վրայ հաստատուած ըլլալու անպատեհութիւնը ունի, մինչեւ որ գրեթէ երկակենցաղ դարձած Հայերը մեծապէս կը տառապին ջերմէ եւ հիւանդութենէ։ Հալէպ՝ ուր 28,000 Հայեր կան, պարագաները աւելի նպաստաւոր են, քանի որ գաղթականները իրենց համար ցեխէ կամ աղիւսէ տուներ շինած են, մեծ մասը ինքնաբաւ եւ սակայն դարձեալ մեծ կարօտութիւն կայ առողջապահական խնամքի եւ ընդհանուր պայմաններուն բարւոքման։

Լուծման կարօտ գլխաւոր հարցը, Պէյրութ, Իսքէնտէրուն եւ Հալէպի խեղճուկրակ գաղթակայաններուն մէջ բնակութիւն հաստատած 40,000 կարօտ Հայերէն 28,000ը հողագործներու հողերուն վրայ զետեղելու, իսկ մնացած 12,000 արհեստաւորներն ալ լաւագոյն պայմաններով թաղեր փոխադրելն է։

Սուրիոյ Հայերուն մեծամասնութիւնը հողագործներ ըլլալուն եւ նկատի ունենալով որ Սուրիան յարմարութիւն ունի հայ գաղթականներու զետեղմանը համար (բազմաթիւ գաղթականութիւններ կան՝ որոնք առջի օրէն ինքնաբաւ եղած են), յաջող լուծման մը սպասելու պատճառները կան. մանաւանդ որ նիւթական եւ այլ առատ օժանդակութիւններ կ'ըլլան, ինչ որ ուրոյն է թէ արտօնուած է Ֆրանսայի արտաքին նախարարութենէն։

Ֆրանսական մարզպանութիւնը, Միջազգային Կարմիր Խաչի յանձնախումբին եւ Միջազգային Աշխատանքի գրասենեակին հետ գործակցաբար վաւերացուած է հետեւեալ ծրագիրը.—

1.— Պէյրութի մէջ, ֆրանսական ճարտարապետ Բօփսի կողմէ լաւ եւ պարզ բնակարաններով նոր թաղ մը շինել ու այժմու կայանը հոն փոխադրել։ Մարզպանի Լիբանանի պետական՝ դանձէն ապահոված 25 հազար ոսկիին մասնակցութիւնը գլխաւորաբար այս նպատակին պիտի ծառայէ, հողը գնուած է արդէն, յատակագիծը վաւերացուած եւ գործը սկսուած է։

2.— Հալէպի կայանին տուներուն շինութեան եւ առողջապահական պայմաններուն բարւոքումը։

3.— Իսքէնտէրունի ճահիճներուն չորացումը, գործ մը՝ որ տասը միլիոն ֆրանքի ծախք մը եւ տարիներու աշխատանք մը կ'ենթադրէ եւ սակայն իսկոյն պիտի կատարուի։ Ֆրանսական Ներկայացուցիչը յօժարած է գործակցիլ Պէյրութի ծրագրին ընդհանուր գծերուն հիման վրայ մաքուր եւ կանոնաւոր հայկական թաղի մը շինութիւնը։

4.— Այժմ գաղթակայաններու մէջ բնակող հողագործ ընտանիքներուն մշակելի շրջաններ տեղաւորումը, որպէս զի Հայերը կարենան վերջնականապէս զետեղուիլ հիւսիսային Սուրիոյ եւ Սիդոնի հարաւային մասին ծովեզերեայ տրամադրելի հողերուն վրայ եւ դառնան ընկեր — հողատէրեր (métayer) եւ այս ձեւով գաղթակայաններն ալ պարպուին, կարելի եղածին չափ։

Պէյրութի մէջ կեդրոնական յանձնաժողով մը կազմուած է՝ որ ունի իր մասնախումբերը Պէյրութի, Հալէպի եւ Իսքէնտէրունի մէջ ու արդէն իսկ գործի ձեռնարկած է։ Լիբանանի մէջ՝ Բաալ-էլ-Այն, քանի ընտանիքներ զետեղուած են իբր ընկերներ։ Անտիոքի մօտ Ճէպէլը Մուսայի երկու ագարակներուն մէջ 100 ընտանիքներ իբր գաղութ կը հաստատուին. Իսքէնտէրունի սանճաքին եւ Ալէվիներու սահմանին վրայ ագարակի մը մէջ 15 ընտանիքներ և 600 ընտանիքներ ալ Պէյրութի գաղթակայանէն, քաղաքին դուրսը կառուցուած նոր թաղը կը փոխադրուին։ Այս աշխատանքը կը կատարուի, յանձնաժողովին ձեռքին տակ գտնուած գումարներով, այսինքն 33,500 ոսկիով՝ որուն 25,000ը տուած է Լիբանանի կառավարութիւնը, 3000ը Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ 5,500ն ալ Բարեգործական ընկերութիւններ։

Սուրիական կառավարութենէն սպասուած 25,000ով այս գումարը աշխատութեան ամբողջացման համար անհ, մինչդեռ 125,000 ոսկիին գրեթէ կէսը եղած կ'ըլլայ։ Նկատի ունենալով որ փոքր ծախքով տրամադրելի ընդարձակ հողեր կան եւ երբ կասկածէ դուրս է թէ անգամ մը որ այս հայ հողագործները, զետեղուին, ինքնաբաւ հաւասարակութիւն մը պիտի դառնան, այժմ ջանքեր կ'ըլլան Ժընեւի մէջ, մնացած գումարն ալ հայթայթել, զանազան պետութիւններէ։ Պիտի յաջողի՞ն այս ջանքերը, կարելի չէ այժմէն ըսել։

Հարկ եղած գումարները ապահովուելու պարագային, ծրագրուած է 1000 ընտանիք զետեղել Հալէպ-Իսքէնտէրուն ճամբուն վրայ գտնուող սուրիական պետական երեք հողերու, 250 ընտանիքներ՝ Դամասկոս-Հալէպ ճամբուն վրայ։ Որովհետեւ գետին մօտ տարբեր պետական հողի մը եւ որոշ թիւ մըն ալ Իսքէնտէրունի դուրսը ցամքեցուելիք ճահիճներէ գոյանալիք հողերու վրայ։ Սիդոնի հարաւային մասերուն մէջ զետեղուած գաղթականները այնքան բարւոքած եւ յառաջացած են որ, այս տարի ի վիճակի պիտի ըլլան իրենց եղած փոխատուութեան մեծ մասը վճարել եւ հեռինակաւոր մասնակցութեան գնահատմանը համաձայն, Հայերը՝ հաւաքականօրէն, դժուարութիւն չպիտի քաշեն տասը տարուան մասնավճարներով հատուցանել իրենց եղած փոխատուութիւնները, որմէ յետոյ հողերն ու տուները սեփականութիւն պիտի դառնան։

Քաղաքական նկատումներէ դուրս, ֆրանսական կառավարութիւնը գնահատած է հայ հողագործներու արժէքը՝ որոնք հիւսիս-արեւմտեան Պարսկաստանի, հիւսիս-արեւելեան Թուրքիոյ, Միջագետքի մէջ եւ այլուր ապացուցած են իրենց յարգի մշակներ ըլլալը եւ այս իսկ պատճառով կը փափաքին որ հաստատուին Սուրիական հողերու վրայ՝ ուր ընդարձակ անմշակ տեղեր կը մնան։ Զետեղման համար ընտրուած հողերը ունին առատ ջուր, առողջապահիկ կլիմայ, հաղորդակցութեան լաւ պայմաններ եւ անհրաժեշտ ապահովութիւնը, պայման մը՝ որ միշտ ալ դժուարութեան հանդիպած է մեծ մասամբ իսլամական երկրի մը մէջ՝ ուր շատերը թրքական ծնունդ ունին։ Ֆրանսացիները ամէն կանխազգուշութիւն ձեռք առած են հիւսիսային Սուրիոյ այս հողամասերուն ընտրութեանը մէջ՝ ուր գաղթականներու բնակավայրը թուրք սահմանագլխէն 20 մղոն հեռու է եւ ուր բնակչութիւնը խառն է (քիւրտ, սուրիացի եւ հայ), քրիստոնեաներու թիւը համեմատաբար մեծ է եւ Թուրքերը փոքրամասնութիւն կը կազմեն։ Ծովեզրեայ շրջանը բարեբեր է եւ լաւ ճամբաներ ունի։ Ծանուցաբար, երկիր մըն է՝ ուր Հայերը հաբերաւոր տարիներէ ի վեր հաստատուած են, այն է Ճէպէլի Մուսա եւ Ճէպէլը Աքրա... Ջանիր։ Սուլթանիոյ մէջ ֆր... կան իշխանութիւնը հայ... մը նշանակած է, որ ... պիտի խաղայ գաղթակ... Ճէպէլը Մուսա զետեղման... ծին մէջ եւ ֆրանսական... կան իշխանութիւնները ... տանին որպէսզի գաղթա... ունենան պատշաճ ... թիւնն ու սուրիական-զինո... Լիբանանի մէջ՝ ուր ... թեան մեծամասնութիւն... տանեայ է, ապահովութեան... ցը մեծ դժուարութիւն ... կայացներ։

Ցարդ անհատ Հայը ... վրդական եղած է Սուրիոյ ... պարզ այն պատճառով ... ժարած է Սուրիոյ միջին ... րէն նուազ վճարումով ... տիլ։ Արդ, վախ կայ ... գաղութները միացեալ ... թեան հանգիպին, ասոր ... եթէ երբեք Հայերը իրենց ... լի մեծ ճարտարարուե... գլխն անցնին տեղական ... ցի հողագործները եւ իրենց ... մինչէն տկար կողմին ... ներուն դպչին։

Միւս կողմէ, եթէ ... սուրիական աշխատա... գործածեն ու լաւ վճար... ընեն, պատճառ մը չկայ ... կու ազգերը հաշտ յարաբ... րու հետ։

Թարգ. Մ. Յ. ԲԱՐ...

ԱԹԷՆՔ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼՃԻՔԱ Յ...

Պրիւսէլ, 7 ...

Հոկտ 29ին, Պրիւսէլի ... սրահին մէջ տեղի ունեցաւ ... գահանդէս մը, պարահանդէ... նի երգչուհի Ցիկ Բադոյի ... մասնակցութեամբ ծանօթ ... թակահար Պ. Կոստման...

Հայ եւ պելճ գեղարուես... սէրներու բաւական հոծ բա... թիւն մը փութացած էր ... ըլլալ նուագահանդէսին որ ... լուն յաջողութիւն մը ունե... Ցիկ Բադոյ իր անուշ և ... յուն ձայնով անգամ մը ... հմայեց ներկաները ... գնահատութեան արժանա... Նաեւ երիտասարդ ջութակա... րին նուագը։

* * Նոյ 5ին, Հայ Երի... սրահներուն մէջ տեղի ունե... գեղարուեստական երեկոյ... բահանդէս մը, նախաձեռնու... թեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պրիւ... մասնաճիւղին եւ մասնակցու... թեամբ Հայ Թատերական... խումբին։ Եղան արտասանութիւն... ներ եւ մեներգներ, ներկա... ունեցաւ նաեւ «Երկու խուլեր»... վաւիլը։ Պարահանդէսը տե... կէս գիշերէն եւ շարունակուե... մինչեւ առաւօտ, հաճելի ... կնկալներով եւ մեծ ոգեւո... թիւն առաջ բերելով պելճ... սրահներուն մէջ։

Պրիւսէլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ... սին պիտի խօսինք ուրիշ ան... մասնաւոր թղթակցութեամբ։

* * Ուրախութեամբ կը ... ղեկանանք որ Լաւրանական ... թիւնը ծրագրած է պրո... գեղարուեստական հանդէս ... կազմակերպել ի պատիւ ... Աշակերտութեան... մասնաւոր հրաւիրագիր ... են ծանօթ հայրենակից... Լիայոյս ենք որ ծրագիր ... ընդունելութիւն պիտի ... խոհր բոլոր հոսանքներէն ... բոլոր պիտի ըլլայ ... գալին շքեղ հանդէս մը ... առիթ պիտի ստեղծէ ... բաղդրելու գաղութին մէջ ... եղած համերաշխութիւնը ... չիրմապէս փափաքելի ...

Հ. ՏԵՐ...

ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ին թիւ ... բեր ալ պիտի ... կան կամ վերջնական ... դադրեցնելով մինչեւ ...

...ԻՐՈՂ

ՀԱՅՈՒ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

— ...դ ի՞նչ լուր:
— ...ացեր, տարի Պոլիս էր. ...մնկնեցաւ թուղմանիա, ան... գուլկարիա, ամիս մը Յու... կեցաւ, իտալիոյ մէջ ...մը փորձեց ծախողեցաւ, ...ու ֆիրայէն հոս եկաւ, Ամե... համար անցագիր հանեց ...ուիյասեան գնաց. վեց ամիս ...Ճափոնէն նաւակ մը ա... կը պաըաստուէր Պարս... ...ամբողջել. անկից ի ...ջունինք: Թուկդ ի՞նչ ...
— ...ի հայցներ. հոս, իրաւ աքա... ...սորվելէ յետոյ, գործա... մը մտաւ իբրեւ ինոցպան, ...անցած հանեցին. ատեն ...մը մէջ գրա... ...ին ըրաւ. դրամը քիչ էր. ...մտաւ երկաթեղէնի ամ... ...մը իբրեւ... իբրեւ...
— ...անակի՞ր. վա՛խ, վա՛խ;
— ...չէ, եղբայր իբրեւ... ի՞նչ... կ'ըսեն կոր, ապրանքներու ...պաշտօնա... ...կը շահէր, բայց գոր... ...էր սղաս չի կրնար ...երկաթ վերցնել. հանեցին. ...մտաւ քաուչուքի ...մը, վարձքը քիչ, գոր... ...չդիմացաւ, ելաւ. ...մը իբրեւ խո... ...աշկերտ, բայց արհես... ...հանեցին. հաշուակալի ...մը գտաւ. դիւրին գործ, ...բայց գործատէրը ...կոլիտ. ելաւ ու մտաւ ...արհեստանոց մը, հոն ալ ...հանեցին, վերջապէս ա... ...հանեցին եւ այսօր, այնպէս ...է որ ոչ ատնող կայ, ո՛չ...
— Օխ, Օ՜խ, շատ լաւ. ըսել է ...իր գլխուն է. ի՞նչ կ'ընէ:
— ...պտտի, եղբա՛յր...:

ԽԱՐՏՈՅ

...ՅԱՊԱՏԿԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

...թերթերը գրած էին ...առարկայ է եղ առ... կալուածները, «որոնց ...են ոչ-իսլամ ...հաստատութեանց ...: «Միլլիէթ» կը գրէ թէ ...համաժողովին մէջ ալ ...է այդ խնդրի մասին:
...Քոլոյ, Քիւրճէլի, Քըրքլար ...եւ Թէքիրտաղի կուսակա... ...թիւնները առաջարկներ ներ... ...են համաժողովին: ...է յանձնարարել Պոլ... ...կուսակալութեան որ քննու... ...մը կատարէ:

ՆՈՐ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՆԵՐ

Պ. Պ. Միսակ Միսլեան եւ ...Շուշանեան աւարտած ...Մամիրոլի Կաթնային ճար... ...բարձրագոյն ...վարժարանը (Ecole Nationale Industrie Laitière du Mamirol.) հանդիսանալով երրորդ եւ ...երորդ:

ՅԱՐԴԳՈՂ

« ԵՐԿԱԹԱԹԵՒ ԳԻՆԵՎԱՃԱՌԸ »

Ինքնագիր նորավէպ մը, զոր կարդաց Տիկին Լաա «Յարդգող»ի վերջին երեկոյթին:

Գրուածքը, նախ ներածութիւնով մը, կը հակադրէ արեւմտեան արագավազ կեանքը արեւելեան ծանրաշարժ կեանքին:

Պարսկաստանցի Աղամալ Խանը, իր կնոջ՝ Կատարինա Խանըմին հետ կ'ապրի խաղաղ կեանք մը: Աղամալ Խան կ'ատէ շարժումը եւ այդ պատճառով կը կասկածի յարաշարժ գինեվաճառին վրայ: Օր մը, առաջին անգամ, օդանաւ մը կուգայ Պարսկաստան: Հետաքրքիրներու հեղեղին կը խառնուի Աղամալ Խան ալ, եւ ո՛վ հրաշք, մինչեւ իսկ կը փորձէ վազել:

Խանի հպարտութիւնը կը վիրաւորուի ի տես նոր կեանքին որ երիտասարդութեան մէջ խայտալով կ'անցնի իր քովէն, յանկարծ կը տեսնէ գինեվաճառը, որ օդանաւի երկաթէ թեւեր հագած է. հոգեկան փլուզում:

Հեղինակը ուզած է, Արեւելքի մէջ կամաց կամաց թափանցող Արեւմուտքի մոտաղեայ՝ քաղաքակրթութեան ազդեցութիւնը ցուցնել:

Թ. Ֆրէնկեան.— Այս նորավէպին հոգեբանական վերլուծումին պակասը լեցուած է նկարագրութիւններով, որ լեզուի քիչ մը անխնամութեան հետ ներելի կը դառնայ միայն այն պարագային, եթէ հեղինակը պնդէ թէ կը հետեւի զաւառապաշտութեան:

Ցարօնեան.— Համաձայն չեմ որ գրող մը մասնաւոր դպրոցի մը հետեւի, ան պէտք է արտայայտէ իր կրցածը միայն: Այս գործին մէջ լեզուի ռամկօնականութիւն կայ: Խորքը՝ հինն ու նորի պայքարը:

Հ. Քալուեան.— Անիկա տեսակ մը շարունակութիւնն է Տիկին Լաաի նախորդ գործին — «Խան»ին: Իր նիւթերը գրաւիչ ու ցայտուն չեն, այլ համեստ նիւթեր:

Արապեան.— Այս նորավէպը յաջող է, շա՛տ հաճելի, կենդանի պատկերներով ու գունագեղ ոճով: Գործի մը մէջ, լեզուն, ա. մէն ինչը, ըսա էս, ներելի են, բաւ է որ հաճելի ըլլայ ան:

Քէլէշեան.— Այս գործին առաջին մասը աւելորդ է: Եւ գործը հասկնալի ընելու համար հակադրութիւններ անհրաժեշտ չեն: Իսկ լեզուի թերութիւնը երբեք ներելի:

Ա. Կոթիկեան.— Մեծ նիւթ մը փոքր կաղապարի մը մէջ դրուած:

Ալլանեան.— Ես այս ձեռագիրը քանի մը անգամ կարդացած եմ ու զայն գտած եմ շատ յաջող, խոր ու խնամուած: Պէտք է նկարագրական ճամբաներով միայն հասնիլ հոգեբանական վերլուծման, եւ որուն համար անհրաժեշտ է ծանօթ ըլլալ Պարսկաստանի կեանքին:

Ն. Պէշիկթաշլեան.— Կոկայ գրուածք է այս, եւ ես, անկեղծօրէն, կնոջ ստեղծագործութեան վրայ հաւատք չունիմ, անոնց երեւակայութիւնը սահմանափակ է: Այս գործին մէջ նկարագրութիւն կայ միայն, բայց եւ այնպէս, մեր նորագոյն կին գրողներու լաւագոյններէն մէկն է Տիկին Լաա:

Ե. Քոչարեան.— «Յարդգող»ը արուեստի միութիւն է. որով պէտք է խօսքերը աւելի արուեստի շուրջ դառնան. — Ձիս չի հետաքրքրեր՝ թէ այս գործը ո՞վ է գրած, ո՞ւր է գրուած եւ ե՞րբ է գրուած: Ես զայն շատ յաջող կը գտնեմ: Գեղարուեստագէտը սեռ չունի: Այսօրուան նկարչութիւնը կը հետաքրքրուի գաւառով: Արուեստի մէջ կը մտնէ գիտութեան ու քաղաքակրթութեան ձեռք բերածը, ինչպէս այս գործին մէջ՝ մեքենայ նորագոյն ճարտարարուեստը: Տիկին Լաա նիւթին մօտեցած, զայն կառուցած ու զարգացուցած է շատ ճիշտ:

Հ. Զարդարեան.— Այս գործը ձախողած է: Կիները աւելի մօտիկ են ճակատագիրներուն, խորհուրդներուն: «Կինը այն կրակն է, ըսուած է, որ կը վառի միայն տաճարներուն վրայ, կամ մութ ովկիանին նաւերուն գագաթը»: Կինը իր ճամբան կը լուսաւորէ իր բնազդով, եւ ան լաւագոյնը տուած կ'ըլլայ եթէ իր ունեցածը տայ: Այսօր այս գործին համար դրական կարծիք չունիմ, որովհետեւ տղամարդու գրուածք է ան, ճիգ գրուած է տղու պէս արտայայտուելու: Խորհրդանշանները պէտք է հասկնալի ըլլան և քայլ առ քայլ կարելի ըլլայ անոնց հետեւիլ: Միտքերը շատ հասարակ են:

Երեկոյթին վերջին մասին վիճաբանութիւնը սկսաւ եռալ, բայց արդէն կէս գիշերը անցած էր:

ՆԻՐԿԱՌԻՆ

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՆՈՐ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՊՕԼԷՆ 7 Նոյեմ.— Անգործութիւնը որ գրեթէ գոյութիւն ունեցած չէր այստեղ, հետզհետէ վարակիչ հանգամանք կը ստանայ:

Աղիւսի գործարաններէն Sociétéն բոլորովին փակած է իր դռները, դուրս ձգելով 35-40 բանուորներ, որոնց 10-15ը Հայեր: Bergerն ալ մասամբ Հայեր կը ճամբէ, անոնց տեղ Ֆրանսացիներ առնելու համար:

Գործերու ընդհանուր թուլութիւն մը կայ:

Օրավարձերու 10 առ հարիւր զեղչը սկսան գործադրել:

Արտագաղթը արդէն իսկ ծայր տուած է: Դէպի՞ գործաւոր վայրեր...

Քանի մը անգործներ արդէն իսկ Փօն-Սէնթ-Լսփրի գործ գտնելով, հոն հաստատուած են: Մնացեալ բոլոր անգործները, որ աշխատող ձեռքե՞ գուրկ են, իրենց աչքերը յառած են դէպի լուսաւոր անկիւններ: Եւ միշտ ալ այսպէս եղած է՝ մեր թափառական խլեակներուն համար: Այսօր հոս կը հաւաքուին, կ'աշխատին, կը ուզեն իրենց պանդուխտի յարկը շէնցնելու ու գաղթ կեանքը մոռնալու յայտով: Եւ ահա, գործազրկութիւնը իր գլուխը կը ցցէ՝ նոր նոր հորիզոններ բանալով թափառելու համար անվե՞րջ:

Ցուներ կան, որ իրենց ձմրան ամբողջ պաշարը ամբարած են եւ այս անակնկալին առջեւ շուարած կը ծախեն մեկնելու համար:

Կիները կ'աշխատին տուփի գործով իրենց ընտանիքի բեռը թեթեւցնելու համար: Կարգ մը ամենզուկ մարդիկ, սպառնացած են գործարանին հօկիչին միջոցաւ, գործ չտալ հայ կիներուն, եթէ իրենց «պարահանդէսի» տոմսակէն հատ մը չգնեն: Ու շատ մը խեղճ կիներ ստիպուած են մէկ մէկ տոմս առնել, վախնալով որ գործէ կը զրկուին, այս խլէզներու երեսէն:

Քաղաքապետութիւնը անգործներուն օրական մէկ ֆրանք նպաստ կուտայ:

Գ. Զ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ

ՊՕԼԷՆ, 7 Նոյեմ.— Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Ֆութպոլի խումբը երկրորդ անգամ ըլլալով մրցում մը ունեցաւ Mondragonի խումբին հետ, որ անցեալները R. C. B.էն պարտուած էր 6—0ով: Իսկ հայ խումբը յաղթած էր R. C. B.ի 1—0ով: Խաղը տեղի ունեցաւ Պօլէնի Ֆրանսական դաշտը: Լաւ արդիւնք մը կը սպասուէր ներկայ խաղէն, սակայն հակառակորդ կողմը այս անգամ աւելի զօրաւոր կազմով դաշտ եկաւ:

Խաղին սկիզբը երկու կողմերը գրեթէ հաւասար էին: Առաջին կիսախաղը լրացաւ 0.0:

Երկրորդ կիսախաղին, Ֆրանսացիները կապիտ խաղ մը ունեցան եւ պահ մը տիրապետեցին գնդակին: Հայ մարզիկներու մէկ յառաջխաղացումով մերոնք նշանակեցին կէտ մը: Անկէց վերջ ալ թափուած ջանքերը անցան ապարդիւն ու խաղը լրացաւ մեր յաղթանակով 1.0:

Հայ մարզիկները յարատեւ փորձերու պէտք ունին: Զիրաւեր յաղթել, պէտք է յաղթանակը արժեցնել: Այսուհանդերձ շնորհաւորելի են այս խումբ մը պատանիներու թափած ջանքն ու եռանդը:

Գ. Զ.

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՓՈԽՈՒԻՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15էն պիտի փոխենք մեր կանխիկ բաժանորդներուն խոստացուած գիրքերու տեսակը:

Անոնք որ կ'ուզեն օգտուիլ ներկայ ցուցակէն, թող փութան օգտուիլ մինչեւ որոշուած թուականը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱՐԱՊԱԽՏ ԱՂՋԻԿԸ.— Երկու տարեկան աղջնակ մը, Ժաւմին Պէր, Վիլլա տէ Պուա փողոցին վրայ՝ տան պարտէզին մէջ կը խաղար ու կը զբօսնուր: Շուն մը կար քովը: Յանկարծ շունը յարձակեցաւ նրախային վրայ, խածաւ գլխիկէն: Շան ակռաները ծակած ծակծկած էին գլուխը: Եւ աղջնակը մեռաւ քիչ յետոյ:

ԼԵԶՈՒԴ ՆԵՐՍ ՔԱՇԷ.— Քանի մէջ մանկամարդ Ամերիկուհի մը ինքնաշարժը կը վարէր կայծակի արագութեամբ: Ոստիկան մը նշան ըրաւ որ քիչ մը դանդաղ վարէ: Ամերիկուհին, իբրեւ պատասխան, բերանը բացաւ եւ լաւաշի (փիտէ) պէս փոքրիկ ու կարմրուկ լեզու մը դուրս հանեց:

Ոստիկանը, փոխանակ ներշնչուելու եւ ստանաւոր մը գրելու այդ ազուոր լեզուին վրայ, տեղեկագիր մը պատրաստեց:

Յաջորդ օրը, ոստիկանատունէն կանչուեցաւ Ամերիկուհին, որ կարմրուկ լեզու մըն էր ցոյց տուեր ոստիկանին: Դատ ու դատաստան եղաւ եւ Ամերիկուհին դատապարտուեցաւ վճարելու 100 ֆրանք, անարգական նշան մը նկատուելով անմեղ լեզուին մէկ խաղը:

ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՋԲՕՍՆՈՒՆ

— Ֆօնթէնպլօ հասան անցեալ օր չորս ազնուականներ, մէկը իշխան, միւսը մարքիզ, անգլիացի նկարիչ մը եւ ուրիշ տիտղոսաւոր մարդ մը: Իջեւանեցան հրաշալի պանդոկ մը: Գեղեցիկ ինքնաշարժ մը ատտուները պտոյտի կը տանէր ազնուականները նշանաւոր անտառին մէջ, ուր աշունը վիպային նկարչութիւն մը կը ներկայացնէ այս օրերուս: Պտոյտները, ամէն օր, կ'երկննային մինչեւ հեռաւոր գիւղակները: Առատ մը երկու հաշուեցուցակներ նեղը դրին հիւրերը: Մեքենավարն ու պանդոկապետը դրամ կ'ուզէին: Հիւրերը չունէին, որ տային:

Գործը ինկաւ ոստիկանատուն... Անուններ յայտնուեցան:

Իշխանը, Ցօն Ֆէրնանտօ ...ը Պուրպոն, Սպանիոյ արքայական արիւնէն, եւ իր ընկերները, ընկերակցած էին անգլիացի ծանօթ նկարիչի մը, եւ կրճնալէն հասած էին Ֆօնթէնպլօ: Մինչեւ հոս, ծախքերը վճարած էր Անգլիացին Ցետոյ իր պարտքը տուած եւ հեռացած էր խումբէն իսկ միւսները ո եւ է դրամ չունէին իրենց վրայ:

Իշխանը կը պնդէ թէ ձգած է կինը եւ այժմ կ'ապրի Սպանիոյ արքունիքէն իր մէկ ազգականուհիին ամսականով: Միւսներն ալ ունէին նման պատմութիւններ:

Իշխանական այդ պտոյտներէն յետոյ, հիմա բոլորն ալ մտած են բանտ:

ԽԱՂԱՄՈԼ.— Երկու Ֆրանսացիներ, Բոլէ եւ Տրլօնէ, առաջինը 52, երկրորդը 28 տարեկան, թուղթ կը խաղային Շաւնինեի, սրճարանի մը մէջ: Խաղին տաք պահուն, վէճ մը ծագեցաւ նիւ... բունը սպաննեց եւ ...

— Եթէ մարդ են, դուրս եկէք եւ տեսնենք հաշիւը:

Դուրս ելան փութթուեցան իրարու: Ցանկարծ դանակ մը պսպղաց: Երիտասարդը սուր ծիր մը արձակեց եւ գետին ինկաւ: Սիրտէն զարնուած՝ մեռած էր: Ոճրագործը ձերբակալուեցաւ:

ՑՈՒՍԱՀԱՏ ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐՆԵՐԸ.— Երեք երիտասարդ ...Մոլեռանդ համայնավարներ. ...րանք գտնագան ցոյցերու ալ մասնակցած էին. Պերլինի մէջ, կը քաշուին ընկերոջ մը սենեակը եւ կիթառի հետ կ'երգեն տխուր երգ մը.

«Ի՛նչ տխուր է մեռնիլը...»

Ցետոյ իւրաքանչիւրը իր գլխուն կը պարպէ ատրճանակը:

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԻ ԱՌԹԻՒ

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԻ ՄՕՏԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ, ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԵՆՔ ԲՈԼՈՐ ԱՅՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ՈՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

ՓԱԿԵԼ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31

Այդ օրը կը փակուի օրաթերթ «Յառաջ»ի առաջին տարին: Մինչդեռ բաժանորդներ կան որ տակաւին պարտք ունին երկօրեայ «Յառաջ»էն:

1928 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԷՆ, ԱՆԽՏԻՐ ՊԻՏԻ ԴԱԴՐԵՑՆԵՆՔ ԱՆՎՃԱՐ ՄՆԱՑԱԾ ԹԵՐԹԵՐԸ, միեւնոյն ատեն հետապնդելով պահանջներու գանձումը:

Կ'ուզենք հաւատալ թէ, այս յայտարարութենէն յետոյ, բոլոր մոռցուած կամ ծգծգուած հաշիւները փակուելով, հարկ չպիտի մնայ անախորժ կարգադրութիւններ ընել ո՛ եւ է բաժանորդի հանդէպ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (110)

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՃԵՐՃԻՆՍՔԻԻ ՀԵՏ

— Իսկ ձեր երկրորդ փա՞ստը:
— Ահա Մեծ-Դքսուհին Ռ...թավիա, քանի մը տարի առ... Փարիզի մէջ, իր ակռաները ...մել տուած էր:
— Ցետո՞յ
— Եւ ինչպէս սովորաբար կ'ըլլան, ատամնաբոյժը հանած էր ...ինին կաղապարը, որ աշաւասիկ:
Ճերճինսքի, տուփը բանալով, ինծի յանձնեց կաղապարը որ փա...րից շինուած էր եւ շարունակեց.
— Եւ ահա, Ցիկին Զայքովսքիի կաղապարը:
Երկրորդ կաղապարն ալ առի եւ առաջինին քովը դնելով, ուշադրութեամբ քննեցի:
Որեւէ կասկած ներելի չէր... կաղապարները նոյն անձին կ'երեւին պատկանիլ...

ՄԱՔԻԱՎԷԼԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

Ճերճինսքի՝ գիտնալով որ ստայօդ յայտարարութիւններ իբրեւ ճիշտ ընդունող մէկը չէի, գիս խաբելու մէջ չէր կրնար շահ մը ունենալ: Մինչեւ որ անոնց հակառակը փաստուէր, իր յայտարարութիւնները իբր ստոյգ նկատելու պարտաւորուած էի:

— Այս գալը որ նիւթեց Ս... վերսկսաւ երկու կաղապարները ապահով տեղ մը դնելէ յետոյ, իրեն հնարաւորութիւն կուտար նաեւ ձեռք անցընելու այն հոկայ գումարները, զորս Նիքոլա Յ...ը դրած էր անգլիական եւ ամերիկեան դրամատուներու մէջ:

— Բայց ի՞նչ անունով պիտի կրնար այդ դրամները ձեռք անցնել, իրենը չէին:

— Ա՜, անշուշտ բայց անոնք Ռուսիոյ գահուն ժառանգորդին կը պատկանին: Ըրդ, դուք ալ գիտէք թէ՝ իրաւունքի մը վերստացումը ծախքի կը կարօտի:

— Կը հասկնամ, բացագանչեցի: Այդ գումարները պիտի ծառայէին գոցելու այս ծախքերը, քանի որ Մեծ-Դքսուհի Ըռաթաղիան չէր կրնար բան մը մերժել անոր, որ գինքը գահ կը բարձրացնէր:

— Ձեր ըսածին պէս է: Ահա թէ ինչո՞ւ աշխատեցայ առաջքը առնել այն հարուածին որ ինծի կ'ուղղուէր, եւ հիմա, կը ջանամ վիժեցնել պոլշեւիզմի դէմ համաշխարհային համաձայնութեան մը իր ծրագիրները:

— Հակառակ խոր զգուանքին որ կը զգայի խօսակցիս հանդէպ, հետաքրքրուած էի եւ ուզեցի գիտնալ թէ ի՞նչ են իր յատակագիծերը:

— Կարելի՞ էր հարցնել թէ ի՞նչ կերպով կը յառաջ գործէր:

Առանց վարանելու պատասխանեց.

— Ասիոյ մէջ փնտռելով հակահարուածը:

— Ինչպէ՞ս...

— Շատ պարզ է. գիտէք թէ, եւրոպական բոլոր պետութիւնները, ինչպէս նաեւ Ճափոն եւ Ամերիկա կարեւոր շահեր ունին Ջինաստանի մէջ. հետեւաբար չէ՞ք կարծեր որ եթէ յաջողիմ «ՊՈԼՇԵՒԻԿԱՑՆԵԼ» զայն, այս պետութիւնները դադրին զբաղելէ Ռուսիոյ անցուդարձերով:

— Անշուշտ, բայց պիտի յաջողի՞ք:

Առեղծուածային ժպիտ մը ունեցաւ. յետոյ պարզօրէն պատասխանեց

— Արդէն եղած լմնցած է: Տարի մըն ալ սպասեցէք եւ լուրերը դուք պիտի բերէք ինծի:(1)

(1) Այս խօսակցութիւնը տեղի կ'ունենար 1925 Մայիսին. դէպքերը որոնց այժմ Ջինաստան թատր կը հանդիսանայ, կ'ապացուցանեն թէ՝ Ճերճինսքի իմ վրաս ազդելու համար չէր որ այդպէս կը խօսէր:

Չկրցայ զարմանքի արտայայտութիւն մը զսպել:

— Բայց հոգ կանգ առնելով չեմ գոհանար, վերսկսաւ:

«Մինչդեռ Քարախան կ'աշխատէր Ասիոյ մէջ, Զինովիէֆ եւ Ռատէք Եւրոպան կ'ողողէին իրենց գործակալներով, եւ Անգլիոյ մէջ կը զարգացնէին բանուորական շարժում մը, որուն արդիւնքները պիտի տեսնէք քիչ ատենէն, Ֆրանսայի մէջ կը ստեղծէին ըշխեներու ցանց մը, զորս պիտի կրնանք ուզքի հանել ուզուած ատեն. բայց Իտալիոյ, Սպանիոյ եւ մանաւանդ Գերմանիոյ մէջ կը հանդիպինք դիմադրութեան մը, զոր ամէն գնով պէտք է կոտրել, եթէ չենք ուզեր որ մեր բոլոր ծրագիրները ջուրը իյնան...

Բացարձակապէս ապշած կը մնայի:

— Գալով Ֆրանսայի եւ Սպանիոյ, շարունակեց Ճերճինսքի, անոնց գլխուն այն տեսակ հարց մը բացի Մարոքի մէջ, որ դժուարաւ պիտի կրնան փարատել: Աբտ-Էլ-Քէրիմ, որուն կ'օգնենք ամէն կերպով, անոնց բոլորին չափը պիտի տայ կը յուսայ: Իտալիան ծ... ...փրկել Միւսոլինիէն, ինչ որ չպիտի ուշանայ:

— Ֆաշիզմը պիտի տապալի եւ այդ երկիրը իր նախկին ձեւին վերադառնալով, անյնքան, դիւրաւ պիտի իյնայ մեր գործակալներուն ձեռքը, որքան աւարի պիտի ըլլայ ընկերային խռովքը Մուսոլինիի անհետացման հետեւանքով:

— Հապա Գերմանիա՞ն

— Անկէց յոյս չկայ: Գերմանները որովհետեւ չափազանց կարգապահ են, եւ փոխվրէժի բուռն փափաքով տոգորուած կը սպասեն մեր վարչական եղանակներէն. անօգուտ է զանոնք «պոլշեւիկացնելու» եռեւէ իյնալ չպիտի յաջողինք: Բայց ապագին վրայ ուրիշ յարեր ունիմ.

(Շար.)

Թրգմ'. Մ. ԵՐԻՑԵԱՆ

տէ դաշնագիր պետութեանց միջեւ, որոնք կը խոստանան իրարու դէմ կռիւ չընել, յետոյ կը տրամադրէ որ բոլոր վէճերը իրաւախոհութեան պէտք է ենթարկուին։

Այս առթիւն օգտուելով պիտի ստորագրուի նաեւ առեւտրական դաշնագիր մը եւ հիւպատոսական պայմանագրութիւն մը, որոնց նախագիծերը պատրաստուած են արդէն։

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Ըսմէթ փաշայի նոր դահլիճին եւրոպական գործավար Սարաճօղլու Շիւքրի պէյ մօտ օրէն Պերլին պիտի մեկնի։ Գործավարը Թուրք կառավարութեան կողմէ պաշտօն առած է բանակցութիւններ վարել գերման ընկերութեան հետ Անատօլուի երկաթուղին գնելու համար։ Բանակցութիւնները պիտի վերսկսին Գերմաններու վերջին առաջարկներու հիման վրայ, որուն համաձայն Արեւելեան երկաթուղիներու դրամատան մէջ գտնուած բոլոր արժեթուղթերն ու պարտաթուղթերը Թուրք կառավարութեան պիտի փոխանցուին՝ երեք միլիոն անգլիական ոսկիի փոխարէն։

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԵՐԸ

Պոլսոյ Թրամուէյի Ընկերութեան նախկին չորս արժեթուղթերը պիտի փոխանակուին նոր հինգ արժեթուղթերով։ Նոր արժեթուղթերու անուանական արժէքը պիտի ըլլայ 250 զուիցերիական ֆրանք, փոխանակ նախկինին պէս 315 ֆր.ի։

ՊԱԼԻԱ-ՔԱՐԱ ԱՅՏԸՆԻ ՀԱՆՔԵՐԸ

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ Հոկտեմբեր 23ին ծագած հրդեհին վնասները կարծուածէն պակաս են։ Կարգ մը անգլիերէն թերթերու ցոյց տուած կէս միլիոն թրքական ոսկիի կորուստը չափազանցուած կը նկատուի։ Ասկէ զատ կորուստները պիտի վճարուին Ապահովագրական ընկերութեանց կողմէ։ Պալիա-Քարա Այտընի ընկերութիւնը Թուրք կառավարութենէն իբրեւ պատերազմի վնասուց հատուցում կը պահանջէ 262.000 Թրք. ոսկի։ Խնդիրը Պոլսոյ Խառն Դատարանին առջեւ հանուած է և մօտ օրէն լուծում մը կը սպասուի։

Մակեդոնացիները կը վերսկսին

Սոֆիայէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ Պուլկարիոյ Մակեդոնացիները որոշած են բողոքի պայքար մը սկսիլ վերջերս Շթիպի մէջ Իվան Միխայիլոֆի հօր ու եղբօր Միխայլօի եւ Ռիսթայի սպանութեան դէմ։ Իվան Միխայիլոֆ Մակեդոնական յեղափոխական կազմակերպութեան կեդրոնական կոմիտէին անդամ է։ Երկրին ամէն կողմը հրապարակային միթինկներ կը կազմակերպուին։

Հոկտ. 5ին Շթիպի մէջ Զօր. Քովաչէվիչի սպանութենէն վերջ յեղափոխականները մեղմացուցած էին իրենց շարժումները։ Սակայն այս կրկնակ սպանութիւնները՝ ինչպէս նաեւ Սկիւպի մէջ մօտ օրէն սկսելիք մակեդոնացի ուսանողներու դատավարութիւնը պատճառ կ'ըլլան որ սկսի նոր գործունէութիւն մը, որուն հետեւանքները կրնան շատ ծանր ըլլալ։ Նուկօսլաւ մամուլը շատ դժգոհ է եւ կը գանգատի թէ պուլկարական սահմանի երկու նահանգներուն մէջ պայքարման վիճակ հրապարակուիլը երբեք դարման չէ տիրող կացութեան։

Նոր դրամանենգութիւն մը

Կեղծ արժեթուղթերու պատմութիւն մը եւս, որ Հունգարիոյ մէջ երեւան հանուած կեղծ հազարնոցներուն չափ յուզում պատճառեց։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Փարիզ հաստատուած գերման դրամատէր Պլումէնշթայնը եւ երկու ընկերակիցները։ Այս մարդիկը Հունգարիայէն Փարիզ կը փոխադրէին մեծ քանակութեամբ արժեթուղթեր։ Ցետոյ դեղերով կը սրբէին հունգարական կնիքը եւ ֆրանսական կամ անգլիական դրամատան մը դրոշմով կը կնքէին ու խարդախօրէն ամէն լաւերականութիւն աւելցնելով վրան, կը գանձէին հսկայ գումարներ։

Թրիանոնի դաշնագրին համաձայն, հունգարական հին պարտաթուղթեր ունեցող օտարականներուն կը վճարուի յիշեալ արժեթուղթերու ոսկի - արժէքին հարիւրին 32ը։ Հետեւաբար այս մարդիկը Հունգարիոյ մէջ աժան գինով կը գնէին հին պարտաթուղթեր եւ Փարիզի մէջ կը գանձէին մեծ գումարներ։

Մաճառ կառավարութիւնը խնդրին տեղեկանալով՝ բողոք մը ուղղեց կեղծարարներուն դէմ։

Ֆրանսական ոստիկանութիւնը, հունգար կառավարութեան ներկայացուցիչին դիմումին վրայ, ձերբակալելէ յետոյ դրամատէրն ու իր երկու խալացի մեղսակիցները՝ Պորիս եւ Սիմոն Թովպլինին, կը փնտռէ նաեւ այն Ֆրանսացիները, որոնք նպաստած են այս տեսակ մը դրամանենգութեան։ Միեւնոյն ատեն, ժամանակէն արգելքի տակ առնուած են Քրէտի Լիոնէին մէջ գտնուած բոլոր հունգարական պարտաթուղթերը, որոնք ֆրանսական դրոշմով կնքուելու բերուած էին։ Մասնաւոր յանձնախումբ մը պիտի քննէ անոնց վաւերականութիւնը։

Հսկայ ցոյց մը Պրիւսէլի մէջ

Երեքշաբթի հսկայ ցոյց մը տեղի ունեցաւ Պրիւքսէլի մէջ։ Ցուցարարները, որոնք կը ռազկանային մասնաւորաբար սրճարանատէրերէ, ճաշարանատէրերէ, պանդոկատէրերէ, ծաղավաճառներէ, կը կազմէին մօտ 100.000 հոգինոց թափօր մը։ Պելժիոյ քաղաքներուն մէջ եւս նման ցոյցեր կատարուեցան։ Փակեցին խանութները եւ կէս դրօշակ պարզեցին։

Ցուցարարները կը պահանջեն որ վերաքննուի ալքոլի վաճառումը արգիլող օրէնքը, արտօնութիւն տրուի կէս գիշերէն յետոյ ժամ մը բաց թողուլ սրճարանները եւ ճաշարանները։

«Լը Փէօփլը» թերթը, սակայն, պատերուն փակցուցած է երկու կոչ, եւ կը խնդրէ թագաւորէն մերժել ցուցարարներուն խնդրանքը, յանուն ալքոլի զոհերուն և ժառանգական ախտաւորներուն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՌՈՒԹ ԷԼՏԸՐի ամուսինը Լայլ Ուամբը որոշած է ապահարզան տալ իր կնոջ, որ կրկին փորձէ Ատլանտեանը կտրել։

ՓՈՂ ՊՕՆՔՈՒՐ, ընկերվարական, Երեսփ. ժողովի արտաքին յանձնաժողովին նախագահ ընտրուեցաւ, Հերանքէն Պուլսանի տեղ։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔԸ ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին, Enghienի Salle des Fêtesի մէջ կը ներկայացնէ՝ ԺԱՆ ԷՔԱՌԻ ՀԱՅՐ ԼԸՊՕՆԱՐԸ (4 արար)

Կը մասնակցին՝ Տիկիններ Ս. Յ. Ալիքսանեան, Ս. Նշանեան, Օր. Անահիտ եւ Գ. Փափազեան։ Պ. Պ. Ե. Թօլաեան, Յ. Նշանեան, Վ. Սվաճեան, Ա. Դմբէթեան եւն.։

Գ Ի Ն Ե Ր Ը 25, 15 Ե Ի 10 Ֆ Ր Ա Ն Ք

Տոմսերը այժմէն կարելի է ճարթայթել Պ. Հ. Ջահրէճեանէ։

Յաջորդ ներկայացումը՝ Փարիզ՝ Ակլէր Ա. Թատրոնը, 26 Նոյ. Շաբաթ գիշեր։

ԾԱՆ.— Մասնաւոր կարգադրութեամբ յետ այսու տրամաթիքի բոլոր ներկայացումներուն իւրաքանչիւր մուտք տոմսին վրայ կէս ֆրանք պիտի յատկացուի Փարիզի Հայ Աղքատախնամին։

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Վաղը Ուր. կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Սինէմա Նովէլթիի մէջ
դերասան ՇԱՀԱՆ ՇԱՐԵԱՆ իր Տէսինի խումբով
կը ներկայացնէ ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹի հռչակաւոր

"ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ"Ը

Գ Ի Ն Ե Ր Ը 5 եւ 3 Ֆ Ր Ա Ն Ք

ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՀԻՄԱԿՈՒԸՆԷ ՁԵՐ ՏՈՄՍԵՐԸ

Նոյն ներկայացումը 13 Նոյեմբ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին պիտի բեմադրուի Փօն տը Շէրի.ի Սալ Թուրանօնի մէջ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Կրասի եւ քանի մը երկու խումբերու խառն ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին Լապատիի մէջ։

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ Քրիստափոր ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ ժամը 8.30ին սովորական ճաշասրահին։ Կարեւոր օրակարգ։

Լիոնի Թարբերգի եւ Յար. Դաւառ. Հայրենակց. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 262 թիւ Տիւկէսքլէն Դաշնակցութեան գրադարանը։

Օրակարգ. — Հաշուետուութիւն եւ նոր վարչական ընտրութիւն։ Քուէարկութեան պիտի կրնան մասնակցիլ նախկին անդամներէն անոնք որոնք իրենց յետնեալ ամսավճարները նոյն օրը կը փակեն։

Զ. Ռ. Մ. Վ.իէնի մասնաճիւղին կազմակերպած վիճաբանութիւնը այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, իր ակումբին մէջ։ Այս առթիւ պիտի ըլլայ կատակերգութիւն մը երգեր եւ արտասանութիւններ։ Մուտքը 1 ֆրանք

Փարիզի Հայ Ուս. Միութեան ընդհ. ժողովը 15 Նոյ. Կշ. երեկոյ ժամը 8ին Sociétés Saventesի սրահին մէջ, 28 R. Serpente, (Salle G.)։ Օրակարգ՝ 1. Վարչութեան տեղեկատուութիւն. 2. Նոր վարչութեան ընտրութիւն, եւն.։

ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան մասնաճիւղը կազմակերպած է իր տարեկան պարահանդէսը՝ Salle Hocheի մէջ, 9 Ave. Hoche, Métro: Courcelles, որ վերջերս կրած հիմնական նորոգութիւններով եւ նոր յարդարանքով դիւթագեղ կերպարանք մը ստացած է։

Պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ 19 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 10ին,

Մուտքի գինն է 50 ֆրանք։

Հայ եւ օտար կարողագոյն արուեստագէտներ պիտի կը բարեկին երաժշտական խնամուած յայտագիր մը եւ պարերու միջոցին տ՝ խկատիպ եւ զուարթ intermèdeներ եւ ճաշելի անակնկալներ տեղի պիտի ունենան։

Պարահանդէսին հասոյթը ամբողջապէս պիտի յատկացուի Որբախնամ գործին։

Ծանօթ — Կը խնդրուի տոմսերու արժէքը ղրկել Պ. Պ. Խամէրեանի, 10 Rue Chauchat, Paris 9me, եւ կամ վճարել հանգէսին իրիկունը, մուտքի պահուն անպատճառ։ Տոմսերը պահողներուն վճարման դիւրութիւն տալու համար, հաւաքչի միջոցաւ յատուկ ստացագիր մը պիտի ներկայացուի։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ, Գ. Հ.— 140 Ֆր.։
ՊԷԼՖՈՐԱՏ, Ս. Գ. 400։
ՊԷԼՖՕՐ, Յ. Գ. 70։
ՕՊԻՐՕՆ, Օ Պ. 35։
ՏՐԷԶՏԷՆ, Մ. Պ.— 200։
ՄԻԼԱՆՕ, Գործ.— 45։
ԷՔՍ-ԼԷ-ՊԷՆ, 3 Կ. - 70։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ս. Պ. 35։
ԼԻՈՆ, Զ Մ — 35։
ՍԷՆ ԹԷԹԻԷՆ, Հ. Գ. - 70։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Մ. Ա. - 28։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Հ Ս. 35։
ՄԱՐՍԷՅԼ Ա. Ս. 35։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H TEURNIER

ՄԵՐ ՊԱՐԳԵՒԸ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ

Համաձայն մեր ծանօթ յայտարարութեան, ստորեւ կը նշանակենք գիրքերու ցանկը, իրենց գիներով։ Ամէն մարդ ազատ է իր ուզած հատորները ընտրելու, համաձայն իր բաժանորդագրութեան.—

1. Իմ Գիրքը, Ա. Ահարոնեանի (20 ֆրանք). 2. Մանչ Աղջիկը, Վ. Մարկրիթի 20 Ֆր.). 3. Խորհուրդներու մեհեանը, Յ. Օշականի (20 Ֆր.). 4. Ծապլվար, Եր. Օտեանի 7 Ֆր., 5. Մեր խաչը, Տոքթ. Ս. Սալբիի (8 Ֆր.). 6. Մահացու մէկը, Մ. Կորքիի (3 Ֆր.). 7. Գոմէշ քաղաքին պատմութիւնը (3 Ֆր.). 8. Չաֆողի քանեակները (3 Ֆր.). 9. Ցոմա Կորտիէվ, Մ. Կորքիի 15 Ֆր.. 10. Մեր Անկախութիւնը, Լ. Շանթի (15 Ֆր.). 11. Ընկեր Նահապետ, Ն. Պէշիկթաշլեանի (5 Ֆր.). 12. Երկու Ամիս Բոլշեւիկեան բանտում, Բ. Իշխանեանի (13 Ֆր.). 13. Ռուլամիթ, Ա. Կուպրինի (6 Ֆր.). 14. Կրացիէլլա, Լամարթինի (8 Ֆր.). 15. Ոսկի Աքաղաղ, Րաֆֆի (10 Ֆր.). 16. Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր, Տոքթ. Սեւակի (10 Ֆր.). 17. Ազգային Բարերար, Եր. Օտեանի (4 Ֆր.). 18. Ազա Նազար, Իսահակեանի (3 Ֆր.). 19. Ալպոմ Հէքեաթներու, Շ. Նարդունիի (3 Ֆր.). 20. Դասաստանական խորհուրդ, Եր. Օտեանի (10 Ֆր.). 21. Ինչ պատմեց Թրէբոնէմը կամ Սիֆիլիս, Տոքթ. Գրիգորեանի (6 Ֆր.). 22. Էջեր իմ Օրագրէն, Ֆ. Զօհրապի (6 Ֆր.). 23. «Փետրուար 18» (5 Ֆր.). 24. Ֆրանսահայ Զուցադրութիւն (15 Ֆր.). 25. Զարթիր Աստուած, Ա. Ահարոնեանի (2 Ֆր.). 26 Ինքնուսուցիչ Ֆրանսերէն լեզուի, Դաւիթ-Բէկի (10 Ֆր.). 27. Կոյսի մը Օրագիրը, Թարգմ.՝ Վ. Սեւունի (5 Ֆր.)։

ՍԱԿԱՐԱՆ

9 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի) 100	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Medjidie	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Leva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Belga	[illegible]
Զուից. »	Frc Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Ֆիորին	(Florin)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg	[illegible]
» II	»	[illegible]
» III		[illegible]
Օսմանեան Երկաթ.	Lots turcs	[illegible]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	
	[illegible]
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	[illegible]
ԻՏԱԼԻԱ	[illegible]
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ	[illegible]

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն { 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE NORD 57 82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
11
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1927
11 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 490
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԶԻՆԱԴԱԴԱ՞Ր, ԱՅՈ՛...

Փողոցները զրօշազարդուած են նորէն, յաղթական երկիրներուն մէջ, տօնելու համար Մեծ Պատերազմի զինադադարին տարեդարձը։

1918 Նոյեմբեր 11...

Աշխարհի հզօրները զէնքը վար կը դնէին այդ օրը, չորս տարի արեան բաղնիքներ սարքելէ յետոյ։ Եւ աւետիսներ կու տային միամիտ ժողովուրդներուն։

Չորս տարի անընդհատ՝ գործեցին թնդանօթն ու հրասայլը, օդանաւն ու ընդծովեան, մարտկոցներն ու զրահաւորները, «րպկնացի նշարը» խափանուի եւ «բարի ոգին» թագաւորէ։

Անաւոր վիհ մը բացուած էր ժողովուրդներու միջեւ, «արդարութեան» եւ «իրաւունքի» համար։ Եւ հարկ եղաւ որ մօտ քսան միլիոն մարդ կոտորուի, վիրաւորուի կամ հաշմանդամ թափառի, վերջին ճակատամարտը մղելու համար։

Իրար բզքտեցին հսկաները, իրենց ոտքերուն տակ ճզմելով անհամար բազմութիւններ։ Գիտութեան վերջին հնարքները գործադրուեցան, ոչնչացնելու համար հակառակորդը։ Ու երբ կեդրոնական Պետութեանց պողպատէ ճակատը ճեղքուեցաւ, մարդիկ հաւատացին թէ վերջին պատերազմն է որ կը մղուէր։

Իսկ այսօր, ինը տարի յետոյ, անողոք իրականութիւնը կ'ըսէ թէ՝ 1918 Նոյեմբեր 11ին զինադադար մը կնքուեցաւ, շատ աւելի մեծ ճակատամարտ մը յարդարելու համար, տարբեր ճակատներու վրայ։

Արդարեւ, ի՞նչ խնդիրներ կային 1914ին, որոնց լուծումը Մեծ Պատերազմին յանձնեցաւ, իբրեւ կտրուկ միջոց։

Առնենք «ուժերու հաւասարակշռութիւնը»։ Վերահաստատուա՞ծ է։

Հետեւեցէք 1918էն ի վեր պատահած դէպքերուն, և պիտի տեսնէք որ, օրուան հզօրները, յաղթականները աւելի քան երբեք մտահոգ են այդ հաւասարակշռութեան համար։ Անոնք տարին քանի մը անգամ խորհրդակցութիւններ, խորհրդաժողովներ, դեսպանախորհուրդներ եւ համաժողովներ կը գումարեն, գիղ-գիղ թուղթեր կը փոխանակեն, «հաւասարակշռութիւնը ապահովելու համար»։ Սան Րեմոյէն մինչեւ Լոքարնօ աննախընթաց յայտնաւուրք մըն է դիւանագիտական խաղերու և խարխափումներու։ Եւ տակաւին հանգիստ չեն յաղթական թէ պարտեալ։ Հագիւ ապահովութեան դաշինք մը ստորագրուած Արեւմտեան Եւրոպայի համար, Թիրանայի անակնկալը երեւան եկաւ, բորբոքելով Պալքանեան կրակը։ Եւ, իբրեւ հակազդեցութիւն, անհաւասիկ ֆրանքօ-սերբ համաձայնութիւնը, որ բարեկամական պայմանագրէ մը աւելի, դաշնի, զինակցութեան մը հանգամանքն ունի, ինչպէս կը պնդեն իրազեկներ։

Եւ դեռ ի՛նչ յայտնի պայմանագրութիւններ կամ գաղտնի յանձնառութիւններ, երկրէ երկիր, խմբակցութենէ խմբակցութիւն, որոնց մասին հարեւանցի տեղեկութիւններ միայն ունի հասարակ մահկանացուն։

Իսկ ամէնէն յատկանշականը,— վաղուան համար ամէնէն աւելի մտահոգ են նոյն ինքն յաղթական երկիրներու վարիչները, անոնք որ Վէրսայլի, Թրիանոնի, Նէօյյիի, Սէն Ժէրմէնի եւ Սէվրի դաշնագիրները խմբագրեցին ու ստորագրեցին։

Ազգերու Դաշնակցութիւնն անգամ, որ խաղաղութեան գերագոյն շանթարգելը պիտի հանդիսանար, աւելի շատ պատերազմի հոտեր կը մնուցանէ։

Ուրիշ խնդիր մը՝ ժողովուրդներու ինքնորոշման հարցը։ Կարգադրուա՞ծ է։

Փողոցէն անցող մարդն ալ գիտէ որ, այսօր տասն անգամ աւելի դառնացած են ժողովուրդները, եւ ատելութեամբ կը նային սահմանէ սահման։ Ռումանիա յղփացաւ, Հունգարները կը տրտնջան ու դաւեր կ'որոճան։ Եուկօ-Սլավիա կրկնապատկուեցաւ, բայց Խրուաթները գոհ չեն, իսկ Մակեդոնացիները ակռայ կը կրճտեն։ Պուլկարիա պատժուեցաւ, եւ սպառնալիքի տակ է որ կը համբերէ։ Յունաստան յաղթեց, յետոյ պարտուեցաւ, եւ ապարէզ կը փնտռէ վրէժի համար։ Թուրքաստանը փլաւ, յետոյ հաւաքեց, զանազան բեկորներ, բռնի կապելով նեկայ զանգուածին, բայց անհաճարձատումներ կը լսուին ամէն կողմէ։ Արեւելքի մէջ, հայ ժողովուրդին մէկ երրորդը զրկուեցաւ արդարութեան եւ իրաւունքի յաղթանակին համար, մէկ երրորդը կծկուած է ափ մը հողի վրայ, իսկ մնացորդը կը թափառի երկրէ երկիր։ Ինչ որ մնացած էր Թուրքիոյ մէջ իբրեւ ոչ-թուրք, մատնուեցաւ նոյն ճակատագրին, իբրեւ բնական հետեւանքը Լօզանի խայտառակութեան։

Միւս կողմէ, աւելի քան կենդանի է աշխարհակալութեան տենչը։

Իտալիան, թէեւ զինակից եւ յաղթական, գոհ չէ իր ստացած աւարէն, և լքեալ գոյքեր ու գետիններ կը փնտռէ, իր յաւելեալ բնակչութիւնը եւ ապրանքները տեղաւորելու համար։ Գերմանիան, պարտուած եւ պատժուած, կարօտով կ'երազէ իր հին գաղթավայրերը կամ նոր շահաստաններ, որպէսզի կարենայ կերակրել եօթանասուն միլիոն ժողովուրդ։

Այս մռայլ կացութեան առջեւ, տեսակ մը հեգնութիւն կը կազմեն սպառազինութիւնները կրճատելու ճիգերը։ Փորձը ցոյց տուաւ որ, ոչ մէկ պետութիւն կ'ուզէ եռ մնալ միւսէն, կամ առաջին քայլը առնել։ Զինաթափութեան բերաքանչիւր ձեռնարկ աւելի սրեց փոխադարձ կասկածամտութիւնը, եւ իւրաքանչիւր պետութիւն ինքն իր գլխուն կը կատարելագործէ իր պաշտպանութեան միջոցները։

Զինադադա՞ր։ Այո՛, աւելի կատաղօրէն մղելու համար յաջորդ պատերազմը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Աթէնքի Նոր Օրէն (3 Նոյ.).

— «Եթէ համոզուած ենք թէ մեր հաւաքականութեան շինքն ու արիւնը մտաւորականութիւնը կը կազմէ եւ ան է որ մեզ քաղաքակրթական յաղթանակներու պիտի առաջնորդէ, պարտաւոր ենք միջոցներ ձեռք առնել մտաւորականութիւնը բարձր եւ անկախ պահելու համար։ Բայց նախ քան այդ, մտաւորականութիւնը պէտք է մէկ ճակատով ներկայանայ ժողովուրդին, ինքզինքը պարտադրէ անոր, իր հեղինակութիւնը տարած է ամենուրեք։

«Եթէ ժողովուրդը դատապարտելի է մտաւորականութեան հանդէպ ունեցած սառն վերաբերմունքին համար, մտաւորականութիւնն ալ նուազ դատապարտելի չէ կուռ ու ուժեղ ամբողջութիւն չկարենալ կազմելուն համար։

«Անյետաձգելի պահանջ է հայ գրողներու ընկերութեան մը կազմութիւնը, որուն շուրջ վխտեն բոլոր հոսանքներու պատկանող մտաւորականները։ Քաղաքական տարբեր համոզումները արգելք չեն ձեռնարկին յաջողութեան։

«Պէտք է նախ կապը ստեղծել մտաւորականներու միջեւ։ Մնացեալը գիրքին է։ Նպատակը պիտի ըլլայ հայ գիրքին ու գրականութեան տարածումը փարատել եւ մտաւորականութեան շահերը պաշտպանել, չուկայի [illegible] ըմբռնումով։

«Երբոր այս ձեւի կազմակերպութիւն մը ստեղծուի, ժողովուրդը, որուն մէջ գոհողութեան ոգին միշտ բարձր մնացած է, պիտի փութայ իր բաժինը բերել, ի խնդիր հայ մտքի արժէքներու պահպանման եւ տեւականութեան։

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԸ

Հետաքրքրական է Լէնինկրատի Արեւելեան ճեմարանը, ուր կը յաճախեն 36 ազգեր, Չինացի, Ճափոնցի, Հնդիկ, Մոնկոլ, Հայ, Թուրք, եւայլն։ Կան նաեւ այնպիսի ազգեր, որոնց անունը առաջին անգամ կ'իմանանք։ Լէնինկրատցիները այս ճեմարանը կոչած են Արեւելեան ժողովուրդներու թանգարան։

Հոն կը դասաւանդուին գլխաւորաբար արեւելեան եւ եւրոպական լեզուներ, պատմական եւ ընկերային գիտութիւններ։ Ճեմարանը ունի 13 մասնաճիւղ,— չինական, արաբական, հնդկական, ճափոնական, պարսկական, հայկական եւ թրքերէն։ Կան նաեւ 3 առաջին բաժիններ, որոնք կը պատրաստեն գիտական դէմքեր։ Ասոնց մէջ նշանաւոր է յաբեթական բաժինը, զոր կը ղեկավարէ Փրոֆ. Ն. Մառ։

Ճեմարանը բացուած է համաձայն Լէնինի կտակին։ Լէնին արեւելեան միլիոնաւոր ժողովուրդները կապելու համար «իր» յեղափոխութեան, առաջարկած էր հիմնել ճեմարան մը։ Այժմ ճեմարանին մէջ կը դասաւանդեն 8 ակադեմականներ։ Ակադեմականներէն շատերը համաշխարհային հեղինակութիւն կը նկատուին, օրինակ՝ Փարդոլդ Մառ։

ՕՐՈՒԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Յառաջի միջանկաւոր բաժանորդութիւնէն, քանի՛ ուշ չէ։ Գիրքերու ցանկը տեսնել Դ. էջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽՈՒՐՔԵՐՈՒ ՆՈՐ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Շեւագիրները հաղորդեցին Պոլսոյ երեւնդատ Ատեանին վճիռները Չէրքէզ Սամիի հրոսախումբին անդամներուն մասին։ Վերջին Թղթատարով առնուած պոլսական թերթերը ցուցաբերել մանրամասնութիւններ կուտան դատավարութեան մասին.—

Ամբաստանեալի աթոռներուն վրայ նստած էին Չէրքէզ Սամիի եղբայրը Մէքքի, մեծ եւ փոքր Մէճիտները ու Ապազա Հագգըն։ Հրոսակներուն պատկանող բազմաթիւ զէնքեր եւ հրացաններ գետեղուած էին քարտուղարներու սեղանին վրայ։

Ամբաստանագրին համաձայն, հրոսակներուն Անատոլու ցամաք ելած օրը, Մէքքի Սկիւտարի մէջ տեսնուած է գլուխը չէրքէզի գդակ մը դրած, հաստատուած է որ ան Սալիհլի-Ալաշէհիր-Քէօթահիա ճամբով Նալըխանի կիրճը պիտի երթար, միանալու համար հրոսակներուն, որոնք մահափորձ պիտի կատարէին Հանրապետութեան Նախագահին դէմ։

Ընդհ. դատախազի օգնական Ճէմիլ պէյի պահանջնագիրին մէջ ըսուած է.—

Թրքական հպատակութենէ վտարեալ Հաճի Սամի, Գուշճը պաշը զատէ Էշրէֆ, Սէօքէցի Մէճիտ, Տիւզճէցի Մէճիտ եւ Հագգը նախ զինեալ հրոսախումբ մը կազմած են Աթէնքի մէջ։ Հրոսախումբը յետոյ ժողով գումարած է տունին մէջ Էշրէֆի ազգականներէն Մուսթաֆայի, որ Քիոս կղզին կը բնակի։ Այս ժողովի ընթացքին տրուած որոշումներուն համաձայն, հրոսակներուն մէկ մասը Անատոլու ցամաք պիտի ելլէր, յետոյ Զամլը լերան վրայէն նշան պիտի տար հրոսախումբին, որպէսզի անոր միւս անդամներն ալ միանային իրենց։ Հրոսակները այս առթիւ որոշած էին կռուիլ՝ մինչեւ իրենց մահը։

Հրոսախումբին Անատոլու ժամանումէն ինը օր յետոյ Մատիրանի հովիտին մէջ բնակող ցեղերը կասկածելի նկատած են անոնց ընթացքը եւ կառավարութեան լուր տուած են։ Ասոր վրայ ոստիկան-զինուորներուն եւ հրոսակներուն միջեւ տեղի ունեցած է ընդհարում մը, որու ընթացքին նախ Հագգըն ձեռք անցուած է։ Հրոսախումբին միւս անդամները թէեւ յաջողած են փախչիլ, սակայն աւելի յետոյ Գարա Օվայի մէջ տեղի ունեցած երկրորդ ընդհարումի մը ընթացքին, անոնք ալ ձեռք անցուած են մեռած կամ վիրաւորուած վիճակի մէջ։

Ամբաստանեալներէն Ապազա Հագգը կարեւոր խոստովանութիւններ ըրած է. յայտնած է թէ Միտիլլիի ակումբին մէջ ժողով գումարուած է յիսուն հոգիի մասնակցութեամբ։ Ցետոյ պատմած է թէ Յոյները ի՛նչպէս զէնքը քանից Անատոլու ղրկեցին եւ թէ անոնք խոստացած էին ինքնավարութիւն տալ Չէրքէզներուն։

Հաճի Սամիի հրոսախումբին հետ կապ ունի նաեւ Իզմիրի փախստական նախկին կուսակալ Րահմի պէյ, որ ի բացակայութեան դատապարտուած էր Անկախութեան Դատարանին կողմէ։ Քննութիւն կը կատարուի հասկնալու համար թէ Րահմի պէյ Աթէնքի մէջ Հաճի Սամիի հրոսախումբին հետ յարաբերութեան մէջ գտնուա՞ծ է թէ ոչ։ Կ'ըսուի թէ Չէրքէզ Էշրէֆ եւ Րահմի պէյ անոր հետ մէկ ժամու չափ տեսակցած են Աթէնքի մէջ։

Արեւելեան Նահանգներու կացութիւնը

Ազգային մեծ ժողովի շաբաթ օրուան նիստին մէջ վարչապետ Իսմէթ փաշա դաշինքի ընդհ. քաղաքականութեան մասին ճառ մը խօսեցաւ։ Քրտական ապստամբութեան եւ Արեւելեան Նահանգներու կացութեան մասին հետեւեալը յայտարարեց.—

«Արեւելեան Նահանգներու կարգ մը շրջաններուն մէջ յետադիմական մեծ շարժումներու բացարձակ ամլութեան մատնուելէն յետոյ, կարգ մը յուսահատական դժուարութիւններ շարունակեցին։ Երեւան եկած ասպատակութիւնները կրնանք վերջին ճիգը նկատել այնպիսիներուն, որոնց սեփական շահերը վտանգուեցան հանրապետական բարենորոգումներու ընթացքին։

«Ապստամբները հետապնդելու համար, բացի տեղական ոստիկանական եւ սահմանապահ ուժերէն, չստիպուեցանք ո՛և է ուրիշ ուժ գործածել։ Արեւելեան Նահանգներ ըսելով պէտք չէ ընդարձակ շրջան մը մտաբերել. այս շրջանը կը բաղկանայ Կինճ, Լճէ, Բալու եւ Խնուսի նման չորս-հինգ գաւառակներէ։ Արեւելեան բոլոր կուսակալութիւնները անդորրութեան մէջ են։ Առհասարակ երկրին մէջ տիրող անդորրութեան իբր օրինակ ըսեմ թէ Մարտէն ի վեր գրեթէ բնաւ պէտք չտեսանք օգտուելու անդորրութեան ամրապնդման օրէնքի իրաւասութենէն եւ անկախութեան դատարաններէն»։

Ազգերու Դաշնակցութեան նոր ժողովը

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին յառաջիկայ նստաշրջանը պիտի բացուի Ժընեւի մէջ Դեկտեմբեր 5ին։ Օրակարգին վրայ կան բազմաթիւ հարցեր, որոնց մեծ մասը կը վերաբերի այս տարուան Ընդհանուր ժողովի որոշումներուն գործադրութեան։ Ասոնց կարգին յիշենք նաեւ Նանսէնի ծանօթ ծրագրին մասին Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ պետութեանց տուած պատասխանը։ Ինչպէս կը յիշուի, համաձայն Ընդհանուր ժողովի որոշման, Սեպտեմբերին նոր կոչ մը եւս ուղղուած էր անդամ պետութեանց, որպէսզի նիւթապէս օգնեն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

---

30 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔԻ ՀՈՒՆԳԱՐ ՊԱՐՏԱԹՈՒՂԹԵՐ

Գրեցինք թէ ոստիկանութիւնը իբրեւ կեղծարար ձերբակալեց դրամատէր Պլումէնշթայնը եւ Թովպինի եղբայրները։ Առջի օր խուզարկութիւն կատարուեցաւ դրամատան մը մէջ, ուր Պլումէնշթայն չորս գանձարկղ վարձած էր։ Պլումէնշթայնի մերժած ըլլալով բանալիները յանձնել, գանձարկղները դարբինի միջոցաւ բացուելով գտնուեցան 30 միլիոն ֆրանք արժէքով հունգարական պարտաթուղթեր փնտռուքներկրշարունակուին։

Պլումէնշթայնի հարստութիւնը կը գնահատուի 15 միլիոն տոլար։

Գերման թերթերը երկարօրէն կը զբաղին այս խնդրով, որովհետեւ Պլումէնշթայն եւ Պորիս ու Սիմոն Թովպինի եղբայրները ծանօթ են Գերմանիոյ մէջ, ուր Փրուսիոյ պետական դրամատունէն միլիոններով մարք շորթած էին՝ կաշառելով բարձրաստիճան պաշտօնեաներ։ Իրենց մեղսակից էր Մինցէր անուն Ռուս մը եւ Քուսթիքէր կամ Հէլցման։

«Պէրլինէր Թակէպլաթ» կը գրէ թէ Պլումէնշթայն եւ Թովպինի եղբայրները յաջողեցան հունգարական պարտաթուղթերը շահագործել՝ շնորհիւ ֆրանսացի բարձրաստիճան անձնաւորութեանց։ Պերլինի գաղտնի ոստիկանութեան տեղեկագիրներուն համաձայն, Միլանի բարեկամներէն ծերակուտական մը եւ երեսփոխան մը յայտնած են թէ իրենց կը պատկանի քսան միլիոն մարք արժէք ներկայացնող պարտաթուղթերու տրցակ մը, զոր Թովպինի եղբայրները կեղծարարութեամբ Ֆրանսա մտցուցած էին Հունգարիայէն։ Թրիանոնի դաշնագրով այդ պարտաթուղթերուն արժէքը եռապատիկ անգամ կ'աւելնար, պայմանով որ Ֆրանսացիներու պատկանէին անոնք։

Պլումէնշթայնի կինն ու աղջիկը, որոնք ճոխ կեանք մը կ'ապրէին Փարիզեան շքեղ պանդոկի մը մէջ, քանի մը օրէ ի վեր անծանօթ ուղղութեամբ մեկնած են։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Անցեալ շաբաթ Անգլիոյ մէջ նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 1,106,100, նախորդ շաբթուան վրայ 32,000, իսկ Յուլիս ամսուան հետ բաղդատելով 79,000 աւելի։ Աշխատանքի նախարարութիւնը կը մերժէ որոշ թիւեր տալ նպաստ չստացող գործազուրկներու մասին։

Այս կացութեան հանդէպ Աշխատաւորականներու վարիչ Մաքտոնըլտ բողոքագիր մը ուղղեց կառավարութեան, հրաւիրելով վարչապետ Պոլտուինը, որ առիթ տայ Երեսփ. ժողովին առջեւ վիճաբանելու գործազրկութեան եւ հանքային տագնապին մասին։ Նոյնպէս կը հարցնէ կառավարութեան թէ նպատակ ունի վաւերացնելու Ուաշինկթընի պայմանագրութիւնը՝ ութ ժամուան աշխատանքի մասին։

ԱՐԱԲԿԻՐՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ

Հալէպէն կը տեղեկացնեն թէ հոն հասած են Արաբկիրցի 35 հայ գաղթականներ, մեծ մասը կիներ։ Գաղթականներուն տուած տեղեկութեանց համաձայն, ուրիշներ ալ Արաբկիրէն ուղղակի գաղթած են դէպի Հայաստան։ Նոր գաղթականները ստիպուեր են մեկնիլ իրենց ծննդավայրէն, կառավարութեան ոչ-պաշտօնական ստիպումներուն վրայ։

ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Շատ հաճելի է մեզ, Հայերուս, կրկնել միշտ թէ վաճառական ազգ ենք։

Արդարեւ շատ հին ժամանակներէ ի վեր Հայաստան ճամբորդող եւ Հայերու մասին գրող օտար պատմիչներն ալ յիշած են մեր առեւտրական ընդունակութիւնները, իբրեւ մեր դրական կողմերէն մէկը։ Ցիշենք, օրինակ, թէ հայ վաճառականները իրենց ափերով Երասխի ափերէն սրդան կարմիր կը փոխադրէին Եփրատի վրայով մինչեւ Բաբելոն եւ Ասորեստան։

Այս գնահատումները՝ ճիշտ էին, սակայն, երբ վաճառականութիւնն իր նախնական վիճակին մէջ էր եւ վաճառական ըլլալու համար կը բաւէր աշխատասիրութիւն, սակունութիւն, եւ մանաւանդ խնայասիրութիւն։

Այն օրէն ի վեր, սակայն, որ վաճառականութիւնը դարձաւ միջազգային եւ հաստատուեցաւ գիտական հիմերու վրայ, ենթահայ բազմազան մրցակցութեանց ոչ միայն անհատներու, այլ եւ տարբեր երկիրներու ու պետութեանց միջեւ, հայ վաճառականը քաջութեամբ առաջադէմ, իրբեւ անկարող տոկալու այդ մրցման։

Զուգահեռաբար բազմաթիւ Հայեր հաստատուած էին Հնդկաստանի մեծ քաղաքներուն մէջ, ինչպէս Կալկաթա, Մադրաս եւ այլն մինչեւ Սինկափուր, Բաթավիա ու Սուրաբայա, եւ տիրացած էին մեծակ հարստութեանց, որովհետեւ կը գտնուէին իրենցմէ նուազ զարգացած եւ մանաւանդ նուազ ուշիմ տարրերու մէջ։ Բայց այն օրէն որ անգլիացի ու հոլանտացի վաճառականներ առաջ գրին այդ ասիական գաղութները, հայ վաճառականներն անհետացան հետզհետէ եւ լաւագոյնները հազիւ յաջողեցան իրենց դիրքը պահել։

Մեծ պատերազմի հետեւանքով հայութեան ստուար խումբեր ցրուեցան արտասահման։ Մօտ 50,000 հոգի հաստատուած են Միացեալ Նահանգները, գլխաւորապէս Փարիզի եւ Մարսէյլի մէջ, ի՞նչ կը ներկայացնէ այսօր անոնց կացութիւնն իբրեւ վաճառական։ Անուրանալի է անշուշտ Հայուն բնական ուշիմութիւնը, յարքաշութիւնը եւ աշխատասիրութիւնը, բայց ինչպէս ըսինք վերեւ, այդ յատկութիւններն այլեւս բաւական չեն տոկալու միջազգային մրցման։ Իրական վաճառականի մը անհրաժեշտ են շատ մը մասնագիտական տեղեկութիւններ եւ գիտելիքներ, որոնցմէ զուրկ է հայ վաճառականը։

Միացեալ Հայերը հաստատուած են առեւտրական գրեթէ բոլոր ասպարէզներուն մէջ։ Կան ադամանդավաճառներ, ադամանդավաճառներ, գործակատարներ, միջնորդներ, գորգավաճառներ, տոպրակագործներ, ճաշարանատէրներ, նպարավաճառներ, զանազան արհեստաւորներ եւլն։ Ինչ որ կարելի է առաջին ակնարկով նշմարել իրրեւ բացասական կողմ անոնց մէջ, համաքական ոգիի բացակայութիւնն է։ Անհատական յաջողութիւններ կրնան ունենալ հայ վաճառականները եւ կը համրենք բաւական թիւով հարուստ առեւտրականներ, բայց չենք գիտեր հայ վաճառականներու մէկ ընկերակցութիւն, փոխադարձ վարկի հիմնարկութիւն եւլն։ Հայերը չունին ընկերութիւններ կազմելու ընդունակութիւն. արեւելեան մտայնութիւնը կը շարունակէ տիրապետել միջավայրին մէջ։ Եթէ պատահի որ երկու Հայ ընկերութիւն մը կազմեն, բնաւ կարեւորութիւն չեն տար այդ ընկերութեան հաստատման օրինական ձեւականութեանց, պայմանագրի, հաշուապահական կանոնաւոր արձանագրութեանց, պատասխանատուութեան, ստորագրութեան եւայլն ձեւերուն, եւ հետեւանքը կ'ըլլայ անպատ...

...ճառ անհամաձայնութիւն, կռիւ եւ վնաս։ Բացառութիւն են հայ վաճառականական տուներ որ չըսեմ 100, բայց գոնէ 50 տարուան տեւական կեանք ունեցած ըլլան։ Աշխարհի որ տեղն ալ հաւաքուին եւրոպացի 20—30 վաճառականներ, անպայման կը հիմնեն վաճառականական ակումբ մը, ուր կարելի կ'ըլլայ իրարու հետ հաղորդակցիլ, իբարմէ օգտուիլ, ընդհանուր նիւթերու վրայ վիճաբանիլ, եւլն. եւլն.։ Անաւասիկ Փարիզի պէս հսկայ կեդրոն մը, ուր առնուազն 500 հայ կարեւոր առեւտրական տուներ կան եւ չունինք մէկ կեդրոն, ուր կարելի ըլլայ տեղեկութիւններ ստանալ ո՛ր եւ է մէկուն վրայ։ Եւ սակայն որչափ կարեւոր եւ օգտակար է այդպիսի գրասենեակ մը մանաւանդ Հայերուն համար, որոնցմէ շատերը ոչ միայն եւրոպական առեւտրական օրէնսգիտութեան, այլ եւ տեղական լեզուին իսկ անտեղեակ են։

Դժուա՞ր է արդեօք հիմնել այդ տեսակ տեղեկատու գրասենեակ մը, որուն համար չեմ կարծեր թէ ամսական 2000—2500 ֆրանքէն աւելի ծախք ըլլայ, եւ որ դիւրաւ կարելի է փակել ամսական 5—10 ֆր. մուտքի գումարով մը, եթէ 2-300 հայ վաճառականներ մասնակցին իրենց իսկ օգտին համար։ Այդ գրասենեակը կրնայ, զոր օրինակ, պատրաստել ընդհանուր Տարեգիրք մը ամբողջ աշխարհի վրայ գտնուող հայ վաճառականներու հասցէներովը եւ ասով դիւրութիւն տալ անոնց՝ իրենց հետ հաղորդակցելու եւ յարաբերութիւն հաստատելու։

Եթէ այդ գրասենեակը ըլլայ քիչ մը ընդարձակ եւ հայ առեւտրականներն ու գործարանատէրերը միասին ունենան այնտեղ իրենց ապրանքներու նմոյշները, կամ իրենց գործին զանազան ապրանքը, կրնան Կ... ծարւեն օգտուիլ իրարմէ եւ մեծ զարկ տալ իրենց գործառնութեանց։

Եթէ ուզենք երկու բառով բնորոշել առեւտրական հին եւ նոր մտայնութիւնները, կրնանք ըսել թէ հինը հետամուտ էր կարելի եղածին չափ քիչ ծախսելու, մինչ նորը կ'ըսէ ծախսել որքան կարելի է շատ վաստկելու համար։ Ո՞ր հայ վաճառականը կարեւորութիւն կուտայ ռէքլամին. մեզի համար ծանուցումը աւելորդ ծախքի դուռ մըն է։ Եթէ գիտնային սակայն թէ եւրոպական եւ ամերիկեան արտադրողներու եւ գործարանատէրերու առեւտրական պիւտճէներուն մէջ ի՛նչ ահագին համեմատութիւն կը գրաւէ ռէքլամի դրամը եւ թէ որչափ կախուած է անէ ապրանքի սպառումը, զայն հրապարակ հանող սան ռէքլամներէն։ Բաւական է գիշեր մը մեծ պուլվարներէն մինչեւ Օփերա պտոյտ մը ընել, տեսնելու համար այն միլիոնները, զորս կը ծախսեն զանազան տուներ, իրենց այս կամ այն արտադրութիւնը յանձնարարելու համար հանրութեան, լուսաւոր ցուցադրութեանց միջոցաւ։

Հրապարակ գնելով հայ առեւտրական գրասենեակի մը հաստատման առաջարկը, պայմանով որ եթէ գտնուին ոչ աւելի քան քսան պարտաճանաչ եւ գիտակից առեւտրականներ, որ միանալով գործի ձեռնարկեն, պիտի յաջողին անպայման եւ մեծապէս օգտակար պիտի ըլլան ինչպէս Փարիզի, նոյնպէս եւ ամբողջ աշխարհի հայ առեւտրականներուն։ Մինչեւ իսկ կարելի է այդ տեսակ սրահի մը մէջ կազմակերպել բանախօսութիւններ, պերպարուեստական հանդէսներ եւ նկարչական ցուցահանդէսներ եւ հաւաքոյթներ այդ միջոցաւ միայն ապահովել ծախքերը։

Երբ կը հաշուեմ մօտ 2-2500 ֆրանքի ամսական ծախք մը, աչքի առջեւ ունիմ, բացի սրահի վարձքէն, միայն պաշտօնեայ մը, որ ի վիճակի ըլլայ առեւտրական որոշ տեղեկութիւններ տալ իրեն դիմող հայ եւ օտար վաճառականներուն, ձեռքի տակ ունենալով ամբողջ աշխարհի առեւտրական սենեակներու տարեգիրքերն ու վաճառականական տեղեկատուութիւնները, որոնցմէ ձրիաբար կը բաժնուին հետաքրքրուողներու։

Գալով Տարեգիրքի պատրաստութեան, կը կարծեմ թէ 100—150 ռէքլամներով կարելի է ամբողջ տպագրութեան ծախքը հոգալ։ Ո՞ր վաճառականը չպիտի ուզէր 100—150 ֆրանքով իր անունն ու գործը ծանօթացնել ամբողջ աշխարհի վրայ գտնուող հայ Տուներուն, քանի որ այդ Տարեգիրքերը ձրի պիտի բաժնուին ամէնուն։

Մ. Տ.

Ց. Գ.— Անոնք որ համաձայն են այս ձեռնարկին եւ կ'ուզեն մասնակցիլ առաջարկուած իմբակցութեան, կրնան իրենց հասցէն հաղորդել Յառաջի։ Երբ 30—40 հոգի մասնակցելու փափաք յայտնեն, կարելի է անմիջապէս գործի ձեռնարկել։

ՆԱՀԱ՞ՆՋ ՄԸ ԱՐԴԵՕՔ

ԿԵՐԵՆՍԿԻԻ ՏԵՍԱԿԷՏԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Նոյեմբեր 7ի տարեդարձին առթիւ շրջանակի մը մէջ, «Ցնի» թերթի խմբագիր Պ. Կէրէնսկին կարդաց շատ հետաքրքրական դասախօսութիւն մը, նիւթ ունենալով «Յեղափոխութիւն եւ պոլշեւիզմ»։

Ցայտարարելով թէ մէկ տարի առաջ իր բոլոր նախատեսութիւնները Ռուսաստանի ներքին իրադարձութիւններու մասին ներկայիս կ'իրականանան, Կէրէնսկին պաշտպանեց այն տեսակէտը, թէ Թրոցքի-Զինովիէվ շատ աւելի յետադիմական են եւ հակապետական քան Սթալին։ Ռուսաստանի մէջ այլեւս չի կրնար կրկնուիլ Հոկտեմբերեան Լենինիզմը եւ ներկայիս Ռուսաստանն ինքնին կը ներկայացնէ բացարձակ պետութիւն մը, ուր կառավարող մեքենան զուրկ է ընկերային կողմնակցութենէ։ Ինչպէս որ որ եւ է քայլ առած ատեն, պէտք է հաշուի առնել երկիրը։

Երկրին մէջ բոլոր տնտեսները կան յետապէս փոխելու տիրող կարգերը եւ եթէ այդ ուղղութեամբ գործ չի կատարուիր, պատճառը կամքի բացակայութիւնն է։ Այնտեղ, ներքին պայքարն ինչ իշխանութիւն ալ որ ծնի, պոլշեւիկներէն շատ աւելի դրական կ'ըլլայ։ Պէտք չէ վախնալ «Թէրմիտորիզմէ» կամ «Պոնափարթիզմէ», որովհետեւ ժողովուրդը երբեք չի հանդուրժեր մէկ նոր՝ նոյն իսկ ձեւափոխուած պոլշեւիզմի։ Այն բոլոր տարրականները, որոնք պատեր եւ ռուսամասերն են Ռուսաստանի, միաբերան կը յայտնեն թէ ժողովուրդի հարիւրին 95ը ատելով է տիրող կարգերէն։ Միաժամանակ անոնց համար անհասկնալի կը մնայ իշխանութեան խուճապը՝ ժողովուրդի շատ կրաւորական վիճակին առջեւ։

Իսկ ժողովրդի կրաւորականութեան պատճառը վախն է։ Ամբողջ բնակչութիւնը, թէ քաղաքի եւ թէ գիւղի, կը վախնայ նոր քաոս յառաջ բերելէ։ Երկրորդ՝ ռուս ժողովուրդին մէջ անսահման հայրենասիրութիւն է յառաջ եկած Ռուսիոյ վախնալով երկրի փլուզումէն, հնդդիմանալ օտար միջամտութեան։ Այդ գիտեն պոլշեւիկները եւ ատոր համար ալ ամէն բանի մէջ ցոյց կուտան Անգլիացիին մատը եւ կ'ահաբեկեն, ոչ կուզ ան Ռումանացիները, Լեհերը։ Եւ կը հրատարակուին վրացի ընկերվարական կուսակցութեաներու հրահանգ նամակները. այդ բանը սարսափ կը պատճառէ բոլորին։ Երրորդ՝ կը վախնան յետաշրջումէ։

Ռուս տարագիրները, մանաւանդ գործօն պայքարի կողմնակիցները, պարտաւոր են հաշուի առնել այդ տրամադրութիւնները, որ ներկայիս բոլորովին այլ խնդիրներ կը յարուցանեն, քան փետրուարէն առաջ։ Պէտք է հաշուեցնել հակառակութիւնը նպատակայարմարութեան հետ։ Նոր Ռուսաստանի մէջ գործելու համար, պէտք է նոր բան սորվիլ, կարենալ վարուիլ նոր տարրերու հետ եւ սորվեցնել այդ նորերուն, ազատագրելով անոնց կամքը վախի ազդեցութենէն։ Այդ նոր Ռուսաստանը ռումբով ու դաշոյնով չէ կարելի նուաճել. ան ինքը պէտք է իր տէրը գտնայ։ Սթալին-Թրոցքի պայքարը՝ ուրիշներու համար հող կը պատրաստէ։

Նոր պայմաններու մէջ ժողովուրդի կրաւորականութիւնն անգամ կ'ունենայ իր հետեւանքները, որովհետեւ ամէն օր նորանոր հարուածներ ստանալով անոր մէջ աւելի կ'ամրանայ անհաշտ ոգին։ Պէտք է աշխատիլ այդ հոգեբանութիւնը գործնական ուղիղ ճանապարհի վրայ դնել։ Ասիկա համակերպիլ չի նշանակեր, գուցէ եւ աւելի վտանգ ու գործօն պայքար պահանջէ։ Ով որ չի հասկնար ներսը կատարուած փոփոխութիւնները եւ գուրսէն գործօն քայլերու կը դիմէ, ատով աւելի կ'ամրացնէ պոլշեւիկները։

Պոռթկումները՝ Ռուսաստանին օգնելու բարի ցանկութենէն ու մաքուր խիղճէ մղող գործողութիւններ են, բայց չեն պայմանաւորուած իրական տուեալներով եւ դէպքերու եւ կարելիութիւններու հաշուառումով։ «Թերմիդոր» վիրջին մերկացումներէն յետոյ, միանգամընդմիշտ պէտք է հրաժարիլ այդպիսի պոռթկումներէ։ Այդպիսի քայլերը, հետեւանք են տարագիրներու հոգեբանութեան։ Արտաքին Ռուսաստանի տարագիրներէն շատ աւելի բարձր է ինչո՞ւ օրինակ, տարագիրները չերաժիշտ համագումար մը, ուր վճռականօրէն յայտարարուի.— Մենք, բոլոր տարագիրներս, դէմ ենք օտար միջամտութեան. մենք դէմ ենք օտարներու հետ որեւէ կարգադրութեան, քանի որ կը հաւատանք միայն մեր երկրի ուժին։ Այսպիսի յայտարարութիւն մը կ'ազատէր ժողովուրդի հոգեբանութիւնը Ռուսաստանի անկման ու յետաշրջման վախէն։

Ռուսաստանն այնքան քայքայուած է, որ նոր անդամահատութեան չի դիմանար։ Անհրաժեշտ են խաղաղ միջոցներ։ Հին ժամանակներն ալ կը դիմէին խաղաղ միջոցներու եւ ամէն փորձ կ'ընէին միապետական կարգերը դէպի խաղաղ բարեկարգական զիջումներու մղել։ Նոյնը պէտք է ընել նաեւ հիմա։ Պէտք է կառավարութեան խաղաղ ելքի ճանապարհներ մատնանշել։ Պէտք է իշխանութեան ըսել որ ժողովուրդին ընդառաջ երթայ եւ քաղաքականապէս, գոնէ Էկոնոմիկ ժամանակուան վիճակը ստեղծէ՝ գրաքննական ձեւով։

Շատ հաւանական է, որ առէջ բան դուրս չգայ։ Բայց քաղաքականութիւնը արհեստականօրէն պատրաստուող երազ չէ. այլ արուեստ մըն է. պէտք է ժողովուրդի հոգեբանութեան մէջ ստեղծել այն տրամադրութիւնները, որոնք որ անհրաժեշտ են։ Ներկայի անյետաձգելի աշխատանքը պէտք է ըլլայ՝ ստեղծել այն հոգեբանական տրամադրութիւնները, որոնք կ'ազատագրեն Ռուսաստանի կրաւորականութիւնը, եւ այդ կրաւորականութիւնը յառաջ բերող հոգեբանական պատճառները։

Եթէ այդ ճամբով երթանք, գոնէ մէկ օր աւելի կ'։ մօտենայ մեր հայրենիքին ազատագրումը։ Իսկ ռումբերով ու «Թերրորներով», Անգլիոյ կամ Ռումանիոյ հետ, Ռուսաստանի վերածնունդը անկարելի է,— եզրակացուց Կէրէնսկի։

* * *

Միանգամայն կարելի է համաձայնիլ Պ. Կէրէնսկիի այն տեսակէտներուն հետ, զորս աւելի որոշ բան է չեն ըսել,— Ռուսաստանի քաղաքականութիւնը, նոյնիսկ ոչ պոլշեւիկեան Ռուսաստանի, կը չինէ նոր սերունդը,— որովհետեւ յեղափոխութիւնը՝ տիրող սերունդը նորով փոխարինելն է, առաջնորդուած՝ նոր գաղափարներով։

Կարելի է վիճիլ գաղափարին շուրջ մը տեսակէտներուն դէմ. օրինակ — արդեօք, ժողովուրդի կրաւորականութիւնը հետեւանք է կամքի բացակայութեա՞ն.— Թէ այդ կամքը կայ եւ եթէ լայնօրէն չարտայայտուիր՝ պատճառը կամքի կազմակերպուած չըլլալն է։ Կամ թէ, եթէ բոլոր տուեալները կան յեղաշրջելու տիրող կարգերը, արդեօք խաղաղ միջոցնե՞րն են նպատակայարմար, թէ արդէն գործօն միջոցներու ժամը հասեր է։

Դասախօսն ինքն ալ չի հաւատար խաղաղ միջոցներու յաջողութեան նոյնպէս վճռապէս չի ժխտեր գործօն միջոցները (միայն թէ ինքը ժողովուրդն ընէ)։ Կասկածէ վեր է նաեւ Կէրէնսկիի յեղափոխականութիւնը։ Հապա ի՞նչ բան է որ այդքան կրաւորական դիրքի մէջ կը դնէ զինքը։ — Նոյն վախը՝ վախ ոչ թէ հոգեբանական պատճառներէ յառաջ եկած, այլ գիտակից։

Կէրէնսկիի, ինչպէս եւ Միլիուքովի մէջ կը խօսի խոր ու անկեղծ հայրենասիրութիւնը։ Անոնք մտահոգ են Ռուսաստանի ծուատումէն, բաժան-բաժան ըլլալէն։ Իսկ պոլշեւիկները չէ՞ որ ռուս նուաճողական քաղաքականութիւնը կը հետապնդեն, ամբողջացնելով նախկին ռուսական հոգերը։ Ուրեմն ինչո՞ւ խանգարել։

Ա.Շ.Ն.Ց

ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԸ
(11 ՆՈՅ. 1918)

Զինադադարի տարեդարձին առթիւ, շատեր պիտի յիշեն զանց գրուածներ, ուրիշներ ալ պիտի փորձեն այդ ահռելի տարիներու ընթացքին իրենց նորակազմ ուղեղին վրայ ազդած պատկերները յիշել։

Պատանեկութիւնը որքա՜ն խուլ կը մնայ իր աչքերէն հեռու ապրուող եղելութիւններուն եւ ընդհակառակը որքան կը լայնցնէ ուղղակի իր զգայարաններուն հետ շփման մէջ մտած իրականութիւններու։

Առաւօտ մը տեսայ Մադրիդիւզցիներ, որոնք ծովեզերք կը վազէին։

Ես ալ հոն ուղղեցի իմ քայլերս, և հօճայի մը ու ուրիշ Թուրք ծերունիի մը միջեւ գլուխս հուրեցի։

Մարմարային վրայ սև գիծ մը մէկ ծայրէն միւսը. պատերազմական նաւեր էին։ Գիծը մնաց պահեր ու պահեր. Նաւեր ու դարձեալ նաւեր, մեծ, պզտիկ, աշտարակներով ու կայմերով, շոգիէ ժապաւէն մը բոլորին ալ վրայ։

— Մնաս Թուրքիա՛ն։

Զարմանալի բան, ի՛նչ ըսել կ'ուզէր այդ հօճան։ Վերադարձայ տուն, ցրուած յիշատակներու փորձեցի կարգ տալ։

Այն ատեն կ'յիշեցի 1915էն 1918ի օրերը։

Կարծես ժամանակի հրամանի մը վրայ փշողութեանս առջեւ եկան շարուիլ.— համբային քթերցայ անի մը բացումը գիշերվան մէջ, պատանիներ ու ծերեր կը թափին զմայլիլ պատկերազարդ հանդէսներու բեռնաւորուած կառքերուն վրայ։ Կ'հանէի այդ երկարները՝ պատանեկութեան, ծերութիւնը՝ մէկ հոսանքէ տարուած մոռացման կը նուիրուէին կամ գէթ իրենց երեւակայութիւնը անմիջականօրէն կը փափուէր գերմանացի վայելչաշարդ սպաներու պատուանշաններով եւ կամ ֆրանսացի գերիներու դիմագիծներու ա... ուռող ...ութեան զգածուէր. մինչ անդին, մաններու վրայ կը հնձուէին զաւակներ ու հայրեր, նորապսակ ամուսիններու իրենց սիրելիները։

Քառոլ կայսեր այցելութիւնը Պոլիս։

...Թէ ինչպէս բոլորս ալ ... սով գլխարկուած եւ ... զորքագականներու շարքերուն լծուած հն ի հն քալեցինք մինչեւ Սոֆիա Պազէն, ուր մեզ հրաւիրեցին պառել՝

— փատիշահիմ չօք եաշա...

Վերադարձին ընկերներէս մէկուն խօստովանանքը.— ... փաշարած էր ուժգնօրէն եւ ... եռանդով ... պատրաստ, հայերէ...

— կեցցէ՛ Թագուհին։

Սեւազգեստ այդ ... կինը՝ իր գլխի խոնարհ ... ներով՝ աւելի ազդած էր իմ ... ուսանողէս բարեկամիս քան ոսկեթել ... փայլուն ձիերու վրայ ... պահակները, կամ ... մէջ յոխորտացող իշխաններ ու այլ կայսերագունները չ... խումբը։

Յաջորդ օրը վերադարձ ... զային վարժարանին խարխուլ շէնքը. եւ գաղտագողի ... մը պատէն անդին մեր ... բանը՝ որուն պարտէզը ... կաններու պէս ... փոքր թիւով ... մէկ քանիներ, երկարած ... հողամասի մը վրայ, կը ... ոգեւորել իրենց անարիւն ... դամները՝ արեւին ճառագայթ... րէն ջերմութիւն մուրալով։

Ներսը՝ հոն ուր, արեւ ... համներ, դասարաններու ... կլիմաներ, ... անկիւններ ... վարագոյրներու ետեւ ... մերձ թշուառականներ... Մենք ... լորտը կարծես թմրած էր, ... տանեկութիւնը կը սահէր ... րութեամբ ու ... ծանրացած օրերու մէջէն։

Եւ մերթ ընդ մերթ ... թափումներ՝ համաձայնական ... օդային տորպիլներու ... ծումներով։ Կապուած կը ... խարհը։

1918։

Ուրիշ կմախքներ. ... Սոֆիոյ խորհրդն. ... Հա՜յ աղջիկներ։ Անոնք ... բանտերու կնիքը իրենց ... ալ, անոնց փառաւոր ... իրենց մարմնին վրայ։ Հայ ... միտքը շատ բան տեսած էր ... վերջին եղեռնը իր ... յաւէտ փակած էր... ... նաեւ իր սերունդին ... հայրենի հողին էջերուն ...

Ի՛նչ հեգնութիւն, ... հսկայ կամար ... տակին ... վրայ։

Ի՛նչ հեգնութիւն։

Այդ հսկայ կամար... փառ ու շուքով ... տալ մեզ։

Զինադադարէն վերջ ... տասարդներուն վերադարձ ... էր հիւծումի, թշուառութեան ... պանդխտութեան համար ... բու ուրիշ օրեր Զինադադար ... ոչ մեզ համար։

Ան փախեց հայ ազգի ... զաւող ուժերուն ... ծրագիրը, եւ իբրաւունք ... հօճան ընդմիջող թուրք ... նիին, որ սակէս պատաս... նած էր։

— Ո՛չ գե ու Թուրքիա ... րած է մինչեւ այսօր՝ ... բախումներու վրայ ... Զարմանալի եղեռնի ... Եւ ինչո՞ւ կ'ուզէք որ այդ ... տերը յանկարծ մեզ ...

…ՐՈՀԻ
…ՀԵՐ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆ

II

…ուանկ քանի օրուան մէջ իրեն …ս կը նայիս, ատենին չու… …ունիս չկար. համբերելով չէր …
… կալուածներուն մէջ … մանէիր. ծայրը չէիր …

— …ինչ չորս ձեռք պահես… …ուն ունէի. դերձակս կա… …չէր, համար ինծի:
— …չկին մէկը կը հագնէի, … կը նետէի, երէկ առած, … նոր կուտայի աղքատին:
— … ինչ կ'ըսես, եղբայր. դրա… …ի պէս կը հոսէր:
— …ւաց, հիմա՞, որովհետեւ … կ'աշխատիս, վրադ չեն …
— …ել չամչնամ, բարեւը … համար հաշուելով պիտի տամ:
— …ամոց պէս, հարիւրով կը … ատենին, իմ գործիս …
— …կցի՞ր, դուն, ամէնուն ալ … գլուխը կը բերեմ ես. … գնաց, քիչը մնաց. աղուոր … մը կայ, դիւրին, շահաւոր, … 20.000ի պէտք ունիմ, …անը ուրկէ՞ պիտի գտնեմ.
…պա՞հ, այդ ալ դրամ է. ա…ն եթէ 20.000 կ'ըլլինք, … կը համբերայ, կարծեմ, … Ֆրանք, ան ալ Թուրք. …ուրկէ պիտի գտնես:
— …տուած ողորմած է. այս … մը ձեռնէն վեր առած … մէկ մը գտնեմ, քեզ ալ … պիտի առնեմ. բայց կրնա՞ս … 50նոց մը փոխ …
… ինչ պիտի ընես
— … ապրանք … տամ, …, եղբա՛յր…

ԽԱՐՏՈՅ

ԳԱՐԱԱԳԵԱՃԻ ՀԱՆՔԵՐԸ

Աւրտերուն պատճառով, դաշ… Կիւմիւշխանէ եւ Ղազմա …ներուն մէջ բացուած հան…ին հետազօտութիւնները, … կը շարունակուէին 4 ա… ի վեր։ Մինչեւ այժմ երե…ան հանուած հանքերը կը պա…ունակին ռակի, արծաթ պղինձ, … եւ զինկ։ Կիւմիւշխանէի …նքերը շատ կարեւոր են, գտ…ուած են 9 հարուստ երակներ։ Այդ հանքերը կը գտնուին Մա…ճկայէն 40 վերստ դէպի արե…։ Նարակառոյց Բազարչայ…ճիչքէնտ խճուղիէն 2 վերստ …։ Իսկ Ղազմայի հանքերը …կը գտնուին նոյն խճուղիէն 20 վերստ հեռու։

ՆՈՐ ՎԷՃԵՐ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՄԷՋ

«Յուսաբեր» կը գրէ թէ Աղեքսանդրիոյ մէջ, կարծ խաղաղութենէ մը յետոյ «Յոգովրդային պլոք» մը, Հոյ Ակումբ հրաւիրած է ժողովուրդը, բողոքելու եւ «ձեռք ձգելու համար ազգային իշխանութիւնը»։ Ակումբին մէջ կը հաւաքուին տասնեակ մը մարգերբօրոնց գլուխը՝ ռամկավար Լ. Մկրտիչեան։ Ճառ ու ճառաքէ յետոյ, կ'որոշեն յաջորդ առտու հաւաքուիլ եկեղեցիին բակը

Կը գիմեն նաեւ ոստիկանութեան, յայտարարելով թէ իրենք են «օրինաւոր» տէրերը ազգ. իշխանութեան

Յետոյ «պլոք»ը, օգտուելով Առաջնորդարանի պաշտօնէութեան բացակայութենէն, կը յարձակի գռնապանին վրայ եւ «Հերոսաբար» կը գրաւէ ամայի շէնքը։ Ոստիկանութիւնը կը միջամտէ, կը վռնտէ զանոնք եւ կը փակէ ու կը կնքէ Առաջնորդարանին դուռը։ «Պլոք»ը շարունակելով իր «գործունէութիւնը», կը հրաւիրէ Գահիրէի առաջնորդը, ժամանոր պատուիրակութեամբ մը։ Այս պատուիրակութեան կը մասնակցին ամոռագուրկ Սիրունեան վարդապետ, եւ Գահիրէի առաջնորդարանի դիւանապետ Ա. Ալպօյաճեան։

Եւ Թորգոմ եպիսկ., ռամկավար Սէքսէնեանի ընկերակցութեամբ, կը վազէ Աղեքսանդրիա։ Սակայն նախ կը դիմէ ներքին նախարարութեան։ Աղեքսանդրիոյ մէջ ալ, Սիրունեան վարդապետ, փաստաբան Գոյայեանի եւ Նուսուպեանի հետ կը դիմէ կառավարչատուն, իբրեւ «տէրն ու տիրականը ազգին»։ Թորգոմ եպիսկ. յայտարարեր է թէ ձեռնարկած է նոր կարգադրութիւններու, եւ շուտով ընտրութիւններ պիտի կատարէ եւ ինդրած է իշխանութեանց օժանդակութիւնը։

Թեմական ժողովի դիւանը բուռն կերպով բողոքած է ձեռնհաս իշխանութեանց, պարզելով գահի էր առաջնորդին ապօրէն եւ հակօրինական արարքները, պառակտիչ դերը եգիպտահայ գաղութին մէջ։

Սակայն, առաջնորդը նոյ 1ին, կոչով մը կը հաղորդէ ժողովուրդին թէ առաջնորդ կարգած է Մամբրէ վարդապետը, թէ ամբողջական ընտրութիւններ պիտի կատարէ եւ թէ ընտրած է 12 հոգինոց առժամեայ մարմին մը, գաղրեցնելով բոլոր նախորդ ժողովները։ Մեծ վրդովում պատճառած է Թորգոմ եպիսկի այս քինախնդրական ձեռնարկը։

ԿԱՐՄԻՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

«Կոմսոմոլսքայա Փրավտա (26 Հոկտ.) կը պատմէ հետեւեալ կալմիր դէպքը.

Ռուսանոց մը, Նիքոլա Թուքով, շարունակ կը հետապնդէր օրիորդ մը, քաղէերին Ապոլինինը։ Երկուքն ալ անդամ էին կոմունիստ երիտասարդներու Միութեան Սակայն աղջիկը մերժած էր Ապոլինինը, որովհետեւ ուրիշ մէկը կը սիրէր ինք։

— Երկուքդ ալ կը սպաննեմ, եթէ չհրաժարիս զայն սիրելէ։

Ապոլինին նամակ մը գրեց Միութեան, յայտնելով որ Թուքով կը սպառնայ իրեն։ Միութիւնը հետեւանք՝ չտուաւ դիմումին։ Սակայն Թուքով, իմանալով կատարուած դիմումը, առաջարկեց աղջկան որ ամուսնանայ իրեն հետ։ Աղջիկը մերժեց։ Երիտասարդը օր մը կոտրեց աղջկան ճամբան եւ գիրոցին պարտէզին մէջ պիտի խեղդէր զայն, եթէ չհանդիպէին ընկերները եւ չարգիլէին անխուսափելի ոճիրը։ Ցետոյ ոչ ոք միջամտեց այս խնդիրին մէջ։ Ապոլինինի երկրորդ դիմումն ալ մնաց անհետեւանք։

Յուլիս 18ին, աղջիկը արձակուրդի գնաց իր ծնողքին մօտ, Նովկորոտ։ Յաջորդ օրը հոն հասաւ նաեւ Թուքով։ Դարձեալ առաջարկեց ամուսնանալ, բայց մերժուեցաւ։ Թուքով հրաւիրեց աղջկան մօրը միջնորդութիւնը։

— Հարուստ եմ, եւ աղջիկդ պիտի ապրի հետս թագուհիի պէս, կ'ըսէր համոզելու համար։

Մայրը խաբուեցաւ եւ Թուքովի կողմը բռնեց, համոզեց աղջիկը եւ վերջապէս, հարսնիքը կատարուեցաւ։

Նոյն օրն իսկ Թուքով մեկնեցաւ Մոսկուա։ Յաջորդ առտու, Ապոլինինը, օգտուելով սովետական օրինագիրքէն, ամուսնալուծում ստացաւ դատարանէն։

Ցետոյ աղջիկն ալ դարձաւ Մոսկուա։ Ցզան կը պարծենար իր «յաղթանակ»ին համար։ Աղջիկը կը պարծենար իր ամուսնալուծումով։ Թուքով իմացաւ, սաստիկ բարկացաւ եւ սպառնաց սպաննել Ապոլինինը։ Աղջիկը դարձեալ դիմեց Միութեան։ Ոչ մէկ հետեւանք։

13 Հոկտեմբերին, Թուքով մսավաճառի դանակ մը գնեց, լաւ մը սրեց։ 17ին գտաւ Ապոլինինը եւ տասն անգամ զարկաւ ու սպաննեց։

Եւ սովետական նոյն թերթը կ'աւելցնէ թէ Միութիւնը շարժեցաւ այն ատեն, երբ վայրագ ոճիրը կատարուած էր, ու մահավճիռ ուղեց։

Ոճիրը ոճիր է, այնպէս ինչպէս կը պատահի ամէն օր մեծ քաղաքներու մէջ։ Զգալին այն շրջապատն է, ուր գիտէ թէ ոճիրը կը պատրաստուի, կը հասունայ եւ սակայն չի շարժիր։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԻԷՆ, 7 Նոյեմբեր.— Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկրորդ ախոյեանական մրցումը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 6ին մեր սեփական մարզադաշտին վրայ։ Աւրոշեալ ժամէն առաջ հոծ բազմութիւն մը փութացած էր դաշտը դիտելու համար Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ C. B. N. C.ի կարեւոր մրցումը։

Ժամը ճիշտ 3ին Ֆրանսական խումբը դաշտ ելաւ ճերմակ շապիկներով։ Քիչ վերջը Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը կանանչ շապիկներով, բուռն ծափեր խլելով հանդիսականներէն։ Երկու խումբերու խմբապետները սկսան քննել «լիսանսներ»ի քարթերը։ Ֆրանսական խումբը վեց հոգի «լիսանս»ի քարթ ներկայացուց. իսկ հինգ հոգի ալ առանց քարթի։ Մեր խմբապետը դիտողութիւն ըրաւ դատաւոր Գ. Վաշօյին, որ մասնաւորապէս Լիկէն ղրկուած էր։ Դատաւորը սաիպեց որ խաղանք, ըսելով որ եթէ այս հինգ խաղացողները իրենց խումբին մաս չեն կազմեր 100 ֆրանք տուգանքի պիտի դատապարտուին եւ իրենց ձեռք բերած արդիւնքը արժէք չպիտի ներկայացնէ։ Դատաւորը իր պաշտօնական թուղթին վրայ նշանակեց հինգ խաղացողներուն անունները։

Խաղը սկսաւ մեր յառաջապահներու մէկ բուռն յարձակումով, բայց առանց արդիւնքի։ Քիչ վերջ մեր յառաջապահները իրենց նուրբ եւ ներդաշնակ «փաս»երով սկսան յառաջանալ։ Գեղեցիկ մէկ վայրէջքով շահեցանք առաջին նշանակէտը։ Այս արշիւնքին վրայ, մեր յառաջապահները սկսան եռանդուն խաղ մը ցոյց տալ։ Առաջին կիսախաղը լրացաւ Հ. Մ. Ը. Մ. 1 - C. B. N. C. 0։

Երկրորդ կիսախաղը սկսաւ դարձեալ մեր յառաջապահներու յարձակումով։ Մօտ հինգ վայրկեան տեղմեցին առանց արդիւնքի։ Մեր յառաջապահները գեղեցիկ առիթներ ունեցան, դժբախտաբար չօգտուեցան։ Ֆրանսացի յառաջապահները սկսան կոպիտ խաղ մը ցոյց տալ հակառակ մեր նուրբ խաղարկութեան։ Հոմն ալ նպաստաւոր էր իրենց եւ շահեցան նշանակէտ մը։ Քիչ յետոյ երկրորդը։ Մեր յառաջապահները խոյացան բուռն յարձակումով հաւասարեցնելու համար արդիւնքը։ Դժբախտաբար հակառակորդին պաշտպանողական գիծը անանցանելի կը դառնար։ Խաղը լրանալու երեք վայրկեան մնացած Ֆրանսացիները շահեցան երրորդ նշանակէտը։ Դատաւորին կողմնակցութիւնը զգալի էր։ Այս արդիւնքի մասին որոշում մը չենք կրնար ըսել, մինչեւ որ Լիկէն պատասխան մը չգայ։

Յառաջիկայ Կիրակի պիտի մրցինք Footbaal-Club S .R. F.ի դէմ, մեր դաշտին վրայ։

Մ. Փափազեան

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՓՈԽՈՒԻՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15ին պիտի փոխենք մեր կանխիկ բաժանորդներուն խոստացուած գիրքերու տեսակը:

Անոնք որ կ'ուզեն օգտուիլ ներկայ ցուցակէն, թող փութան բաժանորդագրուիլ մինչեւ որոշուած թուականը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱՆՁ.— Մարդ մը, Իվրիի մէջ, ներկայացաւ ոստիկանատուն եւ գերագրգռուած վիճակի մէջ պատմեց.

— Անունս է Պազիլ Պայլ։ Ունիմ կին մը եւ երեք զաւակներ։ Կինս շատ թեթեւ էր։ Ցանգիմանութիւններս մտիկ չէր ըներ։ Քիչ առաջ, ինքզինքս կորսնցուցի եւ սպաննեցի։

Ոստիկանները գտան կինը, սենեակին մէջ արիւնով թաթխուած. գնդակը ջախջախած էր աչքը։

ՀԻՆ ՊԱՐԵԿԱՄ.— Ֆլանտրը փողոցին վրայ, տիկին Փօրժէթ նստեր էր իր սենեակին մէջ, որ մօտիկ էր երկինքին։ Դուռը զարնուեցաւ։ Գնաց բանալու դուռը, որուն շրջանակին մէջ երեւցաւ կոկիկ մարդ մը։

Անծանօթը խոնարհութիւն մը ըրաւ եւ, անուշ լեզուի մարդու քաղաքավարութեամբ ներկայացուց ինքզինք.

— Ամուսինիդ հին բարեկամն եմ։ Գացի այն գրասենակը, ուր կ'աշխատէր եօթը տարի առաջ։ Ըսին թէ մեկնած է եւ տուին ձեր տան հասցէն։

— Այո՛, ամուսինս հիմա ուրիշ տեղ մը կ'աշխատի։

Յաջորդ առտու, դարձեալ զարնուեցաւ դուռը։ Նոյն մարդն էր։

— Տեսայ ամուսինդ, ըսաւ փոխուած չէ, նոյն մարդը, մազերը զանգուր.

Կինը ապահովուեցաւ, ներս ընդունեց զայն։ Սկսաւ խօսակցութիւն մը, ցուրտին, անձրեւին, տունին տեսարանին, պատերուն ներկին, իրենց զաւակներուն, անոնց սիրած բաներուն մասին։ Այդ միջոցին անծանօթը աւելցուց որ, ժառանգութիւն մը ստացած ըլլալով, որոշած են հացկերոյթ մը սարքել տանը մէջ։ Ամբողջ ծախքը պիտի կատարէ անծանօթը, որ անուններու ցուցակէ մը ընտրած էր անուն մը։

— Բարեկամիս տիկինը, ըսաւ, դրամապանակիս մէջ բոլորն ալ հազարնոց են. ունի՞ս քանի մը հարիւր ֆրանք, իրենք գնումները կատարենք, մինչեւ որ գայ ամուսինդ։ Ցետոյ կը վճարեմ։

Միամիտ Տիկինը 5 հարիւր Ֆր. ունէր. ներկայացուց։ Ու երբ դուրս պիտի ելլէին, անծանօթը վերցուց մուրճ մը եւ իջեցուց կնոջ գլխուն։ Կինը, պառկեցաւ, ափսէս կեղծեց թէ նուաղեցաւ եւ ինկաւ։ Մարդը առաւ դրամապանակը եւ փախաւ։ Տիկինը ցատկեց, պատուհան վազեց, պոռալու համար վարի յարկի դրացիներուն, որ արգիլեն անծանօթին փախուստը։ Ի զո՜ւր, փախած էր անծանօթը։

ԳՈՂԻՆ ՃԱՄԲԱՆ.— Ռոզէն «Ճագ-պանտ»ի մը մէջ փչող էր։ Ցանկարծ մեռաւ իր եղբայրը, որ մուշտակավաճառ էր։ Ռոզէն նետեց նուագը եւ սկսաւ մուշտակ ծախել։ Առաջին առթիւ պարկեշտութեամբ կը վարուէր իր գործին հետ, եւ հաւատարմութեամբ կը վերադարձնէր պարտքերը հայթայթիչներուն։ Սակայն Ռոզէն կը պատրաստէր գողութեան գեղեցիկ ծրագիր մը։ Երբ հետզհետէ վստահութիւն ներշնչեց իր հայթայթիչներուն, առաւ մէն ալ ապսպրեց 900.000 Ֆր.ի ապրանք զանազան հայթայթիչներէ։ Երեք օր անցաւ եւ հայթայթիչները մուշտակավաճառին երեսը չտեսան։ Կասկածեցան եւ փնտռեցին։ Լուր տուին ոստիկանութեան։ Մուշտակավաճառը փախած էր։

ՅՈՒՍԱՀԱՏՈՒԹԻՒՆ.— Վիէօ-Քոնտէնի մէջ, տիկին Աբրահամ Ռաքէլ չէր կրնար մխիթարուիլ որովհետեւ իր ամուսինը լքած էր զինք, վրան ձգելով երկու փոքրիկ զաւակներ։ Դժբախտ կինը, յուսահատութեան նոպայի մը մէջ, գրկեց երկու զաւակները եւ նետուեցաւ Էսքօ գետը։ Անցորդ մը, տեսնելով զանոնք, առանց վարանումի ցատկեց ջուրին մէջ։ Սակայն յաջողեցաւ ազատել միայն մայրը։ Երախաները կորսուած էին գետին մէջ։

ՀԱՅ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ

Այս տարի Փրակայի չեխ համալսարանին 4 տարուան դասընթացքը աւարտեցին,—

Գրական ու փիլիսոփայական բաժինէն՝ բանաստեղծ Աշխարհ Զատրեան, վիպագիր Ռուբէն Վարդանեան (Ռէն) եւ Հայկ Աստուրեան, իբրեւ պսակաւոր գրականութեան եւ փիլիսոփայութեան։ Բանասիրական բաժինէն՝ Նշան Պարտիզեան, օգնեւր տիտղոսով Աստուածական բարձր վարժարանէն Վիկոյ Բագալեան իրաւագիտական բաժինէն Սարգիս Թորոսեան եւ Մուշեղ Թումբազեան (Թանատոս)։

ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի գ. հետ, ընտիր գիրքեր ալ պիտի ստանաս, տարեկան կամ վեցամսեայ բաժանորդագրուելով մինչեւ դեկտ. 31:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (111)

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՃԱՔԻԼԷՎԷԼԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

— Որո՞նք են։

— Նախ պիտի փորձենք խաղաղասիրական քարոզչութիւն մը, ֆրանքօ-գերման հաշտութիւն մը պիտի թելադրենք եւ այս ուղղութեամբ կարծիքները պիտի պատրաստենք եւ թերեւս պիտի յաջողինք ընդունիլ տալու զինաթափում, քաղաքականութիւն մը որ մեր տիրական նպատակը պիտի մնայ եւ որուն իրականացումը՝ մեր ձեռքերուն պիտի յանձնէ Եւրոպա մը՝ մինչեւ ծուծը փտած, եւ գրկուած՝ գործելու ամէն միջոցէ, որ մինչեւ այսօր անոր ուժը կը կազմէր։

— Իսկ եթէ Գերմանիան խաղի չգայ։

— Կը մնայ զէնքի դիմել եւ հոդ է որ բառ իս դուք պիտի կրնայիք ձեր համեստ բաժինը խաղալ։

Ճերմինովին յայտնութիւններու արտասովութեան մտնած էին գիսաւ։ Չգիտցայ թէ ի՛նչ պատասխանելու էր։

Անկասկած, այս դժոխային ծրագիրը կրնար յաջողիլ, եթէ Եւրոպան չշարժէր։

Ճերմինովի՝ յայտնապէս կը հրճուէր իմ վրաս թողած իր տպաւորութեանը համար

— Բնաւ մի կարծէք որ, ըսաւ, օդին մէջ նետուած խօսքեր են ասոնք եւ որեւէ հաստատ հիման վրայ չեն կրթնիր. կրնամ անմիջապէս ապացոյց մը տալ ձեզի:

Արդէն ոտքի ելած էր։

— Ի՞նչ է այդ ապացոյցը։

Իր գրասեղանին մէկ դարակէն տուփանակ մը առաւ եւ զայն գրպանը սահեցնել յետոյ, ինծի դառնալով ըսաւ.

— Հաճեցէք ինծի հետեւիլ

Բակը ելանք եւ յարգալից բարեւներ ստանալէ յետոյ Չեկային բոլոր պաշտօնեաներէն, որոնց հանդիպեցանք, ուղղուեցանք դէպի շէնքին մէկ թեւը։

Դրան առջեւ, զարհուրելի կերպով զինուած չեկիստներու մեծ խումբ մը կը հսկէր։

Ներս մտանք։

Կարելի յետոյ չինացի չեկիստներու նոր շղթայ մը, հասանք դրան մը առջեւ, որուն վրայ կարմիր գիրերով այս արձանագրութիւնը կար.

«Գայքայի կեդրոնական մարմին»

Ճերմինովի կանգ առաւ գրպանէն հանեց բանալիներու տրցակ մը, դուռը բացաւ եւ ըսաւ

— Չեկայի արտասահմանեան ոստիկանական բաժնի կեդրոնատեղին հոս է: Այս բաժինը, որ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի մէկ անդամին տնօրէնութեան տակ կը գործէ, կը համադրէ զինուորական եւ նաւային բոլոր տեղեկութիւնները, որ արտասահմանի մեր գործակալներուն կողմէ կը հաղորդուին: Արդ, այս գործակալները, որ լէգէոն կը կազմեն, քանի որ ամէն երկրի մէջ, մեր կուսակիցներէն զատ նաեւ կ'աշխատին նաւարանի, կամ պատերազմական նիւթերու գործատան մը, նախարարութիւններու կամ բանակի մէջ, պարտադրուած են իրենց շրջանի պետին յայտնելու ամէն տեղեկութիւն որ կապ ունի իրենց երկրի ազգային պաշտպանութեան հետ. պետը անմիջապէս մեզի կը հաղորդէ իր քաղած տեղեկութիւնները։

— Բայց, այդ լրտեսութիւն է։.

Ճերմինովի քահ քահ խնդալ սկսաւ եւ շնականօրէն ըսաւ.

— Բնա՛ւ, հակայեղափոխական ալրոպագանդ է: Այնքան աղուոր չենք որ մեր կամաւոր գործակալներուն յայտնենք թէ ի՛նչ դեր խաղալ կուտանք իրենց։ Անոնց իբրեւ նշանաբան տուած ենք սա խօսքը, «ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԴԷՄ ՊԱՏԵՐԱԶՄ»․ եւ ամէն անգամ որ մեզի տեղեկութիւն մը հաղորդեն, միամտօրէն կը կարծեն թէ այս նշանաբանին կը հնազանդին, եւ իրենց երկրին զինուորական պետերուն յղացած պատերազմական շէնքէն մաս մը կը քանդեն այս կերպով: Բայց իրականութեան մէջ հակառակն է որ կը պատահի, քանի որ մեր զինուորական շէնքն է որ կ'ամրացնեն:

— Համարձակեցա՞ք ընել այդ բանը, գոչեցի:

Այո՛, եւ ծիծաղելին այն է որ, վերսկսաւ Ճերմինովի խնդալով, այս բոլոր մարդիկը, կ'աշխատին «ԳԱՂԱՓԱՐ»ի համար. այսինքն անձնուիրաբար եւ քիչ ծախքով կը ստանանք թանկագին տեղեկութիւններ, որոնց համար ուրիշներ, շատ սուղ պիտի վճարէին։

— Եւ օտար բոլոր համայնավարները այդ խաղին եկա՞ծ են։

— Բոլո՞րը. ո՛չ։ Շատ գեղեցիկ բան պիտի ըլլար։ Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ մանաւանդ, յուսախաբութիւններ կրեցինք նոյնպէս Գերմանիոյ մէջ. շատ քիչ բացառութեամբ, այս երկիրներու համայնավարները դեռ չեն թօթափած «հայրենիքի գաղափարը»․ կը զգուշանան եւ իրականութեան մէջ, ինչ որ կը քաղենք այս երեք երկիրներէն, աննշան է. բարեբախտաբար սակայն, այս երեքը սովետական կառավարութիւնը ճանչցան եւ շնորհիւ մեր մէկ քանի դիւանագէտներու գործունէութեան, կրցանք առաջքն առնել այս անպատեհութեան։

— Ինչպէ՞ս. ձեր դիւանագէտները լրտեսութի՞ւն կ'ընեն։

— Հապա ուրիշ ի՞նչ կ'ուզէիք որ ընեն։

(Շար.)

Թրգմ՝ Մ. ԽՈՒՅԱՆՑ

Հայաստանի ճահիճներու չորացման։ Դեկտեմբերի նստաշրջանին յայտնի պիտի ըլլայ թէ քանի՛ պետութիւն դրական պատասխան տուած է եւ ի՞նչ գումար կը յատկացնէ։

Օրակարգին վրայ են նաեւ Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ փոխառութեան խնդիրները եւ միջազգային ուրիշ հարցեր։

Գրաքննութիւնը Ռումանիոյ մէջ

Ռումանիոյ մէջ կացութիւնը դեռ չէ խաղաղած եւ ընդդիմադիր թերթերը կը շարունակեն գրգռել հանրային կարծիքը կառավարութեան դէմ։ Այս վերջինը հրամանագրով մը գրաքննութիւնը վերահաստատեց՝ վերջ տալու համար այս կացութեան։

Առջի օր երեսփոխանական ժողովին մէջ այս առթիւ բուռն վիճաբանութիւն տեղի ունեցաւ կառավարութեան եւ ազգային-գիւղացիական երեսփոխաններուն միջեւ։ Խնդրոյ առարկայ էր բացի գրաքննութենէն՝ պետութեան պաշտպանութեան եւ հանրային անդորրութեան օրինագիծ մը։ Ո՛վ որ փորձէ գիրով կամ խօսքով վնաս հասցնել կառավարական ձեւին կամ միապետական վարչաձեւին, կամ պետութեան ապահովութեան դէմ վտանգաւոր ձեռնարկ մը ընէ, վեց ամիսէն հինգ տարի բանտարկութեան եւ 10,000էն 100,000 լէյ տուգանքի պիտի դատապարտուի։ Յանցաւոր պաշտօնեաներն ու եկեղեցականները պաշտօնէ պիտի դադրեցուին՝ դատավարութենէն առաջ։

Մանուէլէսքոյի դատավարութիւնը սկսաւ երէկ։

Հնդկաստան եւ Անգլիա

Վերջերս Հնդկաստանի մէջ անգլիական վարչութեան դէմ կարգ մը դժգոհութիւններ ծագած ըլլալով, անգլիական կառավարութիւնը որոշեց գոհացումներ տալ Հնդկաստանի։ Նշանակուեցաւ մասնաւոր Յանձնաժողով մը, որ Հնդկաստանի Սահմանադրութիւնը պիտի ուսումնասիրէ եւ բարեփոխումներ պիտի մտցնէ անոր մէջ։

Յանձնաժողովին նախագահը Սըր Ճոն Սայմըն ազատական է, անդամներէն չորսը պահպանողական եւ երկուքը աշխատաւորական են։ 1919ի Հնդկական Սահմանադրութիւնը տասը տարուան համար գործադրելի պիտի ըլլար, սակայն յարմար նկատուած է պայմանաժամը լրանալէն առաջ վերաքննել զայն։ Դժգոհութիւնը ծայր տուած է ո՛չ միայն սահմանադրականներուն, այլ նաեւ նոյն ինքն հնդիկ մեծահարուստներուն մէջ։

Յանձնաժողովին մէջ ոչ մէկ հնդիկ պանուած է. միայն խնդրուած է հնդիկ Օրէնսդիր ժողովէն, որ իր կողմէ եւս նշանակէ Յանձնաժողով մը, անհրաժեշտ թելադրութիւնները ընելու համար անոր։ Այդ թելադրութիւնները սակայն նկատի պիտի առնուին այն ատեն միայն, երբ հնդիկ քաղաքական բոլոր հոսանքներն ալ համամիտ ըլլան անոնց։

Թրոցքի եւ Զինովիէվ աքսորուած

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ տասնամեակի տօնախմբութեան ընթացքին երբ Թրոցքի եւ Զինովիէվ ուզեցին խօսիլ, բանուորներ, գիւղացական աշակերտներ եւ կարմիր զինուորներ սուլեցին զանոնք եւ անոնց նետեցին փտած խնձորներ, հին կօշիկներ եւայլն. «Անկցի՛ն դաւաճանները» պոռալով։ Լէնինկրատի մէջ եւս Զինովիէվ, Ռատէք եւ Եւտոքիմօֆ նոյն բախտին արժանացան։

Կարգ մը ընդդիմադիրներ իրենց տուներու պատերէն կախած էին Թրոցքիի եւ Զինովիէվի պատկերները հետեւեալ վերտառութեամբ. «Կեցցե՛ն յեղափոխութեան վարիչները Թրոցքի եւ Զինովիէվ»։ Սակայն բանուորներ եւ զինուորներ պատռեցին պատկերներ եւ վերտառութիւնը։

Փրէօպրաժէնսքի, Սմիլկա եւ Ալաքի պանդոկի մը պատշգամէն ճառ կը խօսէին, ուժգնօրէն «կեցցէ՛» պոռալով Թրոցքիի եւ Զինովիէվի համար։ Ներկաները բռնի վար իջեցուցին զանոնք պատշգամէն՝ սուլոցներով։ Թրոցքի կայարանի հրապարակին վրայ խօսիլ ուզեց, բայց արգիլուեցաւ։

Կեդրոնական կոմիտէին վերջին նիստին մէջ, ուր վտարման որոշումը տրուեցաւ, Զինովիէվ ըսած է. «Կա՛մ ձգեցէք որ ազատ խօսինք, կամ բանտարկեցէք մեզ»։

«Հինտէնպուրկի Գերմանիային մէջ մարդ աւելի ազատ է քան մեր երկրին մէջ։ Հոն համայնավարներ չկան բանտի մէջ։ Հոն մարդ կրնայ գրել եւ խօսիլ ինչ որ ուզէ»։

Ֆրանս-սերպ դաշնագիր

Երէկ առաւօտ Փարիզ հասաւ Սերպիոյ արտաքին նախարար Մարինքովիչ, Պրիանի հետ ստորագրելու համար ֆրանք-սերպ բարեկամութեան դաշնագիրը։

Օտար մամուլը զանազան մեկնութիւններ կուտայ՝ այս դաշնագրին։ «Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ թէ ատոր հետեւանքը պիտի ըլլայ այն, որ Իտալիա սերտ մերձեցում պիտի ունենայ Գերմանիոյ, ու մասնաւորապէս Պուլկարիոյ եւ Հունգարիոյ հետ։ Ուրախութեամբ կը յիշէ թէ Անգլիա չէ ստորագրած ո եւ է դաշնագիր, որ զինքը պարտաւորէ պաշտպանելու Եւրոպայի արեւելեան սահմանները։

Իտալական թերթերը մանրամասնութիւններ կուտան դաշնագրին մասին, նոյնիսկ ոմանք անոր յօդուածներն ալ կը հրատարակեն, սակայն պէտք է վերապահութեամբ ընդունիլ այդ հրատարակութիւնները։

Հունգար-Պուլկար-Մակեդոն. պետութիւն?

Պելկրատի «Նովոսթի» թերթը կը գրէ թէ անցեալ ամսու բանակցութիւններ կատարուած են Եուկօսլաւիոյ, Պուլկարիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ՝ իրենց փոխադարձ յարաբերութիւնները բարւոքելու նպատակով։ Պուլկարիոյ Պորիս թագաւորը Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ եւ Մակեդոնիոյ թագաւոր պիտի ըլլայ։ Գալով Եուկօսլաւիոյ՝ անիկա պիտի կազմէ միացեալ թագաւորութիւն մը, գլուխն ունենալով Ալեքսանդր թագաւորը։

Երեք միլիոն ընտրական պայքարի համար

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական օրկանը «Իւմանիթէ» հանգանակութիւն մը բացած է ի նպաստ կուսակցութեան, որ երեք միլիոն ֆրանքի պէտք ունի 1928ի խորհրդարանային ընտրութեանց առթիւ պրոպագանդ կատարելու համար։ Մինչեւ երէկ հաւաքուած էր 4306 ֆրանք։

ՕՐ. ՎԵՀԱՆՈՒՇ ԹԷՐՉԵԱՆ
ԵՒ
ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ԱՍԼԱՆԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
13 Հոկտ. 1927 Մարսէյլ

ՕՐ. ԱՂԱՒՆԻ ԹՈՒԹԻԿԵԱՆ
ԵՒ
ՅՈՒՐԷՆ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
5 Հոկտ. 1927 Մարսէյլ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Կրասի եւ Թոմի Երկու խումբերու [illegible] ժողովը այս կիրակի ժամը 4ին Լաւալուտի մէջ։

Հ. Յ. Դ. [illegible] Սարգիս Մինասեան Ենթակոմիտէի գաւառական ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ Խարբերդի եւ [illegible] Հայրենակց. [illegible] ընդհ. անդամակցութեան ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 262 Բիւ. Տէլիկլ,ը [illegible]

Օրակարգ.— Հաշուեհարդարութիւն եւ նոր վարչական ընտրութիւն [illegible] պիտի կրնան մասնակցիլ նախկին անդամներէն անոնք՝ որոնք իրենց յետնեալ ամսավճարները նոյն օրը կը փակեն։

ԱՅՍ կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Սէն-Տընիի մայր եկեղեցիին մէջ, ուր կը գտնուի Լեւոն Ե. Լուսինեանի տապանաքարը, հանդիսաւոր եռամայն պատարագ պիտի մատուցանէ գերապայծառ Գրիգոր եպս. Փաթապանեան հայ նախագահներու յիշատակին։

Այս առթիւ պիտի խօսի Chanoine Cordonnier։

Հաղորդակցութեան միջոցներ. Թրամուէյ թիւ 9 եւ թիւ 52, կառախումբ Կառ տիւ Նորէն։

ՓԱՐԶՐ ՀԱՑՔԻ Հայրենակցական Միութեան ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին 10 Rue Rampal.

Ամսոյս 26ին Շաբաթ երեկոյ գեղարուեստական երեկոյթ, 120 Bld. de Belleville. մանրամասնութիւնները շուտով.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պոււա Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին, 80 Ave. Péreire. Asnières, կաթողիկոսական պատուիրակութեան գրասենեակը։ Կարեւոր Օրակարգ։

Զ. Ռ. Մ. Վիէնի մասնաճիւղին կազմակերպած վիճաբանութիւնը վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, իր ակումբին մէջ։ Այս առթիւ պիտի ըլլան կատակերգութիւն մը երգեր եւ արտասանութիւններ։ Մուտքը 1 ֆրանք

ՄԵՐ ՊԱՐԳԵՒԸ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ

Համաձայն մեր ծանօթ յայտարարութեան, ստորեւ կը նշանակենք գիրքերու ցանկը, իրենց գիներով։ Ամէն մարդ ազատ է իր ուզած հատորները ընտրելու, համաձայն իր բաժանորդագրութեան.—

1. [illegible] Ա. Անդրանիկ (20 ֆրանք). 2. [illegible] Վ. Մարկրիթի 20 ֆր. 3. Խորհուրդներու մէջէն. [illegible] Օշականի (20 ֆր.). 4. [illegible] Եր. Օտեանի 7 ֆր. 5. Մեր խաչը, Տոքթ. Ս. Սալբիի (8 ֆր.). 6. Մահացու մէջ. Մ. Կորքիի (3 ֆր.). 7. [illegible] բարոյին պատմութիւնը 3 ֆր.). 8. [illegible] բանաստեղծներ [illegible] Մ. Կորքիի 15 ֆր. 10. Մեր Անկախութիւնը, Է. Շանթի (15 ֆր.). 11. [illegible] Ն. Պէշիկթաշլեանի (5 ֆր.). 12. Երկու Ամիս Պոլշեւիկեան բանտում, Ռ. Իշխանեանի (13 ֆր.). 13. Սուլամիթ, Ա. Կուպրինի (6 ֆր.). 14. [illegible], Լամարթինի (8 ֆր.). 15. Թակի Աքադաց. Րաֆֆիի (10 ֆր. 16. [illegible] գիրքէն փրցուած էջեր Տոքթ. Սեւակի (10 ֆր.). 17. Ազգային Բարերար, Եր. Օտեանի (4 ֆր.). 18. Այա Նազար, Ի. Աահակեանի (3 ֆր.). 19. Այգում Հէքիաթներու, Շ. Նարդոսի (3 ֆր.). 20. [illegible] խորհուրդ, Եր. Օտեանի (10 ֆր. 21 [illegible] Թէլէպրնէ մը կամ Սիֆիլիս. Տոքթ. Գրիգորեանի (6 ֆր.). 22. Էջեր իմ Օրագրէն, Գ. Զօհրապի (6 ֆր. 23. [illegible] 18» (5 ֆր.). 24. [illegible] Զուգադիպութիւն 15 ֆր., 25 Ջարդի Աստուած, Ա. Անդրանիկ 2 ֆր. 26 [illegible] Դարիլ-Բէկի (10 ֆր.). 27. Կոյսի մը Օրագիրը. Թարգմ.՝ Վ. Սեւանի (5 ֆր.)։

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուս. Միութեան ընդհ. ժողովը 15 Նոյ. Գշ. երեկոյ ժամը 8ին Sociétés Saventesի սրահին մէջ, 28R. Serpente, (Salle G.)։ Օրակարգ՝ 1. Վարչութեան տեղեկատուութիւն. 2. Նոր վարչութեան ընտրութիւն, եւն.

ՍԱԿԱՐԱՆ
10 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլիա,	L St	
Տոլար,	Dollar	
Մարք գերմ. 100 Mark		
Թրքական Ոսկ. L Trq		
Թրք. [illegible]	»	
Մէճիտիէ	Medjidié	
Լեւա 100 հատը	Leva	
Տրախմի	»	Drachme
Լիր	»	Lire
Պելժ. Ֆրանք	»	Belga
Զուից.	»	Frc Suisse
Լէյ 100 հատը	Lei	
Ֆլորին	(Florin)	

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Թր. Փոխառ. I	Cr. Fonc. Eg.	
»	II	
»	III	
Օսմանեան երկաթ.	Lots turcs	

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		230 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		[illegible]	[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ		[illegible]	[illegible]

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE - NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 12 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

12 NOVEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 491

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐՈՒԹԻ ԽՕՍՔ

ԱՄԷՆ ԻՆՉ ԲԱԽՏԻՆ ՁԳՈՒԱԾ

Վերջին երկու տարուան աշխատանքն ալ ամուլ անցաւ. գաղութներու կազմակերպութեան խնդիրը կը մնայ միշտ ոտկախ:

Եւրոպայի կաթողիկոսական պատուիրակ Պալաքեան եպսկ., որ խունկ ու մոմով ասպարէզ իջած էր, կէս ճամբան մնաց, և որէն Էջմիածնէն կը սպասէ փրկութիւնը: Գերագոյն Խորհուրդն ալ իրրեւ միջոց. Թելադրած է կարգ մը երեւելիներ հրաւիրել և խորհրդակցիլ: Կ'իմանանք թէ շողշողուն անուններ տուած է Թեմական Խորհուրդը, եւ կը սպասէ պատասխանին:

Մինչ այս մինչ այն, կաթողիկոսական պատուիրակը, իբրև գործնական մարդ, նախընտրած է Մարսէյլի առաջնորդ ըլլալ. ան քաշքշել անփառունակ տիտղոս մը, որ ոչ իսկ ազգային ուրքերը գանձելու կը ծառայէ:

Իր հաշիւն ալ գործնական է: Պ. Վ. Խօրասանճեան վճռած է հակառակ ամէն բանի, շինել իր ծրագրած եկեղեցին, որ աւելի քան մէկուկէս միլիոն ֆրանք պիտի արժէ: Փառասէր բեղեցականի մը համար ի՛նչ աւելի թանկագին առիթ, քան ծել այդ եկեղեցիին շինութեան, եւ իր անունը արձանագրել անոր ճակատը: Գիտենք որ ժամանակին Աբէլ վարդապետ մըն ալ այդ փառքին ետեւէն վազեց, Լոնտոնի մէջ, եւ Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի շինել տուաւ եկեղեցի մը, որ ոչ միայն առաջադրուած նպատակին չծառայեց, այլ եւ դարձաւ քար գայթակղութեան:

Մենք տրամադրութիւն չունինք խելք սորվեցնելու ոչ Պ. Խօրասանճեանի, ոչ ալ Պալաքեան եպիսկոպոսի:

Բայց, զանազան առիթներով բսած ենք, եւ աւելորդ անգամ մըն ալ կը յիշեցնենք, թէ այդ բազմածախս շինութիւնը Մարսէյլի մէջ չէ դարման է համատարած չարիքին, այլաւսերեան համայնակեւլ հոսանքին դէմ, ոչ ալ տեւական յիշատակարան մը:

Երբ ամբողջ սերունդ մը հայերէն գիրի եւ խօսքի կարօտով կը մաշի բոլոր գաղութներուն մէջ, Ֆրանսայէն մինչեւ Ցուլաստան եւ Միջագետք, Պուլկարիայէն մինչեւ Սուրիա. երբ, մինք միայն Ցունաստանի մէջ ամսական հինգ հազար ֆրանքի աջակցութիւնը օրհնութիւն կը համարուի, Մարսէյլի բոււոր եկեղեցին չէ որ պիտի լեցնէ այդ պակասը: Գոնէ կարելի կ'ըլլար տրամադրուած գումարը յատկացնել հայկական շակերտի վարժարանի մը կամ վարժարանի մը շինութեան, դարձնել իբրեւ յիշատակարան, եւ կողքին ալ մատուռ մը կցել:

Եւ կը կարծենք թէ ուշ չէ. գոնէ այս բացափոխումը կատարելու համար:

Անցնելով բուն հարցին, բսենք թէ ազգային կազմակերպութեան գործը մնացած է երեսի վրայ:

Առ այժմ չենք խօսիր ուրիշ գաղութներու մասին:

Կուկ կայ Եգիպտոսի մէջ (Աղեքսանդրիա), շնորհիւ ինքնահաւան եպիսկոպոսի մը խաղերուն, որ ծայրայեղութեան ռած է ընդդիմադիր կողմը: Զարաշուք լռութիւն մը կը տիրէ Բուլկարիոյ մէջ, ուր խարդախ Թեմական Խորհուրդ մը կը բռնչքուի ոչ միայն բարոյական, այլ եւ նիւթական սնանկութեամբ: Առեն մը իր պատեանին մէջ կծկուելէ յետոյ, նորէն երեսը երեւը ելեր է Աթէնքի վեղարաւոր խառնակիչը, Մազթեան եպիսկոպոս, եւ համարձակեր է մինչեւ Սելանիկ երթալ Հօկի մասնաճիւղը ազգային վարչութեան հոչակելու համար...

Ամփոփուինք Եւրոպայի մէջ:

Ուրեմն, Պալաքեան եպիսկ. ձեռնթափ եղած է, իսկ Թեմական Խորհուրդը կը սպասէ Էջմիածնի հրահանգներուն,— առաջարկուած մասնախումբի վաւերացման: Իսկ Փարիզի ժամուն հոգաբարձուները կը շարունակեն իրենց կրաւորական դիմադրութիւնը, ոչինչ ընդունելով իրենցմէ դուրս, «իրենցմէ վեր» Երէցներս խելօք որոշում մը տուին,— մանկապարտէզներ բանալ Փարիզի հայաշատ արուարձաններուն մէջ: Լուր չունինք թէ խօսքէն գործի անցա՞ծ են: Սակայն ցաւով կը դիտենք որ, այդ հանրօգուտ գործին մէջ ալ, անոնք նախընտրած են գործել իրենց գլխուն, իրենց միջոցներով եւ իրենց մարդիկներով.

Մենք չենք ուզեր պաղ ջուր լեցնել այսքան օգտակար ձեռնարկի մը մէջ: Բայց պարտք կը համարինք հարցնել, - թէ հայ ժողովուրդի ո՞ր գերագոյն շահուն համար կը յամառին անջատ գործել, եւ չեն կապուիր առաջնորդարանին հետ: Բացատրութիններ բացատրած են մեզի թէ պատճառը,— Պալաքեան եպիսկոպոսն է:

Մի՞թէ: Բայց անհաւասիկ ասպարէզէն քաշուեցաւ կաթողիկոսական պատուիրակը, եւ իշխանութեան գլուխ կը մնան Թեմական Խորհուրդին անդամները, որոնց ընտրութեան առեն Փարիզի երէցներն ալ երեք-չորս հոգի ընտրուած էին: Ինչո՞ւ քով քովի չեն գար, ձեռք-ձեռքի չեն տար, քանի որ բոլորն ալ նոյն նպատակին կը ձգտին:

Ուրեմն կաթողիկոսական պատուիրակը պատրուակ մըն էր, Փարիզի հին գաղութը, 15.000 նորեկներու քթին կը խնդայ: Կամ ունի այնպիսի արգելիչ պատճառներ, որոնց մենք ծանօթ չենք:

Համոզուած ենք եւ կը կրկնենք. — անհանդուրժելի է այս վիճակը, թէ տրամաբանութեան եւ թէ հանրային շահերու տեսակէտէն:

Փարիզը պիտի կազմակերպուի՞: «Սագաթեաժ»ը պիտի ըլլա՞յ թէ ոչ:

Հերի՛ք է, որքան երեսի վրայ ձգուեցաւ ամէն ինչ, ամուլ և անիմաստ մրցակցութեան մը հետեւանքով: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԱՄԱՅԻ ՀՈՂԱՄԱՍԵՐԸ

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, Հայրենիք դիտել կու տայ.

— «Պոլսական թերթերը վերջերս հաղորդեցին, որ Էնկիւրի որոշած է փութացնել Թուրք գաղթականներու տեղափոխումը ու տեղաւորումը Թրքահայկական եւ յունական շրջաններու մէջ:

«Ըստ քէմալական ծրագրի՝ այս տարի 2500 տուներ պիտի շինուին եղեր Թուրք գաղթականներուն համար Տիարպէքիրի, Պիթլիսի, Վանի, Խարբերդի եւ Ուրֆայի վիլայէթներուն մէջ. այսինքն՝ պիտի շինուին 500 գիւղեր, որոնց ամէն մէկը պիտի ունենայ 50 տուն:

«Այս նորակառոյց տուները պիտի տրուին Խորհրդային Միութենէն կամ Կովկասէն գալիք գաղթականներուն, իսկ պալքանեան թերակղզիէն կամ յունական կղզիներէն գալիք Թուրք գաղթականներուն պիտի յատկացուին հողեր Թրակիա, Իզմիրի եւ Ցոյնիքէն լքուած միւս շրջաններու մէջ:

«Թուրքիա ինքը այս պահուս անկարող է այսպիսի խոշոր ծրագիր մը իրագործել իր սեփական միջոցներով միայն: Եւ այդ պատճառով է որ վերջերս տնտեսային թափով մը կ'աշխատի իր տիրապետութեան տակ գտնուող հանքերուն ի հաշիւ դրամ կորզել եւրոպական ու մասնաւորապէս ամերիկեան դրամատէրերէն:

«Սակայն աւելորդ պատճառ մըն է, թէ ինչու մենք աւելն տրամադրելի միջոց գործ պէտք է դնենք, որպէսզի վերջնականապէս թաղուի Լօզանի դաշնագիրը, որով ամերիկեան դրամատէրերն ալ պիտի հարկադրուին զգուշանալ Թուրքերուն դրամ տալէ:

«Ոչ մէկ սենտ Թուրքերուն:

«Այս պէտք է ըլլայ մեր նշանաբանը:

«Իսկ այդ նպատակին հասնելու համար, մենք չպէտք է խնայենք մեր սենտերը եւ պէտք է շարունակենք մեր պայքարը Լօզանի դաշնագրին դէմ»...

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ֆրանսայի պոլշեւիկեան օրկանը՝ «Իւմանիթէ», իր երրորդ թիւին մէջ երկարօրէն փառաբանելէ վերջ Մուսթաֆա Քէմալը կը գրէ.

«Պատերազմի վաղորդայնին ամբողջ աշխարհի բանուոր դասակարգը խանդավառօրէն ողջունեց քէմալական շարժումին յաղթանակը: Արդէն Թուրքիոյ բանուորներն ու գիւղացիները անձամբ աջակցած էին հին վարչաձեւի տապալման:

Այսօր Քէմալական պարագլուխը յաղթած է. դասակարգային պայքարի անտեղիտալի տրամաբանութիւնը ուզած է, որ իրենց յաղթանակէն քանի մը ամիս վերջ միայն, քէմալականները իրենց հարուածները ուղղեն յեղափոխական բանուորներու դէմ: Արդէն երեք տարի առաջ, նախարարներ Ռէուֆ պէյի եւ Րէֆէթ փաշայի գրգռումով Էնկիւրիի կառավարութիւնը կը հալածէր համայնավարները: Անկէ ի վեր հալածանքը սաստկացած է: Պարշէյի սուլթաններէն ժառանգ մնացած բանտերուն մէջ 30է աւելի յեղափոխական բանուորներ բանտարկուած եւ ամէն վայրագ վերաբերումի ենթարկուած են: Համայնավարները ամէն կողմ կը հետապնդուին:

Այս օրերս կառավարութիւնը յայտնեց «Ամէլէ Թէաֆի Ճէմիէթի»ի կոչուած յեղափոխական արհեստակցական կազմակերպութեան վրայ, սաղմը Թուրք աշխատաւորական համադաշնակցութեան մը, որուն գրասենեակները թալլուեցան:

Պէմալական Թուրքիոյ մէջ դասակարգային հակառակութիւնները կը սաստկանան քանի կը զարգանայ արդիւնաբերութեան: Գործարաններուն թիւը այսօր կը հասնի 1920ի. շարժիչ մեքենաներով օժտուած 626 գործարաններ շինուած են 1920էն 1926, յետոյ ջաղացքներ, փայտի ճարտարարուեստ, հիւսուածեղէններ, ապրանքները, պղինձի, արծաթախառն կապարի եւ փայտածուխի հանքերուն մէջ բանուորները օր էօր կ'աւելնան:

Զմոռնանք նաեւ, որ գիւղացիներու ուսերուն վրայ հետզհետէ աւելի ծանր բեռեր կը ճնշեն: Այս դասակարգային հակառակութիւնը, ընկերային դասակարգերու միջեւ վէճերու սաստկացումը քէմալական շարքերուն մէջ կը շատցնեն ազդեցութիւնը անոնց, որոնք կողմնակից են օտար աշխարհակալութեան հետ հաշտութեան մը: Այդ տարրերն է որ մղեցին Էնկիւրիի կառավարութիւնը ընդունիլ Մուսուլի յափշտակումը Անգլիոյ կողմէ եւ որոնք կը ջատագովեն Թուրքիոյ մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ:

Այս քաղաքականութիւնը յատուկ չէ միայն Թուրքիոյ, ուր միշտ վախ կայ յետաշրջական գործունէութիւններու (յիշել Տիարպէքիրի ապստամբութիւնը եւ Իզմիրի դաւադրութիւնը. անոնց դէմ շարժելու համար քէմալական կառավարութիւնը պէտք ունի աշխատաւորներու աջակցութեան: Սակայն առիկա-ի մեծ շահ աշխարհակալութեան պիտի վասնէ արդիւնքները Ազգ. Յեղափոխութեան, որուն իրենց այնքան զօրաւոր աջակցութիւնը բերին աշխատաւոր զանգուածները, առանց սակարկելու:

Քէմալական Թուրքիոյ գոյութեան 7րդ տարեշրջանի սեմին, սահմանները կը ճշդորոշուին, ընկերային կռիւները կը սահմանաւորուին ու պատրաստուող պրոլետարիատին կ'իյնայ յեղափոխական գործը ամբողջացնելու դժուարին գործը, պայքարելով օտար աշխարհակալութեան եւ անոր մեղսակից ազգային դրամատէր պարժուազին դէմ»

ՆՈՊԷԼԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Շուէտական Արքայական Ակադեմիան 1926ի գրականութեան Նոպէլի մրցանակը տուաւ իտալացի կին գրող Տիկ. Կրացիա տը Լէտտայի:

1927ի մրցանակը վերապահուած է գալ տարուան: Տիկ. Լէտտա գրած է մասնաւորաբար Սարդինիոյ գիւղացիներու կեանքէն: Առաջին անգամն է որ Նոպէլեան մրցանակ կը տրուի կնոջ:

Բնագիտութեան համար 1927ի մրցանակը տրուած է փրոֆ. Արթըր Քոմփթընի, Չիքակոյէն, եւ Տոքթ. Չարլս Թոմսըն Ռիս-Ուիլսընի, Քէմպրիճի համալսարանէն: Փրոֆ. Քոմփթըն 35 տարեկան է գեռ. իսկ Տոքթ. Ռիս-Ուիլսըն ծնած է 1869ին եւ 1925էն ի վեր բնական գիտութեանց ուսուցիչ է Քէմպրիճի մէջ:

Երկու փրոֆէսէօրներն ալ կարեւոր գիւտեր ըրած են ելեկտրական ճիւղին մէջ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆրանսեւսերպ դաշնագիրը ստորագրուեցաւ

Սերպիոյ արտաքին նախարար Մարինքովիչ անցեալ օր տեսակցեցաւ Պրիանի հետ, որ իր պաշտօնատան մէջ հացկերոյթ մը տուաւ անոր ի պատիւ: Յետոյ որոշուեցաւ դաշնագրին ստորագրութիւնը յետաձգել մէկ օր, որպէս զի անիկա կրէ Զինադադարի պատմական թուականը: Որով ստորագրութիւնը տեղի ունեցաւ երէկ:

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ խօսիլ քաղաքական այս կարեւոր հարցին մասին: Մասնաւորաբար Իտալացիները անհաշտ լեզու կը գործածեն եւ կ'ըսեն թէ Փարիզի դաշնագրին վրայ Սերպիա պիտի քաջալերուի աւելի գրգռիչ դիրք բռնել Ալպանիոյ հանդէպ ու Ֆրանսան պատասխանատու կը նկատեն ապագային Պալքաններու մէջ ծագելիք ո եւ է խաղաղաւորութեան համար:

Պերլինի եւ Լոնտոնի թերթերն ալ կը պնդեն թէ այս դաշնագիրը հակառակ է Ազգերու Դաշնակցութեան ոգիին եւ սկզբունքներուն:

Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը «կատարելապէս անտեղի եւ որոշապէս չարամիտ» կ'որակէ օտար մամուլի այս մեկնութիւնները: Այս դաշնագիրը, կ'ըսէ, ո եւ է տարբերութիւն չունի այն բազմաթիւ դաշնագիրներէն, որոնք պատերազմէն վերջ կնքուեցան Ֆրանսայի եւ ուրիշ երկիրներու միջեւ, խաղաղութիւնը ամրապնդելու նպատակով: Այս դաշնագիրը անցեալ Մարտին Փարիզի մէջ ծրագրուած էր. ստորագրութիւնը յետաձգուեցաւ, պարզապէս Իտալիան ալ մասնակից ընելու համար անոր: Քանի որ անիկա մերժեց, այլեւս ստորագրութիւնը յետաձգելու մէջ իմաստ մը չկար:

Ընդդիմադիրները փողոց կը նետուին

Մոսկուայէն կը հեռագրեն 10 Նոյեմբեր թուականով.—

«Փրավտա», «Հակայեղափոխական» եւ «հակախորհրդային» կ'որակէ Թրոցքիի, Զինովիէվի, Քամենեֆի, Սմիլկայի և միւս ընդդիմադիրներուն հակացոյցերը տասնամեակի հանդէսներուն ընթացքին:

Ընդդիմադիրները, կ'ըսէ, պոլշեւիկեան պաշտօնաթերթը, փողոց նետեցին եւ իրենց ոտքերուն տակ կոխկրտեցին իրենց անդամատետրերը: Իսկ «Իզվէստիա» քաղաքական անամօթութիւն եւ գեղծարարութիւն կը նկատէ անոնց արարքը:

Երէկ գիշեր համայնավար կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրոն որոշեց կուսակցութենէն վերջնապէս վտարել Թրոցքին, Զինովիէվը, Քամենեֆը եւ բոլոր միւս գործօն ընդդիմադիրները, որոնց մէջ է նաեւ Ռատեքը: Նոյնպէս որոշեց զանոնք հրաժարեցնել կառավարական պատասխանատու պաշտօններէ:

Այս որոշումները պիտի ենթարկուին համառուս համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէին վաւերացման:

Վերաշինութիւնը Ֆրանսայի

Երեսփոխանական ժողովին մէջ փութով առաջ կը տարուին նիւթացոյցի վիճաբանութիւնները: Հինգշաբթի օր քննարկուեցան ազատագրուած շրջաններու յատկացուած վարկերը: Վերաշինական աշխատանքները գրեթէ աւարտելու վրայ են եւ յոյս կայ թէ 1930էն սկսեալ այլեւս հարկ չպիտի ըլլայ մասնաւոր վարկ յատկացնել քանդուած օջախները վերականգնելու համար:

Հանրօգուտ շինութեանց նախարար Անտրէ Թարտիէօ աղէտեալներուն եղած օժանդակութեան մասին խօսելէ յետոյ, տեղեկութիւններ տուաւ վերաշինական աշխատանքներուն մասին:

— Պատերազմական շրջանին մէջ, ըսաւ, այսօր պատերազմէն առաջուան բնակչութեան 100ին 98ը ունինք: Տուներուն 100ին 67ը վերաշինուած են, գործարաններուն 100ին 88ը, երկաթուղիներուն 100ին 99ը, իսկ մշակելի հողերուն 100ին 94ը: Գալով կարասիներու համար վճարուելիք հատուցման, ներքին նահանգներուն մէջ տակաւին վճարելի կը մնայ 100ին 30, իսկ Ալզաս-Լօրէնի համար 100ին 20:

«Շինուած անշարժ կալուածներուն համար վճարելի կը մնայ ներքին գաւառներուն համար 100ին 9, Ալզասի համար 100ին 7: Չշինուած անշարժ կալուածներուն համար այդ համեմատութիւնն է 100ին 13 եւ 100ին 50:

«Վնասներու ընդհանուր գումարն էր 85 միլիառէն քիչ մը աւելի, վճարելի կը մնայ 13,217 միլիոն, այսինքն 100ին 13ը:

Վերջացնելով, Թարտիէօ ըսաւ թէ ձեռք բերուած այս արդիւնքը կը դատապարտէ բոլոր անոնք, որոնք կ'ամբաստանեն ժողովրդավարութիւնը թէ անընդունակ է ծրագիր յղանալու և գործադրելու:

Յետոյ նիւթացոյցի 37 յօդուածները ընդունուեցան առանց փոփոխութեան:

Կէսօրէն վերջ Աշխատանքի նախարարութեան նիւթացոյցը վիճաբանութեան դրուեցաւ: Ընկերվարական Լըպա պաշտպանեց ութ ժամուան աշխատանքը: Շնորհիւ ճարտարարուեստի գործիքներուն բարելաւման, ըսաւ, Ֆրանսայի արտադրու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ).

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄՈՒՐԱՏՆԵՐԸ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի գիւանին մէջ կան երկու պարզունակ նամակներ, մէկը Կարճեանցի եւ միւսը Ցրօնցի Մուրատէն։ Համաշխարհային պատերազմը սկսելուն պէս, ինքնաբար, ուժգին արտայայտութիւն մը ստացաւ կամաւորական գաղափարը Ամերիկահայ երիտասարդութեան մէջ։ Ու դեռ կազմակերպուած կամաւորական շարժման չձեռնարկած, Մուրատ-Սեբ. Նախկարափոխէն եւ Ցրօնցի Մուրատը՝ [illegible] սրտառուչ եւ կրակոտ մէյմէկ երկտող ուղղեցին մեր Կեդր. Կոմիտէին։

Ի՞նչ կ'ուզէին. ոչ այլ ինչ, բայց եթէ կարելի եղածին չափ շուտ Հասնիլ Հոն, ուրկէ կարելի պիտի ըլլար կռուիլ Թուրքերուն դէմ։

Կեդր. Կոմիտէն, զգածուած այս սրտագնդութենէն, անմիջապէս պատասխանեց, թէ առաջին իսկ յարմար առթիւ զիրենք ճամբայ պիտի Հանէր դէպի Կովկասեան ճակատը, ուր Հայութիւնը կը պատրաստէր ճակատագրական կռիւը մղելու։

Ընդամ տարիներ կամաւորական շարժումը վերջացաւ։ Անդրծնեցաւ Հայկական Հանրապետութիւն ու շատ շատերուն նման, ես ալ վճռեցի վերջ դնել իմ պանդխտութեանս եւ երթալ տեսնել Անկախ Հայաստանը։

1919ի վերջերն էր, երբ օր մը անակնկալ Հրաւէր մը ստացայ անծանօթէ մը՝ մասնակցելու Հաւաքոյթի մը, Երեւանի մէջ։ Կենացներու երկար շարքէ մը յետոյ միայն իմացայ, որ մեզ Հիւրասիրողը Նախկարափոխի Մուրատն էր։

Եւ ի՜նչ փոփոխութիւն։ Երբեմնի պարզ ու չարքաշ բանուորը այսօր Համազգեստ Հագած էր։ Զինուորական կրթութիւն չունէր ան։ Բնածին ընդունակութիւնը, անսահման սէրն ու անձնուիրութիւնը, կամաւորական կեանքը՝ Կովկասեան ճակատին վրայ, Վասպուրականի ինքնօրինութեան օրերուն (1917—18), 1918ի երկար ու փառաւոր նահանջը դէպի Պարսկաստան ու Միջագետք եւ անկէ վերադարձը Հայաստան, ապա Հ.Հ.Ցրդ Հեծեւակ գունդի մէջ, Սուրմալուի Մուրատ-Սեբոյի անուան շուրջ Հիւսեր էին մաքուր գաղափարապաշտի, անձնազոհ Հերոսի, Հմտառու զինուորականի եւ վարչական ընդունակութեան գեղեցիկ յիշողութեանց երփներանգ փունջ մը։ Այո՛, երբեմնի անուս ու Համեստ բանուորը այժմ գնահատուած նեմասպոյ մըն էր՝ սիրուած ամէնքէն, փնտռուած որպէս երիտասարդ զինուորական ուժ։

1920ի գարնան Կարս գացի Նորագոյն գործով եւ Մուրատ-Սեբօն իր գունդին Հետ Գիւլէջան մեկնեցաւ. Մայիսեան ապստամբութիւնը ցայտեց. Պոլշեւիկեան ապստամբութիւնը խեղդուեցաւ, բայց ո՛չ առանց թանկագին կորուստի։ Վառ երազները Մուրատ-Սեբոյի երիտասարդ կեանքին Հետ մնացին Գիւլէջանի լեռներուն մէջ, քաղաքային գուպաճան եղբայրասպանութեան ընթացքին։ Շատերը ողբացին երիտասարդ Հայրենասէրի վաղաժամ կորուստը, շատերը մինչեւ Հիմա կը զգան անոր թողած պարապը։

* * *

Երկու քակէս ամիս տաճկական լուծին տակ ապրելէ յետոյ, Խոստմնակ ձմրան գիշեր մը (13 Յունուար 1921) 13 ուրիշ զինուած ընկեր Հայրենակիցներու Հետ փախայ Կարսէն, պահ մը Հաւատալով որ, եթէ բախտը մեզ պահէր մինչեւ որ Հասնէինք խորհրդային փոքրացած Հայաստանը, Համեստ պարտք մը պիտի կատարէինք՝ թարմ եւ առաջդ տեղեկութիւններ Հաղորդելով մեր Հայրենիքի նոր փրկիչներուն, այն վիճակին մասին որուն ենթարկուած էր գերի ինկած Հայութիւնը՝ Կարս-Ալեքսանդրապոլ կայարանի տարածութեան վրայ։

Ընտանիք չորեքշաբթի յետոյ, Յունուար 18ին Հասանք Արագածի Ջանփիզիկ գիւղը։ Հոն Հարցուցինք Սասունցի Մուշեղի ապրած տեղը։ Մեզ յայտնեցին թէ յիշեալը գիւղը ճանապարհէն դուրս կ'իյնար. խորհուրդ տուին երթալ Մշեցի Մուրատի մօտ, Մաստարա գիւղը։ Ապահովցին վստահ որ Հակառակ մեր անծանօթ ըլլալուն, անոր մօտ երթալով մեր կեանքը չէինք ենթարկեր վտանգի, չհաշուած Մուրատի տունը իմանք խումբով։

Հին նահապետական օրերու ընդունելութիւն։ Լաւատ ճաշ մը եւ պարզունակ, այլ տաք «կենացներու» շարք մը՝ մեր մեռած անմահներու յիշատակին, մեր տանջուող, այլ տոկուն ժողովուրդին ու վաղուան մեր ազատ օրերու...։

Մշեցի Մուրատը «խմող եւ քէֆ սիրող» մարդ էր։ Ինքն էր Հիւրընկալը սեղանապետը, «կենացներ առաջարկողը եւ ամբողջ սեղանակիցները այն օրը իր Հայրենակիցներուն «Երեսն առած տղոն էր»։

Հազիւ 2 3 բաժակ պարպեր էր մեր սեղանապետը, երբ, յանկարծ, անոր կենացներու շարքը թռաւ Հասաւ Ամերիկա։ Առաջարկեց ամերիկահայ կամաւորներու կենացը, որոնց մէկ «Հոմեն» անդամն էր ինքը։ Ու Հասկցայ որ մեր Ամերիկայի երկրորդ վեքմիքը Մուրատն էր, կամաւորական առաջին կարգի բանուորներէն մէկը, Ամերիկայէն էինք մենք։

Փետր. 15ին միասին Մաստարա գիւղէն մեկնեցանք, մասնակցելու ապստամբութեան։ Մուրատ երբեմն Հրամանատար Ցուրուբնորդներու կամաւորական խումբին, իսկ ես եղայ Հասարակ «Կամաւորական» մը, ինչպէս իրենք կ'ըսէին։ Փետր. 17ի ժամը 1 ին Մուրատ Հրամայուեցաւ իր զօրամասով Էջմիածին մտնել Ս. Շողակաթի ուղղութեամբ։ Հակառակ բազմաթիւ բոլշեւիկներու թելադրութեանց եւ իր յամառ պնդումներուն, ես չյաւաճեցայ իրմէ։ Մեր յարձակման թափը ինչքան ուժեղ, մեր յանկարծակիի գալը եւ մեր զօրքի մեծ մասին նահանջը նոյնչափ անպատեհի եղաւ։ Մուրատը, մինչեւ իր Հոգին խոր վրդոված՝ կսիրի ամենատաք ու վճռական բալէին, սրտի բարախում ունեցաւ՝ սաստիկ զայրոյթէն։ Կրակի տարափին տակ, բոնի, շուրջ կէս ժամ, պատի մը կողքին կեցնելով եւ սրտի դեղ տալով՝ Հազիւ զինք փրկեցինք սառող մահէն։

Փետր. 18ի յաղթանակին մասնակիցներէն շատերը շուտով վերադարձան իրենց տեղերը՝ խանդավառելով առանց այն ալ անկաւոն մեր զօրամասերու աշխատանքը, բայց Ցրօնցի Մուրատը մնաց իր պարտականութեան գլուխը եւ շատ աննշան ուժերով։

Երկամսեայ դաժան կռիւներու ընթացքին (Մարտ 16) ծանրապէս վիրաւորուեցաւ սրունքէն եւ Հիւանդանոց փոխադրուեցաւ։ Ապրիլ 2ին պատգարուելով միացաւ մեր նահանջի կարաւանին եւ պատգարակով կտրեց ամբողջ Լեռնահայաստանը եւ ողջ Հասաւ Թաւրիզ։

Վիրաւոր էր. ուժասպառ. անմիջական օգնութեան կարօտ։ Իր տկլինը այդ գիտնալով՝ յաջողեցաւ կերպ մը ինքզինք Թաւրիզ նետել։ Մխիթարութիւն էր անշուշտ։ Մանաւանդ ա՛յն օրերուն։ Բայց ի՛նչ սեւ բախտ։ Այրելու բացարձակ անկարելիութիւնը ստիպեց որ Հազիւ իրար գտած գոյգը նորէն բաժնուի։ Երգունքոտ աչքերով, անբախտ տկլինը նորէն ճամբայ ինկաւ դէպի Երեւան։ Մուրատը, ինչպէս շատ ուրիշներ, դիմեց իր Ամերիկաբնակ ազգական-արենակիցներուն, որ զինք միացն։ Նահանգները տանին, ուր թերեւս յաջողէր նախ իր ոտքը ուղղել տալ եւ ապա, իր ապրուստը Հայթայթել։ Զարմանալի ճակատագիր։ Ամերիկա վերադառնալու փափաքը պատճառ կ'ըլլայ, որ երբեմնի կամաւորը Հոս էր։ Ու ի՜նչ Մուրատը չարեաց փոքրացող ընտրեց — կերպ մը Հասնիլ Սուրիա եւ անկէ մտածել ուրիշ կարելիութիւններու մասին։ Ու անկարելին վերջ գրաւ (Յունիս 15ին) իր դեռ այնքա՛ն պիտանի կեանքին։

ՎԱՀԷ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Թաւրիզ

ԹՈՔԱԽՏԻՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄԸ ԼՈՒՍԱՉԱՓՈՒԹԵԱՄԲ

Թոքախտը դարմանելու Համար Հազար ու անՀամար եղանակներ են փորձուած, եւ սակայն դեռ կարելի չեղաւ կասեցնել այս ախտը։ Բժշկութիւնը լաւ կռուելու Համար, ստիպուած է նախ ատեն ունենալ արագ ու ստոյգ ախտաճանաչութիւն մը։ Այս ուղղութեամբ եւս փորձերը բազմաթիւ են։ Չկայ դեղ մը, որ փորձուած չըլլայ բուժելու Համար թոքախտը, ու չկայ գիտական միջոց մը, որ փորձուած չըլլայ ճանչնալու Համար թոքախտին գոյութիւնը մարդկային կազմուածքին մէջ։ Ցաւախ անբաւական է ականջը կուրծքի եւ կռնակի տախտակներուն վրայ, անբաւական են ք. ճառագայթներուն լուսանկարը, մանրէին որոնումը եւ զանազան փորձեր, ճիշդ ախտաճանաչում մը կատարելու Համար։

Փարիզի մէջ գոյութիւն ունի կանխազգուշական Հաստատութիւն մը (Institut prophylactique, որուն տնօրէնն է տոքթ. Վէրնի։ Այս Հաստատութիւնը կը փորձէ նոր մեթոտ մը, որ կը կոչուի լուսաչափութիւն (photométrie)։ Այս մեթոտին մասին տոքթ. Վէրնի Հետեւեալ տեղեկութիւնները կու տայ

— 15 տարիէ ի վեր, կը փորձուի չափել, արեան մէջ, թոքախտին կամ վէներախտին ատեան(?)։ Այս գործողութիւնը կը կատարուի Հիմնական լուսաչափի մը, աչքի գործիք մը, որ վրան զետեղուած է լուսամուտ մը

Արդ, ծանօթ է թէ թոքախտը միայն թոքերուն մէջ չէ որ կը Հաստատուի, այլ զանազան անդամներու մարմինին մէջ։ Ինչպէս Հասկնալ թէ մեր մարմինը վարակուած է թոքախտով. մարմինին որ եւ է մէկ կողմը։ Շնորհիւ բազմաթիւ փորձերու,— մօտ 15,000— մեզի Համար այլեւս որոշ է թէ թոքախտ ունի այն անձը, որուն արեան քննութեան ատեն լուսաչափին աստիճանաչափը ցոյց կու տայ 30էն վեր թիւ մը։ Ուրեմն, եթէ ամէնէն խղճամիտ քննութիւնն իսկ թոքերուն մէջ ոեւէ է ախտ ցոյց չի տար, պէտք է փնտռել թոքախտը մարմին մէկ ուրիշ կողմը։ Դժուար է գտնել վարակումի այդ օճախը։ Այսպէս, մենք Հիւանդ մը ունէինք, որուն թոքային քննութիւնը ոչինչ ցոյց կու տար, մինչդեռ լուսաչափին վրայ աստիճանաչափը կը գրէր 70։ Կը քննենք մէյն ալ, եւ կը գտնենք թոք.-խոսին մանրէները, որոնք կուգային Հասարակ երիկամային թաքուն թոքախտ մը։

Արեան լուսաչափութիւնը ուրիշ Հրաշալի առաւելութիւն մըն ալ ունի։ Ահա Հիւանդ մը, որուն երիկամը կասկածելի է իբրեւ թոքախտաւոր։ Եւ սակայն լուսաչափը ցոյց կու տար միայն 15, մինչդեռ թոքախտաւորութեան թիւն էր 30։ Ասիկա նշան մըն է թէ Հիւանդը ուրիշ Հիւանդութիւն մըն ալ ունի։ Գործողութիւն մը կատարուեցաւ Հիւանդին վրայ, երիկամը Հանուեցաւ եւ տեսնուեցաւ որ երիկամը ուռ մը ունի իր մէջը։ Այս գործերին կատարելութիւնը այլեւս փաստական է։ Բազմաբուժական վարժարանին 87 աշակերտները քննուած առեն, տեսնուեցաւ որ իր բաքանիկ եին(?) արիւնը լուսաչափին վրայ ցոյց կու տար 20էն վար թիւ մը։ Միայն երկու աշակերտներու արիւնը 28 եւ 30 լուսաչափային թիւեր կը ներկայացնէր։ Դպրոցին բժիշկը յետոյ Հաստատեց թէ այդ երկու աշակերտները կասկածելի էին իբրեւ թոքախտաւորներ։

Աւելորդ է ընդգծել այն Հսկայ օգտակարութիւնը, ընկերային առողջապահութեան տեսակէտէն, զոր կը ներկայացնէ այս թանկագին մեթոտը։

Բանակներու մէջէն, շնորհիւ լուսաչափին կարելի է Հեռացնել բոլոր այն երիտասարդ զինուորները, որոնց արիւնը լուսաչափային փոքր թիւ մը կու տայ։ Զարտարարուեստին մէջ եւս, շնորհիւ լուսաչափին, կարելի է զգուշանալ գործի կանչելէ, կամ ճշգրտապէս աշխատանքներու գնելէ այն կասկածելի բանուորները, որոնք պիտի բժշկուէին դարմանուելով։ Հին առած մը կ'ըսէ. «Կանխազգուշութիւնը կը նշանակէ բժշկութիւն»։ Այս առածը աւելի ճշմարիտ է այսօր քան երէկ, շնորհիւ լուսաչափին, արեան քննութեան այս նոր մեթոտին, որ կիրարկելի է թոքախտին, ինչպէս վէներախտին Համար։ Ճիշդ է թէ բժշկութիւնը չէ յաջողած վերջնական պարտութեան մը մատնել այս երկու Հրէշները, թոքախտն ու վէներախտը, բայց, ուրախ լուր մըն է, որ բժշկութիւնը կու տայ այսօր, երբ կ'ըսէ թէ կը ճանչնայ իր թշնամին ուր որ ըլլայ, ինչ որ կ'ենթադրէ թէ վաղը բժշկութիւնը պիտի կրնայ ճզմել այդ Հրէշները իրենց երեւան Հանուած թաքստոցներուն մէջ։

ՕՍՔԱՅՐ ՈՒԱՅԼՏԻ ԱՆՏԻՊ ԳՈՐԾԸ

Վերջերս Օսքար Ուայլտին անտիպ ձեռագիր մը գտնուեցաւ։ Ձեռագիրը, որ կը բաղկանայ 228 էջէ, կը կրէ «Փատուայի դքսուհին» խորագիրը։

Ձեռագիրը կը գտնուի Նիւ Եորքի նշանաւոր աճուրդատուներէն մէկուն տեղը մօտ, որուն յանձնած է զիրաւան մը։ Ձորճ Էրլիա կը կարծուի թէ գիտնականին Հայրը, որ տպարանատէր մըն է, ձեռագիրը թողուցած է իր տղուն, որ նախ կարեւորութիւն չէ տուած։

«Փատուայի Դքսուհին» 5 արարով ողբերգութիւն մըն է, եւ գրուած Անտէրսընի Համար, որ չէ խաղցուած դայն։

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻՆ
ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ՎՃԱՐԵԼՈՎ

Թէ դուն Հոգէ կ'ազատիս եւ թէ այն թեթեւ որդուն ընթերցումը ● պահանջ մըն է քեզի Համար։

ՍԽԱԼ ԲԱՌԵՐ

Հասարակ ժողովուրդին բերնին մէջ ըլլայ թէ գիտուններու կամ մտաւորականներու բերնին մէջ, Հաւասարապէս սխալ գործածուած բառեր կամ գիտութեան ու կարգ գիտական սխալ ձեւեր յաճախ կը տեսնուին։ Քանի մը օրինակներ պիտի յիշեմ, որոնք պատճառ կը դառնան, որ մեր սրտնեղումը չկարենանք ծածկել այդ սխալներու խուլով։

ՁԻԹԱՊՈՂ.— Երբ ձէթ բառը կայ, ձիթապուղ բառը ո՞ր խելացիին ստեղծագործումն է։ Այդ տեսակ բառ Հայ լեզուին մէջ գոյութիւն չունի ու թէ՛ քերականօրէն եւ թէ գիտականօրէն ալ գոյութիւն չի կրնար ունենալ, քանի որ ա ձայնաւորէն վերջ երբեք չեն կրնար գալ ե, ի, է, ը, ո ձայնաւորները։ Բացառութիւն կը կազմէ լանարենէ փոխառեալ քանի բառեր։ Չէթ ինքնին կը նշանակէ այն իւղը, որ կ'ելլէ ձիթապտուղէն, այսինքն, այն պտուղէն, որ կու տայ ձէթ։ Երբ ձիթենի եւ ձիթապտուղ կ'ըսենք, ո՞ւր կը պահուի արդեօք իւղ բառը, եւ երբեք չեմ տեսներ։ Ճիշդ է թէ՛ ձիթապտուղը պարունակէ վերջ այդ «իւղը», այսինքն, ձէթը դուրս կուգայ, բայց երբեք «իւղ» բառը դուրս չելլեր անկէ։ Այդ իւղը՝ ձէթը պարունակող երկու բառ կամ նիւթ ունինք. ձիթապտուղ եւ ձիթենի եւ ո՛չ թէ ձիթափւղապտուղ եւ ձիթափւղենի։ Ուրեմն, եթէ ձիթապտուղ բառը բաժնենք, կ'ունենանք արդէն ձէթ եւ պտուղ, այնպէս՝ ինչպէս այդ պտուղը ճզմելով անկէ պիտի բաժնէինք ձէթը։ Չէթ բառը եւրոպականներէն նոյնիմաստ եւ գրեթէ նոյնահնչիւն բառէն փոխ առած ենք։ ձէթ, ձէթ եւ ոչ թէ ձիթաւիւղ։

ԱՔՍՈՐՈՒԹԻՒՆ.— Այս ալ ձիթաւիւղ բառին չափ խնդուք պատճառող բառ մըն է, որ ծնած է տարագրութեան տարին։ Ուրեմն, եղած է 12 տարեկան պատանի մը, զոր առանց խղճահարութեան սպաննելս վարձք է, որովհետեւ Հայ լեզուին անհարազատ մէկ զաւակն է, որ պէտք է աքսոր երթայ։ Այո՛, աքսոր բառը կայ եւ պէտք չունի իր եւուէն այլանդակ պոչ մըն ալ քաշել սանելու։ Մեր լեզուին մէջ՝ աքսորը վրայ Հասաւ, աքսոր գացի, աքսորին տարին եւն. ճիշդ են եւ ո՛չ թէ աքսորութիւնը վրայ Հասաւ, աքսորութեան գացի, աքսորութեան տարին։ Պիտի խնդրեմ, որ աքսորի՝ գացող, աքսորէն վերադարձող եւ աքսորով Հեռացող Հայրենակիցներս իրենց աքսորի պատմութիւնները բրած ատեն չմոռնան թէ՛ Հայ լեզուի մէջ «աքսորութիւն» բառ չկայ, այլ աքսոր։ Եթէ անոնք յամառին, սակայն, գործածել աքսորութիւն բառը՝ փոխանակ աքսորի այն ատեն մեր գրախտին եղած լեզուն ալ կամաց կամաց աքսորի ճամբան կը բռնէ։

ՓԱՆԻՐ.— Պոլսեցի բարեկամներս կարծեմ չեն սրդողիր ինծի, երբ ըսեմ թէ մեր պանիրը թթուեցնելով փանիրի վերածելու իրաւունք չունին։ Մեղքս ի՛նչ պահեմ, ամէն անգամ որ փանիր բառը կը լսեմ Պոլսեցիէ մը, ակամայ աչքիս առջեւ կը պատկերանայ սեւազգեստ, սեւ քիւլահով պարսիկ մը, որ բանի ամուսնացուցած է փափկասուն Հայ օրիորդի մը Հետ, քանի որ Պոլսեցին պարսկերէն փէնայիր բառը բռնի կ'ամուսնացնէ Հայերէն պանիր բառին Հետ։ Ուրեմն, պիտի խնդրեմ պոլսեցի բարեկամներէս, որ ջանան Հայ օրիորդը ամուսնացնել Հայազգի Պայտասարին կամ Պօղոսին Հետ, փոխանակ Փէնայիրփէրէսթ Պարսիկի մը Հետ։

ԿԷՏ ՁՈՒԿ. – Եթէ միջնադարեան Հաւատաքննական ատեաններուն յաջորդէր ու ներկայիս ալ գոյութիւն ունենար գիտական Հաւատաքննական ատեան մը, «կէտ ձուկ» բառերը առանց դատելու պիտի դատապարտէր խարոյր եւ [illegible] դար իրաւունքով։ Ճիշդ է [illegible] ծովերու այս ամէնէն վիթխարի [illegible] որ յաճախ կ'ունենայ 45 [illegible] երկայնութիւն, 200,000 [illegible] ծանրութիւն, կ'ապրի [illegible] 1000 տարի եւ կրնայ կէս [illegible] առանց շունչ առնելու [illegible] յատակը սպառել, ունի [illegible] բացարձակ ձեւն ու նմանութիւնը, բայց ձուկ չէ բացարձակապէս։ Կէտը իր ձագուկները [illegible] ողջ կը ծնի, ինչպէս մարդը [illegible] ցամաքի բոլոր ստնաւորները, ձի, կով, այծ, մուկ եւլն. եւ [illegible] նոնք կը դիեցնէ, անոնց [illegible] կուտայ իր ստինքով, նման [illegible] յիշուած ստնաւորներուն [illegible] դեռ ձուկերուն զրեթէ [illegible] ջութիւնը Հաւկիթէ կը ծնի, [illegible] չունեցողներուն եւ միջատներուն նման եւ Հետեւաբար ձուկեր (Հաւկիթածին) են, մինչ [illegible] տը ստնաւոր մըն է [illegible] դամածին (vivipare) [illegible] թէ միլիոնաւոր տարիներ [illegible] գոյութիւն ունեցող կէտը [illegible] կարծ «ձուկ»ի փոխուեցաւ [illegible] ձուկ»ի յամառներուն [illegible] մէջ, ես լուր չունիմ։ [illegible] դանարանութիւն ներս [illegible] ինծի կէտ կը սորվեցնեն [illegible] թէ «կէտ ձուկ» Ամէն [illegible] գայի տակ բնութիւնը չ[illegible] Այսուհետեւ միշտ «կէտ» եւ [illegible] թէ «կէտ ձուկ» Կէտը [illegible] այլ ստնաւոր։

ԲՆԱԾԽԱՅԻՆ ԹԹՈՒ [illegible] չեւ Հիմա սխալ գործածուած [illegible] ռերը Հասարակ ժողովուրդին [illegible] բերնէն կը սահէին. բայց [illegible] ծխային Թթու, ինչպէս նաեւ [illegible] նոր Համանիշ տրուած [illegible] թթու բառերը գործածուած [illegible] գիտութեամբ զբաղող [illegible] ներու, Հեղինակներու եւ [illegible] ներու գրչին տակ, ինչ [illegible] րելի չէ։ Երբ Ֆրանսերէն [illegible] կամ լատիներէն acidum [illegible] երբ Համանիշ պիտի գործածել թթու բառը, ապա ուրիշ [illegible] բարանական կազմութիւն [illegible] cideին նմանող oxydeին [illegible] ի՞նչ պիտի նշանակէր [illegible] թթուն շատ սխալ բառերը [illegible] ներու ճշմարիտ այդ սխալները։

Այն քիմիական մարմինները որոնք առաջ կուգան թթուածնի (oxygène, կազին եւ [illegible] կերպ մարմինի մը միացումէն acide անունը կ'առնեն եւ [illegible] Հանրապէս թթու են [illegible] նման, Հետեւաբար, անոնց պիտի բանենք թթուներ, [illegible] թթուութիւն ունեցող [illegible] թիւն. իսկ երբ թթուածինը [illegible] եւ է մետաղի Հետ միանայ [illegible] առաջ կը բերէ քիմիական [illegible] մին մը, որ oxyde կ'ըսուի [illegible] Հայերէն կ'ըսուի թթուակ [illegible] սինքն, ուկ նուազական [illegible] կով շինուած բառ մը, որ [illegible] կուտայ թէ՛ այդ մարմինը [illegible] թթուածինը, աւելի քիչ [illegible] կութեամբ կը գտնուի [illegible] թթուներուն մէջ։ Ուրեմն [illegible] թթուակ չէ, oxyde [illegible] Գալով բնածխային եւ [illegible] բառերու կիրառումին, [illegible] յաճախ սխալ եւ շփոթ [illegible] գործածուած են։ Ածխածին [illegible] խի թիւր ալրումէն, [illegible] քիչ քանակութեամբ թթուածինի [illegible] կազին ամուսնութեան Հետ [illegible] միացութենէն առաջ [illegible] կապուտակ մանիշակագոյն [illegible] մը, զոր ամէն մարդ [illegible] Հրահրող կրակին վրայ [illegible] թունաւոր կազը Ֆրանսերէն [illegible] կոչուի oxyde de carbone [illegible] Հայերէն պէտք է ըսել [illegible] բնածխի եւ երբեք [illegible] կամ բնածխային թթու [illegible] այրումը սաստկանայ, [illegible] լեզուով ածուխը քաշէ [illegible] քանակութեամբ թթուածին [illegible] աւելի ճիշդը՝ յիշեալ oxyde [illegible] carbone միանայ նոր [illegible] ծինի Հետ, կը փոխուի [illegible] թունաւոր կազի մը, որ [illegible] սանելի է, այդ կազն [illegible] կոչուի acide carbonique [illegible] րէն՝ բնածխական թթու [illegible] ծծմբական թթուներու Հայերէն [illegible] վերջաւորութիւնը Հայերէն [illegible] ական, իսկ -eux [illegible] թիւնը ային եղած է, [illegible] բնածխական թթու [illegible] carbonique), ծծմբային թթու (acide sulfureux)։

ԹԻՒՐՔԻԱ

ՔԻՉ ՎՃԱՐԷ ՈՐ ՃԱՏԸ ՇԱՀԻՍ

…դատարանքին մէջ անվիճելի … կայացած է մեր անծանօթ բա… մը, որ տարի մըն է, նոյն …, կ'երթայ ու կուգայ, … կը վճարէ. բայց այդ … խելքին կը փչէ.

— Դ… օր ալ չեմ վճարեր:

… ոչ ոք գիտէ. հար… … կան որոնց պատասխա… … չեն գտնուած.

… Ցոմսա՛կ, եթէ կը հաճիք:

… է որ ծամբորդ… … մէկը կը նէ, միւսը կը … ու կ'անցնի մեր մար… … առջեւէն:

— Ցոմսա՛կ…

Բայց ան ընելու պէտք չունի, … մը պէս որ պարտքը վը… … է. հանդարտօրէն սիկառ… … կը վառէ ու մուխը կը փչէ … ձեղունին. բայց ա… … պաշտօնեան վերստացած … իր քովը ու մարզուած … պէս, միշտ անփոփոխ … է որ կը կրկնէ.

— Ցոմսա՛կ, եթէ կը հաճիք:

Բայց մեր բարեկամը զբաղած … էր.

… մը վերջ, նոյն պահուն … նշմարած է թէ, դիտելու … երկրորդական ճամբուն մէկ կողմը… չէ՞ որ մարդուն մէջ, հետաքրքրութիւնը աւելի զօրաւոր է, քան ճամբու ծախք վճարելու գործ… մէկ կայան մնաց. կ'արժէ՞ ձեռքը գրպանը տանիլ: Վայրկեան մըն ալ եւ ահա մեր բարեկամը պիտի կրնայ տուն մտնել յաղթական լռասօֆլիտ դէմքով, կէս ֆրանք շահած…:

Բայց եթէ բախտ չունիս, նոյն իսկ մի փորձեր ալրիլ. հանրակառքը կը կենայ ճիշտ հակակշռի պաշտօնեային առջեւ…:

— Ցոմսակնե՛րը եթէ կը հաճիք

— Անմիջապէս, պարոն:

Կը փութայ փնտռել ներսի, դուրսի գրպանները, թղթապանակին մէջ. բայց, պահե՞ր էր որ գտնէ:

— Անուն եւ հասցէ, եթէ կը հաճիք

— Բայց պարոն…

Ու մեր հայրենակիցը, որուն մտքէն չէր անցնէր այս մէկը, իբր տուգանք՝ հանրակառքի ընկերութեան վճարեց երկու ամսուան երթեւեկի բաւող գումար մը, բայց փոխարէն շահեցաւ դատապարտուածներու ցուցակին վրայ արձանագրուելու փառքը…:

Հետաքրքիրները կրնան անոր անունը կարդալ Սարսէլ տանող հանրակառքին մէջ:

ԽԱՐՏՈՑ

… բնածխային թթու … … ամենէն բացարձակ սխալ, «բնածխային թթու» թթուտ… acide carboneux ա… … է, որ հատատուն … մինչեւ … ամսական … … թթուատ … … acide sulfureux եւ acide sulfurique բառերուն հայերէն համանիշներուն … երկուքն ալ … … թթու բառ են, … … … պէտք է ըսել … թթուտ, իսկ երկրորդին ծծմբական թթուտ:

Քիմիական այս բառերու հայերէնները շատ լաւ ճշդուած են … … գիտուն … Մանուէլ Թաշճեանի, ինչպէս նաեւ Հ. Սիմոն Երեմեանի գիտական գործերուն մէջ: Որքա՛ն փափաքելի էր, որ գիտութեամբ զբաղողներ հետեւէին անոնց գործերուն, աններելի սխալներէ խուսափելու համար:

ՅՈՎՀ. ՊԱՊԼԵԱՆ

ՈՍԿԻՆ ՈՍԿԻ ԿԱՅ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Վիճակագրութեան մը համաձայն, Միացեալ Նահանգներու ոսկի-դրամագլուխը կը հասնի … … միլիառ տոլարի, ինչ որ կը նշանակէ թէ աշխարհիս ոսկեդրամներուն հարիւրին 55ը կը գտնուի Միացեալ Նահանգներուն ձեռքը:

Երկու միլիառ ոսկի-տոլար … գրուած է Նիւ Եորքի մէջ:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ինչպէս գրած էինք, Գահիրէի Առաջնորդ Թորգոմ Արք. Աղեքսանդրիա իջնելով, լուծուած յայտարարած է բոլոր ազգային մարմինները եւ 12 հոգինոց առժամեայ յանձնախումբ մը կազմած է իր նախագահութեամբ:

Այս առթիւ շարք մը բողոքներ եղած են: Ստորեւ կը հրատարակենք կոչ մը, եւ քաղաք. ժողովներուն բոլոր անդամներուն ստորագրութեամբ.—

«Հոկտեմբեր 30ի առաւօտեան խումբ մը անպատասխանատու անձինք. օգտուելով իշխանութեան բացակայութենէն, յարձակած են Առաջնորդարանի վրայ եւ բռնագրաւած ազգային հաստատութիւնը:

«Թորգոմ Արքեպս. Գուշակեանը, որու հետ Աղեքսանդրիոյ Հայ Համայնքը երեք տարիներէ ի վեր խզած է իր յարաբերութիւնները եւ որը Եգ. Իշխանութեան կողմէ կը գտնուի շատ ծանր ամբաստանութիւններու տակ, անցած է այս անպատասխանատու շարժման գլուխը, ոտնահարելով ամէն օրէնք եւ սահմանադրութիւն: Ան, հաւատարիմ իր ողբերգած … … կը շարունակէ պառակտել այս գաղութը, եղբայր եղբօր դէմ հանել եւ ժողովուրդի մէջ սպաննել ամէն զգացում դէպի օրինականութիւն:

Ազգային օրինաւոր իշխանութիւնները, խուսափած ըլլալու համար … … … … նախընտրեցին դիմել երկրի իշխանութեան եւ խնդրել անոր հեղինակ… … … … … … … … մաջ … … որ այս միջամտութեամբ հնարաւոր պիտի դառնայ հակառակորդին յարգանք պարտադրել դէպի Սահմանադրութիւնը եւ օրինաւոր իշխանութիւնները վերահաստատել իրենց իրաւունքներուն մէջ: Այս պայքարին մէջ վճռական խօսքը կը պատկանի Աղեքսանդրիոյ Հայ Համայնքին, որուն պատուին եւ իրաւունքներուն հետ խումբ մը անպատասխանատու անձինք ամէն խաղ կը խաղան:

… … յայտարարութիւն մը հրատարակած է նաեւ Հ. Յ. Դ. Աղեքսանդրիոյ կոմիտէն:

ՓԱՐԱՒՈՆԻ ՄԸ ԳԵՐԵԶՄԱՆԸ

Գահիրէէն կը հաղորդեն թէ գտնուած է նոր գերեզման մը, որ կը պատկանի Զոսէր փարաւոնին, հիմնադիրը Գ. հարստութեան, (4000 Թուականէն Ն. Ք.): Այս փարաւոնն է, որ կանգնած է ամենամեծ բուրգը:

ԿՈՅՐԻ ՄԸ ԱՉՔԵՐԸ ԲԱՑՈՒԵՑԱՆ

Փըլեպուրկի մէջ (Չեխոսլովաքիա) մանկամարդ աղջիկ մը կ'անցնէր փողոցէն, առանց ուշադրութիւն ընելու որ ինքնաշարժ մը կուգայ վերէն: Ինքնաշարժը գետին փռեց աղջիկը:

Անցորդները վազեցին օգնութեան. Սակայն աղջիկը, ժպտուն եւ ուրախ, ոտքի ելաւ ու վազեց ինքնաշարժի վարիչին մօտ, գրկեց զայն եւ ըսաւ.

— Թող տէր Համբուրեմ քեզ:

Նախ կարծուեցաւ որ խենթեցաւ: Սակայն աղջիկը պատմեց որ կոյր էր 11 տարիէ ի վեր, ու աչքերը բացուեցան շնորհիւ այն յուզումին, որ զգաց, երբ գետին փռուեցաւ զարնուելով ինքնաշարժին:

Փրակայի բժշկական շրջանակներ. … հետաքրքրութեամբ ուսումնասիրութեան առած են այս պարագան:

ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ին հետ, ընտիր գիրքեր ալ պիտի ստանաս, տարեկան կամ վեցամսեայ բաժանորդագրուելով մինչեւ Դեկտ. 31

ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՕԳՏՈՒԻԼ

"ՅԱՌԱՋ„Ի

ՊԱՐԳԵՒԱՒՈՐ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆԸ.

ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐԸ ԿԱՆԽԻԿ

ՉԻՆԱՑԻ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆ

Լոնտոնի մէջ մեծ վրդովում պատճառեց լրտեսական պատմութիւն մը, որ շատ կը շահագրգռէ Անգլիան:

Քանի մը օր առաջ, Լոնտոնի առեւտրական տուներէն մէկը ստացաւ նամակ մը, որ ստորագրուած էր Շան Թուն եւ կը խնդրէր յարաբերութեան մտնել հաղորդակցելու միջոց մը, Լոնտոնի մէջ, խոստանալով «մեծ ծառայութիւններ»:

Նամակը յանձնուեցաւ Ներքին գործերու Նախարարութեան, որ հրամայեց գտնել այս հերոսուհին:

«Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը որ տեղեակ էր այս պատմութեան, կ'աշխատէր իր կարգին երեւան հանել խորհրդաւոր պատմութեան պարագաները, եւ այն անձը, որ Չինացիի անուն մը առած էր վրան:

Զկրցաւ լուծել հանելուկը, սակայն յաջողեցաւ ստանալ նոր մանրամասնութիւններ, որոնք հետաքրքրութիւնները աւելի սաստկացուցին: Շան Թուն, իրապէս, անունն էր կնոջ մը:

Իսկ այն «Հիւղակ»ը ուր գրըւած էր նամակը, համաձայն տրուած հասցէին, կը գտնուի Քորնուայլէն բաւական հեռու, ամայի տեղ մը: Թղթակիցը կը մտնէ այդ հիւղակը, ուր կ'ապրէր անզարծ նաւաստի մը, Փէյն իր կնոջ եւ զաւկին հետ, միայն երկու շաբաթէ ի վեր: Մարդը շատ զարմացաւ, երբ թղթակիցը բացատրութիւն կ'ուզէր խորհրդաւոր նամակին Շան Թունի մասին: Թղթակիցը նատեր կը խօսէր, երբ նամակ մը՝ հասաւ Փարիզէն: Յայտնի եղաւ որ բուն տէրը մեկնած էր շաբաթէ մը մը ի վեր՝ գտնելու համար, Փլիմըթի մէջ, գրամատուն մը:

Ոստիկանութեան ընթացքին, նաւաստին խոստովանեցաւ որ Շան Թունը Չինացի կին մըն է, 60 տարեկան, սեւեր հագած, խիստ եւ ծանրախոհ դէմքով: Առանց իր կանանչ թուղթակը հետը առնելու պտոյտի չէր ելլեր: Անպայման այդ թուղթակը պիտի դնէր իր ձախ ուսին վրայ:

Պաշտօնական քննութիւնը, միւս կողմէ, ցոյց տուաւ որ Շան Թուն հող հասած էր անցեալ Մայիս ամսուն, ընկերակցութեամբ … … … …, որիւրեւ թէ Շուէտիարքայական արիւնէն կուգայ մըն էր Շան Թուն եւս ունէր բազմաթիւ անուններ: Շուտով հասկցուեցաւ որ կարծեցեալ կոմսը զող մըն էր Արգէն իսկ ձերբակալուած էր:

Իսկ Շան Թուն կը մնայ տակաւին խորհրդաւոր: Այսքան միայն յայտնի է որ Շան Թուն «շատ կը գրէ, շատ կը խօսի Ռուսիոյ եւ Չինաստանի մասին միշտ խորհրդաւոր լեզուով մը»:

Ու Անգլիոյ պատկան շրջանակները, հետապնդելով հանդերձ խորհրդաւոր լրտեսուհին, վրդովումի մէջ են, տրուած ըլլալով այն վախերը, որոնք կան ռուս լրտեսներու մասին:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՓՈԽՈՒԻՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15ին պիտի փոխենք մեր կանխիկ բաժանորդներուն խոստացուած գիրքերու տեսակը:

Անոնք որ կ'ուզեն օգտուիլ ներկայ ցուցակէն, թող փութան բաժանորդագրուիլ մինչեւ որոշուած թուականը

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԹԱՏՐՈՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Տրամաթիք թատերախումբը գեղարուեստական ղեկավարութեամբ դերասան Մարութեանի եւ մասնակցութեամբ դերասաններ Օր. Կոստանեանի եւ Ստ. Նաւասարդեանի Նոյ. 5ին շաբաթ երեկոյ բեմադրեց հռչակաւոր «Տրիլբի»ն:

Լը Պոն Թէատրի մեծ սրահը գրեթէ լեցուած էր թատերասէրներու երկսեռ բազմութեամբ: Խաղը անցաւ շատ յաջող:

Կիրակի օր միեւնոյն սրահը աւելի լիքն էր: Հակառակ անոր որ երկրորդ անգամ ըլլալով կը ներկայացուէր «…» … … Նախ քան ներկայացումը՝ Պ. Նաւասարդեան դաշնակի ընկերակցութեամբ երգեց «Կարմիր վարդը», «Դուն չես հավիկ իմ հայրենեաց» եւ ուրիշ հայրենաշունչ երգեր:

Ներկայացումը, ինչպէս առաջ նոյնպէս եւ այս անգամ անցաւ խիստ յաջող:

Այսպէս ուրեմն սրտցաւ ու գեղարուեստասէր խումբ մը երիտասարդներ, նիւթական եւ բարոյական մեծ զոհողութեամբ կ'ուզեն վառ պահել հայ թատրոնի սէրը, հայ ու օտար կեանքէ խաղեր բեմադրելով, մինչ անդին կարգ մը երիտասարդներ և երիտասարդուհիներ թուղթերու հետ միանալով, Մարսիլահայ Տրամաթիքի ղեկավարութեամբ շաբաթ գիշեր ուրիշ սրահի մը մէջ կը ներկայացնէին … … …

Նիւթաները կը պատմեն թէ սրահը լեցուն էր հանդիսականներով: Ցաւալին այն է որ բացի … … …, … … ստուար մաս մը խումն ծախերով կը քաջալերեն Մագնար պէյերն ու Օսման էֆէնտիները:

Եւ այս բոլորը կ'ըլլան ձեռնունայն խաչաձեւելու համար հայկական թատերախումբը:

Ս. ՄԻՆՏՈՆԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆԻՆ ԱՆՈՒՆԸ ԿԱՅ…

«Մուրճ-Մանգաղի թղթակիցը կը գրէ 3 Նոյ.):—

Երեք տարի է, որ գոյութիւն ունի Պիլէնկովոյի Հայ գիւղատնտեսական … … … … աշխատանոցին մէջ ոչինչ կայ, որ օգտակար դառնայ. Դասագիրք բնաւ չկայ: Տարի մը անցաւ այն օրէն, երբ կրթական տեսուչը եկաւ եւ խոստացաւ դասագիրքեր: Վերջապէս հասան դասագիրքերը՝ ռուսերէն լեզուով. Դեռ պիտի գան հայերէն դասագիրքերը:

Միթէ կարելի՞ է այսպէս հայերէն սորվիլ: Աւելի լաւ է բոլորովին հանել հայ լեզուն դպրոցէն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅՍ ՑՈՒՐՏ ՕՐԵՐՈՒՆ.— Երբ կը լռէր Երկուշաբթին, Վէնսէն անտառին պահապանը մացառներուն մէջ գտաւ ժանեկամարդ կին մը, որ խոտերուն վրայ պառկեր էր առանց ծածկոցի եւ կ'աշխատէր տաքցնել, որքան կրնար, իր նորածինը: Պահապանը ոստիկանատուն տարաւ զայն հոն, դժբախտ կինը պատմեց իր կեանքը.

— Տարի մը առաջ, 18 տարեկանիս, ամուսնացայ Ֆոնթըն-է-Սու-Պուայի մէջ երիտասարդի մը հետ, որ շուտով լքեց զիս: Երբ աշխարհ բերի աղջնակս, սանտուհի մը տուի զայն եւ գացի աշխատելու գործարանի մը մէջ: Արկածով մը վիրաւորուեցայ: Դարմանուելէ յետոյ գործարան դարձայ, բայց չընդունեցին: Աղջնակս առի եւ տարի … … … … Առաջարկեցին որ աղջնակս իրենց յանձնեմ … … Չընդունեցի այդ պայմանը: Տուն չունէի: Ու տասնըհինգ օրէ ի վեր գիշերները կը պառկէի անտառին մէջ, ուր ձերբակալուեցայ:

Այս ցուրտ օրերուն:

Ոստիկանութիւնը Ռէնսի մէջ գտաւ դիակը Նիլուզոյի 36 տարեկան, որ սառած էր ցուրտէն:

Նոյն շրջանը, ագարակի մը մէջ, բանուոր Լուի մեռաւ նոյնպէս ցուրտէն:

ՈՂՋՈՅՆ-ՏՈՒՓԻ ՊԱՀՈՒՆ.— Խումբ մը բարեպաշտ տիկիններ, որոնք հանապազօրեայ յաճախորդներն են Մէնիլմոնթանի եկեղեցիին, գիտցին ոստիկանութեան Սրավհեանս եկեղեցական արարողութիւններու պահուն, երբ միս միսի բազմութիւն մը կը թմրի խորհրդաւոր յափշտակութեան մը մէջ, աներեւոյթ ձեռք մը կը յափշտակէ նաեւ անոնց պայուսակները իրենց ձեռքէն:

Ոստիկանութիւնը պաշտօնատար կնոջ մը որ աչքը բանայ եւ հսկէ: Տիկին ոստիկանը առաջին Կիրակի օրն իսկ ստորոտ ցոյց տուաւ: Ու բռնեց քառասունոց օրիորդ մը, որ աղօթելով կը գողնար:

Խուզարկութիւն մը կատարուեցաւ տանը մէջ, ուր գտնուեցան պայուսակներ, ժամացոյցներ, համրիչներ եւ հովանոցներ:

ՊԱՏՈՒԱԽՆԴԻՐ ՀԱՅՐԸ.— Ան վէրսի կալուածին մէջ կը ծառայէր մանկամարդ աղջիկ մը: Բօզաւ Հայրը աղջի օր եկաւ … … … … … … … … … … … … տարիւ: Աղջիկը … բացարձակապէս: Հայրը կատղած, զանակը … աղջկան … … … …

Աղջիկը փոխադրուեցաւ հիւանդանոց

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՍԱՔՐԱՎԵԼԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

— Ա՛հ, մաքուր գործ է, ըսի, փնտռելով ինքզինքս զսպել:

— Մաքուր կամ ոչ, ինչ որ ըրիքն տեսակէտի եւ գնահատութեան գործ է.— այդ է առանց աշխատանքը:

Ի՞ … մը լռութենէ … …

— Հիմա եթէ կ'ուզէք. ուղղակի կ'երթանք «ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԴԷՄ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ», … … որուն վարչութիւնը կ'ուզէի ձեզի յանձնել

Առանց պատասխանի սպասելու, … Նրրանցքի մը մէջ, որուն երկայնքին բազմաթիւ դուռներ կը բացուէին:

Ամէն մէկ դրան վրայ, երկիր մը անունը գրուած էր, Յունաստան, Անգլիա, Թուրքիա, Միացեալ Նահանգներ, Զուիցերիա, Պելճիքա եւայլն:

Հոգ էր որ հաստատուած էր իւրաքանչիւր երկրի դէմ «Պայքարի մասնաճիւղ»ը: Ամէն մէկ դրան առջեւ Չինացի մը կար իբր պահակ:

Վերջապէս հասանք «Գերմանիոյ դէմ պայքարի մասնաճիւղ»ը:

Ճերճինսքի բացաւ դուռը, քաշուեցաւ առջեւէս, եւ նշան ըրաւ որ ներս մտնեմ:

Սենեակը շատ ընդարձակ չէր. կային որեւէ մէկ գրասենեակին երեւոյթը ունէր, սա տարբերութեամբ որ, քիչ մը աւելի մաքուր էր:

Սենեակին մէջտեղը, գրասեղան մը կար, վրան բազմաթիւ թղթածրարներ. ետեւը նստած էր մէկը որ կարմիր բանակին ազատակորոյն համազգեստը կը կրէր:

Երբ Ճերճինսքին նշմարեց ոտքի ելաւ եւ դիրքը շտկելէն յետոյ, զինուորական բարեւ մը տուաւ:

Ճերճինսքի առաւ բարեւը եւ զայն հրաւիրեց որ Ամեզ առանձին ձգէ:

Երբ սպան դուրս ելաւ, Ճերճինսքի ինծի դառնալով ըսաւ.

— Անշուշտ կ'ընդունիք թէ այս դիւանը չէ ստեղծուած զատին պէտքերուն համար, թէ ան որքան գոյութիւն ունէր ձեզի ըրած առաջարկս առաջ, առաջարկ որ կը խնդրեմ որ շատ լուրջ նկատէք

Խոնարհեցայ առանց պատասխանելու:

Ցեղոյ պատին կրթնած դարաններէն մէկուն մօտեցաւ, բացաւ եւ ըսաւ.

— Ցեսնենք. ի՞նչ ունինք հոս Եթէ չեմ սխալիր, այն թղթածրարներն են, որոնք կապ ունին ռազմական կարեւորութիւն ունեցող երկաթուղիներուն հետ:

Ակնարկ մը նետեցի թղթածրարին վրայ որ ինծի կ'երկարէր եւ համոզում գոյացուցի թէ՝ շատ լաւ կատարուած աշխատանք մըն էր: Որեւէ մանրամասնութիւն զանց առնուած չէր: Ամէն մէկ յատակագծի լուսանկարին վրայ, նօթեր կային, այնքան յստակ որ ի … … … … … … գործակալը չէր կրնար սխալիլ:

… … բոլոր ծրարները: Բանակի հրամանատարութիւնը մանրամասնօրէն գիտէր Գերմանիոյ զինուորական յառաջդիմութիւնները, որքան ալ գաղտնի պահուած ըլլային:

— Ինչպէս կը տեսնէք. ըսաւ Ճերճինսքի. խղճմտօրէն կը պատրաստենք պատգամ, այն պահուն որ ուզենք. երբ հնչէ ընդհանուր վերիվայրումի պահը, յաջողութեան ամէն գրաւական պիտի ունենանք մեր ձեռքին տակ եւ ոչինչ պիտի կրնայ դիմադրել ռուսական բանակներու յառաջխաղացման, մանաւանդ որ, եւրոպական իւրաքանչիւր երկրի մէջ աշխատանք թափուած ըլլալով, պատշաճ … … … … … բոլոր տրամադրելի ուժը եւ նիւթը ճանչցած պիտի ըլլանք:

Խնդիր ըլլալու էք որ ձեզի ըրած առաջարկս մերժէք: Ցեսնենք, ի՞նչ կ'որոշէք: Մէկ կողմէ ԱՆՍԱՀՄԱՆ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒՄ, ՁԵՌՆՏՈՒՐԱԿԱՆ ԲԱՐՁՐ ԱՍՏԻՃԱՆ, … ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹՈՇԱԿ ԵՒ ՃՈԽ ԿԵԱՆՔ. միւս կողմէ ՑԱՒԱԼԻ ՄԱՀ ԱՌԱՆՑ ԱՒԵԼՈՐԴ ԽՕՍՔԵՐՈՒ 24 ժամ միջոց կուտամ ձեզի խորհելու: Վաղը, նոյն ժամուն, ձեր պատասխանին կը սպասեմ. կը մաղթեմ որ ան … … … … … … … եղէ:

— Ի՞նչ պիտի պատահի…

— Պիտի ստիպուիմ խնդրելու Շուն-Քու-Լինէն՝ Չեկայի չինացի դահիճներուն պետէն, որ ձեզի խելք հասկցնէ…

Այս ըսելէ յետոյ, բարեւեց, եւ դուրս ելաւ, մինչդեռ գրասենեակ կը մտնէին պաշտօնեայ եւ … … … … մի մը ա… … … … համար…

ԱՐՏԱՍՈՎՈՐ ՊԱՏԱՀԱՐ

Զափազանցած պիտի ըլլայի եթէ ըսէի թէ՝ կացութիւնս զիս անտարբեր կը ձգէր:

… … … … … … … … … … … … … … … … … Միտք չունէի ընդունելու Ճերճինսքի կոչուած գժոխային առաջարկները եւ եթէ իմ … … … ըլլար, ես իմ վրաս պիտի խզաճայի անշուշտ…

Մի՛ կարծէք սակայն թէ ինքզինքս կը խաբէի բան յուսալով այն անբաններէն, որոնց ձեռքը ինկեր էի. գիտէի անոնց մտայնութիւնը: Գիտէի նաեւ թէ ամէն բանի կարող են անոնք եւ վաղթաբարդ … նը տեսնելու կը պատրաստուէի.

(Շար.)

Թրգմ. Ա. ԽՐԻՅԵԱՆ

թիւնը այսօր 1913էն շատ աւելի է։ Ութ ժամուան դրութիւնը գործատէրերուն համար եղաւ ազդակ մը, որ զանոնք մղեց փոխելու աշխատանքի կազմակերպութիւնը իրենց հաստատութեանց մէջ։ Էսթի բամպակի հիւսուածեղէնի գործարանին մէջ 8 ժամուան աշխատանքին շնորհիւ արտադրութիւնը 100ին 11 աւելցած է։ Յաւելուածական ժամերը պէտք է ընդունուին, միայն երբ աշխատանքի արտակարգ աճում կայ։ Բոլորովին անհասկնալի է բանւորները 5 ժամէն աւելի աշխատցնել, երբ գործազրկութիւն կայ։

Հանգստեան կոչուած բանւորներու եւ գիւղացիներու դատը պաշտպանեց ընկերվարական Մասոն, որ ըսաւ.

— Այս ծեր աշխատաւորները երբ 60 տարեկան ըլլան, տարեկան 200 ֆրանք թոշակ կը ստանան. ատոր վրայ կ'աւելնայ 10 ֆր.ի նուէր մը, եթէ [illegible] մեծցուցած են մինչեւ 16 տարեկանը։ Հիմա կը պահանջեն տարեկան 400 ֆրանք, ինչ որ համապատասխան է 100 ֆրանք ոսկիդրամի, զոր կը ստանային պատերազմէն առաջ։ Ասիկա շատ համեստ պահանջ մըն է։

— Անցած տարի կրկնապատկուեցաւ անոնց թոշակը, պատասխանեց Փուանքարէ, սակայն Մասոն մեզմէ կը պահանջէ 240 միլիոն, մինչ ելմտացոյցի աւելին 6 միլիոն է միայն։

Մասոն առաջարկեց գոնէ 300ֆր.տալ մինչեւ 65 տարեկանները, իսկ անկէ վերերուն 400 ֆրանք յատկացնել։ Սակայն վարչապետը տեղի չտուաւ, առարկելով որ

— Եթէ ելմտացոյցը բաց ունենայ, այդ աշխատաւորներու վիճակը այսօրուանէն աւելի գէշ պիտի ըլլայ։ Համայնավարները կ'ուզեն որ այդ խեղճերը դժգոհ մնան. բայց ես խօսքս անոնց չեմ ուղղեր, այլ անոնց, որոնք ազգային պատասխանատուութեան զգացում ունին...

Համայնավար երեսփոխանները սկսան աղմկել։ Աղմուկ եւ ժխոր։ Վարչապետը վստահութեան խնդիր յարոյց եւ ժողովը 191ի դէմ 330 ձայնով՝ վստահութիւն յայտնեց դահլիճին։

Միայն աժանցնելու համար

Փարիզի Ոստիկանական Տեսչութիւնը ժամանակէ մը ի վեր խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնէ շահադիտութիւնը վերցնելու եւ ապրուստը աժանցնելու համար։ Նպարավաճառներէն վերջ այս անգամ ալ մսավաճառները օձիքը ձեռք տուած են եւ այսուհետեւ չպիտի կրնան շահագործել յաճախորդները։ Այսօրուընէ սկսեալ Ոստիկանական Տեսչութեան կողմէ պատրաստուած մանաւոր ցուցակներ պիտի կախուին մսավաճառի խանութներուն մէջ։ Այդ ցուցակներուն վրայ պիտի նշանակուին միսի բոլոր տեսակներուն գիները առանձին առանձին եւ մսավաճառները չպիտի կրնան աւելի բարձր գին պահանջել։

Ամէն շաբթու ցուցակները պիտի փոխուին։

Մանուէլեսկոյի դատավարութիւնը

Պուքրէշի Պատերզմ. Ատեանին առջեւ սկսաւ դատավարութիւնը նախկին փոխ-նախարար Մանուէլեսքոյի, որ փարիզաբնակ իշխան Կարոլի կարգ մը նամակները Ռումանիա փոխադրած ատեն սահմանին վրայ ձերբակալուած էր։ Դատասրահին մէջ 110 աթոռներ կան, ուստի եւ ներկաներու թիւը սահմանափակուած է։ Մասնաւորապէս կիներուն արգիլուած է ներկայ ըլլալ։ Նոյնպէս արգիլուած է լուսանկարիչներու մուտքը։

Պատերազմական Ատեանի նախագահն է զնդապետ Վլաւէսքօ, իսկ անդամներն են երկու հազարապետ եւ երկու հարիւրապետ։ Զօրավար Փոփէսքօ կարդաց ամբաստանագիրը, որմէ վերջ պաշտպան փաստաբանները յաջողեցան յետաձգել տալ դատավարութիւնը, քանի որ 37 վկաներէն չորսը միայն ներկայ էին։ Ասկէ զատ փաստաբան Փոմփիլիօ Իօանէսքօ առարկեց թէ Պատերզմ. Ատեանը իրաւասութիւն չունի այդ դատով զբաղելու, որովհետեւ ներկայիս Ռումանիոյ մէջ պաշարման վիճակ հրատարակուիլը ապօրինի է։

Ընդհ. դատախազ զնդապետ Քարափանքա յայտարարեց թէ Պատերազմ. Ատեանը իրաւասու է՝ քանի որ Մանուէլեսքոյի դէմ եղած ամբաստանութիւնը պետութեան ապահովութեան դէմ ոճիր մըն է։

Կէս ժամ խորհրդակցութենէ վերջ 2ի դէմ 3 ձայնով դատարանը որոշեց թէ ինք իրաւասու է։

Երէկ առտուան դատավարութեան ընթացքին ութ փաստաբաններ երեք նոր պատճառներ մէջտեղ դրին դատարանին իրաւասութիւնը մերժելու համար։

Օտար թղթակիցները արտօնուած են ազատօրէն հեռագրելու եւ հեռաձայնելու, մինչ տեղական թերթերը գրաքննութեան ենթարկուած են։

Զինադադարի տօնախմբութիւնը

Երէկ Ֆրանսայի եւ դաշնակից բոլոր երկիրներու մէջ սովորական հանդիսութեամբ տօնուեցաւ Զինադադարի 9րդ. ս.աբեդարձը։ Փարիզի մէջ առտուան ժամը 9.30ին Շանզ'էլիզէի պողոտային վրայ հաւաքուեցան բոլոր նախկին ռազմիկներուն ընկերակցութիւնները՝ իրենց դրօշակներով եւ թափօր կազմած իրենց յարգանքի արտայայտութիւնը բերին յաղթական կամարին տակ հանգչող Անծանօթ Զինուորին։

Հանրապետութեան նախագահը, վարչապետը, նախարարները եւ պաշտօնական մարմինները նոյնպէս այցելեցին Անծանօթ Զինուորին։

Պատերազմիկները վեհաժողով գումարեցին Վէրսայլի մէջ։ 634 պատուիրակներ, որոնք կը ներկայացնեն Այրացաւոր Ֆրանսան։ Նիստերը փակ կը մնան ժողովուրդին առջեւ։ Կիրակի օր հանդիսաւոր ժողով մը տեղի պիտի ունենայ դղեակին բակը, Լ.արենջանոցին նոյնպէս բացուած հսկայ վրանի մը տակ։

Պատերազմիկներու բոլոր Միութիւնները չափազանց շահագրգռուած են «Ֆրանս. Լեգէոն» մը ստեղծելու հարցով։

Միութեան նախագահը, Թիէրրի Սանտրը, ամբողջ ուժով կ'աշխատի միացնել բոլոր Միութիւնները մէկ կազմակերպութեան մը մէջ։ Ասոր համամիտ են Անդամահատեալներու, կոյրերու եւ ուրիշ Միութիւններ։

Ամէնէն աւելի կը հակառակի Դաշնակցային Ուժերու Միութեան նախագահը, որ, յայտնելէ յետոյ թէ Ֆրանսացիները կարգապահ չեն լեգէոնական դառնալու համար, չուզեր կապել Ամերիկացիներն ու Անգլիացիները։

Առաջին ձիւնը

Հինգշաբթիէն Ուրբաթ լուսնալիք գիշերը, ինչպէս նաեւ երէկ առաւօտ ձիւնեց Փարիզի եւ մանաւանդ արուարձաններուն մէջ։

Գաւառներէն հասած լուրերուն համաձայն, խստաշունչ ձմեռ կը տիրէ ամէն կողմ։

„ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 84 Րիւ Շափ «Պոմ Թէաթր»ի սրահին մէջ։

Բանախօսութիւն, խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, նուագ եւն.։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ՍԷՆ ՏԸՆԻԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

Վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Սէն-Տընիի մայր եկեղեցիին մէջ, ուր կը գտնուի Լեւոն Ե. Լուսինեանի տապանաքարը, հանդիսաւոր եռաձայն պատարագ պիտի մատուցանէ գերապատիւ Գրիգոր եպս. Պալաքեան, հայ նահատակներու յիշատակին։

Այս առթիւ պիտի խօսի Chanoine Cordonnier։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Թրամուէյ թիւ 9 եւ թիւ 52, կառախումբ կառ տիւ Նորէն։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԴՐԱՄԱԹԻՔԸ ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վաղը Կիր. գիշեր ժամը 8.30ին, Enghienի Salle des Fêtesի մէջ կը ներկայացնէ՝ ԺԱՆ ԷՔԱՌԻ ՀԱՅՐ ԼԸՊՈՆԱՐԸ (4 արար)

Կը մասնակցին՝ Տիկիններ Ս. Յ. Ալիքսանեան, Ս. Նշանեան, Օր. Անահիտ եւ Գ. Փափազեան։ Պ. Պ. Ե. Թօլաեան, Տ. Նշանեան, Սվաճեան, Ա. Դմբէթեան եւն։

ԳԻՆԵՐԸ 25, 15 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը այժմէն կարելի է հայթայթել Պ. Հ. Զահրէձեանէ։

Յաջորդ ներկայացումը՝ Փարիզ՝ Ալպէր Ա. Թոմայի. 26 Նոյ. Շաբաթ գիշեր։

ՏԱՆ.— Մասնաւոր կարգադրութեամբ յետ ալսու ցրամաթիքի բոլոր ներկայացումներուն իւրաքանչիւր մուտք տոմսին վրայ կէս ֆրանք պիտի յատկացուի Փարիզի Հայ Աղքատախնամին։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Օ. Խ.ի Շավիլ-Վիրոֆլէի մասնաճիւղին կողմէ վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

Maison des Enfants. Ave. des Combattants. Viroflay

Կը մասնակցին ՍԻՓԱՆ երգեցիկ երգչախումբը և հայ և օտար արուեստագէտներ, կովկասեան եւ հայկական պարեր, նուագ, մեներգ եւ արտասանութիւն։ Կը մասնակցի Թառիստ Աբգար Սայաթ Նովայի հագուստով.

Հայ սկաուտներ պիտի սպասեն կայարանները։

Թրամուէյ թիւ 1. իջնել Aux Arcades. Viroflay, շոգեկառքանել Montparnasse, Invalides եւ St. Lazareէն, իջնել Viroflay.

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Կրասի եւ Քանի երկու խումբերու խառն ժողովը՝ վաղը Կիր. ժամը 3ին Լայպաւի մէջ։

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, պիւռօ տը Թապայի սրահը՝ կանոնաւոր օրակարգ

Լիոնի Խարբերդի եւ Յաղ. Դաւառ. Հայրենակց. Միութեան ընդհ. ամսական ժողովը՝ այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 262 Րիւ Տիւկէքլէն, Դաշնակցութեան գրասենեակը։

Օրակարգ. — Հաշուետուութիւն եւ նոր վարչական ընտրութիւն։ Քուէարկութեան պիտի կրնան մասնակցիլ նախկին անդամներէն անոնք որոնք իրենց յետնեալ ամսավճարները նոյն օրը կը վճարեն։

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայրենակցական Միութեան ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 3ին 10 Rue Rampal.

Ամսոյս 26ին Շաբաթ երեկոյ գեղարուեստական երեկոյթ, 120 Bld. de Belleville. Մանրամասնութիւնները յետոյ։

- ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուս. Միութեան ընդհ. ժողովը 15 Նոյ. Դշ. [illegible] կոյ ժամը 8ին Sociétés Savantesի սրահին մէջ.28R.Serpente. Salle G.): Օրակարգ՝ 1. Վարչութեան տեղեկատուութիւն. 2. Նոր վարչութեան ընտրութիւն, եւն.։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris 10
Le Gérant · H TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ
ՖՐԱՆՍԱ
ԱՆԳԼԻԱ
ԵԳԻՊՏՈՍ
ԻՏԱԼԻԱ
ԱՄԵՐԻԿԱ
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE NORD 57 82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927
13 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 792 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐԷ ՕՐ

ԹՐՔԱՑՄԱՆ ԹԱՐԱԽԸ

Անհրաժեշտ է Պոլսոյ թերթերուն այսօրուան լուրը։

Միլլի կառավարութիւնը, միշտ հետեւողական եւ հաւատարիմ իր սկզբունքներուն, նոր կարգադրութիւն մը ըրած է, ոչ-Թուրքերու թրքացումը փութացնելու համար։

Այսուհետեւ, փոքրամասնութեանց դպրոցներուն մէջ, պատմութեան եւ աշխարհագրութեան դասերը պիտի աւանդուին Թուրքերէն, եւ Թուրք ուսուցիչներու կողմէ։

Թէեւ որոշումը կ'ըսէ թէ ոչ-Թուրք ուսուցիչներու համար բացառութիւն պիտի տրուի։ Բայց այդ կէտը այնպիսի [illegible] մըն է, որ միամիտները միայն կրնայ խաբել։ Եւ յետոյ կացութիւնը չի փոխուիր, եթէ Մէհմէտին տեղ Միհրան [illegible] աւանդէ, լեզուն Թուրքերէն ըլլալու պայմանով։

Զարմանալի չէ որ Պատրիարքարանը իրար անցած է եւ [illegible] դիմումներ կը կատարէ։

Անմար ջանքջրուք մը, որ ջի կրնար բարեփոխել կացութիւնը։ Ենթադրելի այս կարգի որոշումները կուտայ բոլորովին ինքն[illegible], առանց նկատի առնելու փոքրամասնութեանց իրաւունքը, Պատրիարքարան, նոյն իսկ Ազգերու Դաշնակցութիւն։ Համապատասխան դաշնագիրներու գործադրութեան հսկելու պաշտօն ունի, բայց ոչ իսկ պարտականութիւն կը սեպէ բացատրութիւն պահանջել այսպիսի կամայականութեանց համար։

[illegible] անհաւասարիկ օրէնքի մը. նոր կարկանդումի մը կը [illegible] Թուրք թերթերու հանած, աղմուկը՝ ոչ-Թուրքերու [illegible] առանձնաշնորհներուն դէմ։

Տակաւին վերջերս, Հրեաներուն դէմ սարքուած հալածանքին առթիւ, Թուրք թերթ մը գրած կուտար.

«[illegible] Թուրքին լեզուն, Թուրքին նկարագիրը [illegible] յատկութիւնը ներարկելու ոչ միայն Թուրք [illegible], այլ ոչ-Թուրք ծնածներուն ալ, որոնց Թուրքիոյ [illegible] պատրաստենք։ 5—6 տարեկան [illegible] պարտադիր կերպով պէտք է մանկապարտէզ ղրկել [illegible] ալ նախակրթարաններուն գիրկը նետել, եւ այսպէս 30 տարուան մէջ, ոչ ազգերու կեանքին մէջ մէկ վայրկեան [illegible] պէտք է ընդհանրացնել Թրքացումը. Թրքական [illegible] ու յատկանիշը» («Վաքըթ»)։

Նոր չէ այս երանանքը։ Միլլի յաղթանակէն ի վեր, ամբողջ Թուրք մամուլը եւ մտաւորականութիւնը կը թունաւորեն միտքերը, եւ կը պահանջեն մինչեւ անգամ փակել ոչ-Թուրք դպրոցները։

Կառավարութիւնը, որ բուն դրդիչն է այս պայքարին, այս [illegible] կը հասունցնէ իր թաքուն ծրագիրները, եւ պարբերաբար [illegible], կաշկանդումներ կը հաստատէ, իբրեւ թէ հանրային կարծիքը գոհացնելու համար։

Այսպէս է որ, 1923ին, որոշեց Թուրք ուսուցիչներ տեղաւորել ոչ-Թուրք դպրոցներու մէջ, ծախքն ալ անոնց շալակին [illegible]։ Հայկական դպրոցներ եղան որ մինչեւ երկու-երեք Թուրք ուսուցիչներ ընդունելու հարկադրուեցան, ժամական 75 [illegible] դրուշ վճարով, Թուրքերէն, Թուրքիոյ պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն սորվեցնելու համար։ Եթէ ամսեզլխուն կառավարութիւն չվճարուի Թուրք ուսուցչին թոշակը, դպրոցը կը փակուի, իսկ հայ ուսուցիչը կրնայ ամիսներով սպասել [illegible] ոսկի թոշակի մը համար։

Այս կարգադրութիւններուն ոչ Ուսումն. Խորհուրդը կրնայ [illegible] եւ ոչ ալ Թաղ. Խորհուրդ կամ Հոգաբարձութիւն։ Անոնք շատ-շատ կրնան դպրոցին պատերը կամ ապակիները [illegible]։ Ամէն ինչ ենթարկուած է կրթական տեսչութեան, որ իր հրահանգները կ'առնէ ուղղակի Էնկիւրիէն, եւ կրնայ ուզած [illegible] դպրոց մտնել եւ հրամաններ արձակել։

Աստիճանաբար, բայց միշտ հետեւողական, հիմա կ'առնեն [illegible] քայլը.— ընդհանուր պատմութեան եւ աշխարհագրութեան դասերն ալ պիտի աւանդուին Թուրքերէն, եւ Թուրքերու ձեռքով։

Աւելորդ է բացատրել այս որոշման բարոյական եւ նիւթական հետեւանքները։

Շուրկ պիտի ըլլայ նորէն Թուրք ուսուցիչներ տեղաւորել ոչ-Թուրք դպրոցներու մէջ, լեցուն թոշակներով եւ ամսեզլխուն անվրէպ վճարելու պայմանով։

Ուրիշ խօսքով, ոչ միայն ոչ-Թուրք ուսուցիչներ պիտի արձակուին, այլեւ պիտի ծանրաբեռնուի դպրոցներու խարխուլ պիւտճէն, եւ շատեր չդիմանալով պիտի փակուին։

Էնկիւրիի ուզածն ալ ա'յդ է.— հրապարակէն քշել ինչ որ «Թուրք օղլու Թուրք» չէ, անշուշտ ոչ Եէնիչէրիներուն պէս, այլ խաղաղօրէն, «քաղաքակրթական» միջոցներով, ինչպէս կը յանձնարարէր «Վաքըթ»։

Եւ այս բոլորը՝ նախակրթարաններու համար։ Միջնակարգ վարժարաններու համար յառաջիկային որոշում պիտի տան։

Կարելի է հասկնալ այդ որոշման էութիւնը, երբ ըսենք թէ թրքացման քարոզիչները շատ աւելի աններող են միջնակարգ վարժարաններուն համար, եւ բոլորովին աւելորդ կը նկատեն զանոնք, մեծագոյն շնորհը նկատելով նախակրթարանը։

Անարգել կը հոսի թրքացման թարախը, Թուրքիոյ մէջ, ոչ-Թուրքերու գլխուն...

Իսկ անոնք որ դաշնագիրներ ստորագրեցին փոքրամասնութեանց համար, քարիւղի հոտէն գլուխ առած չունին, կարմիր Մոսկուան ալ միասին.

Շ.

ԹՐՔԱՑՈՒՄԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԽՍՏԱՆԱՅ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆ ԱԼ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

Պոլսոյ կրթական տնօրէն Էսատ պէյ հետեւեալ շրջաբերականը ուղղած է ոչ-իսլամ եւ օտար վարժարաններու տնօրէնութիւններուն.—

Օտար վարժարան յաճախող թրքահպատակ աշակերտները պիտի սորվեցնեն Թուրքերէնով եւ Թուրք ուսուցիչներու կողմէ պիտի առնեն իրենց պատմութեան, աշխարհագրութեան եւ քաղաքացիական կրթութեան բոլոր դասերը՝ համաձայն Թրք. դպրոցներու ծրագրին։ Այդ դպրոցները յաճախող օտարահպատակ աշակերտներուն համար կարելի է գործածել իրենց լեզուով գրուած պատմութեան եւ աշխարհագրութեան գիրքերը, որոնք պիտի կարդացուին դպրոցին ոչ-Թուրք ուսուցիչներուն կողմէ։

Փոքրամասնութեանց դպրոցներուն մէջ, պատմութեան, աշխարհագրութեան եւ քաղաքացիական կրթութեան դասերը պիտի աւանդուին Թուրքերէն լեզուով, Թուրք ուսուցիչներու կողմէ եւ համաձայն՝ պաշտօնական նախակրթարաններու ծրագրին։ *Անկէ զատ, [illegible] [illegible] է ձեռնհաս Թուրք ուսուցիչներէն զատ ոեւէ է անձի յանձնել աշխարհագրութեան, պատմութեան եւ քաղաքացիական կրթութեան դասերը այն Թուրք աշակերտներուն, որոնք օտար վարժարան կը յաճախեն։*

Այս հրամանին համաձայն, այս շաբթուընէ սկսեալ.

1.— Բացի ձեռնհաս Թուրք ուսուցիչներու կողմէ աւանդուած աշխարհագրութեան, պատմութեան եւ քաղաքացիական կրթութեան դասերէն, ոեւէ չպիտի տրուի որ շարունակուին վերոյիշեալ դասերուն աւանդումը այն Թուրք ուսանողներուն, որոնք օտար նախակրթարաններ կը յաճախեն.

2.— Փոքրամասնութեանց նախակրթարաններուն մէջ պատմութեան, աշխարհագրութեան եւ քաղաքացիական կրթութեան դասերը պիտի աւանդուին միմիայն Թուրք ուսուցիչներու կողմէ եւ Թուրքերէն լեզուով.

3.— Համաձայն ծրագրի, արտօնութիւն պիտի տրուի որ պատմութիւն, աշխարհագրութիւն եւ քաղաքացիական՝ կրթութիւն աւանդեն այն ոչ-Թուրք ուսուցիչները, որոնք կ'ուզեն սորվեցնել այդ դասերը։

4.— Օտար եւ փոքրամասնութեանց դպրոցներու առաջին դասարաններուն մէջ Թուրքիոյ աշխարհագրութեան եւ պատմութեան յատկացուած վեց պահերու ընթացքին պիտի աւանդուին պատմութեան, աշխարհագրութեան եւ [illegible] *(հայրենագիտութիւն)* դասերը, համաձայն պաշտօնական նախակրթարաններու մէջ գործադրուած ծրագրին.

5.— Թուրք ուսուցիչները դասաւանդութեան առեն պէտք է սիրաշահեն Թուրքերէնի մէջ «ոխը» դասապահներու աստիճանին իջնելու եւ աշակերտին շահը ապահովելու ոգին.

6.— Միջնակարգ դասարաններու համար, առաջիկայ տարուան սկիզբը հարկ եղած հրահանգը պիտի ղրկուի։

Կրթական տնօրէնութեան փաստաթուղթ մը պիտի ղրկուի՝ յայտնելով թէ նախակրթարաններուն մէջ սկսուած է նոյնութեամբ գործադրուիլ ներկայ շրջաբերականը։

⁂ Նկատի առնելով խնդրին կենսական կարեւորութիւնը, Պատր. Ժողովը գրաղած է այս նոր կարգադրութեամբ եւ ի հարկին խառն հրգակցական լայն ժողով մը պիտի գումարուի, նկատելով որ նոր որոշումին գործադրութիւնը կապուած է նիւթական եւ վարչական բազմաթիւ դժուարութեանց, եթէ ոչ անկարելիութեանց հետ։

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

«Ազգային» խմբագրապետ եւ երեսփոխան Նէճմէտտին Սատըգ պէյ կը գրէ.

Ինչպէս Ըսմէթ փաշա որոշակի բացատրեց Ժողովի համաժողովին եւ Ազգ. Ժողովին առջեւ, Արեւելեան նահանգներուն մէջ կայ շրջանակ մը ուր կառավարութիւնը ստիպուած է օրէնքին ենթարկել կարգ մը սանձարձակ ուժեր, որոնք երբեմն կուգան երբեմն յետադիմութեան ձեւին տակ, երբեմն ապստամբութեան, երբեմն ալ աւազակութեան։

Արեւելեան նահանգներու խնդիրը նոր չէ, այլ օսմ. կայսրութենէն մնացած ժառանգ մը։ Նոյն իսկ այսօրուան կացութիւնը մէկ արտայայտութիւնն է այն անբնական կացութեան, զոր հին կառավարութիւնները անզաղթր սուր ձեւի մը վերածեցին։

Սարսըռային մէջնադարեան սառաստութիւններ կը տիրեն Արեւելեան նահանգներու մէկ մասին մէջ. ո'չ միայն Հանրապետական օրէնքները, այլ Սահմանադրութեան եւ նոյնիսկ թանզիմաթի շրջանի օրէնքները մուտք չեն գործած հոն։ Այդ կողմերը գացող կուսակալները եւ դատաւորները չեն կրնար պաշտօնավարել, առանց բռնապետներու (միւթէկալլիպէ) կամքին ենթարկուելու. կառավարութիւն բառած ոյժը ամբողջովին անուանական է հոն, եւ միայն շէյխի մը կամ պէտի մը մասնաւոր շահերուն ծառայելով կրնայ կանգուն մնալ։

Ըսմէթ փաշայի դաշինքը, այս տեսակէտէն դատելով կարգ. մը աեղերու մէջ տեղի ունեցած հրոսակային դէպքերը, զսպիչ միջոցներ պիտի գտնէ։ Ասոր համար, մէկ կողմէ զինուորական ձեռնարկներ պիտի կատարէ, որպէս զի աւազակները չկարենան ապաստան գտնել հարեւան երկիրներուն մէջ։ Միւս կողմէ, պիտի շարունակէ զսպումը։

Անտարակոյս, կարելի չէ մէկ օրէն միւսը բուժել քրոնիկ դարձած հիւանդութիւն մը։ Վարչական քանի մը միջոց՝ չեն բաւեր, ջնջելու համար դարերէ ի վեր արմատացած սովորութիւնները։ Բուն դարմանը սա է.— Երկաթուղին երկարել մինչեւ այդ տեղերը, եւ մանաւանդ թափուր շրջանները բնակչութեամբ լեցնել ու վերջ տալ աշիրէթական կեանքին։ Միջնադարեան մտայնութիւնն ու հաստատութիւնները կրնան վերջ գտնել բնակչութեան խառնութեամբ եւ փոխադրական միջոցներու կանոնաւորութեամբ։ Իսկ ասոնք շատ ժամանակի եւ դրամի կը կարօտին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Խաչակրութիւն ընդդիմադիրներուն դէմ

Խորհրդային միութեան Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն հետեւեալ շրջաբերականը ուղղած է կուսակցական բոլոր մարմիններուն.—

Ընդդիմադիրները չարաչար պարտուեցան կուսակցական կազմակերպութեանց մէջ։ Կուսակցութիւնը իր ամբողջութեան մէջ ու մանաւանդ բանւորական բջիջները բացէ իրաց եւ վերջնապէս բաժնուեցան ընդդիմադիրներէն՝ զանոնք կզգիացնելով իբրեւ հակակուսակցական եւ հերձուածող։

«Իրենց կզգիացումը տեսնելով, ընդդիմադիր պետերը կը մտնեն մէնշեւիկեան նոր ճամբու մը մէջ։ Կը խզեն գիրենք կուսակցութեան միացնող վերջին կապերը եւ կը սկսին կուսակցութենէն դուրս ոչ-պրոլետարական ուժերու աջակցութեան դիմել։ Հոկտեմբերի Յեղափոխութեան տարեդարձին օրը Մոսկուայի եւ Լէնինկրատի փողոցներուն մէջ Թրոցքիի, Զինովիէվի, Քամէնէֆի, Սմիլկայի եւ ուրիշներու հակախորհրդային արարքները, Մոսկուայի արհեստագիտական բարձրագոյն վարժարանի ամփիթատրոնին բռնի գրաւումը՝ կուսակցութեան դէմ ապօրէն հաւաքոյթ մը կազմակերպելու համար հոն, ընդդիմադիրներու կազմակերպած ապօրէն ժողովներուն մէջ կուսակցութեան անդամներուն դէմ գործ դրուած բռնի միջոցները, եւ վերջին օրերս արձանագրուած ուրիշ դէպքեր ցոյց կուտան թէ ընդդիմադիրները կուսակցութեան ծոցին մէջ պարտութիւն մը կրած եւ Նոյեմբեր 7ի ցոյցերուն ընթացքին ամբողջ բանւոր դասակարգին առջեւ վարկաբեկուած ըլլալով, կը սկսին իրենց շուրջ հաւաքել բանւոր դասակարգին թշնամի ուժերը եւ հակախորհրդային նոր գործողութիւններ կը պատրաստեն։

«Նկատելով որ ընդդիմադիրներուն, մանաւանդ անոնց վարիչներուն կողմէ այսպիսի ընթացք մը բացարձակապէս անընդունելի է եւ կարելի չէ հաշտեցնել կուսակցութեան անդամի հանգամանքին հետ, կեդր. կոմիտէն անհրաժեշտ նկատեց ընդդիմադիրներու վերջին հակակուսակցական արարքները վերստուգիչ կեդր. Յանձնաժողովի քննութեան ենթարկել։

«Կեդրոնական կոմիտէն որոշեց հրաւիրել բոլոր կուսակցական մարմինները՝ հետեւիլ ստորեւ տրուած հրահանգներուն՝ կուսակցութեան ծոցին մէջ պահելու համար Լէնինեան գիծը.

«1.— Խիստ միջոցներ ձեռք պէտք է առնել, թոյլ չտալու համար, որ ընդդիմադիրները կուսակցութեան ծոցին մէջ փոխադրեն վէճը։

«2.— Կուսակցութեան բոլոր անդամներուն կողմէ կուսակցութենէն դուրս շրջանակներու մէջ խօսուած ճառերը պէտք է վերաբերին կուսակցութեան քաղաքականութեան պարզաբանումին ու պաշտպանութեան։ Հրապարակային ժողովներուն մէջ կուսակցութեան քաղաքականութեան դէմ յարձակող ընդդիմադիրները անմիջապէս պէտք է վտարուին։

«3.— Պէտք չէ թոյլ տալ, որ ընդդիմադիրները ապօրէն հաւաքոյթներ գումարեն. իսկ եթէ հակառակ մարմիններու արգելքին գումարեն, պէտք է լուծել զանոնք կուսակցական եւ բանւորական ուժերով»։

⁂ Պերլինէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Թրոցքիի, Զինովիէվի եւ ընկերներուն ձերբակալութիւնը քանի մը օրուան խնդիր է։

Յունաստան կը ճզմէ պոլշեւիկները

Պալքանեան գործակալութիւնը կը հաղորդէ, որ հելլէն կառավարութիւնը խստիւ կը հալածէ պոլշեւիկները։ Յունաստանի համայնավար կուսակցութիւնը ութ երեսփոխան ունի Աթէնքի խորհրդարանին մէջ, ու շատ զօրաւոր է Սելանիկի մէջ։ Հելլէն կառավարութիւնը կը մտածէ ո'չ միայն օրէնքէ դուրս յայտարարել համայնավար կուսակցութիւնը, այլեւ լուծել բանւորական սէնտիքաները, արգիլել նոր արհեստակցական միութեանց կազմութիւնը, փոխել համալսարանի ծրագիրները՝ ուսանողները ճնշելու համար, եւ ջնջել մամուլի ազատութիւնը։

Մէկ խօսքով, կ'ըսէ Գործակալութիւնը, համայնավարութեան դէմ կռուելու պատրուակին տակ, կ'ուզեն Յունաստանի մէջ ալ հաստատել ֆաշիստական օրէնք մը, նման պուլկարական պաշտպանութեան օրէնքին կամ Եուկոսլաւ «Օպզնանա»յի։ Ռամկավար նախարար Փափանաստասիոսի եւ չափաւոր արքայական Մէթաքսասի բարեկամները հակառակ են այս խստութեանց։

«Հանրային կարծիքը պատրաստելու համար կը շահագործեն ծովակալ Քոնտուրիոթիսի դէմ գործուած մահափորձը Զաքիրոս Կուսիոսի կողմէ, որ ո'չ մէկ կուսակցութեան կը պատկանի։ Բողոքի միթինկներ տեղի կ'ունենան հակաբանւորական այս օրէնքին դէմ, կը վերջացնէ Գործակալութիւնը։

Ֆրանքեւսերպ դաշնագրին շուրջ

Ինչպէս գրեցինք, Ուրբաթ օր կնքուեցաւ ֆրանքեւսերպ բարեկամական դաշնագիրը։ Արտաքին նախարարութիւնը այս առթիւ հրատարակեց զեկոյց մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ Պրիան եւ Մարինքովիչ նկատեցին իրենց կառավարութեանց տեսակէտներու համանմանութիւնը այն բոլոր խնդիրներուն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՃԻՆԿԻԶ ԽԱՆԻ ԹՈՌՆԵՐԸ

Թուրքիան անհերքելի եւ ամբաստանուած է ոչ միայն իր սահմաններուն մէջ ապրող ժողովուրդներու, այլ եւ սահմաններէն դուրս գտնուող հարեւան ժողովուրդներու հանդէպ։

Պարսկաստանը, որ իր աշխարհագրական դիրքով, իր տնտեսական-քաղաքական շահերու թելադրանքով եւ մանաւանդ պարսիկ ժողովուրդի խաղաղասէր խառնուածքով վերջին դարերու ընթացքին միշտ խուսափած է իր եւ հարեւաններու հետ ամենաթեթեւ անախորժութեան հաւանականութենէն անգամ, քանի-քանի անգամներ ենթարկուեցաւ իր կռուարար հարեւանին անտեղի յարձակումներուն։ Աւելի յաճախ Թուրքիան դրացի սահմանակից շրջաններուն մէջ ապրող աշիրէթները՝ անցնիլ պարսկական սահմանը, նեղել խաղաղ բնակչութիւնը, թալանել եւ կոտորել, իր այս կամ այն քաղաքական_տնտեսական պահանջը գիւանագիտական ճանապարհով ձեռք բերելու համար։ Վերջին տասնամեակներու սահմանային վէճերը Թուրքիոյ ապօրինի ոտնձգութիւններով գեր թարմ են բոլորի յիշողութեան մէջ։ Պակաս չեն եղած նաեւ աննախընթաց բռնութիւններն ու ճնշումները Պոլսոյ եւ տաճկական ուրիշ քաղաքներու մէջ ապրող պարսիկ վաճառականներու դէմ։ Չեմ յիշեր հպատակութեան խնդրի շուրջ ստեղծուած կամայականութիւնները, որոնք շատ հեռանդ ազատել տուին պարսիկ խաղաղասէր դիւանագէտներուն։

Այս Թուրք մամուլի ծանօթ անվայել յարձակումները ոչ միայն Պարսկաստանի հանդէպ, այլ եւ ուղղուած պարսիկ յայտնի գրական մեծութիւններու դէմ։ Թուրք ազգայնական կիրքը անգամ Ց դար առաջ դմայլելի քառեակներ երգող պարսիկ բանաստեղծին հայհոյեց։ Ինչ՞ու Հարցում մը որուն պատասխանը Ճինկիզ Խանի թոռներէն պէտք է պահանջել։

Այս բոլորէն յետոյ, բնական է այն ուժեղ հակակրանքը, շատ անգամ ատելութիւնը, որ կը տիրէ Պարսիկներու մէջ Թուրքերու հանդէպ։ Նոյն իսկ սզգտ, մոլեռանդ շիա պարսիկը, սիւննի Թուրքը կը համարէ ոչ-միւսիւլման։ Ան Հրեայի, Հայու եւ իր մէջ դոյութիւն ունեցող անջրպետը իր սրբազան Ղուրանի ոսէ այէթով կրնայ լեցնել, բայց չի կրնար գտնել նոյն Ղուրանին մէջ այէթ մը որով համոզուի, թէ Թուրքն ալ միւսիւլման է։ Այդքան ամուր է եւ խորացած իր համոզումը, որ երկար դարերու ծանրութիւն ունի իր վրայ։ Առասպել չէ այն կարծիքը, թէ սիւննի ազաննոզ պարսիկը արփարութեան կ'արժանանայ։

Ահա թէ ի՛նչ արդիւնք է տուեր բարբարոս հարեւանի դարերու թշնամի քաղաքականութիւնը մեր երկրին մէջ։

Պատմութիւնը լաւագոյն դատաւորն է, կ'ըսեն, բայց ոչ Թուրքին համար, հոգ չէ թէ հեռաւորական գլխարկի տակ։ Եւ ահա պատմութեան դասերը անտես կ'առնէ նաեւ մեր օրերու արտաքինապէս եւրոպականացած Թուրքը։

Թէհմալի Թէհրան նստող գործակատարը Սեպտեմբեր 5ին պաշտօնական գրութեամբ մը Պարսկաստանի արտաքին նախարարութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ քրտական խնդրի վրայ եւ կը պահանջէ Թուրքիայէն դէպի Պարսկաստան խուսափող Քիւրտերը իր սահմաններէն ներս չընդունիլ, եւ աջակցիլ իրեն, որպէս զի Թուրքիա կարենայ իր նպատակին հասնիլ։

Նախարարութիւնը ի պատասխան Թուրքին այդ գիտումին, Սեպտեմբեր 11ին եւ 27ին երկու հաղորդներով կը յայտնէ Թուրք գեսպանատան, թէ ուզելով ամրացնել Թուրք-պարսկական բարեկամութեան հիմքերը, միջոցներ է ձեռք առած պարսկական Քիւրտերուն արգիլելու տաճկական Քիւրտերուն օգնութեան երթալ, ինչպէս եւ արգիլել Թուրքիոյ սահմանն անցնող Քիւրտերու՝ կրկին վերադարձը, պայմանաւ, որ Թուրք կառավարութիւնը՝ 1) կարգադրէ սահմանային վէճերը, որոնք Թուրքիոյ կողմէ կը ստեղծուին. 2) դադրեցնէ Թրքական սահմանապահ պաշտօնեաներու եւ Թուրք զինուած ուժերու ոտնձգութիւնները բացարձակօրէն Պարսկաստանին պատկանող հողամասերու հանդէպ. 3) լաւէծ սահմանային խնդիրը ու արգիլէ Թուրքիոյ աւազակային խումբերու յարձակումները պարսկական հողամասերուն վրայ։

Այս իրաւացի պայմանները մերժելու կամ ընդունելու մասին առանց ակնարկ ընելու, Թուրք գործակատարը յանուն իր կառավարութեան շնորհակալութիւն յայտնելէ անմիջապէս յետոյ, Թէհրանի մէջ լուր կը հասնի թէ Թրքական օդանաւերը անցեր են Պարսկաստան, պայթուցիկ նիւթեր են նետեր հարեւան երկրին մէջ, վիրաւորեր են շատերը, որոշ տեղեր հրդեհեր են եւ այսպիսով խոշոր վնասներ պատճառած եւ շնորհակալութեանը արժանացած են սահմանակից բարեկամ երկրին։

Շնորհակալութիւն թէյի մը պայ, Թէհրանի մէջ. սմբակութիւն եւ հրդեհ սահմանագլուխը։ Ահա Թրքական նոր քաղաքականութիւն մը, որուն նմանը քիչ է արձանագրուած պատմութեան մէջ։ Բոլորը այս չէ սակայն։ Աւելի անհանդուրժելին կայ։ Այս եւ նման ապօրինութիւններու դէմ պարսիկ կառավարութեան բողոքելու միջոց չտալու չար դիտումով, նոյն գործակատարը կը շտապէ ծանուցագիր ներկայացնել. Թէհրանի կառավարութեան, իբր թէ Թրքական սահմաններուն մէջ գտնուող խումբ մը Թուրք զինուորականներ ենթարկուեր են պարսկական Քիւրտերու յարձակման։ Յարձակողները 44 զինուորներ, քանի մը սպաներ եւ մեծ քանակութեամբ զէնք ու զինամթերք փախցուցեր են Պարսկաստան։ Թէհմալի ներկայացուցիչը իր ծանուցագրով կ'ուզէ որ, եթէ տասն օրուայ ընթացքին Պարսկաստանը գերիները չազատէ, գրաւուած զէնքերը չվերադարձնէ, վնասները չհատուցանէ եւ ներողութիւն չխնդրէ, Թուրքիան իր քաղաքական յարաբերութիւնները պիտի խզէ Պարսկաստանի հետ։

Թուրքիոյ ապօրինի պահանջները եւ սպառնալիքը աւելի քան վրդովիչ են, երբ, գիտենք որ, համաձայն փաստական տեղեկութիւններու, քանի մը Թուրք սպաներ Մուհամմէտ Շիւքրի պէյի գլխաւորութեամբ՝ չդիմանալով քրտական յարձակումներուն, պարտուած բանակէն կենդանի մնացած զինուորներու հետ կ'ապաւինին պարսիկ սահմանապահ ուժերուն, որոնց յանձնուիլը փախստականներու հանդէպ Պարսիկներու յատուկ արտաքոյ հիւրասիրութիւնն է եղած միայն։

Հին պատմութիւնն է, որ կը կրկնուի, նոր մեթոտներով։ Լոբանեւութիւններու սիրահար երկիրը իր քաղաքականութիւնն ալ բնականօրէն նոր ձեւերով պէտք է առաջ տանի։ Կառուցուած փաստերը վերիվայր շրջելով, յանցանք գործել, բայց հարեւանը յանցաւոր հանել, բողոքի ծանուցագիր ընդունելէ խուսափելու համար աճապարանքով ծանուցագիր հրամցնել, ասոնք մեր օրերու կարմիր միջոցներն են, զորս նոր Թուրքիան կ'երեւի իր կարմիր դաշնակցէն սորվեր է, խաղաղաէր, բայց սկար Պարսկաստանի գլխուն փորձելու համար։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՄՕՐՍ ՀԵՏ

Օրուան աշխատանքէն յետոյ տունս եմ հիմա։

Ծո՛ւնս։ Տուփ մը սենեակ է ան։ Տաքսկ պատերուն՝ չորս հատ սեւ-սուգ պատկերներ։ Փայլող յատակին շքեղ կապերտ մը հին ու մին։ Միակ պատուհանին՝ մահամերձ վարդի թաղարիկ մը՝ իմ պարտէզս անմանն։

Որբն ալ տուն ունի։ Ու իմ տունս շա՜տ սիրուն է։

Խունջ մարմինովս գրասեղանին առջեւ, պատուհանիս մօտ։ Արմունկներս գիրքի մը երկու ծայրերուն, ձեռքերս պինդ մը տուած ականջներուս՝ կը կարդամ իբր թէ։ Ու երբեմն երեք մատերով կը տրորեմ՝ ճակտիս մորթը, որուն ետին միտքս լաւ ունելու կարօտ ժամացոյց մըն է դարձեր։ Անօգուտ փորձեր մտամփոփումի։ Ի զո՜ւր, նոյն էջը վեց անգամ կը կրկնեմ։

Նստած է մայրս վերի անկիւնը, ծալապատիկ, լեցունիկ բազմոցին վրայ։ Միշտ սեւերու մէջ. սեւ լաչակն ալ ուսերը իջած։ Կ'ուզեմ նայիլ սգաւոր կիներուն։ Որովհետեւ կը սիրեմ զոյներուն սեւը։

Կ'երգէ մայրս. կամ գրեթէ չերգեր։ Անո՛ւշ ձայն ունի։ Եւ որքա՜ն անուշ։ Բայց տրտում են իր եղանակները, ինչպէս դէմքն անոր, որ մեղմօրէն ու ոսկի ձայնովը մանաւանդ, բանած էր հայրիկիս սիրտը, բարի օր մը, հարսնետան մը մէջ։

Կը հիւսէ գուլպան ալ մանչուն, եւ առանց հեղ մը կը բանայ սանին կափարիչը, որուն տակէն խուսափուկ՝ գոլորշին՝ հայկական բուրմունքովն իր՝ կը լեցնէ տունս սիրական։ Ախորժալուր երաժշտութեամբ մը եփ կուգայ կերակուրը — պայքարի մրցանիշս — կազ-օճախին վրայ, որուն երգը, ափսո՜ս, անտանելի բան մը ունի բարբարոս։

Երկինքին փակուած են աչքերը։ Արեւմուտքէն՝ կը սուրայ քամին ու կը կանչէ խելայեղ։ Ցաւագա՛ր այդ քամին, զոր կ'ատեմ ա՛յնքան։ Անոր վայնասունով հոգիս կ'այլահարի. ու չի դերդ ճանճի մը գրեթէ անլսելի խակ բզզիւնին՝ դիրքի կը հեռանայ։

Ո՜վ կը սիրէ ոզը ու կոծով այդ սողուն քամին։ Գիւղիս մեռելներն անգամ իրենց տանելին սիրուն կ'զու հլլլին, որպէս զի զոյն անիծեն։ Սա օրհասական տերեւներն ալ, թափելէ առաջ, հազար հայհոյանք կը նետեն անոր երեսին։

Ո՛չ։ Պիտի չկրնամ կարդալ։ Մօրս ալ ձայնը տակաւ կը բարձրանայ։ Ուռած է նորէն կուրծքը՝ յիշատակներովը անցեալին։ Ահա իմ իրիկունները։ Ցորեկը խոնջէնք։ Ցորեկը հացի տանջանք։ Եւ իրիկունը՝ տունս պատառիկ մը ուրախութիւն, երկու մայր կը պլպլան բեգի։ Մայր մը՝ որ խնդալը շատոնց է մոռցեր։

— Բաւական է, մայրի՛կ, կ'աղաչեմ։ Արցունքներովդ չէ որ պիտի ետ բերես աղջիկդ։ ու վերաշինուած գտնես հրդեհուած տունդ։ Ոչ ալ յորդ գետ մը պիտի կրնաս կազմել, որպէսզի խեղդուին կարմիր շուները, եւ ողողուի անոնց արջը։ Նայէ՛, աչքերդ զանկիդ խորն են փախեր։ Արիւն է իջեր անոնց։ Ա՛յ օրերնիս օր ընենք. Միտքդ բեր երէկը, ուր թափառական՝ լեռնէ լեռ, գիւղէ գիւղ, տառապագին օրերու մէջ դաւակներդ կը փնտռէիր։ Յիշէ՛, մայրիկ, որ սամիրներ մէկզմէկու կարօտով մրկեցանք։ Չըսի՞, որ քանի անգամ, մատիտը ձեռքս, երեւակայութեանս ափերովը, նկարդ շինել փորձեցի։ Չըսի՞; որ երեք հեղ, օտար փողոցներու վրայ, անծանօթ կիներու մէջ յանկարծ քեզ եմ տեսեր եւ ուզեր՝ գանկիդ ողջագուրել։ Այսօր տարի մըն է իրարմով ենք։ Առաջին տեսեց չհաւատացիր աչքերուդ։ Որովհետեւ երկու մինչեւ մանչերդ մէյմէկ էրիկ մարդ էին դարձեր՝ ալիւրուած պեխերով, խռպոտ ձայներով։

Կ'ուտես, անհաւասիկ, անոնց ճակտին քրտինքէն։ Միակ «մուրազդ»՝ որու հասնելու համար այնքան անհամբեր էիր, երբ կարմիր կրծկալներով, պաշտուակը անուխած՝ մանկապարտէզ կ'երթայինք։ Կուլաս մեռելներդ ու կ'անիծես շուները։ Գիտնայիր սակայն, որ մարդոց չարութիւնը կը փառաբանէ քու անիծապարտներդ, կը լցէ անոնց գարշապարը։

Եւ մայրս գայրացին.

— Ո՛ւֆ, այդ մակարոյծները։ Աշխարհին մուրը քսեմ ես անոնց ճակտին. ամօթի աւազանը խօթեմ ես զանոնք, այդ օտար թէ ազգակից ոզորմելիները։ Եթէ բեմ ունենայի կամ գրիչ, միայն իմ պատմութիւնս պիտի բաւէր, որ հսկայ ապառաժի մը բովանդակ ծանրութեամբը կշռէր անոնց խղճին։ Թո՛ղ աշխարհը խաղաղեցնելու ջանքեր թափուին։ Թո՛ղ մարդոց դատարարակութիւնը վրիժառութեան ոգին արմատախիլելու աշխատի։ Ես, պիտի անիծեմ շուները անընդհատ ու երկրպագուներն ալ անոնց։ Ո՛րչափ պիտի ուզէի լսել որ երգուէր.

«Կարմիր երկիր հատեր կուլայ,

«Զը կայ բսող՝ մի լալ, մի լայ...»։

Չեմ կրնար չլալ եւ չանիծել։ Մոռնա՞մ այն օրը՝ ուր ութը տարեկան աղջկանս մէջքին չուան մը կապած՝ գետնաքարշ դէպի Եփրատ կը տանէին՝ թադակառութեան հայազգի անմեղ բնակիչները։ Մոռնա՞մ այն ձայնը՝ քրոջդ զանկին՝ քարերուն բախելու ձայնը, որուն արձագանգը դեռ ունիս այսօր ուղեղիդ մէջ։ Մոռնա՞մ այն դժբախտ օրը՝ ուր ես՝ կաղին-կաղին արցունքներով չունին յանձնեցի երեքդ՝ քեզ, եղբայրդ ու քոյրդ։ Եւ դուք երկու եղբայր, արօրի մը լծկան զոյգ եզներուն պէս, ամբողջ չորս տարի տաժանագին աշխատանքներով ձեր անմեղութիւնը քաւեցիք։ Ձեր խմոր մարմիններովն ու սուրեն ոսկորներովը ի՛նչ աներեւակայելի գործեր չտեսաք։ Մոռնա՞մ իմ անուշս, սիրուն Սիրվարդս։ Մոռնա՞նք, զաւակս, սա քառասուննոց մը մտաւորականները, որոնց խմբանկարը այնքան խնամքով սեւ շրջանակած՝ կը պահես անկողնիդ գլխուն։ Մոռնա՞նք այս ամէնը։ Իսկ իմ պատմութի՞ւնս։

— Սակայն, մայրի՛կ, լալ ու ողբալով դուն քեզի կ'ընես, ու մեզի ալ։ Վիճակնիս քիչ շատ լաւ է։ Գաւառացի շնորհքով աղջիկ մը առիր դաւառացի ժանչուդ։ «Մուրազդ» մըն ալ ատիկա։ Գոհ ես որ տղադ արհեստ ալ ունի։ Եւ սիրուած արհեստ մը։ Իմաստութեան ձեռագիրները մարմին կ'առնեն, շարուեակ, գիր առ գիր, անոր մատներուն տակ, որոնց սեւութենէն շատ ու շա՜տ կ'ախորժիս։ Իսկ ես ամէն ջանք կ'ընեմ որ տունդ բան պակաս չըլլայ։ Ի՞նչ կ'ըլլայ, մա՛յր, որ իրիկուններս փոխէ, զուարթ ըլլաս աղջեւա։

— Կուլամ, տղա՛ս, որովհետեւ հոգիս կրակը աչքերէս դուրս կուտամ։ Կ'անիծեմ, որովհետեւ մազթանքներ կը հառաչեմ, որովհետեւ շուներուն վրայ մեծ յաղթանակ մը տարած ըլլալ կը կարծեմ։ Հոգիս երկուքին ալ պէտք ունի։ Եւ տակաւին՝ չեմ խնդար, որովհետեւ Արեւմուտքը ցուրտ է. ծաղիկները մերը չեն հոն։ Արեւելքիս տաքուկ արեւը կ'ուզեմ։ Ձենք կրնար դառնալ Սեւ ծովու մեր որրանը, ուր փլատակները կարմիր Պատմութեան յուշարձաններն են։ Դալով Հայաստանին՝ դուռները բացուելիք չունին։

— Մայրի՛կ, ի՞նչ օրերէ անցանք։ Համբերենք պէշերուան՝ ցորեկը պիտի գայ։ Հարկաւ երջանիկ օր մը Հայաստանը մեզի ալ կ'ըլլայ։ Ու այն ատեն, հաւատա՛, մայր, հայրենի լերան ոտքին, ու լճափին, համեստ տուն մը պիտի շինեմ քեզի, ոչ շատ խոշոր, ազատ պարտէզով։ Հին օրերուդ պէս, տանիքին կանուխ ճո՛ւ, ճո՛ւ, ճո՛ւ ձայնելէն գլխուդ պիտի հաւքես հաւդ ու աքաղաղը, վառեակդ ու աքլորը։

Պիտի մշակես քու ծաղիկներդ։ Եւ պիտի լեցնես բզուկներդ՝ պարտէզիդ ծիծղուն պտուղներուն անուշեղէնովը։ Պիտի կթես այծերդ ու պատրաստես սպիտակ պանիրդ։ Բերեմ պիտի քեզի հարս մը, որ ըլլայ ուզածդ։ Հարս մը՝ պարզ, գործունեայ, բարի, որ չըլլայ թեթեւ, շատախօս, որ ունենայ երկար մազեր, սիրուն հասակ, որուն մանաւանդ չքնաղին մարմին ու գոյութ երգը։ Կ'երդնում, մայրիկ, սրբութեանս վրայ. պիտի բերեմ հարս մը այդպէս, եթէ հարկ ըլլայ իսկ ոտքի տակ առնել բոլոր գիւղերը հայրենիքիս։ Տեսնե՛ս, որքան պիտի ըլլանք երջանիկ։ Երգենք պիտի անկէ վերջ՝

«Կանչէ՛, կռունկ, կանչէ,

բանի գարուն է,

«Դարփամներու սիրտը ալ անարուն է»։

Ծո՛ւ ո.. ո.. ո, ծո՛ւ ո.. ո.. ո, անախորժ երգն է զարթուցիչ իս։ Կը ցնցուիմ ու կը շտկուիմ անկողնիս մէջ՝ աչքերս շփելէն։ Չկայ մայրս։ Ու ես միս մինակ օտարոտի խուցիս մէջ, պատին չորս հատ սեւ սուգ պատկերներուն հետ։ Մարտիրոս ատա լուսանկարին խմբանկարը «Ռակատամանուրին» հրատարակութիւն — եւ երեք հայ կին։ Առաջինը, գիրուկ, փռուած ժայռի մը վրայ, ծծ կուտայ մանկիկին, աչքերը հորիզոնին սեւեռուն։ Կը յիշեմ մայրս, ան ալ գիրուկ, որուն փարթամ ստինքներէն կը կախուէին՝ քոյրըս Սիրվարդ եւ հիւանդ դրացունուհին Համբիկը։ Տեսնելու բան էր անոնց կռիւը, իրարու բաժին խլելու ատեն։ Երկրորդը, սեւազգեստ, նստած աւերակներուն վրայ, ձեռքը երեսին՝ Ցեղը կուլայ։ Երրորդը, հրացանակիր, եղունգներուն ներցուկովը, սեպ ապարներէն վեր կը մագլցի։ Կը յիշեմ մայրս, զոր տասներկու տարի առաջ, Տիարպէքիրի մեծ լեռան գոհեցին՝ աշխարհին Արգարները ։

Արդէն քառորդ ժամ մը սահեր է։ Ժամն է ընդհանուր զարթումի։ Կովի մեծկակ զանգակին շղթան քանի անգամ կ'ելլեւէջէ տասը մատներուս պիրկ ուժովը։

Ոտքի են յիսուն որբուկները։ «Ջարդ» կ'ըսեմ ես ինծի, որովհետեւ թերեւս անոնք ալ իրենց երանելի երազները կ'ապրէին քիչ առաջ։

Ա. ԽԱՆՃԵԱՆ

Աթէնք

ՊՈԼՍՈՅ

ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ԹԻՒՆ Է 699,602

Վերջին հաշուով Պոլսոյ բնակչութեան թիւն է 699,602, որուն 354,013ը այր եւ 345,589ը կին։

Առաջին անգամ, մինչեւ այժմ արուած թիւերը Պոլսոյ բնակչութիւնը կը հաշուէին 850-900,000, նկատելով որ վերի գումարը վերջնական թիւն է, պէտք է նոյն համեմատութեամբ վերցնել նաեւ նահանգներու բնակչութեան թիւը։ Եւ այն ատեն, Թուրքիա պիտի ունենայ ոչ թէ 15 միլիոն, այլ թերեւս 8—10 միլիոն ժողովուրդ։

Վիճակագրութեան անօրէն Մ. Ժաքուե նշանեալ բացատրութիւնները տուաւ ամէն նոր կատարուելիք գործողութեանց մասին։ «Մարդահամարի միջոցին լեցուած ցուցակներուն անունները «ֆիշ»երու մէջ պիտի լեցուին։ Մարդահամարի վարչութիւնները ի վերջոյ այդ ֆիշերը մաղի պիտի դրկեն։

Մինչ ալ տարիքի, սեռի, մայրենի լեզուի, հպատակութեան եւ այլ համեմատութիւններու տեսակէտով պիտի դասակարգենք այդ «ֆիշ»երը։ Այս գործողութիւնը մեքենաներով պիտի կատարուի եւ արդիւնքը մէկուկէս եւ առ առաւելն երկու տարուան մէջ ձեռք պիտի բերուի։ Ֆիշերուն պատրաստութենէն առաջ գրքոյկ մը պիտի հրատարակուի եւ իւրաքանչիւր գաւառի եւ նահանգային կեդրոնի կին եւ այր բնակիչներու թիւը պիտի հաղորդուի։ Ֆիշերու դասակարգութեան համար գործածուելիք մեքենաները յանձնարարուած են ամերիկեան գործարաններու։

ԲԵՅՐՈՒԹ, Լօ, Լօ՛ներուն

ՆԵԱԿՐԻ ՄԻ ԼԱՐ

Լօ, լօ՛, լօ՛, լօ՛, մի՛ ...

Նար (դլրացի), մի՛ լար, ...

կարուանն եկաւ, ...

լէն, շա՜տ հեռուէն,

կարուանն եկաւ ցին ...

Հընդըստանէն.

եկաւ, իջաւ, ...

կայաս եղ,

Հաւա՛ր, հա՛ւէք,

Ուղտատէրներ թողին ...

կարուանն անտէր,

կարկուտի պէս ...

դաց, բաց-հոեղէն,

Մի՛ լար ջէյրան,

Բիւր աստղերու ...

նակ, աղջի՛ ջէ՛յրան,

Ես քու պոյին ես ...

հասակին) գուրպան, ...

Մի՛ լար, մի՛ լար ...

ջինար, լուսնակ ջէյրան ...

կարուանն եկաւ ...

շատ հեռուէն,

կարուանն եկաւ ...

Համ. Հայաստանէն,

Բեռները ծանր, ...

են լալ ու գիւհար ...

Հաւա՛ր, հաւէ՛ք,

կռիւ մեծ է, ...

բունեց սար-քար,

Աւթն ու փեսաս ...

գրիւ եկան,

Մի՛ լար, մի՛ լար,

Օջախս անմար, ...

կը շողշողայ,

Դալար մէջքիդ, ...

մեղ դուրպան, հէյրա...

Մի՛ լար ջէ՛յրան, մի՛ ...

բախտ, եա՛ր ջէյրան,

Դու անպարտ ես, ...

հայրն է յանցաւոր,

Յմարդօրէն ու ...

գնդակի լէշ դարձուց,

Ինձ մի՛ մոռնար,

Պէկին տուի աշխատանքս ...

պէկին տուի փառաւոր ...

Արիւնս ուզից, ...

քու ՝ննոց հայրը,

Մի՛ լար ջէյրան,

Պէկը չուզեց ...

կոտիճի մը հայրս ...

Ես կը ՝մեռնիմ ...

Նօգիս մնաց անմուրազ

Մնա՛ս, թա՛ս, ...

ննոց ցեղաւետի ...

Վայծատիացրել ...

յանկարծ խենդեցաւ,

Դրակ տուաւ ...

ամբողջ իսկոյն ...

Բանի մարմին ...

սեւ ճիղերուն պահ ...

փախաւ աղջիկ, ...

եղաւ սարը ...

Սեւ ու ծակայ ...

վար նետուեցաւ ջէյր...

Հիմա, երկու ...

անմահ ծաղիկներ ...

Ելած երկու ...

կանգնած են հոն ...

Ամէն տարի հող ...

երկու սեւի ...

Ու բուլբուլ ...

դամբանին։

Սիրոյ գովքը կ'ըսեն

Սիրոյ ուխտ կ'ընեն

Պէկին անէծք ...

րուն արքայութին ու ...

կը մաղթեն։

թարգմ. ...

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳ

ՊԱՐԵՐԳ ՏԱՐՕՆԻ

Վարդեւորի Երկուշաբթի

Առա զինովս ու գերմաննե

Ընկայ հետ ծորի ափին

Ցորեկի ծօր թրթիրի

Մանտրիկ մանրիկ խորնըկ

Խորոտ խորոտ գիրկեր

Սէլիկ չեղաւ կերեցի

Հատտաց չեղաւ դրրեցի

Մէճքիկս սէլիկ էրեցի

Ջէյրանուղ հատաց էրեցի

Եարոջ դրանով բոնդայ ես

Եարոջ դռնիկ կհաւաց

Մըտայ կառնիջ թաժա ...

Խէյրամաշ չունիկ ինձ է ...

Ինձիկ ինչ խածնիլ պիտ ...

Ինձի գիրկ ու ծոծ պիտ ...

Մարալի

Մինը Կ...

ՀԱՅՐԵՆԻ ՏՈՒՆ

Հայրենի տունըս կը յիշեմ Լոյս-ցուարթի խունկ իրիկուն,
[illegible] յայգը բակին մէջ, եւ իմ հոգի՛ս դեռ կը յիշեմ,
[illegible] գալարող արագիլներ սանիքին վրայ մեր փայտաշէն,
[illegible] դիմացի պատին վըրայ լոյսի համբոյր մը ոսկեգոյն:

[illegible] հայերուն բուրմունքին անոյշ որ տունէ տուն կը ծաւալի,
[illegible] ծայրը մինչեւ հոն, ուր դալարողները կը տեսնեն
[illegible] պարտէզի կաղամախին որ խօ՛լ աղջիկ մըն էր հովի,
[illegible] կը պարէր ամէն շունչի, ամէն լոյսի մէջ տարփորէն...

[illegible] ծածկեց մութ այս քողին մէջ պատանքի պէս գիշերական՝
[illegible] պատկերը գեղեցիկ, անոր ճրագին բոցը պլպլուն
[illegible] մարեց, ո՞վ նետեց խաւարը մահաբոյր անդունդներուն,
[illegible] մը պէս որ գինո՛վ էր, աղբիւրներու վառ լուսնկան . . .

[illegible] իմ հոգի՛ս որ չը դարձաւ գտնել բոյնն իր ծիծեռնակի,
[illegible] ցնծալէ՛տ, այն օրօրո՛ւն, ծառագայթի մէջ բոնուած
[illegible] հոգին որ մարեցաւ, դեռ կը յիշե՛մ ես տրտմալաց.
[illegible] կը լսեմ որ հովին մէջ կաղամախին կը փոթոլկի,

[illegible] վըրայ սրտում նոյն խոլ աղջի՛կը թեւաբաց . . . :

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՔԼԷՄԱՆՍՈՅԻ 86 ԱՄԵԱԿԸ

[illegible] Վանտէ, Քլէմանսօ քանի մը շաբաթ առաջ ողջունեց իր 86րդ տարեդարձը։ Վանտէցիները այդ առթիւ ծրագրուած տօնախմբութիւնը յետաձգած էին Ջինադադարին, ի յիշատակ պատերազմի [illegible] յաղթանակով վերջացուցած էր նախկին վարչապետը։

Քլէմանսօ, որ քար լռութիւն կը պահէ, ոչ կը տեսակցի, ոչ ալ կը տեսնուի, գգուեց գիւղին ընդունեց [illegible] Վանտէցիներուն։ Մօտիկ ըրաւ ճանբը, [illegible] վրայ, եւ ձեռքը [illegible] ցին ուսին։ Վանտէի օրիորդներէն երկու [illegible], ծաղիկներով [illegible]։

Քլէմանսօ գեղուհիներէն ներշնչուած, բացաւ շրթները.

— Իմ ծննդավայրիս մէջ աւանդութիւն է համբուրել այն աղջիկները որոնք ծաղիկ կը հանեն ծերուկներուն։ Ես ալ օգտուիմ այդ աւանդութենէն։

Եւ փառաւորապէս համբուրեց աղջիկները։

Յետոյ շնորհակալութիւն յայտնեց հեռանալու համար։ [illegible] ալ [illegible] աղջիկ մը կրկնեց խնդրանքը։ Քլէմանսօ ընդունեց։ Սակայն երբ [illegible]։

— Ոչ, ոչ, երեք պէտք չեմ, եւ յետոյ պէտք մեկնիմ։

Լուսանկարիչը անապարեց եւ լուսանկարեց զայն։ Եւ Վալը քաշուեցաւ իր վանդակը իր լռութեան մէջ, որ Ամիակ ուժն էր, ինչպէս կ՚ըսէ։

Է. ՎԷՐՀԱՌՆԻ ԿՈԹՈՂԻՆ

Հինգշաբթի օր, Սէն-Սէվրէնի եկեղեցիին պարտէզին մէջ բացումը կատարուեցաւ բանաստեղծ Էմիլ Վէրհառնի կիսանդրիին, որ նուիրած էր Ֆրանքեւպելժ Միութիւնը։

Այս երրորդ արձանն է, որ կը կանգնուի ֆրանսայի հողին վրայ, ի պատիւ Վէրհառնի։

Խուռն բազմութեան մը առջեւ ճառեր խօսեցան Փօլ Վալէրի, Էտիօ, Քարթոնմիէ եւ ուրիշներ։

ՉԻՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐԷՆ

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆ «ԿՐԹԱՍԻՐԱՑ»

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ.— Մալաթիոյ Կրթասիրաց Միութեան մասնաճիւղը՝ հակառակ տեղական աննպաստ պայմաններուն, գնահատելի գործունէութիւն կը ցուցնէ։ Կրթասիրացը ունի իր սեփական ընթերցարանը, որ բոլորին առջեւ բաց է։ Հոն կուգան ամէն տեսակ հայերէն թերթեր։ Յետոյ ունի ձոխ գրադարան մը ուրկէ փոքր վարձքով մը կ՚օգտուին բոլոր գրասէրները։ Եւ նոյնիսկ շրջականներէն կուգան գիրքեր կը տանին ընթերցանութեան համար։ Ամէն շաբաթ իրիկուն ժամը 7ին հայերէն դասախօսական ժողով տեղի կ՚ունենայ, իսկ ամէն կիրակի առաւօտ ժամը 10ին՝ ֆրանսերէն լեզուի դասախօսութիւն։ Այս բոլորէն ձրիաբար կ՚օգտուին փափաքողները։

Միեւնոյն ատեն Կրթասիրացը Սէն Շամօնի հայրենակիցներուն համար գրական մրցում մը բացած է եւ առաջին շահողին պատշաճ նուէր մը պիտի տայ, իբրեւ քաջալերանք։

Ահա՛ ժրաջան Միութիւն մը, որ կրնայ օրինակ ծառայել միւսներուն։ Ան իր յաջողութիւնը կը պարտի իր համերաշխ հայրենակիցներուն, որոնք բոլորը միասին փարած են գործին։ Մ.

ԳԵՂԵՑԻԿ ԿԻՆԵՐԸ

Հետեւելով Ջօրժ Վօրոնոֆի մեթոտին անգլիացի բժիշկ մը, [illegible] յաջողած է գտնել նոր մեթոտ մը գեղեցկացնելու համար կիները։

Այս մեթոտը քիչ մը տարբեր է Վօրոնոֆի փորձերէն. փոխանակ օգտուելու կապիկներու գեղձերէն, ինչպէս կ՚ընէ Վօրոնոֆ, անգլիացի բժիշկը գործողութեան ենթարկուած կիներէն կ՚առնէ գեղձեր, զորս կը պատուաստէ իր յաճախորդներուն վրայ։ Բժիշկը այսպէս հարիւրներով փորձեր կատարած է եւ յաջողած է երիտասարդութիւն պարգեւել կիներուն։ Միեւնոյն ատեն, կիներ, որ ամուլ էին, գործողութենէ յետոյ սկսած են զաւակ բերել։ Այս գործողութիւնը կը տեւէ միայն կէս-վայրկեան եւ յաջողութիւնն ալ կախում ունի գործողութեան արագութենէն։ Միւս կողմէ, գեղձ փոխ առող կինն ալ ոեւէ տկարութեան չի դատապարտուիր։

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԻ ԱՌԹԻԻ

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ՄԽՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ, ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԵՆՔ ԲՈԼՈՐ ԱՅՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ՈՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

ՓԱԿԵԼ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31

Այդ օրը կը փակուի օրաթերթ «Յառաջ»ի առաջին տարին։ Մինչդեռ բաժանորդներ կան որ տակաւին պարտք ունին երկօրեայ «Յառաջ»էն։

1928 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԻՆ, ԱՆԽՏԻՐ ՊԻՏԻ ԴԱԴՐԵՑՆԵՆՔ ԱՆՎՃԱՐ ՄՆԱՑԱԾ ԹԵՐԹԵՐԸ, միեւնոյն ատեն [illegible] գանձումը։

Կ՚ուզենք հաւատալ թէ, այս յայտարարութենէն յետոյ, բոլոր մոռցուած կամ ծգծգուած հաշիւները փակուելով, հարկ չպիտի մնայ անախորժ կարգադրութիւններ ընել ո՛ եւ է բաժանորդի հանդէպ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՐՈՒԷՑԼԻ ՄԷՋ.— Քուպէն փողոցին հնրակառք մը կը սուզար վար, կրիայի պէս ընծրեւ էր եկեր եւ երկաթուղին թրջեր էր։ Ու հանրակառքը գայթեցաւ եւ ինկաւ [illegible] ինքնաշարժի մը վրայ։ Հանրակառքին առաջնորդը խորտակուեցաւ, 16 ճամբորդներ հանրակառքին մէջ, եւ կառքի ինքնաշարժին մէջ ծանրօրէն վիրաւորուեցան եւ փոխադրուեցան հիւանդանոց։

ԿԷՊԸՆ ՈՍՏԻԿԱՆԸ.— Մէզօն-Լաֆիթի մէջ, պանդոկապետ մը ընդունեց այցելութիւնը երկու մարդոց, որոնք կը ներկայանային իբրեւ ոստիկաններ. Յայտնելէ յետոյ թէ մօտերը քննութեան մը առթիւ հարկ եղած է 2000 ֆր. ցոյց տալ, կը խնդրեն պանդոկապետէն փոխ տալ եւ ցոյց կուտան իրենց ինքնութեան թուղթերը։ Պանդոկապետը կասկածելով, կ՚ըսէ թէ պահանջուած դրամը չունի մօտը, եւ կը հրաւիրէ քանի մը ժամ վերջ ներկայանալ։ Կեղծ ոստիկաններուն մեկնումէն յետոյ, կը կանչէ [illegible] ոստիկանատուն։ Կեղծ ոստիկաններէն մէկը միայն կը ներկայանայ այն անգամ։ Հարկ կ՚ըլլայ հեռանալ, ան ալ, ու վերջապէս խարդախութիւնը երեւան կ՚ելլէ ու կը ձերբակալուի կեղծ ոստիկանը։

ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐ ՄԸ ԱՆԶՆԱՍՊԱՆ.— Եւրոպայի հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստին ամէնէն նշանաւոր ներկայացուցիչներէն միլիոնատէր պարոն Հի մը, Մարիէթ Լիպիկ, անձնասպան եղաւ Վիեննայի մէջ։ Կ՚երեւի թէ միլիոնատէրին հօգերն ալ միլիոն կազմեր էին։ Վերջերս ափիոն կը ծխէր։ Մայրն ալ քանի մը տարի առաջ մեռած էր նման պարագաներու տակ։

ԳԱՆՁԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ.— Մոսկուայի մօտիկ գիւղի մը մէջ, ցունայէֆ, յեղափոխութեան ամիսներուն, տանը պարտէզին մէջ թաղեց իր ոսկիները եւ փախաւ.

ՕՐ. ՄԱՐԻ ՇԱՀՊԱԶԵԱՆ

ԵՒ

ԸՆԿ. ԳՐԻԳՈՐ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Պելֆօր 6 Նոյ. 927 Փարիզ

արտասահման՝ վերադառնալու յոյսով ինք, տարիներ անցան։ Դրամը հատաւ։ Խորհեցաւ թաղած դրամը միջոցով մը հանել։ Ու գործը յանձնեց կնոջ, որ հազար դժուարութիւններով յաջողեցաւ մտնել կարմիր Դրախտը։ Սակայն ինչպէ՞ս մտնել իր տանը, որ հիմա բանուորներու ապաստանարանի մը վերածուած էր։

Ուզեց բարեկամ մը գտնել։ Զյաջողեցաւ։ Վերջապէս գիշեր մը մտաւ պարտէզը եւ սկսաւ փորել։ Բայց կնիկի գործ չէր։ Սակայն ուզեց անուանանալ երիտասարդի մը հետ։ Ուրիշ գիշեր մը, ամէն բան պատրաստ, մտան պարտէզ։ Սկսան փորել։ Յանկարծ սկսաւ ձիուն տեղալ։ Սառելու ստիպուած ցուրտ էր։ Յաքնալու համար դուրս ելան ու սրճարան մը գացին։ Լրտեսներ կը հետեւէին, անոնց բացակայութեանը պարպեցին փոսը։ Ցէրերը իրենց վերադարձին պարապ գտան փոսը։

Ամբողջ գանձը կը կշռէր 50 քիլօ ոսկի։

ՇԱՏ ԶԳԱՑՈՒՆ.— Սէն-Քանթէնի մէջ կառք. 34 տարեկան, պատերազմի անդամահատներէն, անցեալ օր յանդիմանութիւն լսեց իր կնոջմէն։ Այնքան զգածուեցաւ, որ գիշերը դուրս ելաւ եւ գնաց պառկելու երկաթուղիին վրայ։

Առտուն գտան իր գլխատուած դիակը։

ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ով հետ ընտիր գիրքեր ալ պիտի ստանաս, տարեկան կամ վեցամսեայ բաժանորդագրուելով մինչեւ դեկտ. 31.

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐԸ

[illegible] գրական քննադատ [illegible] Մօքլէր խանդավառ յօդուած մը գրած է Լիոնի Le Progres թերթին մէջ, հայ նկարիչներու վերջին ցուցահանդէսին առթիւ, շօշափելով միեւնոյն ատեն հայկ. հարցը։ Քաղուածք մը.—

«Այս խորագիրը պիտի զարմացնէ թերեւս շատեր։ Հայ նկարիչներ ինչպէ՞ս կ՚ըլլայ, տակաւին Հայաստան կա՞յ։ Շատեր պիտի կարծեն թէ Հայերը մեռած են Արեւմտեան ու ոչ ոք կ՚անդրադառնայ թէ Հայը սահղծուած է քաջութեան համար թուրքերուն կողմէ։ Արեւմ ինչպէ՞ս կ՚ըլլայ, որ դեռ Հայերը գոյութիւն ունին, մանաւանդ նկարի՞չ Հայեր, այսքան թաղումներէ, ջարդերէ, ցրիւներէ յետոյ։

Սակայն իրողութիւն է։ 35 հայ նկարիչներ ցուցադրած են իրենց գործը «Արփի» մակագրութեամբ։ Անի պետութեան մէջ [illegible] մեծ քաղաքին Հայոց հայրենիքին, որ թատերավայրն եղաւ թուրքերու ոճիրներուն։

Քառասնեակ մը տարի հաւ [illegible] երբ [illegible] այդ ոճիրներէն Փրանսայի մէջ կազմուեցաւ «Փրօ Արմէնիա» Սակայն դիւանագիտութիւնը կը հսկէր, թրքական հողը պիծակներու բոյն մըն էր։ Միջազգային շահերը կ՚ուզէին որ «Հիւանդ մարդը» դեռ ապրի եւ թոյլ տրուեցաւ որ ջարդերը շարունակուին։

Սակայն մեծ պատերազմին Հայերը կռիւի ճակատներուն վրայ ունէր հարիւր պատուաւորներ շահեցան։

Հաշտութեան օրերուն, խումբ մը նախարարներ պատուոյ խօսք տուին որ Հայաստան պիտի կազմուի ազատ եւ անկախ ցեղակ մը Հայկ. Հանրապետութիւն հիմնուեցաւ։ Բայց ոչ մէկ օգնութիւն տրուեցաւ։ Թուրքերը շարունակեցին իրենց շահատակութիւնները եւ Հայերը նեղուեցան պաշտպանուելու ձեռքը, ազատուելու համար ջարդէն։

Չկայ աւելի մեծ օրինակ քան այս դիւանագիտական վատութիւնը։

Ահա այսպէս Հայերը ցրուած ազգին անդին, շատեր ապաստանած են Ֆրանսա, բնիկ դարձած։

Հայերը ունին գեղեցիկ ու խորհրդաւոր բանաստեղծութիւն մը, զոր մեզի ծանօթ ըրաւ Ա. Չօպանեան, անոնք ունին կրօնական հինաւուրց ճարտարապետութիւն մը, կէս-գոթական եւ կէս-արեւելեան։ Եւ ահա հայ նկարիչները։ Անոնց արուեստը կը ցուցնէ մեր ազգեցութիւնները։ Տպաւորապաշտութիւնը եւ սէզաննիզմը [illegible] են որ մասամբ նկարիչներուն ճաշակին ու արուեստին վրայ։ Ըմբռնման համար Զինը, ուժեղ է եւ [illegible] արուեստի ծովեզերքները կը յիշեցնեն Էմիլ Քլաուսի եւ Թէօ Վան Հայսելպէրկի գունաւոր երաժշտութիւնը։ Շապանեանը, ուժեղ ծովանկարիչ։ Զաքարեանը, նուրբ նկարիչը, ծանօթ ֆրանսացիներուն։ Թոփալեան, Հերան Շապան, [illegible] Պէնտէրեան, [illegible] նաշատուրեան։

Ընտրեմ է դուրս, երկու առաջնակարգ նկարիչներ. Է. Շահին, փորագրող քանդակագործ, Մախոխեանը, որուն համար ջուրին եւ հովին կռիւը գաղտնիք չունի։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (113)

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԱՐՏԱՇԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Եւ իմ պահապաններուս հետ [illegible] մէկտեղ փախուստի ծրագիր մը կ՚որոճայի։

Ըսեմ սակայն որ՝ եթէ գիտնայի թէ ուր կը տանին զիս, թերեւս այդքան յուսահատ չըլլայի։

Պարտուսօֆ զիս բանտին դիմաց առաջնորդելով, ստորագրեց իմ բանտէն ելքս։

Եւ երբ բանտին պաշտօնեան անոր կը հարցնէր թէ՝ ի՞նչ պիտի ընեն զիս, ինծի աչք ընելով մէկտեղ. պատասխանեց թէ՝ Ջերժինսկի հրամայած ըլլալով որ զիս Լուպիանքա թիւ 14 փոխադրեն՝ հասկնալի էր որ «Մեռեալներուն պէս» ողջ դուրս չելլէի։

[illegible] խորհելու լսեցի այս [illegible]

Սակայն, Ռուսիոյ մէջ մարդ չկայ որ չգիտնայ թէ այս հաստատութիւնը՝ ուր կը գտնուի Պարոն Չեկայի կեդրոնատեղին, անուանի է «Մահուան նախասենեակը» անունով։

Կ՚երեւի արդէն հեռաձայնով լուր տրուած էր որ թիւ 14 Լուպիանքայի տնօրէնը դրան առջեւ ինծի կը սպասէր։

Թէեւ անոր անգթութիւնը առածի կարգ անցած էր. ինծի հանդէպ շատ քաղաքավարութիւն ցոյց տուաւ, մինչեւ իսկ իմ նախորդած ոստիկաններուս մասին տեղեկութիւն առնելու չափ առաջ տարաւ բարեացակամութիւնը։

Դուրսէն, բանտը պալատի կերպարանք ունէր։ Անցնելէ յետոյ շատ մը նրբանցքներ, որոնք իբրեւ կառուցուած էին բարձր պատերով. հասանք մեծ շէնքի մը առջեւ. տնօրէնը զիս առաջնորդեց բջիջ մը ուր կը գտնուէին արդէն երկու [illegible]։

Հոգ, այս մարդոց ներկայութիւնը կասկածելի թուեցաւ ինծի։

Բնական էր որ, Ջերժինսքիի ինծ յայտնած գաղտնիքներէն յետոյ պարտաւոր էին զիս բոլորովին մեկուսացնել։

Արդ, երկու բանտակիցներս միայն լրտեսներ կրնային ըլլալ, որոնք հոն դրուած էին որպէսզի փորձէին ինծմէ գաղտնիք խլել։

Երբ տնօրէնը մեկնեցաւ, քաղաքավարօրէն ինքզինքնին ներկայացուցին։

Մէկը ինքզինք ներկայացուց իբրեւ կոմս Դիքօլա [illegible], Վրանկէլի բանակէն նախկին սպայ. միւսը ըսաւ թէ՝ ինք փաստաբան Փիլէր Ուրալօֆն էր։

Երկու բառ «տանս» սփոփական զոյշ համոզմունք կը կրէին, ինչ որ կը նշանակէր թէ՝ աւելի թիապարտներ էին, քան թէ քաղաքական դատապարտեալներ։

Իրենց խօսքերուն հետ՝ բացայայտօրէն հակազդութիւն կը կազմէին, քանի որ եթէ հակապոլշեւիկ գաւազրութեան համար դատապարտուած էին, ինչպէս ուզեցին հասկցնել ինծի, անոնց այդ համոզմունքը չպիտի տային։

Յետոյ, Ռուսիոյ մէջ տեսնուած չէ որ դատապարտեալները ամբաստանեալներու հետ նոյն խցերն մէջ դրուէին։

Աւելորդ է անշուշտ ըսել թէ՝ այս դիտողութիւնները իրենց չյայտնեցի. քանի որ նման պարագաներու մէջ խոհեմութեամբ պէտք էր շարժիլ։

Իմ կարգիս, ինքզինքս ներկայացուցի՝ Ալիս [illegible] [illegible]։

Ձայներնիս կեղծելով, բացագանչեցին եւ անմիջապէս հարցուցին թէ՝ ինչ պատճառով ձերբակալուած էի։

— [illegible] չեմ գիտեր, ըսի, բայց հակառակիս նայելով, զիս կ՚ամբաստանեն պետական ապահովութեան դէմ դաւի մը մասնակցութեամբ։

— Գրո՛ղ, գոչեց «Կոմս Դաւրինսքի», շատ ծախորդ բան է այդ գրպարտութիւնը։ Կրնայ ձեզ շատ հեռուները տանիլ։

Եւ ձոխ մանրամասնութիւններով, որոնք իսկապէս տպաւորիչ էին, [illegible] ինծի պատմել բանտապահներու արարքները։

Նթէ կ՚ուզէր զիս սարսափեցնել, աւելի լաւ չպիտի կրնար գործել։

Մինչդեռ ան կը խօսէր, ես կ՚աշխատէի [illegible], կեղծիս պէս. քանի որ ընկերները բոլոր ունեցածներս առեր էին, յետոյ, ինծի տրուած բազմոցին վրայ նստելով, լռութեամբ մտիկ ըրի խօսակցիս պատմութիւնները։

Յատուկ օրապէս, կրկնեց ինչ որ կամուրջէն արդէն պատմած էր ինծի, այն տեսակցութեան ընթացքին, որմէ յետոյ քէտրոֆ անունով Չեկայի մէջ մտեր էր։

Այնքան հանդարտ էր որ, ու քիչ մը զարմացաւ ցեռնելով որ իր պատմութիւնները այնքան յաջողութիւն չեն ունենար, որոշեց նպատակը [illegible]։

— Խաչանը այն է որ, վերջացուց. ձեզ «չմոռնանք»։

Այս անգամ սակայն, կարծեցի իր շեշտին մէջ երեւան հանել չեմ գիտեր ինչ տեսակ սպառնալիք մը. հակզայ որ, ալ կ՚արժէր լրջօրէն նկատել ինչ որ պիտի բսէր։

[illegible] կ՚ուզէ [illegible] [illegible] ուշադրութեամբ [illegible] դիտելով։

Արագ ակնարկ մը նետեց իր ընկերոջ վրայ, յետոյ, քովս նստելով, իմ բազմոցիս վրայ, վերսկսաւ.

(Շար.)

Թրգմ. Մ. ԿԻՐԵԱՆՑ

մէջ, որոնք կը շահագրգռեն երկու երկիրները, ինչպէս նաեւ իրենց հաստատ որոշումը՝ շարունակելու համար խաղաղութեան ամրապնդման գործը, կատարեալ համերաշխութեամբ Ազգերու Դաշնակցութեան հետ եւ գոյութիւն ունեցող դաշնագիրներու հիման վրայ։

«Երկու ազգերը միացնող աւանդական զգացումներէն ներշնչուած, երկու արտաքին նախարարները նոյնպէս խիստ բարեկամական ոգիով խորհրդակցեցան այն զանազան հարցերուն մասին, որոնց մօտալուտ կարգադրութիւնով աւելի պիտի ամրապնդուին երկու երկիրներու տնտեսական եւ ելմտական կապերը։»

Ստորագրութեան արարողութենէն վերջ, Պրիան ընդունեց մամուլի ներկայացուցիչները Մարինքովիչի ներկայութեան եւ յայտարարեց.

«Դաշնագիրը զոր ստորագրեցինք, կ'ներկայացնէ իրական կացութիւն մը, որ երկար ատենէ ի վեր գոյութիւն ունի եւ որ հիմնուած է անայլայլ բարեկամութեան մը վրայ։ Երբ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ արձանագրուելէ վերջ հրատարակութեան տրուի այսօր ստորագրուած դաշնագիրը, այն ատեն պիտի տեսնուի թէ անոր մասին լոյս տեսած շատ մը լուրեր անհիմն են։ Բնականաբար դաշնագիրը չէ ուղղուած ո եւ է մէկուն դէմ։ Անիկա բոլորովին համապատասխան է Ազգերու Դաշնակցութեան ոգիին եւ արդէն իր գլխաւոր յօդուածները անկէ կը բխին։ Անիկա բաց է բոլոր բարի կամեցողութեանց առջեւ եւ ծաւալումի համար ո եւ է արգելք չունի։ Երնայ նոր Լոքարնոյի մը սաղմը ըլլալ։ Այս մասին անկարելին պիտի ընենք։ Ամէն պարագայի, այս դաշնագիրը ոչ ոքի համար անակնկալ պիտի ըլլայ, որովհետեւ գայն գիտնալու մէջ շահ ունեցող բոլոր պետութիւնները արդէն գիտեն զայն։»

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ՞ ԵՒՍ

Պելկրատի «Փրավտա» թերթը կը գրէ թէ Յունաստան եւ Պուլկարիա եւս մտադիր են նման դաշնագիրներ կնքել Ֆրանսայի եւ Սերպիոյ հետ։ Փարիզի հելլէն դեսպան Փոլիթիս առջի օր տեսակցած է Սերպիոյ արտաքին նախարար Մարինքովիչի հետ։ Տեսակցութենէն վերջ «Փրավտա»յի թղթակցին յայտնած է, թէ Յունաստան մօտ օրէն բարեկամական դաշնագիր մը պիտի կնքէ Ֆրանսայի հետ եւ բանակցութիւններ պիտի սկսի Սերպիոյ հետ՝ զինակցութիւն մը կնքելու համար։

Պուլկար մամուլը խօսելով ֆրանքօ-սերպ դաշնագրին վրայ, յոյս կը յայտնէ թէ անոր հետեւանքով Պալքաններու կացութիւնը պիտի բարւոքի եւ թէ պուլկարօ-սերպ յարաբերութիւնները պիտի լաւնան, տրուած ըլլալով որ Փարիզ միշտ աշխատած է մերձեցում մը առաջ բերել Սոֆիայի եւ Պելկրատի միջեւ։

∴ Պելկրատի իտալական դեսպան զօրավար Պոտրէրօ ստիպողաբար Հռոմ հրաւիրուեցաւ։ Սերպիոյ արտաքին նախարար Մարինքովիչ Փարիզէն Հռոմ պիտի անցնի։

Պալքաններու կացութիւնը վտանգաւոր

Անգլիական «Ուէսթմինսթըր Կազէթ»ը իր դիւանագիտական աշխատակիցը ղրկած է Պալքանները, կացութիւնը ուսումնասիրելու համար։ Իր առաջին յօդուածին մէջ, որ լոյս տեսաւ Զինադադարի օրը, կ'ըսէ.—

«Դարձեալ տագնապալի է կացութիւնը Պալքաններու մէջ։ Պատասխանատու իշխանութիւններու կարծիքով, քանի մը տարիէն կրնայ պայթիլ մեծ պատերազմ մը, եթէ մեծ պետութիւնները շարունակեն իրենց անհոգ քաղաքականութիւնը։»

Թղթակիցը կ'ըսէ թէ տեսած է Պալքաններու մէջ շահ ունեցող մեծ պետութեան մը գործակալներուն գաղտնի տեղեկագիրները, որոնց պարունակութիւնը կը հաստատեն երկու չէզոք դիւանագիտական աղբիւրներ, և կը հաստատէ թէ Իտալիա պատրաստութիւններ կը տեսնէ եւ Եուկօսլաւիա պաշտպանութեան կը պատրաստուի։

«Իտալիա կը ղրկէ զէնք ու ռազմանիւթ, որոնք Տուրացցօ ցամաք կ'ելլեն։ Մեծ թիւով աւստրիական հրացաններ փոխադրուեցան Խտալականներով, կրնամ հաստատել թէ Թիրանայի ներս դեսպանատան Թաղամասը ձեղ բակալուեցաւ իտալական կառավարութեան պնդումներուն վրայ, որովհետեւ յիշեալը Տուրացցօ կ'երթար աշխատ տեսնելու համար այս զէնքի եւ ռազմանիւթի առաքումները։ Իտալիա կ'ըսէ թէ միայն 11 իտալացի սպաներ կցուած են սպանա ան բանակին իբրեւ քննիչ։ Ի վիճակի եմ յայտնելու թէ աւելի քան իտալացի 50 սպաներ եւ 200 պաշտօնեաներ կը ծառայեն հանրօգուտ շինութեանց մէջ։ Բացի ռազմագիտական ճամբաներու շինութիւն ծրագիր եւ, ասոնք ապաստանութեան մը պարագային Ալպեռնի զօրքերի անձնապահ գունդի պաշտօնը պիտի վարեն։ Ըսել է զատ, Ալպանիոյ երեք զօրախումբերը իտալացիներու հսկողութեան ներքեւ են։ Բոլոր հանրօգուտ շինութիւնները ձեռքն են իտալական ընկերութեան մը, որ մէկ ճիւղն է Իտալիոյ հսկողութեան ներքեւ Ալպանական դրամատան։»

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ Միութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը հայկական եռագոյնով մասնակցեցաւ Զինադադարի տօնախմբութեանց՝ Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին վրայ։

ՄԱՆԻՍԱԼԵԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱԳԱՆ.— Պուքրէշէն կը գրեն թէ Պ. Գէորգ Մանիսալեան եւ իր որդին որոնք ամիսէ մը ի վեր կը գտնուէին Վաքարէշթի բանտը, կրկին հարցաքննուելով եւ դեռ յանցաւորանալիք կէտեր գոյութիւն ունենալով, հարցաքննիչ դատաւորը յարմար դատեց որ երեսուն օր եւս երկարաձգուի բանտարկութիւնը։

ՏԻԿԻՆ ՖՐԱՆՍԻՍ ՈՒԻԼՍԸՆ ԿՐԷՅՍԸՆ, որ հակառակ իր երեք փորձերուն, չէր յաջողած Ատլանտեանը կտրելով Գոփէնհակ երթալ, շոգենաւով կտրեց Ատլանտեանը եւ առջի օր Փարիզ հասաւ։ Տիկինը անմիջապէս մեկնեցաւ Գերմանիա, ուր կարգ մը գործեր կարգադրելէ յետոյ պիտի դառնայ Ամերիկա եւ մեծ յոյս ունի որ Ատլանտեանի թռիչքը պիտի յաջողցնէ։

ՌՈՒԹ ԷԼՏԸՐ եւ ճորճ Հէյլտուէն «Ամերիկանիա» շոգենաւով Նիւ Եօրք հասան եւ պաշտօնապէս ընդունուեցան Նիւ Եօրքի քաղաքապետութեան կողմէ։ Դիմաւորելու եկած էր նաեւ Էլտըրի ամուսինը Լայլ Ուոմըգ։

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ պարտաթուղթերու խնդրին առթիւ նոր ձերբակալութիւններու կը սպասուի։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց ճ սրտաբանէտ Ժան-Փօլ տը Ֆալուան, իբրեւ մեղսակից։

ՓԱԼՍԱՅ ուսանողներ կարմիր տարածաշրջանի Ալեքսանդրիոյ մասնաճիւղի անօրէն Սամանինք վտարուեցաւ Եգիպտոսէն կառավարութեան հրամանով։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ՍԷՆ ՏԸՆԻԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

Այսօր կիրակի առաւօտ ժամը 9ին։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԴՐԱՄԱԹԻՔԸ ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այսօր Կիր. գիշեր ժամը 8.30ին, Enghienի Salle des Fêtesի մէջ կը ներկայացնէ՝ ԺԱՆ ԷՔԱՐԻ ՀԱՅՐ ԼԸՊՕՆԱՐԸ (4 արար)

Նոյեմբ 26ին փարիզի մէջ ՍԱՄՍՈՆԸ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Հ.Մ.Ը.Մ.ի Շավիլ-Վիրօֆլէի մ.ճղ.ին կողմէ Այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

Maison des Enfants, Ave. des Combattants, Viroflay

Թրամուէյ թիւ 1. իջնել Aux Arcades, Viroflay, շոգեկառք առնել՝ Montparnasse, Invalides եւ St. Lazareէն, իջնել Viroflay.

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Սարգիս Մեհրաբեան Նոյեմբերեան ... ընդհանուր ժողովը այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, սովորական Թատրոնի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայրենակցական միութեան ժողովը այսօր կիրակի ժամը 3ին 10 Rue Rampal.

ԱՅՍՕՐ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նորակազմ «Իթալիոյի մասնաճիւղի ֆութպոլի Ա. խումբը պիտի մրցի Bellevilloiseի Բ. խումբին դէմ։ Իսկ Փարիզի պահեստի խումբը պիտի մրցի Ֆրանս. լաւ խումբի մը դէմ։ Հաւաքավայր Métro Opéra ժամը 11.45ին։

«Բուժանք» Լոյս տեսաւ Նոյեմբ.ի թիւը (Բ. տարի թիւ 17)։ Ճոխ բովանդակութեամբ։ Կը ծախուի Պէլվիլի եւ Սէն-Միշէլի լրագրավաճառներուն քով։

ԱՄԷՆՈՒՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

Գարուն կը գգանք ձեզ յայտարարելու որ, քաղաքագիտական Ամուսնութեան եւ Հայատակութեան վերաբերեալ օրէնքներու փոփոխելուն պատճառաւ, դժուարութիւններու չհանդիպելու համար, դիմեցէք Երդուեալ Թարգմանի գրասենեակը, 76 Rue Bernard du Bois, Marseille.

1. Ամուսնութեան Թուղթի բոլոր գործողութիւնները, արագ և խղճմտօրէն։
2. Անուններու փոփոխութիւնը դատարանի միջոցաւ եւ արագ։
3. Հպատակութեան, ժառանգի եւ դատական գործեր.
4. Ծննդեան Թուղթերու եւ մուրհակներու Թարգմանութեան։

ՄՕՏ ՕՐԷՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿ Կ'ԵԼԼԷ

ԲՌՆԻ ՍԻՐՈՒՇՏՈՒՔ...

ԲՐԻՔՍԱԼԻՐ ՁԱՐԵՇՏԸ

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ Գարտէզով pavillonի մը մէջ սենեակներ, կազ, ջուր, ելեքտրականութիւն։ Կայարանին շատ մօտ։ Առնել շոգեկառքը St. Lazareէն եւ իջնել՝ La Garenne-Bezons։ Դիմել՝ 14 Rue des Arts, Colombes, (Seine).

ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ ԵՒ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ Ավրոնի համայնքի մօտ, Մէթրօ St. Fargeauէն քանի մը քայլ, 1 Rue Darcy շէնքին մէջ անմիջապէս տրամադրելի են՝ տարեկան 2100էն 2600 ֆրանքի։ Մուտք, սենեակ եւ խոհանոց բաղկացեալ յարկաբաժիններ ու սենեակներ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, օդային կազ, ելեկտրականութիւն, եւ ամէն յարմարութիւն։

Սենեակներու կահաւորման համար պիտի վճարուի միանուագ գումար մը։

Դիմել ուղղակի վերի հասցէին։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ տիրերու հագուստներու համար վարժ գերձակուհի մը։ Դիմել՝ Ա. Սարգիսեանի. 12 Place de la Chapelle. Մէթրօ Chapelle.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ			
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		[illegible]	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		[illegible]	[illegible]

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

15 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 493 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՀԱՅԵՐ ԽՕՍՔ

ՕՏԱՐԻ՛ՆԸ ՄԻՇՏ ԱՆՈՒՇ

Կարելի չէ առանց վրդովումի կարդալ Հալէպէն հասած լուրը, որ կ'երեւայ քիչ անդին։

Հայ աշակերտները խումբերով օտար դպրոց կ'երթան այս տարի. «Ֆրէր»ներու դպրոցին աշակերտներու թիւը 600ը անցած է։ Անոնց 300ը Հայեր են։ Անոնք որ սամթիմ չէին վճարեր ազգ. դպրոցին, հոն կուտան տասը ոսկի, ինչու՞ն ոսկի»։

Նոյն վիճակը Իսքէնտէրունի մէջ, ուր ազգային դպրոցը փակ է տակաւին։

Ուրեմն, հասեր ենք անխղճութեան եւ ապիկարութեան աստիճանի մը, որ ուրիշ բան չապացուցաներ, եթէ ոչ այլասերում։

Այսպէ՞ս պիտի կազմուի Նոր հայրենիքը...

Նոր չէ խմբովին «ֆրէր»ներու եւ «սէօռ»երու դպրոցները յաճախելու այս ախտը։ Նոր չէ, մանաւանդ, ազգային դպրոցին ամսական հինգ դրուշը խնայելով, օտարին ափը սիրայօժար տասը ոսկի նետելու մոլութիւնը։

Մենք Պոլսէն ծանօթ ենք այս անհանդուրժելի «զէվզէկ»ութեան, - ինչո՞ւ չըսել բուն բառը։ Մանաւանդ որ, այդ առաւելութեան ծնողները իրենք շատ լաւ գիտեն թէ՝ իրենց զաւակները եթէ, քանի մը բառ օտար լեզու կը սորվին, թուխակի պէս, փոխարէն վրայ կուտան իրենց դիմագիծը եւ յաճախ նկարագիրը, դառնալով անհանդուրժելի «կոզմոպոլիտ»ներ։

Բայց ինչո՞ւ մեղադրել օտարը, երբ դուն ո՛չ արժանապատուութիւն ունիս, ոչ ալ կամք՝ տունդ կարգի դնելու, կենդանի պահանջ մը լրացնելու, քու ճակատագիրդ վարելու։ Երեսուն - քառասուն հազար Հայ կը համրուի Հալէպի մէջ, եւ տասը ոսկի երեւան կուգայ որ անոնք դպրոց մը պահելու շնորհն անգամ չունին։

Մեր անտէր ժողովուրդին համար միշտ անուշ է հնչած օտարին ձայնը։ Մենք միշտ սիրեր ենք անոր ծեքծեքումներն ու նկրուած այտերը, պզտիկութիւն սեպելով մեր հարազատը։ Յաճախ ամչցեր ենք յայտնել մեր ինքնութիւնը եւ ազգութիւնը, արժանիք սեպելով օտար ձեւանալը։

Այդ սորկամտութեան հետեւանքները չարաչար կրեցինք ազգային վերածնութեան ընթացքին, մտաւոր կամ գրական ասպարէզին մէջ, և՛ մշակոյթ և՛ ազատութիւն, ամէ՛ն բան սպասելով օտարէն։

Փոքր սեպեցինք միջնորդի, թարգմանիչի, մուրացիկի վիճակը, անգիտանալով կամ ժխտելով մեր իրական արժէքները։

Տարիներո՛վ հէքեաթի պէս պատմեցինք Նափոլէոններու, Կարիպալտիներու, ծովակալ Թոկօներու կամ Լորտ Քիչնըրներու քաջագործութիւնները, բայց իմաստութիւն սեպեցինք ծաղրել ամէնի լեռներու կատարը, գերազանց ուժերու եւ անհնարին խոչընդոտներու դէմ մարտնչող Սերոբները, Գէորգ Չաւուշներն ու Անդրանիկները։

Տարիներո՛վ թութակի պէս հոլովեցինք ու թարգմանեցինք միջազգային գրական փառքեր, «ուսումնական» ձեւանալու համար բայց չհետաքրքրուեցանք թէ ինչ կը գրէ, մանաւանդ ինչպէս կը գրէ հայ գրագէտն ու բանաստեղծը։

Եւ տակաւին մինչեւ այսօր, դրամ կը գտնենք օտար գիրքի եւ օրը քանի մը թերթ գնելու համար, բայց մանր-մանր կը սակարկենք հայ գրագէտին արտադրութեան կամ հայերէն թերթի համար։

Եւ հիմա որ ցրուեր ենք ողջ աշխարհի մէջ, անշուշտ աւելի կը զարգանայ օտարամոլութեան հաւանականութիւն։

Շատ մը բաներ հասկնալի են Ֆրանսայի մէջ, ուր առտիճան մը միայն կրնանք դիմանալ միջավայրին հրապոյրներուն, ազգային դպրոցներուն եւ բարձր մշակոյթի յորձանքին դէմ։ Բայց անհանդուրժելի է նոյն պարագան Պուլկարիոյ, Յունաստանի կամ Սուրիոյ մէջ, ուր համախումբ ժողովուրդ կայ, եւ ուր լայն միջոցներ ունինք մեր դիմագիծը պահելու։

Ինչո՞ւ Հալէպը այնքան պիտի խեղճանայ, որ մէկ անգամէն երեք հարիւր աշակերտ օտար դպրոց երթայ։ Կամ ինչո՞ւ Իսքէնտէրունը պիտի չկարենայ ամէն տարի կանոնաւորապէս բանալ ու զարգացնել իր դպրոցը, որպէսզի հայ տղաքը օտար դպրոց չերթան։

Եթէ, ազգային մարմինները անհոգ են կամ ապիկար, ծնողները չեն կրնար չքմեղանալ, քէն ընելով եւ իրենց զաւակները օտարին ձեռքը յանձնելով։

Ընդհանրական մեղքը՝ տունէն կը սկսի, հայրերէն եւ մայրերէն, որոնք իրենց աչքերը յառած են միշտ օտարին վրայ, առանց մտածելու որ ամբողջ սերունդի մը անէծքը պիտի հրաւիրեն, յաւիտենական։

Բաւական չէ՞ ինչքան որ տուժեցինք միշտ օտարին դուռը բախելով, մեր իրական արժէքները ուրանալով, նոյն իսկ արհամարհելով, իսկ օտարին համար դառնալով տեսակ մը բեռներ...։

Այս ինքնասպանութեան ընթացքը կրնայ վերջը - վերջը լուրջ կազմալուծում յառաջ բերել մեր հանրային կեանքին մէջ, եւ վտանգել մեր ապագան։

Ով որ տէր չէ իր ունեցածին, կամ չաշխատիր զարգացնել զայն, իրաւունք չունի ո՛ր եւ է աջակցութիւն սպասելու ուրիշէն։

Նա՛մ կը հաւատանք մեր ապագային, եւ կամ լա՛ւ է որ կորսնցնենք, մեր ձեռքով սրբենք մեր անունը ազգերու պատմութենէն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՆԴԷՊ

Հնչակեան Նոր Երկիր շաբաթաթերթը շարունակելով իր յօդուածաշարքը, «ի՞նչ պիտի ընենք», դիտել կուտայ վերջին թիւով (13 Նոյ.)

— «Բացի առելութեան զգացումը դէպի Թուրքիան, կան եւ ուրիշ պատճառներ, որ մեզ պիտի ստիպեն չմոռանալ անցեալը։ Ոմանք մեզ ասում են. «մոռցէ՛ք անցեալը եւ բարեկամեցէ՛ք Թուրքիայի հետ, որպէս զի կարելի լինի բարեկամանալ Վրացիների եւ Ազրբէյջանցիների հետ»։ Սա իր ձեւի քաղաքական առաջարկ է, բայց սրա դիմաց կայ եւ՛ մի ուրիշ քաղաքական առաջարկ, այն է, մօտենալ անցեալը որպէսզի Թուրքիայի հետ բարեկամանանք եւ Սովետների ու Թուրքիայի բարեկամութեան ուժ տանք, որովհետեւ Սովետների ապահովութեան տեսակէտով ուժեղ Թուրքիայի գոյութիւնը անհրաժեշտ է։ Ուրեմն ինչո՞ւ մոռանանք անցեալը Թուրքիայի հետ միացած Սովետների դէ՞մ կռուելու, թէ Թուրքիայի եւ Սովետների հետ միացած Ազրբէյջանցիների եւ Վրացիների դէմ կռուելու համար։ Ես ասում եմ. քանի Թուրքիան մեր ազգային գոյութեան է սպառնում, նրա հետ բարեկամանալ չենք կարող եւ ինչպէս շատ տեղերում կրկնել եմ, այժմ էլ յայտարարում եմ, որ ո՛վ որ Թուրքիայի դաշնակիցն է, նա մեր թշնամին է, ով որ, ընդհակառակը, Թուրքիային թշնամին է, նա մեր բարեկամն է»։

ՆՈՐ ԱՐԱՔՍԻ ՄԱՍԻՆ

Միլանոյէն «Իտալիոյ Հայոց միութեան» կնիքով ստացանք հետեւեալ գիրքը 10 Նոյ.)։

«Հայերէն լրագիրներու մէջ լուրեր կը շրջին Պարիզի Նոր Արաքս գիւղի մէջ պատահած նոր շփոթութեանց շուրջ։ Պարտականութիւն կը համարինք ծանուցանել մեր ազգին եւ մասնաւորապէս իտալարնակ Հայութեան անդորրութեան համար, թէ սոյն խնդիրը իտալական իշխանութեանց ընթացքին նոր քեւ կը գտնուի, որոշ պատճառներու համար, որոնք ի մօտոյ պիտի պարզուին եւ մենք ի վերջոյ պիտի բլլանք ժամանակին աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ տալու հայ հասարակութեան»։

ԽՈՒՄԲԵՐՈՎ ՕՏԱՐ ԴՊՐՈՑ Կ'ԵՐԹԱՆ

Հալէպէն կը հաղորդեն թէ հայ աշակերտները խումբերով օտար դպրոց կը յաճախեն այս տարի «Ֆրէր»ներու աշակերտներու թիւը 500ը անցած է։ Անոնց երեք հարիւրը Հայեր են։ Անոնք որ ազգ. վարժարաններուն սանթիմ մը անգամ չէին վճարեր, հոն կուտան 10 ոսկ. ինչուն ոսկի։

Միւս կողմէ պէտք է ըսել թէ ազգ. դպրոցներն ալ անկումի աննախընթաց շրջան մը կը բոլորեն։ Գործին գլուխը յանձնուած է ապիկարներու, ինչպէս էր նախորդ տնօրէն Սարգիս Երզնկեանը, որ այժմ Եթովպիա հրաւիրուած է, իբրեւ տնօրէն։

... Իսքէնտէրունի Ֆրէրներու եւ անգլ. դպրոցներն ալ հոծ թիւով հայ աշակերտներ ունին։ Լեցուն են նաեւ յարանուանութեանց վարժարանները։

Միւս կողմէ, տակաւին փակ է տեղւոյն ազգ. վարժարանը, որովհետեւ մէջտեղը ոչ տնօրէն կայ, ոչ ալ ուսուցիչ...

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

500 հայ ուսանողներ Փարիզի մէջ?

«Էնթրանսիժան»ի մէջ կը կարդանք (13 Նոյ.)—

Լատինական թաղին մէջ շատ օտարականներ կան։ Նոյնիսկ ամէն ժամանակէ աւելի։

Ուսանողներէ եւ փրոֆէսէօրներէ կազմուած ընտրանիի մը կողքին, կան նաեւ անբաղձալիներ։

Երկու ամսուան ընթացքին մէջ ալ ոստիկանական տեսչութիւնը նոր մարդահամար մը կատարեց, Սորպոնի թաղապետական խորհրդական Պ. Ռաուլ Պրանտոնի խնդրանքին վրայ։

Մօտ 2000 մտաւորականներ կ'ապրին այս թաղին մէջ եւ գլխաւորաբար կը պատկանին հետեւեալ ազգերուն.— 500 Հայ, 350 ռուս, 350 չինացի, 250 ռումանացի, 200 սերպ, 200 Թուրք, 125 յոյն, 100 լեհ, 75 իտալացի եւ փոքրաթիւ Զուիցերացիներ, Չեխեր, Հունգարացիներ եւ Շուէտացիներ։

Բանուորները մօտ հազար հոգի են՝ ռուս, լեհ, իտալացի, սպանիացի, չեխ, սերպ, հայ եւ չինացի։

Երկու ամիսէ ի վեր Սորպոնի թաղին մէջ հաստատուած կամ անցողակի բնակող աւելի քան 2000 օտարականներ հարցաքննուած են ոստիկանութեան կողմէ սրճարաններու, ճաշարաններու, գարեջրատուններու եւ պարասրահներու մէջ, ինչպէս նաեւ պողոտային վրայ։

Այս օտարականներուն կացութիւնը ճշտուած է։ Մօտ հարիւր հոգի հետապնդուած են՝ իրենց բնակարանի փոփոխութիւնը յայտարարած կամ ինքնութեան թուղթերը նորոգած չըլլալու համար։ Ուրիշներ իբրեւ անբաղձալի վտարուած են։

Միւս կողմէ օտարականներու գիւանին կողմէ շատ մը ճշտումներ կատարուած են՝ Սորպոնի թաղին կարգ մը հաստատութեանց մէջ։

Մօտ հազար օտարական հրաւիրուած են հաստատել իրենց ինքնութիւնը։ 39 հոգիի դէմ հետապնդում կատարուած է։

Նախկին պատերազմիկներու միութիւնը

Գրած էինք թէ Զինադադարի տօնին առթիւ Վէրսայլի մէջ կը գումարուի Նախկին պատերազմիկներու համագումար մը, ընդհանուր միութիւն մը կազմելու համար։ Երկար վիճաբանութիւններէ վերջ, կարելի եղաւ համաձայնութիւն գոյացնել ծրագրի մը շուրջ։ Այսպէսով, 1927ի համագումարին մասնակցող բոլոր կազմակերպութիւնները կը միանան միութեան մը մէջ, որուն անունն է Confédération Nationale de la France Meurtrie։ Նպատակն է պատերազմի զոհ նախկին կռուողներուն եւ անոնց պարագաներուն միացեալ ճակատը կազմել։

Կիրակի որ Վէրսայլի պալատի Նարնջանոցին մէջ գումարուեցաւ պատերազմիկներու հանդիսաւոր նիստը, որուն կը մասնակցէին 10.000 պատերազմի վիրաւորներ։ Նիստէն առաջ անոնք տողանցք մը կատարեցին քաղաքին մէջ։

Կէսօրէն վերջ, վարչապետ Փուանքարէ հայրենասիրական ճառ մը խօսեցաւ։ Ներկայ համայնավարները աղմկեցին եւ փոքրիկ ցոյց մը ըրին։ Հակառակ աղմուկին, վարչապետը շարունակեց իր ճառին ընթերցումը հանդարտօրէն եւ յայտնեց թէ պիտի չխօսի, երբ ներկաներու մեծամասնութիւնը պահանջէ։ Ասոր վրայ ջերմ ծափահարութիւններ թնդացին ու վարչապետը առանց այլեւս ընդհատուելու շարունակեց։

Ընդունուած բանաձեւին համաձայն, «եկած է ժամանակը, որ պատերազմի վետերանները միջամտեն հանրային կեանքի մէջ եւ խաղան իրենց դերը, իբրեւ բարոյական եւ ընկերային ուժ»։ Համագումարը նոյնպէս քուէարկեց որոշումներ, որով վետերաններուն կ'արգիլուի անարժան միջոցներու դիմել իրենց պահանջները ուզելու համար։ Ամէն տարի համագումարէն առաջ, վիճաբանութիւններ պիտի կատարուին, պատերազմիկներու թոշակները համաձայնեցնելու համար ապրուստի սղութեան։

Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերը

«Աքշամ» էտիրնէէն կը տեղեկանայ թէ Արեւմտեան Թրակիոյ մէջ Թուրքերուն դէմ բռնութիւնները ծայր աստիճանի հասած են։ Այս առթիւ Հելլէններուն կ'օժանդակեն Չէրքէզները, որոնք մեծ թիւ մը կը կազմեն մասնաւորաբար Իսքէչէի եւ Կիւմիւլճինայի շրջանին մէջ։

150 հոգիներու ցանկէն Մուսթաֆա Սապրի եւ Զօֆուր Հազզը Իսքէչէ կը գտնուին, իսկ ուրիշ «դաւաճան»ներ հաստատուած են Տիմոթէքայի շրջանին մէջ։

Հոկտեմբեր 29ին անծանօթներ փողոցին մէջ յարձակում գործեցին «Եէնի Ատըմ» թերթին խմբագրապետին վրայ։ Կառավարութիւնը պարզ հանդիսատեսի դերը բռնած է այս խնդիրներուն մէջ։

Մէկ խօսքով բովանդակ Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերը վախի մէջ են եւ չեն կրնար դաշտային աշխատանք կատարել, կ'ըսէ թուրք թերթը։

Ինչպէս կարող խնամակալ?

Պուքրէշի Պատերազմական Ատեանը երէկ պիտի տար իր վճիռը Մանուէլեսքոյի մասին։ Դատավարութեան ընթացքին իբրեւ վկայ լսուեցաւ Գիւղացիական կուսակցութեան վ. սրիչ

Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջի

ԹՂԹԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐԸ

Օսմանեան հին թղթադրամները պիտի փոխանակուին հանրապետական նոր դրամներուն հետ։ Փոխանակութիւնը պիտի սկսի Դեկտեմբեր 5ին, Օսմ. դրամատան կողմէ Հանրային Պարտքի Վարչութեան մէջ բացուելիք մասնաճիւղի մը կողմէ։

Դրամատուններն ու հարկահաւաք ճիւղերը իրենց մօտ գտնուած պատրաստ դրամները պիտի տանին այս մասնաճիւղին և փոխանակեն նոր դրամներու հետ։ Անհատներ ալ իրենց դրամները պիտի կարենան փոխանակել հարկահաւաք ճիւղերուն մէջ։

Նոր թղթադրամներուն մէջ 50 զրշ.նոցներ չկան։ Մասնաւոր միջոցներ ձեռք առնուած են, նոր թղթադրամներուն վրայ գիր չգրուելու եւ մաքուր պահելու համար զանոնք։

ՅԻՄԱՐԻ ՄԸ ԱՐԱՐՔԸ

Կիրակի կէսօրէն վերջ մօրմ Լաթրէյլ անուն 44 տարեկան մասնաւոր ծառայ մը Լուվրի թանգարանը երթալով ածելիով կտրեց ԺԷ դարու նկարիչ Լը Նէն եղբայրներու մէկ նկարը՝ «Ընտանեկան ճաշ», որ այսօր մէկ միլիոն ֆրանքէն աւելի կ'արժէ։

Ոստիկանատան մէջ այս յիմար ոճրագործը յայտարարեց.

— Հիւանդանոցէն կ'ելլեմ։ Երբեք ի վեր չեմ ճաշած եւ չէի կրնար աւելի երկար մնալ այս վիճակին մէջ։ Ցուցիչի գործը ընել։ Փոխելով Լուվր [illegible] մէկ բան մը, որուն համար բանտարկելն զիս։ Եւ գրպանէս ածելին հանելով կտրեցի նկարը»։

Այս արժէքաւոր նկարը պիտի նորոգուի շուտով եւ կը կարծուի թէ շատ աննշան հետք մը պիտի մնայ միայն այս արկածէն։

ՔՈԼԷՐԱՅԻ ԴԷՄ

Նկատելով որ քոլէրայի համաճարակը Իրաքի հողերուն վրայ տարածուած է, Լիբանանի առողջապահական նախարարութիւնը անհրաժեշտ բոլոր միջոցները ձեռք առած է Լիբանանը այս համաճարակին դէմ պաշտպանելու համար։

Եթէ Լիբանանի մէջ համաճարակի ոչ մէկ դէպք պատահած է, այսու հանդերձ բոլոր կանխազգուշական միջոցներ ձեռք առնուած են, օրինակ, ժեկուսացման վայրեր, շինուկ, հականեխում եւայլն։ Իրաքէն եկող ճամբորդներու վրայ շատ սեղմ հսկողութիւն մը կը կատարուի։ Եւ անհրաժեշտ բոլոր հրահանգները տրուած են բոլոր պետական բժիշկներուն, եւ տեղական իշխանութեանց որ ամենավճռական միջոցները ձեռք առնեն եթէ երբէք այս համաճարակը ռեւէ տեղ մը տեսնուի։

ԿՈՒՍԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆՑ ԹԻՒԸ

Թուրք կառավարութիւնը ծրագիր մը կը մշակէ կուսակալութեանց թիւը սահմանափակելու, որպէս զի այս կերպով իւրաքանչիւր նահանգ կարող կուսակալներու կողմէ կառավարուելու պատեհութիւն ստեղծուի։

ՆՈՐ ՀՈՎ ՄԸ ԻՍՔԷՆՏԷՐՈՒՆԻ ՄԷՋ

Իսքէնտէրունի գաղթական Հայերը վերջերս նոր հովի մը մատնուեցան լսելով թէ կառավարութիւնը որոշած է փլցնել իրենց խրճիթները։

Պատճառը «գեղեցկագիտական» է։ Հալէպէն կամ ծովէն եկող բարձրաստիճան հիւրերուն աչքերը կը վիրաւորուին եղեր, ի տես այդ խեղճուկ խրճիթներուն...

ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՍ

Դրօշակ վերջերս հրատարակեց Սիմոն Զաւարեանի այս յօդուածը, զոր հեղինակը գրի առած է Պոլիս հրատարակուած Ազգակ շաբաթաթերթի համար եւ անտիպ պահուած է։ Իբրեւ Դաշնակցութեան նշխար մեծ յեղափոխականի կենսագրութենէն, կ'արտատպենք նոյնութեամբ.

Չեմ յիշեր ճիշտ, բայց կարծեմ 1875—76ի ձմռան մէջ էր, երբ առաջին անգամ ես լսեցի Րաֆֆիի եւ Արծրունիի անունները։

Իմ ազգական Բ. Շահվէրդեանը — որի մօտ ես կ'ապրէի ու կը կրթւէի — լինելով Ներսիսեան դպրոցի ուսուցիչ, երեկոները կնոջ հետ միասին կը վարէր ռուսաց մի թերթի (Տիֆլիսկի Վեստնիկ) սրբագրիչի պաշտօն։ Եւ որովհետեւ Շահվէրդեանի կինը՝ Մ. Ա. Նալպանդեան ռուս էր — ինձ շրջապատող միջնոլորտը կը ներկայացնէր միջազգային մի պատկեր, այն ժամանակուայ գրական քաղաքական-գաղափարական դէմքերէ։

Շահվէրդեանը, իր հետ քաղաքական ամուսնութեամբ կապուած Նալբանդեանի շատ ուրիշներու հետ միասին հեռացուած էին Պետերբուրգի համալսարանէն, իբրեւ համակիրներ Պիսարեւի, Չերնիշեւսկու եւ այլ ռուս արմատականներու։ Ուրիշներ նոր էին վերադարձած Ցիւրիխէն, Ժընեւէն, Փարիզէն իրենց հետ բերելով Լասսալի, Մարքսի, Բակունինի հովեր։

«Ինտերնասիոնալ»ի, «նիհիլիզմի», անհատի, ազգերի, Մարքսիզմեան ազատագրութեան հովերն էին, որ կը փչէին շրջապատողներիս վրայ՝ ազատ, թէ աղջիկ՝ ռուս, հայ, վրացի, թուրք, նոյն իսկ չերքեզ, լեհ...

«Ազգութեան խնդիր չկար մէջտեղ։ Բոլորին էլ կը կապէր ռուսաց լեզուն։ Այսուհանդերձ տեղական լեզուները խորշուած չէին։

Վրաց «Մարրիս Արագվին» նոյնչափ ազատութեամբ կ'երգուէր միջազգային այդ հաւաքոյթներու մէջ, որչափ եւ հայ «Մեծանալը», ռուս խմբերգին կը յաջորդէր Մարսէյեզը, լեհ ապստամբների «Ըզ դիմամ պոժարամ»...

Ոմանք այդ շրջանի անձերից կորան անյայտութեան մէջ, բայց շատերը թողեցին անջնջելի հետքեր, Ռուսներից Իվանովները հիմնեցին Թիֆլիսի մէջ առաջին հասարակական գրադարանը, Սիմոնովիչները կը պահէին նոր ֆրէբէլեան սիստեմով բացուած մանկական պարտէզ։ Վրացիներից Գոգոբաշվիլին — ռուս մանկավարժ Ուշինսկու հետեւողութեամբ կազմեց վրացերէն «Մայրենի Լեզուն», վրացերէնի թարգմանեց «Մեծանալը»։ Նիկոլաձէն դարձաւ յայտնի հրապարակախօս, Հայերից — Շահվէրդեանը, Յարօն, Արծրունու հետ միասին հիմնած էին ազատական «Մշակ»ը եւ կը պայքարէին պահպանողական Մեղու Հայաստանի դէմ։ Դրանց մէջ էր եւ Իզմայլովը, որ տարիներ յետոյ դառնալով Թիֆլիսի քաղաքագլուխ երկար եւ յախուռն պայքարից յետոյ քաղաքի վարժարանները յաջողեց բաժնել ազգայնական սկզբունքի համեմատ՝ ռուսական, հայկական, վրացական, թրքական... Սիրուած էին այդ շրջանի մէջ մանաւանդ ամուսին Զմշկեանները եւ մանաւանդ թրքահայ Ամերիկեանը, որ հիմք էին դրած հայկական թատրոնի։ Ամերիկեանի կազմած երգիծաբանական կուպլէտները, մանաւանդ, մեծ ընդունելութիւն էին գտած այդ միջազգային շրջանի մէջ։ Կը յիշեմ շատ լաւ կերպով, որ ընկերական հաւաքոյթներից շատերը կը վերջանային Ամերիկեանի

«Լսէնց է, մնսա է,
Մոտա է, մոտա է»...

երգով, բայց կ'ծու չէշտերով, որուն կը ձայնակցէինք մեծերու հետ միասին նաեւ մենք, մանուկներս։

Ես դեռ շատ փոքր էի (7-8 տարեկան), սակայն հասկանալի այդ շարժման ոգւոյն ու կարեւորութիւնը...։ Յամենայն դէպս այդ օրուանէն երեւի զգացի ազգային շովինիզմի եւ առհասարակ ազգութեան անհեթեթութիւնը, սորվեցի հասկնալ որ բոլոր ազգերի մէջ էլ կան լաւ մարդիկ, բոլոր լեզուներն էլ ունեն իրենց գեղեցիկ արտայայտութիւնները...

Կեանքը առաջ էր ընթանում, սակայն, հարցեր ու խնդիրներ, որոնց հանդէպ երիտասարդ շրջանը շուտով բաժնուեց տարբեր հոսանքներու։ Տասնեակ տարիներ յետոյ միայն իմացայ որ Շահվէրդեանը, Յարօն (եւ կարծեմ Իզմայլովը) չէին համաձայնած Արծրունու «բուրժուական» եւ «նեղ ազգայնական» ուղղութեան հետ եւ բաժնուած էին «Մշակ»էն։ Ես անտեղեակ էի այս պայքարներէն, ոչ էլ կը կարդայի «Մշակ»ը, սակայն չը գիտեմ ինչու, ինձ վրայ ազդած էր «Մշակ» խօսքը։ Կարծեմ կը զարմանայի որ «ամենագէտ» եւ արհամարհուած մարդոց անունով կնքած էին թերթի անունը։ Գուցէ առաջին անգամ տպաւորութիւն էր գործած խօսքի կարճութիւնը (բաղդատմամբ երկար «Մեղու Հայաստանի» հետ)։ Եւ որովհետեւ մանկութենէս ես մի փոքրիկ հակում ունէի դէպի նկարները, մանաւանդ որոշ ձեւերը, մի օր պարապութեան ատեն «Մշակ» գլխագիրն աշխատեցայ եւ կարել էի այդ չորս տառերը (իրենց իսկական ձեւով ու մեծութեամբ) կապոյտ մի թերթի վրայ, ծածկել էի կարուած տեղը թափանցիկ դեղին թղթով փակցուցել այդ անպաճոյճ զարդը սեղանիս դէմ եղող լուսամուտին։

Չեմ մոռնար այն հեգնական ծիծաղն ու բացականչութիւնները որ լսեցի քանի օր յետոյ [illegible]։

— Տես, տես — կը կանչէր ազգականս Յարօին եւ կնոջը — Արծրունին երեւի շատ կ'ուրախանայ որ մեր Սիմոնը գնահատել է իր թերթը...

Դաստիարակիս հեգնական շեշտը ազդեց երեւի որ ես առանձին ուշադրութիւն դարձնի «Արծրունի» անուան վրայ։ Եւ երբ մի քանի շաբթից թէ ամսից յետոյ մի ինչ որ առմամբ ինձ ուղարկեցին Արծրունու մօտ, ես առանձին հետաքրքրութեամբ դիտեցի վերջինիս դռան վրայ փակցուած այցեկարտը եւ պատուաբեր «տոկտոր փիլիսոփայութեան» մակագրութեամբ։ «Փիլիսոփայութիւն» մի քիչ վախեցուց ինձ։ Եւ երբ մի բոպէից յետոյ լսեցի առմամբ բովանդակութեան Արծրունու տուած չոր բացատրական պատասխանը — ես երկար ժամանակ կը մտածէի արդեօ՞ք բոլոր «փիլիսոփաները» այդպիսի անճոռնի մէջք, այդպիսի խոժոռ դէմք եւ չոր արտայայտութիւն ունին։

Ակամայից յիշեցի համակրելի Զմշկեաններին, Գոգոբաշվիլուն եւ մանաւանդ Ամերիկեանին եւ իր ուրախ զուարթ.

Լսէնց է, մնսա է,
Մոտա է, մոտա է - նը

Անցան մի քանի տարիներ. Ներսիսեան դպրոցէն ես փոխադրուած էի պետական ռէալական գիմնազիոնը, աւելի ռուսական միջնոլորտ, բայց կը շարունակէի ապրել ազգականիս շրջանին մէջ...։

Պայթեց ռուս-թրքական պատերազմը։

Ս. ԶԱՒԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ին հետ, ընտիր գիրքեր ալ պիտի ստանաս, տարեկան կամ վեցամսեայ բաժանորդագրութեամբ մ', մինչեւ Յունուար 31.

ԹՐՈՑՔԻ ՍԹԱԼԻՆԻ ԴԷՄ

Պաշտօնաթերթ Փրավտայի՝ Նոյեմբեր 2ի թիւէն կը քաղենք հետեւեալ ճառը, զոր Թրոցքի խօսած է կեդրոնական կոմիտէի վերջին նիստերէն մէկուն մէջ.—

„Անցեալ Յունիսին մեր յայտարարութեան մէջ կատարեալ ճշմարտութեամբ գուշակեցինք այն բոլոր փուլերը, որոնցմէ պիտի անցնի կուսակցութեան լենինեան վարչութեան կործանումը եւ առժամեայ փոխանակումը Սթալինեան վարչութեան հետ։ Առժամեայ փոխանակում կ'ըսեմ, որովհետեւ վարիչ խմբակը որքան "յաղթանակներ" շահի, այնքան կը տկարանայ։ Անցեալ տարուան Յուլիսի մեր գուշակութիւնները կրնանք ամբողջացնել այժմ հետեւեալ եզրակացութեամբ. կուսակցութեան ծոցին մէջ Սթալինի այժմու յաղթանակին պիտի յաջորդէ իր քաղաքական անկումը։ Ասիկա անխուսափելի է։ Այդ անկումը տեղի պիտի ունենայ յանկարծակի Ուստի ընդդիմադիրներու առաջին գործը պէտք է ըլլայ այն, որ ներկայ վարիչներու ապիտանի քաղաքականութիւնը, նուազ վնասակար դառնայ կուսակցութեան դանդաղածներուն հետ առաջնոր կապակցութեան։ Թոյլ կ'ուզէք մեզ վտարել կոմիտէէն։ Կը խոստովանինք թէ այս որոշումը արդիւնքն է ներկայ վարչութեան քաղաքականութեան — աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել քայքայման։ Ղեկավար խմբակը, որ կուսակցութենէն կը վտարէ հարիւրաւոր եւ հարիւր հազարաւոր լաւագոյն անդամներ, անխախտ պոլշեւիկ բանուորներ, "գրասենեակային" խմբակը, որ կը համարձակի վտարել Պրէօբրաժենսկին, Սերէպրիաքովը, Շարովը, Սարգիսը, Վլ. Սմիռնովը պէս պոլշեւիկներ, այսինքն ընկերներ, որոնք միայն կարող էին կազմել կուսակցութեան դիւանը, ունենալով աւելի շատ հեղինակութիւն, աւելի շատ պատրաստութիւն եւ ըլլալով աւելի շատ լենինական (աղմուկ)... քան մեր այժմու դիւանը։ Սթալին-Պուխարին խմբակը, որ կը փճացնէ ներքին բանտը նետել կուտայ Կէ-[illegible], Շմիտ եւ Քիշլեւի պէս կատարեալ յեղափոխականներ, որ կուսակցութեան մտածումը կը խեղդէ բոլոր միջոցներով, պրոլետարիատի յառաջապահներուն կազմալուծումով, ոչ միայն Խորհրդային Միութեան, այլ նաեւ ամբողջ աշխարհի մէջ, այդ բոլորովին պատեհապաշտ խմբակը, — որուն ետեւ կը սլքտային անցած տարի ու դեռ կը սլքտան Չանկ-Քայ-Շէքներ, Ֆէնկէր, Վանթին-Վէյներ, Փըրսէլներ, Հիքսեր, Պէն Թիլլէթներ, Բօրինլեններ, Սմէրալներ (աղմուկ), Քէֆֆէրներ, Մաքդոնալդներ, Ռաֆէլներ, Մարթինովներ, Քոնտրաթիէֆներ եւ Ուսթրիալովներ, այս խմբակը չի կրնար՝ հանդուրժել մեր ներկայութիւնը կեդրոնական կոմիտէին մէջ, նոյնիսկ համագումարէն մէկ առաջ առաջ։ Ասիկա կը հասկնանք։

"Մեր գործունէութեան ծրագիրը ծածկեցին, կամ աւելի ճիշդը փորձեցին ծածկել։ Ինչ կը նշանակէ վախնալ մեր ծրագրէն։ Պարզ է։ Ծրագրէն վախնալ կը նշանակէ գանգատներէն վախնալ։ Սակայն Ցին յայտարարեցինք ձեզի թէ հակառակ բոլոր արգելքներուն, մեր ծրագիրը պիտի ծանօթացնենք կուսակցութեան։ Ասիկա ըրինք։ Այդ աշխատանքը պիտի տանինք մինչեւ ծայրը։ Ընկերներ Մրաչքովսքի, Պիէշէվ եւ բոլոր միւսները, առանք տպագրեցին եւ տարածեցին մեր ծրագիրը, գործեցին եւ կը գործեն կատարեալ համաձայնութեամբ մեզ՝ կեդրոնական կոմիտէի եւ վերստուգիչ կեդր. յանձնաժողովի ընդդիմադիր անդամներուս հետ, մեր կատարեալ քաղաքական պատասխանատւութեան տակ։

«Սթալինի բռնութիւնն ու ապօրինութիւնը, որոնց մասին կը խօսէր Լենին իր կտակին մէջ, այլեւս անձնական յատկութիւններ չեն, այլ դարձած են ղեկավար խմբակին եւ իր քաղաքականութեան յատկութիւնները։ Ասոր յատկանշական գիծն այն է որ անիկա կը հաւատայ բիրտ ուժի ամենազօրութեան վրայ — նոյն իսկ իր սեփական կուսակցութեան դէմ (աղմուկ)։

"Ընդհանուր հոկտեմբերեան յեղափոխութեան, մեր կուսակցութիւնը իր ձեռքն անցուց բանւորութեան զօրաւոր գործիքը. առանց որու պրոլետարիատի տիրապետութիւնը անկարելի է։ Դիկտատորութեան արտայայտութիւնն է մեր կեդրոնական կոմիտէն (աղմուկ)։ Լենինի օրով, լենինեան կ. կոմիտէին օրով, կուսակցութեան «կազմածը» ստորադասուած էր համաշխարհային յեղափոխութեան քաղաքականութեան։ Ճիշդ է թէ Սթալին սկիզբէն ի վեր մեծ մտահոգութիւններ պատճառեց Լենինի։ «Այս խոհարարը միշտ պղպեղով կերակուրներ պիտի պատրաստէ», — կ'ըսէր Լենին բարեկամներու միջեւ, Ժ. համագումարի ատեն։ Այսօր մեզի կը հրամցնէ այդ պղպեղով կերակուրներէն մէկը, գինուորական դաւադրութեան մը լուրի ձեւին տակ։

[illegible]—

Մենշեւիկ, կը բաւէ։ Դաւաճա՞ն ենք։ Ասոնք չենք կրնար ընել ի՞նչ գրպարտութիւն։

ԹՐՈՑՔԻ.— Լենինի քաղաքական Բիւրոյին օրով, ընդհ. քարտուղարութիւնը ստորադաս դեր չէր խաղար։ Կացութիւնը փոխուեցաւ Լենինի հիւանդութենէն յետոյ։ Ասոր համար Լենին իր գերագոյն խորհուրդը տուաւ կուսակցութեան "Հեռացուցէք Սթալինը որ կրնայ կուսակցութիւնը մղել դէպի պառակտում եւ կործանում" (աղմուկ)։ Կուսակցութիւնը ժամանակին չտեղեկացաւ այս խորհուրդին։ Հետեւանքները հիմա յայտնի են բոլորիս։ Վարիչ խմբակը կը կարծէ թէ խստութեամբ կարելի է հասնիլ ամէն բանի։ Ասիկա հիմնական սխալ մըն է։

Բռնութիւնը կրնայ յեղափոխական մեծ գործ կատարել, պայմանաւ որ դասակարգային արդար քաղաքականութեան մը վրայ հիմնուի։ Բռնութիւնը զոր պոլշեւիկները ի գործ դրին քաղքենիութեան, մենշեւիկներուն եւ էս-էռներուն դէմ, հսկայ արդիւնքներ տուաւ։ Կերէնսկիի եւ Ցերէթէլլիի բռնութիւնը պոլշեւիկներուն դէմ, փութացուց անոնց անկումը։ Հակայեղափոխականները վտարելով, աքսորելով, գրելով եւ բանտարկելով, վարիչ խմբակը ամէն միջոցներով (դրամով եւ բիրով) իր կուսակցութեան իսկ դէմ կը գործէ։ Յեղափոխական բանուորը կը վախնայ իր բջիջին մէջ ըսելէ ինչ որ կը մտածէ, կը վախնայ քուէարկելէ իր խղճին համաձայն։

"Կուսակցութիւնը աչքարկելով, վարիչ խմբակը իր դասակարգային թշնամիներուն դէմ իր ուժը կը կորսնցնէ։

«Կուսակցութեան վարիչ մարմինը վերջին տարիներու իր առանցքը փոխադրած է ձախէն դէպի աջ — դէպի մանր քաղքենիութիւնը, շարքային կուսակցականէն դէպի կուսակցական դիւանակալութիւնը, մշակ բանւորէն եւ աղքատ գիւղացիէն դէպի կուլակը (հարուստ գիւղացի), Շանկայի բանւորէն դէպի Չանկ-Քայ-Շէքը, չին ազգի բանւորէն դէպի քաղքենի սպաները, անգլիացի պրոլետարէն դէպի Փըրսէլ, Հիքս եւ արհեստակցական միութիւնները եւն։ Սթալինականութեան էութիւնն իսկ է այս»

Թրոցքի իր ճառը շարունակեց աղմուկներու եւ զանազան թշնամական բացագանչութիւններու մէջ։ Վերջացնելու մօտ այլեւս իր խօսքերը անլսելի դարձած էին, այնքան շատցած էր աղմուկը։ Շատեր կը սուլէին եւ «բռնէ՛ն իջի՛ր» կը պոռային՝ նախագահը ուզեց նիստը ընդհատել, մինչ ժողովականները սրահէն մեկնեցան, առանց սպասելու որ Թրոցքի վերջացնէ.

ԹԻԱՊԱՐՏԻ ՄԸ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

II.

Տիէօտոնէ կը կոչուի այն թիապարտը, որ 15 տարի առաջ, Փարիզի մօտ, ձերբակալուեցաւ անիշխանականներու հետ եւ դատապարտուեցաւ մահուան։ Սակայն Տիէօտոնէ անմեղ էր եւ մաս չունէր սպանութեան մը մէջ, որ անիշխանականներուն կը վերագրուէր։ Ուստի մահապատիժը փոխուեցաւ թիապարտութեան։

Այդ օրուընէ կը սկսի եղերական ու չափազանց վիպական կեանք մը։ Իր ձերբակալման պարագաներն իսկ այնքան հետաքրքրական են ու արկածալից։ Անիշխանականներու խումբը, որուն կը պատկանէր Տիէօտոնէ, կը պաշարուի տան մը մէջ, եւ կը ձերբակալուին միայն այն ատեն, երբ հարկ կ'ըլլայ օդը հանել տունը։

Տիէօտոնէ, որ անմեղ էր, չի կրնար տոկալ թիապարտութեան տաժանքներուն եւ քանի մը անգամ կը փորձէ փախչիլ։ Կը բռնուի ամէն անգամ։ Վերջապէս կը յաջողի, գերմարդկային կռիւ մը փորձելով բնութեան տարրերուն դէմ, փախչիլ Պրազիլիա։ Հոն, տարբեր ծածկանունով մը, կրպակ մը կը բանայ եւ կ'աշխատի։ Ամէն մարդ գիտէր թէ փախուստի ատեն սպաննուած կամ խեղդուած է ան։ Առտու մը, Պրազիլիոյ մէջ օրագրող մը, որ թերթերուն տուած լուսանկարովը ճանչցաւ թիապարտը [illegible]։ Տիէօտոնէ ձերբակալուեցաւ։ Ֆրանսական թերթերը աղմուկ բարձրացուցին եւ կառավարութիւնը ներում շնորհեց։ Տիէօտոնէ անցեալ շաբաթ Փարիզ հասաւ։ Այժմ կը պատմէ իր արկածալից փախուստը, որուն հանգամանքները կուտանք, այնքան հետաքրքրական է ան ու յուզիչ։

— Երբ ներում ստանալու վերջին յոյսերս ալ ցնդեցան, որոշեցի անպայման գտնել Սիրուհին։ Թիապարտներու լեզուով Սիրուհի կը նշանակէ ազատութիւն, եւ թիապարտները ազատ երգեր յօրինած են, ուղղուած այդ քաղցր Սիրուհիին։

Պէտք է խոստովանիմ որ թիապարտներուն մէջ ամէնէն աւելի [illegible] կրնային քայլերս տանիլ քիչ մը հեռուները։

Իրիկուն մը, Կայէնի Հրանզքին եզերքէն քալելով գացի Չինացիի մը տունը։ Հոն կը հաւաքուին խափշիկներ եւ թիապարտներ, ծխելու, խաղալու եւ սիրաբանելու համար։ Երբ ներս մտայ, բոլորն ալ նստած էին ու կը խաղային։ Ցանկարծ ոտքի ցատքեցին։ Ամէն մարդ պահեց իր դրամը։ Խափշիկ մը, որ բոլորովին մերկ էր եւ չապիկ ու գրպան չունէր, իր դրամը պահեց բերնին մէջ։

Չինացին աչք ըրաւ։ Անցանք սենեակ մը, որ կը ծառայէ ամէն բանի։ Մեզի հետեւեցաւ իր աղջիկը։ Ըսի թէ իմ նպատ… տարբեր է։ Սակարկեցինք… մաքրուեցանք։ Յաջորդ իրիկ… կէս գիշերին, Հրուանդանի… վրայ։ Հրուանդան-երկայ… մար, պէտք է անցնիլ… մը, որ ծածկուած է մացառ… աւելի անցնիլ անտառ մը։ … սարսափելի օձեր եւ վայրի կենդ… գաններ։ Ու նաեւ մարդ… սորդներ, որոնք կը կրակեն փ… խուստականներուն վրայ։ … գի ենք։ Մեր մէջքերը… լով, երկա՛ր ժամեր քալեց… այդ դաշտին մէջէն, … «որսորդները» չտեսնեն… Մեր մէջքերը անդամալուծ… էին, երբ հասանք ծովափ… վայրը, հազար յուզումներով…

Գիշեր էր։ Ոչ մէկ աչք… ու ցամաքին վրայ։ … շրշիւնով մը կը հասնի նաւակ… Չինացին է եւ խափշիկ… վարը։ Կը բոլորինք ու… նինք նաւակը։ Կը հասնի… դրամները։

Չինացին կը վերադառնա… Իսկ խափշիկը, Աքուիս… թիավարէ։ Նաւակը խաղա… մը կտոր է, որուն տախտա… տրուած է։ Առաւօտ դէպ… քը կտրած էինք արդէն։ … կը բացուի մեր առջեւ։ … մը։ Ծովը կը քաշուի։ … ւակը աւազներուն վրայ… չէինք կ'ըսէ թէ երկու… տեղատուութիւն կայ, … ծովը կը քաշուի միայն… մղոն, երբեմն ալ աւելի…

Այդ մեծ տեղատուութիւններ… պատահի եօթը կամ… մէկ անգամ։ Նեղ պայմ… ղաններուն վրայ միայն… ատեն, սարսափելի պիտի… մեր վիճակը։ Գիշեր է։ … րու բանակ մը յարձակ… վրայ։ Պիտի քամեն մեր… նը։ Կարելի չէ հանդուր… վերով կը սպաննենք… ներ, երկար ժամեր… ծովն է որ կուգայ հոս… մը կ'առնէ մէջերնիս… մեր նաւակը։ Օր մըն ալ… Ծովը դարձեալ փախաւ… ուզեր հեռանալ ծովէն… նալու համար մեր գիւ… գի հակայ կոյտի մը… ուած է մեր նաւակը… չվերադառնա՞յ։ Հեռուն… լիճ մը կ'երեւի։ Պէտք է… կը հրել ու տանիլ հոն… անդուլխ ձեւ առած է։

Կը հրենք նաւակը։ … կը կը սորվեցնէ թէ… քալեն աւազին վրայ… կարկինը լայն բանալ… դէպի առաջ ծռել… վերցնել ոտքերը։ Առանց… լու կը հասնինք։ Գիշեր… կենք։ Ծովը կը հասնի… նոյնը տառապանք… անձրեւ։ Կը մխինք… բով կը լեցուի։ Այլեւս… թիավարել։ Միայն… պարպենք։ Սկսաւ քամին… նիրը բարձրացան։ Մեր… նիրը սեւցան։ Կը… տեսնել, տարիներ յետոյ… կարօտցուած կիներն… ները։ Ալիքները փրփուր… վեր ու վար կը նետեն… Ցանկարծ ալիք մը մէկ… մէն կը լեցնէ նաւակը… վախնաք» կը պոռամ… րէք» կ'աւելցնեմ։ Ալիքները… շալեն, կը դարձնեն նաւակ… նաւակը ընկղմեցաւ…

ԷՐԱԾ ՍՐՏԻ ՄԽԻԹԱՐԱՆՔ

Միլլիյէթ գոհունակութ… կը յիշատակէ թէ 14… բնակչութեան աւելի քան… միլիոնը թուրք է, Պալ… 5 միլիոն բնակչութեան… 80ը Թուրքեր է։ Յունաստ… Հէլլէններն ալ նոյն համե… թիւը ունին։ Գալով Սոր… 12 միլիոն բնակչութեան… հունգէա միլիոնը… խօսողներ… Թուրք… 3—4 միլիոն քիչ է… փիոյ դուռ թուրք… չութիւնը… րին թիւէն մօտ երկ… ւելի է։ Այսպէսով… ընիկ տարրի… թեան տեսակէտ… Ա. կարգի պետութիւն… սար է, 14 միլիոն… նշանակէ թէ… թուրք, գիտնալով… թրակիայ եւ Անատոլ… մանները։

ԵՐԶՆԿՈՒԹԵԱՆ ԿՂԶԻՆ

Փ. ՍՏԱՆ

ՀԱՃԻ ՍԱՄԻԻ ՀՐԱՄԱՆԱՏՈՒՐՆ ԴԵՏՔԸ

ՆՈՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՎԷՃ ՄԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ՀԱՊԷՇՍՏԱՆԻ ՄԻՋԵՒ

Նիւ Եորքի թերթերը կը գրեն թէ ամերիկեան մետաղագործական մեծ տուն մը Հապէշստանի հաշուոյն թումբ մը պիտի շինէ Կապոյտ Նեղոսի վրայ՝ Ցանա լիճին ելքին առջեւ։ Այս մասին Հապէշստանի կայսրութեան խնամակալ Ռաս Թաֆարիի կողմէ ամերիկեան Հուայթ ընկերութեան հետ բանակցութիւնները վարած է Տոքթ. Ու. Մարթին, խիստ մեծ գաղտնապահութեամբ։ Կ'ըսուի թէ այս առթիւ յարաբերութեան մէջ մտած է նաեւ նախագահ Քուլիճի եւ արտաքին նախարար Քէլլոկի հետ։

Յայտնի է թէ Կապոյտ Նեղոսի ջուրերուն ազատ հոսումը որքա՛ն կենսական նշանակութիւն ունի Սուտանի եւ Եգիպտոսի բարեկեցութեան համար։ Իրաւ է թէ Պահր-էլ-Ղազալի ճախճախուտներէն մեծ քանակութեամբ ջուր բերողն է Սպիտակ Նեղոսը, սակայն բեղնաւորող նիւթի գրեթէ միակ հայթայթիչն է Կապոյտ Նեղոսը, որ Հապէշստանի բարձր լեռնադաշտերուն տիղմը կը քշէ կը տանի դէպի Եգիպտոս, որուն բերքերուն առատութիւնը առասպելական դարձած է։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԽՈՇՄԱԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԻԼԻԱ, 8 Նոյ.— Քաղաքի խոշմախ գիւղի կարգ մը երիտասարդներ ներկայացուցին Զարզուն եւ Գանգէրն խաղը, որ թուրքերէնէ թարգմանուած էր։

Միութիւնը հազիւ մէկ տարի է որ կազմակերպուած է եւ այս ներկայացումը իր առաջինն էր։

Սոյն ներկայացումին հասոյթը ղրկուեցաւ Սուրիա, խոշմաթցի կարօտեալներուն։

Վարչութիւն

ԲՈՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԻԺԸ

ՔԱՆ. 8 Նոյեմբեր.— Մեր քաղաքէն 5-6 քիլօմեթր հեռու, լեռան ստորոտը կայ աղիւսի գործարան մը, ուր կ'աշխատին նաեւ բաւական թիւով Հայեր։ Մեծամասնութիւն կը կազմեն Արաբկիրցիները։ Կայ նաեւ Եոզղատցի ընտանիք մը որ ունի 14 տարեկան աղջիկ մը։

Մայրը աղջիկը կ'ուզարկէ խանութ որ կաղ բերէ։

Յ. ԵՐԻՑԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻԱՅԻ ԿԵԱՆՔ

5000 ՏՐԱԽՄԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Յունաստանի Շրջանային Վարչութենէն Պատ. Աճէմեան եւ Մ. Ցամլամաեան ներկայացած են ամերիկեան նպաստամատոյցի տնօրէն Պ. Թէրպըրի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի գործունէութեան մասին համառօտութիւն մը ըրած։

Պ. Թէրպըրի խիստ գոհ մնալով Հ. Մ. Ը. Մ.-ի գործունէութենէն, 5000 տրախմի նուիրած է, խոստանալով ապագային շարունակել իր նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը։

ՀԱՅ ՈՐԲՈՒՀԻՆԵՐԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Փահամոունէն (Լիբանան) տխուր գրուածներ կը հաղորդուին այդտեղի հայ որբուհիներուն մասին։ Գրեթէ բոլորը ապաստարանէն դրուած են օտար ընտանիքներու տուն։ Միայն Զահլէ, որ 5000 բնակչութիւն ունի, 50 աղախին որբուհիներ կան։

Անտարակոյս պակաս չեն նաեւ ողբերգութիւնները։ Պատմենք շատերէն մէկը, որ վերջերս տեղի ունեցած է Զահլէի մէջ, եւ մեծ վրդովում առաջ բերաւ։ 70 տարեկան խնէշ մը, Ապտուլլահ Սաոփ, իր քով ունէր 18 տարեկան որբուհի մը։ Ծերունին կը սկսի հետապնդել զայն, եւ օր մը, երբ կինը բացակայ էր, կը յարձակի աղջկան վրայ եւ կը բռնաբարէ զայն։ Ամօթէն, աղջիկը կ'որոշէ ծածկել անպատուութիւնը. բայց քանի մը ամիսէն կը զգայ թէ մայր պիտի ըլլայ, եւ եղելութիւնը կը յայտնէ քահանային, որ իր կարգին Թաղ. Խորհուրդին լուր կուտայ։

Թաղ. Խորհուրդը, փոխանակ օրինական հետապնդում կատարելու, կը դիմէ Բըլիֆի տնօրէն Յասուֆի, որ 115 ոսկի կը դանձէ ծերունիէն, եւ խնդիրը կը փակէ։

Ատեն մը վերջ, ընդհ. դատախազը կը տեղեկանայ քամիներ ոճիրին, եւ օրինական հետապնդում կը ձեռնարկէ խնէշին դէմ։ Պէյրութի Թաղ. Ժողովն ալ որոշած է մանրամասն բացատրութիւն պահանջել Զահլէի Թաղ. Խորհուրդէն, իր կողմէն ալ պէտք եղած ձեռնարկները ընելու համար։

Անպատուուած աղջիկը այժմ կը գտնուի Պէյրութ, Բըլիֆի հսկողութեան տակ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՃՐԱԳՈՐԾԻՆ ԽԻՂՃԸ. — Ամէտէ, նոր փեսայ, գիշեր մը ալ ցնկլութեան գնաց իր անկողին։ Երբ պիտի պառկէին, Ամէտէ նկաւ գոցելու պատուհանները։ Անկէ ետեւէն չկրակեց։ Փեսան գետին փռուեցաւ, իսկ ոճրագործը փախաւ։ Հարցաքննութեան պահուն, ոճրագործը, որ հին վրէժ մը ունէր իր փեսային դէմ, յայտնեց.

— Որպէսզի փեսան շատ չտառապի, փոքրիկ կապարի կտորներ դրած էի հրացանիս մէջ։

ԳԻՒՏ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԸԼԼԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ.— Վարշաւայի մէջ յուսահատ մարդ մը, որ սարսափելի ծխող մըն էր, որոշեց անձնասպան ըլլալ։ Բայց կատարելագործեալ եղանակով մը։ Ցղացաւ միջոց մը։ Ոլորեց խոշոր սիկար մը, որուն մէջ դրաւ մեծ քանակութեամբ ռումբի նիւթեր։ Յետոյ ընկղմեցաւ թիկնաթոռի մը մէջ, վառեց սիկարը, արձակեց ծուխը եւ սկսաւ մըտածել։

Պայթեցաւ սիկարը։ Յուսահատին գլուխը փրթած՝ առաստաղին ցցուեցաւ։

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՄԱՀ. – Քոլէն քուր փոզոցին պանդոկներէն մէկուն մէջ տէր եւ տիկին Տլաֆօ ամէն օր կը ծեծկուէին։ Ու երբ առջի իրիկուն, փոթորիկ բարձրացած էր անոնց սենեակին մէջ, դրացիները կը լսէին, ու ալ ձայնը բարձր եւ ուղիղ դուռը զարնելու։ Քիչ յետոյ աղմուկը դադրեցաւ։ Ու տիկին Տլաֆօ լալով դուրս ելաւ՝ կանչելու դրացիները։ Տլաֆօ մեռած էր։ Արեան մէջ կը լողար իր գլուխը։ Գնդակ մը ծակած էր սիրտը։

Այն ատեն կինը պատմեց թէ ամուսինը, վերջերս, ձախող դործերու պատճառով, ինքզինքը սպանել ուզեց... Յետոյ ծեծեց կինը։ Ու, վախնալով դրացիներու բարկութենէն, — ըսաւ կնոջ — անձնասպան եղաւ։

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԻ ԱՌԹԻՒ

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ՄՕՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ, ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԵՆՔ ԲՈԼՈՐ ԱՅՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ՈՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

ՓԱԿԵԼ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31

Այդ օրը կը փակուի օրաթերթ «Յառաջ»ի առաջին տարին։ Մինչդեռ բաժանորդներ կան որ տակաւին պարտք ունին երկօրեայ «Յառաջ»էն։

1928 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԻՆ, ԱՆԽՏԻՐ ՊԻՏԻ ԴԱԴՐԵՑՆԵՆՔ ԱՆՎՃԱՐ ՄՆԱՑԱԾ ԹԵՐԹԵՐԸ, միեւնոյն ատեն հետապնդելով պահանջներու գանձումը։

Կ'ուզենք հաւատալ թէ, այս յայտարարութենէն յետոյ, բոլոր մոռցուած կամ ծգծգուած հաշիւները փակուելով, հարկ չպիտի ըլլայ անախորժ կարգադրութիւններ ընել ո՛եւէ բաժանորդի հանդէպ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 114

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԲՈՐԻՍ ՄԻԽԱՅԼՈՎ

(Շար.)

Թրգմ.՝ Մ. ԵՐԵՍԵԱՆ

Մանիու որ ըսաւ. «Պատճառ մը չկայ որ իշխան Կարոլ օրինաւորապէս վերադառնայ Ռումանիա — եթէ ոչ իբրեւ Թագաւոր, գոնէ իբրեւ խնամակալ»:

Մանուէլէսքօ պատմեց թէ ինչ յարաբերութիւններ ունեցած է իշխան Կարոլի հետ, ու ըսաւ. «Իշխանը Ռումանիա պիտի գայ ո՛չ օդանաւով, ո՛չ ալ ընդծովեայով, այլ իր մասնաւոր կառախումբով, իբրեւ իրաւատէր»:

Մանուէլէսքօ պատմեց նաեւ թէ Ֆէրտինանտ Թագաւորը մեռնելէն երկու շաբաթ առաջ նամակ մը գրեց վարչապետ Պրըթիանոյին, ըսելով.

«Կը զգամ թէ պիտի մեռնիմ: Կը խնդրեմ որ ձեր կարելին ընէք ծամոզելու համար իշխան Կարոլը, որ վերադառնայ: Երկրին համար միակ ապահովութիւնը այս է»:

Պրըթիանօ կը հերքէ այսպիսի նամակի մը գոյութիւնը:

Մանուէլէսքօ աւելցուց թէ իշխան Կարոլ գահէն զրկուեցաւ կառավարութեան մեքենայութեանց պատճառաւ: Ֆէրտինանտ Թագաւորը շատ աշխատեցաւ իր տղան տեսնել մեռնելէ առաջ եւ Թագաւորին մահէն ի վեր Պրըթիանօ անուղղակի թելադրեց իրեն չհետաքրքրուիլ իշխան Կարոլի խնդրով, փոխարէն առաջարկելով Պերլինի, Հռոմի կամ Լոնտոնի դեսպանութիւնը: Կառավարութիւնը ամէն միջոց ի գործ դրաւ իշխան Կարոլը հրաւիրելու համար որ վերագնահատութեան ենթարկէ գահէն հրաժարելու իր որոշումը:

Ամբաստանեալին ինպաստ արտայայտուեցաւ նախկին ներքին նախարար Կոկա, որ յայտնեց թէ Մանուէլէսքօ յաճախ իրեն հետ խօսած է իշխան Կարոլի խնդրին մասին, սակայն երբեք օրէնքի հակառակ չէ շարժած:

⁂ Գիւղացի-Ազգային կուսակցութեան պետ Մանիու բողոքեց կառավարութեան դէմ, որ արգիլած է Նոյեմբեր 20ին գումարուելիք կուսակցութեան համագումարը: Վարչապետը չի կրնար կասկածիլ յիշեալ կուսակցութեան հայրենասիրական զգացմանց վրայ, քանի որ պատերազմէն առաջ Մանիու արտօնութիւն ուզած էր հունգարական կառավարութենէն, որ Գիւղացիներու նման ժողով մը գումարէ՝ զանոնք Ռումանիոյ հետ միացնելու համար:

Պոլշեւիկեան պառակտումը կը ծաւալի

Մոսկուայէն հասած հեռագիրները ցոյց կու տան թէ համայնավար կուսակցութեան ծոցին մէջ պառակտումը հետզհետէ ծանրակշիռ բնոյթ կը ստանայ: Կուսակցութեան Վերստուգիչ Յանձնաժողովին որոշումով պոլշեւիկեան շարքերէն արտաքսուեցան Թրոցքիի կողմնակիցներէն 76 անձեր, որոնք գաղտնի ժողովներու մասնակցած եւ կուսակցութեան դէմ ճառեր խօսած են:

«Փարի Մաթինալ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Թրոցքիի եւ Զինովիեւի համայնավար կուսակցութենէն արտաքսուելու որոշումը տրուեցաւ է Ուրբաթ իրիկուն:

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ բոլոր երկիրներու համայնավար կուսակցութիւններէն հասած բանաձեւեր միաձայնութեամբ կը պահանջեն Թրոցքիի, Զինովիեւի եւ միւս ընդդիմադիրներուն վտարումը կուսակցութեան շարքերէն եւ անոնց պաշտօնանկութիւնը: Միւս կողմէ «Իզվէստիա» կը հրատարակէ Կեդր. Գործադիր Կոմիտէին մէկ հրամանագիրը, որով Թղթատարական գործավարութենէն կը հրաժարեցուի Սմիրնոֆ եւ փոխանորդ կը կարգուի Լիապովիչ:

Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միացումը

Գերման վարչապետ Մարքս եւ արտաքին նախարար Շթրէզէման շքախումբով մը գացին Վիէննա՝ փոխադարձ այցելութիւն տալու համար Աւստրիոյ պետական մարդերուն, որոնք տարի մը առաջ պաշտօնական այցելութեան մը եկած էին Պերլին:

Այս առթիւ ֆրանսական թերթերը դարձեալ մէջտեղ կը դնեն Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միացման խնդիրը եւ վախ կը յայտնեն թէ «քաղաքավարական» այս այցելութեան ետեւ թաքնուած են «քաղաքական» նպատակներ:

Լոյտ Ճորճ Պալտուինի դէմ

Սաութէնտի մէջ ընտրական պայքարի մը առթիւ խօսք առնելով, Լոյտ Ճորճ խստիւ քննադատեց Պալտուինի կառավարութիւնը, մասնաւորապէս մեղադրեց զայն որ անգլիական առեւտուրին առջեւ փակեց ռուսական շուկան: Ազատական կուսակցութեան պետը յայտարարեց.

«Այն օրէն ի վեր որ «բարգաւաճումի կառավարութիւն» կոչուածը իշխանութեան գլուխ եկաւ, Զինաստանի մէջ մեր ունեցած առեւտրական շուկաները փակուեցան. բոլոր ազգերու մէջ միայն Անգլիոյ առջեւ է որ չեն բացուիր ռուսական շուկաները: Ատենօք մեր երկիրը առեւտուր կրնար ընել մարդակերներուն հետ, իսկ այսօր չի կրնար ընել՝ պոլշեւիկներուն հետ: Անգլիական կառավարութիւնը իրաւունք չունէր անգլիական ապրանքներու Ռուսիա մուտքը արգիլել»

Հունգար պարտաթուղթերու խնդիրը

Ոստիկանութիւնը մեծ եռանդով առաջ կը տանի հունգարական պարտաթուղթերու խարդախութեան գործը: Բացի գլխաւոր երեք օտար ամբաստանեալներէն, հետզհետէ կը ձերբակալուին ֆրանսացի մեղսակիցներ: Կիրակի օր գրեցինք թէ ձերբակալուեցաւ գործարանատէր Ժան տը Ֆալուա: Ձերբակալուեցան նաեւ նախկին հիւպատոս մը՝ Փիէր Լաքազ, ինչպէս նաեւ Ժան տը Ֆալուայի եղբայրը Փիէր տը Ֆալուա: Այս վերջինը գործիք մըն էր իր եղբօր ձեռքը:

Ներկայիս բռնուած են վեց հոգի, Թովպինի եւ Ֆալուա եղբայրները, դրամատէր Պլումէնշթայն եւ հիւպատոս Լաքազ: Նոր ձերբակալութիւններու կը սպասուի:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԹՍԼՈՏԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ դեսպանը յանուն Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան՝ ոսկի շքանշան մը տուաւ Ցօրթ. Նանսէնի:

ՔՈԼՈՄՊԻԱՅԻ Հանրապետութեան մէջ անիշխանական մեծապատմութիւն մը ծագեցաւ: Զինուորները միջամտեցին: Կորսուած 500 ծառի Կոլիմբիոյ եւ Պրազիլիոյ սահմանին վրայ եւս խռովութիւններ կը խմորուին:

Այրի Տիկին Եղիսաբէթ Իփէքճեան, Պ. Հրանտ Իփէքճեան, Օրդ. Մառի Իփէքճեան, Օր. Լուսի Իփէքճեան, Օր. Մարգարիտ Գեորգեան, Այրի Տիկին Արշալոյս Իփէքճեան եւ զաւակունք (Կ. Պոլիս), Այրի Տիկին Տիրուհի Նալպանդեան եւ զաւակունք (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Իփէքճեան եւ զաւակունք (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Իփէքճեան (Ամերիկ) եւ Գասպարեան եղբարք (Ֆրանսա եւ Ամերիկ) ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, փեսին եւ ազգականին՝

Պ. ԲԵՆԻԱՄԻՆ ԻՓԷՔՃԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը 16 Նոյ. Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 9ին Hôpital Cochin, Rue Fbg. Saint Jacques, ուսկից հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Bagneuxի գերեզմանատունը:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՌԱՋ-ԻՆ գրասենեակի երեկոյ այս Հինգշաբթի ժամը 9ին. Ցոլակ Թեմին կամը կը ներկայացնէ Շահամիրեանի «Գիւղը»: Կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԻՔ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԻՒՋԷՄ, Հ. Զ.— 70.
ՓԱՐԻԶ, Հ. Զ.— 60.
ԼԻՈՆ, Կ. Կ.— 37.
ՄԻԼԱՆՕ, Խ. Մ.— 25 լիրէթ.
ԼԱ ԿՕՏԻՆԻԷՌ. Ն. Գ.— 343.
ՊՈՒՐԿ ԱՐԺԱՆԹՈՆ. Ա. Գ.— 35 ֆրանք.
ՍԷՆ ՌԱՓԱԷԼ. Գալ.— 35.
ՓԱՐԻԶ. Թ. Գ.— 65.
ՊԻՐԷՈՆ. Գ. Տ. Մ 300.
ՊԷԼՖՕՐ. Է. Ե — 35 ֆր.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կաթողիկոսական պատուիրակութեան գիւտնէն կը հաղորդէն մեզի.

Զինաստանի Հոնկ-Քոնկ բնագաւառի բնակիչ Տիար Արմենակ Թիւթիւնճեանի կինը Տիկ. Պէատրիս Թիւթիւնճեան, ստացուած տեղեկութեան համաձայն, իր նիւթական դժբախտութեան համար կը գտնուի եղեր Փարիզի հիւանդանոցներէն միոյն մէջ: Յիշեալ Տիկին Պէատրիսը անձնապէս ճանչցող եւ կամ որ հիւանդանոցը գտնուած ըլլալը մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրենք բերանացի կամ գրաւոր իմացնել Կաթողիկ. Պատուիրակութեան, 80 Ave. Péreire. Asnières (Seine).

— Ախալ Ալաւչիկո գիւղէն, Տէր Եղիազարեան Պօղոսի կինը Տիկին Հռիփսիմէ Թագուհի Տէր Եղիազարեանը, տարագրութեան ատեն կորսնցուցած ըլլալով իր եղբայրը ու 4 զաւակները, որոնց անուններն ու նկարագրութիւնը ստորեւ նշանակուած են, յիշեալները ուրիշ ատեն ճանչցող եւ կամ ուր գտնուած ըլլալու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրէ ի բերանացի եւ կամ գրաւոր կերպով իմացնել վերի հասցէին:

1. Յարութիւն Տիլալէթեան 32 տարեկան. 2. Հռիփսիմէ Տէր Եղիազարեան 20 տարեկան չէկ մազերով կլոր եւ սպիտակ դէմք. 3. Միքայէլ Տէր Եղիազարեան 18 տարեկան մութ չէկ մազերով սրունքին ետեւը սեւ նշան մը ունի: 4. Հայկանուշ Տէր Եղիազարեան 16 տարեկան Թուխի վրայ սեւ մազերով: 5. Գէորգ Տէր Եղիազարեան 13 տարեկան սպիտակ, Թուխ մազերով:

— Տիկ. Երանուհի Մուրատեան (Մշոյ Խասգիւղացի) կը փնտռէ իր մայրը Տիկին Եղիսաբէթ Աւետիսեան (Ամասիացի), որ երկու տարի առաջ կը բնակէր Լիոն, իր եղբօր Յակոբ Գույումճեանի քով: Տեղեկացնել՝ Yéranouhi Mouradianի, 5 Rue Capitaine Ferber, Issy-les-Moulineaux (Seine).

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

«ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ»

Շատ մը բացատրական նկարներով զարդարուած եւ ԱՄԷՆՈՒՆ հասկնալի լեզուով գրուած է:

Գնողները շատ գոհ են, եւ այս մասին շնորհակալական նամակներ ստացուած են:

Գին 10 ֆր., արտ. 75 սէնթ: Փութացէ՛ք ամէն պետ:

Դրամատեղերուն փոխադրուելիք գինը.

Դիմել՝ GUIRAGOS MOMDJIANի, 48 Boîte Postale, St. Chamond (Loire), France.

ՍԱԿԱՐԱՆ

14 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր
Անգլիոն,	L. St.	124 06
Տոլար,	Dollar	25 45
Գերմ. մարք 100	Mark	606 50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13,61
Թրք. ոսկի	» or	110 40
Մեճիտիէ	Medjidie	10 00
Լէվա 100 հատը	Leva	18 50
Տրախմի »	Drachme	33 20
Լիր	Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Belga	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	15 80
Ֆլորին	(Florin)	102

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ.-Թր. Ֆօնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		3320 —
	II »	2010 —
	III »	1690 —
Օսմանեան երկաթ. Lots turcs		175 —

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire · SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	
ՖՐԱՆՍԱ	
ԱՆԳԼԻԱ	
ԵԳԻՊՏՈՍ	
ԻՏԱԼԻԱ	
ԱՄԵՐԻԿԱ	
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

16 NOVEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 494 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Վ.ԵՐԱՀԱՍ ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Օրէ օր ծանր համեմատութիւններ կ'առնէ կուսակցական պառակտումը՝ խորհրդային արքայութեան մէջ։

Ծանրակշիռ լուրեր կը պտտին բերնէ բերան եւ երկիրէ երկիր։ Երէկ խռովութեանց եւ սպանութեանց լուրեր ալ կային, որոնց ստուգութիւնը կարելի չէ երաշխաւորել։ Քիչ մը ուշ, բայց վերջ ի վերջոյ կը ճշդուի սուտն ու իրաւը։

Առ այժմ, պաշտօնական է Տրոցկիի եւ Զինովիէվի վերջնական վտարումը ոչ միայն կուսակցական եւ վարչական պաշտօններէ, այլ բուն իսկ համայնավար կուսակցութենէն։ Երէկ հաղորդեր էինք վտարման որոշումը, որ տրուած է Նոյմ. 11ին. իսկ այսօր Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը պաշտօնապէս կը հաստատէ լուրը, միեւնոյնատեն ուրիշ վտարումներ կամ կախակայումներ ալ ծանուցանելով։

Այլեւս վէրքը ծածկելու հնարաւորութիւն չկայ, որովհետեւ ընդդիմադիրները յայտնապէս գլուխ վերցուցած են, եւ ամէն առիթէ կ'օգտուին, իրենց տեսակէտները պարզելու համար։ Անոնք մինչեւ հիմա գգուշութեամբ կը գործէին, ժողովներ գումարելով անտառներու եւ զանազան անկիւններու մէջ, բայց վերջին ամիսներու ընթացքին աւելի յանդուգն ձեռնարկներ կատարեցին։ Ուշագրաւ էր իրենց համարձակութիւնը՝ տասնամեակի հանդէսներուն ատեն, երբ յաջողեցան ցոյցեր կազմակերպել եւ գրաւել Մոսկուայի արհեստագիտական վարժարանին ամփիթատրոնը։

Կուսակցութեան պաշտօնական բերանները կը յայտնեն թէ շարքերը ըմբոստացան ընդդիմադիրներուն դէմ եւ փտած խնձորներ ու լեմոնի կեղեւներ նետեցին անոնց վրայ։

Հարցը այն է որ, Տրոցկի եւ իր հետեւորդները ոչ միայն տեղի չեն տար, այլ եւ կը սաստկացնեն պայքարը։ Եւ կը թուի թէ այսպէս ալ պիտի շարունակուի, մինչեւ որ գործելու անկարելութեան դատապարտուին, բանտով, աքսորով կամ գնդակահարութեամբ։

Երէկ, պաշտօնաթերթ «Փրավտա»էն առնելով, ամփոփեցինք Տրոցկիի վերջին բուռն ճառը՝ կուսակցական համագումարի մը մէջ։

— «Ուսալ. Ցին յայտարարեցինք ձեզի թէ՝ հակառակ բոլոր արգելքներուն, մեր ծրագիրը պիտի ծանօթացնենք կուսակցութեան։ Այդ ըրինք. այդ աշխատանքը պիտի տանինք մինչեւ ծայրը»։

Ուրեմն, կասկած չկայ ընդդիմադիրներու վճռականութեան մասին, ինչպէս ալ «մենշեւի՛կ, դաւաճա՛ն, անկցի՛» պոռալ տան շրջան վարիչները։

Եւ ի՜նչքան ծանր են Տրոցկիի մեղադրանքները.

— «Վարիչ խմբակը կուսակցութենէն կը վտարէ հարիւրաւոր «Հարիւր հազարաւոր լաւագոյն անդամներ, անխախտ պոլշեւիկ բանուորներ, բանտերը նետել կուտայ կատարեալ յեղափոխականներ, կուսակցութեան մտածումը կը խեղդէ բռնի միջոցներով…

… «Համայնավարները վտարելով, աշխատանքէ զրկելով եւ բանտարկելով, վարիչ խմբակը ամէն միջոցներով (դրամով եւ թէ…) իր կուսակցութեան իսկ դէմ կը գործէ։

«Յեղափոխական բանւորը կը վախնայ իր բերնին մէջ բռնել ինչ որ կը մտածէ. կը վախնայ քուէարկել իր խղճին համաձայն։»

Այս խօսքերուն կէսն իսկ եթէ գրուած ըլլար հակապոլշեւիկ, իրենց բառերով՝ «հակայեղափոխական» մամուլին մէջ, աշխարհի բոլոր անէծքները կը թափէին, եւ լաւագոյն պարագային կը հոլովէին մոգական բառը, «պրովոկացիա»։ Մեր մէջ իսկ ապուշներ կան, Ամերիկա կամ Փարիզ նստած խմբագիրներ, որոնք առանց ո՛ր եւ է աղբիւր ունենալու, առանց տող մը գիր ստանալու Երեւանէն, հանգիստ սրտով կը հերքե՛ն հարիւրաւոր բանւորներու եւ գիւղացիներու ձերբակալութիւնը կամ աքսորը…

Կը հետեւի թէ հասկացողութեան, համբերատարութեան ամէն դուռ փակուած է Կոմկուսի վարիչ խմբակին եւ ընդդիմադիրներուն միջեւ։ Տրոցկի-Զինովիէվ խմբակցութեան ճակատագիրը կնքուած է արդէն։ «Մենք կամ դուք»,— ուրիշ ելք չկայ։

Բայց գլուխները հեռացնելով կամ անհետացնելով կը փոխի՞ վտանգը։

Ընդհակառակն։ Այսպիսի պարագաներու մէջ, հալածելը կը նշանակէ տարածել եւ պայթեցնել։

Հով ցանողը պէտք է պատրաստ ըլլայ փոթորիկն ալ դիմաւորելու, մանաւանդ որ հալածականները զանազան թափթփուքներ չեն, այլ վարիչ դէմքեր, յեղափոխութեան գործօն նախավկաները, — Թակովսկի, Կամէնէվ, Փէթէրսոն, Ռատէկ, Սմիլկա, Եվտոքիմով եւ դեռ հարիւրաւոր նման դէմքեր անվիճելի արժէքներ են համայնավար գործունէութեան համար։ Անոնց մէջ կան մարդիկ որ աւելի մեծ հմայք ունին, քան այսօրուան տէր-տիրական Ստալինն ու Պուխարինը։

Նոյն ձեւով կը մաղեն շարքերը ամէն տեղ, երկրէն ներս թէ դուրս, քանի որ համայնավար կուսակցութիւնը թեւնդ միջազգային է, եւ Մոսկուայի մէջ արձակուած վճիռ մը պարտաւորիչ աշխարհի բոլոր կարմիր բջիջներուն համար։

Մեր խեղճուկ Հայաստան ալ անմասն չմնաց այս ներքին պայքարներէն, եւ շարք մը ընդդիմադիրներ տապարէզէն քշուեցան բռնի կամ փափկութեամբ։ Մինչեւ այսօր լուր չկայ հռչակաւոր կոմիսար Աշոտ Յովհաննիսեանէն, որուն տունն անգամ խուզարկած եւ դէզ մը թուղթեր գրաւած էին։

Հակառակ տասնամեակի գոհաբանական խնջոյքներուն, ամպերը կը կուտակուին խորհրդային երկինքին վրայ, հետզհետէ աւելի մթագնելով գայն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ԳԱՅԼԻ ԱՒԵՏԱՐԱՆ»

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, նախկին ռամկավար Մշակ պատսպարելով պոլշեւիկ Նոր Աշխարհի ծանօթ խմբագրականը Անդրանիկի մասին, գրած կուտայ (18 Հոկտ.)։

— «Ով որ այդ խմբագրական տողերը կը կարդայ, չի կրնար չզզուելու եւ ափսոսալ այն մտայնութեան վրայ, որով մեր կոյր մոլեռանդները կը տարուին պահ մը համոզուելու թէ՝ «զարթնող Թուրք աշխատաւորութեան պատասխանատու» ըլլալու համար հարկաւոր է հեռու մնալ «ազգասիրական»-եւ «ժողովրդային մեծ դէմքերը դրուատելէ»։ Այդ թերթի խմբագիրը քիչ մըն ալ առաջ՝ երթալով, նոյն մակարդակին վրայ կը դնէ ազգային անզուգական հերոս Զօրավար Անդրանիկը Թալէաթներու, Էնվէրներու պէս ջարդարարներու հետ։ Այդ յայրատ խմբագիրը եւ իր խմբակը փոխանակ Թալէաթներն ու Էնվէրները Զօրավար Անդրանիկի հետ բաղդատութեան դնելու, կրնային անվարանօրէն. Չիկայի երբեմն նախագահ ... Աբրահամեանի եւ այլ արիւնարբու գազաններու հետ բաղդատութեան դնել, որոնք բազմահազար անմեղներու արեան մէջ թաթխած են իրենց ձեռքերը, «Թուրք զարթնող աշխատաւոր ժողովուրդին նմանն»։ Աշխատաւորութեան անունով խոսող եւ քարոզող առաջնորդները իրենց կոխած տեղերուն մէջ սրածութիւն, աւերակ եւ մահ սփռած են, իսկ հերոս Անդրանիկի կոխած տեղերուն վրայ խաղաղ աշխատաւորը հանգիստ շունչ առած, կեանք եւ երջանկութիւն վայելած է միմիայն։

«Հերոսը իր երեսուն տարուան կռիւներուն մէջ կրցած է զանազանել պարզ եւ խաղաղ Թուրք ժողովուրդը եւ վերաբերիլ անոնց հետ խղճմտօրէն, իսկ այդ նոյն Թուրք աշխատաւորն ու բանւորը ոչ միայն կոտրած են հայ աշխատաւորութիւնը իրենց Էնվէրներու եւ Թալէաթներու թելադրութեամբ, այլ Հայաստանի ամէն մէկ անկեան մէջ — ուր Թուրք աշխատաւորութեան ամենայետին անհատը կ'ապրի այժմ, եթէ առիթներ ներկայանան, անոնք պիտի բնաջնջեն հարեւան հայ աշխատաւորները։

Պարոններ, Թուրքը միշտ Թուրք է, ըլլայ ան աշխատաւոր կամ բանակալ-պուրժուա։ Վստահիլ անոր կարելի չէ երբեք, այսքան դաժան փորձառութիւններէ վերջ։ Վաղը երբ Ռուսաստանի երկիւղը հեռանայ Կովկասի վրայէն, ինչպէս 1917ին եղաւ, այսօրուան ձեր հաւատացած Թուրք «զարթնող աշխատաւորը» հայ աշխատաւորը ուխարի նման պիտի կոտորէ, բայց ափսոս որ դուք եւ ձեզպէսները Նիւ Եորքի մէջ նստած հանգիստ պիտի ըլլաք, ու չէք ըլլար որ դուք երթաք եւ ձեր անուշ քարոզները այդ «զարթնող» աշխատաւորներուն գլխին կարդաք եւ հոն անոնց մէջ ապրիք, դաժանը ճաշակելու։

«Պարոններ, որքան որ կ'աւզէք գայլի գլխին աւետարան կարդացէք։ Վաղը եթէ նորէն փոթորիկին Հայաստանն ու հարեւան երկիրները, ինչ որ անխուսափելի է, այն ատեն հայ աշխատաւոր ժողովուրդն ու բանւորները Զօրավար Անդրանիկը եւ Անդրանիկներ պիտի փնտռեն իրենց կեանքի պաշտպանութեան համար»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Եղբայրասպան կռիւ Ռուսիոյ մէջ

Երկուշաբթի իրիկուն հասած լուրեր կ'ըսէին թէ Մոսկուայի եւ Լէնինկրատի մէջ Սթալինի եւ Զինովիէվի կուսակիցներուն միջեւ արիւնալի կռիւներ պատահած ենկացութիւնը ծանրակշիռ դառնայ այն յախուռն որոշումէն վերջ, որով պաշտօնապէս համայնավար կուսակցութեան շարքերէն վտարուեցան Տրոցկի, Զինովիէվ եւ 76 ընկերները։

Երէկ առաւօտ Պերլինի եւ Վարշաւայի մէջ զրոյց կը շրջէր թէ Թրոցքի սպաննուած է, կ'ըսէ «Տէյլի Մէյլ»ի Գերմանիոյ թղթակիցը։ Այս լուրը ուրիշ աղբիւրէ հաստատուած չըլլալով, վերապահութեամբ պէտք է ընդունիլ։

Վերստուգիչ կեդրոնական յանձնախումբն ու կեդրոնական կոմիտէն Տրոցկին, Զինովիէվն ու ընկերները կուսակցութենէն վտարելէ ետք, կեդրոնական կոմիտէէն վտարած են Կամէնէվը Ռակովսկին, Սմիլկան, Եւտոկիմովը եւ Ռատէկը. կեդրոնական վերստուգիչ յանձնախումբէն Մուրալովը, Պուկաեւը, Սոկոլովսկին, Փէթէրսոնը, Սոլովիէվը եւ Լիզդինը։ Այս որոշումով անոնք պաշտօնանկ կ'ըլլան կառավարութեան վարիչ պաշտօններէն։ Միաժամանակ կ'ազդարարուի անոնց եւ Ռատէկի, որ կուսակցութեան շարքերէն իրենց վտարումը 15րդ համագումարի քննութեան պիտի ենթարկուի։

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԴԱՍԱՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Գրեցինք թէ Պոլսոյ Կրթական Տնօրէնութեան հաղորդած վերջին շրջաբերականը մեծ հոգ պատճառած էր հայ վարժարաններուն, այն տպաւորութիւնը տալով թէ նախակրթարանի բոլոր կարգերուն մէջ Թուրքերէն պիտի աւանդուին ընդհ. պատմութիւնը եւ աշխարհագրութիւնը Թուրք ուսուցիչներու միջոցաւ։ Որովհետեւ, այդպէսով հարկ պիտի ըլլար նոր ուսուցիչներ վարձել, ինչ որ վեր է պզտիկ վարժարաններու վտիտ պիւտճէներու ուժէն։ Նոր տեղեկութեանց համաձայն, գործին մէջ թիւրիմացութիւն կայ, եւ թէ նման կարգադրութիւնը կը վերաբերի միայն նախակրթարանի վերջին երկու կարգերուն. Շրջաբերականին կից ծրագիրը (առաջին դասարաններ) բացատրութիւնը տպագրական սխալ մըն է, եւ պիտի ըլլայ հինգերորդ սինիֆլար (վերին կարգեր)։

Վարի կարգերուն մէջ առաջուան պէս նորէն հայերէն դասաւանդութիւն պիտի ըլլայ սա տարբերութեամբ որ, այսուհետեւ առանձին պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն չպիտի աւանդուի, համաձայն վերջերս կատարուած ծրագրային փոփոխութեան։ Անոնց փոխարէն, հաստատուած է «կենսական գիտելիքներու» (Հայաթ պիլկիսի) դաս մը, ուր տեղեկութիւններ պիտի տրուին պատմութեան, աշխարհագրութեան, քաղաքացիական կրթութեան եւ յարակից նիւթերու մասին։

Միայն վերջին երկու կարգերուն մէջ է որ Թուրքերէն լեզուով պիտի կատարուի ընդհ. աշխարհագրութեան եւ պատմութեան ուսուցումը։ Ասոր համար ալ նոր ժամ չպիտի սահմանուի, այլ Թուրք աշխարհագրութեան եւ պատմութեան յատկացուած վեց ժամերը պիտի օգտագործուին, հետեւեալ բաժանումով.— Երկու ժամ պատմութիւն, երկու ժամ աշխարհագրութիւն, երկու ժամ ալ քաղաքացիական կրթութիւն։

Այս ճիւղերը պիտի աւանդուին ներկայիս պաշտօնավարող Թուրք ուսուցիչներուն կողմէ։ Սակայն եթէ ո եւ է պատճառով հեռացում կամ հրաժարում տեղի ունենայ, Տնօրէնները ազատ են հայ Թրքագէտ ուսուցիչներ կարգելու, պայմանով որ դասաւանդութիւնը միշտ Թուրքերէն ըլլայ։

Իտալօ-թրքական բանակցութիւն

Այս օրերս բանակցութիւններ կը կատարուին Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ։ Գրեցինք արդէն թէ Միջերկրականի իտալօ-թրքական սահմանները ճշդելու համար խառն յանձնախումբ մը կազմուած է։

Թուրքիոյ իտալական դեսպան Օրսինի Պառոնէ Էնկիւրի գացած եւ տեսակցած է արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ։ Խօսակցութեան առարկայ դարձած է մանաւանդ Քասթէլլօրիցօ (Մէիս կղզիին) հարցը։ Մասնաւորապէս պիտի որոշուի թէ որու կը պատկանին յիշեալ կղզիին շուրջ գտնուող կարգ մը անտէր կղզիները։ Իտալական դեսպանը դեռ նոր վերադարձաւ Հռոմէն եւ կը կարծուի թէ այս մասին նոր հրահանգներ ստացած է իր կառավարութենէն։

Միւս կողմէ Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Թուրքիոյ դեսպան Սուատ պէյ եւ կինը դեսպանատան մէջ փառաւոր հացկերոյթ մը տուած են Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան խորհրդական կրանտիի։ Ճաշի ընթացքին Թուրք դեսպանն ու Կրանտի ճառեր խօսելով դրուատած են Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ բարեկամական յարաբերութիւնները եւ փոխադարձ բաժակներ պարպած են «բարօրութեանը համար երկու ազնիւ ազգերուն, որոնք յաջողած են հրաշքներ գործել»։

Մուսոլինի դեսպան Սուատ պէյի նուիրած է արծաթեայ շրջանակի մէջ առնուած իր մէկ նկարը, իր ստորագրութեամբ։

Ուաշինկթընի թուրք դեսպանը

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ Երկուշաբթի օր դէպի Նիւ-Եորք ճամբայ ելած է Ուաշինկթընի Թուրք դեսպան Մուխթար պէյ,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՆՈՐ ԽԱՂԵՐ

Խիստ ստոյգ աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ Փարիզի եկեղեցիին Վարչական խորհուրդը միջոցներ ձեռք առած է ֆրանսացի փաստաբանի մը միջոցաւ կազմակերպուելու համար իբրեւ կրօնական ընկերակցութիւն (Association Cultuelle)։

Քանի մը տասնեակ հոգինոց բաղկացած այս մարդոց նպատակն է ֆրանս. օրէնքներու համապատասխան մարմին մը դառնալով, միանգամ ընդ միշտ իրենց ձեռքն առնել եկեղեցիին մատակարարութիւնը եւ այս ձեւով արգելք դառնալ ազգային ամէն տեսակ կազմակերպութեանց։

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՍԿՍԱՒ

Յունական «Էֆթեմբրաթիս» շոգենաւը նոր. Ցին Պիրէոսէն Սալոնիկ մեկնած է, Պաթում փոխադրելու համար այն 1200 հայ գաղթականները, որոնք անցեալ տարուընէ ի վեր արձանագրուած են։

Շոգենաւին վարձքը, 600 տոլարին, վճարուած է Նանսէն կառավարութեան կողմէ։

Ինչպէս յայտնի է, ներգաղթի ծախսերը հոգացուած են Բարեգործականի կողմէ, որ անցեալ տարի ատոր համար հանգանակութիւն մը կատարեց ամերիկահայ գաղութին մէջ։

ԹՌՉՈՒՆ-ՄԱՐԴԸ

Հէքեաթներ կան, որ կը պատմեն թէ «ի սկզբանէ» մարդ կը թռչէր երկինքին մէջ։ Հետզհետէ մեղքերը շատցան եւ մարդկային հոգին ծանրացաւ ու նստաւ երկրի վրայ, եւ այլեւս, փոխանակ թեւերու, կը գործածէր իր ոտքերը, քալելու համար։

Ռուս օդանաւորդ մը, Տիպովսքի, կը հաւատայ թէ արդի մարդն ալ կրնայ թռչիլ իր իսկ ուժերով եւ ոչ թէ օդանաւերով։

Տիպովսքի կը բնակի Անգլիա, ուր շահագրգռող իշխանութիւնները դիւրութիւններ են տուեր իրեն։ Եօթը տարիէ ի վեր, Տիպովսքի կ'աշխատի յօրինել մեքենայ մը, որ գործէ մարդկային ուժով։ Այժմ ունի այդ գործիքին… տիպար նկարը, մեքենայ մը, որ պիտի աշխատի շնորհիւ ոտքերու եւ ձեռքերու եւ մարդը պիտի թռչի թռչունի նման։

— Կ'ըսեն թէ, յայտարարեց օդանաւորդը, անցեալ օր, դասախօսութեան մը ընթացքին, կարճ ժամանակ մը միայն կրնայ մարդ ուժ տալ իր մեքենային շարժելու համար օդին մէջ։ Արդ, իմ փորձերս ցոյց կուտան թէ ճիշդ չէ այդ կարծիքը։ Ես աշխատեցայ թռչունի նման թռչիլ, մարդային փոքրիկ ուժ մը միայն սպառելով։ Գործիքը, որ պիտի շինուի, պիտի ըլլայ մետաղէ մը, որ դերագոյն թեթեւութիւնը ունի։ Արուեստական թեւերը պիտի ունենան անբռնակալելի ճկունութիւն։ Ամէն թեւ պիտի շարժի թռչուններու թեւերուն նման։ Ոտքի շարժումով մը թեւերը պիտի կրնան ճախրել եւ ձեռքերու շարժումով մը անոնք մղում պիտի ստանան, ինչպէս մեքենայինները կուտան թիշուններուն։ Երբ մեքենաս շինուի, մտադիր եմ թռչիլ առաջին անգամ Ֆրանսայէն Անգլիա։

Եւ յետոյ Փարիզէն Նիւ Եորք։

ԲԱԺԱՆՈՐԴ

ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ՎՃԱՐԵԼՈՎ,

թէ դուն հոգէ կ'ազատիս եւ թէ՝ այն թերթը որուն ընթերցումը պահանջ մըն է քեզի համար.

ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՍ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մուխտար փաշայի, Տէր Ղուկասովի, Լորիս Մելիքովի անունները կ՚արտասանէին ամէն կողմ, կ՚երգէին փողոցային երգերի, Թռուցիկների, Թերթերի մէջ, տանը խօսակցութեան ժամանակ, Թերթի արտագրութիւնները կատարելիս։

Մի անգամ արքայութիւնների ատեն ես կ՚օգնէի դաստիարակիս, հետեւելով ապագրած նիւթերին, որոնցից արտատպութիւններ կը կատարէին։ Կը ջոկէի ֆրանսական «Temps»ը, անգլ. Times»ին, գիտէի որ «Գօլոս», «Daily News» ազատական թերթեր են, իսկ «Նօվօիէ Վրեմիան» եւ «Times», «Figaro», պահպանողական։

Պատերազմի ատեն վիրաւորների եւ գաղթականների օգտին կազմակերպուած հանդէսների մէջ պատկերներ կը ցուցադրէին «հայրենասիրական» զգացումները բարձրացնելու համար։ Ինձ վերայ մասնաւորապէս ազդեց Ալաշկերտի գաղթականների փախուստը ներկայացնող մի պատկեր, որ կը հալածէր բաշիբօզուկների կողմէ... Երեւի այդ ծանր տպաւորութեան տակ էր, որ միւս թէ երրորդ օրը փողոցի մէջ Թուրք գերիներ պատահած ատեն սկսեցի նախատել, հայհոյել անոնց։ Խեղճերը ոչինչ չը պատասխանեցին եւ միայն տխուր՝ հայեացքով կը դիտէին փոքրիկ «զեւավութին», գուցէ մի քիչ էլ ակնածելով իմ փայլուն համազգեստից։

Պատերազմի ժամանակ եւ յետոյ ազգականս շրջապատող միջազգային մթնոլորտը կը սառէր աւելի ազգայնական գոյն։ Թուրք պառաւը նա էր, որ ազգականիս կինը, որ թէ մօր թէ դաստիարակչուհու դերին մէջ էր իմ նկատմամբ, անպատմանելով իբրեւ յեղափոխական բանտարկուած եւ փախցրուած էր Պետերբուրգ, իբրեւ մէկը այն 193ից, որոնց դատը այնպիսի աղմուկ հանեց ռուսաստանի պատմութեան մէջ։

Աւելորդ է ըսել թէ՝ ինչ ծանր տպաւորութիւն պիտի թողնէր այդ բանտարկութիւնը իմ մանկական զգացմունքների վրայ։ Բարեբախտաբար, Մարիա Ալեքսանդրովնան (այդպէս կը կոչէին վարժուհիս,— իբրեւ սոսկ քարոզիչ ընկերվարական սկզբունքների, ազատեց եւ մէկ տարուց վերադարձաւ Թիֆլիս։

Պետերբուրգի մէջ նա առիթ էր ունեցած ծանօթանալու եւ մօտ շփւելու Խորէն Նարբէյի հետ։ Իբրեւ լաւ ֆրանսագէտ, ան կը դնահատէր մանաւանդ Խորէն Նարբէյի ֆրանսերէնը, բայց հետաքրքրուած էր նաեւ հայկական հարցով։ Վերջինիս մասին ես բնականաբար չունէի ոչ մի գաղափար. ռուսաց գիմնազիոնի մէջ, սկսած էի նոյն իսկ մոռնալ հայերէնը, կը կարդայի միայն ռուսերէն մանկական գրքեր...

Իմ ուսմանս այդ շրջանի մէջ էր, երբ ազգականիս շրջանի մէջ երեւաց մի նոր անձնաւորութիւն։ Դա մի շատ կարճահասակ, բայց կրթուած, զւարթախօս Թիւրքիացի հայ էր, որ եկած էր — ինչպէս կ՚ըսէին Եգիպտոսէն։ Վարժուհուս եւ ուսուցիչների հետ ան կը խօսէր ֆրանսերէն, հայերի — Թրքահայ բարբառով եւ շատ արագ կերպով, որ անվերջ սրախօսութիւնների առիթ կուտար «Բէշկէքը» — այդպէս կ՚անուանէին բոլորը։ Փարիզ սորված եւ Եգիպտոսէն եկած հայուն — մտերմացաւ նաեւ ինձ հետ։ Իր զւարճալի պատմութիւններէն զատ ես կը հետաքրքրուէի իր բարձր ծալլող գլխարկով, ամէն անգամ ծալլելով տափակցնելով զայն եւ նորէն բանալով... Բէշկէքի «շապօ կլակը»...

Մի անգամ մտնելով տուն Բէշկէքը գտաւ ինձ մենակ. հետաքրքրւեցաւ իմ դասերով, ընթերցանութեանս գրքերով եւ... ուրախ տոնը յանկարծ փոխեց լուրջի, նախատականի։

«Ծօ, դու հայ գիրք չես կարդար, ծօ, դու հայ չես» ազդեցին վրաս, եւ ոչ այնքան իրենց բովանդակութեամբ, որչափ այն զգացուած տոնով, չեշտով որ կար հայրենասէր հայու մէջ։

Միւս օրը «Բէշկէքը» բերեց ինձ Ռոբինզոնի հայերէն Թարգմանութիւնը, որ կարծեմ նոր էր դուրս եկած...

Քիչ յետոյ ուշադրութիւնս գրաւեց «Մշակ»ը.. Բաղրամեան պատահմամբ աչքս ընկաւ «Ջալալէդդին» վերնագրի վրայ, որ եւ սկսեցի կարդալ։ Անկից յետոյ «Մշակ»ին, Ջալալէդդինին եւ Րաֆֆի տաղաւորութեանը կըպայէի անհամբերութեամբ...

Չեմ մոռցած որ յափշտակուած հայ. հարսերի կրակի շուրջ կազմակերպուած պարը Թողեց վրաս ցնցող տպաւորութիւն։ Առջի անգամ էր, կարծեմ, երբ իմ փոքրիկ մանկական սիրտը կսկծաց հայրենասիրական ու վրէժխնդրութեան զգացմունքներով...

Այդ ամառ, մեր բնակած տան բակի մէկ անկիւնը ես յատկացրած էի փոքրէկ, շատ փոքրիկ բանջարանոցի... Ցանած էի վարունգ, եգիպտացորեն, պատաւաէս, ֆասօլիա։ Պարտէզի ամբողջ հոգսը՝ փորփրելը, ջրելը ինձ վրայ էր, որ կը կատարէի մեծ գոհունակութեամբ, իբրեւ ամենամեծ զուարճութիւն։

Չը գիտեմ ինչպէս եղաւ, բայց ցանածս բոլոր բոյսերէն պտուղ տուեց միայն ֆասօլիան։ Երբ մի օր տանեցիք որոշեցին իմ բուսցրած ֆասօլիայով կերակուր պատրաստել եւ մի քանի հիւրեր հրաւիրել — վերջիններիս մէջ էր (կարծեմ իմ ցուցմունքով) նաեւ Բէշկէքը...

Քիչ յետոյ մեր տան մէջ գումարող համախմբումները շատցան. այս անգամ գումարողները մեծ մասամբ հայեր էին, խօսակցութիւնները տեղի կ՚ունենային հայերէն։ «Բեռլին», «Ժողով» խօսքերը կը լսէին շատ անգամներ, ինչ որ «յօդուածներ» է որ շտապ կերպով կը արտագրէին ու կ՚ուղարկէին տպարան։

Այդ երեկոներից մէկի մէջ էր— կը յիշեմ— երբ փոքրիկ սենեակիս մէջ դասեր պատրաստելս ընդհատեց դաստիարակս եւ կանչեց ինձ ուրախ ձայնով։ Ներս մտնելուս պէս նկատեցի որ բոլորը զւարթ էին, բարձր կը խօսէին, կը ծիծաղէին։ Բաժակները չէին վերջացրած, դեռ, երբ յանկարծակի եկաւ իմ փափլիկ թշերին իջած ապտակի երեք հարուածները...

Ես պապուշ էի կտրած...

Սակայն դաստիարակս գրկելով եւ համբուրելով մօտեցրեց սեղանին եւ ճրագի լոյսին տակ կարդաց

— «Յօդուած 61.

«Թիւրքիա կը պարտաւորի

. . . .

«Հայկական ... պաշտպանելու չորս կողմէն — ուրեմն չը մոռնաս»...

— «Եթէ յօդուածը մոռնաս ալ, ապտակը չի մոռնար»— աւելցուց Բէշկէքը...

Ողջ 35 տարի է անցած այդ օրէն. Ներկաներէն մեծ մասը չը կան այլեւս։

Բայց եւ այնպէս Հայաստանի բարեկարգութիւնը կը սպասէ իր հերթին, Րաֆֆին եւ Արծրունին կը մեան կենդանի քարոզիչները այդ հրատապ հարցի լուծման համար։

Արդեօք դաստիարակիս խոստացած «ապտակը» մենք եւս փոխանցելո՞ւ ենք մեր որդիներին .

Ս. ԶԱՒԱՐԵԱՆ

ՀՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Մուսոլինի երկու տարիէ ի վեր կը մղէ ուժեղ պայքար մը, ցորենի արտադրութեան ի նպաստ եւ ցորենի ներածման դէմ։ Ազգային վերածնութեան յանկերգը «Իտալիան ինքնիրեն պիտի ընէ» (Italia farà da se) տնտեսական անկախութեանն ալ է։ Երկու տարի առաջ, Իտալիա կ՚արտադրէր 47 միլիոն հեքթլ. մինչդեռ կը սպառէ տարին 75 միլիոն։

Ֆաշիստական ձեւով, առանց վարանումներու՝ «ցորենի պայքար»ի համար սպայակոյտ մը կազմուեցաւ, սպարապետ ունենալով նոյն իսկ «Տուչէ»ն։ Նոր հողեր չյատկացուեցան միւս արտադրութիւնները չնուազեցնելու համար, այլ քաջալերուեցաւ ներբոյժ մշակումը, որուն համար ընտրութիւն սերմնցուի, պարարտացուցիչներու գործածում եւ գիտական մեթոտներու ընդհանրացում։ Այս նպատակին համար կառավարութիւնը ծախսեց 7 միլիոն։

Տեղական ցորենը օտար արտադրութեան դէմ պաշտպանելու համար կառավարութիւնը մաքսերը բարձրացուց՝ 40 լիր իւրաքանչիւր հեքթոլիտրին վրայ։ Մուսոլինի խանդավառեց երկրագործը, մեծ հողատէրը երկրագործական նոր մեքենաներ գնեց, փոքրիկ հողատէրը վարկ ստացաւ և ամենափոքր հողամասն անգամ մշակեց։ Մինչեւ իսկ 800էն 1200 մեթր բարձրութեան վրայ ցորեն մշակուեցաւ։

1925ին իւրաքանչիւր հեքթարի արտադրութիւնն էր 9-12 հեքթոլիտր, 1927ին Գրիմանիայի եւ Էմիլիայի մէջ մինչեւ 40 հեքթոլիտր։ Գերմանիոյ մէջ մեծ սեփականութիւնները կ՚արտադրեն շուրջ 17,5 հեքթ., Հօնգարիայինները՝ 12. Իտալիայինները՝ 20։ Իսկ միջին տարածութեամբ հողերէն Պելճիքա կը ստանայ 25, Իտալիա 27. պզտիկ սեփականութիւններէն Հոլանտա կը ստանայ 27, Տանիմարքա 29, Իտալիա 30։

Յաղթութեան շքադրամը իր հակառակ կողմն ալ ունի։ Լիրին բարձրացումը եւ արտադրութեան յաւելումը նուազեցուցին ցորենին գինը։ 1926ին 1 հեքթոլիտրը 200 լիր կ՚արժէր, Յունուարին 180 լիրի, Յունիսին 138ի եւ Յուլիսին 125ի իջաւ։ Արդ, երկրագործը, որ սերմնցու գնած էր, դրամ փոխ առած էր լիրին բարձր եղած ատեն, սարսափով կը տեսնէ գիներու անկումը. կը պահէ ցորենը բայց պարտաւորուած է վճարելու փոխառութիւնները։ Տոկոսները դեռ բարձր են, բերքերու արժէքը նուազած։ Կառավարութիւնը տրակտորական միջոցներու դիմեց կեանքը աժանցնելու համար ու տուժողն եղաւ քրտնաթոր հողագործը։ Մէկ քանի տեղեր դժգոհութիւնը սաստիկ ըլլալու էր, եթէ նկատենք կրթական նախարարին գիւղի ուսուցիչներու ուղղուած շրջաբերականը, որով կը հրահանգէր բարձրացնել գիւղացիին բարոյականը, ժամանակաւոր տագնապին առջեւ։

Տագնապին ուժգնութեան նպաստեց աշնանացանի անկարելիութիւնը անձրեւներուն պատճառաւ եւ ամառուան չորութիւնը, որ տեւեց Յունիսէն Սեպտեմբեր։ Երկար ատենէ ի վեր անխնայ շահագործուած են Ապենինեան լեռնաշղթայի անտառները, որոնց աւերումներէն առաջ կուգայ երաշտութիւնը։ Վարչապետը ծրագրած է տասը միլիոն ծառեր տնկել տալ եւ ջուրերուն ընթացքը կանոնաւորել, ոռոգումներու նպաստելու համար։

Միայն ցորենի արտադրութիւն անհրաժեշտ չէ երկրին համար։ Երկրագործներուն հրահանգ տրուած է մշակելու soya hispida ընդեղէնը, որուն հատիկներէն մինչեւ հիմա իւղ կը հանէին եւ մնացածը կենդանիներուն սնուցման կը գործածէին։ Այժմ բազմաթիւ փորձերով հաստատուած է որ առոր եւ ցորենի ալիւրին խառնուրդը (10 առ 100 համեմատութեամբ) զուտ ցորենի ալիւրէ պատրաստուած հացին չափ սննդարար է։

Կառավարութեան նպատակն ըլլալով սննդական նիւթերու ներածման նուազեցումը՝ սկսած է զարկ տալ նաեւ երկրագործութեան այն ճիւղերուն որոնք այդ նիւթերը կը հայթայթեն։

Հաւաբուծութիւնը տարին 4 միլիառի արդիւնք կուտայ։ Կարելի է այս արդիւնքը աւելցնել, որովհետեւ Իտալիոյ հաւերը աւելի նուազ կ՚արտադրեն քան ամերիկեաններու, որոնք Լիվոռնոյի ցեղին կը պատկանին։ Արուեստական ընտրողութեան շնորհիւ Ամերիկայի մէջ շատ հաւեր 250 հաւկիթ կ՚ածեն տարին, մինչեւ իսկ 300, մինչդեռ Իտալիոյ մէջ 80էն 200։ Կենսաբան մը կը հաւաստէ որ բեղնաւորութիւնը կը փոխանցուի արուէն, ուստի ընտրուած աքաղաղ մը կ՚ելէն աւելի պիտի աւելցնէ արտադրութիւնը։ Ռովիկօ գաւառին մէջ կատարուած փորձերը յաջողութեամբ պսակուած են, անգլիական հաւերու ցեղէ աքաղաղէ մը սերած 11 հաւեր 200էն աւելի հաւկիթներ դրած են։

Սննդական նիւթ մըն է եւ հասոյթի աղբիւր մը մեղրը։ Միջերկրականի այս ծաղկաստանին մէջ, ուր մեղուները վխտալու էին, շատ աւելի՞ քիչ մեղր կը ստացուի քան այլուր։ Փոքրիկ Զուիցերիան 250,000 փեթակ ունի որոնք 45,000 քէնթալ մեղր կ՚արտադրեն, նոյն իսկ Սերպիա 260,000 փեթակ ունի, մինչդեռ Իտալիա միայն 200,000 փեթակ ունի, որոնք տարին կը հայթայթեն հազիւ 25,000 քէնթալ մեղր։ Մինչդեռ Հոլանտայի Ֆրիզլանտ գաւառին մէջ իւրաքանչիւր հեքթարի վրայ 7 փեթակներ կան, Իտալիոյ մեղուաբուծական կեդրոնը, Մաչերաթա գաւառը 3էն 4 փեթակ ունի։ Երկրագործութեան մասնագէտ մը կը հաստատէ որ կարելի է աւելցնել փեթակներուն թիւը եւ իւրաքանչիւր փեթակէ ստանալ միջին հաշւով 10 քիլօ մեղր, ամբողջէն 800,000 քէնթալ։

Շաքարէն առաջ մեղրը կը գործածուէր։ Իսրայէլ մեղրը կը դրկէր փարաւոններուն, 36 դարեր առաջ։ Այսօր ալ Իտալիոյ մէջ շատեր կը ջանան որ մեղրը բռնէ սննդառութեան մէջ յատուկ տեղ մը։ Բժշկուհի Էմիլիա Ֆրաունֆէլտէրի մէջ օրական փոքրիկ դգալ մը մեղր տալով տղոց՝ տեսաւ որ 6 շաբթուան մէջ 2էն 3 քիլօ աւելցած է անոնց ծանրութիւնը։

Մուսոլինի կը փափաքի որ «այս երկիրը սնուցանէ իր զաւակները այսօր եւ վաղը»։ Ասոր համար կը բաւէ որ «մարդիկ գիտնան ներդաշնակօրէն շահագործել արեւն ու ջուրը, աշխատանքն ու գիտութիւնը»։ Ինչպէս միշտ, երկրագործական տագնապին առջեւ ալ վարչապետը լաւատես է։ Ստանձնելով պատասխանատուութիւնը՝ կը հաւաստէ որ տագնապն աւելի ուժգին պիտի ըլլար, եթէ լիրը թուլնար ֆրանքին ու մարքին նման։ Կը կարծէ որ շուտով պիտի հաստատուի հաւասարակշռութիւնը, ապահովելով յաղթութիւնը.

ՀԵԹՈՒՄ

ՀԱՅԵՐԸ ՏԱԳԱՆՐՈԳԻ ՄԷՋ

Տագանրոգ քաղաքին մէջ կը բնակին մօտ 350 հայեր, բայց չունին դպրոց։ 1923ին թէեւ բացուած էր դպրոց մը, բայց եկեղեցիին բակին մէջ շինուած ըլլալով, կը կրէր կղերականներու ազդեցութիւնը։ Ու փակուեցաւ 1925ին։

Այնեւօր Հայերը իրենց զաւակներուն կը սորվեցնեն ռուսերէն, կամ կը վարձեն մասնաւոր ուսուցիչներ, իսկ աղքատներու տղան կը մնայ առանց ուսումի։ «Պրոլետար», 20 Հոկտ.։

ԹԻԱՊԱՐՏԻ ՄԸ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

Բ

— Մութ գիշեր է։ Կը զգամ որ լաթի մը մէջ կը փաթթուիմ։ Առագաստն է։ Ոտքերովս կը պղտեմ։ Առագաստին չուանը վիզիս շուրջ։ Երբ ինքզինքս կ՚ազատեմ, երկու ձեռքեր կը փաթթուին ինծի։ Կը լողանք։ Կը յաջողիմ բանալ աչքերս։ Ցմգոյն մաշիկը կը լուսաւորէ ովկիանոսը։ Ալիքները բաժնած են մեզ։ Ընկերներս կ՚ոռնան ու իրարու կը կանչեն։ Մեր փոքրիկ սնտուկները պար կը դառնան ջուրին վրայ։ Ծովը կ՚ոռնայ։ Ցանկարծ սնտուկիս կը հանդիպիմ։ Կը բռնեմ մէկ ձեռքովս։ Մարդկային բնազդի բնազդ։ Միւս ձեռքով կը լողամ։ Բայց ջուրով կը լեցուի սնտուկս եւ կը ձգեմ։ Ընկերներէս երկուքը լողալ չէին գիտեր։ Կը տեսնեմ որ լողորդ ընկերներս զանոնք գրկեր են։ Ցանկարծ կը կորսնցնեմ զանոնք աչքէս։ Հեռուն կ՚երեւի ցամաքը։ Քանի մը ծառեր կը պոռամ. «Օ՜օ՜օ՜օ՜»։ Կը պատասխանեն ինծի չորս կողմէս «Օ՜օ՜օ՜»։ Ոտքերս կակուղ բանի մը դպան։ Մօտ ենք եզերքին։ Աւազը, կակուղ աւազը, որ վտանգաւոր է։ Արքափա մօտեցաւ ինծի։ «Ո՞ւր են ընկերները»։ «— Հեռուն են»։ Ձայն կուտանք եւ քաջութիւն կը մաղթենք իրարու։ Մեր երիտասարդ ընկերը, Վ.ընէ, հեռուն է։ Մենք արդէն աւազին վրայ ենք։ Կարելի չէ իրարու օգնել, պէտք է քալել առանձին, բոս Արքափայի դասին։ Այլապէս պիտի աւազախրինք։ Այլ եւս չեմ կրնար քալել։ Կը նստիմ աւազին վրայ, կծուղ ըրած, այնպէս որ շատ քիչ կը խրիմ։ Քիչ մը հանգչելէ յետոյ, դարձեալ կ՚առաջանամ։ Ա՜հ, ծառերը դեռ հեռուն են։ Ուժերս քամուած են։ Ընկերներս գէթ կը բարձրանան ծառի մը կոճղին վրայ, զոր ծովը բերած ու ձգած է հոն։ Անձրեւը սկսաւ։ Լուսինը փախաւ։ «Օ՜օ՜օ՜օ՜»։ Ընկերներս հեռացած են, անոնց պատասխանը տկարացած է հեռաւորութեան մէջ։

Վերջապէս իրարու մօտ։ Ցոգնած, կը քնանանք։ Ցուրտը, անձրեւը, անօթութիւնը եւ հովը կ՚արթնցնեն մեզ մեր ծանր թմրութենէն։ Անձրեւը կը դադրի եւ մժեղները կ՚սկսին։ Ո՞ւժ պէտք է, մժեղ սպաննելու համար։ Ո՞րքա՜ն երկար է գիշերը։ Այ մեռանք, յոգնած ենք։ Երեկ, աւազին վրայ, Արքափա հրացան ունէր, զարկաւ ծովային թռչուններ ու կերանք նաւակին մէջ։ Այսօր ոչինչ ունինք։ Աւազէ գետ մը՝ անճանաչելի դարձուցած է մեզ։ Ընկերներէս ոմանք մերկ են, իրենց բերանները բացած են ծարաւէն։ Ցանկարծ նշմարեցինք որ Վ.ընէ բացակայ է։

«— Վ.ընէ՜, Վ.ընէ՜...» ճամբելու ատեն կը պոռանք։ Ցխար ու երկար ձայն մը կուգայ հեռուէն։ Կը տեսնենք սեւ կէտ մը աւազի ծովին վրայ։ Կը մագլցինք ծառերու վրայ։ Ութը հարիւր մեթր հեռու, կոճղ մը կը բարձրանայ աւազին վրայ։ Ոչ, կոճղ չէ, բազուկները կը շարժէ. «Վ.ընէ՜»։ «Ընկերնե՜ր» կը պատասխանէ։ Աւազին մէջ խրած է կիսովին։ Ծառերին վրայէն կը շարժեմ շապիկս ու կը պոռամ։ «Մի՛ վախնար, Վ.ընէ՜, քաջութի՜ւն, առաջացի՛ր»։ Կը պոռանք։ Ափսո՜ս, ծովը կուգա՛յ։ Ջուրը կը հասնի Վ.ընէին։ Բայց Վ.ընէ չի շարժիր, այլ միայն կը պոռայ «Ընկերնե՛ր»։ Ի՞նչ կրնանք ընել։ Խափշիկը կ՚ըսէ թէ ցամաքէն նաւակ մը պիտի գտնէ եւ օգնութեան պիտի երթայ։ Սակայն մինչեւ այն ատեն ծովը պիտի խեղդէ դժբախտը։ Նաւ… շէկը կը մեկնի։ Երեք ընկերներ կը հեռանան։ Կը մնանք ընկեր մը… հետ եւ կը նայինք սեւ կէտին… Ցնտոյ ծառերը սոմ… ընելով, կը հրենք առաջ… կը դառնայ Վ.ընէի, որ… վեր կը տեսանի ալիքներէն… մէջքը թաղուած է ջուրին… Ահա կ՚երեւի գլուխը միայն… կենանք։ Մինչեւ մեր մէջքը… ալ խրած ենք։ «Վ.ընէ՜, ընկե…» Ահա գլուխն ալ կորսուեցաւ։ … կու ձեռքեր կը բարձրանան… Կը պոռանք նոյն էն, յուսահատ… Հիմա ոչինչ կ՚երեւի։ Հիմա ոչ… կը պատասխանէ մեզի։

* *

Երբ Վ.ընէ թաղուեցաւ աւազին մէջ, ընկերոջս՝ Ժան-Մարի… հետ քալեցինք դէպի մեր ընկերներուն մօտ, քայլ առ քայլ… տեւելով անոնց հետքին։ Հասանք… շուտով։ — Ո՞ւր է Վ.ընէն, հարցուցին։

— Թաղուեցաւ աւազին մէջ… լռութիւն։

— Ծարաւ եմ, պոռաց… վերէ։

Չորս օր է, ջուրերու մէջ ենք եւ ծարաւ։ Կը խմենք… ջուրերը, որոնք աչքի պէս… ւացուած են աւազին վրայ… բեւր ջո՞ւր։ Ո՛չ. շատ աղի է։

Կը քալենք։ Ոտքս կը ցա[ւի]… Ժան-Մարի կ՚օգնէ ինծի… կ՚անցնինք աւազներուն մէջ… ցած ջուրերէն։ Հիմա հասած ենք Մաչուրի գետը։ Ծովը քաշուած է նորէն։ Սաստիկ ծարաւ ենք։ Ինչո՞ւ պիտի տայինք գաւաթ մը ջուրի համար։ Լաստ մը։ Կը հրենք ջուրին մէջ ու կը հեծնանք վրան… սովին մեռած՝ կը փռուինք… տախտակներուն վրայ, մակոյկը… պոռանք։ Չեն պատասխաներ… նստած ջուրը, հասնելու հա… մակոյկին հարիւր մեթր… ոտքիս ցաւէն չեմ կրնար… ջանալ այլ եւս։ Կ՚ուզեմ վեր… դառնալ կոնակի վրայ… փորի վրայ եւ ամէն կերպ կը… զամ։ Անկարելի է։ Պիտի ընկղմի… Լաստը անհետացած է։ Ալիքները հանգիստ չեն ձգեր զիս։ Ձեռքերս ոտքերս չեն շարժիր։ Պիտի կ՚ընկղմիմ։ Կը խմեմ աղի ջուր… կարծելով համար տանջանք… Ականջներս կը գոռան։ Մտաբ… բոց. Միրուհիս (Ազատութիւն)… Ցանկարծ պաղ հով մը կը դառնա… երեսիս. խելքս գլուխս կուգայ… Կը շնչեմ ու կը պոռամ.

— Ժան-Մարի։

— Օ՛, հոս ենք

Ձեռք մը կը բռնէ մէջքէս եւ կը նետէ լաստին վրայ։ Զ… Արքափան պատմեց թէ մ… կոյկը եկեր է եւ նաւավարները խափշիկ ըլլալով, վերցուցեր… միայն Արքափան։ Ցետոյ «Մ… սատկեցէ՛ք» պոռացեր են մ… ներուն։

Ցկսանք ձեռքով թիավարել… եւ լաստը կը յառաջանար։ Ցա… կարծ լաստին տախտակները սկս… քակուիլ. փռթթուեցանք… տակներուն։ Մինչեւ մեր վզերը ջուրին մէջ կը մնանք կախուա… շնորհիւ տախտակներուն ընկերներս, յուսահատած, ուզեցին խեղ… դուիլ։ Քաջալերեցի զանոնք, … մոգելով որ, Արքափ եղեր… քին համաձայն, պիտի կրնանք… մնալ այդ վիճակին մէջ,… ընկղմելու հոսանքը կը քշէ մեզ… Այնքան յոգնած ենք, որ կը քնանանք ջուրին մէջ,… փայլեցանք։… փայլեցանք, երբ ալիք մը… կը խմէ մեր գլուխները. կ՚արթն… նանք։ Ահա վախը կը պայթի… հապա եկէ շնաձուկեր… եւ… խոզերը յարձակին։

...ՏԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

...իրենց տեսողու-
...ութիւնը կը մասնէն
...ը յեղափոխական թու-
...[illegible]
...

...չ. եւրոպայ ն [illegible]
...ան չի տեսնուիր։ Ամե-
...ն գիտելու համար պէտք
...ով ուրիշ բան պէտք է,
...ւ անոր կուլուրթիւ-
...ունելու համար ճիշդը
...ը մտրակը կը գործէ ճոն։
...պարմաւա թափմանները
...ու համար շօշափելու
...ներն եւ որովհետեւ չեն.
...որենց ձեռքերը երկարել
...ճոն։ պակասը կը լրա-
...մտի ենթադրութիւն-
...
...կը արգիլուած է եղեր։
...օրն ի բուն կը գան-
...համբերութեան վտանգ-
...[illegible]
...արգիլելով երթեւեկը, կը
...սիակէ կեանքի վտանգ-
...ճարուած մը տուած
...պահիւագրական ընկե-
...րոնը, որոնք խսկապէս
...ական հնաքիներ են։ Ա-
...ի քղատակներուն մէջ
...տեղին սէրը։
...պատ չէ եղեր։
...այդ մարդիկը համրի
...չէ, որ անշուշտ կը տե-
...իրարու հետ։ Չապա
...ամավէտի լուրերը որ
...կը համրին Ռուսիայէն։
...նակէ թէ խօսքը բռնա-
...ան չափ ապատ է, գո-
...մը քերմաններու համար։
...ճոն, ուր լեզուն չի
...խապաղութիւն կը տիրէ։
...որ ռուսերը մուցած ըլ-
...[illegible] յեղափոխութենէն ի

...պաշտություն չկայ

...մը որ ընդ համու-
...կը ճեռապնդէ։
...պիտի արգիլէր։ պա-
...ճագի հանէն հեւ ի հեւ
...ու բոլորին պիտի պար-
...ո՛չ թէ, աշխատութիւն
...[illegible] այլ ճուլու-
...է ։
...դ խաղութիւններէն
...պարժուածները կը
...համար հաւս
...վրայ, որոնց ճոխու-
...իրենց տուներուն մէջ
...իրենց ամէն
...ազատութիւններով
...սրահներ, լուսաւոր
...նկողին, մաճճակալ,
...զ բռանը
...անթեսով երաժշտու-
...մէկ մը արտօ-
...մտադակէն դուրս թը-
...ազատու-
...եւ ալ
...գիրութեամբ
...բնակավայր՝
...համար
...դրախտային բան-
...պարզ է որ
...նեբս մտնելու,
...մը յետոյ։
...ցութիւնը քա-
...[illegible]
...չէ, այլ միայն հա-
...[illegible]
...իրենց խմ-
...մէջ կը սորվին
...ամրապնդե-
...

ՆԱՐՏՈՅ

50 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ ...ԱՄՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԱԾՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

...իշխանուհի մը, որ
...Վիքթորիա Թա-
...կը ասնչուի,
...ստացուածքը, շուրջ
...տոլար, սրտագրած
...տարածման։
...որ վերջերս 70
...մէջ՝ 25 տարի հնդ-
...ամենալուսաւորեալ
...Գոփալի վրայ իշխելէ
...հրաժարած է գահէն, իշ-
...զաւկին յանձնելով։
...մնացորդ օրերը ապ-
...կրօնքի

...հրաժարեալ թագուհին, վեր-
...է Լոնտոն եւ
...է, թանձր քող մը ե-

ՑԱՐԴՆՈՂ

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

Հրանտ Բալուեան, անցեալ Հինգշաբթի, կարդաց Տէրեանի մասին ամփոփ ուսումնասիրութիւն մը, որուն գլխաւոր գիծերն են.

1. Տէրեան, ըլլալով արեւմուտքին ծանօթ բանաստեղծ մը, մանաւանդ թրծուած՝ Ֆրանսական արուեստին սրնող ու դժգոհ տաղնապներուն մէջ, կը հանդիսանայ միակ կամուրջը, որ կը միացնէ մեր արեւելահայ գունատ բանաստեղծութիւնը եւրոպական մշակոյթին հետ։

2.— Մինչեւ Տէրեանի երեւումը՝ ռուսահայ բանաստեղծական լեզուն խեղճուկ բարբառ մըն էր, որ միայն հասարակ իմաստութիւն եւ կամ նախնական զգացումներ կրցած էր պատմել։ Լեզու մը իր շուքն ալ ունի, որ բառերուն եռեւ պահուըտած՝ առաւելապէս լռութեամբը միզ կը հմայէ։

3.— Գեղարուեստական գործէ մը պահանջուած անաղարտութեան սկզբունքը յարգած ըլլալով կը մնայ Յ. Թումանեանի հետ, զուտ արուեստագէտ բանաստեղծը։

4.— Այն շրջանին, երբ բանաստեղծութիւնը ամէն բանէ առաջ երաժշտութիւն էր, կը թաղուէր խորհրդապաշտ շաժման մէջ, եւ կը հանդիսանայ միակ բանաստեղծ ներկայացուցիչը այդ դպրոցին։

Տէրեան հարազատ աշակերտն է եւ ազդեցութեան տակ՝ ֆրանսացի բանաստեղծին.— Փօլ Վէրլէնին։

Ծիծան-կարօ.— Բալուեան՝ խոր ուսումնասիրութիւն մը չէ որ ըրած է։ Տէրեանի կեանքին մասին բան չխօսեցաւ, այլ շատ լայն տեղ տուած էր խորհրդապաշտութեան ուսումնասիրութեան։

Ռստոմեան.— Տէրեանէն առաջ կան Յ. Յովհաննէսեան, Իսահակեան, Թումանեան իբր ռուսահայ մշակ լեզուի հիմնադիր։ Տէրեանի նորութիւնը իր երաժշտութիւնն է։ Ան մեր մէջ կարօտի, սիրոյ եւ երազի ուժեղ ներկայացուցիչներէն մէկն է։ Բալուեան չուզեց խօսիլ 1917էն յետոյ երեւցող «համայնավար» Տէրեանի մասին։ Մինչդեռ Տէրեան այդ շրջանին նոր բան չէ գրած, եւ արուեստն ու միտքերը կուգան 1905էն։ Բալուեանի ուսումնասիրութիւնը ամբողջ չէ, այլ մէկէն, սոսկ միւսէն վերցուած է։

Ա. Ասլանեան.— Տէրեանի մասին խօսելու համար պէտք է ծանօթ ըլլալ ռուս գրականութեան։ Ռուս գրագէտները, տիրող գրաքննութեան պատճառով ստիպուած էին թէերդել, թէ փիլիսոփայել։ Ձեւի նմանութիւնը չի նշանակեր՝ խորքի նոյնութիւն. ազդեցութիւններու խնդրին մէջ պէտք է աւելի խորութեան վրայ ծանրանալ, քան արտաքինին։

Լ. Վշտունեան.— Տէրեանի մօտէն կը ճանչնամ իբր բարեկամ։ Ան լեզուի նորութիւն չի բերեր։ Խորհրդապաշտութիւնը պէտք չէ շփոթել այլաբանութեան հետ, խորհրդապաշտութեան երաժշտութիւնը հնչական չէ, այլ ան կը կայանայ ներքին իմաստին ղաշնաւորութեան մէջ, ուստի բառերուն իմաստին խորքը պէտք է փնտռել։ Եթէ Տէրեան թայ դասնուի ֆրանսերէնի, հակառակ իր ձեւի նմանութեան, հայանօրէն հոգիով բոլորովին տարբեր է Վէրլէնէն, որուն ազդեցութիւնը կ'ենթադրուի իր վրայ։

Դ. Ճիզմէճեան.— Ջո՛ւր է պաշտպանել Տէրեանը իր ազդեցութիւններէն, յետոյ, ընդհանրապէս հեղինակ մը իր միջավայրին ծնունդն է։

Ա. Կոթիկեան.— Հեղինակը պէտք չէ անպատճառ դպրոցի մը մէջ մտցնել։ Գործ մը իր առարկայական արժէքովը միայն զատենք։ Տէրեանէն աւելի ուժեղ բանաստեղծներ ունինք, որոնք ազգային են, ինչպէս Տէրեան միջազգային բնոյթ ունի։ Տէրեանի յաջողութիւնը հոն է որ երաժշտութեան շատ տեղ տուած է, շատ քաղցրալուր է, այնչափ որ շատ անգամ մտածումը կը թմրեցնէ։ Աւելորդ է ազդեցութեան մասին խօսիլ, անկարելի է որեւէ ազդեցութիւն չկրել։ Տէրեան կը ներկայանայ իբրեւ մարդ, եւ ո՛չ իբրեւ Հայ կամ Ռուս։

Հ. Զարդարեան.— Եօ քննադատութիւնը երեք դասի կը բաժնեմ. Ա) Քննադատներ որ յանդուգն կ'ըլլան ու պզտիկ դատողութիւններու վրայ մեծ բեռ կը բեռցնեն, Բ) Քննադատներ, որոնք որոշ ճկունութիւն ունին, ցոյց կուտան հակասութիւններ եւ խրթնութիւն։ Գ) Հասուն, կատարեալ ու յստակ քննադատներ։ Դժբախտաբար մենք չունինք երրորդ կարգի քննադատներ։ Քննադատութիւնը կը պահանջէ տարապայման զարգացում եւ հասունութիւն։ Մեր քննադատները ընդհանրապէս Օշականի բացասական ազդեցութեան տակ են։ Այն Օշականին, որ անհասկնալի, խրթնաբան ոճ մը ունի։ Մինչդեռ մենք կ'ուզենք Ռոնանի, Թէնի եւ Պրիւնթիէրի յստակութիւնը։ Ազդեցութիւնները, կ'ընդունիմ որ ճակատագրական են, բայց պէտք չէ որ անհատականութենէն տուժել տայ։ Մարդ ազդեցութեան շրջանին միջակ գործեր կ'արտադրէ։

ԱՄԲԱՍՏԱՆԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ

Աղեքսանդրիոյ տագնապը կը շարունակուի։ Թօրգոմ եպսկ. իր նշանակած յանձնախումբին յանձնելով առաջնորդարանը, կը պատրաստուի նոր ընտրութիւններ կատարելու։ Այս առթիւ եղած բողոքի մը հետեւեալ չնաշխարհիկ պատասխանը կը կարդանք («Արեւ»ի մէջ 4 Նոյ.), եպիսկոպոսին սուրբ ստորագրութեամբ. —

«Ցասր պարոններ, որոնք Թեմական եւ քաղաքական ժողովի անուան տակ մինչեւ վերջին օրերս Աղեքսանդրիոյ Առաջնորդարանի մէջ գործող ազգայիններէն եղած են, ինծի ուղղած են Նոյեմբեր 1 թուականաւ եւ ֆրանսերէն տառերով բայց հայերէն բառերով հետեւեալ հեռագիրը։

«Թեմական եւ Քաղաքական Ժողովներու անդամներս կուգանք ցաւով վկայելու որ դուք կը գլխաւորէք անպատասխանատու անձերու նախաձեռնութեամբ սկսած հակասահմանադրական շարժումը։ Իբրեւ օրինական ներկայացուցիչ Աղեքսանդրիոյ Հայ համայնքի, կը զիմենք եւ կը յորդորենք ձեզ հետ կենալ ձեր վտանգաւոր ձեռնարկէն։ Այլապէս զալիք բոլոր քարգութեանց ։ պատասխանատուութիւնը կը թողունք ձեր վրայ։

Իրիքեան, Նորատունկեան, Խաչատուրեան, Մարգարեան, Մալխասեան, Աղնաւորեան, Խանճեան, Ճանթ. Զօպանեան, Կէօնճեան»։

Այս հեռագրին մէջ գործածուած բառերէն ոմանց նշանակութիւնը ստորագրողներու հասկացողութեանը յանձնելով, կանգ կ'առնեմ միայն հակասահմանադրական բառին առջեւ, ու կը յայտարարեմ թէ տեղւոյս հայ ժողովուրդին ամենաստուար մեծամասնութեան կողմէ յայտնուած միահամուռ փափաքը եւ մեր կողմէ այդ առթիւ կատարուած տնօրինութեանց նպատակն ու ծգտումն է ճիշտ հակառակը միայն, այսինքն վերջ դնել [illegible] այն արարքներուն, որոնք ժամանակէ մը ի վեր շարունակ իբարու յաջորդեցին քաղաքիս Ազգ. Առաջնորդարանի շրջանակին մէջ, վերջերս ալ թատրոնային տեսարաններով զայն աններելի գայթակղութեան։

Խորհուրդ կուտամ հեռագիրը ստորագրող պատ. ազգայիններուն՝ բարի ըլլալ ընդունելու այս ճշմարտութիւնը, եւ զգուշանալ բարդութիւններէ, որոնց պատասխանատուութիւնը իրենց վրայ միայն կրնայ իյնալ»։

ՍԷՆ-ՑՐՆԻԻ ՀԱՅԿ. ՊԱՏԱՐԱԳԸ

Կիրակի օր փարիզէն 3. արուարձաններէն մեծ թիւով հայեր փութացած էին Սէն-Ցընիի Մայր եկեղեցին, ուր հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ ընդհ. Հայ նահատակներու յիշատակին։ Պատարագեց Գաղութիս Եպիսկոպոս Գերապայծառ Գրիգոր Եպսկ. Գաղտագանեան։ Երգեցողութիւնները կատարուեցան քառաձայն՝ «Աշխատաւոր երգչախումբ»ին կողմէ, ղեկավարութեամբ Գ. Աշոտ Սէրգոյեանի եւ մասնակցութեամբ Գ. Սաքօ Ցակոբեանի։ Հոկայ եկեղեցիին մէջ հայկական մեղեդիներն ու երգերը անուշ ներդաշնակութեամբ կ'արձագանգէին։ Ֆրանսացիները, որոնցմէ յիշենք Ռոսիկանական ցեղութեան Օտարներու Դիւանին պետ Գ. փիքարը, շատ լաւ տպաւորութիւն կրեցին։

Հուսատամ՝ րբն առաջ Հայոց հասցէին համակրական խօսք ըրաւ Սէն-Ցրնիի Մայր եկեղեցիին աւագերէցը, յիշեց հայերու եւ ֆրանսացիներու աւանդական բարեկամութիւնը, որուն պերճախօս մէկ ապացոյցն է այն հիւրընկալ ընդունելութիւնը զոր Ֆրանսա ըրաւ տարագիր Հայերուն։ Ու աւելցուց. «Կեցցէ՜ Հայաստան, որ կը սիրէ ֆրանսան եւ կեցցէ՜ Ֆրանսա, որ կը սիրէ Հայաստանը»։

Ցետոյ կանոնիկոս Քորտոնիէ քարոզ խօսեցաւ։ Ցիշեց այն անլուր տառապանքները, զորս կրած է հայ ժողովուրդը իբրեւ մէկ անդամը քրիստոնեայ արեւելեան ընտանիքին, գովեց այն հաստատակամութիւնը, որով Հայերը կուրծք տուին ամէն տեսակ ալեկոծումներուն։ Քորտոնիէ նոյնպէս յայտնեց Ֆրանսական ժողովուրդին համակրանքը հանդէպ հայ ազգին։

Պատարագէն վերջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Ալֆիկոյ վերջին թագաւոր Լեւոն Ե. Լուսինեանի տապանաքարին վրայ։

**Ֆրանսական թերթերը արձանագրեցին այս արարողութիւնը։

«Ժուռնալ» իր երկուշաբթի օրուան թիւին մէջ գրեց.

«Փարիզի հայ գաղութը Սէն Ցրնիի Մայր եկեղեցին գնաց պատարագի համար յիշատակը Ֆրանսայի համար մեռնող իր կամաւորներուն եւ Լեւոն Ե. Լուսինեանի, Հայկական թագաւորութեան վերջին իշխանը, որ 1393ին մեռաւ Փարիզ, Կելեստինեաններու վանքին մէջ»։

«Էքսէլսիոր» նոյն օրը հրատարակեց Գաղտագանեան եպսկ.ի եւ Ֆրանսացի կրօնաւորներու խմբանկարը՝ քաշուած Լեւոն թագաւորի խաչին մէջ։

ՊՐԻՒՍԷԼԻ «Հ. Մ. Ը. Մ.»Ը

1925ին Մայիս ամսուն մէջ, Պրիւսելաբնակ խումբ մը երիտասարդներ նախաձեռնարկ եղած են հիմնելու Պրիւսէլի մէջ Հայ Մարմնակրթական Միութիւն մը, որուն նպատակն է ուժ տալ մարզանքի եւ մարմնակրթանքը հանրային ձեւին տակ պէտք մը դարձնել նոր սերունդին համար։

Ինչպէս ուրիշ տեղեր, հոս եւս Միութիւնը զերծ է որեւէ քաղաքական կամ կուսակցական հանգամանքէ։

Պրիւսէլի Հ. Մ. Ը. Մ.ը, որ բնականօրէն մաս կը կազմէ Հայ Մարմնակրթական Ընդհ. Միութեան, իր մրցումներուն շնորհիւ յաջողած է 1927ին մտնել «Groupement Coopératif de Brabant»ի մէջ, որուն կ'անդամակցին Պրիւսէլի մէջ գտնուած մեծ վաճառատուններու եւ դրամատուներու պաշտօնէութիւնը։ Այն խմբակցութեան առաջնութիւնը սկսած է 1926ին եւ աւարտած 1927ին։ Պրիւսէլի մեր հայ արիները երկրորդ տեղը շահած են, հակառակ իրենց անդամներու թիւին նուազութեան։

Պրիւսէլի Հ. Մ. Ը. Մ.ը, բացի գնդախաղի խումբէն, որ իր գլխաւոր ուժն ու գործունէութեան առանցքը կը կազմէ, 1927ին կազմակերպած է նաեւ «Թէնիս»ի մասնաճիւղ մը, որուն գլխաւորութիւնը ստանձնած Գ. Ըլիք Ապաճեան Միութիւնը միջոց-ներու համար Պրիւսէլի լաւագոյն կայաններէն մէկուն մէջ վարձած է մասնաւոր գետին մը։

Ունի 30 գործօն եւ 25 օժանդակ անդամներ եւ կը վայելէ պելժիքայ գաղութին ընդհանուր համակրութիւնը։

Վարչութեան մաս կը կազմեն՝ Կ. Գոյունճեան, Խ. Վէքեռեան, Մ. Պալըքճեան, Պ. Մուրատեան, Ց. Հոհպապեան, եւ Ցօքթ. Կուլոեանց՝ խորհրդական։

Ֆութպոլի խումբին կը մասնակցին՝ Մ. Օտապաշեան, Զ. Մաճառեան, Լ. Պաքըրճեան, Լ. Մաէճեան, Ա. Ղուկասեան, Ն. Պուշաքճեան եւն.։

Ընդունելի է թէ՝ Պրիւսէլի Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր յաջող մրցումներուն եւ տարած յաղթութիւններուն շնորհիւ, ջանացած է միշտ բարձր պահել հայ ցեղին մարզական յատկութիւնները եւ պատեհութիւն ընծայած է որ հայ անունը ճանչցուի օտարներէն։

Կ'արժէ քաջալերել թէ նիւթապէս եւ բարոյապէս մեր քաջարի մարզիկները։

Պրիւսէլ Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՎԻՐՈՖԼԷՅԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի կէսօրէն վերջ ստուար բազմութեան մը ներկայութեան Վիրոֆլէյի քաղաքապետարանին կից հանդիսասրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շավիլ Վիրոֆլէյի նորակազմ մասնաճիւղին անդրանիկ հանդէսը։

Հրաւիրեալներու առաջին շարքին վրայ տեղ գրաւած էին Վիրոֆլէյի քաղաքապետ Գ. Պէնազէ եւ օգնականը, ինչպէս նաեւ Շավիլէն եւ Վիրոֆլէյէն յայտնի ֆրանսացիներ, իրենց ընտանիքներով։

Այս արուարձանին մէջ արուած առաջին գեղարուեստական գերեկոյթն էր ասիկա ու անոր յաջողութիւնը վստահ ենք թէ պիտի քաջալերէ կազմակերպիչները յաճախ սարքելու նման հանդէսներ։

Յայտագիրը — քիչ մը խճողուած — կը բաղկանար առաւելապէս երգէ եւ երաժշտութենէ։ Հանդէսին ՝ երգային առանցքը կը կազմէր «Սիփան» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գ. Սաքօ Ցակոբեանի։ Խումբին երիտասարդ երգիչներն ու երգչուհիները օրինակելի զգուշութեամբ մը կը յաջողին կանգուն պահել այս գեղեցիկ գործը, հակառակ բոլոր աննպաստ պայմաններուն։ Կիրակի օրուան իրենց մասնակցութիւնը Հ. Մ. Ը. Մ.ի հանդէսին, մասնաւորապէս առիթ մը եղաւ հայ երաժշտութիւնը ծանօթացնելու օտարներուն, որոնք չզլացան իրենց գնահատանքի հպարտացնող խօսքերը։

Երգողներուն մէջ ամէնէն աւելի աչքի կը զարնէր Գ. Գրիգոր Մէհտէրեանը, որ մանաւանդ հայերէն կտորները կ'երգէր տիրականօրէն։ Գ. Մէհտէրեան գեղեցիկ բերասարդ է եւ իր ձայնին մեթոտիկ մարզանքը կրնայ փայլուն ապագայ մը երաշխաւորել իրեն։ Օր Շաքըլեան Լապորտ դաշնակով, Պ. Արգար թառով պալեան սրինգով, եւ ֆրանսացի մը ջութակով իրենց մասնակցութիւնը բերին գեղարուեստական բաժնին։ Օրիորդներ՝ Աշխէն եւ Աստղիկ հայկական տարազով պարեցին կովկասեան պարեր։

Կարօ Սասունի պարզեց մարզանքի կարեւորութիւնը նոր սերունդին համար։

Հանդէսը վերջանալէ առաջ, քաղաքապետ Գ. Պէնազէ ջերմ յարգանքի խօսքեր ըրաւ Հայերու հասցէին եւ պատրաստակամութիւն յայտնեց օգնելու հայ երիտասարդութեան յառաջիկայ հանդէսներու առթիւ։

Հանդէսը վերջացաւ «Սիփան»ի «Ա՜հ ինչ քաղցր բան» խմբերգով։

Ցետոյ Գ. Սաքօ հրաւիրեց երգչախումբը Պիյանքուր, Գ. Նաւավարեանի ճաշարանը, ուր մտերմական շրջանակի մէջ տեղի ունեցան կերուխում, երգ, հայկական ու եւրոպական պարեր։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՑՈՒՍԱՀԱՏ.— Մանկամարդ կին մը, Ժընըվիէվ, երկու տարեկան իր երախան կուրծքին կապելով, ատչի սրնետունեցաւ Սէն-Մարթէնի ջրանցքը։ Ականատեսները տեսան ու ցատկեցին ջուրը։ Կարելի եղաւ ազատել մայրն ու երախան։ Ցիկին Ժընըվիէվ կը յայտարարէ թէ անձնասպանութեան փորձած է, որովհետեւ ամուսինը նախանձի պատճառով շարունակ կը ծեծէր զինք։

ՀԱՐՍՆԻՔԷՆ ԱՌԱՋ.— Նօկարի մէջ (Գերմանիա) հարսնիք կար։ Պար ու ծիծաղ։ Պսակի արարողութեան պահուն, երկու հարիւր հրաւիրեալներ անհամբեր կը սպասէին փեսային, որ կ'ուշանար։ Ճերմակ հարսը զարմացած շուրջը կը նայէր։

Ցանկարծ լուր եկաւ որ փեսան ինքզինքը կախեր է սենեակին մէջ։ Ձեռունէն ինչո՞ւ, ո՛չ ոք գիտէ։

ԱՆՈՆՔ ՈՐ ՊԵԼԺԻԱ ԿԵՐԹԱՆ

Պրիւսէլի Ազգ. [illegible] [illegible] դարապարութիւնը, Նոյ. 12 թուականով.—

Կարգ մը հայրենակիցներ առանց անցագրի կամ որեւէ օրինաւոր արտօնագրի Պելճիքա կուգան եւ տեղական իշխանութեանց կողմէ դժուարութիւններու հանդիպելով ի հարկին երկրի սահմաններէն դուրս կը հանուին եւ կրկնապէս թշուառութեանց կը մատնուին։

Պրիւսէլի Հայոց Ազգ. վարչութիւնը անզօր ըլլալով անոնց ինպաստ ունել միջամտութիւն ընելու, կուզայ ներկայ յայտարարութեամբ զգուշացնել մեր հայրենակիցները նմանօրինակ անխոհեմ ձեռնարկներէ։

(Կնիք)

իր պաշտօնեաներուն հետ միասին։ Պատերազմէն ի վեր առաջին Թուրք դեսպանն է որ Միացեալ Նահանգները կ'երթայ։

Մուխթար պէյ այս առթիւ հետեւեալը յայտարարած է թերթերուն.

—Ամերիկեան կառավարութեան հետ ունեցած մեր յարաբերութիւնները վերջին ատենները բնականոն եւ բարեկամական են։ Ամերիկա մեր երիտասարդ հանրապետութեան հանդէպ շատ բարի տրամադրութիւններ կը սնուցանէ. տարակոյս չկայ որ այս անկեղծ յարաբերութիւնները ալ աւելի զօրացնելու պիտի աշխատինք. վստահ ենք որ ամերիկեան կառավարութենէն ալ լաւ աջակցութիւն պիտի գտնենք։ Առայժմ Ամերիկայի հետ նոր պայմանագրութիւն չպիտի կնքենք։ Ամերիկեան կառավարութեան հետ արդէն Լօզանի մէջ կնքուած հաշտութեան դաշնագիր մը ունինք, որ չէ վաւերացուած Ծերակոյտէն։ Այս պատճառաւ երկու պետութեանց միջեւ առժամեայ համաձայնագիր մը կնքուած էր։ Ամերիկեան Ծերակոյտը Յունուար 15ին պիտի գումարուի եւ կը յուսանք որ այս անգամ պիտի վաւերացնէ Լօզանի դաշնագիրը, որ ամենամեծ ազդակը պիտի ըլլայ կանոնաւորելու համար երկու կողմի քաղաքական եւ տնտեսական յարաբերութեանց ուղղութիւնը։

Պոլսոյ բնակչութիւնը պիտի աւելցնեն

Ներքին գործավարութիւնը Պոլսոյ կուսակալութեան հաղորդած է թէ որոշուած է Պոլսոյ մէջ բնակելու արտօնութիւն տալ ռումանաբնակ եւ պուլկարաբնակ այն Թուրքերուն, որոնք կ'ուզեն իրենց ծախքերով Թուրքիա գաղթել՝ առանց օժանդակութիւն խնդրելու կառավարութենէն։

Այս որոշումը ցոյց կուտայ թէ, կ'ըսէ «Աքշամ», կառավարութիւնը որոշած է աւելցնել Պոլսոյ բնակչութեան թիւը։

Մանուէլեանօ ազատ արձակուած

Պուքրէշի պատերազմական ատեանը երէկ առաւօտ ժամը 2.30ին երկուքի դէմ երեք ձայնով ազատ արձակեց նախկին փոխ-նախարար Մանուէլեսքօն։ Այս վճիռը կարդացուեցաւ խանդավառ ծափերուն ներկաներուն մէջ, որոնք «կ'եցցէ՛ բանակը» պոռացին։

Երկուշաբթի օրուան դատավարութեան մէջ նախկին վարչապետ Ջօր. Ավէրեսքօ պաշտպանեց Մանուէլեսքօն, ըսելով որ իշխան Կարլոսի գահէն հրաժարումը վաւերացնող օրէնքը Սահմանադրութեան մաս չի կազմեր, ուստի կրնայ փոխուիլ։ Իշխանին Ռումանիա վերադարձը արգիլող ոեւէ օրէնք չկայ։ Պրաթիանօ ինքն ալ վերջնական չի նկատեր այդ հրաժարումը եւ վերջերս պատուիրակ մը ղրկեց Փարիզ։ 1926ին երբ Ֆէրտինանտ թագաւորը Փարիզ եկաւ, տեսակցեցաւ իշխանին հետ։ Կարոլ նամակ գրեց իր հօր՝ դնելով վերադարձի համարկարգ մը պայմաններ, զորս թագաւորը չափազանցուած գտաւ եւ պատասխանեց. «ո՛չ երբեք, ո՛չ ամէն գնով»։

Փրոֆ. Եօրկա եւս ինչպաստ ամբաստանեալին խօսեցաւ եւ ըսաւ թէ Մանուէլեսքօ բացէ ի բաց կը գործէր և ոչ թէ գաղտնի, ուստի յանցաւոր չէ։

Քիւրտերը զինուորագրութեան հակառակ

«Թայմզ»ի Պաղտատի թղթակիցը կը հեռագրէ Նոյ. 11 թուականով.—

Քիւրտ երեսփոխան Իպրահիմ պէյ Իէզտանուգիէն առաջարկութիւն մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ ինք եւ իր քիւրտ պաշտօնակիցները ուժգնօրէն հակառակ են ծրագրուած զինուորագրութեան օրէնքին։ Քիւրտ երեսփոխանները կ'ըսեն թէ առիկա պիտի ըլլայ «անհեյլի ռումբ մը, որ պիտի կործանէ երկիրը»։ Այս գիշեր անոնք Քիւրտիստան կը վերադառնան, իրենց պայքար մղելու համար զինուորագրութեան օրինագիծին դէմ։

∴ Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ Վահապիները յարձակած են Ան-Նիսիրիյէն 100 քիլոմեթր հարաւ-արեւմուտք շինուելու վրայ եղող պահականոցի մը վրայ, սպաննելով հանրօգուտ շինութեանց քննիչ մը եւ ուրիշ քսան հոգի։ Վահապիները կը պնդեն թէ Իրաքի եւ Իպն Սուուտի միջեւ կնքուած դաշնագրին համաձայն, արգիլուած է սահմանի մօտակայ հորերը ամրացնել։ Պասրայէն օդանաւերու տորմիղ մը ղրկուեցաւ՝ պատժելու համար յարձակող ցեղախումբը։

Նոր ձերբակալութիւն մը եւս

Հունգարական պարտաթուղթերու խնդիրը հետզհետէ կը ծանրանայ։ Երկուշաբթի կէսօրէն վերջ Ընդհանուր Ապահովութեան ոստիկանապետ Փէրիէ ներկայացաւ ավինիւ տը լ'Օփէրա թիւ 19 դրամատունը, որուն տնօրէնն է Լուի տը Պոյէնվալ, 35 տարեկան։ Ոստիկանապետը յայտնեց այս վերջինին թէ հարցաքննիչ դատաւորին կողմէ հրահանգ ստացած է ձերբակալելու զինքը։ Պոյէնվալ ոեւէ առարկութիւն չըրաւ։ Քիչ վերջ իր պաշտպան փաստաբանին ներկայութեան՝ հարցաքննիչ դատաւոր Կլարի յայտարարեց էէ իր բարեկամը Սիմոն Թովպինի խնդրած էր իրմէ բարեկամաբար յայտնել թէ հունգարական պարտաթուղթերը իրեն կը պատկանին։ Այս առթիւ ոեւէ դրամ չէ ստացած, ուստի եւ յանցաւոր չէ։ Պոյէնվալ Սանթէի բանտ տարուեցաւ՝ իբրեւ կեղծարար։

Հարցաքննիչ դատաւորը առջի օր փաստաբաններ Հանրի Ռոպէրի եւ Տարմոնի ներկայութեան ձեւական հարցաքննութեան ենթարկեց գլխաւոր յանցաւոր դրամատէր Պլումէնշթայնը։ Ցիշեալին եւ իր տղուն Քարլի կողմէ փարիզեան դրամատան մը նկուղներուն մէջ պահուած արժէթուղթերը գրաւուած եւ կնքեալ հինգ պարկերու մէջ դրուած ըլլալով, իր ներկայութեան կնիքները քակուեցան։ Ցուցակագրութիւնը կատարուեցաւ երէկ։ Ամբողջութիւնը միլիոնաւոր ֆրանքներու հարստութիւն մը կը ներկայացնէ։

Ամբաստանեալները ընտրած են առաջնակարգ փաստաբաններ։ Տեղական թերթ մը իբրեւ մեղսակից ամբաստանած ըլլալով կառավարութիւնը, Փարիզի հունգարական դեսպանատուն երկու զեկոյցներ կը հրատարակէ, եւ կ'ըսէ թէ ամիսներէ ի վեր Պուտափեշթի կառավարութիւնը տեղեկացած ըլլալով այս կեղծարարութեան, լայն քննութիւն բացած եւ անցեալ Ցանիսին մասնաւոր պաշտօնեաներ ղրկած էր Փարիզատոր համար։

Ինքնավարական շարժում Ալզասի մէջ

Կառավարութիւնը խափանեց «Վարհայթ», «Ցուքունֆթ» և «Ֆոլքսշթիմմէ» անուն երեք գերմաներէն թերթեր, որոնք Սթրազպուրկ կը հրատարակուէին եւ Ալզասի ինքնավարութիւնը կը պահանջէին։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՑԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն վաղը Հինգշաբթի ժամը 9ին, Ֆլօրիա։ Օհան Կարօ կը ներկայացնէ Համաստեղի «Գիւղը»։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը՝ եշ. իրիկուն ժամը 8.30ին։ Սովորական հաւաքատեղին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Խարբերդի եւ յարակից գաւառներու Հայր. Միութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Կարապետ Հօբօեանի եւ պարագաներուն իրենց որդւոյն՝ Յարեթ Յակոբի վաղահաս մահուան առթիւ.

ՆՈՒԷՐԱՏՈՒՆՔ

Օ Ժ Ա Ն Դ Ա Կ

ՄԱՐՍԷՅԼ. Գարծ.—	625
ԳԱՀԻՐԷ. Ա. Մ.—	1 Անգլ.
ՍԷՆ ԹԻԷՓԷՆ. Կ. Ք.—	50
ՌՈՄԱ. Յ. Կ.	70
ՄԱՐՍԷՅԼ. Յ. Կ.—	1[illegible]
ՊԵՅՐՈՒԹ. Գար.	17[illegible]
ՄԱՐՍԷՅԼ. Ա. Զ.	70
[illegible] Տ Գ Բ	120
[illegible] Գ Հ	35
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ. Յ. Լ.	210
ՔՈՆՍԹԱՆՑԱ. Գարծ	883
ՍԷՆ ՓԻԷՌ. Գ Հ—	20
ՎՕՏ. Ե. Ո.	79
ՓԱՐԻԶ. Գ. Մ.—	102
ՄՕՆՊԱՌ. Ա. Ս.—	90
ՀԷՐԻԹՐՈՒԹ. Օ. Ռ.—	70
ԼԻՈՆ. Ա. Գ.—	35
ԼՕ ՍՕԼ. Գ Բ	5 ֆրանք

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պրուսայի Սէօլէօզ գիւղացի Մանուկ եւ Յակոբ Յարդինեան եղբայրները, Մանուկ 23 տարեկան է, իսկ Յակոբ 22։ 1914ին աքսորուած են. իրենց հօր անունն է Արթին Ամասիացի եւ Սէօլէօզ հաստատուած էր), մօր անունը Վարդենի։ Տեղեկացնել՝ իրենց եղբօր՝ Նիկողոս Յարդինեանի, 5 Rue du Capitaine Ferber, Issy-les-Moulineaux Seine), France.

Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել։

— Հայկազուն Պօյաճեան (Ամասիացի) կը փնտռէ իր հօրաքրոջը աղջիկը. Տիկ. Պօհար Խաչիկեանը և յիշեալին փեսան, Կարինէ Ալաշ գիւղէն Սամուէլ Պանոսեան, որ Փարիզի արուարձանները ըլլալ կը կարծուի, իմացնել՝ Յ. Վարդանեանի՝ 1 Place Pavigne, Ber ans, Drôme.

ՏԻԿՆԱՆՑ ՍԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մասնաճիւղը կազմակերպած է իր տարեկան պարահանդէսը՝ Salle Hoche-ի մէջ, 9 Ave. Hoche, Metro: Courcelles, որ վերջերս կրած հիմնական նորոգումներով եւ ճոխ յարդարանքով գեղեցիկ կերպարանք մը ստացած է։

Պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ 19 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 10ին,

Մուտքի գինն է 50 ֆրանք։

Հայ եւ օտար կարողագոյն արուեստագէտներ պիտի կիսարկեն. երաժշտական ձեռնարկութիւն [illegible] մէջ [illegible] intermèdeներ եւ ճաշելի անակնկալներ տեղի պիտի ունենան։

Պարահանդէսին հասոյթը ամբողջապէս պիտի յատկացուի Որբախնամ գործին։

Ծանօթ — *Կը խնդրուի տոմսերու արժէքը ղրկել Գ. Գ. Էսմէրեանի,* 10 Rue Chauchat, Paris 9me, *եւ կամ վճարել հանդէսին իրիկունը, մուտքի պահուն անպայմանօրէն։ Տոմսերը պահանջողներուն վճարման գիւրութիւն տալու համար, հաւարչի միջոցաւ յատուկ ստացագիր մը պիտի ներկայացուի։*

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

(ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ)

Թօլսթոյի Հաճի Մուրատը 12, Ամուսնութիւնք Փարիզի 15 ֆր., Թասփուլթին 15, Պարոն տը Գամօր (2 հատոր) 25, Միրզա եւ Աննա 12, Ցք. Շէքսփիրի Թ. կօթիէի 12, Ֆլաւիի ժօրժ Սանի 7, կապուտիկը 5 ֆր., Նանօ եւ Ցօտօ 8. Սիրոյ խորանին առջեւ 5, Երկու ոգի, 5. Ցք. Մոռօի կղզին 12, Մանկութեան մեղքերը 15, Տիկին Բօժէ 5. Սատանային գաւակը 3, կարմիր մարդոց երդումը, 20, Մանոն Լէսքօ 15, Ռաֆայէլ 18, Կրազիէլլա 8, Հօճա Նասրէտտին 20, Ծաղկավար 7, Փանջունի 7, Մակաբոյծը 6, Մահացու Սէրը 3, Ցք. Մօրի վրէժը 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 10, Ֆաքիր Թաճիրն 5, Աշըգ Ղարիպ 5, Թօփալ Օսման 5, Երգարաններ՝ 10 ֆր., 6 եւ 5 ֆրանք, Երազահան 6, Բաղդացոյց 10, Ֆրանս. խօսակց. 5 եւ 8 ֆ.։

Բարեկենդանի անկուտիները 2, Բանի ամուսնութիւն 2, Լը Պորդուվիէ 2, Մոլորեալ ճամբորդը 2, Երանոս աղբար 2, Ա[illegible] խնդրանք 2, Կոյր Երգչուհին 3, Սքարէն՝ Մոլիէռի 5, Շողոքորթը 5, Տիկ. Մոնսօրօ 10, Սալոմէ 4, Տրիլբի 5, Համլէթ 10, Օթէլլօ 10, Թագաւոր 10, Նիօբէ 5, Ֆոսսոր Եսայեանցի արքան 8։

Գուրամնի քերթուածները 5, Երգեր ու տաղեր 2.50, Ցաղք եւ Նուագարանին 8, Խաճակեանի Հայրենի աղբիւրը 30, Ինտրայի Նոճաստանը 7, Օմար Խայեամ 4, Հաֆըզի քառեակները 4։

25 ֆրանքէ աւելի գիրք առնողին 5 ֆր.ի գիրք նուէր, 50 ֆր.է աւելիին 10 ֆր.ի գիրք նուէր, իսկ 100 ֆր.է աւելի գիրք առնողին 15 ֆր.ի գիրք նուէր կը տրուի։ Փօսթի ծախք չառնուիր։ Դիմել հետեւեալ հասցէին —

L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris 13e)։

ՅԻՍՆԱԿՈՒՆՔ եւ Ցուցիչներ հմուտ համալսարանական մը պատրաստ է մասնաւոր դասեր տալ. դիւրամատչելի պայմաններով. դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութիւն.

ՍԱԿԱՐԱՆ

15 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլիա,	L. St	12[illegible]
Տոլար,	Dollar	2[illegible]
Մարք ոսկի 100	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք ոսկի	» or	110 —
Մէճիտիէ	Médjidié	10 00
Լէվա 100 հատը	Léva	18 50
Տրախմի	» Drachme	[illegible] 20
Լիր	» Lire	[illegible] 10
Պելճ. ֆրանք	» Belga	[illegible]
Զուից.	» Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	15[illegible]
Ֆիորին	. (Florin)	102 75

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3310 —
»	II	[illegible]
»	III	[illegible]
Թուրքիոյ Լոթեր	Lots turcs	1[illegible] —

IMPRIMERIE - MASSIS - ED[illegible]
208bis Rue Lafayette Pa[illegible]

Le Gérant: H. TEUR[illegible]

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. տարի
ՖՐԱՆՍԱ
ԱՆԳԼԻԱ
ԵԳԻՊՏՈՍ
ԻՏԱԼԻԱ
ԱՄԵՐԻԿԱ
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 288ter, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 17 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927
17 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 495 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՆԵՐՔԻՆ ԽՈՍՔ

ՉԵ՞Ն ԿՐՆԱՐ ԽՈՒՍԱՓԻԼ

Երէկ հրատարակեցինք լուր մը, որուն համաձայն Փարիզի եկեղեցիի Հոգաբարձութիւնը ձեռնարկներ կը փորձէ, կրօնական ընկերակցութեան վերածուելու համար։

Ֆրանսական օրէնքով, այդպիսի ընկերակցութիւն մը (Association Cultuelle) իրաւունք ունի միայն իր անդամներուն դրամով պահելու մատուռ կամ եկեղեցի, եւ պարտաւոր է հաշիւ տալ միայն իր անդամներուն։

Եթէ, ճիշդ է մեզի հաղորդուած լուրը, Փարիզի ջոջերը շատ ուշ են մնացեր։ Այդ օրէնքը իրենց դէմ է՛ տրամաբանութեամբ ե՛ւ իրաւաբանութեամբ։

Այսօր իսկ, անոնք դատապարտութեան տակ են։ Որովհետեւ, եթէ, իրենք զիրենք կրօնական ընկերակցութիւն կը համարեն, ապա ուրեմն պարտաւոր են սանթիմ չառնել ոչ-անդամներէ։ Միայն կիրակի օրերը քանի մը հարիւր — երբեմն հազար — հոգի կը հաւաքուին ժամուն դուռը։ Այդ բազմութենէն ո՛ր և է մէկը որ մոմի դրամ կուտայ, իրաւունք ունի հաշիւ պահանջելու եւ եթէ բողոքէ, ձեռնհաս իշխանութիւնը կրնայ պատասխանատուութեան կանչել Հոգաբարձութեան կամ Վարչային խորհուրդին անդամները։

Այս կէտը այնքան բացորոշ է որ, կը զարմանանք թէ կաթողիկոսական պատուիրակը կամ թեմական խորհուրդը ինչպէս չեն փորձեր բուն իսկ ֆրանսական օրէնքին տրամադրութեամբ զգաստութեան հրաւիրել նոր ժամանակներու այս ամիրաները։ Մանաւանդ որ, այդ մարդիկը շարունակ, տեղի-անտեղի կը պարծենան — յաճախ կը սպառնա՛ն — իրենց ֆրանսական հպատակութեամբ։ Եթէ Փարիզի Հոգաբարձութիւնը եկեղեցիի փաստաբան ունի, Առաջնորդարանը կրնայ տասը գտնել։

Բայց մեզի համար հաճելի չեն այս ձեւերը։ Կը բաւէ ինչքան որ տաղտկալի դարձանք, պետական միջամտութիւն կամ ուշադրութիւն հրաւիրելով ամէն գաղութի մէջ, իբրեւ ապիկար կամ անկարգ հասարակութիւն։

Երկու տարիէ ի վեր, մենք չեչտակի կը բացատրենք ամէն բան, պարզելով հանրային շահը, և զայն զոհացնելու միջոցները։

Երկու տարիէ ի վեր, զիջողութեան եւ համերաշխութեան ամէն միջոց փորձուեցաւ, որպէսզի Փարիզցիները հրաժարին իրենց ասիական ամբարտաւանութենէն, թօթուեն ամուլ յաւակնութիւնները, եւ աջակցին ազգային կազմակերպութեան։

Գիտենք, այդ խմբակին մէջ կան բարեմիտներ, որոնք շատ լաւ կը հասկնան թէ անել է այս ճամբան, եւ թէ վերջի-վերջը պիտի հարկադրուին հաշիւ տալ իրենց անխորհուրդ յամառութեան համար։

Բայց, իրականութիւնը այն է որ, այդ բարեմտութիւնը ոչինչ կը փոխէ։ Փարիզի խմբակը յաղթեց Ջլատել Առաջնորդարանը։ Կաթող. պատուիրակը քաշուեցաւ իր պատեանին մէջ. եւ ճարահատ Մարսիլիոյ հոգեւոր հովիւ դարձաւ, իսկ Թեմական խորհուրդը կը մնայ պատնէշին վրայ, սպասելով Էջմիածնի հրահանգներուն։

Անհամ, տաղտկալի վիճակ մը, որուն անփառունակ պատիւը կը պատկանի Փարիզի ջոջերուն, իսկ հետեւանքները կը կրէ ամբողջ ժողովուրդը, եւ մասնաւորապէս Նոր սերունդը։

Անցեալ շաբթու գիտել կուտայինք թէ պատրուակ մը պակսեցաւ, Պալաքեան եպիսկ.ի հրաժարումով։ Հետեւաբար, եթէ Փարիզի աղաները պարկեշտ մարդիկ են, պէտք է ընդ առաջ երթան եւ գործակցութեան գետին մը գտնեն առաջնորդարանին հետ։

Իրենց բարի սովորութեան համաձայն, անոնք ոչ պատասխան կուտան, ոչ ալ իրենց գիտցածէն կը շեղին։ Մինչեւ անգամ պարծանքով կը յայտարարեն թէ հայերէն թերթ ալ չեն կարդար, անշուշտ իրենց ֆրանսագիտութիւնը փայլեցնելով Մաթէնի կամ «Փըթի Փառիզիէն»ի ծիարշաւի, սակարանի կամ սալոնի սիւնակներուն մէջ։

Ուրեմն, ոչ միայն տեղի չեն տար եւ չեն սթափիր, այլ եւ նոր խաղեր կը մտածեն, իրենց դիրքը ամրացնելու եւ 25 հոգիով 40.000 հայրենակիցներու ասպարէզ կարդալու համար։

Բարի վայելում բոլորին, ե՛ւ բարեմիտ անխելքին, ե՛ւ չարակամ դաւադիրին։

Եթէ յաջողեցան օրինականացնել իրենց ապօրէն գոյութիւնը, կազմելով Association Cultuelle, ամէն բանէ առաջ, եւ օրէնքին իսկ տրամադրութեամբ, պարտաւոր են ներկայացնել մինչեւ հիմա այս ժողովուրդէն գանձուած դրամներուն հաշիւը, եւ վերադարձնել զանոնք օրինաւոր տիրոջը։ Կրնան պահել միայն իրենց անդամավճարները եւ նուէրները։ Իսկ ի՞նչ պիտի ընեն եկեղեցին։ Կրնա՞ն իւրացնել զայն, առանց կարմրելու կամ արդեօք Պ. Մանթաշէֆը զայն վարձո՞ւ տուած է իրենց, խախտելով իր հօրը կամքը։

Ասոնք խնդիրներ են, որ ուշ-կանուխ պիտի ծագին, չնորհիւ ափ մը կամակոր մարդոց։

Ինչպէս բոլինք, մեզի համար երբեք հաճելի չէ կնճռոտել եւ ծանրացնել պարզ խնդիր մը։ Կա՛մ Փարիզցիները խելքի պիտի գան եւ պիտի դադրեցնեն իրենց խափանարար փորձերը, եւ կամ պիտի ստեղծեն կացութիւն մը որուն հետեւանքներէն չեն կրնար խուսափիլ։

Իրենց կը մնայ ընտրել մէկը կամ միւսը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ»

Հայրենիք եւս խմբագրականի մը մէջ ծանօթացնելով «Մշակոյթի Օր»ը մը հաստատելու առաջարկին, կը գրէ (1 Նոյ.).

— «Եթէ Փարիզի ու Պերլինի օրինակները դառնան վարակիչ ու բովանդակ հայ ժողովուրդը — երկրի մէջ թէ անոր սահմաններէն դուրս, գտնէ մէկ օր նուիրէ իր մշակոյթին, իր հին ու նոր արժէքներու փառաբանութեան, անտարակոյս այդ պիտի ըլլայ մեր ազգային մտաւորական անդաստանին մէջ խուզոր տօնում մը, կամ յարգանքի ու անդնահատելի ծառայութեան մեծագոյն տուրքը մեր գրին ու գրականութեան, հայ հանճարի ստեղծագործութեան, որուն տասպարախտաբար օտարներն աւելի են ծանօթ, քան մեր ապրող սերունդը։

«Մանաւանդ ներկայիս, կործիքներու, մտքերու եւ ուղղութիւններու կատարեալ քաոսի ու խառնաշփոթութեան այս շրջանին, «Մշակոյթի Օր»ը պիտի ըլլայ նաեւ կատարեալ զինադուլի օր մը, երբ մարդիկ զրանոցին թողած իրենց նիզակները, երկիւղածօրէն պիտի մտնեն հայ մտքի սրբազան տաճարին մէջ, միասին երգելու ու փառաբանելու ինչ որ մեր մեծ նախնիք են տուած մեզ եւ ինչ որ այսօրուան սիրունդի ընտրանին կը շարունակէ տալ։

«Տարուան երեք հարիւր վաթսուն հինգ օրերէն մէն նուիրելով հայկական մշակոյթին, մենք ոչ միայն ազգի ու հայրենիքի հանդէպ մեր ունեցած լաւագոյն զգացումները պիտի պահենք վառ ու կենդանի, այլ եւ պիտի մղենք մեր մտքի ու գրականութեան մշակները նուիրուելու իրենց այնքան գեղեցիկ աշխատանքին եւ պիտի մտածենք միջոցներ ձեռք առնել մինչեւ իսկ այդ գետնի վրայ թափուած ճիգերն ու ջանքերը միացնելու, ներդաշնակելու եւ համադրելու։

«Օրինակն արդէն տրուած է սիրիչ գաղութներու կողմէ, կը մնայ որ մենք եւս հետեւինք անոնց։ Ամերիկահայութիւնն ունի իր ազգային Առաջնորդարանն ու Վարչութիւնը, որոնց միայն կ՚իյնայ ստանձնել նախաձեռնութիւնը այսպիսի ձեռնարկներու։ Բայց եթէ անոնք անտարբեր մնան, պէտք է համարձակ ու անվարան առաջ անցնին անոնք, որոնք պիտի սիրէին յարգել, պատուել եւ փառաբանել հայ մտքի անցեալ ու ներկայ բոլոր գեղեցիկ ստեղծագործութիւնները։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՎԷՃԵՐԸ

Եգիպտոսի վերջին թղթածրարներէն կ՚իմանանք թէ աւելի ծանրացած է կացութիւնը, թէ Աղեքսանդրիոյ եւ թէ Գահիրէի մէջ։

Նոյ. 6ին, Գահիրէի եկեղեցիին մէջ ցոյց մը կատարուեր է, թորգոմ եպիսկոպոսի հրաժարումը պահանջելու համար։

Այս առթիւ Աղեքսանդրիոյ Ժողովրդային Յանձնախումբը հրատարակած է կոչ մը, որուն մէջ կը կարդանք.

«Հայրենակիցնե՛ր, Գահիրէի մէջ, հալիւրաւոր ազգայիններ, այսօր բողոքի միթինկ մը կազմակերպած են Առաջնորդարանի մէջ, պահանջելով Թորգոմ եպ. Գուշակեանի անմիջական հրաժարումը՝ իր գործած ապօրինութիւնց, զեղծումներու եւ յանցանքներու համար, եւ սոյն իմաստով յուշագիր մը ներկայացուցած են ներքին Գործոց Նախարարութեան։ Կառավարութիւնը խոստում տուած է ընթացք տալ այս դիմումին։

Հետեւելով Գահիրէի մեր եղբայրակիցներու օրինակին, մենք՝ չէզոք ազգայիններ, ժողովրդական մը կազմեցինք հոս, Աղեքսանդրիոյ մէջ, որ առաջ վերջ տալու համար ստեղծուած սուր ու մտահոգիչ կացութեան, որուն գլխաւոր պատասխանատուն կը մնայ կառավարութենէն չճանչցուած, ժողովուրդէն չընտրուած եւ ազգային Սահմանադրութեան համեմատ կազմուած ծանրագոյն յանցանքներու համար տրամադրուած Թորգոմ Գուշակեանը»։

Ուրիշ կողմ մը, Աղեքսանդրիոյ նախորդ վարչութիւնը հրապարակաւ կը պահանջէ հրատարակել իր հաշիւները եւ 5000 ոսկիի պարտքի խնդիրը, բայց միեւնոյն ատեն քննել Գահիրէի Քաղաք. ժողովին ատենադպիրը, որոնք 18.000 ոսկի պարտք ցոյց կուտան, իբրեւ արդիւնք ապիկարութեան եւ զեղծումներու։

ՊՐՈԼԵՏԱՐՆԵՐՈՒ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

Պրավտա (18 Հոկտ.) կարեւոր վիճակագրութիւն է պատրաստեր եւ կը ծաչուէ, ծաղրաթերթերու կարգ մը արտոնուածներու (ընչաղուրկ), որոնք կը բնակին պրոլետարներու երկրին մէջ։

Թիֆլիսի շրջանին մէջ, Միտրոֆան Նատտիրէնեան ունի 16.000 մերինոս ոչխար, 240 գլուխ զուար, 12 ձի։ Իր ձեռքին տակ ունի 25.000 տեսրադին արտ։ Ամբողջ հարստութիւնը կը գնահատուի մէկուկէս միլիոն րուբլի։

Անցեալ տարի Նատտիրէնեան միայն բուրդի վաճառումէն առաւ 120.000 րուբլի, զուտ հասոյթ՝ 85.000 րուբլի։

Նոյն շրջանէն Եակով Լուցէնկօն ունի 13.000 ոչխար, 120 գլուխ զուար, 10 ձի, 4 ուղտ։ Ձեռքին տակ ունի 24.000 տեսրադին արտ։ Անցեալ տարի ծախեց 78.000 րուբլիի բուրդ, զուտ հասոյթ՝ 52.000 րուբլի։

Հայոց Կոլոնտայը, որ ունի 16.000 ոչխար։ Պերեվերզեւ ունի 3.000 ոչխար, 42 գլուխ զուար, կը ցանէ 111 տեսրադին հող, անցեալ տարի ծախեց 47 հազար րուբլիի բուրդ, զուտ արդիւնք՝ 20.000 րուբլի։ Եվմեխի Կոչէլը ունի 2.060 ոչխար, 43 գլուխ զուար, 128 տեսրադին հող, բուրդի վաճառումէն անցեալ տարի զուտ արդիւնք ստացաւ 25.000 րուբլի։

Դեռ այս շրջանին մէջ կան գիւղացիներ, որոնք «աղքատ» են եւ ունին հարիւրական ոչխար եւ կը զբաղին «ի միջի այլոց» ոչխարաբուծութեամբ։

Կարմիր միլիոնատէրերու այս ցանկը ոչ առաջինն է եւ ոչ վերջինը։ Ի՜նչ սքանչելիներ կան «Պրոլետարներու երկրին» մէջ։

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Ամբողջ Յունաստանի մէջ, թատրոններու եւ սինէմաներու տէրերը ընդհանուր գործադուլ յայտարարած են, պահանջելով որ կառավարութիւնը զեղչէ իրենց պարտադրուած տուրքերը։ Կառավարութիւնը կ՚առնէ 65 առ հարիւր։

ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԴՊՐՈՑ

Ազդում դիտել կուտայ թէ բազմաթիւ թուրք աղջիկներ օտար վարժարաններու մէջ դէշ կրթութիւն մը կը ստանան, եւ կ՚առաջարկէ աղջկանց մեծ դպրոց մը բանալ։ Ասոր համար ալ յարմար կը դատէ Հանրային Պարտքերու վարչութեան շէնքը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՆ ՈՒ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

Թայմզի թղթակիցը կը հեռագրէ նոյեմբեր 14 թուականով.— Օտար պատուիրակները կը մեկնին Խորհրդային Միութենէն մէկ շաբաթուան հանդէսներէ, տեսակցութիւններէ եւ ճառերէ վերջ։ Պատուիրակներու «ամէնէն վստահելիներէն» խմբակ մը մասնաւոր ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Կալինինի, Ստալինի եւ Բուխարինի կողմէ։

Ստալին, պատուիրակներուն հետ տեսակցութեան ընթացքին, բացատրեց թէ ինչո՛ւ Սոցիալ-Դեմոկրատ կուսակցութիւնը արտօնուած չէ գոյութիւն ունենալու Խորհրդային Միութեան մէջ։ Ըսաւ թէ Սոցիալ-Դեմոկրատները յեղափոխականներ եւ լաւ ընկերներ էին այնքան ատեն որ ցարական վարչաձեւը կանգուն էր, սակայն պոլշեւիկեան իշխանութեան տակ անոնք հակայեղափոխականներ են։ Տարօրինակ պէտք չէ թուի, եթէ ատեն ատեն անհրաժեշտ նկատուի ձերբակալել ընկերվարականները եւ բանտ նետել զանոնք, ինչպէս կը պատահի Խորհրդային Միութեան մէջ»։

Ստալին աւելցուց թէ Սոցիալ-Դեմոկրատները պոլշեւիկութեան ամէնէն գէշ թշնամիներն են, աւելի գէշ քան բուրժուազին։ Այս է պատճառը, որ խորհրդային կառավարութիւնը մերժեց վիզա տալ գերման Սոցիալ Դեմոկրատ մամուլի ներկայացուցիչներուն, որոնք կ՚ուզէին տասնամեակի հանդէսներուն ներկայ ըլլալ, սակայն ընդունեց ազատական թերթերու, ինչպէս «Ֆոսիշէ Ցայթունկ»ի թղթակիցները։

Բուխարին եւս նման դիտողութիւններ ըրաւ։ Երկուքն ալ բացատրեցին թէ մամուլի ազատութիւնը անկարելի է, որքան ատեն որ Խորհրդային Միութիւնը գոյութիւն ունի, որովհետեւ այդ ազատութիւնը խորհրդային վարչութեան դէմ պիտի գործածուի քաղքենիներու, Մենշեւիկներու եւ Սոցիալ-Դեմոկրատներու կողմէ։ Ստալին ըսաւ որ թէեւ ընդհանուր ներումին շնորհիւ ոճրագործները ազատ արձակուեցան, սակայն Մենշեւիկները մինչեւ վերջ պիտի կրեն իրենց բանտարկութեան պատիժը։ Գալով համաշխարհային յեղափոխութեան, Ստալին յայտնեց թէ յեղափոխութիւնը կրնայ պատահիլ Աւստրիոյ մէջ այսօր, Անգլիոյ մէջ վաղը, յետոյ Ֆրանսայի կամ Գերմանիոյ մէջ, որոնց պիտի հետեւին Հնդկաչին եւ Հնդկաստան։

Ստալինի ընդունելութիւնը տեւեց վեց ժամ։ Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ՚ըսէ թէ պատուիրակները միաձայնութեամբ ծափահարեցին Ստալինի խօսքերը։ Ստալին բացատրեց թէ Խորհրդային Միութիւնը չի միանար Ազգերու Դաշնակցութեան, որովհետեւ չուզեր բաժնել աշխարհակալներու պատերազմի պատրաստութեան պատասխանատուութիւնը եւ Ազգերու Դաշնակցութեան հոգատարութեան քաղաքականութիւնը։

Խօսելով ցարական պարտքերու մասին, Ստալին յայտարարեց թէ Խորհրդային Միութիւնը պատրաստ է պատերազմէ առաջուան պարտքին մէկ մասը վճարել, պայմանաւ որ խորհրդային ճարտարարուեստին օգտակար վարկեր տրուին։ Խորհրդային Միութիւնը չի կրնար վճարել եւ չպիտի վճարէ պատերազմի պարտքերը։ Ասկէ զատ չպիտի հրաժարի օտար պետութեանց միջամտութենէն առաջ եկած վնասներու համար հատուցում պահանջելէ։

Տրոցկիի կուսակիցները կ՚ըմբոստանան

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հերքէ Տրոցկիի սպանութեան մասին շրջած զրոյցները։ Խորհրդային Միութեան զանազան կողմերէն հասած լուրերը կացութիւնը շատ ծանրակշիռ ցոյց կուտան։ Տրոցկիի եւ Զինովիեւի համայնավար կուսակցութենէն վտարումը եղած է ազդանշան մը, որ ընդդիմադիրները աւելի գործօն կերպով մղեն իրենց պայքարը Ստալինի եւ ընկերներուն դէմ։ Հակառակ Չէքիստ Ճեկա սարսափի քաղաքականութեան, ընդդիմադիրները հետզհետէ կը զօրանան։ Ամէն տեղ ուր ընդդիմադիր պետերը կ՚երեւան, ծափահարութիւնները կը թնդան ինքնաբուխ։

Պերլինէն հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Ստալին և Օրժոնիկիձէ՝ Վերստուգիչ Կեդր. Յանձնաժողովի Նախագահը, որ նոյնպէս Վրացի է, կը ծրագրեն ձերբակալել Տրոցկին եւ Զինովիեւը, եթէ երբեք այս օրերս դաւադրութեամբ մը չսպաննեն զանոնք։

Կամէնէֆ պաշտօնանկ եղաւ Հոմի դեսպանի իր պաշտօնէն։ Ռակովսկիի եւս այսուհետեւ դեսպանական պաշտօն չպիտի տրուի։

Միւս կողմէ զրոյց կը շրջի թէ Նէփէսուի պետ Մենժինսկի հրաժարած է եւ իրեն պիտի յաջորդէ առեւտրական գործավար Միկոյեան։

Կոմկուսի մէջ պառակտումը հետզհետէ կը շեշտուի։ «Ֆոսիշէ Ցայթունկ» կը գրէ թէ համայնավար կուսակցութիւնը երեք հատուածի կը բաժնուի. 1. Աջակողմը, որուն մաս կը կազմեն Կալինին, Ռիկօֆ, Փեթրովսկի, Զուբար եւ երկրագործական գործավար Զմիոնօֆ։ 2. Կեդրոնը, ուր կը տիրապետեն Ստալին եւ իր արբանեակները՝ Մոլոտօֆ, Ուկլանօֆ, առեւտրական գործավար Միկոյեան եւ առհասարակ բոլոր Կովկասցիները։ 3. Ընդդիմադիրները, որոնց պետերն են Տրոցկի եւ Զինովիեւ։ Լէնինկրատի մէջ Տրոցկիէն անկախ ընդդիմադիր հատուած մը կազմած է Նաեւ Սափարատօֆ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՈՐԲԵՐՈՒ ՑՐՈՒՈՒՄԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

«ԿԱ՛Մ ԱՂԱԽԻՆ, ԿԱ՛Մ ՓՈՂՈՑ»

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

Թաւրիզի որբերն ալ ենթարկուեցան ուրիշ գաղութներու որբերու վիճակին։

Համաշխարհային պատերազմին յետոյ, 1918 թուականին, այստեղ ալ կար որբանոց՝ որ մինչեւ 1921 կը պահուէր Ամերիկեան Մերձաւորարեւելեան Ընկերութեան միջոցներով եւ անոր հսկողութեան տակ, իսկ 1921էն անցաւ Ամերիկեան Նպաստամատոյցին։

Առաջին տարիներուն որբերու ընդհանուր թիւը կը հասնէր 850—900 հոգիի, իսկ յետագային կրճատուելով կամ կամաւոր հեռացումներով, 1924ին իջած էր 420ի։

Ամերիկեան կոմիտէն, բացի որբերու խնամքէն, սկզբնական շրջանին խոշոր օժանդակութիւններ կ'ընծայէր նաեւ Ատրպատականի չքաւոր քրիստոնեայ գիւղացիներուն, բաժնելով սերմեր, լծկաններ եւ դրամ։ Իր նիւթական միջոցներով կը կատարէր շինարարական սրող աշխատանքներ, — ճանապարհներու նորոգութիւններ եւ նոր կառուցումներ, քաղաքիս փողոցներու յարդարումներ եւ այլն։

Այդ տարիներուն Նպաստամատոյցը կը ծախսէր ամսական 60—70 հազար տոլար եւ այդպէս շարունակաբար մինչեւ 1924 թուականը։

Այս շրջանը կարելի է անուանել Նպաստամատոյցի անհաշիւ ծախքերու շրջան, երբ հազարները կը վատնուէին «չամիչի պէս», իսկ յետագային այդ խոշոր գումարը, կրճատուելով, հասաւ ամսական երկու հազար տոլարի։

Որբանոցին մէջ կը պահուէին երեք-չորս տարեկան երախաներէն մինչեւ 18 տարեկան պատանիներ ու աղջիկներ՝ հայ, ասորի, քանի մը փոքր երախաներ երեք թաթար եւ երկու ռուս։

Որբանոցի ընդհանուր տեսուչը կամ տեսչուհին անպայման Ամերիկացի կ'ըլլար, նշանակուած Նիւ Եորքի կեդրոնէն։ Միայն նախավերջին տեսուչ Գ. Փարնը Ամերիկացի չէր, այլ Հունգարացի, բայց լաւ գիտէր անգլիերէն լեզուն։

Գ. Փարնի օրով որբերը համեմատաբար աւելի բարեկեցիկ վիճակ ունէին որբանոցին մէջ եւ աւելի կարգապահութիւն կը տիրէր։ Բայց որովհետեւ Ամերիկացի չէր, երկար չկրցաւ մնալ իր պաշտօնին մէջ։

Այս տեսուչէն առաջ, ինչպէս եւ յետոյ, որբանոցին մէջ կային առանձին դպրոցներ՝ հայկական եւ ասորական, իւրաքանչիւրը հինգ բաժինով։ Դասերէն յետոյ, ազատ ժամերուն, երախաները կ'աշխատէին զանազան արհեստանոցներու մէջ, կօշկակարանոց, հիւսնոց, գորգի եւ կարուձեւի արհեստանոցներու

1925ին Գ. Փարնին յաջորդեց Միս Ուիլսըն, որբանոցի վերջին տեսչուհին, որու օրով կատարուեցաւ որբանոցի վերջնական հաշուեխարդարը։

Մեր նպատակն դուրս է քննել թէ ինչու որբանոցը հաշուեխարդարի ենթարկուեցաւ։ Կ'ուզենք խօսիլ հաշուեխարդարի ձեւի մասին։

Երբ կը հասնի կեդրոնի (Նիւ Եորքի կարգադրութիւնը որբերու ցրուումին մասին, տեսչուհին անմիջապէս կը ծանուցանէ քաղաքին մէջ թէ՝ ո՛վ որ պատանի կամ աղայ կ'ուզէ, կրնայ գիտել իրեն։

Այս յայտարարութենէն յետոյ, ամէն օր որբանոց կը դիմեն զանազան խաւի ու ազգութեանց մարդիկ, սպասաւոր կամ ծառայ առնելու նպատակով։ Կուգան նոյնիսկ այնպիսիները, որոնք երբեք սպասաւոր չեն պահած։

Որբերու նոր տէրերը, մտնելով որբանոց, կը դիտեն բակին մէջ խմբուած խեղճ որբերը, եւ զատելով որեւէ մէկը, կը հարցնեն անուն-ազգանունը կը ներկայանան տեսչուհիին եւ կը յայտնեն իրենց ընտրութիւնը։

«Որբասէր» տեսչուհին մտածելով, որ գործ ունի ամէն ինչէ զրկուած խեղճ ու անօգնական արարածներու հետ, անմիջապէս գրասենեակ կը կանչէ ընտրուած աղջիկը, (շատ չէին բացառութեամբ, բոլորն ալ սպասուհի կ'առնէին)։ Եւ անոր վերին աստիճանի սրտաճմլիկ տեսարան մը. Աղջիկը իմանալով որ ինքը աղախնութեան կուտան անծանօթ ընտանիքի մը մօտ՝ որ պիտի բաժնուի իր վերջին ընկերներէն եւ պիտի զրկուի ընդմիշտ դպրոցէն, կը սկսի հեկեկալ ու խնդրել տեսչուհիէն, աղախնութեան չտալ, մինչեւ որ հարցնէ իր բարեկամներու կամ ծանօթներու կարծիքը։

Բայց կեդրոնի հրահանգը տառացի կատարող տեսչուհին մտիկ ընել չուզեր.

— Կամ պէտք է երթաս աղախնութեան, կամ՝ անմիջապէս կը ձգեմ փողոց, առանց կտոր մը լաթ անգամ տալու քեզ։

Խեղճ աղջիկը մնալով երկու կրակի մէջ, ճարահատ կը համակերպի։ Եւ այսպիսով կը պատահի որ դէպքեր, ուր հայ երախան կ'իյնայ ասորի ընտանիքի, իսկ Ասորին՝ հայ կամ ռուս ընտանիքի։

Աղախին առնողը ձեւի համար պայմանագիր մը կը ստորագրէ, որով յանձն կ'առնէ ամենաքիչը երկու տարի պահել աղջիկը, վճարելով մէկ կամ երկու թուման (տոլար) ամսական։ Այդ չնչին ռոճիկն ալ, աղջիկը իրաւունք չունի ստանալու, այլ պէտք է յանձնուի տեսչուհիին ի պահ։

Որպէսզի որբերը դպրոցին մէջ սորվելու ցանկութեամբ չգերադասեն որբանոցը, «հնաբանք» տեսչուհին միջոցներ կը մտածէ որբերու վիճակը աւելի վատթար դարձնելու։ Իր նպատակին հասնելու համար, 1926 Սեպտեմբեր 25ին, կը փակէ թէ՛ հայկական եւ թէ ասորական դպրոցները եւ ուսուցիչներն ալ ազատ կ'արձակէ իրենց պաշտօններէն։

Այդ կարգադրութիւնը կ'ընէ նախ հաշուի չառնելով, որ ուսուցիչները 1925 - 1926 ուսումնական տարուան վերջը պայմանաւորուած էին պաշտօնավարելու նաեւ 1926 - 1927 ուսում. տարին, եւ երկրորդ՝ դպրոցը բացուած յայտարարուած էր եւ նոյն իսկ քանի մը օր ալ ուսուցիչները սկսեր էին նախապատրաստական աշխատանքներ կատարել նոր ուսումնական տարւոյն համար։

Ուսուցիչները, հազիւ կը յաջողին յետագային ստանալ իրենց 5-6 ամսականները միայն, այն ալ Առաջն. Ներսէս Արք.ի միջամտութեան շնորհիւ։

Տեսչուհին կը հեռացնէ նաեւ սեւ աշխատանք կատարող ծառաներու մեծագոյն մասը (լուացարարներ, խոհանոցը աշխատողները եւայլն.) ու այդ բոլորին կատարած աշխատանքը կը պարտադրէ որբերուն։ Այս բոլորէն զատ, չնչին պատճառաբանութիւններով, ան շաբաթներով երախաներուն կ'արգիլէ դուրս ելլել որբանոցի բակէն, նոյնիսկ եկեղեցի երթալ։ Եւ երախաներու վիճակը անտանելի կը դառնայ։

Մնացած որբերը հաշուեխարդարի ենթարկելու նպատակով, գրաւոր կը յայտնէ որբերու ազգականներուն (եթէ ունին), որ եթէ 15 օրուան ընթացքին չգան իրենց ազգական երախաները առնելու, ինքը ազատ է որբերուն հետ վարուիլ այնպէս, ինչպէս որ կ'ուզէ։ Կը սպառնայ նոյնիսկ զանոնք փոխադրել Լէնինական կամ ուրիշ շրջաններ։

Այս կարգադրութիւնը ստանալէ յետոյ, երախաները էնի- նախկին ուղարկուելու սպառնալիքէն ազատելու համար, կը շտապեն շատերու մօտաւոր ու հեռաւոր ազգականները, կ'առնեն երախաները եւ կը տանին իրենց կտոր չոր հացը միասին կիսելու։

Մինչեւ վերջին օրւան տեղատուութիւնը, ամբողջ մէկ տարի ամէն օր որբանոցին մէջ լաց ու շիւանը անպակաս էր։ Կուլային թէ՛ գացողները եւ թէ մնացողները։ Առաջինները անոր համար, որ վերջնապէս կը բաժնուէին իրենց ընկերներէն եւ կը զրկուէին դպրոցէն, իսկ երկրորդները՝ որովհետեւ պիտի շարունակէին կրել որբանոցի զրկանքներն ու չարչարանքները։

Հեռացուող որբերէն շատերուն վերմակ կամ ներքնակ չէր տրուեր, իսկ ոմանք կը հեռանային առանց վերարկուի կամ ճերմակեղէնի։

ՍԱՐ

Մնացեալը վաղը

ԽՄԲԱԳՐԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

(Արտատպուած՝ Թիֆլիսի «Գրոլեստար» Թերթէն, 25 Հոկտ.)

Տեսարանը կը ներկայացնէ խմբագրի առանձնասենեակը, ուր ան երբեք մինակ չէ։

Խմբագիր (դիմելով քարտուղարին).— Կարդա՛, տեսնենք ի՛նչ նիւթեր կան...

Քարտուղար (կը կարդայ վերնագիրը).— «Ինդուստրիալիզացիայի ռացիոնալիզացիան եւ ստաբիլիզացիայի ֆինիզացիան իրենց իդէոլոգիական պերսպեկտիւայի լոյսին տակ»...

Խմբ. (բռունցքը զարնելով սեղանին).— Գլուխս մեռնի, եթէ բան մը հասկնամ։

Շնուախօս.— Մըռռ... ծըռռ...

Խմբ. - Ալլօ՛...

Շնուախօսը.— Կարդացի՞ք իմ յօդուածը... «պացիա... ացիա... պացիա...

Խմբ.— Այո, ճիշդ հիմա կը կարդամ, խնդրեմ բաէք, ի՞նչ լեզուով է գրուած ձեր յօդուածը։

Շնու.— Անշուշտ՝ հայերէն։

Խմբ.— Շնորհակալ եմ... կ'աշխատիմ հայերէն հասկնալ...

Քարտ.— Ի՞նչ ընենք այդ յօդուածը։

Խմբ.— Յանձնենք հեղինակին, որ թարգմանէ որեւէ լեզուով։

Քարտ. - Ընկեր Դրիչեանի յօդուածը՝ «Գիծերի բարձրացման կոնյունկտուրան իջեցման սլոգեսի էկոնոմիկայի ուղինների բաղխման զարգացման ֆունկցիաների...» եւայլն...

Խմբ.— (Ձեռքը դնելով ճակատին).— Սպասէ՛... կարծես կը սկսիմ ցնդիլ... Քանի՞ տող է վերնագիրը։

Քարտ.— Տասներկու տող է... իսկ յօդուածը՝ 150 երես...

Խմբ.— Յանձնաժողով մը հրաւիրենք բառարաններէ՝ վերնագիրը բացատրելու համար։ Շարունակէ։

Քարտ. — (Կը կարդայ).— «Սապոնի արդյունաբերութիւնը Մոնղոլիոյում»... «Ձեթի առողջարար նշանակութիւնը»... «Երաժշտութեան ազդեցութիւնը մեղուների վրա»... «Հնագիտական պեղումներ Կոլումբիայում»... «Յերկրաշարժների ազդեցութիւնը թռչունների վրա»...

Խմբ.— Սպասէ... քիչ մը ուշքի գամ... Քանի՞ յօդուած է եկած։

Քարտ.— 133 յօդուած, չհաշուելով արտատպուածը

Խմբ.— Բաժակ մը ջուր... Ա՛խ, եթէ խմբագրական գամբիւղը կարդալ գիտնար՝ շատոնց կը փախչէր մեզմէ։ Դուռը կը զարնեն։

— Մտէ՛ք։

(Ներս կը մտնէ երիտասարդ մը, խոր ակնոցներով, երկար մազերով ու մեծ քիթով):

Ես բանաստեղծ եմ... նիւթ մը բերած եմ... կը նայի-առաստաղին):

Խմբ.— Կարդացէք տեսնենք։

Բանաստեղծը. — (Կը կարդայ.

Աշուն

Պլիփնում

Ջին... չին... չին...

Ու ճանճյալում

Շնն... շնն... շնն...

Բոլորը կանգնած

Ճարժւում են...

Խմբ.— Ներողութիւն... ի՞նչ կը նշանակէ «կանգնած շարժւում են» . . .

Բանաստ.— Նոր ձեւ մըն է։

Խմբ.— Դրեթէ՞ նոր ձեւ մըն է թէ շարժելու։

Բանաստ.— Երկուքն ալ։ Շարունակեմ . .

Խմբ.— Բաւական է... Ներեցէք, այսօր ջիղերս բռնած են... չեմ կրնար մինչեւ վերջը լսել։ Թողէք այստեղ, յետոյ կը նայիմ։

(Բանաստեղծը դուրս կ'ելլէ)

Քարտ.— Ի՞նչ ընենք, ո՞րը տպենք։

Խմբ.— Ես գիտե՞մ, որ ըսեմ... Դրո՛ղը տանի բոլոր գրիչներն ու կաղամարները...

(Դուռը կը զարնեն)

Մտէ՛ք։

(Ներս կը մտնէ մարդ մը, երկու թեւերը լեցուն թուղթերով. կը մօտենայ, թուղթերը կը դնէ սեղանին ու գլխարկը վերցնելով՝ կը բանայ գլխամէջի լուսինը.

Այցելուն. — Ներեցէք... ես ֆինժողկոմի պաշտօնեայ եմ... բերած եմ իմ զեկուցումները. ընդամէնը 104 հատ է։ Իմ հաշուով՝ եթէ շաբաթը երկու հատ տպենք՝ մէկ տարիէն կը վերջանայ, իսկ յետոյ նորերը կը բերեմ . . .

Խմբ. — Երեւի սխալ դուռ զարկեր էք... թղթավաճառի տեղ էք գրեր զիս...

Այցելուն. — Ո՛չ, ինչպէս խմբագրատուն եմ եկած...

Խմբ.— Ըռ այժմ առէք այս թուղթերը, եթէ անհրաժեշտ ըլլայ՝ ես ձեզ կ'իմացնեմ... Գուցէ երկու տարի յետոյ կարգը գայ...

Այցելուն (աչքերը ճպճպացնելով կը նայի խմբագրին). — Շնորհակալ եմ... ցտեսութիւն։

Խմբ.— (Կրթնելով բազկաթոռին։

— Ո՛հ... թուղթերն ալ այստեղ ձգեց... ջիղերս կը մռնչեն... սիրտս պայթելու վրայ է...։ Ուժերն կը գանգատնայ.

Սուրհ.— Ի՞նչ կը հրամայէք։

Խմբ.— Շուտ... շուտ բժիշկ կանչէ... Մարդ չընդունիս... Բոլոր դռները կղպէ...

(Սուրհանդակը կը վազէ, բայց ան դուրս ելլելուն պէս՝ ներս կ'իյնայ երկար մօրուքով մարդ մը, ճին ձեւի ակնոցներով, իսկ իր թեւէն բռնած է թուղթերու կապոցներով)

— Բարեւ եւ ողջոյն, իմ աշխատութիւններս եմ բերած . ։

Խմբ.— (Կէս մը ուշաթափ։ Ինչի՞ մասին է։

Այցելուն.— Նիւթս վերնագիրն է՝ «Նազիր - Շահի արշաւանքը դէպի Հնդկաստան»։ Մէկ մասը ծառան է բերած, իսկ միւսը՝ 12 ուղտերու վրայ է... վարը, փողոցը կը սպասեն։

Խմբ.— Ի՞նչ... ուղտերո՞վ... Յանկարծ վեր կը թռչի եւ՝ կը վազէ պատշգամը, այնտեղէն ալ փողոց։

Քարտուղար. — (Ետեւէն). — Ո՞ւր կ'երթաք, ի՞նչ տպենք... չըսիք ։

. . . .

Երեք օր յետոյ Կուրի ափէն գտան վերարկու մը։ Տղը կար գրութիւն մը՝ «Ձկնաբուծութիւնը մեր գետերում»։

Իսկ դժ. խմբագիր, փոխանակ ձկնաբուծութիւնը տպելու գուն դրհ գացիր ձուկերուն...։

ՀԱՅԱՐ

ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐԻ ՆՈՒԷՐ

Ամերիկացի միլիոնատէր Ճոն Ռոքֆէլլըր երկու միլիոն տոլար նուիրեց Պաղեստինի կառավարութեան Թանգարանի մը շինութեան յատկացուելու համար։ Ռոքֆէլլըր պայման դրած է որ շէնքին շինութիւնը աւարտի 3 տարիէն։ Պաղեստինի կառավարութիւնը շնորհակալութեամբ ընդունեց նուէրը՝ եւ դրուած պայմանը։

ԹԻԱՊԱՐՏԻ ՄԸ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

Կ.

Ըյսպէս անցաւ գիշերը։ Նշաւ գեցաւ առաւօտ։ Մեր մօտն է կամաքը։

— Լողանք։

Ցախոտակները մեր կուրծքին վրայ առած, կը լողանք։ Գամ մը կը ծակէ ժան-Մառիի կուշտը։ Կը սակաւի լողալ կոնակի վրայ։ Կը հասնինք թումբի մը վրայ։

Կը պոռանք։ Մակոյկ մը կը հասնի, մէջը երկու խափշիկներ։

— 50 փրանք, կը պահանջեն։

Կը ստիպուինք վճարել։ Այժմ ցամաքին վրայ ենք։ Ջուր եւ ձմերուկ։ Կը խմենք եւ կ'ուտենք։ Խնջոյք։ Ցնծալով որ կը վճարենք, խափշիկները խելք կ'ընեն բերելու մեր միւս ընկերները թումբին վրայէն։ Ըգահաբար անոնք ալ կը սկսին ուտել ու խմել։ Սակայն երբ հինգ փրանքի մը պահանջեն, կառոցեյան խափշիկները։ Բոլոր մը գնաց լուր տալու ոստիկանութեան փախանք գրուած վիճակի մէջ։ Ժամագրավայր՝ անտառին մէջ։ Ես ու Ժան-Մառի հասանք անտառ։ Մեր միւս երեք ընկերները ձեր բանտուած էին։ Թիապարտներու քաղաքէն 20 քիլոմեթր հեռու էինք։ Գետին թափած տերեւներէն անկողին շինեցինք։ Եւ այսպէս կը քնանայինք ամբողջ գիշերն ու ցերեկը։ Մեր կերակուրը կը պատրաստէինք հետեւելով կապիկներու օրինակին։ Շատ բան սորվեցանք կապիկներէն։ Զանազանց կը վախնան ջուրէն։ Գիտէ՞ք, ինչպէս կ'անցնին գետակներուն վրայէն։ Ամէնէն ուժեղը կը կախուի բարձրաբերձ ճիւղէ մը։ Ուրիշ կապիկ մըն ալ կը կախուի անոր պոչէն։ Այսպէս կը կազմեն շղթայ մը, ճիշդ գետակին կամ ծովախորշին լայնութեամբ։ Երբեք չեն սխալիր։ Որքան լայն է գետը, այնքան երկար շղթայ մը կը կազմեն։ Ետոյ կը սկսին օրօրուիլ։ Շղթային ծայրէն կախուած կապիկը, օրօրումի պահուն, կը բռնէ միւս եզերքին վրայ բարձրացած ծառի մը ճիւղէն եւ կը կազմուի կամուրջ մը։ Առաջին կապիկը, այն ատեն, կը թողու իր ճիւղը եւ շղթան օրօրուելով կ'իյնայ կախուիլ միւս եզերքը։ Այսպէս կ'անցնին գետերուն վրայէն, վախնալով ջուրին մէջ թաթխել իրենց մազը։ Սակայն կապիկներուն այս խաղերը տեսնելու համար չէր որ փախանք։ Երկրորդ օրը որոշեցինք գործի սկսիլ։ Ժան-Մառի ծանօթ է տեղին։

Իբրեւ թիապարտ, շատ աշխատած է այդ կողմերը կամուրջներու շինութեան համար։ Պէտք գնաց մարդ փնտռելու, մարդ մը, որ օգտակար ըլլայ մեզի։ Ես կը սպասեմ։ Սակայն, իբար չկորսնցնելու համար, դաս մը կուտամ Ժան-Մառիի։ Ես կը գտնուիմ հիւսիսը։ Կողմնացոյց չունինք, սակայն դիւրին է գտնել իմ տեղս։ Մամուռը ծառին վրայ կը բուսնի միայն հիւսիսային երեսը, իսկ հարաւային երեսին վրայ երբեք մամուռ չի բուսնիր։ Պէտք Ժան-Մառի, համաձայն տուած դասիս, ծառերուն վրայ բուսած մամուռով պիտի որոշէ հարաւն ու հիւսիսը, հետեւաբար իմ տեղս։ Մինակ եմ։ Ընկերս գնաց։ Իսկ ես ուտելիք կը պատրաստեմ, հաւաքելով կապիկներուն աւելցուքը։ Կապիկները շատ մսոտ են, պտուղներուն կէսը կ'ուտեն, կէսը կը նետեն։

Գիշերը անտառին տերեւները սկսան շշնջալ։ Ժան-Մառի ձայն կուտայ։ Քիչ վերջ երկու մարդոց հետ կը հասնի։ Երկուքն ալ թիապարտներ են, որոնք լրացուցած են իրենց պատիժը, բայց արգիլուած է անոնց բնակութիւնը Ֆրանսայի մէջ։ Մէկը Պիգասոս անունն է, ... ուած, միւսը Բուրգէ Արունք ... կանանը։ Այս վերջինը ցնցումներ հագած է, պատռուած քնքէշ տեսնուի որ մարմինը «հաշիշով» ծածկուած է։

Երկուքն ալ կը խօսէին ... կերակրել։ Սակայն նախ կը պահանջեն որ փառք տանք ... — չէ՞ որ իրենց հանգիստը ... եւ յետոյ վճարենք։ Ցետոյ կը խօսահան գոյցուտ ձկնորս մը ... որ մեզի Պրազիլիա պիտի ... Նի. Մեծ գին մը կը պահանջէ ... րենց ծախած ուտելիքներուն ... մար։ Ժան-Մառի կը մերժէ ... նալով որ կ'երթան կը մատնեն մեզ. կը վճարենք ու կ'առնենք ուտելիքները։

Պիգասոս մեզ կը կանչէ ... շիկ ծերուկ կնոջ մը մօտ, ... հեռուն կ'երթանք։ Բարի կին ... որ, միւս երկու թիապարտներու ... մեկնումէն յետոյ, մեզի կը ... գն ; խոստով պատրաստուած ... ապուր մը։ Կը սկսինք պատել ... մեր արկածները։ Խափշիկ կին կը խաչակնքէ երեսը, կոյլայ եւ ... սէ թէ կուսյանի սուրբը պաշտպանած է, որ շնաձուկերը չեն կերած մեզ ծովին մէջ։

Մեր ականջին կը ծոի, ... նալով որ անտառին ... կենդանիները կը յսեն, եւ կ'ըսէ որ ... Պիգասոսէն։

Ընտառին մէջ կապիկներ կ'ռռնան։ Արդէն իրիկուն է, եւ ... ջանները թռչունները իրենց ... մուկով կը լեցնեն օդը։ Սակայն կարմիր կապիկներուն ճիչը անտանելի է, երբ մէկ կապիկ ... բանակ մը մարդոց ձայն կը ... ծեն։ Եւ երեւակայել որ այդ ... սարսափելի ճիչը արձակող կապիկը ... բախայի չափ փոքրիկ է։

Խափշիկ կինը տերեւներէ հիւսուած փախաթով անկողին կը պատրաստէ մեզի։ Կը քնանանք ... կինը կը հսկէ մեր վրայ։ ... վրայ կը դնէ կանանչ ճիւղ մը ... որուն ծուխը պիտի վանէ ... ները։

Բարի՜ կին, որ առաւօտուն ... թնցնէ մեզ եւ մեզի տաք ... մը կը հրամցնէ։

Ցետոյ մեզ կ'առաջնորդէ ... նաւոր թաքստոց մը, ուր պիտի ... պառկինք։

— Երբեք քովս չգաք, ... բռնուիք։ Ես կուգամ ձեր ... ։

Արագ մատնիչներ կան ... բոնք բացիկ կը քալեն եւ չեն ... մանար անոնց գալուստը ... երկրին մէջ մատնիչները ... են։ Որքա՜ն աղտոտ է մարդ ... բարոյը։

Ըյսպէս ամիս մը ... անտառին մէջ։ Ընտրեցինք ... ծառ մը, որուն ճիւղերուն մէջ ... շինեցինք մեր բնակարանը ... վայելեցինք բարի դրացութիւնը ... կապիկներուն, որոնք կ'օրհնէին ... ինչ որ կը տեսնէին մեր վրայ ...

Ցաճախ այցելութեան կուգար ... Պիգասոսը, զոր կ'ընդունէինք ... բեր տեղ մը, գաղտնի ... համար թաքստոցը։ Պիգասոս ... պատմէր թէ ի՞նչ կ'անցնի ... դառնայ կոյլէն մէջ։ Ձերբակալութիւնը մեր երեք ընկերներուն ... լուրերը իմ մահուան մասին ... Պիգասոս կ'աւելցնէր թէ ... ուանս լուրերը հաստատելու ... մոր զանազան սուտեր կը ... եղեր, եւ ի վարձատրութիւն ... կը պահանջէր, առանց ...

ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ին ընթերցողները ... քեր ալ պիտի ստանան ... կամ կամ վերամուտ ... դադրելով մինչեւ ...

... ԲԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՒՍ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅԿ. ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Թէեւ բարօք կը ծնչէ կարմիրներու գովասանքի թմբուկը, սակայն չի փոխուիր իրականութիւնը: կարդացէք ծետեւեալ տողերը, որոնք գրուած են դարձեալ կարմիրներու մասնեթով («Մուրճ-Մանգաղ», 7 Նոյ).—

Մինչեւ Հոկտեմբերի յեղափոխութիւնը, Սոչիի շրջանին մէջ հայկական դպրոցներու թիւը շատ քիչ էր, իսկ քաղաքներուն մէջ դպրոց չկար գրեթէ

Հիմա Սոչիի շրջանին մէջ 50է աւելի հայկ. նախակրթարան կայ, իսկ քաղաքին մէջ եօթնամեակ մը: Սակայն այդ դպրոցները չեն գտնուիր իրենց կոչումին բարձրութեան վրայ: Ամէն տարի խոշոր գումարներ կը ծախսուին պետութեան եւ բնակչութեան կողմէ, բայց օգուտ չկայ:

Ասոր գլխաւոր պատճառն այն է, որ այդ դպրոցները ցրուած են: Ցնտոյ դպրոցները կաց-կարասի չունին, շէնքերը՝ անյարմար են, ամէն տարի նորոգութեան համար աժագին գումարներ կը ծախսուին Դպրոցներուն մէջ աշխարհագրութեան քարտէսներէն զատ ոչ մէկ առարկայ կայ: Արդէն պէտք ալ չկայ, որովհետեւ ծրագիրի համեմատ չկայ կան դպրոցներ, ուր Գ. կամ Դ դասարանի աշակերտը գաղափար իսկ չունի աշխարհագրութեան մասին, որովհետեւ ուսուցիչը ծանրաբեռնուած է 2 կամ 3 դասարանով իսկ օրական 4 ժամուան ընթացքին հայու կրնայ մայրենի լեզուն կամ թուաբանութիւն դասաւանդել Ամէն տարի համաժողովներ տեղի կ'ունենան, ծրագիրներ կը մշակուին, ի զուր, պայմանները չեն փոխուիր

Բացի այս պարագաներէն, կան ուսուցիչներ, որոնք հայերէնի դաս կուտան, բայց իրենք հայերէն չեն գիտեր:

Այս պատճառով տղաքը անպատրաստ եւ առանց պաշարի կը մտնեն եօթնամեակ

Գիւղացիները կ'աշխատին ուսում ստանալ:

** Լոօ շրջանակին մէջ, ուր նախապէս 350 տուն Հայեր կային, 4 դպրոցով եւ 250 աշակերտներով, այժմ կայ 670 տուն, 12 դպրոցով, մօտ 1000 աշակերտով

ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԻ՞Ք

«ՅԱՌԱՋ»ին

ՄԻ ՄՈՌՆԱՐ ՓԱԿԵԼ

ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ. 31.

ՉԱՑՆԻ ԴԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԿՈՏԻՆԻՒՔԻ ՄԷՋ

ԼԸ ԿՈՏԻՆԻՒՔ — Հարամ մը առաջ Գարակէօզեան Հոմը այցելութիւնը ընդունեց վանտոմի փոխ-կառավարչապետին, որու կ'ընկերանային Ֆրանսական Թուրինկ քլիւպի նախագահը եւ արձակուրդի գաղութներու (colonies des vacances) յայտնի վարիչ հրամանատար Ֆավօլ: Այս անպաշտօն այցելութեան նպատակն էր տեղին վրայ քննել Հոմի պատկանող յարակից շէնք մը, ուր Պ. Գարակէօզեանի փափաքին համաձայն, ամրան արձակուրդներուն պիտի հիւրընկալուին Ֆրանսացի քաղաքացինակ մանուկներ, անտառի արեւով եւ օդով կազդուրուելու համար: Անոնց նիւթական ամբողջ խնամակալութիւնը պիտի ստանձնէ անշուշտ Ֆրանսական պատկան ընկերակցութիւնը:

Բարեհարին պատրաստակամութիւնը, իր թափուր շէնքին մէկ մասը ազնիւ գործի մը տրամադրելու այս առաջարկութեամբ, արժանաւորապէս գնահատուած էր այցելուներու կողմէ: պէտք է յուսալ որ այս ձեռնարկը յաջողելու պարագային, նոր մտերմութիւններ պիտի ստեղծուին, որոնց պէտք ունի օտար միջավայրի մէջ ապրող որբ եւ է հայ հաստատութիւն:

Նոյեմբեր 11ի զինադադարի տարեդարձին առթիւ Գարակէօզեան Հոմն ալ իր մասնակցութիւնը բերաւ Վիլ-օ-Քլէրի համայնքին կողմէ կազմակերպուած յարգանքի ցոյցին: Որոշուած ժամուն պաշտօնէութեան եւ աշակերտութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը տեղ գրաւեց տողանցքին մէջ որ կը շրջապատէր պատերազմի զոհերուն ձօնուած յիշատակարանը: Մեծադիր պսակի մը վրայ դրուեցաւ ծաղկեպսակ մը, որու եռագոյն ժապաւէնին վրայ արձանագրուած էր Ֆրանսերէն. «Գարակէօզեան Հոմը՝ մեծ պատերազմի մեռելներուն»:

Փ. Սան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերուն գործերուն յառաջդիմութեան կանոնաւորապէս ընթացք տալու եւ խաչաձեւումները բառնալու նպատակով, Նոյեմ. 5ին ներկայացուցչական ժողով մը տեղի ունեցաւ: Ներկայ էին Հ.Մ.Ը.Մ.ի Փարիզի, Պելվիլի, Ալֆորվիլի, Շավիլի, Ռոնի Պուա-Քոլոմպի եւ Իթալիի մասնաճիւղերու ներկայացուցիչները:

Օրակարգի առաջին նիւթն էր մասնաճիւղերու ֆութպոլի խումբերուն անջատ գործունէութենէն առաջ եկած անպատեհութիւնները բառնալու խնդիրը.

Որոշուեցաւ.— Նկատի ունենալով որ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղը միայն ֆրանսական ֆէտէրասիոնէն եւ Լիկ տը Փարիէն վաւերացուած է, որով միայն ան է որ կրնայ պաշտօնական մրցումներ կազմակերպել եւ արտաքին յարաբերութիւնները պահել, անհրաժեշտ նկատուեցաւ առժամաբար մինչեւ Փարիզի շրջանի կազմակերպութիւնը բոլոր մասնաճիւղերու խումբերուն տալ իրենց արժանիքին համեմատ դասաւորումներ եւ օտար շրջանակներու ներկայանալ եւ մրցումներ կատարել հետեւեալ անուններով.—

Հ. Մ. Ը. Մ.

Փարիզ Ա. = U. G. Armén. 1re

Պելվիլ Ա. = U. G. A. 1 B.

Փարիզ պահեստ — U. G. A. Rès.

Շավիլ Ա. = U. G. A. (Chèvre)

Ռոնի Ա. = U. G. A. (Hirondelle)

Ալֆորվիլ Ա. = U. G. A. 2me

Իթալի Ա. — U. G. A. 2 B.

Պուա-Քոլոմպ Ա. = U. G. A. ...

Այս գործին կանոնաւորութեան հսկելու եւ իբր պատասխանատու մարմին ընդունուեցաւ Փարիզի վարչութիւնը.

Օրակարգի բ. նիւթն էր Փարիզի շրջանի կազմակերպութեան հարցը:

Նկատի ունենալով որ Արեւմտեան Եւրոպայի շրջանային Պատգամաժողովէն ընտրուած վարչութիւնը կազմալուծուած վիճակ մը կը ներկայացնէ եւ մինչեւ այսօր ոչ մէկ պաշտօնական կամ անպաշտօն գործունէութիւն ցոյց կուտայ, եւ իր գոյութիւնը արդարացնող ոչ մէկ գրութիւն յղած է մասնաճիւղերուն, որով Փարիզի շրջանը բոլորովին անգլուխ ու անկազմակերպ վիճակի մը ենթարկուած է,

Ներկայացուցչական ժողովը որոշեց կարելի եղածին չափ շուտ ժամանակի մէջ Փարիզի շրջանը օժտել Շրջանային կարող վարչութեամբ մը, որ իբր միակ պատասխանատու եւ վերին մարմին, վարէ արտաքին բոլոր յարաբերութիւնները:

Այս գործին հետապնդումը, այսինքն Փարիզի շրջանի Պատգամաժողովի գումարման բոլոր նախապատրաստական աշխատանքները ստանձնելու հոգը յանձնուեցաւ Փարիզի վարչութեան:

Կը սիրենք յուսալ որ բոլոր խելական Հ.Մ.Ը.Մականները այս անգամ խոստացուած նախորդ Պատգ. ժողովին ծախսերը արդիւնքէն, պիտի բերեն իրենց աշխատակցութիւնը գուտ մարզական գետնի վրայ, զգուշանալով օրակարգի նիւթ չարծնելէ որեւէ խնդիր որ կապ չունի սփորի հետ:

Գ. Գասպարեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ ԿԸ ՄՈՐԹԷ ԵՒ ԿԸ ՎԱԶԷ ՏԵՐՏԵՐԻՆ

Քէլորվէն պրէսթ գիւղին մէջ հողագործ մը, Փուլիքէն, սպասուհի առած էր իր մէկ ազգականը, Մառի-Ժան, 61 տարեկան չափահաս կինը: Նախորդ կիրակի օր, Փուլիքէն, կնոջ հետ եկեղեցի գնաց, սպասուհիին խնամքին ձգելով չորս զաւակները:

Տղաքը կը խաղային սենեակին մէջ, իսկ սպասուհին կարկանդակ կ'եփէր: Յանկարծ Մառի Ժան խոհանոցէն ներս եկաւ, միսի դանակ մը ձեռքին մէջ: Բռնեց անդրանիկ տղուն մազերէն, դրաւ գլուխը իր ծունկին եւ դանակը խոթեց վիզը: Միւսները, սարսափած, աջին անդին կը վազէին, սակայն սպասուհին մէկիկ մէկիկ բռնեց զանոնք եւ դանակը խոթեց անոնց վիզին: Երկուքը անմիջապէս մեռան, իսկ միւս երկուքն ալ չափազանց արիւն կորսնցուցին ու, նուաղած, ինկան գետին:

Սպասուհին, գործը վերջացուցած մէկու մը հանգարտութեամբ լուաց դանակը եւ ձեռքերը: Ետքը վար իջաւ, ուղղակի եկեղեցի գնաց, խոստովանելու համար ..., խոստովանահայրը սարսափեցաւ եւ հրամայեց որ անմիջապէս երթայ իր խոստովանութիւնը կրկնելու ոստիկանատան մէջ

Սպասուհին չի ձերբակալուեցաւ. իսկ փոքրիկ զոհերէն երկուքը, որոնք դեռ կը շնչէին, փոխադրուեցան հիւանդանոց: Սպասուհին, հարցաքննութեան պահուն, յայտարարեց թէ «իր խելքը լաւ չի բանիր»:

ԱՆԽՈՀԵՄ ՏՂԱՑ.— Կալիցիոյ մէկ ագարակին մէջ, լաճ մը, որ լուցկիներու հետ կը խաղար, կրակ տուաւ մարագի մը: Ու հրդեհը մարագը, որ լեցուն էր ցորենով, բոցերու մէջ կորսուեցաւ: Սաստիկ հով մը տարածեց բոցերը, այնպէս որ կարելի չեղաւ փրկել 32 տուն, որոնք նոյնպէս մոխիր դարձան: Հինգ երախաներ եւ բազմաթիւ անասուններ այրեցան:

ԱՆՃԱՐԱԿ.— Բանուոր Լակրանժ բախտ չունէր: Սիրուհի մը ունէր, ան ալ լքեց զինք, ու մնաց մինակ եւ դժբախտ:

Կատղեցաւ եւ վրէժխնդրութեամբ ուռեցաւ:

— Պիտի սպաննեմ զայն, կ'ըսէր ամէնուն, նոյնիսկ անցորդներուն:

Ու կը սպասէր իր սիրուհիին ճամբուն վրայ: Սիրուհին չէր երեւար, մինչդեռ ցուրտը կը թմրեցնէր իր ձեռքերը: Ուզեց տաքնալու համար, քիչ մը խմել: Մտաւ գինետուն մը: Երբ խելքը տաքցաւ, մտեցաւ երկու անծանօթներու, որոնք նոյնպէս կը խմէին: Անծանօթները մխիթարեցին զինք, երբ լսեցին իր պատմութիւնը:

— Եղբայ՛ր, ի՞նչ հոգ կ'ընես: Լեցուն է փողոցը, ընտրէ թագաւորի պէս: Բայց, նախ, խմէ: Խմէ եղբայր, խմածդ անուշ: Գինի լից, մարդս:

Ու «մարդը» գինի լեցուց, այնքան լեցուց, որ Լակրանժի խելքը թռաւ փախաւ:

Հիմա, հիւանդանոցին մէջ Լանկրանժ ինչ որ կը յիշէ. սա է թէ բոլոր գինիներն ալ ինք վճարեց: Յետոյ, ոչինչ: Առտուն, ինքզինք գտաւ Սէն-Մարթէնի ջրանցքին եզերքը, ուր արթնցաւ սաստիկ ցաւերու մէջ: Մարդիկ զինքը կողոպտեր ու նետեր էին ջրանցքին եզերքը:

Հիւանդ, փոխադրուեր էր հիւանդանոց:

ՈՂՋ.ՈՂՋ ԱՅՐԵՑԱՒ — Ինքնաշարժ հեծելանիւ մը Պրէսի մէջ արագօրէն արշաւած պահուն կրակ առաւ: Երիտասարդ մը, որ հեծած էր՝ ինկաւ մեքենային տակ եւ ողջ ողջ այրեցաւ: Ցղայ մը որ դո՞ւն կ'ընկերանար ստացաւ ծանր այրուածքներ

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿ ԿԻՆԵՐԸ

«Քրասնայա Կազէթա» (29 Հոկտ.) կը գրէ թէ Լէնինկրատի մէջ գործազուրկ կիներու թիւը հետզհետէ կը շատնայ Լէնինկրատի մէջ: 15 օրուան մէջ գործազուրկներուն թիւը, որ 90 հազար էր, հասած է 102,000ի: Գործարանները չեն ուզեր կին բանուորներ առնել եւ, գործերու թուլութեան պահուն, առաջին առթիւ կ'արձակեն կին բանուորները:

ՀԱՄԱԶԱՅՆ 1926 Օգոստոս 11ի օրէնքին, 500էն 1000 Ֆր. տուգանքի պիտի դատապարտուին այն գործատէրերը, որոնք գործի կը կանչեն օտար բանուորները, առանց նայելու թէ աշխատանքի պայմանագրութիւն ունի՞ն, եւ սահմանագլուխի պատկան իշխանութենէն այդ պայմանագրութիւնը վիզէ եղա՞ծ է:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՑ ԵՒ ԳԻՆԻ, Յով. Պապինիի: թարգմ. Հ. Ա. Ղազիկեան: (Առանձնախօսութեամբ մը բանաստեղծութեան վրայ): Վենետիկ, 1927:

ԵՐԿԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ, Հ. Համբարձումեանի: հատոր Ա. բանաստեղծութիւններ: Վիէննա. 1927. Գին մէկ տոլար:

ՆԱԻԱՐԻՆԻ ԾՈՎԱՄԱՐՏԸ, Պատրիկ Մ. Սարգիսեան. Աթէնք. 1927: Գին 4 ֆրանք:

ՆԵՍԱԾ ԵՍ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ՄԸ ՈՐ ՋՐԻ ԹԵՐԹ ԿԱՐԴԱՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (114)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՖՐԱՆՍ. ԿԱՄ ՄԱՐՈՆԻ

— Ա. Ն, կը ծաղրէք անշուշտ .... ինծի ներկայացնելէ երկու ... ... արդէն գիտէք ... գործս որո՞ հետ է:

— Սակայն, ուրիշները ... բերած է, ... ներդրուած

— Կրնայ ըլլալ, բայց կ'... ... այն տեսակ մարդոց ... որոնք զանազանելու, կարողութիւն չունին, արդէն համոզուած եմ թէ այս պարագային մէջ ... է որ զայն «այրեցիք»:

... ձերբակալեալ մը բերանարաց ... կ'ըսէք, բացատրեցի թէ ... կերպով կրցեր էի հասնիլ ... եւ Սալոնիքի «գաղտնիներ էին:

— Չեմ գիտեր, ըսի վերջապէս թէ անոնք այդպէս գործելով ձեր հրահանգներուն համաձա՞յն շարժեցան: Բայց գիտեմ որ եթէ ես ձեր ծառայութեան մէջ ըլլայի եւ ինծի այդ տեսակ մարդեր տայիք, պիտի փութայի ձեզի ըսել թէ ձեր հետապնդած նպատակներուն դէմ է որ կը գործէք: Անոնք թերեւս հնազանդ, նոյնիսկ անձնուէր ծառաներ են, բայց նաեւ, անտաշ անճարակներ ալ են:

«Պանք հիմա ձեր բանած գիրքին, ի՞նչ որոշուած էր մեր միջեւ. թէ՝ ինծի կուտայիք 24 ժամ խորհելու միջոց: Արդ, այս 24 ժամին երկուքը գործածեցի ձեր ծուղակներէն ազատելու. ըսել է ձեր խոստումը չյարգեցիք, եւ այս՝ բնական է գիս չի քաջալերեր ձեզ բերելու իմ օժանդակութիւնս, որուն շատ մեծ արժէք կուտաք, դատելով այդ մասին ձեր յամառութենէն ինչպէ՞ս չհասկցաք որ եթէ ես ըլլայի այն մարդը, որ էմ, պիտի կրնայի մէկէն ընդունիլ ձեր առաջարկները, յետոյ, գործել գիտցածիս պէս

— Բայց, այդ կրնար ձեզի սուղի նստիլ:

— Ու իսկ կայէկ մը, սիրելի պարոն Որովհետեւ, եթէ չեմ գիտեր ինչ պարագաներու բերումով կրցաք լէնինը. Թռցքին եւ նման երեւոյթներ ձեր ձեռքը անցընել, բայց գիս չէք կրնար ..

Հալուածը ապշեց ... ... քիի դէմքը կատաղութենէն կրծկուեցաւ, աչքերը կը փայլատակէին

— Այո՛, ձեզ ալ ձեռք պիտի անցընեմ, գոչեց, որովհետեւ, եթէ առաջարկներս չընդունիք, ասկից դուրս չպիտի ելլէք

— Կը տեսնենք:

Ցնոսւելիք բան չէ մնացած: Գրպանէն ժամացոյց մը հանելով նայեցաւ եւ ըսաւ.

— Ձեզ գաղտնի խցիկի մը մէջ ԶՕՎԱՆՆԱԼԻՕ պիտի տանին, մարդ չպիտի գայ հոն ձեզ խանգարելու. հոն պիտի մնաք մինչեւ վաղը, ժամը 9... կը մաղթեմ..

— Այո՛, այո, գիտեմ, մի պնդէք: Վաղը ժամը 9ին ձեզի պիտի իմացնեմ պատասխանս. բայց մինչեւ այն ատեն, ազատ եմ գործերուս մէջ. այնպէս չէ

— Ամբողջովին:

— Ուրեմն, արդէն ձեզ շատ տեսայ, կը խնդրեմ որ գիս հանգիստ ձգէք:

— Ըստ ... կրակը գլխուս, առանց ձերբակալեալի, գիս դուրս կը վռնտէք. կարծեմ գիս ծայրայեղութեան մղելու երդո՞ւմ ըրած էք:

— Բնա՛ւ այդ տեսակ բան մի անդունէք ձեր մտքէն, բայց ինդալով բոլոր փափաքներուս հասած պիտի ըլլայի, եթէ յաջողէի միայն ձեզ սա խցիկէն դուրս մղելու

Անակալ ակնարկ մը նետեց վրաս. յետոյ դէպի դուռը դառնալով, մօտենալու նշան ըրաւ տնօրէնին, որ լուռ, այս վէճին ներկայ եղած էր

— Այս մարդը, ըսաւ անոր գիս ցոյց տալով, պիտի առաջնորդէք թիւ 24 գաղտնի խցիկը. շղթայի պիտի զարնէք: Եթէ վաղը ճիշդ ժամը 9ին, գիս կանչել չտայ, զայն պիտի յանձնէք Ճէկ-Քա-Լէնինկրատի անհրաժեշտ հրահանգները տուած եմ:

Իր խօսքը չվերջնելով աւելցուց

—Հասկնալի է թէ, մինչեւ այն ատեն, բանտարկեալը որեւէ մէկուն հետ յարաբերութիւն չպիտի ունենայ:

— Հերոսութի՛ւն, ըսաւ տնօրէնը, անշուշտ իրեն ուտելիք պիտի տրուի:

— ՉՊԻՏԻ ՈՒՏԷ:

Խմելիք պէ՞տք է տալ

— ՉՊԻՏԻ ԽՄԷ:

— Այդ խցիկը, ինչպէս գիտէք, պնդեց տնօրէնը, շատ գէշ տեղ մը կը գտնուի, ճիշդ պատժարկումի սրահին տակ. բանտարկեալը չպիտի կրնայ քնանալ:

— ՉՊԻՏԻ ՔՆԱՆԱՅ:

Ձերբակալեալ այս ըսելէ յետոյ անպատկառօրէն գիս գիտեց եւ պաղ կերպով ըսաւ.

— ՀԱՍԿՑՈՒԻ՞Ն ԸԼԱՑ ԲԱՐԵՒ:

Բարեւելէ յետոյ դուրս ելաւ: Ի՜նչ գեղ հարիւր տարի ալ ապրիմ, յիշողութենէս չպիտի ջնջուի, ինչ որ յետոյ պատահեցաւ:

Զիս դուրս հանելէ յետոյ այն խցիկէն ուր մինչեւ այն ատեն բանտարկուեր էի եւ որ բաղդատաբար հանգստաւէտ էր, տնօրէնը գիս սանդուխէ մը վար իջեցուց եւ տարաւ խցիկ մը որ բոլորովին ալպապ էր:

(Շար.)

Թրգմ. Մ. ՆԻՒՑԱՆՑ

Թրքական շարժումներ շուրջ

«Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ.

Պարսիկ պատուիրակ Ֆիրուզի խանի եւ արտաքին Նախարար Թեվֆիք Րիւշտի պէյի միջեւ պաշտօնապէս սկսան բանակցութիւնները՝ քիւրտ հրոսախումբերու արշաւանքներուն առթիւ ծագած դժուարութիւնները հարթելու համար։ Թուրք թերթերուն համաձայն, արդէն իսկ որոշուած է կազմել խառն յանձնաժողով մը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ նատակեաց դարձնել Թուրքեւպարսիկ սահմանի բոլոր վաչկատուն ցեղախումբերը։ Յանձնախումբը միաժամանակ պիտի ճշտէ երկու երկիրներու սահմանին զանազան մասերը։

Իտալիա եւ Թուրքիա

Երէկ գրեցինք թէ իտալեւթուրք խառն յանձնաժողով մըկը ճշտէ Միջերկրականի սահմանները։ «Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ թէ Երկոտասան կղզիներու մօտ, Անատոլուի եզերքէն ոչ հեռու, կը գտնուին բազմաթիւ ժայռոտ կղզեակներ, որոնք թէեւ չեն բնակուած, սակայն կը դիւրացնեն մաքսանենգներու շահատակութիւնները։ Միւս կողմէ որովհետեւ անոնք ռազմագիտական կարեւոր դիրք ունին, կը վախցուէր թէ անոնց վրայ բարձրացուած ամենափոքր ամրութիւն մը պաղութիւն առաջ պիտի բերէ իտալեւթուրք յարաբերութեանց մէջ։

Արդէն այս մասին վէճ մը ծագած էր Հռոմի եւ Էնկիւրիի միջեւ. ու զայն հարթելու համար երեք Իտալացիէ եւ երեք Թուրքէ բաղկացած յանձնախումբ մը կազմուած էր։ Այս մարմինը յաջողած է որոշ կերպով սահմանագծել երկու պետութեանց ցամաքային ջուրերը։ Անհամաձայնութիւն կայ միայն մէկ կղզեակի մասին. այն՝ ալ շուտով պիտի լուծուի։

Կացութիւնը Ռումանիոյ մէջ

Մանուէլէսքոյի ազատ արձակումը յաղթանակ մը կը նկատուի իշխան Կարոլի եւ պարտութիւն մը՝ վարչապետ Պրըթիանուի համար։ Զրոյցի մը համաձայն, վարչապետը փաբիզ ղրկած է փրօֆ. Ժորժ Մուկուրը, որպէսզի տեսնէ իշխան Կարոլը և հասկնայ անոր Ռումանիա վերադառնալու պայմանները։ Իշխանին ժողովրդականութիւնը օրէ օր կ՚աւելնայ ամբողջ երկրին մէջ։ Փրօֆ. Եորկա կը յայտարարէ թէ ժողովուրդին 100էն 75ը Կարոլի կողմնակից է։ Գիւղացի-ազգայնական կուսակցութիւնը խորհրդարանին մէջ անգամ մը եւս պիտի պահանջէ դահլիճին հրաժարականը։

Իշխան Կարոլ տակաւին Տինար կը գտնուի եւ կը սպասէ դէպքերու ընթացքին։

Ֆաշիստի երազները

Վերջերս Իտալիոյ մէջ տեղի ունեցաւ ցորենի հանդէսը։ Այս առթիւ կանգնուած հսկայ յաղթական կամարին վրայ դրուած էր քարտէս մը, որ ցոյց կուտար Իտալիոյ ցորենի դաշտերը։ Այս քարտէսին համաձայն, Իտալիոյ մաս կը կազմեն բացի իտալական թերակղզիէն, Սիկիլիա, Սարտէնիա, Քորսիքա, Նիս, Սավուա եւ Թունուզ։

Ֆրանսական թերթ մը այս լուրը հաղորդելով կ՚ըսէ. «Ֆաշիստները այսպէս կը կրթեն իրենց ամբոխը եւ մեր դեսպանը ձայն չի հաներ, ըստ ֆրանսական հանդարտ բնաւորութեան»։

Կազի ահռելի պայթում մը

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ Փիթսպուրկ ճարտարարուեստական շրջանին կեդրոնը հինգ միլիոն խորանարդ ոտք կազ պարունակող հսկայ կաթսայ մը պայթած է՝ անապատի վերածելով մէկ քառակուսի մղոն տարածութեամբ հող եւ ամբողջ քաղաքը ցնցելով երկրաշարժի պէս։ Ականատես մը կը պատմէ թէ պողպատեայ հսկայ կաթսայ մը քանի մը հարիւր ոտք բարձրութեամբ օդին մէջ ելաւ՝ մեծ օդապարիկի մը նման, վայրկեան մը մնաց այդպէս եւ յետոյ ռումբի մը պէս պայթեցաւ։ Հարիւրաւոր թոնօ պողպատ ցրուեցաւ օդին մէջ ու ինկաւ շէնքերու վրայ։ Պայթումի վայրէն մէկ մղոն հեռուն 45 քիլօ կշռող պողպատի կտորներ գտնուեցան։ Բազմաթիւ շէնքեր փլան եւ ժողովուրդը խուճապահար տուներէն դուրս նետուեցաւ։

Կաթսան, որ աշխարհի մէջ ամէնէն մեծն էր, «Մանչէսթըր Կէզ Ռըրըքզ» ընկերութեան կը պատկանէր։ Անոր մէջ կ՚ամբարուէր աւելորդ կազը։ Աղէտը կը կարծուի թէ բանուորի մը անզգուշութեան արդիւնքն է։

Փլատակներուն տակ մնացած են բազմաթիւ բանուորներ։ Մեռածներուն թիւն է 30, վիրաւորներունը 600։ Տեղական իշխանութիւնները 100.000 տոլար քուէարկեցին անապաստան մնացած աղէտեալներուն օգնելու եւ շէնքերը վերաշինելու համար։ Հիւանդանոցներուն մէջ կան 150 վիրաւորներ, ծանր վիճակի մէջ։ Վիրաւորներուն մէջ կան նաեւ շատ մը դպրոցական աշակերտներ։ Անհետացած են կարգ մը բանուորներ, որոնք կը կարծուի թէ փլատակներուն տակ մնացած են։ Փնտռտուքները կը շարունակուին։

Հայ աղջկան մը խնճռաշարժի զոհ

Սէն Թ՚Լիթիէնէն կը հեռագրեն 15 Նոյ. թուականով. - Փոքրիկ հայ աղջիկ մը, Այանեան Արատէօյլ? (Արշալոյս?), հօրը հետ կ՚անցնէր Սէն Թ՚Լիթիէնի փողոցներէն։ Ինքնաշարժ մը, որ գիմացէն կուգար, իր յոյսերովը կուրացուց հօրը աչքերը, այնպէս որ չկրցաւ փախցնել աղջնակը, որ ճզմուեցաւ ինքնաշարժին տակ եւ մեռաւ։ Դժբախտ հայրը կը բնակի Լօրէթ, Սէն Թ՚Լիթիէնի մօտիկ գիւղ մը։ Աղջնակը ութ տարեկան էր։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԿԱԹԻՆ լիտրը փոխանակ 1 Ֆր. 60ի, Դեկտեմբեր 1էն սկսեալ պիտի ծախուի 1 Ֆր. 70ի։ Կաթի հայթայթիչները այս յաւելումը կ՚ուզէին կատարել Նոյ. 1էն սկսեալ, սակայն ոստիկանական տեսուչը յաջողեցաւ մէկ ամսուան յետաձգում ձեռք բերել։ Անմիջապէս որ օգերը աղէկնան, կաթը պիտի աժաննայ։

ԳԵՐՄԱՆ ՏԽԱԽՈՏԻ գործարանատէրերը փակեցին իրենց գործարանները, փողոց ձգելով 120.000 բանուորներ, որոնք օրավարձի յաւելում կը պահանջէին։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ կառավարութիւնը 224.221.398 տոլար կը պահանջէ Գերմանիայէն՝ գրաւման բանակի ծախքերուն համար։ Անցեալ տարի Գերմանիա այս նպատակով վճարեց 8.918.849 տոլար. այս տարի աւելի կը սպասուի։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Իշխան» Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին. Ներկայութիւնը անդամատոմսերով։

ՅԱՌԱՋԻ գրական երեկոն այսօր Հինգշաբթի ժամը 9ին.ֆոյերին։ Ոչան Կարօ կը ներկայացնէ Համաստեղի «Գիւղը»։ Կը հրաւիրուին անդամները եւ համակիրները։

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուին Պ. Պ. Նուպար Փէփէեան և Արիս Դէնէվիզեան

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Դ.Կ.—35 Ֆր.։ Ականջ դրկեր։

Պէյրութ, Կ. Հ.— 30։

Շալէթ, Յ. Ջ.— 7.50։

Քանալ, Գ. Մ. — 35

Մոնփլանքէն, Ե. Դ. — 34.25։

Քարլէն, Յ. Տ.— 70։ Մինչեւ 1 Դեկտ. 1927 վճարած էք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պրուսայի Սէօլէօզ գիւղացի Մանուկ եւ Յակոբ Յարգինեան եղբայրները. Մանուկ 23 տարեկան է, իսկ Յակոբ 22. 1914ին աքսորուած են. իրենց հօր անունն է Արթին. Ամասիացի եւ Սէօլէօզ հաստատուած էր, մօր անունը Վարգենի։ Տեղեկացնել՝ իրենց եղբօր՝ Նիկողոս Յարգինեանի, 5 Rue du Capitaine Ferber Issy-les-Moulineaux Seine), France.

Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել։

ՄՈՍ ՕՐԻՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ Կ'ԵԼԼԷ

ԲՌՆԻ ՍԻՐՈՒԹՍՏՈՒՔ...
ԲՐԷՋԱԼՐԻ ՋԱՐԻՆՏԻ

ՍԱԿԱՐԱՆ

15 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթէրլին,	L. St	
Տոլար,	Dollar	
Մարք (ոսկի)	100 Mark	
Իտալիոյ Ոսկի	L. Ita	
Թրք. ոսկի	" or	
Մեճիտիէ	Medjidie	
Լէվա 100 հատը	Leva	
Դրաքմի "	Drachme	
Լիր	Lire	
Պելճ. Ֆրանք	Belga	
Զուիցր.	Frc Suisse	
Լէյ 100 հատը	Ley	
Ֆլորին	(Florin)	

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եր. Թր. Փոխ. I	Cr. Fonc. Eg	
	II	
	III	
Օսմ. Ռէժի	Lots turcs	

IMPRIMERIE - MASSIS - ED ...
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 28bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

Բաժանորդագին	
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	[illegible]
ԻՏԱԼԻԱ	[illegible]
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible] 10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	[illegible] 200ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 18 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

18 NOVEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 496 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՊԱՏԻՒ "ՊԷՆՏԷՔԵԱՆ,,ՆԵՐԸ

Ի՛նչ տաժանելի բան է խօսքի բռնուիլ մարդոց հետ, որոնք ո՛չ խիղճ ունին, ոչ արժանապատուութիւն:

Այս՝ պարագան կը պատշաճի մասնաւորապէս ռամկավար խմբագիրներուն, որոնք ճղակոտոր կ'ըլլան Հայաստանի ձերբակալութեանց լուրերը «հերքելու» համար, առանց ո՛ր եւ է փաստ ունենալու։

Անոնք այդ աղտոտ գործը ստանձնած են այնպիսի գետնաքարշ ստորնութեամբ մը, որ Երեւանցիներն անգամ կը զարմացնէ: Այս վերջինները, իրենց անգերազանցելի լրբութեան մէջ ալ. որոշ վերապահում ցոյց կուտան: Ուրիշ խօսքով, կ'ընդունին թէ «բաներ մը» եղեր են Հայաստանի մէջ. եւ իրենց յատուկ ձեւով կը փաստաբանեն։

Մինչդեռ ռամկավար ժամկոչները ոչ միայն չեն ընդունիր պատահածներու, բանտարկութեանց եւ աքսորի փաստը, այլ և դատի կը սեպեն ծաղրել եւ՛ լրատուները եւ՛ զոհերը։

Մենք առիթով մը յիշեցինք շարք մը անուններ։ Անոնց շատն անգամ ունինք, տակաւին, մեր ձեռքին տակ, բայց կը վերապահենք, հասկնալի պատճառներով։

Մեր անխիղճ եւ անպատիւ «պէնտէկեան»ները կրցա՞ն հերքել զանոնք:

Այո՛, ճիշտ այնպէս ինչպէս Պապը Ալին կը հերքէր իր դեսպաններուն միջոցաւ. իր «Իգտամ»ներով եւ «Սապահ»ներով, երբ հազարաւոր Հայեր կը ջարդուէին Սասունի մէջ. իսկ Թերթերը կը հրատարակէին հռչակաւոր բանաձեւը. «Սասունի պէրքելամ տրր»: Ճիշտ այնպէս ինչպէս 1915 Ապրիլ 11ին, երբ տաճիկ թերթերը կը հրատարակէին Պոլսոյ խմբական ձերբակալութեանց լուրը. իսկ օսմ. կառավարութիւն,՝ հեռագրով կը հերքէր. իր դեսպանատուներուն միջոցաւ։ Ճիշտ այնպէս ինչպէս երբ Թուրքիոյ հայ ժողովուրդը տեղահան կը կոտորուէր, Թալէաթ'ները պաշտօնապէս կը յայտարարէին թէ այդ բոլորը սուտ են, թէ, տեղափոխում կատարուած է զինուորական պատճառներով. բայց «կարգ մը անպատեհութիւններ» (միւնասէպէթ-[illegible]) ծագած են...

Տասն անգամ տասը ձեւով ապարէզ հրաւիրեցինք այս տարրերը, որպէսզի իրենց սեփական միջոցներով ապացուցանեն թէ, շինծու են հարիւրաւոր ձերբակալութեանց լուրերը։

Պատասխա՞նը. — շնական հեգնութիւն եւ լռութիւն. որոնց թիւը մեզի չի հասնիր. բայց կը վիրաւորէ Չեկային զոհերը։

Ամփոփենք, հազարեակ մը կալանաւորներուն մէջ, աննշան փոքրամասնութիւն կը կազմեն Դաշնակցականները, և հրէշ մը միայն կրնայ «օ՛խ ըլլայ» գոչել, ինչպէս ըրած էր «Պայքար», Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթը, անցեալ տարի, և ինչպէս կրկնած է, նորէն, այս տարի.

«Թող կ'երեւի թէ քանի մը դաշնակցական տղաքներ ներսն ալ նետուած են [illegible].

Ն. [illegible] ալ սմբողջ հայ ժողովուրդը համաձայն է»։ Պայքար, 28 Հոկտ.)։

Անոնք առանց կարմրելու խեղաթիւրեցին Ա. Մերիկեան Նպաստամատոյցի Եւրոպայի գրասենեակին մէկ լուսաբանութիւնը. թէ, մեր մէկ հարցումին վրայ, հաղորդուած էր բոլոր թերթերուն եւ որ կ'ըսէր թէ ամերիկացի պաշտօնեաներ չեն ձերբակալուած։ Իսկ երկու օր վերջ, դարձեալ առանց կարմրելու, կոմիտակի հրատարակեցին Նպաստամատոյցին արտաքին բաժնի վարիչ Պ. Լէյըրտ Արչի մէկ յայտարարութիւնը, որ կ'ըսէ.

«Նպաստամատոյցը չոյիս ի միջամտէ իր 28 հայ պաշտօնեաներուն ձերբակալման առթիւ, որոնք վար դրուած են [illegible] [illegible] է չմիջամտել, երբ բնիկ պաշտօնեաներ բա[illegible] կ'ունենան: Ձերբակալուած պաշտօնեաները [illegible] կը [illegible]. Անոնց մեծ մասը ուսուցչական կամ [illegible] վարիչներ [illegible] երեւցած [illegible] օտարքերը։» Հեռագիր Նիւ Եորքէն, 30 Սեպտ. արտատպուած ռամկավար Արեւի մէջ (9 Նոյ.) եւ Պ. Թերթերու կողմէ։

Մեր տուած լուրն ալ ա՛յս էր։ Մենք անուններով յիշեր էինք մաս մը զոհեր իսկ, որոնցմէ Զօր. Սիլիկեանը արդէն աքսորուած է վերջին լուրի մը համաձայն՝ իր տղոց հետ, իսկ միւսներու մասին տեղեկութիւն չկայ։

Կարդացէք այս յայտարարութիւնը։ Կրկին եւ կրկին կարդացէք Դրօշակի թղթակցութեանց մէջ յիշուած մանրամասնութիւնները, թուականներով, քաղաքներով, իւրաքանչիւր քաղաքի մէջ բանտարկուած հայրենակիցներու թիւերով (անուններն ալ ունինք, եւ դուք տուէք անձինք այս մարդոց։

Տեղահանութեան ամէնէն սարսափելի օրերուն, հայատեաց մարդ մը. իթթիհատական Ահմէտ Րիզա, որ Օսմ. Սահմանադրութեան առաջին օրերուն Նոր ջարդ մը կը սպառնար Հայերուն, չվարանեցաւ պոռալ Օսմ. Ծերակոյտին մէջ.

«[illegible] բան չէ տեսնուած ոչ միայն [illegible] ազգերու, [illegible] Օսմ. պատմութեան մէջ։»

Մեր անբարոյական «պէնտէկեան»ները հայակեր Ահմէտ Րիզայի մը չափ ալ խիղճ կամ քաջութիւն չունին, եւ տակաւին կը համարձակին հայ ժողովուրդի շահերէն ճառել...

Կրնա՞ք ցոյց տալ այսքան քստմնելի անկում՝ ո՛ր եւ է ժողովուրդի պատմութեան մէջ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ԳԱՂԹՕՆԵՐԸ

Այս խորագրով խմբագրական մը մէջ, Ամերիկայի Հոշնակը, որ բան-գործ ըրած է փառաբանել Երեւանի մարզպետները, կը համարձակի դիտել տալ. (5 Նոյ).

— «Գիտենք որ քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերական այլ եւ այլ վարդապետութեանց մասին Երեւան պարտաւոր է հետեւիլ Մոսկուայի օրինակին։ Բայց գիտենք նաեւ որ Սովետական Միութեան անդամակցող բոլոր հանրապետութիւնները, մեծատարած երկիրներ և մինչեւ փոքրասահման հողամասերը — չէրքէզականին ու չէչէնականին պէս, ափխազականին ու աճարականին պէս — կը վայելեն վարչական կատարեալ ինքնավարութիւն։ Եւ հետեւաբար՝ մեր Երեւանի ղեկավարները Քրէմլինէն հրահանգի չեն սպասեր ցեղային եւ մշակութային հարցերու լուծման համար։ Բացայայտ իրողութիւն մըն է, ընդհակառակն, որ անոնք կը ջանան գերազանցել իրենց համայնավարական վարպետները. եւ Լէնինէն աւելի Լէնինական՝ կ'արհամարհեն Հայութեան հոգեկան եւ իմացական ժառանգութեանց ամբողջ գանձը, եւ իբրեւ հերետիկոս կը դատապարտեն ամէն անոնք որ չեն հիանար իրենց ծայրայեղ հայեացքներուն կամ դաւանանքներուն։

«Օրինակ՝ հայերէնի ուղղագրութիւնը, որ ձեռնհաս հեղինակութեանց բողոքներուն հակառակ՝ կը պարտադրուի հայ ազգին վրայ։ Ի՞նչ ստիպողական հարկ կար այդ անհեթեթ նորութեան, որուն գլխաւոր գործը եղած է մինչեւ ցարդ՝ թանձր պատուար մը պէս բաժնել Հայաստանը հայ գաղութներէն։ Հայաստանի մամուլը որ արտասահմանի մէջ մտրակարօտ հետաքրքրութիւն պիտի արթնցնէր՝ այսօր անծանօթ քանակ մըն է շատերուն համար։ Առէ՛ք վերջին պետական հրատարակութիւնը, «Խորհրդային Հայաստանը 1920—1925», մեծածաւալ, մեծածախս, եւ միանգամայն մեծարժէք աշխատութիւն մը։ Քանի՞ հայ կրնայ հանդուրժել անոր տաժանելի ուղղագրութեան եւ բառագրութեան, զայն ուսումնասիրել ուշի ուշով, եւ լիապէս ըմբռնել կատարուած շինարարական գործերու չափն ու սահմանը։»

ԿՐԹԱԿԱՆ ՏՆՕՐԷՆԸ ԼՕՍԱՆԻ ՄԷՋ

«Ազդարար» կը գրէ (13 Նոյ.).

Պոլսոյ կրթական տնօրէնն Խասա պէյ երէկ առաւօտ այցելեց Լօսանի վարժարանը եւ մօտաւորապէս երկու ժամ մնաց հոն։ Տնօրէնը պտտեցաւ մանկապարտէզի բաժինը եւ աղջկանց ու մանչերու դասարանները։ Ներկայ գտնուեցաւ դասախօսութեանց եւ կարգ մը տեղեկութիւններ առաւ։ Ի մէջ այլոց ներկայ եղաւ հայերէնի դասաւանդութեան. եւ ուսուցիչներէն իմացաւ տրուած դասին բովանդակութիւնը։

Խասա պէյ շատ գոհ մնաց աշակերտներու տուած պատասխաններէն, եւ գոհունակութեամբ յիշեց թէ հայ տղաքը անհամեմատ աւելի առաջադէմ են թուրքերէնի մէջ, քան յոյն եւ հրեայ աշակերտները։

ՍԴՏՈՒԻՆՏՅԷ՛Ք

Յառաջի մեցանակաւոր բաժնեգրութենէն, քանի՛ ուշ չէ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՕՏԱՐ ԲԱՆՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Աշխատանքի Նախարարութիւնը կը հաղորդէ հետեւեալ զեկոյցը.—

Ինչպէս յայտնի է, Ֆրանսացի բանւորները եւ հանրային առողջութիւնը պաշտպանելու համար, այն օտարականները, որոնք Ֆրանսա կուգան օրավարձով աշխատելու նպատակով, սահմանին վրայ պէտք է ներկայացնեն աշխատանքի պայմանագրութիւն մը, կանոնաւորապէս վաւերացուած Աշխատանքի կամ Երկրագործական Նախարարութեանց իրաւասու գրասենեակներուն կողմէ, ինչպէս նաեւ բժշկական վկայագիր մը, տրուած ֆրանսական իշխանութիւններէն ճանչցուած բժիշկի մը կողմէ։

Կարգ մը օտարականներ, այս ձեւակերպութիւններէն խուսափելու համար, զանց կ'ընեն սահմանի վրայ յայտարարել թէ օրավարձով աշխատելու նպատակ ունին, կը մտնեն գործատիրոջ մը մօտ ու յետոյ միայն դիմում կ'ընեն ստանալու համար ինքնութեան թուղթ մը. որ պիտի կանոնաւորէ իրենց կացութիւնը։

Այս կերպ շարժիլը բոլորովին անկանոն է եւ իրաւասու գրասենեակները չեն կրնար վաւերացնել այն աշխատանքի վկայագրերը. որոնք այս պայմաններուն տակ կը ներկայացուին, դիւրացնելու համար ինքնութեան թուղթի ստացումը։

Հետեւաբար, այս պայմաններուն տակ գտնուող օտարականները ո՛չ միայն արտօնուած չեն աշխատելու, այլ եւ սահմանէն դուրս հանուելու վտանգին ենթակայ են։ Գալով այն գործատէրերուն, որոնք գործ կուտան այս ձեւով Ֆրանսա մտած աշխատաւորներուն, ենթակայ են 1926 Օգոստոս 11ի օրէնքին տրամադրութեանց եւ 500էն 1000 ֆրանք տուգանքի կը դատապարտուին։

Գործադրկութեան պատճառաւ, մէկ տարիէ ի վեր օտար բանւորներու Ֆրանսա մուտքի պայմանները խստացուած ըլլալով, շատ մը օտարականներ ծածկած են իրենց աշխատաւորի հանգամանքը։ Հրահանգներ տրուած են, որպէս զի թէ՛ այս կարգի աշխատաւորներու եւ թէ զանոնք ընդունող գործատէրերուն դէմ խիստ պատիժներ սահմանուին։

ՀԱՅԵՐՈՒ "ԼՔԵԱԼ,, ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԱՒԱՐԸ

ԴԱՐՁՈՒԱԾ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ ԵՏ Կ'ԱՌՆՈՒԻՆ

Պոլսոյ Գաղթականներու տեղաւորման վարչութեան ձնօրէն Թահիր պէյ. հետեւեալ կարեւոր յայտարարութիւնները ըրած է.—

«Փախստական Հայերուն կողմէ բացուած դատերուն հետեւանքով, ութը կտոր կարեւոր կալուածներ, որ մեր Տնօրէնութեան գաղթականներուն յատկացուած էին, իրենց հին տէրերուն վերադարձուեցան։ Նկատի առնելով այդ գաղթականներուն դժուարին կացութիւնը, Ներքին գործավարութիւնը հարկ եղած վերջնական ձեռնարկները կատարած է որպէսզի այդ կալուածները նորէն գաղթականներուն վերադարձուին։

«Հայ եւ յոյն փախստականներուն այն տուները, որ կառավարութեան կողմէ գրաւուած եւ գաղթականներու բնակութեան յատկացուած են, ո եւ է կերպով չեն կրնար պարպուիլ։ Այս մասին վճռական հրահանգ եկաւ մեզի, ինչպէս հաղորդուեցաւ դատական իշխանութեանց»։

Կարմիրները ձեւնամարտի

Ստալին բացարձակապէս վճռած է մաքրել ընդդիմադիրները։ Իր ձեռք առած խիստ եւ կտրուկ միջոցները գոհունակութիւն կը պատճառեն ռուս ժողովուրդի մեծամասնութեան, որ հաճոյքով կը դիտէ հրեայ վարիչներուն մէկիկ մէկիկ ասպարէզէն քշուիլը։

Մոսկուայէն հակասական լուրեր կը հասնին։ Ամէն պարագայի, մահու կենաց պայքարը սկսած է երկու ճակատներուն միջեւ եւ շուտով կացութիւնը կը պայծառանայ։

Հեռագրի մը համաձայն, Չինական համալսարանի ուսանողներէն խմբակ մը. առջի օր Կարմիր հրապարակին վրայ ցոյցեր կատարած է ի նպաստ Տրոցկիի եւ Զինովիեւի։ Ուսանողները իրենց ձեռքն ունէին դրօշակներ հետեւեալ վերտառութեամբ. «Մնացի՜ն յեղափոխութիւնը շահագործողները։ Կեցցե՛ն իսկական Լէնինականներ Տրոցկի եւ Զինովիեւ»։

Բոլոր ցուցարարները ձերբակալուելով Չինաստան դրկուեցան։ Ինչպէս յայտնի է, յիշեալ համալսարանին վարիչն է Ռադէկ, նոյնպէս Հրեայ. որուն ազդարարութիւն ուղղուեցաւ քանի մը օր առաջ։ Վտարուած ուսանողներուն տեղ համալսարան ընդունուեցան Հանքէուցի հարիւր համայնավար բանւորներ, որոնց մեծ մասը կարդալ գրել չի գիտեր։

«Տէյլի Նիւզ»ի Պերլինի թղթակիցը, որ առջի օր Տրոցկիի սպանութեան զրոյցը հաղորդած էր, այս անգամ կը հեռագրէ թէ Տրոցկի բանտարկուած է Կրեմլինի մէջ։ Այս լուրն ալ վերապահութեամբ պէտք է ընդունիլ։ Նոյն թղթակիցը կ'ըսէ թէ Զիչէրին հիւանդ է եւ իրեն տեղ ժրնեւի զինաթափութեան ժողովին պիտի երթայ Կրէստինսկի։

Չեկան չպիտի ջնջուի

Երէկ հրատարակեցինք Ստալինի յայտարարութիւնները օտար պատուիրակներուն։ Այս առթիւ հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը տրուին.—

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԿԱԹՈԼԻԿՆԵՐԸ ԿԸ ՀԱՄԵՐԱՇԽԻՆ

Պոլսոյ հայ հռոմէական երկու հատուածները հաշտեցնելու ձեռնարկներ կը կատարուին։ Երկու կողմէն յիազօր բանագնաց նշանակուած են Հ. Հ. Գամպուրեան եւ Ալէքսիս, Պ. Պ. Մանուկ Մարտիկեան եւ Սերոբ Ազարեան։ Համերաշխութեան ձեռնարկը տեղի ունեցած է Հռոմէն եւ ուղղակի Պապին կողմէ, որուն հրահանգին վրայ, Հայր Փօնտինի, որ մեծաւորն է Բերայի Սէնթ-Անթուան եկեղեցիին եւ միեւնոյնատեն կը վարէ Արեւելքի քարոզութեան ճիւղին ընդհ. քարտուղարի պաշտօնը, ձեռնարկած է համերաշխութեան փորձի։

Բանակցութիւնները, որոնք ցարդ անպաշտօն էին, պաշտօնականի վերածուած եւ վարչական ժողովի անդամները ուղղակի բանակցութեան մէջ մտած են Հայր Փօնտինիի հետ։

Նախկինի կուսակիցներէն 17 թեկնածուներ պիտի ընդունուին երեսփոխանական ժողովին մէջ։ Ասկէ զատ, նոր կանոնագիր մը պիտի մշակուի, եւ հաւանական է որ արդի աշխարհական փոխանորդ Ակիւսանեան պէյի տեղ կրօնական մը կոչուի նոյն աթոռին։

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ՄԵԿՆԵՑԱՆ

Գրեցինք թէ Նոյ. 10ին Սելանիկէն մեկնի Պաթում ճամբայ ելած է յունական Լեւաթեաթ[illegible] շոգենաւը. իր մէջ ունենալով Հայաստանի համար արձանագրուած 1200 հայ գաղթականները։

Նոյնատեղ Պոլիս հասած է Կիրակի առաւօտ։

Նոյն շոգենաւով մեկնած են նաեւ այն 11 Հայերը, որոնք ասկէ առաջ Սելանիկէն աքսորուեցան իբրեւ համայնավար։ Ասոնցմէ ոմանք ուզած են Յունաստան մնալ, բայց հելլէն կառավարութիւնը մերժած է։

Պիրէանէն նոյն նաւը նստած է նաեւ Արեւի նախկին խմբագիր Յովհ. Ցակորեան, որ արտօնուած է Հայաստան բնակելու։ Կ'ըսուի թէ համալսարանին մէջ պաշտօն մը պիտի տրուի իրեն։

ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԷՆ

Վերջապէս անգլիերէն թերթերը խոստովանեցան թէ Մայքըլ Արլէն հայ է։

Տէյլի Նիւզ իր Նոյ. 14ի թիւին մէջ «Արլէնի իսկական անունը» խորագրին տակ կը գրէ.

«Վերջերս մեծ աղմուկ բարձրացաւ Մայքըլ Արլէնի առողջութեան եւ աշխատանքը դադրեցնելուն մասին։ Անգլիոյ իր բազմաթիւ բարեկամները պիտի մխիթարուին լսելով որ անիկա դեռ կ'աշխատի Իտալիոյ մէջ։

«[illegible] Պիկատիլլիին հեղինակը վստահ եմ թէ հիասթափուած էր այն դաւառական ընդունելութեան համար որ եղաւ «The Zoo»ին, թատերգութիւն՝ որուն աշխատակցեցաւ Ուինչըլ Սմիթի հետ, սակայն ներկայիս արտասահմանի մէջ իր բնակութիւնը պարզապէս մաս կը կազմէ շարժումներուն մէջ կատարեալ ազատութիւն ունենալու իր ծրագրին։ Նկատելով որ երկու անգամ թոքատապէ ազատուած է, կլիման շատ կարեւոր է իրեն համար։

«Արլէն երբեք գաղտնի չպահեց այն իրողութիւնը թէ ինք իրապէս հայ մըն է եւ կը կոչուի Տիգրան Գույումճեան եւ թէ այդ գրական ծածկանունը առաւ, որովհետեւ անիկա դիւրահնչիւն է եւ յարմար։ Կրթութիւնը առած է Մալվէրնի մէջ եւ ծրագրած էր բժիշկ դառնալ։»

ՈՐԲԵՐՈՒ ՑՐՈՒՈՒՄԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՆԽՂՃՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՏԱՌԱՊԱՆՔԸ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն

Որբանոցէն արձակուած պատանիներու վիճակը համեմատաբար կարելի է լաւ համարել, քան աղջիկներունը, որովհետեւ անոնք գոնէ թեթեւ յոյս մը ունին, որ կը սորվին այս կամ այն արհեստը եւ յետագային իրենց աշխատանքի արդիւնքով կրնան իրենց ապրուստը ճարել։

Տարբեր է աղջիկներու վիճակը։ Անոնց հեռանկարը այնքան ալ յուսալից չէ։

Անոնք միայն առանց դաստիարակութեան ու կրթութեան, միայն դիւրագնեն Թաւրիզի կեանքի լոռի կողմերը ու զրկուին մարդկային առաքինութիւններէ։ Դժուար է ըսել թէ, որբերու նոր տէրերը, երկար տարիներ պիտի պահեն ու կերակրեն զանոնք։ Հաւանական է որ դժբախտ օր մը, անոնք իրենց փողոցները, արցունքներն աչքերուն ու անօգնական։ Անպայման յարգելի են մեզի համար այն ընտանիքները, որոնք մարդասիրաբար առնելով որբանոցի աղջիկները, որոշած են պահել մինչեւ այն ժամանակ, երբ կը տեսնեն որ աղջկան համար պատեհութիւն է ստեղծուած ինքնուրոյն ապրելու։

Սակայն պատահած է որ, դեռ չլրացած պայմանաւորուած ժամանակը, ազախին-պատանին առնող քաղաքացին, այս կամ այն պատճառաբանութեամբ, դժգոհ ըլլալով իր առած որբէն կամ որբուհիէն յայտներ է թէ այլեւս պէտք չունի եւ պատ է։ Խեղճ աղջիկը լալով կը վերադառնայ որբանոց, բայց տեսչուհին շատ փոխ հետաքրքրուելով, բարկութիւնը իր թափէ աղջկան վրայ, մեղադրելով թէ ինքզինքը լաւ չէ պահած եւ կը յայտնէ թէ այլեւս որբանոց չի կրնար ընդունուիլ։ Զգայնացած տեսչուհին լալ իսկ չուզեր եւ կը կարգադրէ անմիջապէս հեռանալ որբանոցէն։

Թաւրիզի միջավայրին ծանօթ մարդու համար, պարզ է, որ այս կարգադրութիւնը հաւասար է՝ երթալ իյնալ անբարոյականութեան մէջ։ Բռնաբարութեան դէպքեր եւ մահմետականութիւն ընդունողներ սակաւ չեն։ Բայց ո՞վ է հետաքրքրուողը։

Այս անապարանքով եւ խստութիւններով որբանոցը հաշուեյարդարի ենթարկող տեսչուհին, որ շատ քիչ կը մտածէ անտիրութեան մատնուած որբերու ապագային մասին, չի մոռնար վերջին օրերը, իր ալ տրամադրութեան տակ եղած հին կառքը ծախելը եւ կրկնակի եռակի արժէքով նոր մը գնել, կամ ճերմակ ձիերը ծախել եւ աւելի սուղ արժէքով կարմիրներ գնել։

.:.

Այսպիսի «մարդասէր» ձեւով որբ պատանիներն ու աղջիկները ցրուելէ յետոյ, կարգը կը հասնի ամենափոքր երախաներու, 5—10 տարեկան, որոնք ոչ ազգական ունին եւ ոչ ալ իրենց վիճակով հետաքրքրուող մ' եւ է մէկը։

Այս կարգի երախաներու (հարաբ) թիւը կը հասնի 70—80ի։ Զանոնք ալ հաշուեյարդարի ենթարկելու համար, կը խորհին հետեւեալ ձեւը,— վճարել ամսական չորս թուման իւրաքանչիւր որբի համար (վեց ամիս ժամանակով) անոնց որոնք կ'ուզեն այդ փոքրիկները առնել ու խնամել իրենց տուներուն մէջ։

Նորէն որբերու նոր-նոր տէրեր կուգան եւ երեքով-չորսով կ'առնեն։ Պէտք է ըսել, որ այս կարգի որբեր առնողները մեծ մասով չքաւոր ընտանիքներ են։

Իսկ թէ ինչ պիտի ըլլայ վեց ամիս յետոյ այդ թշուառներու վիճակը, այդ ալ միայն տեսչուհին գիտէ. միայն այսքան գիտենք, որ դեռ մէկ ամիսը չանցած արդէն փողոցներուն մէջ կը հանդիպինք որբանոցի նախկին փոքրիկներուն, որոնք ողորմութիւն կը մուրան...

Անկարող չենք համարիր յիշել եւ այն, որ այսօր երբ ընդհանուր հաշուեյարդարը կը կատարեն եւ կը ծախեն որբանոցին գոյքերը, առանց քաշուելու աճուրդի կը դրուին նաեւ որբերուն վերմակներն ու ճերմակեղէնները, որոնք մարդասէր Ամերիկացիներու կողմէ ղրկուած են յատկապէս որբերուն համար։

Որբանոցի գոյութեան ընթացքին, շատ Ամերիկացի այցելուներ են եկեր Թաւրիզ, իբրեւ որբերու վիճակով հետաքրքրուողներ եւ հիմնարկութեան հաշիւները քննողներ. բայց եւ ոչ մէկը կրցաւ որբանոցը դնել այնպիսի բարձրութեան վրայ, որ որբ երեխաներու համար հասած գումարները գործածուէին գերազանցապէս այդ նպատակին եւ ոչ թէ զուարճութիւններու համար։

Որպէսզի մեր ըսածները լոկ խօսքեր չերեւան, բերենք տեսչուհիի համար ծախսուած գումարներու մէկ ամսուան հաշիւը եւ բաղդատենք թէ այդ գումարը քանի՞ ոչ-ամերիկացի պաշտօնեայի մէկ ամսականը կը կազմէ։

Ներկայիս տեսչուհին որ դեռ կը շարունակէ իր պաշտօնը եւ ինչպէս կ'երեւայ, դեռ երկար պիտի մնայ Թաւրիզ, կը ստանայ ռոճիկ ամսական 200 տոլար, բնակարանի համար ամս. 35, կառքի երկու ձիերու համար ամս. 24, կառապանին ամս. 15, դռնապանին ամս. 10, վառելիքի ամս. 30 տոլար։ Ընդամէնը՝ 314 տոլար։

Այժմ տեսնենք թէ այդ գումարը, քանի՞ ոչ-ամերիկացի պաշտօնեաներ կը ստանան.—

Տնտեսական մասի վարիչը ամսական 50 տոլար, ծախսարարը ամս. 15, պահեստապետը ամս. 15, հաշուապահը ամս. 27, կօշկակարանոցի կառավարիչը ամս. 15, որբանոցի բաժանմունքներու երկու կառավարիչը 15ական տոլարէն 30, ութ ուսուցիչներ ամս. 15ական տոլարէն 120, երկու աւագ ուսուցիչ 20ական տոլարէն 40, երկու լուացարարներ 5ականէն 10 տոլար։ Ընդամէնը՝ ամս. 322 տոլար։

Ուսուցիչները ամառուան ամիսներուն ռոճիկ չեն ստանար։ Վերոյիշեալ պաշտօնեաներէն միայն որբանոցը գիշերող 5-6 հոգիին կը տրուէր սենեակ, լուսաւորութիւն եւ վառելիք, ինչպէս նաեւ կերակուր ու թէյ, այն չափով, ինչ չափով որ կը տրուէր որբերու։

Ուրեմն 19 ոչ-ամերիկացի ծառայողները կը ստանան գրեթէ նոյն գումարը, ինչ որ կը ծախսուի միայն տեսչուհիին համար։

Թաւրիզ եկող ամերիկացի քննիչներն ու լրագրողները, փոխանակ զարման մտածելու այսպիսի թերութեանց, աւելի շատ կը հետաքրքրուէին Թաւրիզի հարուստ շուկայով, ուր հնութիւններ եւ թանկարժէք իրեր գնելէ յետոյ, իրենց պաշտօնը վերջացած կը համարէին եւ գոհ սրտով կը հեռանային։ Շատ դէպքեր են եղած, երբ ծախքերու կրճատման պատրուակի տակ, պակսեցուցած են ոչ-ամերիկացի պաշտօնեաներու ողորմելի ամսականները եւ նոյն իսկ որբերու տրուող ուտելիքի չափը. բայց երբեք չէ պատահած որ դէթ չնչին չափով կրճատուէին տեսչուհիին կամ տեսուչին շռայլ ծախքերը։

Այս պարագան երբեք պատուաբեր չէ պատկառելի հիմնարկութեան համար, ինչպիսին է Ամերիկեան Նպաստամատոյցը (N. E. R.), որ հաստատուած է բարեգործական նպատակներով։

Մենք դժգոհութիւն չենք յայտներ Ամերիկեան Նպաստամատոյցին, որուն ջանքերուն շնորհիւ հարիւր հազարաւոր որբեր ազատուած են սովի ճիրաններէն եւ որմէ հայ ժողովուրդը խոշոր օգնութիւններ է ստացած։

Մեր համեստ կարծիքով այս բոլորին մեղքը կը ծանրանայ ոչ թէ Կեդրոնին վրայ, որ շատ հեռու է Թաւրիզէն եւ նման վայրերէն, այլ ամերիկացի այն պաշտօնեաներուն, որոնք ունենալով լայն լիազօրութիւններ, կը գործեն Նպաստամատոյցի անունով, բայց կը վարկաբեկեն զայն անկարողութեամբ կամ անզգայութեամբ։

Ճիշդ է թէ շատ աչքերու արցունքներն են ցամքեր շնորհիւ Ամերիկեան Ռելիֆին։ Բայց ճիշդ է եւ այն որ այս ձեւի որբացրուումը եւ Հայաստանի որբերու վաճառումը երբեք մարդասիրական գործեր չեն։

Ինչո՞ւ այս ձեւով խաղալ հազարաւոր որբերու ապագային հետ։ Ինչո՞ւ աստիճանաբար իւրաքանչիւր տարի միայն որոշ տարիքի հասած պատանիներն ու աղջիկները չկրճատել, այլ մասի մէկ շարժումով, անօգնական ու անխնամ թողուլ թէ 19 տարեկան պատանիներն ու աղջիկները եւ թէ 4—5 տարեկան երախաները։

Այսպէս մտածելով, ակամայ կուգանք այն տխուր եզրակացութեան, թէ որբերը միայն միջոց են եղեր, ուրիշ նպատակներ հետապնդելու համար...

Այո՛ կը ցաւինք, երբ ականատես կ'ըլլանք մեծ ընկերութեան մը մանածիրղերուն այս անփառունակ հաշուեյարդարին։

Մարդասիրաբար սկսած խոշոր գործ մը, այսպիսի տմարդի վախճան չպիտի ունենար։

Իսկ մեր ցաւը աւելի կը խորանայ, երբ կը յիշենք որ հայ ժողովուրդը, զրկուած իր հայրենիքէն, ինքնուրոյնութիւն չունի իր որբացած բեկորներն անգամ գաղութներէն տեղափոխել իր հարազատ երկիրը...

ՍԱՐ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՈԳԵՀԱՐՑՈՒԹԵԱՆ ԱՃՊԱՐԱՐՆԵՐԸ

Ինչպէս մարդկային գործունէութեան ամէն մարզի մէջ, ոգեհարցութեան խորհրդաւոր սահմաններուն մէջ ալ չեն պակսիր ճարպիկ ձեռնածուներ, որոնք կը յաջողին ոչ միայն նախապաշարեալ ամբոխին, այլ նոյնիսկ գիտուններուն ալ դիւրահաւանութիւնը շահագործել եւ իրականութեան պատրանքին տակ ծածկել իրենց խարդախ խաղերը։

Խորհրդաւոր գիտութիւններու հրաշապատումներու կարգին, վերջին նորաձեւութիւնը նետուած էր կարգ մը ոգեհարցներու կողմէ, որոնք կը հաւաքուէին իրենց մարմինին որոշ մասերէն, գլուխէն եւ մատներէն դուրս արձակել լոյսի գոտքեր եւ ցոլացումներ։ Նոյնիսկ տեսնուած էին ոմանք որ իրենց ներշնչումի պահերուն կը յաջողէին որոշ ձեւեր տալ իրենց մարմինէն արտահոսած ճառագայթումներուն, ինչպէս մարդկային դիմագծութեան, ձեռքերու կամ անդամներու ձեւը։ Այդ լուսեղէն արտահոսումները կոչուած են էքթօփլազմ։

Այս խորհրդաւոր երեւոյթներու յայտնութեան մէջ համբաւաւոր է մանաւանդ Միացեալ Նահանգներու Օհայօ նահանգէն կին ոգեհարց մը, Ըտա Պէսինէ, որուն կազմակերպած նիստերը լայն ուշադրութիւն մը գրաւած էին ամէնուրեք։

Հոգեկան գիտութիւններու անգլիական վարժարանը, ուզելով քննական լուրջ հակակշիռ մը ենթարկել յիշեալ կնոջ փորձերը, զայն հրաւիրած էր Անգլիա՝ կազմակերպելու քանի մը նիստեր, ուր ան պիտի ապացուցանէ իրեն վերագրուած լուսեղէն պատկերներ արտահոսելու կարողութիւնը։

Ըտա Պէսինէ, ինչպէս բոլոր իր նմանները, ջղային եւ դիւրազգած էակ մը, պայման դրած էր որ փորձերը պիտի կատարուէին բացարձակապէս մութ սենեակի մը մէջ։

Քանի մը օր յաջորդական փորձեր տեղի ունեցան։ Առաջին նիստի մը, ուր վրան գլուխը խուզարկուած չէր եւ նստած էր աթոռի մը վրայ, առանց անոր կապուած ըլլալու ան մթութեան մէջ կրցաւ իրագործել արդարեւ լուսեղէն դիմանկարներ եւ ժապաւէնացումներ իր գլխուն եւ ձեռքերուն շուրջը։

Ընդհակառակն, երբ իր ձեռքերը բռնուած գիրքով փորձ մը կրկնուեցաւ, ան հազիւ կրցաւ սահմանափակ եւ պարզ քանի մը ճաճանչներ ցոլացնել իր գլխուն շուրջ։

Ընդհանրապէս փորձերը շարունակուեցան աւելի սեղմ եւ հսկողութեան տակ գտնուած վանդակի մը մէջ, ուր բանտարկուած էր Ըտա Պէսինէ։ Բայց որքան հսկողութիւնը կը սեղմուէր, նոյնքան արդիւնքը կ'ըլլար ժխտական. քննիչներու բծախնդրութեան առջեւ էքթօփլազմը խոյս տուած էր վերջնապէս։

Վերջին նիստի մը մէջ սակայն ուշագրաւ դէպքեր տեղի ունեցան։ Ոգեհարց օրիորդին պնդումին վրայ փորձերը պէտք է կատարուէին անհակակշիռ ազատ պայմաններու տակ։ Օրիորդը ոչ մէկ խուզարկութեան ենթարկուեցաւ, իրեն իրաւունք տրուեցաւ պահելու իր սովորական զգեստները, իր մտերիմ ընկերներէն մէկը զինք կապեց վերջ աթոռի մը, լոյսերը մարեցան եւ օրիորդը անձնատուր եղաւ իր յափշտակութեան նոպաներուն։

Անցեր սպասումէ մը վերջ, ներկաները աստիճանաբար նշմարեցին լուսեղէն երեւոյթներու խումբը մը Պէսինէի շուրջ։ Այս էքթօփլազմիկ ձեւերը սկսան ծաւալիլ, շարժիլ եւ հեռանալ աթոռին վրայ կապուած օրիորդէն։

Գաղ մը լուսաճաճանչ դէմքը սկսաւ աւելի ու աւելի որոշուիլ, ձեւաւորուիլ խաւարին մէջ եւ մօտենալ այն սեղանին ուր նստած էին քննիչները։

Եւ ճիշդ այդ պահուն, յանկարծ, քննիչներու մէկ որոշման համաձայն, մակնէզիոմի բոց մը լուսաւորեց սենեակը. լուսանկարի գործիք մը յառած էր դէպի շարժող լուսապատկերները. Ու այդ անսպասելի պայծառութեան մէջ քննիչները առիթը ունեցան տեսնելու ոգեհարց օրիորդը որ աթոռէն շատ հեռու, սեղանին մօտ, աջին մէջ բռնած ելեկտրական լապտերի մը լոյսը ուղղած էր իր դէմքին։ Մութին մէջ շարժող լուսեղէն ձեւակերպումները ուրիշ բան չէին, եթէ ոչ օրիորդին քով թաքնուած լապտերի մը ցոլացումները, զոր ան ճարպիկութեամբ կը տեղափոխէր մութին մէջ։

Կարելի է երեւակայել այդ անակնկալ մերկացումին առաջ բերած տպաւորութիւնը։ Օրիորդին վրդովումը, քննիչներու ժխտական ժպիտները, որոնք կը պատռէին այսպէս գիտական անունին տակ պահուած խաբեբայութեան մը դիմակը։

Ու տակաւին քննիչները ստուգեցին որ աթոռին վրայ՝ օրիորդը կապող առասանը չափազանց վարպետութեամբ սահուն հանգոյցի մը ձեւով կապուած էր պարզապէս, ու մինչդեռ այն աթոռին տակ ամրացուած ելեկտրական ցուցիչ-արձանագրիչ մը կ'ապացուցանէր որ օրիորդը ամբողջ նիստի տեւողութեան աթոռի վրայ նստած մնացած չէր եւ ժամանակի կէսէն աւելին աթոռէն հեռու անցուցած էր ...

Ցեղը չէ՞ ըսել որ խաբեբային մոմը մինչեւ արշալոյս չի հասնիր։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԻՆՉՈ՞Ւ ՎՏԱՐՈՒԵՑԱՆ ՏՐՈՑԿԻ ԵՒ ԶԻՆՈՎԻԵՒ

Խորհրդային Միութեան Համայնավար կուսակցութեան վերատեսիչ կեդրոնական յանձնաժողովը եւ կեդրոնական կոմիտէն կը հրատարակեն հետեւեալ որոշումը՝ ընդդիմադիր պետերու հակահամայնավարական շարժումներուն մասին.—

1.— Կուսակցութեան 15րդ համագումարը պատրաստելու համար, ըստ կանոնագրի, կեդրոնական Կոմիտէն, աւելի քան ամիս մը առաջ հրատարակեց կեդր. Կոմիտէի թէզերը։ Նոյնպէս հրատարակեց ընդդիմադիրներու հակաթէզերը, ինչպէս նաեւ անոնց ճառերն ու յօդուածները։ Կատարեալ հնարաւորութիւն տուաւ պաշտպանելու այս գաղափարները ըլլա՛յ մամուլին, ըլլայ համայնավար կազմակերպութեանց եւ բջիջներու մէջ։ Ո՛չ Զինովիեւ, ոչ ալ Տրոցկի օգտակար սեպեցին խօսք առնել կուսակցական հաւաքոյթներու մէջ, միւս կողմէ շարունակելով սակայն ապօրէն հաւաքոյթներ կազմակերպել, առանց կուսակցութեան ներկայացուցիչներու աջակցութեան։

2.— Սակայն ընդդիմադիրները, հեռու հրաժարելէ իրենց հերձուածողի եւ կուսակցական միութիւնը խախտողի քաղաքականութենէն, ընդհակառակն սաստկացուցին իրենց կործանարար շարժումները։ Վանուած այն բոլոր բջիջներէն, ուր վիճաբանութիւն տեղի ունեցաւ, չկարենալով նոյնիսկ իրենց կողմը շահիլ վիճաբանութեան մասնակցող կուսակցականներու 100ին մէկն իսկ, ընդդիմադիրները կը շարունակեն շրջաբերութեան հանել գաղտնի հակահամայնավարական գրքոյկներ, որոնց մէջ զրպարտութիւններ կ'ուղղեն կուսակցութեան դէմ. կը շարունակեն հրատարակութիւններ ընել ապօրէն տպարաններու մէջ, որոնք հաստատուած են շնորհիւ գործիքներու եւ թուղթի գողութեան. կը կազմակերպեն հակահամայնավարական գաղտնի հաւաքոյթներ, հոն հրաւիրելով կուսակցութեան եւ բանուոր դասակարգին օտար ոչ-պրոլետարական տարրեր. այս հաւաքոյթներուն մէջ կը պատրաստուին հակա-համայնավար ցոյց մը, կը վիճաբանին կուսակցութեան դէմ մղուելիք ապագայ պայքարի ծրագիրներու մասին եւ այդ վիճաբանութեան մասնակից կ'ըլլան կուսակցութեան թշնամի քաղքենի տարրեր, այսպէս հրապարակ նետելով պրոլետարիատի հակահակահամայնավար ուժեր. կը բռնագրաւեն Համալսարանի ամֆիթատրոնը՝ հակահամայնավար հաւաքոյթ մը գումարելու համար եւ կը խոչընդոտեն կուսակցութեան ներկայացուցիչները, հրապարակային միթինկներ կը գումարեն, եւ խորհրդային իշխանութեան դէմ ճառեր կը խօսին։

Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան տասնամեակին օրը փոխանակ Լէնինի դամբարանին ընդհանուր բեմը գալու եւ միւս ընկերներուն հետ ողջունելու Մոսկուայի եւ Լէնինկրատի միլիոնաւոր բանուորները, ընդդիմադիր պետերը նեղ փողոցները գացին՝ կուսակցութեան դէմ ցոյցեր կազմակերպելու համար. ապօրէն հակահամայնավար թռուցիկներ հանեցին եւ պատերը փակցուցին, կոչ ուղղելով կուսակցութեան եւ խորհրդային իշխանութեան օտար տարրերու. գրաւեցին շէնքեր, վանելով անոնց պահապաններ եւ տեղը դնելով զինեալ պա- ներ, այսպէս ապօրինութիւն- գործելով եւ պրոլետարիատ- դիկտատորութեան հակառակ- ուժերու ախոյեան դառնալով։

3. Կուսակցութեան կեդր. Վերստուգիչ Յանձնաժողովը եւ կեդր. Կոմիտէն նկատելով որ այսպիսի արարքներ բացարձակապէս անհանդուրժելի են կուսակցութեան անդամներուն ... ռուել եւս կեդր. Կոմիտէի եւ Վերստուգիչ Կեդր. Յանձնաժողովի անդամներուն համար կ'որոշեն.

«Կեդրոնական Կոմիտէն եւ Կեդրոնական Վերստուգիչ Յանձնաժողովէն վտարել կեդր. Կոմիտէի հետեւեալ իսկական եւ փոխ անդամները.— Կամենեւ, Սմիլկա, Եւդոկիմօֆ, Բակաեւ, Աւդէեւ, եւ կեդր. Վերստուգիչ Յանձնաժողովի անդամներ՝ Մուրալով, Բակաեւ, Շկլովսկի, Փէթէրսոն, Սոլովիեւ եւ Լիզդին, ու անհրաժեշտ կը գտնէ յիշեալ ընկերները հրաժարեցնել ըլլայ կուսակցութեան, ըլլայ խորհրդային կազմակերպութեանց մէջ իրենց ունեցած կամար պաշտօններէն»։

«Գալով Տրոցկիի եւ Զինովիեւի, որոնք գլխաւոր վարիչներն են այս հակահամայնավար գործունէութեան, որ արդէն կը հարուածէ պրոլետարիատի դիկտատորութիւնը, Կեդրոնական Վերստուգիչ Յանձնաժողովը իր 1927 Նոյեմբեր 11ի նիստին մէջ բացարձակապէս պահանջեց Զինովիեւէն եւ Տրոցկիէն անմիջապէս դադրեցնել ապօրէն կազմակերպութիւնները եւ հրաժարիլ կուսակցութենէն դուրս փոխադրելէ վիճաբանութիւնը, որ բացարձակապէս ... ծոցին մէջ պէտք է տեղի ունենայ։ Այս ընկերները իրենց պատասխան՝ ցոյց ընելու ձեւով թողուցին Կեդրոնական Վերստուգիչ Յանձնաժողովի նիստը, եւ քանի մը ժամ վերջ ղրկեցին Նոյեմբեր 11 թուակիր գրաւոր պատասխան մը, որով կը մերժեն այս պահանջները։ Կեդրոնական Վերստուգիչ Յանձնաժողովը եւ Կեդրոնական ... միաձայն որոշեցին համայնավար կուսակցութեան շարքերէն վտարել Տրոցկին եւ Զինովիեւը ու ազդարարել Կամենեֆի, Սմիլկայի, Եւդոկիմօֆի, Բակաեւի, Աւդէեւի, Ռադէկի, Մուրալովի, Բակաեւի, Շկլովսկիի, Փիթէրսոնի, Սոլովիեւի եւ Լիզդինի թէ՝ իրենց հակառակ ... ծունելութեան պատշաճութիւն- եւ համայնավար կուսակցութեան շարքերուն մէջ իրենց ներկայութիւնը Կեդրոնական Վերստուգիչ Յանձնաժողովին ... ւանին կողմէ պիտի դրուի կուսակցութեան 15րդ համագումարին առջեւ»։

.·. Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթ Իւմանիթէ այս որոշումը կը հրատարակէ «Հակակուսակցական կարգապահութիւնը» խորագրին տակ։

ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Հոս ալ ծայր տուած է հակա- ուածական շարժումը եւ կուսակցութեան շարքերէն վտարուած է յայտնի համայնավար վարիչ եւ կուսակցութեան նախկին Ընդհանուր Քարտուղարը ... Այս մարդը քանի մը տարի առաջ ճանչցուած էր իբրեւ ... զափառ համայնավար եւ ... տիկ պայքար կը մղէր Ս... րինի դէմ, որ Տրոցկիի գաղափարները կը պաշտպանէր ... ինք ալ Տրոցկիի կողմը ըլլալով, նոյն պատիժին ... թարկուի։

Գաւառի համայնավար կազմակերպութիւնները բանաձեւ կը քուէարկեն եւ հաւանութիւն կը յայտնեն Թրէնի վտարման համար։

ՄԻԱՅՆ ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐ

...կ'ելլէ անշուշտ եւ եթէ ...ամար, գանէ զարմացած: ...հարիւր հայ ուսանողներ ...որ արձանագրուած՝ ֆա- ...ուլթէներու մէջ: ...ուսեր, ուսուցիչներ ...թեր ... Համալսարանին ...կը սպասէք որ ար- ...ներին հայ թերթերը խո- ...ւթեամբ արձագանգեն

...«...» արդէն խանդա- ...կանիկ մը կը թխէ: ...ուսանողներու տան ...կը պատրաստէ ...խօսքերը, նորէն ...մէկն ու բերնէ բերան ...ու կը բազմապատ- ...կեն.

...յառաջացած այգ... ...մեր կարօտը... ...մեր ծարաւը... մինչեւ ...մեր յանդուգն խո- ...եւ կը հաւատանք ալ: ...մեր վերջապէս ու ...հարիւրը հանգիստ կը ...խօսք... շատ խանդ: ...կը գայ: Տիկին հասցնե- ...մեր Մարկոս ադ- ...կնիկով.... մէջն ...ուսանողա- ...մեր գաւառային ...մեր մեռելու ըմպ...:

[illegible]

...բազմ... որ իրենց- ...երկիր չաւարտի ...մտածումին տեղ:

ԽԱՐՏԱՇ

ԺԱՄԱԹԻԿ ԿԻՆ ՄԸ.— Տիկին ...կարգացողնին ... ...կ'առնէր եւ աժան ...կը ծախէր, բայց չէր ...պարապաւորելու: Գործը ...շատ լաւ կ'երթար... ...գործը կը լեցնէր «վար- ...» անունով գիտցածներով ...կը բարձրանար ...պաշ- ...հաշուակալներ, ...մեքենաները: ...կեանք մը կ'ապրէր ...մը կառքին վրայ: ...ուսման ...ոստիկանութեան ...քննութիւն մը յետոյ ձին ...ծոր ... վրայ: Այժմ ...բանտն է:

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ «ՀԻՐ ՄԵԾ ՀԱՐԵՒԱՆԸ» ԹՈՒՐՔԻԱ

Այսօր մենք կը տօնենք բարոյական մեծ յաղթանակ մը այն պայմանագիրով, որ կնքուած է Ռուսիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ։

Պարսկաստանի հետ կնքուած պայմանագրութենէն առաջ, Ռուսիա առեւտրական եւ քաղաքական համաձայնութիւն մը կնքած էր նաեւ մեր մեծ հարեւանին՝ Թուրքիոյ հետ։ Ինչպէս Պարսկաստանի, նոյնպէս Թուրքիոյ հետ մեր առեւտրական յարաբերութիւնները ձեւակերպուած են այն նպատակով, որ մենք կարելի եղածին չափ օժանդակենք այդ երկիրներուն տնտեսական ազատագրման:

Թուրք վաճառականութեան կը տրուի կարելիութիւն անմիջապէս կապեր ստեղծելու մեր առեւտրական բոլոր կարգի կազմակերպութիւններուն հետ, օգտագործել իրենց պէտքերուն համար մեր գործարանային ապրանքները, նոյնպէս մեր երկրին մէջ սպառել թրքական շուկայի բազմատեսակ հում նիւթերը, որոնցմով այնքան հարուստ է Անատոլին։

Եթէ նկատի առնենք Ընդրկովկասի եւ Թուրքիոյ նախկին առեւտրական փոխ-յարաբերութիւնները մինչեւ առեւտրական վերջին պայմանագրութեան կնքումը, կը տեսնենք որ այդ փոխյարաբերութիւնները ձեւակերպուած չըլլալով, պատահական հանգամանք ունէին եւ կը կայանային ներածման եւ արտածման մէջ, այնպէս ինչպէս թուրք վաճառականները կը կատարէին իրենց սեփական միջոցներով

Այդ առեւտուրը մեր երկրին մէջ սահմանափակ էր, որովհետեւ չունէինք առեւտրական պայմանագիր։ Հիմա մեծ է հեռանկարը. միայն առաջիկայ տարուան ընթացքին կարելի պիտի ըլլայ արտածել 12.000.000 րուբլի թրքական քաղաքներուն մէջ։ Քանի որ մեր առեւտրական յարաբերութիւնները դեռ նոր կը սկսին, անհրաժեշտ է ուսումնասիրել թրքական շուկան, անոր ճաշակին բոլոր նրբութիւնները, եւ ներածել այն ապրանքները, որոնց անմիջական պէտքը կը զգայ Անատոլուցին։ Պէտք չէ մոռնալ, որ եւրոպական ֆիրմաները իրենց ապրանքներով այնպէս ամրացուցած են իրենց դիրքը, որ մենք դիւրին եւ կարճ ժամանակի մէջ չենք կրնար գոհացնել դանոնք մեր աժան եւ որակով բարձր ապրանքներով։

Թուրքիոյ հետ ունեցած մեր առեւտուրի բնագաւառին կեդրոնները կը կազմեն Իգդիրը, Կարսը, Արդուինը, Տրապիզոնը եւ Էրզրումը, որոնց միջոցով պիտի վարգանան մեր առեւտրական յարաբերութիւնները, անմիջական շփում ունենալով Ընդրկովկասի հետ։ Մեր տեղական տնտեսական կազմակերպութիւնները պէտք է աշխատին ստեղծել ամէն կարելիութիւն առեւտրական մօտիկ շփումներ ունենալու համար մեր դրացի քաղաքներուն հետ

Արտածումը կապուած է ներածման հետ։ Գնումներու գործը թրքական շուկային մէջ, պէտք է դրուի առողջ հիմերու վրայ, անհրաժեշտ է նպաստել տեղական վաճառականութեան, քանի որ մեր առեւտրական յարաբերութիւնները սահմանակից քաղաքներու հետ պիտի զարգացնենք թրքական վաճառականութեան նախաձեռնութեան կատարեալ զարկ մը տալով։

Ընդրկովկասեան կազմակերպութիւնները կը հետաքրքրուին Ուրմալուի բամպակով։ Նախապատերազմեան շրջանին, Ուրմալուի բամպակին բերքը կը հասնէր 300.000 փութի։ Պէտք է, փոխանակութեամբ եւ այլ միջոցներով, կազմակերպենք գնումներ, մանաւանդ որ այս տարի Ուրմալուի շրջանէն 250 հազար փութ բամպակի բերք կը յուսացուի

Անցեալ տարի, 11 ամսուան ընթացքին, թուրք վաճառականները մօտ 176,000 րուբլիի բամպակ ծախեցին։ Այս տարի պէտք է նպաստել թուրք վաճառականներուն, որպէսզի աւելի ընդարձակեն իրենց գործը։

Թուրքիա ունի նաեւ ուրիշ ապրանքներ. լիմոն, նարինջ, որոնց պահանջը շատ մեծ է մեր մէջ։ Պէտք է աշխատիլ ներածել այդ ապրանքները Թուրքիայէն, աւելի քան եւրոպական շուկաներէն։

Ընդրկովկասը շահագրգռուած է նաեւ թրքական շուկային կաթնատնտեսական մթերքներով, կաշիներով, որոնց այնքա՜ն պէտք ունինք։

Մեր նպատակն է ամէն կերպով նպաստել պայմանագրութեան գործնական իրականացման, յանուն երկու մեծ դրացիներուն անկեղծ եւ մտերիմ կապերուն։

«ՊՐՈԼԵՏԱՐ», 25 Հոկտ.

ԽԱՌՆԱԿԻՑԻ ՄԸ ԽԱՂԵՐԸ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

Յունարէն-ֆրանսերէն գիտցող մեր հայրենակիցները, կիրակի առտուան յունարէն թերթերուն ու «Փրօկրէ»ին մէջ կը կարդային լուր մը, որուն համաձայն, ոստիկանական տնօրէնութիւնը, միջադէպերու առաջքը առնելու նպատակով, շաբաթ իրիկուն ուշ ատեն արգիլած էր Մագլըմեան եպիսկոպոսի պատարագել Սելանիկի եկեղեցին մէջ։ «Փրօկրէ», այս լուրը տալով մէկտեղ կ'աւելցնէ թէ, իշխանութիւնները որոշած էին արտաքսել Մագլըմեան եպիսկոպոսը, որովհետեւ անոր գործունէութիւնը շատ հեռու էր համերաշխական բնոյթ ունենալէ

Արդարեւ, ոստիկանական տնօրէնութեան այս հրամանը հաղորդուած ըլլալով ոստիկանական գ. պահականոցին, այս վերջինը առտուան ժամը 7էն իսկ տեղւոյն վրայ ղրկած էր ոստիկանական ուժ մը, շուրջ 30 ենթասպաներէ եւ ոստիկաններէ բաղկացած։ Հրահանգը իրիկուընէ հաղորդուած չըլլալով Մագլըմեան եպիսկոպոսին, ոստիկանութիւնը, գայն պիտի հաղորդէր Մագլըմեան երբ եկեղեցի գալուն պէս։

Ժամը 7.30ին Մագլըմեան եպիսկոպոս ընկերակցութեամբ Ցօքթ. Ամպարձեանի եւ մէկ երկու ուրիշ գործակիցներու, կը ժամանէ եկեղեցի։ Ոստ. ենթասպայ մը կը մօտենայ եպիսկոպոսին ու կը հաղորդէ հրահանգը։ Ընդ նմին պէս մէջ կը նետուին Սահակ քահանան ու Ցօքթ. Ամպարձեանը եւ ասոնցմէ առաջինը կը յարէ ենթասպային,

— Հրահանգը կը վերաբերի այստեղի առաջնորդին եւ ոչ թէ Մագլըմեան եպիսկոպոսին

Ենթասպան, խաբուելով այս վճռական յայտարարութենէն թոյլ կուտայ պատարագել

Քիչ վերջը, ենթասպային կը հաղորդուի բուն եղելութիւնը. ցոյց կը տրուին թերթերու գրածները. եւ կ'ըսուի թէ գինքը խաբած են։ Ենթասպան, հասկնալով իր դէմ լարուած ծուղակը եւ հաշուելով որ պատասխանատու է այս գործին մէջ, ոստիկան մը կը ճամբէ պահականոց, որով ոստիկանապետը կուգայ անձամբ եկեղեցի երբ արդէն պատարագը սկսած էր։ Պատարագը կէս ձգուելով տգեղ երեւոյթի մը առիթ չտալու համար, ոստիկանապետը կը թոյլատրէ արարողութեան շարունակութիւնը

«ՀԱՅՐԻՔԱՆ», 10 Նոյ

ՏԵՍԱ՞Ծ ԵՍ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ՄԸ ՈՐ ՋՐԻ ԹԵՐԹ ԿԱՐԴԱՅ

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԻ ԱՌԹԻՒ

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ՄՕՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ, ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԵՆՔ ԲՈԼՈՐ ԱՅՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ՈՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

ՓԱԿԵԼ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31

Այդ օրը կը փակուի օրաթերթ «Յառաջ»ի առաջին տարին։ Մինչդեռ բաժանորդներ կան որ տակաւին պարտք ունին երկօրեայ «Յառաջ»էն։

1923 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԻՆ, ԱՆՏԵՍՔ ՊԻՏԻ ԴԱԴՐԵՑՆԵՆՔ ԱՆՎՃԱՐ ՄՆԱՑԱԾ ԹԵՐԹԵՐԸ, միեւնոյն ատեն հետապնդելով պահանջներու գանձումը։

Կ'ուզենք հաւատալ թէ, այս յայտարարութենէն յետոյ, բոլոր մոռցուած կամ ձգձգուած հաշիւները փակուելով, հարկ չպիտի ըլլայ անախորժ կարգադրութիւններ ընել ո՛եւէ բաժանորդի հանդէպ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՂ ՄԵՐ ԱՆԿԻՒՆԸ ՊԱՐՊԷՆ

Աթէնքի «Էթնոս» թերթը (8 Նոյեմ.) «Թող մեր անկիւնը պարպեն» խորագրին տակ կը գրէ.—

«Կը տեղեկանանք թէ կարգ մը Հայեր կը դժգոհին ու կը սրտմտին չըլլէն քաղաքացի նկատուելնուն համար։ Այս պարոնները փոխանակ շնորհակալութիւն յայտնելու, իրենց գաւակներուն մասին տրուած այս բարերար որոշման համար, կը դժգոհին, առանց գիտնալու թէ հելլէն քաղաքացիութիւնը ընդունելով, անոնք պիտի օգտուին հելլէն քաղաքացիի բոլոր իրաւունքներէն։ Այս պարոններուն, որոնք բարեբախտաբար փոքր թիւ մը կը կազմեն իրենց հայրենակիցներուն մէջ, կը յանձնարարենք օրէնքի գիրութիւններէն օգտուիլ, այսինքն իրենց զաւակները առնել եւ ընդմիշտ պարպել մեր անկիւնը։ Անոնք Յունաստանէն հեռանալով, գերծ կը մնան հելլէն քաղաքացի դառնալու հարկադրանքէն, այն պետութեան քաղաքացիութենէն, որ զիրենք ընդունեց, օգնեց եւ հիւրընկալեց մինչեւ այսօր։ Ցեանենք թէ զիրենք ընդունող ուրիշ պետութիւն մը պիտի գտնուի։

«Բարեբախտաբար, կը կրկնենք, սրտմտողները փոքր թիւ մը կը կազմեն եւ չարժեր անոնց համար ալ խօսիլ»։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՃԻՐ. — Մէցի մօտակայ Ձօրպախ գիւղին մէջ տիկին Բաթէրին շարունակ կռիւ ունէր իր վարձակալին հետ, որ կը կոչուէր Տէքքէր։ Բաթէրին ունէր նաեւ ուրիշ վարձակալ մը, ծերունի մարդ մը, Շէրցի։ Ու Շէրց կը պաշտպանէր, ամէն անգամ որ կռիւ ելլէր, իր բարի այրին։ Կռիւի մը պահուն, Շէրց ուզեց փոխարինել տիկին Բաթէրինը, որուն բերանը յոգնած էր։ Շէրց ու Տէքքէր առին ու տուին, զարնուեցան իրարու։ Գործը ինկաւ դատարան։ Շէրց դատապարտուեցաւ տուգանք վճարելու։

Անցեալ օր մանաւոր պաշտօնեայ մը եկաւ տուգանքը գանձելու։ Շէրց բացաւ դրամին քսակը եւ հաշուութեան տոպրակը։ Տիկին Տէքքէր գլուխը դուրս հանեց դուռնէն եւ հրամայեց որ լռէ։

Շէրց հանեց ատրճանակը եւ ծակեց դժբախտ կնոջ գլուխը։ Հասաւ ոստիկանը եւ ձերբակալեց զայն։

Երբ բանտ կը տանէին զինք, Շէրցի հարցուց թէ ի՞նչ եղաւ իր զոհը։

— Մեռաւ, պատասխանեց ոստիկանը։

— Լաւ եղեր է. աւելցուց վայրենի ծերունին։

ԱՌԻՒԾՆԵՐՈՒ ՈՐՍՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ.— Գերման նշանաւոր լեռնախոյզ մը, Շօմպուրկ, որ ծանօթ է իր արշաւանքներով Ափրիկէի անտառներուն մէջ, առիւծներու որսորդութեան, Մարպուրկի (Գերմանիա) մէջ դասախօսութիւն մը պիտի տար Հնախաղաստանական անտառին մէջ մարդը եւ կենդանին» նիւթին շուրջ։ Սրահը լեցուն էր։ Շօմպուրկ բեմ ելաւ, պուտ մը ջուր եւ անա պիտի խօսէր։ Ցանկարծ իր կինը, որ լքած էր, գաղտնի սրահ մտնելով, յարձակեցաւ Շօմպուրկի սիրուհիին վրայ Ապահակեց, գնաին ձգեց։

Յետոյ յարձակեցաւ իր ամուսինին վրայ, եւ գլխուն դէմ իր հովանոցը կոտրեց։ Ազմուկ ու խուճապ։ Շօմպուրկ եւ սիրուհին փախան, պանդոկ մը ապաստանեցան։ Կինը հասաւ պանդոկ, նոր կռիւ։ Շօմպուրկ յաջողեցաւ ինքնաշարժ մը նետուիլ։ Կինն ալ ուրիշ ինքնաշարժ մը։ Հետապնդեցին զիրար, բայց Շօմպուրկ կորսուեցաւ

Սակայն Մարպուրկի մէջ այլեւս ոչ ոք պիտի հաւատայ իր պատմութիւններուն առիւծի որսորդութեան մասին։ Չէ՞ որ վախցաւ ու փախաւ էգ առիւծին առջեւէն։

ՖՈՒԹՊՈԼԷՆ ՎԵՐՋ

Շալէյի խելքը տուած էր գնդախաղին (ֆութպօլ)։ Պայ էր եկեր հակառակորդին, երբ յաղթուէր իր խումբը։ Եւ սակայն յաղթուեցաւ, անցեալ օր, Սէն-Թ'Էթիէնի մէջ։ Այնքան կատղեցաւ Շալէյէ, որ դանակը հանեց եւ սպաննեց հակառակորդ խումբին մէկ անդամը. թերեւս այն որ շահած էր դ օխակէտը

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (115)

ՄԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՋԻՋԻԼ ԿԱՄ ՄԵՌՆԻԼ

Դաշոյր եւ գնտիկը կարծէք կրակի ...ք չինուած էին

Իր կարասի՝ բան մըն ալ ...

...նելու համար, ոչ իսկ ա- ...ակ մը։

— Հանուեցէք. հրամայեց ...մորէն անօրէնը։

— Ինչ։

— Ըսի որ հանուիք. այսինքն ...ձեր հագած զգեստները։

— Բայց, հոս սարսափելի ...ցուրտ է. առնուազն զգե- ...ստ պէտք պիտի բանուի։

— ԻՄ ԳԻՏՆԱԼԻՔ ԲԱՆԸ ՉԷ

Հասկցայ թէ այդ տեսակ անձի մը հետ վիճաբանիլը ժամանակի կորուստ է։

Եթէ դիմադրել իսկ ուզէի, ... ինկերացոյ բռնադատութ- ... բանը պիտի հանուէին գիս. Որդի պէս մերկացայ ուրեմն։

— Կատարեալ է, ըսաւ, հիմա հանեցէք գետինը նստիլ

Երբ հնազանդեցայ, չինացի բանտապահ մը մօտեցաւ ինծի, եւ ճարտարութեամբ մը, որ երկար վարժութիւն մը կը յայտնէր, երկաթներ անցուց ոտքիս։

Այս երկաթները որոնց իւրաքանչիւրը կէս քիլօ կը կշռէր, իրարու կապուած էին 40 սանթիմեթր երկարութեամբ պղպջատեալ ծանր շղթայով մը։

Այս վիճակիս մէջ, քալելու համար պէտք է ցատկռտէի

Քննիչէ յետոյ սրունքներուս անցուած երկաթներուն կղպանքները, գեղջերը անցուցին ձեռքերուս յետոյ անօրէնը եւ բանտապահները դուրս ելան, գիս ձգելով մթութեան մէջ։

Կը պատրաստուէի բողոքելու, երբ յանկարծ՝ գրան սեմին վրայ անցաւ ուրիշ չինացի մը, որ հրաշքի խողովակ մը ձեռքը. լաւ մը գիս թրջելէ յետոյ, ողողեց խցիկս։

Ասոր վրայ, խցիկս, ուր արդէն սիպերիական պաղ մը կը տիրէր, սառնամանիքի վերածուեցաւ։

Ծածկուելու բան մը չունէի, ոչ իսկ կերպասի փոքր կտոր մը, չէի կրնար խցիկիս մէջ վազվզել, կռուելու համար մահացու ցուրտին դէմ, որ երակներուս կը թափանցէր. քանի որ շղթայուած էի Աշխայ գոռացի .—

— Գազանարարներ. հիմա կը զովանամ. ըսաւ անօրէնը ծիծաղելով։ Երբ բաւ համարէք, գիս կանչեցէք եւ անմիջապէս կուգամ ձեզ փրկելու։

— Մտքերնուդ մի՛ անցնէք այդ տեսակ բան, պատասխանեցի. այս բարբարոս վարմունքէն՝ յետոյ, կը նկատեմ թէ՝ ձերձինքիի եւ իմ միջեւ ուեւէ կապ չի կրնար հաստատուիլ։

— Այո՛, ըսաւ խնդալով. դեռ դաշինքը կայ։

Եւ ամէնօրէն հրեց դուռը, զոր խնամքով կղպեց.

Կը խոստովանիմ թէ այդ պահուն վհատութիւնը կոխեց վրաս։

Դրութեանս ամէնէն աչառոն կողմը այն էր, որ եթէ ուզէի դուրս ելլել, մէկ միջոց միայն ունէի,— ԸՆԴՈՒՆԻԼ ՃԻՐՃԻՆՍՔԻԻ ԱՌԱՋԱՐԿԸ։

Փախո՞ւստ: Մտածելն իսկ աւելորդ էր: Ընդունելով նոյն իսկ թէ՝ ծամբուս վրայ կուտակուած արգելքները հաղթելէ յետոյ կարենայի դուրս ելլել բանտէն, ո՞ւր պիտի կրնայի երթալ առանց հագուստի, առանց դրամի, առանց որեւէ միջոցի՝ կարենալ գործելու համար: Ինչպէ՞ս կրնայի մերկ պտտիլ Մոսկուայի փողոցներուն մէջ, եթէ Իսմա Չի՛անց մեզ մասնած էր, սրամտօրէն, մասնած ըլլալու էր նաեւ մեր բարեկամները։ Պոպրիքոֆ եւ Քոփլոֆ՝ պահանջմաբար ձերբակալուած ըլլալու էին նոյնպէս իրենց մարդերը։

Կարելի չէր ուրեմն որ անոնց վստահէի։ Իրաւ է թէ՝ կը մնար Անուշքան

Ի՞նչ կրնար եղած ըլլալ անիկա այն փոթորկին մէջ, որ մեզ բոլորս քշեր էր յարգի շէւղի պէս։

Ենթադրելով նոյնիսկ թէ՝ կրցեր էր Չեկայի լրտեսներուն ձեռքէն ազատիլ, ի՞նչ կերպով պիտի կրնայի օգտակար ըլլալ։

Ժամերով խնդիրը քննեցի իր բոլոր կողմերով եւ միշտ նոյն կէտին վրայ կանգ առի։

Եղերական երկու լուծումներ կը ներկայանային ինծի։ ՑԵՂԻ ՏԱԼ ԿԱՄ ՄԵՌՆԻԼ։

Տեղի՝ տալ: ԿՐՆԱՅԻ՞։

Մեռնի՞լ: ՊԱՐՏԱԻ՞Ր ԷԻ

Իրաւ է որ եթէ տեղի տայի, փրկուելու յոյսեր մը կրնայի ունենալ ... ... կրնայի որեւէ մէկուն վնաս չհասցնել. եթէ չեկայի քաղաքական սպասարկութեան մէջ մտնել կուզէի։

Ցետոյ, որո՞ւ դէմ է որ զիս կը պարտաւորէին գործել։

ԳԵՐՄԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Այս արդէն կրնա՞ր գիս նեղել ընդհակառակն, Ճերճինսքիի ցոյց տուած թղթածրարներուն մէջէն, չէ՞ի կրնար քաղել առատ տեղեկութիւններ, որոնք յետոյ կարենային շահագործուիլ իմ երկրիս կողմէ։

Իմ արհեստագիտական ծանօթութիւններս օգտագործելով չէ՞ի կրնար անոր հայթայթել օգտակար տեղեկութիւններ Սովետներու գինուորական կազմակերպութեան մասին

Այս վերջին նկատումը՝ ազդեց որոշումիս վրայ, մանաւանդ որ ԲՈՐՈՑԱՊԷՑ, ԱԼ ՀԻՄԱ իրաւունք չունէի մեռնելու։

Իրօք, իմ պարտականութիւնս չէ՞ր բոլորին յայտնել այն զարհուրելի ոճիրները որ կը գործուէին Չեկայի կողմէ, երբ գիտէի անոր կատարած գարշելի գերը։

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԵԱՆ

Կէֆէլուի մասին ուղղուած հարցումին պատասխանելով, Ստալին բսաւ. «Մեզի կը քարոզեն անհուն ներողամտութիւն, մեզի խորհուրդ կուտան ջնջել Կէֆէլուն (Չեկա)։ Սակայն կրնա՞ն երաշխաւորել մեզի թէ Կէֆէուի ջնջուելէն վերջ, բոլոր երկիրներու դրամատէրերը պիտի հրաժարին նիւթապէս օժանդակելէ հակայեղափոխական, դաւադիր, ահաբեկիչ, հրձիգ եւ ռմբաձիգ խմբակներուն։ Յեղափոխութիւնը զինաթափ ընել առանց ունենալու երաշխաւորութիւն մը թէ Յեղափոխութեան թշնամիները զինաթափ պիտի ըլլան, անմտութիւն եւ եւ ոճիր պիտի ըլլար բանուոր դասակարգին դէմ։ Չենք ուզեր կրկնել սխալը Փարիզի համայնավարներուն, որոնք շատ մեղմ եղան Վէրսայլի կառավարութեան դէմ եւ Մարքս կատարեալ իրաւունք ունէր անոնց մեղմութիւնը այպանելու։ Անոնք պատժուեցան երբ Թիէր Փարիզ մտաւ եւ տասնեակ հազարներով բանուորներ գնդակահարուեցան Վէրսայլցիներուն կողմէ։

Մեր ընկերները կը կարծեն թէ ռուս քաղքենիներն ու մեծ կալուածատէրերը նուա՞զ արիւնարբու են քան Վէրսայլցիները։ Գիտենք թէ անոնք ինչպէ՛ս վարուեցան բանուորներուն հետ՝ երբ գրաւեցին Սիպերիան, Ուկրայնան և Հիւսիսային Կովկասը՝ Ֆրանսացիներու, Անգլիացիներու, Ճափոնցիներու և Ամերիկացիներու գործակցութեամբ։

«Երկրին ներսերը Յեղափոխութիւնը այնքա՛ն ամուր եւ անխախտ է, որ կրնայինք հրաժարիլ Կէֆէուէն։ Բայց ներքին թշնամիները առանձին անհատներ չեն։ Անոնք հազար կապերով կապուած են բոլոր երկիրներու դրամատէրերուն, որոնք ամէն միջոցներով կ՚աջակցին անոնց։ Մեր երկիրը դրամատէր պետութիւններով պաշարուած է։ Յեղափոխութեան ներքին թշնամիները գործակալներն են բոլոր երկիրներու դրամատէրերուն։ Ներքին թշնամիներուն դէմ կռուելով, բոլոր երկիրներու հակայեղափոխական տարրերուն դէմ պիտի կռուինք։

Մեծ աղմուկ Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ

Անգլիոյ երեսփ. ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ մեծ վիճաբանութիւն տեղի ունեցաւ հանքային տագնապին մասին։ Աշխատաւորականներու պետ Մաքտոնըլտ մէկ ժամէն աւելի խօսեցաւ, ու քննադատեց կառավարութիւնը, որ բան չէր ըրած կացութեան դարման տանելու համար։ Կառավարութիւնը առեւտրական վարչութեան նախագահ սըր Ֆիլիփ Քընլիֆ-Լիսթըրի պաշտօն յանձնած էր պատասխանելու Սակայն երբ անիկա բեմ ելաւ, Աշխատաւորականները սկսան աղմկել եւ վարչապետ Պօլտուինը ուզեցին։ Սըր Ֆիլիփ չէր կրնար բառ իսկ արտասանել. նախագահը կարգի կը հրաւիրէր ժողովականները, մինչ վարչապետը իր թիկնաթոռին մէջ կծկուած կը մնար։

Նախագահը երկար ջանքերէ վերջ ընդհատեց նիստը։ Երբ վերաբացուեցաւ, նոյն տեսարանը պարզուեցաւ։

Միլիոնատէր մը եւս ձերբակալուած

Հունգարական պարտաթուղթերու խնդրին շուրջ հետաքրքրութիւնը հետզհետէ կ՚աւելնայ։ Տեղական թերթերը սիւնակներ կը լեցնեն մանրամասնութիւններով։ «Մաթէն» կը պնդէ որ կեղծարարները պարզապէս պոլշեւիկեան գործակալներ են, իսկ «Փարի-Մաթինալ» իբրեւ մեղսակից կ՚ամբաստանէ հունգարական կառավարութիւնը։

Միւս կողմէ սակայն հարցաքննիչ դատաւոր եւ ոստիկանութիւն փութով առաջ կը տանին իրենց քննութիւնները եւ նոր մեղսակիցներ մէջտեղ կը հանեն։ Առջի օր ձերբակալուեցաւ Ռընէ Հասս անուն պաշտօնեայ մը, որ նոյնպէս ինքզինքը հունգարական պարտաթուղթերուն իբրեւ սեփականատէր ներկայացուցած էր եւ կը բնակէր Թովպինի եղբայրներուն հետ նոյն պանդոկը։ Ռընէ Հասս կանչուած էր իբրեւ վկայ, ուրիշ եօթ անձերու հետ։ Իր պատասխանները կասկած ներշնչած ըլլալով, անմիջապէս բանտ դրուեցաւ։ Իր տան մէջ խուզարկութիւն կատարուելով գտնուեցաւ հունգարական պարտաթուղթերու ցուցակ մը։ Ցիշեալը վերջերս Պուլվառ տէ զ՚Իթալիէնի մէկ մեծ դրամատան մէջ յաջողած էր կնքել տալ 70.000 ֆիորին (մօտ 700.000 ֆրանք արժէքով հունգարական պարտաթուղթեր։ Ասոնք իրեն տրուած էին Գօրիս Թովպինիի կողմէ, որ կլոր գումար մը ստացած էր այս գործին համար։

Ասիկա ութերորդ ձերբակալութիւնն է։ Կը յուսացուի թէ Ռընէ Հասսի վկայութենէն պիտի պարզուին կարգ մը մութ մնացած կէտեր։

Ծանր կասկածներ կան ձերբակալուածներէն Փօլ տը Ֆալուայի մասին թէ երկար ատենէ ի վեր պոլշեւիկեան գաղտնի գործակալ մըն է։ Ընդհ. Ապահովութեան Տնօրէնութիւնը կը ճանչնար արդէն զայն եւ կը հետապնդէր անոր շարժումները։

Ֆրանս. ձիեր թուրք բանակին համար

Էնկիւրիէն թուրք մասնագէտներու պատուիրակութիւն մը եկած է Ֆրանսա՝ թուրք բանակին համար ձիեր գնելու նպատակով։ Ձիերը կը գնուին մասնաւորապէս Կէնկանէն (Քոթ-տիւ-Նոր), ինչպէս նաեւ Ֆինիսթէր եւ Մորպիհան նահանգներէն։ Ֆրանսական բանակի հեծելազօրքէն յանձնաժողով մը կ՚աջակցի [illegible] պատուիրակութեան այս գնումներուն համար։ Թուրքերը մանաւանդ թնդանօթաձիգ հուժկու ձիեր կը փնտռեն։

Թուրք պաշտօնեաներու թոշակները

Փարիզ-Թայմզ կը գրէ.— Թուրք պաշտօնեաները, բարձրաստիճան թէ ստորադաս, այժմ իրենց թոշակները կը ստանան ամէն ամիս, ու նոր օրէնքի մը համաձայն, պիտի ստանան կանխիկ Թուրքիոյ մէջ ապրուստի սղութեան պատճառով։

Ապտիւլ Համիտի օրով պաշտօնեաները ամիսներով թոշակ չէին ստանար։ Այդ օրերուն թուրք դեսպանները յաճախ պարտքով կ՚ապրէին եւ երբեմն տեղական վաճառականները առաջին անգամ կ՚իմացնէին դեսպաններուն թէ Սուլթանը դրամ կը ղրկէ, որովհետեւ անոնք իրենց տեղեկութիւնները կը ստանային Պոլսոյ գաղտնի աղբիւրներէն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ նախարար Փօլ Փէնլըվէ, որ մեծ գիտնական մըն է, Անգլիոյ Քէմպրիճ համալսարանէն Վարդապետ Գիտութեանց տիտղոսը ստացաւ առջի օր հանդիսաւոր կերպով։

ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ վարչապետ Ժասփար առջի օր Լիէժ գացած՝ տեղւոյն Համալսարանին նուիրեց 750 միլիգրամ ռատիոմ, հակաքաղցկեղեան կեդրոն մը հաստատելու նպատակով՝ Ֆրանս. կառավարութեան կողմէ ներկայ էր կրթական նախարար Էռիօ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբի ժողովը այս կիրակի ժամը 10ին ծանօթ հաւաքատեղին. կարեւոր օրակարգ. ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԼԻՈՆԻ Բարձր Հայքի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին, 201 Ave. de Saxe, Պ. Կիւրեղեանին դերձակատունը։ կարեւոր օրակարգ։

ՄԵԾ - ՆՈՐ - ԳԻՒՂՑԻՆԵՐՈՒՆ. — Մարսիլիոյ մէջ արդէն կազմուած է Մեծ-Նոր-Գիւղցիներու Հայրենակցական Միութիւն մը։ Փարիզի մէջ եւս մասնաճիւղ մը բանալու համար Փարիզ եւ արուարձանները բնակող բոլոր Մեծ Նոր Գիւղցիները կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 2ին Café au Clair de Luneի սրահը, մէթրօ Italie

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, 80 Ave Pereire, Asnières կաթողիկոսարան սրահ. դիւանատունը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայութիւնը անհրաժեշտութիւն պիտի նկատուի։

ՀԱՃԸՆԻ Հայրենակցական ութերորդ տարելիցին առթիւ Հաճընի բոլոր զոհերու յիշատակին պատարագ պիտի մատուցուի Հայոց եկեղեցին մէջ, այս կիրակի եւ պիտի կատարուի հոգեհանգիստ։

Հ. Յ. Դ. Պէլֆօրի Վարդէն խումբը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Սիմոն Չոլաքեանի, իր հօր եղեկիէլ Չոլաքեանի մահուան առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պրուսայի Սէօլէօզ գիւղացի Մանուկ եւ Յակոբ Յարգինեան եղբայրները, Մանուկ 23 տարեկան է, իսկ Յակոբ 22։ 1914ին աքսորուած են. Իրենց հօր անունն է Արթին Ամասիացի եւ Սէօլէօզ հաստատուած էր, մօր անունը Վարդենի։ Տեղեկացնել՝ իրենց եղբօր՝ Նիկողոս Յարգինեանի, 5 Rue du Capitaine Ferber, Issy-les-Moulineaux Seine, France.

Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄՏՔԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

(ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ԴՐՕՇԱԿ»)

Գինն է 8 ֆր., Ամերիկա, Անգլիա եւ անգլ. գաղութները կէս տոլար։

Դիմել.— H. Kentouni, 36. Ave. Chevreul, Asnières (Seine).

ՍԱԿԱՐԱՆ

17 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր
Անգլիա.	L. St.	[illegible]
Տոլար.	Dollar	[illegible]
Մարք ոսկի	100 Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Tq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	110 —
Մէճիտիէ	Médjidie	10.00
Լէվ 100 դրամ	Léva	18 50
Դրախմի »	Drachme	[illegible] 20
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Belga	[illegible]
Զուիցր. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 դրամ	Ley	[illegible] 80
Ֆլորին	(Florin)	1028 —

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.	3310	—
II »	1980	
III	[illegible]	
Թուրքիոյ երկաթ. Lots turcs	[illegible]	

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire · SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

Բաժանորդագին — տար. 6 ամս. 3ամս.
ՖՐԱՆՍԱ … 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ
ԵԳԻՊՏՈՍ
ԻՏԱԼԻԱ
ԱՄԵՐԻԿԱ
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200 ֆ.

ՇԱԲԱԹ 19 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

19 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 497 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԶԱՐՄԱՆԱԼԻ ԱՆՍՏՈՒԳՈՒԹԻՒՆԸ

Միշտ հակասական են խորհրդային արքայութեան մասին հաղորդուած լուրերը։

Իբրեւ հետեւանք տիրող կարգ ու սարքին եւ երկաթեայ գրաքննութեան, դժուար է օրը օրին ճշգրիտ լուրեր ստանալ։ Լրագրական գործակալութիւններն ու թերթերը մեծ մասով իրենց տեղեկութիւնները կը քաղեն սահմանամերձ երկիրներէ, առանց երաշխաւորելու անոնց վաւերականութիւնը։

Այդպէս է որ, քանի մը օրէ ի վեր, շռնդալից գրոյցներ շրջան կ'ընեն եւրոպական մամուլին մէջ. — նոր յեղաշրջում, Տրոցկի եւ Զինովիեւի սպանութիւն կամ բանտարկութիւն եւլն.։ Ինչպէս բսած ենք ուրիշ առեն ալ, մենք վերապահութեամբ կ'արձանագրենք այդ գրոյցները, մինչեւ որ ժամանակի ընթացքին, կարելի ըլլայ զատել սուտն ու իրաւը։

Ամէն պարագայի մէջ, չափազանց թանձրացած է մթնոլորտը Մոսկուայի մէջ, եւ անխուսափելի են ծանր դէպքեր, այս կամ այն ուղղութեամբ։

Տրոցկի, Զինովիեւ եւ իրենց անհամար ընկերները, արտաքսուած կամ կախակայուած, այլ եւս պարզ քաղաքացիներ կը համարուին տիրող իշխանութեան կողմէ, եւ ենթակայ են ամէն պատահականութեան։ Մասնաւորապէս յայտնի դէմքերուն, Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան երէկուան առաջնորդներուն բոլոր շարժումները կը լրտեսուին Չեկային կողմէ։ Անոնք այլ եւս երկու սուրի մէջ կը գտնուին։ կա՛մ պիտի պայքարին, կամ պիտի ամքլին։

Արդ, երբ համայնավար կեդր. կոմիտէն եւ Վերստուգիչ Յանձնաժողովը Նոյ. 11ին վճռապէս կը պահանջէին որ Տրոցկի եւ Զինովիեւ դադրեցնեն իրենց «ապօրէն» գործունէութիւնը, իսկ այս վերջինները կը ձգեն կ'երթան եւ քանի մը ժամ յետոյ գրաւորապէս կը յայտնեն թէ չեն կրնար հպատակիլ, — դիւրին է եզրակացնել հետեւանքը։

Ուրիշ խօսքով, ընդդիմադիրները ձեռնթափ չպիտի ըլլան, եւ պիտի շարունակեն խլրտել շարքերը, յաղթելու կամ վերջնապէս ջախջախուելու գնով։

Եւ շատ բնական է այս ելքը։ Որովհետեւ, ինչպէս դիտել տուինք, պայքարողները թափթփուքներ չեն, այլ անդրանիկ հիմնադիրները խորհրդային կարգ ու սարքին։

Մոսկուայի այսօրուան իշխանութիւնը Տրոցկիին կը պարտի կարմիր բանակը, իր ամուր կարգապահութեամբ։ Զինովիեւն ու Ռադէկն եղան խորհրդային Ռուսիոյ արտաքին քաղաքականութեան մեխանիզ առաջնորդները։ Փեթերսը Չեկայի գործունէութեան մէկ օղակն էր։ Ռակովսկին՝ Ուկրայնայի ամենէն-անողոք դիկտատորը եւլն.։ Միայն Մոսկուայի մէջ 78 ականաւոր դէմքեր կամ պաշտօնատարներ կը յիշուին, իբրեւ պատժուած։

Կարելի է ըսել թէ, ինչպէս արտասահմանի, Ռուսաստանի մէջ ալ համայնավար կազմակերպութեան վարիչ դասերէն դուրս աւելի հեղինակաւոր դէմքեր կան հիմա, քան ներսը։ Ֆրանսայի մէջ, վերջին չորս հինգ տարուան ընթացքին հեռացան կամ արտաքսուեցան յայտնի մտաւորականներ, եւ այսօր միջակութիւններ կամ ստրուկներ կը վարեն կուսակցական մեքենան ու մամուլը։ Գերմանիոյ մէջ, խոր ճեղք մը բացուած է, երկու-երեք թեւերու բաժնելով «միասնական» ճակատը։ Անգլիոյ մէջ կարմիր վարիչները նոյնքան երկրորդական միտքեր են եւ հազիւ կրցան տասը հազարի հասցնել շարքերուն թիւը, որ այս տարի նորէն իջած է 6—7000ի, համաձայն իրենց իսկ խոստովանութեան։

Ըսել կ'ուզենք թէ տագնապը շատ խոր է, եւ վարչական կարգադրութիւնները չեն կրնար փրկել կացութիւնը։

Ընդդիմադիրները տեսակէտի հիմնական տարբերութիւններ ունի՞ն վարիչներէն։

Ո՛չ։ Անոնք ալ իշխանութեան գլուխ եղած առեն, կը գործէին նո՛յն տրակոնեան ուղղութեամբ, նո՛յն պատեհապաշտ քաղաքականութեամբ եւ միահեծան բռնութեամբ։ Ինչ որ Ստալինի եւ կեդր. կոմիտէի երեսին կը զարնեն այսօր, պահանջելով աւելի ժողովրդավար ձեւեր, իրենց ալ փառքը կը կազմէր երէկ։ Առաջին շեղումը, տնտեսական նոր քաղաքականութիւնը հռչակած առեն, Մոսկուայի տէր-տիրականներէն էին Տրոցկին ու Զինովիեւը։ Եթէ այն առեն սխալեր էին եւ այսօր կը զղջան, ուրեմն աւելի ձախ պէտք է տանին կուսակցութեան կողմնացոյցը, մինչդեռ «մենշեւիկ» եւ «դաւաճան» կը կոչուին օրուան վարիչներուն կողմէ։

Աւելի ճիշտ պիտի ըլլար ըսել թէ ատոնք զանազան տեսակի դժգոհներ են, որոնք ամէն բանէ առաջ իշխանութեան կը տենչան։ Եւ մեծ մասը այդպէս են։ Կա՛մ, սթափելով եւ անգործադրելի գտնելով իրենց հռչակած համայնավարութիւնը, կուսակցութեան մէջ կ'ուզեն մտցնել ուրիշ գիծ մը, որ թունդ համայնավարական չի կրնար ըլլալ։

Այս բոլորին մէջ անմիջականը եւ մեզ հետաքրքրողը, — պայքարին ելքն է։ Որովհետեւ, ինչ որ ալ պատահի, անպատճառ արձագանգ պիտի գտնէ մինչեւ յետին ծայրագաւառը։ Մոսկուայի մէջ փոթորիկ մը, պետական հարուած կամ քաղաքացիական կռիւ, իր մանրանկարը կամ ծաղրանկարը պիտի ունենայ Երեւանի մէջ։ Այդպիսի խառնակութեան մը պարագային, ամէնէն վտանգաւոր կացութիւնը կրնայ ստեղծուիլ Կովկասի մէջ։

Արթո՞ւն են պահակները։ Ամէն բան նախատեսա՞ծ են այդ օրուան համար։

Իշխանաւորը կրնայ իր գլխուն ճարը նայիլ։ Իսկ ժողովուրդը․․․։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԱԽ ԳԵՐԱՆԸ ՀԱՆԵՑԷՔ

Ռամկավար թերթերը չորս ճակատի վրայ ճիրոսաբար կը մարտնչին այս միջոցին, յանուն արդարութեան, պարկեշտութեան եւ ճշմարտախօսութեան։

Այս խնկարկութեան մասին գաղափար մը տալու համար, սարքէ կ'արտատպենք նախկին ռամկավար օրկանի մը, Քալիֆորնիոյ «Միութիւն» թերթին խմբագրականը (28 Հոկտ.)։

Ռամկավար Ազատական կուսակցութիւնը այժմ Ամերիկեան դատարանին առջեւ բերուած է, ութը հազար տոլար պարտքի մը պահանջքին պատճառաւ։

«Քալիֆորնիա եկող ու դասող «կուռքերը» փոխանակ արդարութեան նժարը բռնած, ընկերներուն մէջ սէր ու համակրանք ստեղծելու, փոխանակ խռչընդոտները վերցնելու, ճոխ սեղաններու շուրջ գոհեցին ամէն բան․․․ Բէյպալճեանէն սկսեալ, Հրաչ Երուանդ եւ Ա. Չօպանեան, մէկ քանի «անակնկալ» ընկերներ գտան իրենց շուրջ եւ իբր ընկերներ գինովցան անոնց կեղծ ներբողներէն։

«Այս գործիչները, որ իրազեկ էին Քալիֆորնիոյ Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան ներքին տագնապին, այս գործիչները որ կամաւոր կոյրեր եղած էին չարիքը չի տեսնելու, անոնք փոխանակ ստոյգ եւ իրական տեղեկութիւններ տալու եւ վտանգը մատնանշելու, մոլորեցուցին Կեդրոնի անդամները թիւր տեղեկութիւններով։ Եւ կեդրոնը Քալիֆորնիան անկախ շրջանակի եւ «Պայքար»ն ալ թոփոփանի վերածեց, պատասխանատուութենէ հեռանալու համար։

«Խումբ մը մարդիկ որ ազգասիրաբար եւ կամ «կուսակցասիրաբար» եկեր եւ նոթ մը ստորագրեր էին Ռամկ. Ազատական կուսակցութեան անունով, պէ՞տք էր մինակ թողուլ զանոնք որպէսզի տառապէին, եւ կաթուածահար մեռնէին։ Եղեծ տխուր դէպքը բաւական չէր օրինակ ըլլալու Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան Կեդրոնին եւ անոր գործիչներուն․․․

«Երբ ողբացեալ Զօր. Անդրանիկ իր վերջին այցելութեան միջոցին Նիւ Եորք եւ Պոսթոն կը գտնուէր, կշտամբած էր Ռամկ. Ազատական կուսակցութեան Ամերիկայի Կեդր. Վարչութեան անդամները եւ առաջնորդները, իրենց կամակոր գործունէութեան եւ գործիչներու քմածին եւ շինծու պատմուածքներուն համար, որ անհատ մը վարկաբեկելը իրենց առաքինութիւնը սեպելով, Քալիֆորնիոյ ձախորդութիւնը անոր վերագրած էին, փոխանակ իրենց։

«Այժմ ո՞ւր են այդ գործիչները, եւ այն ընկերները, սկսելով վեղարաւորներէն մինչեւ վերապատուելի ընկերները, որոնք երբեմնի Ռամկավարութեան անդամակցիլը իրենց պատիւ սեպելով, ոեւէ երկրի դեսպանութիւնն ալ կ'երեւակայէին։

«Ժամանակն է որ բոլոր Ռամկավար Ազատականները մէկտեղ գան եւ վճարեն այդ պարտքը, որով թէ ազատած պիտի ըլլան հօն անունը նախատինքէ եւ թէ փրկած կարգ մը տուներ կործանումէ։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Տէյլի Մէյլի Թղթակիցը, որ նոր կը վերադառնայ Մոսկուայէն, Վարշաւայէն հետեւեալը կը հեռագրէ իր թերթին.—

«Ժողովուրդը Տրոցկիի մէջ կը տեսնէ Յեղափոխութեան հերոսը այնպէս ինչպէս կը պատկերացնեն շարժանկարի ժապաւէնները։ Մեծ ժողովրդականութիւն ունի մասնաւորաբար բանուորներուն եւ երիտասարդ համայնավարներուն մէջ։ Տրոցկիի այս ժողովրդականութիւնն էր պատճառ որ Ստալին հիմնականէն համայնավար կուսակցութենէն վտարեց Տրոցկին, վախնալով որ եթէ սպասէր մինչեւ Դեկտեմբերի Համագումարը, քուէները կառավարութեան հակառակ պիտի ըլլային։ Ստալին որոշած է ի հարկին Չեկան գործածել Տրոցկիի դէմ։

∴Լոնտոնէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Ռուսիոյ անցուդարձերուն մասին զանազան արտառոց լուրեր կը շրջին Անգլիոյ մայրաքաղաքին մէջ։ Զրոյցի մը համաձայն Տրոցկի իշխանութիւնը ձեռք առած է, ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, Տրոցկի Ռուսիայէն փախչելու փորձ բրած պահուն, սպաննուած է Չեկայի մարդոց կողմէ։ Հարկ չկայ ըսել թէ այս բոլոր լուրերը վերապահութեամբ պէտք է ընդունիլ։

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հերքէ Տրոցկիի բանտարկութիւնը։

«Էքսէլսիոր»ի Թղթակիցը կը հեռագրէ Մոսկուայէն.—

Դժուար է հաշուել ընդդիմադիրներու ուժը։ Պաշտօնապէս 3000 է անոնց թիւը. սակայն թէ կուսակցական շարքերուն և թէ պետական վարչութեան բոլոր ճիւղերուն մէջ անոնց թիւը աւելի մեծ է։ Բոլոր դժգոհները — ու անոնք տասնեակ հազարներով կը համրուին — սրտանց ընդդիմադիրներուն հետ են։

Ասոնք իրապէս ուրիշ ապօրէն կուսակցութիւն մը ստեղծած են, լայն ճիւղաւորումներով, ունին պայքարի շատ լուրջ միջոցներ. նոյնիսկ զինուած ջոկատներ։ Երկու հատուածներու կռիւը կը շարունակուի ամբողջ Ռուսիոյ մէջ։ Մասնաւորաբար ճարտարարուեստի կեդրոններուն մէջ ուժգին բախումներ տեղի կ'ունենան Ստալինականներու եւ Տրոցկիականներու միջեւ։

Այսպէս Եկատերինոսլաւի մէջ (Ուկրայինա) աղմկալի ժողովի մը ընթացքին, ուր երկու հատուածներու կողմնակիցները իրարու վրայ յարձակեցան, Փարիզի նախկին դեսպան Ռակովսկի ծանր հարուածներ ստացաւ։

Ամբողջ երկրին մէջ անօրինակ եռուզեռ կայ։ Հակաբոլշեւիկ գաղտնի կուսակցութիւնները այժմ մէջտեղ ելած են, վերջ տալով իրենց «ստորերկրեայ» աշխատանքներուն։ «Իզվեստիա» կը գրէ թէ կարգ մը քաղաքներու, մանաւանդ գիւղերու մէջ, էս-էրներն ու մենշեւիկները անվախ կը մասնակցին հրապարակային ժողովներու եւ կոչեր կ'ուղղեն տապալելու համար պոլշեւիկեան դիկտատորութիւնը։ Քաղաքացիական կռիւը անխուսափելի է։

∴Երէկ առաւօտ հասած հեռագիրներ դարձեալ կը խօսին կէփէուի պետ Մէնժինսկիի հրաժարման եւ անոր տեղ Միկոյեանի անուանման վրայ։ Մէնժինսկի 16 ամիս առաջ յաջորդած էր Ձերժինսկիի։

Եոֆֆէն անձնասպան

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Ադոլֆ Եոֆֆէ, որ 1922էն իվեր ջղային հիւանդութենէ կը տառապէր, աքսորի իրիկուն նոպայի մը մէջ ատրճանակով անձնասպան եղած է։ Եոֆֆէ ծնած էր 1883ին։ Մասնակցած է Պրէսթ-Լիթովսքի հաշտութեան բանակցութիւններուն։ 1918ին Գերմանիոյ անդրանիկ դեսպան կարգուեցաւ։ Հետզհետէ առաջնակարգ պաշտօններ վարեց Վարշաւայի եւ Ճենովայի մէջ, ու Չինաստանի, Ճափոնի եւ Վիէննայի դեսպան եղաւ։

Գաղթական Հայոց "Լքեալ,, կալուածները

Միլլիէթ կը գրէ.— Գաղթականներու Տեղաւորման Տնօրէնութիւնը միշտ կը պնդէ թէ՝ Հայերու լքեալ կալուածներուն մէջ պիտի կրնան գաղթականներ բնակեցուիլ։ Եւ սակայն Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութիւնն ալ կ'ըսէ թէ՝ ատիկա ապօրէն է ըստ գոյութիւն ունեցող օրէնքին եւ հրահանգներուն։

Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութիւնը այն կարծիքէն է թէ՝ այս կարգի կալուածները համաձայն գործադրութեան մէջ եղած օրէնքներուն, պէտք է բաժնել պատերազմէն վնասուածներուն։

Ելմտական գործավարութենէն վերջերս Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութեան կարգ մը նոր հրահանգներ ղրկուած են եւ հաղորդուած է թէ՝ Հայոց լքեալ գոյքերը գաղթականներու չտրուելով ծախուին, իսկ Յոյներու լքեալ կալուածները միայն բաժնուին գաղթականներու։

Մարոքի Սուլթանին մահը

Մարոքի Սուլթան Մուլէյ Եուսէֆ աղջի առաւօտ ժամը 9.30ին մեռաւ Ֆէսի կայսերական պալատին մէջ։

Մուլէյ Եուսէֆ 1912ին Ֆէսի մէջ Եւրոպացիներու ջարդէն վերջ յաջորդած էր իր եղբօր Մուլէյ Հաֆիտի։ Մեռնող Սուլթանը միշտ հաւատարիմ եղած է Ֆրանսայի հանդէպ։ Կը յիշուի թէ Մուլէյ Եուսէֆ անցեալ տարի Փարիզ եկաւ, ուր պաշտօնական եւ հանդիսաւոր ընդունելութիւն եղաւ իրեն։

Սուլթանին մահը իմանալուն պէս, Զօր. տը Շանպրէօն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՔԷԼԷԿԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պէյրութի Ազդակին մէջ կը կարդանք (9 Նոյ.)։

— «Կիմանանք որ Հ. Բ. Ը. Միութեան Գահիրէի կեդրոնը հեռագրով մը հրահանգ եւ լիազօրութիւն տուած է Տոքթ. Մելքոնեանին իբր հսկատար մարմնի նախագահ, Քէլէկեան որբանոցի վերջին դէպքերու մանրամասն քննութեանց եւ յարմար դատած կարգադրութեանց համար։ Սոյն որոշումը հաղորդուած է նաեւ տնօրէն Տոքթ. Ամատունին, որ միեւնոյն օրը իր հրաժարականը ներկայացնելով Գահիրէի լիազօրին, հեռացած է որբանոցէն։

Տոքթ. Ամատունի իր այս վերջին ընթացքով արդէն կը հաստատէ այն բոլոր պատասխանատուութիւնները որոնք վերագրուած էին իրեն։

Այժմ Ամատունի եւ իր Տիկնոջ հեռացումով արդէն բաւական խաղաղած է որբանոցը։ Հոգատար մարմնի անդամները փոխն ի փոխ կ'այցելեն որբանոցը եւ պէտք եղած կարգադրութիւնները կ'ընեն։ Բայց այդ խաղաղութիւնը տեւական ընելու եւ գրգռուած որբերը հանդարտեցնելու համար, անհրաժեշտ է պաշտօնէ անմիջական հեռացումը նաեւ քանի մը ուսուցիչներու, որոնցմէ առաջինը, վերջին դէպքերու հեղինակ անկիրթ ուսուցիչն է, որուն վայրկեան մը իսկ ներկայութիւնը որբանոցին մէջ պատիւ չի բերեր այդ հաստատութեան։

Նմանապէս քննիչը պէտք է նկատի առնէ ուրիշ մէկ երկու ուսուցիչներ եւս որոնք որբերու լոկ հայհոյութիւն եւ իմաստակութիւն կրնան սորվեցնել։

ՎԵՐՋԻՆ ԿԱՐԱՒԱՆԸ

Ինչպէս գրեցինք, մէկ տարի սպասելէ յետոյ, Յունաստանէն 1200 գաղթականներ մեկնեցան Հայաստան։ Այս առթիւ Պոլսոյ Նոր Լուրը կը գրէ.

— «Շոգենաւը խիստ փոքր էր ու անյարմար։ Իրաւ է թէ իւրաքանչիւր ճամբորդէ 300 տրախմի նաւավարձ գանձուած է, ինչ որ մեծ բան մը չէ, բայց ճամբորդները պատրաստ էին մինչեւ 500 տրախմի վճարելու, բաւ է որ աւելի ապահով եւ հանգիստ ճամբորդէին այս եղանակին։ 1200 ճամբորդ փոքրիկ նաւու մը մէջ՝ դէպի Սեւ Ծով։ Բայց ի՞նչ կը սպասուէր պատասխանատուութեան զգացումէ զուրկ տղոցմէ, որոնց յանձնուած էր Փ. Շահվէրտեան կարաւանին արձանագրութիւնը եւ շոգենաւ գտնելու եւ վարձելու հոգը։ Մաղթենք որ ապահով հասնին Պաթում։»

100,000 ՏՈԼԱՐ ԷԼՏԸՐԻ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ թատրոնի մը տնօրէնը պայմանագրութիւն կնքած է Օր. Ռութ Էլտըրի եւ Ճորճ Հէյլտմէնի հետ, բեմ հանելու համար զանոնք։

Ռութ Էլտըր 100 օրուան համար պիտի ստանայ 100,000 տոլար, օրական հազար տոլար։ Երբ հարցուցին թէ ի՞նչ պիտի ընէ այսքան դրամը, օդերու հերոսուհին պատասխանեց թէ Ատլանտեանը կտրելու նոր փորձի մը համար պիտի ծախսէ զայն։

ՔՈՒԼԼԻՐԱՆ ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ՄԷՋ

Միջագետքի առողջապահական տեսչութեան տեղեկագրին համաձայն, Նոյեմբերի առաջին շաբթուան քոլերայի 51 նոր դէպք եւ 41 մահ պատահած է։ Պաղտատէն աւելի, գաւառական քաղաքներու մէջ կը ճարակի հիւանդութիւնը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

ՄՕՏ ԵՐԵՔ ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՏՕՆԻՆ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

ՏԻՒՔՐՈՅԹ 30 Հոկտ.

Այսօր, Սթ Ընտրիւզ մեծ սրահին մէջ, երեք հազարի մօտ բազմութիւն մը փութացած էր իր յարգանքը եւ հիացումը արտայայտելու Դաշնակցութեան, որուն 37 տարուան պայքարի ու փոթորիկներու կեանքը, «ռայա» Հայուն հոգիին մէջ դրաւ ազատ ու անկախ ապրելու գերագոյն տենչը։

«Դաշնակցութեան Օր»ը այս տարի աւելի փառաւոր անցաւ, որովհետեւ, առանց վարանելու, կարելի է ըսել որ ան այլեւս նուիրուած է մեր ազգային տօներու եւ հայ ժողովուրդի հոգիին ու զգացումներուն հետ կ'ապրի ան խանդավառութիւններն ու անսահման եռուզեռը, որ այս օրերուն տեղի կ'ունենայ, աշխարհի ամեն մէկ անկիւններէ նետուած հայութեան բեկորներուն կողմէ.

Լուսացնցուղ բեմին ճիշդ մէջտեղը զետեղուած էին Դաշնակցութեան հիմնադիրներու մեծադիր նկարները, հովանաւորուած հայկական եռագոյն ու ամերիկեան աստղազարդ դրօշներով՝ որոնք յարգանք կը պարտադրէին բոլորին, անխտիր։

Հանդէսը բացուեցաւ «Աշակ թանւորով», որ երգուեցաւ երգչախումբին կողմէն։ Թրւան ատենապետ ընկ. Պ. Զ. Կայծակ իր բացման ճառին մէջ յստակ ու դիպուկ պատկերով մը բացատրեց, թէ ինչպէս երեսուն-քառասուն տարի առաջ հայ ժողովուրդը դաւն ու «գաւառ»ը, անխտիր չափերու հասեր էր, որ այդ ազատագրական կազմակերպութեան ու մէջտեղ բերաւ սերունդ մը, պատրաստ ինքզինքը նուիրելու ժողովուրդի դատին ամբողջական նուիրումով, պայքարեցաւ, աքսորուեցաւ ու միեւնոյն միահամուռ հաւատքով պիտի շարունակէ գործել ու պայքարիլ, մինչեւ որ իրականանան հայ ժողովուրդին արդար ու անկապտելի իրաւունքները։

Ընկեր Ա. Ղուկասեան արտասանեց Յովհ. Թումանեանի «Հայրենիքիս» Ցեռոյ խօսք առաւ ընկ. Ա. Վ. Ճեպիեան.

«Դաշնակցութեան Օր»ը հաստատուած է այսօր երեսուն եւ եօթ տարիներ առաջ, հայ ժողովուրդի ծով տառապանքի ծոցէն դուրս եկած անհատներ, քով քովի եկան ու խմբուեցան այս ժողովուրդի առաքինութիւններու առաջին, լոյս բերին մեր խաւար նկուղներուն։ Մեր յիշել ալ կը հայրապետներէն, որոնք «Կեցցէ Հայրենիքը» «Կեցցէ Ազատութիւնը» գոչելով ինկան անծանօթ քարերու եւ թուփերու տակ։ Ահա՛ մեր առջեւ կը պատկերանան անոնք շարան-շարան, մեր ազատագրական հերոսները՝ Յարգա՛նք անոնց յիշատակին»։

Ու ընկեր բանախօսը հրաւիրեց մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել անոնց յիշատակը։

«Ու մէկ փիլատոսի քաջութիւնը չէ մեռած», շարունակեց ընկերը։ «Ու մէկ մարդ գաղափարը չէ ջնջուած։ Այսօր անոնք մեր մէջ են, մեր հոգիին մէջ։ Որովհետեւ կ'ապրին անոնց գաղափարները եւ կ'ապրի անոնց իրականացումը հաստատող Դաշնակցութիւնը։ Երեք գլխաւոր ազդակներ կան, որ Դաշնակցութիւնը պահեր են ու պիտի պահեն իբրեւ ուժեղ հաւաքականութիւն մը։ Առաջին — Դաշնակցութեան խարիսխը ու զայն պահպանող ամէնէն ուժեղ ազդակը՝ անոր հետապնդած գաղափարը։ Երկրորդ — Անձը՝ կուսակցութիւն մը՝ այնքան ամուր եւ զօրաւոր է, որքան անոր հիմնադիրներն ու հետեւորդները իրենց անձնուրաց ու յոյժ կուռած գործնական ապացոյցը այն գաղափարին, որուն համար կը պայքարին ու կը նահատակուին։ Երրորդ — Գործը։ Գաղափարը եւ Անձը արժէք չունին, եթէ անոնց չմիանայ Գործը։

«Ահա՛ թէ ինչո՛ւ Դաշնակցութիւնը պիտի ապրի ու պէտք է ապրի, որպէսզի հայ ժողովուրդը ապրեցնէ Ազատ ու Անկախ Հայրենիքի մը մէջ»։

Ընկեր Բարգէն Գուլանեան երգեց «Ալագեազ բարձր սար ա»։

Երկրորդ ատենախօսն էր «Հայրենիք»ի խմբագրապետ՝ ընկեր Ռ. Դարբինեան որ այսպէս նկարագրեց Դաշնակցութեան գործը. —

Երեսուն եօթը տարի առաջ ծնունդ առաւ Դաշնակցութիւնը։

Առաջին գործը զօր կատարեց, յեղաշրջեց այս ժողովուրդին միտքն ու հոգին եւ դարձուց զայն ռազմունակ ժողովուրդ մը եւ անոր մէջ արթնցուց ազգային ոգին։

Դաշնակցութեան երկրորդ գործը եղաւ հայ ժողովուրդի ֆիզիքական հաւաքումը մայր երկրի մէջ, իր յետագայ նպատակներուն համար։ Եւ այս կազմակերպութիւնը, վերջին տասնամեակին յաջողեցաւ խմբել մէկ միլիոն հայ ու կերտել ամենամեծ շէնքը — Հայաստանի Հանրապետութիւնը։

Ըստ ընկերը պատասխանեց այն հարցին թէ՝ ի՞նչ է Դաշնակցութեան այսօրուան եւ վաղուան ընելիքը։

«Այսօրը ձեզի ծանօթ է։ Մենք ունինք ֆիզիքական Հայաստան մը, եւ ունինք վարչութիւն մը, որ հայկական կը կոչուի։ Բայց չունինք «Հայկ. Ոգին», որպէսզի զարգանանք իբրեւ ազգ եւ փոխանցենք մեր աւանդութիւնները սերունդէ սերունդ։

«Այն հիմը, որ դրաւ Դաշնակցութիւնը եւ որուն վրայ վերջը շինուեցաւ բոլորովին մեր ժողովուրդի զգացումներուն ու հոգիին անհամապատասխան «խորշիթ» մը, ոչ միայն չի կրնար գոհացնել գաղութի հայութիւնը, այլ նաեւ այն ժողովուրդը, որ հոն է, երկրին մէջ, որ չկրնալով շնչել սեղմուած մթնոլորտին մէջ, կը ձգէ ամէն ինչ ու կը հեռանայ զանազան շրջաններ։

Մենք գործ ունինք երկու ճակատներու վրայ։ Այսօր դժբախտութիւն է որ մեր երկու մեծագոյն թշնամիները բարեկամ են իրարու եւ համերաշխաբար նստած են մեր երկրի կուրծքին վրայ։

«Այն զոհողութիւնները, որ եղան գաղութահայութեան կողմէն, քանի մը գաղթական հայ աւելի փոխադրելու Հայաստան, բոլորովին ունայն արդիւնք տուին։ Որովհետեւ քէմալական կառավարութիւնը եւ խորհրդային իշխանութիւնը մեզի համար կը ներկայացնեն այն ուժերը՝ որ անկարելի կը դարձնեն հետապնդել եւ երազել ազգային որոշ քաղաքականութիւն, ներկայ պայմաններուն մէջ։

«Թէեւ քանի ուժ կը յանգի արիւնահեղութեան Դաշնակցութիւնը չի փորձեր քանի ուժ գործածել, որ ճակատագրական հետեւանք միայն կրնայ ունենալ այս արդէն արիւնաքամ ժողովուրդին հ. ժ. ալ։

«Ահա՛ ատոր համար մենք հրաժարած ենք գործօն քաղաքականութենէ, հակառակ այն տարրերուն ու բռնութիւններուն, որ այս օրերուն տեղի կ'ունենան հոն՝ երկրի մէջ

«Կազմակերպուինք սա փոթորիկներու նախօրեակին։ Ջինուինք այն հաւատքով որ մեզ առանց յենարանի միլ մեծ նահատակները։ Ջինուինք՝ համերաշխ գործելու գիտակցութեամբ. Ահա՛ Դաշնակցութեան այսօրուան պատգամը»։

Երգեց Տիկին Պէրպէրեան «Զրասամ տեսել»ը, որուն դաշնակով կ'ընկերակցէր Տիկին Սահակեան։

Վերջին խօսողն էր օրուան նախագահը, Ջօր. Սեպուհ, որ իրեն յատուկ ոճով ըսաւ.

— «Ինծի համար շատ դժուար է խօսիլ եւ բան մը աւելցնել այն ճառերուն վրայ, որոնցմով իմ ընկերները այնքան պերճախօսօրէն պարզեցին Դաշնակցութեան ծնունդը։

«Եթէ այս պահուս ինծի ըսէին՝ գնա՛ նախկին գործիդ, որուն համար սերունդ մը ամբողջ պայքարեցաւ ու նահատակուեցաւ, ես ուրախութեամբ կը ձգէի ամէն ինչ որ ունիմ այստեղ։ Որովհետեւ Դաշնակցութիւնը եղաւ այն կազմակերպութիւնը, որ «ռայա» հայէն ստեղծեց յեղափոխական հայը ու երեւան բերաւ զայն որպէս ազգ ու պանծացուց անոր անունը։ Այս՝ կուսակցական մոլեռանդութեան արգիւնք չէ, այլ բացարձակ իրողութիւն։

«Քանի՛ հայ իրականութեան մէջ չկայ տարբեր ուժ մը, պէտք է զօրավիգ կանգնիլ Դաշնակցութեան ու խտացնել անոր շարքերը, որոնք՝ վստահ մեր ժողովուրդի ապագային, եռուն գիրներով, ակռաներով կառչած էր Ճան Միացեալ Անկախ Հայաստանի իտէալին»։

Արտանախօսներ, երգողներ եւ արտասանողներ՝ բոլորն ալ խանդավառ եւ երկարատեւ ծափերու արժանացան։

Ժողովուրդը մեկնեցաւ խորունկ տպաւորութեամբ։

Ն. ՔԱՄԱՐ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԻՄ ԳԻՐՔԸ»

Շրջանի մը մէջ ուր մեր գրականութիւնը ցաւագին երաշտութեամբ մը կը տառապի, յուսադրիչ է դիմաւորել տիրական դէմքի մը մէկ գործը։

Անհարոնեան ինքզինքը շատոնց պարտադրած հեղինակ մըն է մեր գրականութեան մէջ, իր ժամանակ տեղն ու բարձրութիւնը ունեցող, բայց առա՛վ խոկ ենթակայ՝ որ իր արտադրութեան մէջ ոեւէ է տկարութիւն, ոեւէ է անկում մեր աչքերուն երեւայ անմիջապէս ու խոշորցուած, որքան բնաւ պիտի չըլլար սկսնակի մը կամ նոր գրողի մը համար։ Այս է անխուսափելի ճակատագիրը գրականութեանց բոլո՛ր վարպետներուն։ Անգամ մը որ գրող մը տուաւ գործ մը որ գինք հասցուց սովորականէն վեր բարձրութեան մը, որ դասուեցաւ սերունդներ տեւող անուններու կողքին, այդ բարձրութիւնը անաղարտ պահելը այնքան ալ դիւրին չէ։

Ա. Ահարոնեան իր նոր երկով դուրս կուգայ այս փորձէն յաջող,— պէտք պիտի ըլլար ըսել իր բարձրութիւնը աւելցուցած, եթէ բարձրութիւնը, որուն տիրացած է, սահման ունենար։

. .

Ահարոնեան ձեռնարկած է իր կեանքի գրքին։ Անիկա առաջին հատորն է ու կ'ընդգրկէ իր մանկութիւնը, ընդամէնը եօթ տարուան շրջան, քանի որ գիրքը կը սկսի հինգ տարեկանին ու կը գոցուի տասներկուքին։ Այս գիրքը բաւական կ'ըլլայ արդէն որ մենք ծանօթանանք Ահարոնեանի տաղանդին ամէնէն շիտակ ու մայր գիծերուն։

Զգայնիկ մըն է անի Մանկութենէն, արդէն վաղաժամօրէն զգայուն, տպաւորուող իր հոգին պատրաստուած է իր մէջ զգացնիկ վիպագիրը։ Շատ շատերու համար աննշան կամ սովորական դէպքեր ու երեւոյթներ կը խառւեն գինք, կը փոթորկեն կամ կը յուզեն։ Անիկա չի կրնար մարդոց ու իրերուն հանդէպ անտարբեր մնալ։ Անիկա արդէն գինք յատկանշող գլխաւոր յատկութիւններէն մէկն է։ Շնորհ մըն է ան որմէ դժբախտաբար գրկուած կը մնան շատեր, եւ որով առատօրէն օժտուած է Ահարոնեան։ Իր մէջ այս երակը ա՛յնքա՛ն զօրաւոր է որ ամէն էջի կը հանդիպինք անոր, կը բանանք լայնօրէն մեր հոգիները ու անով կը գրբկուինք։ Գիրքը ծայրէ ծայր թաթխուած է քաղցր sentimentalisme-ի մը մէջ. ո՛չ գործը փոխանակ տուժելու, ընդհակառակն, կը նպաստաւորուի։ Անոր ալ պատճառը, որովհետեւ Ահարոնեանի sentimentalisme-ը այնքան հաղորդական է որ, ընթերցման ամբողջ տեւողութեան, կը կորսուինք անոր խառնվածքի յորձանքին մէջ։

Իր sentimentalisme-ը սակայն պիտի չունենայ...ենթադրել թէ զուրկ ըլլար էական ու նոյնքան գլխաւոր յատկութենէ մը։ Ամէնուն տրուած չէ պատմել գիտնալ։ Վիպագրի մը ամենակարեւոր յատկանիշն է անիկա՝ դիտողութեան (observation) հետ։ Իր sentimentalisme-ը նոյնիսկ անտանելի պիտի դառնար առանց այս յատկութեան։ Բայց Ահարոնեանի մօտ sentimentalisme-ը միացած իր պատմելու կարողութեան, կը դառնայ հրաշալի առաւելութիւն մը։ Որովհետեւ Ահարոնեան առաջնակարգ պատմել գիտցող մըն է։ Այս յատկութիւնը արդէն ընդհանուր է արեւելահայ վիպագիրներուն համար, մինչ արեւմտահայ գրագէտներուն մօտ կը դառնայ բացառիկ երեւոյթ։

Միայն թէ Ահարոնեանի այս յատկութեան կ'ընկերանայ արժանիք մը որ կը զատէ գինք արեւելահայ միւս վիպագիրներէն, ու կը դնէ գերակշիռ դիրքի մը վրայ։ Անիկա իր լեզուն է։ Այս տեսակէտէն Արեւմտահայերը կը երաւեն առաջնակարգ դիրք։ Արեւելահայերը նշանաւոր են իրենց աղքատ լեզուով։ Շիրվանզադէ, հակառակ իր մեծ վիպագիր մը ըլլալուն, հայերէն չի գիտեր։ Ահարոնեան միակն է իր լեզուի խոր հմտութեամբ ու մաքուր, ինքնայատուկ ոճով։

Ըսի վերը, որ վիպագրի մը գլխաւոր յատկանիշն է պատմել գիտնալը, միացած դիտողութեան։ Ահարոնեանի աչքը գիտէ տեսնել, մանաւանդ ընտրել։ Որովհետեւ չի բաւեր միայն տեսնելը, անհրաժեշտ է գիտնալ ընտրութիւն մը ընել։ Այլապէս կ'ունենանք գործ մը ուր մասնաւորը խառնուած է հասարակին ու սովորականին, կորսնցնելով այսպէս իր ամբողջ հմայքը եւ վերածուելով միջակութեան, ուր տաղանդը կայ, բայց անորոշ ու տարտամ։ Ահարոնեանի դիտողութիւնը չերթար միայն արտաքին աշխարհին,— մարդոց կամ իրերուն։ Ան գիտէ հաւասարապէս թափանցել հոգիներուն, մեր ներքին աշխարհին, նայիլ Կիկլոպեան աչքերով, տեսնել ու լոյսին բերել ինչ որ կ'արժէ, ինչ որ անհրաժեշտ է։ Ան որքան կարող նկարիչ բնութեան ու մարդոց, նոյնքան եւ աւելի յաջող է հոգիներու զարգացման ու ներկայացման մէջ։ Այս տեսակէտով ամենայաջող գլուխներն են. Կեսարի Առաջին Առեղծուածը, Մաքիր, Իմ առաջին Ուսուցիչս, Զարմէն, Խառնաստանը, Զանկերը եւ Զանկը։ Պէտք է աւելցնել սակայն որ յիշուած գլուխները նախընտրութիւն մը չեն միացեալներուն վրայ։ Այսպիսի նախընտրութիւն մը դիւրին չէ Ահարոնեանի այս գործին համար, որովհետեւ գիրքը բաղկացնող բոլոր գլուխները իրենց մասնայատուկ դերը ունին ընդհանուր ներդաշնակութեան մէջ։

. .

Մեր մէջ տակաւին կան շատեր որ բանաստեղծութիւնը կը շփոթեն ոտանաւորին հետ։ Ուրիշներ՝ որոնք զայն միայն ոտանաւորով կ'ընդունին։ Սակայն մենք գիտենք որ ճշմարիտ բանաստեղծութիւնը կաղապար չի ճանչնար, ու ինչպէս տաղանդը կը յայտնուի ընկերային բոլոր խաւերուն մէջ, այնպէս ալ ան կրնայ ըլլալ գրական ոեւէ է ձեւ։

Թերեւս զուտ բանաստեղծութիւնը կարելի է միայն արձակով։ Հոն ոչ կանոն կայ ոչ կաշկանդում։ Անհունութիւնն է արձակը։ Կոստան Զարեան, մեր օրերու մեծ բանաստեղծը ու ճշմարիտ արուեստագէտը, ինչ որ չկրցաւ ընել իր Օրերի Պատկով, ըրաւ ու կ'ընէ իր արձակով։ Իր Այսպատանեան Պայտուսմն ու Ընդունը եւ իր Ցամբան, բանաստեղծութեան (առաւելապէս մտածում) հոյակապ էջեր են։

Ահարոնեան բանաստեղծ է։ Գիրքը մէկ ծայրէն միւսը փաթթուած է բանաստեղծութեան թեթեւ շղարշով մը, որ սակայն տեղ տեղ կ'ուժեղանայ կը փրփրի (Խորհուրդը, Զարմէն, Իմ առաջին ուսուցիչս, Մեր Այգին)։ Բանաստեղծ Ահարոնեանը քնքուշ է, քաղցր ու [illegible]խօսուն։ Բոլորովին ներհակը հայրենասէր Ահարոնեանին։

Հայրենասիրական երակը մեր գրականութեան մէջ, շատ քիչ բացառութեամբ, ամէնուն կողմէ մշակուեցաւ։ Շատերուն քով անիկա սակայն արձագանգն էր լոկ ժամանակի պահանջին ու մտայնութեան։ Ասոնց քով անշուշտ աւելորդ է փնտռել հարազատութեան այն շեշտը որ հասարակէն հանէ ու կենդանի դարձնէ։ Եղան գրողներ որոնք հայրենիքը երգեցին, որովհետեւ այդպէս պէտք էր, որովհետեւ հայրենասէր պէտք էր յայտնուիլ։ Դուրեանի յաշխարհիկ աւելորդն ալ, Պոլսոյ մէջ, իր թաշկինակին վրայ արեան բիծեր կը փնտռէր, բանաստեղծ կոչուելու ու Դուրեանի կողքին կարգ մտնելու համար։

Ահարոնեան այս տրտում շարքէն կը զատուի իր ազնուական կեցուածքով։ Իր գրականութեան մէջ այս երակը ամենազօրաւորներէն է։ Մենք սիրով մտիկ կ'ընենք գինքը երբ կը խօսի հայրենիքին վրայ ու կը խորհրդածէ։ Մանաւանդ այս օրերուն երբ, պարագաներու բերումով, կը բոլորենք մեր պատմութեան ամէնէն եղերական ժամանակաշրջաններէն մէկը, շատ աւելի հարազատ կը հնչեն իր տողերը մեր սրտին ու հոգիին։ Խորհուրդը հատուածը ամէնէն յատկանշական կերպով իր մէջ կը խտացնէ հայրենասէր վիպագիրը։ Լարը ա՛յնքա՛ն ուժգին կը հնչէ մեր ականջին, ու զգացումները այնպէ՛ս թափով կը ջրվիժեն տողերէն մեր սրտին, որ մեր արիւնը կը փրփրի, ու ընազդաբար, տարուած անոր սքանչելի գրիչէն, կը կրկնենք իրեն հետ, մեր ներաշխարհին մինչեւ ամենահեռաւոր խորութիւնները յուզուած

Ազատն Աստուած այն օրից
Երբ հաճեցաւ շունչ փչել...

. .

Ահարոնեանը կարելի է ճանչնալ լոկ այս գիրքով ու անոր տալ մեր գրականութեան մէջ վարպետի այն տեղը զոր արդէն վաղուց կը գրաւէ։ Մաղթելի է որ սերունդը, որ կը հասնի, քիչ մը հետաքրքրութիւն ցոյց տայ այս գործին հանդէպ ու հաղորդուի այն կրակով որ կը ժայթքէ անոր բոլո՛ր էջերէն։

Փ. ԶԱՐՈՅԵԱՆ

ԹԻԱՊԱՐՏԻ ՄԸ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

Դ. եւ վերջին մաս

Վերջապէս, մեր պնդումներուն վրայ, Պիզատոս մեզի նեղկայացուց խափշիկ մը, Սթրոնկ իբրեւ վարժ նաւավար կայենը ծանօթներէն փոխառութիւն կ'ընեմ, կը վճարեմ, ժամադրութիւն կ'առնենք։ Սակայն Պիզատոս ու Սթրոնկ կը խաբեն։ Նոյնիսկ կը մատնեն Արաբ մը, որուն բարեբախտ էի, լուր կուտայ կը փախչինք, սակայն կ'իյնանք վայրի միզուններու խայթոցին տակ։ Ջուրը կը նետուինք, ազատելու համար միզուններէն։ Գիշերը, ծովափնեայ պահանջատ, կը մտնենք քաղաք. նաւավար մը գտնելու համար կը մտնենք Սթրոնկի տունը։ Ան կ'ըսէ թէ առած դրամով գինովնալէ յետոյ մեկնած է մեզ փնտռելու։ Ցաշորդ իրիկուն կը գտնենք զայն ծովախորշին բերանը։ Կը պատմէ իր «խարդախութեան» արդարացուցիչ պարագաները, իր «զարմանալութիւնը». նաւակը կը սպասէր Ցեմնալով տաղտուկը, սարսուռ մը կ'անցնի մարմինէս։ Ամբողջ ողբերգութիւնը կ'երեւի, գարձեալ, իմ աչքիս առջեւ։ Երեք նոր ընկերները որոնք յետոյ տեսած այդ ողբերգութիւնը, կը խնդան խափշիկը, ցոյց տալով նաւակը, որ կը կոչուի Սէնթ-Սէրվին կ'ըսէ.

— Զո՛ւկ է, ձուկ։

Ցետոյ կ'աւելցնէ.

— Պարոն Սատանայի օգնութեամբը, ձեզ պիտի տանիմ Պրազիլիա։

Նաւակը ամուր է, ամէն բան նոր կը գտնենք նաւակին մէջ։

— Կամաց խօսեցէք, ձայնը ջուրին վրայ շատ կը ճամբորդէ։

Նաւակը կը սողայ։ Ըստ տունն անցած ենք արդէն Մայրոնի գետը։ Կը բանանք առագաստը։ Սթրոնկ գիտական եղանակներ կը փորձէ, որքա՜ն վարժ տղայ է, կ'անցնինք Հայր եւ Մայր կղզիներէն։ Ահա հոն հասանք ու տեղի ունեցաւ ողբերգութիւնը։ Ամբողջ մեր ուժը կը դնենք մեր ձեռքերուն մէջ։ Ցղու պէս կը հնազանդինք խափշիկին։

— Շնորհակալ եմ, պարոն Սատանայ։

Ցաջողած ենք անցնիլ։

Հիմա նաւակը կը հանգչի ալեակին վրայ։

— Մեկնումը վաղը, կ'ըսէ խափշիկը։

Հիմա կը զգամ որ խափշիկը ճարպիկ նաւավար մըն է, կը ճանչնայ ծովը եւ իր ճամբան Հրաշալի գիշեր մը։ Խափշիկը կը քնանայ սեւ ասուի մը մէջ կը լուռնայ արդէն եւ խափշիկը գործի վրայ է։ Հեռուն բլուր մը, որ գլուխը դուրս կը հանէ մթութենէն։ Կը թիավարենք կատաղօրէն։

Ահա Ովկիանոսին բացերն ենք Ազատութեան ծովը։

Ուրախ ենք բոլորս եւ կը պոռանք.

— Կեցցէ՜ մեր Սէրուէն, Ազատութիւն, Սիրուհիներուն Արեւ, բունին։

. .

Վեց օրեր անցան եւ ծովուն վրայ ենք։ Հովը սաստիկ է ալիքները շատ են եւ նաւակը փախչիլ կ'անցնի մեր մարմիններէն։

Սուրբ մըն է մեր խափշիկը, քիչ յետոյ, նաւակը կը ... խորշի մը մէջ, ուր ձկնորսութիւն պիտի ընենք։ Կէս ժամէն բեռ մը ձուկ կը բանենք։

Հապա կ'աւարտի ճամբան, երբ ծովը կը սկսի եռալ։ Անձրեւ մը ալ միւս կողմէն։ Վտանգաւոր ... դէ մըն է որ կ'անցնինք։ Սարսափ հասանք մը կայ։

ՍՈՒՏ ՎԿԱՆ ԿԱՆՉՈՒԻ

ՍԱՐՍԷԼ.— Նոյ. 13ին Հօկի մասնաճիւղի հրաւէրով բանախօսելու եկաւ Տիկին Զապէլ Եսայեանը։ Շատ փոքրաթիւ հասարակութեան մը ներկայութեան, տիկինը կրկնեց իր սովորական «փոխաառացութիւնը» որ տեւեց 1ուկէս ժամ։ Անպիսի չափազանցուած կերպով նկարագրեց Խ. Հայաստանի մէջ կատարուած շինարարական աշխատանքները, որ գիտակից հասարակութեան ծիծաղը միայն կրնար շարժել։ Համաձայն տիկ. Եսայեանի, Հայաստան արդէն գերազանցած է Զուիցերիան եւ Ֆինլանտան։

Բանախօսութենէն վերջ, ժողովի նախագահը՝ որ Փարիզէն ընկերացած էր բանախօսին՝ առաջարկեց ներկաներուն հարցումներ ընել։ Պ. Բարունակ Գումրուեան տուաւ շարք մը հարցեր՝ որոնց երբ պատասխանելու համար ոտքի ելաւ բանախօսը, Հօկի մասնաճիւղի նախագահ Յակոբ աղան կոպտութեամբ պոռաց. «Բարունակ, խօսելու իրաւունք չունիս, ես քեզմէ աւելի կարդացուոր եմ, ուրեմն տիկինի ըսածները բոլորը սո՞ւտ են, ես չեմ հասկնար, դո՞ւն կը հասկնաս»։ Սրահի մէջ տիրեց ընդհանուր ծիծաղ եւ անկարգութիւն։ Քանի մը վայրկեանէն հազիւ կարելի եղաւ կարգը վերահաստատել, շնորհիւ Պ. Բարունակի պաղարիւնութեան։

Առաջին հարցում. — «Քանի որ կ'ըսէք թէ Հայաստանի մէկ մասը ճահիճ է եւ մէկ մասը անջրդի եւ ժամանակ պէտք է զանոնք բնակելի դարձնելու, հապա ինչո՞ւ «քոյր» Ազրպէյճանը կը պահէ Ղարաբաղը ու «եղբայր» Վրաստանն ալ Ախալքալաքը։

Տիկին Եսայեանը պատասխանեց որ Ղարաբաղի Հայաստանին կցուած ըլլալը եւ կամ չըլլալը ոչ մէկ նշանակութիւն չունի, արդէն Ղարաբաղը շատ ծանր բեռ էր Խորհրդ. Հայաստանի վրայ եւ հիմա հարուստ Ազրպէյճանը աւելի լաւ հոգ կը տանի Ղարաբաղի հայութեան։ Աւելցուց թէ ներկայ Հայաստանի սահմանները կը բաւեն եւ կարելի է այդ սահմաններու մէջ տեղաւորել դեռ երեք միլիոն բնակիչ. եթէ չորցուին ճահիճները եւ ջրուին անջրդի հողերը։ Եւ յօրդորեց սպասել...։

Զպատասխանեց սա հարցումին. «Ըստ ձեր խոստովանութեան, դուք ձեր բոլոր տեղեկութիւնները քաղած էք կոմիսարներէն եւ երկրաչափներէն։ Երբեք զարկի՞ք դուռը հայ մա-

...միկին, իմանալու թէ ի՞նչպէս կ'ապրի եւ թէ ինչո՞ւ իր զաւակը Սիբիր է աքսորուած։

Ուրիշ հարցում մը. — «Դուք յայտնեցիք թէ Լէնինականի մէջ կայ երկու բամպակի գործարան, ուր արդէն կ'աշխատի 100,000 իլիկ եւ 25,000 դէզկեաճ ելեկտրական ուժով։ Կարելի՞ է ըսել թէ մէկ իլիկը օրական ո՞րքան բամպակ կը մանէ»։ Տիկինը պատասխանեց. «Մասնագէտ չեմ այս բանին։ Եթէ կ'ուզէք կը գրեմ եւ կը հարցնեմ ու ձեզ կը տեղեկացնեմ»։ Այն ատեն Պ. Բարունակ աւելցուց որ «եթէ Արարատի ձիւները բամպակ դառնան, դարձեալ չպիտի բաւեն 100,000 իլիկի եւ 25,000 դէզկեաճի պահանջին»։

Այստեղ անհրաժեշտ է բացատրել որ իւրաքանչիւր դէզկեաճը եթէ կը բանի ձեռքով, կը գործէ օրական առնուազն 30 արշին կտաւ, ուրեմն 25 հազարը կը գործէ 750,000 արշին օրական, իսկ եթէ կը գործէ ելեկտրական ուժով՝ անհամեմատ աւելի շատ։ Այս պաշտօնը տուաւ Տիկին Եսայեանը կրնայ կլլել տալ միայն Հօկի անդամներուն, ինչպէս իր միւս սուտերն ու չափազանցութիւնները։

Տիկինը խուսափեցաւ պատասխանելէ սա հարցումին. «Դուք նկարագրեցիք այն գուրգուրանքը որ կը տիրէ որբերու համար. ի՞նչ կ'ըսէք այն անապաստան երախաներու մասին որոնք ծախուեցան Սուխումի փողոցներուն մէջ»։ Միայն ըսաւ թէ Հայաստանի կառավարութիւնը շարունակ կը հաւաքէ անապաստան երախաները որբանոցներու մէջ՝ բայց անոնք մէկ դուռնէն ներս կը մտնեն՝ իսկ միւս դուռնէն դուրս կը փախչին»։

Շատ դժուարութեամբ նախագահը թոյլ տուաւ ներկաներէն Պ. Ղազարին ընելու սահմանափակ հարցումներ. «Դուք պատմեցիք մեզ այն չտեսնուած հետաքրքրութեան մասին զոր ցոյց տուին Հայաստանի Արհեստակցական Միութիւններն ու աշխատաւորները, երբ Հայաստան հասաւ անցեալ տարուան Միրանդայի գործադրկութեան լուրը. այն արհեստակցական միութիւնը որ բանի կերպով կորելով Հայաստանի աշխատաւորներուն ռոճիկներու որոշ տոկոսը՝ ուղարկեց Զինացիներուն և անգլիացի «աղքատ» բանուորներուն, ի՞նչ գործնական քայլ առաւ օգնելու ֆրանսահայ անգործ բանուորութեան։ Անգո՞րծ բանուորներ, ձեզմէ ո՞վ սանթիմ մը օգնութիւն առաւ Հայաստանէն, թող ձեռք բարձրացնէ»։

Ոչ մէկ ձեռք բարձրացաւ և տիկինը շուարած պատասխանեց որ ինք բան չի գիտեր այդ մասին և թող Հօկի վարչութիւնը պատասխանէ։ Իսկ Հօկի վարչութիւնը չպատասխանեց։

Այն հարցումին թէ «դուք միշտ ձեր թերթերով կը յայտնէք թէ Երեւանի մէջ բնակարանի սարսափելի տագնապ կայ,

ինչո՞ւ ստեղծագործող հայ ժողովուրդը բնակարաններ չի շիներ»։ Տիկինը պատասխանեց. «Բնակարաններ շինել արգիլուած է, կարող ես շինել միայն քեզ համար, իսկ վարձու՝ ո՛չ»։ Այն հարցումին թէ «ինչո՞ւ Հայաստանի մէջ իր ապրուստը ճարել չկրցող, հատավաճառ ու պաղպաճառի նման ամենահասարակ առեւտրականը՝ Թիֆլիս կամ Ռուսաստան գաղթելով՝ կը կարողանայ նոյն առեւտրով լաւ ապրիլ, չէ՞ որ այն տեղերն ալ նոյն կարգերը կը տիրեն. բանախօսը պատասխանեց. «Ատիկա ցոյց կուտայ որ Խորհրդ. Միութեան մէջ Հայաստանը ամէնէն աւելի յառաջդիմած է, եւ աւելցուց որ Հայաստանի մէջ առեւտուրը բոլորովին արգիլուած է եւ անոնք որ Հայաստան կ'ուզեն երթալ առեւտուր ընելու, թող հրաժարին այդ գաղափարէն։

Այս տողերուս գրողն ալ շատ պնդեց որ իրեն ձայն տրուի, բայց նախագահը մերժեց. եւ սկսաւ իր պոռոտախօս ճառը՝ ի միջի այլոց յայտարարելով որ «Խորհրդ. Միութեան սահմանադրութիւնը» ...բորդ տարեդարձին առթիւ ժողկոմխորհը հրամայեց հաստատել 7 ժամեայ բանուորական օր։ Այժմ բանուորները պիտի աշխատին օրական 7 ժամ, երկու տարի յետոյ ալ 4 կամ 3 ժամ. ունկնդիրներէն ոմանք բացագանչեցին «միւս տարին ալ բնաւ չպիտի աշխատին», եւ հասարակութիւնը ցրուեցաւ քրքիջներով...

Թ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ.— Մեզի կը ծանուցեն թէ, անցեալ շաբթու Փարիզի մէջ ալ Հօկի ժողովին առթիւ 25-30 հոգիի առջեւ, տիկին Եսայեան նոյն առասպելները պատմած ատեն, Հայաստանէն եկած երիտասարդ մը ուրիշ հարցումներ դրած է, ակներեւ սուտեր երեւան հանելով։ Եւ տիկինը սպասելիք է...

'ՉԱՑՆԵԱՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ

Երկու ամիս առաջ վերաբացուեցաւ Ազգ. Նախակրթարանը, նորակազմ ուսումնական խորհուրդի ջանքերով։ Կրթական գործերով հետաքրքրուողները այն կարծիքն ունէին թէ այս տարի թէ աշակերտներու թիւը եւ թէ գպրոցի մակարդակը զգալապէս պիտի բարձրանայ։ Դժբախտաբար արդի վիճակը շատ ալ փայլուն չէ։

Նախապէս անցեալ տարուան ուսուցիչներէն չորս հոգի արձակուեցան իբրեւ անյարմար եւ անկարող։

Երկար տատանումներէ յետոյ, նոյն Ուսում. Խորհուրդը ինքզինքը հարկադրուած կը զգայ յիշեալ ուսուցիչներուն մէկ-մէկ անուանական պաշտօններ ստեղծել։ Տիկին Զատրճեան կը նշանակուի ՄԷՆ. Լուի Նորաբաց գպրոցի մանկապարտիզպանուհի, Նախկին տնօրէնը պաշտօնի կը կոչուի իբրեւ այցելու ուսուցիչ. շաբաթական տասը պահ դասով եւ իբրեւ շրջուն քննիչ մանկապարտէզներու, նախկին թոշակով։

Այս տարուան Ուսումնական կազմը կը բաղկանայ 7 հոգիէ, որուն գլխաւորն կողմէ կը կառավարուի գպրոցը։ Ամէն ուսուցիչ կը դասաւանդէ իրնախասիրած ծիւղը։

Այսպէս ուրեմն 80—90 աշակերտի համար կան 7 ուսուցիչներ, մինչ անցին կեդրոնի մանկապարտէզը անտանելի վիճակի մը հասած է։

Առաջին տարին 40 — 50 պզտիկներ միայն կը յաճախէին, իսկ այս տարի բացումէն անմիջապէս յետոյ 70ի բարձրացած ըլլալով, Ուսում. Խորհուրդը վատառողջ նկատեց սրահը եւ փլցուցին քանի մը բաժանումներ, ժամանակ մը եւս տանելի դարձնելու համար։ Եւ երբ նորոգութիւնը կը լրանայ, աշակերտներու թիւը 130ի կը բարձրանայ։ Երկու օր առաջ գպրոց գացի եւ տեսայ որ վարժուհի մը եւ օգնական մը կը կառավարեն բոլորը։ Դրան մօտ դասը պզտիկներ կեցած էին։ Ասոնք պատժուա՞ծ են, հարցուցի վարժուհիին։

— Ոչ, սրահը նեղ ըլլալուն տեղաւորած եմ տասնեակ հոգի կեցնել, պատասխանեց տիկինը դժգոհ երեւոյթով մը։

Եւ իրաւ ալ հինգ վայրկեան յետոյ նորեր եկան անոնց տեղը գրաւելու։

Այս պզտիկներէն իւր թոշակ կը գանձուի 15ական ֆրանք անխտիր, որով մանկապարտէզի ամբողջ ծախքը գոցելէ վերջ, մաս մըն ալ կ'աւելնայ, նախակրթարանի բացը գոցելու համար։ Տիկնին յայտարարութեան համաձայն, երբ մեծ ու յարմար շէնք մը վարձուի, աշակերտներու թիւը կրնայ 300ի բարձրանալ։ Ամէն օր 5—6 պզտիկներ կուգան ու կը մերժուին տեղի չգոյութեան պատճառաւ։ Ժողովուրդը գպրոց կ'ուզէ եւ կը վճարէ առանց առարկութեան, կը բաւէ որ իրենց զաւակները մայրենի կրթութիւն ստանան։

Եկեղեցիի արձանագրութիւնները ցոյց կուտան թէ վերջին երեք ամսուան ընթացքին 157 ծնունդ եւ 149 ամուսնութիւն տեղի ունեցած է։ Ուրեմն, տարուէ տարի նոր սերունդը կը բազմանայ։ Եւ այդ սերունդը պէտք ունի մայրենի կրթութեան։

Այս բոլորը տեսնելէ յետոյ, ի՞նչպէս կարելի է հանդուրժել որ գաղութին համար տրուած մօտ 75 հազար ֆրանքը Միայ Բարեգործականին քով։ Ընորհաւ եմ Պ. Սահաթճեանի լուսաբանութիւններուն համար. բայց ինչո՞ւ չի պատասխաներ այս հարցին։ Այդ գումարը ի՞նչպէս պիտի գանձուի Բարեգործականէն, որո՞ւ միջոցաւ եւ ե՞րբ պիտի գործածուի իր նպատակին։

Իմ կարծիքով, Պ. Սահաթճեան եւ մեծահարուստ ընկերները կը սպասեն որ, 1. Ընտրովի Գաւառ. ժողովը կազմակերպեն, 2. Ինք եւ իրեններ Վարչական խորհուրդի անդամ ընտրուին, 3. Խառն ընդհ. ժողով մը ստեղծուի վեց հոգի հին գաղութէն այսինքն ֆրանսահպատակ հայերէն, եւ երեքական հոգի քաղաքական կուսակցութիւններէն. այսինքն գաղթականներէն, որպէսզի վեց հոգի իրենցմէ եւ երեք հոգի ալ Ռամկավարներով խմբակցութիւն մը կազմելով, չէզոքացնեն Դաշնակներն ու Հնչակները։ Ուրիշ խօսքով, անանց խղճահարելու թոյլ կուտան որ անմեղ մանուկներ թափառին փողոցները։

Անշուշտ այս ալ «ազգասիրական» գործ է։

Ստ. Մելիտոնեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՈՓԱՄԱՐՏ

ԱԹԱԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Այս իրիկուն, 19 Նոյեմբեր, հայ կոփամարտիկը պիտի կատարէ եղանակի երրորդ մրցումը, Գերմանիոյ մէջ, Սարէպրուք. Օթթօ Լոէրի դէմ։

Թերեւս առաջին անգամն է որ հայ կոփամարտիկ մը գերմանական հողին վրայ կը մրցի։ Աթաեան կարեւոր հակառակորդի մը դէմ կը գտնուի։ Գերմանացին հուժկու եւ միեւնոյն ատեն վարպետ խաղացող մըն է։

Հայ կոփամարտիկը իր խաղը քիչ մը փոխած է, եւ ներկայիս բոլորովին տարբեր ձեւեր ունի։ Կը մաղթենք որ լաւ արդիւնք մը ձեռք բերէ։

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՐԿՈՒ ՀԱՑԵՐՈՒ ԿՌԻՒԸ.— Մարսիլիոյ մեր թղթակիցը կը գրէ.—

Նաւամատոյցը աշխատող հայերէն կեսարացի Ներսէս գործի վերաբերեալ վէճի պատճառով մը կռիւի կը բռնուի Սեբաստացի Կիւրեղ Նալպանտեանի հետ։ Գիշերը երբ աշխատանքէ կ'արձակուին, մութ փողոցի մը մէջ Ներսէս կը յարձակի Կիւրեղին վրայ եւ դանակով կը վիրաւորէ զայն կուրծքէն։ Ոստիկանները հասնելով Կիւրեղը կը փոխադրեն հիւանդանոց, իսկ Ներսէս ձերբակալուած կ'երթայ բանտ։

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (116)

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՋԻՋԻԼ ԿԱՄ ՄԵՌՆԻԼ

...չէ՞ր որ ամէն մարդ ...թէ, ամէն օր, ԱՆՈՐ ...ՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՑԱՆ Կ'ԻՑՆԷՆ ...ՐԻՒՐԱՄ ՁԱՅՆԵՐ։

...աշխարհ պարտաւոր էր ...երկար ատեն անգիտանալ ...անոնց խաղավարութեան ...հաստատուած այս ճակա... կը ծածկուի ուրիշ ...ութիւն մը, ՈՐ ԱՅԼԱ... ԱՆՈՒՆՔ է։

...մը ներելի չէր ինծի ...թէեւ երակներս առանց ...ութիւնը կը պիքէր ա... կծկուեցայ խցիկիս մէկ ...որ լոգարանի վերածուած ...նշանակի որ ձեր... ...ղօսթ մարդ գրէ գիս կանչելու... ...ԵԱՆ ՇԱՐԺԱՌ սպասեցի այս ...

* * *

Խցիկիս մէջ, պաղը այնքան անտանելի դարձեր էր, որ անողոք տառապանքներս ենթարկուեր էր։

Միւս կողմէ, երկաթներս այնքան սեղմուած էին, որ արեան շրջանը դանդաղեր էր, որուն հետեւանքով ստորին անդամներս սառեր էին։

Կարծես, հազարաւոր ասեղներ կը մխուէին միսիս մէջ։

Չեմ փափաքիր որ, նոյն մէկը նման տառապանքի ենթարկուի։

Շատ չանցած, գամելու կարգութիւնը չքացաւ վէջս եւ տեսակ մը թմրութիւն պանեց ամբողջ էութիւնս։

Ցնորյ գիտակցութիւնս կորսնցուցի։

Ո՞րքան տեւեց այս նուաղումը։ Չեմ կրնար ճշտել, բայց կ'ենթադրեմ թէ ժամեր տեւած ըլլալու է։

Սակայն երբ ինքզինքիս եկայ, կրցայ հաստատել թէ վիճակիս մէջ ոեւէ բարեփոխում տեղի չէր ունեցած։

Ժամս կորսնցուցած ըլլալով, չէի կրնար գիտնալ թէ՝ ձերբակալուելէս իվեր որքան պայմանաժամ անցե՞ր էր։ Զիս տանջող անօթութեան նայելով, լրանալու վրայ ըլլալու էր։

Արդէն բանտը կ'ազմուկէր...

Նրբանցքին մէջ, որուն վրայ կը բացուէր խցիկիս դուռը, կ'երթային ու կուգային փութկոտ քայլերով։

Վերջ՝ պատմարկուեի սրահին մէջ, չեմ գիտեր ինչ խռովութեան մը կար, ու թէեւ ձայները մարած կը հասնէին ինծի, լսեցի որ մէկը,— դահիճ մը անշուշտ, կը հարցնէր։

— Քանի՞ հոգի կայ այսօր «զրկելիք»։

— Երեք մարդ, երկու կին։

— Ըսել է, շուտ պիտի վերջանայ։

Ցանկարծ, նրբանցքին մէջ, լսեցի որ տնօրէնը ձայնը կը բարձրացնէր։

— 22ը եւ 23ը դրկեցէք «դիակներու բաժինը», յետոյ բացէք 24ին դուռը, որուն երկու խօսք ունիմ ըսելիք։

24 թիւը ես էի...

Աւելի լաւ լսելու համար, ցատկռտելով դրան մօտեցեր էի, որուն կրթնցուցի ականջս։

Այն ատեն նշմարեցի թէ դրան մէջտեղը՝ մարդու բարձրութեան վրայ գտնուող դռնակը, ամուր չէր գոցուած, եւ անոր ճեղքէն կրնայի դիտել ինչ որ կ'անցնէր կը դառնար նրբանցքին մէջ։

Թիւ 23 խցիկէն, որ իմ դիմացս կը գտնուէր, կնոջական ձայն մը կ'աղաչէր ու կը պաղատէր, հեծկլտալով։

— Շնո՛րհք, գթութի՛ւն, յանցաւոր չեմ։

— Ինծի՞ ինչ, պատասխանեց բանտապահ մը։

— Ի՞նչ պիտի ըլլան իմ խեղճ զաւակներս։

— Ըսի թէ մէկուն ալ հոգը չէ։

Եւ մինչդեռ կինը կ'ըմբոստէր ու կ'ըմբռնէր դուրս ելլել խցիկէն ու պատերուն կամ դրան կը կառչէր, հարուածներու տարափ մը իջաւ վրան։ Ջարդուելի կերպով կ'ոռնար։

— Դեռ չպիտի՞ վերջանայ, պոռաց տնօրէնը։ Կ'ուզէք որ ես ալ միջամտեմ։

Պահապանը այս անգամ նետուեցաւ խեղճ կնոջ վրայ զայն գետին նետեց եւ զայն քաշքշեց մինչեւ նրբանցքին դուռը։ Հոն, տեսակ մը ձերմակ շապիկ հագած երկու մարդիկ կը սպասէին. շապիկները տեղ տեղ արիւնոտած էին։

Հասկցայ թէ դահիճին օգնականներն էին։

— 22ը դրկեցէք, հրամայեց տնօրէնը, երբ խեղճ կինը անհետացաւ եւ ջանացէք քիչ մը շուտ ընել, չէ՞։ ՃԱՇՍ ԿԸ ՍՊԱՍԷ ԻՆՁ։

— Թոյլ տուէք քեզ, շո՛ւն, պատասխանեց թիւ 22ը՝ իր խցիկէն ելլելով, 20 տարու գեղեցիկ երիտասարդ մը, որ ինծի պէս մօրէ մերկ, ձեռքն ու ոտքը շղթայուած էին։

Գէմքին ու ժեղ հարուած մը տալով, տնօրէնը զայն գետին փռեց. յետոյ, կապուած՝ ոտքի հարուածներով զայն մինչեւ նրբանցքին դուռը գլորեց։

Այս վայրագ տեսարանները գիս ինքզինքէս դուրս հաներ էին։ Քարասիրտ խօսքերը կը հասնէին ականջիս, եւ երբ դուռս բացուեցաւ ու տնօրէնը խցիկէս ներս մտաւ, չկրցայ ինքզինքս բռնել արգիլել։

— Պարո՛ն, կ'ըսէի չէք զգար թէ կրկնակ վատութիւն մըն է որ կը գործէք։

(Շար.)

Թրգմ'. Մ. ԻՐԻՑԱՆՑ

պալատ գնաց՝ կայսերական ընտանիքին ցաւակցութիւն յայտնելու համար։ Մարոքի մարզպան Սթէկ նոյնպէս ճամբայ ելաւ դէպի Ֆէս։

Ցուցարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ երէկ առաւօտ ժամը 11ին՝ շքեղ հանդիսաւորութեամբ։

Այսօր Իւլէմաներու ժողովը պիտի գումարուի՝ իր յաջորդը նշանակելու համար։

Թուրք նոր թղթադրամները

Գրեցինք թէ Դեկտ. 5էն սկսեալ Թրք. հին դրամները պիտի փոխանակուին նոր թղթադրամներու հետ։ Օսմանեան Պանքան անկանոնութեան տեղի չտալու համար պահանջած է որ փոխանակութիւնը իր միջոցաւ միայն կատարուի։

Նոր թղթադրամներու մէջ կէս ոսկինոց չգտնուելով, երբ կէս ոսկինոցները հրապարակէն հաւաքուին, մանր դրամի տագնապ մը յառաջ պիտի գայ։ Հիմա շրջաբերութեան մէջ գտնուող կէս ոսկինոցներու քանակութիւնը 7-8 միլիոն ոսկի է։

Շրջաբերութեան մէջ 157 միլիոն ոսկիի թղթադրամ կայ, բայց թէ՛ գրաւման միջոցին եւ թէ զանազան պատճառներով այս գումարին 30-40 միլիոնը հրապարակէն վերցուած է եւ այս կերպով շրջաբերութեան մէջ գտնուած գումարին քանակութիւնը դեղչուած է։ Բայց նոր հրապարակ հանուած թղթադրամները 157 միլիոնի հաշուով տպագրուած են, անպէս որ եթէ անոնց ամբողջութիւնը շրջաբերութեան դրուի, հրապարակի վրայ այսօրուընէ 40-50 միլիոն ոսկի աւելի թղթադրամ պիտի գտնուի, ուստի որոշուած է որ հրապարակի վրայ գտնուող հինցած թղթադրամներու համապատասխան քանակութեամբ թղթադրամ հրապարակ հանուի եւ մնացեալը պահեստի մնայ։

Դրամական տագնապ Թուրքիոյ մէջ

Ճիւմհուրիյէթ խօսելով Պոլսոյ հրապարակին վրայ տիրող դրամական տագնապի մասին, կը գրէ.—

«Վերջին օրերս Թուրքիոյ տնտեսական կեանքին մէջ խնդրոյ առարկայ կ'ըլլայ կենսական հարց մը՝ դրամական տագնապը...։ Վաճառականը կը գանգատի, «պօրսաճի»ն կը գանգատի, պանքան կը գանգատի եւ վերջապէս ժողովուրդը կը գանգատի...։ Ի՞նչ է այս դրամական տագնապին պատճառը։

Նախապէս շրջաբերութեան հանուած թղթադրամին գումարը մօտ 157 միլիոն ոսկի էր։ Երբ նկատի առնուի որ կատարուած վերջին մարդահամարին համաձայն, Թուրքիոյ բնակչութեան թիւը 14 միլիոն է, յայտնի կ'ըլլայ որ մարդ գլուխ 11 ոսկիի չափ բան մը կ'իյնայ։ Այս 157 միլիոն ոսկիին առնուազն 20 միլիոնը պատերազմի, հրդեհի, գաղթականութեան եւայլն. պատճառներով այրած եւ կորսուած է։ Մնացեալ 137 միլիոն ոսկիին մէկ մասն ալ զանազաններու քով պինդ պահուած է եւ հրապարակը բնաւ չօգտուիր այս դրամներէն։ Միւս կողմէ՝ մեր հասոյթի պիւտճէն 206 միլիոն ոսկի ըլլալով, եթէ անոր վրայ աւելցնենք նաեւ միւս անկախ պիւտճէները, Էնկիւրիի և Պոլսոյ Քաղաքապետութեանց եւ մասնաւոր վարչութեան հասոյթները, այս գումարը կը յանգի 300 միլիոն ոսկիի։ Ըսել է որ գտնուած դրամը պէտք է դրեթէ երկուքուկէս անգամ պաշտօնատուններու դրամարկղերը մտնէ ելնէ։

«Կարճ խօսքով, հրապարակի վրայ շրջաբերութեան մէջ գտնուած թղթադրամը անբաւական կուգայ մեր պէտքերուն եւ ասոր հետեւանքով դրամական տագնապ մը կը ծագի»։

Ֆրանսացի կալանաւորները ազատուած

Ռապաթէն կը հեռագրեն թէ երկար բանակցութիւններէ վերջ, ֆրանսական իշխանութիւնները յաջողեցան առեւանգուած վեց Ֆրանսացիներու ազատ արձակումը ձեռք բերել, վճարելով կարեւոր փրկագին մը։ Գումարին մասին որոշ տեղեկութիւն չի տրուիր։

Կալանաւոր երկու աղջնակները (Անեօ քոյրեր) Հոկտ. 8էն 9 լուսնալիք գիշերը առեւանգուած էին Քէնիթրայի մօտ, մեքենա տանող ճամբուն վրայ։ Իրենց հայրն ու մայրը սպանուած էին յարձակող Արաբներուն կողմէ. իսկ Տիկ. Սոնփէրաք, որ իրենց կ'ընկերանար, ծանրապէս վիրաւորուած էր։

Այս դէպքէն վերջ, Հոկտ. 22ին առեւանգուեցան Մարոքի ֆրանս. մարզպանին եղբօր՝ Օսմ. Պանքայի նախկին տնօրէնին տղան Իվ Սթէկ, խորթ զաւակը Մայեէ եւ անոնց ընկերացող երկու կիներ՝ Փրաքորօֆ եւ Շթայնհէլ, որոնք որսի ելած էին Քազապլանքայէն 200 քիլոմեդր հեռու անտառի մը մէջ։

Կալանաւորները զինուորական հսկողութեան տակ Ռապաթ բերուեցան։

Կացութիւնը Ռումանիոյ մէջ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն 17 Նոյեմբեր Թուականով.—

Երեսփոխանական ժողովի այսօրուան նիստին մէջ Գիւղացի-Ազգային կուսակցութեան կողմէ Ռուպեան հարցուց կառավարութեան թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ իր դիրքը Մանուէլեսքոյի ազատ արձակումէն յետոյ։

Ներքին Նախարար Տուքա պատասխանեց թէ կառավարութիւնը կատարելապէս ազատ ձգած է դատարանը, սակայն ինք վճռած է բոլոր միջոցներով պաշտպանել հանրային ապահովութիւնը։ Տուքա աւելցուց թէ կը ցաւի որ գիւղացի-ազգային կուսակցութիւնը կ'ուզէ պարապ հարցումներով դժուարութիւններ ստեղծել կառավարութեան։

Օդանաւի երկու զոհեր եւս

Անգլիացի օդանաւորդներ հարիւրապետ Մաք Ինթոշ եւ Պէրթ Հինքլըր Երեքշաբթի կէսօրէ վերջ «Իշխանուհի Քսէնիա» օդանաւով Էփէյվընէն ճամբայ ելած էին՝ մէկ թռիչքով Քարաչի (Հնդկաստան), երթալու եւ ուղիղ գիծով հեռաւորութեան մրցանիշը կոտրելու համար։ Այս երկար եւ դժուարին ճամբան (4500 մղոն կը յուսային կտրել 48 ժամէն։ Սակայն պայմանաժամը լրացաւ եւ ոչ է լուր չստացուեցաւ օդանաւէն։ Նոյն իսկ Անգլիայէն մեկնելէն ի վեր ոչ ոք տեսած է զայն։ Իրենց ծրագրած ճամբան էր՝ Գերմանիա, Վարշաւա, Օտեսա, Կասպից ծով, Աֆղանիստան եւ Հնդկաստան։

Ամէն յոյս չէ կտրուած դեռ. ոմանք կը կարծեն թէ օդանաւը վար իջած է ամայի տեղ մը եւ թէ քանի մը օրէն տեղեկութիւն պիտի առնուի իր մասին։

Այրի Տիկին Գալէնտէրեան խորին ցաւով կը ծանուցանէ իր բարեկամներուն եւ ազգականներուն, իր մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԿԱՏԻՆԷ ՄԵԼԻՔԵԱՆԻ

մահը՝ որ տեղի ունեցաւ Նոյեմ. 8ին։ Հանգուցեալին մարմինը ամփոփուեցաւ Մարսէյլի Սէն Փիէր գերեզմանատունը։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբի ժողովը վաղը կիրակի ժամը 10ին Ծանօթ հաւաքատեղին. կարեւոր օրակարգ. ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» ընդհ. ժողովը 21 Նոյեմ. Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր Օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Լիոնի Բարձր Հայքի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 3ին, 201 Ave. de Saxe, Գ. Կիւրկճեանին դիւանատունը։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Գուսա Քորոմսլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, 80 Ave. Péreire, Asnières կաթողիկոսական պատ. դիւանատունը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

ԶԱՐԵՀԻ Հերոսամարտի ութերորդ տարելիցին առթիւ Զաւրիէի բոլոր զոհերու յիշատակին պատարագ պիտի մատուցուի Հայոց եկեղեցիին մէջ, վաղը կիրակի եւ պիտի կատարուի հոգեհանգիստ։

ԽՈՐՀՐԴԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի [illegible] Գ. Գրիգոր Ջօլօլեանի։

[illegible]

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեմ Պէյրութի եւ Հերիպուրի հայրենակիցներուն որոնք ներկայ գտնուեցան սիրելի հօրս ԵԶԵԿԻԷԼ ՋԱԼՔԵԱՆԻ յուղարկաւորութեան որ տեղի ունեցաւ 11 Նոյ. Ուր. առաւօտ ժամը 10ին։

Սզակիր Ս. Ջալքեան

ՍԱԿԱՐԱՆ
18 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	12[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի) 100 Mark		[illegible]
Թրք. Կոմ. Թղթ.	L. Tq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	»	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjdie	10 00
Լէվա 100 ճիտր	Léva	18 50
Տրախմի »	Drachme	[illegible] 20
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Belga	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	490 [illegible]
Լէյ 100 ճիտր	Ley	[illegible]
Ֆլորին	(Florin)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg	3390 —
»	II	[illegible]
»	III	1675 —
Ռումէլի երկաթ.	Lots turcs	1641 —

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ — ՖՐԱՆՍԱ, ԱՆԳԼԻԱ, ԵԳԻՊՏՈՍ, ԻՏԱԼԻԱ, ԱՄԵՐԻԿԱ, ԵՒՐՈՊԱ [illegible]

ԿԻՐԱԿԻ 20 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

20 NOVEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 498

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՄԻՏ ՔԱՇՔՇՈՒՔ

Նորէն սաստկացած են կիրքերը, կարգ մը գաղութներու մէջ։ Ամէնէն մռայլ պատկերը կը ներկայացնէ Եգիպտոսը։

Մենք չենք ուզեր խառնուիլ ո՛ր եւ է շրջանի ներքին վէճերուն։ Բայց անհրաժեշտ կը գտնենք լուսաբանել կարգ մը կէտեր, որպէսզի առաւել կանուխ հասնողը, կամ արհեստով խառնակիչները աժան ամբոխավարութիւն չփորձեն։

Վէճը ծագեցաւ Աղեքսանդրիայէն։ Քաղաք. Ժողովի անդամներէն պէյ մը, որուն համար կ'ըսեն թէ Մուսոլինիի հովեր ունի, ինքնագլուխ կարգադրութիւններ կ'ընէ դպրոցին համար։ Եւ իր դիրքը ամրացնելու առաջադրութեամբ, կը կազմէ Քաղաք. Ժողով մը, օգտուելով շատերու բացակայութենէն։ Թեմական եւ Քաղաք. Ժողովներու միւս անդամները չեն հանդուրժեր այս կամայականութեան, եւ տիրանալով բռնի գրաւուած Առաջնորդարանին, կ'ընտրեն Նոր Վարչութիւն։ Այս առթիւ տեղի կ'ունենան անկարգութիւններ եւ ծեծկուուք։ Մենք առանց վերապահութեան կը դատապարտենք այդ արարքները, ո՛ր կողմէն ալ գործուած ըլլան։ Գահընկէց պէյը, իբրեւ վրէժ, ոստիկանութեան կը ներկայացնէ ցուցակ մը, կասկածելի ցուցնելով սոյն ծանօթ հայրենակիցներ։

Նոր վարչութիւնը գործի կը ձեռնարկէ, ամէն ինչ վերջացած համարելով։ Երբեւի չափազանց լաւատեսութենէ տարուած, անպաշտպան կը ձգէ առաջնորդարանը, որ առտու մը կ'անցնի «ժողովրդային» կոչուած խմբակի մը ձեռքը։

Շուտով կը քակուի դաւադրութեանց կծիկը։ Այս ողբերգութեանց բուն պատասխանատուն, Թորգոմ արք. զոր երկու տարիէ ի վեր չի ճանչնար Աղեքսանդրիան, շունչը կ'առնէ ծովափ, եւ ոստիկանութեան միջոցաւ տէր դառնալով առաջնորդարանին, կը կազմէ նոր վարչութիւն մը։ Ընտրովի Քաղաք. եւ Թեմական ժողովին անդամները, նոր ծայրայեղութիւններ կանխելու համար, կը փութան հրապարակաւ բողոքել այս հակասահմանադրական խաղերուն դէմ, եւ կը դիմեն կառավարութեան։

Մինչ այս մինչ այն, Նոյ. 6ին, Գահիրէի մէջ տեղի կ'ունենայ ժողովրդային ցոյց մը, պահանջելով Թորգոմ արք.ի անմիջական հեռացումը, իբրեւ խառնակիչ եւ ամբաստանեալ։ Այս իմաստով հեռագիրներ կ'ուղղուին եպիսկոպոսին եւ Ներքին Նախարարութեան։

Արդիւնքը յայտնի չէ մեզի։ Մինչեւ այսօր հասած թղթակցութիւններէն կը տեղեկանանք թէ, յուզումը կը շարունակուի. խռովութիւններ, ժողովրդային բողոքներ, եւ անվերջ բանավէճ, որոնց վերջը դժուար է նախատեսել։

Մէկդի դնելով մանրամասնութիւնները, եւ նոյնիսկ որոշ վերապահութեամբ մօտենալով հարցին, կը նկատենք որ այստեղ ալ հինի եւ նորի պայքարն է գլխաւոր շարժառիթը ծագած տագնապին։

Եգիպտոսը պէյերու եւ փաշաներու միջնաբերդն է, եւ մարդիկ դժուար կը հանդուրժեն ժողովրդային տարրերու միջամտութեան։ Թորգոմ եպիսկոպոսն ալ, որ լաւ սերտած է «Եկեղեցւոյ իշխան»ներու պատմութիւնը, կրցեր է իր կոնակը տաքցնել, ջոջերու կոնակը շոյելով։ Այլապէս, պիտի ըլլար ժողովուրդին հետ եւ ոչ թէ անոր դէմ։ Կրնար դէմ ըլլալ Դաշնակցութեան, բայց ամէնէն առաջ պիտի ըմբոստանար ամիրաներու, խառնակիչներու եւ ապիկարներուն դէմ, եւ պիտի փնտռէր արդարութիւնը։

Ամբաստանութիւննե՞ր կան Աղեքսանդրիոյ ընտրովի ազգային մարմիններուն, կամ անհատներու դէմ. Շռայլութիւննե՞ր ըրած, պարտքե՞ր դիզած, դպրոցը տկարացուցա՞ծ են։ Թո՛ղ քննեն։ Ո՛վ որ հաշիւէ կը խուսափի, անշուշտ յանցաւոր է, եւ պէտք է պատժուի։ Բայց, ամէ՛ն տեղի մէջ։ Պէտք է մաղել ոչ միայն Աղեքսանդրիան, այլ եւ Գահիրէն, որ ուրիշներուն ասպարէզ կարդալու համար նախ իր գործերն ու տետրակները պէտք է մէջտեղ հանէ։

Եւ յետոյ, առաջնորդ մը որ ամբաստանութեան տակ է տարիներէ ի վեր, որուն դէմ ըմբոստացած է ժողովուրդին կէսը, ինչպէ՞ս կը համարձակի աթոռի վրայ մնալ, հրամաններ արձակել, կողմ բռնել, եւ սպառնալիքներ ընել։ Եթէ մինչեւ անգամ ամբողջ գաղութին մէկ երրորդը միայն դատախազ կանգնած ըլլայ, Թորգոմ արքեպս., պէտք է կախակայուած համարէ ինքզինքը, եւ դատ պահանջէ, փոխանակ. թիկունքը տալու աչք մը հրեշտակներու, իսկ բռունցքը՝ բողոքողներուն։

Երիմեանը փառաբանող առաջնորդ մը այսքան սրտմտութիւն մը ունենալու էր, որովհետեւ ինչ որ կ'ընէ ու կը պարտադրէ հիմա, ամէն իրաւունք եւ օրէնք ոտքի տակ առած, պարզ արկածախնդրութիւն է, լեցուն՝ ծանր հետեւանքներով։

Արդարութիւնը կը ձգձգուի, կը կաշկանդուի, բայց չի խափանուիր։

Նոյնքան զզուելի քաղաքականութիւն մը բռնած է, Յունաստանի մէջ, ուրիշ եպիսկոպոս մը, Մազլըմեան կոչուած խառնակիչ մը։

Այս ողորմելին գոնէ Թորգոմ եպիսկ.ի չափ զարգացում չունի, ինչ որ կարելի է համարել «մեղմացուցիչ դէպք յանցանաց»։ Բայց նոյնն է բռնած ճամբան, եւ աւելի ապերասան։ Զօրս տարի տակնու վրայ բրաւ յունահայ գաղութը, կրթնած զանազան կասկածելի տարրերու, եւ հովանաւորութեամբ սմբադուկ Շահվէրդեանի։ Հազիւ կարելի եղած էր չէզոք Վարչութիւն հաստատել Աթէնքի եւ Սելանիկի մէջ, եւ ահա լրբութիւնը կ'ունենայ Մակեդոնիա երթալու, ազգային մարմիններ լուծելու, նոր մարդիկ նշանակելու, տեղական իշխանութիւնը ձանձրացնելու, մինչեւ որ ճամբու կը դրուի ոստիկանութեան կողմէ...։

Ո՞ւր պիտի յանգի այս անմիտ քաշքշուքը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՏՐՏՈՒՆՋՆԵՐ

Ամերիկայի Կոչնակը (5 Նոյ.), շարունակելով իր տրտունջները Եւրոպայի վարիչներուն կարգ մը ձեռնարկներուն դէմ, կը գրէ.

— «Գաղութներու հանդէպ Եւրոպայի արհամարհանքին ուրիշ մէկ օրինակն է Էջմիածնի Աթոռին ներկայ դրութիւնը։

«Մենք չպիտի բողոքէինք նախ որ Էջմիածնի միաբաններէն ոմանց անկարգութիւնները ու զեղծարարութիւնները պարտկուին կամ անտեսուին։ Սակայն չենք կրնար արդարացնել այն ճնշումները՝ որոնց կ'ենթարկուի Ամենայն Հայոց Հայրապետութիւնը, չենք կրնար արդարացնել այն օժանդակութիւնը՝ որ Եկեղեցւոյ Բարեկարգիչներուն կ'ընծայուի՝ օրէնքի հակառակ։ Մենք ուրախութեամբ պիտի ողջունէինք Բարեկարգութեան շարժումը, — նոյն իսկ «Ազատ Եկեղեցի» թերթը, իբրեւ շարժումին առհմիրայ, բայց Բարեկարգութիւն ըսելով մենք չենք հասկնար հայ եկեղեցւոյ արդար իրաւունքներուն բռնաբարումը եւ Հայրապետական հեղինակութեան քայքայումը։

«Արտասահմանի հայ գաղութները պարտաւոր են առաւօրէն նպաստել Հայաստանի վերաշինութեան գործին։ Հայաստանի ղեկավարներն ալ, եթէ կ'ուզեն գաղութներու սիրտը տաքցնել, պարտաւոր են դադրեցնել դասակարգային եւ ապազգային փրոփականտը, եւ գաղափարային տարբերութեանց դէմ մղուած պայքարը։ Անոնք պարտաւոր են նաեւ՝ հրատարակելու եւ քաջալերելու արտասահմանէն հասած բոլոր դրամական օգնութիւնները, առանց խտիր դնելու նուիրատու կազմակերպութեանց եւ անձնաւորութեանց միջեւ։ Անոնք պէտք է ընդունին որ «պուրժուա» կոչուած հայ մտաւորականն ու առեւտրականն ալ ապրելու, ծառայելու եւ յարգելու այնչափ իրաւունք ունին՝ որչափ որ ունին հայ բանւորն ու գիւղացին»։

Դժուարին խնդիրներ։

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ԱՆՑԱԳԻՐ ՈՒՆԵՑՈՂ ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅԵՐԸ

Սոֆիայի ոստիկանական տնօրէնութիւնը վերջերս նոր հրահանգ մը հրատարակած է Նանսէնեան անցագիր ունեցող Հայերու եւ Ռուսերու մասին։ Կը բաղկանայ գլխաւոր մասերը

«Ռուս եւ հայ գաղթականներու անցագիրները մէկ տարուան համար են։ Ամէն տարի, ժամանակը լրանալէն քանի մը օր առաջ, այսպիսի անցագիր ունեցողները պարտին խնդրագիր ներկայացնել պատկանեալ իշխանութեան (երկու օրինակ), ուր պէտք է նշանակուին հին անցագրի երկու թիւերը։

... Նոյ. 7ին Սոֆիայի մէջ ազգ. մանկապարտէզ մը բացուեցաւ, մասնաւոր հանդիսութիւններով։ Ներկայ էին բազմաթիւ ծնողներ։

Ազգ. Արամեան նախակրթարանի հոգաբարձութիւնը մեծ սենեակ մը տրամադրած է մանկապարտէզին համար։ Կազմած է նաեւ խնամակալութիւն մը որ արդէն հայթայթած է անհրաժեշտ նիւթերը։

Մինչեւ հիմա 30 փոքրիկներ արձանագրուած են։

ՕԳՏԱԿԵՐ

Յառաջ[illegible] ... նեղութենէն, քանի՛ ... չէ,

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վէճ մը «Լիպայ» աւարին շուրջ

Թուրք թերթերը այս օրերս շատ կը զբաղին փախստական Հայերու «լքեալ» կալուածներուն խնդրով։ Թուրքերը կ'երեւի դղջացեր են որ դատարանին որոշումով կարգ մը Հայեր ետ ստացած են իրենց գրաւուած կալուածները, եւ այժմ հին ու նոր օրէնքները կը քրքրեն՝ զանոնք ետ գրաւելու եւ իկուոր Թուրք գաղթականներուն տալու համար։ Այս խնդրին մասին Ճիւմհուրիյէթ կը գրէ Նոյեմբեր 14).—

«Գաղթականներու Տեղաւորման Վարչութիւնը Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութենէն ժամանակէ մը ի վեր լքեալ կալուածներու մէկ ցուցակը կ'ուզէր, հարցնելով միեւնոյն ատեն թէ ո՞րքան գաղթականներու ո՛րչափ կալուած պիտի կրնայ տրամադրուիլ։ Գալով Հայերու լքեալ կալուածներուն, անոնցցանկնալ կ'ուզէր։ Նոյնիսկ ասոնցմէ մէկ քանին Թուրք գաղթականներու տրամադրած է, մինչդեռ Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութիւնը Ելմտական գործավարութենէն հրաման ստացած էր Հայոց լքեալ կալուածները ծախելու եւ այնպէս ալ ըրած էր։ Հիմա Տեղաւորման Վարչութիւնը փոխանակութեան օրէնքին վրայ հիմնուելով, Հայոց կալուածները՝ կը պահանջէ։

«Փոխանակութեան օրէնքը կը հրամայէ որ եթէ լքեալ կալուածները փոխանակութեան չրաւեն, Հայոց կալուածներն ալ գաղթականներուն տրամադրուին, միայն թէ այս մասին պայման է որ կառավարութիւնը պէտք ցոյց տայ։ Տեղաւորման Վարչութիւնը «պէտք կայ» կ'ըսէ, իսկ Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութիւնը կը պնդէ թէ կառավարութիւնը հրաման չէ տուած, ընդհակառակը հրաման ըրած է որ հայրենասիրական ծառայութեանց մէջ գտնուողներուն եւ հրկիզեալներուն յատկացուած շէնքերէն զատ, բոլոր մնացեալները վաճառուին։

«Ահա այս տեսակներն են, զորս Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութիւնը ծախու հանած է։ Հայոց «իճարէթէյնլի» եղող լքեալ կալուածները յայտնի է թէ այսօր էվգաֆի փոխանցուած են եւ ան կը յանձնէ զանոնք։»

«Ճիւմհուրիյէթ»կ'աւելցնէ թէ կառավարութիւնը այս մասին հիմնական որոշում մը պէտք է տայ։

Պոլշեւիկեան համագումարը

Դեկտեմբեր 1ին Մոսկուայի մէջ պիտի բացուի Խորհրդային Միութեան համայնավար կուսակցութեան համագումարը։ Օրակարգին մաս կը կազմեն՝ Կեդր. Կոմիտէի, Վերստուգիչ Կեդր. Յանձնաժողովի, Գ. Միջազգայինի գործադիր կոմիտէի պատուիրակութեան զեկոյցները, յառաջիկայ հինգ տարիներու համար տնտեսական ծրագիր կազմելու հարցը, գիւղերու մէջ կատարուելիք աշխատանքը և կուսակցութեան կեդրոնական մարմիններու ընտրութիւնը։

∴ Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ կուսակցութենէն վտարուած են Տրոցկիի կուսակիցներէն 520 հոգի։ Աշապատի մէջ 1925ի դասակարգը դրօշի տակ կանչուած է։ Բանակին մէջ կ'առնուին միայն պաշտօնական համայնավար կազմակերպութեանց անդամները։

Փոքրիկներու համաձայնութիւնը

Մոսկուայէն կը հեռագրեն 18 Նոյ. Թուականով.—

Ուզպէկստանի, Վրաստանի, Հայաստանի, Մոլտավիոյ խորհրդային հանրապետութեանց համայնավար կուսակցութեանց համագումարները եւ կուսակցական տեղական մարմինները միաձայնութեամբ վաւերացուցին կեդրոնական կոմիտէին քաղաքականութիւնը եւ Տրոցկիի ու Զինովիեւի վտարումը։

∴ Գործավարներու Խորհուրդը որոշեց Զինովիեւն ու Մուրալօֆը դադրեցնել պետական տնտեսական ծրագրի յանձնաժողովի անդամակցութենէ։ Նոյնպէս Վլատիմիր Զմիռնօֆ պիտի հեռացուի վիճակագրութեան Կեդր. գրասենեակէն։

Եգիպտոս օրինակ կ'առնէ Թուրքիայէն

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ բացուած է եգիպտական խորհրդարանին Գ. Նստաշրջանը Ֆուատ թագաւորին կողմէ։ Գահաճառին մէջ թագաւորը կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք պիտի առնէ Քափիթիւլասիոնները ջնջելու համար։ Կ'աւելցնէ թէ վարչապետին վերջերս Եւրոպա կատարած ճամբորդութեան ընթացքին, կարգ մը եւրոպական պետութիւններ բարեացակամ վերաբերում ցոյց տուած են այս ծրագրին։ Կառավարութիւնը Քափիթիւլասիոնէն օգտուող պետութիւններու սկզբունքային համաձայնութիւնը ստանալէ վերջ, Գահիրէի մէջ պիտի հրաւիրէ միջազգային համագումար մը՝ կացութիւնը քննելու եւ Քափիթիւլասիոններուն տեղ նոր օրէնքներ մշակելու համար։

∴ Երեսփ. Ժողովի Նախագահ ընտրուեցաւ Վաֆտ կուսակցութեան Նախագահ Մուսթաֆա փաշա Նահաս։

Մարոքի նոր Սուլթանը

Մարոքի հանգուցեալ Սուլթան Մուլէյ Եուսէֆի յուղարկաւորութենէն յետոյ, Ուրբաթ կէսօրէն վերջ Իսլամներու ժողովը գումարուեցաւ եւ թագաւոր ընտրեց Մուլէյ Եուսէֆի երրորդ տղան՝ Մուլէյ Մուհամմէտ Սի Համատա Աննալյանը։ Նոր Սուլթանին հռչակումը տեղի ունեցաւ հօրը մահուընէն ճիշդ 31 ժամ վերջ։ Պիտի թագաւորէ Մուլէյ Մուհամմէտ անունով։

Մուլէյ Մուհամմէտ ծնած է 1913ին, ուստի եւ 14 տարու է։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՄԱԶԼԸՄԵԱՆ ԿԸ ՃԱՄԲՈՒԻ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

Սելանիկի Հօրիզոն-Ալիք օրաթերթը կը գրէ.—

Նոյ. 9, Չորեքշաբթի իրիկուան համար Մազլըմեան ժողովի հրաւիրած էր «երեւելի»ները Առաջնորդարանին մէջ, առանց արտօնութիւն առնելու փոխանորդէն։ Առաջն. փոխանորդը, Մալաքեան քհնյ., կը ներկայանայ տեղական իշխանութեան, ցոյց տալով վարչութեան ցանկը։

Նոյն պահուն, Մազլըմեանի դիմումով Առաջնորդարան կը ղրկուին սպայ մը եւ քանի մը ոստիկաններ։ Փոխանորդը կը ներկայացնէ ինքզինքը։ Քիչ յետոյ կը հասնին Մազլըմեան եւ իր շքախումբը։ Ոստիկանապետը զանոնք կ'առաջնորդէ գնդապետ Պալօխիւրխմիթանաքիսին մօտ, որ խնդրին տեղեկանալէ յետոյ, կ'արգիլէ Մազլըմեանի մուտքը Առաջնորդարանէն ներս։

— Կառավարութիւնը ծոս իբրեւ պետ կը ճանչնայ միայն Մալաքեան քահանան։ Եթէ անիկա թոյլատրէ, կրնաք ժողով ընել։

Ու գլխիկոր կը վերադառնան «հերոսները»։

Մազլըմեան, առանց յուսահատելու, յաջորդ օրը կը դիմէ ընդհ. կուսակալին։ Եւ սակայն ընդհ. կուսակալը կը հրամայէ, իբրեւ անբաղձալի 24 ժամուան մէջ Մազլըմեանը հեռացնել Սելանիկէն, ինչպէս կը գրեն յոյն եւ ֆրանսական թերթերը։

Ու Հինգշաբթի գիշեր եպիսկոպոսն ու ընկերը գլխիկոր կը դառնան Աթէնք։

Ոստիկանատուն հրաւիրուած է Տօքթ. Ամպարճեան, որ աշխատած էր յաջողցնել Մազլըմեանի մուտքը եկեղեցիէն ներս։ Եպիսկոպոսը, Սելանիկի մէջ, փորձած էր հացկերոյթներով իր կողմը գրաւել «Անկէլիոֆօրոս» թերթին խմբագիրը, որ չէ պատասխանած հրաւէրին, հակառակ որ Մազլըմեան շողշողուն անունի մը տակ կուտար հացկերոյթը։—Արքեպիսկոպոսի բարեկամներու Հայկ. Կոմիտէին մը կողմէ։

ՀԵԼԼԷՆԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Սելանիկի մէջ բազմաթիւ հելլէնահպատակ Հայերու ընդհանուր բաղձանքին վրայ, որոշուած է կազմել Հելլէնահպատակ Հայերու Միութիւն մը եւ վաւերացնել տալ զայն կառավարութեան։

Միութեան նպատակը պիտի ըլլայ սերտ շփում հաստատել հելլէն կառավարութեան, առեւտրական եւ մտաւորական շրջանակներու հետ, ամրացնել եղբայրական կապը քոյր ազնիւ ազգին հետ եւ այսպէսով լաւագոյնս պաշտպանել հելլէնահայ գաղութին շահերը։ Միաժամանակ, հոգ տանիլ ու ամէն կերպով աջակցիլ վառ պահելու հայ ժողովուրդին մէջ ազգային առանձնայատկութիւնները եւ իր արժանի դիրքին բարձրացնել հայ եկեղեցին ու դպրոցը։

ԹՐՔԱԿԱՆ ԹՂԹԱՏԱՐԸ

«Թայմզ»ի 18 Նոյ.ի թիւին մէջ Պոլիսէն Անգլիացի մը կը գանգատի թրքական թղթատարին անկանոնութեան մասին։ «Անգլիայէն եւ ուրիշ երկիրներէ Թուրքիա ղրկուած նամակները յաճախ իրենց հասցէներուն չեն հասնիր։ Անէ զատ, վերջերս Պոլիսէն նամակատուն յանձնուած ապահովագրեալ և պարզ նամակներ Անգլիա չեն հասած։ Առեւտրականներ եւ ուրիշներ անպաշտօն բողոքներ ուղղեցին թրքական նամակատան, սակայն կացութիւնը բարւոքելու նշաններ ցոյց չի տար»։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՌՈՒՄԷՆ ԳԱՀԱԺԱՌԱՆԳԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

(Մեր սեփական թղթակցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 12 Նոյ.

«Յառաջ» օրը օրին գրած է Ռումանիոյ դէպքերու մասին Վ'ակնարկեմ հիմնական փոխ-նախարար Պ. Մանիլէսքուի ձերբակալութեան եւ դատավարութեան (ԽՄԲ — Դատը վերջացաւ եւ ամբաստանեալը ազատ արձակուեցաւ։

Բայց որպէսզի օրուան դէպքերուն մասին կարենան հետեւիլ «Յառաջ»ի ընթերցողները, պէտք է պատմել իրենց ազբիւրէն, այսինքն այն կէտէն՝ երբ այս երկիրը ունեցաւ գահաժառանգի մը խնդիր։ Կ'ազատուիմ պաշտօնական տեսութենէ մը զոր այսօր Հրապարակ հանեց կառավարութիւնը՝ հանրային կարծիքը լուսաբանելու համար։

Ըսեմ, ամէնէն առաջ, որ Մանիլէսքուի դէպքը ուրիշ բան չէ բայց եթէ փորձ մը, ռումէն գահուն վրայ բերելու համար նախկին գահաժառանգ իշխանը, Կարոլ, որ այժմ փարիզ կը գտնուի։ Հիմա սկսինք պատմել թէ ով է Կարոլ իշխանը, եւ ինչո՛ւ կը գտնուի փարիզ՝ փոխանակ ռումէն գահուն վրայ ըլլալու։ Բայց այս քայլ կը հետեւիմ կառավարութեան հրատարակած փաստաթուղթերուն։

Կարոլ նախկին իշխանը անդրանիկ զաւակն է հանգուցեալ Ֆէրտինանտ թագաւորին, եւ վերջին տասը տարուան մէջ քանիցս առիթը ունեցած է զբաղեցնելու Ռումանիոյ արքունական եւ պետական շրջանակները։

Առաջին անգամ 1918 Սեպտեմբեր 2ին է որ տագնապ մը ստեղծած է երկրին համար, գրաւոր հրաժարելով իր գահաժառանգի իրաւունքներէն եւ Ռուսիա մեկնած Զիզի Լամպրինօ անուն օրիորդի մը հետ, նոյն քաղաքէն ուր կը գտնուէր այն ատեն ռումէն արքունիքն ու կառավարութիւնը, պաշտօնէ գրաւուած ըլլալով տակաւին գերման ուժերէն։

Կարոլ Օտեսայի մէջ գաղտնի կը պսակուի Օր. Լամպրինօի հետ, մեծ վիշտ պատճառելով իր հօրը, Ֆէրտինանտ թագաւորին, որ գնդ. մը կը ղրկէ Օտեսա, համոզելու համար իր տղան որպէսզի Ռումանիա դառնայ ու առաջքն առնէ արքունիքին ու երկրին սպառնացող պայթակցութեան, անդարմանելի դառնալէ առաջ։

Կարոլ կը դառնայ երկիր, բայց կը պնդէ իր հրաժարականին վրայ։ Թագաւորը խորհրդակցութեան կը կանչէ երկու նախկին վարչապետները, Զօր. Աւէրէսքուն եւ Մարկիլոմանը, որոնք երկուքն ալ կ'առաջարկեն հրաժարականը ընդունիլ, այդպիսի նկարագրով տղայ մը անարժան գտնելով օր մը երկիրը կառավարելու, մանաւանդ որ ան լքեր էր բանակը ու երկրէն մեկներ կնոջ մը համար։

Վրայ կը հասնէր դաշնակից ներուժողութիւնը, ու Ֆէրտինանտ թագաւորը կը խորհի թէ այդ դէպքը թերեւս գործի բերէ իր տղան։ Ան պաշտօն կուտայ փարիզ պատրիարքին որպէսզի անգամ մըն ալ ինք խօսի իր տղուն հետ։ Պատրիարքն այդ անգամ դեղակցութիւնը կ'ունենայ 1918 Նոյեմբեր 13ին եաշի մէջ, ու իր տպաւորութիւնը այն կ'ըլլայ թէ Կարոլ այնպէս մը տարուած է այդ կինով, որ եթէ բաժնուի մօտ անկէ՝ օր մը դարձեալ պիտի յանձնուի անոր։ Կը կարծէ թէ ժամանակը թերեւս մեղմէ իր զգացումները, ու խորհուրդ կուտայ թագաւորին՝ օրէնքով մը զնջել իշխանին ըրած ամուսնութիւնը Օր. Լամպրինօի հետ։

Վճռաբեկ ատեանը, արդարեւ, 1919 Յունուար 8ին, կը լուծէ այդ ամուսնութիւնը, Կարոլի կողմէ տրուած գրաւոր յայտարարութեան մը վրայ թէ չպիտի ընդդիմանայ ամուսնալուծման։

Հազիւ կ'անցնի, սակայն, եօթը ամիս, երբ 1919 Օգոստոս 1ին, Կարոլ իշխանը, թագաւորին կ'ուղղէ նոր յայտարարութիւն մը որով կը կրկնէ իր հրաժարումը ռումէն գահաժառանգի իր բոլոր իրաւունքներէն եւ կը խնդրէ իրեն՝ իբր պարզ զինուորականի՝ պաշտօն մը տալ ճակատին վրայ (Այդ պահուն ռումէն բանակը կ'արշաւէր դէպի Հունգարիա

Ժամանակ տալու համար իշխանին, որպէսզի իր որոշման անդրադառնայ՝ հրամանատարութեան պաշտօն մը կը յանձնեն իրեն Թիսայի ճակտին վրայ, եւ չէզոքացնելու համար արտասահմանի մէջ արդէն իսկ տարածուած լուրը Կարոլի երկրորդ հրաժարականին շուրջ, պաշտօնաթերթը, Սեպտեմբեր 1ին, թագաւորին հրահանգով, կը հերքէ այդ զրոյցը, յայտարարելով որ Կարոլ իշխանը այդ պահուն կը գտնուի իր գունդին գլուխը։ Շաբաթ մը յետոյ Կարոլ, բանակատեղիէն նամակ մը կը գրէ վարչապետ Պրըթիանուին, յայտնելով թէ նախատինք մըն է իրեն դէմ կասկածի տակ դնել իր որոշումը գահաժառանգութենէ հրաժարելու, եւ կ'ուզէ գնա գահաժառանգ նկատել հակառակ իր կամքին։

Ցիկ. Զիզի Լամպրինօն իր գիրը կատարած էր կրկին։ Ու թագաւորը կը խորհի թէ մոռացումը թերեւս դարմանը բերէ ստեղծուած պայթակցութեան։ Կարոլ իշխան ճամբորդութեան կը ղրկուի Եգիպտոս, Հնդկաստան եւ Ճափոն, ճամբորդութիւն որ կը տեւէ մէկուկէս տարի։ Վերադարձին Կարոլի կնութեան կուտան Յունաստանի թագաւորին աղջիկը, Էլէնա իշխանուհին, 1921 Մայիս 10ին։

Կ'անցնի չորս ու կէս տարի։ Մինչ այս մինչայն, շշուկներ կը պտտին թէ Կարոլ իշխանը ապօրէն յարաբերութեան մէջ է հարիւրապետի մը հրեայ կնոջը, նախկին օրիորդ Լիւփէսքուի հետ։ Պայթակցութեան տեղեակ է նաեւ թագաւորը, որուն յորդորները ի զուր կ'անցնին։ Նորէն պէտք կը տեսնուի ճամբորդութեան մը։ Այս անգամ իշխանը կը ղրկուի Լոնտոն՝ ռումէն արքունիքը ներկայացնելու Ալ. քանի Մարիա թագուհիին յուղարկաւորութեան։

Կարոլ, սակայն, փոխանակ երկիր դառնալու, հրեայ կնոջ հետ Վենետիկ կ'անցնի, ու հոնկէ, 1925 Դեկտ. 12ին, թագաւորին կ'ուղղէ իր երրորդ հրաժարականը գահաժառանգութենէ, աւելցնելով թէ անդառնալի է այս որոշումը, եւ թէ Ռումանիա չպիտի դառնայ 10 տարիէն առաջ։

Ֆէրտինանտ թագաւորը Միլան կը ղրկէ պալատան նախարարը, որպէսզի համոզէ Կարոլ իշխանը։ Նամակով կը խնդրէ նաեւ մօրը՝ Մարիա թագուհիին։ Կարոլ անդրդուելի կը մնայ այս անգամ եւ 28 դեկտեմբեր թուակիր գրութեամբ մը կը կրկնէ իր հրաժարականը, խոստանալով դարձեալ երկիր չդառնալ մինչեւ տասը տարի։

Թագաւորը, ճարահատ, 1925 Դեկտ 31ին, արքունի ժողովի կը հրաւիրէ նախարարներն ու կուսակցապետները։ Ու հոն կը յայտնէ թէ Կարոլ իշխանին յամառութեան վրայ ընդունած է անոր հրաժարականը, եւ գահաժառանգութիւնը յանձնած Կարոլի զաւկին, քառամեայ Միհայ իշխանին։ Կուսակցապետները կը հաւանին թագաւորին որոշման։

Չորս օր վերջ, Յունուար 4ին, կը գումարուի Ազգ. Ժողովի արտակարգ նիստը, որ գահաժառանգ կը հռչակէ Միհայ իշխանը, եւ անոր խնամակալ կը կարգէ Կարոլի կրտսեր եղբայրը Նիքոլաէ իշխանը, պատրիարք Միրոն Քրիսթէան եւ վճռաբեկ ատեանի նախագահ Պ. Պուզդուկանը։

Կարոլ իշխանը, Միլանէն, ուր կը գտնուէր միշտ հրեայ կնոջ հետ, 1926 Փետր. 2ին նամակ մը կ'ուղղէ պատրիարքին, յայտնելով որ իր ազատ կամքով եւ կատարեալ գիտակցութեամբ տուած է գահաժառանգութենէ հրաժարելու իր որոշումը, եւ ոչ թէ իբրեւ հետեւանք դաւադրութեան մը, ինչպէս շատեր կարծած են։

Նոյն՝ տարուան Նոյեմբեր 27ին, երբ հիւանդ անկողինն էր Ֆէրտինանտ թագաւորը, նամակ մը կ'ուղղէ վարչապետ Աւէրէսքուին, կարծես զգալով իր մահը, եւ անգամ մըն ալ յայտնելով թէ հայրենիքին շահուն համար զոհած է իր Կարոլ զաւակը։

Նոյն օրուան թուականը կը կրէ նաեւ Ֆէրտինանտ թագաւորին մէկ յաւելուածական կտակը, որ կը ջնջէ նախապէս բրած իր մէկ կտակագիրը, որուն մէջ կը նախատեսէր Կարոլ իշխանին ժառանգելիք ինչքերը իբր պարգեւ վերապահել, եւ անոր կը յատկացնէ միայն դրամական ժառանգութիւն մը՝ առանց թիզ մը հող կտակելու անոր, երկրին մէջ։

1927 Յուլիս 4ին, երբ մահուան անկողինն էր Ֆէրտինանտ թագաւորը, իր պալատան նախարարը կը ղրկէ փարիզ, Կարոլին, խնդրելու համար որ հրապարակային նոր յայտարարութեամբ մը զեկուցանէ թէ անդառնալի էր իր հրաժարականը եւ այլեւս յաւակնութիւններ չունի ռումէն գահուն վրայ։ Նոյն խօսքով նամակ մը կ'ուղղէ իշխանին նաեւ վարչապետ Պրըթիանու։

Կարոլ սակայն կը մերժէ կատարել իր հօրը կամքը։ Թագաւորը կը մեռնի, եւ վարչապետը կը ստիպուի հրապարակութեան տալ հանգուցեալ վեհապետին կողմէ, իրեն ուղղուած նամակ մը՝ ուր կը խրատէ իր որդին անսալ իր կամքին յանուն երկրին բարօրութեան։

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՅԻՆ ՆԻ ԴՊՐՈՑԸ

«Մուրճ-Մանգաղ» կը գրէ (10 Նոյ.). —

Սօչիի շրջանին մէջ Բարանովկայի հայկական դպրոցը ունի 62 աշակերտ եւ երկու ուսուցիչ։ Սակայն ուսուցիչներէն մէկուն ամսականը կը վճարէ գիւղացին, որովհետեւ կրթական տեսուչը չուզեր վճարել։ Դպրոցին շէնքը կարօտ է վերանորոգութեան։ Կրթական տեսուչը վերանորոգութեան համար վարկ կը բանայ.. 50 րուբլի։ Գիւղացին վերանորոգութիւնն ալ պիտի կատարէ իր հաշուոյն։ Կրթականը շատ աղքատ էր Բարանովկայի Հայերը ուսուցանելէ են։

ՔՐՏԱԿԱՆ ԼԵՌ ԼԵՌՆԵՐԷՆ

ԱԽ ԹԱՄԱ՛Ր

Լօ՛, լօ՛ հավալ (ընկեր),
Դու չես գիտեր պատմութիւնը, այն խեղճ գոյգին սիրահար,
Որ եօթ տարի սիրոյ ցաւէն հալ-մաշ եղաւ, եօ՛թ զարուն...
Ու մի գիշեր, նամարտ ձեռքեր, սիրոյ ճրագ մարեցին,
Երկու սէրեր ու էլն ցեղ ամբողջ, ծովատակը գնացին։

• •

Սիփանայ սարի արծաթ լանջերուն,
Անմահական ջուր կայ, աղբիւր հազարակն.
Սիփանայ ծունկին, ծոցն է գեղատես,
Ծիծղուն, կատաղի, կապոյտ, երկնի պէս։
Ամարէ-Ջանգօն, քաջերու քաջը, սուրը վար դրած,
Ջաքեր Թամարի անկողնի առաջ, կուլայ տղու պէս,
Պէկը, մի Աստուած, եւ աղջիկ մ'ունի,
Ունի ոսկու դէզ, բիւր-հազար ոչխար,
Հազար ձիաւոր, սուրով, շալախանով,
Հազար մոլլաներ, ձեր, փանթ թաղաւոր,
Արծիւ չանցնիր իր սահմաններով։
Հիւանդ է աղջիկ, չկայ ճար, հնար
Ծովափէն հեռու, կզզու ժայռերուն,
Արօս հաւքերու երամ կը նստի.
Ու այն երկայնվիզ, սրտիկ սեւաւոր
Հաւքերը ուրիշ՝ չունին օթեւան։
Դարերու խօսք է,— ըսուած է հինէն թէ՝ ով Արօսի սրտիկը կուլ տայ,
Մահամերձ ըլլայ, թէ արդէն մեռած,
Նո՛րէն կեանք կ'առնէ եւ աշխարհ կուգայ։

—

Լօ՛, լօ՛ հավալ,
Կը տքայ Թամար, մօտ է իր մահը,
Ամարէ-Ջանգօն կ'ոռնայ ահաւոր,
«Ելէ՛ք քաջեր, քաջ լուղորդներ, զէմ-զիմացի կզզին գացէք,
Ու օրս ըրէք, Արօսաորս, սիրտը հանէք, ինծի՛ բերէք։
Անոր կուտամ ոսկու դէզը, անոր հօտեր ոչխարներուս,
Հազար մոլլա Ղուրան կարդան,
Հազար խօլամ բարեւ կենան,
Ով Արօսի սիրտ մը բերէ
Անո՛ր զուլպան կ'ամուրիս սէրս»
Ու կանչեցին քաջ-կտրիճներ,
Ռայա (հայ) թէ Ռոմ (Թուրք), Կրմանջ քիւրտ) ազերք։
Եկա՛ն, եկա՛ն, լեզապատառ ձեր ու ձայն։
Եկա՛ն, բոլոր զէնք կախեցին,
Մինչեւ ծովափ հազիւ հասած,
Փոթորիկէն սարսափահար
Փախան շատեր Սիփանայ սարի։
Հազար քաջեր, ծովը մտան, քաջ լուղորդներ,
Մինակ Արօն (Արամ), Հայու տղան, քաջ պատանին
Լողաց, դրկեց ծունկը կզզու,
Փայլեց մարմին ձիւնափրփուր, ռայա տղուն
Ու որոտաց զո՛ռ, շաչխանան ժայռերու մէջ։

«Կորէ՛ք, զոռաց պէկը կատղած, կո՛րէք, շո՛ւներ,
Սա նամուս չէ՛, պէկի աղջիկ, ռայա տղո՛ւն...»
Ու սուրը մերկ վեր բարձրացուց,
Հազար գլուխ ձէկէն թռցուց։

Բերաւ Արօն, արնաթաթախ սիրտը թռչնի,
Թամար տեսաւ իր սիրածին, եօթ գարուններն,
Խլեց ձեռքէն սիրտը որսին,
Արօս թռչնի ու կուլ տուաւ,
Ժպտեց Թամար, աչքերը բաց, սէր-կրակով,
Ըսաւ՝ մօրմէն նո՛ր, նոր ծնած կայս հրեղէն։
Տեսեց պէկը, սիրտը խայթեց,

Հազար հազար քաջերու մէջ
Հայու տղան Արօն էր քաջ,
Որ մինուճար իր Թամարի սիրտը գերեց։
Բայց այդ գիշեր, իր վրանէն Թամար ղրկեց իր մատանին,
Արօն առաւ, մատը դրաւ, իր մատանին փոխանակեց։

Հարսանի՛ք էր...
Եօթը գիւղի զուռնաճիներ,
Եօթը թմբուկ, արինգ ու սազ,
Եօթը արջառ զարկին ցիտին, երբեւ մատաղ,
Թամարը կոյս, խելակորոյս, հագած ջանֆաս, ատլաս ու խաս,
Կապեց ոսկի քամարն անգին ու ալմաստէ օղեր կախեց,
Հինան բերին, որ Թամարի մատները շող հինայ դնեն,
Յանկա՛րծ, նո՛րէն զոռաց պէկը փրփրած, կատղած,
«Թող գա՛յ, ըսաւ, Հայու տղան, այն Արօն քաջ,
Թող գա՛յ, որ տամ Թամարըս կոյս, հրեշտակատեսս։
Եկաւ քաջը, Արօսորսը, լուղորդ տղան,
Իր հօր տանը մինուճարը, հովիւ յաղթ,
Աչքեր յառած, իր Թամարի վրանպղտո,
Ուր՝ Թամարը կեցած էր վէս, աստղի մը պէս հուր-հրավառ։
«Հա՛ր», ըսաւ պէկը զաժան, մռայլադէմ.
«Թէ Արօսի սիրտ մ'ալ բերես, ինձ նուիրես,
Կամ Թամարի հիւանդ օրին պատարա՛ստ պահես,
Վաղն իրիկուն, Թամարիս ծոց պիտի պառկիս։
Վառ կը պահեմ վրանիս մէջ, ճրագը-ձէթ,
Որ գիշերուան խաւարին մէջ, ճամբադ գտնես,
Ու դէպ ափ թեւերիս, քաջ ես, գիտե՛մ,
Եւ վայե՛լ է, որ Թամարիս կրծքին տիրես։
Վաղից տղան, արիասիրտ ու սիրավառ,
Նետուեց ծովը ծովուն անտակ, ջրալեզի,
Թիթղթացին թեւեր ուժգին, առնակորով,
Ջուրի ճողփիւն, ծածկեց երգը սիրախարով։
Մ'թին գիշե՛ր...
Խաւարը թանձր, ալիքները սեւ, լեռնաձեւ,
Ծովը մտաւ Արօսորսը, լուղորդը քաջ,
Արնաթաթախ Արօն ուսին ամուր կապած,
Լողա՛ց, լողա՛ց...
Փոթորիկը անհաղաշունչ, մրրիկն անյաղթ,
Ջուրերը սեւ, չարագուշակ ու դիւական,
Ցեղը ամբողջ, կը քնանար լո՛ւռ, անճրագ։
Թամարն բախս, սրտատրոփ աչքը ճամբին,
Կուլա՛ր, կուլար ուշացաւ մը իր կտրիճին,
Իր Արօին, եօթը տարուայ իր սիրածին, աչքալոյսին,
Երբ պէկն անգութ, նամարտի պէս
Մարեց լոյսը ձէթ ճրագին։
Գոռացծովըահեղաղաղ, մրրի՛կ, որո՛տ.
Մոլորուեցաւ լուղորդը քաջ,
Զարնուեցաւ ժայռերէ ժայռ,
Արիւնն եղաւ մարմին ծածկեց եւ ուժասպառ հէք պատանին
Զարդ ու փշուր, զո՛ւր հառաչեց «Ա՛խ Թամա՛ր»։

Լոյսին ծովը, տխուր, պղտոր
Հաւքերն եկան ձէն տուին,
Ըսին՝ չեկաւ իղձի տղան,
Մնաց Թամար սիրատանջ,
Ծովը կատղեց, ափը ծածկեց,
Ցեղը կորաւ ջուրի տակ։
Հիմա, նորէ՛ն Արօս հաւքեր ժայռին վրայ կը թառին,
Բայց ալ որսորդ ու զօրական Արօսորսի չեն երթար։
Ու այն օրէն մինչեւ այսօր,
Ժայռին կ'ըսեն «Ախթամար»։

Թարգմ. ԱԶԳԻՆ

ԾԱՆՕԹ.— Արօս կամ Արօր, գեղեցիկ թռչուն մըն է վանայ լճի արեւմտեան եզերքներուն վրայ։ Արօսը չեն որսար, վախնալով դժբախտութիւններէ։ Արօսը ընտանի թռչուններու չափ անվախ է ու կը շօշոփայ լճին

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՍԻՐԵՐԳ ՊԱՐՏԻԶԱԿԵՆ

Մեր տան փուլլու խալի,
Սրտիս սիրածը առի.
Խաղար տալէէ մայրկիս,
Իրեն չուզածը առի.
Օխ էս տեսայ էս տեսայ,
Երազս ասանկ տեսայ,
Անցած գիշեր քունիս մէջ
Դուն ծաղս էիր էս փեսայ,
Աղտ մը ունիմ գալի է,
Աս ինչ աղուոր տալի է,
Խնդացէք շան աղջըներ,
Հարս ըլլալու սարի է։
Եկուր աղջիկ մեր տունը,
Ցուր պարտախով գինի մը
Մտքէդ չելլ բանքանցնես,
Կը սիրեմ ֆոգուդ տունը
Հիւլիւն կ'առնիմ կը շարեմ,
Ցոպրակ կ'առնիմ կը կարեմ,
Գեղոց գեղ կը ստրտիմ,
Սրտիս սիրածը կ'առնիմ.
Ջերմակ տախտակ կարմիր գամ
Ջերմակ ջրս տունն երթամ կամ
Հաւեր, զազկը մոթեկ սար
Ուտիմ, խմիմ գինովնամ
Հաւաքեց՝ Ա. Արվեան

ՍԻՐԵՐԳ

Սիրուն աղջիկ, սեւոլակ աչք,
Յեւ մի ծաղնիր, կասիր...
Ալոչուումով ...
Որ քեզ տեսնալն ընի ճիգ...
Այէմ էշխարն ...
Աստ իգիտիմ սէյրն ու ...
Մազ չի շարժիր, պղին ...
Շաքիլն Շաքիլն չէրն էս ...
Հաւաքեց՝ Ա. Ռսկեան

ԿԵՑՑԷ՛ ՀԱՄԲՈՅՐԸ

Վիէննայի մէջ կազմուեցաւ միութիւն մը, որ պիտի պայքարի համբոյրին դէմ։ Այս միութիւնը, ըստ իր ծրագրին, մանաւանդ պիտի քանայ ... բողջ եւրոպայի մէջ, ջնջելու համար համբուրելու սովորութիւնը։

Առաջին անգամ չէ որ իր կազմուի նման միութիւն մը։ Երբ փասթէօր եւ Լիսթէր մանրէներու մասին հրատարակութիւններ ըրին, խումբ մը մարդիկ անձապարեցին կոչ յայտարարելու համբոյրին դէմ։ Առ անգամ, ... Նիւր ... կատարութեան նետուած են հրապարակ «կեցցէ մեծ ... կը ... մարդկութեան կեանքին — ... խօսք եւ համբոյրը», կ'ըսեն ... նանք։ «Եթէ ձեր շրթները կը դնէք ուրիշին շրթներուն մէջ, իմացէք որ 40,000 մանրէ կը ծախէք ձեր սիրականին ... կը մեռնան որ ամէն վայրկեան ... ինքնաշարժը քանիներ կը ...

Հասարակական ... խումբ մը առանգապաշտներ, ... կը ... հակապաշտպաններ ... միութեան մը կազմութիւնը ... մինչպէս կը հիմնեն ուրիշ միութիւն մը, որ պիտի պաշտպանէ անմեղ համբոյրը։ Եւ ... ժակցութեան կը հրաւիրեն ... նայիները համբուրելով։

Այս միութեան ... մակդին բարձ ... գերասան... հիներ, որոնք կը ... գործնական ... պաշտպանութիւն ... համբոյրի միութիւնը ... Նաեւ Հոլլիվուտի շարժանկարի ... կերութեանց ... համար այն ֆիլմերով, որոնց ... գերասանուհիները ... համբոյրներ կը ծաղկեցնեն, ... բոյրներ, որոնք եթէ ... մանրէ կը ծախեն, 10,000 ... ալ կը գանձեն։

եղբ, Ցամբորդներէն ... քայլ ճիւռուն։ Արօսը ... վիզ ու լաճախ գլխիկը, ... ու ծանր վիզտ խորհրդաւ...

Ամարէ-Ջանգօն. — ... յանցին բնակող ... պետն է որ կը ... քիւրտերանցն եկած ... կնոջ մը հետ փախչ ...
Շաչխանալ —Ահէ 30-40 ... բի առաջ գործածուած ... մըն է, առանց ... վառօդ ու գնդակով գործած...
Խօլամ, ... կամ ճիւղեւալ գիւղերը ...
ռանկը։

ԿԻՆ ԵՒ ՆԵՐԿ

...սափրիչները՝ մի-... Թաթմանեան յա-... գոյները ներդրելու ... ձեւերու եւ շրթներու: ... կիները պէտք չպիտի ... պայծառները անգամ մը ... նրբի ցանկը կցելու: ... սափրիչին վրայ ... մը, անոր ձեռքերուն ... յետ յետոյ իրենց երես-... ները, դուրս պիտի ... միշտ բարեփոխուած.

...նկերը նախապէս ... բուռունցն էր. բայց այ-... լին ըլլալով ճարտար-... մաս կը կազմէ, հա-... ու պարտաւոր ... կին չէ այն որ ... այլ ու կնոջ մի-... արարած մը, ...

...կինը այն է, որ ... պայքարութեան հետ կը ... վարպետու-... այնքան ինքնի-... համար ինչ որ չէ: ... է պիտի ... բայց, ո՛չ կրնանք ... է գայն, ոչ ալ օ-... վախ չկայ ու-... աւ լաւագոյն եւ ... խել շահագործել ... հաւատացէք թէ ... է որ կը շահի:

...կինը շղթայուելով ... իր բնազդն է որ կը ... եւ խաբելու իր բուն, բնա-... քէիլ մը նորկով ... յետոյ, հաւանաբար ... նոր դաներ որոնելէ: ... կ'ըսեմ, որովհե-... այսինքն այդքան ան-... տարբեր մը ... կը հոսանքային հառ-... մը քսել:

... սխալեցաւ ... եւ միայն՝ ճէյքսփիր ... խօսք մը.

..., խարէութիւն է քու ...

... միայն ...

... որ միայն իրար՝ չեն ... իրենց նիզակին տակ ... մասնիկն իրենց գիրեքն ...

... է զանոնք ... իրենց պարզութեամբ

ԱՆՐՖՈՑ

...ՁԻ ԳԻՍ ՄԱԶԵՐ.— Թարոն-... մէջ Օր. Շըլֆրիտ Սիար-... հրաշալի մազեր ունի, ա-... երկար են քան իր նոճի ... ընդամէնը երեք մեթր:

ԴԱՐՁԷՔ ՍԻՐՈՂ

«ՅԱՌԱՋ»ԻՆ ՄԻ ՄՈՌՆԱՐ ՓԱԿԵԼ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ. 31

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ?

Ռուս գաղութին մէջ մութ լուր մը տարածուած էր հակա-պոլշեւիկեան դաւադրութեան մը մասին, կարմիր բանակին ծո-ցին մէջ: *Քրասնայա Կազէթա* (29 Հոկտ.) կը հրատարակէ Պու-խարինի ճառը, որ կը վերաբերի այդ լուրին.

Եւ հիմա խօսինք զինուորա-կան դաւադրութեան մասին: Ես պիտի խօսիմ այդ մասին, որով-հետեւ ընդդիմադիրները բանի մը հրատարակեցին Մաւլովի օրկանին մէջ, յիշելով բոլոր ա-նունները եւ վախցնելով անոնք. զորս դեռ չենք ձերբակալած եւ սակայն պիտի ձերբակալենք: Մինչեւ այժմ, երբ հակայեղա-փոխական դաւադրութիւն մը երեւան հանուէր, կ'ըսէր. կոմի-տէին կամ նոյնիսկ կուսակցու-թեան անդամները, որոնք պատ-ուաւոր մարդիկ են եւ ոչ թէ սրիկաներ, հարկ կը համարէին լռել:

Ահա թէ գործը ինչ է: Երբ երեւան հանուեցաւ ընդդիմա-դիրներուն գաղտնի տպարանը, կարելի եղաւ հաստատել որ տպարանին աշխատաւորները, գաղտնի ճամբաներով, յարաբե-րութեան մէջ էին զինուորական խումբերու հետ, որոնք կ'երա-զեն Փիլսուտսքիի նման պետա-կան հարուածներ կատարել: Ա-նոնց մէջ կը գտնուին Քոլչաքի հին գնդապետներ, ընդդիմադիր կոմունիստ մը, որ այժմ ձերբա-կալուած է եւ ուրիշ անձեր: Այս զինուորական եղբայրակցութիւ-նը հակահրէական կատաղի զգա-ցումներ կը տածէր:

Անոնք կ'աշխատէին հաստա-տել հաղորդակից նկատումներ-բով, թէ անհրաժեշտ է փրկել երկիրը «աւերումէն», շնորհիւ Փիլսուտսքեան պետական հար-ուածի մը: Փիլսուտսքի յաջո-ղեցաւ լռիկ ու մնջիկ, առանց արտաքին միջամտութեան: Այս գործին համար անոնք պէտք ունին կորովի մարդոց եւ կ'ուզեն օգտուիլ կոմունիստ կու-սակցութեան ծոցին մէջ երե-ւան եկած երկպառակութենէն:

ՁԵՑՆԻՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Նոյեմբեր 13ին տօնուեցաւ «Դաշնակցութեան Օր»ը: Հակառակ հապճեպով պատ-րաստուած ըլլալուն, «Ցառաջ»ի մէջ լոյս տեսած յայտարարու-թեան մը վրայ, հազարէ աւելի երեսնա բազմութեամբ լեցուած էր սրահը:*

Բեմը զարդարուած էր ֆրան-սական եւ հայկական դրօշակնե-րով, ինչպէս նաեւ հայրենիքի ա-զատութեան համար զոհուած յե-ղափոխականներու նկարներով: Առանձնաբար ուշագրաւ էին երեք առաջնորդներուն՝ Քրիստա-փորի, Ռոստոմի եւ Զաւարեանի կենդանագիրները, որոնք բեմին ճակատէն սեւ թափերով կը դիտէին գաղափարի ճամբէն յա-ռաջացող տարաբախտ ընկերները:

Նախագահ ընկեր Հայկ Սէ-րէնկիւլեան, օրուան նշանակու-թիւնը պարզելէ յետոյ, ներկա-ները հրաւիրեց մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել հայրենիքին համար նահատակուած հերոսնե-րու յիշատակը:

Ամառնոյ Հայրենակցական Միութեան երկսեռ երգչախումբը՝ մօտ քառասուն հոգի, հնչեցուց «Մեր Հայրենիք»ը, որմէ յետոյ առաջին խօսքը առաւ ընկ. Պօղոս Հիւսեան, որ շատ ամփոփ կերպով նկարագրեց Դաշնակցութեան 37 տարուան աշխատանքները եւ թուեց կարգ մը գործնական փաստեր: Միքայէլ Գաբրիէլեան արտասանեց «Հէ՛յ ջան հայրե-նիքս» եւ նահատակներու յիշա-տակին նուիրուած ուղերձ մը:

Հայրենաշունչ արտասանու-թիւններ ըրաւ գեղասան Մ. Մա-րութեան. նոյնպէս յաջող անցան Տիկին Մարի Սէֆէրեանի մեներգն ու Օր. Աստղիկ Սիմիթեանի ար-տասանութիւնը:

Վերջին խօսողն էր ընկեր Մ. Գույումճեան, որ պարզեց 37 տարուան մէջ վերիվայրումներու ընթացքին Դաշնակցութեան հե-տապնդած քաղաքականութիւնն ու ազատագրութեան գաղափարին իրագործման համար ցոյց տուած անխորտակելի կորովը: Այս առ-թիւ խօսողը ձաղկեց երեւանի վարիչներուն հայահալած քաղա-քականութիւնը, որուն հետեւան-քով հարիւրաւոր բանտարկեր եւ փախստականներ կը տառապին բան-տերու մէջ:

Նախագահը շնորհակալութիւն յայտնելով մասնակցող անհատ-ներուն եւ կազմակերպութեանց, ներկայացուց բանաձեւ մը, որ կը պահանջէ ազատ արձակել Հայաս-տանի բոլոր քաղաքական բան-տարկեալները, դադրեցնել նոր ձերբակալութիւնները եւ զէնքէ չպրկել հայ ժողովուրդը:

Երգիչ խումբը «Մշակ Բան-ւոր»ով փակեց հանդէսը:

Մ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

«Ցառաջ»ի թիւ 490 (Ուր-բաթ 11 Նոյեմբերի), մէջ կարդա-ցի «Հայ վաճառականը արտա-սահմանի մէջ» յօդուածը Մ. Տ. ստորագրութեամբ:

Միանգամայն համաձայն ըլ-լալով առաջարկուած ձեռնար-կին, ես ալ կ'ուզեմ մասնակցիլ խմբակցութեան, ուստի յայտ-նում եմ հասցէս:

Համոզուած եմ, որ բոլոր հայ վաճառականները, որոնք կար-դացած են վերիյիշեալ յօդուածը արդէն յայտնած են ձեզ իրենց հասցէները, կամ պիտի հաղոր-դեն: Որքան շուտ, այնքան լաւ:

Անշուշտ կը գտնուին «Ցա-ռաջ»ի ընթերցողների շարքին առեւտրականներ, որոնք պատա-հաբար չեն նկատած Գ. Մ. Տ.ի յօդուածը եւ ես պարտք եմ հա-մարում այդպիսիների ուշադրու-թիւնը դարձնել դէպի այդ յօդ-ւածը եւ հաւատացած եմ, որ նոքա էլ պիտի շտապեն յայտ-նել իրենց հասցէն:

Հարցը այնքան պարզ է, որ արծարծելու կարիք չկայ և ան-միջապէս պէտք է անցնիլ գոր-ծի, որովհետեւ հայ վաճառա-կանների ընկերակցութիւն ոչ միայն ցանկալի է, այլ եւ ան-հրաժեշտ:

Ես անձամբ պատրաստ եմ ոչ միայն մասնակցելու իբրեւ ան-դամ, այլ եւ աջակցելու գործին, կարողութեանս չափ:

Տ. ԱՄԻՐԵԱՆ

«Ցառաջ»ի Նոյ. 11ի թիւին մէջ կարդացի յօդուած մը, «Հայ վաճառականութիւնը արտասահ-մանի մէջ»: Երանի՛ թէ առեն առեն բախտը ունենայինք այս տեսակ նիւթեր կարդալու: Հա-ւատացէք շատ աւելի պիտի յա-ռաջդիմենք մենք՝ նոր հրապա-րակ ելլողներս:

Յօդուածագիրը կը հրաւիրէր անոնք որ համաձայն են իր առաջարկած այս ձեռնարկին եւ կ'ուզեն մասնակցիլ, իրենց հասցէն հաղորդել «Ցառաջ»ին:

Թէեւ վաճառական չեմ, բայց կը խնդրեմ իմ անունս ալ ար-ձանագրել այդ խմբակցութեան մէջ:

ՅԱԿՈԲ ՍԷՄԷՐՃԵԱՆ

ԽՄԲ.— Հասցէները կը վերա-պահենք.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԼԻՈՆ

«ԱՐՄԷՆԻԱ»Ի ԽՈՒՄԲԵՐԸ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

«Արմէնիա»ի խումբերը ամէն շաբաթ կանոնաւորապէս մըր-ցումներ կը կատարեն եւ գրեթէ միշտ լաւ արդիւնքներ ձեռք կը բերեն: Թէեւ նախապէս «Ար-մէնիա» քանի մը խումբեր ու-նէր, բայց ներկայիս այդ թիւը երեքի իջած է, այն պատճա-ռաւ որ «Արմէնիա»յի վարչու-թիւնը որոշած է օտար տարրերը ճարել իր խումբէն:

Զինադադարի տօնին առթիւ «Արմէնիա»ի Ա. խումբը կարե-ւոր մրցում էր կատարեց Փա-րիզի մէջ: Հայ խումբի հակա-ռակորդը եղաւ ֆրանսական F. C. Dionysienի Ա. խումբը որ բոլորին ծանօթ է: Երկու խում-բերն ալ իրենց քանի մը լաւա-գոյն խաղացողներէն զրկուած էին նոյն օրը, բայց եւ այնպէս խաղը հետաքրքրական եղաւ: Ա. խաղամասին ֆրանսացիները խաղին տիրապետած էին եւ շարունակաբար երկու նշանա-կէտ ըրին եւ այսպէս Ա. խաղա-մասին Dionysien 2—0 յաղթա-կան էր:

Երկրորդ խաղամասին Հայե-րը երեւան բերին իրենց լաւ խաղարկութիւնը եւ գրեթէ խա-ղին մինչեւ վերջաւորութիւնը ճնշեցին հակառակորդը: Այս երկրորդ խաղամասի ընթացքին հայ յառաջապահները յաջողե-ցան շարունակաբար վեց անգամ գնդակը հակառակորդի բերդին մէջ ձգել, որով 6—2 յաղթա-կան հանդիսացան:

«Արմէնիա»ի պահեստին նոյն օրը յաղթեց Dionysienի համա-պատասխան խումբին, 2—1: Հայ խումբի ձեռքբերած այս արդիւնքը գնահատելի է, քանի որ ֆրանսական խումբը կը պատկանի Փարիզի պատուոյ դասակարգի փութպոլին:

Կիրակի օր «Արմէնիա»ի խառն խումբը Միլֆորի մէջ մրցեցաւ տեղական Ա. խում-բին հետ, որուն յաղթեց 4—2: «Արմէնիա»ի խառն խում-բը կազմուած էր Պահեստի եւ Ա. խումբի խաղացողներէն:

Գ. Կ.

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԻ ԱՌԹԻՒ

ՆՈՐ ՏԱՐՒՈՅ ՄՕՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ. ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԵՆՔ ԲՈԼՈՐ ԱՅՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ՈՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

ՓԱԿԵԼ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31

Այդ օրը կը փակուի օրաթերթ «Ցառաջ»ի առաջին տարին: *Մինչդեռ բաժանորդներ կան որ տակաւին պարտք ունին երկօրեայ* «Ցառաջ»էն:

1928 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԻՆ, ԱՆՏԻՐ ՊԻՏԻ ԴԱԴՐԵՑՆԵՆՔ ԱՆՎՃԱՐ ՄՆԱՑԱԾ ԹԵՐԹԵՐԸ, միեւնոյն ատեն հետապնդելով պահանջնե-րու գանձումը:

Կ'ուզենք հաւատալ թէ, այս յայտարարութենէն յետոյ, բոլոր մոռցուած կամ ծգծգուած հաշիւները փակուելով, հարկ չպիտի ըլլայ անախորժ կարգադրութիւններ ընել ո՛ եւ է բաժանորդի հանդէպ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

մէկը երկու օր առաջ կը հանդի-պի Յ. Զ.ին աղջկան, որ կը վե-րադառնար իր գործէն: 15 տա-րեկան աղջիկ մըն է: Անամօթա-բար, կը բռնէ աղջիկը, կըպառ-նայ եւ կը համբուրէ:

Աղջիկը լալով տուն կուգայ: Վախէն կը պառկի: Սակայն Հօկի կտորն ալ բանտ կը դրուի, ինչպէս գրած էր Ցառաջ:

Չէզոք տղայ մը, որ նեղա-ցած էր անպատիւներուն, երբ Լապատի գնաց զարծ գտնելու, վրէժ լուծելու համար կը յար-ձակին վրան, փայտերով կը ծե-ծեն զայն: Տղան կը նուաղի: Իտալացի բանուորներ, տեսնելով որ նուաղած տղան տակաւին կը ծեծեն, կը միջամտեն եւ կը կան-չեն ոստիկանները: Այժմ բոլոր «հերոս»ները բանտն են: Տեղա-կան թերթերն ալ գրեցին այս խայտառակութիւնը:

Ա. Տ. Վ.

ՓՈՔՐԻԿ ՍԻՐԱՀԱՐԸ.— 17 տարեկան տղիկ մը, Ռոպէր, ո-րուն կուրծքին տակ բուռ մը կրակ էր ինկեր, առտու իրիկուն կը հետապնդէր սիրուն աղջիկ մը, որ յամառաբար կը մերժէր: Պալլանքուրի մէջ Ռոպէր տե-սաւ իր սիրականը, սիրտը ելաւ, աչքը մթնեց, վերջին անգամ նորէն աղաչեց.

— Լիւսէթ, չէ՞ մի՛ ըսեր:

Լիւսէթ չէր իսկ պատասխա-խաներ, սակայն, ականջը եռեւ կախած, չարութեամբ, տղուն սիրոյմաւ, ազնուագոյն խօսքերը կը ժողվէր:

Այս անգամ Ռոպէր չդիմա-ցաւ: Հանեց ատրճանակը և կրա-կեց իրարու ետեւէ: Աղջիկը չփրկուեցաւ: Ոստիկանները վազեցին: Տղեկը անոնց դէմ ալ կրակեց: Ու երբ տեսաւ որ պի-տի բռնուի, վերջին գնդակը պարպեց իր գլխուն ու մեռաւ:

ԽՆՆԹԸ.— Կրընոպլի մէջ ճարտարագէտ երիտասարդ մը, ժալլ, որուն խելքը ծռեր էր քիչ մը, հիւանդանոց դրուած էր: Վերջերս, երբ շատ խելօքու-թիւն ցոյց տուաւ, հիւանդանո-ցէն արձակեցին զինք: Անմիջա-պէս գնաց տուն, եւ ատրճանա-կով հինգ անգամ կրակեց կնոջ վրայ:

Կինը հոգեվարքի մէջ էր ու կը հոնգար: Խենթը առաւ դա-նակ մը եւ մորթեց մահամերձ կինը:

Յետոյ անձնատուր եղաւ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՂՏՈՏ ԲԱՐՔԵՐ.— Կրասէն կը գրեն մեզի.— Անցեալ շա-բաթ խումբ մը ընկերներ քա-լելով գացինք Լապատի: Մեզի կ'ընկերանային երկու «Հօկ»եր: Երբ Լապատի հասանք, քանի մը հոգի գիմաւորեցին մեզ եւ յանդիմանեցին «Հօկ»երը. որ մեզի գործեր էին մեզի ընկե-րանալու: Յետոյ սկսան հայհո-յել մեր հասցէին: Չզիջանեցանք պատասխանելու: Միայն մեր ընկերը, Յ. Զ., պատասխան մը տուաւ: Մեր «Հօկիկ»ները քա-ջարար պատասխանեցին.

— Կը տեսնես:

Ու բաժնուեցանք: Սակայն տեսէք դուք ալ թէ ինչպէս վրէժ լուծեցին: Այս «Հօկ»երէն

ԱՍՏՑԱՆՔ

ԹՈՒԿԱՏԻՆՑԻՆ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ, Բռնիկներ, նորավէպեր, գիրգի նամակներ, քերթուածներ թատ-րերգութիւններ: Հրատարակու-թիւն՝ «Թլկատինցիի Սանրու Միութեան», 608 էջ, լաթա-կազմ: Պոստոն 1927:

ՍԻՐՈՅ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳԵՐ, Ա. շարք. Արսէն Աճէմեանի: Տը-լիոն 1927: Գին՝ 5 Ֆր.

ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (117)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԺԻԺԻԼ ՊԱՄ ՄԵՌՆԻԼ

Զարմացած՝ կիս գիտեց:

— Ես բռաւ, կրկնակ վստա-հելին չեմ հասկնար

— Այդ պարագային, կը խղ-ճամ ձեր վրայ: Թոյլ տուէք որ ...բսեմ սակայն որ եթէ վա-...թիւն է կին մը ծեծել, նոյն-...թիւն է նաեւ անգէն եւ ... անկարող ... մը ծեծել:

Շնական կերպով խնդաց եւ ... պատասխանեց

— Վա՜յ, եթէ ձերձինոքի ... շնորհի արժանացնէ, դեռ ու-... բաներ ալ պիտի տեսնէք:

— Արեւէ մէկէն շնոր՞; չեմ ...եր, բայց գանք մեր գոր-...ն, կ'ուզէք իմաց տալ այդ պարոնին թէ կ'ուզեմ հետը խօ-սիլ

Ցնորէնին ժպիտը շիջաւեցաւ:

— Շատ ուշ է, բար... ...ծինսքիի կողմէ ձեզի տրուած 24 ժամուան պայմանաժամը ան-ցած է. եւ քանի որ այդ միջո-ցին ձեր պատասխանը չհաղոր-դեցիք իրեն, ձեր մասին տրուած վճիռը կիրարկելի կը դառնայ:

— Որդէն 24 ժամ է որ հոս բանտարկուած եմ գիտէք

— Այո՛, պարոն. 5 ՎԱՅՐ-ԿԵԱՆԷ Ի ՎԵՐ:

— Եւ որեւէ դիմում կարե-լի չէ՞:

— Ո՛չ

— Լա՛ւ. այսու հանդերձ. ու-րախ պիտի ըլլայի, եթէ մեռնելէ առաջ, կարենայի ձերձինոքիի քանի մը խօսք ըսել:

— Անկարելի է. Որդէն մեկ-նած է. կը ճամբորդէ:

— Եւ... ինծի դէմ տրուած վճիռը ե՞րբ պիտի գործադրուի:

— Մարդ չի գիտեր. թերեւս այս իրիկուն, եթէ ոչ վաղը, կամ միւս օր. նոյնիսկ ՄԱՀԱՊԱՐՏ-ՆԵՐ ՏԵՍԱՑ, ՈՐՈՆՔ ՎԵՑ ԱՄԻՍ, ՄԻՆՉԵՒ ԱՆԳԱՄ ՏԱՐԻ ՄԸ ՍՊԱ-ՍԵՑԻՆ

— Բայց այդ սարսափելի է, ընդմիջեցի:

— Սարսափելի կամ ոչ, ԱՅԴ-ՊԷՍ է. եւ ո՛չ դուք, ո՛չ ալ ես բան չենք կրնար ընել: Որեւէ ձեր մասին տրուած վճիռը պի-տի գործադրուի այն ատեն. երբ Չ'պայի վարիչ մարմինը յարմար ...

— Լա՛, ըսի ... սկերպած, բայց անշուշտ, գգեստներս պիտի վերադարձնէք եւ խցիկս ալ փոխէք:

— Կը ցաւիմ, բայց այդ իմ իրաւունքէս դուրս է: Ամենա-գաղտնի գրութեան դատապար-տուած էք, ինչ որ կը պահանջէ զգեստներու վերացում. ՓԱԽՈՒՍ-ՏԻ ԱՌԱՋՔԸՆ ԱՌՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ. ինչպէս նաեւ օրական խոցանք մը, ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏՈՎ:

Աւելորդ ... տեսա-կէտո՞վ է որ խցիկս կը վերածէք սառնարանի:

Այն ատեն, այս անլուր պա-տասխանը տուաւ:

— Այո՛. եւ օր մը, շնորհա-կալ պիտի ըլլաք ինծի ատոր համար, որովհետեւ այս խոցան-քը, խենդութեան դէմ զգուշա-կան միակ միջոցն է:

— Խենդութեա՞ն:

— Այո՛, խենդութեան, երբ միայն երեք ամիս «լրգնաք» հոս, այն ատեն կը տեսնուինք:

— Երեք ամի՞ս բայց ասկէց առաջ, արդէն մեռած կ'ըլլամ:

— Կը մաղթեմ որ այդպէս ըլլայ, բարի:

Ու զարկաւ դրան, որպէսզի գան ու բանան...

Ներկայացող պահապանին հե-տեւեալ հրահանգները տուաւ.

— Ամէն օր չորս ժամ առ-տուն 6էն 8. եւ կէսօրէն յետոյ 2էն 4, թիւ 24ին երկաթները պի-տի քակէք, որպէսզի կարենայ քիչ մը մարզանք ընել եւ իր ան-դամները թմրատել, ամէն օր, միսով ապուր մը եւ 250 կրամ հաց. ամէն իրիկուն, լոգանքէն յետոյ, ծածկոց մը պիտի տաք, որպէսզի ՊԱՂ ՉԱՌՆԷ: Ե. յոքան ...

Եւ ինծի դառնալով՝

— Ընդունէ է ձեր պահապա-նին հետ խօսակցութիւն փորձել խուլ չէ, բայց համր է: Հին դա-տապարտեալ մըն է, որուն լե-զուն կտրուած է, ԱՆԳԱՂՏՆԱՊԱ-ՀՈՒԹԵՆԷ ԶԳՈՒՇԱՆԱԼՈՒ ՀԱ-ՄԱՐ

— Դուք խիղճ չունի՞ք ուրեմն, գոչեցի:

— Խիղճը՝ պոլշեւիկեան ա-ռաքինութիւն մը չէ. այլ պուր-ժուական. եւ իբր այդ արգիլուած է Ռուսիոյ մէջ... բառ ու մեկ-նեցաւ:

Պէտք է խոստովանիլ թէ՝ իր հրահանգները կէտ առ կէտ գոր-ծադրուեցան.

Ամէն օր չորս ժամ. շղթա-ներս քակեցին, ամէն օր, միսով ապուր մը տուին ինծի, բայց, անշուշտ «միս» բառը նոյն ի-մաստը չունի Ռուսիոյ մէջ, որով-հետեւ, միսը որ ինծի կուտային, միշտ նոյն ոսկորի կտորն էր. ո-րուն վրայ, չխաբելու համար, դանակով փորագրած էին «Թիւ 24»:

Այս կողմէ գոնէ, դժուարա-մարսութեան վախ չունէի:

Բայց ինչ որ այնքան հաճելի չթուեցաւ ինծի, այն էր թէ ամէն օր, երբ պահապանը ապուրը բե-րէր, անոր համը նայիլ կը կըղ-ծէր,— եւ ասոր համար, մատը մէջը կը թաթխէր,— եւ կ'ենեւէ գայն անլի գտնելով, բուռ մը աղ կը լեցնէր մէջը:

Հետեւանքը կ'ըլլար այն որ ապուրը ուտուելիք չէր ըլլար եւ սարսափելի ծարաւ կը զգայի:

(Շար.)

Թրգմ'. Մ. ԵՐԻՑԵԱՆ

Նոր ձերբակալութիւններ

Հարցաքննիչ դատաւոր Կլար՝ ամբաստանեալ դրամատէր Պլումէնշթայնի ներկայութեան աչքէ անցուց գրաւուած բոլոր հունգարական պարտաթուղթերը։ Ասկէ զատ իր քննութեանց հետեւանքով երեւան հանուեցան նոր մեղսակիցներ։ Առջի օր վկայութեան համար Ընդհանուր Ապահովութեան տնօրէնութիւն կանչուեցաւ Քիեւ ծնած Հրեայ մը՝ Ահարոն Կոլտովսքի, որ Թովպինիի քարտուղարը եղած էր։ Իր յայտարարութիւնները կասկած ներշնչեցին իր կատարած դերին մասին։ Հարցաքննիչ դատաւորին քով տարուելէ վերջ, որոշուեցաւ իբրեւ մեղսակից բանտարկել զայն։

Ձերբակալուած է ուրիշ մը եւս, որուն անունը գաղտնի կը պահուի։

Տիկին Կրէյսըն Փարիզի մէջ

Տիկին Ֆրանսիս Ուիլսըն Կրէյսըն, Նախագահ Ուիլսընի ազգականուհին, որ Ատլանտեանը օդանաւով չէր կրցած կտրել եւ ի վերջոյ շոգենաւով Եւրոպա եկած էր, Գերմանիայէն Փարիզ վերադարձաւ եւ առջի օր այցելեց Պուրժէի օդանաւային կայանը։ Պուրժէի մէջ լաւ ընդունելութիւն եղաւ իրեն։ Տիկինը հետաքրքրուեցաւ մանաւորապէս առեւտրական նոր օդանաւերով։ Կէսօրէն վերջ թռիչք մը կատարեց Փարիզի վրբեւ։

Տիկ. Կրէյսըն երէկ այցելեց Փարիզի օդերեւութաբանական դրասենեակը եւ այդ ճիւղի վերաբերեալ կարեւոր տեղեկութիւններ քաղեց։ Հարցումի մը պատասխանելով բսաւ թէ անմիջապէս որ Ամերիկա հասնի, օդանաւը պատրաստ պիտի ըլլայ Ատլանտեանի թռիչքը փորձելու համար։ Այս անգամ ուրիշ օդանաւորդ մը պիտի ունենայ հետը եւ առաջին նպաստաւոր օդին ճամբայ պիտի ելլէ։

Թէեւ նախապէս ծրագրած էր Ամերիկայէն մինչեւ Քոփէնհակ երթալ մէկ թռիչքով, սակայն Պուրժէի կայանը տեսնելէ յետոյ, կը կարծուի թէ պիտի նախընտրէ մինչեւ Փարիզ գալ։

Տիկինը Փարիզի մէջ կարգ մը գնումներ ընելէ վերջ, Երեքշաբթի «Լէվիաթան» շոգենաւով Ամերիկա պիտի դառնայ։

Մաքինթոշ եւ ընկերը ողջ են

Երկար լռութենէ վերջ, երէկ Վարշաւայէն հասած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ «Իշխանուհի Քսէնիա» օդանաւը Չորեքշաբթի ժամը 2,30ին վար իջած է հարաւային Լեհաստանի Պիալապըզէկի գիւղին մէջ ու յետոյ շարունակած է ճամբան դէպի Հնդկաստան։ Անգլիոյ օդանաւային նախարարութեան հասած տեղեկութիւն մըն ալ կը հաստատէ թէ օդանաւորդները վար իջած են Տարնոպոլէն (Կալիցիա) 30 մղոն դէպի հարաւ։

Վերջին լուրերու համաձայն, Մաքինթոշի օդանաւը Լէմպէրկէն 15 քիլոմեդր հեռու Մզանայի մօտ գետին ինկած եւ ամբողջովին ջախջախուած է։ Ծանրապէս վիրաւորած են երկու գիւղացիներ, որոնցմէ մէկուն սրունքը կոտրած է։ Օդանաւորդները ողջ առողջ են եւ Լէմպէրկի մէկ պանդոկը կը մնան։

Միլիոններ Նունկէսէրի եւ Քոլիի ընտանիքին

Ուրբաթ կէսօրէն վերջ, Նունկէսէր-Քոլի կոմիտէին գանձապահ Թէոտոր Ռուսօ Նունկէսէրի մօրը յանձնեց 900.000 ֆրանք, արդիւնքը Ամերիկայի մէջ կատարուած հանգանակութեան։ Այս գումարը կը բաղկանայ 745.800 ֆր. արժէքով արժեթուղթե, է եւ Պանք տը Ֆրանսի վրայ քաշուած 133.345 ֆրանքնոց չէքէ մը։ Արժեթուղթերը տարեկան 29.832 եկամուտ պիտի ապահովեն։

Ռուսօ երէկ ալ Մարսիլիա երթալով, նոյն քանակութեամբ դրամ և արժեթուղթ յանձնեց Քոլիի հօր, մօր, այրիին եւ երեք աղջիկներուն։

1200 կիլօ չէրվոնէց գտնուած

Կեղծ թղթադրամներու նոր լուր մը կը հասնի Պերլինէն։ Կեղծարարները Գերմաններ են, որոնք կը գործէին Սատաթիէրաշվիլի անուն Վրացիի մը հրամանին տակ։

Ոստիկանութիւնը Ֆրանքֆորթի մէջ, Պէօլէ անուն յայտնի հակահրեայ եւ ազգայնական Գերմանացիի մը տպարանին նկուղներէն գտաւ 12 սնտուկ, որոնց իւրաքանչիւրը 100 քիլօ ծանրութեամբ 1, 2, 5 եւ 10 ոսկինոց կեղծ չէրվոնեցներ կը պարունակէր։ Պէօլէ ձերբակալուեցաւ։

Կեղծիքը այնքան ակներեւ էր, որ զանոնք քշելու առաջին փորձին իսկ Վրացի Սատաթիէրաշվիլի երեւան հանուելով ձերբակալուեցաւ։ Նոյնպէս Միւնիխի մէջ բանտուեցաւ գերման «Օպէրլանտ» գաղտնի կազմակերպութեան նախագահ տոքթ. Վէպէր, որ կը պատրաստուէր Լոնտոն մեկնիլ՝ կեղծ չէրվոնեցները անգլիականի վերածելու համար։

Պերլինի ոստիկանութիւնը կը հաղորդէ որ այս կեղծարարները յարաբերութիւն ունէին Փարիզի հունգարական պարտաթուղթերու կեղծարարներուն հետ։ Վրացին յայտարարեց թէ այս չէրվոնեցներէն շինած էր ոչ միայն Գերմանիոյ, այլ նաեւ Ֆրանսայի եւ Հունգարիոյ մէջ եւ թէ նպատակն էր դրամ ձեռք բերել՝ Վրաստանի ազատագրական շարժման օգնելու համար։ Այս գործին հետ կապ ունեցող ուրիշ եօթ հոգիներ ալ ձերբակալուեցան։

Կորսուած առարկայ գտնողներուն վարձքը

Երեսփոխանական ժողովը ընդունեց օրինագիծ մը, որով կորսուած առարկայ գտնող անհատ մը երբ զայն տիրոջ վերադարձնէ, իրաւունք պիտի ունենայ 100ին 5 վարձատրութիւն ստանալու, ինչ ալ ըլլայ առարկային արժէքը։ Օրինագիծը պաշտպանեց երեսփոխան Ֆէլիքս Կուէն եւ ընդունուեցաւ առանց վիճաբանութեան։ Եթէ Ծերակոյտն ալ վաւերացնէ, օրէնք պիտի դառնայ։

Վերջերս գործաւոր մը մէկ միլիոն ֆրանք արժէք ներկայացնող արժեթուղթերու ծրար մը գտած եւ տիրոջը դարձուցած էր։ Մեծահարուստ տէրը այս ծառայութեան փոխարէն գործաւորին տուած էր միայն 20 ֆրանքնոց մը։

— Պարկեշտութիւնը չի վարձատրուիր այս աշխարհի վրայ, մտմտած էր գործաւորը։

Դժբախտաբար օրէնքները գործադրելի չեն նախընթաց պարագաներու համար, այլապէս խեղճ գործաւորը ըստ նոր օրէնքին 50.000 ֆրանք պիտի ստանար, փոխանակ 20ի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» ընդհ. ժողովը 21 Նոյեմ. Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր Օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԵԾ-ՆՈՐ-ԳԻՒՂՑԻՆԵՐՈՒ ժողովը՝ այսօր, ժամը 2ին Café au Cœur de Luneի սրահը։

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի փարիզի ֆութպոլի Ա. խումբը այսօր կիրակի կը մրցի C. O. Basse-Seineի Ա. խումբին դէմ։ Ժամադրավայր ժամը 11.30ին Gare St. Lazare. մեկնում 12ի շոգեկառքով։ Իջնել Les Mureaux։

Պահեստին կը մեկնի Nangis՝ մրցելու համար տեղական Ա. խումբին դէմ։ Ժամադրավայր — Gare de l'Est ժամը 12ին. Շոգեկառքը կը մեկնի 12.30ին։

Իսկ «Թիթայի»ի մասնաճիւղի Ա. խումբը պիտի մրցի S. C. Macabiի 2րդ խումբին դէմ։ Ժամադրավայր Porte de Clignancourt ժամը 11.30ին։

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROP

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

22 NOVEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 499 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՆՐԱՆԻ ԽՕՍՔ

"ԸՆԿԵՐ" ՔԷՄԱԼԻ ՀԱՐՈՒԱԾԸ

«Մուսթաֆա Քէմալ կը հալածէ համայնավարները»։

«Իւմանիթէ»ն է որ կը գործածէ այս խորագիրը, Պոլսոյ ձերբակալութեանց առթիւ։

Առաջին հարուածը չէ այս, ընկեր Քէմալի կողմէ։ 1919ին ալ, երբ խումբ մը Թուրք նորընծաներ կը փորձէին կարմիր սերմեր ցանել Թուրքիոյ մէջ, առաջնորդութեամբ Սուպհի պէյի, իրենց վարձքը առին բանտերու մէջ տանջուելով եւ յետոյ ծովը նետուելով։ Քէմալական ոստիկանութիւնը քարեր կապեց անոնց ոտքերուն եւ յանձնեց Սեւ ծովու ալիքներուն, առանց նկատի առնելու Մոսկուայի զայրոյթը։

Այնուհետեւ յաճախ պատահեցան հալածանքի պատմութիւններ։ Բայց այս վերջինը ամէնէն խոշոր դէպքն է, ինչպէս կը հաստատեն հեռագրական առաջին լուրերը։ Մէկ հարուածով 64 հոգի ձերբակալուած են, և տակաւին քննութիւնը աւարտած չէ։

Դեռ անցեալ Սեպտեմբերին, Պոլսոյ Թուրք մամուլը դառն տրտունջներ կը հրատարակէր Մոսկուայի դէմ, «Փրավտա»յի կարգ մը թղթակցութեանց առթիւ, որոնք ծանր քննադատութիւններ կը պարունակէին Թուրքիոյ ներքին քաղաքականութեան մասին։ «Ագշամ» 19 Սեպտեմբեր կը գանգատէր թէ Ռուսերը «իրենց քիթը շատ կը խոթեն ուրիշ երկիրներու գործերուն մէջ»։ Եւ կը խրատէր որ «շատ չխառնուին իրենց ներքին գործերուն»։ Ու վերջապէս կը համարձակէր հարցնել.

— «Այս վիճակը դէմ չէ՞ Թուրքեւռուս բարեկամութեան, որ պէտք է զերծ ըլլայ ամէն տեսակ գաղտնի մտումներէ»։

Ուրիշ թերթ մը, կիսապաշտօնական «Միլլիյէթ», կը փափաքէր իր խմբագրապետին, Սզերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյի ստորագրութեամբ.

— «Մենք չենք կարծեր որ պաշտօնական Ռուսիան Թուրքիոյ մէջ հովանաւորէ եւ քաջալերէ պոլշեւիկեան կազմակերպութիւնն ու քարոզութիւնը»։

Եւ կ'ազդարարէր թէ Թուրք ոստիկանութիւնը արթնութեամբ կը հսկէ, հետեւելով «պոլշեւիկեան շարժման ամենափոքր ձեռնարկներուն իսկ»։

Նոյ. 19ի ձերբակալութիւնը կ'ապացուցանէ թէ սնամէջ սպառնալիք մը չէր Մահմուտ պէյի ազդարարութիւնը։ Եւ, եթէ ճիշտ են հաղորդուած տեղեկութիւնները, Թուրք համայնավարներու գործունէութեան մէկ ծայրը կը հասնի Պոլսոյ խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան գրասենեակը։

Այստեղ ալ զարմանալու բան չկայ, որովհետեւ, իբրեւ արտաքին առեւտուրի գրասենեակ, աշխարհի բոլոր կարմիր Արգոսները պարտաւոր են զբաղիլ նաեւ համայնավարութեան արտածումով։ Եւ այդ պատճառով, մանաւանդ Լոնտոնի խուզարկութենէն ի վեր, քաղքենի կառավարութիւնները կասկածով կը նային դուրս առեւտրական պատուիրակութեանց վրայ, ու միայն անոնց պետը անձեռնմխելի կը նկատեն։

Տարակոյս չկայ որ Էնկիւրի խստութեամբ պիտի հետապնդէ այս նոր գործը։ Մ. Քէմալ վարժուած է ամէն բան զոհելու իր ապահովութեան։

Մոսկուայի զինակիցները կրնան քրթմնջել, բայց չեն կրնար փոխարինել Իրերու ներկայ վիճակին մէջ, Մոսկուան շատ աւելի պէտք ունի Թուրքիոյ բարեկամութեան, քան այս վերջինը՝ այսօրուան Ռուսիոյ։

Մոսկուան կարսը Թուրքերուն յանձնեց, «ի վարձ բարւոք ծառայութեանց», եւ պատրաստ է ուրիշ կրծօններ ալ, մինչեւ անգամ պարսկական Ատրպատականը ընծայ տալու անոնց, կը բաւէ որ օգնեն իր ասիական, ուրիշ խօսքով՝ հականգլիական քաղաքականութեան։

Թուրքերը շատ լաւ կը հասկնան այս պարագան, եւ միշտ պատրաստ են հակելու ա՛յն կողմը որ ամէնէն աւելի կը գոհացնէ զիրենք։ Առ այժմ, խորհրդային իշխանութիւնն է այդ «անշահախնդիր» բարեկամը, եւ ուրիշ դուռ զարնելու «կոչ» չունին։ Եւ որովհետեւ քաջ ծանօթ են Մոսկուայի խոցելի կողմերուն, միշտ ալ կրնան իրենց ուզածը պարտադրել, մանաւանդ ներքին գործերու մէջ։

Ու պիտի տեսնէք որ, Մոսկուայի, Թիֆլիսի կամ Երեւանի թերթերը այնքան աղմուկ չպիտի յարուցանեն, եթէ Թուրք պոլշեւիկները պատժուին, որքան հանեցին, երբ Լոնտոն պարզապէս ճամբեց ռուս առեւտրական պատուիրակութիւնը։ Արիւնով նուիրագործուած եղբայրակցութիւն մը կայ խորհրդային Ռուսիոյ եւ քէմալական Թուրքիոյ միջեւ, սիրակցորդ խնամութիւն մը, որ թոյլ չի տար ազդուիլ ընտանեկան վէճերէ....։

Մ. Քէմալ շատ լաւ կ'ըմբռնէ թէ ո՛ր եւ է համայնավարական բջիջ անգործ չի կրնար կենալ իր գոհուած երկրին մէջ։ Թուրքիան բացառութիւն մը չէ, որքան ալ բարեկամական կապերով կապուած ըլլայ Մոսկուայի հետ։ Խորհրդային իշխանութեան շահն իսկ կը թելադրէ կարելի եղածին չափ ընդարձակել կարմիր գծի սահմանը, յատկապէս Արեւելքի մէջ, որ առանցքն է բոլոր տեսակի աշխարհակալութեանց։

Աստու մը Քէմալ ինքն ալ կրնայ կարմիր դրօշ պարզել, իբրեւ փրկութեան վերջին միջոց։ Բայց մինչեւ այդ, պիտի հալածէ ու պիտի խեղդէ կարմիրները, մանաւանդ իր ազգակիցները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԳԻՐՔԻ ԵՒ ԹԵՐԹԻ ԾԱՐԱՒ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Պոլսոյ Ազգարարը կը նկատէ (17 Նոյ.).

— «Բըլիֆի երկրորդ ընդհ. քարտուղար Պ. Վարիս, որ վերջերս այցելեց Եգիպտոս, Պաղեստին, Սուրիա, Յունաստան եւ Ֆրանսա, իր տեսածներն ու լսածները ամփոփած է ընդարձակ տեղեկագրի մը մէջ։

«Տեղեկագիրը, ուրիշներու կարգին, կը խօսի նաեւ «Լշափահաս» կոչուած հայ որբերու մասին, այն դժբախտներուն որ խումբ խումբ արձակուեցան որբանոցներէն, իբրեւ «ինքնաբաւ», այսինքն կարող դէմ դնելու կեանքի յորձանքին։ Պ. Վարիս մօտաւորապէս 10.000ի կը հասցնէ անոնց համրանքը, հետեւեալ բաժանումներով.— Սուրիա եւ Լիբանան՝ 3500, Պաղեստին՝ 100, Եգիպտոս՝ 1700, Յունաստան՝ 3700, Ֆրանսա՝ 900։ Ասոնցմէ 5900ը մանչ են, 4000ն ալ աղջիկ։

«Բըլիֆի վերին պաշտօնեաները, կ'ըսէ տեղեկագիրը դիտած են որ հայ մանչերն ու աղջիկները, այդ օտար երկիրներու եւ ժողովուրդներու մէջ, անձկալից կարօտով կը կարդան հայերէն թերթեր ու գիրքեր, եթէ ձեռքերնին անցնի...

«Եթէ անցնի...։ Կը նշանակէ թէ Թուղթերու այցելութիւնն անգամ բախտին մնացած է։

«Բայց կարելի՞ է հանդուրժել որ հազարաւոր որբեր, ամէն գրականքէ յետոյ, թերթի եւ գիրքի պապակով ալ տոչորին։ Չկա՞ն սրտի տէր անհատներ կամ մարմիններ, որ պարտականութիւն սեպեն այդ ծարաւը յագեցնել, չթողալ որ ազարակներու խորը նետուած արենակից պզտիկները կարօտով սպասեն թերթի մը եւ սակայն իրենց կարօտը չառնեն։ Ո՞ւր են «տիկնայք փափկասունք», ո՞ր օրուան կը սպասեն, հաստատելու համար թէ իրապէս ունին փափուկ սիրտ, եւ զգայուն հոգի։ Ի՞նչ կայ աւելի յուզիչ, քան սա պզտիկներուն ճիչը, յանուն պատառ մը «ջուր»ի։ Ու ի՞նչ աւելի արդար գործ, քան յագեցնել այս տեսակ ծարաւներ, քանի մը թերթ ու մէկ երկու կտոր գիրք թղթատարին յանձնելով։

ՀԱՅՈՒՀԻ ՄԸ ԱՐՏԱՔՍՈՒԱԾ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

Պարիզէն կը գրեն մեզի Նոյ. 18 թուականով.

Իտալական իշխանութեանց կողմէ կատարուած մանրակրկիտ քննութիւններէ վերջ, անժխտելի փաստերով հաստատուած ըլլալով Օր. Աղնիւ Պէրպէրեանի դատապարտելի գործունէութիւնը ի վնաս իտալական շահերու, արտաքին նախարարութեան հրամանով՝ որոշուած է Օր. Պէրպէրեանը վերջնականապէս արտաքսել Իտալիայէն։ Հրամանը այս օրերս պիտի գործադրուի։

Կը մաղթենք որ այս ցաւալի եղբայրակցութիւնը դաս մը ըլլայ ու ազդարարութիւն մը Պ. Ենովք Արմէնի, որուն խաղերուն զոհն է եղած այս անխոհեմ աղջիկը։

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ Թուրքերու գաղթը կը շարունակուի։ Մինչեւ հիմա 20 հազար գաղթականներ եկած են Թուրքիա։ Կը կարծուի թէ այս թիւը մինչեւ երկու հարիւր հազարի պիտի բարձրանայ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԼԱԾԱՆՔ ԹՈՒՐՔ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

64 ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Պոլիսէն առնուած հեռագիրներ կ'ըսեն թէ Թուրք կառավարութիւնը սկսած է հալածել պոլշեւիկները։

Այս առթիւ Իւմանիթէի թղթակիցը Ժընեւէն կը հեռագրէ Նոյ. 19 թուականով «Մուսթաֆա Քէմալ կը հալածէ համայնավարները» խորագրին տակ.—

«Երկու ամիս առաջ Թուրք կառավարութիւնը կը ձերբակալէր ծխախոտի գործարանին մէջ աշխատող բազմաթիւ համայնավար ընկերներ, պետութեան դէմ դաւադրութիւն սարքելու պատրուակով։

«Այս բոլորովին յերիւրածոյ խնդրին հետեւանքով, այսօր Մուսթաֆա Քէմալ նոր ձերբակալութիւններ հրամայեց։ Բանտ նետուեցան մօտ քսան «գրգռիչներ», որոնց մէկը Արգոս ընկերութեան պաշտօնեայ եւ մէկը բժիշկ։»

Թասիս գործակալութիւնը Նոյ. 20 թուականով հետեւեալը կը հեռագրէ.—

«Թուրք ոստիկանութեան կողմէ երեւան հանուած համայնավարական դաւադրութիւնը շատ լայն ծաւալով կազմակերպութիւն մըն էր։

«Արդէն 64 գրգռիչներ ձերբակալուեցան։ Ասոնց կեդրոնը Պոլիս էր, Իզմիրի եւ Ատանայի մէջ ճիւղերով։ Բոլոր ձերբակալուածները մօտ ատենէն դատարանի առջեւ պիտի հանուին։»

Իսկ Թանի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ.—

«Հոկտեմբերին Թուրք ոստիկանութիւնը տեսաւ որ Պոլսոյ գործարաններուն մէջ կը բաժնուին խռովարարական թռուցիկներ, որոնք բանւորները կը գրգռէին դրամ չտալ օգնութեան հանգանակութեան եւ կը հրաւիրէին զանոնք բջիջներ կազմել։ Կատարուած քննութեան հետեւանքով ձերբակալուեցան բազմաթիւ մարդիկ, որոնք յետոյ ազատ ձգուեցան։

«Սակայն համոզուած որ մութին մէջ աշխատող գաղտնի ընկերակցութիւն մը կար, ոստիկանութիւնը շարունակեց իր քննութիւնները, եւ ի վերջոյ երեւան հանեց համայնավարական այս քարոզութեանց հեղինակները։ Ասոնցմէ առաջինն է երիտասարդ գրող մը՝ Վէտատ Նէտիմ, որ կ'աշխատէր «Արգոս»ի, այսինքն խորհրդային առեւտրական ներկայացուցչութեան Ղալաթիոյ գրասենեակին մէջ։ Հարցաքննութենէն վերջ, բանտ տարուեցաւ, ուր միացաւ Շէֆիք Հիւսէյին անուն մէկու մը, բնիկ Սելանիկցի, որ արդէն 1923ին ի բացակայութեան 15 տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր՝ բանւորները գրգռած ըլլալով որ կառավարութիւնը տապալեն։ Վէտատի բնակարանին մէջ կատարուած խուզարկութիւն մը երեւան հանեց խիստ կարեւոր փաստաթուղթեր։ Ուրիշ եօթը հոգի եւս ձերբակալուեցան, շատ մը ուրիշներ ալ դեռ կը փնտռուին։

«Այս բոլոր իրողութիւնները թերեւս կարծել պիտի տան թէ Թուրք Հանրապետութիւնը կամաց կամաց կը վարակուի միջազգային պոլշեւիզմի ցնորքներով։ Այդպէս չէ սակայն։ Իրաւ է թէ, այս ձերբակալութիւնները կը հաստատեն որ երկրին մէջ գաղտնի պոլշեւիկեան կազմակերպութիւն մը կայ, սակայն անոնք կը հաստատեն նաեւ թէ Թուրքիոյ մէջ, ուր համայնավարութիւնը ապօրէն հռչակուած է, իշխանութիւնները անողոք են յեղափոխական ամէն փորձի դէմ։ Իսկ եթէ կարգ մը կաշառուած կամ անոպայ մարդոց ղեկավարութեան տակ որոշ խմբակներ ի նպաստ համայնավարութեան կը գործեն, ստոյգ է սակայն թէ այստեղ մարդ չի վախնար այս պրոպագանդայէն, որովհետեւ ցեղին հոգեբանութիւնն իսկ կ'ընդվզի անոր դէմ։»

«Մաթէն»ի թղթակիցը կ'ըսէ թէ բազմաթիւ թռուցիկներ եւ պոլշեւիկեան թուղթեր գրաւուած են։ Հաստատուած է որ խորհրդային առեւտրական պատուիրակութիւնը մատ ունի գործին մէջ։

Ոգելից ըմպելիի գաղտնի գործարան մը

Պոլսոյ Ոստիկանութիւնը մաքսանենգներու ընդարձակ կազմակերպութիւն մը երեւան հանած է։ Ձերբակալուած են 12 հոգի։ Մաքսանենգները տարիէ մը ի վեր հաստատուած էին Սէն-Փիէռ խանին մէջ եւ այդ շրջանի ընթացքին մեծաքանակ գինի, օղի եւ շամփանիա արտադրած են։ Ոստիկանութիւնը յաջողած է յանցանքի վրայ բռնել մաքսանենգները։

Կատարուած քննութիւններէն հասկցուած է թէ մաքսանենգները հսկայական կազմակերպութիւն մը ունին։ Սէն-Փիէռ խանը ամբողջովին վարձելով, փապուղիներ փորած եւ ոգելից ըմպելիներու հսկայ գործարան մը հիմնած են։ Խանին բոլոր կողմերը ելեկտրական թելերով իրարու հետ հաղորդակցութեան մէջ դրուած են։ Այսպէսով մաքսանենգները վայրկեանը վայրկեանին հաղորդակցութեան մէջ կրնային մտնել իրարու հետ։ Փապուղիները կ'երկարին մինչեւ շրջակայ ափարթըմաններու եւ տուներու տակը։ Ոստիկանական Տնօրէնութեան պաշտօնատարներէն մէկը, որ գաղտնի նրբանցքէ մը ներս մտած էր, զարմանքով տեսած է որ բաւական յառաջանալէ յետոյ ափարթըմանի մը պատշգամը ելած է։ Կ'ենթադրուի թէ այս ափար-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՔՐՏԱԿԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

400 ԹՈՒՐՔ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ԳԻ

Մասնաւոր աղբիւրէ մը ... տեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդեն Թուրքեւպարսիկ ս... մանագլուխի վերջին կռիւնե... մասին.—

Գերի առնուած Թուրք սպ... ներն ու զինուորները, որոնց ա... ձակման համար այնքան ա... հանջներ եւ սպառնալիքներ ը... րեց քէմալական կառավար... թիւնը եւ նոյն իսկ պաշ... փորձեց խզել իր յարաբեր... թիւնները Պարսկաստանի հե... ցարդ կը պահուին Քիւրտեր... մօտ, իբր պատանդ զանազ... շրջաններէ աքսորուած բիւ... ցեղապետներու փոխան։

Ստոյգ աղբիւրէ կը տեղեկ... նամ թէ Թուրք գերիներուն մ... կը գտնուի նաեւ ճակատի հր... մանատար Օսման Նուրի փաշա... իր 400 զինուորներով։ Քիւ... տերը որոշած են ոչ մէկ մի... ցով արձակել այդ գերիներ... նոյն իսկ սահմանագլխի Պարսի... ները կը վկայեն որ վերջի... կռիւներու ընթացքին Թրքակս... ուժերը շատ մեծ միասներ... կ'ենթարկուին եւ կը վնասի... Քիւրտերու բարոյական կարող... շատ բարձր է եւ հետզհետէ ա... ւելի կազմակերպուած եւ միա... ցած մէկ ճակատ բռնել սկսա... են։ Պարտուած Թուրքերը փա... խած են դէպի Տիատին, բա... մաթիւ մեռել եւ գերի թողլո...

Սահմանէն եկող Քիւրտեր կը պատմեն եւ շատ խանդավառ... ութեամբ կը խօսին իրենն յաղթութեանց մասին։ Ըստ ա... նոնց բացատրութեան, Թուր... զինուորներէն գրաւած են... թնդանօթ, 32 գնդացիր, անհա... մար փամփուշտ եւ 3 օդանա... վար առած են։ Անոնք շատ յա... ւատեսութեամբ կը խօսին իրեն... ապագայի մասին եւ վստահ ե... իրենց ուժերուն։

Կռիւները դեռ մինչեւ հիմա... փով կը շարունակուին։ Թուր... զինուորներու բարոյականը շատ կոտրած է։ Բազմաթիւ զինուոր... ներ առանց կռուելու կ'անցնի... պարսկական սահման եւ կը յանձնուին։ Պարսկական կառա... վարութեան ի գործ դրած ճնշում... ները ապարդիւն կը մնան։ Քիւր... տերը իրենց գիրքերուն մէջ ա... մուր կեցած՝ ուխտեր են շարու... նակել կռիւները։

ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ ԱԼ ՀԱՅԵՐ ՊԻՏԻ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒԻՆ

Վեր. Պըքսթըն, որ Սուրիահայերու տեղաւորման համար Ազգերու Դաշնակցութեան կազմած յանձնաժողովին անդամներէն մէկն է, վերջերս գացած է Նիկոսիա, եւ Հայոց առաջնորդին յայտնած է թէ, ծրագիր մը կայ Յունաստանէն եւ Սուրիայէն մաս մը գաղթական Կիպրոս փոխադրելու։

Կ'ըսուի թէ գետին մը պիտի գնուի Ս. Մակարայ վանքին կողմերը, գաղթական Հայերը տեղաւորելու համար։ Այս նպատակով մասնաւոր տուներ պիտի կառուցուին։

ՀԱՅԵՐԷՆ ՔԱՐՈԶ

Ազդակի մէջ կը կարդանք

Կը լսենք թէ Պէյրութի հայ Աւետ. եկեղեցին որոշած է այլեւս ատտուան քարոզները հայերէն ընել և Թուրքերէնը կէսօրէն ետքը։ Հալածուած այս ըմբռնումը արդիւնքն է հայախօսներու շարժման որ անցեալ տարուան վերջերը սկսաւ։ Կը յուսանք եւ կը սպասենք որ շատ մօտիկ ապագայի մը մէջ Թուրքերէնը բոլորովին վտարուի մեր եկեղեցիներէն բեմերէն։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

(Մեր սեփական Թղթակցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 16 Նոյ.

Գահաժառանգի խնդիրը, այդ[պէ]ս փակուած էր Ռումանիոյ [հա]մար,— Կարոլ իշխանը հրա[ժար]ած ըլլալէն գահուն վրայ [ունեցած] իր իրաւունքէն, իր [...] տարեկան Միհայ տղան [...]ճանչցուած գահաժառանգ. Ֆէր[տի]նանտ թագաւորը համակեր[պ]ած այս կացութեան, ու այս [կա]րգը օրինականացած Ազգային [ժո]ղովի կողմէ մասնաւոր օրէն[քո]վ մը, որ «Յունուար 4ի օ[րէ]նք» անունը կը կրէ։

Ֆէրտինանտ թագաւորին հի[ւ]անդութիւնը միայն քիչ մը ժամա[նակ ...]ութիւն կը ստեղծէր Պրըթիանու[ի] [ազա]տական կուսակցութեան պետը, [...]6 Ապրիլին քաշուեր էր իշ[խ]անութենէ, չորս տարի երկիրը [կ]առավարելէ, եւ այդ չորս տար[ւոյ]ն ընթացքին երկրին տալէ յե[տ]ոյ նոր սահմանադրութիւն մը, [...] անկէ բխող բոլոր կարեւոր [օ]րէնքները եւ Յունուար 4ի օ[րէ]նքով լուծելէ յետոյ գահուն [յաջ]որդութեան խնդիրը։ Այնպէս [որ] երբ փոխարինութիւնը տե[ղ]ի մը յօժար կամքով կը յանձ[նէ]ր Զօր. Աւերէսքուի ի հեճուկս [...] ազգային գիւղացիական միացեալ [կու]սակցութեան, այն համոզումը [ունէ]ր թէ երկրին մէջ ստեղծուած [է]ր փափաքած կարգն ու օ[րէ]նքները, եւ թէ պիտի կարենար [իշխա]նութենէ գիրքը մը ձգել [Աւ]երէսքուին, անմիջապէս որ կա[րծ]ած ունենար թէ ան կը փորձէ [...] հիմնական փոփոխութիւն [...] կառավարութեան [...]ստատած կարգերուն մէջ։ [...]ած եմ ուրիշ առթիւ թէ Ազա[տ]ական կուսակցութիւնը [...] [...]տասն տարիէ ի վեր տէրն է [...]այս երկրին ճակատագրին, եւ [...] թէ երբեմն հեռացած է իշխա[նու]թենէն՝ այդ եղած է իր յօ[ժ]ար կամքով, միայն, եւ այն [վստ]ահութեամբ թէ երկրին մէջ [...] ունեցած ուժը բաւական է [իշ]խանութեան գլուխ բերելու [զին]ք իր ուզած ատեն։

Ցարի մը իշխանութեան գլուխ [...]նց Աւերէսքուն, վերջին ատեն[ներ]ը մոռնալով սակայն թէ կառավարութեան գլուխը կը գտնուի Պրըթիանուի բարեհաճ թոյլտուութեամբ միայն։ Սկսած էր խորհրդարանէն անցնել Ազատականներուն չփափաքած օրէնքներ, բոլորովին հակառակ [...]ական քաղաքականութիւն մը [...] փոփոխութիւններ մտցնել [...] աշխարհահաւաքութեան [...], վերջապէս ստեղծել [...]ութիւն Ազատականներու շարքերուն մէջ։ Թագաւորին ծանր հիւանդութիւնը կ'երեւի սխալ էր [...] քիչ մը աւելի յանդուգն դարձնել Աւերէսքուն, այնպէս որ այս [...] Մայիսին արդէն դանդաղ [...] շշուկներ կը պտտէին երկրին մէջ թէ Աւերէսքու պիտի փորձէ Յունուար 4ի օրէնքով ստեղծուած [...] կարգերը քանդել, անմիջապէս որ թագաւորը մեռնի։

Պրըթիանուի համար հասած էր ժամը, ուրեմն, վերստանձնելու իշխանութիւնը։ Ինչպէս բացատրած եմ այն ատեն, դժուար չեղաւ իրեն համար Աւերէսքուն հեռացնել ասպարէզէն, եւ ձեռք առնել երկրին ղեկը՝ թագաւորին օրհասական ժամը չհասած։ Այնպէս որ տապալած էր արդէն Աւերէսքուն եւ ազգային նոր խորհրդարան մը պաշտօնի անցած՝ երբ մեռաւ Ֆէրտինանտ թագաւորը անգամ մը եւս իր կարող տղուն կտակ ձգելէ յետոյ որ ո՛ւ եւ է յեղաշրջում չփորձէ երկրին մէջ Յունուար 4ի օրէնքով ստեղծուած կարգերը փոխելու համար։

Պրըթիանուի համար դժուար չեղաւ իրագործել այդ օրէնքին նախատեսութիւնները Ֆէրտինանտ թագաւորին մեռնելէն յետոյ։ Միհայ իշխանը հռչակուեցաւ թագաւոր, եւ անոր խնամակալութիւնը յանձնուեցաւ իր հօրեղբօր՝ Նիքոլայէ իշխանին, Միրոն պատրիարքին եւ վճռաբեկ ատեանի նախագահ Պ. Պուզտուգանի անդամակցութեամբ կազմուած մարմնի մը։ Նախկին գահաժառանգին յայտարարութիւնները եւրոպական մամուլին մէջ եւ իր կարգ մը կուսակիցներուն ստորերկրեայ աշխատանքները ոչ եւ է ուժ չունեցան փոփոխութիւն մտցնելու կացութեան մէջ։

Այս կացութիւնը բնականոն կերպով կը շարունակուէր Յուլիսէն ի վեր, երբ Մանոյլէսքուի դատավարութեան խնդիրը հրապարակ ելաւ։ Կառավարութեան համար գաղտնիք մը չէր անշուշտ որ երկրին մէջ թէ դուրսը տարրեր կան, որ կը փափաքին թագաւոր տեսնել նախկին գահաժառանգ Կարոլ իշխանը։ Նոյնիսկ ընդդիմադիր կուսակցութեանց մէջ ձգտում մը կը նշմարուէր Յունուար 4ի օրէնքին տրամադրութիւնները փոփոխելու, մանաւանդ այն փաստով թէ խնամակալ մարմինը ազատական կուսակցութեան համակիր տարրէ կազմուած է։ Բայց Պրըթիանուի համար անկարելի էր անդրադառնալ այդ օրէնքին, որովհետեւ ըստ ուժին Սահմանադրութեան, անչափահաս վեհապետ մը չի կրնար նոյնիսկ ինքը հրաժարիլ գահէն՝ չափահասութեան տարիքը չհասած, եւ ուրեմն առնուազն տասը տարի սպասել պէտք էր այդ մասին մտածելու համար։ Յունուար 4ի օրէնքին դէմ որ եւ է փորձ հակակառավարական ձեռնարկ մը չէր միայն, այլ հարուած մը բուն իսկ սահմանադրութեան ուղղուած։

Վերջերս, սակայն, Կարոլի կուսակիցները սկսեր էին աւելի տենդոտ խլրտում մը ցոյց տալ։ Ու կառավարութիւնը բնականաբար գիտէր որ Կարոլի փարիզի բնակարանը կը մտնէին կ'ելլէին ռումէն քաղաքական դէմքեր ալ։ Ասոնցմէ մէկը, Պ. Մանոյլէսքու, ելմտական փոխ-նախարար Աւերէսքուի դահլիճին մէջ, կ'երեւի թէ շատ մտերիմ տեսակցութիւններ ունեցած էր նախկին գահաժառանգ իշխանին հետ։ Այնպէս որ ոստիկանութիւնը կառախումբին մէջ իսկ ձերբակալեց Մանոյլէսքուն, երբ Ռումանիա կը դառնար։ Իր մօտէն գտնուեցան Կարոլի կողմէ ստորագրուած նամակներ ռումէն կուսակցապետներուն ուղղուած։ Այս նամակներուն մէջ Կարոլ կը յայտարարէր թէ պատրաստ է երկիր դառնալու, եթէ ժողովուրդը ուզէ։ Խուզարկութիւն մը Պ. Մանոյլէսքուի բնակարանին մէջ՝ երեւան հանեց ուրիշ փաստաթուղթեր ալ, մանաւանդ իր օրագիրը եւ հեռագրական ծածկագիրի մը բանալին։

Օրը օրին իմացած կ'ըլլաք այս առթիւ տեղի ունեցած իրադարձութիւնները։ Պ. Մանոյլէսքուի դատավարութիւնը արթնցուց մեծ հետաքրքրութիւն ամբողջ երկրին մէջ։ Իր դատը պաշտպանելու համար արձանագրուեցան հարիւրէ աւելի քաղաքական դէմքեր եւ իրաւաբաններ՝ որոնց մէջ ընդդիմադիր կուսակցութեանց պետերն ալ։ Իբր վկայ կանչուեցան նաեւ ներկայ դահլիճին անդամներէն շատերը։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

"ՀԻՆԳ ԿԻՆԵՐ ՌԿԱՆԱՒԻ ՄԸ ՄԷՋ,,

Հինգ գեղատի, սիրուն, յանդուգն ու հաստատակամ կիներ կ'ուզեն ազատ եւ անկաշկանդ կեանք մը վարել, առանց ենթարկուելու այր մարդուն թեւարկութեան։ Անոնք փոխանակ յանձնուելու ամուսնական կեանքի մը շնորհած խաղաղիկ հեշտանքին, կը նախընտրեն նետուիլ կեանքի պայքարին մէջ, իբրեւ ազատ եւ անկախ անհատներ։ Նոյն ատեն չեն ուզեր հրաժարիլ սիրելէ ու սիրուելէ, թէեւ այդ ճամբան կինը յաճախ կ'առաջնորդէ յուսախաբութեան ու անխուսափելի անկման։

Կը մնայ տեսնել թէ այսպիսի բարձր իտէալ մը հետապնդող այս հինգ կիները ո՞ր աստիճան կը յաջողին իրականացնել իրենց այս վսեմ առաջադրութիւնը։

Մարդկային յաւիտենական հարցերու շարքին պատկանող այս թէզն էր որ կը ներկայացնէ ֆրանսացի ոչ շատ ծանօթ գրագիտուհի մը, Սիւզան Նորման իր «Հինգ կիներ ցռկանաւի մը մէջ» (կամ Հինգ Թիապարտ կիներ Cinq femmes sur une galère) անուն վէպին մէջ։ Հեղինակուհին՝ որոշապէս ենթակայական ոգի մը յայտ բերող իրական կեանքի փոքր նկարներու մէջ կը պատկերացնէ իր հինգ հերոսուհիներուն ձախողանքը, նոյն ատեն հռչակելով ազատ սիրոյ սնանկութիւնը։

Արդարեւ այն նաւը որուն մէջ Ռէժին, Լօռ, Ռէյն, Միլպէրթ եւ Մակի իրենց յօժար կամքով տեղ գրած են, աշխատելու համար իբրեւ ազատ անհատներ, կեանքի նաւն է, առանց խարիսխի ու առանց կողմնացոյցի, յանձնուած յաւիտենականութեան փոթորկալից ալիքներին։ Ու եթէ այս նաւը ի վերջոյ երթալ խրիլ անծանօթ ծովափի մը վրայ, հինգ հերոսուհիներու կեանքի երազն է որ առյաւէտ պիտի փշրուի…

⁂

Ռէժին, այրի կին մըն է, Լօռ՝ օրագրողուհի. Ռէյն՝ ուսուցչուհի, Միլպէրթ՝ պատերազմի այրի մը որ այժմ կ'աշխատի հրատարակչական տան մը մէջ, իսկ Մակի՝ դրամատան տնօրէնի մը քարտուղարուհին ու նոյն ատեն սիրուհին է։ Տարեկան 4000 ֆր. վարձքով, Կարտիէ Լաթէնի, ընկերակցաբար վարձուած կահաւորեալ բնակարանի մը մէջ խմբաւորուած ապրող 24էն 30 տարեկան այս հաստատակամ կիները, յանձնառու են հացով ու երշիկով սնանելու, իրենց հագուստներն ու գլխարկները իրենց ձեռքով իսկ պատրաստելու, կը բաւէ որ անկախ ու ազատ ըլլան։

Սակայն, շատ չանցած, Ռէժին որ անգամ մը ամուսնացած է, գրաւուած մը ձեռք ձգելու համար իր ըրած գիւտերուն անհետեւանք մնալը տեսնելով ու միւս կողմէ ալ իր խնայողութեանց օրէ օր սպառիլը տեսնելով, կ'որոշէ կրկին ամուսնանալ ու իրեն կեանքի ուղեկից կ'ընտրէ տարիքոտ վաճառական մը, որ թէեւ գլխուն վրայ քիչ մազ, բայց դրամատան մէջ շատ դրամ ունի ու կ'որոշէ իր պերճասէր փափաքներուն լիուլի գոհացում տալ։ Միւս չորսը հաւատարիմ կը մնան իրենց առաջադրութեան։

Միայն թէ, անոնք, ճակատագրական զուգադիպութեամբ մը շարունակ կը սիրահարին ամուսնացած այրերու։

— Մեր օրերուն կին մը երբ խակապէս մէկը կը սիրէ, ան անպատճառ արդէն ուրիշի մը կը պատկանի. կը գանգատի հերոսուհիներէն մէկը։

Սիւզան Նորման, խիստ իրապաշտ գոյներով կը ներկայացնէ այն դառն յուսախաբութիւնը, որ կը յաջորդէ ամէն հմայքէ զուրկ, պանդոկի մը սենեակին մէջ սիրատենչ կնոջ մը իր ամուսնացած սիրահարին հետ անցուցած հեշտալի վայրկեաններուն։ Այդ հոգեբանական վայրկեանին երեւան կուգայ կնոջ ներքին տագնապը ու անոր տկարութիւնը։ Որովհետեւ էգը զերին է իր սեռային բնազդին, որուն ենթարկուած է իր բովանդակ կեանքի ընթացքին։ Ճշմարիտ սէրը, կնոջ համար, պարզ քմահաճոյքի մը գոհացումը չէ։ Այդ բնազդը տարրական ուժգնութեամբ մը զայն կը մղէ կազմելու ամուսնական կայուն յարկ մը, որուն տանիքին տակ իր սէրը զերծ կը տեսնէ ամէն սպառնալիքէ։

Լօռ անսահման կսկիծ մը կը զգայ երբ ամուսնացած սիրահարը կը տեսնէ իր օրինաւոր կնոջը հետ։ Մակի՝ աւելի դառն փորձառութիւն մը ունեցած է։ Ան իր փոքր խնայողութիւնը՝ 800 ֆրանքը յօժարած է անձնուիրաբար յանձնել իր սիրահարին ու այժմ ինքզինքը կը մխիթարէ ըսելով.

— Ի՞նչ ընենք, մենք ալ վերջապէս սուրբեր չենք, այլ պարզապէս կիներ։ Ափսո՛ս որ այսքան անձնուիրութեամբ սիրող հոգիներ, դատապարտուած են դառնօրէն յուսախաբ ըլլալու։ Ու եթէ երբեք պատահի որ ամուսնացած սիրահարը որ եւ է առթիւ իր օրինաւոր կնոջ հանդէպ ունեցած նախընտրանքն ու սէրը յայտարարէ, այն ատեն կը խորտակուին մատղաշ հոգիներու երազներն ու ամուսնական սէրը կը յաղթանակէ ազատ սիրոյ։

Սիւզան Նորմանի այս վէպը իր հինգ հերոսուհիներու յուզիչ ծակատագրով կուգայ ապացուցանել դառն իրականութիւն մը։ Անկախութեան տենչանքէ մղուած հինգ կիներ անգիտակցաբար կ'ենթարկուին սեռային անողոք բնազդի մը տիրապետութեան, ու այս սիրատենչ հոգիները, կարծես վրիժառու ճակատագրութեամբ մը, գերին կը դառնան ամուսնացած այրերու հեշտասէր քմահաճոյքին, ու բազմաթիւ յուսախաբութենէ վերջ, շղթայակապ կը յանձնէ զանոնք կեանքի նաւուն, իբրեւ յաւիտենական թիապարտներ, առանց ամուսինի, առանց ընտանեկան յարկի, իրենց սրտին մէջ կրելով իբրեւ Պրոմէթէոսեան անշէջ հուր մը, արհամարհուած, չփոխարինուած սիրոյ մը կսկիծը։

Կ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՀԱՐՍՆԻՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՐՑԸ

Ամերիկայի ելմտական նախարար Մէլլընի զարմուհին ամուսնացաւ Մ. Լէյֆի հետ։ Հարսնիքը, իր շքեղութեամբ եւ պերճանքով, կը գերազանցէր արքայական բոլոր նման խրախճանքները։

Կրօնական պարզ արարողութենէ մը յետոյ, զոյգը եւ հազար հրաւիրեալներ հաւաքուեցան տաղաւարի մը տակ, որ շինուած էր մասնաւորապէս հարսնիքին համար 100.000 տոլար ծախքով։

Հրաւիրեալները այնքան սքանչացման մատնուեցան, որ կարծեցին թէ Հազար եւ Մէկ Գիշերներու պալատի մը մէջ կը գտնուին։ Անդին ընդարձակ սրահին մէջ գեղեցիկ ծաղիկներով պարուհիներ կը դառնային երաժշտութեան մը հնագանդելով։ Այնպէս մը կարգադրուած էր, որ անոնց կը տրուէր տպաւորութիւնը արեւադարձային երկիրներու պարտէզին, լուսաւորուած արուեստական լուսնկայով մը։

Հարսը ստացաւ նոյն օրը 500.000 տոլար նուէր։

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՆԿԻՒՆ ՄԸ

ՍՈՒԼԹԱՆԱՊԱՏ

Հոկտեմբեր 5ին պարսկաստանի այս խոնարհ գաւառին ալ տօնեց «Դաշնակցութեան Օրը»։ Հայ գաղութի բոլոր խաւերէն շտապեր էին ներկայ ըլլալ այդ առթիւ կազմակերպուած երեկոյթին, որուն յատկացուած սրահը նեղ գալով, մինչեւ երեկոյթին վերջը, քանի մը տասնեակ հանդիսականներ գիմացի պատշգամը տեղաւորուիլ ստիպուեցան, իսկ տեղական ընկերները, բեմին վրայ, կամ դուրսը մնացին։

Սրահը զարդարուած էր մեր գինանշանով, եռագոյնով, Դաշնակցութեան հիմնադիրներու եւ մեր գրեթէ բոլոր վիթխարի ընկերներու նկարներով

Հանդէսը բացաւ ընկ. բժիշկ Տ. Մնացականեան, որ հրաւիրեց հանդիսականները յոտնկայս յարգել յիշատակը մեր նոր երկու թանկագին կորուստներուն՝ մարտիկ Մուրատի եւ Ընդրանիկի։ Այդ պահուն քառաձայն խումբը կ'երգէր «Աշխ բանւորը»։

Նոյն խումբի «Ցալուորիկ»էն յետոյ ընկ. Վ. Յովհաննիսեան ոգեւորիչ բանախօսութեամբ մը ունկնդիրներու յիշողութեան մէջ արթնցուց այն գոհողութիւնները, զորս կրած է մեր չարատանջ ցեղը, վերյիշեց այն արիւնը, զոր թափած է մեր կուսակցութիւնը դէպի Ազատութեան ցանկալի կատարած իր այնքան հերոսական վերելքի ընթացքին

Երգերէ եւ արտասանութիւններէ յետոյ, բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Ա. Մաքսապետեան, որ ներկայացուց տակաւին Դաշնակցութենէն առաջ հայ մտքի կատարած ջանքերը դէպի քաղաքական անկախութիւն՝ տանող ճամբուն վրայ, մանրամասնօրէն պարզեց Դաշնակցութեան կատարած գործը, ինչպէս գետնի տակ եւ լեռներու գագաթը՝ վէնքի ասպարէզին մէջ, նոյնպէս գետնի վրայ՝ հայ մտքի զարգացման ու հայ մտքի բիւրեղացման անդաստանին մէջ։

Ընկ. բանախօսը չմոռցաւ շեշտել. «Ով շատ գործ է կատարում, նա է շատ սխալւում» ասացուածքը եւ անաչառօրէն պարզեց Դաշնակցութեան մանկական, պատանեկան եւ երիտասարդական սխալները, որոնք միշտ սրբագրուելով կուսակցութիւնը հասցուցած են շրջանի մը, ուր մենք աւելի քիչ, աննշան սխալներով պիտի ապահովենք աւելի խոշոր յաջողութիւններ։

Այս առթիւ խօսեցաւ նաեւ «Աշակերտի Ցնծի» մասին, որ կը զուգադիպէր միեւնոյն օրուան։

Ցետոյ տեղի ունեցան երգեր, արտասանութիւններ եւ սիրուն անակնկալներ՝ մեծ հաճոյքով լսուեցաւ վերջին քառաձայնը՝ «Ազդարար»։ Որքան լաւ կ'ըլլար, եթէ ընկ. Ա. Գրիգորեան իր խումբը զօրացնելով, աւելի յաճախ երեւար գեղարուեստի ծառայ մեր հասարակութեան մէջ։

Հանդէս-երեկոյթի սկզբէն մինչեւ վերջ մէջ ընդ մէջ կը նուագէր «Բնարա»(?) նուագախումբը՝ ընկ. Վարդգէս Գրիգորեանի ղեկավարութեամբ։

Դադարի միջոցին տեղիս ընկերները անցեալ տարիներու նման տեղական կոմիտէի գանձապահին վճարեցին իրենց մէկ օրուան աշխատավարձը, ինչ որ հետաքրքրութիւն շարժեց համակիրներու մէջ եւս ու վեց հոգի կուսակցութեան սնտուկին վճարեցին 260 ղրան (26 տոլար), ըսելով.

«Մեր դրամն է լուծում ենք միայն ձեր աշխատավարձին»։

Նախագահը նախ քան հանդէսի փակումը նկարագրեց խորհրդային Հայաստանի մէջ տիրող կացութիւնը եւ կարդաց հետեւեալ բանաձեւը —

«Պարսկաստանի Սուլթանապատ քաղաքում Հոկտ. 5ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրուայ տօնակատարութեան հանդէսին ներկայ գտնուող Դաշնակցական ընկերները եւ համակիրները լսելով զեկուցումներ Հայաստանի եւ Հայ ժողովրդի համար ստեղծուած ներկայ քաղաքական եւ տնտեսական կացութեան մասին, հանեց հետեւեալ բանաձեւը.

1. Հայաստանին վերադարձնել անոր ինքնապաշտպանութեան ողնայարը կազմող Զանգեզուր, Ղարաբաղ, Նախիջեւան, Ախալքալաք եւ հայկական Բորչալուն։

2. Թոյլ տալ որ հայ ժողովուրդը զինուի իր ինքնապաշտպանութեան համար։

3. Ազատ արձակել քաղաքական բոլոր բանտարկեալներն ու աքսորականները։

4. Բանալ Հայաստան գնալ ցանկացող բոլոր Հայերի առաջ փակուած դռները»։

Հանդէսը փակուեցաւ կէս գիշերը անցած, սակայն բազմութիւնը չէր ուզեր ցրուիլ։ Մինչեւ առաւօտեան ժամը 3 պարերը, կերուխումը, նուագը եւ զուարճալի անակնկալներ անպակաս էին։

Կարգադիր Յանձնախումբը ջանք չէր խնայած իր վրայ դրուած պարտականութիւնը սիրով կատարելու համար։

Ուրախութեամբ պէտք է արձանագրել բարոյական այն աննախընթաց յաջողութիւնը որ ապահովեց Յանձնախումբը իր այս ձեռնարկով. աւելի քան 2000 ղրան (200 տոլար) մուտք հետ միասին։

ԵՆԳԻ

ԳԻՒՂ ՄԸ ԵՒ ԻՐ ՎԱՐԺԱՊԵՏՆԵՐԸ

«Մուրճ-Մանգաղ» (13 Նոյ.) կը գրէ.—

Այս տարի երկու մէրդ եկան մեր գիւղը եւ ըսին թէ ուսուցիչ են։ Ներկայացան կրթական մարմինին, ուսուցչութեան իրաւունք ստացան եւ սկսան ուսուցչութիւն ընել։ Առաջին օրերը լաւ գացին։ Յետոյ թուլցան։ Դասի ժամանակ, աշակերտներուն պատմութիւն կը պատմէին։ Իսկ շաբաթ մը յետոյ, սկսան ալ աշակերտներուն հրամայել.— Դուն հաց բեր, դուն Թուրշի բեր, դուն կաթ բեր, դուն զգում բեր։ Եւ աշակերտները ամէն օր, ձու, կաթ ու հաց, Թուրշի ու զգում կը բերէին վարժապետներուն, որոնք կ'ըսէին թէ երբ ամսական ստանան, կը վճարեն։

Օր մըն ալ յայտարարեցին թէ չեն կրնար դաս տալ, որովհետեւ պատուհանները ապակի չունէին։

Ուրիշ օր մըն ալ ուսուցիչներէն մէկը, Արշակ Սիմոնեան, ըսաւ. «Տղաս բժիշկի պիտի տանիմ»։ Ու գնաց Սաշի, ալ չվերադարձաւ։ Մնաց Բարսեղ վարժապետը, սակայն գիւղացիները հաց ու կաթ չէին տանիր ալ եւս Բարսեղ վարժապետը։ Իրեն հաց ճարելու համար, ձգեց գիւղը ու գնաց։

Այժմ Ներքին Լօռ գիւղին 130 աշակերտ դպրոցը փակ է։ 130 աշակերտներ փողոցն են մնացեր, եւ չեն գիտեր թէ ի՞նչ սորվեցան եւ դեռ ի՞նչ կայ սորվելիք։

ԽՐԻՄԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 14 Նոյ.

Երէկ, 13 Նոյեմբեր, Ռումանահայ Կեդր. Մատենադարանի վարչութեան նախաձեռնութեամբ, գրական հանդէս մը տեղի ունեցաւ Մատենադարանի սրահին մէջ, Խրիմեան Հայրիկի մահուան քսաներորդ տարելիցին առթիւ Պ. Վ. Մէշտուտճեան բացաւ հանդէսը եւ խօսք տուաւ Առաջնորդ Յուսիկ եպսկ. Զօհրապեանին, որուն բանախօսութեան նիւթն էր «Խրիմեան Մարդը»։ Բանախօսը որ ժամէն ճանչցած էր այդ «Մարդը» մէկ ու կէս ժամ տեւող հաճելի զրոյց մը ըրաւ համեմելով իր յիշատակներով։ Նախ խօսեցաւ անոր հին համբաւին եւ կաթողիկոսական ընտրութեան մասին, երբ պայքարող երկու կողմերը, իրենց թեկնածուներէն Մատթէոս եպս. Իզմիրլեանէն եւ Օրմանեան եպսկ. Սեղրակեանէն հրաժարելով, իրենց 72 քուէները միաձայնութեամբ կեդրոնացուցին Խրիմեան Հայրիկին վրայ, ինչ որ աննախընթաց էր մինչեւ այնատեն։ Երկար ատենէ ի վեր առաջին անգամ էր մանաւանդ որ հայութիւնը իր բոլոր թեմերով կը մասնակցէր կաթողիկոսական ընտրութեան։ Յետոյ պատմեց թէ ինչպէս Ցարը ամբողջ մէկ տարի չվաւերացուց Խրիմեանի ընտրութիւնը, եւ Խրիմեանի օծումէն յետոյ երկար ատեն մերժեց ընդունիլ զայն իր ներկայութեան։ Միխայիլ Մեծ Դուքսին միջամտութեամբ էր որ Ցարը հաւանեցաւ ի վերջոյ Խրիմեանի Փեթերպուրգ մուտքին եւ զայն ունկնդրութեան ընդունեց արքայավայել պատիւներով։ Յուսիկ եպս. որ այն ատեն ընկերացած էր Խրիմեանի ճամբորդութեան, յիշեց թէ Ցարը խոստացած էր իր միջամտութիւնը՝ Սասունի կոտորածներուն առթիւ եւ իր բարեհաճակամութիւնը՝ Էջմիածնի կարգ մը խնդրանքներուն գոհացում տալու համար, մինչդեռ իր քամարիլլան ոչ միայն չիրականացուց շռայլուած խոստումները, այլ Խրիմեան զեռ Էջմիածին չվերադարձած՝ եկեղեցական հասաւ դպրոցներու փակման հրամանը։

Բանախօսը ի վերջոյ գրուագներ պատմեց Խրիմեանի նիստ ու կացի, նկարագրեց անոր գրելու, գրուցելու ձեւը, եւ մահուան վայրկեանները։

Բէմանչիստ Ռուբէն Նուագեց Խրիմեանի նուիրուած երգերէն մէկը եւ «Կռունկ»ը։ Ատենը ուշ ըլլալով յայտագրին . երկրորդ մասը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Կիրակի, երբ պիտի խօսին Պ. Պ. Յ. Ճ. Սիրունի, նիւթ ունենալով «Խրիմեան Գրագէտը» եւ Գէորգ Ղազարեան «Խրիմեան Կաթողիկոս»։

.˙. Խմբագրութեանս ձեռքը հասած ըլլալու չէ (խմբ. ինկապէս չենք ստացած) նախորդ թղթակցութիւն մը, ուր կը խօսէր Ռումանահայ Կեդր. Մատենադարանի բացման հանդէսին մասին։ Այդ հանդէսը տեղի ունեցաւ 9 Հոկտեմբերին, Թարգմանչաց Տօնին օրը, որ հռչակուեցաւ այս առթիւ «Մշակոյթի Օր» ռումանահայ գաղութին համար։ Օրուան բանախօսներն ալ շեշտեցին նման ազգային Օր մը որդեգրելու անհրաժեշտութիւնը, զայն դարձնելով տեսակ մը ուխտի օր՝ գաղութներու մէջ պահպանելու եւ զարգացնելու համար հայ գիրն ու արուեստը, իբրեւ մեծագոյն երաշխիքները հայ ցեղին պաշտպանութեան։ Կ'անդրադառնամ այս հարցին։ Անհրաժեշտ է որ այս Օրը որդեգրուի ամենուրեք, դառնալով տեսակ մը համազգային տօն։

ԱԼԼԱՀՎԷՐՏԻ ՊՂԻՆՁԻ ՀԱՆՔԵՐԸ

Մուրճ-Մանգաղի Թղթակիցը Ալլահվէրտի-Լոռիէն կը գրէ (10 Նոյ.).—

Ալլահվէրտի հանքերը, պատերազմէն յետոյ, առաջին կարեւոր արտադրութիւնը տուին 1925-1926 շրջանին։ Այդ շրջանի արտադրութեան քանակն էր 9400 փութ։ Յաջորդ տարին արտադրութիւնը հասաւ 55,000 փութի։ Նախ քան պատերազմը այդ արտադրութիւնը կը հասնէր 200,000 փութի։ Յոյս կայ, որ քանի մը տարուան ընթացքին արտադրութեան քանակը հասնի նախապատերազմեան քանակին։

Այժմ գործարանին ու հանքերուն մէջ կ'աշխատին 1500 բանուոր։ Իւրաքանչիւր բանուոր կը ստանայ 47 րուբլի։

Գործարանը, պղինձէն զատ, կ'արտադրէ նաեւ հրաքար եւ բլոնածխուկ։ Շամլուխի հօրերէն հանուած հանքերն ալ կը զտուէին այս գործարանին մէջ։

Երբ հետզհետէ գործարանը կ'ընդարձակէ իր աշխատանքները, մեքենական աշխատանքները աւելի եւս անհրաժեշտ կը դառնան։ Եւ արդէն հանքերուն մէջ նախնական եղանակով կատարուող աշխատանքները յանձնուած են մեքենաներու։ Վերջերս Գերմանիայէն հասաւ «Բուրի» մեքենան հանքերուն օդ տալու համար առաջ կը գործածուէր երկու մեքենայ։ Այժմ այս միակ մեքենան 30 խորանարդ մեդր օդ կու տայ եւ կը փոխարինէ հին մեքենաները։ Յառաջիկայ տարի պիտի բերուի մեքենայ մըն ալ, որ պիտի տայ 20 խորանարդ մեդր օդ։ Արտասահմանէն հասած են նաեւ 6 մեքենայ. որոնք հանքախուցութեան սահմանուած են։

Հասած են նաեւ հօրերէն հանքերը հանելու, փլուածները արգիլելու համար ելեկտրական եւ պէնզինով մեքենաներ։ Բերուած են նաեւ 30 շարժանիւներ (մոթէօր), մէկ մասը պիտի փոխարինէ հինները։ Մինչեւ այժմ մէկ հնոց կար, որ կը հալեցնէր 2 թոնօ պղինձ։ Այժմ երկու հնոց, իւրաքանչիւրը պիտի հալեցնէ 7 թոնօ։ Այսպէս արտադրութիւնը կը շատնայ, բանուորական ուժը կը կրճատուի։ Բնածուխի փուռը պիտի քանդուի։ Արհեստագէտ բանուորներուն թիւը քիչ է։ Անհրաժեշտ է արհեստանոց մը, սակայն բնակարանային տագնապին պատճառով առայժմ դժուար է։ Սակայն արհեստանոցին տեղ պիտի բացուին վիզամանայ դասընթացքներ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Ֆութպոլի Յանձնախումբը նկատի ունենալով որ Փարիզի շրջանի բոլոր մասնաճիւղերը U. G. Arménienne անունով միայն մրցումներ կը կատարեն, որու ընթացքին տեղի ունենալիք բոլոր անպատեհութեանց միակ պատասխանատուն ինքն է «Լիկ տը Փարի»ի առջեւ, խաչաձեւումներու եւ անհասկացողութիւններու տեղի չտալու համար, կը յանձնարարէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի շրջանի բոլոր Ֆութպոլի կազմակերպութիւններուն, որ այսուհետեւ իրենց կատարելիք բոլոր մեծ ու փոքր մրցումները օր առաջ իմացնեն իրեն։ Առանց ատոր իրաւունք չպիտի տրուի իրենց՝ մրցումներ կատարել օտար ո եւ է խումբի դէմ։ (Կնիք)

.˙. Անցեալ Կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պելվիլի Ֆութպոլի Ա. խումբը Troys քաղաքին մէջ մրցելով Y. S. Massé ի Ա. խումբին դէմ, պարտուած էր 1ի դէմ 8 նշանակէտով։ Սոյն պարտութիւնը նախ վերագրուած ըլլալով Փարիզի Հայ Մարզական խումբին, հեգնական ձեւով մը հերքուած էր, անոր վարիչին կողմէ։ Յաջորդ օրը Auto մեկենոյն պարտութիւնը կը վերագրէր Փարիզի Ա. խումբին։ Այս առթիւ կարգ մը անպատեհ գրութիւններ երեւցան Echo des Sports թերթին մէջ «Encore les Armeniens», «Papier d'Armenie» վերնագրերով, որոնք շատ գէշ ազդեցութիւն ձգեցին թէ՛ մեր եւ թէ ֆրանսական մարզական շրջանակներուն վրայ։

Կը թելադրենք հայ խումբերու լրջօրէն նկատի առնել այս ցաւալի պարագան եւ այսուհետեւ իրենց չպատկանած անուններով իրենցմէ շատ աւելի բարձր խումբերու դէմ մրցումներ չկատարել, որպէսզի չվարկաբեկուին։

Գ. Գասապեան

ԿՈՓԱՄԱՐՏ

Չինգշաբթի գիշեր, Royal Variétés ի մէջ տեղի ունեցաւ կռփամարտի երեկոյթ մը, խուռն բազմութեան մը ներկայութեան։ Գլխաւոր մարտնչողներն էին Շոլցեր եւ Քալուալ։ Շոլցեր 10րդ շրջանին գետնեց իր ախոյեանը։

Նոյն երեկոյ Աւետիս Ապլաեան (Պէշիր) ութ շրջաննոց (իւրաքանչիւրը երկու վայրկեան) մրցում մը ունեցաւ Magnien ի դէմ։ Ամբողջ կռուի ընթացքին Պէշիր ուղղ կերպով կը տիրապետէր իր ախոյեանին, խանդավառ ծափեր խլելով ներկաներէն։ Ութերորդ շրջանէն վերջ, դատաւորը յաղթական հռչակեց Պէշիրը կէտերով։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՈՂԵՐԸ. Հնութենավաճառ Փէրրէն գոցեց վաճառատունը եւ տուն դարձաւ։ Իրկուն էր։ Յանկարծ զարնուեցաւ դուռը։ Փէրրէն ետ դարձաւ, բացաւ դուռը եւ տեսաւ որ երկու անծանօթներ կեցած են դրան առջեւ։

Անծանօթները տնկեցին ատրճանակները եւ պոռացին.

— Ձեռքերդ վեր։

Ճուարած՝ կեցեր էր Փէրրէն։ Գողերը հրեցին ներս, աքացի մը զարկին փորին եւ գետին փռեցին զայն.

— Ո՞ւր պահած ես դրամդ։

Փէրրէն պապանձեր էր։ Գողերէն մէկը հանեց դանակը։

— Կեցիր, քիչ մը արիւն առնեմ։

Փէրրէն, պաղարիւն, գլուխը սանդուխին երկնցուց եւ կանչեց։

— Ժան։

Թէեւ մարդ մարդասանքչկար տնար մէջ, սակայն գողերը վախցան, բացին դուռը, որուն ելեկտրական զանգը սկսաւ ճռնչել։ Սարսափած, ցատկեցին դուրս։ Փէրրէնի աղաղակներուն վրայ, դռնապանը գոցեց փողոցին դուռը։ Գողերը ստիպուեցան վերի յարկերը վազել։ Փախուստի ճամբայ չկար։ Անկիւն մը մտան եւ սպասեցին բախտին։

Քիչ յետոյ ոստիկանները եկան եւ ժողվեցին տարին։

ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ՌՃԻՐ.— Ոստիկանութիւնը քանի մը օրէ ի վեր կը փնտռէր պեղժ երիտասարդ մը, Տը Բէյզէր, որ ամբաստանուած է թէ Պրիւքսէլի մէջ Իտալացի մը։ Լուսանկարը ընելով, ոստիկանները Իթալի թաղամասին մէջ ձերբակալեցին զայն, որ նախ ուրացաւ եւ սակայն յետոյ պատմեց այսպէս.—

Պրիւքսէլի մէջ Իտալացի Մալաքրիտա գործ չունէր, ինծի դիմեց։ Գացի իր սենեակը, ուր կը գտնուէր նաեւ ուրիշ Իտալացի մը։ Ես քօքային կը ծխեմ։ Հրամցուցին այդ սիրական դեղէն։ Յետոյ նստանք թղթախաղի։ Շուտով ձգեցի խաղը։

Երկու Իտալացիները սկսան կռուիլ։ Յիշողութիւնս տեղը չէ, որովհետեւ քօքային կը ծխեմ։ Այնպէս որ չեմ յիշեր անունը միւս Իտալացիին։ Անիկա շատ ուժեղ մէկն էր։ Վառարանին կափարիչը վերցուց եւ վայրագութեամբ զարկաւ Մալաքրիտային։ Չեմ յիշեր թէ յետոյ ինչպէս եղաւ։ Մալաքրիտա կտորներու վերածուած էր։ Իտալացին ինծի հրամայեց սաւան մը գտնել։ Գլուխը փաթթեցինք սաւանին մէջ։ Ինքնաշարժ նստանք ու հեռացանք։ Իտալացին առատ դրամ տուաւ ինծի։ Յետոյ փախայ Ֆրանսա։ Յիշողութիւնս չի բաներ եւ չեմ գիտեր թէ ուր կը բնակիմ։

ՀԱՅՐԱՃ ԷՐ ԿԱՂԱՄԲԻ ՏԵՐԵՒՆԵՐ.— Առջի օր, Քէ տը Պրընէլի վրայ, ոստիկանները հանդիպեցան կնոջ մը, որ, կաղամբի տերեւներ հագած, խոլ պար մը կը դառնար։ Ոստիկանները բռնեցին ու հարցաքննեցին զայն, որ պատասխանեց թէ կը կոչուի Լէա Մարէն։ Թէ թշնամիները թրթուր դրած են իր վրայ, ստիպելով որ անուցանէ զանոնք։

Խեղճ կինը յիմար մըն էր։ Ղրկուեցաւ հիւանդանոց։

ԶԶՋՈՒՄ ՆԻ ՈՃԻՐ.— Փրապորտոյի ճամբուն վրայ սպաննեց իր քրոջ աղջիկը, որուն հետ կ'ապրէր երկար ատենէ ի վեր։ Փրամանաւոր ամսական մը կու տար իր ազգականին։ Յետոյ զղջաց եւ ուզեց կտրել ամսականը։ Կռիւները անպակաս էին։ Վերջապէս սպաննեց զայն եւ գնաց կախել ինքզինք սենեակին ձեղունէն։

ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ով հետ, ընտիր գիրքեր ալ պիտի ստանաս, տարեկան կամ վեցամսեայ բաժանորդագրուելով մինչեւ դեկտ. 31:

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԻ ԱՌԹԻՒ

ՆՈՐ ՏԱՐՒՈՅ ՄՕՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ, ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԵՆՔ ԲՈԼՈՐ ԱՅՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ՈՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

ՓԱԿԵԼ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31

Այդ օրը կը փակուի օրաթերթ «Յառաջ»ի առաջին տարին։ Մինչդեռ բաժանորդներ կան որ տակաւին պարտք ունին երկօրեայ «Յառաջ»էն։

1928 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԻՆ, ԱՆԽՏԻՐ ՊԻՏԻ ԴԱԴԱՐԵՑՆԵՆՔ ԱՆՎՃԱՐ ՄՆԱՑԱԾ ԹԵՐԹԵՐԸ, միեւնոյն ատեն հետապնդելով պահանջներու գանձումը։

Կ'ուզենք հաւատալ թէ, այս յայտարարութենէն յետոյ, բոլոր մոռցուած կամ ձգձգուած հաշիւները փակուելով, հարկ չպիտի մնայ անախորժ կարգադրութիւններ ընել ո՛ եւ է բաժանորդի հանդէպ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (118)

...ԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՁԻՋԻԼ ԿԱՄ ՄԵՌՆԻԼ

...ւս կողմէ, որովհետեւ ա... ...ումը չէր գուգափ... ...ն ժամերուն որ շղթաներս ...ած էին, ապուրս ուտելու ...ր, կը ստիպուէի գետնին ...ուիլ եւ շան պէս լակել։

...ր մար ծածկոցը

...ովհետեւ լոգանքէն առաջ ...ին եւ ոչ թէ յետոյ ինչ...ը կը պահանջէր տրամաբանու...ր անմիջապէս սպունգ կը ...էր եւ անգործածելի կը դառ...

...ութիւնս ուրեմն, փոխանակ ...ելու, ամէն օր աւելի ...թարանայ։

...անդ որ, խցիկս պատ...մի սրահին տակ գտնուե... ...ութիւնէս չէր վրիպեր ...ը կը կատարէին գահճները։

Ամբողջ գորեկը եւ յաճախ գիշերը, աղաղակներ եւ ողբեր էին, որոնց կը պատասխանէին տրճանակի հարուածներով

Ամէն իրիկուն ժամը 7ին, չինացի գահճներուն կը յանձնէին դատապարտեալները, գահճները գործի կը սկսէին եւ յաճախ, մինչեւ ուշ ատեն կը շարունակէին։

Նման վիճակ մըն ալ ինծի վերապահուած ըլլալով, բարոյական եւ մարմնական անկումին ալ օգնութեամբ,— քանի որ վարմունքը որուն ենթարկուեր էի, չէր կրնար կազդուրիչ ըլլալ,— ամէն իրիկուն, անձկութեամբ,— եւ ինչո՞ւ չխոստովանիլ, քանի որ շիտակ է,— սարսափով կը սպասէի որ ժամը 7 հնչէր...

Եւ ամէն իրիկուն, երբ գահճներու ցանկը փակուէր առանց իմ անունիս, շնչասպառ, խցիկիս գետնին վրայ կ'իյնայի բոլոր

— ԿԱՐԳԸ ԸՆԾԱՅՈՒՇ Վ.Ա.Ղ.Ը.

ՊԻՏԻ ԳԱՅ

Այս պահուս երբ այս տողերը կը գրեմ, կը հարցնեմ ինքզինքիս թէ՝ ինչպէ՞ս չխենթեցայ

Ատուած իր անհասն ողորմութեամբ. ուրիշ կերպ տրամադրեր էր։

Եւ իրք, գիշեր մը, մինչդեռ գլխուս վերեւ կը հնչէր ռմբակոծումներու սովորական համերգը, ինչ որ բնական է զիս կ'արգիլէր քնանալէ, խցիկիս դռնակը բացուեցաւ եւ թուղթ մը ինկաւ ոտքերուս առջեւ։

Միեւնոյն ատեն, անծանօթ ձայն մը սա բառերը արտասանեց.

— ԱՌԷ՛Ք ԵՒ ՀՆԱԶԱՆԴԵՑԷ՛Ք։

ԴԻՒՐԱՑԻՆ ՀՆԱՐՔ ՄԸ

Անսել եւ հնազանդիլ, դիւրին է ըսել, կը մտածէի, բայց ինչպէ՞ս ընել, քանի որ շղթայուած ըլլալով, չեմ կրնար շարժիլ. եթէ նոյնիսկ կարենամ առնել այդ տոմսակը, ինչպէ՞ս պիտի կարդամ մութին մէջ։

Գերութեանս ընթացքին, անձկալից շատ պահեր ապրած էի, բայց այնքան չէի տանջուած, որքան փնտռելու համար այդ թուղթը որ ինծի յոյսեր մը կը բերէր.

Միւս կողմէ, պէտք չէ՞ր որ զայն ծածկէի պահապաններու հետաքրքրութենէն։ Որովհետեւ անոր բովանդակութիւնը անգիտանալով մէկտեղ, կ'ենթադրէի թէ բնականաբար վտանգաւոր բնոյթ ունեցած պիտի ըլլար, անոր համար որ զայն գրած էր, նաեւ անոր համար որ զայն ինծի տուած էր։

Այսպէս տրամաբանելով մէկտեղ, անգործ չէի մնացած. ցեխոտ ջուրին մէջ, որ գետինը կը ծածկէր, փորի վրայ պառկած, կզակովս ամէն ուղղութեամբ շուրջս կը շօշափէի։

Ճիգերս ի վերջոյ յաջողութեամբ պսակուեցան, տոմսակս գտայ եւ ակռաներովս բռնեցի։

Բայց ատով գործս աւելի առաջ գացա՞ծ էր։ Ոչ անշուշտ. որովհետեւ, ո՞ւր եւ ինչպէ՞ս ծածկելու էի։

Շիտակը ըսելով, միայն մէկ միջոց ունէի, բերնիս մէջ ծածկել։

Բայց եթէ այդպէս ընէի, տոմսակին գիրերը չպիտի՞ աւրուէին լորձունքէս։

Ի վերջոյ, որոշեցի զայն պահել ակռաներուս միջեւ, մինչեւ որ համրը գար զիս երկաթներէս ազատելու. անկէց յետոյ զայն բերնիս մէջ պահելով, պիտի ջանայի փախցնել որեւէ խուզարկութենէ։

Գիշերուան մնացեալ մասը այսպէս անցուցի, տոմսակի բովանդակութեան մասին ամէն ենթադրութիւն ընելով եւ անհամբերութեամբ սպասելով որ պահապանը գայ։

Առաւօտեան ժամը 6ին, ան եկաւ։ Ըստ սովորութեան, վերջապէս երկաթներս քակելէ յետոյ, նշան ըրաւ որ խցիկէս դուրս ելլեմ։

Նախ չհասկցայ, որովհետեւ արգելափակուելէս ի վեր, առաջին անգամն էր որ նման բան մը կը պատահէր ինծի։

Պահապանը կրկնեց իր հրամանը. Նրբանցք ելայ, շատ նեղուելով աչքերէս, որոնք մութին վարժուած ըլլալով, չէին կրնար տոկալ ելեկտրական լամպերուն, որոնց լոյսը առատօրէն կ'ողողէր այս նեղ անցքը։

Երբ աչքերուս նեղութիւնը անցաւ, պահապանը ինծի ցոյց տուաւ ոտքերուս տակ գրուած խոշոր ծրար մը, եւ նշան ըրաւ որ առնեմ զայն։ Յետոյ, բազուկէս բռնելով, զիս վերի յարկը տարաւ, ուր զիս նոր խցիկի մը մէջ բանտարկեց անկողին մը, սեղան մը, եւ երկու աթոռներ կային հոն։

Թէեւ տարօրինակ ու մը կը տիրէր սենեակին մէջ. ձեղունին կախուած լամբար մը, բաւարար լոյս մը կը տարածէր։

(Շար.)

Թրգմ. Մ. ԽՐԻՅԵԱՆ

թըմաններու տէրերն ու վարձակալները կապ ունին մաքսանենգներուն հետ։

Գաղտնի գործարանէն գտնուած է 15.000 քիլօ գինի, որ հրապարակին վրայ գտնուած գինիներէն շատ լաւ տեսակի կը պատկանի։ Գործարանին գիտական տնօրէնութիւնը ստանձնած էր Պանեօնէզ անուն ռուս քիմիագէտ մը, որուն կը գործակցին ուրիշ երկու քիմիագէտներ։ Ոստիկանութեան կողմէ յանցանքի վրայ բռնուած եւ ձերբակալուած են հետեւեալ անձերը. - Նիքօ Նօրօնտաքի, որ գործարանին տէրն է եւ 15.000 ոսկի տրամադրած էր գաղտնի գործարանը հիմնելու համար։ Մէհմէտ Նազմի, որ ստանձնած է գործարանին տնօրէնութիւնը։ Լամպօ, Փավլի եւ Իլիա, որոնք Աթէնքի մէջ ուսած են եւ մասնագէտ են մաքսանենգութեան գործերու մէջ։ Պօղոս եւ Լամպօ, որոնք ստանձնած էին պատրաստուած ապրանքներու սպառումն ու նախնական նիւթերու հայթայթումը, ։ Ձերբակալուած է նաեւ կօնարաս անուն անձ մը, որ իր անունով վարձած էր Սէն-Փիէր խանը։

Հակառակ ցոյցեր Իտալիոյ մէջ

Ֆրանքեւսերպ դաշնագրին առթիւ դարձեալ ցրտութիւն առաջ եկաւ Իտալիոյ եւ Սերպիոյ միջեւ։ Երկու երկիրներու մէջ ալ իրարու հակառակ ցոյցեր տեղի կ'ունենան։

«Սթէֆանի» գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ եուկօսլաւ գրգռութեանց դէմ բողոքի ցոյցեր տեղի ունեցան շատ մը քաղաքներու, մասնաւորապէս Միլանոյի, Թրիէսթէի, Մոտանայի, Լիվոռնոյի, Փլէզանսի, Փէրուզայի եւ Քաթանզարոյի մէջ։ Թափօրներ շրջեցան կեդրոնական փողոցներու մէջ՝ երգելով հայրենասիրական երգեր։ Հռետորներ խօսք առին եւ վեր հանեցին ցուցարարներու հայրենասիրութիւնը։

Իտալերէն թերթերը միեւնոյն ժամանակ կը յարձակին Ֆրանսայի վրայ։ «Լավօրօ տ'Իթալիա» թերթը յօդուած մը կը հրատարակէ «Ցո" երթաս, Գաղղիա» խորագրով եւ կ'ըսէ թէ Եուկօսլավիոյ մէջ կատարուած ուրախ ցոյցերը կը հաստատեն թէ դաշնագիրը ուղղուած է Իտալիոյ դէմ։ Եուկօսլաւները կը յուսան թէ առիկա իրենց պիտի բանայ Թրիէսթէի ճամբան եւ Իտալիոյ դէմ յաղթական պատերազմի մը յոյսը փայփայել կուտայ։

Կացութիւնը Ռուսիոյ մէջ

Լէնինկրատի համայնավար կուսակցութեան ժողովին մէջ Քաղաքական Բիւրօի անդամ Թոմսքի յայտարարեց թէ պոլշեւիկ կուսակցութիւնը որոշած է խիստ միջոցներ ձեռք առնել ընդդիմադիրներուն դէմ, ու ի հարկին ձերբակալել զանոնք. եթէ տակաւին փորձեն հանրային կարծիքը գրգռել մասնաւոր ժողովներ սարքելով, կամ թռուցիկներ տպելով։ Թոմսքի ըսաւ. «Պրոլետարիատի դիկտատորութեան տակ կրնան գոյութիւն ունենալ երկու, երեք, նոյնիսկ չորս կուսակցութիւններ, բայց մէկն է, որ կը կառավարէ, միւսները բանտը պէտք է գտնուին։

Ստալինի պաշտօնաթերթ «Փրավտա» կը գրէ թէ ծայրայեղձախերու կուսակցութեան շարքերէն վտարումը պիտի շարունակուի, մինչեւ որ կուսակցութիւնը ազատուի բոլոր կազմալուծող տարրերէ։ Վեց ամիս առաջ Տրոցկիի եւ Զինովիեւի Գ. Միջազգայինէն վտարուելէն ի վեր կուսակցութեան շարքերէն վտարուած են մեծ ու պզտիկ 3000 համայնավարներ, իսկ անցած շաբաթ Մոսկուայի, Խարկովի եւ Լէնինկրատի մէջ Տրոցկիի կուսակիցներէն արտաքսուեցան 400 հոգի։ Մաքրագործումը պիտի շարունակուի մինչեւ որ ընդդիմադիրները դադրին դաւելէ։

Եոֆֆէի անձնասպանութիւնը աւելի ձգտում առաջ բերաւ կացութեան մէջ։ Ցիշեալին վրայ դամբանական խօսեցան Զիչէրին, Լէյաժա, Ռուբթին, ինչպէս նաեւ իր քաղաքական բարեկամները՝ Տրոցկի, Զինովիեւ, Կամէնէֆ եւ Ռաքովսկի։ Այս վերջինները առիթէն օգտուելով խստիւ յարձակեցան Ստալինի քաղաքականութեան վրայ։ Տրոցկի մասնաւորապէս շատ ազդուած էր Եոֆֆէի մահով եւ գիշերը մինչեւ լոյս անքուն հսկեց անոր դագաղին քով։ Եոֆֆէի մարմինը այրուեցաւ եւ աճիւնները Կրէմլինի պատին մէջ դրուեցան։

«Շիքակօ Թրիպիւն»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ռիկա հասած են ընդդիմադիրներու կողմէ Ռուսիոյ մէջ *բաժնուած թռուցիկներու օրինակներ, որոնց տակ ստորագրուած է «Ռուս համայնավար կուսակցութեան»։ Ստալինի կուսակցութիւնը կը կոչուի «Միացեալ համայնավար կուսակցութիւն»։ Տրոցկիի մարդոց կողմէ «Ռուսիա» բառին գործածումը յուսահատ փորձ մը կը նկատուի իրենց կողմը շահելու ռուս ընկերվարականներն ու հակայեղափոխական ուրիշ տարրերը, բոլոր դժգոհները միացնելու համար հակաստալինեան խմբակի մը մէջ։

Կը կարծուի թէ համայնավար կուսակցութեան համագումարէն՝ Դեկտ. 15էն առաջ բոլոր ընդդիմադիր վարիչները պիտի աքսորուին Մոսկուայէն։ Պոլշեւիկ գաւեշտաթերթերը կը հրատարակեն ծաղրանկարներ, որոնք ցոյց կուտան Տրոցկին եւ իր ընկերները կառախումբի մը վրայ, որ զանոնք կը տանի դէպի իրենց հին հայրենիքը՝ Սիպերիա։

Մակեդոնացիները կը վախնան

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ սերպ իշխանութիւնները Մակեդոնացի յեղափոխականներու մէկ յարձակումէն վախնալով, ժամանակ մը վար դրած են Սէնփլոն-Օրիան ճեպընթացը, որ չորս ժամ ուշ հասած է Սելանիկ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ «ԻՒՄԱՆԻԹԷ» թերթին ցունաստան մուտքը արգիլուած է։

ՀԱԿԱՀՐԷԱԿԱՆ ցոյցեր տեղի ունեցան Պուքարէշթի մէջ։ Բազմաթիւ հրեայ ուսանողներ վիրաւորուեցան։

ՊՈԼՍ ԳԱՀԻՐԷ սուգնապի մէջ է։ [illegible] Նախարարները կը սպառնան հրաժարիլ՝ գինուորագրութեան նոր օրէնքին հետեւանքով։

ԽՈՐՀ. ՌՈՒՍԻՈՅ մէջ ներկայիս զէնքի տակ կը գտնուին 3.552.000 զինուորներ, որոնց 1,124.000ը կը պատկանին կարմիր բանակին։ 1914ին երբ մեծ պատերազմը ծագեցաւ ամբողջ [illegible] բանակներուն մէջ կային 5,318.000 զինուորներ իսկ [illegible] ներկայիս զէնքի տակ ունին միայն 118.000 հոգի։

ՌՈՒՄԱՆԻԱՅ վարչապետ Պրաթիանու [illegible] առաջ Հռոմի մէջ պիտի տեսակցի Մուսոլինիի հետ։

ՑՈՒՐԻԽԻ մէջ ձերբակալուեցաւ [illegible] կեղծարար դրամատէր [illegible] որ փախչիլ պիտի փորձէր։ [illegible] 10րդ. [illegible] դրամատէր մըն է, [illegible] կը սպասէր։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն սովորաբար ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ կայծակ խումբի բոլոր ընկերները վաղը՝ Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ Բացակաները կ'ենթարկուին կուսակցական պատասխանատուութեան

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Լիոնի Ազգ. Միութենէն.—

Լիոնի ոստիկանական [illegible] չութեան կողմէ Ազգ. Վարչութեան եղած յեկոյցին վրայ, կը հրաւիրենք մեր հայրենակիցներէն անոնք որ իրենց անձնագրին համար 100 ֆր. տուրք վճարած են, փութալ առաջին առթիւ Սէն-ժան, ապահովութեան [illegible] [illegible] գրասենեակը իրենց անձնագիրները ստանալու համար։ Հակառակ պարագային առանք չեղեալ պիտի համարուին, եւ չդիմողները կամ ուշացողները նոր անձնագիր առնելու պիտի պարտաւորուին։

Վարչութիւն

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

ուր կը գտնուի ճոխ մթերք մը վիպական, գրական, բանաստեղծական թատերական եւ գիրքերու, երգարաններու՝ ձայնագրուած հայկական եղանակներ Կոմիտաս Վարդապետի, Սպենդիարեանցի եւ յայտնի հայ երաժիշտներու

Զօր. Անդրանիկի մեծ ու փոքր նկարները

ժողովրդական գիներ

Գաւառներէն եղած յանձնարարութիւնները փութով կը կատարուին Դիմել

Ν. Agopianի, 95Cours Richard Vitton, Lyon, Montchat.

Ծախու է ամբողջական կահէն տուն մը չորս սենեակներով։ Դիմել՝ [illegible] 8B Rue Blanqui. K. Bicêtre (Seine). Մէթրօ իտալի, Թրամուէյ 85, 47։ Գինը մատչելի գնով։

ՄՕՏ ՕՐԷՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ Կ'ԵԼԼԷ

ԲՌՆԻ ՍԻՐՈՒԸՏՈՒՔ...

ՔՐՔՋԱԼԻՐ ՉԱՒՇԸՏ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— *Պրուսայի Սէօլէօզ գիւղացի Մանուկ եւ Յակոբ Յարդինեան եղբայրները. Մանուկ 23 տարեկան է, իսկ Յակոբ 22։ 1914ին աքսորուած են., իրենց հօր անունն է Արթին Ամասիացի եւ Սէօլէօզ հաստատուած էր, մօր անունը Վարդենի։ Տեղեկացնել՝ իրենց եղբօր՝ Նիկողոս Յարդինեանի*, 5 Rue du Capitaine Ferber. Issy les-Moulineaux Seine). France.

Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել։

Յակոբճան Թէյլեան կը փնտռէ իր մօրեղբայրը Սարգիս Երուլեան կամ Ղալաճեան։ Իմացնել՝ Պօղոս Հէքիմեանի՝ Chez M. Briand. St. Pierre sous Aubenas. Ardèche.

— Կը փնտռուին Աֆիոն Գարահիսարցի Զաքար եւ Կարապետ [illegible] [illegible] [illegible] Chemin de Fer N. 32. Decines, Isère

[illegible] անունը՝ Յովհաննէս, մօր անունը՝ Մարիամ. Աղեքսանդրացի, որ գտնուած է Պէյրութի Քէլէկեան [illegible] մէջ եւ որ [illegible] [illegible] կը փնտռուի իր ընկերոջ՝ Յակոբ Հովհաննեանի կողմէ. [illegible] La Gaudinière, à Ville-aux-Clercs (Loir-et-Cher), France

— Կը փնտռուին Բալու. [illegible] Միրզա գիւղացի Էլոեանց Ալեքսանի որդիները Միսաք եւ Սեդրաք։ Կը կարծուի որ Ատանայի ջարդէն վերջ Ամերիկա գացած են։ Իմացնել Ալեքսանի եղբօրորդուոյն՝ Մանուկ Խաչիկեանի, 55 Rue Félix-Faure, Enghien, France.

Կը խնդրուի «Հայրենիք»-է արտատպել.

ՍԱԿԱՐԱՆ

21 Նոյեմբեր 1927

ՓՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L. St
Տոլար,	Dollar
Մարք ոսկի 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Tq
Թրք. ոսկի	" or
Մէճիտիէ	Medjidie
Լէվա 100	Leva
Տրաքմի	Drachme
Լիրէ	Lire
Պելճ. ֆրանք	Belga
Զուից.	Frc Suisse
Լէյ 100	Ley
Ֆլորին	(Florin)

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Թր. Ֆոնսիէ	I Cr. fonc Eg
	II
	III
[illegible]	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant : H TEURN

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	Տար. 6 ամս. 3ամս.
ՖՐԱՆՍԱՅԻ	70 ֆ. 40 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	[illegible]
ԻՏԱԼԻԱ	[illegible] ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ	[illegible]

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

23 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 500 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Առաջին անգամ չէ որ ուշադրութիւն կը հրաւիրենք Սուրիոյ գաղթականներու տեղաւորման ծրագրին վրայ:

Այս միջոցին աչքի առջեւ ունինք տեղեկագիր մը, «La Situation des Réfugiés au Liban et en Syrie» (Գաղթականներու վիճակը Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ), հրատարակութիւն Միջազգային Կարմիր Խաչի (Ժընեւ, 1927), հեղինակ՝ Բժիշկ Տիւկէ, անդամ Կարմիր Խաչի Պէյրութի Կեդր. Վարչութեան:

«Յառաջ»ի ընթերցողները պիտի յիշեն այս անունը: Մենք չորս-հինգ յօդուածներով, գրեթէ ամբողջութեամբ տուինք այդ բովանդակալից տեղեկագրին գլխաւոր մասերը: Բայց կ'արժէ նորէն թղթատել մեզի ղրկուած տետրակը, աւելի որոշ գաղափար տալու համար հիմնական ծրագրի մը մասին:

Տեղեկագրին համաձայն, Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ կը գտնուին 80.000 հայ փախստականներ, հետեւեալ բաժանումներով.— Սուրիա՝ 37.000, Ալեքսանդրէթի երկիրը՝ 2700, Լիբանան 9500: Ասոնք բոլորն ալ իրենց աշխատանքով կ'ապրին և օգնութեան պէտք չունին: Դարձեալ, Սուրիոյ մէջ կը գտնուին իբր 13.000 գաղթականներ, իսկ Լիբանանի մէջ 13.500, համագումար՝ 26.500 հոգի, որոնք թէեւ իրենց աշխատանքով կ'ապրին, բայց օգնութեան կարօտ են: Եւ վերջապէս, Սուրիոյ մէջ կան 6500 փախստականներ, իսկ Լիբանանի մէջ 6000 հոգի, համագումար՝ 12.500 փախստականներ, բոլորովին զրկուած ամէն բանէ: Ուրեմն, իբր 40.000 հոգի օգնութեան կարօտ են: Ասոնց իբր 24.000ը հողագործներ են, 4000ը գիւղի արհեստաւորներ, 12.000ը քաղաքի արհեստաւորներ:

Ծանօթ ծրագրին համաձայն.—

1 Նոր թաղ մը պիտի շինուի Պէյրութի մէջ, ներկայ գաղթակայանին տեղ: Այս նպատակով իրեք միլիոն ֆրանք սահմանուած է Լիբանանի պետական մնտուկէն: Գետինը գնուած է արդէն եւ ծրագրին գործադրութեան ձեռնարկուած:

2. Պիտի բարեկարգուին Հալէպի գաղթակայանները:

3. Պիտի նորոգուին Ալէքսանտրէտի (Իսքէնտէրուն) ճահիճները, ուր գաղթականները կը բնակին ողորմելի հիւղակներու մէջ: Այս ծրագրին գործադրութիւնը տասը միլիոն ֆրանք եւ տարիներու աշխատութիւն կը պահանջէ: Այս տարուընէ գործի ձեռնարկուած է արդէն, 2.354.423 ֆրանքի վարկով մը:

4. Հողագործական կեդրոններու մէջ պիտի տեղաւորուին այն հողագործ ընտանիքները որոնք այժմ խռնուած են գաղթակայաններու մէջ: Այս կերպով, թէ գաղթականները վերջնապէս պիտի հաստատուին իբրեւ հողագործ կամ սեփականատէր եւ թէ կայանները պիտի պարպուին:

Ինչպէս գրեցինք, մինչեւ հիմա կատարուած փորձերը յաջող արդիւնք տուեր են: Առաջին անգամ, 1926 Դեկտեմբերին էր որ հայ հողագործներ տեղաւորելու ձեռնարկ մը փորձուեցաւ Տիրոս-Նակուրա շրջանին մէջ (հարաւային Լիբանան): Իւրաքանչիւր ընտանիքի տրուեցաւ զոյգ մը եզ, գործիքներ եւ քիչ մը դրամ:

Դրամը դժուար կը ճարուի, բայց ամէն պարագայի մէջ, առաջին առթիւ պիտի տեղաւորուին 20,000 գաղթականներ, որոնց համար տնակներ կը շինուին արդէն: Տեղեկագիրը կը հաշուէ թէ 1500 ընտանիքներ պէտք ունին բնակարանի, իսկ ուրիշ հազար ընտանիքներ պէտք է ցրուել հողագործական գաղութներու մէջ: Երբ ծովեզերեայ վայրերու տեղաւորման ծրագիրը աւարտի եւ այլեւս տրամադրելի տեղ չմնայ, հողատար իշխանութիւնը կը խորհի գաղթականներ հաստատել նաեւ Եփրատի երկայնքը: Այդ շրջանին մէջ առայժմ լաւ կ'ապրին 310 ընտանիք՝ Ճարապլուս, 47 ընտանիք՝ Տէր-Զօր, 110 ընտանիք՝ Խապուրի հովիտին մէջ (Հասէչէ):

Հասկնալի է որ խոշոր գումարներ կը պահանջէ այս ընդարձակ ծրագիրը: Քանի մը անգամ գրեցինք թէ նախատեսուած է 125.000 ոսկիի ծախք մը: Այս գումարին դիմաց, Լիբանանի կառավարութիւնը տուած է 25.000 ոսկի, Ազգերու Դաշնակցութիւնը՝ 3000, Եւրոպայի բարեգործական հաստատութիւնները՝ 5500: Համագումար՝ 33.500 ոսկի: Յայս կայ որ սուրիական կառավարութիւնն ալ 25.000 ոսկի քուէարկէ: Ուրեմն պիտի պակսի տակաւին 66.500 ոսկի:

Ինչպէ՞ս պիտի ճարուի այս գումարը:

Գրուեցաւ թէ Ամերիկեան Նպաստամատոյցը սկզբունքով հաւանած է 50.000 տոլար յատկացնել (մօտ 10,000 ոսկի): Որքան գիտենք, Բարեգործականն ալ տրամադիր է գումար մը սահմանելու:

Իրողութիւնը այն է որ, այս ձեռնարկին մէջ ալ, օտարները աւելի գործօն դեր կը կատարեն, քան մենք: Անկերեւ է հողատար իշխանութեան կատարած աշխատանքը: Մերձաւոր Արեւելքի Միջազգային Ընկերակցութեան վերջին երկու ժողովներուն մէջ, որոշուած է որ բոլոր անդամ-միութիւնները այս ձեւի ձեռնարկներ կատարեն, դրամ ճարելու համար: Այս առթիւ, Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Եւրոպայի տեսուչը, քաջալերուած Շիրակի մեր հանգանակութենէն, կը թելադրէ մեզի որ, եթէ «Յառաջ»ը նոր հանգանակութեան մը ձեռնարկէ, Նպաստամատոյցը պիտի կրկնապատկէ իւրաքանչիւր գումար, մինչեւ 100.000 ֆրանք: Աւելի պարզ խօսելով, եթէ մենք 50.000 կամ 100.000 հաւաքենք, նոյնքան ալ Նիր Իսթը պիտի նուիրէ:

Ահա թէ ի՛նչպէս կը խորհին ու կը գործեն ուրիշները:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻ ՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Հայրենիք քննելով Հայաստանի ժողովուրդին զինաթափման խնդիրը, կը նկատէ (9 Նոյ.)-

«Որ ամէնուրեք կը զինաթափուի հայութիւնը զանգուածօրէն, այս մասին չկայ որ եւ է կասկած. բայց թէ այդ զինաթափուած հայութիւնը ի՛նչ կենդանի վաղը ինքզինք պիտի պաշտպանէ իր դարաւոր ու ոխերիմ թշնամիներուն դէմ, այս մասին է որ մենք չենք ստանար որ եւ է մէկէն որ եւ է գոհացուցիչ պատասխան:

«Թուրքիա՞ն արդեօք պիտի խնայէ մեզ, որուն արիւնախանձ բնազդներուն ծանօթ է ամէն հայ, ե՛ւ տաճկահայը ե՛ւ կովկասահայը, որոնք մանաւանդ վերջին տարիներուն այնքան դաժանօրէն իրենց մորթերուն վրայ զգացին սարսափներու ամենէն անուշը:

«Արդեօք մեր դրացինե՞րը պիտի պաշտպանեն մեզ — Վրաստանն ու Ազրբէջանը, որոնց միակ խնդիրն է եղած պայթեցնել Հայաստանը իբրեւ քաղաքական միաւոր եւ միանգամ ընդ միշտ ձգել հայութեան բեկորները բռնաւորներու գաւշապարներուն ներքեւ:

«Կամ վտանգի մը պահուն Ռուսաստա՞նն է որ պիտի փրկէ մեզ, այն Ռուսաստանը, որ կոտորեց հայութիւնը համաշխարհային պատերազմի օրերուն իր սարքած «ազատագրական նահանջներով», կամ լքեց մեզ 1918ին, իր բանակները քաշելով ամբողջ կովկասեան ճակատէն, կամ Բագուի մէջ թողուց մեզ անպաշտպան՝ թաթարական հորդաներու առաջ: Եւ այդ նոյն Ռուսաստանը չէ՞ր, որ դեռ անցեալ տարի եւս որոշած էր ձգել Հայաստանը իր սեւ բախտին՝ եթէ ռուս-թրքական բախում մը անխուսափելի դառնար:

«Հայ ժողովուրդի միակ ապաւէնը անոր զինուած բազուկն է, անոր պայքարող բռունցքը: Բայց ահա հայ պոլշեւիկները կ'աշխատին այդ բազուկը եւս կտրել եւ բուռ մը ժողովուրդ դարձնել կենդանի դիակ:

«Եւ արտասահմանի հայութիւնը եթէ չէ՛ կորսնցուցած իր զգալու եւ մտածելու կենսական ընդունակութիւնները, պէտք է իր ձայնը բարձրացնէ. արձակէ բողոքի ուժգին ճիչ մը, ըմբոստացումի սուր աղաղակ մը՝ կոտրելու համար երկրի իշխանաւորներու խելագար եռանդի թափը, որով անոնք կ'աշխատին արդէն զինաթափուած հայութիւնը անգամ մը եւս զինաթափընել»:

ՀԱՅՖԱ - ՊԱՂՏԱՏ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ սկզբունքով համաձայնութիւն գոյացած է, երկաթուղագիծ մը շինելու համար Հայֆայէն Պաղտատ, ճիւղաւորումով մը դէպի Զարքայի անապատը:

Նոր գիծը մօտ 600 մղոն երկարութիւն պիտի ունենայ:

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ երկրաշարժ տեղի ունեցաւ Իզմիրի շրջանին մէջ: Մաղլայի մէջ մօտ հարիւր տուներ քանդուեցան: Քանի մը վիրաւորներ կան: Իզմիրի մէջ եւս թեթեւ ցնցումներ զգացուած են:

ՄԱՆԻՍԱԼԵԱՆՆԵՐԸ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ.— Փուքրէչէն կը գրեն թէ Գ. Գէորգ Մանիսալեան եւ իր որդին Գ. Ճիմիկ Մանիսալեան, որոնք առեւտրական թերփծացութեան մը համար բանտարկուած էին, ազատ արձակուած են.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Անատոլուի Գործակալութիւնը հետեւեալ ցեկոյցը կը հաղորդէ.

«Պոլսոյ մէջ ձերբակալուեցան 18 հոգի, որոնք «Համայնավար կուսակցութիւն» անունին տակ կ'աշխատէին իրենց գաղտնի գործունէութեամբ խանգարել երկրին ընկերային կարգը: Ձերբակալուածներուն մէջ են Տօքթ. Շէֆիք Հիւսնի, որ քանի մը տարի առաջ անկախութեան դատարանին կողմէ 15 տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր, ելեկտրագէտ Նուրի, Շէվքէթ Հիւսնի, անասնաբոյժ Սալիհ, հելլէնահպատակ Նիքօ եւ առագձագործ Նիքօ:

Թերթերու հրատարակած զրոյցներուն համաձայն, Պալքանի պոլշեւիկները Վիէննայի մէջ գումարուած համաժողովի մը մէջ որոշած են Թուրքիոյ մէջ կազմել կեդրոնական կոմիտէ մը, որուն անդամները կէս առ կէս երկրին ներսէն եւ արտասահմանէն պիտի ընտրուին: Այս կեդր. կոմիտէին վարչութեան տակ պիտի կազմուէին վիլայէթներու կոմիտէներ, ինչպէս նաեւ գործարաններու եւ գիւղերու ենթակոմիտէներ:

Պոլիս ձերբակալուածներուն մէջ են Թուրքիայէն կեդր. կոմիտէին անդամ նշանակուածները: Արտասահմանէն ընտրուած անդամներէն Նազըմ Հիքմէթ եւ ուրիշներ փախած են:

Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած են 35 հոգի, Ատանայի մէջ՝ 22 եւ Իզմիրի մէջ՝ 7:»

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցն ալ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հեռագրէ 20 Նոյ. թուականով.—

Թուրք համայնավար կուսակցութեան վարիչ Տօքթ. Շէֆիք Հիւսնի պէյ, որ 15 տարուան դատապարտուած էր, յաջողած էր Խորհրդային Միութիւն ապաստանիլ: Թուրքիոյ մէջ համայնավարութեան զարգացումին դժգոհ՝ Մոսկուայի Արտաքին Կազմակերպութեան Դիւանը, բաղկացած իւրաքանչիւր երկրէ եօթ անդամներէ —թրքական հատուածին պետն էր Շէֆիք Հիւսնի պէյ— հրահանգ տուաւ իրեն հոս դառնալ եւ վերակազմել թրքական ճիւղը: Տօքթ. Հիւսնի պէյ ծպտուած վիճակի մէջ եւ ֆրանսական անցագիրով յաջողեցաւ Պոլիս մտնել երկաթուղիով եւ սկսաւ միթինկներ կազմակերպել, համայնավար թռուցիկներ բաժնել, հետեւելով այն ծրագրին, որ խմբագրուած էր Վիէննայի Պալքանեան համայնավարներու վերջին համաժողովին մէջ:

«Վազըթ» կը հրատարակէ արդէն Պոլիս, Ատանա եւ Իզմիր ձերբակալուած 47 հոգիի անունները: Ասոնց մէջ են՝ Շէվքէթ Սիւրէյեա պէյ եւ Համտի Շամիլօֆ, առաջինը Պրոպագանդայի ճիւղին պետը եւ երկրորդը «Արգոս»ի Պոլսոյ մասնաճիւղին ընդհանուր քարտուղարը, Վէտատ Նէտիմ պէյ՝ Խորհրդային Միութեան դրամատան պաշտօնեայ, խորհրդային ծովային առեւտուրի ճիւղէն պաշտօնեայ մը, եւ Ֆախրի Հասան Սայիտ՝ ժամանակ նախագահ «Արգոս»ի Տեղեկատու Դիւանին եւ ընդհաւուր-քարտուղար՝ համայնավար կուսակցութեան:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Հակառակ ընդդիմադիր վարիչներու դէմ ձեռք առնուած միջոցներուն եւ Ստալինի յարատեւ սպառնալիքներուն, համայնավար կուսակցութեան նախագահութիւնը ամէն օր հարիւրաւոր հեռագիրներ կը ստանայ գաւառներէն՝ սարսափի քաղաքականութեան դէմ: Տրոցկիի եւ Զինովիեւի ի նպաստ ցոյցերը կը շատնան: «Թէքթօն»ները (Ներքին կարգապահութեան հսկող օտար զինուորներ) կը ստիպուին բռնի ուժով ցրուել ցուցարարները: Թէքթօնի բոլոր զինուորները պատրաստ վիճակի մէջ կը պահուին: Մոսկուայի եւ Լէնինկրատի պահականոցներու զինուորներուն արգիլուած է իրենց զօրանոցներէն հեռանալ:

Մոսկուայի եւ Լէնինկրատի մէջ ծանր խռովութիւններէ կը վախցուի: Պալթիկեան նաւատորմին մէջ բուռն շարժում մը կը նկատուի:

Ստալին հրամայեց վտարուած ընդդիմադիր պետերուն թուղթերը դադրեցնել: Տրոցկի, Զինովիեւ, Կամէնէֆ, Ռակովսկի, Սմիլկա, Աւդէեւ, Մուրալօֆ, Բակաեւ, Սոլովիեւ եւայլն, պարտաւոր են մինչեւ երեք շաբաթ ձգել Կրէմլինի իրենց գրասենեակներն ու բնակարանները: Անոնց արգիլուած է մտնել կուսակցութեան նախագահին, Քաղաքական Բիւրօին եւ Գ. Միջազգայինի Գործադիր Վարչութեան մօտ: Այս ձեւով Ստալին կ'ուզէ խելքի բերել Ռակովսկին, Կամէնէֆը եւ ուրիշ ընդդիմադիրներ, որոնք դեռ կուսակցութեան մէջ կը մնան:

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ պոլշեւիկ կառավարութիւնը այժմ յաջորդներ կը փնտռէ պաշտօնանկ ընդդիմադիրներուն տեղ: Արդէն Տրոցկիի տեղ Մենաշնորհներու Յանձնաժողովին նախագահ նշանակուեցաւ Քասնտրօֆ:

Այն քաղաքները որոնք վտարուած ընդդիմադիրներու անուններով մկրտուած էին, այժմ տարբեր անուններ պիտի առնեն: Այսպէս, Զինովիեւսկ քաղաքը պիտի կոչուի Ճերճինսկ, Տրոցկ քաղաքը՝ Կրասնոտարմինսկ:

Պառակտումը ֆրանս. կոմկուսին մէջ

Քրէնէն վերջ. Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան շարքերէն վտարուեցաւ նաեւ կարեւոր գործիչ մը՝ Ֆօսքավ Ցիշեալը վերջերս գրքոյկ մը հրատարակած էր՝ «Ձախ Ընդդի-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐ ՆԵՐԳԱՂԹ

1000 ՀՈԳԻ ԵՒՍ ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՆ Կ'ԸՍԵՆ ՑՈՅՑ ԹԵՐԹԵՐԸ

Սելանիկի յունարէն թերթերը հաւաստի աղբիւրէ կ'իմանան թէ, մէկ ամիսէն, 1000 հայ գաղթականներ ալ պիտի ղրկուին Հայաստան:

Ընդհ. հիւպատոս Գ. Քալէվրաս, ոստիկանական տնօրէնութենէն ուզած է մեկնած հայերու մէկ ցանկը, անոնց արհեստներով, որպէս զի կարելի ըլլայ հասկնալ թէ, քանի յոյն արհեստաւորներ պիտի կրնան բռնել հայ արհեստաւորներու տեղը:

«Ֆօս», տալով այս լուրը, կ'աւելցնէ իր կողմէն թէ, այսպէսով, ոչ միայն անգործութիւնը մասամբ կը թեթեւնայ ու մանրավաճառները գործ կը գտնեն, այլ եւ Մակեդոնիան կը մաքրուի բազմաթիւ վտանգաւոր տարրերէ:

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՁԱՒԱԿՆԵՐԸ ՀԵԼԼԷՆԱՀՊԱՏԱԿ

Աթէնք, 15 Նոյ.— Ներքին նախարարը շրջաբերական մը ուղղած է երկրի բոլոր կուսակալութեանց եւ նահանգապետութեանց, տեղեկացնելով անոնց որ, համաձայն քաղաքային օրէնքի տրամադրութեանց մէջ կարգ մը փոփոխութիւններ մտցնող հրամանագրի 5րդ յօդուածին, հելլէնահպատակ կը ճանչցուին նախապէս օսմանեան հպատակ հայ և չէրքէզ գաղթականներու Յունաստանի մէջ ծնած զաւակները, ինչպէս նաեւ Թուրքիա ծնած եւ այժմ Յունաստան բնակող հայ եւ չէրքէզ գաղթականներու անչափահաս զաւակները, սկսած 1 Յունուար 1927էն:

Ըստ այս 5րդ յօդուածին, յիշեալ հայ եւ չէրքէզ ծնողներու զաւակները կը կորսնցնեն իրենց հելլէնահպատակի հանգամանքը, եթէ կը հեռանան Յունաստանէն ու վերջնականապէս կը հաստատուին արտասահմանի մէջ, մինչեւ 31 Սեպտեմբերը այն տարիին, երբ կը լրացնեն 22րդ տարիքը:

Յատակօրէն երեւան կուգայ ուրեմն, որ այս ինչպէս նաեւ գաղթական եւ օտար այն բոլոր տղաները, որոնց ծնողքները հելլէնահպատակ դարձած են եւ որոնք ուրիշ Հելլէններու պէս արձանագրուած են քաղաքապետութեանց եւ համայնքներու այրերու տոմարներուն մէջ, այս հրամանագրով, կ'ենթարկուին զամաքային ուժերու զինուորագրութեան օրէնքին:

(Հորիզոն-Ալիք)

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼԸ

Գրած էինք թէ ոստիկանութիւնը գաղտնի կը պահէ թունաւորման պարագաներուն խնդրին առթիւ ձերբակալուած 10րդ անձին անունը: Այժմ կը յայտնուի թէ յիշեալը կը կոչուի Լուի Լըֆէվըր: Մարքիզ տը լա Շուփիլէր, ծնած 1872ին: 1909ին Լոնտոնի մէջ ձերբակալուած էր, երբ կը փորձէր քշել 27,000 ֆրանք արժէքով գողցուած արժեթուղթեր: Յիշեալը ունէր նաեւ ուրիշ մեղսակիցներ, որոնց հետ միասին հրապարակը ողողեց 20 միլիոն ֆրանքի գողցուած արժեթուղթերով: Այդ առթիւ հինգ տարի բերդարգելութեան դատապարտուեցաւ, ժոզէ Անտրէ, անուն մեղսակիցի մը հետ միասին:

Տը լա Շուփիլէրի անունը գաղտնի պահուեցաւ՝ իրեն հետ կապ ունեցող կարգ մը անձերու մասին քննութիւնը լուսաբանելու համար: Հարաւային Ֆրանսայի մէջ նոր մարդերու ձերբակալութեան կը սպասուի:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՃԱԿԱՏՆԵՐԸ ԿԸ ՅԱՐԴԱՐՈՒԻՆ

Անմոռնալիներէն աղմուկ բարձրացուցին ընկերվարականները խորհրդարանին մէջ, անցեալ օր, երբ Առեւտրական նախարարը փորձեց պատասխանել բողոքագիրներու հարցապնդումներուն՝ հանքային արդիւնաբերութեան կացութեան մասին։ Մաքտոնըլտ՝ ընկերվարականներու վարիչը, մէկ ժամ տեւող ճառով մը նկարագրեց հանքային շրջաններու անբաղձալի վիճակը եւ աշխատաւորութեան խեղճութիւնը, պահանջեց, յանուն ընդդիմադիր երկու կուսակցութեանց որ վարչապետը անձամբ պարզէ դահլիճին քաղաքականութիւնը այդ փուշոտ հարցի մասին։

Պալտուին մերժեց խօսք առնել եւ կառավարութեան կողմէ զեկուցում պիտի ընէր առեւտրական նախարարը։ Օրակարգի նիւթը վստահութեան խնդիր էր աշխատաւորականներուն համար եւ այդ պատճառաւ Թօմ Շոուին որ վարչապետը խուսափի հաշիւ տալէ։ Իրարանցումը այնքան մեծ էր որ, խորհրդարանի նախագահը ստիպուեցաւ դադրեցնել ժողովը։ Յաջորդ օրն իսկ ընկերվարականները վստահութեան քուէի բանաձեւ մը առաջարկեցին։ Կը թուի թէ վարչապետը այս անգամ պիտի խօսի հանքային տագնապին մասին, թէրեւ միակ պատասխանատու վարիչը դահլիճին։ Պահպանողականներ [illegible] իրենց յաղթանակին մասին։

Իրարանցումը եւ աղմուկը հազուադէպ են անգլիական խորհրդարանին մէջ։ Այս կարգի միջադէպեր որոնց հեղինակներն են ընդդիմադիր աշխատաւորականները ամէնէն կրակոտ նկարագրեցիչները, ցոյց կուտան թէ ինչ աստիճան լարուած են կիրքերը երկու հակամարտ հոսանքներուն միջեւ։ Հանքային տագնապը օրուան հրատապ խնդիրն է եւ գլխաւոր շարժառիթը՝ շատ մը անհամաձայնութեանց։ Ներքին խռովութիւններու կարգին, ընկերվարական կուսակցութիւնը իր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է այժմ այդ հարցին շուրջ, շատ հասկնալի պատճառներով։ Հանրածուխի արդիւնաբերութիւնը ջիղն է բրիտանական ճարտարարուեստին, ուրիշ անոր բազմաթիւ ճիւղերու զարգացումով գիզուած են երկրին անհաշուելի հարստութիւնները։ Այդ արդիւնաբերութիւնը տարիներէ ի վեր սուր տագնապի մէջ է, քանի որ արտածութիւնը նուազած է պատերազմի պատճառաւ, իսկ հանքերու [illegible] շնորհիւ օտար շուկաներու մրցակցութեան։

Մեկէ զատ, արտադրութեան միջոցները, մեքենաներու հնութիւնը, ածուխին շատ խոր թաղուած ըլլալը եւ յարակից [illegible] դժուարութիւններ [illegible] արդիւնաբերութեան [illegible]։ Այնինչ [illegible] կացութեան՝ այն է որ հանքերը անհատական սեփականութիւն են եւ դրամատէրերը չեն բաւարարեր կրճատել իրենց շահերը, ինչպէս մեծատներու որոնք կ'առաջարկուին ամէն կողմէ արդիւնաբերութիւնը վերելքի համար։ Դրամատէրերը [illegible] են, օրինակ, հանքային գործաւորներու [illegible] կարգ մը շրջաններու մէջ կամ անոնց ապրուստի ցաւալի վիճակը։ Յայտնի է որ Ընկերվարականները այս վիճակին դարմանը կը գտնեն միայն մէկ բանի մէջ — ազգայնացում հանքերու։

Եթէ այս հարցը այնքան կենսական է Ընկերվարականներուն համար՝ յառաջ տանելու համար իրենց պայքարը պահպանողական իրաւակարգին դէմ, նոյնքան մեծ նշանակութիւն ունի նաեւ դրամատէր Անգլիոյ համար։ Ազգայնացնել հանքերը եւ առհասարակ արդիւնաբերութեան բոլոր միջոցները, — կը նշանակէ, դրամատէրերուն տեսակէտէն, քանդել պետութեան հիմերը, յեղաշրջել ընկերային կարգուսարքը եւ հաստատել ընկերվարական պետութիւն մը, որ շատ քիչ բանով պիտի տարբերի Խորհրդային Ռուսաստանի ներկայ վարչաձեւէն։ Միամտութիւն է ենթադրել այս տեսակ լուծում նիւթապաշտ երկրի մը մէջ, ուր դրամատէր դասակարգը անողոք տէրն է ժողովուրդի հակատագրին։ Աշխատաւորութեան ապրուստի պայմաններու բարելաւումը կապ չունի, կ'ըսեն Պահպանողականները, ճարտարարուեստի ազգայնացման հետ։ Անոնք տարբեր ձեւերու մասին կը խորհին այդ բարելաւումը ապահովելու համար, այստեղ է որ իրար չեն հասկնար երկու կողմերը։

Ընկերվարականներու սանձուած աղմուկը այս անգամ ալ ըսել տուաւ Պահպանողականներու թէ՝ Մաքտոնըլտի հետեւորդները ամէնէն թեթեւ միջոցներուն կը դիմեն, սիրաշահելու համար աշխատաւոր բազմութիւնները։

Կը թուի թէ ընկերվարականները որոնք անառարկելի քաջալերութիւն կը ստանան Լոյտ Ճորճի խմբակցութենէն, բոլոր հակապահպանողական վէճերու ընթացքին, աւելի ուժ կը զգան իրենց մէջ ստանձնելու պայքարը, որուն ազդանշանը եղաւ անցեալ տարուան գործադուլը։ Կարգ մը յաջողութիւններ ալ նպաստեցին իրենց բարոյական շարժումներուն, ինչպէս թաղապետական վերջին ընտրութիւնները, երբ աշխատաւորական կուսակցութիւնը շահեցաւ 100ի չափ աթոռ, իսկ պահպանողականները կորսնցուցին 70 թեկնածու։ Անշուշտ թաղապետական ընտրութիւնները քաղաքական նշանակութիւն չունին, սակայն անոնց արդիւնքը մեծ յաջողութիւն էր աշխատաւորականներուն համար, քանի որ անոնք ջանք չեն խնայեր իրենց ափին մէջ առնելու համար տեղական իշխանութիւնները, Լոնտոնէն մինչեւ Սկովտիա։

Զանցառելի չէ նաեւ այն աջակցութիւնը զոր ընկերվարականները կը ստանան ազատական կուսակցութենէն։ Լոյտ Ճորճի երկդիմի քաղաքականութիւնը շատ անգամ փրկած է ընկերվարական դեկավարները, վերջին տարիներու ընթացքին։ Ընկերվարականներու եւ ազատականներու մտերմութեան առաջին օրերուն կ'ենթադրուէր թէ նախկին ազատական վարչապետը, որ բուն դեկավարն է իր կուսակցութեան, ստիպուած պիտի միացնէ երկու կազմակերպութիւնները մէկ դրօշի տակ։ Հիմա կը բացատրուի ընդհակառակն որ ազատականներուն համար արդիւնաւոր կրնայ ըլլալ յառաջիկայ խորհրդարանական ընտրութիւններու առթիւ, իրենց այսօրուան օժանդակութիւնը Մաքտոնըլտի խմբակցութեան։ Կարծողներ կան նոյնիսկ որ աշխատաւորական-ազատական դաշինք մը անհաւանական չէ։

Պահպանողականներու դիրքը երբեք ազդուած չէ այդ երեւոյթներէն եւ իրենց մամուլը կ'ապահովցնէ թէ կուսակցութեան ներքին անհամաձայնութիւնները կենսական նշանակութիւն չունին եւ կառավարութեան ներքին ու արտաքին քաղաքականութիւնը ամէնէն առողջն է եւ տրամաբանականը ներկայ պայմաններուն մէջ։ Բոլորովին տարբեր համոզում կը տիրէ կարգ մը շրջանակներու մէջ։ Հ. Ճ. Ուէլսի նման ծանօթ գրագէտ մը որ կ'ուզէ ինքնատիպ ըլլալ ամէն բանի մէջ, կը պնդէ թէ «կառավարութեան քաղաքականութիւնը ուղղակի պատերազմի կ'առաջնորդէ երկիրը»։ Ազատական թերթ մը կը բացատրէ որ եթէ նոյնիսկ այդ տեսակէտը չափազանցուած է, «առնուազն լուրջ պատճառներ կան ըսելու որ Պոլտուինի քաղաքականութիւնը յաճախ վտանգ կը սպառնայ խաղաղութեան», այս առթիւ յիշելով Ռուսիոյ հետ յարաբերութեանց խզումը եւ այն յանձնառութիւնները զորս ստորագրած է Անգլիա, երաշխաւորելու համար կարգ մը երկիրներու ապահովութիւնը՝ յարձակումներու դէմ։

Այսպէս կամ այնպէս, սխալ չպիտի ըլլայ ըսել որ ընդդիմադիր հոսանքները ամէն բան կը փորձեն, որպէսզի օրուան իշխանութիւնը ճարահատ տեղի տայ եւ լուծէ խորհրդարանը։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

“ՀԱՅԱՊԱՇՏՊԱՆ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷ,

(Մեր սեփական թղթակցէն)

ՊԱՐԻ, 18 Նոյ.

Տարիներու ընթացքին, Իտալիոյ մէջ կատարուած տքնաջան աշխատանքներու շնորհիւ տարածուն ու խոր համակրութիւն մը ստեղծուած է դէպի Հայ ժողովուրդն ու անոր տառապանքները. փաստերը ա՛յդ հաւաստեն։

Կը բաւէ յիշել թէ՝ այդ համակրութիւնը վեր է ամէն տեսակ հոսանքներէ։

Դժբախտութիւնը այն էր, սակայն, որ մինչեւ հիմա այդ համակրութիւնը ցրուած ու անձեւ էր։

Այդպէս չէր կրնար մնալ։

Եւ ահա յայտնի Իտալացիներ մտածեցին ձեւ տալ անոր ու կազմուեցաւ «Հայապաշտպան Իտալական Կոմիտէն», որ կը ստանձնէ համախմբել համակիր սիրտերն ու միտքերը, ամփոփել ուժերը եւ կազմակերպել աշխատանքը, ընելու համար այն ինչ որ պէտք է տանջուած եւ խաբուած հայութեան համար։

Կոմիտէն կ'առաջադրէ —

1. Համախմբել իտալական համակրութիւնները, տալ անոնց որոշ ուղղութիւն եւ զայն գործածել ի նպաստ Հայերու, այն բոլոր ծալքերուն վրայ զորս կեանքն ու դէպքերը կը ստեղծեն.

2. Բոլոր կարելի միջոցներով աշխատիլ հայ ժողովուրդը ազատելու եւ փճացումէ պաշտպանել, ձգտելով միշտ անոր դէպի համախմբում, իբր գերագոյն միջոց մը ազգային ոյժերու պահպանման ու զարգացման։

3. Ամէն կերպ աշխատիլ իրարու ծանօթացնելու իտալացի ու հայ ժողովուրդը, որոնք եւ անցեալ պատմութիւնով ու ա-[illegible] եւ ներկայ շահերով կապուած են իրարու։

Արդէն կը յաջողին այս առաջադրութիւնները, այդ միայն կեանքը պիտի ապացուցանէ, [illegible] թող Հայերը հաւատան թէ խօսքէ ու խոստումներէ աւելի կ'արժէ մէկ գործ։ Իսկ իտալական կոմիտէն կը հաւատայ գործի, քան խօսքի։

Զարմանալի թող չըլլայ, ուրեմն, եթէ իտալական կոմիտէն չուզեր շատ խօսեցնել իր վրայ, մամուլի մէջ կամ հրապարակի վրայ։

ՀԻՆ ԲԵԹԷԼ ՔԱՂԱՔԸ

Երուսաղէմի ամերիկեան հնախօսական դպրոցը, իր կատարած պեղումներուն շնորհիւ, գտած է քաղաքի մը հետքը, որ կը կարծուի թէ հին Բեթէլ քաղաքն է, ուր Յակոբի ներկայացաւ նշանաւոր տեսիլքը եւ ուր կանգնեցուց Յերոբովամ Ոսկի Հորթը։

Գտնուած են նաեւ եբրէական հին կաւամաններ եւ առարկաներ։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՄՈՒԼԻՍ

ԱՆԴԱՄԱՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ՊԱՏՐԱՆՔԸ.- ԱՐԵՒՈՒՆ ԲԻԾԵՐԸ ԵՒ ՄԵՐ ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՀԱՑԸ

Ո՞վ չէ իմացած թէ անդամահատ մարդիկ, որոնք արկածի կամ գործողութեան մը հետեւանքով կը զրկուին իրենց մէկ սրունքէն կամ մէկ բազուկէն, երկար ատեն ինքնախաբէութիւնը կ'ունենան զայն տակաւին կրելու եւ նոյն իսկ զգալու ցաւերը այն վիրաւոր մկաններուն, որոնք վաղուց կտրուած-նետուած են։

Ռէօնթկէնեան ճառագայթներու մասնագէտ բժիշկ մը, Տոքթ. Հօպլիժուա, այդ գրգռիչ ճառագայթներու հետ ունեցած իր յարատեւ շփումին իսկ պատճառաւ, աջ բազուկին վրայ շարաւալից ու տառապագին վէրքեր ստացած էր. պէտք եղաւ հրաժարիլ այդ վիրաւոր անդամէն. տարիուկէս առաջ այդ բազուկը կտրատուեցաւ Տոքթ. Հօպլիժուա բժշկական հանդէսի մը մէջ վերջերս ամփոփած է իր ապրած զգայնութիւններն ու տպաւորութիւնները, որոնք անգամ մը եւս կը հաստատեն թէ յաճախ վիրաւոր անդամը կ'անհետանայ, բայց ցաւին յիշատակը՝ ոչ։

Գործողութեան յաջորդող առաջին ժամերուն մէջ միայն անիկա կարծեց թեթեւացումի, ամոքումի պահեր ապրած է. երկու օր վերջը իրողութիւնը կը փոխուի, իրեն այնպէս կը թուի թէ բազուկը հոն է տակաւին, նոյն իսկ կուրծքին առկախ փաթթոցին մէջ ծալլուած դիրքով մը, ինչպէս զայն կրեր էր երկար ատեն. յետոյ ըստ կամս, ան կ'անցնի կռնակի կողմը, եւ ի՛նչ անբացատրելի տպաւորութիւն, ոչ թէ մարմինի շուրջէն դառնալով, այլ մարմնին մէջէն թափանցելով։ Իր ինքնախաբէութիւնը այնքան կատարեալ է, որ ինքը ջոկ ջոկ ձեռքին, դաստակին, արմուկին տեղը կը զգայ եւ իրեն այնպէս կը թուի թէ կրնայ զանոնք բանալ, շօշափել, շարժել, ծնօտին տանիլ, մատները բանալ, գոցել, անոնց իրարու հետ ունեցած շփումն իսկ կը հետազօտէ։ Քանի անգամներ ան տարուած է բան մը վերցնել այն բազուկով իսկ, որ գոյութիւն չունի սակայն։

Այդ երեւակայական բազուկին հետ միշտ ներկայ, միշտ զգալի էին նաեւ բոլոր այն կտտանքները ցաւերը որոնցմէ ան տառապած էր երկար ատեն. այրուցքներ, սարսուռ եւ ջերմութեան նոպաներ, պրկումներ նոյն ուժգնութեամբ, նոյն տեւողութեամբ ինչպէս երբեմն։ Ու այս զգայնութիւնները հակառակ որ իրական պատճառներու անյարակից՝ երբեմն կը դառնան այնքան ցնցող եւ յամառ, որ անդամահատ բժիշկը ակամայ հծծիւններ եւ հառաչներ կը ստիպուի արձակել եւ իր ձախ բազուկը երկնցնել անոր թեւին ուղղութեամբ, զայն բռնելու, հանդարտեցնելու համար։

Ինչպէ՞ս կարելի է բացատրել այս բնախօսա-հոգեբանական երեւոյթը։

Պարզ է բանաւոր լուսաբանութիւնը հետեւեալն է. անդամահատութեան մը պարագային կը կտրատուին բազմաթիւ զգայող եւ շարժիչ ջիղերու [illegible] ծայրերը, բայց անոնց շարունակութիւնը, բուն ջղային խուրձերը կը մնան մարմնոյ մէջ կապուած՝ ուղեղին. բնական է որ այդ խուրձերը, մանաւանդ զանոնք ղեկավարող ուղեղը անվթար կը պահեն իրենց մէջ նախկին տպաւորութիւնները, հին ցաւերու յիշատակը, հին մկանային կծկումներուն միացեալ պատկերը։ Բաւական է բացակայ անդամին ծայրերը գրգռել որեւէ [illegible], որեւէ պատճառով, որ բոլոր այդ բնացող յիշատակները արթննան ուղեղին մէջ ու ենթակային տան հին օրերու վերապրումը. ամենադոյզն պատճառը իսկ, թեթեւ հպանցում մը սփիռած մորթին ջղային ծայրերուն զոր օրինակ, ուղեղին մէջ արձագանգի մը նման կը հնչէ, կը բազմապատկուի ու գաղափարներուն, տպաւորութիւններու յաջորդութեամբ անցեալը կը յառնէ, այնպէս ինչպէս որ գոյութիւն ունեցած է, մանաւանդ իր վշտագին պահերուն մէջ։ Զուտ ենթակայական տպաւորութիւն մը այսպէս կը վերածուի առարկայական պատրանքի մը. անդամ անդամներ կը թուին շարժիլ, գործել, ճիգեր թափել եւ տառապիլ... Թերեւս նոր զգայնութիւններու երկնակի, յաճախակի ապրումները պէտք է գան ջնջելու, բարդուին իրենց խաւերուն տակ թաղելու համար անջնջելի կնիքը հին օրերուն, որ սակայն միշտ հոն պիտի մնայ, դարանակալ, ու միշտ պոռթկալու պատրաստ...

. .

Եթէ հիները աշխարհի անցուղարձներուն մէջ երկնային մարմիններու ազդեցութիւնը կը փնտռէին եւ կը ջանային առնմանել, թերեւս բոլորովին խախուտ, անհիմն գետնի մը վրայ չէին կեցած. գիտութիւնը յաճախ իր անյաջող որոնումներուն մէջ կը ստիպուի վերադառնալ իր ծագումին, իր հին ենթադրութիւններուն ու վերաքննութեան ենթարկել հին վարկածները։

Երբ աշխարհի, այսօրուան միջազգայնացած աշխարհին մէջ մարդկային ապրուստի միջինը ելեւէջներ կ'ունենայ, երբ առատութեան տարիներուն պարբերաբար կը յաջորդեն նուազութեան, սղութեան շրջաններ, ո՞վ չի յիշեր Եգիպտոսի փարաւոնին երազը Յովսէփի մեկնութեամբ եւ ո՞վ կը խորհի թէ շուկայի եւ սակարանի գիներուն ընթացքը կապ մը ունի արեւին բիծերուն հետ։

Բայց արդէն վարժուած ըլլալու ենք պատճառներու եւ արդիւնքներու տարօրինակ, եւ երբեմն անհաւատալի զուգորդութեան. ահաւասիկ՝ աւելի քան երկու դար է որ գերման աստղագէտ մը՝ Վիլիամ Հէրշէլ գտած էր այդ կապակցութիւնը։ Ժամանակի մը մէջ ուր վիճակագրական տուեալները մասնակի էին եւ հազուագիւտ, Հէրշէլ ուսումնասիրեց յաջողեցաւ հաւաքել 1650էն մինչեւ 1713, 63 տարիներուն ցորենի եւ արմտիքի գիները Գերմանիոյ մէջ եւ գիտեց որ այդ գիները կը բարձրանան, այսինքն արմտիքը կը [illegible] այն տարիներուն մէջ ուր արեւուն բիծերը ամէնէն վար կ'իջնեն, եւ ընդհակառակն արմտիքի, բուսականութեան առատութիւնը, հետեւաբար գիներու անկումը կը զուգադիպի միշտ արեգակնային բիծերու առատութեան հետ։

Այո, արդարեւ. վաղուց ի վեր դիտուած եւ երկնագէտներու կողմէ հաստատուած փաստ մըն է, որ արեւուն վրայ նշմարուող բիծերը որոնք տասնըմէկ տարիուկէսը անգամ մը կը բազմանան եւ յետոյ կը նուազին, չափանիշ մըն են արեւու ճառագած ջերմութեան և ճառագայթումին. որքան բիծերը շատնան, այնքան արեւը աւելի մեծ քանակութեամբ ջերմութիւն, կենսատու ճաճանչներ կը բաշխէ աշխարհին եւ նոյնքան ալ բուսական բերքը կ'ըլլայ առատ եւ ճոխ. բիծերը պակսին, նմանապէս կը նուազի արեւուն ճառագած տաքութիւնը, ուրեմն բուսական հունձքը կ'ըլլայ այդ տարին համեմատաբար սակաւ։

Արեգակնային բիծերը, որոնց իսկական պատճառին մասին տակաւին կարծիքները կը բաժնուին, ջերմութեան հրաբուխներ են կարծէք, որոնցմով արեւը իր ներքին հրայրքը կու տայ կ'արտաշնչէ։ Իրեն համար եթէ առկայ ջերմութեան մախում մըն է, երկրիս եւ մոլորակներուն համար առիկա շահ մըն է։

Ինչպէս բոլոր, արեգակնային բիծերը ենթակայ են պարբերականութեան մը որ տասնեւմէկ տարի եւ կէսն անգամ մը կ'անցնի իր առաւելագոյն եւ նուազագոյն սահմաններէն։

Այդ բիծերու ամէնէն [illegible] գրգռուած շրջաններուն կը [illegible] գալիքին կարգ մը անհանգստ[illegible] երեւոյթներ աշխարհի վրայ, բեւեռային արշալոյսները աւելի յաճախակի կը կրկնուին, [illegible] հիւսիսը կը շփոթեն, հեռագրային հաղորդակցութիւնները անբացատրելի շուարումներ կ'ունենան, հրաբխային-երկրաշարժային գործունէութիւնը կը սաստկանայ երկրիս ծալքերուն խորը եւ կրկին՝ անգամ մը ալ. երկիրս աւելի տաքութիւն կը ստանայ, շոգիացումները կը սաստկանան, այդ տաք եւ [illegible] եղանակը կը նպաստաւորէ բուսական աճումը, [illegible] կան աշխարհը այդ տարին կուշտ եւ յագեցած, կը դառնայ աւելի բեղուն, աւելի արդար, եւ հուսկ ուրեմն ճակտի քրտինքով ապրող աշխատաւոր մարդիկ աւելի աժան կը գնեն իրենց հանապազօրեայ հացը։

Այդ տրամաբանական զուգակցութիւնը հաստատուած է Հէրշէլէն վերջ ուրիշ փաստերով եւս. այսպէս անգլիացի աստղագէտ մը, Ձէվոնս, վիճակագրական թիւերով ցոյց տուած է որ Հնդկաստանի մեծագոյն սովի տարիները կը զուգադիպին այն շրջաններուն, ուր արեւու բիծերը իրենց նուազագոյն աստիճանին հասած կ'ըլլան։

Ու դեռ վերջերս ալ փրանսացի աստղաբան մը, Հանրի Մէմըրի նոր հաւաստում մը եւ բերաւ. ինք, Պորտոյի, Ֆրանսայի [illegible] կեդրոնին մէջ ալ [illegible] էր դիտած թէ խաղողի բերքն ալ ենթակայ է՞ նոյն ազդեցութեան, եւ գտած է որ, այո։

Երեք քառորդ դարէ ի վեր բոլոր այն տարիները որոնք արեգակնային բիծերու գերաճումի փուլերը եղած են, ինչպէս 1847, 1848, 1859, 186[illegible], 1870, 1881, 1893, 1904 եւ 1905, եղած են նաեւ տարիներ, ուր Ֆրանսայի գինիի բերքը եղած է ոչ միայն յորդ, այլ եւ ընտրելագոյն. [illegible] չի յիշուած ըլլալ տարի մը ուր արեւուն բիծերը քիչ ըլլան եւ սակայն այգիներու [illegible] առատ։

Զարմանալի չէ որ մեր [illegible] հոգերուն մէջ արեւը իր ձայնը ունենայ. մեր կեանքը անոր կը պարտինք, եւ յաճախ մարդկային մահերու միջին թիւը կը հետեւի նմանապէս արեւու բիծերու ծփանքին։

ՓԱՅԼԱԿ [illegible]

7 ԺԱՄՈՒԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Համաշխարհային [illegible] մեծ աւետիս կուտային [illegible]ներուն. — 7 ժամուան աշխատանք։ Այս մասին ահա ինչ կ'ըսեն ընդդիմադիրները. —

[illegible] — Կը կարծեմ [illegible] բան մը չէ խոստանալ [illegible] ժամուան աշխատանք. Դիտել թէ մեզ կ'ամբաստանեն իբրեւ ամբոխավարներ. Արդ, կը հաստատեմ որ մեր կուսակցութեան պատմութեան մէջ պատահած չէր աւելի ամբոխավարական ու աւելի արկածախնդրական առաջարկ, քան այն որ կը փորձ[illegible] բերի 7 ժամուան աշխատանքին։ Կ'առաջարկեմ որ բանուորներուն հանդէպ խաղցուած այդ անկարելի խաղը, այդ [illegible] ամբոխավարական առաջարկը [illegible] օրակարգէն, դէմ [illegible]թեան մը չմատնելու համար մեր կուսակցութիւնը։

12ՆԵՐՈՒ ԽՄԲԱԿԸ. — [illegible] Կոմիտէն, 7 ժամուան աշխատանքի օրէնքը խոստանալով [illegible] կ'ուզէ գնել բանուոր դասակարգին լռութիւնը այն վայրկեանին, երբ զսպումներ ու ճնշումներ կը կատարուին անոնց վրայ, որոնք կը պաշտպանեն [illegible] պրոլետարներու ճակատը [illegible] կուսակցութեան մէջ եւ կ'աշխատին ապահովել բանուորներուն շահերը։

ՏԵՍԱ՞Ծ ԵՍ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ՄԸ ՈՐ ՋՐԻ ԹԵՐԹ ԿԱՐԴԱՅ

...ՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄՆԵՐԸ

...Թերթը (27 Հոկտ.) ... ընդարձակ յօդուած ... բացատրել «Անդրկով... ... ութիւններու» ծրագիրը ... «գնողական ուժը», ... յարմարականութիւնը, որ ... անին կը նետէ փշրանք. ...

...ներածումներու ...ընդունուած է հետեւեալ ...իները Հանրապետու... ...ներուն միջեւ.

1926—1927 100ին
...ստան 56,831,000 րբ. 40,6
...ջան 62,732,000 » 44,7
...ստան 20,387,000 » 14,7
1927—1928ին 100ին
...ստան 64,260,000 րբ. 37,4
...ջան 83,568,000 » 48,—
...ստան 24,117,000 » 14,6
...համեմատենք 1926 — ... տարուան ներածման թի... 1927—1928 տարուան նե... ծրագրային թիւերուն ... կը ստանանք հետեւեալ ...

1926—1927ին 100ին
...ստան 40 755,000 րբ. 34
...ջան 74,390,000 » 54
...ստան 15,436,000 » 11,4
1927—1928ին
...ստան պիտի ներածէ ...000 րուբլի, ուրեմն հա... 40,3 համեմատութեամբ ... քան նախորդ տարին։ ...րպէյճան պիտի ներածէ ...000 րուբլի։ ...ստան պիտի ներածէ ...000 րուբլի։

...սեմաք որ 1926—1927 ... ներածումներու ծրա... ...սա սրանիս բրած է եւ ...ներու այս դասը մեզ ... է որ ուղղենք այդ ... Այդ է պատճառը, որ ...ստանի ներածումներու թիւը ... 1928 տարուան ընթաց... ...ած է հարիւրին 40,3 ...թեամբ, Ազրպէյճա... 13,8 համեմատութեամբ, ...ստանինը հարիւրին 57 ...համեմատութեամբ։

...րիչ տարբերութիւն մըն ալ ...ներկայացնել 1927 1928 ...ան ներածումներու ծրա... 1926—1927 տարուան ...ին, ներածուած 154 մի... ...պրանքը (ալիւրն ալ միա... ...չէ բաշխուած գիւ... ...ւ քաղաքներուն միջեւ։ ... տրուեր է հարիւրին ...համեմատութեամբ, իսկ ...հարիւրին 33 համեմա... ...։ Ներկայ տարուան ...ներու ծրագիրը կ՚են... ...նել ներածուելիք 226 մի... ...ապրանքէն քաղաքին տալ ...ին 55 համեմատու... ...իսկ գիւղին՝ հարիւրին ...համեմատութեամբ։

...ողաւորի յօդուածագիրը ...ոտի թափանցել այս ծրա... ...խորքերուն եւ ուրախա... ...ուրիշ այլ համեմատական ...մը։ Բայց չի տեսներ ...Հայաստանի ներածման ...136,000էն կը բարձրա...նայ 24,117,000ի, «Էղբայրա... կան» հարեւանները կը պահեն իրենց եռապատիկ ու քառապատիկ պատառներուն համեմատութիւնը, որուն մօտ փշրանք մը կը թուի ինչ որ կը ստանայ Հայաստան։

ՍՈՃԻԻ ԴՊՐՈՑԸ

«Մուրճ-Մանգաղ» կը գրէ (13 Նոյ.). —

Անցեալ տարի Սոչի քաղաքին հայկական նախակրթարանը վերածուեցաւ եօթնամեակի։ Եօթնամեակին համար յատկացուեցաւ յարմար շէնք մը, որ ունի երեք յարկ։ Սակայն երկու տարի է, տեղական պաշտօնական մարմինները չեն կրնար հեռացնել շէնքին բնակիչները եւ յանձնել։ Առ այժմ միայն միջին յարկն է պարպուած, բայց չի կրնար օգտակար ըլլալ աշակերտներուն։ Մէկ նստարանի վրայ երկու աշակերտի փոխարէն կը նստին 4—5 հոգի, ինչ որ բոլորովին հակաառողջապահական եւ հակամանկավարժական է։ Արդէն նստարաններուն թիւն ալ պակաս է։ Չկայ բնագիտական աշխատանոց, ոչ գրադարան, ոչ ալ ուսուցչանոց։ Կարճ խօսքով եօթնամեակը սեւէ յարմարութիւն չունի։ Եթէ ոչ ամբողջ շէնքը, գոնէ վերի յարկէն երեք սենեակ անպայման պէտք է պարպել, բայց տեղական իշխանութիւնը այդ ալ չի կրնար (ի՞նչ կը բանի ցեկան այդ. կոմիտէ։ ԽՄԲ.)։

Սոչիի հայկական եօթնամեակը ունի 155 երկսեռ աշակերտ։ Ասոնց հարիւրին 80ը եկած են գիւղերէն, մէկ մասը կը բնակի մասնաւոր տուներու մէջ ամսական 25—30 րուբլիով։

Եւ այս դպրոցը մեծ խանգավառութիւն ստեղծած է հայ գաղութին մէջ։ Գիւղական դպրոցները աւարտելէ յետոյ, երկսեռ գիւղացի տղաք վերստերով ճամբայ կը կտրեն, Սոչի գալու եւ դպրոց մտնելու համար։ Սակայն աշակերտներու պանդոկին մէջ տեղ չգտնելով, արտասուալից աչքերով, գլխիկոր կը վերադառնան տուն, անիծելով իրենց սեւ բախտը եւ աղքատութիւնը։ Այսպէս, այս տարի տեղ չգտնելով, 50 գիւղացիներ զրկուեցան դպրոցէ։

Եօթնամեակին զարգացման համար կարեւոր է աշակերտներու պանդոկին հարցը։ Աշակերտներէն շատերը աղքատ են ու գիւղացի, եւ չեն կրնար բոլորն ալ 30—40 րուբլի վճարելով սենեակ վարձել եւ ուսում առնել։ Անհրաժեշտ է պանդոկը մեծցնել։ Մինչդեռ, խոստովանինք որ, պանդոկը փոխանակ կանոնաւորուելու, այս տարի աւելի վատ դրութեան մէջ է։ Քաղաքին վերի մասէն փոխադրուեցաւ ներքի մասը, որ իբր թէ առողջապահիկ տեղ է, սակայն իրականին մէջ երբեք ալ առողջապահիկ չէ։ Ցեռոյ սենեակները չեն բաւեր աշակերտներու թիւին։ Հայկական գիւղերէն ուսումնատենչ յարիւր աշակերտներէն միայն 23—30 հոգի հագիւ ընդունուեցաւ։ Մեծ մասը գիւղ վերադարձաւ։ Մէկ խօսքով, դպրոցը, որ պիտի ունենայ 250 աշակերտ, դպրոցը չպարպուելուն եւ պանդոկին պզտիկութեան պատճառով, հազիւ 150 աշակերտ ունի։

ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ՇԱՀԸ

Ֆրանսացի գրագէտ մը հարիւր տարի առաջուան ծանօթ հեղինակները, իրենց գտած ընդունելութեան համաձայն կը բաժնէ հինգ դասակարգի։

1— Հեղինակներ, որոնցմէ կը ծախուէր 2500 օրինակ։ Իւրաքանչիւր գործ կը բերէր 3—4000 ֆր. շահ։ Այս բախտին արժանացած են միայն երկու գէմքեր, Հիւկօ եւ Փօլ տը Քօք։

2— Հեղինակներ, որոնցմէ կը ծախուէր 1500 օրինակ։ Չորս հեղինակներ միայն այդ բախտը ունեցած են,— Պալզաք, Սուլիէ, Լօժէն Սիւ, Ֆիւլ Ժանէն։

3— Հեղինակներ, որոնցմէ կը սպառէր 1200 օրինակ եւ կը ստանային 1000—1200 Ֆր.։ Օրինակ՝ Ալֆոնս Քարր։

4— Հեղինակներ, որ կը սպառէին 6-900 օրինակ եւ կը ստանային 500 Ֆր. շահ։ 12 հեղինակ միայն ունեցած են այս բախտը, ինչպէս Միւսէ։

5 — Հեղինակներ, որ կը սպառէին 500է նուազ օրինակ եւ կը ստանային 100-300 Ֆր.։ Օրինակ Թ. Կօթիէ։

ԿՈՒԺԸ ԿՈՏՐԵՑԱՒ ԱՂԲԻՒՐԻՆ ՃԱՄԲԱՆ — Քուլէ շատ գոյութիւններ բրաւ նորպիկութեամբ, սպառնալիքով եւ աղաճանքով։ Շատ բաներ տեսաւ, բայց ամէն անգամ փախաւ։

Անցեալ օր, Սէն-Թ՚Ընորէի մօտ, ճեպընթացին մէջ գողութիւն մը փորձելէ եւ անյաջողութեան մատնուելէ յետոյ, ցատկեց վար։ Սակայն վիրաւորուեցաւ ծանրօրէն։

Նուազեցաւ ու ինկաւ գծին վրայ։ Քիչ յետոյ հակառակ ուղղութեամբ սուրաց արիշ շոգեկառք մը։

Քուլէ կտոր կտոր եղաւ։

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՎԱՂԱՀԱՍ ՄԱՀ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — կարճ հիւանդութենէ մը յետոյ Մարսիլիոյ մէջ մեռաւ Օր. Վարդուհի Եազճեան, նուիրուած եւ գաղափարական աղջիկ մը։

Վարդուհի ծնած էրխարբերդի Խուլլու գիւղը, 1892ին։ Չորս տարի յետոյ կը մեռնի հայրը, իր ետին թողելով քանի մը անչափահաս երախաներ։ Այրի Տիկ. Շուշանի ձեռներէցութեան շնորհիւ, Վարդուհի կը ղրկուի Խարբերդի գերմանական վարժարանը, զոր յաջողապէս կ՚աւարտէ եւ ինքզինքը կը նուիրէ նոր սերունդի կրթական գործին։

Մինչեւ 1915ի աղիտալի տարին կը պաշտօնավարէ գերմանական որբանոցին մէջ։

Տեղահանութեան օրերուն ազատելով իր ծերունի մայրն ու քոյրերը, խոր գաղտնութեամբ ինքզինք գերմանացի միսիոնարներու դէմ՝ կը մնայ նոյն հաստատութեան մէջ, օգտակար ըլլալու համար անտէր մնացած մանուկներու, մինչեւ 1921 թուականը, երբ որբանոցները փոխադրուեցան Սուրիա, ուրկէ հետ Վարդուհին ալ փոխադրուեցաւ իր ընտանիքով։ Ցետոյ Դաչիրի որբանոցին մէջ պաշտօններ ստանձնեց եւ շարունակեց մինչեւ 1924, որմէ յետոյ իր ծերունի մօրը եւ քոյրերուն հետ եկաւ Մարսէյլ, Ամերիկա երթալու համար, սակայն չկրնալով «վիզէ» ստանալ մնաց Մարսէյլ մինչեւ իր մահը։

Մեռած էր ամուսնանալ, մի միայն ազատ ըլլալու եւ իր սիրած ազգին կրթական գործին ծառայելու համար։

Օտարութեան թշուառ կեանքը զինքը զարնուցած էր մելամաղձոտ եւ յոգնեցաւ։ Ահա այդ թշուառութեան մէջ վաղաժամ կը մահէ գերեզման։

Հանգիստ իր ոսկորներուն։ Եւ մխիթարութիւն իր ծերունի մօրը եւ բոլոր պարագաներուն։

Կ. Յովակիմեան

Բ. կիսախաղը սկսաւ մեր յարձակումով։ Մերիները արագ վայրկեանով մը գնդակը մտցուցին ֆրանսական բերդին եւ ապահովեցին երկրորդ նշանակէտը։ Ասոր վրայ ֆրանսացիները կրկնապատկեցին իրենց ջանքերը եւ յաջողեցան նշանակէտ մը եւս շահիլ, հաւասարեցնելով խաղը։ Այս արդիւնքէն վերջ, երկուստեք արագ խաղարկութիւն մը տեղի ունեցաւ։ Երկու կողմն ալ իրենց կարելին կ՚ընէին յաղթանակը խլելու համար։ Ֆրանս. կեդրոնի յառաջապահը մեր ձախ յետսապահին փոքրիկ մէկ սխալէն օգտուելով նշանակեց իրենց Գ.-րդ կոլը։ Խաղը վերջանալու երեք վայրկեան մնացած, մեր յառաջապահները գեղեցիկ վայրէջք մը ըրին, ուր միջօրին Պարոյր Հրանտէն լաւ փաս մը ստանալով, 30 ոտք հեռաւորութենէն գնդակը մտցուց ֆրանսական բերդին մէջ, ցնդացի ժողովուրդը որ այլեւս յաղթական կը նկատէր իր խումբը, զարմացաւ այս անակնկալէն։

Այսպիսով խաղը վերջացաւ 3-3ով։

Մերինները հակառակ իրենց խառն կազմին, խաղի ամբողջ տեւողութեան ընթացքին գնահատելի խաղարկութիւն մը ունեցան։

Նոյն օրը Հ.Մ.Ը.Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի Ա. խումբը Քալէի մէջ մրցեցաւ տեղական խումբին դէմ եւ պարտուեցաւ 1ի դէմ 16 նշանակէտով, արհամարհանքին արժանանալով տեղացի ժողովուրդին։

Զարմանալի կը գտնենք Պէլվիլի վարիչներուն այս համարձակութիւնը, որ առանց գնահատելու հակառակորդ խումբին ուժը, մրցումի ելած են վարկաբեկելով հայ խումբերը։ Ցաւալի է նաեւ որ Մրցումը կատարուած են «Union Arménienne» անունին տակ, շփոթեցնելով ֆրանսական մարզական շրջանակները։ Նոյն պարտութեան մասին կիրակի երեկոյեան «Էնթրանսիժան» կը գրէ. R. C. Calais Bat U. S. Arménienne 16 à 1. Փարի Սուարը նմանապէս։

Անգամ մը եւս կը թելադրենք Պէլվիլի վարիչներուն՝ զգուշանալ այսպիսի մրցումներէ որոնք պատիւ չեն բերեր հայ մարզական կեանքին։ Պէտք է լաւ գիտնան որ երրորդ կարգի ֆրանսական խումբերը... պարագային անշուշտ փարիզի վարչութիւնը գործնական քայլեր պիտի առնէ իրենց դէմ, իմացնելով իրենց ապօրինի գործունէութիւնը Լիկ տը փարիի եւ Ֆէտէրասիոնին։

Նոյն օրը Արմէնիայի Ա. խումբն ալ պարտուեցաւ Stade Roubaisienի Ա. խումբէն 0ի դէմ 8 նշանակէտով։ Իսկ Իթալիի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը հաւասար խաղարկութենէ մը վերջ 0ի դէմ 2 նշանակէտով պարտուեցաւ Macabiի խումբէն։

Գ. Գասապեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Կիրակի օր Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ա. խումբը կարեւոր մրցում մը կատարեց C. O. Basse-Seineի Ա. խումբին դէմ։

Հակառակ անձրեւոտ օդին, հայ խումբը խառն կազմով մը դաշտ ելաւ 500է աւելի հանդիսատեսներու ներկայութեան։ Ա. կիսախաղին գնդակը երկուստեք տարուբերուելէ վերջ, ֆրանսացիները յաջողեցան Ա. նշանակէտը շահիլ, մերինները լաւ փասերով սկսան յառաջանալ եւ շահեցան Ա. նշանակէտը։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ԿՏԱԿՆԵՐ. — Սինէմայի նշանաւոր դէմքերէն Մաքս Լինտէր, որուն հարստութիւնը միլիոններու հասած էր, անձնասպան եղաւ կնոջը հետ, ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, երկու տարի առաջ։ Որբ մնաց աղջնակ մը։ Անձնասպաններուն գոյքերուն մէջ գտնուեցան երկու կտակներ։

Մաքս Լինտէր, իր մահէն քանի մը ժամ առաջ, յուզիչ նամակ մը կը գրէ իր մօրը

— «Ամուսնութենէս ի վեր օր յետոյ տեսայ որ կին առեր եմ հրեշտակի դէմքով հրէշ մը։ Երկու տարի շարունակ աշխատեցայ համոզել կինս ... բան փորձեցի շիտակ ճամբու մէջ բերելու համար։ Ի զուր։ Անհաւատալի են իր արարքները։ Քիչ յետոյ պիտի մեռնիմ։ Եւ մեռնելու պատրաստ մարդը չի ստեր»։

Այսպէս ներկայացնելէ յետոյ իր «հրէշ» կինը, Մաքս Լինտէր կը գրէ իր կտակը։ Աղջիկը կը յանձնէ իր եղբօրը, որպէսզի ան մեծնայ «սուրբ» մօրը խնամքով եւ բոլորովին հակառակ՝ իր կնոջ նկարագրին։

Միւս կողմէ, Տիկին Մաքս Լինտէր եւս կտակ մըն է գրած.

— «Քանի մը անգամ ամուսինս սպառնաց զիս սպաննել։ Ամէն օր սպաննուելու վախով կ՚ապրէի։ Եթէ ամուսինս զիս մեռցնէ, կամ արկածով մեռնիմ, կ՚ուզեմ որ աղջիկս յանձնուի մօրս եւ երբե՛ք՝ ամուսինիս ծնողքին»։

Այժմ որ կտակն է, որ պիտի կատարուի։ Ահա այս հետաքրքրական դատն է, որ կը զբաղեցնէ նշանաւոր փաստաբանները եւ փարիզը։

ԽԱՉԱԳՈՂՆԵՐԸ. — Երկու մարդիկ, շքեղ հագուստով եւ փայլուն ինքնաշարժով, կանգ առին փոքր քաղաքին եկեղեցիին առջեւ։ Եկեղեցին նորոգութիւն մը կը կրէր։ Գործաւորները յարգանքով ճամբայ բացին։ Երկու մարդիկը զբօսաշրջիկի հովերով ներս մտան, գիրքեր ու գիծեր գծեցին իրենց տետրակներուն մէջ, նօթեր առին ու մեկնեցան։

Անոնց մեկնումէն յետոյ, աւագերէցը տեսաւ որ թանկագին ոսկիէ խաչ մը, գեղարուեստական թանկարժէք...

...ՊԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

...ՈՒԱԹԻՆ ՀՆԱՐՔ ՄԸ

...չի կրնար աչքերուս հաւա...

...ոփքէն կ՚ելլէի, եւ կ-ր... ...որ եթէ ոչ գրախտ գոնէ ...ան փոխադրուած եմ.

...ագին գործս եղաւ պայա... ...ել թէ՝ շարժումներս լրտեսող ...ր այս մասին հանգստա... ...հանեցի ստամոքը բերնէս, ...գտեր էր։

...ապէս գրուած էր

«ՄԵՐԺԵԼՈՎ ԾԱՌԱՅԵԼ ...ՄԱՆԻՈՅ ԴԷՄ ՈՒՆԵՑԱՔ ...ՏԵՍԱԿ ՎԱՐՄՈՒՆՔ ՄԸ, ...հոււ ենք պախարակել, ...ԱՆԳԻՍ ՋԵՒԱՑՈՒՑԷՔ ԹԷ՝ ...ԿՆՈՒԻՔ առաջարկները ձեր... ...ուց քաղուելին՝ Մէնժէնա... ...ին պիտի ներկայանաք, ...ր առնուեցէք ձեր ընթաց... ...մէջ ու պիտի փրկուիք։ ...կայքս մը շարժեցէք որ զինքը հաւաքէք թէ՝ ձեր կրած տառապանքները ձեզ խելքի բերած են։

Ձերի համազգեստ մը պիտի սան, որքան ալ պժգալի անկից. մի վարանիք սակայն։

Ամէնէն ուշ, վաղը ազատ պիտի ըլլաք։

Ի Շ.

Յ. Գ. Այս թուղթը կարդալէ յետոյ փճացուցէք»։

Իմա Շթաուպի այս վերջին յանձնարարութիւնը, - որովհետեւ ստամոքը անոր կրնար եղած ըլլալ— զիս խնդացուց։ Ընթերցուածին կը յիշեցնէր ՄԻՒՆՉՀԱՈՒԶԷՆԻ ԳԼԽԱՐԿԱԾՆԵՐԸ

Ինչ որ ալ ըլլայ, իմ մասիս անոր կողմէ այդքան շահագրգռութեան չէի սպասեր, որովհետեւ համբաւաւոր լրտեսուհին սովորութիւն չունէր փրկելու իր այն հակառակորդները որոնք նեղը ինկած էին։

Իրաւ է թէ՝ կրնար ըլլալ որ իր այս վարմունքին պատճառ եղած ըլլար զիս Չեկայի ծառայութեան մէջ մտած տեսնելու փափաքը. ինչ որ, եթէ իրականացած ըլլար, ինծի բրած խաղին համար՝ Իմա Շթաուպէ վրէժս լուծելէ զատ, պիտի կրնայի նաեւ անհաշուելի չարիք հասցնել գերմանիոյ։

Ինծի համար էականը՝ ամէն գնով փախչիլ էր այս դժոխքէն, որոշեցի ուրեմն կէտ առ կէտ հետեւիլ իր հրահանգներուն։

Արագին մօտենալով այրեցի թուղթը երբ ան մոխիր կտրեցաւ, առի ծրարը եւ բանալով, անոր մէջը գտայ, Չեկայի տրամադրութեան տակ գտնուող խումբերու բարձրագոյն սպայի համազգեստ մը։

Ընդունիմ ... տեղեակ ըլլալով, հոգածութիւնը այնքան առաջ տարած էին, որ աստղեր, գուլպաներ եւ շապիկ մըն ալ դրած էին։

Ցայտնապէս զիս կը սփոփէին։

Զուարճալին հոն էր որ այս բոլորը կատարելապէս ինծի յարմար էին, կարծես բոլորը չափու վրայ շինուած էին։

Ըստ որ, շատ բան տալու տրամադիր էի, եթէ միայն կարենայի ինքզինքիս վրայ հիանալ հայելիի մը մէջ նկարուելու արժանի ըլլալու էի։

Համազգեստս մէկ կէտ քննելու համար, մեքենաբար երբ ձեռքս ... աչքերս կանգ առին «առարկայի մը վրայ, որ գիտէի թէ մարմնիս անբաժան մաս կը կազմէ, բայց երբ եւ ինչ, գայն տեսնելու առիթը չէր տրուած ինծի ... ՄՕՐՈՒՔՍ։

Բանտարկութենէս ի վեր չէի կրցած ածիլուիլ եւ մօրուքս բաներ էր դէմքիս վարի մասը։

ԲԱՑՑ, ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ՃԵՐՄԱԿ ԷՐ…

Տարիքիս նայելով, այս անբնական գոյնը կը պարտէի ժամանակաւոր տառապանքներու, եւ բանտական տանջանքներու, որոնց ենթարկուեր էի, ինչպէս նաեւ հագը, որ մերթ ընդ մերթ կը պատռէր կուրծքս, նոյնպէս յօգնածութեանս, որոնք շատ կը նեղէին զիս։

Թէեւ այս խորհրդածութիւնը չափազանց անհաճոյ թուեցաւ ինծի, անոր համար որ չափահաս մարդու մը համար, մազերու ճերմկելը ֆիզիքական անկման փաստն է, բայց զիս այնքան ալ չվրդովեց եւ ինծի մտցնել չտուաւ թէ գեռ ընելիք գործ ունէի, որմէ կախում ունէր իմ ազատ արձակումս եւ ՀԵՏԵՒԱԲԱՐ փախուստս։

Եւ երբ քանի մը վայրկեան յետոյ եկան զիս տանելու Մէնժինսքիի մօտ, անոր ներկայացուց հանդարտ դէմքով եւ գործելու ամբողջ կարողութեանս տիրացած։

Ինչպէս Ձերժինսքիի գրասենեակը, անորն ալ շքեղօրէն կահաւորուած էր։ Հոյակապ գորգեր պատերը կը ծածկէին եւ կահ կարասին հրաշալի ամբողջութիւն մը կը կազմէր։

Գրասեղանն իսկ, որուն ետեւ կեցեր էր Մէնժինսքի, հրաշալիք մըն էր եւ հնավաճառներ գիտեմ որոնք անոր ծանրութեամբ ոսկի պիտի տային։

Իսկապէս իշխանական այս ամբողջութեան եւ թիւ 24 խցիկին միջեւ հակադրութիւնը այնքան աչքի կը զարնէր, որ անմիջապէս հասկցայ թէ մանաւոր էր եւ ինծի դէմ՝ Չեկայի գործելակերպին մաս կը կազմէր։

Չեկան՝ կը կարծէր զիս այնքան բարոյալքուած տեսնել որ չկարենայի կեղծ խոկանքէն գանազանել եւ կը յուսար զիս շլացնել։

Որդի պէս մերկ, միսով ու հոգիով շարչարուած, մարդ մը որ անդադար իր աչքերուն առջեւ ունեցեր էր մահուան ուրուականը, շղշղուն համազգեստով սպայի մը վերածեր էին։

(Շար.)

Թրգմ՛. Մ. ԽՐԻՄԵԱՆ

մադիրները Կոմինտէրնի մէջ» անունով, որուն մէջ ամփոփած էր ուս 83 ընդդիմադիրներու յայտարարութիւնը, Տրոցկիի եւ Զինովիեւի ճառերը, թէզերն ու բանաձեւերը։ Ասկէ զատ իր բջիջի անդամներուն բաժնած էր թռուցիկներ, որոնց մէջ խիստ յարձակումներ կ՚ուղղէր կուսակցութեան վարիչներուն դէմ, «կուսակցութիւնը այլասերած է» կ՚ըսէր եւ կը պահանջէր գումարումը համաշխարհային համագումարի մը։ Իր գրքոյկի յառաջաբանին մէջ Ֆօսքավ կ՚ըսէ թէ Խորհրդային Միութեան կոմկուսին եւ Կոմինտէրնի վարիչները ապուշի տեղ կը դնեն համայնավար շարքային ընկերները եւ չեն հրատարակեր ընդդիմադիրներու վաւերաթուղթերը, եւ ուրիշ այս կարգի ամբաստանութիւններ։

Առաջին Շրջանային ժողովը Ֆօսքավի խնդիրը նկատի առնելով, գտաւ որ անիկա կուսակցական կարգապահութեան հակառակ կը գործէ եւ հակառակ ազդարարութեանց չուզեր հրաժարիլ Տրոցկիի տեսակէտները պաշտպանելէ, ուստի եւ միաձայնութեամբ որոշեց կուսակցութենէն վտարել զայն։

ԿԵՂԾ ՉԵՐՎՈՆԵՑՆԵՐԸ ԵՒ ՎՐԱՍՏԱՆ

կիրակի օր տեղեկութիւններ ստացինք Գերմանիոյ մէջ երեւան հանուած կեղծ չերվոնեցներու մասին։ Այս առթիւ «Իւմանիթէ» կը գրէ.—

Այսօր հաստատուած է թէ կեղծ չերվոնեցներու կազմակերպութեան կեդրոնն էր Վրացիներու Ազգային Կոմիտէն, որուն կեդրոնը կը գտնուի Փարիզ, ուր կ՚ապրեցնէ նոյնիսկ դեսպանատուն մը։ Բաղկացած է հինգ անդամներէ, որոնք կը ներկայացնեն Վրաստանի, Ադրբէջանի եւ Հիւս. Կովկասի սոստկառավարութիւնները։ Գլուխը կը գտնուի Սպիրիտոն Կէդիա անուն մէկը, անդամ վրացական ազգային-դեմոկրատ կուսակցութեան։

Մինչ վրացի մենշեւիկները խորհրդային իշխանութիւնը տապալելու համար ամէն բանէ առաջ ֆրանքեւեան աջակցութեան վրայ յոյս կը դնեն, ազգային-դեմոկրատները կ՚աշխատին անգլեւգերման գործակցութիւնը ապահովել։

1925ին իր երկու ներկայացուցիչները, Շալվա Ալեքսանդր եւ պարոն Շեթայնել Գերմանիա գացին եւ կամաց մէջ մտան Միւնիխի եւ Պերլինի յետադիմական շրջանակներուն հետ։ Վրացի պատուիրակը Գերմանիայէն վերադարձաւ աւելի բեռնաւորուած խոստումներով քան որոշ յանձնառութիւններով կամ նիւթական աջակցութեամբ։

Վրացիները չյուսահատեցան. 1926ին եւ 1927ին դիմեցին Անգլիա։ Մեղսակիցներ փնտռելու ճամբուն վրայ, հարուստ Տէթէրտինկ գիպուածաւ հանդիպեցաւ... յարգելի սըր Հէնրի Տէթէրտինկ։ Կարունիցէ Ռոյըլ Տըչի մեծահարուստ տէրէն նիւթական աջակցութիւն պահանջեց, փոխարէն անոր խոստանալով նաւթահորերու հարուստ մենաշնորհներ, յաղթանակէն վերջ։ Անոր առաջարկեց աջակցիլ կովկասեան շարժումին կեղծ չերվոնեցներ շինելով։ Այս ձեւով կարելի պիտի ըլլար բոլորովին կործանել Խորհրդային Միութեան վարկը։

«Այս ծրագիրը, կը գրէ գերմաներէն «Պ. Ս. Քորրէսփոնտէնց» թերթը, գործադրուեցաւ մանրակրկիտ պատրաստութենէն վերջ Պագիլիուս Սատաթիէրաշվիլիի, որ այս առթիւ Գերմանիոյ մէջ տեղծեցյալ ծաւալով կազմակերպութիւն մը, որուն ճիւղերը կը տարածուէին ամբողջ Եւրոպայի վրայ, Մատրիտէն մինչեւ Պոլիս, եւ որուն նպատակն էր շրջաբերութեան մէջ դնել կեղծ չերվոնեցները։

«Սատաթիէրաշվիլի իր գործակալներուն մեծ մասը առաւ Միւնիխի ազգայնական շրջաններէն, ինչպէս ճարտարագէտ Պէքէր, որ լեհական դրամատան մը մէջ կեղծ չերվոնեց ափելու փորձած ատեն գերման ոստիկանութեան կողմէ ձերբակալուեցաւ։ Պէքէր յաջողեցաւ արտասահման փախչիլ, ինչպէս նաեւ Կարունիցէ եւ պարոն Շեթայնէլ. այս վերջինն է որ կը հայթայթէր ուս կեղծ թղթադրամներ շինելու յատուկ թուղթը»։

. . հէդիա Փարի-Միտիի ուղղուած նամակով մը կը հերքէ իրեն վերագրուած մեղսակցութիւնը։

Պելճիքայի դահլիճը հրաժարած

Պելճիքայի վարչապետ Ժասփար առջի իրիկուն թագաւորին ներկայացուց դահլիճին հրաժարականը։ Զինուորագրութեան նոր օրինագիծին մասին վէճ կար դահլիճին մեծամասնութեան եւ չորս ընկերվարական նախարարներուն միջեւ։ Ազգային պաշտպանութեան նախարարը ընդհանուր գեկոյց տուաւ կացութեան եւ բանակի վերակազմութեան մասին, մանաւորաբար սպառազինութեան, ամրութեանց եւ զինուորական ծառայութիւնը կրճատելու խնդրին մասին։ Եզրակացուց թէ ներկայիս անկարելի է առաջարկել զինուորական ծառայութեան պայմանաժամը զեղչելու մասին նոր օրինագիծ մը, որուն համամիտ գտնուին բոլոր նախարարները, եւ առաջարկեց զինուորական խնդրին ամբողջութիւնը յանձնել խորհրդարանի անդամներէն եւ բարձրաստիճան զինուորականներէ բաղկացած խառն յանձնաժողովի մը քննութեան։ Մինչ Վանտէրվէլտ եւ ընկերները կը հակառակէին այս տեսակէտին։ Ընկերվարականներու պնդումին վրայ, վարչապետը ստիպուեցաւ դահլիճին հրաժարականը ներկայացնել։

Նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ դարձեալ Ժասփարի, որ այս անգամ առանց ընկերվարականներուն պիտի կազմէ նախարարութիւնը։

Իտալիա գաղտնի ծրագիր չունի Թուրքիոյ դէմ

Վիքթոր Էմմանուէլ թագաւորին տարեդարձին առթիւ Թուրքիոյ իտալական դեսպան Օրսինի Պարոնէ գնաց Էնկիւրի, ուր ընդունուեցաւ իտալական գաղութին կողմէ։ Այս առթիւ ճառ մը խօսելով ըսաւ.

«Չակերտ՛ք որ ամէն օր Թուրք ժողովուրդին հոգիին մէջ հաստատուի եւ աւելի եւս ամրապնդուի այն գգացումը թէ նոր Իտալիան, ֆաշիստ Իտալիան Թուրքիոյ դէմ թշնամական զգացումներ եւ գաղտնի ծրագիրներ չունի, այլ ընդհակառակը կը փափաքի գործակցութիւն մը՝ երկու կողմերու շահերուն համար։»

Դեսպանին կ՚ընկերանար ճարտարապետ մը, որ Էնկիւրիի մէջ իտալական դեսպանատան՝ մը յատակագիծը պիտի պատրաստէ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

դիմաքանական ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, քաֆէ օ Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ՝ Իթալի։

ԿԸ ԶԵԿՈՒՑԱՆԷ ԸՆԿ. ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՐԵԱՆ

Ներկայանալ անդամատետրերով։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8ին, 154 Ave. d'Argenteuil, Asnières, ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ երեկոն, վաղը Եշ., Ընթերցում Յարդգողականներուն եւ նուագ։ Կը հրաւիրուին անդամները եւ համակիրները։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պրուսայի Սէօլէօզ գիւղացի Մանուկ եւ Յակոբ Յարդինեան եղբայրները, Մանուկ 23 տարեկան է, իսկ Յակոբ 22։ 1914ին աքսորուած են. իրենց հօր անունն է Արթին (Ամասիացի եւ Սէօլէօզ հաստատուած էր), մօր անունը Վարդենի։ Տեղեկացնել՝ իրենց եղբօր՝ Նիկողոս Յարդինեանի, 5 Rue du Capitaine Ferber Issy-les-Moulineaux Seine) France.

Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուին Բալուէ, Դաւթի Միրզա գիւղացի Նշան Աւետիսեանի որդիները Ստեփան եւ Ցեղրակ։ Կը կարծուի որ Ամերիկա գտնուին։ Վերջ Ամերիկա գաղթած են։ Իմացնել Աւետիսեանի ... Յովսէփ Խաչատրեանի, 55 Rue Felix-Faure, Enghien, France.

Կը խնդրուի «Հայրենիք»է արտատպել։

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

(ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԱՅԹԱՆՆԵՐ)

Թոլստոյի Հաճի Մուրատը 12, Ամուսնութիւնը փարիզի 15 Վի. Յաստակութիւն 15, Փարոս որ Դամոր (2 հատոր) 25. Միրզա եւ Աննա 12, Տր. Շէքսփիրի Թ. Կոթիէի 12, Ֆլոբերի Ժորժ Յանդի 7, Կապուտիկը 5 Ֆր., Նոնո եւ Ցոտո 8, Սիրոյ խորտակում տաղեր 5, Երկու ոգի 5, Տր. Մուսի կղզին 12, Մանկութեան մուրերը 15, Տիկին Բոսէ 5, Աստուածային զաւակը 3, Կարմիր մարդոց երդումը 20, Մամոն Լէսքօ 15, Խոհականէ 18, Կրացիէլլա 8, Հոգւոյ Նարեկատին 20, Ծաղկավաճ 7, Փանչենի 7, Մակաբայեր 6, Մահացու Սէրը 3, Տր. Մօրի վրէժը 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 10, Յարիր Թանիրա 5, Աշուղ Ղարիպ 5, Թ...խոյ ...ման 5, Նկարներ՝ 10 ֆր., 6 եւ 5 ֆրանք, Երազահան 6, Բաղդ ացոյց 10, ֆրանս. խօսակց. 5 եւ 8 Ֆ.։

Բարեկենդանի անկուտիները 2, Բռնի ամուսնութիւն 2, Լը Գարգուլիէ 2, Մոլորեալ ճամբորդը 2, Երանոս աղբար 2, Ամուսնական խնդրանք 2, Կոյր երգչուհին 3, Սքաբէն՝ Մոլիէրի 5, Շողոքորթը 5, Տիկ. Մոնսօրօ 10, Յաջողէ 4, Տրիլբի 5, Համլէթ 10, Օթէլլօ 10, Թագաւոր 10, Նէրէ 5, Յիսուսի ... 8

Գուրեանի քերթուածները 5, Երգեր ու տաղեր 2.50. Ջաղք եւ նամականին 8, Խաչակիրի Հայրենի աղբիւրը 30, Ինտրայի Ներաշխարհ 7, Ոմար Խայեամ 4, Հաֆըզի քառեակները 4։

25 ֆրանքէ աւելի գիրք առնողին 5 ֆր.ի գիրք նուէր, 50 ֆր.է աւելիին 10 ֆր.ի գիրք նուէր, իսկ 100 ֆր.է աւելի գիրք առնողին 15 ֆր.ի գիրք նուէր կը տրուի։ Փօսթի ծախք չառնուիր։ Դիմել հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian 51 Bld- Auguste Banqui Paris 13e)

ՍԱԿԱՐԱՆ

22 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Ամերիկ.	L. S.
Տոլար	Dollar
Մարք ... 100	Mark
Թրք. ոսկի ...	L. Tq
Եգիպ. ոսկի	" or
Իտալ. ...	Medjidie
Լէյ ... 100 համար	Leis
Դրախմի "	Drachme
Լիր "	Lire
Պելճ. ֆրանք "	Belga
Զուիցերական	Fr. Suisse
Լէվ 100 համար	Lev
Ֆլորին	(Florin.

[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - ...
208bis Rue Lafayette Paris
Le Gérant: H. TEURNÉ...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրատուն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible] 10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	[illegible]

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 24 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

24 NOVEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 301

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

[illegible] ԽՕՍՔ

ՏԵՒԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ ՄԸ

Նոյեմբեր 10ին, Պոլսոյ մեր Թղթակիցը կը գրէր թէ գործազրկութիւնը հետզհետէ վարակիչ ձեւեր կ'առնէ։

Ակիւսի գործարանէն դուրս ձգուած են 35-40 հոգի, որոնց ...15ը Հայեր։ Օրավարձերը զեղչուած են 100էն 10։ Շատեր իրենց ունեցած-չունեցածը կը ծախեն, եւ ուրիշ քաղաքներ կ'երթան, գործ գտնելու համար։

Աւելի առաջ, Սէն-Շամօնէն կը հասնէր նոյնքան կսկծալի լուր մը։

Իսկ երէկ, Պէլֆորէն ստացանք նամակ մը, որ կը պատմէ թէ մէկ ամիսէ ի վեր գործազրկութիւն կայ եւ հետզհետէ կը ծաւալի։ Նախապէս փոքր գործարանները սկսած են մաս մը բանուորներ արձակել, իսկ այժմ մեծ գործարան մը, որ 7000 գործաւոր ունի, իւրաքանչիւր արհեստանոցէ 20-25 հոգի արձակել, անշուշտ ամէնէն առաջ օտարները։ Բաւական թիւով հայրենակիցներ փողոց ինկած են արդէն, այս ձիւն-ձմրան։ Մեր Թղթակիցը կը խնդրէ որ եթէ ուրիշ գաւառներու մէջ գործ կայ, լուր տրուի, որպէսզի օգտակար ըլլան ճարահատ հայրենակիցներու։

Կը հետեւի թէ տագնապը մեղմացած, բայց չէ անհետացած։ Աւելի ճիշդ, պարբերական է եւ փոփոխակի, —այսօր հոս, վաղը հոն։

Պոլիսն այն շրջանն էր որ գործազրկութիւն չտեսաւ ամէնէն ծանր օրերուն։ Պէլֆորի մէջ ալ բաղդատաբար տանելի էր վիճակը։

Մեր հայրենակիցներուն համար ողբերգութիւնը անոր մէջ է որ, մարդիկ հանգիստ չունին, չեն գիտեր վաղուան գալիքը։

Անցեալ տարուան վերջերը սկսած գործազրկութիւնը վեց ամիս տեւեց։ Երբ գործերը հետզհետէ բացուեցան, շատերը նորէն գործ գտան, բայց անոնք վեց ամիս պարտքով ապրեր էին։ Անտանելի էր մանաւանդ ընտանիքի նեցուկներուն վիճակը։ Հիմա պարտքերը վճարելու, վէրքերը դարմանելու հոգն ունին, ամէն բանէ առաջ։ Նոր, համատարած տագնապի վախ չկայ այսօր, բայց անստուգութիւնը կապարի պէս կը ճնշէ բոլորին վրայ։ Ո՛վ որ տագնապէն չէր ազդուած, առտու մը փողոց կը գտնէ ինքզինքը։

Այս առթիւ, նորէն աչքի առջեւ կուգայ չարաբաստիկ հարցը, կազմակերպութեան պակասը։

Պէլֆորի Թղթակիցը կը խնդրէ որ դաշնակցական ընկերներն ու մարմինները լուր տան, եթէ ուրիշ տեղ գործ կայ։ Գեղեցիկ միտք։ Բայց մենք վախ ունինք որ Թղթակիցը յուսախաբ ըլլայ։ Որովհետեւ, ինչքան գիտենք, Եւրոպայի Դաշնակցական կազմակերպութիւնն ալ անհրաժեշտ լրջութեամբ չէ հետապնդած այս խնդիրը։ Մարմին մը կամ ընկեր մը թերեւս ընթացք տան լրագրական կոչի մը։ Բայց իբրեւ ընդհանուր, կազմակերպուած գործ, շատ բան «ի լինելութեան» է, տակաւին։

Անհասանելի լաւ պատեհութիւն մը, այս գործը մեր հաստատած եղանակով կազմակերպելու։

Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն հարցարաններ կ'ուղղէ, պրպտումներ կը կատարէ իւրաքանչիւր շրջանի մէջ, իր մարմիններուն կամ խումբերուն միջոցաւ կը ստուգէ թէ ո՛ւր գործի տագնապ կայ եւ ո՛ւր՝ աշխատաւորի պահանջ։ Կը հետաքրքրուի թուն աղբիւրէն, քաղաքապետութեան, գործարանատիրոջ կամ Աշխատանքի Դաշնակցութեան միջոցաւ տեղեկանալու բոլոր անցուդարձերուն, եւ անոր համեմատ հրահանգներ կ'ուղղէ, կը զգուշացնէ կամ կը քաջալերէ։

Այսքանը չի բաւեր, անշուշտ, ընդարձակ միջավայրի մը մէջ, որպիսին է Ֆրանսան։

Բայց ինքնին կարեւոր աշխատանք է, եւ ամէնէն առաջ՝ մե՛ր պարտքը։ Դաշնակցութիւնը մարմիններ եւ անհատ ընկերներ ունի ամէն անկիւնի մէջ։ Ո՛ւր որ փոքր համրանք մը կայ, անպատճառ կա՛յ եւ Դաշնակցական։ Կեդր. Կոմիտէն լայն եւ սմբուր ցանց մը հաստատելով, կրնայ թանկագին ծառայութիւններ մատուցանել, ըլլայ իսկ իբրեւ տեղեկատու։

Միւս կողմէ, յետին Դաշնակցականն ալ գիտէ որ արդար չէ ամէն բան վերէն սպասել, հետեւաբար, պարտի տեղեկութիւններ կամ առաջարկներ հաղորդել, մամուլի կամ մարմիններու միջոցաւ։

Այսքանը եթէ կատարենք մենք, վստահ կրնանք ըլլալ որ շատ մը դառնութիւններ պիտի խնայենք մեր աշխատաւորներուն։ Նոյն իսկ այս ձեւով կրնանք շարժման մէջ դնել ուրիշները։

Ամէնէն սուր տագնապին առթին ալ, մեր հայրենակիցները գործ կը պահանջէին, ոչ թէ նպաստ։ Այս անսահման երկրին մէջ գործ միշտ ալ կը գտնուի, կը բաւէ որ մենք արթուն ըլլանք եւ պատրաստ՝ ի հարկին անճարին ճամբայ ցուցնելու։

Այս առթիւ, ըսե՞նք նորէն, թէ չարաչար պիտի զղջան բոլոր անոնք որ իրենց աչքերը յառած են այս անհնարին ափերուն, հակառակ բազմազան փորձառութեանց։

Նոյն իսկ ներկայ բնակած շրջանին, հազարաւորներ կան որ կ'ուզեն հեռանալ Ֆրանսայէն, բայց հասցէ չունին։ Ո՛ր երկրէն որ ելան, այլ եւս չընդունիր զիրենք։ Հայաստանը միշտ փակ է։ Նուազագոյն չարիքը Սուրիան պիտի ըլլար, բայց հոն ալ եղածը տեղաւորելու մասին կը մտածեն, առ այժմ։

Ինչո՞ւ ծածկել,— կը գտնուինք տեւական տագնապի մը, անելի մը առջեւ, որ ամէն բանէ առաջ համբերութիւն կը պահանջէ։

Համբերել եւ սպասել, մինչեւ լաւագոյն օրեր։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՑԱՐ ԹԷ...

Երբ պոլշեւիկեան վարչաձեւին տասնամեակը կը տօնուի Ռուսիոյ մէջ, հետաքրքիր է կարդալ Մոսկուայի «Բրավդա» Զվեզդա Թերթին մէջ (4 Նոյ.) հետեւեալ տողերը։

Տակաւին խորհրդային այս երկրին մէջ կան մարդիկ, որ կը կարծեն թէ Ռուսիա կը կառավարուի ցարի մը կողմէ։ Կարմիր բանակէն երիտասարդ զինուոր մը, Սեւաստոպոլի մէջ, հետեւեալ կերպով կը պատասխանէ երբ՝

— Ո՞ւր կը ծառայէք, ո՞վ է ձեր գործին տէրը, կը հարցնէ զինուորական յանձնաժողովին նախագահը։

— Ո՞վ գիտէ։ Հացս ալ կուտան, յետոյ կը ստանամ 18 րբ. (230 ֆր. տարեկան հագուստի համար։ Այսքանը գիտեմ։

— Ո՞վ կը կառավարէ մեր երկիրը։ Ի՞նչ վարչաձեւի տակ կ'ապրինք։ Ցա՞ր մը կը կառավարէ թէ ո եւ է ուրիշ մէկը։

— Թերեւս ցարն է, թերեւս ալ ուրիշ մէկն է, ես ի՞նչ գիտնամ։

ՇԱՀՎԷՐԴԵԱՆԻ ՅԱՋՈՐԴԸ

Սաֆրազբէկեան, որ Գ. Շահվէրդեանի պիտի յաջորդէ իբր Անդրկովկասի առեւտրական ներկայացուցիչ, երիտասարդ համայնավար մըն է, եւ Տրոցկիի կողմնակիցներէն։ Նշանաւոր[illegible] բարձրագոյն վարժարանէ մը ընթացաւարտ է։ Կ'ըսուի թէ զրոց-բրոց ալ է, բայց ռուսերէնի մէջ։

Յայտնի չէ թէ ե՞րբ Պոլիս պիտի գայ, կամ աւելի ճիշդ՝ պիտի գա՞յ թէ ոչ։ Թիֆլիսի մէջ վերջերս կարեւոր փոփոխութիւններ կատարուած են, եւ «Մարտակոչ»ի ու «Զարիա Վոստոկա»ի շուրջ հաւաքուած ընդդիմադիրները չէզոքացուած են։

Միւս կողմէ, Գ. Շահվէրդեան դեռ չէ յաջողած վիզէ ստանալ ֆրանս. կառավարութենէն։ Հաւանական է որ Փարիզ երթայ, իբրեւ անդամ խորհրդային պատուիրակութեան։

(Ազդարար)

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՀԱՅԵՐԸ

Պուէնոս Այրէսէն նամակ մը շատ գէշ գոյներով կը նկարագրէ կացութիւնը.

Ամէնէն առաջ մեծ անգործութիւն կայ, եւ բազմաթիւ օտար բանւորներ իրենց հայրենիքը կը վերադառնան։ Ցեստոյ տկլոր լեզուն սպաներէն է, եւ զայն չգիտցողը չի կրնար գործ գտնել.

Հ. հաստատուած Հայերն ալ դժգոհ են, հակառակ անոր որ տարիներէ ի վեր կ'աշխատին։ Հայ գաղութը ոչ եկեղեցի ունի, ոչ ալ դպրոց։ Ընդհ. թիւը 2800 է։

ՀՕՃԱՆԵՐԸ ԷՇ ՉՊԻՏԻ ՀԵԾՆԵՆ

Թուրք Թերթերը կը գրեն թէ կրօնական գործերու ընդհ. տնօրէնութեան հրամանին համաձայն միւֆթիները եւ հօճաները չեն կրնար էշ հեծած պտտիլ փողոցներուն մէջ եւ նարտ խաղալ սրճարաններուն մէջ։

Ընդհ. տնօրէնը կը կարծէ թէ կրօնականի լրջութեան հետ հաշտ չէ էշ հեծնելը։

ՊՈԼՍՈՅ Կրթական գործավարութեան հրամանով, առանձին վարչութիւն մը պիտի հաստատուի օտար եւ ոչ-իսլամ վարժարաններու համար։ Կրթական տնօրէնը պիտի զբաղի միայն պետական վարժարաններով, իսկ նոր վարչութիւնը օտար եւ ոչ-իսլամ դպրոցներով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սեւ Ծովու նաւատորմը ըմբոստացա՞ծ

Պուքրէշէն 22 նոյեմբեր Թուականով կը հեռագրեն Շիքակօ Թրիպիւնի.

Պուքրէշի առաջնակարգ թերթերէն «Ատէվէրուլ» զգայացունց լուր մը կը հրատարակէ Սեւ Ծովու խորհրդային նաւատորմին մէջ ծագած ըմբոստութեան մասին։

«Ատէվէրուլ»ի Թղթակիցը Քոստանցայէն կը հաղորդէ որ կարմիր նաւատորմը ըմբոստացաւ Ստալինի կողմէ Տրոցկիի համայնավար կուսակցութենէն վտարուելուն հետեւանքով։ Կ'ըսէ թէ նաւատորմը ռմբակոծած է Օտեսան եւ Սեւաստոպոլը։ Քանի մը հոգի սպաննուած եւ բազմաթիւ շէնքեր քանդուած են։

Այս լուրը առնուած է Քոստանցա հասած նաւերէն, որոնք կ'ըսեն թէ ըմբոստութիւնը ծագած է Երկուշաբթի գիշեր։

ԽՄԲ.— Այս լուրը ուրիշ աղբիւրէ հաստատուած չըլլալով, վերապահութեամբ կը հրատարակենք։

«Փարիզ-Թայմզ»ի Թղթակիցը Ռիկայէն կը հեռագրէ թէ ըմբոստական շարժում մը սկսած է խմորուիլ նաեւ Պալթիկեան նաւատորմին մէջ, ուր Տրոցկի մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ։ Սակայն այն հաւաստումին վրայ թէ Տրոցկիի եւ Զինովիեւի կեանքերը վտանգի տակ չեն, խաղաղութիւն հաստատուած է։ Նոյնը պատահած է նաեւ բանակին մէջ։

Ընդդիմադիրները հսկողութեան տակ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ համայնավար կուսակցութենէն վտարուած բոլոր ընդդիմադիրները խիստ հսկողութեան ենթարկուած են։ Արգիլուած է անոնց բնակիլ ամէնէն կարեւոր վեց նահանգներու մէջ, որոնց կարգին Մոսկուա, Լէնինկրատ, Քիեւ եւ Օտեսա։

Հսկողութեան ենթակայ բոլոր մարդիկ երկաթ ձողերով փակուած վաճառաբարձ կառախումբերու մէջ կը դրուին եւ Ռուսիոյ հիւսիսային կամ արեւելեան շրջանները կը ղրկուին։

Տրոցկի եւ Զինովիեւ դեռ բարեկամներու տուներն են, որովհետեւ դժուար է բնակարան գտնել Մոսկուայի մէջ։ Միւս ընդդիմադիր պետերը դադրեցուցած են իրենց պայքարը՝ ի նպաստ Տրոցկիի եւ Զինովիեւի։

Պելժ նոր դահլիճը

Ինչպէս կը նախատեսուէր, Ժասփար յաջողեցաւ կազմել նոր դահլիճը՝ առանց ընկերվարականներուն։ Չորս ընկերվարական նախարարներուն տեղ առնուեցան երկու Ազատականներ եւ երկու Քրիստոնեայ Դեմոկրատներ։ Նոր դահլիճը այժմ կը բաղկանայ չորս Ազատականներէ, չորս կաթոլիկներէ եւ երկու Քրիստոնեայ Դեմոկրատներէ։

Ընկերվարական նախարարները կը պահանջէին որ զինուորական ծառայութիւնը վեց ամսուան զեղչուի, մինչ միւսները 10-12 ամսուան կողմնակից էին։ Նախարարական տագնապէն առաջ արդէն Ընկերվարականները յայտարարած էին թէ այլեւս պէտք չկայ Ազգային Միութեան դահլիճին, քանի որ ելմտական տագնապը անցած է եւ պելժ դրամը ամրապնդուած է։

Նոր դահլիճին ծրագիրը պիտի ըլլայ անմիջապէս խորհրդարանային եւ զինուորական խառն յանձնաժողովի մը յանձնել զինուորական հարցերու քննութիւնը, խնայասէր քաղաքականութեան հետեւիլ, ելմտացոյց հաւասարակշռել, տուրքերը թեթեւցնել եւ կարգ մը հանրօգուտ շինութեանց ձեռնարկել։

Նոր միացեալ դահլիճը խորհրդարանին մէջ 18 ձայնի մեծամասնութիւն ունի, եւ զինուորական օրինագիծը կարելի պիտի ըլլայ քուէարկել։ Սակայն կարգ մը ուրիշ հարցերու մասին բոլոր կուսակցութիւնները համաձայն չեն, ուստի եւ կը կարծուի թէ նոր դահլիճը երկար կեանք չպիտի ունենայ։ Վէճի ենթակայ ամէնէն կարեւոր խնդիրն է լեզուական հարցը։ Քրիստոնեայ Դեմոկրատները կը պահանջեն որ Կանտի ֆրանս. համալսարանը բացարձակապէս ֆլամանական հաստատութիւն մը դառնայ, մինչ կաթոլիկներն ու Ազատականները աւանդականօրէն հակառակ են այսպիսի փոփոխութեան մը։

Ընկերվարականներու Գործադիր Կոմիտէն ժողով մը ունեցաւ՝ ճշդելու համար կուսակցութեան դիրքը նոր դահլիճին հանդէպ։ Երեսփ. Ժողովի նախագահ Պրինէ, որ ընկերվարական է, հաւանաբար պիտի հրաժարի՝ ընկերվարական նախարարներուն հետ իր համերաշխութիւնը ցոյց տալու համար։

Քարիւղի կռիւը

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ Ստանտարտ Օյլ ընկերութիւնը վեց տարի պայմանաժամով երրորդ պայմանագրութիւն մը կնքած է խորհրդային կառավարութեան հետ՝ ռուսական քարիւղ գնելու համար։

Նիւ Եորքի քարիւղի մեծ ընկերութեան այս քայլը կը նկատուի պատերազմի յայտարարութիւն Ստանտարտ Օյլի եւ Ռոյըլ Տըչ-Շէլլի միջեւ, որուն նախագահն է Սըր Հէնրի Տէթէրտինկ։ Խորհրդային կառավարութենէն քարիւղ գնելու կամ չգնելու հարցը անցեալ ամառէն ի վեր վէճի առարկայ է։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՔԵԱՄԻԼ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նիկոսիայէն՝ Թայմզի կը գրեն.—

Քեամիլ փաշա, նշանաւոր Թուրքը, որ քանիցս օսմ. կայսրութեան մեծ-եպարքոս եղած է, Կիպրոսցի էր, ծնած Նիկոսիոյ մէջ։ Իշխանութենէ ինկնալէն վերջ վերադարձաւ Կիպրոս, ուր մեռաւ եւ մարմինը կը հանգչի այդ քաղաքի Արապ Ահմէտ մզկիթի փոքրիկ գերեզմանատան մէջ։ Նոյեմբեր 5ին Կիպրոսի անգլիական մարզպան Սըր Ռօնըլտ Սթորս բացումը կատարեց անոր դամբանին վրայ կանգնուած յիշատակարանի մը։

Այս յիշատակարանի կանգնումին նախաձեռնարկ եղաւ նոյն ինքն Սըր Ռօնըլտ Սթորս, որ պատիւ ունեցած էր վայելելու Քեամիլ փաշայի բարեկամութիւնը Պոլսոյ եւ Գահիրէի մէջ։ Իսլամ իշխանութիւնները համակրանքով ընդունեցին յիշատակարանին կանգնումը եւ բացման արարողութեան ներկայ էին տեղացի իսլամ երեւելիներէն շատեր։

Իր ճառին մէջ, մարզպանը պարզեց այն մեծ ծառայութիւնները, զորս Քեամիլ փաշա մատուցած էր Թուրքիոյ, ու շեշտեց թէ երբ Կիպրոս վերադարձաւ, անիկա աղքատ էր աշխարհային հարստութեան տեսակէտէ, բայց շատ հարուստ էր պատիւով, որովհետեւ ուզեց խաղաղօրէն մնալ հո՛ն ուր ծնած էր։ Ցիշեց անոր մեծ հայրենասիրութիւնն ու Անգլիոյ հանդէպ բարեկամութիւնը, ու ըսաւ.— «Գրեթէ կարելի չէ կասկածիլ որ, եթէ մեծ պատերազմին սկիզբը ինք գտնուէր իշխանութեան գլուխը, իր կայսրութիւնը պիտի պահպանուէր եւ պատմութեան ընթացքը պիտի փոխուէր։ Այլ կերպ սահմանուած էր։ Բայց իր բարեկամները ու հիացողները կրնան գտնել մխիթարութիւն՝ յիշելով թէ, [illegible] մեծ հայրենասէր [illegible] յիշատակարան մը»։

ԹՈՒՐՔ ԱՌԱՋԻՆ ԸՆԴԾՈՎԵԱՆ

Թուրք կառավարութիւնը անցեալ տարի հոլանտական ընկերութեան մը ապսպրած էր երկու ընդծովեաներ։ Ասոնցմէ մէկուն՝ «Պիրինճի Ին-Էօնիւ»ի շինութիւնը արդէն իսկ աւարտած է եւ ներկայիս փորձերը կը կատարուին։ Երկրորդն ալ գրեթէ աւարտելու մօտ է։ Այս երկու ընդծովեաները մօտ օրէն Պոլիս պիտի բերուին։

«Ճիւմհուրիյէթ» կը հրատարակէ ընդծովեային պատկերը եւ կ'ըսէ.

«Ընդծովեաներու պատերազմը ցոյց տուաւ թէ ընդծովեաները կարեւոր զէնք մըն են։ Անոնք մասնաւորապէս մեծ արժէք կը ներկայացնեն իբրեւ պաշտպանութեան զէնք։ Մեր երկար ծովեզերքները պաշտպանելու համար ստիպուած ենք ունենալ ընդծովեաներու զօրաւոր տորմիղ մը. Բնականաբար երկու ընդծովեան չի բաւեր։ Հանրապետութիւնը, որ իր աւագ պարտականութիւնը կը համարէ երկրին պաշտպանութիւնը, տարակոյս չկայ թէ խիստ մօտ ատենէն ուրիշ ընդծովեաներ ալ պիտի ապսպրէ եւ մեր նաւատորմը զօրաւոր ընդծովեաներու տորմիղով մը պիտի զօրացնէ։

«Մեր նոր ընդծովեանները գիտութեան բոլոր յառաջդիմութիւններով օժտուած են»։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՆՈՅՆ ԽԱՂԵՐԸ ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՑԵՏՈՅ

ՖՐԱՆՔԵԻՍԵՐԳ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

Վերջերս կնքուած Ֆրանքօ-սերպ դաշնագիրը քանի մը յօդուած առաջ բերաւ միջազգային մամուլին մէջ ընդհանրապէս եւ իտալականին մէջ մանաւանդ։

Դաշնագրին 3րդ յօդուածը կ'ըսէ. «Երկու պետութիւնները պիտի խորհրդակցին միասին՝ երբ Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտէն դուրս մէկ որոշումը իրենցմէ մէկուն ապահովութեան դէմ ըլլայ»։

4րդ յօդուածին համեմատ «Եթէ Ֆրանսա եւ Սերպիա յարձակման ենթարկուին, երկու կառավարութիւնները պիտի խորհրդակցին անմիջապէս իրենց ազգային շահերու պաշտպանութեան համար, նկատի առնելով միանգամայն Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտէն առաջ եկած պարտաւորութիւնները»։

5րդ յօդուածին համեմատ «Երկու պետութիւնները պիտի պաշտպանեն պատերազմէն յետոյ կնքուած դաշնագիրներու անփոփոխութիւնը»։

Դաշնագիրը, ստորագրուած քաղաքական տագնապի մը պահուն, կը բարձրացնէ Եուկոսլաւիայի վարկը։ Բովանդակ Սերպիոյ մէջ կատարուած գոյներ դաշնագրի կնքումին առթիւ՝ ապացոյց են խանդավառութեան որ հոգեկան կացութիւն մը կ'արտայայտէ։ Իտալիա սպառնական գիրք առաւ ալպանական խնդրին առթիւ։ Ֆրանքօ-իտալական յարաբերութիւններն ալ ժամանակէ մը ի վեր աւելի գրգռուած են։

Ցեղային նոյնութիւնը պզտաւելու նոյնութիւն չի նշանակեր այս անգամ ալ. քաղաքական շահերը կը խաթարեն եղբայրակցական զգացումները։ Իտալիան գժգոհ մնաց մեծ պատերազմի ժառանգութենէն որ փափաքէր միահեծան տիրապետել Ադրիականին, ձեռք ձգելով Տալմացիան ալ (1). գաղթավայր մը ունենալ ուր տեղ գտնէին հազարաւոր իտալացի գաղթականները։ Վերջապէս կը ձգտէր իր տեղը գտնել Միջերկրականի մէջ. Թուրքիոյ անդամահատման առթին իր բաժինն ալ ունենալով։

Իտալիա ոչ մէկը ստացաւ, ոչ ալ միւսը։ Յաղթութիւնները մնացին ապարդիւն, յոյսերը՝ անպտուղ։ Վարչապետը, որ ազգային արժանապատուութեան զգացումը զօրացուց, թարգմանն է յաճախ իտալական պահանջներուն։ Իտալիա, յարաճուն ժողովուրդ, պիտի տարածուի հեռզհետէ. երիտասարդ ազգ՝ իր կենսունակութեան համաձայն գործունէութեան ասպարէզ մը պիտի ունենայ աշխարհի վրայ։ Արդ. ամէն կողմ գրաւուած է, ամէն դուռ փակուած Իտալիոյ առջեւ։

Ադրիականի դրան առջեւ կը սպասէ իբրեւ պահակ Աւստրիա՝ Հունգարիոյ ուխիներէն ծնած Եուկոսլաւիան։ Իտալիա կ'ուզէր յառաջանալ Պալքաններուն մէջ. «Հասկէ անդին անցնիլ արգիլուած է», բսաւ պահակը։ Աւստրիական հակամարտութիւնը Պալքաններու մէջ դարձած է, Իտալեւ-Եուկոսլաւ հակամարտութիւն մը։ Իտալիա Թիրանայի դաշնագրով

ստանձնեց Ալպանիոյ հոգատարութիւնը Եուկոսլաւիան խափանելու համար Ֆրանսա անտարբեր չմնաց

Հարիւր տարի առաջ, Նոր դարերու մեծ ռազմագէտը Թուրքիոյ բաժանման ծրագրին մէջ կը պահանջէր Ալպանիան, Տալմատիան եւ Յոնիաստանի պալքանեան թերակղզին անցք մըն է դէպի Արեւելք եւ պատերազմի դաշտը Արեւելեան Միջերկրականի տիրապետութեան վայրն է Նաբոլէոն Պոնափարթ ջանաց գրաւել Տալմացիան եւ Ալպանիան, հասնէ քալելու համար Թուրքիոյ վրայ եւ դէպի Հնդկաստան։ Վիլհէլմ կայսրը նոյնը մտածեց։ Երկուքին ըղձանքներն ալ չիրականացան։

Սերպիա եւ Ցունաստան չեն ուզեր թողուլ Ալպանիան ոչ Իտալիոյ եւ ոչ ալ Ֆրանսայի։ Պալքանները Պալքաններուն։ Այս մրցակցութիւնները կանգուն կը պահեն Ալպանիան Նափոլէոն Պալքանները զրկեց գիտուններ, դիւանագէտներ՝ պզտիկ ժողովուրդները Թուրքիոյ դէմ շարժելու համար։ Ֆրանսա ընդհանուր պատերազմի ընթացքին նոյնը կրկնեց, Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ դէմ գինելով զանոնք։ Նափոլէոնի գործակալն էր Փուքվիլ՝ Ալպանիոյ աւատապետին՝ Ալիի մօտ, որ ճակատեցաւ հսկային դէմ տարիներ ամբողջ։

Երկիրներ կան ուր դէպքերը կը կրկնուին հակառակ պատմութեան փոփոխութիւններուն։ Միջին դարուն Վենետիկ տիրացաւ Ցոնիական կղզիներուն՝ Արեւելք գացող նաւերուն անցքը պաշտպանելու համար Վենետիկ գրաւեց Տալմացիան, Ադրիականը Վենետիկեան լիճ մը դարձնելու համար։ Իտալիան մէկն ու միւսը կ'ուզէր ձեռք ձգել, Արեւելքի մէջ գերակշիռ դիրք մը ունենալու համար։ 1797 թուականին Ֆրանսացիները գրաւելով Վենետիկը նոյն պէտքերը զգացին, նոյն մտահոգութիւններն ունեցան։ Ալի պահանջեց Քորֆուի մօտ գտնուող նաւահանգիստը, Նափոլէոն մերժեց։ Երբ Ֆրանսա հաշտուեցաւ Թուրքիոյ հետ, Ալի համակեցաւ Անգլիոյ կողմը Նափոլէոն գողացուց Ալպանիան, սակայն Ալի անտարբեր մնաց։

Հարիւր տարիներ դեռ երէկ կը թուին Ալպանիան նոյնն է։ Աղտոտ փողոցներ, գիւղական խրճիթներ, հովուական կեանք, հնադարեան կենցաղ՝ հով երական դաշտերը կը լեցնեն։ Իւրօպական քաղաքակրթութեան հովերին կ'արթնցնէ միայն Ալպանացին, երբեմն հերոս, երբեմն ալ հրոսակ, մերթ անհնազանդ եւ անհամբերաշէր։ Իսկ օտար ազգականներ կը պահեն գաղտնի դիմագիծը...ցեղին ու աշխարհագրական դիրքը եւ պետութիւններու մրցակցութիւնը։ Ֆրանսացի պատմաբանը, Ալպէր Սորէլ 1891ին կը գրէր. «Երբ Արեւելեան խնդիրը կարգադրուի, Աւստրիոյ հարցը պիտի դրուի Եւրոպայի առջեւ։ Համեւրոպական պատերազմը շղթայեց մէկն ու միւսը, բարդացուց երկուքն ալ տարբեր ձեւերու տակ։

1913ի Պալքանեան յաղթանակը սլաւական յաղթանակ մը եղաւ։ Աւստրիոյ Սլաւները խրախուսուեցան յայտարարելու երկգլխեան պետութիւնը։ Ռուսիա հզօր ազդեցութիւն մը պիտի ունենար Պալքաններու հետ միասին։ Գերմանիոյ համար ալ —Պալ-

քան — Հնդկաստան ծրագիրը անյաջողութեան մատնուելու վրայ էր։ Սլաւական գերակշռութեան դէմ ելաւ Իտալիա, որ երեսունական անկախութենէն (Հռչակումը, 11 Մարտ 1870) ասդին ինքնավարութեան եւ անկախութեան՝ գծելով կարճ ժամանակի մէջ պատմական գիծ մը։

Իտալիա մերձենալով Պուլկարիոյ եւ հովանաւոր դառնալով Ալպանիոյ՝ Եուկոսլաւիան կողքին կը ներկայացնէ երկու սուրիներ։ Սերպը պաշտպան մը կը փնտռէ եւ օգնական մը, Պալքաններու մէջ դիրքը ամրացնելու եւ Միջերկրականի վրայ դուռ մը ունենալու համար։ Ֆրանսա պէտք ունի զինակցի մը Պալքաններու հաւասարակշռութիւնը պահելու Արեւելքի ճամբան ապահովելու, Արեւելեան Միջերկրականը պաշտպանելու համար։ Իտալական տարածման արգելք մըն է դաշնագիրը, որ կ'ամրապնդէ Եուկոսլաւիոյ դիրքը։ Իտալիոյ յառաջխաղացման պատնէշը։ Ահա թէ ինչո՞ւ յուզուած պատճառեց իրական դաշնագրի մը իրաւական հիմ տալը։

Միլանի «Քորրիէրէ»-ներու թերթին Հաուզի Թղթակիցը կը գրէ այս առթիւ.

— «Պէտք է հանդարտութեամբ սպասել որ ըլլանք Ֆրանքօ-Սերպ մերձեցման Թուղթերու փոխանակութիւնը չի կրնար ազդել պատմութեան վրայ։ Անգամ մը պարտինք դաշնագրին բարեկամութեան մը կամ դաշնակցութեան մը ըլլալը։ Տարբերութիւնը ձեւական ըլլալով միայն՝ փորձի եւ ուղղակի կառավարութիւնները այնքան սերտօրէն միացած են որ, դաշնագիրը կրնայ նկատուիլ քաղաքական զինուորական դաշնակցութիւն մը։ Այս դաշնակցութիւնն ահա կը նկատուի, Իտալական շրջանակներէ նայելով. ուղղուած Իտալիոյ դէմ։

«Իլ Լավորօ տ'Իթալիա» թերթը կը գրէ հետեւեալը.

— «Ֆրանսա Պալթիկէն սկսեալ մասնաւոր դաշնագիրներ կը կնքէ մարդկութեան ոգիին մեծ փառքին, Ազգերու Դաշնակցութեան մեծ փորձին համար։ Ֆրանսա կը նախընտրէ ձորը դաշնակից մը, որ պզտոր ջուրի մէջ նաւ կ'որսայ, փոխանակ համաձայնելու մեծ ազգի մը հետ խաղաղութեան ճամբան եւ Պալքաններու հաւասարակշռութիւնը։ Հաստէն կ'անցնի եւ պիտի անցնի։ Որքան ատեն որ անգիտանան իտալական յաղթութենէն ծնած այս կացութիւնը, իրենց ջանքերը պիտի մնան ամուլ»։

Պրիան կը յայտարարէր թէ ուրիշներ ալ կրնան մտնել դաշնակցութեան մէջ։ Իտալական թերթ մը կը գրէ որ Հռոմի Ֆրանսական դեսպանը խնդրեց Իտալիոյ նախագահէն՝ եռեակ համաձայնութիւն մը, բայց Իտալիա մերժեց, զանազան պատճառներով։

Ֆրանքօ-իտալական յարաբերութիւնները արդէն վերապահ՝ կը մտնեն նոր փուլի մը մէջ։ Երկուստեք պիտի ջանան նոր համաձայնութիւններ կնքել՝ ապահովելու համար ապագան, որ լի է անակնկալներով։

ՀԱԹԱՄ

(1) Պատերազմի ընթացքին Ֆրանսա խոստացած էր Տալմացիան Իտալիոյ ձգելու, Սազոնովի ընդդիմութեան պատճառով (Paleologue, La Russie des Tzars T. I-p 336

ՆՈՐ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փարիզի Աստուածաբանական փարժարանի շրջանը աւարտեցին Օրիորդ Ալիս Մազասար եւ Պ. Արամ Ճիղճեան։ Առանք իրենց քննութիւնները Եէլականան Համալսարանի առջեւ տուած եւ ստացած են վկայականներ միասին։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ԲԱՌԱԿԱՆ ՍԽԱԼՆԵՐ

Ա.

Թէոդիկի 1928ի Տարեցոյցին մէջ, ուշադրութիւնս գրաւեց Գիտական շրջանի գլուխը, ստորագրուած նոյն ինքն տարեցոյցագիր Թէոդիկէ։

Ոչ մէկ այլանդակութիւն եւ տարօրինակութիւն գիտերու ժամանակագրական թուական, ներու հաւաքածոյ կազմելուն մէջ. ընդհակառակն խիստ օգտակար եւ գնահատելի աշխատութիւն մը։ Սակայն, ցաւալի է ըսել թէ՝ մեր մէջ Ակադեմիայի մը չգոյութեան պատճառաւ, առատ կանոնս եղող գիտական բառ մը թելադրելու մարմինը ունեցած է. մինչեւ իսկ առանց գիտական ամենատարրական պաշար եւ գիտական բառերու ծանօթութիւնն ունեցած ըլլալու։ Եւ ահա այս պատճառաւ հայ լեզուի գիտական բաժինը քաոսային մը երեւոյթը առած է ներկայիս։

Այդ կարգէն են ահա Պ. Թէոդիկի 1928ի Տարեցոյցին մէջ իրոք տարապրուած յիշեալ «Գիտեր են.» գլուխի տարրաբանական եւ բնագիտական բառերէն շատերը։ Հեղինակը գիտական բառեր կ'առնէ կամ Գաբրիէլ Լուսինեանի ֆրանսահայ բառարանէն ընդօրինակեր է տարրաբանական եւ բնագիտական բառեր, առանց մտածելու թէ՝ իրեն առաջնորդ այդ հոյակապ հատորմեան բառարանն ալ ծայրէ ի ծայր սխալներու կոյտ մըն է եւ հետեւաբար, հարկ էր աւելի ճշգրիտ աղբիւրներու դիմել։

Ահա Պ. Թէոդիկի «Գիտեր» բառ ժամանակագրութենէն քանի մը օրինակներ։

Էջ 248.— Acide muriatiqueին հայերէն գրած է «աղջրային թթու»՝ Գ. Լուսինեան բառարանէն առնելով։ Այդ տեսակ հայերէն բառ երբեք չէ տեսնուած. եւ լեռոյ յիշեալ ասիտ միւրիաթիք հին անունն է ասիտ քլորհիտրիք (Քլորաջրածնական թթուուտ)։

Անդ.— Acide nitriqueը բորակային թթու թարգմանած է Պ. տարեցուցագիրը. բացարձակ սխալ. բորակային թթուուտը Acide azoteuxն է, որ բոլորովին տարբեր յատկութիւն ունի, թէեւ բաղադրութեամբ մօտ է ասիտ նիթրիքի, որուն հայերէնն է բորակական թթուուտ։

Անդ.— Sulfate hydrogené d'ammoniaque ն սոլֆատ «ծծմբուկ» թարգմանած է Պ. Թէոդիկ։ Պէտք է ըլլայ ծծմբաջրածնական ամոնիաք ֆրանսերէնն է sulfure։ Ծծմբուկը թթուածին չունեցող քիմիական աղ մըն է. մինչ ծծմբատը թթուածին պարունակող աղերու անունն է։

Անդ.— Հոֆմանի հեղուկը (Liqueur d'Hoffman), որ խառնուրդ մըն է ալքոլի եւ ծծմբական եթէրի (Ether sulfurique), «ցքի» թարգմանուած է Պ. Թէոդիկէն։ Բացարձակ սխալ։ «Ցքին» ալքօօլին (արաբերէն ել քհ՚՚ալ—նուրբ բան) հայերէնն է։ Պ. Թէոդիկ այս էջին վրայ ցքին վերոյիշեալ խառնուրդին կը յատկացնէ. 252րդ էջին վրայ գետնախնձորի նշայէն պատրաստուած ալքօօլին, որ նշայական ալքօօլն (alcool amylique) է։

Էջ 249.— Extrait de Saturne, Սատուռնեան մզուք, ենթաքացախատ կապարի «զուրշուն սիրքէսի», հն. acide acétique. ահա շարքը Լուսինեան բառարանին գրած բառերուն, որոնց մէջ «ասիտ ասէթիքը» երբեք նոյնը չէ ենթաքացախատ կապարին հետ. նախորդը հեղուկ է, եւ կապարի հետքն անգամ չունի իր մէջ, մինչ ենթաքացախատ կապարին առաջ կուգայ ասիտ ասէթիքին՝ կապարի հետ միանալէն։ Ուրեմն, Լուսինեան մեծապէս սխալ գործած է։

Անդ.— Gélatineին հայերէնը դոնդողիտ է, Պ. Թէոդիկ ի՞նչ շինեց մածիտ բառը, թէ՝ փոշիներուն տակէն հանած է։

Անդ.— Բնածխաթթու կոչած է Պ. Թէոդիկ acide carboniqueը. ուրեմն ի՞նչ պիտի թարգմանէր ասիտ գառպօնէօ բառը, քանի որ երկուքն ալ բնածուխ բառով ու նիւթով կազմուած են։ Ասիտ գառպօնիքին հայերէնը բնածխական թթուուտ է։ Իսկ ասիտ գառպօնէօին բնածխային թթուուտ։

Էջ 250.— Alunի գիւտը Պ. Թէոդիկ նշանակած է լեղ. ճիշտ է, բայց աւելի մաքուր ականջը վարժուած պաղեղ բառը ունինք։

250-251.— Ծանրաքար թարգմանած է Պ. Թէոդիկ tungstène բառը, Լարուսի բառարանին մէջ այդ բառին շուէտերէն ծագումը եղող Թունկսթէն (ծանր կշռող քար) բառէն հետեւցնելով։ Գերմաններ վօլֆրամ կոչած են այդ պարզ մարմինը, որ երբեք քար չէ, հակառակ իր շուէտերէն անուան ծագումին։ Հետեւաբար տարրաբանութեան մէջ յիշուած 83 պարզ մարմիններէն հաստատուն եղող ոչ մէկը քար կրնայ կոչուիլ, քար բառը հանքաբանութեան կը պատկանի։ Ուրեմն, հայերէնի մէջ Թոնկսթէն կամ Վօլֆրամ բառը կրնայ գործածուիլ, առանց ո՛ւէ անպատեհութեան։

Էջ 251.— Acide lactiqueին հայերէնը կաթնաքար թթու գրած է Պ. Թէոդիկ։ Լուսինեան բառարանի 75րդ էջին վրայ ընդունակին Ա. բառն է lactifique (կաթնարար՝ թարգմանութիւնը, որ կը նշանակէ կաթնաբեր անուշ, կաթ շատցնող անուշ. այդ բառէն եօթ տող վարը կայ lactique (acide) բառը, որ բուն կաթնական թթուուտ թարգմանելի բառն է։

Անդ.— Azote. Լուսինեան բառարանը անկենդան, անկենդան եւ մահածին գրած է այս բառին հայերէնը։ Ոչ միայն չիտակ չեն այդ նշանակութիւնները, այլ եւ դատապարտելի, մանաւանդ խիստ այլանդակ «մահածին» բառը. երբ անդին տարրաբանութեան մէջ թթուածինը թթուածնումներ, ջրածինը ջուր կը ծնանին, բստ Լուսինեանի բառակերտներուն՝ ազօթն ալ մահ կը ծնանի, ինչ որ շատ ծիծաղելի է։ Այդ քիմիական մարմինը կենդանական աշխարհին հոգին կը կազմէ։ Ինծի ծանօթ չէ թէ ո՛չ միջնադարեան ալքիմիաներու քով, ոչ ալ արդի տարրաբանութեան մէջ գոյութիւն ունեցած ըլլայ քիմիական մարմին մը, որ ուրիշ տակաւին աշխարհ չեկած եւ անունը Լուսինեան բառարանէն եւ իր հետեւողներէն սպասելի քիմիական մարմնի մը հետ միանալով մահը ծնանի, որպէսզի իրաւունք ունենայ կոչուելու մահածին։ Ճիշտ է թէ զուտ ազօթին մէջ թաղուած ո՛եւէ կենդանի էակ շնչահեղձ կ'ըլլայ, բայց այդ իրաւունք չիտար, որ azoteը հայերէնի մէջ կոչուի անկենդան, անկենդան եւ մահածին. առ աւաւելն անշնչիք գրականութեան մէջ կրնայ ազօթին ածական ըլլալ, անոր մահացնող յատկութիւնը ցոյց տալու համար անկէ զուրս գիտութեան մէջ այդ բառերը բացարձակապէս չեն կրնար azoteին հայերէնը կոչուիլ։

«Ջուր» բառին տարրաբանութեան մէջ գիտական լեզուով կ'ըսեն նախաթթուուկ ջրածնի protoxyde d'hydrogène), որ ջրածին կազին՝ թթուածինին հետ քիմիապէս միանալէն կը ծնի. ուրեմն, այն կազը, որ թթուածինին հետ միանալով կը ծնի ջուրը, կը կոչուի ջրածին՝ ջուրը ծնող կազ. ահա այսպէս... ծին վերջաւորութեամբ պիտի յորջորջուէր azoteը հայերէնի մէջ, բայց երբեք մահ բառով բարդուելով։ Եթէ «անկենդան»ի կամ «մահածին»ի արարիչները համոզուած են, որ ազօթ բառը շինուած է յունարէն ա (բացասական մասնիկ) եւ զօի (կեանք)էն, կը սխալին, քանի որ վերջնապէս ապացուցուած չէ տակաւ։ Հաւանաբար արաբերէն բառ մըն է այդ, քանի որ անկէ առաջ եկած թթուուտը «ազոտ... համար...ադ», Ճէպէր աշխատանքին ծանօթ կը ... 7րդ դարուն վերջը Այդ բառը ... Թէոդիկ անկենդան ... պատասխանը հաստատուած է ... անոնց գիտնալու թէ անոր ... բառին համանիշը Ֆրանս... մէջ Nitrogène, իսկ հայ... մէջ բորակածին կը ... Այսպէս կոչուած է, անիկա ... բովհետեւ թթուածինի եւ ... թաւի հետ միանալով կը ... բորակ (Nitre, Գիւհերչիլ... ածուխի եւ ծծումբի խառն... լով հրացանի սեւ վառօդը ... առաջ կը բերէ։ Արդ, երբ ... տանց անունէն իր մէկ յատկ... թիւնը գիտութեամբ ... ցնելը թոյլատրող բորակած... բառը կայ, ի՞նչ խելք է ... համանիշներ սահղծել։

ՅՈՎՀ. ԹՈՓԱԼԵԱՆ

ՅԱՐՈՒԹ.

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ «ԳԻՒՂԸ»

Անցեալ Հինգշաբթի երեկոյ Օհան Կարօ ներկայացուց ... մաստեղի «Գիւղը» (Այդ ... նախիրութիւնը պիտի հրատարակենք յաջորդով «Յառաջ»ի մէջ խմբ.)։

Կարօ Սասունի. - Բարեկամ պրպտում մը բրած է Օ... Կարօ։ Միայն մէկ գիւ... թերութիւն ունի. Խաչիկը ... ճանչնար։ Խաչիկի բարբառ... համահայկական է։ Երբեք ... տահական բան չէ որ Խաչիկը ... դը տուած է թէկղարինէին. ... դարեանը եւ Համաստեղը

Համաստեղը իր ամբողջ կը... պարունդով չներկայացուեցաւ այսօր, որովհետեւ վերջապէս ... միայն իր «Գիւղը», որ իր ... գրուած աշխատանքներուն մէջ ... չորրորդը հազիւ կը կազմէ ... մասունքը սովորական ... աչքով չի դիտեր գիւղը. ... ամէն ընթերցող կը ... նոյն ինքն է, որ տեսած ... բած է իր կորզացուծը ... տեղ գերադանցապէս ... տեղծ է, նոյն իսկ մերթ ... դապաշտ բանաստեղծ, - ... նական ոճով, մէկ ... ամբողջական հոգեկան... մը կուտայ անու ճիգով ... ներու Բնածին, ճոխ ... Տեսած է միայն ...

Վ. Համբարձումեան. ... մաստեղի «Գիւղը» ... է առանց առարկութեան ... դարութիւն է անոր ... ներ վերադրելու Գաւառաբար... ները Տաճկահայաստանի ... Կովկաս միեւնոյն են։ Արեւ... հայ գիւղը բուռականին ... է բաղդատաբար արեւմտա... գիւղին, որ աւելի մաքի ... է։ Եւ ահա Քիլիկարինեցին ... դարեանին լեզուն, Համաստեղ... այդ պակասը կը լրացնէ ... մասամբը ներկայացնելէ ... պէտք էր գրական գաւառ... Արեւմտահայ գրականութեան ... մէջ ամենայաջող հեղինակն ... ան, պէտք է նոր գրական... թեան ամենաբարձր պատ... գաններէն մէկին վրայ կանգ... ցնել զայն։

Խ. Դեւավուրեան. ... որ եւ է նկատումի եւ ... րութիւն ընելու գիտ... թեան, դատախազ բացար... անկեղծութեամբ մօտեցա... իր ձեռնարկին։ Եթէ ... խղճամիտ ուսումնասիրութիւն ... մէջ տեսած է քանի մը ... թերութիւններ, որոնք ... ճիշտ չեն, պատճառը ... ըսուեցաւ, իր՝ ... չճանչնալն է։ Գաւառական ... ևր գործածելը պէտք չէ ... րութիւն նկատել, որովհետեւ ... անոնք զուտ հայկական են ... մեր գրական բառարանին ... դանոնք փոխառելով բառ ... նենք։ Համաստեղի գործ... լեզուն, ստացուածքներ ... բովանդակեամբ Խաչիկեան ...

Հ. Զօրդանեան. — ... կին՝ գաւառապաշտ ... տուած արդարացի կը ... պատճառներով, բայց ... բուն վաւերագիր ... մը՝ առած է ... արձակի մէջ կը ...

ՀԱՅՈՒ ԽՈՒԼ ԿՅՈՒԹԻՒՆ

...ա՛յ, դուն ո՞ւր ես եղեր: ...ու դեռ մեռնելու միտք ...չունիմ

...կը էիր, մէջս նոյ չ'կայ ...մի ծուլցներ, վիճակս շատ ...կ'աշխատէի կոր...:

...վ՛այ խեղճ. անցած ըլլայ: ...շարկաւ կ'անցի ի մինչ ո՞վ ...շատ նեղի չենք գար. ...ըլլայ, առեղին ի ծակը ...տենք

— Է՞յ, հիմա՞:

...ուլիչը ծեռքս է. առջի օր ...800 վարկի. միմսակ, եղ... դրամ չի դիմանար կոր. ...պէս կը հոսի. գալն ու եր... մէկ կ'ըլլայ:

— ...ա՛հ, կը բաւէ որ անիւը ...

...կը դառնայ. մինակ նրէկ ...մէկ պարը 200ի նստաւ.

...ու է ծետ էիր. ...ծետ.

— ...ր՛այր, վեց ամիս եղաւ. ...է, աղեկայ սո՞վ կայ որ ...մնացեր են, մարդ ...հոսի կը մտնէ այ

— Ի՞նչ կապուհի, եղբա՛յր. դուն մինակ անիկա գիտես. տեսրա՞կ պիտի բռնեմ. եթէ ուզեմ, օրը հատ մը կը փոխեմ: Բայց, միայն ուրիշ է հիմակուհիմա. մէյ մը կ'իկը շակեմ, անկէց վերջ նայէ դուն. արբու՞ստ է ասիկա. անցեալ օր, երկու ձեռք զգեստ ասսպրեցի, գրպանս մէկէն ծակեցաւ. վարը՝ ժամադրութիւն մը ունիմ. հրաշալի պատառ է. բայց տասնոց չունիմ. տեսնենք, ի՞նչ կ'ըլլայ. կեա՞նք է որ կ'ապրինք. մէյ մը, յոյսերուս քառորդը իրականանայ, այն ատեն կը տեսնուինք.

— Ցաջողութի՛ւն, ցը՛. տեսնուինք նորէն:

Ցը՛. հա՛ ինծի նայէ. կըրնա՞ս սատեղէն տասնոց մը փոխ տալ.

Ճիշդ հինգ ֆրանք ունիմ միայն

— Ցու՛ր, հոգ չէ. հինգ ալ թող տալիքդ ըլլայ:

— Ի՞նչ պիտի ընես:

Սանդիմ չեմ բռներ կոր, եղբայր. գոնէ մինչեւ Աղքատախնամ երթամ, նայիմ, կրնա՞մ այսօրուան վաղուան դրամ մը փրցնել:

ԽԱՐՏԻ

ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

3

«Յառաջ»ի 490 թիւին մէջ Մ. Տ.ի յօդուածը հետաքրքրութեամբ կարդացի: Սկզբունքով ես ալ համաձայն եմ եղած թելադրութեան:

1920—21 թուականներուն, քանի մը հայ առեւտրական երիտասարդ ընկերներ, գաղափարը ունեցած էինք, հիմնել, Պոլսոյ մէջ, «Հայկական Առեւտրական Սենեակ» մը, մասնաւոր օրկանով մը: «Ֆրանսական Առեւտրական Սենեակ»ի տնօրէնը, M. Ernest Girand, խոստացած էր ամէն բարոյական աջակցութիւն ընծայել: Բայց մեր ծրագիրը վիժեցաւ, 1922ի ծանօթ սարսափներու հետեւանքով:

Անցեալները երբ խնդրի մը համար Didot-Bottinի մէջ օտար առեւտրական սենեակի մը Փարիզի հասցէն կը փնտռէի, նոյն էջին վրայ նշմարելով ուրիշ շատ մը մեծ եւ փոքր ազգերու առեւտրական սենեակները, բարի նախանձ մը համակեց զիս: Յիշեցի յուզումով, մեր Պոլսոյ ծրագրին ամլութիւնը: Եւ մտածեցի թէ ինչո՞ւ հայկական Առեւտրական Սենեակ չունենանք, գոնէ Փարիզի մէջ:

Աշխարհի ամէն կողմը ցիր ու ցան հայ գործի մարդերուս համար որքա՛ն կարեւոր է փոխադարձ յարաբերութիւններ ստեղծելու այս ամենայարմար միջոցը:

Հայկական Առեւտրական Սենեակի մը օգտակարութիւնները բազմազան են, առհասարակ, ամէն դասակարգի եւ ամէն ճիւղի գործի մարդերու համար:

Երբ Փարիզի մէջ հիմնուի հայկական Առեւտրական Սենեակ մը, լաւ կազմակերպուած և լուրջ գործունէութեամբ, վստահ եմ որ Փարիզի օրինակին շուտով պիտի հետեւին Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ ուրիշ վայրերու հայ վաճառականները, հիմնելով մէկ մէկ հայկական առեւտրական զգասենեակներ, իրենց ապրած երկիրներուն յարմարագոյն կեդրոններուն մէջ: Անոնք փոխադարձ յարաբերութեամբ կրնան մեծապէս օգտակար ըլլալ հայկական առեւտրական ասպարէզին:

Անշուշտ, նման հաստատութեան մը կազմութեանը համար, նախաձեռնարկ անդամները ժողովներ պէտք է սարքեն եւ սկսին մշակել Ծրագիր-Կանոնագիրը, զայն յարմարցնելով միջազգային առեւտրական պահանջներուն:

Ընականաբար՝ միասնութիւն պիտի ըլլար կարծել թէ անմիջապէս մեծ թիւով մասնակցող անդամներ (պատուակալ, գործօն, համակիր) պիտի ներկայանան արձանագրուելու այս հիմնարկութեան: Սակայն տարակոյս չկայ որ «Հայկական Առեւտ Սենեակները» կրնան ընդհանուր հայ վաճառականութեան նպաստաւոր հանգամանքներ ընծայել բարոյական օժանդակութեամբ:

Օ. Հէքիմեան

4.

Յառաջ ի շնորհս ծանօթացայ Մ. Տ.ի գեղեցիկ եւ ազգօգուտ առաջարկին:

Ընդհանուր շահը կը պահանջէ զ ընդունիլ վերածել այդ նախաձեռնութիւնը: Որքան շուտ այնքան լաւ.

Ցանկալի է հիմնել «Առեւտրաարդիւնաբերական» և ոչ միայն վաճառականական գրասենեակ մը, ուր պէտք է հրաւիրել մասնակցելու նաեւ արդիւնաբերողները եւ արդիւնաբերութեան մասնագէտներն ու գործաւորները:

Ես վաճառական չեմ, սակայն փոխ-տնօրէնի պաշտօնը կը վարեմ ֆրանսական մեծ կաթնատնտեսական գործարանի մը մէջ: Մասնագիտութեամբ գիւղատնտես եմ (Ingenieur Agrovane) խնդրեմ արձանագրել նաեւ իմ անունս:

Langres Գ. Սարգիսբէկեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՇՐՋԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

Ֆրանսայի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերու կողքին վերջերս շատ մը մեծ ու փոքր մասնաճիւղեր ծնունդ առած են, որոնք քիչ շատ գործունէութիւն կը ցուցնեն իրարմէ բոլորովին անկախ, իւրաքանչիւրը իր հասկցած ձեւով: Միայն Փարիզի շրջանին մէջ 8 մասնաճիւղեր ծնած են, որոնք հազիւ կրցեր են ունենալ մէկ մէկ ֆութպոլի խումբ եւ պայքարով պահել իրենց գոյութիւնը:

Երբ ակնարկ մը պտտցնենք տեղի ունեցած մարզական գործերուն վրայ, պիտի տեսնենք թէ շատ մը անհասկացողութիւններ եւ խաչաձեւումներ տեղի կ'ունենան: Ամէնքը իրենց ըմբռնած եղանակով կը չափեն, կը ձեւեն ու կը գործեն, առանց աջ-ձախ նայելու եւ իրենց անփորձ գործելակերպէն առաջ գալիք բոլոր անպատեհութիւնները փաթթելով Փարիզի մասնաճիւղին վիզը, քանի որ Փարիզն է միակ պատասխանատուն Ֆէտէրասիոնին եւ Լիկ տը Փարիի մօտ:

Երկար ատենէ ի վեր ամենուս բաղձանքը եղած էր Շրջանային մարմին մը ունենալ, բոլոր մասնաճիւղերու գործերը կեդրոնացնելու եւ կանոնաւորելու նպատակով: Անով միայն կարելի պիտի ըլլար գործերու ներդաշնակութիւն ստեղծել, խաչաձեւումները բառնալ եւ աւելի զարկ տալ գործունէութեան:

Նիւթական եւ բարոյական մեծ զոհողութիւններով կարելի եղաւ Պատգ. Ժողով գումարել, ուր հրաւիրուեցան նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.է դուրս բոլոր մարզական միութեանց ներկայացուցիչները, ամրացնելու համար Հ. Մ. Ը. Մ.ու հետեւանքը այն եղաւ որ հապճեպով տեղի ունեցած այս ժողովին մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունով արտասանուած ճառերը, համերաշխութեան համար եղած փոխադարձ փաստաբանական խօսքերը ոչ մէկ օգուտ տուին Հ. Մ. Ը. Մ.ի ծիշտ է որ այդ ժողովէն ծնունդ առաւ Շրջ. Վարչութիւն մը, բայց ցաւալի է որ ահա երեք ամիսէ ի վեր իրենց կազմը իմացնող ոչ մէկ գրութիւն չէ յղուած մասնաճիւղերու վարչութիւններուն: Անպաշտօն կերպով լսեցինք, միայն կրցանք իմանալ թէ իրենց մէջ վէճ ծագելով կազմալուծուեր են, խիստ ցաւալի պարագայ մը, որ ո՛չ մէկ ատեն կրնայ արդարանալ:

Իբրեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամ, պարտք կը զգամ ըսել թէ ժամանակն է կրկնապատկելու մեր ջանքերը: Շուտափոյթ եւ գործնական քայլերով միայն կարելի է փրկել մեր մարզական սերունդը, որուն կազմակերպութեան պէտքը խիստ զգալի է մանաւանդ Ֆրանսայի մէջ:

Ուրախութեամբ իմացանք որ արդէն Փարիզի Վարչութիւնը ձեռնարկներ կատարած է, կազմակերպելու համար միայն Փարիզի շրջանը, ուր կը գտնուին 8 մասնաճիւղեր բազմաթիւ մարզիկներով:

Գ. Գասապեան

ԹՂԹԱԿՑԻ ԽՈՐԼՆԵԳԻՐ

...ուն իր արինցով, եւ ամէն ...մատուցի մէջ անխառնափակի ...գիկն իր սափորովս (Խօս... ...ոյ մէկ առնչութիւն ունին ...յորուան գասախօսին եւ իր ...ցիկին հետ) Համաստեղ իր ...պրերուն մէջ է: Ամէն բան ...գաստական է, գեղեցիկ չըլ... ...տպաւորման: Գեղագիտական ...ող եւ հիմնական պահանջներ ...ուն որոնցմէ կախում ունի ...գործի մը արժէքը, յաջողու...թիւնը եւ գեղեցկութիւնը:

ՏԻՐԿԱԹԻՆ

ՁԵՆ ԿԻՆԱՐ ԲԱԺՆԵԼ ԱՆՈՐԸ

Հայոց լքեալ զոյքերու բաշխման շուրջ վէճը կը շարունակուի Պոլսոյ մէջ:

Լքեալ գոյքերու տնօրէնութիւնը ծախած է հայկական ...ւր գուղ մը, Նշան Թաշի մէջ ...ամանդի գործատան մը: Մինչ... Ջեմալեան տնօրէնութիւնը ...ցեալ Արիֆ պէյին տուած ...էր: Գաղթականը կը մերժէ ...ս ելլել: Գնողը կը պահանջէ ...ք:

Նմանօրինակ վէճեր ծագած ...լքեալ կալուածներու շուրջ ...ալ գոյքերու եւ Ջեմալեան ...րէնութիւնները կռիւի բռնուած են: Առաջինը կ'ուզէ ծախ... երկրորդը՝ գաղթականներուն տալ:

ՕՏԱՐԱԴՐՈՒԹԻՒՆ — Լիլի ...Ըլձէրիացի մը, Մուհամմէտ, ...սենեակը կը հաւաքէ ծերուն ...որ կ'ապրէր մուրալով ...այնպէս կը կարծէր թէ ...ցիկը դրամ ունի: Մուհամմէտ իր սենեակին մէջ կը սպան... ծերուկը, կտորներու կը բաժ... կը շինէ: Ոստիկանութիւ... կը խուզարկէ եւ կը ...կալէ Ըլճերիացին կինը ...ը անհետացած է:

ՉԱԳՆԻՐ ԳԻՒՂԵՐԷՆ

ՀՈՂԷ ԳԻՒՂԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ— Հուրք երեք տարուան կեանք ունեցող Հողէի (Խորբերդ) Երիտ. Միութիւնը նոյ 20ին երեկոյթ մը սարքած էր, ի նպաստ իր գիւղի կարօտեալներուն: Հակառակ աննպաստ օդին, սրահ փութացած էր կոկիկ բազմութիւն մը:

Բազմ'ան խօսքեն վերջ, մեներգեց օրիորդ մը: Երտասանեցին երկու չափածոներ, բաւական յաջող:

Երեկոյթին առաջին մասին մէջ ներկայացուեցաւ անմահ երգիծաբան Երուանդ Օտեանի «Կառքի մը արկածը»: Երկրորդ մասին լսեցինք մեներգ եւ կարգ մը արտասանութիւններ, ինչպէս եւ քրքջալից գաւեշտ մը «Սամաթիացի Ըպիկ ադան»:

Դաշտարի պահերուն կը նուագէր երիտասարդ ջութակահար մը: Երեկոյթը փակուեցաւ «Բամ փորոտան»ով:

Այսպիսով յաջողութիւն կը մաղթենք Հողէի Երիտասարդաց Միութեան, որը հանգիստականներուն հաճելի ժամանց մը ընծայելու ջանք չէր խնայած:

Հոս աւելորդ չենք համարիր աւելցնել թէ Մարսիլիահայ խոնարհ գաղութը յաճախ կը քաջալերէ այսպիսի ձեռնարկներ, ընծայելով իր տաժանակիր գործաւորութեամբ վաստկած սանթիմը եւ բարոյական աջակցութիւնը:

Գործ չունինք քօքերուն հետ

Մ. Թաշճեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԵԽԱՆՁ ԿԻ ԱՏԵԼՈՒԹԻՒՆ — Նէթթէր Դանուպի մէջ ծանօթացաւ աղջկան մը, օրիորդ Օտէթի հետ: Հուտով օրիորդը սիրուհին դարձաւ նէթթէրի: Նէթթէր նախանձոտ էր, իսկ օրիորդն ալ քիչ մը շատ թարեկամասէր: Նէթթէր զայն տեսաւ ուրիշներու թեւերուն մէջ ու շատ զարմացաւ: Աղջիկը սակայն ընաւ չամչցաւ:

Ընցեալ օր Նէթթէր առաւ իր սիրուհին, ու քալելով քաղաքէն դուրս կ'ելլէին: Ամայի տեղ մը, երիտասարդը կրակեց աղջկան սրունքին գէմ: Օտէթ մեռաւ: Նէթթէր, մօրը ստիպումներուն հետեւելով, գնաց ոստիկանատուն եւ խոստովանեցաւ որ սիրուհին անհաւատարմութեան պատճառով սպաննած է զայն:

ԿՈՐՍՈՒԱԾ ՄԱՐԴԸ — Մարսէյլի մէջ, 11 տարեկան աղջնակ մը, անցեալ երեկուն տունէն դուրս ելաւ կարկանդակ գնելու համար: Սակայն ալ չվերադարձաւ: Ծնողքը փնտռտուքի ելան: Ըստ ոստիկան գործաւոր մը, տանը մօտ ամայի գետնի մը վրայ գտաւ աղջկան մարմինը, որ խեղդուած էր վզնոցով մը: Վայրագ ոճրագործը բռնաբարած էր աղջիկը: Ոստիկանութիւնը կը կասկածի թաղին մէջ ծանօթ քանի մը Ըլճերացիներէ եւ կը շարունակէ իր քննութիւնները:

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ — Թրոքատէրոյի պարտէզներուն ետին խաղաղ ու հարուստ փողոցին վրայ ապարանք մը, ուր կը բնակէր շուէտացի նախկին հիւպատոս Հարոլտ Կրէպսի կինը հետ: Հիւպատոսը վերջերս վաճառականութեամբ կը զբաղէր, իսկ կինը՝ գրականութեամբ: Հանգիստ կ'ապրէին, ու զիրար կը սիրէին:

Սակայն առջի առաւօտ սպասուհին շատ զարմացաւ, երբ զուռ բեկը կը մօտենար եւ տիրուհին կ'ուշանար նախաճաշ ուտել: Բացաւ ննջասենեակը: Հիւպատոսը եւ իր կինը արիւնլուայ պառկեր էին կողք կողքի իրենց անկողնին մէջ: Հիւպատոսը դեռ իր ձեռքին մէջ կը կրէր ատրճանակը՝ Ընծանօթ կը մնայ անձնասպանութեան պատճառը:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ ՄԸ. — Մարթիլ գիւղաքաղաքը յուզումի մէջ է: Կ'ըսուի թէ կոմս Տը Սավարի, տարիներ առաջ, իր հարստութիւնը, 400 քիլօ ոսկի եւ զանազան ադամանդներ թաղած է այդ շրջանակին մէջ, անտառի մը տակ: Գանձին տեղը գծուած է մասնաւոր յատակագիծով մը, որ պահուած է Աստուածաշունչի մը մէջ: Կոմսը իր հարստութեան թաղուած տեղը նկարագրած է մելանով եւ իր արիւնով: Ո՞ւր է, սակայն, այդ Աստուածաշունչը: Մարդ մը զայն կրակած է, երկու օրինակ հանելով յատակագիծէն:

Եւ շաբաթներէ ի վեր պեղումներ կը կատարուին, առանց գտնելու գանձը:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ՄԷՋ — Սէն գետին վրայ Սէն-Ցրնի կղզին Պարահանդէսին մէջ ճագ-պանտը գինովցուցած է զոյգերը: Ցանկարծ աղջիկ մը երիտասարդի մը երեսին փակցուց փառաւոր ապտակ մը, որ աւելի ճչաց քան ճագ-պանտը:

Աղջկան սիրահարը վաղեց հասաւ: Սարաֆեկլի անուն մը ունէր, «մարդասպան» կը կոչուէր եւ «մարդասպանը» մնամ'արտի կանչեց այն երիտասարդը, որ ապտակ մըն էր կերած սիրուհիէն: Հազիւ դուրս ելած էին «մարդասպանը» գնդակով մը գետին փռեց զայն: Ոստիկանները հասան եւ ձերբակալեցին մարդասպանը եւ իր սիրուհին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 120

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԴԻՒԱՑԻՆ ՀՆԱՐՔ ՄԸ

...որովհետեւ այնքան գեղեցիկ զգեստ կրող սպայ մը չէին ...բանտը պահել, զայն կը ...հիմա, համապատասխան տեղի մը մէջ, որ մասնաւոր պատրաստուեր էր..., եւ ...չ'ուզէին, պիտի կրնային ...նել դարձեալ այն դժոխքին մէջ, ուրկէ դուրս կ'ելլէր ...կերպով. անոր թոյլ կուտային որ բացդատութիւն մը ընէր ...վիճակին, որ իրեն կը շնորհէին եւ անոր միջեւ որ ինքն ...ած էր

Անշուշտ, այս ալ միջոց մըն էր Չեկայի հրամաններուն դէմ ...սառութիւնը խորտակելու ...դժբախտաբար. այս միջոցը հինէն ի վեր ծանօթ է: Ա... ...չէ՞ր որ զայն շահագործ...

ծեզ առաջին անգամ եւ ցիսուսէն ստացաւ սա պատասխանը. «իմ արքայութիւնս այս երկրին մէջ չէ»:

Յայտնի է որ Չեկան նոր բան չէ հնարած:

Ըյսպէս ուրեմն, երբ Մէնժինսքի զիս հրաւիրէ յետոյ որ «աթոռ մը առնեմ», ինծի հարցուց.

— Ցեսնենք, քաղաքացի Նօպօսի. մտածեցի՞ք ձեզի եղած առաջարկներուն վրայ. ի՞նչ պատասխան պէտք է հաղորդեմ ցերցինսքիին:

Ժպտագին պատասխանեցի.

— Կրնաք հաստատել թէ կարգ մը պայմաններով պատրաստ եմ ընդունելու.

— Կրնա՞նք գիտնալ այդ պայմանները, պատասխանեց, մտահոգ շեշտով մը:

— Անշուշտ: Նախ կը պահանջեմ կարմիր բանակին զօրավարի աստիճանը եւ ոչ թէ մասնաւոր զօրախումբերու, եւ իբր թոշակ՝ ինչ որ կը ստանան միւսները

— Շնորհուած է, ըսաւ, թուղթի մը վրայ նայելէ յետոյ:

— Ըսկից զատ, գալով պաշտօնին որ կը ստանձնեմ, կը պահանջեմ գործելու կատարեալ ազատութիւն. փոքր միջամտութիւն մը կրնայ արդիւնքը վտանգել:

— Ի՞նչ կը հասկնաք կատարեալ ազատութիւն ըսելով

— Ըարժումի ազատութիւն, նախ յետոյ՝ ուզած կերպով խուզարկութիւններս կատարելու ազատութիւն. Նշուշտ ընդհանուր Սպայակոյտի հսկողութեան տակ եւ անոր հրահանգներուն համաձայն, եւ վերջապէս, գործակիցներս ընտրելու ազատութիւն

Երկար մտածելէ յետոյ, պատասխանեց.

— Այդ ինծի ընական կը թուի շնորհուած է յետո՞յ:

— Լայն թոյլտուութիւն՝ իմ քաղաքական ըմբռնումներուս հանդէպ համաձայնավար զրութեան հակառակ ըլլալով երբեք չպիտի պատկանիմ այն կուսակցութեան որ զայն կը կիրարկէ:

— Ըս՛ չի հետաքրքրուիր նոյն իսկ թէ ի՞նչ կը մտածէք իր մասին, պայմանաւ որ հաւատարմօրէն ծառայէք իրեն. շնորհուած. ուրիշ:

— Ընմիջապէս ազատ արձակում եւ նոյնպէս, Ռուսիայէն՝ իմ անձնական հսկակցիս տակ հեռացում Քարասօֆի եւ Կոստանդինովնայի:

— Ընկարելի:

— Ինչո՞ւ:

— Որովհետեւ այլեւս մեր ձեռքերուն մէջ չեն:

— Պահ, փախա՞ծ են:

— Ոչ, բայց, ատոր պէս բան մը: փախցուցին:

— Մեր միջեւ, որ եւ է համաձայնութիւն չէ գոյացած, այդ բանը պէտք է ապացուցանել ինծի, որովհետեւ վճարուած եմ գիտնալու համար թէ՝ ուզողը չի կրնար փախչիլ թիւ 14 Լուպիանքայէն:

Մեժէնսքի՝ պահ մը զիս դիտեց, յետոյ զուարթ շեշտով մը, ըսաւ.

— Ձեզի խօսքս զատ ուրիշ ապացոյց չեմ կրնար տալ: Չեմ կրնար նոյն իսկ ձեզ բացատրել թէ ինչպէս կատարուեցաւ այս կրկնակ առեւանգումը ինչ որ կրնամ ձեզի ըսել, այն է թէ՝ ան որ այդ յանդգնութիւնը ունեցաւ, իր առաջին փորձը չէր որ կ'ընէր:

— Կրնա՞ք գոնէ կարգ մը ճշտումներ ընել նախընթաց դէպքերուն մասին..

— Միայն գիտցածս պիտի ըսեմ: Քարասօֆ եւ Կոստանդինովնա՝ Չեկայի մասնաւոր զատարանի կողմէ մահուան դատապարտուած էին եւ մեր հասարակ գահիճները գործը ստանձներ էին, որոշուած էր զանոնք փոխադրել Սալթիշիքա, որ ինչպէս գիտէք, Լուպիանքայի մասնաճիւղերէն մէկն է. տեղափոխութիւնը կատարուեցաւ գիշեր ատեն. ինքնաշարժ մը եկաւ զանոնք տանելու. մեր չորս լաւագոյն գործակալներուն հսկողութեամբ ճամբայ ելան...

Յետոյ

— Ցաջորդ առտուն ինքնաշարժը գտնուեցաւ Փեթրովսքայի մէջ, Փեթրովի հին վանքին մօտերը. բանտարկեալները անհետացեր էին: Գալով գործակալներուն.

— Այո՛:

— Կառքին մէջ խողխողուած գտնուեցան:

(Շար)

Թրգմ'. Մ. ԽՐԻՄԵԱՆ

Նիւ Ճըրզիի Սթանտարտ Օյլն ու Ռոյըլ Տըչ-Շէլ իրենց ձեռքին մէջ ունին Ռուսիոյ նաւթահորերու բաժնեթուղթերէն մեծ մաս մը, ուստի եւ կը պահանջեն իրենց բուն տէրերուն վերադարձնել ազգայնացուած նաւթահորերը։ Ռոյըլ Տըչ-Շէլը կ՚ուզէր մենաշնորհ դարձնել խորհրդային քարիւղները։ Եւ որովհետեւ չկրցաւ յաջողիլ, այժմ կը պաշտպանէ այն տեսակէտը թէ ռուսական քարիւղ գնելը կը նշանակէ՛ սակարկութեան մտնել «արիւնարբու գողեր»ու հետ։

Ամառը երբ Նիւ Եորքի Սթանտարտ Օյլը որոշ քանակութեամբ քարիւղ գնելու պայմանագրութիւն կնքեց Սովետներուն հետ, սըր Հէնրի Տէթէրտինկի գայրոյթը չիր դադաթնակէտին հասաւ։ Անիկա կ՚ըսէր թէ ամերիկեան քարիւղի ընկերութիւնները պիտի կործանին, քանի որ հրապարակը պիտի ողողուի ռուսական քարիւղով։ Իրեն միացաւ Նիւ Ճըրզիի Սթանտարտ Օյլը, որուն նախագահը Եւրոպա գնաց եւ Տէթէրտինկի ու Ռոյըլ Տըչ-Շէլի վարիչներուն հետ հանդիպումներ ունեցաւ Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջ։ Նիւ Եորքի Սթանտարտ Օյլը յամառեցաւ յարաբերել Ռուսիոյ հետ եւ փոխանակ Միացեալ Նահանգներուն, Միջին Արեւելքի մէջ սկսաւ ծախել քարիւղը։

200 թուրք օդաչու

«Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ թէ Օդանաւի ընկերութիւնը Թուրք բանակին նուիրած է 200 օդանաւեր։ Բոլոր օդանաւերն ալ վերջին դրութեամբ թինուած եւ իւրաքանչիւրը 40—50.000 թրքական ոսկի կ՚արժէ, որով Օդանաւի ընկերութեան նուիրատուութիւնը 12 միլիոն թրքական ոսկիէն աւելի գումար մը կը ներկայացնէ։

Բացի այս նուէրէն, ընկերութիւնը հիմնած է նաեւ օդանաւային մեքենագիտութեան դպրոցը, անցած տարի, զորս, այս տարի ալ 13 ուսանողներ ղրկած է Եւրոպա՝ օդանաւորդութիւն ուսանելու համար։ Այս առթիւ ծախքերն ալ հաշուելով, Օդանաւային ընկերութիւնը մօտ 15 միլիոն ոսկի ծախսած կ՚ըլլայ։

«Այս հոյակապ թիւը ցոյց կուտայ թէ, կ՚եզրակացնէ «Ճիւմհուրիյէթ», Օդանաւի ընկերութիւնը իր պարտականութիւնը լիուլի կը կատարէ ու կը հրաւիրէ բոլոր Թուրքերը, որ իրենց կարողութեան չափով աջակցին անոր»։

Օտար վաճառականները Եգիպտոսի մէջ

Եգիպտական կառավարութիւնը հետեւելով Թուրքիոյ օրինակին, հետզհետէ ազգայնական քաղաքականութիւն կը վարէ։ Գահիրէէն հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ նոր օրէնքի մը համաձայն, Եգիպտոսի մէջ գործող ընկերութիւնները պէտք է ունենան երկու եգիպտացի տնօրէններ եւ դրամագլուխին 100էն 25ը եգիպտական պէտք է ըլլայ։ Երեք ամիս պայմանաժամ նշանակուած է, թոյլ տալու համար եգիպտացիներուն որ գնեն այդ բաժինները։ Ասկէ առաջ միայն մէկ եգիպտացի տնօրէն պարտաւորիչ էր իւրաքանչիւր օտար ընկերութեան համար։ Օտար գործի մարդիկը որոնք այս տրամադրութիւնը ընդունած էին այն ատեն, այս անգամ կ՚ուզեն հակառակիլ։

Երկուշաբթի օր Եգիպտոսի բոլոր օտար Առեւտր. Սենեակներու ներկայացուցիչները խառն ժողով մը գումարելով, այս մասին բողոքագիր մը պիտի ուղղեն եգիպտական կառավարութեան։

Վաճառականներու վտարումը

Փարիզաբնակ վաճառականներ Երկուշաբթի երեկոյ հաւաքուեցան Սօսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ, նախագահութեամբ Տավանի, բողոքելու համար վտարման դէմ վաճառականներու, որոնց թիւը մինչեւ Դեկտեմբեր պիտի հասնի 2000ի։

Նախագահը ներկայացուց խնդիրը եւ այն վտանգը, որ կը սպառնայ փարիզեան վաճառականներուն։ Խօսք առաւ Ռաուլ Պրանտոն, քաղաքապետական խորհրդական, եւ թուեց վտարման պարագաներ, որոնք իսկապէս գայթակղալից էին։ Բազմաթիւ անձեր խօսք առին եւ քննադատեցին առեւտրական իրաւունքի վրայ դրուած օրէնքը։

Անդրյորդանանի ինքնավարութիւնը

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ հարցումի մը պատասխանելով, Գաղթային նախարարը ըսաւ․

— «Կը յուսամ թէ մօտ օրէն պիտի կնքուի դաշնագիր մը, որով Անդրյորդանանեան ինքնավար կառավարութեան մը գոյութիւնը պաշտօնապէս պիտի ճանչցուի։ Սակայն եւ այնպէս վարչութիւնը պիտի շարունակուի համաձայն Պաղեստինի հոգատարութեան պայմաններուն, այնպէս ինչպէս բարեփոխուած էր 1922ին Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուած յիշատակագիրով։

Վէհապիները կը սպառնան Միջագետքի

Պասրայէն կը հեռագրեն թէ Վէհապի Շէյխ Ֆայսալ էտ Տովիշ կը պատրաստուի յարձակիլ Իրաքի հողին վրայ։ Այս նպատակով արդէն 5000 հոգի հաւաքած է Միջագետքի սահմանէն ոչ հեռու գիւղի մը մէջ։

Կը յիշուի թէ անցած օր Ֆայսալ էտ-Տովիշի եղբօր առաջնորդութեամբ վէհապի ցեղախումբ մը էն-Նասիրիէի մօտ յարձակած էր Իրաքի սահմանի մէկ պահականոցին վրայ եւ անգլ. օդանաւերու տորմիղ մը Պասրա փութացած էր՝ ցոյց մը կատարելու համար։

Այս անգամ փշաթելեր եւ ռազմանիւթեր դրուած են սահմանին երկայնքը եւ անգլիական ոմբաձիգ օդանաւեր պատրաստ կը սպասեն՝ միջամտելու համար այն պարագային երբ Ֆայսալ էտ-Տովիշի մարդիկը անցնին սահմանը։

Արաբ նոր կուսակցութիւն մը

Երուսաղէմէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ Եաֆայի մէջ կազմուած է «Արաբ Ազատական կուսակցութիւն» անուն նոր կուսակցութիւն մը, որուն գլխաւոր նպատակն է աշխատիլ Պալֆուրի Յայտարարութեան ջնջումին, միաժամանակ սիրալիր յարաբերութիւններ մշակելով եւ կատարելապէս գործակցելով հոգատար պետութեան հետ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

վիճաբանական ժողովը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, Քաֆէ օ Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ՝ Իթալի

ԿԸ ԶԵԿՈՒՑԱՆԷ ԸՆԿ. ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՐԵԱՆ.

Ներկայանալ անդամատետրերով։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին, 4bis Rue Puteaux, Métro Rome

կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային Կոմիտէի եւ Ուսանողական Միութեան կողմէ

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌԸ ՈՒ ՆԵՐԿԱՅ ՎԻՃԱԿԸ

Կը խօսին՝ Ընկերներ Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ, Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ և Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ տեղական ընկերներու եւ համակիրներու, այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, Սինէմա Սէն Լուի սրահը, կը ներկայացուի

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ

Հ. Յ. Դ. յեղափոխական առաջին գործունէութիւնը (Դրամ 5 արար)

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԴՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

ղեկավարութիւն՝ Ե. ԹՕԼԱՅԵԱՆ եւ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ

26 Նոյեմբեր Շաբաթ գիշեր ժամը ճիշդ 8.30ին

THEATRE ALBERT Ierի մէջ 64. Rue ROCHER

բարեհաճ մասնակցութեամբ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

կը ներկայացուի ԺԱՆՐԻ ՊԷՌՆՇԹԱՅՆԻ

ՍԱՄՍՈՆ հուշակաւոր փիէսը, 4 արար

կը մասնակցի ամբողջ խումբը

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ 25 –15 –10 – 5

Իւրաքանչիւր մուտք տոմսի վրայ կէս ֆրանք կը յատկացուի Ազգասէրներուն

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Սէն-Շամոնի կոմիտէին կողմէ ղեկավարութեամբ դերասան ընկ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻ եւ մասնակցութեամբ տեղական ուժերու

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ "ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ„Ը

Վաղը Ուր. իրիկուն ժամը 8.30ին, Սինէմա Վարիէթէի թատրոնը

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՆՉԷՍԹՐԻ ՄԷՋ

Այս Շբ. կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, West Didsbury Public Hall

Հայ դրամաթիք սիրողական խումբը ղեկավարութեամբ Մ. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ եւ մասնակցութեամբ Տիկ. Մ. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ եւ տեղական ուժերու,

կը ներկայացնէ՝ "ԱՆՅԱՅՏ ԿԻՆ„

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած «Բարձր-Հայք»ի Հայրենակցական Միութեան կողմէ, 26 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ: 120 Bld. de Bellevilleի երկու սրահներուն մէջ:

Կը նախագահէ՝ Փրոֆ. Գ. ԱԲՈՒԼԵԱՆ

Կը բանախօսէ Պ. ԱՐՕ ԱՐՕԵԱՆ

կը մասնակցին՝ Օրիորդներ Ա. Առաքելեան, Ա. Պէզիրկէնեան, Zuba եւ Հրանոյշ Գազազեան, Պ. Պ. Գ. Գոնեան, Ն. Պէշիկթաշլեան, Թ. Պետրոսեան, Տիկ. Փ. Սարգիսեան, Թառիստ Արգար եւ Վրացի կինտոն։ Կէս գիշերէն վերջ հայկ. և եւրոպ. պարեր: Ճազ-Պանտ։

ՄՈՒՏՔ .. ՖՐԱՆՔ

ՑՈՒՑԱՏԵՍԻ

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8ին, 14 Ave. d'Argenteuil, Asnières. [illegible]

Հ. Յ. Դ. [illegible] խումբի դասախօսական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին սովորական հաւաքատեղին. դասախօս Ընկ. ԱՆԻԻ.

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ Թոմաս [illegible] անդամ. ժողովը՝ այսօր իրիկուն ժամը 8.30. սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի պատգամաւորական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Հ. Յ. Դ. Ակումբը:

Հ. Յ. Դ. Սէնթ Էթիէնի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 3ին, 3 Place de Peupleի սրահը

Հ. Յ. Դ. Գէլֆօրի Վազգէն խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 1.30ին Cinéma Eldoradoի վերնայարկը: Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրերով: Կը հրաւիրուին այն համակիրները որոնք փափաքած էին նախկին ժողովին արձանագրուիլ:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Գասամեան միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 1ին սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Փոն-Տօպինայի «Կոմիտաս» խումբի ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին, Գրասենեակի սրահը. Օրակարգ վարչութեան ընտրութիւն, կը խօսի ընկերուհի Օրփելինի [illegible]: Բոլոր ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ երեկոն, այսօր Եշ. Ընթերցուած Յարգողականներուն եւ նուագ։ Կը հրաւիրուին անդամները եւ համակիրները։

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Բժշկական Միութիւնը յառաջիկայ ամիս պիտի կազմակերպէ հրապարակային դասախօսութիւն [illegible] եւ ֆրանսերէն, ինչպէս որ բրած էր նախորդ տարին։

Առաջին դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 30ին, Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին, Hôtel des Sociétés Savantes-ի մէջ, Salle D., 28 Rue Serpente.

Պիտի խօսի Փրոֆ. Կ. Աղաջանեան, ֆիզիոլոգ, նիւթին վրայ — [illegible] nations), Ֆիզիական մարզեր եւ կամքի ֆիւնդամենտալ իմացութիւններ: Մուտքը ազատ է:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆԻ

„ՍԻՐՈՅ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳԵՐ„

Ա. Հատոր

Տպ. Լիոն, 1927։ Գին 5 ֆրանք

Կը ծախուի նաեւ Յառաջի խմբագրատունը։

"ԳԵՂՈՒՆԻ„

Յառաջի խմբագրատունը սակաւաթիւ օրինակներ կը գտնուին Վենետիկի Միաբանութեան այս շքեղ հրատարակութենէն, որ կը պարունակէ ծանօթ գրագէտներու գործեր եւ բազմաթիւ գեղարուեստական նկարներ։

Թանկագին կաղանդչէք մը։ Գին 3.50 տոլար կամ 90 Ֆր.։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԱՆ ՆՈՐ [illegible]

ԲՌՆԻ ՍԻՐՈՒԸՍՏՈՒՔ...

ԲՐԻՔՋԱՆԻ ՉԱՐԵՆՑԸ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ [illegible]

ՍՏԱՑԱՆՔ

Փարիզ, Գ. Հ.— 70 ֆրանք։
Լը Փիւի, Շ. Թ.— 35։
Մօնպէլիէ, Պարս.— 80։
Տէսին, Զ. Ռ.— 35։
Լիոն, Մեսր. Եղբ.— 75։
Արժանթէօյ, Խ. Պ.— 140:
Ֆիլիպէ, համաձայն ենք։
Պալէքէ, Գ. Ա.— 294։
Կալաց, Ս. Մ.— 250։
Պուքրէշ, Գործ.— 1146։
Մարսէյլ, Շ. Թ.— 35։
Պէյրութ, Ա. Ս. Ք.— 200։
Փօն տ'Օպինա, Գ. Զ.— 35։
Փօն տ'Օպինա, Գործ.— 140։
Պլէֆօր, Խ. Ժ.— 35։
Մոնմառթր, Վ. Կ. 140։
Պէլֆօր, Ս. Զ.— 5։
Կրաֆանշթատէն, Ժ. Փ.—35։
Լը Փիւի, Փ. Ա. - 70։
Սիւմէն, Մ. Կ.— 80։
Կամէլ, Բ. Գ.— 40։
Սէն Սաթիւրնէն, Կ. Յ.— 35։
Վիլմօնպլը, Ն. Տ. Մ.— 35։
Վալանսիէն, Պ. Ք.— 5։
Փարիզ, Վ. Յ.— 140։ Սկսանք ղրկել։
Ժուալեէօզ, Ս. Գ — 70։
Մարսէյլ, Ա. Ա. - 70։
Պէլֆօր, Ձեր ուզած հասցէն՝ Գ. Շահլամեան, 15 Rue Longue des Capucins, Marseille.

ՍԱԿԱՐԱՆ

23 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
[illegible]	[illegible]	[illegible]
Տոլար	Dollar	25 43
Գերմ. ոսկի 100 Mark		607 —
Թրքական Թղթ. L. Trq.		13 29
[illegible]		[illegible]
[illegible]	M[illegible]	[illegible]
Պուլկ. 100 լեւա	Léva	18 50
Դրամ	Drachme	33 20
Լիր	Lire	138 40
Պելճ. ֆրանք	Belga	355 —
Զուիցեր.	Frc. Suisse	490 23
Լէյ 100 Ռումն.	Ley	15 75
Ֆիորին	(Florin)	1027 50

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ			
Եգ. Թր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.	3410	—
II	»	2110	
III	»	1680	
Թուրքիոյ Վիճակ. Lots turcs		467	—

Գործ կը փնտռէ

եւ Ալֆորվիլի [illegible] մասնագէտ [illegible] գործ կը փնտռէ: Դիմել [illegible] St. Suipice Paris 6

Վաճառելի

[illegible] ներով սենեակներ [illegible] առանձին: Մաքուր [illegible] տեսիլ տեսարան, [illegible] նութիւն, ջուր, կազ [illegible] centrale: Դիմել՝ Տէգլան [illegible] Av. Pasteur. Իջնել մէթր. [illegible] des Lilas.

ԿԸ ՇԻՆԵՆՔ ԵՒ ԿԸ ՆՈՐՈԳԵՆՔ

ՍՈՒՐՃԻ ԱՂՈՐԻՔՆԵՐ [illegible] կ'ընդունուին նաեւ [illegible] նոր արուարձաններէ [illegible] ները: Դիմել՝ Ա. Շ[illegible] 187 Grand'rue, Chaville [illegible]

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

«ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ [illegible] ՆԿԱՐՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ»

Շատ մը բացատրական [illegible] ներով զարդարուած [illegible] հասկնալի լեզուով գրուած [illegible]

Գնորդները շատ գոհ [illegible] այս մասին շնորհաւորական [illegible] մակներ ստացուած են

Գին 10 ֆր., արտ. [illegible] փնտռեցէ՛ք ամէն տեղ.

Դրամ ուղարկելու [illegible] ցիչ գիծ։

Դիմել՝ GUIRAGOS [illegible] DJIANի, 48 Boite Postale [illegible] Chamond Loire), France

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / 208 bis Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շ. 40 շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 25 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

25 NOVEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 502

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԽԱԲՈՒՍԻԿ

Նորէն պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելու խօսքեր շրջան կ'ընեն մեծ մայրաքաղաքներու մէջ։

Բայց այն տեղերը ուր ամէնէն աւելի գործունէութիւն կը տիրէ պատերազմի պատրաստուելու համար։

Անգլիա, Ֆրանսա, Ամերիկա, Խորհրդային Միութիւնը, Լեհաստան, Իտալիա, — բոլորը բարի բաղձանքներ կը յայտնեն, բայց ոչ մէկը քայլ մը առաջ կ'երթայ, ոչ ալ խաղաղութիւնը աւելի կ'ամրապնդուի։

Ժընեւի մէջ նոր ժողով կայ, դարձեալ, զինաթափութեան համար։ Իբրեւ նորութիւն, Մոսկուան ալ կը մասնակցի. պատգամաւոր մը որ բարենշան է, շատերուն համար, բայց դատողութեան ուրիշներու կարծիքով։

Լիտվինոֆ, ռուսական պատուիրակութեան պետը, Պերլին կը հանդիպի, եւ ահա զոյնզգոյն ենթադրութիւններ, — ռուսերգեման դաշինք, նոր խաղեր եւայլն։

Խնդիրը այն է որ, երկու երկիրներն ալ, Գերմանիա եւ Ռուսիա, լուրջ դժգոհութիւններ ունին յաղթականներէն, և միշտ կը փորձուին արժեցնել իրենց առարկութիւնները։ Բայց միշտ ալ կը ձախողին, քանի որ առաջինը պարտուած է եւ պատժուած, իսկ երկրորդը՝ օրէնքէ դուրս հռչակուած, եւ միայն առեւտուրի համար շահեկան։

Գերմանիա բաւական ամրապնդուած ըլլալով, հետզհետէ համարձակ հաւասարէ հաւասար կը խօսի։ Որովհետեւ խեղճ եւ թոյն զինաթափ եղած են. Գերմանները կը ճգնին հասկցնել թէ՝ արդար չէ ներկայ վիճակը։ Կա՛մ բոլոր պետութիւններն ալ զինուորական տեսակէտէն, պէտք է իջնեն իր մակարդակին, կամ իրեն եւս իրաւունք պէտք է տրուի հասնելու ներկայ մակարդակին։ Այլապէս, խաղաղութիւնը ապահովուած չէ։ Քանի որ ապահովութեան դաշնագիրներ ստորագրած եւ այլ եւս աւելորդ է յիշեցնել Վերսայլի պայմանները.— կը բացատրէ Գերմանիա։

Ինչ կը վերաբերի Խորհրդային Միութեան,— աւելի փաստարանական է անոր դիրքը։ Ոտքէն մինչեւ գլուխը սպառազէն Մոսկուան կը ներկայանայ իբրեւ պահակը «պրոլետարական յեղափոխութեան», եւ ինքզինքը կ'արդարացնէ քաղքենի պետութեանց յարձակողական ախորժակներով։ Ան չորս կողմը թշնամիներ կը տեսնէ, ներսէն եւ դուրսէն, եւ չուզեր զէնքը վար դնել, առանց զինաթափ ընելու միւսները։

Շանգալ մը որ դժուար կը քակուի։ Որովհետեւ, միւսներն ալ նոյն պատրուակներով, ինքնապաշտպանութեան համար զինեալ կը գտնեն իրենց սպառազինումը։

Քանի մը օրէն կ'իմանանք, թէ ռուսական պատուիրակութիւնը ի՛նչ հանճարեղ ծրագիր պիտի ներկայացնէ, թէ աշխատաւորութիւնը եւ թէ խաղաղութիւնը պաշտպանելու համար։

Միւս կողմէ, սպառազինութեանց կրճատումը հաճելի չէ շատ-շատերուն համար, քանի որ ամէնքն ալ մանելիք բուրդ ունին։

Յաղթականները չեն ուզեր փորձութեան ենթարկել պարտուած հարեւանը։ Ռումանիա, Լեհաստան, Չեխօսլովաքիա, որոնք խոշոր պատառներ ստացան, կը դժկամակին պակսեցնել իրենց ուժերը, որովհետեւ չեն վստահիր Ռուսիոյ, Իտալիոյ կամ Պուլկարիոյ։ Ֆրանսա միշտ աչքի առջեւ ունի գերմանական սպառնալիքը։ Յունաստան դժգոհ մնաց 1923ի հաշուեյարդարէն։ Մեծն Բրիտանիա ուժեղ նաւատորմի մը վստահած է իր հսկայական կայսրութեան ապահովութիւնը։ Մ. Նահանգները միշտ ծուռ կը նային Անգլիոյ եւ Ճափոնի ծաւալման, ու թէեւ կը խուսափին քաղաքական արկածախնդրութիւններէ, բայց չեն ուզեր իբրեւ «զիտող» երեւալ միջազգային շուկաներու մէջ։

Այս կացութեան առջեւ, ինչպէ՞ս կարելի է հաւատալ զինաթափութեան ժողովներու եւ ծրագիրներու լրջութեան։ Ինչպէ՞ս կարելի է ընդունիլ թէ պատերազմը օրէնքէ դուրս պիտի հռչակուի, ճարտասանական մարզանքներով եւ մարգասիրական բանաձեւերով։

Աշխարհը աւելի քան եռամոլ դարձած է Մեծ Պատերազմէն ի վեր։ Խաղաղութիւնը խաբուսիկ է աւելի քան երբեք։ Ժողովուրդները դժգոհ են 1914ի արիւնհեղութեան ելքէն։ Ամէն մէկը քար մը դրած է սրտին վրայ, եւ վառօդ կ'ամբարէ, սպասելով պատեհ առիթին։

Եւ ամէնէն եղերականը, — երբոր այնպէս դասաւորուած են որ, եթէ կայծ մը բռնկի Եւրոպայի կամ Ասիոյ մէջ, դժուար կը սահմանափակուի։ Իսկ հնոցներ պակաս չեն։ Անհաւասիկ Ռուսաստանը, ուր ներքին ապստամբութիւն մը կամ արտաքին արշաւանք մը կրնան քար քարի վրայ չձգել։ Անհաւասիկ խռովայոյզ Պալքանները եւ ախորժագրգիռ Թուրքիան, ուր եթէ առիթ մը պայթի, կրնայ շատ աւելի ահեղ եւ արիւնալի անակնկալներ ստեղծել, քան ինչ որ յառաջ բերաւ Սերայեվոյի ատրճանակը։

Զինաթափութեան ժողովները թատերական փորձեր են, դիւանագէտները մարզելու եւ բուն ծրագիրները ծածկելու համար։ Եւ քանի կը կրկնուին այդ փորձերը, այնքան կը մթագնի հորիզոնը։ Որովհետեւ, ամէն մէկ ժողովի մէջ, կրկին եւ կրկին եւ պաշտօնապէս կը գնշտուի իւրաքանչիւր պետութեան դաստիարակ մտքը, «ինքնապաշտպանութեան» անունով։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱԿԱՌԱԿ ԱՄԷՆ ԽՈՋԸՆԴՈՏԻ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Յուսաբեր կը գրէ (15 Նոյ.).

— «Այսօր, աւելի քան անհրաժեշտ է խաղաղեցնել հայ կեանքը։ Իսկ այս խաղաղեցումը այլապէս չի կրնար ըլլալ, բայց եթէ համազգային կազմակերպութեամբ, որուն համար այնքան ճիգ թափուեցաւ տարիներէ ի վեր։

«Անհրաժեշտ է այդ կազմակերպութիւնը, համազգային Մարմինի մը ստեղծումը, որ կարենայ թելը բռնել գաղութէ գաղութ ծուարած օրինազանցներուն, պատասխանատուութեան հրաւիրել բոլոր ոճրագործները եւ բնականոն պայմաններու մէջ դնել հայ ազգային ներքին կեանքը։

«Դիտենք թէ դժուարին գործ է համազգային կազմակերպութիւնը. գիտենք թէ քար գլորողներ շատ եղան եւ կան. գիտենք թէ ամէն ճիգ ու ամէն կոչ որ կ'ըլլայ խաղաղութեան համար, միշտ պիտի բախի ընդդիմութեանը ապազգային տարրերու եւ չարաշուք խմբակներու եւ օրկաններու, որոնք շարունակ «կեղծաւոր ու շնական» պիտի գտնեն, իրենց գարշելի գոյութիւնն ու իշխանութիւնը յաւերժացնելու համար։

«Բայց, հայ ժողովուրդի լաւագոյն տարրերը պէտք է շարունակեն պայքարը, առանց ուշադրութիւն դարձնելու բարձրացող կաղկանձներուն։

Պէտք է խաղաղեցնել ո՛չ միայն այս կամ այն գաղութը, այլ եւ ամբողջ հայ կեանքը։

«Եւ այս կարելի է համազգային կազմակերպութեամբ եւ ընդհանուր Օրէնքի մը մշակումով։

«Այլապէս կազմալուծումն ու քաոսային այլասերումը չեն դադրիր։»

ՆՈՐ ՑՈՅՑ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

ԸՆԿԵՐ ՎԱՀԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԵԱՆԸ ՊԻՏԻ ՍՊԱՆՆԵՆ ԵՂԵՐ...

Գահիրէի մէջ, Նոյեմ. 15ին, Կիրակի օր, դարձեալ ցոյցեր կատարուեցան առաջնորդ Թորգոմ եպս.ի դէմ։

Հարիւրաւոր բազմութիւն մը լեցուցած էր եկեղեցիին բակը։ Բազմաթիւ ոստիկաններ կը հսկէին կարգապահութեան։ Ժողովուրդը «չենք ուզեր առաջնորդը» կը պոռար։

Առաջնորդին շրջանակէն կարգ մը մարդիկ, ցոյցէն յետոյ, ցանկ մը պատրաստած եւ ներկայացուցած են ոստիկանութեան։ Միւս կողմէ, խառնակիչ ակումբը թռուցիկ մը հանած է սրտապատառ եւ կը սպառնայ մասնաւորապէս Յուսաբերի խմբագիր Վ. Նաւասարդեանի կեանքին։

Այս առթիւ Աղեքսանդրիոյ օրինաւոր Թեմական եւ Քաղաք. Ժողովի անդամները արտակարգ նիստ գումարելով, որոշեր են այս անհաւոր դաւին պատասխանատու նկատել «Ալօք»ին անդամները, որոնք Թորգոմ եպսկ.ի կողմէ նշանակուած են, իբրեւ «Ազդ. վարչութիւն»։

⁂ Յուսաբեր կը գրէ թէ Աղեքսանդրիոյ առաջնորդարանին պաշտպանութեան համար բերած են նաեւ երեք իտալահպատակ պէտէվիներ։

Իբրեւ խռովարար ներկայացուած են Գ. Գ. Կարսեան, Գ. Կոճանեան, իրաւաբան Օ. Մաճառեան, Բ. Մինասեան, ցուսաբերի վարչական պաշտօնեայ Գ. Չէքիճեան, Յակոբ Պալըքճեան, ուսուցիչ Վ. Արծրունի եւլն.։ Անոնք ոստիկանութեան ներկայանալով, բացատրութիւններ տուած եւ պարզած են Թորգոմ եպսկ.ի 15 տարուան աղետաւոր գործունէութիւնը։ Ոստիկանապետը յորդորած է որ իրենց գանգատները ներկայացնեն ներքին նախարարութեան։

⁂ Աղեքսանդրիոյ մէջ, Թորգոմականները չարաչար ծեծեր են Պ. Կարապետ Մալխասեանը, որ ուզած էր կարգի հրաւիրել խառնակիչները։

⁂ Վերջին Թղթաբերէն կ'իմանանք թէ սպառնալիք-Թռուցիկին ճիշդ հեղինակներէն երեքը ձերբակալուած են, տպագրիչ եւ խմբագրողները, եւ խնդիրը դատարանի յանձնուած է։ Հայ աքսորական մը, Մինաս Վարժապետեան, Յուսաբերին ուղղած է նամակ մը, ուր կը կարդանք.

«Թռուցիկի հրատարակումէն երկու օր առաջ Շաբաթ, 12 Նոյ., իմ միջամտութեամբ Պ. Պ. Վ. Նաւասարդեանի եւ Գր. Սերթլեանի (Պլօքի անդամ) միջեւ տեղի ունեցած տեսակցութենէ մը ետք, երբ ես ընկերացայ Պ. Գր. Սերթլեանի կը վերադառնայի իր խանութը, ճամբան խօսակցութեան ընթացքին, Պ. Գրիգոր Սերթլեան երեսիս այսպէս յայտարարեց, նախապէս խոստում առնելով, որ իր յայտարարութեան մասին ոչ ոքի պիտի չըսեմ.

— «Գրի՛ր, մինա՛ս, «Պլօքը՛ն» որոշած է սպաննել Նաւասարդեանը, Յուսաբերին որ չձգեր առայժմ, դուն գիտես, որ իմ ուզենալովս արդէն անոր կեանքին վերջ կը տրուի։»

«Այս խօսքերը ցնցեցին զիս, վայրկեան մը կարծեցի թէ դէմս հրէշ մը ցցուած է։

— «Ինչպէ՞ս կրնաք նման ոճիրի մը մասին խորհիլ, ի՛նչպէս չէք սարսափիր, Պ. Սերթլեան, ըսի խօսակցիս։

— «Որոշուած որոշում է, — կրկնեց այս հրէշը եւ պատմեց, որ մինչեւ իսկ սպանիչները գտած են, որոնք յօժարած են ոճիրը գործել, պայմանաւ որ իրենց ձերբակալութեան պարագային իրենց ընտանիքներուն վեցական ոսկի ապահովուի»։

ՊՈԼՇԵՒԻԿ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Կիրակի օր Սոֆիայի մէջ պուլկար զինուորներու ռազմափորձին առթեն, ռումբ մը ինկաւ հանրային շէնքի մը վրայ։ Պզտիկ խուճապ մը ծագեցաւ, բայց կառավարութիւնը փութաց գեկոյցով մը հանդարտեցնել ժողովուրդը, դէպքը վերագրելով արկածի մը։

Վիէննայէն կը հեռագրեն թէ խնդիրը արկածի հետեւանք չէ։ Պուլկար բանակի համայնավար տարրերը ծրագրած էին ապստամբութիւն մը հանել եւ թնդանօթաձգութեան փորձերուն առթեն, երկու զինուորներ թնդանօթի մը բերանը ուղղեցին ոստիկանութեան շէնքին դէմ եւ ռումբ մը արձակեցին անոր վրայ։ Նախ քան միւս համայնավար զինուորներու դաւադրութեան միանալը, պուլկար սպայ մը սարճանակով զարկաւ զանոնք։ Մէկը մեռաւ, միւսը ծանրապէս վիրաւորուեցաւ։ Սպային արագ միջամտութիւնը վայրկենապէս առաջքն առած էր ապստամբութեան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Արիւնալի կռիւներ Ռուսիոյ մէջ

«Շիքակօ Թրիպիւն» կը գրէ.—

Ռիկայէն առնուած հեռագրի մը նայելով, Տրոցկիի կուսակիցներուն եւ կառավարական ուժերուն միջեւ լուրջ կռիւներ ծագած են Օտեսայի, Խարքովի եւ ուկրայնական ուրիշ քաղաքներու մէջ։ Սպաննուած են 18 հոգի եւ վիրաւորուած 30։

Սեւաստապոլէն կը հաղորդեն որ կարմիր նաւատորմէն գասալքութեան դէպքերը զանգուածային հանգամանք առած են։ Նաւազները ցոյցեր կը կատարեն Ստալինեան վարչաձեւին դէմ։ Նաւատորմին Օտեսայի հատուածը անմիջապէս բաց ծով ելաւ՝ քաղաքին մէջ տիրող սաստիկ անկարգութենէն վերջ։

Ուկրայնայի Անջատողականները համայնավար կուսակցութեան ներքին պայքարէն օգուտ կը քաղեն՝ առաջ քշելու համար իրենց ծրագիրը Ուկրայնական անկախ Հանրապետութիւն մը կազմելու մասին։ Կ'ըսուի թէ Մոսկուա յուզումի մատնուած է այս տագնապալի կացութեան առթիւ։

Վեց ամիս ապաշխարանք

Առջի օր կէսօրէն յետոյ Մոսկուայի Սովետական Տան մէջ բացումը կատարուեցաւ համայնավար կուսակցութեան Մոսկուայի հատուածի համաժողովին, ներկայութեամբ 2000 պատգամաւորներու։ Այս առթիւ ճառ մը խօսեցաւ Գ. Միջազգայինի նախագահ Բուխարին, որ ըսաւ թէ ընդդիմադիր վարիչները շատ գերագնահատած էին իրենց ժողովրդականութիւնը եւ կը կարծէին թէ պիտի յաջողին Ստալինի դէմ իրենց պայքարին մէջ։ «Այսօր կոիւը կորսնցուցին եւ տեսան թէ քաղաքական ոչնչութիւններ են իրենք։ Աշխարհ պէտք է գիտնայ թէ համայնավար կուսակցութեան շարքերուն մէջ տագնապ չկայ, ու մենք միացած կը մնանք հերձուածողներու եւ կազմալուծողներու դէմ» (Բրոտինդուստ Ծափեր)։

Բուխարին աւելցուց թէ կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ Տրոցկիականներու դէմ, ըսելով որ իրենց ներկայ դաւաճանական դիրքը շուքի մէջ կը ձգէ յեղափոխութեան ըրած իրենց նախկին ծառայութիւնները։

«Եթէ, ըսաւ, Տրոցկի եւ Զինովիեւ կ'ուզեն համայնավար շարքերը վերադառնալ, ո՛չ միայն պէտք է ապաշխարեն, այլ եւ վեց ամսուան փորձի շրջան մը պէտք է անցունեն, ինչպէս բոլոր այն նորեկները, որոնք դիմում կ'ընեն կարմիր անդամատետր ստանալու համար։»

Այն իրողութիւնը թէ ընդդիմադիրները մեծ մասամբ Հրեաներ են, համայնավարներուն մէջ հակահրէական շարժումը սաստկացած է, ինչպէս կը գրէ գործավար Եարոսլաւսկի Մոսկուայի «Փրավտա»յին մէջ։ Եարոսլաւսկի ազդարարութիւն կ'ուղղէ Տրոցկիի, Զինովիեւի, Ռադէկի, Կամէնէֆի եւ ուրիշ ընդդիմադիր վարիչներուն, ըսելով որ իրենց Հրեայի հանգամանքը, մանաւանդ այն պարագան որ իրենց ծրագիրը նկատի չառներ Ռուսիոյ ապագան, կրնան աւելցնել ցեղային ատելութիւնը։

Փուանքարէի նոր յաղթանակը

Երեսփ. Ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ ընկերվարական եւ համայնավար երեսփոխանները պահանջեցին որ խորհրդարանային յանձնաժողով մը կազմուի՝ քննելու համար անցեալները Թուլօնի ծովային զինուորներու մէջ ծագած խլրտումին պատճառները։ Մասնաւորապէս մեծ աղմուկ հանեցին համայնավարները։ Ծովային Նախարար Ժորժ Լէյկ հակառակեցաւ այս պահանջին եւ մասնաւորապէս խիստ ակնարկութիւններ ըրաւ համայնավարներու հասցէին.— «Դո՛ւք, ըսաւ, տարիներով քարոզութիւններ ըրիք՝ զինուորները իրենց պետերուն դէմ հանելու համար. դո՛ւք երիտասարդներու դիւրահաւանութիւնը շահագործելով զանոնք ապստամբութեան մղեցիք։ Անոնց համար պատիժները խիստ են, իսկ ո՛ւր է պատիժ չկայ ձեզի համար, որ բուն պատասխանատուներն էք։»

Վարչապետ Փուանքարէ վստահութեան խնդիր դրաւ։ Ընկերվարական Օկիւսթ Ռէյնօ խօսքի տնօրինութեան վարչապետը, որ գործին չեկած ու եւ է խնդրի առթիւ դամոկլեան սուրի մը պէս դահլիճի հրաժարականին սպառնալիքը կը կախէ Երեսփ. Ժողովի գլխուն վերեւ։ Ռընօտէլ խօսեցաւ նոյն իմաստով եւ աւելցուց թէ Խորհրդարանը, որ պատերազմի առեն առաջնակարգ դեր խաղաց, խաղաղութեան ժամանակ չի կրնար զրկուիլ իր իրաւունքներէն։

Ի վերջոյ քուէարկութիւն կատարուելով 150ի դէմ 371 ձայնով որոշուեցաւ մերժել յանձնաժողովի կազմութիւնը։

Ձերբակալուած բազմ. համայնավարներ

Մեր այսօրուան Գ. էջին մէջ մանրամասնութիւններ կուտանք Թուրքիոյ պոլշեւիկեան շարժումին մասին։ Մինչեւ այսօր իբր համայնավար ձերբակալուածները հետեւեալներն են.—

Տոքթ. Շէֆիք Հիւսնի պէյ, Վէտատ Նէտիմ պէյ, ուսուցիչ Շէվքէթ Սիւրէյեա պէյ, գործաւոր Վանեցի Քեազիմ պէյ, Տոքթ. Միւմթազ պէյ, Բժշկ. Համալսարանի ուսանողներէն Հիքմէթ պէյ, Քիւչիւք Հազզը, Բասրմ, Շաքիր եւ ուրիշ կարգ մը գործաւորներ։ Ասոնցմէ զատ ձերբակալուած են նաեւ չորս յոյն համայնավարներ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՊԱՅՔԱՐԸ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԾՈՑԻՆ ՄԷՋ

Փրավտայի 30 Հոկտեմբեր եւ 2 Նոյեմբեր թիւերուն մէջ յաւելուածական էջերով հրատարակուած են այն վիճաբանութիւնները, որոնք տեղի ունեցան կեդր. կոմիտէի եւ կեդր. վերստուգիչ յանձնաժողովի լիակատար նիստին մէջ: Թէեւ այդ յաւելուածական էջերը ամբողջութեամբ չեն տուած երկար վիճաբանութիւնները, սակայն տրուած մասն ալ կը բաւէ ներկայացնելու, կուսակցութեան ներքին փոթորկոտ մթնոլորտը եւ կոմունիստ ժողովականներու բարքերը: Պէտք է յիշեցնել որ կողմնակալ ոգին կ'երեւի (ոն), երբ մէկ ընդդիմադիրի ճառին դէմ հրատարակութեան կը տրուին երկու կամ երեք Ստալինականի երկար պատասխանները, խեղդելու համար հակառակ ձայներուն տպաւորութիւնը: Հոն պիտի տեսնուին պատասխաններ, որոնց հարցադրումը չէ տրուած, ծանօթ նպատակներով:

Եւ սակայն կարեւոր վաւերաթուղթ մըն է այս ատենագրութիւնը:

ՊՈՒԽԱՐԻՆ — (Սկիզբները քիչ մը ընդմիջուած) *Երբ հոս խօսուեցաւ այն պոչերուն մասին, որոնք կը կազմուին պարէնի խանութներուն առջեւ, եւ ուզեցին պատասխանատուութիւնը վերագրել կեդր. կոմիտէին գէշ քաղաքականութեան, մեր ընդդիմադիրները մէկ բան մոռցան, այն որ, հիմնականապէս, տակաւին պատերազմ չեղած, մենք կը նեղուինք նախապատերազմեան շրջանի դժուարութիւններէն: Մեր վիճակագրական տախտակներուն մէջ կը տեսնենք արտակարգ խնդրանքներ զանազան պարէններու մասին խնդրանքներ, որ կը շատնան եւ տագնապ յառաջ կու գայ այն յուզումէն, որուն մատնուած է ոչ միայն բնակիչը, այլ նաեւ բանւորական դասակարգէն կարեւոր շարքեր: Ցուցում մը, որ յարաբերական է պատերազմի օրերու պատահելիք նեղութիւններուն հետ: Հակասովետական զանազան ուժերու գործօնը միթէ յարաբերութեան մէջ չէ՞ պատերազմին սպառնացող վտանգին հետ: Միթէ սոյգ չէ՞ որ փոքր քաղքենիութեան սրիկաները շահագիտութիւն կը կատարեն պատերազմի հարցին շուրջ: Միթէ մեր մէջ արթնցած չեն փաշիստ ձգտումներ, որոնք կ'առնեն հակահրէական շարժումի մը ձեւը, ձգտումներ, որ կը ծաւալին մեր երկրին մէջ վրդովիչ եղանակով մը:*

Ցետոյ Պուխարին, խօսելով պաշտօնեաներու կրճատման մասին, յայտարարեց թէ պաշտօնեաները կրնան հակասովետական խմբակցութիւններու համար սնունդ մը շըջանակ կազմել: Ու շարունակեց.

— *Այս մասին բազմաթիւ փաստեր ունինք: Ուրիշ առիթով խօսած եմ այդ խնդիրին մասին: Միջազգային քաղքենիութեան ճամբով կազմէ մեր կուսակցութեան անդամներուն, ասոնց դէմ կազմակերպուած մահափորձն ալ ... քաղաքական փաստերու ... նին պատահած ... ձերբակալութիւններէն յետոյ, երբ ան հանեցինք բազմաթիւ խմբակցութիւններ, ... երիտասարդներուն մէջ, հեռակիր փոքր քաղքենիութեան մէջ, փաշիստ տարրեր, որոնք մինչեւ կը պատրաստէին եւ կ'աշխատէին կազմակերպել:*

Պուխարինի ճառին վերջաւորութեան մթնոլորտը կը սկի ի տաքնալ. ընդդիմադիրները կ'ը-

պարունակութեամբն ու լայնութեամբը տարիք:

Պուխարինի այս ճառը յաջորդած էր Մէնժինսքիի տեղեկագիրին: Այդ տեղեկագիրով կը ներկայացուէր «վրանկէլի սպային» խնդիրը, ինչպէս նաեւ հարցը գաղտնի տպարանին եւ այն «խառնուրդին» որ կատարուած է, ըստ Պուխարինի, ընդդիմադիրներուն եւ «զինուորական սրիկաներուն» միջեւ:

Զինովիեւ եւ Տրոցկի կ'ակնարկեն այն տեղեկագիրին զոր չհրատարակեց սովետական մամուլը:

Կը կարծուի թէ, խնդիրը կը դառնայ Կէփէէուի մէկ ոստիկանին շուրջ, որ փորձած է շահիլ Տրոցկիի եւ Զինովիեւի վստահութիւնը, ինքզինքը ներկայացնելով ընդդիմադիր մը: Կէփէէուն զայն դրկեց գաղտնի տպարանը, ուր ընդդիմադիրները հրատարակութիւններ կ'ընէին Ստալինի դէմ: Այս գաղտնի ոստիկանը, իր պետերուն հրամանով, կը լրտեսէր թէ՛ ընդդիմադիրները եւ թէ սպիտակ բանակը: Ցետոյ Կէփէէուն զայն ներկայացուց իբրեւ «վրանկէլի մէկ սպան»:

Նպատակը պարզ էր: Կէփէէուն կ'աշխատէր այս ձեւով հաստատել թէ Տրոցկի յարաբերութեան մէջ է սպիտակ բանակին հետ:

Ցետոյ խօսք կ'առնէ Զինովիեւ, եւ յայտնելէ յետոյ թէ խնդրած էր օրակարգի առանձին նիւթ դարձնել «վրանկէլի սպային» հարցը, բայց մերժուած էր աղմուկով ու պոռչտուքով.

— *Կ'ուզեմ որ այդ խնդիրին մէջ ճշտուի իմ կեցուածքս, կ'ըսէ, որպէսզի կուսակցութիւնը պատահմամբ թէ կա՞յ դաւադրութիւն ինչ հաստատ ... ... ցնեցուեցաւ որ դաւադրութիւն չկայ: (Ձայներ, «հօ՛», «հօ՛»): Իսկ ընդդիմադիրները ... է դեր չունէին նման խնդիրներու մէջ:* (Բողոքներ, բացագանչութիւններ):

ՍՈԼՑ — *Եթէ դու մը կենար, հիմա բանտը կը գտնուէիք:*

ԶԻՆՈՎԻԵՒ — *Եթէ թոյլ չտաք ինծի խօսելու, անմիջապէս կը մեկնիմ:*

ՓԵԹՐՈՎՍԿԻ — *Շատ լաւ կ'ընես:*

ՁԱՅՆ ՄԸ — *Գնա՛, հեռացի՛ր*, ՍՏԱԽՕՍ:

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ԲԱՌԱԿԱՆ ՍԽԱԼՆԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Էջ 251.— Oxyde azoteux *կը նշանակէ* բորակային թթուուկ *եւ ոչ թէ Գ. Թէոդիկին յօրինած «անկենաւոկ թթուիղօս»: Անյն մարդ* oxyde *բառին հայերէն մը յարմարցուցած է. մէկը թթուիդ ըսած է, միւսը թթուածնատ, ուրիշ մը թթուատ եւ շարք մը այլանդակութիւններ: Ունինք* թթուուկ *բառը, զոր շատ լաւ կերպով գործածած են Հ. Մանուէլ Բաջունի, Հ. Պօղոս Գաֆտան եւ ուրիշ վիեննականեան հայրեր:*

Անդ.— *«Թթուածնախառն Քլոռաթթու» ըսելով ի՛նչ կը հասկնայ Գ. Թէոդիկ: Տարրերուն միաւորութենէն առաջ եկած փիզիքական մարմին մը խառնուրդ չէ ըսուի, այլ ԲԱՂԴՐՈՒԹԻՒՆ, զոր մեքենական միջոցներով չենք կրնար բացատրել, բացի քիմիական վերլուծումով: Ուրեմն, «թթուածնախառն» բառը ինքնին սխալ է հոս. իսկ Քլոռին առաջ բերած չորս թթուուտներէն ո՞րը ըսել կ'ուզէ Գ. Թէոդիկ, որուն մէջ թթուածին կայ: Գոնէ անոր ֆրանսերէնը գրած ըլլար:*

Անդ.— Glucinium *բառին դիմաց տառադարձուած* Գլուկինիում *գրած է. Քաղցրանիկ բառը ունինք, որ շատ քաղցրահնչիւն է քան գլուկինիոնը:*

Էջ 252.— Հողկծային ցքի *ըսեր է Գ. Թէոդիկ* alcool amylique*ի. մոռնալով որ* ամիլիք *բառը երբեք գրական բառ մը չէ, որուն համար* հողկծային *(հողկիթ—գետնախնձոր) բառը յարմարցուցեր է:*

Գետնախնձոր բառը շատ աւելի ընտանի եւ ժողովրդական է քան հողկիթ արտառոց բառը. ի՞նչ բան հողկիթ չէ. շողգա՞մը, ճակնդե՞ղը, առեպղի՞նը: Յետոյ ո՞վ իրաւունք տուաւ գետնախնձորին հողկիթ՝ նշանակութիւն տալու, քարացումէն եւ ապա թորեցումէն առաջ եկած ալքօօլը հողկծային ցքի կոչելու: Ըստ տարրալուծութեան, նշանակութեան ցքի պիտի կոչենք զայն եւ ոչ թէ հողկծային ցքի. գետնախնձորը կամ հողկիթը երբեք տարրաբանական բառ չի կրնար ըլլալ, որքան ատեն որ անկէ եկած նշան կը ճանչցուի իբր տարրաբանական նիւթ: Յետոյ զարմանալի չէ՞ որ Գ. Թէոդիկ հոս ալքօօլին հայերէն ցքի ըլլալը կը հասկնայ, մինչ 240րդ էջին վրայ՝ «ցքի» կը կոչէ Հօֆմանի հեղուկը, որ խառնուրդ մըն է ցքիի եւ ծծմբական եթերի:

Անդ.— *Անիմաստ է* Amide *բառին դէմ օշակիդ բառը դնել:*

Անդ.— Acide butyrique*ին դէմ* կոգեկան թթուուտ *բառը ունինք. պէտք չկայ քերականօրէն գեղեցիկ բարդուած, այլ սակայն գիտութեան մերժած «կարագաթթու» բառին:*

Անդ.— Chlorure d'azote*ը տարրաբանութեան մէջ կը նշանակէ* Քլոռուկ բորակածնի *եւ ոչ թէ* անկենուկի քլոռաւոր:

Էջ 253.— Ջրախոյս մածիկ *թարգմանած է* mastic hydrofuge*ը. ինչո՞ւ անպատճառ ֆրանսերէնը բառ առ բառ պիտի թարգմանենք եւ ինչո՞ւ արդէն նուիրագործուած բառը ձգելով նոր մը մէջտեղ դնելու մարմաջը ունինք: Mastic*ի փոխարէն ունինք *մաղաւաքէ բառը, իսկ* hydrofuge*ը պէտք չունինք ջրախոյս թարգմանելու: Անձրեւուած մաղտաքէն խոնաւութիւն չի ծծեր, ջուր չառներ իր մէջ, հետեւաբար* ջրամերժ *մաղտաքէ եւ ոչ թէ ջրախոյս. մաղտաքէն իր տեղը կեցեր է, ջուրէն խոյս չի տար, բայց ջուրը կը մերժէ:*

Անդ.— Aluminium*ի դիմաց* բնաբզն *կը դնէ Թէոդիկ, Լուսինեան բառարանէն առնելով: Ալիւմինիոմը ոչ պարզ մարմին է (մետաղ), որ փոխաբ հետ միասին ծծմբ.* թթուուտին *Acide sulfurique միանալով* կը ծնի պաղլեղը, *ուրեմն իբր պաղլեղը ծնող մարմին արդար իրաւունքով եւ տրամաբանութեամբ* պաղլեղածին *պիտի կոչուէր, ինչպէս արդէն կը կոչուի: Մանաւանդ որ պաղլեղածին բառին մէջ խիկ է իր նշանակութիւնը:*

Էջ 254.— Acide salicylique*ը կը կոչուի հայերէնի մէջ* ուռատական թթուուտ *և ոչ թէ «ուռատային թթու»:*

Էջ. 253.— *Օզոնի* (Ozone) *մասին խօսած ատեն Գ. Թէոդիկ կ'ըսէ, «Ելեկտրականութեան պարպուելէն՝ թթուածինին հանած բոյրը՝ հոտուկը» ozone), Լուսինեանէն առնելով: Միթէ թթուածին կազին ելեկտրական սաստիկ հոսանքի մը ազդեցութեամբ օզոնի վերածուելէն վերջ հանած բոյրը (հոտ իբրեւ նիւթ կ'ընդունի Գ. Թէոդիկ, որ այդ բոյրը հոմանիշ կը սեպէ ozone*ին*. որ երեք անգամ խտացած թթուածին է եւ մասնաւոր հոտ կը հանէ, ինչպէս շանթին անցած տեղերը: Յետոյ ո՞վ ըսաւ թէ* ozone *բառը յունարէն* օզին *(զարշահոտ, ժահահոտ բուրել) գալուն համար այդ նշանակութիւնը իմ կողմէ, Լուսինեան բառարան եւ անոր հետեւող Գ. Թէոդիկ հայերէն «հոտուկ» բառը պէտք է դնէին անոր դիմաց: Երբ շատ մը քիմիական բառերու հայերէնին չգոյութեան պատճառաւ ստիպուեր է անոնց ֆրանսերէնները գրելէ նոյնութեամբ գործածել, կրնար փոխ առնել* օզոն *բառն ալ:*

Գ. Թէոդիկ ասկէ վերջ մերճուած է բնագիտական աւելի ծանր սխալներու մէջ. օրինակ՝

Էջ 254. Liquéfaction*ը թարգմանած է «դգալելու հալողութիւն». նախ ըսեմ թէ՛ մինչեւ այսօր հայերէն գրած ենք* կազ (gaz) *եւ այդ ձեւը նուիրագործուած ենք: Երկրորդ, կազերը մետաղներու նման ջերմութեամբ ՀԱԼԵԼԻՈՒԹԵԱՆ* fusibilité), *այսինքն, հալող ըլլալու յատկութիւնը* բացարձակապէս *չունին, այլ այսինչ մթնոլորտ ճնշումի տակ կամ սաստիկ ցրտութեամբ կրնան հեղուկի վերածուիլ, ՀԵՂՈՒԿԱՑՈՒՄԻ* (liquéfaction) *ենթարկուիլ:*

Էջ 261. — *«Տիեզերականութիւն» ըսած է* Gravitation universelle*ի. ինչո՞ւ այսքան տարիներէ ի վեր մեր սեւուցած տիեզերական ՁԳՈՂՈՒԹԻՒՆ բառը նետել եւ անոր տեղ անցընել ծանրականութիւն սխալ բառը:*

Էջ 262. — Microscope *բառը յունարէն միքրօ (մանր) եւ սքօփէօ (կը դիտեմ) բառերէն բարդուած ըլլալով՝ ամէն մարդ գիտէ թէ այդ կազմածին հայ անունը* մանրադէտ *է. իսկ իբր հոմանիշ այդ բառին Գ. Թէոդիկի նշանակած* խոշորացոյցը *տրուած է* Loupe*ին, որ երկուքէն սայլնակն է:*

Էջ 263.— *Գ. Թէոդիկ կ'ըսէ թէ (Լուսինեանէն առնելով) «Երջադէտ* (gyroscope) *հնարուած է երկրիս հոլովումը ապացուցանելու համար». աններելի սխալ: Երջադէտը հնարուած չէ երկրիս* հոլովումը, *այլ* թաւալումը *ապացուցանելու համար:*

Թաւալումը երկրիս իր առանցքին վրայ անիւի մը նման դառնալն է. իսկ հոլովումը երկրիս՝ արեւին բոլորտիքը դառնալն է: Թաւալումին ֆրանսերէնն է rotation*, որ կուգայ լատիներէն* rota *(անիւ) բառէն, որովհետեւ անիւը կը թաւալի իր առանցքին շուրջ:*

Էջ 265. - Phonograph*ին հայերէնը գրած է «հնչագիր», որ գիտականօրէն սխալ է: Պատճառ մը չկար ձայնագիր բառը ժողովուրդին մոռցնել տալու, քանի որ «ֆոնոկրաֆ» բառը կազմուած է յունարէն ֆօնի (ձայն) և կրաֆօ' (կը գրեմ) բառերէն:*

Էջ 267.— *Խոշորակերպ* փառ *կոչած է Գ. Թէոդիկ շարժագիրի ժապաւէնը: Նախ խոշորակերպ քմածին բառը բացարձակապէս իմաստ չունի: Film*ին նիւթը *բամպակի վառօդի, քաֆուրի եւ ալքօօլի խիստ դիւրավառ բաղադրութիւն մըն է* celluloïd *անունով, որուն հայերէն ըսուած է արդէն* թջջանիւթակերպ *կամ* խոշրամփեթակերպ: *Գալով* film *բառին հայերէնին, եթէ անոր հայերէն մը յարմարցնել հարկ ըլլար,* թաղանթ *բառը պէտք էր ընտրել, որ թափանցիկ մաշկի կամ խիստ նուրբ ապակի թերթի eame) իմաստ ունի* film*ն ալ արդէն թափանցիկ նուրբ մաշկ մըն է: Իսկ փառը երբեք այդ իմաստը չունի: Այսուհանդերձ* film *բառը անգլիերէն նոր բառ մըն է եւ հետեւաբար տակաւին շատ կանուխ հայերէն հանդիպած բառը յարմարցնելու:*

Քիչ մըն ալ բժշկական-անդամազննական:

Էջ 268.— Pathologie cellulaire*ը թարգմաներ է Գ. Թէոդիկ* խորշկէն-ախտաբանութիւն: Cellule *բառին հայերէնը բջիջ է. իսկ անկէ ածանցուած* cellulaire *բառին հայերէնը՝* բջջային: *Հետեւաբար, աւելորդ է այդ անորոշ, անհասկնալի եւ դժուարահնչիւն բառը ընթերցողին հրամցնել:*

Էջ 270. Vesicatoire*ին հայերէնը երբուընէ՞ ի վեր* սալպակ *եղած է. ունինք* խայթանադեղ *բառը:*

Էջ 271.— Գալարադեղ *եւ* յամրադեղ *խիտակ: Գոնէ անոնց ֆրանսերէնները դնէր:*

ՅՈՎՀ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Մոսքովայի Արժանիքի Տիեզերական Ընկերութեան ընկերութիւնը, որ կը գտնուի Ժընեւ, գրականութեան միջազգային առանցքին մրցանակը, 1927 տարուան համար, շնորհեց Ժոզէ Ալմերայի, որ գրած է «Դադախարական մը գերեզմանի մը մէջ» գիրքը:

Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՆԽԱՏԱՆԻՔՆԵՐԸ

Զ. Ե. Ո. Միութեան ... վարչութիւնը՝ մասնաճիւղ ... դամներու մասնաւոր գործ... տալու տեսակէտէն, 21 ... 1927 Թուակիր նամակով ... ժամ էր Բարեգործականի ... նոր կրթական գործին ... ունեցած որոշ տրամադրու... ներէն օգտուելու համար:

Հակա. 20ին, մանաւանդ ... ւէրով, Միութեանս ներկա... ցուցիչը՝ տեսակցութիւն ... նեցաւ Բարեգործականի ... անդամներուն հետ: Այս ... մեր ներկայացուցիչը ... մասնօրէն ներկայացուց ... բային դարձնելու ծրագիր... անոր գործնական մասերը ... առաջարկեց Գ. Մ. Նուպար... իբրեւ գաւառաց հայերէնի ... պատասխանութեան:

Այժմ, Բարեգործականի ... ընութեան դիւանէն գրու... 15 Նոյ. Թուակիր նամակ ... տեղեկանանք.

Տիկին Մարի Պրբերեան ... կտակակատարն է իր ... եալ եղբօր՝ Մարգար Մ... անուան Բարեգործական ... թեան եղած նուիրատուութ... մը, 8 Նոյ. Թուակիր նամակ... մը որոշած է այդ նուիրատուու... թեան տարեկան հասոյթը ... կացնել Զափահաս Երկսեռ ... բերու Միութեան, վերջին... ծրագիրը իրականացնելու ... մար: Այդ եկամուտը ... նպատակով Զ. Ե. Ո. Միութեան ... յատկացուած է մինչեւ 1930 ... վերջը:

Մարգար Միրզա... նուիրատու... ութեան եկամուտն ըլլալով ... ըսկան 2000 ֆրանք. 1928ի ... հաշւոյն Բարեգործականը ... այժմ Միութեանս տրամադրած ... է 2000 ֆրանքը, իսկ 1925ի ... հասոյթը, նոյնպէս 2000 ֆր... պիտի վճարուի 1928ի ընթաց... քին:

.˙. Գ. Վահան Խորասանճեան 8 Նոյ. 1927 Թուակիր նամակով մը, պատասխանելով Միութեանս կեդրոնի 5 Հոկտ. ... կիր նամակին, ընդունած է ... ուակայ ... անդամակցութիւն Միութեանս, անոր առաջադր... նպատակներն ... գործնական... թիւնը զգալով իր ... մօտ: Այս առթիւ Միութեան ... գանձին նուիրած է 500 ֆրան... սական ֆրանք:

Զ.Ո.Ե. Միութեան Կեդր. Վա... չութիւնը՝ իր Նախորդ նիստի ... մէջ զայն անուանեց փոխ գա... ուակայ նախագահ:

.˙. Կեդր. Վարչութիւնը ... տի ունենալով Տէր եւ Տիկին ... բերեաններու վաղուց ի վեր ... բերու հանդէպ ցուցած ... կրանքն ու մասնաւորապէս Միութեանս գիշերային ... թայքի ծրագրին ... նպաստած ըլլալու ... զանազան անունով ... ... դամներ, իր վերջին նիստին ...

.˙. Նոյնպէս Գ. Ներսէս ... եան, որ Միութեանս կազ... թենէն ի վեր, եղած ծառայ... եւ յարատեւ խմբան ... ցողը, անուանուեցաւ պատուա... կալ անդամ:

.˙. Պատուոյ անդամ ընտրուած է նաեւ Գ. Յ. Աէճէրճեան ... պիւս), որ բարոյական եւ ... թական օժանդակութիւններ ... սատարած է Միութեանս:

.˙. Աւելի քան 50 որբեր ... Յուլիս 1927ին Պուէնոս-Այրէս ... մէջ, եղած թելադրութեան ... վրայ, կազմած են Զ.Ե.Ո. Միու... թեան Պուէնոսի Մ.Ճիպ... կայ Փարիզի կեդրոնին:

Մասնաճիւղը իր ... վարչութիւնը ընտրած է ... գաստոսին, 41 անդամներ ... կայութեամբ:

Մասնաճիւղի հասցէն է ... Union de Huerfanos ... Adultos (ambos sexes) ... Aires, Calle Vuytes No ...

.˙. Զ. Ե. Ո. Միութեան ... նաճիւղ մը եւս կազմուած ... Հոկտ.ին Պէյրութի մէջ, ... կատարեալ մը որբերու ... դամակցութեամբ:

Կնքէ Զ. Ե. Ո. ...

(*) Շէյքրալով անկուսակցական մըն է, գործարանատէրի մը տղան: Խմբ.

ՖԷԼԻԵԹՕՆ

ԽՐԱՏՆԵՐ ՄԱՅՐ-ԶԱՊԷԼԻՆ

...զաւա՛կս, աղջի՛կս,
...որ չանցնիր որ անունդ
...մը թերթի մը մէջ։
...սաձյմանները անցար ա՛լ
...ժողովրդական։ մտա
...ծրծաղելի ըլլալու, եթէ
...կը մտքդ-արդէն սկսեր են
...քեզմով խորհրդա-
...ու զայն կոչել «Մայր-Զա-
...եւ այն միամիտները, որ
...մասին գաղափար
...համար, կը փութան
...տեսնել, եա կը դառնան
...

...մէկն ալ մեղք է, քե-
...աղջի՛կս, Զապէլ։
...եղար, փառք ու պատիւ
...ուզածիդ չափ. համա-
...չաճիցար ուզածէդ աւելի
...վայելեցիր որ եւ է կնոջ
...շարժելու չափ.
...լի ոչ էր փնտռածդ որ
...ու դրօշակ գործիչ։
...գիտեր թէ այդ որ-
...էրիկ մարդուն տրուած
...մարդ ըլլալու համար

չի բաւեր ծխել ու մուխը քիթէն դուրս հանել։

Դո՛ւն, գործի՛չ...։ Բայց, աղջիկս, չի բաւեր գիտնալ թէ՝ երկաթը մուրճով կը ծեծեն. եթէ ծեծելու կերպը չես գիտեր, մուրճը գլխուդ կը դառնայ. չի բաւեր գիտնալ թէ՝ բամպակէն կտաւ կը շինեն։ եթէ տէզգեաՀին գործածութիւնը չես գիտեր, իլիկը ձեռքդ կը մնայ

...փ կուլիսի խօսելու հա-ճո՞յքը փնտռեցիր. աչքերուդ առջեւ, կարգ կարգ շարուած գանկերու տեսարա՞նը կամեցար վայելել։ Թեմ ելլէիր, աղջիկս, ո՛ւր քու բնածին ծիրքերովդ, հրաշք պիտի կրնայիր գործել գիտես, թատրոնը կեղծիքի տաճարն է ու դերասանը անոր քուրմը. ան՝ որքա՛ն լաւ կեղծէ այնքա՛ն կը գնահատուի։ Հո՛ն միայն սուտը կը փառաբանուի որեւէ ճշմարտութենէ ալ աւելի իսկ դո՛ւն, եթէ ես դերասա-նութիւնը բեմէն դուրս փորձե-լու։ կը սխալիս. եւ ահա թէ ին-չո՛ւ կը ծախողիս, ամէն առեն որ տեղ մը խաղալու... հրա-ւիրուիս։

ԽԱՐՏՕՅ

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Լրագիրները հաղորդած էին Թուրքիոյ մէջ պոլշեւիկեան կազմա-կերպութեան մը երեւան հանուիլը։ Վերջին նամակներով ստա-ցուած Թուրք թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կու-տան այս մասին.—

Վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին զանազան անձեր յայ-տարարութիւններ տարածած էին կարգ մը գործարաններու բան-ւորներուն միջեւ։ Դատական իշ-խանութիւնները այս խնդրով զբաղելով երեւան հանած են համայնավարական նոր կազմակեր-պութիւն մը։ Այս առթիւ ճշդուած են այն անձերը, որոնք կապ ունին յիշեալ կազմակերպութեան հետ, եւ որոնց ընթացքը կասկածելի նկատուած է։

Վերջերս, կարգ մը ծպտեալ անձեր արտասահմանէն Թուրքիա մտած են եւ աշխատած են գաղտ-նի կազմակերպութիւններ ստեղ-ծելու եւ խռովարար յայ-տարարութիւններ գրելու։

Այս անձերը ժամանակին տարիներով Պոլսոյ մէջ համայ-նավարական քարոզութիւն կա-տարած եւ Անկախութեան դատա-րանին կողմէ 15 տարի թիապար-տութեան դատապարտուած մար-դիկ են։ Ասոնց մէջ թէ՛ թուրք եւ թէ ոչ-թուրք տարրեր կան։

Կը կարծուէր թէ Հանրապե-տութեան ամրապնդման օրէնքնե-րուն հրատարակութենէն եւ ընդհ. ներումէն յետոյ, այլեւս խօսքը պիտի չըլլար համայնավարու-թեան։ Մանաւանդ որ զոհերնե-րու առաջին գործավար Չիչէ-րին, ներկայիս Մոսկուա գտնուող թուրք պատուիրակներուն յայ-տարարած էր թէ «Թուրքիա սո-վետներէն աւելի մեծ յառաջդի-մութիւններ կատարած է»։

Այդ պարագային ինչ կ'ըսուի մեր գաղտնի յայտարարու-թիւնները, գաղտնի կազմակեր-պութիւնները, մանաւանդ որ ծպ-տուած մարդիկ մտցուած են Թուրքիա, Թուրքիայէն պատուի-րակներ ղրկած են արտասահման մէջ գումարուած համաժողով-ներու եւ աշխատած են երկրին մէջ գաղտնի կազմակերպութիւն ստեղծել՝ համաձայն համաժողո-վին կողմէ տրուած որոշումներուն։

Զինադադարի տարիներուն համայնավարական կուսակցու-թիւններ եւ խմբակներ կազմուած էին երկրին զանազան կողմերը։ Ասոնք Պոլսոյ մէջ «Կուրթու-լուշ» եւ «Այտընլըք» թերթերը կը հրատարակէին, ասկէ զատ էն-գիւրիի եւ ուրիշ վայրերու մէջ ալ «Եէնի Տիւնեա» եւ «Եէնի Ցիւն-եա» անուն պարբերականներ կը հրատարակուէին։ Հակառակ այս ջանքերուն, վերոյիշեալ զանազան խմբակները մինչեւ այն ատեն չէին Հաջողած միացնել եւ միակ կուսակցութիւն մը կազմել։

Մասկուայի Գ. Միջազգայինը սակայն, 1921ին այս բոլոր կազ-մակերպութիւնները խրատեց եւ միացուց։ Ասոր հետեւանքով 1921—25 տարիներու ընթացքին զօ-րացաւ համայնավարներու օրգան «Այտընլըք» գիրքը, եւ միւս կողմէ համայնավարները ձեռ-նարկեցին «Օրագ-Չէքիճ» (Մուրճ Մանգաղ) անուն թերթ մըն ալ հրատարակելու։ Անդորրութեան ամրապնդման օրէնքը սակայն արգիլեց հանգիստացաւ համայնա-վարներու գործունէութեան։ կա-տարուած հետապնդումներուն հե-տեւանքով համայնավար առաջ-նորդներուն մէկ մասը ձերբա-կալուեցաւ, մէկ մասն ալ ստիպ-ուեցաւ արտասահման փախչիլ։ Այս պայմաններուն մէջ, 1926 տարուան ընթացքին եւ 1927ի առաջին կիսուն, համայնավարնե-րու անունը անգամ չէր լսուեր։

Արտասահման գտնուող եւ կամ հետապնդումներէ ազատուե-լով արտասահման ապաստանած համայնավարներու մէկ մասը մասնակցած է անցեալ տարի Վիեննայի մէջ գումարուած Պուլգարեան համայնավարներու համաժողովին։ Իբր Թուրքիոյ պատուիրակ, Վիեննայի համա-ժողովին մասնակցած են հետեւ-եալ անձերը.—

Ցօքթ. Շէֆիք Հիւսնի պէյ, որ ներկայիս ձերբակալուած է, «Այդընլըք» պաշտօնականներէն Վէ-տատ Նէտիմ պէյ, բանաստեղծ Նազըմ Հիքմէթ պէյ, ի բացա-կայութեան 15 տարի բերդար-գելութեան դատապարտուած Հա-սան Ալի, գերմանիաբնակ ուսա-նող Ճէվտէթ, Պալթար զատէ Ալէմտէր անուն գործաւոր մը եւ ուրիշ կարգ մը բանւորներ։

Վիեննայի համաժողովը հե-տեւեալ որոշումները տուած էր։

1.— կազմել «Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական մարմին» մը, որու անդամներուն կէսը Թուրքիա, իսկ մնացեալները արտասահման պիտի գտնուէին։

2.— Այս վարչական մարմ-նին ենթակայ ըլլալու պայմա-նով իւրաքանչիւր նահանգի մէջ կազմել «Նահանգային կոմի-տէ»ներ։

3.— «Նահանգային կոմի-տէ»ները իրենց կողմէ պիտի կազմէին «Գործաւորական» եւ «Գիւղացիական կոմիտէ»ներ։

Համայնավարներու գաղտնի կազմակերպութեան ծրագիրը այս էր։ Այս ծրագիրը գործա-դրելով, անոնք նախ «Բջիջ»ներ հաստատած պիտի ըլլային Թուր-քիոյ արտադրական կեդրոններուն մէջ։ Միւս կողմէ «Կեդրոնական մարմին»ի կողքին պիտի կազ-մուէր «Հրատարակչական դիւան» մը, որ մէկ կողմէ արտասահ-մանէն հայ մայնավարական թեր-թեր, պարբերականներ եւ թռու-ցիկներ պիտի ներածէր, միւս կողմէ գործաւորներուն պիտի բաշխէր խմորատիպով պատ-րաստ ելիք յայտարարութիւն-ներն ու կոչերը։

Գալով «Գիւղացիական» եւ «Գործաւորական կոմիտէ»ներուն, անոնք պիտի հիմնէին «Կրթական ըջիջ»ներ որոնց նպատակը պիտի ըլ-լար գիւղացիներն ու բանւորները զարգացնել՝ յետագային քաղա-քական գաղափարներ քարոզելու համար։

Սխալ է այն ենթադրութիւնը թէ համայնավարները կապ ու-նէին Մէրճան Ալլուսեանի՝ Յրո-ստարմբին հետ։ Ընդհակառակն համայնավարները երբեք գործ չեն ունեցած ռումբի, զէնքի եւ բռնի միջոցներու հետ։

Այս առթիւ «Թուրք համայ-նավար կուսակցութիւն» կնի-քով յայտարարութիւն մը հրա-տարակուեցաւ, որ կ'ըսէր թէ «Մենք գործ չենք կրնար ունենալ հրոսակներու հետ՝ Մեր նպատակը հրոսակութիւն եւ բռնութիւն չէ, եւայլն»։

Ոստիկանութիւնը իսկոյն քն-նութեան ձեռնարկեց այս յայ-տարարութեան հեղինակներն ու անոնց մեղսակիցները երեւան հա-նելու համար։

Համայնավար կազմակերպու-թիւնները միայն յեղափոխու-թիւն հանելու ատեն զէնքի կը դիմեն։ Վիեննայի համաժողովը սակայն յայտարարած էր թէ Թուրքիոյ արդի պայմանները թոյլատու չեն զէնքի դիմելու։ Համաժողովը, ընդհակառակը ան-հրաժեշտ կը նկատէր բանւորական կուսակցութիւններ, միութիւններ եւ գործակցական ընկերութիւններ կազմել։ Համաժողովը առ այժմ անօգուտ, անօգուտ եւ անկարելի կը նկատէր կառավարութիւնը ձեռք անցընել։ Վիեննայի համաժողո-վին կարծիքով, համայնավարներու գործունէութիւնը նախապատրաս-տական բնոյթ պէտք էր ունենար։

Այս պայմաններուն մէջ, Թուրքիոյ համայնավարները ա-ռանց ռումբի, թնդանօթի եւ զէնքի գործի ձեռնարկեցին՝ յայ-տարարութիւններ ցրուելու եւ «Նահանգային կոմիտէ»ներ կազ-մելու նպատակով։ Թուրքիոյ հա-մայնավարները յաջողած էին մասամբ իրենց ազդեցութեան տակ առնել «Բանւորներու Բարե-կացման Միութիւն»ը, որուն պաշ-տօնատունը փակուեցաւ վերջերս։ Անոնք յաջողած էին ձեռք անցը-նել վերոյիշեալ Միութեան կարգ մը անդամները, որոնք ներկայիս բանտարկուած են։

Միւս կողմէ ծխախոտի գոր-ծարանները այցելելով քարոզու-թիւններ կատարած են ի նպաստ համայնավարութեան։ Ասկէ զատ գործակալներ ղրկած են նաեւ Իզ-միրի, Ատանայի նման մեծ քա-ղաքներու մէջ, ուր ձերբակալ-ուած են բոլոր գործակալները։

Այս բոլոր դէպքերը ցոյց կու տան թէ քանի մը ամիսէ ի վեր համայնավարները գաղտնի գոր-ծունէութեան մը լծուած էին։ «Այտընլըք» թերթի նախկին խմբագրապետ Շէֆիք Հիւսնի պէյ ուզած է անձամբ վարել շարժումը. եւ այդ նպատակով Մօսկուայէն երկարելէ եւ յոյներուն մէկ մասը ածելէ յետոյ ծըպ-տուած վիճակի մէջ արտասահմա-նէն Թուրքիա եկած է։ Ցոքթ. Շէ-ֆիք Հիւսնի մասնաւորաբար Վէ-տատ Նէտիմ պէյի հետ շփման մէջ կը գտնուէր։ Երդարեւ հաս-կցուած է որ իր ձերբակալուած օրը, ոստիկանը ժամադիր եղած էր Վէտատ Նէտիմի հետ։

Այդ օրերուն, ոստիկանութիւ-նը քննութիւն կը կատարէր հաս-կնալու համար թէ գործարաննե-րուն մէջ որո՞նք ցրուած են թռու-ցիկը ու «Այդընլըքին ընկերու-թեան նպաստ մը՛ տաք» բառերը գրուած էին։ Ծխախոտի գործա-ւորներէն մէկը, Վէտատ Նէտիմին անունը փախցուցած էր բերնէն, ասոր վրայ ոստիկանութիւնը հե-տապնդելով ձերբակալեց «Այդընլըք» ընկերութեան այս պաշտօնեան։

Վէտատ Նէտիմ յայտարա-րած ըլլալով թէ այդ օրը «Միւլ-լաթինի»ի մէջ Շէֆիք Հիւսնիի հետ ժամադրութիւն ունի, ոստի-կանները վերոյիշեալ ծագարանին մէջ ձերբակալած են Ցոքթ. Շէ-ֆիք Հիւսնին, որ Վէտատ Նէտի-մին կը սպասէր։

Այս երկու կարեւոր անձերու ձերբակալութենէն յետոյ, ոստի-կանութիւնը շատ դիւրութեամբ յաջողեցաւ ճշդել եւ ձերբակալել բոլոր մեղսակիցները։

ԹՈՒՄ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐՈՒՆ ԿՈՉԸ

Կոմինթերնի Արդարութիւնը «Ցայթունկ» թերթը (16 Նոյ.) կը հրատարակէ երկրորդ յայտարա-րութիւն մը.

Բանւորներու շարքերուն մէջ այս քաղաքականութիւնը (ակ-նարկութիւն Սթալինի արշաւար-հանք եւ պժգանք կը պատճառէ։ Ինքն ալ որ չէր գիտեր այդ իրո-ղութիւնը, համոզուեցաւ 17 Հոկ-տեմբերին Լէնինկրատի մէջ կա-տարուած պրոլետարներու ցոյցե-րուն պահուն. Դէպքերն է որ կը խօսին։ կարելի չէ ծածկել ճշմար-տութիւնը։ Լէնինկրատի պրոլե-տարիատը, որ երեք յեղափոխու-թիւն կատարեց, ապացոյցը տուաւ իր համակրանքին՝ հանդէպ ընդ-դիմադիրներուն։

Տրոցկիի եւ Զինովիեւի վտա-րումը, (ակնարկութիւն միայն կեդր. կոմիտէէն վտարման), դէպք մը որ կը պակէ կուսակցութեան հանդէպ կատարուած ոճիրներուն շարքը, փորձ մըն է վերցնելու, հա-մաժողովին նախօրեակին, այն քն-նադատութիւնները, զորս պիտի ը-նէին ընդդիմադիրները։

Սակայն անկարելի է որ ներ-կայ քաղաքական Դիւանը (Polit-bureau) խուսափի այդ քննադա-տութիւններէն։ Չպիտի յաջողի իր նպատակին մէջ, ոչ վտարումներով, ոչ գրպարտութիւններով, ոչ խա-բէութիւններով, ոչ ալ բերանները կապելով։

Մենք, անդամներ կեդր. կո-միտէի եւ կեդր. Վերստուգիչ Յանձնաժողովի, կը յայտարարենք թէ բացարձակապէս համերաշխ ենք ընկերներ Տրոցկիի եւ Զինո-վիեւի, ինչպէս նաեւ մեր վտար-ուած ընկերներուն բոլոր գործե-րուն եւ յայտարարութիւններուն մասին, թէ անոնց բոլոր քայլերը կ'առնուին մեր բացարձակ համա-մտութեամբը, թէ կը ստանձնենք մինչեւ ծայրը պատասխանատու-ութիւնը բոլոր անոնց կատա-րածներուն, եւ մասնաւորաբար լէնինեան պոլշեւիկներու ընդդի-մադիր) ծրագրին հրատարակու-թեան ու տարածման համար։

Կը յայտարարենք թէ, ինչ որ ալ ըլլայ կացութիւնը, ուր կը նե-տէ մեզ առայինական-պատակ-տիչներուն կազմած խումբը, մենք կ'ըլլանք ընկերներ Տրոցկիի, Զինովիեւի, Սմիլկալինի, Պրէօ-պրաժենսկիի, Սերեբրիակովի եւ բազմաթիւ լէնինեան պրոլետար-ներուն, մեր կուսակցութեան շր-ջանակներուն հետ, մենք պիտի պաշտպանենք Լէնինի կուսակցու-թեան կոչակը, Հոկտեմբերի Յե-ղափոխութեան կոչակը, կոմունիստ Միջազգայինին կոչակը, ի դէմ բա-լոր պատեհապաշտներուն, հերձ-ուածողներուն եւ յեղափոխութեան փտացնողներուն։

(Ստորագրած են)

Սմիլկա, Բակաեւ, Եվդոկի-մով, Լիզդին, Մուրալով, Պէտեր-սոն, Քամէնեւ, Ռակովսկի եւ Սմիլկա։

ՉԵՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՊԷԼՖՈՐՈՒՄ

ՊԷԼՖՈՐ, 22 Նոյ.— Մէկ ամիսէ ի վեր գործազրկութիւնը կը տիրէ հոս ու երթալով սուր հանգամանք կը ստանայ. առաջ պզտիկ գործարանները սկսան իրենց գործաւորներէն մաս մը արձակել բայց այդ արձակուածները ժա-մանակին գործ գտան մօտակայ գիւղերու մէջ։ Իսկ ներկայիս քա-ղաքին մեծ գործարանը, ուր կ'աշ-խատին 7000 գործաւորներ, կ'ար-ձակէ ամէն մէկ արհեստարան-ներէն 20-25 գործաւոր։ Արձակ-ուածներուն մէջ կը գտնուին հա-յեր ալ, որոնք աղքին կամ անդին կը թափառին օրն ի բուն, գործ մը գտնելու համար, սակայն ձարահատ տուն կը դառնան։ Ուր որ կը հանդիպին հայ բանւորները իրարու կը հարցնեն. «Գործ ունի՞ս» կամ «Ձեր գործարանէն քանի՞ հո-գի արձակուեցան»։ Եւ՛ն խօսք կայ թէ մօտաւորապէս հազար հոգի պիտի ճամբէ Ալզասիէն գործարանը, ուր կ'աշխատի Հայե-րու մեծամասնութիւնը։ Չենք գիտեր թէ ծայրը ուր պիտի հաս-նի։ Այս գործազրկութեան կողքին կայ նաեւ ձիւնն ու՛ցուրտը՝ քանի մը զաւակներու հայր մը ինչպէ՞ս պիտի տոկայ

Անցած շաբաթ առտու, աշխա-տանքի միջոցին քանի մը բանւոր-ներ գործարանին մէջ կը խօսակ-ցէինք օրուան տագնապին վրայ, երբ ֆրանսացի կին մը մօտենա-լով ըսաւ «Նեմէ գործարանէն հա-նեն օտարները, ո՞ւր պիտի երթաք գործ գտնելու»։

Երկու քը, որ Սպանիացի ու Զուիցերիացի էին, պատասխան տուին թէ փոխանակ հոս գործ փնտռելու, կ'երթանք մեր երկիրը եւ հոն կ'աշխատինք... «Իսկ դո՞ւք»։ Հարցուց դառնալով ինծի եւ ընկերոջս։ Մենք նախ շպատաս-խանեցինք ու յուզուած էինք։ Բայց բանւորուհին կրկնեց թէ ինչո՞ւ կը տրտմիք, ո՞ւր պիտի եր-թաք։ Ընկերս հայի յատկի ձայ-նով մը ըսաւ. «Մենք չենք կրնար երթալ մեր հայրենիքը, որով-հետեւ անոր պոլշեւիկ տէրերը փակած են դուռները»։

Բանւորուհին հեռացաւ քանի մը նախատական խօսքեր ուղղե-լով պոլշեւիկներու հասցէին։

Հ. Յ. Դ. Վազգէն խումբը միջոցներ ձեռք առած է, գործա-զուրկ ընկերներու օգնելու հա-մար։ Կը խնդրենք գաւառներու մէջ գտնուող մեր ընկերներէն ու դաշնակցական մարմիններէն որ եթէ իրենց շրջանին մէջ գործ կայ մեզի գրեն. հասցէ,— Votchgarian Sarkis, Caserne Offemont, Belfort։ Այսպէսով կր-նանք օգտակար ըլլալ գաղութին, որ Դաշնակցութենէն կը սպասէ որ եւ է օգտակար գործ։

Լ...

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

ԱԹԱԵԱՆ ԿԵՑԵՐՈՎ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Հայ կռփամարտիկը Սարէ-պրուքի (Գերմանիա) մէջ Օթթօ Լոէբէն կէտերու պակասութեամբ պարտուած հռչակուած է, 19 Նոյ. Շարաթ գիշերը, 3000 հան-դիսականներու ներկայութեան։ Մրցումը տեւած է 10 շրջան, իւրաքանչիւրը երեքական վայր-կեան։ Երկու կռփամարտիկները սոսկալի հարուածներ փոխանա-կած են, բայց անմիջէ ոչ մէկը գետին չէ ինկած, եւ միայն խաղի վերջաւորութեան ատեն-ներն է որ գերմանացին քիչ մը առաւելութիւն ցոյց տուած է։

Աթաեան եւ Օթթօ Լոէբ ե-րեկոյթին ամենամեծ մրցումը կատարած են։ Հանդիսականները մեծ խանդավառութեամբ հետե-ւած են խաղին, որուն վերջաւորու-թեան ատենները ոտքի կանգ-նած քաջալերած են երկու մար-զիկները։ Աթաեան ժողովուրդին եւ կազմակերպիչներուն խնդ-րանքին վրայ դարձեալ հրաւէր ստացած է Գերմանիա երթալու։

Աթաեանի ձեռք բերած ար-դիւնքը շնորհաւորութեան ար-ժանի է, քանի որ Օթթօ Լոէբ Գերմանիոյ լաւագոյն խաղա-ցողներէն մէկն է։ Հայ մարզիկը լաւ անուն մը ձգած է Գերմա-նիոյ մէջ։ Գ. Կ.

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԼԸ ՓՈՒԶԷՆ, 22 Նոյ.— Ներ-կայ տարուան Մարտ ամսուն, Լը Փուզէնի մէջ կազմուած ֆութպոլի խումբը Արարատ խումբը Հոկտ. եւ Նոյեմբեր ամիսներուն շարք մը մրցումներ ունեցաւ.—Ա. տեղական ֆրանսական Բ. խում-բին հետ, հաւասար 3—3ով։ Բ. դարձեալ նոյն խումբին հետ, յաղթական 4—1ով։ Գ. Հա-վուլթի ֆրանսական Բ. խում-բին հետ, յաղթական 8—1ով։ Դ. Շուերաքի ֆրանսական ա-ռաջին խումբին հետ, հաւասար 2—2ով։

Խումբը կազմուած ըլլալով աշխոյժ պատանիներէ 15—23 տարեկան, փայլուն ապագայ կը խոստանայ։

Խմբապետ՝ Գ. Տ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ ՄԸ.— Նիսի մէջ խոհարարի երիտասարդ մը, Վանաչի, կ'ամուսնանայ, եօթ տարի առաջ, Իտա Ռոսսիի հետ։ Շատ կը սիրէին զիրար անոնք։ Վանաչի հին կարասիներ կը ծա-խէր։ Սակայն Նիս հարուստ քաղաք է, եւ հազար խաղեր կը խնճոյենան մարդը։ Ու Վանաչի խաղատուններ կ'իյնայ։ Կը կորսնցնէ 10,000 ֆրանք., ամ-բողջ հարստութիւնը իր կնոջ։ Կինը, Իտաստ, այնքան կը սիրէր իր ամուսինը, որ փոխանակ նե-ղանալու, կը մխիթարէ զայն։

Վանաչի, որ նիւթական նե-ղութիւններու մատնուեր էր, կը ծանօթանայ այրի եւ հարուստ կնոջ մը, որ հնութեանց վաճա-ռատուն մը ունէր։ Հարուստ կի-նը, Շամպուրտէն, կ'ուզէ Վանա-չիի, նոյնիսկ կ'առաջարկէ ըն-կերովի վարել գործերը։ Գործե-րուն հետ, կ'ընկերանան նաեւ երկուքին սրտերը։ Տիկին Շամ-պուրտէն եւ Վանաչի կը սիրեն զիրար։ Առտու մը, Վանաչի կ'ի-մանայ որ Տիկին Շամպուրտէն իր ինքնաշարժի մեքենավարին հետ սիրային յարաբերութիւն-ներ ունի։ Նոյնիսկ կը տեսնէ ան-գամ մը թէ. Թեւ։ Վանաչի կը սպառնայ Տիկին Շամպուրտէնի.

— Լաւ պիտի տամ կնոջս, որ գիտեմ թէ պիտի սպաննէ քեզ։

— Կը սպասեմ կնոջդ վաճա-ռատանս մէջ։

Ու վաճառատան մէջ տիկին Շամպուրտէնի եւ տիկին Վանա-չիի միջեւ կատաղի կռիւ մը։ Տիկին Շամպուրտէն ժամադրու-թիւն կուտայ հակառակորդ կնոջ՝ դաւաճանութիւնը կարգադրելու համար։

Իրիկուն էր։ Ժամադրավայրին վրայ երկու կիները կը խոհր-դակցին կարգադրելու համար դաւաճանութիւնը։ Քանի մը քայլ հեռուէն կը հետեւի Վա-նաչի։

Յանկարծ տիկին Վանաչի կը դառնայ եւ կ'ըսէ էրկանը.

- Գնա՛, խաղատան մարդ, ծով նետէ ինքզինքդ։

Վանաչի կարծելով որ տիկին Շամպուրտէնի դէմ լարած է կի-նը, կատաղութեամբ լեցուած, կը հանէ ատրճանակը և կը կրա-կէ։ Վանաչի կը խոստովանի որ ուզած էր սպաննել տիկին Շամ-պուրտէնը։ Սակայն գնդակը հա-սած էր իր տիկինին, որ անմի-ջապէս կը մեռնի։

Ռուսիկանութիւնը ցարդ չէ կրցած ձերբակալել բանատեղծ Նազըմ Հիքմէթ պէյը, որ իր առաջին դատապարտութենէն յետոյ Մոսկուա փախած է, եւ ներկայիս տակաւին հոն կը գտնուի։ Զին ձերբակալուած նաեւ Վիեննայի համաժողովին մասնակցողներէն ուսանող Ճէվտէթ եւ Բժշկ. Համալսարանի ուսանողներէն Հասան Ալի պէյերը, որոնք արտասահման կը գտնուին եւ մաս կը կազմեն «Նեզր. Մարմին»ի արտասահմանեան ճիւղին։

Վերջին օրերու ընթացքին Իզմիրի մէջ քանի մը կարեւոր համայնավարներ ձերբակալուած են։ Հարցաքննուածներու մէկ մասը ազատ արձակուած է, ինչպէս ճարտարապետ Սամիհ պէյ, Շէվգը՝ որ դատապարտուած էր Էնկիւրիի Անկախութեան Դատարանին կողմէ, եւ «Այտընլըք» թերթի աշխատակիցներէն Շագիէ Սապիհա հանըմ։

Ձերբակալուած համայնավարները պիտի դատուին Պոլսոյ Եղեռնադատ Ատեանին առջեւ։

Ոստիկանութիւնը խրիմցի մը եւս ձերբակալած է։ Քննութիւնները տակաւին կը շարունակուին։

Սամսոն-Ամասիա երկաթուղագծի բացումը

Պոլիսէն Նոյ. 22 թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Երկուշաբթի օր Ամասիոյ մէջ հանդիսաւոր կերպով բացումը կատարուած է Սամսոն-Ամասիա նոր երկաթուղագծին։ Հանդէսին նախագահած է Հանրօգուտ Շինութեանց գործավարՊէհիճ պէյ։

Նոր գիծը 91 մղոն երկայնութիւն ունի և շինուած է Թուրք կառավարութեան կողմէ։ 30 մղոն երկայնութեամբ ուրիշ ճիւղ մը այս գիծը պիտի տանի մինչեւ Թուրքալ, որուն շինութեան իրաւունքները տրուած են պելժ ընկերութեան մը (Société Industrielle de Travaux)։

Ինչպէս կը յիշուի, անցեալ տարի Դեկտեմբերին պելժ ընկերութիւնը պայմանագրութիւն կնքեց այս գիծը Թուրքալէն մինչեւ Սվազ երկարելու համար, մօտ 65 մղոն։ Շինութեանց անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը պիտի հայթայթուին Պելճիքացիներուն կողմէ եւ պիտի ներածուին առանց մաքսի ենթարկուելու։ Ընկերութիւն, պայմանագրութիւնը ստորագրած օրը 600,000 թրքական ոսկիի կանխավճար մը ստացաւ։

Ցառաջիկային Սամսոնի այս գիծը պիտի երկարի մինչեւ Սվազ, որ միացման կէտ պիտի ըլլայ դէպի արեւելք եւ արեւմուտք տանող երկաթուղագծերու։ Այս ձեւով Էնկիւրին երկաթուղիով պիտի կապուի Սվազի, Երզնկայի, Էրզրումի եւ Պայազիտի հետ (պարսկական սահմանին մօտ։

Բացի Էնկիւրիի անմիջապէս արեւելքը սկսուած աշխատանքներէն, այս գիծին վրայ մեծ գործունէութիւն չկայ դեռ, որովհետեւ Թուրք կառավարութիւնը իր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է լրացնելու Էնկիւրի-Կեսարիա գիծը, մօտ 170 մղոն երկար, որուն բացումը կատարուեցաւ անցեալ Մայիսին։

Թուրքիա եւ Աֆղանիստան

Աֆղան կառավարութիւնը որոշած է 30 սպայ եւս ղրկել Պոլիս, թրքական զօրամասերուն մէջ սթաժ ընելու համար։ Արդէն 50 աֆղան սպաներ կը գտնուին Պոլսոյ մէջ, որոնք զօրամասերուն մէջ կը ծառայեն ճիշտ Թուրք սպաներուն իրաւասութեամբ պարտականութիւններ կատարելով։ Այս սպաները Աֆղանիստանի զինուորական վարժարանը աւարտած են եւ ոմանք հարիւրապետի աստիճան ունին։

Նոր սպաները քանի մը օրէն Պոլիս կը հասնին։

∴ Աֆղանիստանի Թագաւորը Ամանուլլահ Խան ներկայիս Պոմպէյ կը գտնուի, իբրեւ հիւր Հնդկաստանի փոխարքային։ Այս առթիւ հանդէսներ եւ ձիարշաւներ կազմակերպուած են յիշեալ քաղաքին մէջ։ Թագաւորը քանի մը օրէն ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Եւրոպայի մայրաքաղաքները։

∴ Թուրքիոյ լեհ դեսպան Քովալսքի եւ Էնկիւրիի աֆղան դեսպան Ղուլամ Ճէյլանի լեհեւաֆղան բարեկամական դաշնագիր մը կնքեցին Էնկիւրիի մէջ։

Հալածանք Մակեդոնացիներու դէմ

Թռայմըի Սոֆիայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Կիրակի օր պուլկար իշխանութիւնները տունէ տուն փնտռտուքներ կատարեցին Քէօսթէնտիլի մէջ, որ պաշարման վիճակի ենթակայ նահանգներէն մէկուն կեդրոնն է։ Քաղաքը ամբողջովին պաշարուեցաւ զինուորներով։ Ձերբակալուեցան բազմաթիւ Մակեդոնացի փախստականներ։ Այս քայլը առնուեցաւ սահմանագլուխը մաքրագործելու համար Մակեդոնական յեղափոխական կազմակերպութեան գործօն անդամներէն։

Միւս կողմէ Սելանիկի Եղեռնադատ Ատեանը մահուան դատապարտեց երկու Մակեդոնացի յեղափոխականներ՝ Նանօֆ եւ Քուլէֆը։ Ասոնք ծրագրած էին Սելանիկի սերպ հիւպատոսարանը, ֆրանքեւսերպ դրամատունը եւ ուրիշ հանրային շէնքեր օդը հանել, ու անցեալ Սեպտեմբեր 26ին ձերբակալուած էին, ռումբերու տոպրակով մը։

Ընդհանուր դատախազը ռճիրը վերագրեց յեղափոխական նպատակներու, որոնք կը բխին Սոֆիայէն։ Դատապարտեալները, որոնք վճռաբեկ Ատեանին դիմելու համար հինգ օր պայմանաժամ ունին, յայտնեցին թէ ներում պիտի խնդրեն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԽԻՄԱՆԻԹԷ-ի պատասխանատու - տնօրէն Յիւսնըսաւ Վէ, որ դեռ վերջերս բանտէն արձակուած էր, աջի օր կրկին ձերբակալուեցաւ, Խիմանիթէի մէջ հրատարակուած հակազինուորական յօդուածներու համար։

ԱԼՊԱՆԻՈՅ նախագահ Ահմէտ Զօկու կը պատրաստուի ընդգինքը թագաւոր հռչակել Նոյ. 28ին, Ալպանիոյ անկախութեան տարեդարձին։

ԼԻՏՎԻՆՈՖ ժընեւի զինաթափութեան ժողովին նըթալէ առաջ հասաւ Պերլին, ուր պիտի մնայ քանի մը օր՝ գերմանեւռուս ճակատ մը յարդարելու համար.

ՏԻԿԻՆ ՀԻՒՆԷԹ ՏԻՖԼՕ, քոմէտի ֆրանսէզի նախկին յայտնի դերասանուհին, առանց պայմանաժամը լրացուցած ըլլալու յիշեալ թատրոնը ձգած եւ փոքր Սէն-Մարթէնի թատրոնը մտած ըլլալով, Քոմէտի ֆրանսէզի վարչութիւնը դատ բացած էր իրեն դէմ եւ կը պահանջէր 300,000 ֆրանքի հատուցում։ Դատարանը 150,000 ֆրանք տուգանքի դատապարտեց Տիկին Հիւնէթը եւ փոքր Սէն-Մարթէնի տնօրէն Լէհմանը։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

վիճաբանական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին, Քաֆէ տը Լիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ՝ Բթայի

ԿԸ ԶԵԿՈՒՑԱՆԷ ԸՆԿ. ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՐԵԱՆ

Ներկայանալ անդամատոմսերով։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին, 4bis Rue Puteaux, Métro Rome կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային Կոմիտէի եւ Ուսանողական Միութեան կողմէ

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌՆ ՈՒ ՆԵՐԿԱՅ ՎԻՃԱԿԸ

Կը խօսին՝ Ընկերներ Գ. ՍԱՍՈՒՆԻ, Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ և Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ տեղական ընկերներու եւ համակիրներու, վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, Սինէմա Սէն Լուի սրահը, կը ներկայացուի

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ

Հ. Յ. Դ. յեղափոխական առաջին գործունէութիւնը (Տրամ 5 արար)

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

Ղեկավարութիւն՝ Ե. ԹՕԼԱՅԵԱՆ եւ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ

վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը ճիշդ 8.30ին

THEATRE ALBERT Ier-ի մէջ 64, Rue ROCHER

Բարեհաճ մասնակցութեամբ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

կը ներկայացուի ՀԱՆՐԻ ՊԷՌՆՇԹԱՅՆԻ

ՍԱՄՍՈՆ հռչակաւոր փիէսը, 4 արար

կը մասնակցի ամբողջ խումբը,

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ 25—15 10—5

Իւրաքանչիւր տոմս տասի վրայ կէս ֆրանք կը յատկացուի Աղքատախնամին։

ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած «Բաբերդ-Հայքի» Հայրենակցական Միութեան կողմէ, վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ։ 120 Bld. de Belleville-ի երկու սրահներուն մէջ։

Կը նախագահէ՝ Փրոֆ. Գ. ԱԲՈՒԼԵԱՆ, կը խօսի Գ. ԱԲՕՆԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Օրիորդներ Ա. Առաքելեան, Ա. Պէզիրկէնեան, Luba եւ Հրանոյշ Գազազեան, Պ. Պ. Գ. Գէնեան, Ն. Պէշիկթաշլեան, Գ. Մէհտէրեան, Տիկ. Փ. Սարգիսեան, Թաթիոս Արզաք, Զ. Քանչոյեւ, Տ. Մելիքեան եւ Վրացի Կինտոն։ Կէս գիշերէն վերջ հայկական և եւրոպական պարեր։ Ճազ-Պանտ։

Մ Ո Ւ Տ Ք 5 Ֆ Ր Ա Ն Ք

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Նաւարդեան խումբի ժողովը վաղը Շբ. իրիկուն, ժամը 8ին, 154 Ave. d'Argenteuil, Asnières. Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Առնուվիլ-Լը-Կոնէսի Թաղային խումբի դասախօսական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Դասախօս ընկ. ԱՆԴՐԷ։

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ Թաղամասային ենթակոմիտէի անդամ. ժողովը այսօր իրիկուն ժամը 8.30, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէի պատգամաւորական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 11ին Հ. Յ. Դ. Ակումբը

Հ. Յ. Դ. Սէնթ Էթիէնի ընկերական ժողովը վաղը Շբ. ժամը 3ին, 3 Place de Peuple-ի սրահը։

Հ. Յ. Դ. Գէյնոյի վաղգէն խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 1.30ին Cinéma Eldorado-ի վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ. Ներկայանալ անդամատոմսերով կը հրաւիրուին այն համակիրները որոնք փափաքած էին նախկին ժողովին արձանագրուիլ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 1ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Փոն-Տըշերոյի «Կորիւն» խումբի ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին, Դրագարանի սրահը։ Օրակարգ վարչութեան ընտրութիւն. կը խօսի ընկերուհի Օր. Պերճուհի Սեւտեան։ Բոլոր ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Վարուժան ենթակոմիտէն սովորական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին. Ներկայանալ անդամատոմսերով։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Կուկունեան խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Դրագարանի սրահը։

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Բժշկական Միութեան Առաջին դասախօսութիւնը Նոյ.30ին, Պշ. գիշեր ժամը 9ին, Societés Savantes-ի մէջ։

Պիտի խօսի Փրոֆ. Կ. Աղաջանեան։

ՄՈՆՊԵԼԻԷ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ

ԲՌՆԻ ՍԻՐՈՒԸՏՈՒՔ...

ՔԻՐՔՋԱԼԻԻ ՋԱՒԵՇԸ

ԼԱՅՆ ՏԵՍԱԿ

ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄՏՔԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

(ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ԿՐՕՇԱԿ»)

Գինն է 8 ֆր., Ամերիկա, Անգլիա եւ անգլ. գաղութները կէս տոլար։

Դիմել.— H. Kentouni, 36, Ave. Chevreul, Asnières (Seine)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Արեւմուտքէն կը փնտռուի Յարութիւն [illegible] որ կը կարծուի թէ Նախապէս կը գտնուէր ֆրանսայի մէջ, Usine de Serrurerie, Pont St Esprit, Gard։ Գրել՝ խմբագրութեան։

— Պրուսայի Սէօլէօզ գիւղացի Մանուկ եւ Յակոբ Յարդինեան եղբայրները, Մանուկ 23 տարեկան է, իսկ Յակոբ 22։ 1914ին աքսորուած են. իրենց հօր անունն է Արթին Ամասիացի եւ Սէօլէօզ հաստատուած էր, մօր անունը Վարդենի։ Տեղեկացնել՝ իրենց եղբօր՝ Նիկողոս Յարդինեանի, 5 Rue du Capitaine Ferber, Issy-les-Moulineaux Seine), France.

Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել։

Նուպար Գէմաճեան, հօր անունը՝ Յովհաննէս, մօր անունը՝ Մարիամ, Ալաբաշլըցի, որ գտնուած է Գէյլութի Քէլէկեան որբանոցին մէջ եւ որ յետոյ գացած է Եգիպտոս ուսանելու համար. կը փնտռուի իր ընկերոջ՝ Յակոբ Հովսէփեանի կողմէ, Գրել՝ La Gaudinière, la Ville-aux-Clercs (Loir-et-Cher), France.

ՌԵՇԱԴԻՐՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

ուր կը գտնուի ճոխ մթերք մը վիպական, գրական, բանաստեղծական, թատերական, եւ.գիրքերու, երգարաններ ձայնագրուած հայկական եղանակներ Կոմիտաս Վարդապետի, Սրւանձտեանցի եւ յայտնի հայ երաժիշտներու։

Զօր. Անդրանիկի մեծ ու փոքր նկարները։

Ժողովրդական գիներ։

Գաւառներէն եղած յանձնարարութիւնները փութով կը կատարուին։ Դիմել՝

N. Agopian, 95 Cours Richard Vitton, Lyon, Montchat.

ՍԱԿԱՐԱՆ

24 Նոյեմբեր 1927

[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	Dollar	[illegible]
[illegible] 100	Mark	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	Medjidie	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի	Drachme	[illegible]
Լիր	Lire	[illegible]
Պելճ. Ֆրանք	Belga	[illegible]
Զուից.	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Ֆլորին	(Florin)	[illegible]

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ | Cr. Fonc. Eg. [illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Redaction & Administration : 28bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ: ՔՐԱՆՍԱ, ՄԻՆԻ..., ԵԳԻՊՏՈՍ, ԻՏԱԼԻԱ, ԱՄԵՐԻԿԱ, ԵՒՐՈՊԱ

ՇԱԲԱԹ 26 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

26 NOVEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 503

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԽՕՍՔ

ՀԱՐՑԵՐ ԵՒ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

Հայաստանէն հասած վերջին լուրերու համաձայն, ձերբակալութեանց թափը մեղմացած է, համեմատելով առաջին օրերու հետ։

Բայց, լուր չկայ անցեալ Յուլիսէն ի վեր բանտարկուած կալանաւորներու մասին։ Կովկասի վերջին թերթերն ալ ո՛ւր և է տեղեկութիւն չեն տար։ Թէեւ, միամտութիւն է այս կարգի խնդիրներու մասին լուսաբանութիւն փնտռել զանազան «Պրոլետար»ներու եւ «Կոմունիստ»ներու մէջ։

Իսկ ժողովուրդին զինաթափումը կը շարունակուի, իբրեւ հիմնական քաղաքականութիւն։

Երեւանի մարզպանները ինկած են լպրծուն ճամբու մը վրայ, եւ մինչեւ ծայրը պիտի երթան, հակառակ տարրական տրամաբանութեան եւ հայրենիքի սրբազան շահերուն։

Մանաւանդ հիմա որ ներքին պառակտումներն ալ կը ծաւալին ու կը զարգանան համայնավար կուսակցութեան ծոցին մէջ, վարիչները աւելի քան երբեք մտահոգ են իրենց մորթին պաշտպանութեան համար։ «Մեզմէ յետոյ՝ ջրհեղեղ»։

Անհամբեր էինք իմանալու թէ՝ ի՛նչպիսի ամբաստանագիր պիտի ներկայացնէ Երեւանի Չեկան, աւելորդ անգամ մ՛ըն ալ ծիծաղելի չդառնալու համար։

1910ին, երբ ցարական իշխանութիւնը «Դաշնակցութեան Գործ» մը սարքեց, մօտ հազար էջ ամբաստանագիր տպած էր, իր ընթացքը արդարացնելու եւ դատ վարելու համար։ Թողունք հին դէպքերը.— Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն որ 800—1000 մարդ ձերբակալուած է անցեալ Յուլիսէն ի վեր։

Արդ, կառավարութիւն մը որ այսքան հրէշային հալածանքներու կը դիմէ, ինչպէ՞ս պիտի պատճառաբանէ զանոնք։

Կամ արդեօք պիտի համարձակի՞ որ եւ է պատճառաբանութիւն հրատարակել, «ի բուժումն գայթակղեալ մտաց», գոնէ այն ձեւով-ինչ ձեւով որ հրապարակ եկաւ ցարական իշխանութիւնը, Լըժինի սարքած խաղին առթիւ։

Այս հարցումը կ՚ընենք անոր համար որ, ինչպէս շեշտած ենք զանազան առիթներով, վերջին ձերբակալութիւնները յատկապէս ուղղուած չեն Դաշնակցութեան դէմ։

Թերեւս ատոնք միջոց մըն են «դաշնակցական մտայնութիւնը» անհետացնելու, բայց կ՚անցնին բուն կազմակերպուած ..մը հետապնդելու սահմանները։ Եթէ բոլոր զոհերն ալ իբր Դաշնակցական բանտարկուած են, կը հետեւի թէ Հայաստանի ժողովուրդին բոլոր կենդանի տարրերը «հակայեղափոխական» կազմակերպութեան յարած են, իրենց մորթին վրայ կրելով բանւորա-գիւղացիական իշխանութեան անգնահատելի՝ բարիքները...

Երեւանցիները պարտաւոր են լուսաբանել այս հիմնական խնդիրը, իրենց իսկ պատիւը կամ հեղինակութիւնը փրկելու համար։

Սպասելով այդ նշանաւոր յայտնութիւններուն, ըսենք, նորէն, թէ նոր զոհերուն ոչ իսկ մէկ տասներորդը Դաշնակցական է։

Ուրեմն, հալածանքը կազմակերպուած է բոլոր դժգոհ տարրերուն դէմ, որոնք հարիւր հազարներով կը համրուին։

Կառավարութիւնը զատած է իրեն համար անհաճոյ տրամադրութեանց ներկայացուցիչները, — բանւոր, գիւղացի, արհեստաւոր, ուսուցիչ, մենշեւիկ, սոցիալ-դեմոկրատ, ուսանող, ընդդիմադիր, Դաշնակցական եւ ուրիշ ի՛նչ որ կրնայ դէմ՝ ըլլալ օրուան վարիչներուն։

Միւս կողմէ, մասնաւորապէս գիւղացիները հալածելու գործին մէջ, վճռական դեր կատարած է զէնքերը յանձնելու-չյանձնելու խնդիրը։

Եթէ կառավարութիւնը համարձակի յայտարարել թէ Արագածի, Զանգեզուրի կամ Նոր Բայազիտի գիւղացիները անսաստած են իր հրամաններուն, զէնք չյանձնելով, կը նշանակէ թէ այդ շրջանները ապստամբ են։ Կամ, առնուազն չեն հաւատար, չեն վստահիր կառավարութեան։

Եւ ա՛յդ է անողոք իրականութիւնը, դժբախտաբար։

Ժողովուրդի զաւակները, եւ առանձնապէս հայ գիւղացիները իրենց կոպիտ այլ առողջ բնազդով աւելի լաւ կը հասկնան իրենց չարն ու բարին, քան ո՛ր եւ է իշխանութիւն։ Եւ աւելի կասկածոտ են ու սկեպտիկ, երբ իրենց սրտին՝ չի խօսիր այդ կառավարութիւնը, իբրեւ օտար կամ բռնաւոր։

Այդպէ՛ս է որ, Թուրքիոյ մէջ, համիտականէն մինչեւ սահմանադրական շրջանը, տնւնք աւելի հաւատացին իրենց բազուկին ու զէնքին, քան հռչակուած օրէնքներուն եւ շռայլուած հաւաստիքներուն։

Այնպէս, Սասունցին կամ Զանգեզուրցին ի՞նչ պէտք ունի զէնք պահելու, իշխանութեան հրամաններուն անսաստելու եւ գլխուն փորձանք բանալու։ Այն ալ՝ Հայաստանի մէջ։ Կ՚երթայ արտը կը վարէ, ձմրան պաշարը կ՚ամբարէ եւ տունը կը քաշուի, փառք տալով օրուան իշխանաւորներուն։

Երեւանցիները չունին այդ միթթարութիւնը։ Եւ եթէ հակառակը պնդեն եւ յաւակնին յայտարարել թէ ամէն բան կարգին է, իշխանութիւնը՝ ամուր, եւ վտանգ չկայ ժողովուրդին.— մենք չենք վարանիր պոռալ թէ կա՛մ ապուշ են կամ խաբեբայ։

Շ.

ՀԱՅՈՑ "ԼՔԵԱԼ,, ԱԽԱՐԻՆ ՎԷՃԸ ԼՈՒԾՈՒԱԾ

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՊԻՏԻ ՏՐՈՒԻՆ

Երէկի Թղթաբերով ստացուած Պոլսոյ կիսապաշտօն *Միլլիյէթ*ին մէջ կը կարդանք (20 Նոյեմ.).—

Պոլսոյ կուսակալութիւնը Հայոց լքեալ գոյքերէն մէկ մասը գաղթականներու յատկացուցած էր, սակայն Լքեալ Գոյքերու Վարչութիւնը բնակութեան համար գաղթականներուն չէր տար զանոնք, առարկելով թէ այդ մասին հրաման չէ ստացած։ Ներքին գործավարութիւնը վերջապէս լուծեց այս խնդիրը, որ երկար ատենէ ի վեր կը քաշքշուէր։

Կուսակալութիւնը երէկ հետեւեալ հ՚ռագիրը ստացաւ Ներքին գործավարութենէն.—

Ըստ Գործավարներու Խորհուրդի որոշմնագիրին Բ. յօդուածին, — որ ձեզի հաղորդուած էր 1341 (1925՝ Յուլիս 9 Թուակիր շրջաբերականով — այն կալուածները, որ կը պատկանին նախապէս եւ յառաջիկային փոխանակութեան ենթակայ չեղող բացակայ անձերու, Պետական Գանձին սեփականութիւն կը նկատուին. ուստի այս կարգի կալուածներէն անոնք, որոնց գաղթականներուն յատկացումը անհրաժեշտ կը նկատուի, նյմտական գործավարութեան լուր տրուելէ վերջ ներքին գործավարութեան տրամադրութեան տակ պիտի դրուին։

Եթէ այս կարգի կալուածներէն ծախուելիքներ կան, նախապէս ներքին գործավարութեան տեղեկութիւն պիտի տրուի։ Համաձայն 1926 Մարտ 13ի փոխանակութեան օրէնքին, ոչ-փոխանակելիներու «իճարէթէյնլի» շէնքերէն եւ հողերէն անոնք որ մասնաւոր վարչութեանց ձգուած ու բնակութեան համար իբրաւասու անձերու տրուած են կամ այսուհետեւ պիտի տրուին, անոնց փոխարժէքները պիտի գանձուին ըստ Պարտքերու օրէնքին։

«Հետեւաբար նյմտական վարչութեան բացարձակապէս արգիլուած է բացակայ անձերու պատկանող գոյքերը, հողերն ու կալուածները ծախել, առանց քաղաքային պաշտօնատարութեան հաւանութիւնը առնելու։

«Նոյնպէս պիտի դադրեցուին աճուրդները, որ դեռ կը շարունակուին։ Աճուրդի դրուած այս կարգի կալուածներն ալ անմիջապէս քննելու իրաւունք ունեցողներուն պիտի տրուին եւ ներքին գործավարութեան պիտի հաղորդուին։»

Ներքին գործավարութեան այս հրամանը կուսակալութեան կողմէ Բնակութեան եւ Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութեանց հաղորդուեցաւ։ Լքեալ Գոյքերու Տնօրէն Իսմայիլ Հաքքը պէյ կուսակալ Սամի պէյի հետ տեսակցեցաւ այս խնդրին մասին։

Կուսակալութիւնը Լքեալ Գոյքերու Վարչութենէն կրկին անգամ պահանջեց Հայոց լքեալ գոյքերու ցանկը։ Կուսակալութեան հրամանին համաձայն, այս կարգի կալուածները առանց հարցնելու չպիտի կրնան ծախուիլ. Նոյնպէս աճուրդները պիտի դադրեցուին։

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԱՔԼՈՐԱՄԱՐՏԸ

Թայմզի Ռիկայի Թղթակիցը կը ծեռագրէ.

Ընդդիմադիր վարիչներէն անոնք, որոնք պաշտօնազուրկ եղած են բայց դեռ չեն վտարուած կուսակցութենէն, կը շարունակեն կուսակցական ժողովներու մէջ իրենց ձայնը լսելի ընել տալ։ Կամէնէֆ Երկուշաբթի օր փորձեց խօսիլ Մոսկուայի շրջանի համայնավարական համաժողովին մէջ, բայց Ստալինականները այնքան աղմկեցին, որ իր խօսքերը լսելի չեղան։ Բայց եւ այնպէս Կամէնէֆ կրցաւ հետեւեալ ազդարարութիւնը ուղղել ժողովին. «Մեծ աղէտի մը առջեւ կը գտնուինք։ Ամբողջ կուսակցութիւնը դէպի անդունդ կ՚երթայ։» Ստալինականները վարէն պատասխանեցին. «Անդունդը ձեզի համար կը բացուի եւ ոչ թէ մեզի, ո՛վ Մարգարէ»։

Ռակովսկի փորձեց խօսիլ Խարքով, մեծ հաւաքոյթի մը մէջ, ուր տասնամեակի հանդէսներէն վերադարձող օտար հիւրերը պատուոյ տեղերը գրաւած էին։ Ստալինականները արգիլեցին Ռակովսկիին ճառ խօսիլը։ Ասոր վրայ օտար հիւրերուն դառնալով Ռակովսկի ըսաւ. «Հիմա կը տեսնէք թէ ի՛նչպիսի ժողովրդավարութիւն կը տիրէ Խորհրդային Միութեան մէջ»։ Ուրիշ հաւաքոյթի մը մէջ, Ռոմնկի բացատրեց որ «Խորհրդային շահերը աւելի ապահով են այժմ Փարիզի մէջ առանց Ռակովսկիի, որ դէշ խորհուրդներ տուաւ Խորհրդային կառավարութեան»։

Երկու հատուածներու միջեւ պայքարը սաստկացած է։ Ստալինականները իրենց հակառակորդներուն կը սպառնան բանտով, իսկ ընդդիմադիրները արհամարհական կերպով փոխ-վրէժ կը սպառնան։

Մոսկուայի շրջանային համաժողովին, որուն միայն համայնավարներ կը մասնակցէին, ներկաներուն նետուեցաւ թուղթի կտոր մը, որուն վրայ գրուած էր. «Եկած է ժամանակը, երբ մենք պիտի կախենք, պիտի խեղդենք եւ պիտի գնդակահարենք ձեզ Ստալինականներդ»։ Խորհրդային պաշտօնական բանասիրութիւնը Բիլլա Բրիլոնի տեղեկացուցած է իշխանութեանց թէ ընդդիմադիրները սպառնացած են սպաննել զինք, եթէ չհրաժարի հեղինելէ Տրոցկին, Զինովիեւն ու իր կուսակիցները։

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Նոյ. 22ին Ռակովսկի Մոսկուայի համաժողովին մէջ հեւ խօսք առնելով, բուռն յարձակում գործած է կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան դէմ։ Իր քննադատութիւնները եղած են ա՛յնքան խիստ, որ ժողովականներու աղմուկներուն վրայ ստիպուած է կէս ձգել իր ճառը։

Խօսք առած են Ռոզէնկոլց եւ Կարախան, որոնք զարմանք յայտնած են թէ ի՛նչպէս Ռակովսկի մէկէն ի մէկ այնքան արմատական կը դառնայ, մինչ երբ Փարիզի դեսպան էր, յաճախ ծայրայեղ պատեհապաշտութիւն ցոյց տուած է։

Բուխարին եւս նոյն իմաստով խօսած եւ յայտնած է թէ ներկայիս կուսակցութեան մեծամասնութիւնը շատ հաւատարմութիւն ցոյց չի տար Լէնինի սկզբունքներուն։ «15րդ համագումարը, աւելցուցած է, ընդդիմադիրները պիտի դնէ հետեւեալ երկընտրանքին առջեւ.— կամ այն է որ ընդդիմադիրները պիտի լուծուին եւ պիտի հրաժարին պոլշեւիզմի հակառակ իրենց գաղափարներէն, եւ կամ կուսակցութիւնը պիտի շարունակէ իր ճամբան դէպի ընկերվարութիւն, մէկ կողմ ձգելով ընդդիմադիրները։

Բուխարինի խօսքերէն այն կ՚եզրակացուի թէ կառավարութիւնը ընդդիմադիրներուն դէմ խիստ միջոցներ ձեռք չպիտի առնէ՝ 15րդ համագումարի փակումէն առաջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՄԵՌԱԾ

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐԸ ՊՈՒՔՐԷՇ ԿԸ ԿԱՆՉԵՆ ԻՇԽԱՆ ԿԱՐՈԼԸ

Պուքրէշէն հեռագիր մը կը հաղորդէ մահը Ռումանիոյ վարչապետ Եոնէլ Պրըթիանուի։ Ժամանակէ մը ի վեր գրոյց կը շրջէր թէ վարչապետը հիւանդութենէ մը կը տառապի։ Առջի օր թերթ մը գրեց թէ Պրըթիանու նշագեղձի յաջող գործողութեան մը ենթարկուած է, սակայն իրիկուան դէմ հասած հեռագիրները արդէն կը ծանուցանէին իր մահը։

Վարչապետին մահէն անմիջապէս վերջ դահլիճը հրաժարական տուաւ։ Խնամակալ Խորհուրդը հանգուցեալին եղբայր Վինթիլա Պրըթիանուին յանձնեց նոր դահլիճին կազմութիւնը։ Վարչապետ Վինթիլա Պրըթիանու հին դահլիճի բոլոր նախարարները վերահաստատեց իրենց պաշտօններուն մէջ։ Նոր դահլիճը նոյն օրն իսկ աւանդական երդումը կատարեց։

Այս անակնկալ մահը պատճառ կը դառնայ որ ընդդիմադիրները աւելի սաստկացնեն իրենց պայքարը ազատական կուսակցութեան եւ խնամակալ ժողովին դէմ։ Իշխան Կարոլի կողմնակիցները արդէն իսկ հեռագրած են Փարիզ՝ որպէսզի հրաժարեալ գահաժառանգը անմիջապէս Պուքրէշ վերադառնայ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը Կիրակի։

Եոնէլ Պրըթիանու ծնած էր 1864ին, իր հայրը խիստ մեծ դեր կատարած է Ռումանիոյ անկախութիւնը կերտելու մէջ, Մոլտավիոյ եւ Վալաքիոյ միացումով։ Բարձրագոյն կրթութիւնը ստացած էր Փարիզի մէջ, աւարտելով Բազմարուեստեան և Երկրաչափական բարձրագոյն վարժարանները։ Ռումանիա վերադարձին, պետական երկաթուղիներու ճարտարապէտ կարգուեցաւ։ 28 տարեկանին երեսփոխան ընտրուեցաւ իբրեւ Ազատական կուսակցութեան թեկնածու։ Յաջորդ տարին՝ 1895ին Սթուրցայի դահլիճին մէջ հանրօգուտ շինութեանց նախարար եղաւ, իսկ 1901ին առանձնեց արտաքին նախարարութիւնը։ Պրըթիանու ներքին նախարար էր, երբ ծագեցաւ գիւղացիական ապստամբութիւնը, զոր զսպեց խստիւ։ 1907ին առաջին անգամ վարչապետ եւ Ազատական կուսակցութեան նախագահ եղաւ։ Իր օրօք էր որ յիշեալ կուսակցութիւնը ընդունեց հողային բարենորոգման ծրագիրը, որուն համաձայն մեծ հողատէրերը սեփականազրկուեցան։ Նոյնպէս իր օրով ընդունուեցաւ ընդհանուր քուէի դրութիւնը։ 1913ին Մարկիլոմանի անկումէն վերջ դարձեալ վարչապետ եղաւ։ 1916ին երբ Ռումանիա պատերազմի մտաւ Դաշնակիցներու կողքին, Պրըթիանու պատերազմական նախարար էր։ Անկէ ի վեր Ռումանիոյ քաղաքական կեանքին մէջ գլխաւոր դեր կատարած է։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՄԵՌԱՒ ՊՐԸԹԻԱՆՈՒ

Վերջին հեռագիրներու համաձայն, վարչապետը երեք անգամ գործողութեան ենթարկուած է։ Վերջին գործողութեան ընթացքին Պրըթիանու մերժած է թմրեցուցիչ առնալ։

Սակայն նշագեղձերուն մէջ արդէն նեխում եւ թունաւորում առաջ եկած էր։ Ամբողջ 12 ժամ սիրտը արհեստական միջոցներով բաբախել տուած էին։ Շնչառութիւնը հետզհետէ կը դժուարանար. այլեւս քիթէն չէր շնչեր, այլ խոչափողին անցուած խողովակներէ։ Երրորդ գործողութիւնը կատարողն էր Տոքթ. Մասթա, որ յուզումէն կը դողար, այնպէս որ առաջին հարուածէն վերջ գործիքը ձեռքէն ինկաւ։

Փրօֆ. Անկըլէսքու որ քաղաքական գործօն կեանքի մտնելէն ի վեր վիրաբուժութիւն չէր ըրած, նշդրակը ձեռք առաւ և փորձեց ազատել մահամերձ վարչապետը։ Բացաւ անոր ամբողջ կոկորդն ու կուրծքը, մինչեւ սիրտը եւ հետզհետէ մաքրեց թարախոտ վէրքերը։ Գերման թերթերը, որ այս մանրամասնութիւնները կուտան, կ՚աւելցնեն թէ Փրօֆ. Անկէլէսքու վերջին ճիգ մը փորձելու իր աճապարանքին մէջ նոյնիսկ մոռցած էր ձեռքը մաքրել, որով Պրըթիանուի արիւնը վարակուեցաւ։ Քիչ վերջ արդէն մեռած էր։

ԻՇԽԱՆ ԿԱՐՈԼ ԿԸ ԴԱՒԱԴՐԷ

Պրըթիանուի մահուան լուրը ստացուելուն պէս, իշխան Կարոլ եւ իր բարեկամները գաղտնի ժողով մը գումարեցին Նորմանտիոյ մէկ գիւղակին մէջ, Փարիզէն 250 քլմ. հեռու։

Խորհրդակցութիւնները տեւած են երկար ժամեր։ Որոշումները գաղտնի կը պահուին։ «Փարի-Միտի» այս լուրը հաղորդելով կ՚ըսէ թէ իշխան Կարոլը գահ բարձրացնելու համար անհրաժեշտ նկատուած է նախ զինքը հաշտեցնել իր ընտանիքին, այսինքն իր կնոջ հետ։

Երէկ մինչեւ կէսօր իշխանը չէր վերադարձած Նէօյեիի իր ապարանքը։

Նոր դաշնագիր Իտալիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Նոյեմբեր 22ին Թիրանայի մէջ պաշտպանողական դաշնագիր մը կնքուեցաւ Իտալիոյ եւ Ալ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ «ԳԻՒՂԸ»

Ամէնէն առաջ կ'ուզեմ որ ոեւէ մէկը չկարծէ թէ կատակ կ'ընեմ. ոչ ալ որ կ'ուզեմ այս պատճառով ինքզինքս խոնարհ ցոյց տալ, կարծես թէ պատուած չեմ իր ընտիր ընկերակցութեամբ, ամենևին: Գիտեմ, թէ հոն որ կը զարմանամ ու կը հիանամ, ուրիշներ անտարբեր կրնան մնալ։ Ինքնաշարժի խճողումներ չկան այնտեղ, իրիկուններ եւ առաւօտ, այլ խճողումն երկնային կառոյցներով ցամաք ուր եւ հօտերու: Լոյսի համար միայն արեւը կայ, եւ փողոցի լապտերներու լոյսերու տեղ, ծառեր կան հոն, կարմիր ու դեղին լոյսերու փոխարէն՝ կարմիր ու դեղին պտուղներով:

Ահա այս տեղ «ծնաւ մանուկը»... Եւ հիմակ ան, որ այլեւս մեծ է, երկու արուեստ ունի. գիւղի թերթերու վրայ դիմանկարներ ու տեսարաններ փորագրելով հաց կը շահի իր մարմինին համար եւ խաղի թերթերու վրայ դիմանկարներ ու տեսարաններ փորագրելով հաց կը շահի իր հոգւոյն համար...

Իր հոգւոյն պահանջները հոգալու համար փորագրած իր մէկ գործը կը կոչուի «Գիւղը»:

Տասնեւմէկ մասերէ բաղկացած այս գործը թող տեսնեն բոլոր անոնք որ չեն տեսած, եւ տեսնողները պէտք է նկատեն որ...

Ա.— Շատ լուսանկարչական չուզեր ըլլալ հեղինակը, երբ կը գծէ իր տիպարներն ու տեսարանները, բայց կ'ուզէ լուսանկարչական ըլլալ՝ երբ կ'ընտրէ իր բառերը, ահա թէ ինչո՞ւ կը շեղի՝ հանդիպելով «ճըղարար», «թարլա», «կղոզքրան» բառերու եւ տալով մեզ «արեւածառագայթ» կամ «ուռեցած» բառեր...

Բ.— Իր մտքի վճռաճշդութիւնը պարած միջոցին ու հակառակ շարժումներ բրած ատեն, փախանող ճեխը կը կոտրտուին երեւին, ահա թէ ինչո՞ւ ազեղեցիկ անապատի Ցնուսին պէս «թագաւորը» խրտուիլակը, ակնածանքի մը մէջ կը դառնայ «արկանդակ, բիթը մաշած, ու աչքերը դուրս ինկած չինական կուռք մը»... եւ Միջօն «մենիւս» տեսնողի պէս կը տեսնէ:

Գ.— Արատես ու հեռատես իր աչքերը, զարմանալի կարճատեսութեան մը բռնէներ կ'ունենան ու այդ պատճառով ալ կ'ըսեն. «Բայդուշի խաւրի աշ տոքը»... «առատաձեռ դդումի դեղին ծաղիկները»:

Դ.— Մշտապէս չի կրնար մնալ ազա՛տ, ինքնօրէն, երբեմն կը հպատակի ու կը տկարանայ՝ կրկնելով հասարակ ձեւեր, տասնեւմէկ էջնոց պատկերի մը մէջ՝ բնաւունեւշորս անգամ կրկնելով «Փիլիկ աղբարը», որպէսզի սկսի նորէն. «ո՞վ չէր ճանչնար Փիլիկ աղբարը»...

Ե.— Միայն ցոյց կու տայ ու աչքով տեսնելիք բաներու մէջ ունի: Յայտնապէս կը դղուշանայ մութէ ու ստուերի մէջ տեղի ունեցող անցուդարձերէ: Ահա թէ ինչու իր տիպերէն եւ ոչ մէկի խղճի խայթերը, դղջումները, յետադարձ դատումները կը նկարէ: Այս է պատճառը որ իր ընտրեալներէն ոմանք սիրտ չունին, եւ ոմանց կը պակսի դլուխ:

Զ.— Դառնանաշ ու կծու բաներու միայն յարդ կուտայ. այս պատճառով է որ իր «Գիւղը» չունի մեղրի պէս դրացիութիւններու, աղբիւրի պէս առատաձեռնութիւններու, լեռնային հըպարտութիւններու, կանոնային սիրոյ եւ ուրիշ համերու ներկայացուցիչներ:

Գուցէ՝ այս մնացեալները վաղը պիտի տեսնենք... ուրեմն այսօրուան մեր ունեցածը լիակատար ու ամբողջական չէ... Սակայն եթէ մեզ տուած իր այս հոգեւոր հացը լիակատար չէ, այս չի նշանակեր թէ ան ցորենէ ու ընտիր մէկ պատառը չէ հացին...

Ահա այս պատճառով է որ, այնքան ախորժելի ու սիրելի նկատուեցաւ անիւ

Իր այս գործը սիրելի ընող պատճառները երկու դասի կարելի է բաժնել 1 Արտաքին. եւ 2) Ներքին:

1. — Արտաքին պատճառներ.

— Ա.— Նահատակուածները կը սրբանան, դառնալով պաշտելի... Մեր գիւղերուն մէկ մասը նահատակուեցան՝ ու այս պատճառով է որ երկիւղածութեամբ կը լսուին իրենց մասին եղած ամէն խօսքերը...

Բ.— Սիրելի է վերապրիլ մանկութեան ու մանրմանութեան պահերը... Շատերուն, որ եւ է գիւղ, այդ վերապրումը կ'արթնցնէ...

Գ.— Արգիլուած կամ անհասանելի բաները երազի պէս բաղձալի են... եւ մեր ժողովուրդի մեծագոյն մասին համար, իր հայրենի, կամ որ եւ է գիւղ, երազի մէջ է...

Դ.— Ընթերցողներու մեծագոյն մասը, այս օրերուն մանաւանդ, անմիջական ու գիւրամատչելի վայելք մը կ'ուզէ: Ահա ինչո՞ւ կը սիրէ «Գիւղը», անմիջական ու գիւրամատչելի է ան...

Այս տիպը, արտաքին պատճառները կը միանան ներքին պատճառներուն, եւ այստեղ անհրաժեշտ է նկատել որ հանոյը տրամադրութիւններու. Նպաստաւոր գետնի մը մէջ ինկաւ: Եթէ շրջենք այս թերթը, անոր միւս էջին վրայ պիտի կարդանք թէ իր ժամանակի տրամադրութիւններուն հարազատ էր այս հանոյը...

Ինչպէս բսի, այս կէտի վրայ, արտաքին պատճառները կը միանան ներքին պատճառներուն:

2.— Ներքին պատճառները

Ա. — Բարբառային ստորութիւնները կը մեղմացնէ հեղինակը, շատ անգամ դառնոնք ձուլելով իրարու. օրինակ. «Աղջի Սառիկ, մո՞ւրս գլխուտ». «էդ եզը լուծքը դժմար կը քաշա». «էտ բաղդ առնես ու գետին մտնես» եւայլն:

Բ.— Կը սիրենք տեսնել հերոսներ, որոնք կարող են զսպել իրենց նիւթը եւ ենթարկել զայն: Համատեղ զսպած է իր նիւթը եւ ենթարկած է իրեն:

Գ. — Արհեստական չէ իր «Գիւղը», այլ բնական ու կենդանի... Այս կը նշանակէ թէ հեղինակը, Ճոխակին պէս, անշունչ բաները շնչաւորելու զօրութիւնը ունի...

Դ.— Մանաւանդ ու պզտիկ իրենց կեանքն ապրող իր տիպարները, միաժամանակ ընդհանուր ու տարածական ըլլալու կարողութիւնն ու կատարելութիւնն ունին...

Ե.— Իր նիւթին հանդէպ օտարականի պէս չէ, այլ մտերմի, անոր գաղտնիքները գիտցողի պէս: Անոնք իրարու համար ոչինչ կը խնայեն, եւ այս պատճառով հեղինակը փոխանակ փչուրփչուրի, լեցուն ձեռներով կը ցրուէ...

Զ. Իր տեսնելու բնական կարողութիւնը պատճառ կը դառնայ որ յարգարուած ըլլայ գեղջիկ

Է.— Իր հասուութիւնն ու առանցքայինը... պէս պատրաստ է բանալու փակուած դարակները, եւ նորութեամբ տալու, ինչ որ կորսուած պիտի ըլլար...

Ը.— Ազգելու իր կերպերուն մէջ ամէնէն չշտուածը կարեկցութիւնները գլխաւորն է եւ աւով է որ կը կապէ մեզ մարդուն ու բնութեան:

Թ.— Զինք փափաքելի դարձնող շնորհներուն մէջ ամէնէն տիրականը իր մանկունակ պարզութիւնն ու պարզամտութիւնն է: Գլխաւորապէս այս պատճառով է որ իր ներկայութիւնը բեռ մը չէ, եւ ներողամտութեամբ կը նայինք կամ չենք նկատեր իր յանցանքները...

Ընդհանրապէս.— Ա.— Արեւ է ու ցօրեկ, ու կէսօր. այս պատճառով ալ ստուերները գրեթէ ջնջուած, ու խորհուրդի, խորհրդաւորութեան տեղեր չկան... ու նաեւ այս պատճառով ալ կը տեսնուի՝ ինչ որ տեսանելի է, եւ դուշակելու բան չկայ...

Բ.— Չի խօսակցիր. կը պատմէ, չի կառուցաներ՝ կը գծէ...

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

Պուէնոս-Այրէս. 28 Նոյեմ.—

Գաղթային Կեդրոնի եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Հոկտեմբեր 23ին, տեղի ունեցաւ սգահանդէս՝ ի յիշատակ յաւէտ ողբացեալ Անդրանիկի: Հրաւիրուած էին գաղութիս բոլոր միութիւնները,— Բարեգործականը, Հայրենակցականները, Հայուհեացը, Ձ. Ե. Որբերը: Բոլորն ալ անվերապահօրէն ժամանակին ծաղկեպսակներով, ամանք նուիրատուութիւններով, բացի Հօկէն եւ պոլշեւիկներէն:

Պատարագէն անմիջապէս յետոյ կատարուեցաւ մասնաւոր հոգեհանգիստ: Ապա սկսաւ սգահանդէսը:

Ժամանակէն շատ առաջ, նմանը չտեսնուած բազմութիւն մը լեցուած էր եկեղեցւոյ սրահը, այնպէս որ շատեր ոտքի վրայ կամ դուրսը մնացին: Պատրաստուած էր գերեզման մը սեւ շղարշներով իբր խորհրդանիշը Անդրանիկի շիրմին: Ճակատը դրուած էր Հ.Յ.Դաշնակցութեան կոմիտէին ծաղկեպսակը, իսկ անոր մէջտեղ՝ Անդրանիկի մեծադիր նկարը, սեւ շղարշներով: Աջ եւ ձախ շարուած էին միւս ծաղկեպսակները.

Ատենապետը՝ Գ. Իսրայէլ Արսլանեան համառօտակի ներկայացուց հայդուկին 25 տարուան գործունէութիւնը եւ հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան ոտքի կենալ, յարգելու համար մեծ հերոսին յիշատակը: Ընկ. Յովհաննէս Յովհաննէսեան երգեց «Գարահիսար լեռան կրծքին». Տիկին Արշալոյս Զօրեան՝ Անդրանիկի հայրենակցուհին՝ երգեց «Իրրեւ արծիւ»: Իսկ Հայուհեաց երգիչ խումբը երգեց «Մրծեռնակ»ը: Օր. Մազլումեան երգեց «Կռունկ ուսկի՞ց կուգաս»ը:

Բանախօսեցին՝ Գ. Գ. Պարգեւեան եւ Սարգիս Սրապիոնեան: Փոքրիկն Պարգեւեան արտասանեց Անդրանիկի նուիրուած կտոր մը: Ընկ. Լեւոն Թահթաճեան կարդաց ճառ մը:

Ամէնէն վերջը խօսք առաւ Ընկ. Թաղէոս Մեծատուրեանը, որ պատմելով Անդրանիկի հայդուկի եւ հրամանատարի կեանքէն դրուագներ, ցոյց տուաւ անոր արժանիքները եւ ըսաւ, «Անդրանիկ իր յեղափոխական խառնուածքին համաձայն որոշումներ կատարեց եւ գտաւ իր ձգտումներուն համապատասխանող միակ կազմակերպութիւնը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Ու ենթարկուելով անոր հրահանգներուն, 25 տարի շարունակ գործեց նոյն դրօշին տակ: Դաշնակցութիւնը շատ բան տուաւ Անդրանիկին եւ պահանջեց շատ բան եւ ան զոհացուց տուաւ բոլոր այդ պահանջներուն առանց տրտունջի: Ընկերը վերջացնելով խօսքը, հրաւիրեց ժողովուրդը, մանաւանդ երիտասարդները որ, եթէ անկեղծօրէն կ'ուզեն յարգել յիշատակը անմահ հայդուկին, հետեւին անոր ճամբուն եւ գլուխ հանեն անոր կիսատ ձգած գործը:

Ժողովուրդը խոր յուզումով բաժնուեցաւ սրահէն

ՍՈՒՐԷՆ ԹԱՇԼԵԱՆ

Գ.— Յանուն'ս է. բազմալի վախճաններու մասին չի մտածեր ամենեւին, կամ չի՛ կրնար տեսնել

Այս գործի փոխանք.— Որչափ ալ հայ գիւղն ու հայ գրականութիւնը օժտուելով քաղաքակրթութենէն՝ կերպարանափոխուին, կատարելանան, պիտի ունենք Համաստեղի այս պատկերները ունենալ, ու անով զարդարել մեր սեղաններն ու գրադարանները, որովհետեւ անոնք ոչ թէ անհատ մը՝ այլ բոլորիս համար յիշատակներ են փրկուած...

ՕՇԱՆ ԿԱՐՕ

(կարդացուած Յարդգոյի 17 Նոյ. Հինգշաբթի երեկոյին մէջ:)

ԿԵԱՆՔԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Պերլինի Սոցիալիսթիչէսքի Վէսթնիք Թերթը կը հրատարակէ (10 Նոյ.) մոսկուայէն հասած նամակ մը, որ կը կրէ 3 Նոյ. թուականը: Նամակը գրուած է տասնամեակի խրախճանքներուն նախօրեակին.

Քաղաքին մէջ վախ մը կայ: Շարունակ կը դառնայ խօսքը պատերազմին ու սովին շուրջ: Հետաքրքրականը այն է, որ խռովքի մատնուած զանգուածը այդ պատերազմը կը նկատէ ոչ թէ արտաքին, այլ ներքին քաղաքացիական կռիւ մը: Վերջերս աւելցաւ հակահրէական շարժումն ալ, ինչպէս նաեւ թշնամութիւն մը օտարականներու հանդէպ:

Թշուառութիւնը, վաճառատուններու առջեւ երկար սպասումները, պատերազմի զրոյցները, ներքին վախերը հոգեբանական թշնամութիւն մը ստեղծած են Մոսկուայի բնակիչներուն հոգիին մէջ այն օտարականներուն հանդէպ, որոնք լաւ հագուած են, լաւ կ'ուտեն եւ լեցուցած են քաղաքը: Բնակչութիւնը կը սրտնեղի, երբ կը տեսնէ որ իշխանութիւնները երկերես դերք մը բռնած են, լաւ ընդունելութիւն օտարականներու հանդէպ, բռնութիւն սովետ քաղաքացիներու հանդէպ: Ժողովուրդին մէջ, որ պաշ բռնած է խանութներուն առջեւ, գրոյց կը շրջի թէ ապրանքներու պակասութիւնը արդիւնք է օտար «հիւրերուն» ժամանումին: «Կը կերակրեն զանոնք լեցնելով անոնց մինչեւ կոկորդը եւ վերադարձի ճամբու նուէրներ կ'ընեն», այս զրոյցները աւելի կը կատղեցնեն ժողովուրդը:

Զգոյշ են այն օտարականներուն հանդէպ, որոնք կ'աշխատին հաղորդակցութեան մէջ մտնել ժողովուրդին հետ: «Ասոնք մեր կոմունիստներէն աւելի գէշ են, ո՞վ գիտէ թէ ինչու համար եկած են» կ'ըսեն: Օտարականներու բազմութիւնը կը նկատուի փաստ մը պատերազմի մօտենալուն: «Լրտեսելու եկած են», կ'ըսէ ժողովուրդը: Հակառակ որ ժողովուրդին զանազան խրախճանքներ խոստացած են, ժողովուրդը տօներուն կը նայի վախով եւ խռովքով:

Բարոյական ընկճումը մեծ է կոմունիստներուն մէջ: Այլեւս հաւատք մնացած չէ իշխանութեան կայունութեան վրայ: Շատեր կը խորհին թէ արդեօք, կուսակցութեան այս դիկտատուրան պիտի կրնա՞յ տեւել անխուսափելի յեղաշրջումներէն յետոյ: Այժմ բոլոր կոմունիստները համոզուած են թէ դիկտատուրան բռնած է ահաբեկումի ճամբան, նոյնիսկ կուսակցութեան երեկուան պետերուն հանդէպ, եւ թէ վտարումներուն անպայման պիտի յաջորդեն ձերբակալութիւններ, յետոյ գնդակահարութիւններ:

Կ'ըսեն թէ կուսակցութեան վերին շրջանակներուն մէջ շատ քիչեր կան կուսակից՝ համերաշխելու գաղափարին կը բացուած երկու հոսանքներու միջեւ: Անոնք անհրաժեշտ կը նկատեն վերջնականապէս գլխատել բոլոր ընդդիմադիրները, Տրոցկին եւ Զինովիեւը, վանտելով իրենց բոլոր դիրքերէն, իսկ կուսակցութեան քաղաքականութիւնը վարել ընդդիմադիրներուն դոյց տուած ուղղութեամբ: Այս է Լէնինի սովորական ռազմավարութիւնն ալ: Կուսակցութիւնը չի փրկուիր պահելով Տրոցկին: Եթէ Տրոցկի կարեւոր է, պէտք է զայն պահել «խնամքով բանտի մէջ»: Այնայն պէտք է նաեւ նկատի առնել բանուորներու համակրանքը:

Միւս կողմէն, նկատել կուսակցութեան որ պէտք է իրապաշտ ըլլալ եւ այլեւս չհաւատալ երեւակայական վտանգներու մասին: Ցեղափոխութեան խրախուսիչ հանգրուան տարրեր գործելակերպ կը պահանջէ: Ընդդիմադիրները վտանգաւոր չեն, եթէ տնտեսական տագնապ չկայ: Իսկ տնտեսական տագնապէն խուսափելու համար պէտք է ամբողջովին նէփը, գիւղերու կլճառումը, ճարտարարուեստին զարգացումը աւելի կ'անցնի ընդդիմադիրներու անխնայողական աշխատանքը, քան տղայական զէնքերով անոնց դէմ կռուելու պարապ փորձերը: Պէտք է դրամատիրական աշխարհին հետ համաձայնութեան մը գալ, հաստատել համակեցութեան (coexistence) բարեկամ եղբայրութիւն: Այս ճամբով միայն է յաջողութիւն գինաթափ պիտի ընէր ընդդիմադիրներու համակիրները: Վտարել ընդդիմադիրները կուսակցութենէն, անխղճութեամբ մը շրջապատել զանոնք, չտալ Ժպաղափարի համար նահատակի լուսապսակը:

Այս երկու հոսանքները կուսակցութեան ղեկը կը հակի առաջին հոսանքին, մինչդեռ բանուորական սէնտիքաներու վարիչները՝ երկրորդ հոսանքին: Ո՞րը պիտի յաղթէ, չենք գիտեր:

Բանուորներու մէջ, կացութիւնը տաժանելի է: Ընդհանուր նեղութեան, որ կը վերաբերի բոլոր բանուորներուն, բացի քաղաքական կուսակցութեան անդամներէն, խտրութիւններու պատճառ դարձաւ կը վախցուի բողոքներէ, հազարաւորներէ: Պէտք է մեծ կարով ունենալ զսպելու համար ինքզինք, երբ կը տեսնուի թէ հազարաւոր ոճրագործներ ազատ կ'արձակուին, մինչդեռ քաղաքական բանտարկեալները կը մնան բանտին մէջ 5—6 տարիներէ ի վեր

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Մարտ-Մանգաղի թղթակիցը կը գրէ Մոսկուայէն (13 Նոյ.)—

Մոսկուայի հայ Մշակոյթի Տունը մոռցած է իր նպատակը եւ աշխատանքի ասպարէզը: Շարք մը պատճառներ արգելք դարձած են իր զարգացման: Այդ արգելքներէն գլխաւորն է իր արտաերկրային հանգամանքը: Երբեք չէ կապուած տեղական կրթական ու մշակութային ղեկավար հիմնարկութիւններու հետ: Այլ կապուելով Հայաստանի կրթական գործավարութեան, հեռաւորութեան պատճառով, լաւ չէ ղեկավարուած: Մշակոյթի Տունը նոյնիսկ փակած է ուսանողական պանդոկը: Մոռնալով իր կոչումը, աճապարեր է բանալ առեւտրական ձեռնարկ մը, խանութ մը: Եւ այսպէս, Մոսկուայի Հայ Մշակոյթի Տունը, կորսնցնելով իր գոյնը, դարձած է առեւտրական տուն:

Մշակոյթի Տան միակ մշակութային աշխատանքը՝ Մանկատունն է, զոր սեղմած է մէկ սենեակի մէջ: Այս մանկապարտէզին կ'օգնէ նաեւ Մոսկուայի կրթական իշխանութիւնը: Սակայն բնակարանի տագնապին պատճառով, հետզհետէ այդ մանկապարտէզն ալ կը կորսնցնէ իր կոչումը:

Նախկին Լազարեան ճեմարանի շէնքը, ուր, ժամանակ մը, կը գտնուէին բարձրագոյն եւ միջնակարգ դպրոցներ, ամբողջովին ենթարկուած է Մշակոյթի Տան հովանաւորութեան: Մեր դպրոցական ցանցը անբաւական է, նախ այն պատճառով որ շէնք չկայ: Ուստի անհանդուրժելի է որ շէնքը կը յատկացուի առեւտրական նպատակներու վարձքն ալ թողլով մասնաւոր անձերու ձեռքը:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՒՂԵՐ

(Խորհրդային Թերթերէն)

ԽԱՆԱՄԱԽ գիւղը կը գտնուի գաւառէն 15 քիլոմ. հեռու: Բնակչութեան թիւ 1300: Գիւղացիները կը զբաղին մասնաւորապէս երկրագործութեամբ, անասնապահութեամբ եւ քիչ մըն ալ մեղուաբուծութեամբ:

Գիւղը ունի 4 ամեայ դպրոց մը, որ կարօտ է վերանորոգման.

ԽԶԻԽԱՆ գիւղաքաղաքը կառավարութեան կողմէ վաւերացուած յատակագիծի մը համաձայն, պիտի բարձրանայ գիւղին գլխուն, բարձր, անտառապատ լերան կրծքին: Արդէն սկսուած է շէնքերու կառուցման: Առաջին կառուցուած մեծ շէնքին մէջ պիտի փոխադրուին... ... գաւառական մարմինները.

Խզիւանի շրջանին մէջ ... ծաւալ ստացած է ծխախոտի մշակութիւնը, շնորհիւ թէ ... գավառականներուն ձարեկնոր տարուան 20,000 փութ ... ծխախոտի բերքը գիւղացիներուն մեծ օգնութիւն կը հասցնէ ... պէտք լրացնեն իրենց գիւղատնտեսական պակասները: Խզիւան ծխախոտը իր յատկութեամբ առաջնակարգ է ... մէջ մեղուաբուծութիւնը եւ ... բամբակաշահութիւնը շատ զարգացած են: Շերամապահութեան բերքը այս տարի անցեալ տարուան վրայ կէս առ կէս աւելի. Շրջանը հարուստ է անտառներով եւ հանքերով, օրինակ մարմար, պղինձ, բարածուխ ... մարր եւ վիմագրական քարեր...

Երեւան Ալաւերդի երկաթուղագծին աւարտումով հանքերու ... մեծ ... զարկ ... տանայ: Ժողովուրդը իր միջոցներով սկսած է շինել ... մինչեւ Շամշադին խճուղի...

Այժմ, Խզիւանի մէջ ... պակասութիւնը շատ ... ջուրի հին խողովակները ... ցած են:

ՉԱՐԵՆՑ ԿԸ ԽՕՍԻ

Չարենց Թիֆլիս ... է, եւ անդամակցած «Վրաստանի Պրոլետար գրողների ... միութեան»: Այս միութեան ... երեկոյթին մէջ ... սախօսութիւն մը «Գրականութեան վիճակը Հայաստանի մէջ» ... կը յարձակի Հայաստանի պրոլետար գրողներուն վրայ: Մանրամասնօրէն քննելով Հայաստանի գրական հոսանքները, շեշտէր թէ կատարուած աշխատանքները շատ ... են: Աշխատանքներու թուլութեան պատճառը այն է, որ գրական ... ժերը ջլատուած են: Ցեխոտ ... րենց քննեց «Հայաստանի պրոլետար գրողների միութեան» աշխատանքները եւ ցոյց տուաւ անոնց ... կավարներուն սխալներն ու ... րութիւնները: Թոյլ է, ըսաւ ... քննադատութիւնը, պաշտպանող ... քննադատութիւնները ... լու համար, մէջբերումներ ըրաւ «Գրական գիրքերէն»:

Այս դասախօսութենէն ... տօյ տեղի ունեցան վիճաբանութիւններ եւ ներկայացուեցաւ ... տեւեալ բանաձեւը —

«Լսելով ընկ. Չարենցի ... կանութեան եւ գրական ... կերպութիւնների ... Հայաստանում» ... Վրաստանի Պրոլետար գր... միութեան հայկական ... անհրաժեշտ կը գտնէ ... կազմակերպել Անդրկովկասի Գրողներու Դաշնակցութիւն ... իր մէջ պիտի ընդգրկէ ... գրական հոսանքները ... ժեղցնէ անոնց աշխատանքը»

(Պրոլետար, 2 Նոյ.)

ՅԱՒԵԼՈՒՄ

…ակոբեան Եղաշխէ ինք- …ծով պայթում մը ընթաց- …ոտուած էր երիտասարդ- …ուազարտուեցաւ երեք …ան բանտարկութեան: Դա- …պարտուեցաւ վեց ամսուան …իւրով կատարուեցաւ, …կաթիլ գինը յաւելում …միւս գինը յաւելում …թո՛ղ յաւելում մըն ալ …բանին դատապար- …ինչ կ՚ըլլայ:

…ինչ է քարոյականը …

…— Ոք եւ է երես- …խուսանք չունի ծզմելու …որ քուէ կուտայ …երեսփոխան մը կը- …ընտրողը տուրքով …կառավարու- …խաղցել ընտրողը …Այսպէս, կը …մը, ոչ թէ բանտին …խորհրդարանին մէջ: …անգամ մը, որ իր կառ- …նստի ընտրողին մէջքին …կարելի չէ այլեւս ծան- …

…թէ պարոն երես- …քանի մը օր բանտ …յարգանքը կոր- …եւ դատապարտուեցաւ …քան ինքը բանտէն դուրս …խորհրդարան մտած են: …ինքնաշարժին է, …բանտին, որ ընտրողը կը …

…խորհին թէ ընտրողներ …չեն ուզեր տապալել …իրենց հոգին …եւ կը բողոքեն միայն …երբ երեսփոխանին …կը ծախէ իրենց մարմինն

ՕՏԻԼ

…ԱՐԿԱԾ.— Ուսուցիչ …մէրար, որ հանգստեան կոչ- …էր այլեւս, Պլանդիի կա- …ուղեց շոգեկառք քաշ- …երբ շոգեկառքը արդէն …նլած էր: Սակայն հա- …իր հաւասարակշռու- …պահել եւ ինկաւ: Ինկաւ …կախուեցաւ սանդուխներէն: …կառքը կը սուրար արդէն, …մէրար կը ճօճէր ու կախ …գերմարդկային ճիգե- …յաջողեցաւ փրցնել կառքը …ու ինկաւ երկաթու- …միւս գիծին վրայ: Վիրա- …էր եւ ուժաթափ: Նոյն …հասաւ հակառակ ուղ- …շոգեկառք մը: Ժէրար …ժամանակ ունէր, ոչ ալ ուժ, …ելլելու համար գիծէն: …շարժումով մը, ինք- …ժողվեց եւ պառկեցաւ գի- …մէջ: Որքան կրնար տա- …եւ հոգին փակաւ Շո- …անցաւ: Տեսնողներ …վազեցին: Ժէրարի …բլին բլին եղած էին …եւ կողերէն վիրաւոր …էր: Նուազեր էր: Եւ …բժիշկները կը կարծեն …վիճակը ծանր չէ:

ՆՈՐ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի շինարարական գործերու բաժնին վարիչը, Բաժ. Թիֆլիս հասնելով հետեւեալը յայտարարած է «Պրոլետարի» (2 Նոյ.).—

Հայաստանի շինարար աշխատանքը մէկ թափով կը շարունակուի: Միեւնոյն ժամանակ կը փորձուի շինարարութեան աշխատանքները աժանցնել: Վերջերս սկսանք պատերը կանգնել ծուլածոյ, փոխանակ շարելու քարով: Այս եղանակը, որ կը գործադրուի Հայաստանի մէջ առաջին անգամ, կը կայանայ խիճեր եւ ասդին անդին նետուած քարերի կտորուանք շաղախի միջոցով իրարու խառնելուն մէջ: Այս ձուլածոյ եղանակով այժմ Երեւանի մէջ կը շինուի հսկայ երկյարկանի շէնք մը՝ մեքենայական գործարանի մը համար, նոյնպէս երկու մեծ տուն՝ բնակութեան համար, մէկ յարկնոց գործարան մը կաշեգործութեան, եւ ուրիշ շէնքեր: Այս ձեւով քարի աշխատանքները կ՚աժաննան հարիւրին 40—45 համեմատութեամբ:

Այսպէս պատերը կը շինուին եւ ներսէն ու դուրսէն կը ստանան շքեղ դրուագներ, նախշեր եւ ամէն տեսակ ճարտարապետական մշակումներ: Ցուներուն սանիքները կը շինուին չեչաքարէ. եւ այսպէս կ՚աժաննայ աշխատանքը եւ անտառային նիւթերու նուազ կը դիմուի: Յանդուղներու, լուսամուտներու, դուռներու մասին, աժան շինելու համար, միջոցներ ձեռք առնուած են:

Այժմ փայտէ շինութիւններուն փոխարէն միջոցներ կը խորհուին գործածելու երկաթէ շինութիւններ, որպէսզի կարելի ըլլայ կրճատել անտառային նիւթերու գործածութիւնը: Հայաստան կարօտ է փայտի եւ այս պատճառով գինը սուղ են: Միւս կողմէ, այդ ձեւով աշխատուած պարագային արժէտաւոր բանուորի շատ քիչ անհրաժեշտութիւն կը ներկայանայ: Այնպէս որ աշխատանքները աւելի կ՚արագանան: Այն տունը, որ քարով շինուած պարագային, կը վերջանար մէկ տարիէն, այս վերջին ձեւով շինութիւնը կ՚աւարտի 3—4 ամիսէն:

ՔԱՋ ԽՕՍՔԵՐ

Ուրալսքի Ռուսոյի, պոլշեւիկեան թերթ, վախն ի վախ բայց քաջաբարբ՚ըսէ թէ անհրաժեշտ տասնամեակի այս տօներուն որ եւ է բան մըն ալ… գործաւորներուն համար ընել:

Քրօնի քրիմ պարզապէս կը խորհրդածէ տասնամեակի տօներուն առթիւ «Մենք, տօներուն մէջ, շատ նախադասութիւններ կը շինենք, քիչ բնակարան եւ անօգուտ ցոյցեր կը կատարենք, մինչդեռ պէտք կը խրախորդել…:

ՉԸՑՆԻՐ ԴՈՒՍԱՌՆԵՐԷՆ

ՕՏԱՐՆԵՐՆ ԱԼ ԼԵԶՈՒ Կ՚ԵԼԼԵՆ

Ընցեալ օր դիպուածով կը հանդիպիմ ֆրանսացիի մը որ երբ Հայ ըլլալս կ՚իմանայ, հեգնանքով կը հարցնէ ինծի.

— Ի՞նչ է որ ձեր որբուհիները շուշին օրավարձերով գործատէրերու կը յանձնէք: Մէկ երկու հարիւր ալ ինծի չէ՞ք տար:

Իմ պնդումիս վրայ, մարդը կը յայտնէ որ մէկ-երկու ամիս առաջ Ալիննեօնի մէջ տեղի ունեցած է ժողով մը, ուր ներկայ եղած են կարգ մը գործատէրեր եւ Աշխատանքի Նախարարութեան Մարսէյլի ներկայացուցիչը: Գործատէրերէն մէկ քանին շատ խիստ բառերով յարձակած են ընկերութեան մը մարդոց վրայ, որոնք Դպրոցասէրի որբուհիները կ՚աշխատցնեն իբրեւ գործաւորուհի շուշին վարձքերով. մինչդեռ կ՚ուզէին հաւատացնել թէ անոնք աշակերտուհիներ են:

Միւս գործատէրերը բողոքած են իրենց դէմ եղած այս տգեղ մրցումին դէմ: Շատ խիստ խօսած է նաեւ Աշխատանքի Նախարարութեան ներկայացուցիչը:

«Ցառաջ»ի մէջ քանի մը անգամ գրուեցաւ այս մասին, կարդացինք եւ չկրցանք հաւատալ. մինչեւ որ օտարներն ալ լեզու ելան: Կը հարցնեմ Դպրոցասէրի Վարչութեան թէ ինչո՞ւ չեն դարմաներ այս գայթակղութիւնը կամ եթէ ճիշդ չեն ըսուածները, ինչո՞ւ փաստերը չեն գներ մէջտեղ, մեր խիղճը հանգստացնելու համար:

Լիոն Կ. Փափազեան

ՎԱՆ. ԽՄԲ.— Ոչ առաջին, ոչ ալ միակն է այս բողոքը Մարսէյլի Դպրոցասէրին պատերուն մէջ անցած-դարձածի մասին, որ ինչպէս բազմաթիւ անգամներ, անտարբեր կազմակերպութիւններով չեն կրնար պարտկուիլ: Գոնէ քանի մը օր առաջ ստացանք հեռագրութիւն մը ուր կը պատմուի թէ ինչպէս ցիկ. Գոյաճեան ճամբեր է անպաշտպան որբուհի մը կապակցութեամբ որ Հայաստանէն նոր հասած՝ քահանայի մը ընկերակցութեամբ Դպրոցասէր դիմած էր, պաշտօն մը խնդրելու համար:

ՆՈՐ ԽԱՂԵՐ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՕՆ, 23 Նոյ. Գալաքեան եղբ. պաշտօնագրով մը կը յանձնարարէ ընտր. ժողովին՝ Ազգ. Միութեան հաշիւները քննել եւ… վաւերացնելով պաշտէնը իրեն դրկել կը հարցնեմ.— ընտր. ժողով մը ի՞նչ իրաւասութիւն ունի Ազգ. Միութեան հաշիւները քննելու, եւ ան ալ՝ ծանրաբեռնեալ Ազգ. Միութեան մը: Ասիկա նոր խաղ մըն է միւսներու կարգին: քանի որ Գալաքեան եղբ. իրաւ կը խօսի եւ գէթ ժին ընտրութիւն պիտի կատարէ, ինչու բառ օրինի չի սպասեր որ գալիք թեմ. խորհուրդը մանրամասնօրէն քննէ հաշիւ եւ պարութեայ պէտք է գիտնալ թէ ընտր. ժողովին մեծամասնութիւնը ծանօթ Ազգ. Միութեան կապակցուներուն մարդիքն են: Ալ թո՛ղ ոգջամիտները հասկնան թէ այս մտայնութեամբ շարժողները ի՞նչպէս կըրնան խաղաղութիւնը պահպանել այս գաղութին մէջ: Ու տակաւին երես ունին պախարակելու ա՛յն կուսակցութիւնը որ ամէն առեն ուղղամիտ վարմունք գոյց կուտայ երբ մանաւանդ խնդիրը գաղութին բարոյական շահերուն շուրջ կը դառնայ: Խնդրեմ, թո՛ղ հետաքրքիրները հասկնան, քննեն թէ Լիոնի մէջ առ նուազն չորս ամիսէ ի վեր ի՞նչ խայտառակ դէպք բռնած են Ազգ. Միութեան շրջանակները, որպէսզի ընտրութիւնը չկատարուի վերջին պահուն Գալաքեան եղօն ալ խաղ մը սարքեց եւ չուեց հաշիւները յանձնելով ընտր. ժողովին: Ալ դուք դատեցէք

X.

ՄՈՒԹ ԳՈՐԾԵՐ

ՄԱՐԹԻԿ, 21 Նոյեմբեր.— Քանի մը օր առաջ ոստիկանապետը կանչեց մեր ընկերներէն Պ. Գ.ը եւ ազդարարեց որ մէկ ժամէն մեկնի, Ֆրանսայի սահմանէն դուրս ելլելու իբրեւ համայնավար: Հրամանը Մարսէյլի ոստիկանութենէն է, կ՚ըսէր: Մեր ընկերը իր գարմանքը յայտնելէ յետոյ, կը բացատրէ թէ գոհ գացած է բացարձակ գրպարտութեան մը:

Մեզի ծանօթ են խառնակիչներուն անունները, բայց կը վերապահենք, յուսալով որ կը զգաստանան: Ցանց կ՚առնենք նաեւ ուրիշ զզուելի արարքներ:

Զգօն

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՈՊԻՏ ԽԱՂ ՄԸ

ՎԻԷՆ, 21 Նոյ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Գ. ախոյեանական մրցումը տեղի ունեցաւ, Նոյ. 20ին C. S. Deminoisի դէմ, իրենց դաշտին վրայ: Կանուխէն բազմութիւն, մը մօտ հազար հոգի, փութացած էր մարզադաշտ: Ֆրանսական խումբը կը պատկանի չորրորդ շարքին եւ անցեալները չարաչար պարտութեան մատնեց C. S. Portugaise 15ի դէմ 0, փայլուն յաղթանակ մը եւս տարած է C. S. Tourelloisի դէմ 6—0:

Խաղը սկսաւ. մեր յառաջապահներու մէկ բուռն յարձակումով: Դժբախտաբար առաջին վայրկեանին մեր յառաջապահը վիրաւորուեցաւ: Խաղը շարունակուեցաւ 10 հոգիով: Ֆրանսական պաշտպանողական գիծը անանցանելի կը դառնար, նոյն ալ նպաստաւոր էր հակառակորդին որ սկսաւ նեղը դնել մեր պաշտպանողական գիծը: Առաջին կիսախաղին Ֆրանսացիները շահեցան նշանակէտ մը: Բ. կիսախաղին, Ֆրանսացի յառաջապահներու մէկ կոպիտ յարձակումով վիրաւորուեցաւ մեր կեդրոնի յառաջապահը, բայց կրցաւ շարունակել խաղը: Մեր մէկ վերջապահին սխալէն օգտուելով Ֆրանսացիները շահեցան երկրորդ նշանակէտը: Խաղը լրանալու 15 վայրկեան մնացած մեր բերդապահն ալ վիրաւորուեցաւ եւ քաշուեցաւ: Խաղը շարունակուեցաւ 9 հոգիով: Ֆրանսացի յառաջապահները առիթէն օգտուելով նշանակէտ մը շահեցան, սակայն մեր խմբապետը չընդունեց: Խաղը վերջացաւ Ֆրանսացիներուն յաղթութեամբ 2—0: Այս արդիւնքը պատուաբեր է Հ. Մ. Ը. Մ.ի համար:

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր կատարած երեք ախոյեանական մրցումներուն մէջ արձանագրեց երկու յաղթանակներ եւ մէկ պարտութիւն: Կիրակի, Նոյ. 27ին պիտի մրցի U. S. Portugaiseի դէմ, Լիոնի մէջ: Ժամադրավայր կառ. տը Վիէն, առաւօտ ժամը 10ին:

Մարտիկ Փափազեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՕՐԻՆԱԿ ԱՐԿԱԾ.— Վաճառական Կիւլէր ինքնաշարժով Բահլէնի կը վերադառնար, երբ անցորդ մը պոռաց թէ ինքնաշարժին ետեւէն մարդ մը կախուած է: Վաճառականը կեցուց կառքը: Իրաւամբ, ինքնաշարժին ետեւէն գլխիվար կախուած էր մարդ մը, որ այսպէս քաշկռտուած է քանի մը քիլօմեթր: Սակայն վաճառականը լուր իսկ չունէր: Նոյնիսկ չի կրնար բացատրել թէ ինչպէս կրնայ կախուիլ գլխիվար: Մարդը քիչ յետոյ մեռաւ:

ՈՏՔ ՁՈՒՆԻ, ԿԸ ԹՌՉԻ — Միացեալ Նահանգներէն կը հեռագրեն թէ օդանաւորդ Տոկէրթի, որուն երկու սրունքները եւ մէկ բազուկը կտրուած են եւ մասնաւորաբար գործիքով մը միայն կը վարէ իր ինքնաշարժը, ապահոված ըլլալով ծախքերը, պիտի փորձէ կտրել Ատլանտեան ովկիանոսը.

ՆՈՐԱՀԱՍ ԱՂՋԻԿ ՄԸ.— Օրիորդ Բէ-պէրթա, 17 տարեկան, սպասուհի էր տան մը մէջ: Ցակայն այնքան ձախ կ՚ապրէր որ, կը զարմացնէր նոյնիսկ իր տիրուհին, նախանձը կը շարժէր կոմսուհիներուն: Ինքնաշարժներով պտոյտ ըուրերուն եզերքը: Թատրոն ու պարահանդէս: Ամէն նորաձեւութեամբ կը պճնուէր: Ու ամէն օր գգեստ կը փոխէր: Ոստիկանութիւնը կասկածի մէջ ինկաւ: Հարկ եղաւ խոստովանցնել օրիորդը, որ ամէն առաւօտ ծրարով նամակներ կը ստանար:

Ցայտնուեցաւ գաղտնիքը: Նոր օրերու նոր արուեստ: Աղջիկը գիւրին ապրելու եւ ճոխ երեւալու համար նշանուեր էր միանգամայն…104 երիտասարդներու: Այսպէս Արրասի մէջ ունէր 22 նշանած, Ցիէփի մէջ 33, Ռուանի 5 եւ դեռ ուրիշ քաղաքներու մէջ ալ: Օր մը մէկը կը խաբէր, օր մը միւսը, եւ 104 նշանածները լուր իսկ չունէին իրարմէ:

Նշանածները կանչուեցան ոստիկանատուն:

ՈՃՐԱԳՈՐԾ ՆԻ ՀՐՁԻԳ.— Երկու երիտասարդ մշակներ, որոնք կը ծառայէին Փոնթավէր, հողագործի մը ագարակին մէջ, կակորդ տաքցնելու համար գացին քաղաք: Խմեցին ու կշտացան: Երեկոյեան կը վերադառնային, երբ վէճ մը ծագեցաւ երկու խըմաններուն միջեւ: Մեծը, որ կը կոչուի Պոկէքի, հանեց երկսայրի սուրը եւ մխեց ընկերոջը սիրտը: Դժբախտ երիտասարդին սիրտն ու թոքը ծակած էր: Վայրկենական մեռաւ: Պոկէքի վերադարձաւ ագարակ եւ հողագործին ըսաւ որ, ճամբան, վերադարձի պահուն, սպաննուած է իր ընկերը:

Յետոյ քաշուեցաւ իր խուցը: Քարիւղ լեցուց եւ կրակ տուաւ: Հողագործը հասաւ եւ յաջողեցաւ մարել: Սակայն ոճրագործը փախած էր մարագը: Հոն ալ հրդեհ ձգեց: Բոցերը արագօրէն տարածուեցան եւ մոխիր դարձուցին շտեմարանները որ հունձքով լեցուն էին: Ագարակն ամբողջ պիտի այրէր, եթէ օգնութեան չհասնէին մօտակայ ագարակներէն: Ոճրագործը փախած էր քաղաք դառնալ խմելու համար: Ոստիկանները ձերբակալեցին զայն, գաւաթը շրթներուն:

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Հայ Գիւղատնտես Ուսանողներու Օգնութեան Յանձնախումբի Աղեքսանդրիոյ կեդրոնը իր սրտագին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Մարթիկի (Ֆրանսա) մասնաճիւղի հոգաբարձութեան, որ հաճած է Անդրանիկի սգահանդէսէն գոյացած 218 ֆրանքը տրամադրել Անդրանիկի անունով գիւղատնտես սաներու մեր ֆոնտին:

(Կնիք)

ՅԱՌԱՋ.— Այս նպատակով քսան ֆրանք գրկած է մեզի Պ. Գրիգոր Հատէմեան (Վէնսէն): Եթէ ուրիշ գումարներ ալ կան, կը խնդրուի փութացնել, որպէսզի Աղեքսանդրիա փոխադրենք:

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԻՄ Կ՚ԱԿԱՑՈՒՑՈՒԻ ԹԷ՝ ՃՇՄԱՐԻՏԸ ԵՐԲԵՄՆ ԱՆՀԱՒԱՏԱԼԻ ԿԸ ԹՈՒԻ

Այս վերջին յայտարարութիւնը որ գառն շեշտով մը եղած էր, գիս համոզեց. ինծի համար, այլեւս կասկած չկար թէ՝ Քարասոփ եւ Կոստանդինովիա իրենց միտքներով փախած կամ բարեկամներու կողմէ առեւանգուած էին, այլեւս Չեկայի իշխանութեան տակ չէին: Անոնց փտանգէ դուրս ըլլալը գիս ուրախացուց, մանաւանդ որ առով իմ փախուստս ալ կը դիւրանար:

Իրօք ինծի համար գարշելի բան էր փրկուիլ Չեկայի ձեռքին տակ ձգելով մարդ մը, որ Ռուսիա մնացած էր իմ պաշտօնս դիւրացնելու համար եւ կին մը որ մնացած էր իմ խնդրանքիս վրայ:

Այս հոգէն ազատ ըլլալով, Մէնժինսքիի դարձայ եւ ըսի.

— Կ՚ընդունիմ՝ ձեր ըսածը եւ Քարասոփ-Կոստանդինովիա միջադէպը կը նկատեմ կարգադրուած մինակ՝ կէտ մըն ալ կը տեսնեմ քննելիք:

— Ո՞րն է:

— Ո՞ւր պիտի բնակեցնէք զիս: Մէնժինսքի՝ նեղը մնալով, վարանեցաւ պատասխանելու:

— Ի՞նչ պիտի ըսէիք եթէ ձեզի այս շէնքին մէջ… յարկաբաժին մը յատկացնէինք:

— Ոչ մէկ գինով չեմ ուզեր, գոչեցի. հոս բնակութիւնս շատ գէշ յիշատակներ պիտի արթնցնէր մէջս:

— Ես կայ որ չեմ գիտեր թէ Չեկայի վերին խորհուրդը ձեզ պիտի թոյլատրէ՞ որ ուրիշ տեղ բնակիք: Ընձնապէս ձեր վրայ վստահութիւն ունիմ եւ պատրաստ եմ ձեր հաւատարմութիւնը երաշխաւորելու: Բայց խորհուրդին մէջ կան որ տարբեր կը մտածեն:

— Աստ պարագային, նկատեցէք որ բան մը տեղի չէ ունեցած մեր միջեւ: Թող գիս իմ տեղս տանին:

— Վայրկեան մը, գրո՛ղ, գոչեց խօսակիցս կաթնապուրի պէս կը յորդի անմիջապէս այդպէս չէ որ գործ կը տեսնեն, եւ ոչինչ բանի մը համար, այդքան կարեւոր առաջարկ մը չեն մերժեր:

Առանց խնդալու էր որ այս արտառոց պատասխանը տուաւ ինծի:

Մարդ խենդ կամ չեկիստ ըլլալու է ինչ որ Մոստուորապէս նոյն բանն ըսել է, որ Լուպիանքայի մէջ բանտարկութիւնը ոչինչ բան մը որակէ:

Զօրանոցի մէջ այս բնակութիւնը արդէն, շատ կը նմանէր արգելափակումի. չէի կրնար հետեւաբար ընդունիլ նման կարգադրութիւն մը: Եւ յետոյ, այդ առաջարկը ինչպէս կրնայի հաշտեցնել ազատօրէն գործելու պայմանիս հետ, որուն հաւանութիւն յայտնած էր Մէնժինսքի:

Այնպէս որ, աչքերս իրեն յառած, պատասխանեցի.

— Չեմ գիտեր թէ որոնց կ՚ակնարկէք: Եւ եթէ ընդունիմ թէ ինծմէ կը կասկածին, չեմ կրնար ընդունիլ թէ՝ ինչո՞ւ գիս կ՚ընդունին իրենց ծառայութեան մէջ: Եթէ քիչ մը խելք ունենային, պիտի հասկնային արդէն թէ՝ ինծի պէս մէկը, եթէ կատարեալ ազատութիւն չվայելէ չի կրնար ԳՈՐԾԵԼ: Պաշտօնը որ ինծի կը յանձնեն փոփոխական բնոյթ ունի եւ չեմ գիտեր մէկը, որ կարենայ զայն վարել բանտի մը ներսէն:

«Միւս կողմէ, ձեր սահմանները փակ են եւ այնքա՛ն որ, չեմ գիտեր թէ՝ ի՞նչ վտանգի կ՚ենթարկուին, եթէ թոյլ տան որ քաղաքին մէջ բնակիմ եւ աշխատիմ առանց արգելքի:

Փաստերս տպաւորութիւն ձգեցին Մէնժինսքիի վրայ, որ պատասխանեց.

— Վերին խորհուրդի իմ ընկերներուս հետ առանց խորհրդակցելու, անկարելի է որ կարենամ գոհացնել ձեր խնդրանքը: Կը խնդրեմ ուրեմն որ, մինչեւ վերադարձս, հոս ինծի սպասէք:

Առանց պատասխանելու, խոնարհութիւն մը ըրի:

Ոտքի ելաւ, իր սեղանին վրայ գտնուող թղթածրար մը վերցուց եւ քանի մը քայլ առաւ դէպի դուռը:

Յետոյ, յանկարծ դառնալով, քովս եկաւ եւ հարցուց.

— ՃՇՄԱՐԻՏ ԸՑԷՔ ՊԱՐԱԳԱՅԻՆ ՈՐ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ՝ ՎԵՐՋԻՆՆ ԱԼ ՄԻԱՍԻՆ ընդունուին, պատույ խօսք պիտի տա՞ք որ չպիտի փախչիք սահմանէն:

Ցեղն ի տեղւոջ պատասխանեցի.

— Նոյնիսկ այդ կէտին մէջ չեմ կրնար ձեզ գոհացնել երկուքէն մէկը. կամ վրաս վստահութիւն ունիք, կամ չունիք: Արդ, կը նկատեմ որ, ձեր կողմէ երբ այդ տեսակ պայման մը կը պարտադրէք ինծի, իմ մասիս ցոյց տուած կ՚ըլլաք անվստահութեան անհանդուրժելի զգացում մը: Ահա թէ ինչու չեմ կրնար ընդունիլ:

Այս պատասխանը յայտնապէս շփոթեցուց զայն եւ մէկու մը պէս, որ համոզուած է թէ պիտի ձախողի, գլուխը շարժելով դուրս ելաւ:

Հազիւ թէ մեկնած էր, պատուհանին մօտեցայ ճշդելու համար բանտին այն կէտը, ուր կը գտնուէր Մէնժինսքիի սենեակը:

Մէկ ակնարկով տեսայ որ Լուպիանքա փողոցին վրայ կը նայէր:

(Շար.)

Թրգմ. Մ. ԻՐԻՑԱՆՑ

պանիոյ միջեւ։ Ալպանիոյ կողմէ ստորագրեց Նիաս պէյ Վրիոնի, Իտալիոյ կողմէ Ուկօ Սոլա։ Ահա գլխաւոր կէտերը.—

Ալպանիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելէն ետք 2 երկիրներուն միջեւ կնքուած բոլոր դաշնագիրները ի զօրու կը մնան։ Երկու երկիրներու միջեւ անկեղծ եւ կատարեալ բարեկամութիւնն ու փոխադարձ օժանդակութիւնը պիտի շարունակուին։

Իտալիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ 20 տարուան համար անփոփոխելի պաշտպանողական զինակցութիւն մը գոյութիւն պիտի ունենայ։ Այս զինակցութիւնը պիտի կրնայ դադրիլ իր տեւողութեան 18րդ. տարուան ընթացքին։ Եթէ չդադրեցուի, լռելեայն պիտի վերանորոգուի քսան տարուան համար եւս։

Դաշնադիր երկու կողմերը իրենց բոլոր ուշադրութիւնն ու միջոցները պիտի գործածեն իրենց երկիրներու ապահովութիւնը երաշխաւորելու եւ զանոնք փոխադարձաբար պաշտպանելու համար արտաքին ամէն յարձակումի դէմ։ Ուստի, երկու երկիրները խաղաղութեան եւ անդորրութեան պահպանման համար միասին պիտի գործեն, ու այն պարագային, ուր կողմերէն մէկը առանց իր գրգռութեան պատերազմի մը սպառնալիքին ենթարկուի, միւս կողմը ամէնէն ազդու բոլոր միջոցները պիտի գործածէ ոչ միայն պատերազմը արգիլելու, այլ արդար գոհացում մը ապահովելու համար վտանգուած կողմին։

Երբ բոլոր հաշտարար միջոցները ի զուր անցնին, կողմերէն իւրաքանչիւրը յանձնառու կ'ըլլայ հետեւելու միւսին բախտին, իր զինակցին տրամադրութեան տակ դնելով իր զինուորական, ելմտական եւ այլ բոլոր կարգի միջոցները, որոնք օգտակար կրնան ըլլալ կռիւին դիմագրելու համար, եթէ բնականաբար այդ օգնութիւնը պահանջուի վտանգուած պետութեան կողմէ։

Կողմերը յանձնառու կ'ըլլան հաշտութեան կամ զինադադարի ո եւ է բանակցութիւն չկատարել, առանց միւս կողմի հաւանութեան։

Այս Դաշնագրին կցուած են Թիրանայի իտալական դեսպանին եւ Ալպանիոյ արտաքին նախարարին միջեւ փոխանակուած նամակներ, որոնք կը հաստատեն թէ այն պարագային, ուր երկու երկիրներն ալ նոյն թշնամիներուն դէմ կռուին, Ալպանիա գտնուած դաշնակից զինուորներու հրամանատարութիւնը պիտի յանձնուի ալպանական զինուորներու հրամանատարութեան, իսկ Իտալիա գտնուողներունը՝ իտալական վերին հրամանատարութեան։

Այս նոր դաշնագրով, Իտալիա աւելի եւս կ'ամրապնդէ իր թեւարկութիւնը Ալպանիոյ վրայ։ Այս անգամ եւս Սերպիա պիտի յուզուի եւ Պալքաններու մէջ կացութիւնը դարձեալ պիտի խռովուի։

Պոլշեւիկեան ազդարարութիւն Լեհաստանի

«Թայմզ»ի Վարշաւայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Վարշաւայի խորհրդային դեսպանը աջի իրիկուն ուշ ատեն Խորհրդային Միութեան կողմէ ծանուցագիր մը ներկայացուցած է Լեհաստանի արտաքին նախարարին։

Այդ ծանուցագրով Սովետները կ'ազդարարեն լեհ կառավարութեան թէ այն պարագային ուր յարձակում գործուի Լիթուանիոյ վրայ, Մոսկուա ոչ չէզոք պիտի մնայ, ոչ ալ անգործ։

Յունաստան եւ Թուրքիոյ պատրաստութիւնը

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ հելլէն երեսփոխան մը ծովային նախարարը հարցապնդած է Թուրքիոյ ծովային պատրաստութեանց մասին, մանաւանդ որ այս վերջինը իր «Եավուզ» զրահաւորը նորոգելու վրայ է այժմ։ Հելլէն ծովային նախարարը այս հարցապնդումին պատասխանելու համար քանի մը օր միջոց ուզած է։

Թուրքիա եւ Սուրիա

Էնկիւրիի կառավարութիւնը իմացուց Սուրիոյ իշխանութեանց թէ քոլերայէն պաշտպանուելու համար, որոշած է իր սահմանները գոցել, եւ Սուրիայէն եկող ո եւ է անձ քարանթինայի ենթարկել։

Սուրիոյ Առողջապահական տնօրէնութիւնը անմիջապէս այս մասին բողոքեց Մարզպանի ներկայացուցիչին, անոր դիտել տալով թէ Էնկիւրիի բռնած ընթացքը բոլորովին հակաօրինական է, քանի որ ամբողջ Սուրիոյ մէջ քոլերայի ոչ մէկ դէպք չէ պատահած։

Կը կարծուի թէ Պ. Փօնսօ Փարիզի Թուրք դեսպանին մօտ դիմումներ պիտի կատարէ, այս ծրագրին գործադրութիւնը արգիլելու համար։

Նոր Ակադեմական մը

Ակադեմական Ռօպէր տը Ֆլէրի թափուր աթոռին համար, ընտրութիւն կատարուեցաւ եւ 18 քուէով ընտրուեցաւ Լուի Մատըլէն։

Տօքթ. Ֆլէօրի ստացած էր 9 քուէ, Թրիսթան Պէռնար՝ 4 քուէ, իսկ Կապրիէլ տը լա Ռօշֆուքօ թեկնածութիւնը վերցուցած էր։

Լուի Մատըլէն ծնած է 1871ին Նէօշաթօ Ալզաս։

Մեծ պատմագիր մըն է, որուն բազմաթիւ գործերը պսակուած են Ակադեմիային կողմէ։ Նշանաւոր է իր «Յեղափոխութեան Պատմութիւնը»։ Ֆրանսական պատմութեան զանազան շրջաններու եւ դէմքերու մասին ուսումնասիրութիւններէ զատ, երբեւ ականատես Վէրտէնի պատերազմին եւ ծանօթ 1914-1918ի դէպքերուն, պաշտօն ստացած էր գրելու պատմութիւնը այդ շրջանին։ Այժմ հրատարակուած են այդ գործերը, որոնք կը ներկայացնեն Վէրտէնի, Մառնի, Իզէրի և Սոմի ճակատամարտները։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՍԷՆԹ ՔԱԹՐԻՆԻ (Սրբուհի Կատարինէ) տօնը երէկ տօնուեցաւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, ըստ աւանդական սովորութեան։

ՓԱՐԻԶԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՆ, ու արուեստագիտուհիները ընտրեցին իրենց իշխանուհին եւ իշխանը՝ 1927-1928 շրջանին համար։ Իշխանուհի ընտրուեցաւ Կապի Մորլէ՝ 151 ձայնով, իսկ իշխան՝ Մաքս Տիբրիէ՝ 138 ձայնով։ Մօրիս տը Ֆէրօտի 135 քուէ ստացած էր։

Այրի Տիկ. Քրիստինէ Աշճեան, Օր. Զուարթ Աշճեան, Օր. Մատլէն Աշճեան, Այրի Տիկ. Նաֆրիկ Երկանեան, Պ. Տիգրան Սարգիսեան Պ. Վարդան Սարգիսեան (Պոլիս), Պ. Արամ Թամարճեան (Ամերիկա), Պ. Վաղարշակ Թամարճեան, Պ. Կարապետ Թա[illegible]եան, Պ. Սիմոն Իսթիլճեան, Այրի Տիկ. Մաննիկ Փափազեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Այրի Տիկ. Արմենուհի Վարժապետեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Այրի Տիկ. Սրբուհի Իսթիլճեան (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին [illegible] Թամարճեան եւ զաւակները (Կ. Պոլիս), ինչպէս նաեւ Կուլէեան, Գարագաշեան, Դիլգարեան ընտանիքները ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն իրենց սիրելի, քրոջ, քրոջ աղջկան եւ ազգականին՝

ՕՐ. ՍԻՐԱՐՓԻ ԱՃԷԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 23ին 18 տարեկան երիտասարդ հասակին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի վաղը կիրակի ժամը 9ին, 62 Rue des Morillons, Paris, ուրկէ հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Bagneuxի գերեզմանատունը:

Մահազդ գրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լ[illegible]ագոյն խումբի ժողովը այսօր եր իրիկուն, ժամը 8ին, 154 Ave. d'Argenteuil, Asnières. Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Հ. Յ. Դ. Անուվիլ-լէ-կոնէսի խումբի դասախօսական ժողովը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին [illegible] ակումբին սրահին: Դասախօս ընկ. ԱՆԴՐԷ:

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ Շրջանային Կոմիտէի ամսական ժողովը՝ վաղը կիր. իրիկուն ժամը 8.30-ին ծանօթ հաւաքատեղին ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է.

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէի պատգամաւորական ժողովը վաղը կիր. առաւօտ ժամը 10ին Հ. Յ. Դ. Ակումբը:

Հ. Յ. Դ. Պէլֆօռի Վ[illegible] խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի ժամը 1.30ին Cinéma Eldoradoի վերնայարկը: Կարեւոր օրակարգ, ներկայանալ անդամատոմսերով: Կը հրաւիրուին այն համակիրները որոնք փափաքած էին նախկին ժողովին արձանագրուիլ:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 1ին սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ.Յ.Դ. Փօն-տ'Օսթայի «Կորիւն» խումբի ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2ին, Դրապարանի Սրահը: Օրակարգ վարչութեան ընտրութիւն, կը խօսի ընկերուհի Օր. Պիրծօնի Միւսճեան: Բոլոր ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Վարուժան ենթակոմիտէն սախրազական ժողովի կը հրաւիրէ, իր ընկերները վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին. ներկայանալ [illegible]։

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Բժշկական Միութեան Առաջին դասախօսութիւնը [illegible] գիշեր ժամը 9ին, Sociétés Savantes-ի մէջ:

[illegible] կը խօսի փրոֆ. Կ. Աղաջանեան

ՆԱՄԱԿ ունի Վահան Գուրեան՝ Առաքազարգի. գիմել՝ խմբագրատուն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Մշեցի Բրուտ թաղէն Մարգար Մուշեղեան (Կաքար) հօր անունը Մուշեղ, մօր անունը Նարգէս, որ 1926ին Ամերիկա կը գտնուէր։ Վերջին հասցէն էր M. Moushakian, 991 2nd Avenue, New Kensington, P. U. S. A. Դիմել Վաղարշակ Զարեհեանի 14 Rue de la Montagne, Ste. Geneviève, Paris (5me).

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Պարտիզակցի Մարտիկ Տէր Սահակեան, կահագործ, որ 1926ին Կորնթոսէն Ֆրանսա եկած եւ Մարսէյլի գիւղերը հաստատուած է։ Իմացնել՝ Պօղոս Քէշիշեանի, 8bis Rue Pont Neuf Valencien (Nord).

— Կը փնտռուի Դարանտացի Մէրտիկէօզ գիւղէն Պետրոս Պալթաեան, որուն Պալկարիա գտնուիլը իմացուած է։ Դիմել՝ Onnik Baltaian, 75 Bld. de la Madeleine Nice. France.

Կը խնդրուի Պուլկարահայ թերթերէն արտատպել։

— [illegible]եանէն կրթնուէն Յարմի Քուլեանը, որ կը կարծուի թէ նախապէս կը գտնուէր Ֆրանսայի մէջ. Usine de Serrurerie, Pont St Esprit, Gard, դիմել խմբագրութեան:

— Պրուսայի Սէօլէօզ գիւղացի Մանուկ եւ Յակոբ Յարդինեան եղբայրները, Մանուկ 23 տարեկան է, իսկ Յակոբ 22։ 1914ին պատրուած են, իրենց հօր անունն է Արթին Ամասիացի եւ Սէօլէօզ հաստատուած էր, մօր անունը Վարդենի։ Տեղեկացնել՝ իրենց եղբօր՝ Նիկողոս Յարդինեանի, 5 Rue du Capitaine Ferber, Issy-les-Moulineaux Seine), France.

Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել։

Նորաէս Գէմճեան, հօր անունը Յովհաննէս, մօր անունը Մարիամ, Զարիամանցի, որ գտնուած է Պէյրութի Քէլէկեան որբանոցին մէջ եւ որ յետոյ գացած է եգիպտոս ուսանելու համար. կը փնտռուի իր ընկերոջ՝ [illegible], [illegible] La Gaudinière, [illegible] Vic-aux-Cleres (Loir et Cher), France

ԾԱԽՈՒԻ Է ... [illegible] պատճառաւ նախապէս կօշկակարի եւ այժմ հաւկթավաճառի խանութ ծախու է 7000 ֆրանք գինով: Վճարման դիւրութիւն: Մանրամասնութեանց համար դիմել՝ 35 Rue [illegible], Marseille

Գործ կը փնտռէ երաշխաւորեալ եւ Արեւելեան կերակուրներու մասնագէտ խոհարար մը [illegible] դիմել, 12 Rue St Sulpice Paris 6

ԿԸ ՇԻՆԵՆՔ ԵՒ ԿԸ ՆՈՐՈԳԵՆՔ

ՍՈՒՐՃԻ ԱՂՕՐԻՔՆԵՐ (մէլիլմէճ). Կ'ընդունուին նաեւ ապսպրանքներ արուարձաններէ եւ գաւառներէ դիմել՝ Ա. [illegible] 187 Gr. nd'rue, C. [illegible]ville (S.etO.).

ԱՄԷՆՈՒՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴ

Պարտք կը զգանք [illegible] տարածելու որ, քաղաքը[illegible] բանի Ամուսնութեան [illegible] տակուեթեան վերաբերեալ ընդհանուր փոխանցման [illegible] [illegible] գժտութիւն [illegible] չհանդիպելու համար, դիմել [illegible] երդուեալ թարգմանի գրասենակը, 76 Rue Bernard [illegible] Marseille.

1. Ամուսնութեան [illegible] լոր գործողութիւնները [illegible] խորհրդով։

2. Անուններու [illegible] թիւնը զատողական միջոցա[illegible] արդար։

3. Հպատակութեան [illegible] գի եւ դատական գործեր

4. Ծնողական թուղթեր [illegible] գիրհակներու թարգմանութ[illegible]

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ [illegible]

մանածագործական սենեակներ [illegible] [illegible] դիմել՝ 18ter [illegible] Bezons [illegible] Courbevoie [illegible] Porte Maillot ն 41 եւ 76 [illegible] Gare S. Lazare [illegible]

ՍԱԿԱՐԱՆ

25 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Ամերիկեան	L. St	[illegible]
Տոլար	Dollar	[illegible]
Մարք	[illegible] Mark	[illegible]
[illegible]	L. Trq.	[illegible]
[illegible]	»	[illegible]
Մէճիտիէ	Medjidie	[illegible]
Լէվա 100 համար	Leva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Belga	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 համար	Ley	[illegible]
Ֆլորին	(Florin)	[illegible]

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Թր. Փոխառ. I	C. Fonc	[illegible]
»	II	[illegible]
»	III	[illegible]
Ռումելի երկաթ.	Lots	[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57 82 — MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 27 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

27 NOVEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 504 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԿԸ ՄՆԱՅ ԹՈՒԱԿԱՆԸ ՃՇԴԵԼ

Մասնաւոր նամակէ մը կ'իմանանք թէ Նիւ-Եորքի մէջ ալ պիտի տօնուի Հայկական Մշակոյթի Օրը, Դեկտեմբեր 11ին, նախաձեռնութեամբ Գրական Միութեան։

Ուրեմն, Փարիզ, Պերլին, Թաւրիզ եւ Նիւ-Եորք պաշտօնապէս ընդունած են տօնը։ Պուքրէշի մեր թղթակիցը անցեալ օր կը գրէր թէ՝ Հոկտեմբեր 9ը, Հայկական Մատենադարանին բացման հանդէսին առթիւ, հռչակուած է Մշակոյթի Օր։ Պրիւքսէլի մէջ ալ ձեռնարկած են տօնելու։ Սօֆիա եւ Աթէնք սկիզբէն ի վեր տաք են այս տօնին հանդէպ։ Գահիրէի, Լոնտոնի եւ ուրիշ կարգ մը կեդրոններու մէջ սրտագին համակրութիւն գտաւ գաղափարը։

Ուրախութեամբ կ'արձանագրենք այս իրողութիւնները։ Անոնք նոր ապացոյցներ են մեր ապրելու կամքին ու ճիգին։

Գաղափարը հասունցաւ եւ արմատ բռնեց «Յառաջ»ի մէկ առաջարկին վրայ։ Կ. նշանակէ թէ՝ ամէն տեղ ալ վառ է ճրագը, մանաւանդ զայն պահպանելու եւ արծարծելու ոգին։

Ինչո՞ւ ծածկել. — այս օտարոտի ափերուն վրայ, մարդիկ միշտ ենթակայ են սկեպտիկ դառնալու եւ իրենց հարազատ արժէքները ժխտելու։ «Մշակոյթի Օր»ը պիտի ըլլայ շանթարգել մը՝ այդ փորձութեան դէմ։

Մենք խօսք չունինք մտքով եւ սրտով օտարացածներու մասին։ Ինչպէս քաղաքականութեան, արուեստի եւ գրականութեան, «գեղեցիկ դպրութեանց» մէջ ալ կ'ան չտեսներ եւ աշխարհաքաղաքացիներ, կապիկներ եւ կաքաւներ։

Մեր խօսքը անոնց համար է, որոնք համոզումով եւ անձնական փորձով կը հաւատան թէ ամէն ժողովուրդ վերջը-վերջը իր ունեցածովն է որ կրնայ պարծիլ։

Մեր ունեցածը համեստ ճրագ մըն է, բաղդատելով ուրիշներու լուսաշնցուղ շատրուաններուն հետ։ Բայց մե՛րն է, ինքնուրոյն եւ՝ հարազատ։

Ուրեմն, ինչ աշխատանք որ կը կատարուի այդ ճրագը բարձր բռնելու համար, կը կազմէ վաստակ մը՝ մեր վերածնութեան ճամբուն վրայ։ Արտայայտութիւն մը՝ ապրելու եւ տեւելու, առկայծելու եւ ստեղծագործելու։

Ծրագիրը նուիրագործուած է, եւ տեղ-տեղ՝ ձեւաւորուած։ Կը մնայ պզտիկ անորոշութիւն մը,— Թուականի խնդիրը։

Մեր առաջին խմբագրականը գրուած էր անցեալ Յուլիսին, Սահակ-Մեսրոպի տօնին առթիւ, երբ արդէն ուշ էր հանդէսներ կազմակերպելու համար։ Ամէն տեղ ալ, առաջին հանդիսութիւնները կատարեցին Հոկտեմբերին, Թարգմանչաց տօնէն օգտուելով։

Անհրաժեշտ է համաձայնիլ 1928ի համար, որպէսզի ամէն տեղ միեւնոյն թուականը հռչակուի Մշակոյթի Օր։ Միեւնոյն օր ամէն գաղութ շարժման մէջ կը դրուի. եւ կ'ունենանք ո՛չ միայն համազգային, այլ եւ, եթէ կ'ուզէք, «համաշխարհային» տօն մը, քանի որ ցրուած ենք եօթն աշխարհի ափերուն վրայ։

Մեզի համար միշտ նախընտրելի է Սահակ-Մեսրոպի տաւընդարձը, ամէն տարի Յուլիսին. մանաւանդ որ, Թուրքիոյ մէջ ունինք արդէն այդ տօնը, թէեւ կրօնական եւ սահմանափակ։ Գէ՞ որ Տառերու Գիւտը կը կազմէ հայկական մշակոյթի առաջին հիմնաքարը։

Տակաւին կանուխ է, բայց իրաւասու շրջանակները պարտաւոր են ճշդել ու հռչակել վերջնական թուականը, որպէսզի պատահականութեան չմնայ։

ՉԱՓԸ ՄԻ ԱՆՑԸՆԷՔ

Եգիպտոսի թեմական վէճերուն առթիւ, բերանը լայն բացած է հակառակորդ եւ մանաւորապէս ռամկավար մամուլը, եւ փոցոցային աղտեղութիւններ կը թափէ լրագրական էջերու վրայ, վարկաբեկելու համար Դաշնակցութիւնը։

Մեր զգուանքն ու արհամարհանքը յայտնելով այս վայրահաչութեանց առթիւ, կը հրաւիրենք այդ պարոնները որ ամփոփուին իրենց պատեանին մէջ, եւ ջուրը պատէն վեր հանելու փորձեր չկատարեն։

Առանց մանրամասնութեանց մէջ մտնելու, մենք ըսած ենք եւ կը կրկնենք, — խնդիրը շատ պարզ է։ Զարիքին արմատը կը գտնուի Գահիրէ։ Գաղութը երկուքի բաժնուած է, շնորհիւ Թորգոմ եպսկ.ի սարքած խաղերուն։

Այդ հոգեւորականը այլ եւս ո՛ չ եւ է իրաւունք չունի բազմելու առաջնորդական աթոռին վրայ։ Պէտք է ժամ առաջ, եւ խաղաղ ջուրով քաշուի Երուսաղէմ կամ ուրիշ ո՛ւր որ կ'ուզէ, և այն որ գաղութը ինքն իր մէջ ձեւ մը գտնէ կիրքերը հանդարտեցնելու եւ ժողովները վերակազմելու։

Եթէ մեր հակառակորդները իսկապէս անկեղծ «ազգասէր»ներ են, պէտք է օգնեն վարկաբեկ եպիսկոպոսը ճամբու դնելու։

Անկէ յետոյ կրնանք դատ-դատաստան տեսնել, եւ իշխանութիւնը կը յանձնուի յարմարագոյն տարրին։

Մեզի համար՝ չէզոք հասարակութիւնն է այդ տարրը. չէզոք՝ ոչ թէ մատը մռիւրը չթաթխելու իմաստով, այլ անկուսակցական, բայց սրտցաւ եւ աշխոյժ, ընդունակ՝ պիտանի ուժերը համախմբելու եւ գործ արտադրելու։

Անոնք որ այսքան պարզ խնդիր մը իր բնական սահմանէն կը հանեն եւ կը փորձեն Դաշնակցութեան դէմ նոր «ճիհատ» մը կազմակերպել, ոչ թէ ժողովուրդի բարեկամներ, այլ հասարակ «շանթաժիստ»ներ են։

Շ.

ՊՈԼՇԵՒԻԿ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Աքշամի խմբագրապետ եւ մեջլիսի երեսփոխան Նեճմէտտին Սատըգ պէյ համայնավարներու խնդրին առթիւ Էնկիւրիէն հեռուեւալ խմբագրականը հեռագրած է իր թերթին 21 Նոյ.։

— «Պոլսոյ դատական իշխանութիւնները մօտ օրէն շատ կարեւոր դատ մը պիտի տեսնեն։ Պոլսոյ, Իզմիրի եւ Ատանայի մէջ ձերբակալուած 70—80ի չափ համայնավարներ հաշիւ պիտի տան երկրին մէջ իրենց պատրաստած խառնակութիւններուն։ Արդարեւ, այլ եւս ո եւ է կասկած չկայ ձերբակալուած համայնավարներու նպատակներու մասին։ Ձեռք անցուած յայտարարութիւնները, ծրագիրները եւ միւս փաստաթուղթերը որոշ կերպով երեւան կը հանեն այդ յիմարներու նպատակները։

«Թուրք հանրային կարծիքը կը պահանջէ որ յանցանքները հաստատուելու պարագային, խիստ պատիժներ տրուին ամբաստանեալներուն, որովհետեւ արտաքին թշնամիէն աւելի վտանգաւոր են այս արկածախնդիրները, որոնք զանազան ազդակներու ազդեցութեան տակ աշխատած են յեղափոխութիւն հանելով, երկրին ընկերային վիճակը տակնուվրայ ընելու։

«Ուշագրաւ է որ ձերբակալեալներուն միջեւ գաղափարական կամ բարոյական ո եւ է կապ չկայ. անոնք ո եւ է գաղափարի շուրջ համախմբուած մարդիկ չեն։ Անոնց մէջ կան քիչ շատ ուսում առած երիտասարդներ, գործաւորներ, յոյն սափրիչի աշկերտներ, վատահամբաւ Հայեր եւ թափառական Ռուսեր։ Տարբեր կրօնքի, տարբեր աստիճաններու պատկանող մարդիկ արկածախնդրական նպատակներու եւ գձուձ շահերու համար միայն կրնան միանալ։

«Ներկայ դարուն, կարգ մը անձերու մօտ համայնավարութիւնը հաւատք մըն է. օրինակ, ռուս համայնավարներուն մէջ բարձր գաղափարապաշտներ կան, որոնք դարուս մարգարէն կը նկատեն Լէնինը։ Սակայն մեր երկրին մէջ գտնուող համայնավարները պարզ թափառաշրջիկներ են, որոնք ամէն ասպարէզի մէջ ձախողելէ յետոյ, ո եւ է գործի չեն ծառայեր։

«Անոնք կամ մեծ մարդ ըլլալ կ'ուզեն, կամ ամէն յոյս կտրուած ըլլալով, կ'ուզեն արկածախնդրութիւններու մէջ նետուիլ, եւ կամ պարզ դաւաճաններ են։ Որքան ատեն որ մեր երկրին մէջ բանւորական եւ դրամատիրական դասակարգեր գոյութիւն չունին, համայնավարութիւնն ու ընկերվարութիւնը տեղ չեն կրնար ունենալ Թուրքիոյ մէջ։ Այս պայմաններուն մէջ կեղծ համայնավարներու գործունէութիւնը շատ վտանգաւոր կրնայ ըլլալ։ Թուրք հայրենիքը, որ այնքան զոհողութիւններու գնով ազատած է, փորձաքար չի կրնար ըլլալ թափառաշրջիկներուն եւ կեղծարարներուն ձեռքին մէջ։ Թուրք Հանրապետութիւնը թոյլ չի կրնար տալ որ սահմաններուն մէջ դաւաճանութիւն գործուի եւ իսկոյն կը ջախջախէ նման շարժումները։ Ասիկա պէտք է գիտնան բոլորը, բարեկամ թէ թշնամի»։

․․․ Աքշամի խմբագրապետը թէեւ կը գրէ թէ ձերբակալուածներուն մէջ «վատահամբաւ» Հայեր ալ կան, բայց Թուրք մամուլը ցարդ նման տեղեկութիւն մը չէ հաղորդած։

Ի՛ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ

Առջի օր երկար մանրամասնութիւններ հրատարակեցինք Թուրքիոյ պոլշեւիկեան շարժման մասին. վերջին թղթատարով հասած Թուրք թերթերը հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը հաղորդեն.

Հարցաքննիչ Նազըմ պէյ, որուն յանձնուած է գործը, կ'աշխատի երեւան հանել համայնավարներուն իրական նպատակը։ Այժմէն իսկ հասկցուած է որ թէ, եղածը գաղտնի ընկերութեան մը կազմակերպութի՛ւնն է, թէ պետական հարուածի պատրաստութիւնն։ Քննութեան համաձայն, երկրորդ պարագան ճիշդ է, որովհետեւ արտաքին կազմակերպիչներ վարած են գործը, եւ յետոյ բանւորները գրգռելու փորձեր եղած են։ Ձերբակալուածները 20 օր ոստիկանութեան կեդրոնը մնացած են, բոլորովին զրկուած ամէն հաղորդակցութենէ։

Գաղտնի կազմակերպութեան վարիչները երեք հոգի են. — Կունցպէրկ, Մաքսիմօս եւ Կորոսօֆի։ Կունցպէրկ ռուսահպատակ Հրեայ մըն է, որ իբր մասնագէտ երկրագործական մեքենաներու, յաջողած էր պաշտօն ստանձնել Հալքալըի երկրագործական վարժարանին մէջ։ 1919էն ձմրան, Կունցպէրկ խմորատիպ մեքենայով յայտարարութիւններ կը տպէ եւ կը ցրուէ գործարանները, դպրոցները եւ երկաթուղիի կայարանները։

Մաքսիմօս Յոյն է, 31 տարեկան, ներկայիս երեսփոխան է Յունաստանի մէջ։ Պոլիս գտնուած միջոցին, կը գործակցի Կունցպէրկի հետ եւ շնորհիւ իր թրքագիտութեան ու ճարպիկութեան, կը յաջողի բանւորական միութիւն մը կազմել։ Այս միութիւնը յետոյ յարաբերութեան մէջ կը մտնէ Մոսկուայի արհեստակցական ընկերութեանց հետ։

Իսկ Կորոսօֆի կը պատկանի Գ. Միջազգայինի արեւելեան ճիւղին եւ Հրեայ է։ Պոլիս եկած էր արտակարգ լիազօրութեամբ եւ կ'աշխատէր համայնավար կուսակցութիւն մը կազմել։ Մոսկուա վերադարձին, փրափսուի մէջ գրեց իր ապաւորութիւնները, որոնք մեծապէս օգտագործուեցան Թուրք ոստիկանութեան կողմէ։

Նոր տեղեկութեանց համաձայն, պոլշեւիկեան ցանցը կարծուածէն շատ աւելի լայն է, եւ ձերբակալութիւններ կատարուած են նաեւ Ատանայի, Պրուսայի եւ Էրզրումի մէջ։ Խօսք կայ նաեւ ուրիշ տեղերու մասին։

Ատանայի մէջ ձերբակալուածներն են՝ Մանասթըրցի Ալաէտտին, Նիւիպինի երկաթուղիի գծին մեքենավար Զէրքէզ, Սուրիացի Ապտուլ Մէճիտ, Ահմէտ Յուսուֆ, երկաթուղիի աշխատաւոր Իսմայիլ, Տօքթ. Հիքմէթ, Ալի Շահին, մեքենավար Շէվքէթ, Գասըմ, Ամին փաշայի հին շօֆէօրը Ռաղըպ Աղա, Մէսուտ՝ այլ անուամբ Ըէճէպ, գործարանի գրագիր Հիլմի, Պոլսեցի Իպրահիմ, Ատանայի երկրագործ. վարժարանի ուսուցիչ Իհսան, մասվաճառ Հանըի օղլու Մէհմէտ, սառցագործ Ահմէտ, ռուս գործարանի բանւոր Թուրան, Պեյէ գործարանի բանւոր Հասան Աղա, [illegible] Իպրահիմ Նուրի։

Իզմիրի մէջ ձերբակալուած են պահեստի սպայ Քէրիմ, կախաղան հանուած ճանպօլաթի շօֆէօր Թանկօ Թէվֆիք, երկաթուղիի մեքենավար Ջէմիլ, Էրզրումցի Նաճի Մէստան, բանւոր պուլկարացի Սուպհի, երկաթուղիի մեքենավարներ Իհսան եւ Սելանիկցի Ռազըպ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅՈՑ «ԼՔԵԱԼ» ԳՈՅՔԵՐՈՒ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

Կիսապաշտօն Միլլիէթի Նոյ. 21ի թիւին մէջ կը կարդանք.—

Գրեցինք թէ Հայոց լքեալ գոյքերն ալ գաղթականներուն յատկացնելու հրաման եկած է կուսակալութեան։ Երէկ կէսօրէ վերջ կուսակալ Սամի պէյի մօտ խորհրդակցական ժողով մը տեղի ունեցաւ, մասնակցութեամբ Լքեալ Գոյքերու Տնօրէն Իսմայիլ Հաքքը եւ Տեղաւորման Տնօրէն Թահսին պէյերու, այս հրահանգին գործադրութեան եղանակը որոշելու համար։

Այս ժողովին մէջ հետեւեալ որոշումները տրուեցան՝ Հայոց լքեալ գոյքերը գաղթականներուն յատկացնելու եղանակին մասին.

1.— Եա յալիտի սանուքին հայ փախստականներու այն կալուածները, որոնք մինչեւ 1341 (1925) Ապրիլ 15ի բարեփոխեալ օրէնքին հրատարակման թուականը պարզապէս բնակութեան համար կամ փոխանակութեան ձեւով տրուած են փոխանակելի կամ ոչ-փոխանակելի գաղթականներու եւ փախստականներու։

Այս կարգի կալուածներու մէկ ցանկը պիտի ղրկուի Ելմտական գործավարութեան։ Այս վերջինը պէտք պիտի ունենայ այդ ցանկին, երբ նոյնին գործավարութիւնը յարմար դատէ աճուրդով ծախուելիք այդ կալուածները գնելով բնակութեան իրաւունք ունեցողներու յատկացնել։

2.— Ասկէ զատ, մինչեւ 1926 Յունիս 13 թուականը գաղթականներուն տրուած եւ կամ մէջը գաղթական տեղաւորուած շէնքերուն փոխարժէքը՝ Տեղաւորման տնօրէնութեան պիտի ձգուի։

3.— Այդ թուականէն վերջ, եթէ գաղթականներուն տրուած են 1340 1924) Օգոստոս 6էն յետոյ գրաւուած ոչ-փոխանակելի կալուածներ, պատրաստուելիք ցանկին վրայէն պիտի ճշդուի թէ անոնք տակաւին գոյութիւն ունի՞ն։ Եթէ այո, այն ատեն անոնք պիտի փոխանակուին ուրիշ կալուածներով, եւ կամ գործավարութեան յարմար դատած եղանակով նուազուրդի պիտի դրուին։

4.— Մինչեւ որ նոյն խնդիրները չլուծուին համաձայն գոյութիւն ունեցող օրէնքներու, կանոններու եւ որոշումներու, այս կարգի ոչ-փոխանակելի կալուածները ո՛չ ոքի պիտի տրուին կամ յատկացուին։

Տեղաւորման Տնօրէնութիւնը ճշդելէ վերջ թէ ո՛րքան տուներ յատկացուած են գաղթականներուն, նոյն քանակութեամբ հայկական լքեալ գոյքեր պիտի ուզէ Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութենէն։

Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութիւնն ալ անոնց արժէքները որոշելէ վերջ, արտօնութիւն պիտի խնդրէ Ելմտական գործավարութենէն։ Եթէ այս վերջինը արտօնէ, այն ատեն այդ կարգի կալուածները պիտի տրուին գաղթականներուն։ Առ այժմ վերջ տրուած է Հայոց լքեալ գոյքերու վաճառումին։

«Համայնավար դաւադրութիւնը»

Այս խորագրին տակ «Ճումհուրիէթ» կը հրատարակէ Փալքանեան գործակալութեան մէկ գիրը, որուն մէջ կ'ըսուի.—

Նոյ. 19ին համայնավարութեան ամբաստանութեամբ Պոլսոյ, Իզմիրի և Ատանայի մէջ կատարուած բազմաթիւ ձերբակալութիւնները պիտի ուրախացնեն Նոր Թուրքիոյ եւ Խորհրդային Ռուսիոյ հասարակաց թշնամիները։ Պիտի ուզուի նոյնիսկ անոնց մէջ տեսնել երկու կառավարութեանց բարեկամական յարաբերութեանց մէջ փոփոխութեան մը ապացոյցը։

«Իրապէս, քէմալական վարչաձեւը, որ իր կեանքը կը պարտի Սովետներու բարեկամութեան,—երբ հելլէն վարձկաններու յարձակողականով Անգլիա փորձեց բնաջնջել զայն,— առաջին անգամը չէ որ ուժգին հակահարուած կուտայ Թուրքիոյ մէջ համայնավարական շարժումի փորձի մը։ Ազգային պայքարի ամէնէն եղերական պահերուն, երբ Թուրքիա ամբողջ աշխարհի մէջ միայն Ռուսիոյ մէջ համակրութիւն կը գտնէր, Մուսթաֆա Քէմալ մերժեցումը աւելի սերտ դարձնելու համար հաւանեցաւ որ Թուրք համայնավար կուսակցութիւն մը ստեղծուի։ Իր մտերիմ բարեկամներէն շատեր և բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ յարեցան այս կուսակցութեան, որուն ինքզինքը հիմնադիր ցոյց կուտար Ալի պէյ, նախկին իթթիհատական եւ կցորդ պարէնաւորման նախարարութեան։

«Մահմուտ Էսատ պէյ, այժմ նախարար, այն ատեն կ'ըսէր թէ համայնավարութեան կողմնակից է «ո՛չ իբրեւ նպատակ, այլ իբրեւ միջոց»։

«Այս տարօրինակ «համայնավարներու» կողքին կային անկեղծ մարդեր, որոնք կ'ուզէին պայքարիլ արտադրողներու իրաւունքներուն համար եւ ազգային ու աշխարհական յեղափոխութեան տալ ընկերային բնոյթ։ Անոնց գլուխը կը գտնուէին Մուսթաֆա Սուպհի պէյ եւ Իսմայիլ Հազզը։

«Ասոնք ձերբակալուեցան Էնկիւրիի մէջ, Տրապիզոն տարուեցան եւ հոն Սեւ Ծով նետուեցան, ոտքերնին քար կապուած, ճիշդ ինչպէս երբեմն սուլթանները կ'ընէին իրենց այն պաշտօնեաներուն կամ կիներուն համար, որոնք այլեւս հաճելի չէին իրենց։

«Ասիկա տեղի կ'ունենար 1919ին։ Անկէ ի վեր խիստ հակողութիւն մը կայ Թուրքիոյ մէջ բանւորական շարժման վրայ»։

Թուրքական միջադէպ մը

Պոլիսէն կը հեռագրեն 25 Նոյեմբեր թուականով.—

Էնկիւրիէն Թուրք երեսփոխաններու պատուիրակութիւն մը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԸ ԿԱՐՄԻՐ ԿԵԴՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

«ԵՐԲ ՁԵՌՔ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵՍ, ՍՏԻՊՈՒԱԾ ԵՍ ԿՏԱԿԴ ԳՐԵԼՈՒ...»

Ուրբաթ օր հրատարակեր էինք համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին եւ վերստուգիչ յանձնաժողովին առջեւ ծագած վիճաբանութեան ամփոփումը, քաղելով պաշտօնաթերթ Փրավտայէն:

Այսօր կը թարգմանենք ուրիշ հատուած մը, աւելի ուշագրաւ.—

ԶԻՆՈՎԻԷՒ.— Պոլշեւիզմի գլխաւոր կորիզը մօտ է ճեղքուելու: Մասնաւոր կարեւորութիւն կը տրուի այն տարրերուն, որոնք բացարձակապէս անկարող են պաշտպանելու բանւորական ճշմարիտ տեսակէտը՝ սանձարձակ փոքր քաղքենիութեան շրջապատի մը մէջ:

Իսկ զսպումներն ու ճնշումները, որոնք գործ կը դրուին կուսակցութեան պարզ մէկ անդամին վրայ, կ'արգիլեն որ ան ազատօրէն բարձրացնէ իր ձեռքը: Երբ ուզես ձեռք բարձրացնել, նախ ստիպուած ես կտակդ գրելու, եթէ անդամ ես կուսակցութեան, ստիպուած ես վերադարձնելու անդամատոմսդ, եւ երթալ գործ ուզելու Աշխատանքի Սակարանէն:

Ինչ ըրաւ Ստալին: Չինական յեղափոխութիւնը ձախողեցաւ: Սնանկացաւ այն ամօթալի պլոքը, որ կազմուած էր Անգլիոյ հանքագործներուն դաւաճաններուն հետ: Յարաբերութեանց խզում Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ: Կէս-խզում Ֆրանսայի հետ (Աղմուկ): Ներքին կացութիւնը: Բանւորներու վիճակին բարւոքումը դադրած: Բանւորները պաղած են հեզր. Կոմիտէէն:

ԼՈՄՈՎ.— Մռայլ'ի երաշտութիւնը, ինչպէս երկրաշարժը: (Աղմուկ)

ԶԻՆՈՎԻԷՒ.— Հողատէրերը կը կազմակերպուին: Գիւղերուն մէջ դժգոհութիւնները կ'աճին: Գիւղացիական միութիւններու համար պրոպագանդ կը կատարուի: Գիներու գեղջի քաղաքականութիւնը ձախողեցաւ: Փոյ ծագրկութիւնը մեծցաւ: Արտաքին տագնապ: Կացութիւնը անտանելի ու քաղաքականութեան պէտք կ'զգացուի:

ՁԱՅՆ ՄԸ.— Ամօթ է, ամօթ: (Աղմուկ)

ԶԻՆՈՎԻԷՒ.— Ինչով կրնայ պարծենալ Ստալինի փորձութիւնը (Աղաղակ, ծիծաղ եւ աղմուկ), կուսակցութեան առջեւ, երկրին առջեւ, միջազգային պրոլետարիատին առջեւ: Սխալներ սխալներու վրայ: Նահանջներ նահանջներու վրայ: Եզրակացութիւն՝ քաղաքական սնանկութիւն: Կուսակցութեան կը սպառնայ հերձուած: Կուսակցութենէն վտարեցինք հարիւրաւոր լաւագոյն պոլշեւիկ բանւորներ: Չեն խօսիր խաղաղութիւններու, ձերբակալութիւններու մասին: Այս է հաշուեկշիռը երկու տարուան: Երբ հատուածային ընթացքին, տարակարծութիւնները ճնշուեցան: Երկու տարի է, դուք թոյլ չէք տար խօսիլ: Այդ շրջանին, տարակարծութիւնները աւելի եւս ծանրացան: Նոյնիսկ փողոց իջան, ցանցուածին մէջ մտան, կուսակցութենէն դուրս յորդելով հասան բանւորական շարքերուն: Այդ գիծին վրայ է որ տեղի կ'ունենան ձեր կռիւի միջոցները: Դասակարգային քաղաքականութեան այս հիմնական սխալները տեսնելով, ես կը հաստատեմ թէ ինչու Ստալին ստիպուեցաւ կառավարել բացառիկ միջոցներով, պատերազմական վիճակներով: Յատանդ է որ ըսուած է թէ երբ բացառիկ միջոցներ պիտի հրամայուին, մարդ կրնայ երկիր կառավարել առանց շատ ալ խելացի ըլլալու:

Յետոյ Զինովիէւ կը յայտարարէ թէ գաղտնի տպարանին մէջ ընդդիմադիրները տպած են Լէնինի կտակը, թէ Լէնինի այդ կտակը «ապօրինի» դարձուած է: Այդ միջոցին «լի՛րբ» կը պոռան երեսին: Զինովիէւ կը շարունակէ եւ կ'ըսէ թէ «Լէնինկրատի բանւորները իրենց հետ են»: Յալպէրի կը պոռայ. «Քեզ ձեռնտու այլ մը տակէն հանեցին»: Զինովիէւ կ'ըսէ թէ «Կոմինթերն Միջազգայինին մէջ ընդդիմադիրները շատցած են»: «Ցլմարութի՜ւն» կը պոռան: Սակայն Զինովիէւ կը շարունակէ.

— Ամենամեծ սխալը, զոր կրնայիք կատարել, պիտի ըլլար այն, որ ներկայացնէք այս տրահին ուժերուն համեմատութիւնը, բանւորական դասակարգին եւ կուսակցութեան մէջ գոյութիւն ունեցող ուժերու իրական համեմատութեան տեղ: Ատիկա ճակատագրական սխալ մը պիտի ըլլար: Ընդդիմադիրներու ուժերը կուսակցութեան մէջ ծով հոսանք մը երեւոյթը ստացած են:

Վերջին տարիներու դասերը ոչ ոք մոռցած է: Ինչ որ կ'առաջարկենք, սա է. «Վերադառնանք Լէնինի վարչաձեւին»:

ՁԱՅՆ ՄԸ.— Մի շփոթէք ձեր վարչաձեւը Լէնինի վարչաձեւին հետ:

ԶԻՆՈՎԻԷՒ.— Ոչ ոք կը պահանջէ «կատարեալ», «տիպար» ժողովրդապետութիւն մը: Դժուար օրերու մէջ կ'ապրինք. կը հասկնանք այդ բանը: Եւ դեռ նոր դժուարութիւններ ալ պիտի տեսնենք:

ՁԱՅՆԵՐ.— Կը բաւէ: Վար իջիր բեմէն: (Նախագահը կը շարժէ զանգակը):

ԶԻՆՈՎԻԷՒ.— Վայրկեան մըն ալ: (Աղմուկ. Զանգակ):

ՁԱՅՆԵՐ.— Կը բաւէ՛, Կորսուէ՛:

ԶԻՆՈՎԻԷՒ.— Երկու բառով բացատրելու համար, ներկայ կացութիւնը, կուսակցութեան ծոցին մէջ բացուած մեր կռիւներուն սխալներէն, հետեւեալն է. կամ դուք պիտի ստիպուիք ազատութիւն տալու մեզի որ խօսինք կուսակցութեան մէջ, կամ պիտի ձերբակալէք մեզ բոլորս: Ուրիշ ճամբայ չկայ: (Մեծ աղմուկ: Զանգակ:)

ՁԱՅՆԵՐ.— Կը բաւէ՛, Վա՛ր իջիր բեմէն: Դուրս հանեցէք: Դո՛ւրս, դո՛ւրս:

Այս աղմուկներուն մէջ, «վա՛ր իջիր, դո՛ւրս» աղաղակներուն տակ, Զինովիէւ կը ստիպուի ձգել բեմը:

ՏՐՈՑԿԻ.— Ընդդիմադիրները նախապէս գծեցին այն բոլոր հանգրուանները, ուրկէ անցաւ եւ հաստատուեցաւ Ստալինի առժամեայ իշխանութիւնը: Առժամեայ կ'ըսեմ, որովհետեւ վարիչ խմբակցութիւնը որքան յաղթանակ տանի, այնքան կը տկարանայ: Ստալինի ներկայ յաղթանակին պիտի յաջորդէ իր քաղաքական անկումը, որ անխուսափելի է:

ՊԵՏՐՈՎՍԿԻ.— Ըմբոստացուցիչ խօսքեր, մինչեւիսկ ճառս թշնամականութիւն է:

ՍԿՐԻՊՆԻԿ.— Ինչ յիմար յիմար կը խօսիք, Տրոցկի՛:

ՏՐՈՑԿԻ.— Քաղաքական Դիւանը պահած է ընդդիմադիրներուն ծրագիրը:

ԲԱԲՈՒՇԿԻՆ.— Ձե՛զ պէտք էր պահել (բանտերու մէջ):

ՏՐՈՑԿԻ.— Մեր ծրագիրներէն վախնալ՝ կը նշանակէ բանւորական զանգուածներէն վախնալ:

Լէնինի ժամանակ, Քաղաքական Դիւանին լէնինական կազմութեան առեն, Ընդհ. Քարտուղարութիւնը երկրորդական դեր մը միայն ունէր: Կացութիւնը փոխուեցաւ Լէնինի հիւանդութենէն յետոյ: Ընդհ. Քարտուղարութիւնը կ'ընտրէր իր մարդիկը, Ստալինականները կը հաւաքէր ղեկավարութեան մէջ: Ահա թէ ինչո՛ւ համար Լէնին կուսակցութեան խորհուրդ տուաւ. «Հեռացուցէք Ստալինը, որ կրնայ կուսակցութիւնը առաջնորդել դէպի պառակտում եւ կործանում»: (Աղմուկ)

ՍՏԵՓԱՆՈՎ - ՍԿՎՈՐՑՈՎ.— Հին գրպարտութիւն:

ՅԱԼՊԷՐԿ.— Ա՛հ, ի՜նչ շատախօս է, ի՜նչ շաղակրատ է:

ՁԱՅՆԵՐ.— Ամօ՜թ է:

ՅԱԼՊԷՐԿ.— Իսկ դո՞ւք, դուք ճիշտ քաղաքականութիւն ունի՞ք:

ՍԿՐԻՊՆԻԿ.— Մինչեւ ո՞ւր ինկեր է: Ինչ ստորնութիւն:

ՊԵՏՐՈՎՍԿԻ.— Դուք պժգալի մենշեւիկ մըն էք:

ԿԱԼԻՆԻՆ (Նախագահ Խորհրդ. Միութեան).— Փոքր քաղքենի: Արմատակա՜ն:

ՁԱՅՆ ՄԸ.— Մարդո՜վ:

ՏՐՈՑԿԻ.— (Իր խօսքերը չեն լսուիր աղմուկին մէջէն): Կուսակցութիւնը ժամանակին չկրցաւ խմել այս խորհուրդը: Ղեկավարութիւնը զայն ծածկեց: Հետեւանքները հիմա ծանօթ են ամէնուն: (Աղմուկ): Այժմ խօսինք Ստալինի «զիկզակներուն» մասին: Ամէնէն անհասանելին այն է, որ հողատէրերու ճնշումով ընտրական իրաւունքներ տրուեցան: Աղմուկ: Յետոյ, ընդդիմադիրներուն ճնշումին տակ, ընկճուեցան այդ իրաւունքները: Ինչ զիկզակներ դեռ բանւորական օրէնսդրութեան, ռոճիկներու, տուրքերու, մասնաւոր վաճառականներու հարցերուն մէջ: Վերջինը, 7 ժամուան խոստումն է, զիկզակ մը դէպի ձախ: Սակայն մենք չենք խաբուիր: Զարգ զիկզակ մըն է այդ...

ԵԱՐՈՍԼԱՎՍԿԻ.— Պատարագ մը ըրէք Տրոցկիի հոգիին համար:

ՁԱՅՆ ՄԸ.— Մահուան քայլերգ մը:

ՏՐՈՑԿԻ.— ... Զիկզակ մը, որ բան չի փոխեր ընդհանուր ուղղութենէն, այլ շուտով կեդրոնը պիտի հակեցնէ դարձեալ դէպի աջ:

ՁԱՅՆ ՄԸ.— Սրիկայ: Մենշեւիկ: Աղմուկ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԼՕ՜ ԼՕ՜ՆԵՐԷՆ

ԱԼԻԷ ՇԷՅՐ

(Առիւծ Ալին)

Լօ՛, տալալօ՛ (սիրունիկ), Լօ՛ տալալօ, Լօ՛ տալալօ՛.

Հոն լիճը կտոր մ'է կապոյտ, երկնից փիրուզ կտորին,

Դաշտը անծա՜յր, գեղատես, գետը արծաթ է կ'ըսես.

Լեռներն ինչպէս մանուշակ, հազար ծաղկունք, հազար [illegible]..

Ազօթ'րաներն՝ ամէն առտուն, նէհրին հօտին առջեւէն

Շօրօ՛ր կուտայ դէպի վերեւք, դէպի լեռներ Պըհանիկ.

Ու անհամար հօտն առաջին, հովիւ տղան գեղանի,

Սրինգը շուրթին, ժախոգն ուսին, սիրտը սիրածին,

Աչքերը լի երազներ, սէր օբերու ցնծութեամբ,

Կ'երթայ յուզել ձորերը խոր, ճանկռել կուրծքը ժայռերու:

Տղայ կ'ըսեմ, գիտցէք իսկի՜թ մ'ամէնի, որ ան չունի.

Որ մահ չունի, քաջ է, անվախ, անուանի.

Մըհամտանի եղջերաձեւ աղջիկներն են իր գերին,

Մըհամտանի բոլոր քաջեր, գիտեն անունն Ալիի:

Իրիկո՜ւն էր...

Արեւը բարկ, արնակարմիր, Պաշեա սարէն խոյս էր տուեր.

Աղբիւրն իջան խրնդխրնդալով, աղջիկները թոքա՛ս, հաբուստ,

Սար ու սարւոր արձակեցին լուծը կամին, կապը գոմշին,

Տէրերն ամբողջ գիւղամէջի, սաքուներու արքաները եղան հոյարտ,

Օձապտոյտ շղթան հօտի, ձորաճամբէն կ'իջնէր խաղով,

Ալին ըսաւ՝ սրինգ շուրթին, սիրտն աղբիւրին, սէր-կրակով..

Աղջի՛, Ռա՛շօ, բախտիդ մեռնինք, տե՛ս ով կուգայ:

Ու կանչեցին, քրքջացին, յաչքով ըրին, աղջիկները սէրով, սէրոսով:

Զոքեց Ալին աղբիւր-ակին, աչքեր ջուրի հայելին,

Ուր՝ Ռաշօյի պատկեր սիրուն, հրեշտակի պէս,

Սափորն ուսին, լուռ կը սպասէր իր նայուածքին:

Ու ջրին մէջ, զոյգ շրթերով, պագեց պատկերն իր սիրածին,

Կրակն ինկաւ սիրտը այրեց, սէրը գլխէն խելքը խլեց:

Ռաշօն ըսաւ՝ գաղտագողի, ճամբան ձգեց ձեռքի մէրջան.

Ալին տեսաւ ու հասկցաւ, առաւ նշան սիրոյ ուխտին.

Եւ այն օրէն լքեց հօտը, լքեց խրճիթն իր հայրենի,

Տիւըման դարձաւ Ռաշօյի հօր, չէյխ Թամրին:

—

Ահ ու սարսափ տիրեց երկրին, սար ու ձորին Մըհամտանի.

Եւ Ալիի սրինգ միայն, օրօր կ'ըսէր աչք լեռներուն:

Խենդ Ալին էր խօսքը գիւղի, բոլոր ցեղի, ցեղապետին,

Որ ուխտաւոր թողած անտէր, զուր կը չափէր սարն ու չօլը,

Մարդ չգիտէր՝ ցաւն Ալիի, թէ կը սիրէ Ռաշօն, չէյխի.

Մարդ չգիտէր՝ ի՛նչ ուժ ունի սիրոյ կրակն Աստուածատուր:

—

Լօ՛, լօ՛ տալալ, լօ՛ լօ՛ տալալ...

Առաւօ՛տ էր: Բարի լոյսին՝ զընգզընգացին զանգերն անուշ,

Ու կարաւանն օղակ-օղակ գալարուեցաւ դաշտի միջին:

Ռաշօն եկաւ, սափորն ուսին, աղբիւրն իջաւ ձորամիջի.

Սափորը դէմ աղբերակին, տիլաք (ուխտ) կ'ընէր դէմ արեւին:

Յանկարծ ձորէն, խորխորատէն, դեւի նման քառսուն մարդիկ,

Եկան, հասան ձորի ճամբան ու բռնեցին կոյսի բերան.

Ըսին — առնենք, (ի՛նչ հանենք ու մեր պետին խալաթ նուէր) ընենք:

Ճչաց աղջիկ լեղապատառ, փետտեց մազեր գալար-գալար,

— Կորա՜յ ըսաւ, կորաւ Ալին, կորաւ արեւն իմ աշխարհին,

«Բայց թէ՛ ինծի եմ ողջ մնամ, երբ ալ լինի, Ալուն կ'ըլլամ»

Քառսուն մարդիկ, գող, աւազակ, քառսուն հրէշ արիւնախում,

Դեռ նոր էին սեւ ձին քաշեր, որ աղջիկը մէջքին կապեն,

Մէկ մ'ալ ձորէն, ժայռի տակէն, կայծակի պէս փայլատակող,

Շողաց սուրը խենդ Ալիի ու գլուխ մը թռաւ գետին:

— Դրէ՛ք զէնքերնի՛դ, դուք շուներ, դուք չէ՞ք գիտեր թէ Ռաշօյի

Տէրը ես եմ, սէրը ես եմ. ալ ինչո՞ւ էք եկեր եկեր.

Դուք չէ՞ք գիտեր, թէ թողեր եմ ես տուն ու տեղ, հօտս անտէր,

Դուք ձեր կեանքէ՞ն ձանձրացեր էք, թէ մեզ խենդի տեղ էք դրեր»:

Ու բոլորին կապեց Ալին, զինաթափեց, ճամբայ ձգեց,

Բայց դեռ դժգոհ իր արարքէն, դարձաւ խօսեց իր սիրածին.

—Ռաշօ՛, տա՛լալ, բարբս դուն ես, բայց այս գործս շատ չսեպանիս.

Զըսես—Ալին քառսուն գողեր զինաթափեց, ճամբայ ձգեց,

Ամօ՜թ է ինծի, քառսուն դեւեր քի՛չ են քեզի սիրող տղին:

—

Լսեց չէյխը նենգ, խորամանկ, ձի, հրացան, սուր խոստացաւ,

«Թէ Ալին գայ, հպատակի եւ իր դրան խօլամ դառնայ.

Ու թէ ըլլայ հաւատարիմ, Ռաշօն, Ալուն հարս պիտի տայ»:

Եկաւ Ալին ու հնազանդ կեցաւ չէյխի թախտի առաջ,

Շէյխն իր կարգին Ղուրան կարդաց եւ պատուիրեց երեկոյեան.

«Պատրաստեցէ՛ք լաւ անկողին, իմ գեղեցիկ պարտէզիս մէջ,

Ղարիբ Ալին թող հո՛ն հանգչի, իմ փեսան է ան առէք վերջ»:

Բայց, այդ գիշեր հազար տակի ղալամ առաւ չէյխ-Թամրը,

Զոյգ մը կթան գոմէշ բերին ու Թամրի՛ դուռ կապեցին,

Զոյգ մը նժոյգ արաբական, ոսկեզօծ սապանդակով,

Զոյգ մը շաշխան լաւ հրացան, չէյխ Թամրին ընծայ բերին.

Ու ծերունի չէյխը անգութ, Ռաշօն Ռոմի զապիթին գրկեց:

Առաջին գիշեր արկածալի, ու փրկութեան ի՛նչ սուրբ գիշեր.

Ռոմի զապիթ, իբր թէ քաջ, տեսաւ կառուն դրան առաջ,

Ուղղեց հրացան, մէկ գնդակով, քնած կառուն փռեց գետին.

«Տեսա՞ր ըսաւ, իմ աղուորիկ, սիրա՛ն Ռաշօ, Քրտի աղջիկ.

Ցեղով քաջ ենք, եւ քաջաց քաջ, որ մէկ զարկով մէկ գնդակով, կրցայ կառուն փռել առաջս»:

Ու վար դրաւ զէնքը նորէն, բացաւ թեւեր, Ռաշօն գրկեց:

Նայեց աղջիկը տժգունած ու խոր զզուանք նստաւ հոգուն:

— Ո՞ւր ես իմ քաջ. իմ խենդ Ալի, ո՞ւր ես դո՛ւրս եկ, շուտով հասիր:

Այն դու չըսի՞ր «քառսուն դեւեր, քառսուն գողեր քիչ են ինծի».

Հապա ալ ի՞նչ կը պարծենայ, քնած կառուի արիւն թափող,

Սա խայտառակ Ռոմի զապիթ», ու կատաղեց, ճչաց, կանչեց,

Եկաւ փախաւ Ռոմի տունէն, Ռոմ փեսայէն:

Եւ այդ գիշեր, գաղտագողի, բացած էր դուռ մեծ վանդակի,

Շէյխը անգութ, թողեր առիւծ, որ՝ Ալիի քնած առեն, կտոր-կտոր ընէ, լափէ...

Զարթած Ալին, քաշած էր սուր, ու կտրտած առիւծը մեծ,

Կտորտանքը շարքով շարած, տերեւներով ծածկած, պահած...

Հասաւ Ռաշօն Լուսաբացին, լացա՛ւ, ո՛ւր է Ալին ըսաւ,

«Չկայ Ալին, մի լար աղջիկս, առիւծ լափեց խենդ չօպանը»:

Հասաւ Ալին արնաթաթախ, եկաւ, կեցաւ չէյխի առաջ,

«Է՛յ դու տմարդ, վախկոտ ու նենգ, որ առիւծով մարդ կըսպաննես,

Դու չգիտես թէ քո Ռաշօն, եօթ փորձանքէ ո՞վ ազատեց»,

Ըսաւ, քաշեց թուրը կտրուկ, որ նենգ չէյխի գլուխ կտրէ,

Բայց դիմացէն, Ռաշօն սիրուն, աչքով սաստեց իր սիրածին:

Զղջաց չէյխը իր ըրածին. «Տուէ՛ք Ռաշօն Ալիէ Շէյրին»:

Ու եօթ գիշեր, եօթ օր անդուլ, հարսանիք կար ծեր չէյխին դուռ:

Բայց կ'ըսեն թէ՝ չէյխը դժգոհ, սրտի ցաւով անէծք կարդաց.

Ու ամիս մը չըլլըրած, հարսն ու փեսան սեւ քար դարձան:

Հիմա՝ ձմրան երկար գիշերներուն, քիւրտ պէկերու օտաներուն մէջ, ծալապատիկ նստած սայնպէժները (հէքեաթասաց երգիչ) կը պատմեն Առիւծ Ալիի քաջագործութիւնները: Ծերերը, իրենց համրիչներով, անցնող տարիները կը հաշուեն ու չարերէն վրէժ լուծելու խրատներ կը խօսին, ջահիլները սիրատանջ կը մըկտան, «ափսո՜ս» կ'ըսեն: Բոխտիրիկէն յատկոց բաղեղէն աստղերը վկայ են: Ու բարի, գթոտ մամիկները, արցունքոտ աչքերը թէժ կրակին, աղօթք կը մրմռան քարացած սիրողներու հոգուն համար:

(5) Թարգմ.՝ ԱԶԳԻՆ

ԾԱՆՕԹ.— Շէյր՝ առիւծ. Նէհրի՝ հօտի առաջնորդ, երկարամազ այծը. Մըհամտան՝ Վասպուրականի խօշապի շրջանի քրտաբնակ գաւառ, Պհանք եւ Պաշիտ-Մըհամտանի լեռներ. Ռաշօ՝ սեւուկ. քրտուհիի անուն (փաղաքշական): Ղալամ՝ այն նուէրը որ կը տրուի փեսայի կամ պարագաներու կողմէ, իբր վարձատրութիւն հարսի հօրը: Ռօմ՝ թուրք (արհամարհական):

ԽՐԻՄԵԱՆԻ ԽՐԱՏ…

Նոյեմբեր 12ին Խրիմեան … րիկի մահուան քսանհ… էր: Այս առթիւ հանդէսներ… դի ունեցան զանազան գա… ներու մէջ, իսկ Փարիզ մ… իր պարտքը: Եւրեւ «Յառ… ալ մեզ ունի…

Առիթէն օգտուելով, … «Հայ Սիրտօէն կ'արտա… ամփոփումը Խրիմեանի հա… ւոր քարոզին, Պերլինէն … (1878), Կ. Պոլսոյ Մայր եկեղ… մէջ.—

«Օրհնեալ ժողովուրդ Հայ… ծոյ, հիմա դուք ամէն… ականջիդ սրած անհամբեր կ… սէք թէ արդեօք ի՛նչ աւետ… բած է մեզ Պերլինի վեհաժող… վէն Խրիմեան Հայրիկ Ահա… սկսիմ մի առ մի պատմել ձեզ… դուք լաւ մտիկ ըրէք:

Մենք Ներսէս պատրիար… եւ Ազգ. ժողովոյ որոշմամբ գա… գամաւոր գնացինք ի Պեր… վեհաժողովին ներկայացն… «Հայկական դատը». գնացի… հոն, տեսանք աշխարհին … մեծ քաղաքագէտ մարդիկ … նստած էին խոշոր եւ կանաչ … թով մը վրան ծածկուած … մը շուրջ. մենք ժողովէն … կ'սպասէինք դուլճարիոյ, Սերբ… եւ Մակեդոնիոյ սուր կրող պա… գամաւորաց հետ. Վեհաժողով … կանանչ եւ սեղանին մէջ … կար մեծ կաթսայ մը՝ հա… տաք «քէշքէկով» լեցուն. … ժողովը բացուեցաւ եւ ժողո… կ՛անուն սկսան փնտռել … կը բռնէին Երեւելք … կը քշէին Արեւմուտք, … բաւական փնտռելէ յետ… սկսան մի առ մի եւ կարգաւ … կանչել նախ Պուլկարը … սուրի չափրուլին բռնով, … իրաւունք հետ խօսելէ ետքը … կարին իր մէջքի սուր … անոր ծայրով առաւ իր … ման պուկ քիչքէկէն եւ դուրս … ատկէ յետոյ Ներս մտաւ … իր սուրի չափրուլը բռնով … հետն ալ բաւական խօսելէ … վերջոյ այս ալ իր սրով … առաւ իր բաժին տաք քէշքէ… եւ դուրս ելաւ. ասկէ ետքը … կանչեցին Մակեդոնացին … ալ բաւական խօսելէ ետքը … ան ի վերջոյ այս ալ իր սրով … բոլոր առաւ քէշքէկէն իրեն … ընկած եւ դուրս ելաւ: Ասկէ … յոյ կարգն եկաւ Հայոց … Մաւրին, գիս նեըս կանչեցին, … կար ու բարակ խօսքեր … անելէն յետոյ ժողովականք … համոզ որոշում տուին, … գի ես ալ իմ բաժին առնեմ … քէշքէկէն սակայն ի՛նչ օգուտ … չկրցայ առնել, վասն զի … պատրիարքարան իմ ձեռք … այն թուղթ մը … թղթէ շերեփս տաք քէշքէկ … նել կաթսայի մէջէն … եթէ գիս բաղդատէի … զօրոյ անդամոց հետ … աւելի բարձրահասակ … քով ալ աւելի գեղեցիկ … ի՛նչ օգուտ ձեռքս թուղթ … մը տրուած էր եւ ոչ սուր … այս պատճառաւ բաժին … ունենալ տաք քէշքէկէն … ամենայնիւ պարգամի … տով անօգուտ եղաւ մեր … վեհաժողովին երթալ…

Հիմա շատ լաւ հասկցա… թէ զէնքը ի՛նչ կրնայ գործել … կը գործէ. արդեն սիրելի … Նեալ Հայաստանցիներ … ընիք վերադառնալու … բարեկամներուն եւ … բու պարզ եւ ներ … տածէք. զէնք առէք … զէնք եւ դարձեալ զէնք»

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐԸ

...մօտ իննը ամիսէ ի վեր Ցառաջ... կը հրատարակուի Թիւերով կը... Հայ ժողովրդական... փունջ մը, քաղուած ու... գրկուած՝ մեր Թղթակից... եւ բարեկամներուն... առնուազ այս ձեռնարկով... կրնայ փրկել հայրենի... ժառանգութիւնը... մեր ընծայելով մեր... ժողովրդական երաժշտութեան... տարածման... Երգերու այս քաղը... հետաքրքրութիւն արթնցուց ընթերցողներուն մէջ, ...ժողովրդական... ջերմութիւնը, գրական... դար, հայրենի... նկարի մը... ունի: Մինչեւ հրատարակուած երգերը... 60ի: Շատեր մեզմէ... այն թիւերը, որոնց... են ժողովրդական... Այսօր հոս կուտանք այդ... Մարտ 13, 20, 27, ...3, 10, 17, Մայիս 1, 8, 22, Յունիս 12, 26, Յուլիս 24, 31, Օգոստոս 7, 14, 28, Սեպտ. 4, 11, 18, 25, ...2, 9, 16, 23, 30, Նոյ. 13, 20: Վերջին թիւերով... հրատարակած ենք նաեւ չորս... երգեր... մէկ ալ առանձին... ունինք... 26ի չափ երգեր: Այս... ամբողջովին ան... սակայն շատերը կը... երգի մը փոփո... (վարիանթ), որ իր... ունի բանասիրութեան... Իսկ մեծ մասը անտիպ... Այս առթիւ, կը հրաւիրենք... թղթակիցները, որպէսզի... հարիւր հարիւր գրեն երգերուն... ինչպէս սխալ ընթեր... անխուսափելի է: Մա... եւ հատիկ հատիկ, գաւառ... անունը, եւ բառերուն նշա... ալ աւելցնելով իր... տակը:

ԽՄԲ.

Պիւլպիւլը հոս կանչէ սլաղչա
 սլալի սլէս,
Ինչէփ իմ կարօտցեր ճէյվա
 Նաղի սլէս,
Կարօ՛տ, կարօ՛տ, ո՛վդ իմ ես,
Հէսլաթովդ ժուռ կուգամ քեզ:

Հաւաքեց՝ Ն. Գասեան

ՄԱԿԵԴՈՆԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՆԱՃԱՒՆ ՈՒ ԲԱԶԷՆ

—Եթէ ես Թուխ կաքաւուկ մ'ըլ-
 լայի,
Պիտի Թռչէի լայն արտերուն մէջ,
Պիտի պահուըտէի որաններուն
 տակ,
Ինչու որ, ա՛յ տղայ, չեմ սիրեր
 քեզ,
Ինչու որ, ա՛յ ծոցիս, չեմ ուզեր
 քեզ:

—Եթէ դուն Թուխ կաքաւուկ մը
 դառնաս,
Եթէ դուն Թռչիս լայն արտե-
 րուն մէջ,
Ես ալ կ'ըլլամ բազէ մը սլացիկ:
Այն ատեն, ա՛յ անուշիկս, պիտի
 գտնեմ քեզ.
Այն ատեն, ա՛յ անուշիկս, պիտի
 բռնեմ քեզ:

—Սակայն ես ալ կ'ըլլամ կար-
 միրախայտ մ'ոսկի,
Կը սուզիմ խորունկ ծովին մէջ,
Կը պահուըտիմ սեւ քարի մը
 տակ,
Ինչու որ, ա՛յ տղայ, չեմ սիրեր
 քեզ,
Ինչու որ, ա՛յ ծոցիս, չեմ ուզեր
 քեզ:

—Եթէ դուն դառնաս կարմրա-
 խայտ մ'ոսկի,
Եթէ դուն սուզիս խորունկ ծո-
 վին մէջ,
Եթէ դուն պահուըտիս սեւ քա-
 րին տակ,
Ես ալ կ'ըլլամ այդ սեւ քարը,
Այն ատեն, ա՛յ անուշիկս, դուն
 իմ գիրկս կ'իյնաս:

ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԱԾ ՀԱՅ ՄԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Սընտէյ Նիւզ իր Նոյեմբեր 6ի Թիւին առաջին էջին վրայ առաջնորդող յօդուած մը կը հրատարակէ ճետեւեալ մեծ խորագիրներով.—«Հերոս մը՝ գող բանտին մէջ հեծել կուտան», «Ինչպէ՞ս կը վարուինք մեր բարեկամներուն հետ», «Վեց ամիս բանտարկութիւն գաղտնի գործակալութեան նախկին պաշտօնեային», «Պատուոյ դիւցազներգութիւն մը», «Հայ մը, որ կեանքը վտանգած է Անգլիոյ համար»:

Այս խորագիրներէն վերջ՝ հետեւեալ յառաջաբանը —

«Մարդ մը, որ անգնահատելի ծառայութիւններ մատուցած է Անգլիոյ, այժմ կը հեծէ փորձութեան բանտին մէջ, որովհետեւ կնոջ մը տուած էր խոստում մը, զոր դրժելու Թոյլ չէր տար իր պատուախնդրական բարձր ըմբռնումը:

«Չարչարուած է Թրքական բանտի մը մէջ, որովհետեւ չէր ուզեր Պոլսոյ Անգլիական դեսպանատան կողմէ իրեն տրուած փաստաթուղթ մը մէջտեղ հանել:

«Պատերազմի ընթացքին Երեւան հանեց որ փոքր Ասիոյ առաջեւ խարսխած կարծեցեալ Ամերիկեան նաւ մը իրականին մէջ գերմանական էր՝ արժէքաւոր բեռով մը:

«Կէլիպօլուի խրամներուն մէջ ծառայեց, Թէեւ զինուոր չէր, վիրաւորուեցաւ եւ Թանչքէ տառապեցաւ:

«Երեւան հանեց պոլշեւիկեան ընդարձակ դաւ մը, որ կազմակերպուած էր Դրաքննութեան գրասենեակի կարծեցեալ բարեկամներուն կողմէ:

«Ջինքը բանտարկութեան դատապարտելով, ակներեւ ապերախտութիւն մը գործուած է հանդէպ մարդու մը, որ իր երկրորդ հայրենիքին համար հոմակրանքի ամէն փաստ տուած է, բայց այսպէս է մեր երկրին օրէնքը:»

Ցառաջաբանին կը յաջորդէ յօդուածը.—

Գրուեցաւ Թէ քանի մը օրէն դիմում պիտի կատարուի փորձութեան բանտէն ազատելու համար Գէորգ Վրէս Զավուշեանը, որ վեց ամիս առաջ բանտարկուած էր դատարանին վճռով: Այս լուրին եռեւ կը ծածկուի դիւցազներգական պատմութիւնը մարդու մը որուն ամբողջ կեանքը նուիրուած մը եղած է իր պատուախնդրութեան գաղափարականին:

Զավուշեան, որ 43 տարեկան հայ մըն է, այժմ անգլիահպատակ դարձած, իր անձնկութեան առթիւ կատարուած հարցաքննութեան ընթացքին մերժեց տալ անունը այն մարդուն, որ 1626 անգլիական ոսկիի կեղծ փոխանակագիրներ շինելով կործանած էր զինքը:

«Այդ մարդուն կնոջը խոստացայ Թէ անոր անունը չպիտի տամ», ըսաւ Զավուշեան. ու նոյնիսկ երբ իր մերժումին հետեւանքները ցոյց տրուեցան իրեն հաւատարիմ մնաց կնոջ մը տրուած խոստումին եւ բանտ գնաց՝ պատելու համար իր գուաճան բարեկամը:

Առաջին անգամը չէ որ Զավուշեան չարչարուած էր իր իտէալներուն համար:

Իր երիտասարդութեանը, Զավուշեան, իբրեւ զաւակը ցեղի մը, որ աշխոյժօրէն կը տառապէր Թրքական կեղեքումներէն, անդամակցեցաւ Հայաստանի յեղափոխական կուսակցութեան, որուն վարիչներէն մէկն էր իր եղբայրը:

(Խմբ. Ոսուանդ Զավուշեան, վերակազմեալ Հնչակեան կուսակցութեան պետ):

Զավուշեան բանտ նետուեցաւ, զմահ բանտարկութեան դատապարտուելէ վերջ: կարգ մ'. հարուստ բարեկամներ կաշառեցին բանտապահները ու գիշեր մը երբ պահակները ուրիշ կողմ զբաղած էին Զավուշեան փախաւ:

Ասով չվերջացաւ իր արկածալի կեանքը: Պոլսոյ անգլիական դեսպանատան ամէնէն հաւատարիմ գործակալներէն մէկը դարձաւ Թուրքերէնի եւ անգլերէնի իր հմտութիւնով վերջին ծայր օգտակար եղաւ: Անգամ մը իրեն յանձնուեցաւ խիստ գաղտնի եւ կարեւոր նամակ մը, ուրիշ տեղ մը տանելու համար: Թուրք գաղտնի ոստիկաններ սկսան հետապնդել զինքը: Ազատելու համար նամակը, որ գրուած էր շատ պզտիկ թուղթի մը վրայ, Զավուշեան կլլափոր նետուեցաւ: Թուրքերը հալածեցին զինքը եւ բռնեցին, սակայն Թուղթը կլլած էր արդէն: Թուրքերը յետոյ շատ չարչարեցին զինքը՝ որպէսզի նամակին պարունակութիւնը յայտնէ: Խուզած հաւկիթներ դրին Թեւերուն տակ եւ կապեցին: Հակառակ այս չարչարանքներուն, Զավուշեան լռութիւն պահեց:

Երբ կրկին ազատուեցաւ Թուրքերու ձեռքէն, Եգիպտոս գնաց եւ հոն գեղարան մը աշխատեցաւ: Հոն հանդիպեցաւ Անգլուհիի մը, որուն հետ ամուսնացաւ:

Երբ պատերազմը ծագեցաւ Զավուշեան փոքր Ասիոյ գրաքննական գրասենեակը մտաւ իբրեւ Թարգմանիչ: Ամերիկեան դրօշ պարզած մեծ շոգենաւ մը եկաւ հոն ու նաւահանգիստի պաշտօնեաներուն կողմէ մանրակրկիտ քննութենէն վերջ արտօնուեցաւ մեկնիլ: Սակայն Զավուշեան նաւուն վրայ գտաւ ծածկագիր կասկածելի նամակ մը: Երկար դժուարութենէ վերջ յաջողեցաւ կարդալ զայն եւ երեւան հանեց որ շոգենաւը գերմանական էր: Անգլիական «Ջորիս» նաւը ղրկուեցաւ զայն հետապնդելու համար, բռնեց զայն եւ փորձ Սայիտ բերաւ: Շոգենաւը եւ իր բեռը իբրեւ պատերազմական աւար ծախուեցան հազարաւոր ոսկիի, եւ Զավուշեան ոսկէ վարձատրութիւն չստացաւ:

Ցետոյ Տարտանէլ գնաց Աւստրալիացիներուն հետ՝ իբրեւ Թարգման: Դեռ անգլիահպատակ չէր, ու եթէ Թուրքերուն ձեռքն իյնար կրնար գնդակահարուիլ իբրեւ դաւաճան: Վիրաւորուեցաւ: Ցետոյ գնաց Լոնտոն եւ գրաքննութեան մէջ պաշտօն առաւ կարգ մը Լեհեր եւ Ռուսեր, որոնք անգլիահպատակ դարձած էին, նոյն գրասենեակին մէջ կ'աշխատէին պատերազմի սկիզբէն ի վեր: Զավուշեան անոնց շարժումներուն հետեւեցաւ Թէ ներքը եւ Թէ դուրսը, ու հուսկ յետոյ յաջողեցաւ հաւաքել փաստեր Թէ լայն ծաւալով պոլշեւիկ դաւ մը կը նախատէր Անգլիոյ գաղտնի տեղեկատուութեան դիւանին մէջ խոփ: Ընդարկուածանձերը բոլորն ալ կարեւոր գաղտնի պաշտօններ ունէին: Զավուշեանի տեղեկութիւններուն վրայ, անմիջապէս գաղտնի քննութիւն մը բացուեցաւ եւ լըբատոնները երկրէն քշուեցան: Գրասենեակի տնօրէնն ալ պաշտօնանկ եղաւ:

Զավուշեան յետոյ իբր զինուոր մտաւ անգլիական բանակին մէջ եւ յիսնապետ եղաւ՝ երբ Միջագետք եւ Պարսկաստան գնաց Նշանաւոր «Dunster Force»ի հետ: Անգլիահպատակ դարձաւ եւ երբ պատերազմը վերջացաւ, Սեւ Ծովու զօրախումբին մէջ հարիւրապետ էր:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐԲՈՒԱԾ ԱՄՈՒՍԻՆԸ

Ցէլֆէհ, որ Ռուէյլ կը բնակի, պատերազմի ընթացքին գանկին վրայ կրած էր գործողութիւն մը: Այս պատճառով ջղային տագնապներու կ'ենթարկուէր: Այնպէս որ բժիշկները յանձնարարած էին տարին՝ անգամ մը օդափոխութեան երթալ: Իր տանը մէջ, մանկամարդ կնոջմէն զատ, կը բնակէր նաեւ խորթ եղբայրը: Ցէլֆէհ, ամէն անգամ որ օդափոխութեան երթար, իր կինը կը ձգէր խորթ եղբօրը: Վերջին անգամ, վերադարձին, տեսաւ որ կինը կը մերժէ դուռը բանալ իր խորթ եղբայրը գլխէ հանած էր կինը:

Ցէլֆէհ սակայն փորձեց հնարաւոր ու բնակիլ մօտակայ տուն մը: Սակայն անպատկառ եղբայրը, կնոջ տիրանալէն զատ, ձեռք անցուց նաեւ Ցէլֆէհի գործերը: Այլ եւս չկրցաւ համբերել դժբախտ ամուսինը: Ատրճանակ մը գնեց եւ գարկաւ իր տանը դուռը:

Դուռը բացուեցաւ: Խորթ եղբայրը՝ երեւցաւ սեմին վրայ: Ցէլֆէհ կրակեց եւ գետին փռեց զայն: Հասաւ կինը, որ փաթթուեցաւ Ցէլֆէհի զինաթափ ընելու համար: Ցէլֆէհ խածաւ կնոջ ձեռքերը: Ցետոյ կրակեց անգամ մըն ալ: Կինը ծանրապէս վիրաւոր, ցատկեց պատուհանէն ու փախաւ: Դրացիներ մօտ: Հասան ոստիկանները եւ ձերբակալեցին ոճրագործը:

ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ — Բանուոր Շոլէ, որ չէր ուզեր անգամակցիլ Սէնտիքային, կ'աշխատէր աշխատանոցի մը մէջ: Երբ ցերեկին դուրս ելաւ՝ խումբ մը բանուորներ յարձակեցան վրան եւ ուզեցին պատժել անոր յամառութիւնը: Զարկին բահերու կոթերով: Ու լքեցին զայն այն ատեն, երբ գանկոսկրը ջախջախուած էր: Ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ ոճրագործները:

ՇԱՆՉԱՀԱՐ — Շարքման եկեղեցիին մէջ պատարագ կարդացած հարիւր հաւատացեալներ աղօթքով ու միսթիք ամպերու մէջ կախարդուած մնացեր էին: Ցանկարծ խորանին առջեւ պատարագիչ քահանան եւ մօտը գտնուողները գետին ինկան: Ամբողջ բազմութիւնը դիւահարի պէս դուրս խուժեցաւ: Շատեր պատերուն զարնուեցան: Երախաները կը ճչային, կիները կ'աղաղակէին: Վերջապէս պարպուեցաւ եկեղեցին:

Քննութեամբ հաստատուեցաւ որ շեռոգէն խոյս տուած բնածխական Թթուուտ շնչահեղձութեան մատնած էր զանոնք: Թէեւ ոչ ոք մեռաւ, սակայն բազմաթիւ երախաներ ու կիներ դարմանումի տակ կը գտնուին տակաւին:

ԹԻԱՊԱՐՏԸ ԿԸ ՄՈՌՈՒՍՆԱՆԱՅ — Քրոսիէ, նշանաւոր աւազակը, որ Թիարան պիտի ղրկուի, փափաք յայտնեց որ նախ քան մեկնումը, ամուսնանայ: Քրոսիէ սիրահար մը ունէր, որ իրեն պարգեւած էր երկու զաւակներ: Արդ, այդ երկու զաւակներուն ապագային համար, Թիապարտը կ'ուզէ որ պաշտօնապէս ամուսնանայ իր սիրուհիին հետ, խնդրանքը ընդունուեցաւ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ» ԱՄՍԱԳԻՐ. 6րդ տարի Թիւ 1 (Նոյեմբեր), ճոխ բովանդակութեամբ: Գրուածքներ ունին Համաստեղ, Կոստան Զարեան, Յ. Օշական, Աւ. Ահարոնեան, Մ. Մինասեան, Զարեւանդ, Պրոֆ. Տոռոսեանց, Ա. Աբեղեան, Ռ. Խան-Ազատ, Ս. Մասուրեան, Փրոֆ. Ադոնց, Զօր. Գ. Ղորղանեան, Ռուբէն եւ ուրիշ բազմաթիւ հին եւ նոր գրողներ: 176 էջ: Տարեկան բաժնեգին 5 տոլար. վեցամսեայ 3 տոլար: Հասցէ՝ 13—15 Shawmut Street Boston. Mass.

ՆՇԱՆԱՒՈՐ ՕՐԵՐԱՆԵՐ (պատկերազարդ), Ցավհ. Աւագեանի: Հրատ. Հայ Կրթական Հիմնարկութեան. 1927: Գին մէկ տոլ.:

---

61. ՕՐՕՐ ԲԻՆԿԵԱՆԷՆ

...ոյ. քուն ունիս.
...Թաշը տուն ունիս:
...օրան ունիս.
...բօն քարծ ունիս:

...կ'անէ շող կ'անէ,
...չոպանի տերեւ կ'անէ,
...ք բոէ՛ք, աղբօրս,
...դ շատ բարեւ կ'անէ:

...ամ կու վայլէ,
...կու փայլէ.
...լուսինկան բերեմ,
...աստղը քեզ խաղընկեր:

...ո բուն չես ու այեխ ես,
...չալի լայեխ ես,
...չալը գին չունի,
...լի լայեխ ես:

...ո ունիմ պապ չունիմ,
...ունիմ նաւ չունիմ,
...ու պապս դուն ես,
...ու նաւս դուն ես:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՈՒՐ Կ'ԱՊՐՑՈՒՑՈՒԻ ԹԷ՞ ՃՇՄԱՐԻՏԸ ԽՕՍԵԼՈՒՆ ԱՆՀՆԱՐԻՆ ԿԸ ԹՈՒԻ

Պատուհանը բացի եւ հասկցայ որ առաջին յարկին վրայ էր Զախ կողմը, Նշմարեցի Սուրբ Գէորգ եկեղեցին եւ աջ կողմն ալ ...յոյսի եկեղեցին:

Պատուհանը գետնէն հազիւ ... մեթր բարձրութիւն ունէր ...նպէս որ եթէ փողոցին մէջ ...թութիւն չըլլար, եթէ բանտարկութեան միջոցին սրունքներս կարծրացած չըլլային, ինծի համար շատ դիւրին պիտի ըլլար փողոց ցատկել:

Դժբախտաբար, այդ մասին մտածելն իսկ աւելորդ էր. որովհետեւ աչքիս առջեւ երթեւեկող անձերը, մեծ մասամբ չեկիստներ էին:

Լուպիանքա փողոցը ամբողջովին անոնց յատկացուած է. բոլոր շէնքերը անոնք գրաւած են. հոն է անոնց Թատրոնը, սինէման, գօ... բանոցը եւ նոյնիսկ եկեղեցին:

Զգուշացայ նման խենդութիւն մը գործելէ եւ հանդարտօրէն դարձայ եւ տեղս նստայ:

Քանի մը վայրկեան յետոյ դուռը բացուեցաւ եւ տեսայ Թէ մէկը ներս կը մտնէր. ան ալ ինծի պէս՝ Չեկայի մասնաւոր տրամադրութեան տակ գտնուող խումբերուն բարձրաստիճան սպայի համազգեստը կը կրէր:

Կարծես՝ գիս տեսնելով ուրախացաւ:

— Գրողը տանի զիս ըսաւ խնդալով, եթէ մաքես կ'անցնէր ձեզ հոսգտնել... ՉԵՔ ԳԻՏԵՐՈՒՐԵՄՆԹԷ ՍԻՐԵԼԻ ԸՆԿԵՐ, «ՁՕՐԱՎԱՐ»Ը երկու ժամէ ի վեր, ամէն տեղ ձեզ փնտռել կուտայ:

Անմիջապէս հասկցայ Թէ կը սխալէր ան եւ գիս ուրիշի մը տեղը կը դնէր:

—Ամէն տեղ ձեզ կը փնտռեն. վերակացու աւելի ժպտուն, եւ զօրավարը որ չի սիրեր սպասել, ինչպէս գիտէք, անմխիթարաբելի բարկութեան մը մատնուած է:

— Շա՛տ գէշ, պատասխանեցի, խոք, երկու ժամէն աւելի է որ, մէնժինսքիի հետ խորհրդակցութեան մէջ եմ եւ կը վախնամ որ դեռ վերջացուցած չըլլանք. ձեզ երախտապարտ պիտի ըլլայի, եթէ հաճէիք այս մասին տեղեկութիւններ... դել զօրավարին եւ ներողամիտ ըլլալ եթէ չկարենամ անմիջապէս իր հրամաններուն փութալ:

— Երբեք. եթէ զօրավարը սպասցնենք, երկուքս ալ լաւ չեն մը կ'ուտենք ըստ իս, լաւ է որ անմիջապէս երթաք իրեն ներկայանաք եւ յետաձգէք Մէնժինսքիի հետ ձեր տեսակցութիւնը:

— Այո, բայց եթէ անիկա բացակայութիւնս նշմարէր, պիտի վտանգուէի...

— Հաւատացէք, ընդմիջեց սպան, լաւագոյն է ընտրել երկու չարեաց փոքրագոյնը: Ջգենք որ, ինքնաշարժս կը սպասէ կոր դրան առջեւ եւ տասը վայրկեան չանցած Օթէլ տը լա Նոպլէս կը հասնինք...

— Օթէլ տը լա Նոպլէ՛ս, բացագանչեցի առանց ուզելու:

— Այո՛, ութ օր է որ հոն հաստատուած է ընդհանուր բանակ. տեղին կը տեսնէք Թէ՝ ամէնէն շատը, մէկ ժամ յետոյ, հոս վերադարձած կ'ըլլանք եթէ քիչ մը աճապարէք.

Միջադէպը որքան ալ զարմանալի Թուէր սակայն, իրականութիւնը այն էր որ Լուպիանքայէն դուրս ելլելու անյուսալի առիթ մը կուտար ինծի: Զարմանքս որքան ալ մեծ ըլլար, գիս այնքան չէր Թմրեցներ որ մերժէի փախուստի առիթ մը. որ անշուշտ, ալ չպիտի ներկայանար:

— Այդպէս Թող ըլլայ. ըսի. ոտքի ելլելով բայց շուտ ընենք, որովհետեւ. որեւէ կերպով չեմ ուզեր Մէնժինսքիին դժգոհութիւն պատճառել:

— Պա՛հ. ըսաւ խնդալով. այդքա՛ն ալ սարսափելի մէկը չէ. ատկից զատ, զօրավարը ձեզ պաշտպանելու ի վիճակի է, հանգիստ եղէք. Մէնժինսքի երբեք անոր ետեւէն չպիտի իյնայ, գիտէ Թէ՝ փետուրները կրնայ վրայ տալ:

Այսպէս խօսելով մէկտեղ. իջեր էինք սանդուխէն որ բանտին դրան առնող բակը կը հանէր: Ջինուած շատ մը չէկիստներ հոն կը գտնուէին: Քաղքենի զգեստով ուրիշներ՝ կը հսկէին երթեւեկը անոնց որ ներս կը մտնէին եւ անկից դուրս կ'ելլէին:

Խմբապետ սպան որ մեր պատկանած խումբէն էր, երբ մեզ նշմարեց. փութաց դէպի դուռը զոր լայնօ էն բացաւ:

Ցետոյ. փաղաքշօրէն խնդալով՝ ըսաւ.

— ՀԱՃԵՑԷՔ ԱՆՑՆԻԼ:

Կրնաք երեւակայել Թէ ի՛նչ գոհունակութեամբ անցայ այս դրան սեմէն, որ ամէնէն զարհուրելին էր:

Անշուշտ, դեռ ազատ չէի, որովհետեւ դեռ պէտք էր որ իմ շատ ազնիւ առաջնորդիս ընկերակցութենէ ջոկել ձգէի եւ յետոյ, արագօրէն հեռանայի Ռուսիայէն. բայց ազատութեան ճամբուն վրայ էի:

Շիտակը, գանգատելու պատճառ մը չունէի:

Կը մնար, կարել ժեռուտ հրեանդանը՝ այսինքն «զօրավար»ին հետ տեսակցութիւնս:

Ո՞վ կրնար եղած ըլլալ այս պարոնը եւ ի՞նչ պաշտօն ունէր: Կանոնաւոր բանակի՞ն կը պատկանէր Թէ՝ Չեկայի խումբերուն:

Արհեստով սպա՞յ մըն էր Թէ մարտապաշտներու պետ մը:

(Շար.)

Թրգմ'. Մ. ՆՐԻՑԱՆՑ

կ'երթար Էտիրնէ՝ քաղաքին ազատագրութեան տարեդարձի հանդէսներուն ներկայ ըլլալու համար։ Զիրենք փոխադրող վակոնները թուրք դրօշակներով զարդարուած ըլլալով, Գուլէլի-Պուրկազի հեյլէն իշխանութիւնները արգիլեցին կառախումբին անցքը հելլէն սահմանագլուխէն։

Պատուիրակութիւնը մերժած ըլլալով վերցնել վակոններու թրքական դրօշակները, ստիպուեցաւ Ուզուն-Քէօփրիւ վերադառնալ եւ ինքնաշարժներով գնաց Էտիրնէ։

Հայ տղոց արձանագրութիւն

Սելանիկի «Հորիզոն»ը կը գրէ.—

Ներքին Նախարարութիւնը հրահանգած է տեղական իշխանութեանց որ խնդրոյ առարկայ տղոց ծնողքներուն տեղեկացուի, որպէսզի, կարելի եղածին չափ շուտ, տեղական քաղաքապետութեանց ներկայացնեն յայտարարութիւններ, որոնց մէջ ճշդուած ըլլան տղոց մականունը, անունը, հօր անունը, ծննդեան թուականն ու ծննդավայրը։

Նոյնատեսակ տեղեկատուութեան ենթակայ են նաեւ Մերձաւոր Արեւելքի Ամերիկեան Նպաստամատոյցի կողմէ սնուցուած եւ կամ պարզապէս պաշտպանուած տղաքը։ Գործողութիւնները կը կատարուին այդ հաստատութիւններու տնօրէնութեանց կողմէ։

Արձանագրութեանց տարիքը պիտի ճշտորոշուի կուսակալութիւններու կողմէ, եթէ տղան 15 տարեկանէ վար է, իսկ զինուորական իշխանութիւններու կողմէ՝ եթէ 15 տարեկանը լրացուցած է։

Ռուսիա, Լեհաստան եւ Գերմանիա

Պերլինէն կը հեռագրեն 25 Նոյեմբեր թուականով.—

Շթրէզէմանի եւ Լիթվինոֆի տեսակցութեան մասին հրատարակուած կիսապաշտօն զեկոյց մը յուզում առաջ բերաւ քաղաքական շրջանակներու մէջ։

Ըսելէ յետոյ թէ երկու նախարարները խօսեցան քաղաքական զանազան խնդիրներու, մասնաւորաբար զինաթափութեան մասին, զեկոյցը կ'աւելցնէ.—

«Լիտվինոֆ Շթրէզէմանի յայտնեց թէ Լեհաստանի տրուած է ծանուցագիր մը, որով խորհրդային կառավարութիւնը մտահոգութիւն կը յայտնէ Լեհաստանի եւ Լիթուանիոյ ձգտուած յարաբերութիւններուն եւ անկէ ծագելիք վտանգներուն մասին։

Երկու նախարարները համաձայնած են, որ ընդհանուրի շահին համար ստիպողական է զգուշանալ ամէն բանէ որ կրնայ խռովել խաղաղութիւնը եւ առնել անհրաժեշտ բոլոր միջոցները՝ ներկայ դժուարութիւնները հարթելու համար։»

Ծանուցագիրի այս ոճէն քաղաքական շրջանակները կ'եզրակացնեն թէ Պերլինի եւ Մոսկուայի կառավարութիւնները համերաշխութեամբ կարգ մը միջոցներ ձեռք առած են. հաւանաբար հաւաքական դիմում մը պիտի կատարեն Վարշաւա։

∴ Լիտվինոֆ եւ Լունաչարսքի Ժընեւ մեկնեցան արդէն։

Երեք կեղծարարներ եւս ձերբակալուած

Հունգարական պարտաթուղթերու կեղծարարութեան խնդիրը օրէ օր կը ծաւալի։ Առջի օր երեք նոր ձերբակալութիւններ կատարուեցան։ Ապահովութեան Տնօրէնութեան կողմէ ոստիկանապետ՝ Փէրիէ Փարիզի արուարձաններէն Սէն-Լէօ-լա-Ֆորէ երթալով ձերբակալեց դրամատան պաշտօնեայ Մարսէլ Փասքալը, որ հոն կը բնակէր իր բարեկամուհիին հետ։ Փասքալ նախապէս իբրեւ վկայ լսուելով յայտարարած էր թէ կնքուելու համար դրամատուն ներկայացուցած է 7-800.000 ֆիօրին արժէքով պարտաթուղթեր, որոնք կը պատկանէին Ռիցցի անուն մարդու մը։

Երբ ոստիկանապետը Փասքալի տունը մտաւ, անոր մօտ գտաւ Աւստրիացի մը՝ Պրունօ Պրուք, Վիեննայի մէջ օրագրող, որ վերոյիշեալ Ռիցցիի քարտուղարն էր եւ գործակատարը Քրէմէր անուն մէկու մը, որ Պլումէնշթայնի հայթայթած էր սրբուած պարտաթուղթեր։

Պրուք ըսաւ թէ Փասքալի տունը կը սպասէր Աւստրիացի դրամատէրի մը, որուն հետ ժամադրուած էր։ Երկար սպասեցին դրամատէրին, որ չեկաւ։ Պրուք ձերբակալուեցաւ եւ հրաման տրուեցաւ ձերբակալել նաեւ յիշեալ դրամատէրը, երբ ներկայանար։

Գրեթէ ամէն օր Մարսէլ Փասքալ մեծ ծրարներ կը ստանար Ժընեւէն։ Հիմա կը հասկցուի թէ անոնք հունգարական պարտաթուղթեր կը պարունակէին։

Ուրբաթ կէսօրէն վերջ ալ ձերբակալուեցաւ մեծ դրամատան մ', պաշտօնեաներէն Ժօրժ-Լուի Տէպրիւյէր, որ մեծապէս օգնած էր կեղծ պարտաթուղթերու կնքուելուն։ Իր այս ծառայութեան համար 20,000 ֆրանք «նուէր» ստացած էր։

Ձերբակալուած երեք անձերը նոյնպէս Սանթէի բանտը տարուեցան։

Ոստիկանապետ Քոլոմպանի, որ այս գործը երեւան հանելու մէջ գլխաւոր դերը կատարած էր, Վիեննա մեկնեցաւ տեղւոյն վրայ քննելու համար կարգ մը խնդիրներ։ Պլումէնշթայն հաւանեցաւ որ Վիեննայի մէկ դրամատան մէջի իր դրամարկղը խուզարկուի։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՑԻ ԵՒ ԿԱԹԻ ԳԻՆԸ.— Հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ հացին քիլօն փոխանակ 1.95ի պիտի ծախուի 2 ֆրանքի։ Նոյն օրը կաթին լիդրը 1.60էն պիտի բարձրանայ 1 ֆր. 70ի։

ՑԱՑՆԻ ՓՈԽԱՌՕՓՈՒՅ Տէքսարթի աճիւնները Պանթէոն փոխադրելու առաջարկ ներկայացուեցաւ Փարիզի Նահանգային ընդհանուր ժողովին։

ՄԵԾ ԳՐԱԳԷՏ Թառնիկ Սթանիսլաս Փոսփանսեցոնցի այսօր ճիւանդութենէ մեռաւ Փոնթուազի մէջ, 60 տարեկան հասակին։

ՀԱՆԳԱՐԱԿ ԸՆԴՀ. կառավարիչ Ալեքսանտր Վարէն Փարիզ հասաւ։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԴՐՈՑ Թրամուէյի աշխատաւորները գործադուլ յայտարարեցին։ Գահիրէէն ոստիկաններ ղրկուեցան՝ անկարգութեանց առաջքն առնելու համար։

[redacted]

Տէր եւ տիկին Աբրահամ Շատանեան եւ զաւակները Արայ, Զարեհ եւ Գերթ, ամենախորին ցաւով կը ծանուցանեն դառնաղէտ կորուստը իրենց հոգեհատոր զաւկին եւ եղբօր՝

ՎԱՀԷ Ա. ՇԱՏԱՆԵԱՆԻ

որ կնքեց իր մանկանացուն երիտասարդ հասակին մէջ անմխիթար սուգի մէջ թողլով իր սիրելիները։

Ազգականք եւ բարեկամք կը հրաւիրուին յուղարկաւորութեան տխուր արարողութեան որ պիտի կատարուի այսօր կիրակի ժամը 12,30ին Փարիզի հայ եկեղեցւոյն մէջ Rue Jean Goujon.

Մահազդ չընդունողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

[redacted]

ՅԱՌԱՋԱՅԻՆ

Հ. Յ. Դ. [illegible] խումբի [illegible] ժողովը այսօր կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Դասախօս ընկ. ԱՆԴՐԷ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ կը հրաւիրուին տիկին Հ. Տաճիպազ, Պ. Մկրտիչ Պարսամեան եւ Պ. Յովսէփ Պարսամեան

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration Խմբագրութիւն 28bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

[illegible]

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927
29 NOVEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 505 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

[illegible] ԽՕՍՔ

ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ...

Թուրքերէն թերթէ մը քաղելով, այսօր կը սկսինք հրատարակել կարգ մը յայտնութիւններ, համայնավար գործունէութեան մասին։

Կը թուի թէ պաշտօնական աղբիւրէ ներշնչուած են այս յայտնութիւնները։

Գաղտնիք չէր համայնավարներու ծրագիրը Թուրքիոյ հանդէպ, բայց, ինչ որ կը պատմէ Սօն Սաաթ, կուգայ նոր լոյս մը սփռել թուրք-պոլշեւիկ եղբայրակցութեան ներքին մանրամասնութեան վրայ։

Իզմիրի մահափորձին դատական յայտնութիւններէն յետոյ, այս երկրորդ պատմութիւնն է, որ կ՚արձանագրուի. խորհրդային ազգերին անսպառ նիւթեր հայթայթելով ծանօթ ազգային ներուն։

Աւելորդ անգամ մըն ալ կը հաստատուի թէ՝ 1919էն իսկ, խորհրդային իշխանութիւնը յայտնապէս երեւան կուգար իբրեւ հաւատարիմ պաշտպանը կիսամեռ Թուրքիոյ։

— [illegible] հաւանականութեան։

Այդ հաւանականութիւնը շուտով իրականութիւն դարձաւ, եւ կնքուեցաւ ռուսեւթուրք դաշնագիր մը, որուն հետեւանքները կը կրենք մինչեւ այսօր։ Երբ առաջին անգամ «Հաքիմիյէթ Միլլիյէ»ն (1920) պաշտօնապէս կը հրատարակէր Մ. Քեմալի եւ Չիչերինի միջեւ փոխանակուած նամակները, Երեւանի մէջ կարմիր ասպետներ կային — հայե՛ր — որոնք առանց բան մը գիտնալու, կը ճգնէին ներքել բացորոշ իրողութիւն մը, եւ «պրովակացիա» կը համարէին լուրը։

Նոյն այդ օրերուն կային, դարձեալ, քառասունըհինգէն յետոյ կարմրածներ, որոնք չէին հաւատար թէ Մոսկուա վերջնագիր տուած է Հայաստանի կառավարութեան, պահանջելով ճամբայ բանալ կարսէն, Թուրքերուն ռազմամթերք եւ գինուորական ուժ հասցնելու համար։

Հա՛րկ եղաւ սպասել մինչեւ ռուսեւթուրք պատերազմը, որպէսզի ամէն բան մէջտեղ պիտի ելլէր։ Եւ պէ՛տք եղաւ որ յօրաչար պարտուի հայկական բանակը, որպէսզի Երեւանի վարիչները իրենց յիշողութիւնները գրի առնէին եւ փառաբանէին Բաքուի արեւելեան համագումարէն մինչեւ Կարսի գրաւումը կատարուած քաջագործութիւնները, Թուրք «ընկեր»ներու հետ ձեռք-ձեռքի։

Արդէն եօթը տարի անցեր է, եւ անկէ ի վեր անհամար փաստեր կը տեղան, հաստատելու հրէշային դաւաղրութիւնը, որ Թուրք աշխատաւորութեան գարթում» կը թարգմանուի պոլշեւիկեան բառարանին մէջ։

Այդ բոլորին շնորհն է Նոյեմբեր 29ը, որ այստեղ ալ կը տօնուի քանի մը տարիէ ի վեր, իբրեւ փառքի և պարծանքի օր։

Թուրքերը առանց վերապահութեան կը յայտարարեն թէ իրենք համայնավարութիւնը «միջոց» նկատած էին, ազգային պայքարը յաջողցնելու համար։ Իսկ հիմա որ կը տեսնեն թէ գայն իբրեւ «նպատակ» ընտրողներ կան, չեն վարանիր լախտի հարուած մը իջեցնել, մէկ անգամէն 100 հոգի բանտարկելով։

Մինչդեռ մեր մէջ, մարդիկ չեն համարձակիր բա՛ռ արտասանել ռուս, հայ, վրացի կամ հրեայ համայնավարներու դէմ, որոնք ոչ միայն հայ ժողովուրդին մէջքը կոտրեցին յանո՛ւն համաշխարհային յեղափոխութեան, այլեւ սրբութիւն սրբոց նկատեցին թուրք պետութեան վերահաստատումն ու զօրացումը։ Անոնք ձեռք ձեռքի ջարդարարներու հետ, կրակի տուին մեր տուները, եւ երբ ա՛լ վառելիք բան չմնաց, շնո՛րհ ըրին իբրեւ փրկիչ ներկայանալու ագէտեալներուն, եւ արտօնեցին որ... ապրի քառակուսի տափի մը մէջ-եւ վերաշինէ աւերակները։ Մինչդեռ եթէ չքաջալերէին Թուրքիան, եթէ տգիտօրէն եւ դաւաճանօրէն չփորէին հայկական պետութեան հիմերը, ոչ Մ. Քէմալ Հայաստան արշաւելու կը համարձակէր, ոչ Կովկասը կը կարմրէր, ոչ ալ Սէվրի դաշնագիրը կը խորտակուէր։ Անուաշն, Հայաստանն ու Վրաստանն ալ կ՚ունենային այն վիճակը ինչ որ ունին այսօր Ֆինլանտան, Լիթուանիան կամ Էսթոնիան։

Այս բոլորը պատմութեան կը վերաբերին այլեւս։ Եւ գիտենք որ անողոք է պատմութեան վճիռը։

Եթէ, թուրք համայնավարներու գործունէութեան առթիւ, անցողակի յիշեցինք, պատճառը այն է, որ կը զուգադիպին Նոյեմբեր 29ի կամ Դեկտեմբեր 2ի փառաւո՛ր տօներուն։

Անոնք որ պատիւ կը համարին մասնակցիլ այդ ողբալի թուականին, գայն հռչակելով հայ ժողովուրդի ազատագրման օր, անշուշտ կը յիշեն այս բոլոր անցուդարձերը եւ՝ կ՚ընդունին անոնց ամբողջ պարծանքը։

Բարի վայելում բոլորին։

Պիտի ըսէինք

Տէր, թո՛ղ դոցա...

Բայց անոնց մէջ տիպարներ կան որ գիտեն թէ ի՛նչ կ՚ընեն կամ ինչո՛ւ կ՚ընեն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐՏԱԳԱՂԹԻՆ ՎՏԱՆԳՆԵՐԸ

Աթէնքի Նոր Օրը գիտել կուտայ, Նոյ. 10ի խմբագրականով.

— «Մէկ շաբթուան մէջ երեք նաւակ Սլմանիինչէն։ Հայ գաղթականներու կացութիւնը կը պարզեն չափազանց մութ գոյներով։ Անգործութիւն, աղքատութիւն եւ թշուառութիւն. Այդպէս հաւաքական կեանք, եկեղեցի, վարժարան, [illegible] կան մարմիններ չկան։ Ամէն մարդ լքուած է իր բախտին։ Բախտաւոր կը նկատուին շաբթուան մէջ երեք օր գործ ճարողները։ [illegible] կեանքը կը մաշեցնեն ֆապրիքաներու գանձերունայ[illegible]։ Նամակագիրներու յուսահատական կացութիւն[illegible] կը կատարէ [illegible] մէջ։ Բայց [illegible] բլլար, եթէ [illegible] վիճակ ստեղծած քանի մը տասնեակ գաղթականներէն զատ, [illegible] թշուառութեան մատնուած են։

«Այս սիւնակներուն մէջ յաճախ արտայայտուեր ենք արտագաղթի մասին, թուելով վըտանգները։ Մենք դէմ ենք առհասարակ գաղթի բոլոր շարժումներուն, ինչ [illegible] ալ տեղի ունենան անոնք։ Դաղթականութիւնը պէտք է հաստատուի. տուն_տեղ ըլլալ հոն՝ ուր կը գտնուի։ Թէ ազգային եւ թէ անհատական [illegible] ճիշդ է ասիկա։ Ովկիանոսներէն անդին նետուած հայ գաղութներէն մեծ բան չի կրնար սպասել հայրենիքը։ Անոնք անմիջական կապէ կտրուած ըլլալով, ջերմ շահագրգռութիւն ցոյց տալ չեն կրնար մեր քաղաքական ու ազգային-[illegible] հանդէպ։ Պարագան նոյնը չէ Արեւելքի սահմանակից երկիրներու մէջ տեղաւորուած գաղութներուն համար։ Մենք քաղաքական ձգտումներ հետապնդող ժողովուրդ ենք, այդ ձգտումները իրականացնելու համար ազգովին կատարելիք աշխատանքներ ունինք։ Մենք շահեր ունինք գաղթականութիւնը խմբական վիճակի մէջ պահելու։ Այդ գաղթականութեան անունով Եւրոպայի մէջ դատ կը հետապնդենք։ Բարեխաշող առիթները, որոնք պիտի ներկայանան մեզի, [illegible] օգտագործելու համար անհրաժեշտ է կեդրոնացած եւ գանգուածային վիճակի մէջ պահել մեր ուժը։

ՅԵՐՁԱԿՈՅՍ

ԱԶԱՏ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Երեւանի [illegible] Ալէքսանդրէն կարգաթող եկեղեցական [illegible] Յակոբ Յարութիւնեան [illegible], Գաթուում եւ Սոխումի կ՚երթայ, պատարագելու եւ քարոզելու համար։

Ցակայն ժողովուրդը չի հանդուրժեր [illegible] Յիշենք Ազատ Յեկեղեցիի 6—7րդ թիւէն.—

ԹԱԹՈՒՄԻ ՑՈՅՑԸ

[illegible] ժամերգութենէն յետոյ, ժամուորները չմեկնեցան, այլ, եկեղեցիի բակին մէջ կանգնելով սկսան բարձրաձայն վիճիլ ու ձեռքերնին օդին մէջ ճօճել։ Մշեցի խումբ մը կիներ այսպէս պատասխանեցին իրենց ուղղուած հարցումին.

«Ի՞նչ գիտնանք. փոխտներ քաղաքական) եկած են Պաթում, ժամ կ՚ուզեն խլել. խալխն էլ գրգռուած է...»

Յակոբ քին, Յարութիւնեան հետաքրքրուեցաւ, եւ եկեղեցիին բակը գնաց, իրարանցման պատճառը ստուգելու։

— Իմա՞լ (ի՞նչպէս), աս հայ քրիստոնեայի բա՞ն է, կ՚արտասար մէկը։ Մենք ժամ ու պատարագ պահենք, իսկ [illegible] անաստուածներ գան խաչ ու աւետարան զարկ նետեն, մեր ժամը թատրոն շինեն։ Թէ գան, փէշեր կ՚առնենք, տիլիմ տիլիմ կ՚ընենք էդ փոստները։

Այդ խօսքի վրայ, շրջապատեցին Յակոբ քահանան, զոռում գոչումով յարձակեցան, քաշքշեցին զայն եւ հայհոյելով պատրին սեղմեցին։

Լսուեցան ոստիկաններու սուր սուլոցը. հաւաքուեցան ոստիկանները եւ 30-40 հոգի պահակատուն տարին։ Մինչեւ հոն հասնիլը, սարսիկները փախան, եւ մնացին 8-10 հոգի։

ՍՈԽՈՒՄԻ ՑՈՅՑԸ

Բենիկ վրդ.ի եւ Յակոբ քահանայի ներկայութիւնը մեծ աղմուկ հանեց Սոխումի մէջ։ Գրգռութիւնը այն աստիճանին հասաւ, որ Էջմիածնականները առաւօտ մը եկեղեցի կը կանչեն խեղճ կիներու բազմութիւն մը եւ անոնց կը հաւատացնեն թէ ազատ եկեղեցականները կ՚ուզեն պատարագը արգիլել, խաչերը հանել եւն.

Սաստիկ կատղած, ժամւորները քար, փայտ եւ զաւազան առած կը յարձակին այն պանդոկին վրայ, ուր իջած էին Բենիկ վրդ. եւ Յակոբ քահանայ։ Ու կ՚ուզեն կոտրել անոնց ննջասենեակներու դուռները։

Այդ միջոցին Բենիկը քնած էր, Յակոբ մազերը կտրելու գացած էր, իսկ անոնց երրորդ՝ ընկերը կը զբօսնուր պանդոկին պատշգամին մէջ։

Ամբոխին թիւը, թողուած խօսակցութիւններն ու ձայները, ինչպէս նաեւ [illegible] ուշադրութիւն կը գրաւեն։ Պանդոկին տէրը կ՚արթննայ, եւ միջամտելով կ՚արգիլէ յարձակումը։ Մինչ այդ, ոստիկանները կուգան եւ կը ցրուեն ամբոխը։ Իսկ ցոյցին պարագլուխները պահականոց կը տանին։

ԱԼՃԵՐԻԱ ՈՂՈՂՈՒԱԾ

Ահռելի ողողում մը մեծ վնասներ ու զոհեր պատճառեց Ալճերիոյ [illegible] [illegible] [illegible] վրայ։ Յետոյ սկսաւ [illegible] [illegible] անձրեւ մը, որ անընդհատ, ամբողջ քառասուն ժամ, ողողեց [illegible] [illegible] դէպ։ Ալժերիակ գետը, որ կը թափի Թէնէս քաղաքին մէջէն դէպի ծով քշեց տարաւ անասունները։

Քաղաքին եւ իր կայարանին միջեւ ամէն հաղորդակցութիւն դադրած է։ Օրլէանվիլի շրջանին մէջ 4 երկաթակերտ կամուրջներ [illegible] [illegible] [illegible] որ 40 հոգի չկրցան ազատիլ ու խեղդուեցան։ Թէնէսի գիծին վրայ, երկաթուղին բոլորովին քանդուեցաւ։ Փէրկօ քաղաքին բնակիչները, տեսնելով որ Չէրկոնս գետին թումբը պիտի պայթի, [illegible]

Շուտով թումբը տեղի տուաւ եւ ամբողջ քաղաքը ծածկուեցաւ ջուրերուն տակ։ 50 տուներ քանդուեցան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐ

[illegible] դորդես մօզ]

Ժամանակէ մը ի վեր այնպէս կը կարծուէր թէ Պարսկաստանի Սաուջպուլաղի շրջանին մէջ քրտական ապստամբութիւնը հետեւանքն է թուրք պոլշեւիկներու գրգռութեանց։ Պարսիկ կառավարութիւնը, Ինկիւրիի ճնշումներուն վրայ աշխատեցաւ վռնդել Քիւրտերը և կարգ մը ապստամբապետներ ձերբակալելով բանտարկեց, սակայն կացութիւնը դեռ չէ խաղաղած։

Մէկ ամիսէ ի վեր Թրքական Քիւրտիստանի մէջ ապստամբական շարժումները շատ ծանր փուլի մը մէջ մտած են։ Մոտկանի եւ Ռըշգոթանի ցեղախումբերը քանիցս Պիթլիսի վրայ յարձակելով, գրաւած են քաղաքին կարեւոր մէկ մասը։ Տէրսիմի եւ շրջականներուն մէջ ալ կացութիւնը ապստամբներուն ի նպաստ է։ [illegible] շրջանին մէջ տակաւին յուզումն ու անիշխանութիւնը կը շարունակեն։ Խնուսի եւ Վարդոյի ցեղախումբերը Ջաղա ցեղախումբի պետին հետ միասին յաջողեցան մտնել մինչեւ Էրզրումի հարաւային ամրութիւնները։ Ներկայիս Էրզրում քաղաքը պաշարման տակ է։

Ամենէն զօրաւոր և ընդարձակ շարժումները կը կատարուին Արարատի շրջանին մէջ։ Օսման Նուրի փաշա իր զօրաբաժինով ահռելի պարտութիւն մը կրած է՝ հարիւրաւոր կորուստներ տալով։ Երկու Թրքական օդանաւեր վար առնուած են։ Նոյնիսկ այս պարտութենէն վերջ, Պայազիտ քաղաքը Քիւրտերուն ձեռքն ինկած է. սակայն Քիւրտերը քաղաքը թալլէլէ վերջ, Արարատ լեռը քաշուած են։

Հայերու «լքեալ» կալուածները

Թուրքիոյ Հայոց լքեալ կալուածներուն շուրջ ստեղծուած վէճը լուծուած է ի նպաստ իսլամ գաղթականներուն։ Այսինքն այդ կարգի կալուածները գաղթականներու բնակութեան պիտի յատկացուին եւ ոչ թէ պիտի ծախուին, ինչպէս կը պահանջէր Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութիւնը։

Միւս կողմէ, Ենկիւրիէն առնուած, հեռագիր մը կ՚ըսէ.— Նկատելով որ կարգ մը փախստական Հայեր կը յաջողին Պոլիս դառնալ եւ դատարանի միջոցաւ իրենց տուներուն տէր կանգնիլ, դատական գործավարութեան հաւանութիւնը առնուած է, որպէսզի այդ տեսակ որոշումներ չտրուին դատարաններու կողմէ։

∴ Այս առթիւ Միլլիէթ կը գրէ (22 Նոյ.)

Գրեցինք թէ որոշուեցաւ Հայերու լքեալ գոյքերը գաղթականներուն տալ։ Այս մասին հեղինակաւոր անձնաւորութիւն մը հետեւեալ մանրամասնութիւնները հաղորդեց մեր խմբագրին.

Մասնաւոր օրէնքը կը տրամադրէ որ, երբ Յոյներու պատկանող լքեալ գոյքեր չկան եւ կամ եղածները բաւարար չեն, բացակայ անձերու լքեալ գոյքերը գաղթականներուն տրուին։ Հետեւաբար տեղաւորման տնօրէնութիւնը ըստ առաջնոյն կը շարունակէ բացակայ անձերու գոյքերը գաղթականներուն տալ։

Լքեալ գոյքերու տնօրէնութենէն բացականերու լքեալ գոյքերուն մէկ ցանկը պահանջուեցաւ։ Ելմտական գործավարութենէն արտօնութիւն ստանալէ վերջ այդ գոյքերուն բոլորն ալ գաղթականներուն պիտի յատկացուին։

∴ Նոյն թերթը կ՚ըսէ թէ Ենկիւրիի կառավարութիւնը հրամայած է որ Յոյներու վերաբերեալ բոլոր լքեալ գոյքերը մինչեւ երկու ամիս ամբողջովին բաժնուին գաղթականներուն։ Տեղաւորման ընդհանուր տնօրէն Մէհմէտ պէյ այս խնդիրները կարգադրելու համար մօտ օրէն Պոլիս պիտի գայ։

Հարիւր հոգի ձերբակալուած Թուրքիոյ մէջ

Պոլսոյ դատական եւ ոստիկանական իշխանութիւնները կը շարունակեն զբաղիլ ձերբակալուած համայնավարներու խնդրով։ Մէկ կողմէ հարցաքննութիւն կը կատարուի, իսկ միւս կողմէ նոր անձեր կը փնտռուին։ Մասնաւորապէս կը հետապնդուի մէկը, որ կարեւոր դեր մը կատարած է պոլշեւիկեան գրգռութեանց մէջ։

Բացի Ատանայէն, Իզմիրէն եւ Էրզրումէն, Տրապիզոնի մէջ ալ ձերբակալութիւններ կատարուած են։ Ատանայի մէջ բռնուածները Պոլիս հասած են։ Միւս նահանգներու ձերբակալուածներն ալ ճամբայ հանուած են դէպի Պոլիս։

Ձերբակալուածներու թիւը 100ի հասած է, ըստ «Սօն Սաաթ»ի։ Միայն Ատանայի մէջ բռնուածներուն թիւը 31ի կը հասնի։

Տօքթ. Շէֆիք Հիւսնի, որ համայնավարներուն պետը կը կարծուի, առանձնացուած է սենեակի մը մէջ։ Միւս ամբաստանեալները միասին կ՚ապրին։

Ձերբակալուածները ամէնքն ալ կ՚ուրանան իրենց վերագրուած յանցանքը, ըսելով թէ երբեք նպատակ չեն ունեցած պետական հարուած պատրաստելու։

Պաշտօնական շրջանակները խիստ վերապահ են եւ չեն ուզեր յայտարարութիւններ ընել։ Այնպէս որ դատավարու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՕ՞Ն ԹԷ ԱՐԵԱՆ ԽՐԱԽՃԱՆՔ

(Հայաստանի խորհրդայնացման եօթնամեակի առթիւ)

Համաշխարհային պատերազմն ու անոր յաջորդող վերիվայրումները ոչ միայն լլկած են, ժողովուրդի մտքին մէջ, բոլոր արժէքները, այլ եւ բթացուցած՝ մարդկային զգացումը։

Առաջ բանտ, կախաղան, տաժանակիր մը խաչելութիւնը կը յուզէին ամբողջ ազգը, յառաջ բերելով զայրոյթի ու հիացումի պոռթկումներ։ Զոհերու անունները անջնջելի կերպով կը դրոշմուէին մեր սրտերուն մէջ եւ հէքեաթներ կը հիւսէինք։

Իսկ հիմա՞

Որքան ալ մեր անցեալը հարուստ ըլլայ հերոսական աննկարագրելի դրուագներով ու չքնաղ խօսիլ ոգիներու մասին, որքան ալ լսելով աւելին բաւած ըլլանք, ինչպէս չտեսկալ աճեալի իրողութեններն ու չանսնել բանտարկեալներու ու աքսորականներու հարիւրաւոր չորանները։ Ինչպէս չհանդուրժել անոնց մարտիրոսութեան առջեւ…

Այո՛, անցեալին մէջ շատ ենք տեսած ու ապրած… Ճիշդ է, որ ներկան չի կրնար գերազանցել անցեալը։

Բայց չէ՞ որ այդ նորերը նոյնպէս բանտ են հիները ճամբան, բոլորովին տարբեր նիւթական ու բարոյական պայմաններու մէջ գտնուելով։ Միայն այն փոխը որ բանտարկեալները ոչ թէ ցարական կամ սուլթանական ժանտարմներուն են, այլ մեր իսկ ցեղակիցներուն ու գործակիցները, անտանելի ծանր յուզումներու առիթ կու տայ։ Սոսկաւ կամ ցածիկին հարուածը երբեք այն ցաւը չէ պատճառած՝ ինչ որ Հայկական Բէկ վայրկեան միայն երեւակայեցէք այն զգացումները, զորս կ'ունենային մեր ընկերները, երբ ամէն առաւօտ Չեկայի նախագահ, «Հայ» Ամիրխանեանը կը մտնէր բանտարկեալներուն նկուղը եւ ասոնց բարեւելու կամ խօսք մը արտասանելու եւ առաջ կը քալէր, բոլորն ալ պարտաւոր էին յոտնկայս սպասել, մինչեւ որ ազատէին այս չքնաղ արհամարհութեան…

Կամ թէ պատկերացուցէք Սանիկոն որ ամէն ներս մտնելուն կը անզար անվայել հայհոյանքներ ու կը բզաւէր.

Դուք բոլորդ ալ շան պէս պիտի սատկիք հոս։

Ճակատագրի անողոք հեգնանք է, երբ Դանիլ Օսմանի հերոսներէն մէկը եւ անոր հետ ալ շատ ուրիշ յեղափոխականներ, որոնք ցարական ու համիտեան զնտաններու մէջ են ճերմկած՝ ասոր պիտի ըլլին եղեր այլասերած Ամիրխանեանի մը նեղկայութեան ու հայհոյանքներ պիտի լսեն նախկին խաչագող-գինեւոր Սանիկոէն։

Այնքան մեծ է այդ անարգանքը ու տառապանքը կրողներու թիւը, որ չես գիտեր նոյնիսկ որը յիշել. Հիներէն՝ Խաչատուրեանը, Մուսոյ Խէչօն, Գրիգորը, Հաջի Լեւոնը, Յարութիւն Բժշկ, Արշակ Թորոսեանը, Ամիրխանեանը, Սաքիփանը. Բժշկ. Տէր Միքայէլեանը, Սմբատ, Մելքոնեա՞նը… թէ նորերէն՝ Զարեհը Կարօնեայը, Թաթիկը, Գեղամը, Գէորգը, Վոլիկը, Լեւոնը, Քրիստինը, Յովհաննէսը, Նիկողոսը, Հրանդ Բենիկը, Աստ. … Հին հայդուկներէն՝ Չոլոն, Մոկացին, Արշա՞կը՝ թէ երիտասարդ մտաւորականներէն՝ Կարինը, Տիգրանը, Մինասը, Աշոտը, Սահակը, Ալիմանը, Միսիթարը… բանւորներէն՝ Ղազարը, Քերովբը, Արրո՞ն… թէ գիւղացիներէն՝ Աւարոնը, Խաչօն, Մնացը, Սարգիս- մը. Սիմօն… Խիզախ Պետրոսն ու Արտաշէ՞սը, թէ Օր Մէծրայեանը ու Տիկին Հոփսիկը… Զօրավար Միլիկեանը. գնդապետներ՝ Շահ Մազեանը, Թորվէլեանը, Մամաջանեանը թէ ատենակալ գինուորները

Իսկ քանիները՞ն ալ ամերդօրէն սպանուեցան եւ մեռան՝ Միսօն, Միլիոնը. Մարտը Էֆէնտի Սէրգէն, Լեւոնը. Գեղամը. Զալօն

Քանի՛ երիտասարդ կեանքեր քարշ կուտան Թոքախտ շալակներն առած՝ Գուրգէն Մկրտիչեանը, Կարօն Արշաւիր Արտաշէս Միրզոյեանը

Եւ ինչպիսի՛ հերոսական մահ ու կեցուածք։ Աշօ Ալիկը՝ անգիտակ վիճակի իր գործած սխալը զգալով կամուրջէն կը նետուի գետը. Միսօն կը դառնայ դահիճներուն եւ կը պոռայ.

— Կամարդութիւն չունէք յետեւէս կրակէք, զարկէք ճակտիս..

Գեղամը՝ վերարկուն գլխուն տանող ճակտին կ'ուզէ.. վերթխարի Մհերը՝ փայլի կեցուածքով ծառացած դահիճ Մելիք Յովսէփեանի դէմ, կը պոռայ

Աւազակներ մենք չենք, այլ դուք. եւ որ յեղափոխական էր, դուք ո՞վ էիք.

Կարօն՝ որ անդրդուելի կը մնայ. չնայած որ օրերով մինչեւ ծունկերը ջուրի մէջ կը պահեն.. Մոկացին՝ կը կախուի գօտիէն, երբ կը պարտադրեն իր գաղափարներէն հրաժարիլ. Արսէնը՝ անզօր դայրոյթէն սառնէ սրտէն կանգնէ գլուխը Աստակ Սահփառնսեանը՝ դատաւորներու երեսին կը շպրտէ.

— Ես չեմ փոխուիր, սրտի հետեւ չէք կրնար գեւ երկու անգամ գնդակահարել

Կեանքի … շնչ… տուելով … Աւանայ լճին խորերը կ'առնէ իր հանգիստը

Այո՛, մեր գիտցածէն աւելի փայլուն են Չեկայի գործած ոճիրները. կը բաւէ յիշել Դարաքիլիսէի գեղջը երբ օրը ցերեկով փողոցին մէջ համազգային տակ սպաննուեցան բանտարկեալներէն եօթ հոգի։

Ամէնը ու ամէն ինչ յիշելը ուժերէս վեր է։ Եղածին ամբողջական պատկերը տալու համար, պէտք է ունենալ Ահարոնեանի կամ Սեւաձեանի գրիչը։ Մեր բանտերու եւ աքսորավայրերու մէջ կը տառապին հարիւրներ։ Իսկ քանի հազարներ ալ մատնուած են անօթութեան, զրկանքի ու հալածանքի։ Չէ՛ որ ամէն բանտարկեալ ունի ծնողներ, կին, քոյր ու երեխաներ։

Դաժան է Չեկան։ Ասոնց անգամ չի խնայեր։— Մէկ որ տանջելու անոր քաղաքական յանցանքի հետ, իրաւունք չունի օգտուելու Հայաստանի արեւէն..

Հարիւրաւոր ընկերներ ու հարազատներ ունինք բանտերու մէջ եւ չհամարձակիր անոնց անունը յիշատակել իսկ աւելի քան ընդվզեցուցիչ է.

Արիւնի ու արցունքի խրախճանքներով է, որ կը տօնուի Հայաստանի խորհրդայնացման եօթներորդ տարեդարձը։ Դեկտեմբերի 2ին հազ պոլշեւիկները հպարտօրէն պիտի յայտարարեն իրենց յաղթանակը։ Բոլորը գիտեն՝ թէ ինչ յաղթանակ է այդ եւ ինչպէս է ձեռք բերուած։ Գոյութիւն է նաեւ, որ կան յաղթանակներ, որոնք համահաւասար են պարտութեան։ Եօթը տարի տէր ըլլալ երկրի մը եւ եօթ մարդու հոգու մէջ տեղ չունենալ պարտութիւն է։ Հետեւաբար, եօթնամեակի հերոսները ոչ թէ խելացնոր Աւիսներն ու Աշոտ Յովհաննիսեաններն են, այլ անոնք, որ պարտուած վիճակի մէջ անգամ յաղթողներ են ու կը մարմնաւորեն հայ ժողովուրդի մեծամասնութեան մտքին ու զգացումներուն։ Եօթնամեակի խակական յոբելեարներն անոնք են, որ ընտրած պայքարի ուղին՝ աննահանջ կը մաքառին յանուն հայ ժողովուրդի գերագոյն իտէալին եւ չեն ընկճուիր ոչ բանտ ու աքսորէն, ոչ իսկ մահէն։

Դեկտեմբեր 2ին մեր բոլոր հակառակորդները թող աւելորդ անգամ մըն ալ գիտնան, թէ՝ մարդիկ կարելի է ոչնչացնել, բայց գաղափարը՝ երբեք։

Ե.Շ.ՅՏ

ԿԵԱՆՔԸ ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ՄԷՋ

ՆՈՅՆ ՑԱՒԸ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

Իրաքի Ազգ. Գաւ. Ժողովը 24 աշխարհական եւ 4 կղերական անդամներէ կը բաղկանայ։

1924ին, Պատր. Տեղապահ Գարեգին եպիս. Խաչատուրեանի օրով, Գաւառական Ժողովը գաղթականութեան տասն հինգ աթոռ։

Երկու տարի առաջ ընտրուած Թաղ. Ժողովը երբ իր մեծամասնութիւնը կորսնցուց, Առաջն. Փոխանորդ Վահան քահանայ Թաճրիեանի հետ համախորհուրդ, քանի մը Պաղտատցիներ գաղթական հինգ ներկայացուցիչները Գաւ. Ժողովէն դուրս ձգելու նպատակով, կը յաջողին Գաւ. Ժողովի անդամներէն 16 հոգիի հրաժարականները ձեռք ձգել։ Այսպէսով Գաւ. Ժողովը իր մեծամասնութիւնը կորսնցնելով, Առաջն. փոխանորդը վերուիշեալ խմբակը առժամեայ Թաղ. Ժողով նշանակեց, իրենց ծրագիրը յաջողցնելու համար։

Առժամեայ Թաղաքականը 7—8 ամիս Գաւառականի ընտրութիւնները ձգձգելէ եւ շարք մը գաղտնի նիստերէ յետոյ, Օգոստոս 28ին եկեղեցիի բակը Գաւառականի ընտրութեանց շուրջ փակցուց յայտարարութիւն մը եւ ընտրողներու ու ընտրելիներու ցանկեր։ Այս յայտարարութիւնով Գաւ. Ժողովը ամբողջութեամբ լուծուած կը յայտարարուէր. հաշուի չառնելով չհրաժարող 8 երեսփոխանները։ Իսկ ընտրողներու ցանկը կը պարունակէր միայն 216 հոգի, մինչ Պաղտատցիներ կամ 1914էն առաջ Իրաքի մէջ հաստատուողներու անուններ։ Մինչեւ առնուած էր 6000—7000ի հասնող գաղթականութեան այս հոծ բազմութիւնը որ 10—12 տարիէ ի վեր, Իրաքի մէջ հաստատուած ըլլալով, թէ՛ Լօզանի դաշնագրով եւ թէ՛ Իրաքի կառավարութեան հրատարակած հպատակութեան օրէնքին համաձայն, 1924էն ի վեր Իրաքցի կը համարուի։ Արդէն ըստ Ազգ. Սահմանադրութեան տրամադրութեանց, երեք տարիէն աւելի քաղաք մը հաստատուող ամէն լուսաւորչական անհատ իրաւունք ունի թէ՛ ընտրելու եւ թէ ընտրուելու։

Ժամ… բակը … ժողովուրդը, այդ յայտարարութեամբ, իր արդար իրաւունքներուն դէմ եղած այս ոտնձգութենէն յանկարծակիի եկած, իրրեւ բողոքի արտայայտութիւն խելօրն մէջտեղէն վերցուց յայտարարութիւնն ու ցանկերը եւ տեղին վրայ ընտրեց 13 ներկայացուցիչներէ բաղկացեալ յանձնախումբ մը, իր ընտրական իրաւունքը հետապնդելու եւ զայն ձեռք ձգելու լիազօրութեամբ։

Այս յանձնախումբին միացաւ նաեւ Պիլանի գաղթակայանի հայ թաղական խորհուրդը եւ միասին կազմեցին «Ժողովրդային յանձնախումբ» մը։

Յանձնախումբը որոշեց ձեռք բերել եղածին չափ խաղաղ եւ օրինական միջոցներով հետապնդել Իրաքի մէջ հաստատուած հայ ժողովուրդի հասարակ ձայնի իրաւունքը՝ Ազգ. Ժողովներու ընտրութեանց մէջ։ Ժողովուրդը հեւ երկու օրուան ընթացքին բազմաստորագիր հանրագրութիւն մը յանձնեց Ժողովրդային յանձնախումբին, իր ընտրական իրաւունքը պահանջելով։

Ժամանակի ընթացքին յանձնախումբի անդամներու թիւը 25ի հասաւ։

Համաձայն Ազգ. Սահմանադրութեան, դատաւոր մը առաջնորդի պարտականութիւնն է, «Գաւառին մէջ Ազգ. Սահմանադրութեան եւ կեդրոնական վարչութիւնէն սահմանեալ օրինաց ու հրահանգաց անթերի գործադրութեան հսկել»։

Հակառակ այս բացորոշ օրէնքին, Առաջն. փոխանորդ Վահան քահանայ, իր ստորագրութեամբ հաստատած հակասահմանադրական յայտարարութեան համար ժողովուրդին արտայայտած բուռն բողոքէն ու յուզումէն ալ չզգաստանալով քուէաթուղթեր բաժնեց Պաղտատցի համարուած 216 անձերու մէջ եւ առժամեայ քաղաք. ժողովին հետ զանոնք տուներէն հաւաքելով գաղտնի քուէհամար եւ ընտրութիւն կատարել ուզեց։

Սակայն այս առթիւ հասարակութեան բուռն ընդդիմութեան հանդիպելով, ներքնապէս պառակտուած առժամեայ քաղաքական ժողովը Առաջն. փոխանորդի կողմէն լուծուած յայտարարուելէն յետոյ, փոխանակ նոր Առժամեային համար անկողմնակալ եւ խաղաղասէր տարրեր հրաւիրելու, կանչեց երկու հոգի նախկին առժամեայէն, որոնց մէկը «արեան գնով» իր ծրագիրը յաջողցնելու նման գրգռիչ յայտարարութեամբ մը ժողովուրդի ցասման ու ատելութեան պատճառ դարձած էր։ Եւ երկու հոգի ալ բողոքաւոր համայնքին պատկանեալ անհատներ։

Հակառակ այս մասին ժողովրդ. յանձնախումբի կողմէ եղած գրաւոր բողոքին, քահանան այնքան առաջ գնաց որ, Թաղաքական Ժողովի մէկ նիստին հրաւիրելով ժողովրդային յանձնախումբի ներկայացուցիչ Պ. Լեւոն Շաղոյեանը, ցոյց տուած է անոր 1915ին Թուրքերէն թերթի մը մէջ իթթիհատական կառավարութեան կողմէ հրատարակուած Ազգ. Սահմանադրութեան ջնջման հրովարտակը, որուն վրայ յենելով քահանան կը սպառնայ խայտառ մէջտեղէն վերցնել, մեր մեծ հայրերու անգին զոհողութիւններով ձեռք բերուած Ազգ. Սահմանադրութիւնը, եթէ ժողովուրդը չուզէ հրաժարիլ իր ընտրական իրաւունքէն։

Ճիշդ այդ օրերուն էր որ նախկին պատրիարք Տ. Զաւէն Արք. Պետական Նախարարութեան խորհրդականին կողմէ հրաւիրուեցաւ, Հայերու ներքին վարչաձեւի եւ սովորութիւններու մասին տեղեկութիւններ տալու։

Այս երկու ամսուան ընթացքին Յանձնախումբը քանի մը անգամ գիտեց Զաւէն Արք.ի. այս առթիւ իր միջնորդութիւնը խնդրելով, բայց նախկին պատրիարքը մինչեւ ալ ուզեց ոչ մէկ դեր ստանձնել։

Յանձնախումբը իր դիմումները կատարած է գլխաւորապէս Վահան քահանայի մօտ՝ որպէս Առաջն. փոխանորդի. բայց մինչեւ իր անձնական շահերուն համար փոքրամասն խմբակի մը գործիք դարձած ըլլալով, մինչեւ մերժած է մեր բացայայտ իրաւունքը։

Հակառակ ժողովրդի հաւասար ձայնի արդար իրաւունքին, Ժողովրդական յանձնախումբը, խնդիրը հաշտարարութեամբ կարգադրելու սկզբունքէն առաջնորդուած՝ Գաւառականին մէջ կէսառկէս երեսփոխաններ ունենալու տեսակէտը ընդունեց պահ մը, բայց անոնք երբեք Յանձնախումբի այս զիջող տրամադրութիւնը օգտագործել չուզեցին։ Համաձայնութեան մը գալու համար Յանձնախումբիս հակառակորդներէ եւ անկողմնակալ տեղացիներէ բաղկացեալ խառն ժողովի մը առջեւ խնդիրը դնելու առաջարկն ալ մերժուեցաւ։

Վերջապէս Վահան քահանան այնքան չափը անցուց, որ իր «ազգամիտս ու կրօնական անվայել արարքին համար» Զաւէն Արք.ի կողմէն քահանայագործութենէն զրկուեցաւ։ Թէեւ երկու շաբաթ յետոյ քահանային փարիսեցիական զղջման ու պաղատանքին եւ Պաղտատցի քանի մը երեւելիներու խնդրանքին վրայ, նախկին պատրիարքը ներեց իրեն, բայց յիշեալը աւելի բուռն թափով սկսաւ շարունակել իր … դերը։

Ժողովրդային Յանձնախումբը եւ Գաւառ. Ժողովի չհրաժարող 8 անդամները բոլոր խաղաղ … օրինական միջոցները սպառած լինելով, հանրագրութեամբ ժողովուրդին հաւանութիւնը առնելէն յետոյ. Հոկտ. 16ին, եկեղեցւոյ բակը փակցուած յայտարարութեամբ մը Վահան քահանայ Թաճրիեանը Առաջն. փոխանորդի պաշտօնէն հրաժարեալ համարեցին։ Նոյն օրը … յայտարարութեան կից … քահանան ինքն ալ իր հրաժարականը փակցուց։

Դիւանի Ժողովրդ. Յանձնախումբի
Քարտուղար Նախագահ
Պ. ՍԻՐՄԷՆԵԱՆ Մ. ԱՂԱՅԵԱՆ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պոլսոյ մէջ կատարուած ձերբակալութեանց առթիւ, Ե. Սօն Սաաթ լրագիրը սկսած է հրատարակել պաշտօնական տեղեկութիւններ, Թուրքիոյ մէջ կազմակերպուած համայնավար ձեռնարկներու մասին։

Այդ ուսումնասիրութիւնը շատ մը տեսակէտներով արժէք ունի նաեւ մեզի համար. ուստի կը թարգմանենք գլխ… թեամբ

1336ին (1920), երբ Էնկիւրի պայքար կը մղէր, կացութիւնը շատ անորոշ վիճակ մը ունէր։

Պոլիս գրաւուած էր դաշնակից պետութիւններուն կողմէ։ Հիլլէն բանակները տեղաւորուած էին արեւմտեան Անատոլուի կարգ մը շրջաններուն մէջ, իսկ արեւելեան ճակատին վրայ հայկական կառավարութիւն մը կար։

Միւս կողմէ տակաւին զսպուած չէին Պոլսի, Տիւզճէի եւ Կէբզէի ապստամբութիւնները։ Եօզկատի շրջանին մէջ ալ «Չափան օղլու»ներու ղեկավարութեան տակ վտանգաւոր ըմբոստութիւն մը ծայր տուած էր։ Չէրքէզ Էթհէմի ուժերը Ափիոնի ճակատէն արեւելք փոխադրուեցան եւ Եօզկատի ճակատը գրաւեցին։

Էնկիւրիի մէջ Ազգ. Մեծ Ժողովը տակաւին հազիւ երեք ամսուան կեանք ունէր։ Հակառակ ատոր, Ազգ. Մեծ Ժողովը կանոնաւոր կերպով կը շարունակէր իր նիստերը։ Նոր կառավարութիւնը սակայն ո՛չ հաստատուն պիւտճէ ունէր եւ ոչ ալ բաւականաչափ պաշտօնեաներ։ Այն ատեն ալ, այսօրուան պէս, երեսփոխաններ ստանձնած էին գործավարի պաշտօնները։ Կառավարութիւնը մէկ կողմէ կ'աշխատէր ըմբոստութիւնները զսպել, իսկ միւս կողմէ ջանք կը թափէր վարչական մեքենան կազմակերպելու։ Ազգ. Մեծ. Ժողովի կառավարութիւնը գրեթէ մեկուսացած վիճակ մը ունէր։ Էնկիւրի ո եւ է պետութեան հետ յարաբերութիւն չունէր։ Ազգ. Մեծ Ժողովի բացումէն հինգ ամիս յետոյ, այսինքն 1920ի Մարտին, բանակցութեան մէջ մտած էր Խորհրդայիններուն հետ։ Խորհրդացի պատուիրակ մը Էնկիւրի եկած էր։ Տեղի ունեցած բանակցութիւններու հետեւանքով 20 օրուան զինադադար մը կնքուեցաւ Խորհրդայիններուն հետ։

ՌՈՒՍԻՈՅ ՀԵՏ ԴԱՇԻՆՔ

Մինչդեռ ատեն Պէքիր Սամի եւ Եուսուֆ Քէմալ պէյերը, իրենց արտաքին գործավարի հանգամանքով Ռուսերուն հետ շփման մէջ մտած էին, դաշնագիր մը կնքելու համար։

Այդ շրջանին հարաւային Ռուսիոյ կացութիւնը հետեւեալն էր՝ Էնվէրի եղբայրը Նուրի փաշա Ազրբէջանի մէջ բուռն կերպով կը պայքարէր համայնավարներուն դէմ։ Նուրի փաշա վերջ ի վերջոյ ջախջախիչ պարտութիւն մը կրեց եւ մազապուր ազատեցաւ պոլշեւիկներու ձեռքէն։

Պոլշեւիկները Ազրբէջանի գլուխը բերած էին Մուսթաֆա Սուպհի անուն թուրք պահեստի սպայ մը, որ պատերազմի ատեն գերի ինկած էր Ռուսերուն ձեռքը։ Այս անձին հետ էր նաեւ Էտհէմ Նէճաթը, որ ժամանակին Պոլսոյ մէջ, «Ընկերվարական Պարբերաթերթ»ը կը հրատարակէր։

Ազրբէջանի մէջ Մուսթաֆա Սուպհիի գործի գլուխ … ուէ կապ չունէր Էնկիւրիի …

Ընդհակառակն շատ … վախնալին որ անկախ … ջանը Ռուսիոյ հետ կը … բազմի եւ այդ առթիւ … արհեստ ղեկավար … կերպով կը զգացուէր թէ … փաշայի հրամանին … գտնուող ուժերուն … որ բնաջնջումը զայրոյթ … ճառած էր Էնկիւրիի … դրուէր թէ ի հարկին … փաշայի ուժերը կարելի … յերուն դէմ գործածել … սպառնալիք։ Թէեւ կարելի … ըսել թէ կառավարութեան … բիչները բոլորն ալ այս … ունէին, սակայն շատեր … ձեւով կ'արտայայտէին … անձնական կարծիքը։

ԿԱՆԱՉ ԲԱՆԱԿԸ ԿԸ …

Միւս կողմէ, Էնկիւրիի … տանուած անձերը կը պատ… թէ Էնվէր փաշա Ռուսիոյ … «Կանաչ բանակ» մը կազմ… զբաղած էր։ Ազգային պայք… առաջին շրջաններուն, շատ … օգուտներ կը սպասուէին … րէն, որովհետեւ թուրքեր… պէս անոնք ալ կոկորդ-կոկ… կը պատերազմէին դաշնակ… պետութիւններուն դէմ … պատճառով ամէն մարդ … համակրանք կը տածէր … մասին, առանց հասկցած … ռում յեղափոխութեան … տակն ու բնոյթը։

Այս համակրանքը … նարար ծագում առած էր … սիոյ հետ պաշտպանողական … համաձայնութիւն մը … հաւանականութենէն։ Զր… չըջէր թէ, այդ առթիւ … կազմակերպութեան Պոլս… րանն անգամ իր կողմէ կարգ … ձեռնարկներ կատարած էր … սոյ մէջ։

Ճիշդ այդ շրջանին էր … Յուլիոս սկիզբը Էնկիւրիի … կը խօսուէր «Կանաչ Բանակի Միութեան» մը կազմութեան մասին։

Կանաչ բանակի կազմակերպութեան կ'անդամակցէին … ուրիշ անձեր, որոնց մեծ … յութիւններ վստահուած էին … զային պայքարի ընթացքին … ինչպէս՝ Հանրօգուտ շինութեանց գործավար Հաքքը Պէհիճ, Պր… սայի երեսփոխան Շէյխ Սէրվէթ, Աֆիոնի երեսփոխան Շիւքրի…, Թոքատի երեսփոխան Նազըմ պէյերն ալ կը մասնակցէին … կազմակերպութեան։

Կանաչ բանակի կազմակերպութիւնը գաղտնօրէն առաջ … տարուէր։ Անդամակցութիւնը … կատարուէր քաղաքական … սակցութիւններու կատարած … Կազմակերպութեան … բաժանող ծրագիր—կանոնագիր … մը իսկ պատրաստուած էր, … Թոքատի երեսփոխան Նազըմ … պէյի միջոցով Պրուսայի … տպագրուած էր։

Այս առթիւ պէտք չէ մոռնալ նաեւ Հիլմի էֆէնտին, որ … շէհիրի մէջ ընկերվարական … սակցութիւն մը հիմնած էր,

ԽՐԻՄԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(...րէնչի մեր Թղթակցէն)

...րէնչ, 20 Նոյեմբեր. Ռումա...ների կեդր. Մատենադարանի ...նոյ մէջ տեղի ունեցաւ Մ...ան վարչութեան եր...ոն նոյ գրական հաւաքոյթ նուիր...ուած Խրիմեան Հայրիկի մահ...ուան քսանամեակին։ Անցեալ ...եան Յուսիկ եպս. խօսած բլ...ալով Խրիմեան մարդուն վրայ ...ր անգամուան բանախօսները ...րացան Խրիմեանի գործին ...ին. Պ. Վ. Մէշտուտճեանի ...ան խօսքէն վերջ, բանա...ոսց Պ. Յ. Ծ. Սիրունի նիւթ ...ունելով «Խրիմեան գրագէտը» ...աստակի վերլուծեց Խրիմ...ի երկերը,— Հրաւիրակ Արա...ան եւ Հրաւիրակ Երկրին ...ոց' որոնք անոր անդրա...երկրին եղան դրուած հայ...կան տաղաչափութեամբ եւ ...րար, Արծուի Վասպուրականի ...Տարօն Յայտնոյ' որոնք ա...յինպարբերաթերթներն եղան ...ար մէջ, Հայ Գուժն եւ Վանի ...ր, Խոյեի Ծաղն ու Մոսկուա...յի Աղբյուրեաց երկրից, ...ւ եւ Խորհուրդ Խաչ եւ ...եւ Սամուէլ. եւ վերջա...ը պախուր Բնաանիք ու մա...անց Պապիկ ու Թոռնիկ, որ ...Խրիմեանի գլուխ-գործոցը եղաւ. Բանախօսը հետեւեալ կեր...ով բնորոշեց Խրիմեանի ար...ուեստը.

— «Խրիմեան արուեստագէտ ...չէր բառին ընդունուած ի...աստով. ան կը խօսէր ու կը ...էր ինքնաբուխ ճիգով մը' ...աստ մը տալու, թելադրու...ին մը բնելու համար բարո...խօսն էր որ կը շարժէ Խրիմ...անի գրիչը, ու իր բարո...կանը կը կայանայ երկու ...մարտութեան մէջ. հողն ու ա...ասպանը. հողը որ սկիզբն ու ...վախճանն է ամէն բանի, ու ա...ասպանը որ կը քաղցրացնէ ...անոր. հողը, իրեն համար, ...տնտեսական իմաստ մը չէ, այլ ...ն մը զոր կը չօշափէ ձեռքը, ...իր աւետարանը չի բխիր ...ալն ու ծէսէն, այլ ոգին է ...ան. անպաճոյճ է իր ոճը, ...ունկ, վիպական, ու տհաճելի ...ը գտնուի ամէն անգամ, որ ...ուած է գալն դարդարել, քիչ ...ը գծնել արուեստով. անսե...թիւն. քիչ մը վայրի է իր լե...ու, բայց զայն կը քաղց...նէ իր հոգիին ջերմու...ամբը. ու քաղցրութիւնն է ...ին Խրիմեանի արտայայ...ութեան գլխաւոր գիծը. հոգի...ր կախարդող բաղդրութիւն ...որ հոր մը սրտէն կուգայ. ի ...ր չէ որ հայ ժողովուրդը ...Հայրիկ» կոչած է զինքը»

...ալով Խրիմեանի կատարած ...ին մեր գրականութեան մէջ ...ախօսը եզրակացուց.

«Ժթ. դարու կէսերուն, ...առարկել եկաւ Խրիմեան, ...խանձարուրի մէջ էր արեւ...ահայ գրականութիւնը' իր ...ոփի ու խորքով. հայրենի ժողովուրդը անհաղորդ էր անոր. ան կը մնար օտար գրկերու մէջ, խորթ կաթ ծծելով. գաւառներն էին' Պոլիսն ու Իզմիրը. Թիֆլիսն ու Վենետիկը' որ կ'օրօրէին անոր օրօրոցը. գաւառը դեռ խորթ էր հայ մտաւորականութեան համար. ամէնքը կ'արհամարհէին զայն որպէս տեւ կոշտ էր ու անհրապոյր։ Այդ օրերուն յայտնուեցաւ Խրիմեան։ Ան առաջին փորձը ըրաւ լոյս տանելու գաւառ. գաւառ տարաւ հայ գիրը։ Բայց նաեւ ան էր որ գաւառը բերաւ մեր գրականութեան, բերաւ թարմ օդն ու ջուրը մեզի, հողին վայրի բայց անուշ օդը։ Գաւառը հայ նոր կեանքին զապանակը դարձուց։ Ածուն էր որ բացաւ Խրիմեան. ուրիշներ պիտի գային իր մէջ եռք որ պիտի սիրէին գաւառը, լոյս պիտի տանէին հոն, ու պիտի քրքրէին հողին ընդերքը' լոյս աշխարհ հանելու համար հէքեաթներն ու բարբառները։ Սրուանձտեանց իր անմիջական յաջորդը եղաւ, որ աւելի յարգարեց ածուն։ Հետագային գաւառը տուաւ աւելի արուեստագէտ մարդիկ»։

Երկրորդ խօսողն էր Պ. Գէորգ Ղազարեան, որուն նիւթն էր «Խրիմեան իբրեւ գործիչ»։ Դասախօսը նախ յիշեց Խրիմեանի ուսումնութեան շրջանը Պոլիս, Խասգիւղի վարժարանին մէջ, իբրեւ սկզբնաւորութիւնը անոր ժողովրդանուէր գործունէութեան։ Դպրոցին բեմը քիչ կուգար Խրիմեանին, եւ ան ուզեց գրքով ալ խօսիլ իր սիրած ժողովուրդին' լոյս ընծայելով զոյգ «Հրաւիրակ»ները։ Դասախօսը ծանրացաւ Հրաւիրակ Արարատեանին վրայ' ցոյց տալու համար թէ ինչպէս մտահոգ էր Խրիմեան որպէս զի նոր սերունդը իր պապերուն գծած հաւաքոր ճանչնայ պատմութեան ընթացքին։ Յետոյ ծանրացաւ Խրիմեանի միւս մտահոգութեանը վրայ, մամուլ եւ լոյս տանելու գաւառ, եւ յիշեց անոր հիմնած մամուլը Վանի եւ Մուշի մէջ, ստեղծած կրթական շարժումը եւ սերունդը զոր պատրաստեց ան, տալով Ամիրջանեաններ, Տէվկանց եղբայրներ, Սրուանձտեանցներ, եւայլն։ Երկարօրէն կանգ առաւ Խրիմեանի գործունէութեանը վրայ իբրեւ պատրիարք, ի վեր հանելով Խրիմեանի մէջ ժողովրդանուէր եւ իրատես մարդու գիծերը։

Պ. Ղազարեան իր բանախօսութեան վերջին մասին մէջ մանրամասնօրէն ծանրացաւ Խրիմեանի աշխատանքներուն վրայ Պերլինի վեհաժողովին առթիւ եւ հոնկէ բերած իր գերադոյն փորձառութեանը վրայ, զոր անկէ յետոյ չդադրեցաւ քարոզելէ եւ տարածելէ «Երկաթէ Շերեփ»ի ծանօթ առածով։ Խրիմեան, այդ տեսակէտով, կրնայ սեպուիլ հայ յեղափոխութեան հայրը. ան իր գիրքերով և դասաւանդութեամբ վաղուց էր հայ ժողովուրդին ու սուցեր «կռիւով խլէ քու հացդ» իմաստութիւնը։ Պերլինէն դարձին աւելի «մեր դարձաւ իր շեշտը երբ հայ ժողովուրդին քարոզեց թէ լացով ու աղերսով ազատութիւն ու հայրենիք չի գնուիր։ Խրիմեանէն յետոյ է որ մարմին կ'առնէ ու կը կազմակերպուի հայ ժողովուրդին բողոքը եւ պայքարը, ձե կը ստանայ հայ ազատագրական շարժումը։

Վերջին խօսողը եղաւ Հ. Մկրտիչ Պոտուրեան որ ծանրացաւ Խրիմեանի լայնամտութեան վրայ, մանաւանդ շեշտելով անոր լայնամիտ ոգին դէպի միւս յարանուանութիւնները։ Յիշեց այս առթիւ յատկանշական դրուագ մը։ 1901ին, Մխիթարեանց երկհարիւրամեակին առթիւ, Խրիմեան կաթողիկոս իր կողմէ Վենետիկի տօնակատարութեանց մասնակցելու համար ներկայացուցիչ ղրկեց Երուսաղէմի առաջնորդ Իւթիւճեան եպիսկոպոս, եւ յուզիչ տեսարան մըն էր երբ հանդէսի պահուն Իւթիւճեան եպիսկոպոս Հայրիկի ողջոյնները կը հաղորդէր Մխիթարեան տան և կ'ողջագուրուէր Հ. Ալիշանին հետ' կամրջելով հայ ժողովուրդին զոյգ հատուածներուն հոգին։ Հ. Պոտուրեան յիշեց դարձեալ որ Խրիմեան Ալիշանի մահը ողբաց յուզիչ քերթուածով մը, եւ իր վերջին քերթուածները լոյս ընծայեց Մխիթարեան զոյգ պարբերականներուն' Գեղունիին եւ Բազմավէպի մէջ։

Հանդէսին պահուն տեղի ունեցան նաեւ երգ եւ արտասանութիւն։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

Պրիւսէլ (Յապաղած).— Մեծ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ «Հ. Յ. Դ. Օրը» Պրիւսէլի մէջ, ընկերներու եւ բաւական հոծ թուով համակիրներու ներկայութեան։

Արարողութիւնը յոտնկայս «Մեր հայրենիք»ը երգուելէ վերջ, նախագահ ընկեր Մ. Տէր Սահակեան իր սովորական սրամտութեամբ բացաւ հանդէսը եւ վերջացուց ոգեկոչելով Վարդանանց յիշատակը.— Հնուց մը խենթեր էին անոնք ալ. բնաւ, որ կռուեցան ու ինկան նուիրական գաղափարի մը համար, թերեւս պարտուեցան, բայց ինչ յաղթական պարտութիւն, որ հպարտութեան ու փառքի օր մը եղաւ մեզի համար, եւ զոր հայ ազգը պարծանօք կը տօնէ դարերէ ի վեր անդադար ամէն տարի։ Ներէ ու աւելի, գէթ մինչեւ այն նշանակութիւնը ունի մեզ համար այսօրուան տօնը։ Դաշնակցութիւնը այսօր կը ներկայանայ մեր ազգային պատմոյն ու ձգտումներուն դրօշակիրը, իր 37 տարուան հերոսական պայքարով, զոր ցարդ չէ դադրած մղելէ սրբազան իտէալի մը իրագործման համար։ Նուիրական պարտականութիւն է տարին մէկ անգամ տօնել այս օրը, ուր տարուէ տարի նուիրագործուելու վրայ է մեր ժողովուրդին կողմէ եւ որու մէջ կը խտանայ մեր ազգային ազատագրական շարժման բարձր նշանակութիւնը»։

Ապա խօսք առաւ օրուան ատենախօսը, ընկեր Ե. Տալիճեան որ յստակ եւ ժողովրդական լեզուով մը եւ յուզիչ դրուագներով նախ ցոյց տուաւ թէ ինչ բանի մէջ կը կայանայ Դաշնակցութեան հմայքն ու հեղինակութիւնը։ Յետոյ ծանրացաւ անոր կատարած դերի մասին մեր ժողովուրդի մէջ։ Պատմական ակնարկով մը պարզելէ ետք մեր մօտաւոր անցեալը, համոզիչ փաստերով ցոյց տուաւ թէ ինչպէս հայ յեղափոխական շարժումը, եւ մանաւանդ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը դուրս բերաւ մեր ժողովուրդը իր ստրկական ու անկազմակերպ վիճակէն, վերստեղծեց հայ ազգային միութիւնը զարթնեց մեր ցեղի մարտական կորովը, եւ կերտեց անձնուրացութեան ու այլ մեծ առաքինութեանց ու իտէալներու ընդունակութիւնը։ Ապա եզրակացուց «Ժողովուրդ մը երբեք չի ներեր իր կուսակցութեանց սխալները. ինչո՞ւ է որ հակառակ ամէն բանի, ներկայի դառն օրերուն մէջ ալ հայ ժողովուրդը չէ կտրած իր համակրանքը մեր կուսակցութեան հանդէպ որովհետեւ ան գիտէ թէ, ամէն անգամ վտանգի գէմ առաջին կուրծք տուողը եւ առաջին զոհաբերուողը Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եղաւ, ու որովհետեւ բնազդօրէն կը զգայ թէ նեղ օրերու մէջ դարձեալ մեր կուսակցութիւնը պիտի ըլլայ իր կողքին կանգնողը, որովհետեւ կը գիտակցի թէ, դարձեալ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է որ իր կուռ կազմակերպութեամբ, հաւուն փորձառութեամբ եւ անսպառ զոհաբերութեամբ պիտի իրականացնէ մեր տառապած ժողովուրդի յոյսերն ու ձգտումները ու անոր վերջնական ազատագրութիւնը»։

Երեկոյթին իրենց շնորհալի մասնակցութիւնը բերին եւ ծափեր խլեցին երկու գեղարուեստագէտներ, Օրիորդ Վալանթին Գունտաքեան եւ Պ. Վահէ Մարտիկեան իր ջութակով։ Ցերեկոյթը պէս գնահատուեցան նաեւ Տիկին Բազալի հայերէն ու պարսկերէն մեներգները, եւ ընկերներ Տէր Սահակեանի, Էմիրզէեանի եւ Պ. Տ. Պօղպատի մենախօսութիւնները։

Ընտանեկան տաք ու խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ պարերն ու խրախճանքները տեւեցին մինչեւ առաւօտեան ժամը 4ը, թնդացնելով Հայ Ակումբի սրահները։ Այս առթիւ շնորհաւորելի կը գտնենք Ակումբին վարչութիւնը, որ հակառակ ամանց բուռն ընդդիմութեան, քաղաքացիական քաջութիւնը ունեցաւ վարձու տալու Ակումբին սրահները, Դաշնակցութեան Օրուան տօնին առթիւ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԵՌԱՁԱՅՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ՆԻՒ-ԵՕՐՔ

Ամերիկեան երկու ընկերութիւններ այս օրերս կը խորհին ընդծովեայ հեռագրաթելեր ձգել Ատլանտեան եւ խաղաղական ովկիանոսներու մէջ, հաստատելու համար հեռաձայնի հաղորդակցութիւն մը Նիւ-Եօրքի եւ Եւրոպայի, ինչպէս Նիւ-Եօրքի եւ Ասիոյ միջեւ։

Ճիշդ է թէ անթել հեռաձայնը յաջողած է յարաբերութեան մէջ դնել Նիւ Եօրքը Լոնտոնի հետ Սակայն այդ հաղորդակցութիւնը կարելի չէ կատարել գաղտնի լուրերու համար։ Մինչդեռ ընդծովեայ թելերու միջոցով հեռաձայնը պիտի գիւրացնէ գաղտնի խօսակցութիւններու կատարումը։

Տրուած ըլլալով քաղաքական, տնտեսական եւ առեւտրական առաւելութիւնը, որ ընդծովեայ թելերով կատարուած հեռաձայնի խօսակցութիւններու գործի լծուած են արդէն։

Ընկերութեանց ճարտարագէտներէն մէկը կը յայտարարէ թէ մեծ դժուարութիւններ կան, սակայն անյաղթելի չեն անոնք։ Հեռագրաթելերու զետեղումը աւելի դիւրին է Ատլանտեանի մէջ քան Խաղաղականին։ Ու կը յուսացուի որ երկու տարի յետոյ արդէն յաջողութիւնը ապահովուած ըլլայ։

Ներկայիս միայն երկու ընդծովեայ հեռագրաթելեր կան, մէկը կը կապէ Լոս-Անճըլըսը Քաթալինա եղզիին (խաղաղականի մէջ), որ ունի 30 մղոն երկայնութիւն, — երկրորդը' Ֆլորիտան Հավանայի հետ (105 մղոն)։ Բաղդատմամբ այս երկարութիւններուն, ծրագրուած թելերը աւելի մեծ պիտի ըլլայ։

կարդացէք եւ Տարածեցէք
«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՄԱՐՁԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ-ի վարչութիւնը կը փութայ բոլոր մասնաճիւղերուն եւ միւս Մարզական Միութիւններուն յայտարարել թէ իր ֆութպոլի Ա. խումբի խաղացողներէն Ռուբէն Շահմիրեան, իր անկարգապահ ընթացքին համար կախակայուած է Միութեանս շարքերէն։

Այս առթիւ կ'ազդարարուի մանաւանդ Հ. Մ. Ը. Մ-ի մասնաճիւղերուն, որ չփորձուին յիշեալ պարոնը խաղի հրաւիրել իրենց խումբերուն մէջ։

(Վերք)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՆԱԾ ԻՒՂԻՆ ՄԷՋ.— Տարօր ամառ երախայ մը, Նուազիլը-Սէքի մէջ նստեցուցեր էին փոքրիկ աթոռի մը վրայ։ Քոյրը կը հսկէր իսկ մայրը խոշոր կաթսայով իւղ կը հալեցնէր։ Յանկարծ գոռնուեցաւ դուռը. Քոյրը վազեց բանալու։ Երախան շարժեցաւ եւ գլխիվայր ինկաւ հալած իւղին մէջ, որ կ'եռար։

Երախան մեռաւ։

ԿՐԱԿԷ ՍԷՐ.— Երիտասարդ մը, Լոմօ, ծանօթացաւ տիկին Քամպիի։ Շուտով սիրահարուեցան իրարու։ Ու տիկին Քամպի լքեց իր ամուսինը, զաւակները եւ տունը։ Գնաց բնակելու իր սիրականին տունը։ Ապրեցաւ ժամանակ մը։ Վերջապէս տիկին Քամպի հնազանդեցաւ ամուսինին կողմէ հասած խրատներուն եւ ձգեց սիրականը, գնաց իր ընտանիքին մէջ։ Լոմօ սակայն շատ կը սիրէր տիկինը։ Գրեց քանի մը անգամ։ Ժամադրութիւն նշանակեց։ Ընցեալ օր տիկին Քամպի ժամադրութեան էր գացեր։ Լոմօ կը խնդրէր որ ձգէ ամուսինը եւ վերադառնայ իր մօտ։ Տիկին Քամպի մերժեց։ Այն ատեն Լոմօ հանեց ատրճանակը եւ կրակեց։ Տիկին Քամպի մեռաւ հիւանդանոցին ճամբուն վրայ։ Իսկ Լոմօ գնդակ մըն ալ իր գլխուն պարպեց եւ մեռաւ։

ՈՃԻՐ.— Տրանսի մէջ, գիշեր ատեն, ատրճանակ մը երեք անգամ պոռաց։ Մարդիկ դուրս թափեցան, հասնելու համար պատահածը։

Կին մը եւ երիտասարդ տղայ մը գետին փռուեր էին։ Կինը, որ կը կոչուէր Ֆիլման եւ կը բնակէր գիւղին մէջ, մեռած էր արդէն։ Իսկ երիտասարդը օտար մըն էր, Ցոյն, որ ծանօթացած էր Ֆիլմանի։ Տակաւին կը շնչէր ան, սակայն չէր կրնար խօսիլ բացատրելու համար գաղտնիքը։ Կը կարծուի թէ Ցոյնը, որուն սիրուհին դարձած էր կինը, կ'ուզեր դրամ քաշել կնոջմէ։ Վերջերս իրենց յարաբերութիւնները պաղած ըլլալով, մերժումի պատճառով, սպաննած էր զայն։

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 123

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

...ՐԻ Կ'ԱՊԱՑՈՒՑՈՒԻ ԹԷ' ...ՃՇՄԱՐԻՏԸ ԵՐԲԵՄՆ ...ՆՀԱՒԱՏԱԼԻ ԿԸ ԹՈՒԻ

...ւ ինչ գործ կրնար ունենալ ...այքին հետ որուն տեղ գիրք ...կա ...

...Պնահատման ունէ եզր չունէր. ...ումներ էին որոնց չէր կրնար ...աստանել

...եղաւ, երբ տասը վայրկեան ...ւ, ինքնաշարժը կեցաւ օթէ...ոյն, քիչ մը մտատանջ էի ...նքներուն մասին։

...օթէլը, խիստ հսկողութեան ...ձնուած էր մուտքին առջեւ, ...ոյն օր' բակին մէջ, ամէն պա...կանութեան հանդէպ պատ...ունները կը սպասէին...

...ան մը հանդերձատուն ...ոնք ընկերս իր վերարկուն ...նելեց եւ զիս ալ հրաւիրեց որ ...արկուն հանեմ։

Ցետոյ զիս քովէնի սենեակ մը տանելով, խնդրեց որ նստիմ, սպասելով որ զօրավարը լուրը առնէ եւ զիս կանչել տայ։

Ան' հազիւ հեռացած, հանգիստանոցէն փութացի, առի վերարկուս մը զոր բարեմտօրէն իմս կարծեր էի. որմէ յետոյ, թէեւ դեռ գործելու համար որեւէ յատակագիծ չէի պատրաստած, եւ շէնքը, չէի գիտեր ալ թէ' ինչ եղած էին բարեկամներս եւ ուր կրնայի ապաստանիլ, շէնքէն դուրս ելայ հանդարտ եւ հաստատ քայլերով։

Ինքզինքս հովեր մը տալու եւ թէ ցուրտէն պատսպարուելու համար ձեռքերս վերարկուիս գրպաններուն դրի եւ երբ նշմարեցի թէ' հոն տարբերներ կը գտնուէին որոնք նախապէս չկային

Անմիջապէս նայեցայ թէ ինչե՞ր կային։

Աջ գրպանին մէջ, լաթ լեցուն դրամապանակ մը գտայ, ձախ գրպանին մէջ ծխախոտի տուփ մը։

Փնտռտուքս շարունակելով, ներսի գրպաններէն մէկուն մէջ գտայ թղթապանակ մը. թուղթերով լեցուն էր անոնց քննութիւնը վերջի ձգեցի։

Ուրիշ գրպանի մը մէջ գտայ թղթապանակ մը եւս, որուն կողքին վրայ ոսկեգօծ գիրերով գրուած էր

«Մանուշ խումբերու սպասակալեամ»

եւ տակը

«ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԱՌԱՋԻՆ»

Բացի այս թղթապանակէն, մէջը տեղեկագիր մըն ալ կար, որուն վրայ կարդացի

«ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ' ՊԱՅՔԱՐԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

«Կը հրամայուի բոլորին, անմիջապէս եւ առանց որեւէ վախումի կատարել հրահանգները. այս քարտը կրող ապա յինա ձեր... ...»

Այս գրութիւնը վաւերացուած էր երկու կարմիր կնիքներով։

ԱՐԴ ԱՅՆ ՈՐ ԱՅՍ ՊԱՀՈՒՍ ԱՅԴ ԱՀԱՒՈՐ ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԻՒՆԸ ՈՒՆԷՐ ԻՐ ՁԵՌՔԻՆ ՄԷՋ, ԵՍ ԷԻ. ՃԱՅՄՍ ՆՕՊՕՏԻ, ԹԻՒ 14 ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՓԱՍՏԱԲԱՆԸ.

ԱՌՎԵՏԱԿԱՆ

ԴՐԱՒՏԻՆ ՓԱԽՈՒՍՏ

Անշուշտ, տէրը այն վերարկուին որուն գրպաններէն գտեր էի այնքան կենսական կարեւորութիւն ունեցող վաւերաթուղթեր. պիտի պոռար, կանչէր, երբ անոնց անյայտացումը նշմարէր։ Իրիս կողմէ, եթէ յանձնարարութիւն մը չէր փախուստ, արդէն ամէն կողմէրը անզգուշած պիտի ըլլար։ ՊԷՏՔ ԷՐ ՈՐՔԱՆ ՈՐ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ԱՐԱԳՕՐԷՆ ԱՆՅԱՅՏԱՆԱԼ։

Անմիջապէս որոշեցի սոտքի եւ յատակագիծս կազմեցի

Ինքնաշարժի մը նշան ընելով, հրամայեցի որ արագօրէն զիս տանի օդանաւերու կայանը։

Քանի մը վայրկեան յետոյ, զիս կը կեցնէր այն շէնքին առջեւ, ուր հաստատուած են Մոսկուայի օդանաւերու կայանի տեսչութիւնն ու վարչական սպասարկութիւնները։

Քանի մը վայրկեան վարձատրեցի կառավարը եւ զիս ընդունելու փութացող պաշտօնեային հարցուցի խոժոռ շեշտով մը, ինչպէս կը վայլէր

Ո՞ւր է տնօրէնը։

Իր գրասենեակն է։

— Խնդրեմ իմ մէկն որ գայ զիս տեսնելու։ Եւ անմիջապէս, հա՜

Ռուսիոյ մէջ, Չեկայի բարձր պաշտօնեաներուն հետ կատակ չըլլար. վայրկեան չէր անցեր որ տնօրէնը արդէն վազեր եկեր էր, յարգանքով հարցնելու թէ' ինչ կը փափաքիմ.

Կը փափաքիմ, արագօրէն եւ շատ կարճ ժամանակի մէջ Ռիկա փոխադրուիլ

Դրպանէս հանեցի ձեր ծիրանի սպասարկութիւնը կրող անցագիրը եւ իրեն ցոյց տուի։

— Անմիջապէս պիտի կրնանք ձեզի գոհացում տալ, պատասխանեց նորէն խոնարհելով, օդանաւ մը ունիմ որ 9 վարչին պիտի մեկնի Նաւարդը ուրեմն, գիտեք պիտի կրնայ ձեզի Ռիկա իջեցնել, ուր արդէն պիտի կենայ։

— Լաւ, զիս անոր մօտը տարէք

Առանց խօսելու, զիս առաջնորդեց հոն ուր օդանաւերը կը սպասէին եւ կանչեց.

— Պօլանո՛վ։

(Շար.)

Թրգմ'. Մ. ԽՐԻՑԱՆՑ

թեան ընթացքին միայն յայտնի պիտի ըլլան գործին բոլոր մանրամասնութիւնները։

Հարցաքննիչ Նազըմ պէյ կը շարունակէ հարցաքննել ձերբակալուածները։ Բուն հարցաքննութիւնը պիտի սկսի այն ատեն, երբ դաւաճրի մէջ ձերբակալուածները Պոլիս հասնին եւ դէմ դիմաց բերուին Պոլսոյ իրենց ընկերներուն հետ։

Ձերբակալուած համայնավարներէն Աթնան էֆէնտի, կըկին հարցաքննութեան ենթարկուեցաւ հարցաքննիչ դատաւոր Նազըմ պէյի կողմէ։ Հարցաքննուած համայնավարներուն յայտարարութեանց մէջ կարգ մը հակասութիւններ նշմարուած են։ Անհրաժեշտ նկատուած է ուրիշ քանի մը ձերբակալեալներ կրկին հարցաքննել։

∴ Իթթիհատական իշխանութեան օրով սոմ. երեսփոխան ընկերվարական Նէսիմ Մազլիահ էֆէնտի բնդհ. դատախազութեան կողմէ հրաւիրուած եւ հարցաքննութեան ենթարկուած է։

∴ Կ'ըսուի թէ Պոլիս գտնուող ընկերութիւններէն «Ինհիւթայէս» օժանդակած է Շէֆիք Հիւսնի պէյի կազմակերպութեան։ Ցիշեալը ուշագրաւ տեղեկութիւններ տուած է իր հարցաքննութեան պահուն, պաշարիւնը պահելով։ Ցայտարարած է թէ՝ իր նպատակն էր լոկ քօմիւնիսթ կազմակերպութիւն ընել, ատոր համար եկած էր, եւ թէ՝ պետական հարուած առաջ բերել մտքէն. իսկ չէր անցած։

Ձերբակալուած է Ֆայիզ անուն անձ մըն ալ։

Պրուսայէն կը հեռագրուի թէ հոն ոչ ոք ձերբակալուած է իբր համայնավար։

Լեհաստանի եւ Լիթուանիոյ վէճը

Թայմզ իր երէկուան թիւով կը հրատարակէ հետեւեալ զեկոյցը — Լեհ կառավարութիւնը որոշած է Ազգերու Դաշնակցութեան ուշադրութիւնը հրաւիրել այն իրողութեան վրայ թէ՝ Լիթուանիա կը շարունակէ Լեհաստանի հանդէպ ցոյց տալ «պատերազմի մէջ գտնուող պետութեան մը» դիրքը, որով եւ անկարելի է դիւանագիտական ու եւ է յարաբերութիւն ունենալ երկու երկիրներուն միջեւ, մինչ երկուքն ալ անդամ են Ազգերու Դաշնակցութեան։

Ուստի լեհ կառավարութիւնը կը պահանջէ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդէն իր ազդեցութիւնը բանեցնել, որպէսզի յիշեալ պատերազմական վիճակը վերցուի եւ դիւանագիտական բնականոն յարաբերութիւններ վերահաստատուին երկու երկիրներու միջեւ։

Լեհ կառավարութիւնը բացարձակ հաւաստիք կուտայ թէ ոեւէ նպատակ չունի Լիթուանիոյ անկախութեան կամ հողային ամբողջութեան վնաս հասցնելու, ընդհակառակն մեծ փափաք ունի բարեկամական յարաբերութիւններ մշակելու անոր հետ։

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը կը գումարուի յառաջիկայ Երկուշաբթի Ժընեւի մէջ, իր օրակարգին մէջ է արդէն Լեհաստանի եւ Լիթուանիոյ վէճը։ Կը կարծուի թէ մարաջախտ Փիլսուտսքի անձամբ Ժընեւ պիտի երթայ՝ լեհական տեսակէտը պարզելու համար։

Ցաղթանակի կոթողը Էնկիւրիի մէջ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Ցաղթանակի կոթողին պաշտօնական բացումը հանդիսաւորապէս կատարուած է Թուրքիոյ մայրաքաղաքին մէջ, ի ներկայութեան նախարարներու, դիւանագիտական մարմնին, երեսփոխաններուն եւ հազարաւոր անձերու։

Կոթողին գլխաւոր դէմքը կը ներկայացնէ Մուսթաֆա Քէմալը՝ պատուանդանի մը վրայ՝ որ կը խորհրդանշէ անկախութեան եւ ազատագրութեան յաղթական կռիւները եւ թրքական յեղափոխութիւնը։

Հալածանք Ալզասի խռովարարներուն դէմ

Քոլմարի, Սթրազպուրկի եւ Միւլհուզի հարցաքննիչ դատաւորները Ալզասի յիշեալ երեք քաղաքներու ոստիկանական իշխանութեանց յանձնեցին խուզարկութեան բազմաթիւ հրամանագիրներ։

Քոլմարի մէջ խուզարկութիւնները տեւեցին ժամը 8էն մինչեւ 12։ Բազմաթիւ փաստաթուղթեր գրաւուեցան «Վոլքս» թերթին խմբագրապետ Ռոսէի գրասենեակին մէջ։ Թուղթերը կը պատկանէին անջատողական ընկերութեան մը։

Նոյն ժամուն խուզարկուեցաւ նաեւ բնակարանը Հէրցոկի, որ Քոլմարի վերջին դատավարութեան ընթացքին ուշագրաւ յայտարարութիւններ ըրած էր։

Սթրազպուրկի մէջ խուզարկուեցան «Ֆոլքսշթիմմէ» (Ժողովուրդի Ձայն) թերթին տնօրէններ Փինքի եւ պրրայ Ֆասհաուէրի բնակարանները, ինչպէս նաեւ Փինքի նախկին ընկեր Փէրարոս տունը։

Խուզարկուեցաւ նոյնպէս տպարանը այդ թերթին, որ ինչպէս կը յիշուի, քանի մը շաբաթ առաջ խափանուած էր՝ Ալզասի ինքնավարութիւնը քարոզելուն համար։ Գրաւուեցաւ ինքնավարական նոր թերթ մը՝ «Ֆրայ՝ այթ» Ազատութիւն, որ լոյս պիտի տեսնէր Շաբաթ օր։

Միւլհուզի մէջ խուզարկուեցան արբայ Հէկկի նախկին փաստաբան Քրէհլինկի բնակարանն ու գրասենեակը։ Դատական իշխանութիւններ բացարձակ լռութիւն կը պահեն այս զանազան խուզարկութեանց արդիւնքին մասին։

Անջատողական ընկերութեան դէմ կատարուած հետապնդումին պատճառներէն մէկը այն է, որ յիշեալ տունը իր ծրագիրն ու շրջաբերական մը ղրկած էր դպրոցի ուսուցիչներուն, հրաւիրելով զանոնք, որ իրենց ինքնայողութիւնները յանձնեն այդ հաստատութեան եւ ոչ թէ պետական ինքնայողական մնտուկները, որոնք ոեւէ ապահովութիւն չեն ներկայացներ ինքնայողներուն համար։

Պոլշեւիկեան մարդահամար

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ համայնավար կուսակցութեան համաժողովը Նոյ. 14էն ի վեր կուսակցութեան շարքերէն վտարած է 23,650 հոգի, իսկ կարգապահական պատիժներ տուած է 93,000 ընկերներու։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՑԱՌԱՋԻ գրական երեկոն այս Հինգշաբթի ժամը 9ին, Ֆօպիա։ Ի. Կեավուրեան կը ներկայացնէ Խարբերդի գաւառաբարբառը։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Բժշկական Միութեան Առաջին դասախօսութիւնը վաղը Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին, Sociétes Savantesի մէջ։

Պիտի խօսի փրօֆ. Կ. Աղաջանեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Գարամուսալի Մէլտէկէօզ գիւղէն Գրիգոր Գարաիզպանեան որուն գուքբէշ ըլլալը իմացուած է։ Իմացնել եղբօրը Այանի Գանտէզեանի, 75 Bld. Madeleine Nice, France.

Կը խնդրուի ռումանահայ թերթերէն արտատպել։

— Կարնեցի Շողակաթ ու Վարսենիկ Կարապետ, Գաբրիէլեանները կը փնտռեն իրենց եղբայրը Խաչատուր Գաբրիէլեան, որ մինչեւ 1913 Փարիզ կը գտնուէր։ Ցիլիկացնել Ցառաջին կամ Տաբագիր Ցալուեան Ցալութիւնեանի, Tauris Perse. (Via U. R. 5 6.

— Կը փնտռուի Մշեցի Բրուտ թաղէն Մարգար Մուշեղեան (Կաքար)հօր անունը Մուշեղ,մօր անունը Նարգիզ, որ 1926ին Ամերիկա կը գտնուէր։ վերջին հասցէն էր M. Moushakian. 991 2nd Avenue, New Kensington. P. A.U.S.A.Իմացնել Ղազարոս Ջաքջաքեանի 14Rue dela Montagne. Ste. Geneviève. Paris (5me).

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Պարտիզակցի Մարտիկ Տէր Սահակեան, կահագործ, որ 1926ին Կորնթոսէն Ֆրանսա եկած եւ Մարսէյլի գիւղերը հաստատուած է։ Իմացնել՝ Պօղոս Քէշիշեանի, 8bis Rue Pont Neuf Valencien (Nord).

— Կը փնտռուի Գարամուսալի Մէրտիկէօզ գիւղէն Պետրոս Պալթաեան, որուն Պուլկարիա գտնուիլը իմացուած է։ Գրել՝ Onnik Baltaianի, 75 Bld. de la Madeleine Nice. France.

Կը խնդրուի Պուլկարահայ թերթերէն արտատպել։

— Երեւանէն կլիմատեանց Ցարօն Թուրեանը, որ կը կարծուի թէ նախապէս կը գտնուէր Ֆրանսայի մէջ. Usine de Serrurerie. Pont St Esprit. Gard. Գրել խմբագրութեան։

— Պրուսայի Սէօլէօզ գիւղացի Մանուկ եւ Յակոբ Ցարդինեան եղբայրները. Մանուկ 23 տարեկան է, իսկ Յակոբ 22։ 1914ին աքսորուած են. իրենց հօր անունն է Արթին Ամասիացի եւ Սէօլէօզ հաստատուած էր՝, մօր անունը Վարդենի։ Տեղեկացնել՝ իրենց եղբօր՝ Նիկողոս Ցարդինեանի, 5 Rue du Capitaine Ferber. Issy-les-Moulineaux Seine). France.

Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել։

— Նեւշէս Դէմիճեան, հօր անունը՝ Ցովհաննէս, մօր՝ Մարիամ, Աւրեամանցի, որ գրանուած է Պէյրութի Քէլէկեան որբանոցին մէջ եւ որ յետոյ գացած է Եգիպտոս ուսանելու համար. կը փնտռուի իր ընկերոջ՝ Ցակոբ Հովպանեանի կողմէ։ Գրել La Gaudinière. la Ville-aux-Clercs (Loir-et-Cher). France.

— Լիւսի Մուրատեան (ընդհ ռումանացի) կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Խորէն Մուրատեանը, որ 1925-26ին Գավալա կը գտնուէր։ Հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ M. Beylèrian Joyeuse Ardèche France

ՄՕՏ ՕՐԷՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ԲՌՆԻ ՄԻՐՈՒԹՍՈՒԹ...

ՄԻՔԱՅԷԼ ՏԱՄԱՇԵԱՆ

ԿԱՂԱՆԴԻ ՄԻԱԿ ՆՈՒԷՐԸ

Հրապարակ ելած են նկարիչ Գ. Ս. Խաչատուրեանի գծագրուած եւ յայտնի գործերէն «Արարատ»ը եւ «ՀԱՅ ՈՐԲԵՐ»ը նկարներու վիմատիպ օրինակները։ Առաջինէն 40 եւ երկրորդէն 15 օրինակ միայն տպուած են։

«ԱՐԱՐԱՏ»ի գինն է. 30 Ֆր. եւ «ՀԱՅ ՈՐԲԵՐ»ը 50 ֆրանք։

Փութացէք օգտուիլ ներկայ պատեհութենէն։ Դիմել՝ Ցառաջի խմբագրատունը.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄՏՔԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

(ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ԴՐՕՇԱԿ»)

Գինն է 8 Ֆր., Ամերիկա, Անգլիա եւ անգլ. գաղութները կէս տոլար։

Դիմել.— H. Kentouni, 36, Ave. Chevreul, Asnières (Seine)

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

(ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ)

Թոլսթոյի Հաճի Մուրատը 12. Ամուսնութիւնք փարիզի 15 Ֆր., Ռասփութին 15. Գարուն ալ Գամար (2 հատոր) 25. Միրզա եւ Ընկա 12. Տր. Ճէրալտի Թ. Կոթիէի 12. Ֆլովի ժորժ Սանի 7, Կապուտիկը 5 Ֆր., Նանա եւ [illegible] 8. Սիրոյ խորանին առջեւ 5, երկու ազի. 5, Տր. Մուռի կղզին 12, Մանկութիւնս մաքրեր 15, Ցիկին բոմէ 5. Սատանայ [illegible] 3, Կաւիճը մարդոց երդուն. 20. Մամա Լէալ 15. Ռաֆֆայէլ 18, Կրակոտինը 8. Հոգա Նասրէտտին 20, Սապակար 7, Փանքունի 7. Մակաբերք 6. Մահվան [illegible] 3. Տր. Մօլի վրէժը 5, Ալեքսիս գիրքին [illegible] 10. Ֆաքիր Թաթիրա 5, Աշըգ Ղարիպ 5, Թոփալ Օսման 5, [illegible] 10 Ֆր., 6 եւ 5 ֆրանք. [illegible] 6, [illegible] 10. Ֆրանս. խօսակց. 5 եւ 8 Ֆ.

[illegible] անկուածները 2. [illegible] 2, [illegible] 3. [illegible] 2. [illegible] 2. Ամուսնական խնդրանք 2. [illegible] 3. [illegible] 5. Շողոքորթը 5. Ցիկ. [illegible] 10. [illegible] 5. Համլէթ 10. Օթէլլօ 10. Թագաւոր 10, Նիօբէ 5. Ֆրատոր [illegible] 8.

Գուրեանի բերթուածները 5, երգեր ու տաղեր 2.50. Ցայր եւ [illegible] 8. [illegible] 30. [illegible] 7. Օմար Խայեամ 4. Հանրային [illegible] 4։

25 ֆրանքէ աւելի գիրք առնողին 5 Ֆր.ի գիրք նուէր, 50 Ֆ.է աւելիին 10 Ֆր.ի գիրք նուէր, իսկ 100 Ֆր.է աւելի գիրք առնողին 15 Ֆր.ի գիրք նուէր կը տրուի։ Փոստի ծախք չառնուիր։ Դիմել [illegible]

L. Mozian. 51 Bld. Auguste Blanqui. Paris 13e

ՍԱԿԱՐԱՆ

28 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլ. ոսկի	L. St.	[illegible]
Տոլար	Dollar	[illegible]
Մարք ոսկի 100	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Tq	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Medjidie	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Leva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Belga	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Ֆլորին	(Florin)	[illegible]

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր Ֆոնսիէ	1 Cr. Fonc. Eg.	3410	—
»	II »	2110	—
»	III »	1680	
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs	467	—

IMPRIMERIE - MASSIS - [illegible]
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gerant: H TEURYAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	50 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927
30 NOVEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 506
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԿԱՄՔԻ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԽՆԴԻՐ

Մեզի կը հաղորդեն թէ շուտով պիտի բացուի ժողովրդային համալսարանի դասընթացքը, նախաձեռնութեամբ Ցարդգոզի, և համակրութեամբ Սանասարեան, Հայրենակցական, Բժշկական եւ Զափահաս Որբերու Միութեանց։

Որքան գիտենք, պատրաստուած է ծրագիր մը, որուն համաձայն ժողովրդական դասախօսութիւններ պիտի ըլլան հայերէնի, պատմութեան, հին եւ նոր մատենագրութեան, աշխարհագրութեան, առողջապահութեան եւյլն. մասին։ Իւրաքանչիւր նիւթի համար նախատեսուած են տրամադրելի մասնագէտներ, որոնք սիրայօժար պիտի ստանձնեն իրենց պարտականութիւնը։

Այնպէս որ, ծանր ծախքերու վախ չկայ։ Նման ձեռնարկներ յաճախ ձախողած են, գլխաւորաբար նիւթական դժուարութեանց պատճառով։ Այս գործին համար ամսական հազիւ 700—1000 ֆրանք պիտի ծախսուի, եւ այդ ալ կը ճարուի։

Ուրեմն, նախաձեռնողները տատամսելու պատճառ չունին, եւ երբ իրենց պաշտօնական ազդը հրատարակուի, անշուշտ յուրջ արձագանգ պիտի գտնէ։

Ահաւասիկ թանկագին առիթ մը մեր հայրենակիցներուն համար։ Շաբաթը երկու անգամ հետեւելով ծրագրուած դասընթացքին, անոնք պիտի լրացնեն իրենց կիսկատար ծանօթութիւնները, կամ պիտի սորվին բաներ որոնց մասին գաղափար չունէին մինչեւ այսօր։

Ոչ քաղաքական, ոչ ալ կուսակցական միտումներ կան այս ձեռնարկին մէջ։ Պարզապէս ուսումնարան մը, դպրոց չտեսած կամ դպրոցը կէս ձգած հայրենակիցներու համար։ Եւ միանգամայն ինքնապաշտպանութեան փորձ մը, օտարացման վտանգին դէմ։

Այս ծրագիրը կարելի է գործադրել ուրիշ տեղերու մէջ ալ, — Մարսէյլ, Լիոն, Վալանս,— ուր որ համախմբում եւ հնարաւորութիւն կայ։ Չենք խօսիր արտասահմանի մասին, ուր յաճախ շեշտուած կամ փորձուած է ժողովրդային դասընթացքներու պահանջը։

Դիտուած է որ երբեմն փոքր գաղութներու մէջ աւելի դիւրութեամբ կը յաջողին այսպիսի ձեռնարկները։ Մեր այս ցիրուցան վիճակին մէջ, ամէն տեղ ալ ունինք մտաւոր ուժեր, որոնք հրաշքներ կրնան գործել, եթէ ուզեն։ Պէտք չկայ անպատճառ ազգային-պաշտօնական մարմիններու հետ կապել գործը։ Ա՛յնքան գործեր կան բանկալէն դուրս, եթէ միայն ուզենք հիտաքրքրուիլ եւ աշխատիլ։

Եւ յետոյ, պայման չէ ժողովրդային համալսարաններ հաստատել ամէն տեղ։ Կարեւորը՝ գաղափարն է։ Գաղութներ կան որոնք ոչ թէ ժողովրդային համալսարանի, այլ պարզ գրել-կարդալ սորվեցնելու պահանջին առջեւ կը գտնուին։

Անցեալ օր գաւառէն չափահաս որբերու մասնաճիւղ մը գանգատէն կը գանգատէր թէ պատրաստ են իրենք իրենց եւ անճար մանուկներու համար դասընթացք մը բանալու, բայց միջոց չունին։ Բար անտարբերութիւն՝ ամէն կողմ։ Կամ աւելի ճիշդ՝ ճիտր ծուռ օգնութիւն սպասել պաշտօնական շրջանակներէ, վերէն, մեծերէն, մեծ քաղաքներէն։

Փորձը ցոյց տուաւ թէ ինչ որ կը կատարուի տեղւոյն վրայ, ափ մը սրտցաւ անհատներու ձեռքով, աւելի արժէք ունի, քան ժողովէ ժողով քաշքշուած շողշողուն ծրագիր մը։ Ամէնէն անճար գաղութն ալ միջոցներ կը գտնէ, եթէ միայն ուզէ։

Այս ուղղութեամբ գործօն դեր կրնան կատարել Հայրենակցական Միութիւնները։

Առանց նեղ՝ տեղական հայրենասիրութեամբ տարուելու, միայն իրենց գիւղացիներն ու քաղաքացիները նկատի ունենալու, անոնց ամէն մէկը, կամ քանի մը Միութիւն հաւաքաբար կրնան կազմակերպել ժողովրդային դասընթացքներ, փոքր ամսավճարներով։ Եթէ տեղ մը միայն մէկ մտաւորական ունին եւ պէտք է վճարեն, ուրիշ վայրերու մէջ կը գտնուին պատրաստ ուժեր, որոնք յօժարութեամբ կը տրամադրուին։

Կ՚արժէ՞ անճրկիլ սրահի մը վարձքին համար, մանաւանդ որ, մէկ ամսավճարին քանի մը անգամը կը ծախսուի ամէն օր, քանի մը ժամուան մէջ, սրճարանի մը անկիւնը։

Դժբախտաբար, մեր Հայրենակցական Միութեանց մեծ մասին մէջ խոր արմատներ ձգած է տեղական հայրենասիրութիւնը։ Շատեր ծրագրին մէջ ուրիշ բան կ՚ըսեն, իսկ իրականին մէջ ուրիշ բան կ՚ընեն։ Միւս կողմէ, կան Հայրենակցական Միութիւններ որոնք սրտառուչ միամտութեամբ մը, կը շեշտեն տեղական գոյնը։

Աչքի առջեւ ունինք Տիվրիկի եւ շրջակայ գիւղերու Հայրենակցական Միութեան ծրագիր-կանոնագիրը, տպուած՝ Մարսէյլի մէջ։

Միութիւնը կազմուած է, ինչպէս կ՚իմանանք Ա. յօդուածէն, Մարսէյլի մէջ, «վերացնել անհետացնելու համար իւրաքանչիւր տիվրիկցիի մէջ, տիվրիկի ու շրջակայքի տոհմիկ սովորութիւնները»։ Ընթերցումը շարունակելով, կը հասկնանք թէ այս նախադասութեան ճիշդ հակառակը ըսել կ՚ուզեն.— «Իւրաքանչիւր Տիվրիկցի, որ կը զգայ իր մէջ Տիվրիկցիական ոգի՞ եւ շահախնդիր է՞ վերոյիշեալ անակնկալներուն վերացման ու Տիվրիկցիութեան բարձրացման, անհրաժեշտօրէն պէտք է սատարէ Միութեան» եւայլն։

Պարզ է, հայերէնի անտեղեակ հայրենակից մը շարադրեր է ամբողջ ծրագիրը։ Բայց իր անճարակութեան մէջ անգամ, չէ մոռցեր շեշտել թէ՝ պիտի ջանան բարձրացնել «Տիվրիկցիական ոգին»....։

Այսուհետ արդէն կը բացուի նոր նիւթ մը, որու մասին պիտի խօսինք ուրիշ առթիւ։

Շ.

Վրիպակ.— Երէկուան խմբագրականին մէջ, 37րդ տող, «տուն-թուրք» պատերազմը պէտք է ըլլայ «հալեւթուրք»։

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԵԼԼԷՆԱՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Սելանիկի Հարբզոն_Ալիք խմբագրականի մը մէջ ճեւուեալ լուսաբանութիւնները կուտայ հայ անչափահասներու հելլէնահպատակութեան մասին (17 Նոյ.).

— «Քաղաքային օրէնքի բարեփոխուած տրամադրութեանց 5րդ յօդուածը կ՚ըսէ թէ, 1 Յունուար 1927էն սկսեալ, արդէն հելլէնահպատակ կը ճանչցուին ոչ-հելլէնահպատակ հայ ծնողքներու նորածին, ինչպէս նաեւ անչափահաս տարիքի մէջ (մինչեւ 20 տարեկան,— զինուորութեան տարիքը) գտնուող բոլոր մանչ զաւակները։ Օրէնքը, ուրեմն, ծնողքէն անջատելով հելլէն քաղաքացի կը հռչակէ անչափահասներն ու նորածինները, տալով անոնց քաղաքացիական իրաւունքներ ու պարտաւորութիւններ։

«Օրէնքին այս մասը շատ բացորոշ է։

Օրէնքի երկրորդ տրամադրութիւնն է որ առաւելապէս շփոթութիւն կը ստեղծէ մտքերու մէջ։

«Օրէնքը կ՚ըսէ.— «Անչափահաս այդ Հայերը կը կորսնցնեն իրենց հելլէնահպատակի հանգամանքը, եթէ անոնք միանգամ ընդ միշտ հեռանան Յունաստանէն մինչեւ 31 Սեպտեմբերը այն տարիին, երբ կը լրացնեն իրենց 22րդ տարիքը։»

«Քաղաքային օրէնքը, չափահաս կը նկատէ այն բոլոր երիտասարդները, որոնք կը թեւակոխեն իրենց 20րդ տարին, —զինուոր արձանագրուելու տարիքը։ Արդ, մինչեւ այս տարիքի թեւակոխումը անչափահաս Հայը հելլէնահպատակ է, բայց եւ միանգամայն ազատ՝ երկրէն հեռանալու։ Եթէ այդ թուականին չի հեռանար՝ կը դառնայ զինուոր, կը ծառայէ երկու տարի բանակին մէջ եւ կ՚ըլլայ արդէն իր պարտաւորութիւնները կատարած 22 տարեկան հելլէն քաղաքացի։ Ուրեմն, ըստ էութեան, 19րդ տարիքն է հելլէնահպատակութիւնը մերժելու և երկրէն հեռանալու համար տրուած պայմանաժամը, անչափահաս Հայերուն համար։

Արդ, այսօր Յունաստան գտնուող եւ 20րդ տարին թեւակոխած Հայերը յառաջիկայ գարունին իսկ պիտի զինուորագրուին, ըստ այս օրէնքին։ Զինուորութեան ենթակայ պիտի ըլլան նաեւ 20րդ տարիքին մէջ գտնուողները, քանի որ օրէնքը ի զօրու է 1927ի տարեգլուխէն սկսեալ։ Իսկ ամէն անոնք որ, այսօր, արդէն 22 տարեկան են, հետեւաբար անցուցած՝ զինուորագրութեան տարիքը եւ դարձած՝ չափահաս, այս օրէնքով չեն ճանչցուիր հելլէնահպատակ, քանի որ օրէնքը կը վերաբերի միայն անչափահաս Հայերուն։»

«ԹԱՆ»Ի ՊՈԼՍՈՅ ԹՂԹԱԿԻՑԸ

Թանի՛ թղթակից Գ.Փ.Ժանթիզօն, որ տարիներէ ի վեր փարիզեան մեծ օրաթերթը կը ներկայացնէր, Հռոմի թղթակից կարգուած ըլլալով մօտ օրէն կը մեկնի Թուրքիայէն։ Սօն Սաաթ կ՚ըսէ թէ «կորուստ մըն է մեկնումը Պ. Ժանթիզոնի, որ ճանչցուած էր իբրեւ լաւ դատող եւ ուղղամիտ լրագրող մը»։

Թանի կողմէ Թուրքիոյ թղթակիցի պաշտօնին վերջ տրուիլը ուշագրաւ է՝ Թուրքիոյ վերաբերեալ հրատարակութիւններու մէջ վերջերս անոր բռնած ուղղութեան տեսակէտով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ճերըրտի խաղաղ բառը դեսպանին դէմ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն 28 Նոյեմբեր թուականով. — Հայաստանի Անկախութեան Ամերիկեան Կոմիտէի Նախագահ եւ Պերլինի Նախկին դեսպան Ճէյմս Ու. Ճէրըրտ, որ միաժամանակ նախագահն է Լօզանի դաշնագրին հակառակող Ամերիկ. կոմիտէին, այսօր յայտարարեց թէ բացարձակապէս ապօրէն է որ Միացեալ Նահանգները եւ Թուրքիա դեսպան փոխանակեն, քանի որ Ամերիկեան Ծերակոյտը մերժած է վաւերացնել Լօզանի դաշնագիրը։

Ուաշինկթընի նորընտիր թուրք դեսպան Մուխթար պէյ Նիւեարքէն դէպի Ամերիկա կը ճամբորդէ դեսպանատան պաշտօնէութեան հետ միասին։ Ճէրըրտ պաշտօնապէս պատասխանատու կը նկատէ Մուխթար պէյը՝ Թուրքերու կողմէ 30 հազար Հայերու եւ Քրիստոնեաներու ջարդուելուն, ու կ՚ըսէ թէ իր ներկայութիւնը այս երկրին մէջ «անհանդուրժելի նախատինք մը պիտի ըլլայ ամերիկեան ժողովուրդին»։

Արդէն ամերիկեան դեսպանը՝ Կրիւ Թուրքիա հասած է ատենէ մը ի վեր, սակայն Ճէրըրտ կը յուսայ թէ Ծերակոյտը ապօրէն եւ հակասահմանադրական պիտի գտնէ դեսպաններու այս փոխանակութիւնը, ու այդ պարագային դեսպանները իրենց երկիրները պիտի վերադառնան։

Իտալական միջադէպ մը Մերսինի առջեւ

Պոլիսէն կը հեռագրեն 28 Նոյեմբեր թուականով.—

Մերսինի ջուրերուն մէջ պատահեցաւ ծովային միջադէպ մը, որ իր մեծ գիծերուն մէջ կը յիշեցնէ «Լօթիւս»ի դէպքը։ Լոյտ Թրիէսթինոյի «Ավէնթինօ» շոգենաւը այն պահուն ուր նաւահանգիստէն կը մեկնէր, զարկաւ նաւակ մը, որուն մէջ գտնուողներէն մէկը խեղդուեցաւ։ «Միլլիյէթ» կը գրէ թէ դատական իշխանութիւններու քննութեան համաձայն, յանցաւորը իտալական շոգենաւն է, որ սխալ գարձուածք մը ըրած է։ Ասոր վրայ Մերսինի ընդհանուր դատախազը անմիջապէս ձերբակալման հրամանագիր մը հանեց շոգենաւին նաւապետին դէմ, որ բանտարկուեցաւ։

«Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը կ՚ըսէ թէ «Լօթիւս»ի խնդրին մէջ Իտալիա Թուրքիոյ տեսակէտը պաշտպանած եւ անոր ի նպաստ քուէարկած ըլլալով, հաւանական է որ Հռոմի կառավարութիւնը առանց վիճաբանութեան պիտի ընդունի թուրք դատարանի կարգադրութիւնները։ Ասկէ զատ այս կարգի հարցերու համար Թուրքիոյ մէջ գործածուած դրութիւնը իտալական օրէնքն է։

Ալպանիան նահանգները խաղաղած ?

Միլլիյէթ իր Նոյ. 24ի թիւին մէջ կը հրատարակէ հետեւեալը.—

Երէկուընէ սկսեալ մեր Արեւելեան նահանգներուն վրայէն վերցուեցաւ պաշարման վիճակը։ Երկրին ամէն կողմը կատարեալ խաղաղութիւն կը տիրէ («Ասայիշ պէր քէմալ տըր»)։ Մեր ներքին գործավարը ի հարկին անձամբ հեռագրի գլուխն անցած կը հաղորդակցի։

Յիշեալ նահանգներուն մէջ յայտարարուած պաշարման վիճակին պայմանաժամը վերջացած ըլլալով, կառավարութիւնը հարկ չտեսաւ անոր երկարաձգման համար նոր օրինագիծ մը ներկայացնել։

Անցածները արտօնութեամբ Էնկիւրի եկաւ Խարբերդի կուսակալը, որ ներքին գործավարէն հրահանգներ ստանալէ ետք, վերջերս իր պաշտօնատեղին վերադարձաւ։

Ներքին գործավարութիւնը հիմնական կերպով կը զբաղի երկրին ընդհանուր ապահովութեան խնդիրներով։ Եթէ նոյնիսկ ճամբորդի մը կողոպտուելու լուրն ալ ստանայ, Շիւքրի Քայա պէյ անմիջապէս հեռագրին գլուխը կ՚անցնի եւ կուսակալներուն հետ յարաբերութեան մէջ մնալով, կը հրահանգէ հետապնդումները խստացնել։ Թոքատի մէջ աւազակութիւն ընող երկու հոգի ոստիկան զինուորներու հետապնդումներուն շնորհիւ վիրաւոր վիճակի մէջ բռնուեցան։ Ոստիկան Հաֆըզ Աճմէտ էֆէնտի գլխէն վիրաւորուելով նահատակուեցաւ։ Պուրտուր-Անթալիա ճամբուն վրայ, Անտըրընի (Մարաշի մօտ) եւ Գարաքէօյ-Եմի Շէհիրի ճամբուն վրայ գործող աւազակները ձեռք անցուած են։

Կը շարունակեն կողոպտել Հայերը

Թագուհի անուն հարուստ հայ տիկին մը Պոլսոյ մէջ 20.000 անգլիական եւ 2000 թրքական ոսկի փոխ տուած էր վաճառական Ապտուլլահ Ազմու պէյի եւ Պէլքիս ու Զէօհրա հանըմներուն, որոնք բազմաթիւ կալուածներ ունին Բերայի եւ Պոլսոյ զանազան մասերուն մէջ։

«Ազշամ» կը գրէ թէ տեղեկացուած ըլլալով որ փոխ տրուած գումարը կը պատկանի Տիկին Թագուհիի տղուն՝ Գրիգորի — որ 1338ին (1922) առանց անցագրի փախած է Թուրքիայէն — կառավարութիւնը որոշած է 15 Ապրիլ 1923 թուակիր օրէնքին համաձայն, փոխ տրուած գումարը գանձել եւ յանձնել Պետական Գանձին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՆՈՐ ՑԱՆՑ ՄԸ ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՆՈՒԱԾ

Երկար ատենէ ի վեր Ընդհանուր Ապահովութեան հակալրտեսական սպասարկութիւնը հսկողութեան տակ առած էր կարգ մը անձեր, որոնց մասին կասկած կար թէ կը գործեն օտար պետութեան մը հաշուոյն։ Ասոնք Վէրսայլի զինուորական օդանաւային ուսումնասիրութեանց կեդրոնէն կարեւոր եւ գաղտնի վաւերաթուղթեր կը գողնային՝ օտար պետութեան մը ծախելու համար։ Ձերբակալուեցան չորս հոգի, որոնց երեքը՝ Փիէր Բէլփէ, Մարսէլ Փիյեօ եւ Ռընէ Լըմէր Վէրսայլի պահականոցէն վերջերս ազատ արձակուած զինուորներ են։ Վաւերաթուղթերը ասոնք կը գողնային եւ կը յանձնէին ժան Ռուժէրոս անուն չորրորդ անձի մը, որ զանոնք կը յանձնէր խնդրոյ առարկայ օտար պետութեան ներկայացուցիչին։ Այս վերջինը յաջողած է փախչիլ Զուիցերիա։

Ռուժէրոսի վրայէն եւ միւս ամբաստանեալներու տուներէն գտնուեցան կարգ մը թուղթեր, որոնք պատերազմական նախարարութեան յանձնուեցան, որոշելու համար թէ անոնք Ֆրանսայի ներքի՞ն թէ արտաքին ապահովութեան հետ կապ ունին։

Ձերբակալուած չորս լրտեսները Վէրսայլէն Փարիզ փոխադրուելով Սանթէի բանտը դրուեցան։

ԹԷՀՐԱՆԷՆ ԲԱԳՈՒ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ շուտով օդային ճամբով հաղորդակցութիւն մը պիտի հաստատուի Թէհրանի եւ Բագուի միջեւ։ Այս մասին պայմանագրութիւն մը կնքուեցաւ պարսիկ արտաքին նախարարին եւ Թէհրանի խորհրդային դեսպան Դաւթեանի միջեւ, կազմակերպելու համար առեւտրական օդանաւերու սպասարկութիւնը։

ՆՈՐ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ վերջերս Սուրիոյ մարզպանին մօտ տեղի ունեցած խորհրդակցական ժողովի մը մէջ որոշուած է նոր երկաթուղագիծ մը շինել Պէյրութէն մինչեւ Նազէլ Նաքուրա, Պաղեստինի սահմանին վրայ։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Այն գաղթականները, որոնք վերջին կարաւանով Հայաստան մեկնեցան, պիտի տեղաւորուին Էջմիածնի գաւառին ազատ հողերուն վրայ։ Իսկ մտաւորական աշխատաւորները՝ Երեւանի եւ Ալեքսանդրապոլի մէջ, ուր Աշխատանքի Սակարանը զործ պիտի հայթայթէ անոնց։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ «ՔՈԹԱ»Ն ԲԱՑՈՒԱԾ

Փարիզի ամերիկեան հիւպատոսարանը կը հաղորդէ որ 1927—1928 ելմտական տարւոյն համար հայկական «քոթա»ն բացուած է ու թիւ 1 եւ 2 վիզաները ունեցողները արդէն մեկնած են, ուրիշ մը պիտի մեկնի դալ շաբաթ։

ԴԱՐՄԻՍ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ. — Անգլիոյ մէջ պատրաստուած վիճակագրութեան մը համաձայն, 12 ամսուան ընթացքին կորսուած են 2,224 Անգլուհիներ, ամէնէն մեծը 21 տարեկան։ Ոստիկանութիւնը յաջողած է գտնել մեծ մասը։

Փարիզի մէջ եւս ոստիկանութիւնը մտահոգ է աղջիկներու անհետացումէն։ Փախուստներ՝ ընդհանրապէս հոգեբանական վիճակի մը արդիւնք, եւ փախուստներ՝ մեղսակիցներու դրդումով։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Գուրպան Պայրամին օրը (1920) Հիլէնները գրաւած էին Պրուսան, դէպի Էսկիշէհիր կը յառաջանային. այդ միջոցին բանւորական եւ գործաւորական տեսակէտով կարեւոր կեդրոն մըն էր Էսկիշէհիրը, որովհետեւ երկաթուղային բոլոր բանւորները հոն ապաստանած էին: Կանաչ բանակի կազմակերպութիւնը իսկոյն գործունէութեան լծուեցաւ, առիթէն օգտուելու համար:

Ճիշդ այդ շրջանին, յանկարծ Էնկիւրի հասաւ Վէրպօֆ անուն ռուս պոլշեւիկ մը, որ ազգային պաշտպանութեան Պոլսոյ ճիւղին կողմէ Պրուսայի ճամբով գաղտնօրէն Անատոլու ղրկուած էր: Վէրպօֆ կ'ըսէր թէ Ռուսիայէն Պուլկարիա, անկէ ալ Պոլիս եւ Էնկիւրի անցած է: Էնկիւրիի մէջ Կանաչ բանակի կազմակերպութեան լուրը առնելուն պէս, Վէրպօֆ սկսաւ հանդիպողին ճառ խօսիլ եւ բացատրութիւններ տալ Ռուսիոյ վարչաձեւին եւ Գ. Միջազգայինի մասին.

Էնկիւրիի մէջ Վէրպօֆի դէմը ելած էր Շէրիֆ Մանաթօֆ՝ անուն թաթար երիտասարդ մը: Այս երիտասարդը շատ ծայրայեղ բնաւորութիւն մը ունէր եւ Էնկիւրիի մէջ կրակոտ յեղափոխական մը կարծուած էր. իրեն պատմածին նայելով, Վրանկէլի բանակին մէջ ծառայած եւ Պոլիս ապաստանելէ յետոյ յաջողած էր Էնկիւրի հասնիլ:

Գալով Վէրպօֆի, ան միեւնոյն ատեն ազգային շարժումի ղեկավարներուն հետ ալ շփման մէջ կը գտնուէր: «Ընկեր» Վէրպօֆ կ'ըսէր թէ խորհրդային կառավարութիւնը խոր համակրութիւն կը տածէ Թուրք յեղափոխականներուն հանդէպ եւ թէ մօտ ատենէն Ռուսիա վերադարձին, Լէնինն ու Տրոցկին պիտի համոզէ, որպէս զի Թուրքիոյ հայթայթեն անհրաժեշտ թնդանօթներն ու զէնքերը:

«Ընկեր» Վէրպօֆի այս խօսքերէն շատեր կը հետեւցնէին թէ ան ոչ թէ Պուլկարիա, այլ ուղղակի Էնկիւրի ղրկուած էր: Ընկեր Վէրպօֆ այն ատեն շատ խոհեմութեամբ եւ մեծ վարպետութեամբ կը վարուէր Էնկիւրիի մէջ: Օրինակի համար Էսկիշէհիրի բանւորներու վիճակին մասին տեղեկութիւն կ'ուզէր այն բոլոր անձերէն, որոնց հետ շփման մէջ կը մտնէր: Յայտնի չէ թէ Վէրպօֆ ինչ աստիճան յաջողեցաւ իր այս նպատակին մէջ: Սա՛ որոշ է միայն թէ, դժգոհ վիճակի մէջ Ռուսիա վերադարձաւ:

Էնկիւրիի մէջ ընկեր Վէրպօֆի հետ շփում ունեցողներուն գլուխը կը գտնուէին հետեւեալ անձերը, որոնք անդամ էին Կանաչ բանակի կազմակերպութեան.— Անասնաբոյժ հազարապետ Հաճիօղլու Սալիհ, լեհ ապարանատէր Ձէրիտան, Շէրիֆ Մանաթօֆ, հանրօգուտ շինութեանց գործավարութեան պաշտօնեաներէն Նուրի պէյ, հարիւրապետ Քէնան, անասնաբոյժ Քէնան եւ պարի ուսուցիչ Ձէրիտ Էֆէնտի:

Էնկիւրիի թաղապետական պարտէզին մէջ ընկեր Վէրպօֆի հետ շփման մէջ գտնուող անձերը սկսած էին այլեւս չհաւնիլ Կանաչ բանակ կազմակերպութեան: Միւս կողմէ սակայն, անոնք կ'աշխատէին կազմել Կանաչ բանակին Էնկիւրիի կեդրոնական մարմինը:

Կանաչ բանակի ներկայացուցիչ Ձէրիտ Էֆէնտի, Էնկիւրիի թաղապետական պարտէզին մէջ հանդիպողին հետ շփման մէջ կը մտնէր: Այս Ձէրիտ Էֆէնտիի քովէն կարգ մը տպագրեալ թերթեր եւ գրքոյկներ ալ գտնուեցան:

Այդ շրջանին, Էնկիւրիի մէջ երկու գլխաւոր հաւաքատեղի կար. Ա.— Թաղապետական պարտէզը. Բ.— Էնկիւրիի կեդրոնական ընթերցարանը, որ Գարա-Օղլան շուկան կը գտնուէր: Պոլսէն Էնկիւրի ապաստանած [illegible] անձերը այդ երկու վայրերուն մէջ կը հաւաքուէին եւ կը խորհրդակցէին:

Ինչպէս նախապէս գրեցինք, Էնկիւրիի մէջ կարգ մը անձեր մօտէն կը հետաքրքրուէին Կարմիր Ռուսիոյ յեղափոխական շարժումներով, մանաւանդ որ տակաւին յայտնի չէր թէ ինչ ընթացք պիտի ունենար Թուրք ազգային շարժումը: Անոնք որ՛ համակրութիւն կը տածէին Ռուսիոյ հանդէպ, վարանոտ դիրք մը բռնած էին համայնավարութեան հանդէպ, նկատելով որ

Ա.— Ռուսիոյ մէջ կիները բոլորովին ազատ էին, ամուսնութեան դրութիւնը ջնջուած էր,

Բ.— Սեփականատիրութեան իրաւունքը ջնջուած էր, և

Գ.— Առեւտրական դրութիւնը անորոշ էր:

Այս և ասոնց նման պատճառներ վարանումի կը մատնէին Սովիէթներու համակիրները, իսկ այն անձերը, որոնք այս խնդիրներու մասին բացատրութիւններ ստացած էին Վէրպօֆէն՝ թաղապետական պարտէզին մէջ հրապարակով կը կրկնէին այդ բացատրութիւնը՝ բուժելու համար գայթակղեալ միտքերը:

Հակառակ ասոր, մասնաւորաբար աշխատանքի հաւասարութեան սկզբունքին շուրջ լուրջ տարակարծութիւններ կային. բոլորն ալ համակարծիք էին հաւաքական աշխատանքին, բայց ո՞վ կ'ուզէր հանքագործ կամ բեռնակիր ըլլալ: Բնականաբար ամէն մարդ պիտի ուզէր թեթեւ գործեր նախընտրել: Այս բոլոր խնդիրներուն մէջ սակայն ընկեր Վէրպօֆ կարեւոր դեր մը կը խաղար և՛ հարկ եղած լուսաբանութիւնները կու տար:

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

Էնկիւրի գտնուող անձերը բոլորն ալ բուռն ատելութիւն կը սնուցանէին երկրին գրաւումին դէմ եւ Ազգ. Մեծ Ժողովի կառավարութեան գիրկը նետուած էին՝ երկիրը փրկելու համար: Ասոնք բոլորն ալ թշնամի գրաւումին ջնջումը եւ երկրին ազատագրումը կ'ուզէին՝ առանց սակայն գիտնալու թէ ինչպէս կարելի պիտի ըլլայ իրականացնել այդ նպատակը:

Ղազի փաշային կազմած կառավարութիւնը միայն որոշ ուղեգիծ մը գծած էր:

Այս ընդհանուր շփոթութեան մէջ, Ձէրիտ Էֆ. դիմելով Հաճիօղլու Սալիհ և Նուրի պէյերու, յայտարարած էր թէ, ինք ներկայացուցիչն էր Կանաչ բանակ կազմակերպութեան եւ թէ ընդհանուր կեդրոնէն հրահանգ ստացած էր՝ Էնկիւրիի մէջ կեդր. մարմին մը կազմելու համար: Ձէրիտ Էֆ. այս առթիւ կը հարցնէր թէ ի հարկին իրեն պիտի օժանդակէի՞ն:

Հաճիօղլու Սալիհ պէյ անասնաբոյժ հազարապետ էր և կ'աշխատէր ազգային պաշտպանութեան անասնաբուժական ճիւղին մէջ: Քանի մը անգամ Վէրպօֆի հետ տեսակցած եւ համակրած ըլլալով, սիրով ընդունեց այս առաջարկը: Սալիհ պէյ այն կարծիքն ունէր թէ Կանաչ բանակի կազմակերպութիւնը ուղղակի համայնավարական կազմակերպութիւն մը պիտի ըլլար: Նուրի էֆ., որ աւելի խելացի էր, Ձէրիտ էֆ.ի ըսած էր թէ մտածելէ յետոյ միայն պիտի կարենար վճռական պատասխան մը տալ: Նուրի պէյ աւելցուցած էր թէ խնդրոյ առարկայ կազմակերպութեան իսկոյն պիտի անդամակցի, եթէ պետական ղեկավար անձերէն մարդ գտնուի անոր մէջ: Ձէրիտ էֆ. այս առթիւ Պրուսայի մէջ տպագրուած կանոնագիր-ծրագրէն մէկ մէկ օրինակ տուած էր Սալիհ եւ Նուրի պէյերու: Ձէրիտ էֆ. այս առթիւ յայտարարած էր թէ կարեւոր անձեր կը վարեն կազմակերպութիւնը, եւ թէ կարկառուն ապացոյցը այն է որ տպագրուած է ծրագիրը: Այսպէսով, առաջին անգամ ըլլալով Կանաչ բանակ կազմակերպութիւնը Էնկիւրիի մէջ կեդր. անկախ մարմին մը ստեղծած էր:

(2)

ՊԱՅՔԱՐԸ

ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԾՈՑԻՆ ՄԷՋ

(վերջին հատուած մը՝ ծանօթ վիճաբանութիւններէն)

ՏՐՈՑԿԻ.— Այս օրուան ազդակները այն յարձակողականին մասին, որ ստացած է հողատէրերուն դէմ, (Բուխարին, 1925ին, «Հարստացէ՛ք» կը գոչար անոնց.) չեն կրնար փոխել այդ քաղաքականութիւնը, ինչպէս չեն կրնար փոխել 7 ժամուան աշխատանքի խոստումները: (Աղմուկ ու սուլում): Անկարելի է խեղդել բանւորական բջիջները եւ սեղմել հարուստ գիւղացին: Մէկը չի կրնար յարմարիլ միւսին (Կ'աղմկեն ու կը սուլեն):

ՁԱՅՆԵՐ.— Յեղափոխութեան փոստապե՞տը: Ամօ՜թ: Վար իջիր: Ընկցի՛ր լակոտը: Ընկցի՛ր ուրացողը:

ՏՐՈՑԿԻ.— Տարեդարձի առթիւ դէպի ձախ կատարուած "զիկզակը" պիտի հանդիպի կատաղի դիմադրութեան մը մեծամասնութեան շարքերուն մէջ: Այսօր նոյն «Հարստացէ՛ք»ը. փողը» (Աղմուկ)... ոչինչ պիտի ստանաք հարուստ գիւղացիներէն. գիւանամոլներուն ետին կեցած է անոր քաղքենին: (Աղմուկ):

ՎՈՐՈՇԻԼՈՎ.— Բաւական է, ամօթ է:

Սուլումներ: Աղմուկը այնքան սաստիկ կը դառնայ, որ այլեւս կարելի չըլլար լսել հռետորը: Նախագահը կը հնչեցնէ զանգակը: Ուրիշները կը սուլեն: Ձայներ. «Վա՛ր իջիր բեմէն»: Նախագահը պահ մը կը դադրեցնէ նիստը: Տրոցկի կը սկսի կարդալ: Սակայն ոչ մէկ բառ կը լսուի: Ժողովականները ոտքի կ'ելլեն եւ կը մեկնին:

Այժմ կը խօսի Ստալին: Թէ որքա՛ն յատկանշական է կուսակցութեան մթնոլորտը եւ որքան կը պատկերացնէ վախը, որ Ստալին կը պատճառէ, կը հասկցուի, երբ կը տեսնուի որ ոչ ոք կ'ընդմիջէ Ստալինի ճառը: Միայն Մուրալով կ'ընդմիջէ զայն, որովհետեւ զինուորական շրջանակներու մէջ համակրանք կը վայելէ:

ՍՏԱԼԻՆ.— Լէնինի կտակը ուղղուած է 13րդ համաժողովին եւ կարդացուած է այդ ժողովին մէջ: Սակայն Լէնին որոշեց այն ատեն չհրատարակել զայն: Այդ թուականին հիւանդ էր եւ հեռացած՝ կուսակցութեան գործերէն:

Լէնին այդ կտակով կը յանձնարարէր Ստալինը հեռացնել եւ ուրիշ մէկը բերել տեղը: Ահա թէ ի՛նչ գրուած է այդ կտակին մէջ. «Ստալին կոշտ է, եւ այս թերութիւնը, որուն կարելի է ներել մեր շրջանակներուն եւ կոմունիստ ընկերներու յարաբերութեանց մէջ, աններելի կը դառնայ Ընդհ. Քարտուղարի դիրքին մէջ: Այնպէս որ ընկերներուս կը յանձնարարեմ Ստալինի տեղ բերել մէկը, որ աւելի ներող, աւելի օրինապահ, աւելի քաղաքավար եւ աւելի ուշադիր ըլլայ ընկերներու հանդէպ եւ նուազ կամայական, եւայլն»:

— Ինչո՞ւ տպագրել չտուինք ընդդիմադիրներու ծրագիրը: Որովհետեւ կեդր. կոմիտէն չէր ուզեր եւ իրաւունք չունէր վտանգելու Տրոցկիի հատուածը: Այսպէս հետեւեցանք Լէնինի խորհուրդին: Մնաց որ, ընդդիմադիրներուն ծրագիրը կը պարունակէ զրպարտութիւններ, ուղղուած՝ կուսակցութեան դէմ, եւ եթէ հրատարակուէր, անդարմանելի վնաս պիտի հասցնէր կուսակցութեան եւ մեր պետութեան:

Ի՞նչ է Վրանկէլի սպային խնդիրը: Մէնժինսկիի տեղեկագիրը ոչ մէկ կասկած կը ձգէ այն իրողութեան մասին, որ խումբ մը Տրոցկիականներ, գաղտնի տպարանին մէջ աշխատելով, յարաբերութեան մէջ էին հակայեղափոխականներուն եւ սպիտակ բանակին հետ: Ընդդիմադիրները կը զայրանան եւ կը բողոքեն, որովհետեւ Վրանկէլի մէկ նախկին սպան, որուն դիմած էին ընդդիմադիրներուն դաշնակիցները, Կէ-Փէ-Ուի ոստիկան գործակալ էր: Ի՞նչ կայ քննադատելիք, երբ Վրանկէլի մէկ նախկին սպան կ'օժանդակէ ամենոներուն՝ երեւան հանելու համար հակայեղափոխական դաւադրութիւն մը: Երբ Կէ-Փէ-Ուն անսպասելի կերպով գտաւ Տրոցկիականներու գաղտնի տպարանը, տեսնուեցաւ որ Շչէրբակով եւ ընկ. միանալով ընդդիմադիրներուն հետ, դաշնակցած էին հակայեղափոխականներու, Քոլչակի նախկին սպաներուն հետ, ինչպէս տեղեկագրեց ընկեր Մէնժինսքի:

Ստալին, յետոյ, ամբաստանեց Տրոցկիականները թէ կը դիմեն դէպի մենշեւիզմ եւ պառակտում, դէպի Նոր կուսակցութեան մը ստեղծումը:

ԹԱՏՐՈՆ

"ՍԱՄՍՈՆ"

Սրտապնդող՝ բայց հազուագիւտ երեւոյթ էր Տրամաթիքի շաբաթ գիշերուան ներկայացման նիւթական յաջողութիւնը: Ոտքի վրայ մնացողներ կամ ձեռնունայն մեկնողներ շատ եղան:

«Սամսոն»ի եւ Շահխաթունիի շաղկապուած անունները առայժմ գրաւական են թատերասէրներու ստուար թիւի մը շահագրգռութեան, եւ իրականութիւնը եկաւ անգամ մըն ալ ապացուցանելու զայն:

«Սամսոն»ի մասին խօսած ժամանակս, չեմ կրնար խուսափիլ համեմատական մը գծելու այդ խաղին առաջին ներկայացման հետ, Տիկին Էլիզ Գովանի եւ Շահխաթունիի մասնակցութեամբ՝ Սալ Մաջաքօֆի մէջ՝ Տիկին Ա. Բուզաղեանի բեմավարութեամբ, եւ որուն գեղարուեստական յաջողութիւնը թուական մը եղաւ փարիզահայ թատերական կեանքին մէջ:

Բացի Շահխաթունիէն՝ միւս դերակատարները փոխուած էին այս անգամ: Եւ սակայն՝ արդար պիտի ըլլար անմիջապէս ըսել՝ խաղը — առանց շարք մը նրբութիւններուն եւ գեղարուեստական վերարտադրութեան՝ որ Տիկին Էլիզի խաղարկութիւնը տուաւ այն ժամանակ — այս անգամ անցաւ սահուն եւ հաճելի:

Պէնշթայնի այդ ուժեղ գործը հանրածանօթ է, եւ չեմ ուզեր ծանրանալ անոր պատմականին վրայ:

Ժագ Դալշար բեռնակրի համեստ դիրքէն մեկնելով հասած է դրամատիրական փայլուն վիճակի մը, ինչ որ թոյլ տուած է իրեն ամուսնանալ Մարքիզուհի տ'Անտըլինի աղջկան՝ Ան-Մարիի հետ, հակառակ անոր ցանկութեան:

Դալշարի բարեկամ եւ անոր խորհուրդներով հարստացած Ժէրոմ Լը Կովէնի եւ Ան-Մարիի միջեւ եղած սիրահամակրութիւնը եւ այդ զգացումին շուրջը Դալշարին եղած ազդարարութիւն մը աշխարհիկ կնոջ մը՝ Կրաս Ռիթէրֆօրտի կողմէ, քանի մը արագ եւ ցնցող պատկերներով՝ խաղը կը բերէ իր պրկումի ճգնաժամին:

Դալշար՝ հաւատացած որ իր կինը Լը Կովէնի հոմանուհին է, կ'որոշէ անսովոր եւ ահաւոր կերպով մը — Սամսոնի նման — լուծել իր վրէժը: Մինչդեռ բարեկամական ճաշի մը պատրուակով ան պանդոկի մը մէջ անկարողութեան կը մատնէ իր հակառակորդ Լը Կովէնը, իր գործակալները՝ իր հրահանգներուն համեմատ՝ Սակարանին մէջ ահաւոր անկումի մը մէջ կը դահավիժեն եգիպտական պարտաթուղթեր, որոնք Լը Կովէնի հարստութիւնը կը կազմէին, եւ որուն փլուզումին մէջ կը ցնդի նաեւ Դալշարի հարստութիւնը:

Զոհաբերութեան այդ ցնցող տպաւորութիւնը ընծայուած չսիրող բայց սիրուած կնոջ մը, կրնայ վերջապէս յուզել Ան-Մարիի հոգին, որ անտարբեր չի կրնար մնալ պաշտամունքի այդ հսկայական ժէսթին:

Շահխաթունի իր բովանդակ հոգին կը դնէ Դալշարի մէջ, ուժեղ, կոպիտ եւ մեղմ, աղերսող, սիրազեղ եւ տկար նոյն իսկ իր սիրած կնոջ առջեւ: Իր հոգեկան փոխանցումները երանգաւոր եւ կշռուած են, իր յուզումները վարակիչ եւ ապրուած: Թոյլ պիտի տամ սակայն նկատել հոգեբանական սխալ ժէսթ մը:

Առաջին արարին իր սրահը մուտքի եւ ելքի պահուն անուշադրութեամբ աթոռ մը գետին գլորելու շարժումը անիմաստ եւ անտեղի է: «Ով որ կ'ուզէ շատ բան ապացուցանել՝ բան մը չապացուցաներ» կ'ըսէ Ֆրանսացին: Շահխաթունի կ'ուզէ ապացուցանել իր ծագումին կոպտութիւնը, բայց ազնուականուհիի մը սիրտը գրաւել ուզող համեստ ծագումով մարդ մը ուշադիր կ'ըլլայ ընդհակառակն իր բոլոր շարժումները զսպելու, կրթելու եւ մոռցնել տալու իր դասակարգը:

Մարքի տ'Անտըլինը Պ. Թոլայեանի մէջ գտաւ ճշգրիտ եւ տիպար մարմնացում մը, իր նախկին թեթեւաբարոյ մարդու հոգեբանութեամբ եւ արտայայտութիւններով, վերարտադրուած անճիգ եւ ըմբռնուած խաղի մը մէջ՝ որ միաց հաւասար մէկ ծայրէն միւսը, իր երկդիմի ժպիտներով լուսաւորելով մթին ողբերգութիւնը՝ արեւի վազանցուկ ճառագայթներու պէս: Տպաւորութեան տեսակէտէն սակայն նպատակաւոր պիտի ըլլար չչափազանցել հեռախօսի տեսարանը, իր ծիծաղելիութիւնը երկարաձգելով:

Անշուշտ որոշ քաջութիւն հարկաւոր էր՝ Էլիզէն յետոյ՝ փարիզահայ բեմին վրայ, եւ Շահխաթունին ունենալով իբր խաղընկեր, մտնել Ան-Մարիի դերին: Տիկ. Նշանեան այդ ծանր փորձէն դուրս եկաւ գնահատելի յաջողութեամբ:

Համեմատութիւններ անտեղի պիտի ըլլային, բայց Տիկին՝ Նշանեանի Ան-Մարին եղաւ զգայուն, ներդաշնակ եւ իր ընդհանուր գիծերուն մէջ բաւարար:

Տիկին Տէրուան-Պրինէլմէճեան՝ Կրաս Ռիթէրֆօրտի երկդիմի հոգեբանութիւնը, եւ վայելքներէն զգուած հաճոյքի կնոջ խորթ անձնաւորութիւնը գիտցաւ շեշտուած կերպով մարմնացնել՝ հակընդդէմ ապրումներու տպաւորիչ պատկերներով:

Պ. Նշանեանի Լը Կովէնը ունեցաւ յաջող պահեր: Պէտք է խոստովանիլ որ դերին պահանջած յատկանիշները անոնք չէին սակայն՝ որոնցմով այնքան կը յաջողի Նշանեան տարբեր յատկանշական տիպարներու մէջ: Մեծ ճիգ մը ըրաւ. Նշանեան այդ երեկոյ, եւ իր խաղը՝ բարեխղճօրէն շրջանակեց որոշ պատկերներով:

Մարս տ'Անտըլինի մէջ Պ. Սվաճեան եղաւ վայելուչ, աշխարհիկ եւ գրաւաւէր ազնուական տղան, ծաղրաւէր... Բայց ծաղրաւէր միայն, մինչդեռ մեր բոլոր այլ դերասաններուն գրեթէ սովորական ունակութեամբ՝ Սվաճեան նաեւ ունեցաւ շարժումի եւ ձայնի աւելորդ շեշտումներ:

Պ. Արման Կօթիկեան Ֆիլաշի փոքր դերը տուաւ աղուոր եւ վարժ խաղարկութեամբ:

Օր. Անգինէի մարմնացուցած Մարքիզուհի տ'Անտըլինը բաւարար չեղաւ: Դարձեալ դեր մը՝ որ սխալ դուռ զարկած էր: Տիկին Պողոսասարեան իր սպասուհիի փոքրիկ դերը գիտցաւ կոկիկ կերպով կատարել:

Բեմական կարգաւորութիւնը ան-
բաւական էր: «Ռիթօ»ի պանդոկի
արքայական սենեակները
մեծ պաշտօնեայի մը նախ
անգամ չպիտի շարժէին:

Երկու խօսք լեզուի մասին
Ցանկալի էր որ մեր դեր
բասանները մանաւանդ, խօս
պահանջ. ըլլային արտասանու-
թեան մասին, եւ բառերը
տարերքէն ամբողջական
իրենց իմաստին չեշտաւոր

ՀՐ. ԱԼԵՄ

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԷՆ

1 Նոյեմ

Անդրանիկի մահուան
այստեղի հայութիւնն ալ
Հոկտ. 23ին առաւօտեան
ունեցաւ Հոգեհանգիստ
էին խուռն բազմութիւն եւ
րոցներու աշակերտութիւնը
ցաւ տաւշորդ Թէսրոգ արք.
դուաւանդակութեամբ.—
ցեղի դժբախտութիւնն է,
սօր մեր ազգային հերոսի
ւան լուրը Ամերիկայէն
պնում եւ ոչ մեր հայրենի
դժբախտ ենք, որ պատ
քում համախմբած չենք
տաւ Անդրանիկի արժանի
վրայ, ապա վերջացուց
թէ «մեր ցեղի դժբախտութի
ներէն մէկն ալ այն է, որ
պատմական շրջաններէն
մինչեւ վերջերս չենք
չենք ճանաչել հայ իշխա
թեան կարգադրութեան,
տարի առաջ խանդա
հպատակել ենք կամակատա
թեամբ: Անդրանիկն ալ
թիւ առաւելութիւններէն
նէր մի խոշոր պակասութիւն,
չլսեց հանրապետական կառավ
րութեան, չկատարեց նրա հր
հանգները, որի համար շատ
ժեցինք. թերեւս մեր պատմու
թեան ընթացքը փոխուէր
նորից մօտից ծանօթ է
նակից է եղած մեր վերջին պատ
մական անցուդարձերին
լխայի ճակատամարտի
ներկայ էր, ինչպէս եւ
Ղարաբաղի ու Զանգեզուրի
քերուն:

Մահարձանին վրայ
էին շատ պսակներ, որոնց մէջ
ամենէն ուշագրաւն էր. Հ. Յ. Դ.
գեստափի կոմիտէի պսակն էր
տիպը Անդրանիկի նկարը—
վրայ նստած
գով եւ ձեռքը բռնած
«Ազատութիւն կամ մահ»
տասութեամբ: Հաստատակամ
պահանջից, որ այդ պսակը
դրուի, որպէսզի ժողովուրդը
տեսնէ: Կիներէն շատերը
լով կը համբուրէին նկարը
խաչակիրներէն Չեմ մոռնար
ղայեցի լաւ Հայու մը խօսքը

— «Մեր սրբերից շատերը
որոնց տօնը մեր եկեղեցին կատա
րում է, ի՛նչ են արել
ւել են, որովհետեւ քրիստոնեա
են եղել ու չեն ուրացել
կրօնը, բայց աւելին չեն
սակայն մեր վերջին շրջանի
րոսներից շատերը ոչ միայն
ցել են իրենց համոզմունքի
գաղափարին, այլ եւ զոհ
կել կռուելու եւ գիտակց
զոհուելու հայրենիքի եւ հայ
ղովուրդի ազատութեան համար
իմ աչքում նրանք աւելի են
բոլոր սուրբերը»:

Նոյն օրը երեկոյեան
դահլիճին մէջ տեղի ունեցաւ
սգահանդէսը: Բեմը ամբողջ
սեւ քողով պատած էր,
պանին վրայ. բեմի ձախակողմ
տերուն եւ կողմնակի սեղան
վրայ ցուցադրուած էին
պսակները: Հ. Յ. Դ. գեստափի
միտէն, Հ. Պատանեկան
բարձութենէն, Հ. Յ. Դ.
Խաչի վարչութենէն, Աչ
վարչութենէն, կանանց բարեգ

...ծախանի վարչութենէն, Թաղականութեան վարչութենէն կ. ...Հայոց Կաթողիկոսարանութենէն, ...Գաղութներու գպրոցի աշակերտութենէն, Հայոց գպրոցի ուսուցչական խումբէն, բարձր դասարաններէն առանձին առանձին ...(ստորագրուած), Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ վարչութենէն, խանութի ...թեւանէն, Անգլիական ...թենէն եւայլն: Դաշնիծը ընթերցուեցաւ եւ փակուեցաւ: ...Հայրենիքը... խօսեցան ...Կիրակոսեան, Յ. Յարութիւնեան, Վ. Տէր-Խաչատրեան, ...Յովհաննիսեան, վրացի Իշխան ..., Տիկին Մարթա Կիրակոսեան, Գ. Ուշտունիի Արտաշէսեան ...գիտնականեանէն Օր. Գ. Բաղդասարեան եւ ուրիշներ, մէջ ընդ մէջ երգեց Հ. Տէր Յովհաննիսեանի խումբը:

...ընդհանրապէս տպաւորութիւնը խոր էր: Գիւղայի մէջ ...ման օգտաշահէս կամ հանգէս ...

Գիտնականաբար գտնուեցան ..., որոնք բացակայ էին ...ապէս իր բացակայութեամբ ...փայլէր համայնական վարչութիւնը, որ ոչ պատկ էր գրած, ոչ ...մէկը գրկած: Բայց ...կարմրելու նոյն պարոններն ...մէն տարի ամբողջ կազմով ...կան հիւպատոսարան կ'երթան, Լենինի մահուան տարեդարձին ներկայ ըլլալու: Ընդհանուր օգտաշահէսի յաջորդ օրը ...համայնական գործադիրը ...հրաժարեցաւ մահացածին ...անուանելու եւ ստացաւ:

Բոլոր պատկերը յանձնուեցան Հ. Յ. Դ. Կարմիր Խաչին ...վարչութեան պահուելու համար:

ԺԱՆ ՎԱԼԺԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽՄԱՆՆԵՐԸ.— Պաշտօնական ստատիստիկական վիճակագրութեան համաձայն, Լենինկանի մէջ, իբրեւ գինով, ձերբակալուած են 1924ին՝ 11,000 հոգի, 1925ին՝ 41,000 հոգի, 1926ին՝ 95,000 հոգի. հետզհետէ թիւը այնքան պիտի շատնայ, որ չպիտի կարողացուի Լենինականի մէջ խմանները ջախջախել: Մեծամասնութիւն մը կը կազմէին 1926ին՝ 100,000 հոգի. Այս տարի՝ աւելի շատ ...պիտի ըսուի, «Խմանները Հանրապետութիւն»:

Լենինկրատի մէջ խմանութեան պատճառով առաջ եկած ...թիւը մեծ չափերու հասած է:

ՊԱՐՏՔ ՍԻՆԻ Ս

«ՅԱՌԱՋ»Ին

ՄԻ ՄՈՌՆԱՐ ՓԱԿԵԼ

ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ. 31.

ՉՆՑՆԻՐ ԳՐԱՒՌՆԵՐԷՆ

ԿՈՊԻՏ ԲԱՐՔԵՐ

Մարսէյլէն կը գրեն մեզի.—

Նոյեմբեր 22ին կէս օրին ժամը 12,30ին ատեններըԱզգ. Առաջնորդարանի գանձապահ Պ. Ա. Անտոնեանի գրասենեակը կը ներկայանան երկու հայ երիտասարդներ, իբր աղքատ եւ սպառնական չեղոտով մը կը պահանջեն կամ 500 ական ֆրանք, եւ կամ Մարսիլահայ Հարուստներու ուղղուած պաշտօնական գրութիւն մը, որպէսզի անոնցմէ առնեն իրենց պէտք եղած գումարը:

Իրենց խոստովանութեան համաձայն, ֆրանսական կառավարութիւնը սահմանէն դուրս ելլելու հրաման տուած ըլլալով, անպայման ճամբու ծախքի պէտք ունին, հետեւաբար դրամը կրնան ստանալ կամ Ազգ. Առաջնորդարանէն եւ կամ հայ հարուստներէն: Առաջինը կը կոչուէր Արամ Գէորգեան (Պոլսեցի) որ իր ձեռքը ունէր 22 նոյեմբեր 1927ին թուակիր նոր եղած ըլլալու վկայական մը եւ որ ծանօթ է Վալանսի հայ գաղութին:

Երկրորդը՝ Վահրամ Պօյաճեան՝ նոյնպէս դատապարտուած էր սահմանէն դուրս ելլելու, եւ սակայն միշտ խուսափած էր (ինչպէս ինք կը խոստովանի) եւ շրջած էր ամբողջ Ֆրանսայի հայաբնակ գաւառները, անշուշտ միշտ բեռ ըլլալով ազգային իշխանութեանց:

Պ. Անտոնեան յիշեալներուն անունները արձանագրելով կը խոստանայ խնդիրը ներկայացնել Առաջնորդարանի ժողովին, եւ կը խնդրէ վաղը գալ պատասխան ստանալու:

Հազիւ խօսքը վերջացուց, Արամ Գէորգեան կը փաթթուի անոր օձիքէն՝ կա՛մ դրամ պէտքէ տաս եւ կամ հարուստներուն, մասնաւորապէս Պ. Հայկազուն Գույումճեանի ուղղուած գրութիւն մը, ապա թէ ոչ....

Անտոնեան կ'ուզէ ինքզինքը ազատել, բայց չի կրնար, կը սկսին փոխանակուիլ հարուածներ: Պանդոկի բնակիչները եւ դրացիները կը հասնին օգնութեան:

Կիներու եւ երախաներու պոռչտուքին վրայ, երկու անպատները կը փախչին, ձգելով գլխարկ մը եւ վերարկու մը:

Կէս օրէն վերջ Անտոնեան երբ կը պատրաստուէր խնդիրը ոստիկանութեան ներկայացնել, յանկարծ իր դէմ կը գտնէ Գէորգ Արամեանը եւ ուրիշ անծանօթ մը:

Նորեկը իբր հաշտարար միջնորդ կը խնդրէ որ կառավարութեան դիմում չըլլայ, միանգամայն պահանջելով լուսաբանութիւններ:

Անտոնեան երբ կը յայտնէ Գէորգ Արամեանի անվայել ընթացքը, անծանօթը զարմանալով կ'ըսէ թէ Գէորգ Արամեանը ինքն է, բայց նոր եղած է, եւ սահմանէն դուրս ելլելու հրամանագիրը ստացած, իսկ այս պարոնը կը կոչուի Յակոբ Պօյաճեան, ընիկ Իզմիրցի:

Իսկ թէ Պօյաճեանը, Արամեանի սահմանէն դուրս ելլելու հրամանագիրը գողցած էր, ուզելով գայն շահագործել Ազգ. Առաջնորդարանի եւ հայ հարուստներու աչքին: Անտոնեան անզգուշօրէն կը ձայնէ եւ կ'ուզէ անպայման խրնդիրը յանձնել ոստիկանութեան:

Ասոր վրայ Յակոբ Պօյաճեանը կրկին կը յարձակի Անտոնեանի վրայ: Անտոնեան ձեւով մը սենեակէն դուրս կ'ելլէ եւ դուռը կը կղպէ երկու անկոչ հիւրերուն վրայ, վազելով մօտակայ ոստիկանատունը: Յակոբ Պօյաճեան տեսնելով որ օձիքը ձեռք պիտի տայ, դուռին ապակին կոտրելով դանակը քաշած դուրս կը նետուի ու կը փախի, իսկ Արամ Գէորգեան կը ձերբակալուի:

Հետեւեալ օր ոստիկաններ կը ձերբակալեն նաեւ Յակոբ Պօյաճեանը եւ սեւ կառքի մէջ դնելով կ'առաջնորդեն բանտ:

ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ՃԱՄԲՈՒԻՆ...

ՄԱՐՍԷՅԼ. 25 Նոյեմբեր.— Հոկտեմբեր 15էն ի վեր Ռաֆայի շաքարի գործարանը սկսած է գործաւորներ արձակել: Առանց բացատրութեան բոլորն ալ Հայեր են: Մինչեւ այսօր 90 հոգի հանած են, որոնք 2-3 տարիէ ի վեր այդ գործարանը կ'աշխատէին: Խեղճ բանուորը կը հարցնէ թէ պատճառը ի՛նչ է. գործատէրը այսպէս կը պատասխանէ.

— Դո՛ւք էիք որ 1926ին Օգոստոս 15ին մեծ գործադուլը յաջողցուցիք:

Ուրեմն մէկ երկու կարմիրներու մեղքն է որ կը քաշենք:

Հայերու թիւը 700ի կը հասնէր առաջ, այժմ իջած է 90ի: Այդ շաշորթները բնաւ չխորհեցան այն ժամանակ որ պատճառ կ'ըլլան այսքան մեծ թիւով հայրենակիցներու օրուան հացին: Կը թելադրենք որ հայ բանուորը ուրիշ անգամներ չխաբուի այդ խառնակիչներու պոռչտուքներէն, ինչպէս կը գրէր երկօրեայ «Յառաջ» իր 1926 Սեպտեմբեր 5 թիւին մէջ.— «Եղէք տեղացի աշխատաւորներու հետ, բայց գործիք մի դառնաք պոլշեւիկեաններու»:

Զգեցէք որ հայ բանուորը իր օրուան հացերովը տապկուի այս օտարութեան մէջ:

Կարապետ Յովակիմեան

ՈՐԲԵՐՈՒ ԿԻՐԱԿԻՆ

(Բարեգործականի գրասենեակէն)

Որբերու կիրակին այս տարի կը հանդիպի Դեկտեմբեր 4ին: Այդ օրը, անցեալ մէկ քանի տարիներուն պէս, յատկացուած է բացառիկ կերպով մը խորհելու այն եղերական բախտին վրայ որ վիճակուած է մեր ցեղին այդ Թանկագին բեկորներուն, եւ առաւել կամ նուազ փոքր ձիգ մը ընելու՝ անոնց օգնութեան հասնելու համար: Ըրէք ուրիշներուն ինչ որ կ'ուզէիք որ ուրիշները ընէին ձեզի: Ահա Ոսկեղէն Կանոնը, որուն գործադրութեան ամէնէն յարմար օրը դառնուած է Որբերու կիրակին, 1927 Դեկտեմբեր 4:

Այդ Ոսկեղէն Կանոնը այսօր կը պահուի աւելի քան յիսուն երկիրներու մէջ, եւ անոր ամերիկեան արդիւնքը կը հաշուուի աւելի քան մէկ միլիոն տոլար, որ կ'երթայ Մերձաւոր Արեւելքի հազարաւոր որբերուն պահպանման գործին: Հարիւրաւոր օրինակներ կրնայինք յառաջ բերել այս տխրերական համերաշխութեան զանազան դրուագներէն: Յիշենք միայն սրտառուչ դէպք մը, զոր կը պատմէ Նիր Իսթ Րիլիֆի ընդհանուր քարտուղար Գ. Վիքրի:

Գ. Վիքրի ներկայ տարուան Յուլիսին Թոքիօ (Ճափոն) գտնուած միջոցին, այցելած է Ճափոնցի աղջկանց վարժարան մը, որուն սանուհիները «Կնքամայրն» են եւ բոլոր ծախքերը կը հոգան հայ որբուհիի մը, Մարի Մաճարեան, որ կը գտնուի Սիրիայի ամերիկեան որբանոցին մէջ եւ 1760 թիւը կը կրէ: Ճափոնցի աղջիկները խնդրած են Գ. Վիքրիէ, որ իրենց քրոջական բարեւները հաղորդէ իրենց սանուհիին, եւ անոր՝ տուած են ճափոնական սիրուն հովահար մը իբր իրենց նուէրը իրենց հեռաւոր պաշտպանեալին:

Ճափոնցի աղջիկները իրենց կեանքին մէջ հայ որբ մը կամ որբուհի մը տեսած չեն եւ անշուշտ տեսնելիք ալ չունին, բայց մարդասիրական խոր զգացում մը մղուած, իրենց չնչին խնայողութիւնները կը յատկացնեն անոնցմէ մէկուն կեանքը փրկելու եւ պահպանելու համար: Մենք որ ամէնէն աւելի գիտենք եւ կը զգանք մեր դժբախտ մանկութեան ողբերգական վիճակը, ի՞նչպէս կրնանք անտարբեր գտնուիլ անոր հանդէպ:

Մեր մէջ շատեր կան, սարսափելի ընթացքին, իրենց գործերով եւ հոգերով ծանրաբեռնուած, կրնան մոռնալ իրենց պարտականութիւնը մեր ցեղին անօթի եւ անպաշտպան զաւակներուն նկատմամբ: Բայց տարին գոնէ օր մը, այն է Դեկտեմբերի առաջին կիրակին, պէտք է իջնեն իրենց խղճին խորը, մտածեն թէ ըրի՞ն ինչ որ կրնային ընել իրենց ազգային տարաբախտ մանկութեան համար, եւ անմիջապէս զրկեն իրենց նպաստը, որքան ալ համեստ ըլլայ ան, Հայոց Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան կեդրոնական վարչութեան, կամ Երջանկայիշատակ ցանծնաժողովներուն եւ տեղական Մասնաժողովներուն, որոնք Որբերու կիրակին առթիւ կատարուելիք հանգանակութեան գործը ստանձնած են:

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՒՄԲԸ ՅԱՂԹԱԿԱՆ 5-0ով

Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Ա. խումբը կարեւոր յաղթանակ մը տարաւ Etampes տեղական խումբին դէմ:

Ժամը 3ին հայ խումբը դաշտ ելաւ 500է աւելի հանդիսատեսներու ներկայութեամբ: Ա. կիսախաղին իսկ մերինները ցուցուցին իրենց փայլի առաւելութիւնը եւ կոկիկ փասերով յառաջանալով Հ. Մ. Ը. Մ. նշանակեց Ա. նշանակէտը: Քիչ վերջ գեղեցիկ վայրէջքով մը Հ. Մ. Ը. Մ.ը շահեցաւ Բ. նշանակէտը:

Երկրորդ կիսախաղին ֆրանսացիները բուռն յարձակումներ ըրին խաղը հաւասարեցնելու, բայց մեր պաշտպանողական գիծը միշտ արգելք կ'ըլլար: Մեր յառաջապահները իրենց նուրբ եւ արագ խաղերով սկսան գործել նորէն հակառակորդ բերդը, որու միջոցին յաջողեցան նշանակել երրորդ եւ չորրորդ նշանակէտը: Այնուհետեւ հայ խումբը խաղին բացարձակ տէրն էր: Ֆրանսացիները իրենց կարելին ըրին գոնէ իրենց պատիւը փրկելու, բայց չկարողացան: Խաղը վերջանալու 4 վայրկեան մնացած ցած ու զօրաւոր հարուածով մը ըրաւ հինգերորդ նշանակէտը եւ խաղը վերջացաւ մերիններուն յաղթութեամբ 5 - 0:

Նոյն մրցումին հայ մարզիկները կրցան երեւան բերել իրենց ճարպիկութիւնը եւ խաղի ամբողջ տեւողութեան ընթացքին արագ խաղարկութեամբ վառ պահեցին իրենց եռանդը:

⁂ Յառաջիկայ կիրակի, 4 Դեկտեմբերին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Ա. խումբը պիտի մեկնի Թուռ քաղաքը, մրցելու համար տեղական խումբին դէմ, որ կեդրոնական Լիկին ախոյեանն է 1922 - 1927:

Գ. Գասպարեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏՂԵԿ ՄԸ ԱՅՐԵՑԱՒ.— Հիւմօ, երկու տարեկան երախայ մը, կը խաղար սենեակին մէջ, բուխերիկին մօտ, որ լեցուն էր բարկ կրակով: Մօրը անուշադրութեան մէկ պահուն, յանկարծ ինկաւ կրակին մէջ եւ այրեցան դէմքն ու ձեռքերը: Կարելի չեղաւ փրկել երախային կեանքը, որ քիչ յետոյ շիջեցաւ:

ՊԱՑԻՆ ՄԷՋԷՆ.— Դերասանուհի Փէրրարի, անցեալ գիշեր, ուշ ատեն դարձաւ տուն, Ռոսսինի փողոցը: Երկնցաւ իր անկողինին վրայ եւ երազեց, ժպտելով օրուան աղուոր բաներուն վրայ: Յանկարծ գոռաց պատը՝ Եհովայի պէս, ճիշդ իր կոնակէն: Ցատկեց ոտքի: Պատը վերէն վար ճեղքուած էր. լայնօրէն բացուած, եւ սենեակին մէջ կը լեցուէր կղմինտր, փայտի կտորուանք, հող ու քար: Պատը կը փսխէր ու կը փսխէր:

Դերասանուհին փախաւ դուրս ճչալով:

Քիչ յետոյ ամէն բան հասկցուեցաւ: Վարի յարկէն վարձակալ մը կը գանգատէր թէ օդային կապը խոյս կու տայ խողովակներէն: Գործաւոր մը քննելու համար կը վառէ լուցկի մը, որուն բոցէն կրակ կ'առնէ վերը պատին խողովակներուն մէջ հաւաքուած կազը եւ կը պայթի դերասանուհիին սենեակին պատին մէջ:

ԿԱՆԽԱՀԱՍ ՈՃՐԱԳՈՐԾ.— Բուրժէրի հանքերուն մէջ, վերջերս, երկու բանուորներ սպաննուեցան: Մերուկ հանքագործ մը, վիզէն ածելիով մը կտրուած ըլլալով, սպառեց իր ամբողջ արիւնը եւ մեռաւ, առանց կարենալու որ բացատրութիւն տայ: Յաջորդ իրիկունն իսկ նման պարագաներու տակ մեռաւ ուրիշ բանուոր մը: Ոստիկանութիւնը կատղած էր. կը փնտռէր ու չէր յաջողեր գտնել ոճրագործը:

Այծերիւացի կնոջ մը կասկածելի տունը խուզարկուած պահուն, ձերբակալուեցաւ 12 տարեկան լեհ տղայ մը, որ խիստ հարցաքննութեան մը ընթացքին խոստովանեցաւ ոճիրը եւ մատնեց նաեւ իր երկու մեղսակիցները: Բոլորն ալ 12—15 տարեկան տղաքներ են:

ՔՍԱՆԴ.— Տիկին Փուշէ Մանտոնիկ քալելով իր գործին կ'երթար Շան գ'Էլիզէի ծառերուն մէջէն: Դաւ մը ոտքէն պզտիկ մորթ մը բռնաւ յանկարծակի եւ մազգործի դանակ մը երկարեց եւ սպառնաց.

— Քսա՛կդ, չէ՛ ու ձայն չհանես, կը մորթեմ:

Կինը նետեց քսակը: Գողը յափշտակեց զայն եւ փախաւ:

Տիկին Փուշէ սկսաւ պոռալ: Ոստիկանները հասան վայրկեանին գողին ետեւէն բռնեցին:

— Ի՞նչ ընել, անօթի էի. վարպետս ճամբեց զիս:

ԵԼԻԶԱՎԷՏՊՈԼՍԿԱՅԱ շրջանին մէջ (Հիւս. Կովկաս) հայկական դպրոցներուն թիւն է 12, աշակերտներուն թիւը, 401, ուսուցիչներու թիւը 13:

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՍԱՎԻՆԿՈՎԻ

ԴՐՈՒԺԷՆ ՓՈԽՈՒՍՏՈ

— Ներկայ, պոռաց, օգնականը մեզի դառնալով, եւ դուրս ելլելով, եկաւ հրաման-ները ստանալու:

Զարմանալի բան, երբ գայն ... արդէն տեսած ըլլալու ... ներկայութիւնը կրեցի, անոր դէմքը ինծի անծանօթ չէր: Սակայն ... ջանքերուս, չկրցայ ... թէ, ինչ պարագաներու տակ ... հանդիպած էի:

Իր կարգին, ան ալ կ'երեւի ... պաւորութիւն մը կրեց, ... տեսայ որ սարսռաց, ... ակնարկը ինծի ուղղեց:

— Պատրա՞ստ էք մեկնելու, հարցուց անոր տնօրէնը:

— Այո, ընկե՛ր, պատասխանեց, առանց գիս դիտելէ գաղտնելու:

— Կատարեալ է ուրեմն, ըսաւ տնօրէնը եւ զիս մատնացոյց ընելով.

— Ահա ձեզի համար ճամբորդ մը, որ մասնաւորաբար կը յանձնարարեմ, Ռիկա պիտի ձգէք զայն. յետոյ ճամբանիդ կը շարունակէք մինչեւ Սթոքհոլմ:

Օգնականը նշանակալից ժպիտ մը ունեցաւ, յետոյ համազգեստիս վրայ ակնարկ մը նետելով.

— Շատ լաւ, պատասխանեց, բայց... ընկեր տնօրէն չի՞ կարծեր թէ աւելի լաւ պիտի ընէր եթէ սպայի իր զգեստը փոխէր եւ հագնէր՝ տաք զգեստներ, եթէ չուզեր որ Ռիկա հասած ատենը սառած ըլլայ:

— Սկզբունքով, իրաւունք ունիք, պատասխանեցի, բայց որովհետեւ կ'աճապարեմ եւ ժամանակ չունիմ տուն վերադառնալու, կը նախընտրեմ մնալ այս զգեստներով:

— Եթէ այդ է, հոգ մի ընէք, գոչեց տնօրէնը, գրասենեակիս մէջ ունիմ ինչ որ ձեզի պէտք է եւ եթէ յօժարէիք գոհանալ մուշտակովս եւ գլխարկովս...

— Այդպէս թող ըլլայ ըսի, շատ վերջացնելու համար այս միջադէպը, վաղը վերադարձնել կու տամ...

Հինգ վայրկեան յետոյ, օգնականը գեանէն կը կոչուէր եւ անտրտմաբար բարձրանալով, ճամբան կը բռնէր...

Յանկարծ, տեսայ որ օգնականը մտահոգութեան նշաններ ցոյց կու տար. շատ անգամներ ետ դարձաւ երկինքը խուզարկելու համար, եւ հորիզոնը քննելով:

Ու թէեւ ըստ երեւոյթին այդ տեսակ որոշում մը տալու պատճառ մը չկար, բայց յանկարծ ուղղութիւնը փոխեց եւ դէպի ձախ սկսաւ առաջանալ:

Յայտնի էր թէ՝ իրեն ցոյց տուած ուղղութիւնովս չէր որ կը յառաջանար:

Այս մասին, այլեւս որեւէ կասկած չմնաց երբ շատ ցածէն տեսանելէ յետոյ Սմոլէնսքի վրայ, քիչ յետոյ հասանք Մինսք քաղաքին վրայ:

— Ո՞ւր կը տանի զիս, կը հարցնէի ես ինծի, քննելով դաշտավայրը որ կը տարածուէր աչքերուս տակ. արդեօ՞ք սխալ հասկցաւ բառերս. եւ փոխանակ զիս Ռիկա տանելու, Վարշաւա՞ կը տանի:

Շարժիչ գործիքին աղմուկը, նաեւ փաթթըրկաշունչ հովը, կ'արգիլէին մեր միջեւ ամէն խօսակցութիւն, չէի կրնար իրմէն բացատրութիւն ուզել:

Եւ յետոյ, շիտակը, ինծի համար էական Ռուսիոյ սահմաններէն ազատիլն էր շատ ալ ուրեմն հոգս չէր թէ Ռիկա՞ թէ Վարշաւա պիտի իջնէի:

Բայց, Պիէլոսթօքի վրայ սաւառնելէ յետոյ, երբ բռնեցինք Սիէտլիսի ուղղութիւնը, մաքիս մէջ ալ սեւ հոգ չմնաց. սակայն, միտքս դրի լաւ մը յանդիմանել նաւուղիղը, երբ հասնէինք...

Այսպէս խորհրդածելու վրայ էի, երբ տեսայ որ օգնականը իր աջեւ գտնուող տեսարանէ մը թուղթի կտոր մը առաւ եւ ձախ ձեռքով դէկը վարելով մէկանց, քանի մը բառ գրեց. յետոյ, զայն ինծի երկարեց առի եւ կարդացի.

«Ստիպման անցանք. Փրկութիւն էք: «ՄԻՇՏ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ»:

Կը խոստովանիմ թէ՝ այս անգամ խելքս թռաւ:

Այս տողերէն ի վեր իրարու յաջորդող պատահարները որոնք հիմնովին փոխեցին էին կացութիւնս, որ անշուշտ, ամէնէն անակնկալն էր:

Անշուշտ, հրաշագործ դիպուածը օժանդակեր էր ինծի, բայց չէի կրնար հետեւցնել թէ դիպուածը մինչեւ վերջ պիտի ժպտէր ինծի:

Ու գիս շատ պիտի զարմացնէր ան որ ըսէր թէ,— այս անգամ վերջնականապէս-պիտի փրկուէի պայքարի Ճերմակ կազմակերպութեան կուսակից մը կողմէ, հակառակ որ այդ կազմակերպութեան մասին, ամէնէն խոր եւ անկեղծ հիացումով տոգորուած էի:

Եւ ժամ մը յետոյ, Վարշաւա իջանք, աշխենելով անոնց որ մեզ ընդունելու փութացած էին իրարու գիրկ նետուեցանք:

(Շար.)

Թրգմ'. Մ. ԵՐԻՑԵԱՆ

∴ Հայոց լքեալ գոյքերու բաշխման շուրջ ծագած վէճը դեռ չէ հարթուած։ Այս մասին թուրքերէն թերթերու տուած տեղեկութիւնները կանխահաս են, ինչպէս յայտարարած է Լքեալ Գոյքերու Վարչութեան Տնօրէն Իսմայիլ պէյ։

Ուրիշ խօսքով, դեռ վերջնականապէս ճշդուած չէ թէ Հայոց տուները գաղթականներո՞ւն պիտի տրուին թէ պիտի ծախուին։

Այս առթիւ «Ճիւմհուրիյէթ» գիտել կուտայ. «Փափաքելի է որ օր առաջ համաձայնութիւն գոյանայ։ Անդին Յունաստանի դատաւորները կը ձգձգեն խալմներու դատերը, իսկ մեր դատաւորները հաւասարապէս կը գործադրեն օրէնքը։ Այսպէս է որ 5-6 կալուածներ առնուեցան գաղթականներէն եւ իրենց հայ տէրերուն վերադարձուեցան։ Այդ կալուածներն են՝ Ալալէմճեան, Նորատունկեան եւ Նիւլպէնկեան (Սէլամէթ) խաները։

Թուրք համայնավարներու շուրջ

Թուրքիոյ համայնավարներու խնդրին քննութիւնը առաջ կը տարուի պատկան իշխանութիւններուն կողմէ։

Իզմիր հրատարակուող «Եէնի Ասըր» թերթը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.

Առանց ժամանակ տալու որ Պոլսոյ եւ Ատանայի համայնավարներուն հետ միաժամանակ գործունէութեան լծուին, Իզմիրի մէջ ձերբակալուեցան եօթը համայնավարներ, որոնք ներկայիս կը հարցաքննուին հարցաքննիչ դատաւորին կողմէ։

Ձերբակալեալներու բնակարաններուն մէջ կատարուած խուզարկութեանց հետեւանքով կարեւոր փաստաթուղթեր ձեռք անցուեցան։ Ասկէ զատ ձերբակալեալները իրենք ալ յատկանշական խոստովանութիւններ ըրին։

Հարցաքննութիւնները վերջ գտած ըլլալով, հարցաքննութեան վերաբերեալ թղթածրարը ղրկուեցաւ Պոլսոյ ընդհանուր դատախազութեան՝ միացուելու համար ուրիշ վայրերու ձերբակալեալ համայնավարներու թղթածրարներուն հետ։

Համայնավարներու դատավարութիւնը Պոլսոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ։ Հակողութեան տակ Պոլիս բերուած են նաեւ Իզմիրի մէջ ձերբակալուած համայնավարները։

Թեհրանի խորհրդային դրամատան այրում

Թէհրանէն կը հեռագրեն 28 Նոյ. թուականով.—

Այս առաւօտ խորհրդաւոր հրդեհ մը ծագեցաւ խորհրդային դրամատան մէջ։ Բոցերը ծաւալեցան տարօրինակ արագութեամբ եւ շուտով պատեցին ամբողջ շէնքը—բոլորովին փճացնելով զայն։ Դրամատան ներսի մասը ամբողջովին այրեցաւ և բազմաթիւ արժէքաւոր թուղթեր ու թղթադրամներ բնաջինջ եղան։ Կորուստները խիստ ծանր են։

Տեղացի ոստիկաններ, որոնք փորձեցին մարել կրակը, ծանրապէս վիրաւորուեցան։ Իշխանութիւնները կը կասկածին թէ հրդեհը հրձիգներու գործն է. ձերբակալուեցան երկու Ռուսեր, որոնց ինքնութիւնը դեռ չէ ճշտուած։ Կառավարութիւնը խիստ բացարձակ գաղտնապահութիւն կը պահէ։

Թուրք կառախումբը օդը պիտի նետէի՞ն ?

Գրած էինք թէ Թրակիոյ ապստամբութիւնը տօնելու համար Էնկիւրիէն պատուիրակութիւն մը կ'երթար Էտիրնէ եւ թէ Գուլէլի Պուրկազի հելլէն իշխանութիւնները չէին թոյլատրած Թրքական դրօշներով զարդարուած կառախումբին հելլէն հողէն անցքը։

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ «դաւադրութիւն մը սարքուած էր յիշեալ մասնաւոր կառախումբին դէմ։ «Ճիւմհուրիյէթ»ի համաձայն, կառախումբին վարիչը առարկայ մը նշմարեց այն կէտին վրայ, ուր երկաթուղին կ'անցնի Մարիցայի վրայէն։ Վայրաշարժը կեցուց եւ տեսաւ որ առարկան ռումբ մըն էր։ Հելլէն յիսնապետ մը եւ քանի մը զինուորներ եկան եւ ռումբը վերցուցին։ Եթէ մեքենավարին յայտարարութիւնները ճիշտ են, այս խնդրին մասին նորութիւններ պիտի իմանանք դեռ։

Այս առթիւ Անատոլուի Գործակալութիւնը Էնկիւրիէն հետեւեալ հեռագիրը կը հաղորդէ 29 Նոյեմբեր թուականով.—

Այսօր բազմաթիւ երեսփոխաններ հարցումներ ուղղեցին կառավարութեան այս միջադէպին մասին։ Մասնաւորապէս հարցուցին թէ Յունաստան յարգանքի պակաս մը ունեցա՞ծ է երեսփոխաններու պատուիրակութեան եւ Թրքական դրօշին հանդէպ։ Նոյնպէս գանգատեցան երթեւեկի դժուարութեանց մասին։

Ըսմէթ փաշա պատասխանեց թէ Հելլէնները պարզապէս մերժած էին արտօնել անցքը վակոնի մը, որ երկաթուղիի պաշտօնեաներուն կողմէ դրօշազարդուած էր, առանց կառավարութեան եւ պատուիրակութեան գիտակցութեան։

Ու աւելցուց,

— Կը կրկնեմ որ եթէ ոեւէ պատրաստուի ըլլայ պատուիրակութեան, ըլլայ Թուրք դրօշին պատիւը անարգուած ըլլար, ամբողջ երկիրը պատրաստ է իր գոյութիւնը վտանգի ենթարկելու՝ այս նախատինքին պատասխանելու համար։ Քննութիւնը ցոյց տուաւ թէ ո՛չ պատուիրակութիւնը եւ ոչ ալ դրօշը անարգուած է։ Գալով Թուրքիայէն եկած կառախումբերուն երթեւեկը արգիլելու խնդրին, այդ մասին Լօզանի դաշնագրին տրամադրութիւնները յարգել տալու համար միջազգային մեթոտները բաւական պիտի ըլլան։

Ծերակուտական մը վտանգի

Հանգար պարտաւորութեան խնդիրը ծանրակշիռ բնոյթ կը ստանայ։ Վիէննայի քննութիւնները կը հաստատեն մեղսակցութիւնը Ֆրանսայի ծերակուտական Օէյնալոյի, որ խմբագրած է Պլումէնշթայն—Լօզան ընկերութեան պայմանագրութիւնը։

Ֆրանսացի ոստիկանապետ Քոլոնգանի Վիէննայի... ուրիշ մը միջոցի մէջ իրենց քննութիւնները կը շարունակեն։ Այս օրերս նոր ձերբակալութիւններու կը սպասուի։

ՀԱՅ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ

Լենինական ռուսահայ ծնողքներու Շամիր Յասարիդի երկրորդ տղան Արսէն Յասուրեան, 21 տարեկան, անձնասպան եղաւ քանի մը օր առաջ։ Արսէն ամսական 10.000 ֆրանք կը ստանար իր մօրմէն ապրելու համար, վերջերս այդ գումարը բաւարար չնկատելով աւելին պահանջած էր։ Մօրը մերժումին վրայ, Արսէն փորին ատրճանակ մը պարպելով ինքնասպան կ'ըլլայ։

Ցաւալի պարագաներուն մէջ կատարուեցաւ երէկ . . . փարիզի ռուսական եկեղեցին մէջ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ փարիզի եւ շրջակայքի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Քափէ օ Քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ Իթալի։

Օրակարգ.— Զեկուցում Շրջ. կոմիտէի եւ ընտրութիւն։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Քուանվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի մասնաճիւղի այս տարուան պարահանդէսը 3 Դեկտ. Շաբաթ երեկոյ, տեղւոյն Tête Noireի (24 Quai Beaubourg) մեծ սրահներուն մէջ։ Երգ, դաշնակ, ներկայացում, ԹառԽստ Արգարի եւ վրացի կինտօի ընկերակցութեամբ կովկասեան պարեր, ճազ-պանտ եւ եւրոպական պարեր։ *Մուտք 5 Ֆր.*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՌԱՋԴՈՂԻ Գրական երեկոն վաղը Հինգշաբթի ժամը 9ին, Ձ. Ժ. Կեավուրեան կընկերակցութեամբ *Խարբերդի գաւառաբարբառը*։ կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Բժշկական Միութեան Առաջին դասախօսութիւնը այսօր Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին, Sociétés Savantesի մէջ։

գիտի խօսի Փրոֆ. Հ. Ադաջանեան։

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՑ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Նէօյի, Ռ. Ռ.— 250 Ֆր.։

Մարսէյլ, Գարծ.— 604։

Մարսէյլ, Թ. Գ.— 140։

Շամբերեան, Դ. Գ.— 35։

Լիոն, Գործ.— 344.30։

Նէօյի, Ա. Մ.— 35։

Փարիզեր, Մ. Ս.— 30։

Վօ-ան-Վոլէն, Ք. Զ.— 35։

Մոնթէվիտէօ, Ա.Կ.— 10տոլար։

Սէն Սէնէն, Հ. Ա.— 35։

Լիոն, Գ. Պ.— 35։

Քրէօյօ, Գ. Ա.— 35։

ՆԱՄԱԿ ունին Պ. Պ. Մկրտիչ Չալլաք, Վահան Կարապետեան (Աստարագարցի) և Ս. Պօտանեան. դիմել՝ խմբագրատուն։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Յակոբ Ադամեանէ խմբագրատուն հանդիպիլ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խարբերդի Բազմաշէն գիւղացի Գոհար Մուրատեան կը փնտռէ իր հայրը Խաչատուր Մուրատեանը, որ երկար տարիներէ ի վեր Ամերիկա կը գտնուի։ Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողները կամ հասցէն գիտցողները, իմացնեն Kohar Mouradianի Chez Mr. Archambone, Pont d'Audenas (Ardèche).

Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել.

— Կը փնտռուի Օրտուցի Գէորգ Անմահեան, 21 տարեկան, որ մինչեւ 1924ի վերջերս կը գտնուէր Աթէնքի Զափիոն որբանոցը, եւ այժմ կը կարծուի թէ Ֆրանսա եկած է. իմացնել՝ իր եղբօր՝ Mardiros Anmahianի Collegio Armeno Mechitarista, Viale Umbria No. 62, Milano, (Italia).

— Իզմիրցի Տիկին Մաքրուհի Ավանոզեան կը փնտռէ իր որդիներէն Ստեփանը որ Իզմիրի դէպքին Հալքա Բունարէն գերի բռնուած էր, իր միւս եղբայրները էին Կարապետ եւ Ալէքսան. Ստեփանը կ'աշխատէր Ֆրանկաց թաղը վաճառատան մը մէջ։ Ստեփանին ո՞ւր գտնուիլը իմացնողները իրր նուէր պիտի ստանան 500 ֆրանք։ Հասցէ.— J. Avanozian, 24 Bld. Hagues, St. Bernabé.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել.

— Գարամուսալի Մէրամէկեօզ գիւղէն Գրիգոր Գարտոիզեանեան որուն Գուրբէշ ըլլալը իմացուած է։ իմացնել՝ եղբօրը Աղաւնի Գանալէզեանի, 75 Bld. Madeleine Nice, France.

Կը խնդրուի ռուսահայ թերթերէն արտատպել:

—Կարնեցի Շողակաթ, Վարսենիկ ու Կարապետ Դարբինեանները կը փնտռեն իրենց եղբայրը Խաչատուր Դարբինեանը, որ մինչեւ 1913 Փարիզ կը գտնուէր։ Տեղեկացնել Յառաջին կամ Յարագիր Յարութիւն Յարութիւնեանի. Tauris Perse. (Via U. R. S. S.)

— Կը փնտռուի Մշեցի Բռուտ թաղէն Մարգար Մուշեղեան (Կաքար)հօր անունը Մուշեղ,մօր անունը Նարգիզ, որ 1926ին Ամերիկա կը գտնուէր։ վերջին հասցէն էր M. Moushakian, 991 2nd Avenue, New Kensington, P. A. U. S. A. Իմացնել՝ Ղազարոս Զաքարեանի 14 Rue de la Montagne Ste. Geneviève, Paris (5me).

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել.

— Պրուսայի Սէօյէօզ գիւղացի Մանուկ եւ Յակոբ Յարդինեան եղբայրները, Մանուկ 23 տարեկան է, իսկ Յակոբ 22։ 1914ին աքսորուած են. իրենց հօր անունն է Արթին (Ամասիացի եւ Սէօյէօզ հաստատուած էր), մօր անունը Վարդենի։ Տեղեկացնել՝ իրենց եղբօր՝ Նիկողոս Յարդինեանի, 5 Rue du Capitaine Ferber, Issy-les-Moulineaux (Seine), France.

Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել.

— Նիկոլէս Դեմամեան, հօր անունը՝ Յովհաննէս, մօր անունը՝ Մարիամ, Ատրեամանցի, որ գտնուած է Պէյրութի Քէլէկեան որբանոցին մէջ եւ որ յետոյ գացած է Եգիպտոս ուսանելու համար, կը փնտռուի իր ընկերոջ՝ Յակոբ Հայրապետեանի կողմէ։ Գրել La Gaudinière, la Ville-aux-Clercs (Loir-et-Cher), France.

— Լեւոն Մուրատեան (բնիկ Ռումանիացի) կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Խորէն Մուրատեանը, որ 1925-26ին Պաւիայ կը գտնուէր։ Հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ M. Beylerian Joyeuse (Ardèche) France.

ՍԱԿԱԿԱՆ

29 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ Ֆ.

Անգլիոն,	L. St	124	02
Տոլար,	Dollar	25	42
Մարք (ոսկի) 100 Mark		606	33
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	17
Թրք. ոսկի	» or	110	—
Մէճիտիէ	Medjidie	9	50
Լէվա 100 հատը	Leva	18	50
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր »	Lire	138	25
Պելճ. Ֆրանք »	Belga	355	50
Զուից. »	Frc. Suisse	490	50
Լէյ 100 հատը	Ley	15	70
Ֆլորին	(Florin)	1022	50

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.	3410	—
» II »	2110	—
» III »	1680	—
Թուրքիոյ երկաթ. Lots turcs	167	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10

Le Gérant : H. TEURNIER